Mareku Loodusmäng

Õppematerjal

Marek Vahula

Tallinn 2020

Sissejuhatus.

Loodusmäng põhineb 1692-el allakirjutanu lühilooduspalal ja iga lugu esitletakse ja küsitakse asjakohane küsimus iga loo kohta ning nii pannakse tegelik loodustunnetus ja loodusteadmised proovile. Võistkonnad või persoonid vastavad. Iga loo vastust ka kommenteeritakse ja on ka arutelu-diskussioon. Saab võistelda persooniti ja võistkonniti. Selguvad võitjad. Esitletakse kokku ükshaaval 14 lugu, küsitakse iga loo järel loo kohta vastav küsimus ja Mäng kestab kokku 45 minutit - 1 tund. Tegu on nagu mälumänguga, aga lood -küsimused-vastused-kommentaarid, ei ole raamatust võetud, vaid pärinevad ühe inimese sulest ja lugude isiklikust varamust. Lood on lühidad ja kuulatavad ning jäävad hästi meelde.

Mängu ajaline kulg: 1,5 minutit sissejuhatus ja mängureeglite tutvustus. Esitletakse ühte lugu ja esitatakse selle kohta asjakohane küsimus: 1 minut; Võistkonnad vastavad ja hõiskavad õige vastuse välja: 1 minut; õige vastuse väljahõiskamine ja arutelu-diskussioon-kommentaar: 1 minut. Lõpetamine 1,5 minutit. Kokku 14 lugu-küsimust-vastust = läheb kokku tavaliselt arutelu-diskussioon-kommentaar ja Mäng kestab ca 1 tund või natukene rohkem. Vaja on sobivat ruumi.

Vastuseid on kolmes variandis: Nn. tarkuseküsimused, tuleb ära arvata õige vastus; tuleb jahh või ei vormis ära arvata, kas lugu on tõene või mitte; antakse ette vastusevariandid.

Eesmärk: teha inimesi targemaks pisut uuel kombel ja mitte vaid teha targemaks, vaid ka arendada inimeste loodustunnetust. Arendada inimeste loovat mõtlemist ja loodustunnetust läbi lugude ja ühtlasi panna ka proovile inimeste teadmised ja arendada inimeste loodusest arusaamist. Aretada inimeste teadmisi ja mõttearengut ja seda mitte vaid raamatufaktide abil. Saab teada palju sellist, mida kusagil raamatust lugeda ei ole ja mida igaüks teadma peab ja seda väga elamuslikult ja emotsionaalselt läbi ühe inimese looduslugude. Kuna igas loos on tarkusetera sees, siis saab iga loo kaupa ka teada mingi konkreetse fakti loodusest. Eesmärk on ka populariseerida loodusfakte läbi lugude prisma ja teha inimesi targemaks emotsionaalselt ja looduselamuste abil. Eesmärk on arendada inimeste loodustunnetust ja tarkust läbi loova mõtlemise. Tõsta loodusteadlikkust läbi loova mõtlemise. Läbi lugude autori kommentaaride ja õigete vastuste väljahõiskamisele saab ka teada veel muudki kui tarkuseid ja osa ka ühe inimese loodustunnetusest. Faktid kinnistuvad ja jäävad meelde paremini kui neid hästi kuulatavate lugudega esitada. Et vastus tuleb loost endast üles leida, siis paneb see lugu kuulama ja tarkus jääb meelde koos loo endaga. Et mäng on uuendusega, siis jääb ka paremini meelde ja eesmärk on levitada mängu mujalegi Eestimaale, et seda Inimesed ise harrastama hakkaksid.

Tahtmine loo järele.

Allee kõrval kahekordses telliskivimajas lugesin ma läbi oma elu esimese raamatu. Selleks oli „Lassie tuleb ikka koju“ ja sealt sündiski tahtmine esimese loo järele. Küdev ahi, mis valgust ja sooja tuppa tõi, sai minu kaaslaseks ja iseendalegi ootamatult tõdesin, et esimene väikene lugu ongi nagu sündinud. Ma panin ta kirja ja alles eemale oma maamajja kolimine tõi järgmised lood minu kirjakausta. Lugude jahimehe esimene sünnipäev räägib ise enda eest. Ta räägib tahtmisest loo järele ning sellest, et kulus veel mitu aastat, kuni tõelised lood sündima hakkasid. See kõik oli juba enne jutustavat metsavahti ja kui ta ülevalt mägedest alla mõisapoodi käima hakkas, siis sai minugi lugude jaht uue hoo sisse. Maakodu üksinduses hakkasingi lugudega sõbrustama ja nad ei jätnudki mind enam maha, vaid saatsid mind kolmkümmendviis aastat. Ja lugude jahimehe sünnipäev, mis aegade hämaruses kirja sai esimesena pandud, heidabki valgust sellele mehele, kes ise üheks suureks looks ümber sündis.

Neeruti, 1977.

Nr. 1. Minu 42 kilomeetrit.

Teid on mitu, neist üks on alati minu jaoks. Meri on täna rahulik ja veidi minu moodi. Tolle ehk 1992 aasta märtsikuusse jätsin ma maha paljut. Tavapärased käigud, mis jäljed lumele jätavad, lõppesid koos viimase lume kadumisega. Kümme päeva linnamees olnud, tuli keset aprilli märtsitunne tagasi. Tegelikult tegi ta seda juba pea aasta otsa, sest eelmise aasta märts jäi mul nägemata. Kevad, mis mind linnas kinni hoidis tollal, oli uue märtsi moodi. See oli küll igatpidi huvitav, kuid peale märtsi jäi ka kevade endaga kohtumata. Linnamüürid olid kõike täis. Vaid leidmata kevad kammitses mind ja lubasin kõigile olla tubli tudeng ja hoolas kevadotsija. Kahte lubadust korraga ma esimeses linna kevades täita ei suutnud. Majade vahel ei kasvanud sinililli ega hüüdnud märtsilind. Kevad ilma lapseta oli alati võõras ja kauge. See laps tahtsin olla mina, et ka kevad jälle minu omaks jälle saaks. Linnatänavail endale antud lubadus kevadet näha ja katsuda tuli täita järgmise ehk 1992 aasta kevades. Tudengid on targad vahel ka ilma kevadeta. Tolle, 1991 aasta kevad tegi mind targemaks. Et õppida tuleb rohkem talveharjal kõndides, et kevadjälgi saaks vabana lugema minna. Naistepäevaks sooritatud eksamid tõotasid mulle ühe kevade pikkust vabadust. Joovastunud nooruk õppis märtsiga jälle kevadet tundma ja seda nii nagu eelnenud aastatel. Aprilli alguse naljapäevaks oli märts nähtud ja märtsilaps sündinud. Aprillis tahtsin veel sinist taevast ja tema peegelpilti - merd ning vabadust tunda. Vabaduse poole tuleb ise püüelda. Seda lapseks sündinu teadis ja pakkis suure raamiga seljakoti. Kus on minu jaoks kõige kaunim vabaduse käik ? Seda küsisin endalt mitu korda. Paekaldane mererannik oli uus ja huvitav. Nii olid mulle rääkinud teised suure seljakotiga lapsed oma kevadistest käikudest Eestimaa pankrannikule Ida-Virumaal. Koht, kus maa tahab lõppeda ja meri alata, kutsub pea, et igaüht meist. Suurte laste juttudes oli tõde sees ja tegid mind juba enne kohalejõudmist teiste laste moodi, kel silmad taeva ja merekarva sinised. Vabanev mees olin mina, kes varakevadiseks lapseks saada soovis. Kindlasti oli minu pankranniku matkal teisigi eesmärke, kuid need jäävad seekord edasi jutustamata. Üks jahenev õhtupoolik oli Pühajõe käärus. Kaheksanda aprilli hommik oli Pühajõe suudmes ja aastanumbrit me juba teame.

Tõus ilma päikseta oli varajane. Seal oli pisut lumesadu ja eemalt paistev mereviirg. Ometi jõesuudmesse jõudes oli päiksetõus alanud koos minuga. Kevade ja päiksetõusu laulu ei laulnud mulle ükski lind. Ma tegin seda ise kui laulma õppiv linnuke. Tõus koos päiksega oli teistmoodi, seal olid kaks tõusjat ja avarduv mereviirg värvus pisut punaseks nii nagu teeb seda kevadet tunda saanud lapsenägu. Varajases tõusmises on peidus kaugele jõudmise tõde. Varajast tõde teavad mõlemad

tänased tõusjad. Nad näevad peale üksteise veel palju kevadisi otsijaid, kelle seas on ka esimesed saabunud rändlinnud. Käblik ja punarind on täna esimesed. Tõusjad loodavad täna näha palju sulelisi. Pangaaluses metsaribas on lindudel hea peatuda. See oli üks tõde, mis mind matkama tõi, et mõnest raamatust targemaks saada. Tõusev päike kiitis nagu kõik heaks. Ta soojendas minu nägu ja põski ja nii sain peale kaheaastast vaheaega olla ühe kevade laps. Panga peal vaatan üle metsaviiru avarale merele. Tõusjaid on nüüd kokku kolm. Lisandus meri, mida silmade avades kohe näha polnud suures plaanis. Lõunase päikese all avaneb lapsesuu. Ta räägib iseendale päeva esimeses pooles läbitud kahekümnest kilomeetrist. Uhke tõusja pole väsinud ja pool päeva peale kehakinnitust on veel ees. Arvatakse, et inimene kõnnib ühte kilomeetrit jala kaksteist minutit. Sarnase tempoga kõnnin pankranniku veerel minagi. Minu suures raamiga seljakotis on pool elu. Seal on kõike, mida vajan ja see, mida ma ei vaja jäi linnakodu lauale. Tagasi ma ikka veel ei kiirusta. Midagi on kevadest leidmata ja ma astun selle leidmata poole. Kusagil on minu sõbrad, kes käivad päevas asfaltil ehk maha viis kilomeetrit päeva kohta. Nende jaoks hakkab sündima minupoolne üllatus. Seda aiman kui päevamatka rekordit, sest viis tundi enne päikseloojangut olen läbinud juba kolmkümmend kilomeetrit. Kindel siht silme ees lähen päeva viimastele tundidele vastu.

Pankrannik sai ühe päevaga minu sõbraks ja pangal endal on nüüd uus laps. Kunda lahe kaldal teda pole, ta on seal juba merest pisut eemaldunud ja vähem hoomatav. Selle asemel aiman uue rekordi sündi, kui kaardi järgi neljakümnes kilomeeter läbitud saab. Väike Kunda linnake elas ilma minuta oma elu. Sinna on veel kaks kilomeetrit minna ja ehk jõuan viimasele bussile, loodab laps ja iseenda kangelane. Õhtupäike ei anna enam sooja nii nagu päeval. Romantikute hinges on ta alati olemas ka siis kui väsimus jalgadesse lööb. Bussijaamas olen ainuke ootaja. Punetav lapsenägu kaasas, loen kaarditükilt 42 kilomeetrit , mis täna läbitud said. Selle rekordiga sõidan linna tagasi, ootajate juurde. See ühe matka rekord jäi ületamatuks minu enda poolt. Ja kutsuv pangapealne kutsub mind tagasi sinna enda juurde kuhu ma enam kunagi ei jõua. Kindlasti pole see ühe päevamatka ilmarekord. Aga ma andsin endast kõik ja selle tulemuseks oli minu ühe päeva nelikümmendkaks kilomeetrit.

21 aastat hiljem lugu kirjakastist üles otsides, õhetavad lapse põsed aprillikuiselt. Üks kevad aprillis tuli sellega tagasi. Seda kõike oli ja on väga palju ühe inimese jaoks. Midagi jäi ikka veel üle ja see sai teiste jaoks nüüd kirja pandud. Kui kuulaja või lugeja põsed nüüd lapse moodi punaseks lähevad, siis on minusuguseid lapsi jälle siin ilmas rohkem. Sellist päevarekordit ma enam püüdma kunagi ei lähe. Las ta olla minu ja teiste jaoks. Kes mind ei usu võiks ise kõndida Pühajõe suudmest ühe päevaga Kunda bussijaama. Siis saab ta ise endast suurem olla. Selle vabaduse päeva võitlesin ma ise endale välja hoolsa õppurina. Vabu kevadeid tuli ja tuleb veel minu ellu. Nii punapõskset kõndijat pole mulle enam vastu tulnud kuigi võiks ju ikka tulla. Kui teiste seast keegi ei söanda seda kõike järele teha, siis ehk proovin kunagi veel vabadusest mõne rekordi leida.

Pühajõe suue-Kunda, 12.04.1992.

K: Kas lugu tõene või mitte, et kas autor käis maha ühe kevadpäevaga 42 kilomeetrit või mitte ?

V: Jahh, lugu on tõene, autor käis maha ühe päevaga 42 kilomeetrit.

Kõik soosis head minekut ja nii päeva matkarekord sündiski. Ei olnud liiga külm ega tuuline ega liiga palav ka mitte ning hea sissekäidud rada soosis head minekut samuti.

Nr. 2. Mink koprapesa peal.

Selle talve lugu algas ilma minuta ja oli veel väikene. Esimene valge lumi sadas ilma minuta ja esimesed öökülmad saabusid ilma minuta. Sest ma olin kaugel linnas ja ei saanud sealt tulema. Kuniks Palmsesse talve alguse juurde jõuan. Mink ehk ameerika naarits uudistas suurt koprapesa. Ta ronis oksakuhila otsas ja sel vaatemängul oli üksainuke pealtvaataja, mina ise. Talvine väike teatritükk ei kestnud kaua, minutit viis, siis lahkus peaosatäitja ning ka ainuke pealtvaataja. See väiksemat sorti tume loomake oli selle talve esimene lugu ja valge rõõmus aeg oli alanud koos temaga. Leitud looga olen õnnelik ka akna taga ja uudishimulik mink sai selle päeva kangelaseks. Mida ta taga otsis ja mida leidis, seda võib ju aimata. Kas ta leidis üles seda, mida otsis, seda ma ei tea, küll aga tean mina, et leidsin üles loo „Mink koprapesa peal". Õnnelik valge aeg oli oma alguses. Ja õnnelik pargis käija, kes ma olin, olin jälle õigel ajal õiges kohas. Oli siis päev ja üks lugu ja tema leidja. Ilma viimaseta poleks ka lugu olnud. Oleks olnud vaid mink ja koprapesa ning algav talv. Aga nüüd, peale käiku lumel olen mina ja seda koos looga, mis vähemalt ühe talve alguse suurune on. Pea igaüks otsib taga lugu, mis suur on. Väike askeldav loomake ajendas mind seda lugu kirja panema, et ka teised sellest osa saaksid. Ja nii sai ka mink suuremaks kui ta oleks olnud ilma minuta.

Palmse, 23.12.2000.

K: Mida tegid Koprad oma pesas, seda ajal kui Mink nende pesa peal kõndis ? 1. Tulid uudistama. 2. Olid rahulikult pesas edasi. 3. Põgenesid paaniliselt ja kiiresti.

V: Olid rahulikult pesas edasi.

Koprad, eriti talvel on üpriski pesahoidjad ja lahkuvad oma kuhilpesast alles viimasel võimalusel. Üks väikene loomake pesa peal kõndimas, ei häiri neid eriti üldsegi.

Nr. 3. Kähriku peakas.

Ühes ürgses augustis otsisin ühte ürgset paika. Sedasama, kuhu ei kostaks maantee hääled ega lähim külakoer. Kunda jõe keskjooksul ma leidsin oma ürgse paiga ja augustiarmastuse. Jõgi näitaski oma ürgsele külalisele oma ürgset loomust. Polnud temast ei kerge üle saada ega läbi minna. Ometi soovin jõuda teisele kaldale, et ürgset matka jätkata. Rahutu jõgi rahustab minu rahutut hinge, sest sellist hinge ma taga otsisingi. Jõgi on minu rahutu sõber. Kusagil inimpuude seas on minu rahutu armastus. Ühtäkki tahtsin inimeste seast ära ja ürgne armastus tuli inimarmastuse asemele. Minu viiepäevase matka eesmärk oli leida ürgne armastus, sest ühel hetkel jäi inimestest väheks. Ma tahtsin olla pesemata ja karvakasvanud ning ainult iseenda sõber. Teise matkapäeva lõpetuseks ma seda lõpuks olingi. Üks rahutu jõgi pole kunagi sirge. Ja tema sõbra teekond on sama rahutu ja käänuline. Ühest hetkest alates hakkab paistma üle jõe murdunud kuusepuu. See puu on korraga minu sõber ja peab mind üle jõe aitama. Tähtsat hetke olen oodanud kaua. Enne tähtsaid samme peatub aeg ja minagi. Ja sel jõudehetkel juhtub minu silmade all midagi uut ja mulle enneolematut. Kaldarohus tuleb minu poole kährikkoer. Ta ehmatab silmnähtavalt ja hüppab pea ees vette ja ujub üle jõe ja läheb oma ürgset teed. See kährikulugu on tõestisündinud lugu ja tänuks sellele ürgsele matkale, mis ette võtsin toona. Murdunud kuuse abil jõuan minagi teisele kaldale, aga kährik oli juba läinud oma teed. See julge loom sai nüüd sõnadesse jäädvustatud. Tema omapärane julgustükk ja käitumine olid seda väärt, et matk kordaläinuks lugeda. Ürgne mees nagu ma viis päeva olin, jõudis elu ja armastuse juurde tagasi. Ja kindlasti ei tahtnud ma jäädagi kährikuga jõe äärde. Ma võtsin ta matkaloo kangelasena kaasa ja nüüd on ta iga lugeja jaoks vastu tulemas ja vette hüppamas, üle jõe ujumas ning oma teed minemas. Nii nagu minagi.

Kunda jõe käärus, 12.08.2000.

K: Kas lugu tõene või mitte ? Kas Kährik pani peakat ?

V: Jahh, lugu tõene, Kährik põgenes minu eest ja seda jõkke hüpates ja üle jõe ujudes.

Kährik ja teisedki loomad on inimese eest põgenedes üpriski leidlikud ja kasutavad põgenedes erinevaid võtteid ja nippe.

Nr. 4. Kopra peakas.

Vaba kevadist hetke otsisin ma kaua. Kui see kolmepäevane vabadus saabus, sai minust Reitlite suvekodu kolmepäevane külaline Leevi jõe käärus. Tõmbasin kummisäärikud jalga ja läksin selle kevade algust otsima. Seda viivu otsisin ma taga kaua. Kui see leitud sai, olin jõe sõber juba alanud kevades. Leitud sõber oli otsimist väärt. Ta tegi poolkuu kujulise kaare ja otsis seal maastikul oma ürgset teed. Nii nagu minagi. Kevade algus kopraga oli leidmist väärt. Et siin koprad elavad, sellest andsid märku nende tegevusjäljed siin ja sealpool kallast. Hoolas otsija, kes ma olin, sain kevade alguses nii veelgi suuremaks ja targemaks. Üle jõe olid need usinad ja targad loomad langetanud mitu suurt puud. Ja ühe haava peal oli üks nendest ise, veepinnast pea poolteist meetrit kõrgemal. Alanud kevades peatus järjekordne hetk. Kobras hüppas puutüvelt otse vette ja kadus silmapiirilt. Rohkem ei peatunud selles kevades ei mina ega aeg. Kopra peakas sai hoolikalt üles kirjutatud ja siin ta nüüd on, sest kobras peatas küll mind ja kevadist aega, kuid ükski kobras ei oska seda nii kirja panna kui tema otsija. Suur loodus on peidus vahel ka pealtnäha väikses maanurgas. Ta lihtsalt tuleb ise avastada ja kirja panna nii nagu seda siin tegin. Sealt läksin tagasi teiste juurde. Tõmbasin kummisäärikud jalast ja suur ning lühike kopralugu sai kohe kõigi omaks.

Leevi jõe käärus, 21.03.1992.

K. Kas lugu tõene või mitte, et kas Kobras pani peakat või mitte ?

V: Jahh, Kobras pani peakat ja lugu on tõene.

Kobras on hea ujuja ja ka hüppab vette kui seda vaja peaks olema. Seda nii omapead kui inimese ja teiste vaenlaste eest põgenedeski.

Nr. 5. Tee vang.

Alustuseks sadas mitu korda vihma. Ma panin igale vihmale oma nime ja Setumaa maa oli märg ja pisarates. Rõõmu sellest tundsid paljud, sest vihm oli kaua ära olnud ja maapind kuivas aina enam. Üle sööditüki hargnes väike tee. Ta tuli läbi kuusiku ja hargnes kaheks ning lõppes suurema maantee juures lõpuks ära, aga rõõmu temast tundsin mitte üksi mina vaid. Jänes ehk haavikuemand oli oma aeglasel käigul metsast tulemas, justkui mõnes anekdoodis. Ta tegi oma tulekul aeg-ajalt peatusi ja maitses rohuliblesi. Jõudnud suurema maanteeni, keeras otsa ringi ja vaatas jälle metsa poole. Küllap tal midagi mõtteis oli, sest ikka ja jälle ta peatus justkui endaga aru pidades. Kõndisin sama aeglasel käigul temast tagapool ja jänese soov saigi mulle selgeks. Ta tahtis süüa ja samas ei soovinud minna tee pealt ära märja rohu sisse. Vahetevahel haaras ta mõne rohulible, kuid tee pealt ära ei keeranud. Nii jõudis ta teeni ja sealt tagasi metsaveerele ja mina vaikselt tema kannul nagu suvevari. Vihm pidi inimest targemaks tegema. Küllap ta tegi seda ka jänesega, kes küll süüa tahtis, kuid seda ilma rohus märjaks saamata. Ja nagu see pooltund jänesega rohus näitas, mõlemid soovid tal ka täitusid. Jänes

sai kõhu täis ja ise jäi kuivaks. Mina sain ühe suure tarkuse võrra targemaks ja hakkasin uut vihma ootama.

Kauksi, 20.07.1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Jänes kartis märga rohtu ?

V: Jahh, lugu tõene, Jänes kartis ja vältis hommikust vihmamärga rohtu.

Jänes teeb seda sageli ja nii palju kui võimalik, et mitte märjaks saada.

Nr. 6. Rabahaige.

Kui üks ürgne maa kutsub, siis tulebki minna. Kutsujaks oli Kõrvemaa ja mitte ainult. Kunagi ühelt mehelt ammu kuuldud sealsed lood ja rabajutud olid ka kutsujaks ja nii ma sinna kohale jõudsingi. Panin Kõrvemaa särgi selga ja olingi kohal. Rabade maa pidi tegema mind ära. Ta pidi tegema mind selle maa moodi, ürgseks ja üksildaseks. Ja see tal õnnestuski esimesest päevast alates. Minu nädalane matk pidi viima mind üle mitme suure raba ja sealt kus laukad ja älved laiutavad ja männid väiksed ning kidurad on. Raba ise on pehme ja väsitav ning kõht läheb ruttu seal tühjaks. Peale rüüpasin tumedat laukavett. See vesi on küll pisut mõrkjas, kuid maitseb siiski ja kustutab esimese janu ning janusele kõlbab ta suurepäraselt. See vesi on puhas, sest ta on pisut happeline ehk hapu ja seetõttu pole ka temas baktereid. Seda ma sellest veest teadsin ja julgena jõin seda vett. Minu nädalase matka neljanda päeva õhtu algab peavaluga ja viienda päeva hommikul tunnen suurt nõrkusehoogu. Ja minna on veel kolme päeva jagu kilomeetreid. Need kolme päeva käigud tegin ära viie päevaga, kuniks üks päästev küla paistma hakkas . Seal ootasid mind heinalakk ja väsinud ning tõbine mees vajub unne. Kui järgmisel päeval suurde linna jõuan, on mees minus üpris otsakorral. Haiglas arstid uurivad mind ja ei oska minu haigusele nime panna. Lõpuks hakkab üks tohtrihärra minu rabaretkest kinni. Ta kuuleb minu rabavee joomisest ja tark mees kaob mõneks ajaks oma kabinetti. Tagasi tulles on tal targa mehe jutt ühes: rabavees ei ole mineraalaineid ja see sind rabahaigeks tegigi. See omapärane rabahaigus läks ise üle ja kolm päeva hiljem on mees minusse tagasi jõudnud. Kui mõni metsik raba mind nüüd kutsuma hakkab, võtan joogivee alati ise kaasa. Ja rabavett võib küll maitsta, kuid mitte palju juua. Seda see lugu ja mees minus teile öelda soovisidki.

Kõrvemaa, 23.07.1992.

K: Miks jäi autor ja rabakõndija rabahaigeks ?

V: Autor jõi pikalt rabalauka vett ja seal on liiga vähe mineraalaineid ning organism haigestus.

Rabavett võib juua vaid väga vähe, ja mitte pikalt, sest temas puuduvad vajalikus koguses mineraalained ja organism ei saa rabaveest piisavalt vajalikku kogust vajalikke aineid.

Nr. 7. Orav rinna peal.

Ühe lõikuskuu olin Poolamaal. Sõin Poola leiba ja jõin Poola vett ja läksin jala Bialowiežasse, kokku pea 90 kilomeetrit. Ühel varahommikul äratas mind miski. See miski ronis mulle rinna peale. Ta äratas mind üles kui oli mulle kõhu peale jõudnud. Minu Ida-Poolamaad näinud silmad olid küll unised veel, kuid avanesid. Minu südame kohal oli orav. Poolamaine küll, aga siiski orav, mis orav. Ta vaatas mulle otse silmadesse ja ei liikunud minu peal ei edasi ega tagasi. Ega läinud ka minema. Ehk

uudishimu või nälg tõid ta minu juurde, arutlesin isekeskis. Ilmselt nii üks kui teine, jookseb minu ärganud mõttelõng. Orav rinna peal, möödub minutit kolm ja siis ta lahkub tagasi tuldud teed, puudutades mind ja minu keha. See uudishimulik loomake oli kogu kahenädalase matka üks nael. Ta puudutas minu põlvi ja sääremarju, kõditas kõhtu ja soendas südant. Varahommikune orav ongi vist uudishimulik ja näljane. Nii arutlen makarone keetes ja süüeski. Kui laagripaiga maha jätan, on minu külaline üleval kuuse otsas ja piidleb mind uudishimulikult. Ehk uudishimu oligi see, mis ta inimkeha peale tõi ja ehk tühi kõht aitas ka sellele kaasa. Nii arutlesin terve edasise matka jooksul ja hilisemad kohtumised tarkade inimestega kinnitasid minu oletusi. See osav loomake jäigi minust maha kuuse otsa. Kindlasti tuli ta peale mind sealt ülalt alla ja oli jälle tühja kõhu ja uudishimu kaaslane, kes minu laagriplatsil ringi vaatas. Need kaks mõlemat – näpistav nälg ja uudishimu ongi sageli need, mis metslooma inimese juurde toovad. Nii juhtus ka 1996 aasta suvel Bialowieža lähedal.

Bialowieža, 12.08.1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Orav tuli magavale matkajale rinna peale ?

V: Jahh, lugu tõene, Orav tuli veel ärkamata matkajale rinna peale.

Oraval oli nii nälg näpistamas kui ka uudishimu ning nii tuligi ta veel magavale matkajale rinna peale, seda lootuses, et saab süüa ja et igavust peletada.

Nr. 8. Rott selja peal.

Minu vana maja on varakult suvesaginat täis. Sest on mustade rottide liikumise aeg. Need minu sõbrad ja vaenlased on nagu maja pärisperemehed, kes siiski tahan olla mina ise. Kui rotipere on ärganud, pole veel saabunud minu ärkamise tund. Olen viimane ja unine tegelik peremees magab alles viimase und. See julge rotipere oli minuga harjunud. Nad tegid oma käike ja ei jätnud sealjuures oma käikudest märke maha jätmast. See peremehele küll ei meeldinud, kuid muidu olime sõbrad ja sina peal. Tol varajasel tunnil olin kõhuli voodis ja ootasin midagi. Midagi, mida ma isegi ei teadnud oodata, kuniks midagi saabuski. Üks rottidest hüppas nimelt mulle selja peale ja liigutas end seal. Unine peremees nagu ma olin, ei osanud ma kohe end liigutada. Rott lahkus alles siis mu teki pealt kui end liigutasin. Roti käik selja peal jäi tähistama meie suurt sõprust, mis siiski väga suur ei olnud. Igatahes panin kõik kirja nii nagu oli ja nii kuidas rott selle loo kangelaseks sai.

Kauksi, 13.07.1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Rott ronis magajale peale ?

V: Jahh, lugu tõene, Rott ronis magajale peale.

Rott lootis ilmselt ehk midagi nii süüa leida kui ka igavust peletada ja uudishimu rahuldada.

Nr. 9. Varese kraaksumine.

Varajane tund toob varesed katuseharjale, pargipuudele ja mujalegi. Pärastlõuna viib nad sealt minema, aga peagi on nad jälle platsis. Nii mööduvad päevad mul ja varestel. Varese juurde kuulub varese hääl. Ja vares on tarkade inimeste lind. Selle tõeni jõudsin ise kui end kümneaastaselt targaks pidama hakkasin. Targaks arvasid mind enne vareseid teised inimesed. Ja siis ühel päeval tundsin end ise targana, sest varesetarkuseid siin ja seal kogumas käisin. Targad olevused alati räägivad. Seda

teevad ka targad inimesed ja varesedki. Lind oskab ka omas keeles rääkida. See tarkus sai mulle selgeks kui vareste omavahelist jutuvada kuulasin. Huvitav inimene tahab palju teada. Ja varesekeel tundus huvitav ning püüdsin sellest aru saada. Nende erinevad hääled ei ole üksainus kraaksumine. See tõde saigi elu üheks esimeseks tarkuseks. Tõde edasi otsides jõudsin peagi tarkuse jälile, varesel on mitu keelt ja päris suur sõnavara. Ja kord ühte endast targemat inimest kohates, rääkisin oma varesejutu talle ära. See tark mees sai minust aru ja lubas teiste tarkade käest asja uurida. Kui kuu aega hiljem targad jälle kohtusid, sain veelgi targemaks, vares oskavat oma kraaksumise abil kümmekond mõtet teistele edasi anda. See tarkusetera ei jätnud mind maha. Silmad lahti hoidev tark poisslaps õppis nüüdsest nende lindude keelt ja jõudiski peagi tõdemuseni-vares oskab rääkida ja tõesti kümmekond mõtet teistele edastada. Targad linnud ja tark väike mees elasid edaspidi ja elavad ka praegugi teadmises, et nad üksteisest aru saavad. Ka seda oskavad nad öelda omas varese keeles ja ehk on see üheteistkümnes sõnum, mida nad omavahel räägivad, sest kümme tarkust on neil niikuinii üksteisele edasi anda. See kraaksumine on vaid pealtnäha sarnane ja ühtemoodi. Kümmekond põhjust nokk avada, on päris palju ja see teebki nad tarkade poiste moodi.

Neeruti, 1982.

K: Mitu teadet võib üks Vares oma kraaksumisega edasi anda ?

V: Arvatakse ja teatakse, et Vares on võimeline edasi andma oma kraaksumisega kümmekond erinevat teadet.

Varese kraaksumises on peidus kuni kümmekond erinevat teadet, mida ta on võimeline edasi andma oma kraaksumisega.

Nr. 10. Lauluaeg.

Üks matkapäev on sündimas. Homme peab talle sündima kõrvale õde või vend ja lõikuskuu on niimoodi ära saadetud. Jõudehetkel püüan kaardilt leida koha, kus ma olen ja nõjutan seljaga vastu kuusetüve ja varajased tänased läbitud kilomeetrid voolavad justkui läbi keha. Suve kolmas kuu pole vaikne. Selles veenavad mind ka mõned lauluhääled, mis käblikule, punarinnale ja lehelinnule kuuluvad. Üksik kuulaja nagu ma olen, leiab end järsku küsimuse ette seatuna: miks suve lõpufaasis mõned linnud laulavad. Aeg on juba varsti rändeaegne ja laululust pole kuhugi sulelistest kadunud. Vastu kuusetüve nõjutav mees tahab enda küsimusele vastust. Tema uitavad mõtted jooksevad tagasi juba möödasaanud lõikuskuude juurde. Need, mis ammu aega tagasi algasid ja lõppesid ning mida juba paarkümmend tükki kuulatud on. Ka neis varasemates laulsid suve lõpus tuttavad laulikud ehk laululinnud. Huvitav küsimus ei jäta meest maha. Ta jõuab sellega matkalt tagasi ja hakkab vastust otsima ning peagi on vastus tal käes, mis ühest targast raamatust on leitud: suve lõpus on paljudel rändlindudel suur ränderahutus juba peal ja see panebki nad lauluhäält tegema. Just nagu kevadel. Kaardile ilmub nüüd üks tähtis ristike. See, mis ööbimispaika tähistab. Ja selle tähtsa koha peal laulsid ka hilissuvised linnud, sest suur ränderahutus peale tulnud on. Ennast targemaks teha on inimesele loomupärane. Sama loomulik kui meie põhjamaistele lindudele enne äralendu lauluhäält teha.

Kunda jõe ääres, august 2000.

K: Miks laulavad mõned laululinnud veel suve lõpus, peale pesitsusaega kui lauluaeg juba ammu möödas on ?

V: Mõned laululinnud laulavad vahetult enne rändeaega ja enne äralendu, seda ränderahutusest, mis nad jälle laulma paneb.

Laululinnu ränderahutus põhjustab mõnedel rändavatel rändlindudel ärevust ja rahutust ning see panebki nad enne äralendu uuesti laulma.

Nr. 11. Orava hüpe.

See oli minu esimene talvest leitud lugu. Loo leidjaks oli kaheksa aastane pargipoiss, kes olin mina ise. Elu esimene park oli külmast vaikne nagu elutu olend. Minu poisisilmad leidsid seal siiski üksikuid elumärke. Küll leevikeste või vareste näol ja elu keset külma sai uue austaja, kes tahab olla pargiga kahekesi. Talv on nagu pargi valitseja. Külmast vaikne mõisahoone on pealtnäha elutu, sest on laupäev ja ükski külmakartmatu inimhing ei käi mõisapoodi. See vaikne laupäev on vaid pealtnäha vaikne ja elumärkideta, sest külmas mõisapargis on uus ja ootamatu külaline. See on neljajalgne mees metsast ehk nugis, kes oravat kimbutab. Vaatemäng külmas teatris kogub hoogu. Ühe kõrge kuuse otsas on saak ja jahimees. See elu ja surma peale heitlus on ainsa pealtvaatajaga, kes täna tahtiski elu esimest talvelugu leida. Orav on jõudnud pea kuuse latva ja nugis on ka sinna kohe jõudmas. Vaatemängu lõpp on vist lähedal, arvab poiss lumes, kuid lõpp on teistsugune kui ta arvata oskab. Orav jätab kuuseladva ja hüppab ning maandub naaberkuuse alumistes okstes. Petta saanud nugis vaatab küll järele, kuid ei hüppa ise järgi. Nii pääses orav surmavaenlase eest. Ma võtsin selle poisiga loo endaga kaasa ja panin kodus kirja. Hiljem tuttavatele metsameestele seda edasi rääkides sain teada, et nii pääsebki üks orav nugise eest. Oravahüpe päästab iga orava, kes seda teha oskab ja julgeb. Kes oravale noorest peast sellist õhulendu õpetab, seda seni kohatud metsamehed rääkida ei oska. Ilmselt on see oravatarkus tal veres ja kaasasündinud. Täpselt nii nagu ühele poisile talvelugu otsida ja siis leida ning üles kirjutada.

Neeruti, veebruar, 1980.

K. Kas lugu tõene või mitte ehk kas Orav põgenes Nugise eest sellisel moel ?

V: Jahh, lugu tõene, Orav põgenes Nugis eest sellise hüppega.

Orav kasutab sellist põgenemist Nugise eest sageli ja seda igal pool, kus ta elab, näiteks taigaski, kus seda samuti jahimehedki tähele pannud on.

Nr. 12. Veeseina taha !

Tüdruk Marial on oma kevad ja lilled. Minul on ainult kevad ja leidmata lillede otsinguil matkasin ühel suurel mereäärsel maal suure seljakotiga ringi. Kaasas oli mul kolm külanime ühest ajalehest- Valgejõe-Vanaküla-Parksi. Neist viimasest tahtsin leida väikest maa-alust karstijõge ja kaunist joakest ning lillelist metsalagendikku. Kui külakoerad endast märku andma hakkasid, olin külatanumale kohale jõudnud ja küla kevad ümberringi. Antonsite naisterikas pere oli mulle seal tuttav talveharjast saadik. Nüüd tulid kolm peretütart mulle õue peal vastu ja ühine kevad oli taas jätku leidmas. Jääkuningaks hüütakse vesipappi. See meie jõgede ja ojade talikülaline istub nimelt sageli jääserva peal, et sealt aeg-ajalt vette sukelduda. Kevadel nad meie maalt kaovad pesitsusaladele ja kevaded mööduvad juba ilma nendeta. Ometi on tüdrukutel varuks suur ja kevadine üllatus. Joa veeseina taga olevat vesipapi pesa. Kolme tüdrukuga vesipappi pesa näha, see kõlab kui suur kevadine unistus. Ja nii ununesid kolme tüdruku lilled ja läksime linnupesa vaatama. Seal oligi vesipapi pesa. Vanalind pidi

pesa juurde pääsuks läbi veeseina lendama ja seda ta tegigi edasi-tagasi. Üks esimesi vesipapi pesitsusi Eestis oligi seesama tüdrukute vesipapi kodu Vasaristi joal Lahemaal. Tüdrukud kinkisid mulle suure sündmuse. Nii unustasin neile lilled kinkida ja ehk oli see ka põhjus, miks pesa leidja-tüdruk Maria neid ka edaspidi minult vastu ei võtnud.

Parksi, 12.05.1992.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Vesipapp tegi oma kodu joa veeseina taha ?

V: Jahh, lugu tõene, Vesipapp rajas oma pesa ja kodu väikese joa veeseina taha.

Vesipapp teeb oma pesa just jõe äärde ja sel juhul tegi ta oma pesa väikese joa veeseina taha peitu. Vett kartmata, ei pelga ta vett ja nii juhtuski, et ta oma kodu veeseina taha rajaski.

Nr. 13. Häälemurre.

Sügiseses päevas on üllatused ja täna pole see mina ise. Mõned suvega armsaks saanud linnuhääled on kusagile kadunud. Üks üllatusi täis mina otsib neid taga pea, et igalt poolt. Ja nende seas olid ka varese ja rongahääled. Need karedad bassid ja baritonid, mis suvega armsaks saanud on, on täna teistmoodi. Sealt on puudu heledama kõlaga noorlindude hüüded justnagu kadunud oleksid nende tegijad. Ometi on kõik suvetuttavad metsaservas olemas ja teevad häält ning vaid suvised hääled on kusagile kadunud. Neid kadunud hääli ma taga otsingi ja sügisel ongi üllatus varuks, neid hääli ei ole enam kuulda kusagil. Kõnni ringi kus sa tahad, ka tuttavates paikades, aga kadunud nad ongi. Õhtul on üllatust täis kõndijal jõudeaeg. Ta kirjutab linna ornitoloogist sõbrale ja kirjas on suur küsimus-kuhu on kadunud noorte ronkade ja vareste hüüded ? On nad ära rännanud või vait jäänud või on midagi muud tõsist lahti, et neid kuulda enam ei ole. Sügisene kirjakandja toob peagi tähtsa vastuse. Linnusõbrast saab lugeja ja vastus on peagi tal käes. Sügise keskpaigas on paljudel lindudel häälemurde aeg. Nende sekka kuuluvad ka varesed ja rongad ning hiireviugi näiteks. Vastuse võrra targemaks saanuna, otsin jälle ka suleliste seast. Otsin neidsamu lindudest sulelisi, kes samasugused on kui suvel ja kes vaid lapsepõlve hääled kaotanud on ja nüüd täiskasvanute moodi häält teevad. Hiljem leidsin sügisesi teid uuesti oma tuttavate juurde ja kusagil seal sügiskuu ja viinakuu vahetuses ongi neil häälemurre. Ka seda tahtsin teada ja kahe tarkuse võrra rikkam, hakkas saabuma uus valge aeg.

Neeruti, sügis, 1982.

K: Kas Varestel ja Ronkadel on suve teises pooles häälemurre ?

V: Jahh, Varestel ja Ronkadel on häälemurre.

Varesed ja Rongad murravad suve teises pooles häält ja nende hääl muutub täiskasvanule omaseks.

Nr. 14. 43 põdrakärbest.

Lahe august ühel lahedal maal on esimene omataoline. See mereäärsete männimetsade maa on sooja päikese all, kus läks lendu elu esimene metsis ja kus ma päris üksi metsas ei olegi, sest on marjade ja esimeste kukeseente aeg. Üks liivane tee, mis Loobust Joaveskile viib on mul esimest korda minna. See huvitav maa on huvitavate teedega ja esimene liivane tee on mul jalge all. Pambus ehk seljakotis on mul mõned vajalikud Lahemaa asjad ja mütsi unustasin matkamaja lauale. Esimene

selle maa põdrakärbes tuli mu juustesse lõuna paiku. Soe august meeldib neile ja neid pidi olema sel aastal palju, nii räägivad teisedki puude vahel kõndijad. Minu suvine soeng sobib põdrakärbestele. Nad tulevad ja tulevad ning otsa ei lõppe. Päevasüda möödub ja õhtused põdrakärbsed tuletavad ennast meelde. Selle augusti käikude eesmärgiks oli mul leida tee ja teed, mis mere äärde viivad. Leidnud neid aina rohkem olen augustikoguja moodi. Õhtud toovad mind tagasi matkamajja ja nii ka selle päeva oma. Matkamajas voolab päev kehast ja vaimust läbi ja üritan suikuda kui esimene põdrakärbes endast minu peas märku annab. Ma vajutan ta pöidla ja nimetissõrme vahel surnuks ja asetan lauale. Nii algas põdrakärbeste öö ja une asemel kütin oma juustest neid tüütuid putukaid. Augustiöö põdrakärbestega ja ilma uneta oli pikk. Pikem igatahes kui ta oleks olnud ilma nendeta. Hommikul loen surnud põdrakärbsed kokku ja saan neid kokku 43 tükki. Põdrakärbeste öö oli esimene selline. Magamata öö möödus aeglaselt ja selles olin mina ja 43 juustest tabatud põdrakärbest.

Laukasoo-Palmse, 3.08.1990.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk ka autor leidis oma peast ühe ööga 43 põdrakärbest või mitte ?

V: Jahh, lugu tõene, autor leidis ühe suveööga oma peast kokku koguni 43 põdrakärbest.

Autoril olid peas pikad ja tihedad juuksed ning oli ka Põdrakärbeste kõrgaeg ning seetõttu sündiski tema peas selline rekord.

Nr. 15. Talvine päevakoer.

Laukasoo vaikuses leian end esimest korda talvel. Varem olid tema kaaslasteks erinevad rabahääled, kuid sõnatud olime esmakordselt talvekülmas. Sõnatu vaikne sõprus lõppes kui leidsin lumelt musta karva päevakoera. Vist külmavõetud, arvasin uuest sõbrast kui ta tikutoosi panin ja toosi seljakotti peitsin. Uus kaaslane oli uue sõbra eest ning uus ja huvitav. Kuidas ta lumele sai, küsin endalt, vist männioksa pealt, vastan endale, sest rohkem küsijaid ja vastajaid ei olnudki ühes. Tolle päeva terve rabakäik läks vaikuse tähe all. See, mis ma sealt kõik leidsin, ununes pea kõik, sest seljakotis tikutoosis oli nüüd must keskmist kasvu päevakoer. Leidmine talves tegi mind ära ja teistmoodi. See teistmoodi rabast tulev mees jõudis matkamajja ja asetas vaikse musta karvase sõbra toalauale. See olend oli paigal ja ei näidanud elumärke. Vaikuse sõbrale tundus see kummaline ja ta vajus esimese väsimuse unne. Kolm tundi hiljem silmi avades, oli minu sõber laua pealt kadunud. Leidsin ta toanurgast ja ta liigutas end. Elluärganud sõbrast sai veel suurem sõber. See, kes end liigutab ja kuhugi minna soovib, ehk oma rabaavaruste juurde tagasi. Sinna, kuhu minagi. Nii arutlesin päevakoera lugu kirja pannes. Lugu päevakoerast, kes ellu ärkas ja kes mulle suureks sõbraks sai ning kes rabast minuga kaasa tuli.

Laukasoo-Palmse, 12.01.1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Päevakoer ärkas matkamaja toas ellu ?

V: Jahh, lugu tõene, Päevakoer hakkas soojas toas elama ning liikuma ja ärkaski ülesse talveunest.

Päevakoer, kes muidu alles kevadel ülesse ärkab, seda soojade ilmadega, ärkab ülesse ka soojas toas kui sooja piisavalt on.

Nr. 16. Uus ja vana.

Kevad on ühes aias. Sellist tuntud kaunist juttu võiks jätkata kaua. Kui seal aias veidi ringi kõndida omapead ja midagi otsida, siis leiab paljutki. Leiab ka kaks lehteminevat kirsipuud, kes peagi õide tahavad puhkeda. Nii nagu kevadel kohane on. Ühe kirsi võras on eelmisest aastast pärit harakapesa. Eelmise aasta harakapaar rajas ta suure kevadise hoole ja armastusega ning ta sai valmis ühe nädalaga. Sel aastal seisab ta tühjalt ja kasutuseta, vaid harakad ise askeldavad, aga mitte enam selle pesa juures. Hoidsin lindude tegemistel silma peal ja ei pidanud kahetsema. Nad tassisid siit ja sealt oksakesi naaberpuu okste vahele ja sinna pidi sündima uus harakapesa. Üks lindudest ei petnud minu lootusi, ta tiris vana pesa küljest raagusid ja asetas need uue pesa jaoks kõrvalpuusse. Nii sündiski vana pesa asemel uus ja peagi sai uuski valmis ning vana oli peaaegu otsa saanud. Ilma minu terava pilguta poleks seda lugu kirja saanud. Nüüd on siis vana pesa asemel uus ja lugu ka veel.

Neeruti, mai, 2000.

K: Kas Harakad teevad seda, et kasutavad uue pesa rajamiseks vana pesa materjali ?

V: Jahh, nad teevad seda ja looduses siis kui selleks võimalus on, et ehk kui vana pesa kusagil uue pesa läheduses asub.

Harakad tegelevad taaskasutusega ja seda üpriski sageli looduses.

Nr. 17. Ulguvad prantslased.

Bialowiežasse kohalejõudmise auks poetan pisaraid. Nendes mõnedes pisarates on 90 kilomeetrit pikk nädalane matk ja õnn ja rõõm, et olen kohale jõudnud. Suure kuuse all, kus ööbisin oli ööbimise paik ja väike loomapark pole enam kaugel. Seal olen külaline nagu tervel Ida-Poolamaal, külaline, kes paljut teada soovib. Piisonite puuri juures peatun nagu Poola laps pikemalt, sest näen neid esmakordselt ja nad on üks põhjus, miks ma üldse siin käimas olen. Siis on siin teisedki loomad, kes siinsetes metsades elavad, nende seas ka hundid, kelle puuri juures prantslaste perekond askeldab. Nad proovivad hunte ulguma panna ja nad ise arvavad, et see on naljakas. Nad uluvad hundi moodi ja ei lahku puuri eest. Puuris olev hunt ei hakanudki ulguma, kuigi teda matkiti järele. Ta jalutas vaikselt ringi ja tal olid kindlasti omad hundimõtted peas. Mida ta ulguvatest prantslastest arvas, see jäigi hundi mõteteks, millest ka mina aru saada püüdsin. Vaikiv hunt ja prantslaste perekond tundus algul naljakas. Hiljem, matka lõpus tagasi vaadates enam väga mitte. Igatahes ulguv inimene ja ükskõikne hunt on ka tükike loodust või kuidas, arutlesin endamisi. Ja jäingi lõpuks vastuse võlgu.

16.08.1996.

K: Mida tegid Hundid puuris, seda siis kui prantslased puuri ees ulgusid ?

V: Hundid magasid puuris rahulikult edasi.

Hundid olid puuris ja jäid rahulikult ükskõikseks, sest nad puuris elades ongi üpriski ükskõiksed muu maailma vastu, seda erinevalt vabas looduses elavate liigikaaslastega võrreldes.

Nr. 18. Kassikaku päike.

See märtsipäike oli kui minu oma. Tema tõusmised ajasid mind hommikuti üles ja õhtused loojangud panid unele. Kindlasti oli ta ka teiste oma, kuid sellest ei teadnud ma sel kevadel eriti midagi, sest ka kevad tundus minu oma olevat. See laupäevane tõus koos temaga ehk päiksega oli nii teiste

laupäevade moodi. Seal oli kõik olemas, vaid keskmise pikkusega kevadkäik oli varajasel tunnil tegemata. Seda ma tegema läksingi ja suur päike vaatas kõike ülalt pealt. Väikses Udukülas oli metsaveerel üksik kuusk kasvamas. Tal oli latv kunagi murdunud ja mitu aastat oli seal viupesa. Viupesa varises ja kukkus alla, aga ikka tahtsin seda puud vaatama minna. Üleval ühe oksa peal istus suur öökull - kassikakk. Istet võtsin minagi, kuigi mitte oksa peal. Kakul oli kollane kõhualune ja see oli vaatava päikse poole. Ning pea liikus ringi vaadates siia ja sinna. Kui möödunud oli pooltunnike, kakk liigutas end ja võttis istet järgmise oksa peal., nii, et ta jälle näoga päikse poole oli. Nii kordus kolme tunni jooksul veel kolm korda. Päike ja suur kakk ei püsinud paigal. Nii kuidas päike taevas liikus, muutis ka kakk oma istumispaika, et saaks näoga päiksepaiste poole olla. Kaku päike soendas ka mind puu all, kuid sellest rohkem tegi seda nupukas kakk ise, kellest koos päiksega väike lugu sündis. Lõuna paiku ta lahkus ehk lendas ära. Ju siis oli ta saanud päikest täis, nagu minagi puu all. Sealt edasi läksin midagi otsima minagi, kuigi olin juba midagi leidnud ja üles kirjutanud.

Uduküla, mai, 1990.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Kassikakk muutis oma asukohta kui päikene taevas liikus ?

V: Jahh, lugu tõene ehk Kakk tahtis olla vastu päikest ja liigutas ennast vastavalt selle, kuidas päikene taevas oma asukohta muutis.

Leidlik Kassikakk on üks looduse tavaline nähtus.

Nr. 19. Rebane ja naer.

Suurel Kõrvemaal kõnnivad kolm suurt meest-Toomas, Ants ja mina. Neist üks tahtis näha hundijälgi, teine kuulata tedremängu ja kolmas neid mõlemat. Kui pool päevamatka mööda sai, olid kõik meie soovid täitunud ja suured mehed ajasid suurte meeste juttu, sedasamust, mis neid veelgi suuremaks tegi. See talvelõppu tähistav laupäev oli möödunud ilma naeruta, sest meie ürgne maa ei ajanud kedagi meist naerma. See viimane lumel käik oli proov meie kõigi kolme jaoks. Et kas linnas alanud sõprus ürgses paigas ka vett peab või mitte. Nii olime tagasiteel ja sõprus kolme mehe vahel oli alles. Enne ühelt lagendikult metsa keeramist ja üle kraavi hüppamist, hakkas eemalt paistma punakaspruun kogu-rebane. Kolme mehe rõõmuks suundus ta piki kraavikallast meie suunas ja peagi lisandus talle teinegi. Jooksuaeg ju käes, nendivad kolm sõpra ja jäävad liikumatult ootele. Rebasepaar oli kui pulmast tulnud. Muu maailm ja selle kolm sõpra ei läinud neile üldsegi mitte korda ja nad lähenesid ja lähenesid kolmele naeruta mehele. Kui sajast meetrist meie vahel oli järgi jäänud kolmkümmend, lõikas Kõrvemaa vaikust minu vali naer. Üllatunud rebasepaar keeras üle kraavi metsa ja naer jäi üksinda kõlama. Miks inimene suurest erutusest naerab, seda me kõik aimame või teame. Sellele vaatamata vaatasid minu kaks sõpra mulle küsivalt otsa ja vastuseks oli vaikus peale naeru. See vaikus algas 1993 aasta märtsikuust ja kestab siiamaani meie vahel. Seda just siis kui jutt sellele matkale läheb ja pulmitavast rebasepaarist juttu tuleb. Naer teeb sageli inimese suuremaks. Kas ta tookord ka minuga seda tegi, see jäägu hea lugeja ära arvata.

Kõrvemaa, 20.03.1993.

K: Miks hakkasid kolm matkavat meest Rebast nähes naerma ?

V: Inimene naerab vahel ka siis kui suur erutus teda ära vallutab. Rebast nähes see juhtuski.

Suur emotsioon ja erutus ajavadki inimese sageli naerma ja seda ka siis kui otseselt naeruks nagu põhjustki ei ole.

Nr. 20. Hundihambad.

Metsavaht Toomase jutus oli mitu päikest. Üks oli neist tema ise, kelle poole vaatasin ja keda kuulasin. Tema kõrvenurkade jutt ehk Kõrvemaised käigud olid tänagi aukohal. See üksildane maa on ka huntide elupaik, kus nad alaliselt elavad. Seal nad kaevavad ka urge maasse ja toovad kutsikaid ilmale ja kasvatavad neid. Et hundil head hambad on, seda ma aimasin ja teadsin. Et tal tugevad lõuad on, seda olin ka kusagilt hundiraamatust lugenud. Mehe hoogne jutt kinnitas mulle seda kõike. Kord olevat ta leidnud sealt maalt ühe asustatud hundiuru. Uru lähimas ümbruses oli korralagedus, küll kontegi vedelemas ja teiste seas ka põdrasarvi ning sokusarvi. Neist viimased olid huntide poolt katki hammustatud. Et neil sellised tugevad lõuad on, seda kuulsin esmakordselt. Ometi on see nii, et hunt sokusarve suudab katki hammustada. Jutustav mees vaatas minu imestunud silmadesse ja oli oma jutuga väga rahul.

12.06.1986.

K: Kas Hunt suudab sokusarve või põdrasarve katki hammustada ?

V: Jahh, Hunt suudab sokusarve või põdrasarve oma tugevate lõugade vahel katki hammustada.

Hundi teravad hambad ja tugevad lõuad on võimelised sokusarve või põdrasarve katki hammustama.

Nr. 21. Kolmekesi.

Üks kahe mehe nägemata kevad kutsus meid enda poole. See sõber Aini räägitud maanurk Kõverjärve kandis metsas oligi nagu meie sõber. Sinna tahtsime jõuda, et kevadega sõbraks saada sel aastal. Kui mõlemad meist olid end kaheks päevaks metsakäiguks vabaks võidelnud, olimegi kaks minejat. Märtsikuises noores kevades tuleb ise kohal olla ja seal ringi vaadata, et mis selles kevades uut on ka leida. Sedasi tegime meiegi kahekesi ja õhtune lõke Kõverjärve oosil kinnitas meie sõprust kevadega. See pikk öö, mis järgnes oli meie kahe jutuvada täis, sest kohtusid kaks meest, kes harva seda teevad. Lõkkease jäi meist maha ühte ööd meenutama. Siis kui vaikselt sulas lumi ja metsahääled ka vaikisid. See märtsilõpu kevadöö oli hääletu. Kaks kartmatut , kes me olime, ei peljanud ei pimedust ega vaikust ning pimedas ja vaikses kasvas ühe ööga meie sõprus veelgi suuremaks. Alanud päev viis meid uue kevade märke otsima ja nende sekka kuulusid ka hundijäljed. Kaks meest otsustasid hundijälgi harutada ja hundi kevadest nii osa saada. Hunt oli käinud piki oosiharja. Vahel oli ta teinud peatusi ja siis oma teekonda jätkanud. Ja nii terve kilomeetri jagu metsast maad Kõrvemaa raja lähistel. Hundijäljed jutustasid ise enda eest ja kaks tema jälgedes kõndijat arvasidki kevade leidnud olevat. Miks see just ühel hundirajal aset leidis, sellest nad üksteisele ei rääkinud ja sõnadeta ühine keel tegi sõpruse veelgi suuremaks. Tol päeval lõpuks jätsime hundijäljed ja suundusime peale ühiseid tunde omi teid pidi maailma asjade juurde tagasi. Hundikäik pika oosi peal sai ka lõpuks otsa. Ja hunt oli üle raba läinud oma kevadet otsima. Selle loo tõde oli hundijälgedes peidus. Et peale meie kahe oli veel keegi kolmas, kes kevadet taga igatses ja otsis.

Kõrvemaa, Märts, 1991.

K: Kas hunt liigub sageli just oosiharjadel ja kui siis miks ?

V: Jaa, Hunt liigub sageli oosiharjadel, sest seal parem ülevaade on ümbritsevast maastikust ja suurem saagilootus on.

Hundi leidlikkus on suur ja ta liigub sageli just ka piki oosiharju pidi. Siis on ümbruskonnast parem ülevaade ja saagilootuski sedasi suurem.

Nr.22. Rebase tulek.

Üks mõtlik ja endassetõmbunud mees läheb üle Rauasoo. See Palmse ja Viitna metsade vahele jääv uudismaa on suur ja lai ning kui üksildaste mõtete jaoks loodud. Lageda servas on väike kraav ja see on kui loodud üksildase mehe puhkepaigaks. Mees kinnitab keha ja puhkab jalga ning on teel Viitnalt Palmsesse. Seda vaid talle teadaolevat nähtamatut rada mööda. Kraavikaldal möödub mehe pooltund, et siis edasi kulgeda. Sel oma mõtteis mehel on peas üks idee, ta tahab leida midagi selles tänases päevas, midagi uut ja tarka. See mõtteis mees olin mina ise. Kui pooltund kraavikaldal on üksinduse saatel ümber saamas, sahiseb seljatagune salapärane rohi ja minu seljataga on korraga punakas rebane. Ta tuli minu jälgi mööda järele ja nii kohtusid kaks Rauasoo külalist. Rebane muidugi ehmatas ja keeras otsa ringi ja kadus oma Rauasoo teed. Minust sai uuesti mõtlik mees ja edasi kulgeja. Rauasoo lähedal männimetsas kõnnib üks mõtlik mees. Ta püüab leida vastust küsimusele, et miks rebane sageli inimjälgi pidi kõnnib. Vastus saabub nädalapäevad hiljem tarkade meeste käest. Tuhandete aastate jooksul on rebane ajanud inimese jälgi, lootuses et inimesest midagi söödavat maha jääb. Selles esiisade rebasetarkuses tuli ka see Rauasoo rebane mulle järele. See mõtlik mees sai sellest päevast, mis tahtis, mõistusele uut vilja, mida jahvatada. Oma teed läinud rebane oligi see, kes selle üksildase käigu mõttemaailma valmis meisterdas minu jaoks.

Rauasoo, juuli 1992.

K: Miks liigub Rebane vahel mööda inimese jälgi ?

V: Siis on lootust midagi ehk hamba alla saada.

Rebane liigubki sageli mööda inimjälgi, sest inimesest võib midagi söödavat maha jääda, nagu näiteks jahimeestest jahipraaki.

Nr. 23. Hobuse vaatajad.

Mees ja hobune said hästi läbi. Nende läbisaamises oli palju teineteisemõistmist. Päevad ja aastad möödusid ja ikka ja jälle leidsid vanad sõbrad , et on teineteist veel paremini tundma õppinud. See sõprus võiks kesta igavesti. Koos oldi käidud palju radu. Hobune tundis ja teadis kõiki peremehe radu. Peremees omakorda teadis kõiki hobuse hingejooni. Nii see kooselu kulges ja ka selle sõpruse pealtnägijad said nii tükikaupa hingesooja. Nende hulka kuulusin ka mina. Minu rääkiv metsavaht rääkis ka oma hobusest. Et kuidas ta teda vaatamas käib ja kuidas sõpruse lugu edasi kulgeb. Kord kui hobune metsakoplis oli, olevat hobusel olnud veel üks vaataja, ilves, kes mõnekümne meetri kauguselt looma piidles. Mehe sinna jõudes läks ilves ruttu oma metsateid pidi edasi, jättes hobuse ja tema peremehe. Mis metskassil tegelikult mõtteis oli, seda ei saanudki ka hiljem keegi teada, kuid ehk oli suur uudishimu see, mis ta suurt looma vaatlema pani. Uudishimulik metsloom ja uudishimulik inimene kohtuvad sageli. Igatahes sagedamini kui ilma uudishimuta elusolendid. See tõi

ilvese hobuse juurde ja naelutas ta paigale heina sisse, kuniks hirm inimese ees sundis ta vaatemängu lõpetama. Rohkem ma sellist ilvest, hobust ega metsavahti ei tea, kes oleksid sedasi kohtunud ja loo kirjutamiseks ainest pakkunud.

Neeruti, juuli 1986.

K: Miks luuras Ilves hobuse järele ?

V: Ilmselt oli tal igav ja polnud muud teha ja vaevalt, et ta saaki lootis saada suurest hobusest.

Igavus loomariigis teeb ka Ilvesega mõndagi ja pani teda ka Hobuse järele luurama.

Nr. 24. Tagurpidi Ants.

Leidmine on kindlasti ühe otsija suurim rõõm, nii arvab minus üks tuntud otsija. See otsiv vaim, kes toona lahedal maal lõikuskuud tundma õppis, oli õigelt rajalt kõrvale sattunud ehk eksinud. Päeva lõpetav õhtu oli pea, et kätte jõudnud ja varjud juba pikemad. Kusagil seal suure Laukasoo ja Viitna vahel ma ekslesin, kuni viupesa kasevõras leidsin. See herilaseviu pesa ülal oksaharude vahel oli üldse esimene selle linnu pesa sellel suurel maal. Õnne täis eksinu ronib üles ja pesast lendab välja pea lennuvõimeline noor herilaseviu ise. Ta maandub kõrvaloleva noore kuuse okstel, kuid kaotab tasakaalu ning tahtmata maapinnale sattuda, jääb pea alaspidi kuuse otsa rippuma. Olin tal peagi juures, panin seljakotti ja viisin ülesse pessa tagasi, tehes niimoodi talle heateo. See noor viu kartis mind ja kartis maha sattuda. Esimene pani teda pesast lahkuma ja teine kuuseoksa külge klammerduma. Olin sellest varem kusagilt targast raamatust lugenud. Nüüd sain ise targaks metsas kohapeal. Õhtuse raja, mis mind tee peale juhatas, leidsin ma taas peagi ülesse. Tee viis mind kohale matkamajja ja targema mehena tuli uni varsti peale. Soovisin mõtteis noorele viule head und ja unelesin peagi isegi. See viupesa kases püsis puus aastaid veel. Tema leidmise lugu oli esimene kirjapandud herilaseviu lugu sellel maal, kus üks laht lõppeb ja teine algab.

12.08.1990. Sakussaare.

K: Miks jäi noor Herilaseviu oksa külge rippuma ?

V: Sest ta kartis maa peale kukkuda.

Noorel Herilaseviul on veel suur hirm maapinna eest ja ta püüab sinna mitte sattuda, seda enne lennuvõimeliseks saamist.

Nr. 25. Jänesed peavad pulmi.

Kord sattusin jäneste pulma. Viis jänest olid üheskoos puntis ja metsa äärsel aasal. See aprillikuine jänesepulm ei olnud esimene pulm kuhu sattusin. Pulmitavaid jäneseid olin ennegi elus kohanud ja nüüd siis jälle nagu anekdoodis. Pulmitav jänes pidi olema pime. Et ta ei pane ümbritsevat maailma üldsegi tähelegi. Seda need viis jänest metsaveerel ka mulle tõestasid. Ma lähenesin ja lähenesin neile, kuniks järgi jäi paarkümmend kevadist sammukest. Alles siis läksid nad oma teed. Hiljem samme lugedes, sain kokku kakskümmendkolm jalatäit, mis meie vahele jäid. Julged jänesed ja julge mees nii kord kohtusid ja mitte pelgalt anekdoodis. Päike, mis kõike ülalt näeb, oli tunnistajaks sellele, et ma jänesepulmas käisin. Et pulmaskäik õnnestus, panin teistele tõestuseks pulmaloo kirja

ka veel. Hiljem just kevadisel ajal, olen veel jänesepulma sattunud. Ja jälle sain veenduda, et pulmi pidavad jänesed näevad siis vaid ennast ja oma kaaslasi ja ühte kahejalgset mitte.

Võduvere, 2000.

K: Kas pulmitavad Jänesed on inimkartmatud ?

V: Jaa, Nad ei pane eriti ümbritsevat maailma peaaegu, et üldsegi tähele ja nende tähelepanuvõime on pärsitud, seda pulmade aegu.

Nr. 26. Kolm poega.

Päiksetõus on hea, nii arvavad kolm tema poega hommikul. Märtsikuine kevad on jõudnud aprillikuisele teele. Eelmise päeva viimasest märtsiõhtust tulevad kolm meest pikale asfaltteele. Nad kõik on kellegi pojad. Esimese aprilli päikse all on poisid ja mehed mitut moodi. Tee Palmsest Koljakule algas selle aasta aprilli esimese päiksetõusuga. Tee oli pea sirge ja suundus otse päiksetõusu poole. Kusagil tee lõpus oli päeva esimese poole eesmärk-ürgmetsa reservaat ja sealt loetud kilomeetrid edasi õhtune tahtmine-meri. Esimest korda tõusva päikese poole ma ei läinud üksinda. Kaasas oli mul veel kaks biotudengit-Eigo Hint ja Meelis Linnamägi, kes üritasid minuga sammu pidada ja minu mõtteid lugeda. Vabadusest 1991 aasta kevadel juba räägiti nii siin kui seal. Arvati, et ta ikka tuleb ja teeb eestlased vabaks rahvaks. Kusagil räägiti veel minu vabadusest. Ühest püsimatust hingest, kes vabalt ringi käib. Paljulahelise maa päiksetõus tuli seekord lähemale esimesel aprillil ja sinna lugu ise peidetud saigi. Päike tegi oma kevadist tööd ja sellest pidasid lugu kolm meest. Need mehed pole eile sündinud. Palju ringi käinuna on nad uues katsumuses kinni. Kõik muu näib täna olevat unustatud ja asfalteeritud metsatee näitab suunda kevadise päeva poole. Üksi hulkudes siin ja seal olin tavaliselt vaikne koguja. Täna nii ei saa, sest ma pole üksinda. Vaja oli naeratada ja vastata küsimustele, mis pea kõik on algavast kevadest leitud. Sedasi möödus matka esimene pooltund. Päikse tõusuga läksid küsimused julgemaks ja kevad ümberringi targemaks. Esimene aprill ilma hommikuta ei alanud. Hommik algas, aga ilma esimese aprillita. Aprilli algusest Viitnalt hakkasidki siis tulema kolm aprillikuu vastsündinud poega. Et nad täna veel kolme poega kohtavad, seda nad praegu veel ei tea. Algusest tulejad seavad üheskoos sammu ja keegi neist pole nagu märganud, et tänane laupäev on naljapäev. Ilma naljata ja naljadeta möödub seitse kilomeetrit Viitnalt Palmsesse. See oli juba enne päiksetõusu. Palmsest näitab teeviit Võsu peale ja sinna tõusma hakkava päikse ja mere poole pöörduvad meie veel tundmatut kolm poega. Kevade alguse tee sai talle nimeks pandud. Mida rohkem mere poole, seda valgem on ümberringi, sest meie päike tõuseb. Esimene aprill on meile veel tundmatu. Keegi meist pole märganud, et täna on naljapäev. Enne Koljaku teeristi jõudmist hakkab tee ja maa mere poole langema ja ja meil on plaanis teederistmikult alates tee pealt lahkuda, sest lähedal metsas on peidus ürgmetsa reservaat. Esimene naljapäeva äratundja on Eigo. Nimelt seisatub ta ja tee ääres lumes olevat hundi jäljed. Kaks ülejäänud meest vaid muigavad ja vaatavad sinnapoole ning naljapäev on alanud. Teeristmiku kohal pidi lendama kotkas, teatab Meelis. Eigo ja Marek viskavad korraks pilgu üles ja kotkast pole midagi näha. Teeristmik on vahel uue kevade algus. Sealt lahkume tuttavalt teelt, sest lähedal metsas algab Lahemaa rahvuspargi Koljaku-Oandu reservaat, koos oma ürgmetsaga ja allikasooga ning seal on kindlasti kevadet peidus. Enne reservaadimärgi juurde jõudmist leian lumelt karujäljed. Eigo ja Meelis tulevad ja uudistavad jälgi, mida pole ning kolmas aprillinali on kõigi omaks saanud.

Talvest pärit lumi kannab kolme meest ja teed pole vajagi. On vaid nähtamatu tee, mis on meie kolmiku oma ja ürgmets peab varsti algama. Lumel kõndides möödub meie pooltund. See ajahetk on ilma ühegi naljata, sest me ei usu teineteist enam niikuinii. Pooletunnises vaikuses on vaid pisut käimise häält ja pasknäär, kes kinnitab, et ehk nüüd algab kevad. Just nüüd ja siin. Nii pasknääri õpetuse järgi läkski. Eemalt näeb Eigo meie seast esimesena karuema kolme pojaga. Eigo hüüab sellest, aga kaks teist rändajat ei vaata sinna, kuhu vaja. Eigo hüüab teist korda. Vaatan vaid mina ja hüüan ise ka karu-karu. Selle peale vaatab meie päeva kolmas poeg Meelis ka sinnapoole ja karu kolme pojaga on nähtud kõigil. Karuema tegi häält ja tõusis korraks kahele tagajalgadele. Segaduses kolm karupoega joondusid lõpuks tema järele ja nad lahkusid puude vahele. Sedasi kella poole üheksa paiku kohtusid kolm poega kolme pojaga. See kevade algus polnud välja mõeldud. Kolm meest kinnitavad ka paarkümmend aastat hiljem, et seal ürgmetsa servas algas üks kevad. See oli suurim tänu kolmikule, kes õigel ajal tõusta suutis. Hiljem läbitud ürgmets ja mereviirg põhjarannas nähti ära juba alanud kevades. Päevalaes oli veel tiigreid ja elevante ja isegi toonekurg metsa kohal. Karuema kolme valge kaelusega pojaga oli läinud oma teed. Ehk võtsid nad meist midagi kaasa ? Pisut hirmu inimese ees, mis oli nende ema õpetus. Iga aasta esimesel aprillil ma ärkan selle looga. See on üks õige ärkamise lugu, mis mind minu aastates saadab ja mis ei vanane. Teised kaks poega kinnitavad mulle seda kui nendega kohtun või kui üksteist näeme. Just esimesel aprillil tuleb õigel ajal tõusta ja siis minna ning õigel ajal õiges kohas olla. Iga aasta aprilli alguses ma seda teengi. Parimat paika kohtumiseks kolme pojaga pole ma enam leidnud. Jäi seesama Koljaku küla küljealune metsanurk, kus karuema meile vastu tuli. Uute naljapäevade otsingud on mind ja minu kahte kaaslast viinud igale poole. Karuema kolme pojaga on jäänud hiljem vastu tulemata. Lumele jäid muideks karu jäljed. Kolme väikse poja omad mitte, sest lumekoorik neid kandis. Jälgi mööda läksime tookord ligi kilomeetri jagu mööda jälgi lumel. Siis algas ürgmets ja seal kusagil nad neljakesi pididki olema. Karu võib vastu tulla ka mõnel teisel kuupäeval. Esimese aprilli karud jäid kolme inimpoja jaoks ainsateks. Ja visatud aprillinali : seal on karu, jäi ka elus viimaseks. Otsida tasub naljapäeval sellegipoolest ka teinekordki.

Koljaku, 1. aprill, 1991.

K: Kas lugu oli tõene või mitte ehk kas kõik oli tõesti nii nagu oli ?

V: Jahh, lugu oli tõene ja kõik oligi nii nagu oli.

Naljapäeval ei saanud ilma naljata ja nii ka matkal olles. Et karu kolme pojaga end näitab, see oli just tolle naljapäeva hea saatus.

Nr. 27. Põder jutustab.

Sügisesed jutustused on mul tavaliselt kõige pikemad. Sest sügisesed käigud on mõtiskluste moodi, kus midagi uut jälle peidus on. Ühes sellises oli kevadet ja armastust sees, mis mulle uus ja ootamatu näis. See väike rongkäik Kõrvemaa südames polnud pikk. Pakassaare vana taluaseme juures oli mul väike laagriplats ja ka väike mõtiskluste paik. Sealt jõudsin Pakasjärveni ja tegin ringi ümber järve, kuniks tuttavasse paika tagasi igatsema hakkasin. Eemalt kostis sügiseseid hääli, nende seas ka üks uus ja kõrvale harjumatu. See omapärane hüüd tuli mulle lähemale, kuniks põdralehm minu lähedalt minust mööda suundus, ise hüüdes oma armuhüüdu. Põdral oli jooksuaeg. Ja ta andis sellest teistelegi sügise sõpradele märku omapäraste hüüdudega. Ja mina, kes selle kõige tunnistajaks olin, jäin talle üldse märkamata. Põder läks siis oma teed, et oma sügist edasi otsida, milles nüüd ka

põdraarmastust sees oli. Laagriplatsile põdrahüüd enam ei kostnud. Seal oli vaid sügis ja armastus ning mina, kes pulmitavale põdralehmale peale olin sattunud.

12.09.2000, Pakassaare.

K: Mida põder rääkis omaette ja millest jutustas ?

V: Oli põtrade jooksuaeg ja põdralehm otsis endale peigmeest häälekalt.

Nr. 28. Mädamuna lõhkemine.

Puu otsa ronija üks rõõm on ülesse kohale jõuda. Ja teine rõõm on sealt ülevalt midagi leida. Need kaks rõõmu tabasid mind elu kolmanda herilaseviu pesa juures. Üleval kaseharude vahel oli viupesa ja seal pesas oli üks mädamuna. See, millest polnud viupoega koorunud ja mis oli järgi jäänud. See pruunikirju muna oli väärt kaasavõtmist ja seda ma tegingi. Kandsin teda pluusi rinnataskus ja lõpuks asetasin motellitoa lauale. Seal ta seisis nädalapäevad, kuni küpses soov ta tühjaks puhuda, et temast saaks väike mälestus. Muna tühjakspuhumiseks on vaja nõela ja kõrt. Kui need vajalikud asjad olid olemas, läkski munapuhumiseks. Väljas mändide all on munapuhumise paik, sest seal olen mina oma munaga. Augu puurimiseks hakkan nõelaga muna torkima, kuniks muna paugatusega lõhki läheb. Katkine lõhkenud muna polnud see, mida temalt ootasin. See, et üks mädamuna võib niimoodi pauguga lõhki minna, seda ma seni ei teadnud. Et hing võib selle peale ruttu täis saada, seda ma aimasin ja nüüd ka tean täpselt. Lõhkenud munaga ei osanud ma midagi peale hakata. Ja täissaanud hingega samuti mitte.

Viitna, 1992.

K: Kas mädamuna võib niimoodi lõhkeda ?

V: Jahh, võib küll.

Mädamunas on palju gaase tekkinud ja need võivadki ühe mädamuna lõhkema panna.

Nr. 29. Unised kährikkoerad.

Kohtumised Sirkliga olid kevadised. Ja nii kevadest alates kui esimest korda kohtusime. Ja nüüd sügisel oleme jälle üksteise tunnistajad. Ja sügisesse jäi palju, kummikute otsimine ja möödunud suve mälestamine. Kui see kõik tehtud oli, oligi sügis täies elujõus. Aeg on paras, et samm edasi astuda ja nii leian end keset metsa. See Lobi rannaküla lähedane rannamets oli suur ja lai ning õhtuks pidin uuesti Sirkli ukse taha jõudma, sealt kus hommikul alustasime. Minu kevadest leitud uus sõber elas Võsul ja läks randa lanti loopima. Mina läksin metsaretkele ja uut aastaaega nautisime mõlemad. See retk oli minu jaoks uus ja huvitav. Uus mets oma talve ootavate puudega oli ümberringi ja ta oli pealtnäha elutu ja vaikne, kuniks ühe suure kuuse all kaks unist kährikkoera magamas leidsin. Nad olid rasvas ja täissöönud ning põõnasid kõrvuti. Lõpuks nad ärkasid ja peale väikest peataolekut läksid metsa all oma teed. Ehk sedasama otsima, mida mina ja Sirkel tegid. Nad olid paksud ja täissöönud ja unised. Nii nagu sügisel nad peavadki olema. Vaikuses kulgenud retk oli ehk sel aastal sügise alguseks. Leitud kaks unist kährikut olid kui kevadine mälestus. Nad läksid ja läksid metsa all, kuni kadusid silmapiirilt. Nii nagu teevad kõik kevadised tegelased kord, sest ükski kevad ei ole lõputu. Ometi oli saabunud esimeste öökülmade aeg ja kevadki vajas meenutamist. Minu arust tegid

seda sel korral kaks unisevõitu kährikkoera, kellest ma pisut osa sain. Osa sain ka sügisest ja ühest mehestki. Ja see kõik oli ühte käiku mere äärde väärt.

12.10.1991, Võsu-Lobi.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas sügisel võivad end täisnuumanud Kährikud olla unised ja magada ?

V: Jahh, lugu tõene, Kährikud võivad sel ajal olla tõesti unised.

Muidu tavaliselt on Kährikud ettevaatlikud, kuid sügiseti võivadki olla unised ja magada kui end täisnuumanud on vahetult enne talveund.

Nr. 30. Varese lõunauinak.

Minu oma varesel on oma maailm. Seal keskel ta askeldab enamasti üksinda ja harva kui saame kahekesi koos olla. See väiksest peale üleskasvatatud noor vares on minu sõber ja me ei jäta seda vaid enese teada. Suveks sai temast suur lind, kel sulekuub seljas ja kes kodu lähedal askeldas. Lõuna paiku ta sättis end aiapostile või õunapuuoksale ja tukastas tunni või poolteist. Nii saingi teada, et minu oma varesel on oma lõunauinak. Selle teadmisega kõndisin mõni aeg ringi, pisut targem nägu peas kui varasemalt. Ühest päevast alates tahtsin veelgi targema näoga olla. Nimelt hakkas mind huvitama, kas teistel varestel ka lõunauinak on või mitte. Need teised varesed olid ju pealtnäha minu koduse varese moodi , vaid metsas üles kasvanud. Huvi varese lõunauinaku vastu oli suur. Ajasin nende jälgi igal pool, kus nad olid ja lõpuks saingi targa näo omanikuks. Varestel on lõuna paiku tõesti väike vahepaus, kus nad pisut puhkavad. See käib suviste vareste kohta. Lõuna ajal saabub tunnikeseks varesevaikus ja peale lõunat läheb vareste maailmas kõik tuntud rada pidi edasi. Siis kui kosutav lõunauinak möödas on.

Neeruti, 1982.

K: Kas Varesed peavad lõunauinakut ?

V: Jahh, peavad küll ja seda eriti siis kui toitu on piisavalt ja ei pea kogu päeva toitu otsima.

Varesed peavadki lõunauinakut kui selleks aega on. Siis kui toitu on piisavalt ja kui kogu aeg päevast ei kulu toiduotsinguile.

Nr. 31. Karu juurde.

Peipsi äärsetes kevadistes metsades olen kolanud harva. Alati on minu sealseid käike saatnud uus leitud kevad ja toredad inimesed. Metskonnamajas mind ikka teati ja mõned uksetagused Kauksi küla peal said ka mulle tuttavamaks. Need mõned harvad käigud olid kindla eesmärgiga, et sealsed metsisemängud üle kontrollida. Metsisemehe nimega kõndisin seal ka niisama ringi, seda just päevalael kui metsisemängu asja ei olnud. Aprillipäike ei peletanud päevast igavust minema. Mees igavles õhtuse mängumineku ootuses ja otsis taga ka mõnda lugu, mida kirja panna ning kaasa linna võtta. Ühtegi lugu ma ise tollal sealt ei leidnud, kuigi jäljed viimasel kaduval lumel rääkisid, et mees on midagi palju otsinud. Pisut tuuline järvepealne oli kalameeste jälgi täis. Minu otsimised sinna ei viinud, sest otsisin puude tagusest metsast. Mees metsast igatseb ikka metsa ja puid taga. Seda tegi ka mees linnast, kes samuti olin mina. Kui küla ei räägiks, poleks teda olemas. Külasuud teadsid

rääkida ühest linnumehest, kes hommikupoole ööd toas lambi süütas ja siis lõunani ära oli ja seejärel tagasi saabus, metsisetarkust täis, nägu õhetamas peas. Kõik sealsed kümmekond metsisemängu said üle vaadatud, kuid kevadega kaasas käivad lood jäid ikka miskipärast leidmata. Mitme ukse tagant ei osanud ma oodata ühtegi kevadist lugu. Ühe ukse tagant sain panni, et kartuleid õhtul praadida. Teise ukse tagant metskonnamaja toavõtmed ja kolmanda tagant leidsin metsniku enda terekäe. Tol heatahtlikul mehel oli näo järgi palju lugusid hinge taga. Viimase õhtu kohtumisel küsis ta, et mida kõike nägin ja kuulsin nädalaga. Vastuseks oli poisilik vaikus, seda mehelt, kes alati omad lood metsast kaasa toob. Metsnikul hakkas lõpuks minust ilmselt kahju ja et mind mitte kurvalt ära lasta minna, rääkiski mulle ühe kevadhõngulise loo. Peipsi põhjarannikult kulgeb tee Vasknarvani välja. Kusagil seal Kauksi ja Remniku vahel kasvab vaevu kolmkümmend meetrit teest vana ja päevinäinud suur kuusk. Ja seal all olevat ühel talvel maganud talveund suur karu. Jutt omapärasest isakarust levis mööda küla ja peagi viis tee pealt külainimeste sissetallatud rada otse kuuse juurde, kuniks metsaott ise paistma hakkas. Kui karu oli nähtud, keerati ots tagasi. Metsniku kaheteistkümne aastane poeg tahtis ka karu näha. Metsnik võttis poja peale kooli autosse ja peatas auto tuttavas kohas. Kui poiss oli mõned sammud astunud kuuse poole ja karust midagi näha polnud, keeras ta korraga otsa ringi ja ütles: Isa, ma nägin karu juba ära. Läheme nüüd koju tagasi.

Sellest loost sain ma targemaks ja nüüd oli mul ka oma lugu kaasa võtta. See aastaid kaasaskantud lugu rääkis haruldasest karu talvituspaigast ning ühest mehepojast. See poiss oli nagu minu asemel, kes ka meheks saada soovis. Tol korral isaga tal see ei õnnestunud.

26. aprill, 1993. Kauksi.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Karu magas nii tee ääres talveund ?

V: Jahh, lugu tõene, Karu magas tee ääres talveund.

Vahel seda juhtub Karumaailmas, et ruumi metsas vähe on ja eriti seal, kus neid palju metsades on. Ja siis võibki juhtuda, et Karu omapärastes kohtades talveund magada võib.

Nr. 32. Jänese ringid.

Üks väike, ilus ja soe kevad on mul ümberringi. See kodulähedane ja armas kevad oli see, mis mind suuremaks jälle tegi. Naabripoiss tõi eile mulle väikse jänesepoja. Kindlasti tahtis temagi suuremaks saada. See silohoidla lähedalt leitud väike pruuni karva jänes jäi seal inimestele ette ja nii ta üles korjati. Panin ta ööseks väiksesse kaevumajakesse ja järgmisel päeval tõin ta välja kevadet uudistama. Ta oli vaikne ja omis mõtteis, saamata vist aru, miks ta koduse aasa servalt niimoodi ära toodi. Ta sõi mõned rohulibled ja oli vaikne ja omis mõtteis edasi, kuniks jooksu pistis. Ta tegi minu eest ära joostes ringi ümber pajupõõsa. Et ma temast maha ei jäänud, järgnes veel teinegi ring ja siis korraga oli ta kadunud minu silme eest. Kavalusega vabaks saanud, tegi ta mindki nii targemaks ja suuremaks. Ja ümberringi oli jälle väike kavalusi täis kevad, kus natuke suuremaks saanuna kõndisin minagi, aga mitte enam ümber pajupõõsa. Kes inimest targemaks teeb, seda me tavaliselt teame. Kes väikse jänesepoja targaks tegi, seda ma ei teadnud siis ega tea täpselt siimaani. Igatahes seekord tegi mind ühe teadmise võrra targemaks üks väike kevadine hing-üks jäneselaps.

16. mai, 1984, Neeruti.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas väikene Jänes põgenes ringe tehes ?

V: Jahh, lugu tõene, väikene Jänes põgenes sellisel viisil ja pääseski vabadusse.

Ka väikene Jänes võib olla leidlik ja seekord tema leidlikkus aitas teda vabadusse.

Nr. 33. Kurb kurepesa.

Kurb kurepesa asus kahe maa ja kahe küla rajal. Seal tema lähedal voolas Setumaa piiriks olev Lutsu jõekene oma sängis ja seal oli ka kahe küla piir. See tühjalt seisev pesa oli liiniposti otsas ja juba mitmendat aastat tühi ehk ilma peremehe ja perenaiseta, kurelastest rääkimata. Ta asus ka kahe inimkodu vahel ja mõlemitega neist oli pesast ka juttu, et ta tühjalt seisab. Miks ta tühi on, seda tahtsid mõlemad pererahvad minu käest teada. Ja omapärase küsimus sai omapärase vastuse. Eestimaale on toonekurgi juurde tulnud. Ja kui mõni pesa jääb kahe teise kurepesa vahele, siis ajavad mõlemad need üleliigsed minema ja pesa jääbki tühjaks. Nii juhtus ka Kauksi ja Hirmu küla rajal. Hea mees, kes räägibki. Seda ma mõlemale pererahvale tegingi ja nad vaatasid uuele külaasukale tänulikult pikalt järele. Külaelanikud nii muretsesid tühjalt seisva kurepesa pärast. Nüüd said nad pisut targemaks ja pesa posti otsas ei olnudki enam nii kurb kui enne mind.

Sügis, 1997, Kauksi.

K: Miks võib üks kurepesa vahel tühjaks jääda ?

V: Sest kui ta jääb kahe teise asustatud pesa vahele, siis võibki saada tõsiasjaks, et ta tühjaks jääda võib.

Lähinaabrid peletavad nende vahele jääva kurepaari lihtsalt agressiivselt minema ja pesa võibki nii ilma omaniketa jääda.

Nr. 34. Mehe maja.

Üks mees tahtis endale maja. See mees nimega Aivo omas maatükki, kuhu maja püstitada ja seal kasvasid tal porgandid. Et mügrid ja hiired porganditele liiga kippusid tegema, siis tahtis ta puu otsa kakule pesapakku ehk veel ühte maja. See selleks, et kodukakk porgandite vaenlased kinni püüaks ja nahka paneks. Ma tegingi talle sügiskuuks haavapakust maja. Sellise seest õõnsa ja auguga, kust kakk hästi sisse pääseks, et sinna oma kodu rajada ja seal elama asuda. Ühel sombusel päeval tirisime pesapaku männi otsa ja surusime üksteisel kätt ettevõtmise õnnestumise puhul. Ja maja jäi omale omanikku ootama. Talvel oli kakumaja rohkem omapäi puu otsas, kuid varakevadel tegi kakuhüüd meile teatavaks, et maja on peremehe leidnud. Pakul oligi omanik ja kui isalind pika huikamise peale paarilise oli leidnud, sai porgandikasvatajast sõber endale uued naabrid. Kakumaja juures porgandipeenras rohkem hiiri ja mügrisid ei nähtud ja porgandid jäid ilma nende hambajälgedeta. Seda kaks meest ehk meie soovisimegi. Me surusime üksteisel kätt tähtsa männi all ja meie uus sügis nägi uut sõprust. See, mis porgandipeenrast ja pesapakust algas. Mehel endal jäigi oma maja sinna ehitamata. Mina oma talle antud lubaduse täitsin, et ehitasin talle maja. Paljud, kes seda lugu kuulnud minult on, muigavad vaid ja ei võta seda juttu tõsiselt. Seetõttu panin loo kirja, et ta paljude osaks saaks.

Sakussaare, 1990-1991.

K: Kas kakupakk ja sealsed omanikud, Kodukakud aitasid mehel porgandipeenra ilma mügrideta ja hiirteta hoida või mitte ?

V: Jahh, eks mingil määral küll.

Kakupaar kindlasti püüdis porgandipeenralt Mügrisid ja sedasi sai mees ka rohkem porgandeid.

Nr. 35. Sulailm ja kährik.

Lumesula tuli järsku, keegi polnud temaks valmis ja kummikuid ei leidnud ma üles nii ruttu kui vaja, sest sulailm keset talve ootas mind. Hommikust teed juues ajasime Võsujuttu ja Sirklijuttu. Need lõputud Sirkli heietused ei saa vist kunagi otsa, sest Võsul on huvitav ka sulailmaga. Nii ta mind veenda püüdis ja nii ta mind sulakäigule saatis. Tahtsin räästapisaratest enamat ja läksin mere äärde oma otsima. See sula oli kestnud juba teist päeva. Eile jõudis ta kohale ja polnud ühtegi märki sellest, et ta niipea kõigi juurest ära läheks. Rannas, kuhumaani mets ulatus, olid kährikkoera jäljed. Kährik oli suure sulaga teinud omi käike ja jäljed rääkisid nüüd tema eest kährikujuttu. Harutasin mõni aeg mööda tema jälgi ja läksin tagasi Võsujuttude juurde, mis mind Sirkli juures ees ootasid. Ometi oli kährik see, kes mind täna targemaks tegi. Et sulailmaga ta vahel katkestab talveune ja läheb kolama. Ja mitte vaid sellepärast, et jälgi teha ja kahele mehele õhtuks jutuainet anda.

12.01. 1992. Võsu.

K: Kas Kährikud tulevad vahel suure sulaga välja kõndima ja katkestavad oma taliuinaku ?

V: Jahh, seda juhtub ikka keset talvegi ja mida suurem ning pikem on sula keset talve, seda rohkem võib seda ka ette tulla.

Nr. 36. Rebane ja koerad.

Minu lapsesilmad harjusid pimedusega ja nii polnudki öös enam vaid tähed ja valge maa. Ja talvehari vedas rebasejäljed igale poole. Öös ja kuupaistel olid nad lumel ja lapsesilmades. Rebane naljalt inimese juurde ei tule. Iga inimene ei lähe naljalt ka rebase juurde. Minu ühes kauges talves juhtus mõlemat. Harutasin vabadel hetkedel jälgi mööda ja õhtul vaatasin igatsevalt valget lumevälja. Seal kusagil pidi olema ju rebane ja tegi oma jälgi. Maamaja lähedal oli väike kompostihunnik. Ja sealgi oli rebane käinud ja teadagi miks, hiirtejahil. Ja ühel hilisel pimedal tunnil oligi ta seal kohal. Tuustis lund ja lootis kätte saada mõne hiire, et ikka kevadet näha. Õue peal ketis olev koer teda ei hirmutanud ega seganud. Ja aknast vaatavad lapsesilmad samuti mitte. Nii sain ühe öö ja rebase võrra targemaks. Et rebane ei karda ketis olevat koera ja lapsesilmi. Aovalgeks oli rebase öö jätnud jäljed ümber kompostihunniku. Vader oli kraapinud lund ja otsinud ning ilmselt ka leidnud sealt oma. Seda, mis ta koos lapsega uue kevade poole viis. See pimeduses toaaknast nähtud vaatepilt avas minu silmi kõigele ümbritsevale veel rohkem ja ehk aitas rebast nii mõnegi hiirega talve üle elada.

Neeruti, 1983.

K: Kas Rebane ikka tuli ketis Koera kartmata ja hakkas hiiri nurga taga püüdma ?

V: Jahh, tõesti, Rebane tuli ja hakkas ketis koerale vaatamata hiiri kompostihunnikust püüdma.

Rebane ei karda eriti ketis koera ja nii ka selles tõestisündinud looski.

Nr. 37. Rästikute õu.

Majaõu oli minu ja maja vaadata. Vahel sai öösel pimedagagi väljas käidud ja maja ise ka ei sulgenud siis silmi. Õue peal olid kõik õuepealse vajalikud tegelased, ka rakkekaev ja sissetallatud rajad. Need viimased viisid igale poole ja tõid neist ukse ette jälle tagasi. Vahel jõudsin tagasi varem ja vahel hiljem ning vahel targemana. Õuetarkuste seas oli ka rästik, keda vahel seal kohtasin. Üllatus, mis minust ja majast suurem oli, tuli peagi. Nimelt avastasin et maja ümber elab mitu rästikut ehk koguni kolm tükki. Nii rääkis looduse aabits mulle, kes seda hoolsalt lugemas käis. Aabits rääkis lõpuks veel midagi. Et kõik kolm rästikut vaid omal õuealal olid ja õu nende vahel ära oli jagatud. Igaüks neist kolmest elas omas õueosas ja ei ületanud nähtamatuid piire, mis nad ise üksteisele seadnud olid. See oli ühe suve tarkus, mis mulle selgeks sai koos kolme ussiga. Nad kõik olid pisut teineteisest erinevad ja õppisin neid silmast-silma tundma, kuniks üks tähtis rästikutarkus mulle selgeks sai.

Kauksi, 1996.

K: Kas Rästikud jagasid õue omavahel ära ?

V: Jahh, Rästikud tegid seda.

Rästikutel oli õues oma territoorium ja nad jagasid õue omavahel ära. Nad teevad seda ka looduses.

Nr. 38. Esimene armastus.

Terane suvine silm on suvelapse oma. Ta paneb kõike tähele ja nii ka suve viimases kuus ehk augustis. Suve esimesel kuul said noored varesed tuule tiibadesse. Neid jagus igale poole, küll kasevõrasse või lepaoksale või katuseharjale. Ka suvelast ehk mind jagus igale poole ning vareste elukombed said mulle tuttavaks. Noored varesed saavad suve keskmise kuuga iseseisvaks. Ja siis minu terane silm pani midagi tähele. Varesed ei ole kaua üksikud. Juba augusti alguses nad armuvad ja leiavad endale kaaslased ehk paarilised. Esimene varesearmastus on isemoodi. Nad on vahel pikalt kõrvuti ja räägivad omas keeles ning lähevad sügisele ja talvekülmale vastu. Ehk esimene armastus on see, mis neil karmi aja aitab üle elada. Terane lapsesilm pani seda tähele juba kümneaastaselt ja tema esimeseks armastuseks sai varesearmastus, kus omakorda armulugu veel sees on. See, mis noored varesed paari paneb ja neisse esimese armastuse toob. Ühes linnus armastust leida, võib tunduda kummaline. Ometi ma tegin seda ja see aitas ka mul kunagised külmad talved üle elada.

Neeruti, 1982.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Vares võib armuda juba esimeses elusuves ?

V: Jahh, lugu tõene, Vares armus juba siis, esimeses elusuves.

Tavaliselt armuvad Varesed mitte nii varakult, aga seekord ja haruharva siis juba nii varakult.

Nr. 39. Kakkude päev.

Kakkudel ja minul on terane pilk. Me paneme üksteist tähele ja seda juba pikki aastaid. Kakk on pimeduse ja hämaruse lind, kes seal end hästi tunneb. Siis on tal ka jahiaeg ja parim hiirteaeg, seal kus neid on. Suur sõprus videvikutundidega sai hoogu juurde kui seal kakke nägin. Vahel nad lendavad ja vahel istuvad näiteks kopliposti otsas. Seda ikka selleks, et kõht täna õhtul tühjaks ei jääks. Päeval pidavat nad magama, kas puuõõnes, tihedas kuusevõras või mõne inimhoone pööningul. Nii pidavat olema, aga mitte alati. Nii kinnitas mulle minu terav mõistus ükskord kui

esimest päevast kakku nägin. See kodukakk oli jahil koplis juba mitu tundi enne videvikku ja hommikul lõpetas alles kella kümne ajal. Terav pilk ja terav mõistus on minu ammused saatjad. Vaid nendega koos saan hakkama ja ka targemaks. Nimelt kehvadel hiireaastatel on kakke rohkem näha valgel ajal hiirtejahil kui headel hiireaastatel. Ilmselt siis kehval aastal ei saa kakk oma kõhtu hiirtest täis ja peab ka päevavalgel hiirejahti. Nii kinnitasid terav pilk ja mõistus üheskoos mulle, kes ma kakkude hingeelu tundma õppisin. Hilisemad käigud siia ja sinna kinnitavad seda tõde, sest nälja aegadel ja aastatel on nad tõesti ka valge aja linnud.

Neeruti, juuli, 2000.

K: Miks ja millal peavad Kakud päevasel ajal hiirtejahti ?

V: Siis kui hiiri on vähe ja kui on hiirtevaene aasta ning siis tulevadki nad välja ka päevavalges.

Seda juhtub just hiirtevaeses aastas ja nii suvel kui muudelgi aastaaegadel.

Nr. 40. Saarma vile.

Suvi on tavaliselt mul matkavile aeg. Et ma seda seekord üksi ei tee, seda ma kohe muidugi ei teadnud. Kahekesi vilega olin suurest Laukasoost risti üle minnes ja ka Loobu jõe äärde jõudes. Päevas oli juba palju peidus ja selle kõik oli terane pilk ka juba üles leidnud. Jõe ääres otsisin kohta selle ületamiseks kui sattusin saarma pesakonnale. Kõik neli saarmapoega olid jõevees mänguhoos kuni nende ema vile jõekäänakus nad enda juurde kutsus. Nad läksidki vilega ühes ja jätsid minu üksinda jõge ületama. Nüüd oli mul suus kaks vilet. Üks nimelt minu enda oma ja teine saarmaema moodi. Rohkem saarmavilet ma elus kuulnud ei ole. Seepärast vilistangi vahel emase saarma moodi, et nii nagu ta ise seda tegi. Inimene on kogu oma aja looduselt midagi õppinud. Sellest ei pääse minagi , kes vahel saarmavilet laseb. Seda just siis kui matkates üksindustunne peale tuleb.

Laukasoo, 2. august, 1990.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Saarmaema lasi vilet poegadele märguandeks ?

V: Jahh, lugu tõene, Saarmaema lasi vilet ja kutsus pojad enda juurde plehku.

Saarmaema kutsubki hädaohu korral oma pojad ära enda juurde vilega ja sedasi õpetab ka poegi ohtu kartma.

Nr. 41. Tamme vanemad.

Sügisega saabus kätte tõrude kukkumise aeg. Neid kukkus igale poole, kuni lõpuks üks mind tabas. See äratas mind sügismõtetest. Seal mõtete seas liikusid ringi ka kirjud pasknäärid. Sügise linnud sügises, nii kõlab mu mõtete pealkiri. Need loetud päevad olid vaatamist täis, kus kirjud linnud mõisaparki saabuvad kaugemalt metsadest, et tõrusid kaasa viia. Väikses mehes oli küsimus peidus, et mis nad tõrudega peale hakkavad ? Vastuse leidsin mujalt ja hiljem. Nad peidavad oma tõrud kindlasse kohta ja talvel jäävad need peidetult sageli lume alt üles leidmata ja sealt hakkavad idanema uued tammepuud oma emapuust sageli kaugel eemal. Pasknäär on siis nagu ema ja isa eest, kes uued tammed uude metsa toob. Ise nad seda vist ei tea, et nad sedasi head teevad ja tammi levitavad. Aga seda tean mina, kes mõned tõrude panipaigad metsas avastas ja seda kõike tähele pani. Sügise lapsed sügises, nii võib öelda minu tõrude ja pasknääride kohta, kes varakult üksteist

tundma õppisid ja üksteisest targemaks said. Need, kes juba mõisapargis ja metsas üksteisega peitust mängisid ja siis üksteist üles leidsid.

Neeruti, sügis, 1983.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Pasknäärid peidavad sügisel tõrusid või mitte ?

V: Jahh, Pasknäärid teevad seda ja talvel sageli ei leia oma sügisel peidetud tõrusid ülesse keset talve.

See on Pasknääride vana tava ja sedasi nad ka käituvadki.

Nr. 42. Jala kuus kilomeetrit.

Vana metsavahi suu ei väsi jutustamast. Sest tema jalad ei väsi viimast teda sinna, kuhu ei lähe ükski tee ega rada ja kuhu ta alati kohale jõuab, mõne loo juurde. Nii ka sel korral kui valge maa oli ümberringi ja vananev mees oma retke tegi. Ta harutas natuke Loobu jõe kallast pidi, kuniks koprapaari jälgedeni jõudis. Need jäljed viisid talle üllatusena jõest eemale ja lääne suunas, algul läbi lodu ja siis üle suure lageda välja, sukeldusid metsarüppe kuni Valgejõeni välja. Seal nad lõppesid jõe ääres ja metsavaht tuli koju tagasi. Koprapaar oli läinud ühe jõe äärest teise juurde, kokku rohkem kui kuus kilomeetrit. Küllap nad otsisidki uut elupaika ja leidsid tee ühe jõe äärest teise juurde. Metsavaht oli leitud loo üle õnnelik ja õnnelikuna tuli lugu mulle rääkima. Kui kobraste matkalugu räägitud sai, oli vana mees veel õnnelikum ja minagi õnnelaps. Kobraste tee ei olnud sirge. Nad olid teinud peatusi ja endale rada otsinud, kuniks uue jõe äärde välja jõudsid. Metsavaht käis nende jälgi mööda lootuses uut lugu leida. Kui koprajäljed Valgejõe ääres lõppesid, oligi lugu lumelt leitud ja seda ei viinud ka suur kevadsula. Enne kevadet tuli seega koprapaar mõttele uus jõgi endale koduks leida. See julge matk viiski nad kohale sinna kuhu vaja ja metsavaht oligi see, kes nende julgustüki avastas. Talvised julged tegelased olid kaks kobrast ja vana mees. Nendest jäi järgi kevadhõnguline kopralugu.

Veebruar, 1993, Neeruti.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Koprapaar rändas keset talve ühest kohast teise, kokku kuus kilomeetrit ?

V: Jahh, lugu tõene, Koprapaar rändas tõesti ühe jõe äärest teise manu kuus kilomeetrit.

Seda vabas looduses juhtub siiski haruharva, et üks koprapaar just talvel nii pika retke ette võtab. Seekord siis ajendiks ehk see, et naabrid liiga lähedal olid ja agressiivsed olid.

Nr. 43. Rabasaarel.

Ühe vanamehest metsavahi jutt ei lõppe kunagi otsa. Ja kord viis ta mind sõnade abil sinna, kuhu ma veel kordagi elus ei olnud ise jõudnud-rabasaarele. See ehtne Kõrvemaa rabasaar jäi mind aastapikkuseks ajaks ootama. Seda seniks kuni ise tema juurde jõudma hakkasin. Seal pidi olema hundiurg ja kõik muu, mis selle juurde kuulub, ka kitsekondid ja põdra pealuu. Mehe suu rääkis ka, et metskits pidi seal elama, sest hunt kodu lähedalt ei murra. Seda tõde tahtsingi teada saada ja kauaoodatud rabasaar hakkaski lõpuks paistma ja tuli üle suure lageda aina lähemale. Vaikust on rabas palju, sest puid pole tuules kohisemas ja kuulen vaid ennast kui sedagi. Hundiuru ma rabasaarelt leidsingi ja ka seda, mis nende söömaajast järgi kõik jääb. Otsisin kaua veel mehe

metskitse taga, kuid see jäigi leidmata. Metskits ikka hundiuru lähedal ei ela. Seda kinnitasid mulle hilisemadki käigud mõnede teiste teadaolevate hundiurgude juurde. Ja kunagi polnud seal nende lähedal mõne metskitse tegutsemisjälgi. Vanamees oli alati olnud targem kui mina. Nüüd oli minu kord enda tarkust talle näidata ja seda ma tegema läksingi.

Neeruti, 1994.

K: Kas Metskitsed elavad hundiuru vahetus läheduses ?

V: Tavaliselt siiski ei ela.

Nad hoiavad Huntide koduga distantsi ja ei asu sinna vahetusse lähedusse elama.

Nr. 44. Jõe sild.

Teid on mul alati palju, neist üks viib alati jõe manu. Alati kui ma piki mõne jõe kallast käin, siis on mul tunne, et vastaskallas on huvitavam ja seal oleks palju huvitavam astuda ning olla. Nii otsin võimalust kuiva jalaga jõge ületada. Nii kunagi koduse jõe ääres ja siis sadu kordi kusagil mujal kui mõne uue jõega sõbraks sain. Vahel õnnestus mul kuiva jalaga üle saada kui üle jõe oli murdunud mõni puu. Ja nii matkasin ja matkasin kuni jõudsin elu esimese kopratammini. See, mis põiki veevooluga jõe vett paisutab. Üllatus oli suurele matkajale suurem kui ta arvata oskas. Ma läksin üle kopratammi ja ahvatlev teine kallas oli minu päralt. Esimesest üllatusest sai peagi sama suur teine kui elu teine kopratamm mind jälle üle jõe aitas minna. Nii olen ületanud jõge kümneid kordi just kobraste ehitatud tammide abil. See kobraste loodud ime ongi piisavalt tugev, et teda mööda kõndides ühelt kaldalt teisele saab ja soovitan seda kõigile, kes minu moodi mõne jõe teisele kaldale soovivad minna.

Lahemaa, 1999.

K: Kas kopratammi abil on võimalik jalgsi jõge ületada ?

V: Jahh, kopratamm on piisavalt tugev ja sealt võib jalgsi üle minna ja jõge sedasi ületada.

Kopratammi kaasabil saabki jõge ületada, sest see piisavalt tugev ehitis on.

Nr. 45. Konnade vaikus.

Kevad tõi jälle suured silmad. Vana Setumaine maja nägi oma järjekordset kevadet ja me olime üksteise tunnistajad ja ikka suurte silmadega. Maja nurga taga olid vanad kinnikasvanud kunagised linaleotusaugud. Nad olid kevadise moe järgi lumesulamisvett täis ja kudevad konnad tegid seal moekat häält. See, mis jürikuuga kaasas käib ja vahel viis lühike rada mind ümber majanurga konnalaulu kuulama. Ja teine rada viis mind kurepesa vaatama, kus üleval ka kaks armunud silmapaari. Meil kõigil oli palju tegemist ja saime üksteisest innustust ja kõik kevadised asjaosalised kinnitasid seda omas keeles. Konnakontsert vakatas vahel ja seda siis kui kurg üle tiigikeste lendas. Väike tarkus tuli nii minu silmadesse. Et konnad ja toonekured ju sõbrad ei ole. Ja konnade vaikus vahetevahel kinnitas seda kõike. Õuepealse tegelased olid kõik minu sõbrad, mis siis, et nad omavahel seda kõik ei olnud. Kui kure siluett pea kohalt kadus, hakkasid julgemad konnad jälle oma kontserdiga pihta ja vaheaeg kevades oli jälle ümber saanud selleks korraks.

Kauksi, 1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Konnakontsert vaikis kui Toonekurg sealt üle lendas ?

V: Jahh, Konnakontsert vaikis alati ja sedasi koheselt ja mõneks minutiks kui Toonekurg sealt üle lendas.

Konnad vaikivad oma kontserdil harva ja vaid siis kui selleks mõjuv põhjus on.

Nr. 46. Hiirevaikus.

Vana maja ei olnud vaikse sõbra moodi. Ta tegi mitut moodi hääli ja sai nii veel suuremaks sõbraks kui varem. Sõprus, milles oli ka hiirtehääli siin ja seal sai alguse kohe esimestest päevadest. Ja sõprus ei kadunud majaga koosoldud aja jooksul kuhugi, sest maja ülejäänud sõbrad tuletasid end häälekalt mulle meelde. See hiirte ja rottide melu sai sõpruse osaks ja inimene harjub ju kõigega, ka hiirekrabinaga. Sügiskuuga said majahääled hoogu juurde, sest kätte jõudis uute hiirte aeg. Ja nad tulidki, sest maja ja mina seda teha lasksime. Algav viinakuu tõi veel ühe hääle majja. See nirgi sirin kuulutas kurja hiirtele ja rottidele ja nii ka läkski ning talvehakuks olime majaga vaiksed sõbrad ja lahkus ka hiired nahka pannud nirk ise. Harjumatu vaikusega möödus terve talv, sest nirk oli teinud majas puhta töö ja hiirevaikus vallutas kaks sõpra, maja ja mind. See looduse aabitsast maha loetud lugu tegi mind targemaks. Ja talve lõpus olin vaikusega kahekesi ning ootasin uuelt kevadelt uusi hiiri majja. Ja nirki neid taga ajama. Inimene harjub ju kõigega. Ka sellega kui uus sõber vaikuse kaasa toob.

Kauksi, 1997.

K: Kas Nirk või Kärp suudab majas teha puhta töö ja seal kõik hiired ära süüa ja kinni püüda ?

V: Jahh, ta võib seda teha küll.

Kui Nirk või Kärp majja tuleb, siis võib ta mõne ajaga teha maja hiirtest ja rottidest tühjaks küll.

Nr. 47. Hundi suutäis.

Vila küla poole läbi metsade suunduv tee oli sirge ja osutus oodatust pikemaks, sest väsimus lõi jalgadesse suurest kandamist-raamiga seljakotist. Kusagilt sealt Viitna kadaka juurest ta algab ja pidi mind sealse uue metsavahimaja juurde viima. Et seal Viitna-Palmse ja Vila vahel suures metsamassiivis hundid elavad, sellest olid mulle rääkinud küll metsajutud, külajutud ja jahimehejutud. Ometi oli hunt mul elus nägemata ja see teadmine tegi ka minu teekonna pikemaks. Peatuste teekond venis. Hommikul oli ta alanud ja keskpäevaks olin alles poolel teel. Ja kui metsas uusi hääli kuulsin, pani see mind jälle peatuma. Seal oli urinat ja klähvimist, kuniks vaevalt kolmkümmend sammu minust eespool ilmus teele hunt ise, kitsepea hambus. Ta liputas koera moodi suurest rõõmust oma saba ja ei pannud mind üldse tähele. Elu esimese nähtud hundi auks tegin peatuse ja vilistasin. Hunt pillas oma saagi ja kadus üle kraavi puude vahele. Kitsepea jäi minust maha tee peale vedelema ja mõõtsin teed edasi. Kui kolmkümmend sammu hiljem üle õla tagasi vaatasin, oli kitsepea teelt kadunud. Teadagi kuhu ! Minu matkasamm sai hoogu juurde ja tunni pärast koputasin noore metsavahi uksele üks uus hundijutt kaasas. See noor mees oli ka esimene ja viimane, kes minu juttu uskuma ei jäänud. Ta nimelt arvas, et olin selle ise välja mõelnud, et paremini meie vahel jutt jooksma hakkaks ja ma seal ikka öömaja saaksin. Anekdoodid sünnivad ka metsateelt

ja suurte metsade rüppes . Ometi polnud see lugu anekdoot, vaid tõestisündinud. Hundi julgustükk pani mind imestama ja sammu kiirendama. Anekdoodis seda vaevalt et oleks juhtunud.

12. juuli 1992. Viitna ja Vila vahel.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Hunt tuli kohe natukene aega hiljem tee peale ja võttis oma saagi ?

V: Jahh, lugu tõene, Hunt tuli ruttu saagi järele tagasi.

Hunt on julge ja inimkartmatu ka vahel ning tuligi kiiresti saagi järele, mis talle ju kuulus.

Nr. 48. Järelnoppimine.

Sügises oli palju tulejaid. Tulid vihmad ja külmad ja udud ning oma Setumaa maja juurde tulin minagi, pikast giidihooajast pisut väsinud ja sügisootuses. Minu majake, mis kahe teise maja vahel asus nagu ootaski kõike uut. Ühed naabrid olid ära väikses Põlva linnas ja teine pummeldas küla peal. Nopitud kartulipõld mustendas ja ka nagu ootas kedagi enda juurde. Saabumise õhtul vaatasin majaümbruse üle ja kõik tundus sügiseks valmis olevat. Ärkamise hommikul paistis naabrimehe kartulipõld mustemana kui eelneval õhtul. Kõike uudistama harjunud, jõudsin taas sinna ja avastasin veel ühed öised tulejad-metssead, kes kogu väikse põllulapi ära olid sonkinud. Esimest korda elus seda näinud, puges alles nüüd üks õige sügistunne minu sisse. Mida rohkem on sügises tulejaid, seda paremini ma end tunnen. Ja nii ka kaugel ühe maa rajal. Peale seda hommikut ei lõppenud tulejad otsa, kuid sigade kartulimaal käik oli uus ja huvitav. Seda, mida ka seal kaugel taga igatsesin.

Kauksi, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Metssead tulid kiiresti ja tegid kartulipõllul järelnoppimist ?

V: Jahh, tõesti Metssead tulidki ja võtsid väikeselt kartulipõllult oma.

Looduses ja maapiirkondades juhtub seda üpriski sageli.

Nr. 49. Hiired katusel.

Sügis tahab olla suur. Ja sügis teeb hämarust. Juba ! Vana taluaseme lähedased rahutud Neeruti mäed ongi suured ja hämarad. Vanas heinaküünis harjuvad mu silmad ning saavad ka väheses valguses nägijaks. Käes ta ongi, see värviline aeg ja seal on vist kõike, mis sellele ajale iseloomulik on. Nii arvan ma end kaheks ööks ja päevaks vanadele heintele sisse seades. Päeval olen ära, teadagi kus, kolamas. Ja õhtu eeli harjuvad mu silmad heinaküüni pimedusega. Seal heintel lesides, tundsin ma end koduselt, ise veel teadmata, et ma ei ole üksinda. Kuniks salapärane krabin katuse alla selguse majja toob-hiired on minu küünikaaslased. Nad ronivad osavasti mööda katusetalasid ja ilmselt ka teavad, et nad üksi ei ole. Nii jõuab õige sügistunne minu juurde. Jahh, sügisel nad ronivad igale poole ja ka inimelamutesse. Kaks ööpäeva nendega lähestikku tähendasid õiget sügise algust. Need osavad mustade silmanööpidega kaunid ronijad olid minu sõpradeks ja tegid ka kättejõudnud sügise mõistetavamaks ja lähedasemaks. Seda tõde teab pea iga maal elav inimene, et sügis hiirteaega tähendab. Kahel õhtul päevaretkelt tagasi jõudes, harjuvad mu silmad pimeduse ja hiirtega. Ja ilma hiirteta olekski see vana heinaküün lihtsalt üks vana heinaküün, mis siis, et mina seal peavarju sain.

Neeruti, 2001.

K: Kas hiired ronisid igale poole, ka küüni katuse alla ?

V: Jahh, tõesti, nad tegid seda.

Nad ronisid igale pole ja jõudsid ka katusealustele lattidele.

Nr. 50. Uni sipelgapesas.

Heinakuu vaikuses leian ennast ja teisi. See kadunud kevade suur melu on nüüd mälestus ja sügis pole veel oma suid avanud. See väike metsarada, mis mind edasi viib, kulgeb ka ühest suurest sipelgapesast mööda. Et seal suur vaikusehetk mööda saab, seda ma eemalt veel ei aimanud. Seda seniks kuni suur metsseakult sipelgapesast üles kargas ja metsa alla kadus. Metssiga sipelgapesast leida võib sageli. Nii pidi ta seal kirpudest ja lutikatest lahti saama. Seda teadsin ma enne seda lühidat metsakäikugi hästi. Et üks sipelgapesa end liigutama hakkab ja siis ka häält teeb, seda kogesin suvevaikuses esimest korda. Ja seda hetke kannan kaasas siiamaani, sest ainult vaikust pole ühegi metsatee lähedalt leida.

Uduküla 1986.

K: Kas Metssiga võib sipelgapesas magada ?

V: Jahh, võib küll ja ta teeb seda üpriski sageli.

Sipelgapesas tunneb ta ennast küllaltki hästi ja koduselt ning ei lase ennast pesaomanikel segada ega häirida.

Nr. 51. Viimane ämblikuvõrk.

Oma sügises oldud kordi ma kokku ei loe. Sest mine tea, äkki olen muidu varsti sama nostalgiline kui tema kolm muutlikku kuud. Väiksed ja suured käigud käivad ka kolme sügisese kuuga siiski kaasas. Kord päevamatkalt tagasi jõudes, märkas silm ämblikuvõrku ja tema peremeest telgiavausel. Ettevaatlikult ronisin sisse ja kui vaja ka välja, nii, et üks looduse meistriteos alles jääks. See kunagine avastus ei jäänud esimeseks ja viimaseks korraks. Pärastised sügismatkad kinnitasid tõde, et ämblikudki sügisest lugu peavad. Kusagil seal pööripäeva paiku nad lõpetavad oma tegevuse ja algab nende väga pikk talveaeg. Korraks käib suur üksindustunne läbi kui ma telgilävel enam ämblikuvõrku ei märka. Ja väike putukas annab suurele inimeselegi märku, et aeg on matkahooaeg lõpetada. Ja seda ma igal aastal teengi kohe peale seda kui minu telk ilma ämblikuteta jäänud on. Hilises looduses pole enam paljut leida. Ämblik ja ämblikuvõrk siiski räägivad endi eest hoopis vastupidist.

Lasila, 2000.

K: Millal ilmub viimane ämblikuvõrk ? 1. Sügiskuu alguses. 2. Sügiskuu keskel. 3. Sügiskuu lõpus.

V: Ilmuvad meie looduses nii sügiskuu keskpaigas.

Sügiskuu keskel ongi veel ämblikel viimane aeg ämblikuvõrku punuda.

Nr. 52. Rongad lõhuvad oma pesa.

Enne kevadet leidsin endale sõbra. See oli uus metsavaht, kes samuti enne kevadet endale sõpra otsis. Ta rääkis mulle palju lugusid, mis pea kõik olid kevadhõngulised. Nii nagu meie sõprus isegi.

Tema juurde oli jupp maad minna, kuid see meie sõprust ei vähendanud. Üks rongalugu, mis ta mulle rääkis, oli üldse esimesi lugusid. Mees oli ühel rongapesal silma peal hoidnud. Et kuidas suure männi latva hakkas käima armunud rongapaar ja kuidas ühisest armastusest tekkis oks-oksa haaval rongapesa. Kõik läks ühte tuntud rada pidi. Et valmis sai pesa ja sinna muneti munad ja hauduti välja rongapojad. Kui rongapesas juba suured pojad olid, hakkasid rongavanemad pesa oks-oksa kaupa lõhkuma ehk lammutama. Seda senikaua kuni üleval puuvõras olid vaid noored rongad ja pesast enam mitte jälgegi. Metsavaht, kes selle kõige tunnistajaks sai, on püüdnud siit ja sealt ronkade käitumise põhjusele vastust leida. Aga seda ilma tulemusteta. Nüüd andis ta mulle mõista, et aeg on käes ja ehk mina võiksin olla see, kes peaks vastuse leidma. Seda kas mõnest targast raamatust või mõne ornitoloogi käest. Ronk on tark lind ja seekord siis saatis ta korda midagi sellist, mis inimmõistuselegi seletamatu sai olema. Loo rääkimisest on möödas paarkümmend aastat. Need aastad pole mind nii targaks teinud, et võiksin metsavahile vastust andma minna.

Neeruti, 1993.

K: Miks rongapaar lõhkus oma pesa sedasi ?

V: Ilmselt soovisid, et pojad nüüd lendu pesast läheksid.

Täpsem vastus on teadmata, sest varem ega hiljem ei ole sellist ronkade käitumist kusagil mujal kogetud.

Nr. 53. Muflon puu taga.

Selles talveloos polnud ühtegi teist lugu peidus. Sest mina olin maailma eest peidus Setumaa rajal, vana maja hoovi peal. Lugude jaht läks lahti paastukuus kui Ungarisse kuuks ajaks läksin. Ehk leidmata talvelood mind sinna kaugele ära meelitasidki. Madalates mägedes viib tee üles ja alla. Ja lõpuks saabub minu lugude tund. Lamba ja kitse ristsugutised - Muflonid ronivad mäe nõlval. Needsamad, keda niiväga näha seal tahtsin ja lõpuks nägingi. Nad ei ole niisama ronijad. Nad peidavad end suurte pöögitüvede taha ja siis vaatavad üle õla tagasi mägede rahurikkuja poole. Just täpselt nii nad tegidki ja veel mitu korda kui neid kohtasin. See Muflonite peitusmäng oli väike lugu ühest suurest loost, mis kestis kokku kuu aega. Miks üks Muflon end nii kavalasti puu taha peidab, seda võib ju aimata. Miks ma sinna nendega peitust mängima läksin, selleks on see siinne looke liiga lühike, et kõik kirja panna. Need hõredad pöögimetsad seal ongi nende loomade meeliselupaik. Ja kui silmapiirile ilmub inimene, siis lähebki peitusemäng lahti. Kodumaal sellist looma ei ela, kes end nii kavalasti peidaksid. Tagasi jõudes kodumaastikele ja metskitsekarja jooksu ajades tuli natuke tuttav tunne tagasi. Ometi nad jooksevad kaugemale ja peitust ei mängi. Vähemasti üks suur eesmärk mul siis kaugel täitus, näha midagi uut ja seninägematut.

Ungari, 1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Muflonid peitusid inimese eest puude taga ?

V: Jahh, lugu tõene, nad tegid seda just täpselt niimoodi.

Tegu ilmselt Muflonite ürgvana instinktiga, mis nad sedamoodi käituma paneb.

Nr. 54. Rähni sepikoda.

Rähn on käbikoguja lind. Sedasi olid mind pisut veennud pikemad varajasemad käigud meie kodumaa metsades. Ja lõpuks veendusin selles ühes lõikuskuus ühe vana maja nurga taga. Seal lakapeal ööbides ja vahel päeval puhates kuulsin rähni nurgataguse vana pärna otsas. Sinna tuli ta kuusekäbiga ja surus selle oksaharu vahele ja nokkis seemned sealt ükshaaval välja. Kui see tehtud, pillas ta tühja käbi maha ja läks uue järele. Jälle meie kodumaa metsadesse. Rähni sepikoda, nii kutsub rahvasuu tabavalt seda paika. Nurgatagune sepikoda oli ühe rähni oma ja sai ka minu omaks. Sinna alla kogunes tühje käbisid vahel terve hunnik, siis kui olin kauem maja juurest ära olnud. Kes veel sel ajal maja juures kõik käisid, seda ma ei saanudki teada. Rähn oli üks maja sõpradest ja ka minu hea semu. Kahekesi oligi huvitavam ja sepikoda jäigi sinna ka peale maja juurest äratulekut alles. Peale maja müümist uuele peremehele võtmeid üle andes, mainisin, et sepikoda jääb nurga taha. Mees oli väga tänulik ja üllatunud, et teda nii targemaks teinud olin.

Kauksi, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Rähnil on selline sepakoda looduses ?

V: Jaa, Rähnil on oma sepikoda looduses.

Tal on oma sepikoda ja üks rähn kasutab sageli ka mitut sepikoda korraga oma territooriumil.

Nr. 55. Mööda isakaru jälgi.

Vaheaeg sõpruses Laukasooga kestis terve talve. Viimati nähtud rabaavarus oli sügiskarva ja sookure häältega. Nüüd, kevadpööripäeval on kevade ja rabalapse sünnipäev. Seega, Laukasoo oli valgel ajal ilma minuta ja valge aja lõpp oli lähedal ja mina rappa minemas. Suure isakaru vaheaeg sõpruses Laukasooga kestis sama kaua. Viimati käis ta end jõhvikatega nuumamas ja rabaservas tegi mind karulapse moodi. Käisin tema jälgi mööda ja tundsin kuidas kevad sel korral algas kusagil poole matka peal. Paremat kätt oli suur rabaavarus ja vasakul metsaviirg ja jõesäng. Varakevad on alati üllatusi täis. Ja nii ka seekord. Karu oli ühe sipelgapesa laiali puistanud ja siis veel kolm tükki, seda oma kevade esimesel käigul. Kui kuus kilomeetrit sai ühist rada täis, keerasid karujäljed raba peale. Eks isand läks mulluste jõhvikate järele. Ja mina läksin oma teed ja kohe kevade esimestel tundidel targaks saanuna. Need viis lõhutud sipelgapesa jäid kõik karuisa hinge peale. Ju oli tal siis kõht väga tühi, et ta sipelgate kallale kippus. Mina olin ühte karutarkust täis saanud ja läksin omapead edasi. Kevadine karu on kõigesööja. Ja kevadine laps on kõike hoomav ja kirja panev.

Laukasoo, 21. märts 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas talveunest vastärganud isakaru peab lugu sipelgapesadest ?

V: Jahh, peab küll lugu.

Vastärganud karud peavad vägagi lugu sipelgapesadest ja rüüstavad neid vägagi palju.

Nr. 56. Koopakaru koobas.

Märtsikuise Ungari päevad olid kõik kevadet täis, otse loomulikult. Inimene, kes tahab targaks saada olin ma samuti ja just seda tarkust ja targaks saamist nappis mul sellel kuu aja pikkusel kevadmarsil. Madalad mäed panevad sealse matkaja proovile. See mägine Bükki rahvuspark oli mul seal üle vaadata ja seda ma tegingi. Seal oli ka koopakaru koobas ja mitmes keeles jutt infotahvlil. See

viimane mind targemaks tegigi. Nimelt seal olevat meie kahejalgsed eelkäijad jääaja üle elanud. Neid koopaid on madalates mägedes seal omajagu ja tänu sellele elatigi jääaeg üle. Rännak Madjaritemaal oli kõike täis. Lõpuks leidsin ka paiga, kus targemaks sain. Mis teha kui kevad südamesse ja pähe lööb ja kodunt kaugele viib. Esimene sealne tarkus oli just see, mida vajasin ja otsisin. Pea umbkeelsed Madjarid ei suutnudki mind targemaks teha. Lõpuks tegi seda üks vajalik infotahvel karukoopa suudmes ja õnnelikuna läksin edasi, sest tarkusehimu minuga ka seal maal kaasas käis.

Ungari, 23. märts, 1996.

K: Kas Koopakaru elas sedasi koobastes jääaja üle ?

V: Jahh, täpselt nii see ongi, et Koopakaru elas koobaste abil pika jääaja edukalt üle.

See on tõestatud fakt ja lugu nagu kinnitab selle fakti õigsust.

Nr. 57. Terav nina.

Meest, kes saega, köiega ja kirvega metsas käib, võib võtta nii ja naa. Nii ja naa võtsin ennastki, sest käisin metsas hiireviudele ülesse puude otsa tehispesi panemas. Et neid minu vaatlusalal ikka rohkem saaks ja nii tänuväärset hobi ma ka kunagi nooruses harrastasin. Enne sobiva puu väljavalimist andsin mõtetele hoogu, et koht ikka õige saaks ja lindudele minu tehtud tehispesa meeldiks. Nooruse mõtted on sageli nii ja naa. Ja korda kolm leidsin sama puu otsast, kuhu tehispesa rajada kavatsesin, eest juba päris viupesa enda. See näitab mida ? Et ma nende elutavasid väga hästi tean ja mul on terav nina. Kolm korda on suur number. Kolm korda olin sama tark kui viud ise ja valisingi välja sama pesapuu. Ennast kiidetakse kõige rohkem nooruses ja vanaduses. Mina teen seda siinkohal kui hakkan keskikka jõudma. Need kõik tehispesad panin ma üksinda ja rohkem kiitjaid ja tunnistajaid polnud kusagilt võtta. Tehispesi pannakse paljudele lindudele. Ka suurtele kotkastele näiteks. Mina tegin seda meie tavalisematele kullilistele, hiireviudele. Eks ikka seepärast, et targemaks saada neist. Ometi võeti mind nooruses selle omapärase hobi tõttu nii ja naa. Ja et ma siiski rumal ei ole, siis on siin kinnituseks see kirjapandud palake.

Neeruti, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas tõesti valisin välja tehispesa jaoks just selle koha ja puu, kus Viud juba ette olid oma kodu rajanud ?

V: Lugu tõene, mul on vägagi terav nina ja tunnen Hiireviude elutavasid vägagi hästi.

Lugu kinnitab ise, et ma üks hea Viude elukommete tundja olen ja seda juba maast-madalast.

Nr. 58. Rohi kasvab.

Elu kahekümnekolmas kevad oli saanud tõsiasjaks. Kakskümmendkaks eelmist korraga vaikisid, justnagu neid polekski üldse olnud. Need häälekad möödunud olid ka teistmoodi, nad olid siit ja sealt üles otsitud ja nende juurde oli mindud. Seekordne on vana maja õue peal ja peaks nagu ise tulema minu juurde. Vaikides on tema aeg kätte jõudnud ja vaikne olen minagi. Nii leian lõpuks oma, leian kevade salajased hääled kui lumi läks ja nüüd rohi kasvab. See viimane kasvab ju igal aastal, vaid seekordne on teistmoodi, häälekas. Üks rohukõrs lükkab pisut sügisest pärit tammelehte ja ei kavatsegi vaiki olla. Teine teeb sedasama tema kõrval ja pole ka sugugi vait. Nii saabus uues kuues

kevad minu maja juurde. See vaikuse varandus oli suur, mida lõpuks kogesin seal ringi kõndides. Ja lõpuks olin õnnelik, et ma rohu kasvamise ära kuulsin, suur poiss ka juba. Ja jälle pidin ütlema endale tänusõnad, et ma ühe vana maja juurde pikemaks ajaks tee leidsin. Järgmine kevad oli jälle tavapärane, sest maja oli omapead ja mina läksin tema juurest kevadet otsima ja inimsammud summutavad selle kauni hääle, mida rohi kasvades teha oskab.

Kauksi, 1996.

K: Kas rohi kasvades teeb oma häält ja hääli ?

V: Jahh, rohi kevadel kasvades on oma häältega.

Rohi kasvab kevadel kiirest ja sugugi mitte ilma häälteta.

Nr. 59. Kopra kavalus.

Loobu jõe käärus tundub mulle, et jõgi vaatab mulle vastu. Teen jõele kummarduse, näen enda peegelpilti ja astun edasi. Külapoisid on rajanud omale silla üle jõe. Nad on langetanud paar leppa põiki üle jõe ja see peab mindki üle vee aitama. Enne tähtsat hetke seisatun ja kobras tuleb ujudes piki jõge. Ta kindlasti on mind märganud ja lepatüve all peatub temagi. Lahkun, sest ma ei soovi looma segada. Ja hiljem üle õla jõe poole tagasi vaadates, näen teda oma vesist teekonda jätkamas. Tark loom üllatas mind oma kavalusega. Ta ootas ära minu kui inimese lahkumise ja siis jätkas. Kirjutasin kopra kavaluse ülesse. Nii tegi üks loom end inimese jaoks veelgi targemaks kui seni olin temast arvanud. Ja niisama kolama pole ma kunagi läinud. Seekord siis oli kolamise naelaks targa looma tark käitumine.

Neeruti, mai, 1999.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Kobras tegi kavalasti loos ?

V: Jahh, lugu tõene, Kobras lasi inimese mööda kavalasti.

Kobras kui tark loom tegigi seda ja kinnitas, et ta tark ongi.

Nr. 60. Vanamees jääl.

Üks vana mees tavaliselt räägib alati. See mees, keda Muraka Kaarliks kutsuti, tegi ka oma jutuotsa lahti kui mind nägi. Nii sündis minu esimene kirjapandud looke, mis kellegilt teiselt pärit oli. See vanamees elas oma üksildast elu ja käis kalal või mängis oma lõõtspilli. Kalal käis ta ka talvel järvejääl. Kord varakevadel läks ta jälle kalaõnne proovima, pamp seljas ja jääpuur kaasas. Kui pool tunnikest ühe augu juures möödas, oli kevadine jää nii palju vajunud, et vesi jää peal üle kummikuserva kippus. Vanamees jääl vahetas püügikohta, puuris uues kohas augu jäässe ja jätkas kalaõnne proovimist. Seal sai ta jälle pool tunnikest olla kuni jälle kohta vahetama pidi. Ja nii terve päeva vahetas ta aina püügikohta. Et kevadine jää pehme on, nii elus kui looduses, seda teavad vähesed. Mina sain selle teada siis vanamehe käest. Et sulav järvejää nii vajuda võib. Ja veel sain teada, et igast tutvusest ei sünni suurt sõprust ja seda ei sündinud ka minu ja vanamehe vahele. Väikse ja lühikese sõpruse märgiks jäi siis räägitud lugu kevadisest pehmest jääst, kus siiski ka natuke vanameest ennast sees oli.

Neeruti, 1983.

K: Kas kevadine jää on pehme ?

V: Jahh, kevadine jää on pehme ja vajub inimese raskuse all tasapisi.

Kevadine sulav jää ei ole enam nii tugev kui talvine ja vajub inimraskuse all allapoole.

Nr. 61. Kolmainsus.

Esimesed tõusjad näevad kõige rohkem. Nii ka päike ja paljud teised. See lüheldast kasvu taluperemees Ülo Saarleht Kuusalu külje alt ajas ka mind vahel varakult ülesse, seda siis kui sulast tema juures mängimas käisin. Tegin seda ikka vahetevahel ja peremehel oli mulle alati üllatusi varuks, küll minevikujuttude ja küll tegelikkuse näol. See suvelõpp olin juba nädal aega peaaegu, et sulane olnud ja uue nädala esmaspäev nägi ka sulase varajast tõusmist. See oli vana mehe üllatus mulle. Heinamaal olid kaks sookurge, kaks valge-toonekurge ja kraavipervel veel üks must-toonekurg. Kõik pilguga püüda ja ärkajale nautida. Peremees oli õnnelik, sest sulase silmad lõid särama kui neid kõiki üheskoos nägi. Linnusõbrast peremees ja ornitoloogist sulane said korraga veel paremini läbi. Perenaine ja peretütar meiega mitte eriti, sest kellele naistest meeldib kui sind ei vaadata. See tunnike, mis viis suurt lindu heinamaal koos olid, oli kui meile kahele loodud. Kaks meest õues unustasid kaks naist toakambris ja kured heinamaal said meie omaks.

Ilmastalu, 1995.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas kolm kureliiki olid üheskoos heinamaal ?

V: Jahh, lugu tõene, Nad olid kõik seal lähestikku heinamaal.

Lugu räägib harukordsest juhtumist ja kinnitab kõike, et õigel ajal tuleb õiges kohas olla.

Nr. 62. Metssead mäe otsas.

Loo pealkirjas on mitmekordne tõde sees. Selle tarkusega sain tuttavaks Neeruti kodumägedes kui sealt mõnelt künkalt või oosiharjalt metsseakarja jooksu ajasin. Hiljem kui maailm suurem ja mina samuti, kohtasin mujalgi magavat metsseakarja mõnel kõrgemal kohal. Kõrvemaa metssead näivad eriti sedasi magada armastavat. Ilmselt siis julgem tunne huntide rünnaku eest end hoida. Nii arvasin juba enne Kõrvemaad ja muid maid. Tõsi ta vist on, sest üksi ürgsetele maastikel pole kellegi käest midagi tarka küsida ja ise tuleb endaga hästi läbi saada. Vaid suured vanad kuldid, kes erakuelu elavad, näivad kartmatud olevat ja ei roni mõne mäe otsa magama. Eriti vanemaist lahku löönud kesikud aga ikka magavad mõne kõrgema koha peal. Nii ma räägin mõttes kui jälle mõnda metssigade lesilat näen. Ju ta siis nii ongi, rahustan ennast jälle ise. Ja et inimene sea moodi oma elus on, siis ise valin ka ööbimiseks alati mõne kõrgema koha muust maastikust, kuigi mina ju hunte ei karda. Olen seda alati teinud juba enne esimest metsseakarja ja teen seda ka peale viimast seakarjale pealesattumist. Mis mind mäe otsa ööbima ajab, seda võiks hoopis näiteks metssigade käest küsida. Siis saaksime ehk teada, kas loodus ikka on inimesest targem või mitte.

Kõrvemaa, mai, 2000.

K: Miks Metssead vahel võimaluse korral magavad mäe otsas ?

V: Seal on turvalisem ja vaenlased ei ole nii ohtlikud.

Lugu tõestab, et Metssead ongi väga targad ja oskavad ennast vaenlaste eest osavalt kaitsta.

Nr. 63. Sirkel tõmbab ringi.

Võsu mees Virko Sirkel tõmbab ringi. Küll ambulatooriumi autojuhina, küll kalakaitse inspektorina. Ja mina kolasin ka juba siis rahvuspargi teadurina Lahemaa rannamaastikel tollal ringi. Vahel käisin tal Metsa tänaval külas, seda siis kui ta kodus oli. Vahel küsisin Võsu inimestelt, et kus Sirkel siis on ? Vastuseks oli : tõmbab ringi. Neli aastakäiku sai ühiselt ja eraldi meil sõbraks oldud kui me mõlemad ametit muutsime. Sirkel hakkas vabaks meheks ja mina hakkasin vabaks meheks. Kohtumised meie vahel jäid haruharvaks, sest me tõmbasime mõlemad ringi. Rahvuspargi giidiks hakanud, tõmbasin gruppidega ringi ja Sirkel pani kalavõrke merre ja pidas Käsmus suveniiriputkat. Kui Võsu inimestelt küsida sai Sirkli kohta, oli vastus ikka endine, tõmbab ringi. Ja kui Sirkel mind taga igatses, sai ta samasuguse vastuse, tõmbab ringi. Ekskursioonigruppidele ma Sirklit ikka tutvustasin kui kohapealset legendi ja kuulsust. Ja inimrühmad olid alati väga rahul minu jutuga, et Sirkel tõmbab ringi. Ja seda tegin ju minagi, vahel harva Sirkliga ja enamasti ilma temata.

Võsu, 1991-2003.

K: Kas Virko Sirkel oli tõepoolest olemas ?

V: Jahh, Sirkel oli olemas ?

Virko Sirkel oli olemas ja tõmbas hoolega ringi.

Nr. 64. Kaku vanad majad.

Vanad majad ootavad mind ammusest ajast. Nad olid kunagi suuremad kui praegu ja kodunt mitte kaugel. Hilisemad leidsin mujaltki ja igalt poolt ülesse ja need polnud enam nii suured kui esimesed. Üksinda sain nende kõikide sõbraks. Mõnel oli uksesuu valla või aknasilm avatud. Mõni lasi vaid pööningut või aita uudistada. Et ma päris üksi vanadest majadest lugu ei pea selgus peagi. Leitud kodukaku sulg ühe maja kummuti peal oli esimene. Mõni räppetomp pööningul oli teine või kolmas saladus, mis minuga kaasas käis, kuniks ühe kodukaku endaga ühel pööningul tõtt vaatasin. Kakk, kes majadest lugupidamise tänuks endale nimegi on saanud, on tõesti vanade majade külaline. Nii räägib vanades majades kolaja, sest igast öökullist jääb mõni märk maha. Seda ka inimelamusse või mujale hoonesse, ka mõisahäärberisse või tallipööningule. Just sinna, kus inimesi ei ela ja omapead katusealust leiab. Ja ehk on vanad hooned hea päevane varjupaik vareste ja hakkide rünnakute eest. Ja seda räägivadki ka vanad mahajäetud hooned kui nendega sinasõbraks saad.

Neeruti, 1989.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Kodukakud peavad lugu vanadest majadest ?

V: Jahh, lugu tõene, Kodukakud kasutavad vanu mahajäetud maju peatuspaikadeks.

Kodukakk ongi oma nime saanud ehk sellest faktist.

Nr. 65. Kaval kakk katusel.

Ühel külmal talvel sai väiksest poisist väike mees. See, kes üle lageda või külateed pidi eemalasuva kuivati nurga taha nurmkanadele söögilisa käis viimas. See ümber nurga käik sai iga päeva suureks

rõõmuks, mis talvega kaasas käis. Lindude rõõm oli poisikese rõõmu suurune. Nii ka ühel pisut hilja peale jäänud käigul. Ma ootasin veidi nurga taga enne kui tagasi minna ja nurmkanade salk oli peagi õhtueinet võtmas. Teisel pool suurt hoonet oli üleval ventilatsioonišaht, kust kodukakk välja vupsas ja katusele pidama jäi. Korraga oli ta üle katuseharja läinud ja söödaplatsil maas ning koos nurmkanast saagiga. Teised kadusid kõik ruttu, vaid kaval kakk oma õhtuse saagiga jäi söödaplatsile. Eks kakk kuulis lindude õhtujutte ja see ta šahtist välja ajaski ning üle katuseharja piiluma pani. Õnn ja rõõm ning suured ja väiksed draamad käivad talvekülmade juurde. Õnnelik oli suure suutäiega kakk ja õnnetu oli ühe liikme võrra väiksem nurmkanade parv. Mina olin järsku väikseks meheks saanud, kes ühe talvedraama võrra targemaks sai ja enam nii sinisilmne poisike järsku ei olnudki. Arusaaja mehena tundsin kurbust ja rõõmu mõlemalt, mida üks hämarikueelne talveõhtu pakkus.

Neeruti, 1985.

K: Kas lugu on tõestisündind või mitte ?

V: Jahh, lugu on tõestisündinud lugu.

Kaval kodukakk sai, mis tahtis.

Nr. 66. Mutt tagurpidi maa seest välja.

Rakverest Tartu poole viiva tee ääres metsas on Punamäed. Väike oosipealne, kus kunagi meie esiisad linnuse rajasid. Nii räägib seal stend-infotahvel. Saanud natuke targemaks jään sinnasamasse laagrisse, sest suvi on pikem kui üks oosipealne käik. Poole päeva jooksul mind tervitati viisakalt pea kümmekond korda matkarajal matkajate poolt. Tervitasin kõiki vastu ja tõdesin kui viisakad on paljud metsaskõndijad. Ühe eluka viisakust ma siiski tunda ei saanud. See oli mutt, kes otse matkamati alt tagurpidi end maa seest välja ajas. Lahkusin oma asemelt ja tervitasin teda viisakalt ning lasin tal oma teed minna. Mühakas nagu ta oli, ei tervitanud ta mind vastu ja kadus samblakihi alla oma teed. Kombetu mutt jäi eluks ajaks meelde, sest seda ei juhtu iga päev, et sinu keha alt ta maa peale ronib. Ka õhtused huvilised ja möödakäijad tervitasid mind laagriplatsil viisakalt. Ometi ebaviisakas mutt oli selle päeva nael.

Punamäed, 2001.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Mutt tuli minu all maapinnale ?

V: Jahh, lugu tõene, Mutt tegi seda.

Nr. 67. Rottide oma aeg.

Päevad vana maja juures ei saanud ruttu otsa. Neid kogunes rohkem kui kolme aasta jagu ja mustad rotid kuulusid tema juurde. Mees, kes kella ei vaata, võib tunduda imelik. Ometi mul polnud vaja seda teha , sest iga päev kella viie paiku õhtu eeli, andsid minu majakaaslased endast ise märku. Et rott kella ei vaata, tundub kindlasti inimesele otse loomulik. Ja ju siis on neil oma sisemine kell, mis neil kella viie paiku jalad alla ajab ja millest nad oma sebimisega ka märku annavad. Kui sebimise aeg on möödas, saabub õhtune majavaikus, kus ma end üksikuna tunnen. Kui järgmise päeva tuntud kellaaeg lööb, on jälle kell viie peale jõudnud. Ju siis on see neile neljajalgseile kõige sobivam aeg söömiseks ja söögi otsimiseks. Keegi on neile selle kella nagu sisse monteerinud ja nad tunnevadki seda kella väga hästi. Vahel koguni paremini kui kahejalgne maja pärisperemees.

Kauksi, 1997.

K: Mis kellaajal on Rottide aktiivne liikumis ja tegutsemisaeg ?

V: Nii kusagil kella 17.00 paiku, peale lõunat.

Rotid peavad kellast lugu ja seda omade sisemiste kellade järgi.

Nr. 68. Puu ja armastus.

Ekskursioonibussil läks Tapa-Loobu maanteel tagumine kumm pauguga lõhki. Giid nagu ma olin, tegin Tartu linnast tulnud lastele ettepaneku teha tunnine jalgsimatk mitte kaugel asuva Loobu jõeni. Seda seniks kuni bussijuht kummi vahetab. Ja läksimegi suure kambaga läbi metsa sinnapoole liikvele, giid kõige ees ja õpetaja Merike Kilk kõige lõpus. Jõeoru leidsime üles aga mitte väga palju rohkemat. Seda viimast, mis lastel silmad suureks teeks. Ja tagasi tulles, tuli see, mis tulema peab, ühel kuusel olid noore ilvese küünejäljed. Ta oli roninud ja siis veidi alla libisenud ja küünejäljed ise rääkisid giidi eest midagi lastele. Lõpuks olime kõik õnnelikud, et midagi leidsime. Ka mina olin õnnelik, et ilvese küünejälgedega puu kõigile meeldis ja minu au päästis. Sest giid, kes huvitav ei ole, ei meeldi mitte kellegile. Ja üks huvitav puu sai minu suureks sõbraks , sest ta oli nagu giidi eest tähelepanu keskpunkt. Seda noore ilvese küünejälgedega puud pildistati ja temast kirjutati pärast kirjandeid. Ja ma ei olnudki kade, et ma ise seekord päeva naelaks ei saanud. Ju siis oli laste õnn ja rõõm minu kadedusest suurem.

Mai, 2000.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Ilves oli mööda puud ülessepoole roninud ?

V: Jahh, Ilves oli seda teinud ja eriti noored Ilvesed teevad seda vabas looduses.

Ilves, eriti nooruses on hea ronija ja ronib meelsasti puu otsa.

Nr. 69. Sõber või vaenlane.

Aasal on viimased sügisesed kolajad. Üks neist on veel lõunamaile ära lendamata rästaparv ja siis veel märtsist tulnud hiireviu ja lõpuks nende lenduajaja, mina. Nad kõik on sügise moodi, kuigi eemalt seda igaüks aru ei saa. Suvel ajab pea iga rästas viud taga kui see liiga lähedale tulnud on. Ja kevadel samamoodi. Sügiskuul oleksid nad nagu sõbraks saanud, aas on kõigi päralt ja läheb ilma vaenukisa ja kaklusteta. Vahetevahel. Vahel siiski tüli tõuseb ja kui üksik viu rästaparve lendu ajab. Ja siis saab see suur üksik lind rästaste viha tunda. Nad ajavad teda metsapiirini taga, kuniks viu puude vahele kaob. Vahel istuvad nad ühiselt suure kase otsas ja paistab nagu oleksid nad sõbrad. Ja vahel see nii ongi. Miks vahel on nii ja vahel teisiti, sellele püüab üksik kahejalgne vastust saada. Üksi ta aasalt asjaosaliste käest vastuseid pole saanud. Ja ükski raamat sellest ka ei pajata, nendib kahejalgne aasal. Ehk on siin sügise tujukad ilmad mängus. Ehk on vahel viul kõht tühi ja vahel mitte. Ehk peab järgmisel aastal uuesti aasale tagasi tulema, seda õigete vastuste järele. Ja seda ma igal aastal teengi, sest vastus pole ikka mul käes küsimusele, et miks on üks viu vahel rästaste sõber ja vahel vaenlane.

Neeruti, 1986.

K: Kas Hiireviu on vahel Rästaste peale maias ja vahel mitte ?

V: Jahh, täpselt nii see ongi.

Vahel ajab neid taga ja vahel ei pane üldsegi mitte tähele. Ilmselt oleneb see sellest, kas tal kõht on tühi või mitte.

Nr. 70. Konna jõud.

Setumaa neli sügist andsid mulle jõudu. See kolaja, kelle silmapiirilt vahel vana moega maja kadus, sai selle osaks, mis uut kevadet tõotama hakkas. Talveootuses maastikud olid muutlike värvidega ja neis tundsin end koduselt, et kevadeks jälle iseenda moodi olla. Pikemate käikude osaks said ka jõudehetked siin ja seal. Nii kord ka Lutsu jõe kaldapealsel kui pooltunniks end selili viskasin. Kui veerand tundi oli puhkusest möödas, surus keegi tugevasti maa poolt vastu selga. Kui üles tõusin, selgus, et olin suurele kärnkonnale peale heitnud. See konn oli siis veerand tundi kannatanud ja siis endast oma jõuga märku andnud. Ja õieti tegi, sest lasin tal siis oma teed minna. Ja mina sain alles tagasiteel tunda, et konn mulle jõudu juurde andis. Igatahes kohtumine tugeva konnaga oli see, mis mind jälle liikvele ajas ja mis samme uue kevade poole tähendasid. Mida konn veerand tundi minu all oodates minust arvas, seda ma ei tea. Aga et tal lõpuks kannatus katkes, sain minagi tunda. Ja konna jõunumber oli see, mis päevast kaasavõtmiseks jäi.

Kauksi, 1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Konn jäi pikaliheitnud mehele selja alla ?

V: Jahh, lugu tõene, Konn jäi selja alla ja hakkas oma jõudu näitama seal olles.

Konnal oli ja on palju jõudu jalgades ning seekord siis näitas ka oma jõudu välja, et vabaks saada.

Nr. 71. Hiired linnupesas.

Suvi oma aegade ja tujudega on keskpaigas. Seal metsateel oli väike majake teeservas, sõim-söödahoidla. See, kuhu metsamehed ja jahimehed heina ja lehisvihtu panevad, et neid talvel metsloomadele välja söödaks saaks panna. See kui loodud ööbimispaik oli heintega põrandal ja väljas katuseräästa all oli rästapesa. Eelmise aasta oma vist, sest omanikust ei kippu ega kõppu. Õhtu eeli andsid hiired endast märku. Nad ronisid ka räästaaluse linnupesa juures ja sealt tuli üllatus. Seal linnupesas olid nimelt hiired endid sisse seadnud. Ja juba väiksed hiirelapsed pesas ja puha. Üksteist me ei seganud . Nad lasid mul öö mööda saata ja hommikul teele minna. Igatahes sai kinnitust tõsiasi, et mul terav pilk on, mis kõike tähele paneb. Ja hiired linnupesas, seda juhtub vist küll vaid üks kord elus. Siis kui sa oma tujudega suve keskpaigas ringi rändad.

Uduküla, 2001.

K: Kas hiired tegid oma kodu linnupessa ?

V: Jahh, Nad tegid seda.

Ja seda juhtub looduses üpriski sageli, kui ikka võimalus selleks antakse.

Nr. 72. Valge mantel.

Oktoobrituul sasib puudelt viimased lehed. Selles on tõsidust ja kurbust. Täna tahan sellest tõsisest ja kurvast lahti saada. Pargi sõbraks olen olnud juba terve senise sügise. Ometi jõuan ka nüüd jälle sinna, et taaskord sõbruneda. Lahkunud on vist kõik end liigutavad ülejäänud sõbrad. Sedasi nendin ja arvan olevat see viimane. Nii eksin endas keset sügist, sest valge kasukaga nirk tuleb vana lauda seinaaugust, vaatab vilksamisi kahele poole ja ongi pargil uus sõber. Veel üks, kes mindki ei näi pelgavat. Elu esimest nirki nägin üheteistkümnenda eluaasta lõpus. Ja et nirk valge kasuka suvise pruuni vahetab juba enne valget maad, seda sain ka kohe teada. Rohkem mul sel sügise sinna mõisaparki asja ei olnud. Teadmine, et seal valge mantliga nirk ringi liigub, oli enne külma aega hea. Ja nirgi väiksed jäljeread hiljem esimesel lumel soendasid südant. Park, mis targemaks teeb, on ka ju hea. Sama hea kui valge nirk ja tema leidja.

Neeruti, 1983.

K: Kas Nirk vahetab oma pruuni suvekasuka talvise valge vastu juba enne valget aega ?

V: Jahh, ta teeb seda sageli, seda oma sisemise kella järgi, sõltumata sellest kas lumi maas juba või mitte.

Nirk vahetab oma kasuka ära sellest sõltumata, kas lumi maas või mitte.

Nr. 73. Otse mees.

Hämaras kuurordis Võsul ilmub äkki välja hämaruse saadik. Tema tee kulgeb üle ühe tänava ja mööda aiaserva. Korraks viskab ta pilgu minu suunas ja siis jätkab oma salapärast käiku. Saadikuks oli mink ehk ameerika naarits. Jõgi, mis majade vahelt teed merre otsib, teeb alevis sügava kaare ja tume loomake läks lihtsalt otse. Ju siis oli kiire ja ju siis ta teadis, et jõgi suure kaare teeb ja otse saab. Tark loom sünnib vahel ise siia ilma, keda elu õpetab. Sest vaevalt seda veelooma ema selliseks käiguks targaks tegi. Otse läksin ju minagi, üle silla ja siis majade vahelt , kuni sõbra Sirkli maja paistma hakkas. Mind ei teinud otse minnes keegi targaks. Sain lihtsalt väikselt loomalt julgust juurde, et elus peabki tark olema ja vajadusel ning võimalusel otse minema. Siis kui see võimalik on...

Võsu, oktoober, 1993.

K: Kas Min läks otseteed ?

V: Jaa, Mink läks otseteed.

Looduses teeb ta seda üpriski sageli ning nii ka inimasulateski.

Nr. 74. Mitu armastust.

Üks armastus paneb vahel seisma. Ja vahel lööb ta jalad alla ja liikvele. Sedasi juhtus keskmises nooruses minu endaga. Eelmisest suvest pärit armupalavik lõi ka märtsikuus välja ja vahel panin suusad alla ja libisesin üle valge maa ja rebasejälgedegi. Seda rebaseurgu Rebasemäel suure kase juures teadsin selleks ajaks juba ligi viisteist aastat. Nüüd olin märtsisel lumel tema juures ja oli parajasti rebaste jooksuaeg ja minulgi omad armukäigud jalges. Rebased olid uru kõrval pikalt kõrvuti istunud. Ja siis veel urgu lumest puhastanud. Kõik need märgid näitasid, et urg omale omanikud leidnud on. Tõsiasi, mida ilma armastuseta juba ei juhtu. Istumise all oli lumi neil jääks sulanud ja võib vaid aimata kui kaua nad kõrvuti olid olnud. Mina jõudsin selles märtsikuus viimasele lumele veel

mõned korrad. Hiljem ma kusagilt teiste armastuse jälgi ei leidnud, ei lumelt ega mujaltki. Enda omagagi oli küllalt palju tegemist, et mõistus ikka pähe jääks ja uus kevad ikka saabuks. Nii ta saabuski suure kase külje all ja rahustas pisut minu rahutut hinge.

Neeruti, 12. märts, 2000.

K: Kas Rebased vahel oma kodu lähedal niimoodi armuvad ja armastavad ?

V: Jahh, Rebased teevad seda sageli.

Rebased armuvad ja armastavad ka oma kodu lähedalgi.

Nr. 75. Unised metssead.

Sügisesed tammetõrud on korjamise jaoks. See varajane tõde viis mind ikka tammede alla, seal kus neid oli. Nii mõisaparki kui suurde koplisse. Talvel hea pasknääre nendega toita ja püüda, sest tõrud neile meeldivad. Kellele nad veel meeldivad, seda võib ju aimata, kuigi seda oma silmaga alati näha ei saa. Üks suur tamm kasvas maapinnalohu keskel. Ju siis keegi oli ta just sinna kunagi kasvama pannud. Ehk keegi Eesti soost mees või koguni mõisaparun. Pargis hakkasid puude all tõrud otsa lõppema. Nii läksin pasknääridele appi neid koplisse koguma. Eemalt paistev sügisene tamm oli üksinda. Vähemalt kaugemalt vaadates tundus see nii. Kui lähemale jõudsin ja vaade suure maastikuaugu poole avanes, tõusis maast tosinkond metsseakesikut. Algul olid nad mõni hetk ilma peata, alles mõni minut hiljem jooksis seakari kui üks mees metsa poole. Metssiga tahab sügisel tõrusid süüa küll. Ja nagu sügispäev näitas, siis tahavad nad vahel sealsamas ka täiskõhuga magada. Mul ajasid nad oma siia-sinna sebimisega uneisu üldse ära. Ja tamme alla jäid nende magamisasemed ja pea mitte ühtegi tõru ennast. Minu tollane minu enda pikkune sõpruskond ei võtnud minu juttu unistest metssigadest väga tõsiselt. Nii jäi lugu endaga kaasas kanda ja siis kirja panna.

Neeruti, sügis, 1984.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas end täissöönud Metssead magasid kohe tamme all ?

V: Jahh, lugu tõene, Metssead magasid tamme all.

Metsead kui suured loomad teevad seda sageli, et kohe täissöönuna magavadki seal, kus end täis sõidki.

Nr. 76. Rongapaari lein.

Neeruti Kahejärvel olid oma hääled, seda nii Eesjärvel kui Tagajärvel. Nende häälte alatine kuulaja oli 45 meetri kõrgune vaatetorn sealsamas lähedal, Sadulamäe kõrval Tornimäel. Torn, mis juba eelmise vabariigi ajal valmis sai. Sinna ülesse kaheksakümnendatel aastatel enam eriti ei ronitud, sest mine sa ühte vana puutorni ikka tea. Ja sinna ülesse ilmus ühel kevadel ülesse rongapesa. Ehtne okstest ehitis, aga mitte puuladvas. Rongad andsid häältega mõista, et neil seal kodu on ja seda juba varakevadest saati. Esimesel ja teisel aastal sai armastusest asja ja noorte ronkade kisa andis iseenesest sellest teada. 1987 aasta kevad algas rongapaaril jälle suure armastusega, aga elu ja loodus tegid seal omad korrektuurid. Kahepäevane maitorm lõpuks vaibus. Alles oli jäänud torn ise ja rongapesa koos rongapaariga. Teise päeva õhtuks saabus suur vaikus ja selle järgnes vaikuse öö. Nii rongad kui ümberkaudne rahvas arvas, et torm elati õnnelikult üle ja torngi pikale eale vaatamata

püsti jäi. Järgmisel hommikul kell 8.30 keset suurt vaikust sai tornil tervis lõpuks otsa ja ta varises koos rongapesaga ning muutus suureks palgihunnikuks. Häälekad rongad istusid lähedal kõrge kuuse ladvas ja tegid oma kurba häält. Selles hääles polnud enam mitte sugugi kodurõõmu, vaid järsku kadunud õnn ja rõõm. Rongapaari lein kestis pea kuu aega. Alles jaanikuu algus viis nad sealt mäe otsast minema ja pisut eemale Mustakatku oosile ilmus peagi suure männi latva uus rongapesa.

Juuni, 1987, Neeruti.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Rongapaar tõesti leinas oma kadunud kodu ?

V: Jaa, lugu tõene Rongapaar leinas pikalt oma kadunud kodu.

Lein looduses, eriti looma ja linnuriigis on tavaline nähtus.

Nr. 77. Minu lemmik.

Minu lemmiklinnul on kumer rind ja ilusad jalad. Silmad on tal ka ilusad ja keha pruunikat sulekarva. Oma loomult on ta veidi eraklik ja saab üksinda hästi hakkama. Elab ta vaheldusrikastes metsamaastikel ja talveks läheb hoopis lõuna poole Sahara kõrbe, Aafrikasse talvituma. Kevadel tagasi jõuab ta Eestimaale alles lehekuu alul ja siis kolab ta mõnda aega igal pool ringi, kuni lõpuks armub, paari heidab ja kodu puuvõrasse rajab. Tema lapsed on ilusate pruunikate silmadega ja teevad mahedat lapsehäält. Ja toitu hangib ta väga erilisel viisil. Nimelt võtab ta silmaluupi herilase või kimalase ja jälgib ja jälitab seda kuni too oma pesaavani jõuab. Oma tugevate jalgadega kraabib ta nende pesa maast ja rohust lahti ja sööb ära sealt kõik nukud, vastsed, valmikud. Siis kui ilm on kehvavõitu läheb ta konnade ja tigude jahile ja saab meie põhjamaises kliimas ikka ja jälle hakkama ja vägagi hästi. Selline oli minu lemmiku lühike sõnaportree-tark, ilus, romantiline ja huvitava eluviisiga. Sõprus temaga algas mul kümneaastaselt Neeruti mägedes ja on läinud aja jooksul aina suuremaks. Tema suurim spetsialist ja asjatundja olengi mina, kes oma „isikliku" projekti „Herilaseviu Matkad ja Reisid" raames uurib tema elu-olu meil ja mujal maailmas. Ja minu lemmiku nime saite ka juba teada, see on siis röövlind herilaseviu.

K: Kes on Mareku lemmik ?

V: Mareku lemmik ongi röövind nimega Herilaseviu.

Mareku lemmik on Herilaseviu juba kaheksandast eluaastast peale ja seda tänapäevani välja.

Nr. 78. Veejänes.

Rannakülast Kasispealt lõunasse vaadates, oli tema kohal tema enda päike. Kui veel külast lõunasse vaadata, siis on seal veel avar uudismaa ja mere poole teed ka luht ja siis roostikusein, seda kuni teisest külast naabrini, Vihasooni välja. See rahutu vonklev tee tõi mind sinna kohale ja viis mind sealt ära. Ja üks jänes, kes mere poole teed varajast õhtuoodet sõi, jooksis mind nähes mere poole, kuni jalad tal märjaks said. Korraks tõusis ta tagajalgadele ja siis proovis uuesti joosta ja ta jooksiski nii, et õhtuvaikuses seda kuulda oli. Siis keeras ta veel otsa ringi ja ikka oli jalgupidi vees. See talle endale ei meeldinud, mulle oli see veidi naljakas ja vees jooksev jänes sai minu suu tõttu ka külanaljaks. Minust ta jäigi sinna istuma ja vaatama. Kui enne küla juba nalja saab, siis on see hea enne. Ja kiirendanud omi samme jõudsin kohale ühe tuttava õue peale. Seal, kus Sandströmid mulle ust avavad. Minu veejänese jutt pani küla kõik pered hiljem naerma. Siis kui ma ise juba ära sealt olin läinud. Ja naersid

ka tudengid linnas ja kolleegid Viitnal. Vaid ma ise seisin nagu ikka veel seal tee peal, teadmata, kas naerda või mitte. Hilisem naer oli teiste poolt mulle suhu pandud. Minu enda naer jäi kohapeal seal naermata, sest mul ühest veejänesest lihtsalt kahju hakkas, tema kimbatust jalgupidi vees nähes. Ja hilisema naeru tema üle andsin ma juba iseendale andeks.

August, 1992, Kasispea.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Veejänes tõesti oli olemas ?

V: Jahh, lugu tõene, Veejänes oli olemas.

Veejänesel polnud muud võimalust kui põgeneda jalgupidi vette joostes.

Nr. 79. Karu peegel.

Üks linnumees vaatab metsas käies ikka rohkem ülespoole. Mina, kes ma Neeruti mägise maastiku lõunaotsas ringi käisin, olin kurvavõitu, sest suvel aastaseks saav armastus hakkas otsa lõppema ehk lahkuma. Pilk, mis tavaliselt ikka rohkem ülessepoole vaatab jäi metsateele pidama. See tee, mis Laiamäelt põhja poole kulgeb, oli suure karu jälgedega. Vihmast märjal teel kerges mudas olid tema suured jäljed hästi näha ja kadunud armastus ja ka lahkunud linnurõõm ei teinudki mul enam silma märjaks. Suure lombi juures oli ta peatunud ja selgesti oli näha, kuidas suur loom oli lombist vett joonud. Või vaatas ta sealt enda peegelpilti ? Seda, mida mina seal tegin, et endas veidi selgust saada. Et miks ma metsas üldse üksi olen ja miks nägu mul kurvavõitu on keset suve. Edasi ma karujälgedes enam ei käinud. Sealt keerasin tagasi, sest olin näinud nii ennast veepeeglist kui ühe karuloo leidnud. Ja peale lõppenud armupalavikku oli saanud minust jälle üks linnumees ja lugude korjaja.

Laiamäel, 2000.

K: Kas Karu vaatas ennast peeglist või tahtis juua ainult ?

V: Ilmselt nii seda kui teist.

Karu tahtis ilmselt juua ja ilmselt ka võis olla, et tahtis peeglisse vaadata ehk teha mõlemat.

Nr. 80. Ja kivilt kivile.

Päike ei tulnud välja mitte just esimest korda sel kevadel. Ja see oli kolmas või neljas päev, mil ma kõike unustasin. Unustatud kevadiste asjade hulka kuulus nii palju, et siinkohal ei hakka ma neid kõiki üles lugema. Ja päev oli vaid oma alguses Kasispeal väiksevõitu. Juba pimedas olin mineja ja päiksetõusu ajaks olin kohalejõudja. Hara lahe mereviirg kuulutas uue kevadpäeva algust. See päev Juminda poolsaarel oli kõike seda täis, mida sealne rannajoon romantikuile pakub. Ja endalegi ootamatult leian end hüppamas poolsaare läänerannas kivilt kivile. Kui hüpatud saab pooltund, siis saab läbitud esimene kivine kilomeeter, kus jalg maad ei puudutanud. Pealelõunaks olen neli kilomeetrit olnud kivine rändur. Ja kella viieks kui Kasispea mind tagasi kutsuma hakkas, sai seitse kilomeetrit pikk kivine matk lõpuks otsa. See Eesti kõige kivisem rannalõik Juminda poolsaare läänekaldal, ongi see, millest jutt nüüd käib. Ja Kasispeale tagasi jõudnud, olin püstitanud uue isikliku rekordi ehk hüpanud kivilt-kivile seitse kilomeetrit. Nii, et jalg maad ei puudutanud. Kasispea ise on Eru lahe kaldal. Kive on sealgi rannas, kuid mitte nii palju ja see mind teise lahe kaldale viiski, et kive ja ennast proovile saaksin panna.

Kasispea, 1992.

K: Kus asub Eesti pikim kiviseim, 7 kilomeetri pikkune rannalõik ?

V: Eesti pikim kiviseim rannalõik asub Juminda poolsaare läänekaldal.

Eesti kiviseima rannalõigu, kokku ca. 7 kilomeetrit leiabki põhjarannikult, Juminda poolsaare läänekaldalt.

Nr. 81. Sügise märgid.

Kolamise meistrid kolavad ka sügisel. Nad mitte ainult ei soovi midagi näha, vaid alati tahavad ka midagi uut teada saada. Et mere äärde põhjarannikule kevad hiljem ilmub kui sisemaale, seda me kõik eestlased teame. Et sügis sinna kauemaks ajaks jääb, seda olin kuulnud ja tahtsin kontrollida. Retk Selja jõe alamjooksul, kus meri juba lähedal hingab, sai selleks ette võetud. Sügise märgid viis kilomeetrit enne suuet peaaegu, et kadusid. Ja tagasi tulles tulid nad jälle igale poole tagasi. Ja suurest avastamisrõõmust sai minust linavästriku sõber. Hüplesin keset jõge kivilt kivile ja kahetsesin, et ma lind ei ole. Tagasiteel oleksin võinud ka uue suure avastuse märgiks sabaga vehkida. Nii nagu teeb seda linavästrik, kes elas umbes viis kilomeetrit jõesuudmest ülesvoolu, seal, kus sügise märgid algavad või kaovad. Oleneb sellest, kas minna mere poole või tulla sealt.

Selja jõel, sügiskuu, 2000.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas sügise esimesed märgid on hoomatavad juba mõned kilomeetrid merest eemaldudes ?

V: Jahh, sügise märgid muutuvad juba kiiresti natukene merest eemaldudes.

Sügise märgid avalduvad juba mõni kilomeeter merest eemaldudes.

Nr. 82. Peipsi ja tuul.

Tuulevaikus on õhtu saadik. See tollase Peipsi äärse metsisemehe teadmine sai kahel kevadel pisut enesepettuseks. Õhtu eeli läksin Remniku või Kauksi metskonnamajast õhtuseid mängu sisselendavaid metsisekukki ootama. Vaikusest sõber oli siis hea kaaslane, et ikka sisselendava kuke tulek puulatva hoomatud saaks. Ometi oli üllatusi peale kukkede teisigi varuks. Veel hämaras käivad seal ringi tuulehood, mida kaugemal sisemaal ei ole keegi märganud. Ei mina ega keegi kohapealsetest päriselanikest. Aga just suure järve vahetus läheduses on need üksikud hilised tuulehood need, mis märkamata jääda ei saa. Ju siis suurel järvel on omad tujud õhtul ja seadused, millega õhtu ärasaatjad seal arvestama peavad. Ja seda tegin minagi kui hiirvaikselt hilisel tunnil mänguplatsil kukkede sisselende ootasin. Päeval õõtsus lõbus tuul. Lõbus, sest tal õnnestus mind naerma ajada. Õhtuks jäi tuul järele ja naerma panid mind mängu sisselendavad metsisekuked ja üllatuma hilised kummalised üksikud tuulehood.

Kauksi ja Remniku 1993-1994.

K: Kas Peipsi ääres on tuulisem kui sisemaal ?

V: Jahh, tõesti, seal on tuulisem kui sisemaal.

Peipsi äärest eemaldudes muutub kõik tuuletumaks ja vaid otse järve lähedal ongi tuulisem.

Nr. 83. Meri ja sääsed.

Mere äärde minejaid sai tookord päris palju. Üks bussitäis Lõuna-Eestist Rõngust tulnud lapsi, kes tahtsid mind kui Lahemaa giidi. Nad saidki minu osaks ja ma lubasin neile näidata mereäärset maad ja ka mitut mõisa ja lahtegi. Küsimusele, kas mere ääres sääski ka on ? Jäin vastuse võlgu, sest ma ei teadnud seda neile öelda. Ja lõpuks ootas meid ees öö Eesti põhjatipus, Purekkari neemel. Sinna jõuda taheti juba enne päeva lõppu, sest arvati, et mere ääres pole sääski ja seal saab nii lahe olema. Õhtune laager löödi püsti ja küsimus sääskede kohta vastuse. Jahh, on küll sääski ja päris palju neid. Öösel magamiskotis oli mul aega pisut järele mõelda. Giidiametile eelnenud viieaastase Lahemaa rahvuspargi teaduriameti jooksul ei osanud keegi minult seda küsida. Ja nii lõpuks jäingi oma kuuendal giidiaastal esimese vastuse inimrühmale võlgu. Ja vastuse said lapsed ilma minutagi kätte, et mere ääres on sääski. Ja on ka giide, kes seda ei tea. Rohkem ma ei enne ega pärast seda päeva pole ühtegi vastust võlgu jäänud. Ja hiljem pole keegi osanud ka küsida, kas mere ääres ikka on sääski või mitte.

Pärispea, 2001.

K: Kas mere ääres on sääski ?

V: Jahh, mere ääreski on sääski, nagu lugu ise tõestas.

Sääsed merd ei pelga, mis siis kui seal on tuulisem kui mujal.

Nr. 84. Kolm meest ja sarv.

Hämaruse saabudes sättisid kolm Neeruti mägedes elavat meest end veel Hundisoo rappa minema. Nendeks olid metsnik, metsavaht ja raiemees. Püssi polnud ühelgi neist õlal. Fotoaparaati või binoklit ka mitte kellelgi. Ilmselt mindi siiski midagi otsima ja lõpuks leitigi. See kolmas mees, raietööline läks siis kõige ees. Nagu linnumehele kohane, vaatas ta rohkem taevapiiri poole ja astus põdrasarvest maas lihtsalt üle. Metsavaht, kes oli elus suure hunniku põdrasarvi koju toonud, oli kõva sarveotsija ja ometi komistas ta korraks vaid sarve otsa, aga too jäi ikka nägemata ja üles võtmata. Kolmandana sammunud metsnik siis lõpuks märkas sarve maas ja võttis leiu ülesse ning kolm meest olid leitud sarvelooga väga rahul. Hämaruse saabudes jõudsin peale nelja ja poole aastast vaheaega Kuresöödile. See oli paik, kus ma oleksin pidanud ka need vahepealsed aastad kõik oma vabad hetked olema. Ometi olin mitmed aastad pea, et ilma lugudeta hoopis Setumaal ja lõpuks tõi suur sealne vaikus mind jälle mägede maastike lähedusse tagasi. Räägitud kolme mehe ja sarve lugu tähendas lugude maailma tagasitulekut ja räägitud lugu näitas, et ilmarändur oli teinud õieti, et koju naases. Ühe elutarkuse leidmise õhtu venis pikaks ja alles südaöösel suusatasin Kuresöödi köögi pliidisoojast kodu poole.

Kuresöödi, talv, 1992.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas kolm meest leidsid niimoodi sarve ?

V: Jahh, lugu tõene, kolm meest leidsid tõesti niimoodi sarve.

Lugu on tõestisündinud ja kinnitab, et Marek hea lugude jahimees on igal pool.

Nr. 85. Suitsusauna sõbrad.

Minu omaks saanud vana maja oli kui elujutustuse jätk. Maja nurga taga oli ka viltuvajanud suitsusaun, kuhu algul nagu asja ei olnudki. Eks ühes kauges maanurgas nagu Setumaa serv seda oli, pidigi see väike saunaosmik seal olema. Sõbraks ma teda kohe ei tunnistanud. Lõpuks läksin siiski tema sisemusse kaema, et mis seal ka leida on. Ja tolmus leidsin nirgijäljed. Ja üleval katuse all kus saunavihtu kunagi hoiti, olid need samuti. Nii sai nirgi koduks olev saun kiiresti mu sõbraks. Ja suitsusaun ja tema tegelik omanik olid ka esimesed leitud sõbrad seal, kus neid muidu liiga vähe oli ringi liikumas. Nii otsustasin esimeste leitud sõprade tõttu sinna paigale jääda. Aga, et seal sõpru kokku liiga vähe oli, tulin sealt lõpuks ikka tulema. Jäi mälestus ühe nirgi omapärasest kodust ja omamoodi sõpradest.

Kauksi 1997.

K: Kas Nirgid elasid suitsusaunas ?

V: Jahh, lugu oligi nii, et Nirk elas alaliselt suitsusaunas.

Vanad mahajäetud inimhooned on sageli Nirkide elupaigaks.

Nr. 86. Sipelgad kahel pool toru.

See üks minu küllamineku paik jäi Palmse mõisast pisut põhja poole. Kivisaared ise ei teadnud minust varasemalt mitte kui midagi. Ometi läksin ka peale esimest korda sinna aina uuesti ja uuesti. Pererahvas tundis huvi, et kes ma siis ka olen, seda peale siinmail giidiks olemise. Vastuse andis üks avastus sealsamas õue peal. Kaevust sauna juurde suunduva kummivooliku kõrval kahel pool oli sipelgate rada. Neist ühel pool toru suundus nende marss ühele poole ja teisel pool toru vastassuunas. Kui olin selle avastuse teinud ja pererahvale välja hõisanud, hakkas jutt meil palju paremini jooksma ja tuli ka välja suur saladus, et kes siis ? Vastuseks oli looduseuurija, mille pererahvas ise ära mõistatas. Seda enne kui ma ise oma suu jõudsin lahti teha.

Palmse, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Sipelgad liikusid kahel pool toru ?

V: Jahh, lugu tõene, Sipelgad kasutasid toru liikumisteena.

Seda juhtub looduses ikka ja jälle, et see nii ongi Sipelgate elus.

Nr. 87. Minu jäämurdja.

Siin alljärgnevas võitlevad kaks kevadet üksteisega. Ungari kraavikalda pealne oli minu peatuspaik kaheks ööks ja päevaks. Midagi oli märtsilumes ja vihmas peidus, sest sadas mõlemat vaheldumisi alla. Lumehanges telk-mantlis olin oma kevadega üheskoos ja ootasin teist. Suur ja kauge kevad oli mulle lähemal kui arvasin. Ma olin ise jõudnud temani ja üks kevad lasi müüd end ise oodata. Kahe ööpäevaga sadas mulle peale mitu korda vihma ja lund ning telk-mantel sai mulle veel suuremaks sõbraks kui selline kevad. Kraav oli Ungari viimase viiekümne aasta karmimast talvest jääs ja ei hakanudki jää tema peal sulama veel. Ma küll ootasin seda, kuid vaheaeg kevades tegi selles ootuses omad korrektiivid. Kaks päeva sõin kuiva toitu ja olin paigal ja pikali. Kevadet küll kogunes, kuid vaid minu südame lähedale. Lumehangega koos sain targemaks. Et alati ei lähe plaanitud kevade otsingud

nii nagu vaja. Paigalpüsimatu hing ! Kui keha on paigal, siis rändab sinu hing ja on jõudnud ehk juba madalatesse mägedesse. Kraavi kohal lendas võõramaine kormoran. Kusagil ta kuivatab nüüd omi tiibu ja mõtleb tagasi nähtud paigalpüsimatule otsijale, kes olin mina. Kalendri järgi pidanuks täna varahommikul saama talvest kevad. Seda ka siin võõral maal, kus matkamas olen. Alanud kevade tuju naelutab mind paigale ja pikad sajud ei lase isegi lõket teha, et keha kinnitada. Ma pikutan vastu võõrast maad ja rahutu hing vaid otsib hirveootuses kevadet. Ma olen siis seal, kus mind tegelikkuses veel ei ole. Madalais mägedes ronib vaid mu hing ja ma ei tea, millal keha talle sinna järele jõuab. Kahevõitlus kestab teist ööpäeva. Kahes öös ei maganud ka puhanud keha mitte ja ka tema tahtis minna edasi. Nii pikalt kui seal kraavikaldal Kesk-Ungaris, polnud ükski varasem kevad mind kinni hoidnud. Üksikud seisakud on alati kevade alguse osadeks. Nüüd aeg möödub kevadiste hetkede kaupa ja neist saavad tunnid, kus aeg möödub ilma minuta. Kui inimene pole kevadega rahul, võib öelda , et midagi on tõsist lahti. Ja seda ma tahtsingi öelda peale kahe ööpäeva pikkust ilmavangis olemist ilma nimeta kraavi kaldal.

Märtsikuu pilvede kohal on kindlasti päike. Kui ta end peale pikemat pausi näitas, oli teise kraavikalda päeva õhtupoolik. Loojanguni oli jäänud üks vajalik tunnike uut aega, kus juba sees lootust, et sadu nüüd omadega lõpetab. Märtsikuine ilmataat pidas nagu sõna ja andis mulle lootust. Ometi otsustasin veel üheks ööks paigale jääda. Ka öö pidas nagu sõna. Ei sadanud enam ja kuu vaatas ülevalt kõigi peale, kelle seas olin jälle minagi. Hommikul saab ehk süüa teha lõkkel ja mägedes kolava hinge tagasi kutsuda keha juurde, et koos edasi minna.

Hommikute hommik oli pisut külm ja päikse all. Sooja ta juba andis ja minu hing ja keha olid valmis mägedesse suunduma. Üks kraav võib teha häält. Veel algamata kevad oligi see, mis end näitas. Jää tegi häält. Ta nagises ja vahel pisut krabises kuni silmapiirile ilmus minu mink, kala hambus. Edasi ragisesid kala kondid ja liikusid uue sõbra lõuad. Kaks hommikut hiljem saabunud kevad rõõmustas meid mõlemat. Mingi näost oli aru saada, et ta pole mind märganud. Lasin tal viisakalt lõugu liigutada ja eine lõpetada. Mink lahkus piki jääd edasi. Minule jäi avastada saladus, kuidas loomake jää peale sattus. Minu kokkusaanud hing ja keha tõusevad lõpuks ja lähen sinna, kus mink oli just mõned minutid tagasi lõpetanud. Kaval loom oli altpoolt jää serva lõhkunud ja niikaua kuni mahtus saak hambus sealt ilmavalguse kätte. Ta oli ka vee alt maad pisut uuristanud ja nii endale väljapääsu rajanud.

Kevade ootamine tasus end ära. Tarkus taskus algas uus kevad, mida kaks nädalat keha ja vaimuga koos otsinud olin. Edasi tehti kevade lõke, söödi-joodi ja rännak mägedesse hirvejälgi avastama jätkus. Kui poleks olnud hilinenud kevade tulekut, poleks olnud ka mingist leitud tarkust. See jäälõhkumine pole naljaasi loomale, kes ka talve üle elama peab. Kuidas see tal tegelikkuses õnnestub, sai nüüd kaugelt maalt koju toodud ja ümber jutustatud. Päike lasi mul edasi matkata. Rohkem seisakuid matkal ette ei tulnud ja kaks lesitud päeva tegin kiire kõnniga tasa. Tarkuseid Madjaritemaal mul palju ei kogunenud. Jäämurdja mingi oma oli see, mis kirjapanekut väärt oli. Iga maa õpetab oma matkajat. Nii tegi 22. märtsi hommikul aastal 1996 ka kauni kehaga maa, kus oli üks üksik kraavipealne.

K: Kuidas Mink oli jäämurdja ?

V: Ta kraabib pinnast kalda all ja samaaegselt murrab jääd ülevalt poolt.

Selle avastasin ise kui olin Mingi väljatulemispaiga üle vaadanud oma silmaga.

Nr. 88. Õhtul seakarjas.

Üks õhtune igavus viis mind vana maja juurest teadagi kuhu, kolama. Maja avas korraks oma uksesuu ja siis jälle edasi vaikis. Jõudsin läbi metsa ja üle rabalapi üksikule metsateele. Ja enne kui teega sõbraks sain, tuli metsast metsseakari teele. Kükitasin ja vaikisin ja sead sonkisid teeäärsetes sõnajalgades ja olid ka tee peal. Mind kakskümmend sammu eemal polnud nagu nende jaoks olemaski. Õhtuhetk seakarjas kestis kümmekond minutit, siis läksid nad ära ja neid oli metsa all veel mõnda aega kuulda. Mina läksin seakarjast tagasi oma vana maja juurde. Maja ootas ja vaatas mind jälle suurte silmadega ja tundsin, et olen jälle olemas. Sest üks kesikukari mind metsateel olematuks tunnistas.

Kauksi 1996.

K: Kas inimene võib vahel sedasi seakarjas olla nagu looski ?

V: Jahh, võib küll, seda juhtub ikka ja jälle looduseski.

Seda juhtub küll harva, aga vahel siiski juhtub vabas looduses.

Nr. 89. Tuvilugu.

Poisike võõra kogretiigi kaldal püüdis õhtueeli mõned kogred sealt ja ise oli vaiki ja pea, et liikumatu. Mõned kogred oli pika ootamise peale üks väga väike tasu selle paigalseismise eest. Iga poisike ei suudagi nii kaua paigal püsida kui mina seal. Ootamise tasu tuli ise kohale, üksik ülelendav kodutuvi maandus minust mõne meetri kaugusel kaldapealsel ja hakkas tiigist vett jooma. Unustasin poisikese peegelpildi ja õngekorgi vaatamise ning läksin julge tuvi juurde ning too ei lennanudki ära. Kummardusin ja võtsin ta kätte ja õhtusaak oligi käes, see oli üks tuvilugu. Kodus ta elas mul mõne päeva küülikupuuris. Siis tegin puuriukse lahti ja jätsingi selle avatuks. Õhtul koolist tulles oli puur tühi ja ta oli läinud oma teed. Rohkem sellist julget tuvi ma kohanud ei ole, isegi Loksa bussijaamas näiteks mitte. Miks ta selline oli, seda ma ei tea. Miks minust kui kalamehest saagiahne jahimees mõne hetkega sündis, seda võib ju aimata.

Jõetaguse, 1985.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Kodutuvi lasi ennast palja käega kinni võtta ?

V: Jahh, lugu on tõestisündinud.

Tuvi oli ilmselt vaimse hälbega ja seda juhtub ikka looduses, ehkki haruharva.

Nr. 90. Ühe linnu sügis.

Jäälind on ju pea, et veelind, nii tõdesin ühte linnuraamatut kord lugedes. Ja Kahejärve ääres oli sügis, mis sügis, sama tark ja jutustav kui kord üks linnuraamat. Tahtsin teha kahe järve ümber oma kaheksa ehk ringid ümber mõlemi järve. Ja tahtsin mitte üksi olla ning jäälind ise tuli mulle seltsiliseks. Pilvealuses päevas oli niigi juba videviku moodi. Kirju jäälind tegi oma häält ja tegi järve veepeegli kohal oma ringe. Ja nii pea, et kolmveerand tundi kui mina tema kaaslaseks olin. Varsti tuleb külm ja suleb järved jääkaanega. Siis pole enam jäälindu ja on vaid väike mälestus, mille juurde kunagi tagasi tulla. Mida väike lind otsis enne pikka äralendu, seda ma ei teadnud siis ega tea ka praegu mitte. Mina otsisin sügisest mälestust ja leidsingi selle üles väikse linnu näol. Ta ise on nii

pisike ja nii värvikirev. Kirju nagu sügis ümberringi. Ja häälekas on ta ka, sest sügis järvedel sageli vaikne on. Üheks mälestuseks igatahes üks sobiv väike tegelane, kellega ühel ajal järvede äärde sattusin.

Neeruti, 2000.

K: Kas Jäälind peab ka järvedest lugu või on ainult jõgede lind ?

V: Jahh, Jäälindu võib kohata ka järvede ääres, nii nagu selles looski.

Jäälind ei ole pelgalt jõgede lind, ga peab lugu ka järvedestki.

Nr. 91. Noorte merikotkaste üllatus.

Ungari Hortobagys oli midagi ürgset peidus. Seal leidsin just seda, mida sellel maal veel kolme nädalaga leidnud ei olnud. Et ta ürgne paik on, sellest kõnelesid ka salk noori talvituvaid merikotkaid seal. Neid oli juba eemalt asulaservast hoomata ja see kiirendas minugi kõndi, et nendeni jõuda. Külmast talvest olid külmavõetud ja üllatunud paljud, nii ungarlased ise kui teisedki tegelased. Hortobagy jõgi oli juba jäävaba ja talvituvaid sinikael-parte täis. Ju see noored kotkad kohale meelitas ja sinna paika talveks jättiski. Üllatuste matk leidis uue üllatuse eest, noored talvituvad merikotkad. Ja üks neist oli jääl konutamas ja lasi mind vaevu kolmekümne meetri kauguselt mööda minna, ilma, et oleks ära lennanud. Ju siis pardiliha täis söönud ja isegi üllatuseks valmis. Ja üllatused nad olidki, sest neid seal maal kohata ma ei osanud. Kolm päeva hiljem kui sealt lahkusin, tiirutasid nad neljakesi jõe kohal ja kinnitasid mulle üllatuse suurust.

Märts, 1996, Hortobagy.

K: Kas Merikotkad talvitusid Ungaris ?

V: Jahh, nad tegid seda ja teevadki seda.

Tõusva arvukusega Merikotkas vallutab Euroopat ja maailma ning laiendab ka omi talvitusalasid.

Nr. 92. Sügise hääled.

Minu majake linnakärast eemal õpetas mulle selgeks vaikuse. Seda siis kui ukse seestpoolt sulgesin. Vaikuse sügis algas ja vaikuse keskel olingi mina ise, küll vanamoelise soemüüri ääres või päris tagakambris. Hommikuti kui nina välja pistsin, olin ise vaikne, aga mitte vaiksem kui sügis. Sest ta teeb oma häält ja see uus tõde sai mulle majakese ümber selgeks peagi. Algul hakkasin sügise häälekaid hetki kirja panema. Siis loobusin sellest ja minust sai vaikuste koguja. Seal, kus pea märkamatud sügishääled endast märku annavad. Vahel kui kõigest väheks jäi, läksin kaugemalegi neid taga otsima ja õnnelikuna pöördusin nurgelise sõbra juurde tagasi, sest majavaikuses ei läinud sügise hääled kaduma, mida nad linnakäras niikuinii oleksid teinud. Ehk vaikustest sõpru ma sinna kaugele otsima läksingi.

Kauksi, sügis, 1995.

K: Kas vanas majas ja sügises on oma hääled ?

V: Jahh, nii sügises endas kui ka vanas majas olid ja on omad hääled.

Hääled on siiski olemas vaid siis kui neid kuulata.

Nr 93. Üksi ja kahekesi.

Hakiparv siin või seal näitas talve, kuulutas kevadet, rõõmustas suve üle ja andis teada sügisest. Ikka on nad salkadena koos, kas rohkem või vähem, aga ikka mitmekesi. Sügisõhtu oli üks ja üksildane minu jaoks. Väike kolamise õhtu sai temast ja taevalaotuseski polnud ühtegi lendavat sõpra. Suvine hakiparv oli kui ära lõunasse lennanud, mida ta kindlasti teinud ei olnud. Üksik õhtuse päikse suunas lendav hakk tegi häält. Pilku tõstes kadus minu üksinduse vari ja olime minuti jagu hetki õnnelikud. Ja tagasi tulin jälle üksinda, sest rohkem keegi suures taevalaotuses mind ei tervitanud. Kuhu tõttab vastu sügispimedat ööd üksik hakk ? Seda ma ei teadnud. Ja miks ta nii üksi ja hiline on ? Seda ei saanud ma ka teada. Aga üksindusest korraga kedagi leida enda kohal taevas oli ka ühte õhtust käiku väärt. Sest sattusin hakiga ühel ajal kolama minema.

Neeruti, sügis, 2000.

K: Kas sügisesed Hakid kolavad ringi ?

V: Jahh, nad teevad seda ja ka vahel päris õhtu hilja, enne hämarat.

Sügisesed Hakid kolavad vahel päris palju ringi ja nii ka selles loos ja ka tegelikult.

Nr 94. Vahva mees.

Vahva noor mees elas üleval Neeruti mägedes Kuresöödil. Vahel kõlistas ta linnurõngastega ja tegi nendega teadagi mida, rõngastas linde. Ta pani selleks lindudele pesakaste, ronis ülesse puu otsa või püüdis püüniskastiga tihaseid. Mulle oli ta õpetaja eest, kes mind linnurõngastajaks tegi. Õpetlik lugu oli mehel ka ära rääkida. Kord olevat ta haavaõõnes asuva musträhni pesa juurde tahtnud ronida. Ta jõudiski sinna ülesse ja ajas käe suurest puuõõnsusest sisse, kuid välja ei tulnud käsi sealt enam mitte nii lihtsalt kui sisse sai. Palju puudu ei jäänud, et mees olekski ülesse puu otsa jäänud. Lõpuks sai ta oma käe sealt ikka kätte ja rähnipojad jäidki rõngastamata, sest rohkem mees sinna ülesse puusse ei roninud ja rohkem oma kallist kätt sinna puuavasse ei toppinud. Mälestuseks healt õpetajalt heale õpilasele jäi väga õpetlik lugu. Et kätt ikka iga augu sisse ajada ei maksa.

Neeruti, 1984.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas mees jäi kättpidi puuõõnsusesse kinni ?

V: Jahh, lugu tõene, mees jäi puusse kinni.

Kätt ei tasu igasse puuavasse sisse toppida ja see võib sinna jäädagi kinni.

Nr. 95. Sõber kassikakk.

Üks sügis tõi kaasa kummalised lood. Nimelt vana varese kadumise mõisapargist. Mõned varajaste tundide ärevusnoodid vareste hingedes lisasid kahtlust juurde, et miski on nende senises rahulikus elus korrast ära. Mu naabripoiss juba oli siis mootorrattamees. Ja õhtupimeduses tuli ta mõisaparki oma tsikliga ja tuledes tõusis maast lendu suur isane kassikakk, kes vana mõisakeldri avast sisse lendas. See seestpoolt kinnimüüritud aknaauk keldrimäe nõlval sai jopega kinni pandud ja suur öökull oligi naabripoisil käes. Telefonikõne peale olin ma seal kohal ja kakk sai uueks koduks vana

kaevumaja. Järgmisel päeval tahtsin teda pildistada ja kakk jäi pildistamisjärge ootama vana vatijope all maas. Ometi polnud see suur ja ilusate silmadega lind eile sündinud. Osavasti puges ta jope alt välja ja oligi suure kase otsas vabadust nautimas. Tegemata jäänud kakupilt tõi sügise minu hinge. Vabaks saanud lind tõi sinna suurt kevadet, sest ma oleksin ta niikuinii vabaks lasknud. Ja kümme minutit hiljem sai kask ja ümbritsevad puud vareseid ja hakke ning harakaid täis. Kokku neid pea sadaviiskümmmend tükki ja kõik oma viha öösaadiku peale välja valamas. Teadagi miks ! Kakk lendas minema ja järgi jäi vaid mälestus ning tema vihased valjuhäälsed siunajad saatsid teda suure käraga kuni eemalt paistva metsaviiruni. Siis tulid nad kõik külasse tagasi ja rohkem rahutuid ärkamisi neil ei olnud. Ju siis kakul rohkem mõisaparki asja ei olnud ja teadagi miks !

Neeruti, oktoober, 1987.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Kassikakk pidi põgenema suure vareste, hakkide ja harakate hordide eest ?

V: Jahh, lugu tõene, vaene Kakk pidi põgenema kiiresti.

Päevasel ajal kipuvadki Kakud tuupi saama, sest öösel on kurja teinud.

Nr. 96. Paras paar.

See paras viupaar tegi kõike nagu Pariisi küla muinasjutus. Kevadel ta saabus Pariisi suusaküla viiva tee äärde oosi kohale. Tegid nad seal üleval taevas omi pulmalende ja muid rituaale ja valmis kuuse otsa pesa, millest mina alguses midagi ei teadnud. Käisin sealt jalgrattaga või jala vahel mööda, et lindudel lasta rahus kodu rajada ja pojad välja haududa. Lubasin endale alles jaanikuus tagasi sinna tulla, et elu järjekordne hiireviu pesa üles otsida. Jaanikuu keskel olingi oosi kõrval hakkamas ja pisut ärevil viupaar tiirutas oosi kohal. Ju siis pesa ikka lähedal, innustus röövlinnumees minus. Esimese korraga ma pesa ei leidnud ja arvasin kavalusega ta üles leidvat. Nimelt pöördusin minema ja siis vargsi tagasi ja piilusin puude vahelt tiirutavat viupaari, et näha, kuhu nad täpselt suunduvad. Viupaar polnud rumalate seast. Nad ilmselt olid mind siiski märganud ja laskusid oosi taha ja kadusid siis alles silmist. Ilmselt siis pesa juurde, aga minu vaatevinklist juba väljas. Sama kordus veel järgmisel ja ülejärgmisel korralgi ja kavala viupaari pesa jäigi mul lõpuks avastamata. Keskmise suurusega röövlinnul on juba palju mõistust peas. Nii veendusin Pariisis tookord ja selle tegi mulle kohapeal selgeks üks paras viupaar.

Juuni, 1989, Pariisi.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Viupaar tõesti varjas sellisel viisil oma pesa ?

V: Lugu tõene, kaval Viupaar peitis enda kodu just sellisel viisil

Viud ja paljud teisedki linnud-loomad teevad sedasi sageli, et kavalaid nippe appi võttes varjavad ja peidavad oma kodu inimsilma eest.

Nr. 97. Omapärane leid.

Vaikusehetk kevadteel tundus pisut kummaline. Ja metsatee kõrval männiokstesse oli kinni jäänud ilmauurijate väike langevari, nöörijupiga nagu sabaga. Ja tahtsin seda valget asja endale saada. Ja sikutasin nöörist kuni kuiv männioks suure praksuga vaikuse minema ajas. Ja peale praksatust hakkas

siinsamas lähedal haukaema kisama. Sattusin haukapesa juurde käima ja leidsin selle ka kohe sealt lähedalt männivõrast ülesse. Haukapesa ümbruses ongi vaiksem kui mujal kevadistes metsades. Ja vaikus pani mind seisatuma ja langevarju puus märkama. Ja nii omapäraselt leitud haukapesa sai nüüd looks jutustatud.

Järni, mai, 1990.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas ma leidsin niimoodi uue Hauka uue pesa ?

V: Jahh, lugu tõene, Haukapesa saigi niimoodi avastatud.

Selliselt leitud Hauka pesa on üks ainulaadne lugu ja kogemus, mida vist rohkem elus ette ei ole tulnud.

Nr. 98. Kaku kaebus.

Öökull kodukakk ei ole vaikuse lind. Temalgi on mitu häält ja eriti kevadisel ajal. Teadagi miks just siis. Vana maja juurde tamme otsa ta mul ikka käis ja seal ta ka huikas ja seda eriti talve teises pooles ja ka hetked enne kevadet. Mu naabermajas kohe kõrval oli kord üks suur sünnipäevapidu lahti läinud. Armsaks saanud kakuhääl vaikis ja vali inimmelu, mis kõrval toimus, oli vaikuse asemel. Kella üheteist paiku ehk tund enne südaööd kostis kaku kevadhüüu asemel valju kakukaebust. Häält, mida ta haruharva kuulda laseb ja seda siis kui miskit talle ei meeldi. Ta kaebles ligi tund aega üleval puus ja siis lahkus, sest keegi teda kuulda ei võtnud.

Kauksi, 1997.

K: Kas Kakk kaebas öörahu rikkumise pärast ?

V: Jahh, lugu tõene, Kakk tegigi seda.

Kakk kurdab ikka kui talle liiga tehakse.

Nr. 99. Kartulite isu.

Vastnopitud kartulimaa mustendas ja kuulutas kui uue sügise algust. Mahajäänud üksikute mugulate vastu keegi seni huvi ei tundnud. Vihmahood pesid nad kollaseks ja nii nad seisid seal maas. Ei ükski kahe või neljajalgne või suleline neid ei soovinud. Ja ühel keskhommikul olid nad leidnud korjaja. Üksik kährikkoer proovis neid ja sõi neid mugul-mugula kaupa. Väike vaatemäng kestis pea tund aega, kuniks loomake täis sai ja lahkus. Järele jäi sügisene tunne, mida üksildane kartulimaa endaga kaasa tõi. Ja kährik ongi ju kõigesööja. Nii rääkis pärast kährikut sügisene küla ja kõik kartulimaade omanikud vaatasid sellest ajast saadik sagedamini omi põllulappe.

Neeruti, sügis, 2003.

K: Kas Kährik sööb ikka kartuleid ?

V: Jahh, sügisel enne talveund küll.

Sügisesel nuuma ajal leiab Kährik tee ka kartulipõllule.

Nr. 100. Üle Soome lahe.

Minu lemmik suleliste seas, herilaseviu on metsade elanik. Vahel tuleb ta toidujahile ka avamaastikule. Mere ääres või mere kohal pole tema suurim sõber teda veel kohanud. Ja üks juulikuine käik põhjarannikul tõigi üllatuse põue. Eemalt, sealt sinise silmapiiri tagant, kus põhjanaabrid peidus on, oli mere kohal suur tumedat karva lind tulemas. Mida suuremaks ta muutus ja mida rohkem herilaseviu moodi sai, sedamööda kasvas minus üllatus. Ja see oligi tema, minu sõber, kel mere kohale tavaliselt asja ei ole. Nii nägin esmakordselt herilaseviud, kes üle Soome lahe lõunasse tagasi tuli ja seda ajal, mil ta hoopis pesa juures peaks olema. Ju siis oli Soomemaal halb herilaste ja kimalaste aasta ning pesaelust loobunud viu arvas heaks üle lombi lõuna poole rännata. Sellest ajast alates olengi ma nüüd mere ääres ka kui herilaseviu uurija ja hiljemgi on tundmatu suur lind osutunud herilaseviuks, kel rännutuhin peale tulnud on ja suurt sinist veevälja ületada ei pelga.

Mustoja, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Herilaseviud rändavad vahel meile tagasi üle Soome lahe ?

V: Jahh, lugu tõene, Nad teevad seda sageli.

Siis kui Soomes on kehv aasta saagipoolse poolest, siis tulevadki nad üle lahe tagasi.

Nr. 101. Salapärane tuli.

Üks suvine hetk tuli ise minu juurde. Muidu kevadest sügiseni põhjarannikul giiditööd teha rabades, polnud kunagi suveks ega hetkedeks mahti. Nüüd olin ühe öö ja kaks päeva tavakodanik väikses seltskonnas, kes poolsaari ja lahti uudistas. Hara lahe kaldal Juminda poolsaarel oli meie ööbimispaik. Ja videvikutunnil just enne telkipugemisi, hakkas silma salapärane tuli teisel pool lahte, Pärispea poolsaare rannas. See salapärane tuli läks kord suuremaks ja siis jälle väiksemaks ja nii kogu aeg. Öörahu asemel vaatasime seda kauget tuld ja üksteisele küsivalt silma. Ja keegi ei osanud ära arvata, et millega on tegu. Kui autodega sinna kohale jõudsime, rääkis hõõguv lõkkease midagi meie asemel iseenda eest. Need keegi, kes olid juba ära läinud, olid siis lõket teinud ja metsa alt kuivi oksi selleks otsides. Eks siis tuli vaibus. Ja kui lõke sai okste näol lisatoitu, siis tuli jälle paisus. Ja hea, et ma olin seekord tavakodanik ja mitte inimrühma giid. Muidu oleks jälle üks küsimus giidi poolt ilma vastuseta jäänud.

Tapurla, juuli, 1999.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas tegu oli lõkkega teisel pool lahte ?

V: Jahh, lugu oli tõene ja kõik oligi niimoodi täpselt.

Asja kontrollima minnes selguski tõde ja siin see nüüd ongi vastuses ja loos sees.

Nr. 102. Nurgatagune ja räästaalune.

Külasaadikust poisil oli sageli käia üks tee. Ma saatsin oma vanaema õhtupoolikuti tema mõisakodust väikese laudakese juurde ja sealt tagasi kui kuked-kanad ja loomakesed söödetud-joodetud said. Eriti täitis ta minu sügisesi õhtupoolikuid kui olin kooliriided vahetanud külariiete vastu. Ja seal ilmuski minu ellu uus tegelane metsast-raudkull. Ta tuli saagijahile, sest sügis oli metsalinnud viinud ära kaugele lõunamaale ja tühi kõht tõi kulli inimasulasse, varblaste jahile. Varblasejaht ise oli üks suur vaatemäng. Kull ilmus ootamatult lauda nurga tagant ja siis saagiootuses räästa alla, kus varblased

tavatsesid olla. Nii hea õnne peale ka siis kui saaki ees ootamas ei olnud. Ja pea pooled korrad tal ootamatu ja kaval nurga tagant tulek lõppes suutäie endaga. Sellega suundus ta sinna, kus oli tema päriskodu-mets. Ja tänu sellele väiksele kavalale röövlinnule uitasid minugi mõtted jälle vähem külateedel ja rohkem seal, kus oli minu teine kodu-mets. Hilissügisene mets kui elutu ja eemaletõukav peitis endas ühte oma linnusulis saadikut ja tema otsingud seal viisid mindki rohkem jälle külateelt metsateedele. Seda ka hilissügisel.

Neeruti, 1985.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Raudkull käitus niimoodi ?

V: Jahh, lugu tõene, Raudkull käitus niimoodi just täpselt kui varblasi jahtis.

Röövlinnud ongi väga leidlikud saagijahil ning kasutavad erinevaid nippe sealjuures.

Nr. 103. Vana mehe naerud.

Ühel vanal talumehel oli oma Don Quiote. See, kes teda köögiaknast vaadates kunagi oli naerma ajanud. Ja mees vaatas sageli ootavalt köögiaknast välja, et naerule lisa sünniks. See linavästrikust rumaluke nimelt ründas autopeeglis olevat enda peegelpilti. Ja kaklused oma peegeldusega ei lõppenud tal niipea otsa. Nii sai vana mees naerda ja naerule lisa. Mehel polnud seda lugu kuhugi panna, kuniks mina oma lugude jahil talle õue peale käima hakkasin. Mees vaatas jälle igatsevalt köögiaknast välja, et millal lugude jahimees õueväravasse ilmub taas. Ja mees sai jälle naerda kui ma kohale olin jõudnud. Rääkimata lugu ei ole kunagi nii hea kui räägitud lugu. Ja sedasi veenas mind üks Kuusalu kandi vanamees, kui naerdes mulle uksele jälle vastu tuli. Kindlasti mõni uus lugu keelel ja meelel.

Ilmastalu, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Linavästrik käitus sedamoodi ?

V: Jahh, lugu tõene, Linavästrik käitus just täpselt sedamoodi.

Sedasi käituvad Linavästrikud eriti vabal ajal kui pole pesitsusaeg ning jääb vaba aega kõigeks ülegi.

Nr. 104. Peatused kruusateel.

Pikk kruusane tee Juminda poolsaarel ei ajanud mind algul sugugi naerma. Päike tema kohal seda natuke tegi ja ratta seljas olin üksi minemas. Tee pealt suurema saagiga lendu läinud konnakotkas oli naeru esimeseks hakatuseks. Ta lendas oma raske kandamiga piki teed ja kadus eesoleva kurvi taha. Kui minagi kurvi ära olin võtnud, oli ta jälle tee pealt lendu tõusmas ja kadus taas eestpool mul silmist. Ja nii veel üks kord kuni päästev metsasiht ta teevangist vabaks lasi, et oma teed minna. Raske kandamiga röövlind ei ole hea manööverdaja. Nii ei soovinudki ta tee pealt lahkuda puude vahele. Alles lai metsasiht vabastas ta teest. Mis tal täpsemalt saagiks oli, seda ma ei saanudki teada, ehk noor jänesepoeg või laanepüü. Aga mitu korda naerma aetud rattur oli see, kes tolle päeva südameks sai. Soovisin kotkale mõtteis kaunist suvelõppu ja endale jätkuvaid lugude otsinguid põhjaranniku poolsaartel. Sedakorda siis ratta seljas.

Juminda poolsaarel, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Konnakotkas käitus niimoodi teesihil ?

V: Jahh, lugu tõene, Konnakotkas oli antud juhul teevangis, seda koos oma suure ja raske saagiga.

Raske kandamiga röövlinnul ongi keerulisem manööverdada.

Nr. 105. Kaks korterit.

Ühe vana mõisapargi parim külaline olen mina. Sest olen see, kes ka kõik esmapilgul nähtamatu ära märkab ja siis kirja paneb. Kinnituseks alljärgnev lugu. Vana sanglepp tiigi kaldal oli kunagi varajases nooruses hargnenud., seda mõne meetri kõrguselt. Sinna harude vahele tegi sinikael-part omale udusulgedest pesa ja peagi selgus, et tal naabrid on. Nimelt üks kolmest harust oli seestpoolt õõnes ja sinna rajas kaelushakipaar omale kodu. Nii lahutas kahte kodu mõne sentimeetri paksune puust sein. Üksteist nad ei seganud ega kartnud. Ja nii pardiema kui hakiema haudusid kõrvuti niikaua kuni pojad mõlemis kodus koorusid. Pardiema lahkus kaheksa lapsega tiigile ja hakiema elas edasi ilma pardist naabrita. Parim pargilugu lossikese seljatagant sai kirja pandud ja järgmisel aastal lugu kordus. Kes kõik minu räägitut uskuma ei jäänud, said ju petta ja need, kes uskusid, tulid parki jalutama juba rohkem avatud silmadega.

Neeruti, 1986-1987.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas kaks linnupesa olid sedasi kõrvuti ?

V: Jahh, lugu tõene, nii Part kui Hakk olid kõrvuti.

Ju siis said hästi läbi ja ei vältinud ega seganud teineteist.

Nr. 106. Mitte üksinda.

Kuresöödi maja mäenõlval polnud mitte kunagi üksinda. Tema kõrval maja ühes otsas kasvas juba maja noorust näinud vaher. See vaher polnud kunagi üksinda. Kord laulis seal metsvint või oli seal tihaseparv. Ja sel päeval siis metsade saadik, raudkull ise. Raudkull polnud ka üksinda. Sest toas askeldas Kuresöödi perenaine Ehte. Ja vaid perenaine ise oli üksinda, sest lapsekari kõik koolis ja teisigi mitte kodus. Perenaine avas pisut köögiakent ja raudkull oli hetk hiljem lennuga vastu aknaklaasi lennanud. Ehk lootis midagi saada kui uut häält nurga taga kuulis. See midagi jäigi tal kätte saamata. Ja Kuresöödi lood ei ole ka kunagi üksinda. Sest sinna jõuan ikka ja jälle mina, kes alati sealt midagi saada tahab ja ka seekord ilma loota ei jäänud. Saagiahne raudkulli lugu oli üks paljudest sealsetest lugudest. Ja ükski sealne lugu ei jäänud üksinda, niikaua kuni mina seal käin. Ja tegelikkuses polnud ka perenaine üksinda, sest ise loo kullist siia ilma rääkimiseks sünnitas. Seda siis kui köögiakent avas.

Neeruti, 1991.

K: Kas Raudkull tõesti ründas niimoodi nurga tagant ?

V: Jaa, tõesti Raudkull tuli ehku peale saaki nurga tagant tabama.

Nii käituvad röövlinnud sageli, et saaki ennast polegi nagu nähtaval ja ehku peale või lihtsalt aimduse peale rünnatakse saaki.

Nr. 107. Üllatused metsaviiludes.

Ungari ja märtsimatk seal oli ise üks suur üllatus. Ja suured kultuurmaastikega põllulapid olid vaid pealtnäha üllatusteta. Neid ääristasid mulle võõrad lehtpuude read ja neid pidi jõudsin jõudsalt edasi. Need hõredad metsaviilud olid jäneste elupaik. Ja nad jooksid minu sammude kõla peale minema ja põllulapi keskele ning vahel sai neid sinna lagedale kümme-kakskümmend tükki kokku. Pisut üllatunud ja ehmatunud, lagunes rühm jälle laiali kui ootamatu segaja oli eemaldunud. Ja tagasi üle õla vaadates olidki kõik lagedalt jälle lahkunud. See jäneste mäng suure kandamiga matkajaga olid need üllatused, mida üksluine põllumaastik mulle pakkus. Nii jõudsin rutem edasi, kuni mäed jälle paistma hakkasid, kus jäneste asemel hirvehüüd ja muud põnevat.

Märts, 1996.

K: Kas Jänesed tõesti kogunesid metsaviiludest põllulagedate keskele ?

V: Jaa, tõesti nad tegid sedasi.

Jänesedki on kohastunud kultuurmaastikuga ja inimesega ning ka antud juhul nad tõestasid seda mulle.

Nr. 108. Sokk kuradisaarel.

Kevad saabus mul Käsmu Kuradisaarest kaugel. Kibelesin esimeste ekskursioonigruppide juurde terve kevade ja lõpuks olingi põhjarannikul kohal. Esimene Lahemaa lastegrupp tahtis kindlasti käiku saarele endale. Ja hea on giid, kes lubabki. Ja paljasjalgne giid ja paljasjalgne lasterühm jõudiski sinna. Ja metskitsest sokk oli see, kes seal ehmununa häält tegi ja jooksu läks. Sokk väikse saare peal oli üllatus kõigile. Nii ka giidile, kes kohe pidi vastama laste küsimusele, et miks ja kuidas sokk saarele sai. Eks poolsaare metsas siis ruumi vähevõitu. Eks see ta uut elupaika otsima panigi. Nii arvas giid ja nii korrutas tema järel terve ülejäänud päeva üks lastegrupp. Ja korrutas ka esimese lastegrupi teinud giid suurest õnnest, et esimene rühm kohe õnnestus.

Käsmu, 9. mai, 1996.

K: Kas Sokk oli tõesti Kuradisaarel ?

V: Jaa, Sokk oli tõesti saarel.

Ilmselt jäi metsas ruumi väheseks ja siis leidiski Sokk endale uue elupaiga.

Nr. 109. Koidu naer.

Metsniku laps Koit naeris hommikuti. Ju see siis oli tema aeg nagu nimigi seda ütleb. Ja kord naeris ta ka mulle ühte lugu rääkides. See, mis teda heinaajal keset päeva naerma oli ajanud. Üleval heinamaalagedal niitis hommikuse nimega laps traktoriga heina. Ja traktori järel oli nagu traktori saba köiejupp jäänud lohisema. Ju siis inimlik hooletus, et see nii oli. Ja hiireviu oli köiejuppi otsas olevat sõlme lennust haarama läinud. Ta proovis mitu korda, kuid saak jäigi lõpuks saamata. See Koidu naerma ajaski. Peale loo ärarääkimist oli naerjaid juba kaks tükki. Looduse üle saab harva naerda ja seda võimalust meile lugu köiejuppi tabada püüdnud röövlinnust andiski. Me naersime ja naersime ja tegime seda natuke ju ka endi üle. Sedagi tuleb ju elus ja looduses vahel ette.

Neeruti, 1986.

K: Kas lugu tõestisündinud või mitte ?

V: Jaa, lugu on tõestisündinud lugu.

Viu, kes köiejuppi saagiks pidas, ei näinud küll otseselt, et millega on tegu, aga jahiinstinkt pani teda ründama köiejuppi.

Nr. 110. Lõhutud telefonipost.

Üks metsavaht õpetas mind tegema pea kõike, mida ma ise siis teha neljateist aastaselt ei osanud. Küll metsas kõndima või raba ületama või mootorsaagi käima tõmbama. Kord Emumäe oosil seisatus ta hetkeks ja avas oma kuldse suu ja seda tegin otse loomulikult kohe minagi. Seal oli nimelt telefonipost, kus karu küüne ja hambajäljed peal. Minu avatud suust tuli kohe küsimus, et miks siis ometi ? Ja metsavahilt tuli kohe vastus, mis väga asjakohane oli: karu kuuleb vaikset telefoniposti undamist ja arvab, et seal üleval mesilasepesa on. Ja võib ka olla, et neid puust poste vanasti immutati ja see lõhn karule mesilaseperet meelde tuletas. Nii rääkis kuldne suu ja sealsest peatunud suvehetkest alates, hakkasin ka mina alati vastama iga inimese igale küsimusele. Oskus, mida just hiljem giidtöös alati vaja läks. Täpselt nii nagu keset suve kord Pariisi küla piires karu lõhutud telefoniposti juures, sest kaua sa ikka suu lahti seisad sõnakestki rääkimata.

Pariisi, 1986.

K: Miks Karu sedasi kraabib ühte telefoniposti ? 1. Seal üleval sumiseb nagu oleks seal mesilasepere. 2. Postid olid vanasti immutatud puidukaitsevahendiga ja ilmselt lõhnasid nagu mee järele.

V: Mõlemad vastusevariandid on õiged.

Tegu oli ilmselt kahe asjaolu kokkulangemisega, et lõhn ja sumin mõlemad panid Karu tegutsema.

Nr. 111. Mees lumehanges.

Rähn puu otsas on tuttav igale ühele. Kõik, kes teda tunnevad ja puude vahel ringi käies vahel ka ülespoole vaatavad. Meie suurim rähnide seas, muströhn on sellevõrra julgem oma väiksematest sugulastest. Selle üksiku talvepäeva nimeks oli väikse kolamise päev. Ja metsa all maas oligi muströhn ametis. Seal oli metsameestest maha jäänud ja juba pehkima hakkav puunott. Ja selle kallal ta askeldaski, unustades muu maailma, minust rääkimata. Läksin talle pea kümne sammu kaugusele ja ei tahtnud härrat segada. Ta otsis talvist toitu puunotist ja kinnitust saigi teada ja tuntud tõsiasi, et ta nii suur on, et julgeb ka maapinnal askeldada. Tagasiteel oli mul hea meel, et ma meest lumehanges ei seganud. Vaikselt lahkusin omi jälgi pidi ja puunotiga mestis must mees jäigi minust maha lumehange.

Kauksi, 1995.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Muströhn oli niimoodi lumehanges maas tegutsemas ?

V: Jaa, lugu tõene, Muströhn toimetas maapinnal ja lumehanges.

Suur Musträhn on nii suur meie rähnide seas, et toimetab julgesti ka maapinnal, mida teised väiksemad meie rähnid teha ei julge maapinnal.

Nr. 112. Rotiralli.

Vana maja polnud vaid ise üllatus. Tema uksesuu ja aknasilmad olid pisut salapära täis ja nii ka kord kui tulin videvikus Kauksi küla pealt. Soojamüüri taguses tagakambris käis võitlus elu ja surma peale. Nirk ajas noort rotti taga ja ilma jalgadeta voodimadratsi ümber käis tagaajamise ralli. Uksehääl seisatas kaks võitlejat vaid hetkeks. Siis müdin jätkus ja veel nii mõned loetud minutid. Kui lõpuks vaikus saabus, oli minu kord tagakambrisse minna ja üllatuse lugu kohe kirja panna. Maja üllatusteks olin valmis kohe kui majaomanikuks sain. Üks roti ja nirgi kahevõitlus oligi üks suurimaid üllatusi ja kinnitas veelkord, et ühte vana maja tasub osta kasvõi juba üllatuste pärastki. Tööd jagub iga vana maja juures. Ja üllatused teevad pikalevenivad töötunnid lühemaks. Nii veenasid mind ka rott ja nirk kord tagakambris.

Kauksi, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Nirk ajas Rotti taga tagatoas ?

V: Jahh, lugu tõene, rotiralli oli tõesti tagatoas.

Saagijahil olev Nirk on üpriski kartmatu ja tuleb ka inimese elutuppa.

Nr. 113. Õue elanik.

Elu ja loodus tühja kohta ei salli. Ja ühe kopra koduks saanud Reitlite suvekodu õues tuligi see tähtis tunne peale. See üksik koprahing oli õuemurul ja vahel porgandipeenras ja enamasti konutas lihtsalt Leevi jõekääru kalda peal. Ja eemalt ei saanudki keegi teada, ega aru, et mis ta hingel lahti on ja miks ta kopra moodi vees ei ole. Alles hiljem selgus suur üksildase looma traagika. Ta oli üksikuna jäänud teise koprapaari elupiirkonda ja need kaks talle seal asu ei andnud. Vaid veest väljas õue peal sai ta kuidagimoodi olla. Tal oli veritsevaid haavu ja marraskil hambajälgi siin ja seal ning see tõi elu karmi tõe avalikkuse ette. Ja minust kui suvila külalisest ta jäigi nii oma kurva saatusega kahekesi. Ehk sõbralikud inimesed veidi lohutasid ja rõõmustasid teda oma üksinduses. Nende hulka sain kuuluma ka mina kui loo õuest kaasavõtja.

Saverna kandis, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Kobras varjus teiste eest suvilaõues ?

V: Jahh, lugu tõene, Kobras konutas õues ja mitte oma loomulikus elukeskkonnas, vees.

Antud juhul jäi Kobras kahe teise paari eluruumi vahele ja need ei andnud talle enam asu ega võimalust.

Nr. 114. Õunte sööjad.

Sügisel käisin ära. Jätsin kirjakese lauale ja tõmbasin saapad jalga ning olingi kadunud. Ja kui hea on olla kadunud. See kevadine õpetus tuli sügisesse kaasa ja Lõuna-Eesti maastikud nägid ühte armuvalus matkajat. See, kes kevadel sarved maha ajas ja kes neid nüüd sügisel taga igatseb. Matkasaapad olid mul uued ja head ja nii ronisin ühest ürgoru veerest ülesse, kus vana taluaset

mõned eakad õunapuud mälestasid. Vanast kaevust sain pisut vett ja õhtu öö ootel võis alata. Mind mitte märganud sokk tuli nagu minu jälgedes ja hakkas õunapuude all viimast rohelist proovima. Ja mahakukkunud õunte seast tegi ta ka oma valiku ning need meeldisid talle samamoodi kui mullegi. Õuna prooviv sokk võib tunduda kentsakas. Ja armuvalus pealtnägija tundus lugu teistele jutustades ka pisut kentsakas, kuigi see käik minust armupalaviku minema ajas. Sest koos sokuga ühtesi ja samu õunu sõin.

Haanjamaal, 2000.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Sokk degusteeris õuntega vanas talupaigas ?

V: Jaa, lugu tõene, Sokk maiustas õuntega.

Eriti sügisel, enne pikka toiduvaest talve võib seda ühe Soku elus ikka niimoodi juhtuda.

Nr. 115. Pulmalend.

Kakk ehk öökull on rohkem õhtu ja ööpimeduse saadik. Mis nad hommikuti teevad, seda tahtsin juba varajases nooruses teada. Ja kohe mul see ei õnnestunudki. Sest hommikuti oli vaja kooli minna või mõnda muud moodi targaks saada. Ja kord kevadise laupäeva varahommikul olid mul hõlmad eest lahti, et kevad põue pääseks. See Kadrina kandi Uduküla oli mattunud veel pimedusse kui kevade saadik sinna kohale jõudis. Teeäärses väikses metsatukas ei teadnud ma kedagi elavat. Ometi peatus kevadine otsija korraks kui kummalised hääled sealt kostma hakkasid. Just nagu keegi oleks piitsaga plaksu löönud. Kõrvukräts, kes ka olemuselt öökull ju on, tegi tulevase abikaasaga pulmalendu, seda ümber väikse metsatuka. Ja pruut oli ees ja peigmees lendas järele ja lennus lõid nad kordamööda tiibu keha all kokku. Sealt ka see salapärane hääl, mis linnulaulu asemel ühe kevade tõi. Hiljem ilmus sinna puu otsa pesa ja valged munad ning lehekuu hakuks neli rätsupoega. Ei enne ega pärast pole ma nii varakult kevadet põues leidnud. Tänutäheks varajasele tõusjale jäi siis rätsupaari pulmalend pilkases hommikupimeduses.

Uduküla, aprill, 1989.

K: Kuidas näeb välja ühe Rätsupaari pulmalend ?

V: Täpselt nii, nagu loos kirjas oli, et lendavad üksteise järel ning löövad tiibu keha all kokku.

See ongi just selle öökulli, Kõrvukrätsu omapära, et pulmalend sedasi välja näeb.

Nr. 116. Tähtis aastaarv.

Mõisavanaema kuldne suu oli uks minevikku. Mina vaatasin sel ajal juba sageli taeva poole nagu ühele hakkajale ornitoloogile kohane on. Vanaema teadis seda ja rääkis mulle ka mõned linnulood. Kurepesa lugu oli esimene säärane. Et kunagi oli pesa hoopis teises kohas, pargis suure lehise otsas ja seda siis kui toonekured üldse Eestimaale tulid. Ja järgmiseks korraks oli mul küsimus kaasa võetud: et millal nad siis tulid üldse ? Ja tulidki kolme suure lainena ja juba enne suurt sõda, aastatel 1936-1939. Enne seda aega oli Valge-toonekurg Eestimaal haruldane nähtus. Ja siis nad tulidki ja kohe suurte hordidena. Tulid heinamaadele ja põldudele ja sageli ka inimelamute lähedusse. Mõned ajasid nad püssipaukudega minema, teised jätsid rahusse. Ja sealt siis algaski Eestimaal toonekurgede ajastu, mis kestab siiamaani. Tähtsa aastanumbri teada saanud mõisalaps on siiamaani vanaemale

tänulik selle eest. Ja see oli üldse esimene tähtis aastanumber, mis kirja mul sai pandud. Säärane kureajaloo hõnguline.

Neeruti, 1983.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Valge-Toonekured saabusid meile kolme aastaga-kevadega enne suurt viimast sõda ?

V: Jaa, lugu tõene, nad tulid meile kolme kevadega ja vallutasid väikese kodumaa kiiresti ja suurte hordidena.

Enne seda suurt Toonekurgede tulekut tuldi meile üksikud kurepaarid ja väga vähehaaval vallutasid Eestimaa ära. Alles kolm suurt lainet täitsid kogu Eestimaa meil Toonekurgedega.

Nr. 117. Ekskursantide üllatused.

Viru raba ja laudtee üle selle on paljudele üllatus ise. Et raba kui selline üldse olemas on ja järsku koos laudadest teega. Nii kulgesin koos ekskursantidega kaheksa aastat Viru raba tutvustades. Üllatustel endil on veel üllatusi varuks. Nimelt laudtee all on üks rabaelanike varjupaikadest ja nende elanike hulka kuuluvad sageli ka rästikud. Giid, kes esimesena läheb, hoomab seda kõigepealt alati ja andsin sõnumi grupile ka kohe edasi. Et rästik läks laudtee alt minema. Ja nii teebki raba kõiki targemaks. Ka selles, et laudadest tee all hea varjuline paik on, seda veel sisalikele ja siis ka rästikuile. Hea on, et raba ja giid inimesi niimoodi targemaks teevad. Ja hea, et rabas rästikuid on, kes laudteedest lugu peavad nii nagu ekskursandidki rabas. Pea korda kümme on minu järel astunud rabahuvilised ka ise nii rästikut näinud kui see heast varjupaigast lahkuma peab. Seda selleks, et pärast vaikuse saabudes tagasi pöörduda uuesti ja järgmisele grupile üllatuseks saada.

Viru raba, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Rästikud peituvad sageli inimese poolt rajatud laudteede all ?

V: Jahh, lugu tõene, nad teevad seda sageli.

Rästikud on kohanenud inimestega ja nendega kaasaskäivaga ja seda kinnitavad ka Rästikud, kes laudtee all peituvad.

Nr. 118. Kell 18.00.

Kell näitab poolt viit. Videvik tuleb ja ise vaatab kella, et ta hiljaks ei jääks. Sinikael-partide talviseks söötjaks hakanuna olen vabadel õhtupoolikutel pea unustanud kella vaatamise. Viljakotike pambus, jõuan peale kooli iga päev tuttavasse jõekäänu ja peagi ilmus sinna ka nelinurkne vineerist vaatlusonn, piilumisauguga seinas. Vahel ma jäingi sinna ootele ja metsik pardikari ei petnud mu lootusi, vaid oli peagi platsis ehk kohal ja alati enam-vähem ühel kellaajal. See partide oma aeg oli täpne ja kella kuue paiku õhtul. Seda ka siis kui pime juba väljas oli. Seda saingi teada ja nii läks saabuva kevadeni välja. Siis kui pardipulmad peetud ja jõgi täies ulatuses lahti läinud oli, unustasid nad kellavaatamise ja söögiplatsi. Mina korjasin varjekasti kaldalt ja panin kirja partide talvise sööma-aja: 18.00. Ning talveks unustatud käekella läks jälle nüüd edaspidi tarvis, sest pardid olid selle vaatamise unustanud.

Neeruti, 1983.

K: Kas Pardid tõesti tunnevad talvel kella ?

V: Jaa, nad tunnevad kella ja peavad kellaajast kinni ning lugu.

Neil on oma sisemine kell, mis vägagi täpselt käib ja millest nad alati kinni peavad talveperioodil.

Nr. 119. Kell 17.00.

Tuttav metsavaht võttis kord märtsikuus mind enda seljataha. Algul külgkorviga mootorratta seljas ja siis metsavahimaja juures. Tal oli maja lähedal metsas oru põhjas väike lagendik, kus metskitsede söötmispaik. Seal lähedal oli ka varjeonn, kuhu mind ootele pandi. Ja kella viie paiku olidki söödikud kohal, kümmekond metskitse ja nii pidavat olema iga päev kell viis õhtupoolikul. Nii kinnitas metsavahi suu ja kitsekari ise tõestas, et nad kella tunnevad. Kui kella kuue paiku nad ära olid läinud, sain minagi tulema ja õhtune päiksehelk metsavahi silmades rääkis õnne asemel. Metsavaht oli alati täpne ja enne viit oli söök söödaplatsil ootamas. Ja kitsekari oli alati sama täpne ja kella viieks alati kohal. Nii tuli uus tarkus minu ellu ja vahetult enne uut kevadet. Nii tuli ka uus metsavaht minu ellu kui tema seljataga käima hakkasin.

Neeruti, 1986.

K: Kas Metskitsed tunnevad kella, nii nagu loos oli ?

V: Jaa, nad teevad seda just talvisel ajal.

Neil on oma sisemine kell ja nad peavad sellest kinni ja lugu.

Nr. 120. Tänu õpilasele.

Minu metsavaht oli juba noorusest saati olnud kõva pakumeister. See, kes mootorsaega ja veel mõne vajaliku riistapuuga puupakust pesapaku valmis oskas meisterdada. Nooruse pesapakud olid tal aina kaugem minevik ja minus leidis metsavahist mees hea õpilase. Nii valmisid mul endal esimesed pakud iseseisvalt ja neisse tulidki oodatud külalised, kodukakud, või kosklapaar või harva sõtkas või oravgi. Nii kuidas uus pakumeister sündis pakk-paku haaval, nii said ka jutud pakkudest ja nende üürilistest räägitud. Ja kui mees hakkas omi õppetunde lõpetama, lõpetas ta pakulood jutuga, kuidas nugis kord oma pojad oli pakus sünnitanud. Pesapaku katus, mis lahti pealt käib, avanes ja neli väikest nugisepoega vaatasid meistrile vastu. Katus pandi tagasi sinna, kus ta pidi olema. Ja lugu jäi ootama äraräakimist. Lugu nugisest ja pakust ootas ligi kümme aastat, kuni mina hea õpilasena tema omanikuks lõpuks sain.

Neeruti, 1988.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Metsnugis elas kakupakus ?

V: Jaa, lugu tõene Metsnugis elas kakupakus ja tõi ka pojad seal ilmale.

Ilmselt polnud head looduslikku pesapaika poegimiseks võtta ümbruskonnas ning nii sünnitaski Nugis oma pojad öökulli jaoks mõeldud pesapakus.

Nr. 121. Kihvajälgedega puu.

Mets on tarku täis. Ükskord tõin jälle ühe bussitäie tarku Oandu õpperajale, seda kui giid. Tarkade rühm oli mul ümberringi ja nad tahtsid veel targemaks koos minuga saada. Seisatus ühe paljakskooritud kuuse juures oli pikemat laadi. Sest keegi ei osanud arvata, et kes ja miks metsas elavatest tarkadest seda teinud oli ka. Kui olin tutvustanud, et seda teeb metssiga, et puul vaik voolama saaks, oli tarku juba rohkem. Ja et siga haavu ja vigastatud kohti ravib, nühkides end vastu vaigust tüve, see sai ka kohe kõigi tarkuseks. Ja metsast tuli välja bussi juurde tarkade rühm. Nad olid jälle saanud giid abil targemaks ja ka üldse targemaks, et giidi ikka alati vaja on. Vahel läheb giidist see vajalikkuse tunne kaduma. Ja siis otsib ta uusi tarkuseid, et ka kõige targematele rühmadele üllatusi pakkuda. Nii läks kord ka ühel metsasel õpperajal.

Oandu, 1999.

K: Miks nühib üks Metssiga metsas kuuske oma kihvadega ?

V: Et vaik puus voolama hakkaks ja et Siga saaks end vaiguga kokku määrida.

Ilmselt Metssea oma tarkus, mille juurde Ta ise pika ajaloo vältel välja jõudnud on.

Nr. 122. Kaval kaaren.

Tuulest leitud pikk päev tõi mind mere poolt jalgrattaga. Tuult täis pikk päev ja rattur ei olnud küll väsinud, aga midagi oli sellest päevast ikka veel leidmata. Juba rannamehest maameheks hakanuna tõi metsavaheline tee mind lõuna poole ja pikk põhjaranniku päev ratta seljas oli tuuliseks õhtuks saamas. Sealt Loobu ja Arbavere vahelt algaski metsane teelõik, kus kiuslikust jahedast läänetuulest rahu lõpuks sain. Kaaren arvas ka tugevast tuulest midagi. Ta lendas madalalt piki teekoridori nii, et võta või sabast kinni. Ja ju siis oli madalal puude vahel ilma tuuleta hea lennata, sest hiljem üle õla vaadates jätkas ta madalalt ja ikka puude vahel piki teed. Tollel päeval jõudsin ikka lõpuks õnnelikult koju ja kaval kaaren ka kindlasti sinna, kuhu ta parajasti teel oli. Igatahes tõestas ta järjekordselt, et tegu on ühe targeima linnuga. Ja tuuline õhtugi ei viinud kavala kaarna lugu minust minema, sest siin ta nüüd on...

Arbavere, aprill, 1999.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Kaaren kasutas teesihti lennukoridoriks ?

V: Jaa, lugu tõene, Kaaren oli kaval ja lendas piki metsasihti madalalt, sest seal vähem tuult oli.

Kaaren ongi kaval lind ja nii nagu selleski loos Ta seda oligi.

Nr. 123. Küsimus külmas.

Kühmnokk-luik on ise valge ja sinise mere lind. Vahel talvel paneb ta pead tõstma kui väikestes salkades taevas kuhugi nad suunduvad. Nii mere tähelepaneliku lapsena esimest korda Võsu lähedal Koljaku mäel ja siis samal talvel pisikeses Parksis. Saatsin neid siis pilguga ja jätsin endalt midagi küsimata. Kümme aastat kogunes iga talve kaupa neid üksikuid talviseid hetki luigeparvedega ja ikka oli küsimus küsimata, kuni kord talvise giidina viisin Tallinna noored Viru rappa. Ja päid tõstes nägime jälle kuhugi suunduvat luigesalka. Ja lõpuks seati rühma poolt mind küsimuse ette: et kuhu siis ? Ja vastasin toona, et ju nad siis otsivad vaba vett, mis kohe ka õigeks vastuseks osutus. Ja hiljem pisut

kahetsesin, et endalt varem sellist küsimust küsinud ei olnud. Aga rahul olin mina oma õige vastusega ja rahul oli ka küsinud inimsalk külmas rabas samuti.

Viru raba, talv 2002-2003.

K: Mida otsivad talvised ringi lendavad Kühmnokk-luiged ?

V: Otsivad jäävabu veekogusid ja neid kohti, kus meri jäätunud ei ole.

Seda juhtub eriti külmadel talvedel kui pakane on mere ja muud veekogud jääkaanega sulgenud.

Nr. 124. Turvamehed.

Väikses metsatukas keset lagedat oli üks saladus peidus. Seal ühes männivõras oli elu esimene leitud tuuletallaja pesa ja see oligi üks minu tolle aja esimesi saladusi. Kui neli poega juba suured olid, tegin jälle sinna asja ja veel üks saladus sai ilmsiks. Nimelt meetri jagu üleval pool tallaja kodust oli kaelustuvi pesa. See tuvi, kes on tavaliselt metsade elanik, oli kolinud oma koduga metsast ära ja seda seal kimbutavate vareste eest. Pistrikust tuuletallaja ei lase kedagi oma pesa ligidusse ja nii leidis leidlik tuvipaar endale turvamehed. Pistrikud ja tuvid mõlemad kasvatasid pojad suureks ja kahe saladusega kõndisin minagi ringi. Ja kõik need, kes tallaja ja tuvilugu uskuma ei jäänud, said ju petta. Tuvi pole seega rumal lind kui sedasi endale turvamehed leidis.

Vandu, 1989.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Tuuletallajad kaitsesid Kaelustuvi kodu ja teiste eest ?

V: Jaa, lugu tõene, Tuuletallaja pesa juures oli Tuvidele turvalisem .

Kaelustuvid ilmselt teavad seda ja on sellega kohastunud, et keegi võib neid ja nende kodu teiste eest kaitsta.

Nr. 125. Pesupäev.

Ühes maatares olin aeg-ajalt külaline. Seal mind oodati ja seegi kord keset talve olin jälle kohal. Hommikul tehti teatavaks uudis, et talv on ööga akna tagant kadunud. Köögiaknast vaatas välja hilja ärganud külalinegi ja väljas oli veebruarikuine sulailm. Sellega uudised sel laupäeval piirdusidki. Terase silmaga külaline oli see, kes nagu midagi ootama aknale jäi. Ja räästaaluses veelombis oligi vaatemäng alanud. Varblased pidasid pesupäeva. See uudis jõudis kõikidesse tubadesse ja kõik said seda vaatemängu pealt vaadata. Pesupäev kestis pea pool tundi, kuniks kõik tosinkond linnukest olid end puhtaks kümmelnud. Ja külaline sai pererahvalt kiita, et midagi kasulikku ka lõpuks teinud oli. Ja suure elamus majja tõi. Väikeste lindude talvine pesu oli mulle endalegi üllatuseks. Ja ime siis, et ma jälle sinna taresse tagasi ei pöördunud.

Ilmastalu, 1994.

K: Kas Varblastel on talvel pesupäevad, seda sulailmaga ?

V: Jaa, sulaga Varblased pesevad ennast ja suplevad ka keset talve.

Nad peavad hügieenist lugu ka keset talve, kui sula neile selleks võimaluse annab.

Nr. 126. Huvitav panipaik.

Värbkakuke oksa peal elab oma elu. See Eesti väikseim öökull saab veel karihiirest ja väiksest linnustki jagu. Ja elab oma varjulist elu meie metsadeski. Suure kolajana polnud me kunagi siiski kohtunud seni. Kusagil seal põhjaranniku suurtes männimetsades Võsu ja Sagadi vahel arvasin kord ühe väikse pesapaku vastu huvi tundvat. Võtsin ta alla, et vaadata, mis head ja huvitavat seal ka leida on. Oodatud üllatus oli oodatust suurem. Pesakastike oksa peal oli värbkaku panipaik ehk sahver. Peatus metsas oli nüüd oodatust pikem. Lugesin kokku kuus karihiirt ja kolm muud väikest hiirt ja viis tihast ja sisalik ka veel tagatipuks. Kõik ühe väikse kakuproua või härra kokku tassitud. Nii ta pidigi tegema ja see saigi nüüd kinnitust oma pilguga. Panin linnupesakasti oksa peale tagasi rippuma ja olin saanud targemaks ühte suurt looduse peatükki lugedes. See siis tänuks jälle teravale ninale, mis kõike tähele paneb. Kakukest ennast ma ei näinud. Aga ju ta siis seal elab ja oma söögisahvreid loob.

Oandu, 1991.

K: Kas Värbkakk kasutab pesakaste toidusahvritena ?

V: Jaa, Ta teeb seda üpriski sageli, kui selleks võimalus on looduses.

See on tema ilmselge kohastumine inimesega ja inimese poolt pandud pesakastidega, et rajab sinna oma toidusahvri.

Nr. 127. Tähtis paik.

Koljaku mägi Võsu külje all oskab suurepäraselt vaikida. See oli see, mis mind ikka ja jälle sinna tõi ja jälle istuma või seisatuma pani. Tähtsa paiga läheduses on ka maantee, mis vahel ka vaikuse ära ajab. Kord avastasin seal samblase ja samblikuse männimetsa keskelt ühe suure männi, mille all lopsakas taimestik kasvamas. Veel oli seal kalasoomuseid ja konte ning haugi pealuu. See oli kalakotka saagilahkamispuu, kus ta üleval oma lähedalasuvast merest püütud kaladega maiustas. Tähtis paik sai selle tähtsa leiuga veel tähtsamaks. Nüüd oli seal peale vaikuse ka midagi silmale vaadata ja mõistusele tööd anda. Ikka ja jälle tulin sinna tagasi ja juba eemalt paistis jälle hõreda metsa vahelt lopsakas taimesõõr selle puu all. Ju siis kotka söömaaegade jääk, mis alla pudenes, tegi maa viljakaks ja taimekasvu lopsakaks. Tähtis mees olen ma alati olnud. Ja eriti tähtis olin ma taas kotka söömapuu all.

Koljaku, 1991-1995.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Kalakotka saagipuu all on lopsakam taimestik kui mujal ümbruskonnas ?

V: Jaa, see ongi täpselt niimoodi.

See on tõsi ja seda on mujalgi tähele pandud ning hoomatud, et see nii on.

Nr. 128. Poisikese torud.

Poisike, kes koduse Loobu jõe kallastel kolas kord ringi, avastas jõepõhjas mitmesugust. Seal oli pea kõike ja sinna olid sattunud külameeste käe läbi ka igat sorti metalltorud. Poisike kord tõstis ühe neist veest välja ja torust lipsas välja lutsukala. Sellest ajast saati käib ta jõe ääres torusid vaatamas. Ja sageli on jälle saaki oodata kui luts torusse peitunud on. Neid on ka eterniiditahvlite all, mis ka

jõepõhjas. Poisike ei reeda oma saladust kellegile. Ja tänu sellele, on tal jälle jõe äärde asja, et torusid veest tõsta ja sealt lutse tabada. Omapärane kalapüügiviis on tal eluks kaasa võtta. Hulk aastaid hiljem alles hakkas ta sellest teistelegi rääkima kui endine kodujõgi enam nii kodune tagantjärele ei olnud. Saladuslikud torujupid on ikka veel seal jõepõhjas. Vaid saladuslik kalamees ei jõua enam sinna neid veest tühjaks laskma, lootuses, et sealt kala välja lipsab. Aastad teevad oma töö nii saladustega kui saladuste kandjatega.

Neeruti, 1986.

K: Kas Lutsud jões kasutavad varjupaigaks vees olevaid torusid ?

V: Jaa, Nad teevad seda sageli.

Ilmselt on Nad kohastunud sellega, et inimene neile tahtmatult varjupaiku loob oma torudega.

Nr. 129. Kaitstud karjakoerad.

Mägede matk Reigoga edenes Ukraina Karpaatides omasoodu. Sissekäidud rajad viisid meid igale poole kohale, sinna kuhu vaja ja kõik mägede üllatused olid meil lõpuks avastatud. Seal suurte lambakarjade valveks olevad segaverelised koerad olid seljakotimeeste vastu sõbralikud. Üks lasi end turjalt paitada ja kui tahtsin teda kaelalt sügada, tuligi uus üllatus, mis pani mind kätt järsku eemale tõmbama. Koera tugeval kaelarihmal oli teravatest raudogadest kaitsev vöö ümber. Ja nii kinnitas ka karjusevanamees meile, et hundid koera nii kergelt õnneks ei võtaks. Üllatus oli meie matka vääriline. Ja sõbralik koer ja vanamees lehvitasid meile, üks saba ja teine kätt tagantjärele. Karjuste nutikus oli silmapaistev saavutus. Nii jäid koerad alles, lambad terveks ja hundid ei saanud söönuks.

Karpaadid, 1993.

K: Kas Karjakoerad olid niimoodi Huntide eest kaitstud ?

V: Jaa, Nad olidki sedasi kaitstud ja seda inimese kaasabil.

See on juba inimese enda poolt avastatud nutikus, et kuidas enda Karjakoeri kaitsta.

Nr. 130. Liivapesad.

Liivases männimetsas on maas omapärane pesa. Keegi oleks nagu väikse kausikese taolise lohu liiva sisse teinud ja ise ära läinud. Nii leidsin esimest korda oma elus liivapesa. Esimene kord ei jäänud viimaseks, kuniks elu kümnes liivane pesa leitud sai. Ma natuke midagi aimasin, kuid sadat protsenti tõde ei lugenud isegi endale välja öelda. Seda seniks kuni järgmine leid asja selgitas. Vainupea lähedal liivaselt eel kümbles isane, tutiga peas, laanepüü. Ja kui ta ära läks sealt, siis jäigi järgi üheteistkümnes liivapesa. See, kus ta siis end liivas loputab, kuniks puhtaks saab ja põdrakärbestest lahti saab. Nii teevad teisedki meie kanalised, teder, metsis ja nurmkana. Targal mehel võttis aega siis viis aastat, enne kui saladus tõeks sai ja oma silmaga ta kõike hoomas. Ja kodukana ju ka vahel kümbleb niimoodi liivas, nii nagu tema metsikud sugulasedki...

Lahemaa 1990-1995.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas meie Kanalised kümblevad liivapesades ?

V: Jaa, Nad teevad seda vägagi sageli.

See on neile ilmselge kohastumus pika aja jooksul, et kuidas ennast kaitsta Põdrakärbeste eest.

Nr. 131. Mohni saare elanikud.

Esimest korda Mohni saarele jõuda, kõlab nagu unistus. Ometi, mais 1991 aastal me sinna mõne kaaslasega jõudsimegi. Viimast aastat elasid seal kolm venekeelest elanikku, kes majakat valvama pidid. Nende jutt saarel elavatest rebastest tundus alguses suisa uskumatuna. Neist kolmest üks inimhing siis rääkiski, et saarel elab rebasepere, kes kanavargil käib. Ja mis siis sellest, eks rebane tahab ju ka süüa. Uruaugu leidsimegi ülesse ja rebasejutt oli kinnitust leidnud. Seal olid ka kanasuled tõesti ja liival Reinu enda jäljed. Kuidas rebane napi toidupoolisega saarel hakkama saab, seda võib vaid oletada. Ja heatahtlikud inimestest naabrid aitasid ise sellele oma kanakarjaga kaasa. Ja mis siis sellest, kui kanade omanikud ise lahkesti nõus kõigega olid. Inimesi on igasuguseid, seda ka väiksel Mohni saarel.

Mohni, mai, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte, et kas Rebased elasid kanadest Mohni saarel ?

V: Jaa, lugu tõene, Rebased elasid saarel ja sõid Kanu ka nii palju kui see võimalik oli seal.

Nr. 132. Igal kajakal on...

Igal kajakal on oma kivi... Seda tuntud laulujoru laulsime kord kolmekesi väikses kalalaevas Mohni saarele sõites. Mina pidin saare linnud kõik üle lugema. Botaanik Toomas Kukk tahtis üle lugeda kõik saare taimed. Ja kohalik looduskaitseinspektor Jaanus Lekk oli lihtsalt suurt kevadet koos meiega uudistamas. Ja saarel oligi nii kajakaid kui kive ja üks kalakajaka pesa koguni männioksa peal. Ja valge lind ise vaikselt pesas istumas. Panin haruldase leiu kirja ja tagasiteel laulsime tundmatut laulujoru kajakast, kel pesa männioksa peal. Kajakas teeb oma pesa haruharva puu otsa. Nii sai haruldane sündmus kirja pandud ja teistelegi teatavaks. Mis kajaka puu otsa ajab ? Ehk olid need saarel elavad rebased või inimesed. Sellest laulujoru hiljem vaikis. Ja see haruldane kajakapesa oli üldse selle aasta esimene suurem leid, seda paljulahelisel maal. Nii sain innustust juurde, et edasi seal maal otsida. Otsida seda, mida igaüks ei leia ja millest hiljem saaks laulu laulda.

Mohni saarel, mai, 1991.

K: Kas Kalakajakal oli pesa puu otsas ?`

V: Jaa, Kajakal oli pesa männipuu otsas.

Ilmselt siis saarel elavate rebaste tõttu just täpselt nii see oligi.

Nr. 133. Esimene leid.

Esimene leid ei asunud kodunt sugugi mitte kaugel. Vaid viis minutit jalgrattasõitu lainetaval suurel koplimaastikul, mis esimese lainetava looduspala mulle suhu tõi. Seal kopliäärses metsas oli suur haab, mis seest õõnes. Kui torm ta meetrikõrguselt maha kord murdis, selgus, et seal oli olnud rebaste kodu. Esimene suur leid jäi mul enda teada. Tänuks sellele algas minus palade monoloog, mis kestab tänase päevani välja. Käisin kännurebaste kodu hiljemgi vaatamas, siis kui neid enam seal ei

elanud. Siis oli ta vaid ühe üksiku Reinu ajutine peatuspaik. Haavakänd kümne aastaga lagunes. Järgi jäi esimene palake ja uus huvitav kõne iseendaga. Kopli lainetaval maastikul olin seal sage külaline. Kännus kodu omavad rebased olid seda siis samuti. Ehk nemad mind otsima hakatuseks panidki. Ja seda ma ju sellest ajast saadik teinud olengi.

Neeruti, 1979.

K: Kas lugu tõene või mitte, et kas Rebastel oli haavakännus olnud kodu ?

V: Jaa, lugu tõene ja Rebased olid seal elanud.

Ilmselt sobis kännukodu suurepäraselt neile kodurajamiseks.

Nr. 134. Järjekord.

Väiksel ootajal on suur pilkane pimedus ümberringi. Väikses maakodu kaevumajakeses ootab ta suurt valgenemist ning aknakesest saab ta selle tulekust juba aimu. Ta tahab täna koolivabal laupäeval näha lähemalt neid sulelisi, kes tema talvisel söödaplatsil käivad. Kui valgust juba väljas piisavalt, saabub salk varblasi. Nad maiustavad viljateradega ja on esimesed. Teisena tuleb kollakat karva talvikeste tund. Nad on peale varblasi platsis ja ei unusta kõhtu täitmast. Kolmandad külalised on harakad. Nemadki on söömisega ametis, kuni varesed nad minema peletavad. Ja lõpetavad söömiste hommiku saabunud rongad. Sellises kindlas järjekorras saabusid söödikud söödaplatsile. Sama kordus veel teisel ja kolmandalgi nädalavahetusel kui majakeses külalisi ootasin. Ikka samal ajal ja samas järjekorras saabuti söödaplatsile. See oli üldse minu esimene suurem ja terasem tähelepanek, mis ümbritsevast loodusest avastasin. Ja kui kõik sulelised olid lahkunud, ilmus platsile kasvav looduseuurija, et järgmiseks päevaks sinna söödalisa panna. Miks minu kunagised hoolealused niimoodi üksteise järjekorrast lugu peavad, seda ma ei saanudki teada. Ometi, nii nad talitasid ja nii ma saingi juba kümneaastaselt looduseuurijaks. Seda tänu oma esimesele tähtsale avastusele.

Neeruti, 1982.

K: Kas tõesti oli selline kindel järjekord, et saabuti kindlal ajal ja järjekorras söödaplatsile ?

V: Oli tõesti alati kindel järjekord ja sellest peeti alati ka kinni, seda igal hommikul.

Nr. 135. Kevadel jõhvikal.

Varakevadine raba tundub pea, et elutu olevat. Nii veensid mind esimesed Laukasoo käigud, kus omapead laugaste viimasele jääle jälgi tegin. Hilisemad käigud Kõrvemaal kinnitasid seda kõike, vaid üksiku isakaru jäljed rääkisid uues keeles. Jäljed, mis laugaste vahel ekslesid justkui oleks ta midagi otsinud. Kadunud talve või algavat kevadet või hoopis pruuti. Karu jõhvikal keset kevadist raba võib tunduda kevadehõngulise inimese jutuna. Ometi ta läheb sinna, et seedimine uuesti tööle saada ja karupunnist lahti saada. Sedasi räägib mõni tark mees ja nii rääkis ka kevadine raba mulle omi karumõtteid. Mõtteid, mida on kõige parem lugeda just varakevadel kui on talveunest ärganud karul suur isu jõhvikate järele. Rahutu kevad hinges, uitab ta jõhvikate järel ja maha jääb rahutu jäljerida. Samasugune rahutu nagu minulgi, kes küll jõhvikaid ei korja, vaid midagi muud otsib. Ärganud isakaru jälgedest midagi ja veel neid kõiki elumärke, mis ühest talvest kevade teevad.

Kõrvemaa, 1993.

K: Kas Karu käib kevadel rabas jõhvikal ja kui siis miks ?

V: Jaa, käib küll ja see on talle just ärganuna oluline toit siis kui muud midagi erilist võtta veel ei ole.

Jõhvikad ongi Karule üks peatoit varakevadel ning seda eriti rabaservades.

Nr. 136. Harukordne rabaturist.

Üks siil teab vist ühest rabast sama palju kui mind kella viieks hommikul Viitna kõrtsi ette giidiks tellinud ekskursantide rühm. Ma tulingi läbi öise sügiskuu õigeks ajaks rattaga kohale ja sealt suundusime teele Viru raba matkaraja alguse poole. Hea on olla giid endast mitte targemaile. See sai järjekordseks tarkuseks, mille väike inimrühm mulle ruttu selgeks tegi. Kui avar raba ja laudtee olid poole peal, saabuski kauaoodatud päeva nael. Selleks oli nooremapoolne siil, kes laudtee ääres kõndis, poolik kärnkonn lõugade vahel. Rabasiili pildistati ja esimene rabast leitud siil oligi saanud tõsiasjaks. Jätsime siili päiksetõusu aegsesse rappa ja alles raba teises servas tuli kõigile järsku pähe küsimus, et kuidas üks siil keset raba sai ? Ilmselt siis mööda sedasama laudteed nagu ühele turistile kohane. Ja päris matka lõpus alles taipasime, et oleksime võinud ta rabast loomulikku elumiljöösse tagasi tuua. Algav sügis ja saabuv talv ju temalgi ees ja mine tea... Kohtumine haruldase rabakülalisega oli terve päeva kõneaineks tervele varajasele grupile. Mina olin saanud tasuks õnnestunud rabaretke ja siil selles oli aukohal. Väike ja okkaline küll, aga ometi tegi suure heateo meile kõigile. Rohkem ei ole ma kuulnud, et siili rabas oleks nähtud. Ikka ja jälle loodan ma, et see oligi esimene ja viimane leitud rabasiil.

Viru raba, sügiskuu, 2002.

K: Kas lugu tõene või mitte ja kuidas jõudis üks Siil keset raba ?

V: Jaa, Siil oligi keset raba ja ilmselt jõudis sinna inimese poolt rajatud laudteed mööda.

Sügisel kolavadki Siilid rohkem ringi ja laudtee aitas Siili rabasse jõudmisel kaasa.

Nr. 137. Üks, kolm või viis.

Talviseid hundijälgi harutades võid jõuda välja mitme tõe juurde. Et kust nad näiteks tulnud on või kuhu läinud on. Või mida teinud on, kas põtra kimbutanud või mõtlevad juba kevadiste armuseikluste peale. Juba nüüd, kui paks lumi maas. Ühe hunditõe kindlakstegemine ei ole sugugi lihtne. Et mitu hunti karjas koos läinud on. Sest nad astuvad üksteise järel ja ühte jälge ning raske on kohe taibata, et kas neid oli üks, kolm või viis. Nii läksin minagi teisel Laukasoo retkel ja esimesel silmapilgul jälgi nähes, arvasin, et üksainus loom läinud on lumes. Kui kilomeeter käidud, oli ühest saanud kolm ja lõpuks koguni viis minejat lumes. Vahel harva läheb siiski samm neil sassi ja siis jäljed reedavadki, et kui palju neid tegelikult minemas oli. Hundijäljed võivad ka petta. Et arvad ühte hunti olevat ja tegelikult neid kolm või viis läinud on. Sedasi õpetas mulle ka elu teine suur rabakäik keset talve kui hundikamba jälgi harutasin.

Laukasoo, 1990.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Hundid käivad ühte jälge ?

V: Jaa, lugu tõene Hundid käivad sageli salgas ja nii, et vägagi raske on aru saada, et mitu neid siis kokku on olnud üheskoos.

Hundid käivad sageli mööda üksteise jälgi mööda ja eriti talvel on vägagi raske hoomata, et mitu tükki siis neid salgas üldse oligi.

Nr. 138. Meeldetuletused.

Lõikuskuine ümbritsev loodus näib kui ilma armastuseta olevat. Seda ammustest aegadest tuntud tõde kogesin minagi maast-madalast ja seda ka rohelise aasa peal, kus pajupõõsake keskel. Ometi oli seal metskitse isa ehk sokk ja tema pruut ringe ümber põõsa teinud. Teadagi miks, pulmaaeg. Niisiis polegi suve viimane kuu nii tühi armastusest, mida juba toona otsimas roheluses käisin. Sokk ajab oma väljavalitud pruuti ümber põõsa taga kuni kätte saab ja mida sissesõtkutud jäljerada meelde tuletab. Et ongi lõikuskuus armastus olemas.

Setumaa rajal magasin lõikuskuus vahel üleval laka peal. Ja jälle tundsin armastusest puudust olevat. Ja sealgi oli keset sööditükki pajupõõsake. Kähedal häälel tuletas sokk ühel õhtul oma pulmaaega meelde ja nii tuli tagasi ka mälestus sellest ajast kui esimest korda tema pulmas kord käisin. Järgmisel päeval olid ümber pajupõõsa jäljed, mälestuseks sellest eelmisest õhtust kui seal metskitse pulmi peeti. Ja taas olin leidnud lõikuskuus armastust, sest ta ise ennast mulle meelde tuletas. Täpselt nii nagu tosin aastat tagasi...

Kauksi, august, 1996.

K: Kuidas peavad Metskitsepaarid pulmi ?

V: Just täpselt nii peavadki, et Sokk ajab pruuti taga ja sageli ümber põõsa näiteks.

Maha jääb siis sissesõtkutud rada, nagu asitõend, et siin ongi Metskitse pulmi peetud.

Nr. 139. Põdratest.

Ühe targa mehe jutt ajas mind kord omadega rappa. Nimelt ajavat põder pehmel rabapinnasel oma sõrgu laiali, et mitte sisse vajuda. Ja mida pehmem on rabapinnas jalge all, seda rohke harali ta sõravahet hoiab. Ja sealt, kus põder rabas ees on läinud, võib ka inimene minna. Sest pea sama palju keharaskust jalatalla alusele tal surumas on kui põdralgi. Seda ma Laukasoosse kontrollima kord läksingi ja see kõik tunduski õige olevat. Ja mind rappa viiski. Hiljem loodusgiidina rabasse rühmi viies, oli vahel kontrollijaid terve inimrühm minuga koos. Ja pärast sama palju tarku rabast tulemas. See tõde, mida siis põdratestiks kutsutakse ei peta ei põtra ega inimest. Ja võibki minna rabas sealt, kus põder ees on läinud. Head minemist !

Laukasoo, 1992.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Põdra jälgi mööda võib raba usaldada ?

V: Jaa, lugu tõene, sealt kus Põder on rabas läinud, võib inimene jälgis samuti minna.

See fakt on kindlaks tehtud ja täpselt nii see ongi, et Põdra rabajälgedes võib käiia julgesti ka inimene.

Nr. 140. Üks talvine vaade.

Üks külatee tuli tagasi. Ja sugugi mitte üheks korraks, et vaid ühte hetke luua. Natuke rohkem kui kolme aasta jagu olin tagasi alguse ehk külateede juures. Küla ja tema tee nimi olid küll teistmoodi kui see, mis mind kunagi alguse juurest tooma hakkas. Ometi tahtsin armuseiklust vana majaga ja uut külateed tema juurde. Need mul Kagu-Eesti Vana-Võrumaa maastikel leida ka õnnestusid. Minu esimene külatanum oli Pandivere rajal Neerutis, kus talvine rebane mu kirgi kord üles küttis. Nüüd kõnnin juba sügisest alates ja on vaid küla ja tema teed ning rebast ei kuskil. Ometi keset talve ta tuli mu silmapiirile ja väga huvitaval kombel. Nimelt luuras Rein üle künkaharja eemalseisva ühe teise külamehe maja poole. Vaatas ja vaatas ning isu täis ei saanud, ise teadmata, et mina teda eemalt seljatagant kaen. Nii tuli üks algus rebase näol ise minu juurde tagasi. Olin rebase jagu nüüd õnnelikum ja jäin sinna kaugele külateedele mitmeks aastaks kõndima. Täpselt nii nagu kunagi päris alguses koos küla ja tee ja talvise rebasega. Üks rebane oligi ühest küla teeotsast puudu. Nii nüüd kui ammu aega tagasi.

Kauksi, talv, 1995/1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Rebane luuras pilguga maja suunas ?

V: Jaa, lugu tõene, Rebane kas uudishimust või lootuses kindlaks teha, kas inimesi on maja juures, luuraski üle künkaharja maja poole.

Rebane lootis ilmselt midagi saada maja juurest ja nii tahtis eemalt kindlaks teha, kas seal õhk ikka inimestest puhas on või mitte.

Nr. 141. Magamised.

Kord peletasin sügisest igavust. Küll läksin jala või rattaga ning tundsin väikest rõõmu ja näis nagu suvi oleks lahkunud koos suure rõõmuga. Kevadest ja suvest pärit kuum mälestus haukapesa juurde ronimisest ei andnud mulle asu. Sai seal üleval kases ju korda kolm käidud, küll pesapojale linnurõngast jalga panemas, küll saagijäänuseid korjamas. Mälestus uhkest haukalapsest pesas ajas mind lõpuks taas ülesse vaatama ja ronima. Ja üleval pesas oli nugis hiljaaegu maganud. Sellest rääkisid nugise keeles mõned märgid, mis iga elusolendiga kaasas käivad. Ja sellest päevast saati, leidsid minu kümned teadaolevad viu ja haukapesad ka sügisese ronija. Ajal, mil pesaomanikud juba ammu kodu juurest lahkunud on. Mina olingi nüüd sügiseti see, kes teed ülesse kõrgele pesade juurde leidis ja ikka ja jälle avastasin, et nugis tühjades kullipesades magada armastab. Vähemasti on midagi sügisese igavuse asemel kui midagi avastad ja leiad. Ja midagi on sügislapsel jälle kirja panna ja edasi jutustada neile, kel sügisel igav ei ole ja kes puude vahele uudistama ei jõua.

Neeruti, 1987.

K: Kas Metsnugis armastab magada sügiseti tühjades röövlinnupesades ?

V: Jaa, Nugis teeb seda sageli ja meelsasti.

Ilmselt on seal hea turvaline olla, seda ajal kui pesaomanikke pesa juures ei ole.

Nr. 142. Peitusemäng.

Ühe metsavahiga mängisin kord peitusemängu. Head mängurid olime mõlemad ja tundsime oma mängu mängureegleid. Ja mäng venis pikaks tosinkond aastat. Kui kohtumine möödas ja metsavahil

lood kõik räägitud, kadusin ta silmapiirilt ja olimegi üksteise jaoks peidus. Seda seniks, kuni uus igatsus peale tuli ja meid jälle kokku viis. Kord rääkis ta mulle loo ühest teisest peitusemängust. Sellest, kuidas Kõrvemaal jürikuus pesal konutav üksik Must-toonekurg end teda nähes puutüve taha peitis. Mis teha ! Suur näe küll, aga inimkartlik lind sellegipoolest. Ja mees, kes maad mööda liikus ja suur must lind kahekesi ürgses metsanurgas. Kui metsavaht oli selle loo kord mulle ära rääkinud, kadus ta kodustesse mägedesse, teadagi kuhu, puude vahele, et jälle end koguda ja mõnda aega seal peidus olla. Seda seniks, kuni uus lugu ta puude vahelt peidust jälle välja tõi. Minu juurde.

Neeruti, 1993.

K: Kas Must-toonekurg petis ennast sedasi inimese eest ?

V: Jaa, Ta tegi seda.

Must-toonekurg on inimpelglik ja püüab ennast alati pesa lähistel mitte inimesele reeta.

Nr. 143. Lõhe hüpe.

Rääkivaid vanamehi on pea kõik maanurgad täis. Tõdemus, mis mind igal pool Eestimaal saatnud on ja saadab niikaua, kuni rääkivaid vanamehi taga nende juttude pärast igatsen. Ka Harjumaa kirdenurgas asuvas Joaveski kolkakülas oli oma vanamees, kes oivaliselt rääkida oskas. Kord väikse paisjärve silla peal ta justkui ootas mind ja ma ei petnud tema lootusi. Jällenägemisrõõmust sündis sellesama sillaga seotud lugu. Nimelt on Loobu jõgi lõheliste kudujõgi. Ja pais on takistuseks ees nende rändeteedel. Ja ükskord olevat üks lõhe tahtnud üle paisu hüpata, kuid võttis asja liiga suurelt ette ja maandus hoopis silla peal. Vanamees kui pealtnägija oli selle lõhe hüppe tunnistajaks ja viis kala koju eidele. Vanamees oli seda lõhe hüppamise lugu paljudele rääkinud. Sageli teda ei usutud, kuid silmade sära meie mõlemi silmades oli tunnistajaks, et lugu nüüd õige omaniku leidnud oli. Vanameeste üks õnn ongi rääkida. Ja teine õnn ehk kuulaja peab ise talle kord vastu tulema. Nii juhtus ka ajaloolise Joaveski silla peal.

Joaveski, 1997.

K: Kas Lõhe hüppas silla peale ?

V: Jaa, Lõhe hüppas ja maandus hoopis sillal.

Lõhe ilmselt ei osanud täpselt arvata, et mis teda ees ootab ja hüppaski ning maandus hoopiski sillal.

Nr. 144. Laevaomanikud.

Väike lahesopp Loksast põhja poole, andis pisut tuulevarju lehekuise maatuule eest. Uudistasin juba eemalt madalas kaldavees asuvat kahte laevavrakki ning esmakordselt elus nähtavale ilmunud suur ja sügav Hara laht pani mehepoja proovile. Rannas kolajaks olen ma kui sündinud. Nii rääkisin endamisi kui just jälle ümber sündima hakkasin. Üks laevavrakk oli kahe suure merikajakaga. Nagu sünnipäeva kink lapsele, kes seal läheduses kõndis. Kajakapaari julgus pani mind proovile. Nad ei lennanudki ära ja peagi selgus ka suur põhjus, seal laevaninas oli nendel pesa. See suur kajakas teeb oma pesa tavaliselt kivile või saartel sageli ka maapinnale. Leitud kajakatest laevaomanikud olid suurt sünnipäeva väärt ja ikka nad jäid istuma pesa juurde. Merelaste asi on üksteist mitte karta. Sedasi nad veensid mind kui kaks armunut. Ja Hara lahe alanud armastus sai kohe esimese kohtumisega

sisse suure hoo. Seal oli karget tuult ja kahte laevavrakki ja nagu maalitud lõuendil kaks merikajakat kui laevaomanikku.

Hara lahe kaldal, mai, 1991.

K: Kas Merikajakad rajasid oma kodu laevavrakki ?

V: Jaa, Nad tegidki seda.

Ilmselt polnud lähemas ümbruses paremat pesakohta leida ning nii nad kasutasidki laevavrakki oma koduks ära.

Nr. 145. Kaasaegsed.

Mitte ainult inimene ei käi ajaga kaasas ehk ühte sammu. Juba ammustel aegadel leitud traadijupid varesepesast, nöörijupid harakapesast või kiletükid kotkapesast räägivad omas keeles. Need olid esimesed leitud tõendid, et taibukad linnud inimesest sugugi maha ei taha jääda. Ja kui kolmkümmend aastat olin sääraseid märke loodusest kogunud, otsustasin need ülestähendused kõik kokku koguda, kirjuta või terve raamat kokku. Raamat jäi kirjutamata, aga paberitükki pesakasti nokas tassiv varblane tuletas ise end mulle meelde. Ja nii sündis ka see väike lugu. Inimene ei jää oma arengus seisma ja linnud-loomad püsivad tal kannul. Traadist varesepesa kõlab ehk uskumatuna, kuid mine sa tea, ehk juba kümne aasta pärast on nad igal pool puude otsas. Seda tahtsingi öelda.

K: Kas lugu tõene või mitte, et kas kõike seda võib leida linnupesadest ?

V: Jaa, tõesti, linnud kasutavad inimese tehismaterjali kodu rajamiseks.

See on ilmselge kohastumus, millega on kaasaaegsed linnud kaasa läinud ja seda just viimastel aastakümnetel.

Nr. 146. Üks tuhandete seast.

Linnumehele Kadrina-Viitna maantee lähedal hakkas üks suur valge lind silma. Käisin tol hooajal oma tööpõllule, Lahemaa rahvusparki giidiks jalgrattaga Neeruti maakodust Palmse mõisa juurde ja suur valge kirju lind tegi rappelendu eemal lageda kohal. Seal kusagil oli Loobu jõe org ja tunduski, et lind selle kohal raples, kalakotkas vist arutles linnumees ratta seljas. Tagasi tulles oli üllatus mehele varuks, sest tee ääres postil oligi suur valge lind - Hiireviu. Ehk üks kahest tuhandest on nii valge sulekuuega, tõstis raamatutarkus minus häält. Ja targemana jõudsin ratta seljas kodusauna. Ühe ekskursioonibussiga tulid mulle paar nädalat hiljem Tamsalu Gümnaasiumi lapsed külla. Ja valge buss vuras sama teed pidi Kadrina poole, et me seal lahku läheksime päeva lõpetuseks. Valge viu oli mind veel teeäärsel postil mitmel korral rõõmustanud ja ennäe, ta oligi jälle nagu laste ootel teeäärsel liinipostil. Buss peeti kinni ja lapsed said valge viu osaliseks, kes ei lennanudki ära... Lapsed kuulsid ka minu juttu sinna juurde kui haruldane on üks valge hiireviu. Ja kõik olid lõpuks ka giidiga nõus, et kui haruldane oli tänane väljasõit, kus valge viu tee ääres ootas. Ehk mõne tuhande ekskursiooni seast ühel korral on nii suurt õnne nagu täna. Ja haruldane valge lind ja tema märkajast giid saidki õnnelikud olla, seda koos suure bussitäie lastega. Valge lind ajas mul pikkadel rattasõitudel igavust sageli minema. Ja lõpuks tõi õnne laste südameisse.

Kadrina ja Viitna vahel, 2000.

K: Kui mitme tavalist värvi Hiireviu seast tuleb ette valge lind ?

V: Keskmiselt kahe tuhande tavalist värvi sulekuuega Viu seast on üks valge ehk albinootiline isend.

Nr. 147. Valvurid.

Ühe hiljaksjäänud jõulupäkapiku moodi jõuan tundmatusse rongijaama ja tundmatule külatanumale. Just seljataha jäänud jõulud ja saabuma hakkav aastavahetustrall teevad mind pisut isemoodi ja nii otsustasin mõneks päevaks ära käiia. Eemalt paistev lageraielank on üksikute kasvamajäetud mändidega ja seal paistab ka miski väikse majakese moodi olevat. Eks lähima talu lapsed ta metsa kord ehitasid ja nüüd on ta eemalt juba kõigile vaadata. Ja see laudadest ja vineerist majake on kui loodud ööbimispaik mulle, kes jõulude ja aastavahetuse vahet kõnnib. Ja lähima suure männi ladvas on talvine rongapesa. Enne videvikku keerasin end magamiskotti ja pesa juurde saabus õhtune rongapaar. Nüüd, keset talvehakatust. Ju siis vaja pesa valvata, et naabrid teda omale ei võtaks. Minust midagi teadmata, ajavad nad õhtujuttu omavahel ja hommikul ärkamise juttu. Siis lahkuvad nad toiduotsinguile, et õhtul naasta. Ja nüüd ajavad nad teise õhtu juttu. Väike avastus oli seda ärakäiku väärt. Sain teada, et miks mina niimoodi vahel ära käin, et jälle targemaks saada. Seda ka kaunil ajal kui jõulud möödas ja aastavahetus tulekul.

Kantküla, talv, 2001.

K: Miks Rongad kest talve ööbivad oma pesa läheduses ?

V: Siis pole karta, et keegi teine nende liigikaaslaste seast pesa üle võtab.

Ronkade seas juhtub seda ikka, et tühjalt seisev rongapesa üle võetakse uute omanike poolt. Seepärast talveti pesaomanikud ööbivadki oma pesa vahetus läheduses.

Nr. 148. Targad talvised.

Koidust laps ja mehepoeg ehk metsniku poeg oli üks rääkijatest. Seda meie mõlemi elukoidikul. Tema jutud olid koidiku moodi armsad ja veel lühidad, millest puudus täismehe elutarkus. Oma isalt oli ta saanud suured targad silmad ja emalt suure suu, mis mindki ilma ei jätnud. Ja üldse esimene omaealistelt kirja pandud tollane lugu oligi pärit Koidu suust. Peale jahti jääb suurest põdrast midagi järgi. See, mida jahimeestel vaja ei ole ja mis kuhugi metsaveerele jäetakse. Ja metsniku masina järgi, mis põdrasisikonnad kuhugi eemale viis, olid alati lennanud rongad salkas, teades, et sealt kohe sööginoosi saab. Ja nii just talvel kui suurtel mustadel lindudelgi sööginappus käes. Targad linnud olid tühja kõhuga ja pisut kannatamatud ning nii saatsid saagiahnelt jahimeeste masinat, mis söögipoolist metsa alla tõi.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Rongad näitavad kohe kätte, kus raibet saada on ?

V: Jaa, lugu tõene, seda eriti keset talve.

Ilmselge kohastumus Ronkade poolt ja seda inimese enda kaasabil.

Neeruti, 1984.

Nr. 149. Taibukate otsingud.

Ise tarkuse kogujale räägib harva mõni ajaleht. Ja üks 2005 aasta suvine Postimees rääkiski mulle, et paiksed linnud pidavat olema taibukamad kui need, kes talve eest lõunasse ära lendavad. Eks ta ole, tuleb ise kohapeal külmade ja lumega pea tööle panna, et ellu ja alles jääda. See ajaleheartikkel pani minugi pea tööle tahtsin saada vastust küsimusele, et kas see ikka nii on. Ja ongi ! Kogu minu linnulugude galeriist nii mõnedki lood just kõnelevad mõne sulelise talvistest taibukustest. Ja ajaleheloo ilmumisest alates otsin ka ise neid talvelinde, kes äralennanutest taibukamad on. Ja ikka ja jälle mul see ka õnnestub ja uusi linnulugusid lisandub ka talvistest tarkadest. Võite proovida olla minu asemel ja siis veenduda, et ühel ajaleheartiklil ja mõnelgi minu linnulool tõepõhi ilusti all on. Nagu sageli teoorias ja praktikas.

Heinakuu, 2005.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas talvised linnud on taibukamad kui rändlinnud ?

V: Jaa, lugu tõene, talveks siia jäävad linnud on ettevõtlikumad ja taibukamad kui need liigikaaslased, kes ära rändavad.

Et talvel ellujäämisega hakkama saada, siis peabki taibukas-taibukam olema.

Nr. 150. Hernehaigur.

Üle jõe ehk teisel pool jõge elas üks tark mees. Ta tohterdas loomi ja nägi tark välja ja teda kutsuti Juhansoni Harriks. Ta oli mulle pisut aeg-ajalt ka sõbra eest ning teadis, et mul veel haigrudki sõbraks on. Tema kodu Kadrina kandi Jõetaguse külas jäi täpselt lähima haigrukoloonia lennutee alla ja ülelendavad hallhaigrud olid meie ühised sõbrad ja tuttavad. Harril oli väike hernepõld ja sealt tuligi ka minu jaoks päris uus ja huvitav haigrulugu. Haigur, kes kõva kalamees on, ei tee maismaal pea, et mitte midagi. Ometi peatus loomatohtrist mehe vikipõllu servas pikemat aega ehk ühe terve lõikuskuu üks noor haigur. Ju sai ta hiirtest ja tirtsudest söönuks ja kaladest ega kalapüügist ei osanud lugu pidada. Omapärane hernehaigur lahkus hernepõllu servast alles koos esimeste öökülmadega ja nii kuidas põld kahanes ehk otsa lõppes. Imelik haigur ja Harri said omavahel hästi läbi. Muidu inimpelglik haigur oli pea inimkartmatu ja lasi peremehel põllul hernesaaki varakuti niita. Ja külalugu ühest omamoodi haigrust sai külamehe auks ja mälestuseks kirja pandud.

Jõetaguse, lõikuskuu, 1990.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Hernehaigur oli ka tegelikkuses olemas või mitte ?

V: Jaa, Hernehaigur oli olemas ka tegelikkuses.

Seda tuleb Haigrute maailmas väga harva ette, kuid seekord siis see oligi täpselt nii nagu loos juhtuski. Tegu oli ilmselt vaimse hälbega Haigruga.

Nr. 151. Kauge jahimees.

Jaagust minu isa oli mulle kauge jahimees. Ta ei viinud mind jahile ega õpetanud püssi laskma. Võib-olla tahtis ta mind nii relvadest eemal hoida. Tegelikkuses see tal siiski ei õnnestunud. Temast jäi maha veel üks jahimehejutt ühest kaugest jahimehest. See, kes kord metsseajahil käis ja omapärasel kombel ja siis ka ilma saagita jäi. Neeruti mägedesse sissesõidul mõisa poolt, elab mäe otsas Sorgi pere. Sealt sadaviiskümmend meetrit Patermäe külje all väikses maastikulohus oli metssigade

püherduspaik. Vahel olid õhtuti sead oma karjaga silmaga hoomata. Jaagust jahimees läks neid vahel õue peale püssiga ootama ja kunagi ei tulnud seakari just siis metsast välja kui jahimees eemal ootas. Kauge jahimees jäigi ilma seata ja alles jäi vaid üks jahimehejutt. See minu jaoks kauge mees ja jahimees ei osanud ka eriti rääkida. Ning vaid üks lugu ei tee mehest suurt ja lähedast jahimeest. Kui isehakanud jahimeest õhtul õuel ei olnud, saabus seakarja kord end näidata. Ja nii sündis vaid saagita jahimees ja vaid üks jahimehelugu.

Neeruti, 1981.

K: Kas lugu oli tõene või mitte ehk kas Metssead jätsid siis tulemata kui Jaak seal neid ootas ?

V: Jaa, Metssead ei tulnud tõesti siis kui Jaak seal neid passimas oli.

Metssead on väga erksad ja ettevaatlikud ning ilmselt hoomasid juba eemalt, et Jaak neid seal ekstra peale passis.

Nr. 152. Jõe asemel.

Üks Ida-Virumaa autojuht korjas mind ühest Alutaguse teeotsast peale. Ja pooleteist kuu vanusest metsiseseirajast oli jälle saanud tavakodanik, kes inimmetsa peagi ära tahtis kaduda. Peale mõne aja pikkust sõitu tuli üllatus, mis tähtsa päeva väärilne. Suur veelind Järvekaur tõusis teepervelt lendu. Lind, kes meil haruharva pesitseb ja enamasti vaid läbirändel on. Sellises kohas teda näha oli suur üllatus ja põhjus selguski alles hiljem inimmetsas. Nimelt kõrgel üleval lennates peab ta hallikat teelinti jõeks ja otsustab nii seal maanduda. Eriti teeb ta seda varajastel tundidel kui vähe autosid liikvel on. Nii sain tunda üllatusehõngu, seda just siis kui metsisemängude üllatused selleks kevadeks lõppesid. Seal suurte metsade maal olin üllatusteks valmis. Ja lõpuks, ärasõidupäeval, kevade suurim üllatus ka saabuski.

Alutaguse, lehekuu, 1994.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Kaur peab teed jõeks ülevalt vaadates ?

V: Jaa, lugu tõene, Kaurile paistab teelint nagu jõgi ja ta maandubki sinna.

Seda fakti on tähele pandud mujalgi ning tõde on loos sees peidus kohe kindlasti.

Nr. 153. Kevadine viha.

Kevad on oma sünnipäevast saadik tähtsaid päevi täis. Iga päev on kevades midagi uut leida ja see need päevad tähtsaks teebki. Üks tähtis päev jääb kusagile sinna jürikuu ja lehekuu vahetusse kui varesekodus sünnivad ehk kooruvad rohekatest munadest vareselapsed. Tähtis päev ja tähtis sündmus, mis alati ka märguanne nende suurematele sugulastele, kaarnatele on. Nii nad tulevadki oma rüüsteretkele ja tulemuseks on tühjaks jäänud varesepesad. Ma kuulsin sellest esmakordselt ühe Kuusalu kandi vanamehe käest. Ja silmad lahti, olen seda hiljemgi tähele pannud. Kui suured sugulased pesa rüüstama tulevad, jääb järgi üks suur vareste viha. Viha, mis ei aita, sest suured mustad sugulased on suuremad ja tugevamad ja tahavad ka kevadel süüa. Kord Kõrvemaal kui ronkade röövretkele peale sattusin, olid vihased varestest pesaomanikud vihased isegi puuoksa peale, mida nokaga taguda. Ometi ei aidanud seegi ja üks varesepesa jäi jälle pesapoegadest tühjaks.

Kevad on ka kõike täis. Seal on ka seda kurbust ja traagikat kui rongad vareste poegi omaks võtmas käivad.

Kõrvemaa, 1999.

K: Kas Rongad käivad tõesti sugulaste vareste pesi rüüstamas ?

V: Jaa, Nad teevad seda.

Nad teevad seda kindlal ajal kui Varestel pojad pesas pärjad suured juba on ja suutäis kõige suurem on.

Nr. 154. Sadaviiskümmend kändu.

Üks vabaduse mõnepäevane hetk viis mind kaugele Ida-Virumaale. Et iga vabadus kord lõppeb, siis kiirustasin oma vabaduse käiguga ja seda seniks, kuni jõudsin suure lageraielangi serva. See vast viis aastat tagasi lagedaks raiutud suur raiesmik oli esmapilgul igav ja elutu, vaid juhus pani mind üllatuma ja peatuma ja silmi avama. Viieaastased kännud on eas, kus seened nad juba pehmeks on teinud. Ja tahtes otse üle langi minna, saingi üllatuse osaks. Pea terve raiesmik oli olnud ühe karu tallermaa ja pea iga känd oli karu küüsi ja jõudu tunda saanud. Teadagi, miks, et tõukudest ja mardikatest kõht augustikuiselt täis saaks. Vaba ja tark mees luges karu räsitud kännud kokku ja sai neid sadaviiskümmend tükki. Ehk oli karu kevadest saadik juba kände lõhkuma siin hakanud ja ei kavatsenudki lõpetada, sest lank oli suur ja lai. Lugesin lõhutud kännud kokku ja oleksin tahtnud sinna jäädagi kui saabuv vabaduse lõpp poleks mind lahkuma sundinud. Ometi lõppes vabadus teisiti kui enne matka arvasin. Lõppes õhtuga suurel raielangil, kus karu end maksma oli pannud.

Ida-Virumaa, lõikuskuu, 2000.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Karu tegi raiielangil puhta töö ?

V: Jaa, lugu tõene, Karu oli kände puistanud suuremal hulgal.

Ilmselt oli Karul kõht vägagi tühi ja ta leidis söögipoolist langilt, kändude alt.

Nr. 155. Ootaja.

Poisslaste silmad on sageli suuremad ja väiksemad. Kord suure mõisahoone taga läksid mul silmad suureks, sest üleval puuoksal istus kodukakk ja seda koos saagiga. Haruldane oli kaku saak-piiritaja, õhuvalla valitseja, keda väga raske tabada on. Vahel see osav lind vigastab end lennates pesale mõnes hoones või puuõõnsuses või pesakastis. Ja siis on kerget saaki kodukakulegi. Kakk oli teel kodu ehk pesa poole, seda siis koos saagiga, kus kakupojad saagiootel. Kusagil lähikonnas see pesa pidi olema, kas vanas mõisamajas või pargipuu õõnsuses. Ometi kakk ei tahtnud mulle pesa reeta ja ootas ning ootas. Ootajast kakk tegi seda mitu pikka minutit. Ja ei lennanudki ära minu suurte silmade saatel. Lõpuks ma väsisin ootamisest ja kui mõni minut hiljem tagasi samasse paika jõudsin, oligi kakk lahkunud. Õpetlik lugu targast ja ettevaatlikust kakust tegi mind ilma raamatutagi targemaks. Ja seda enam jätkasin suurte silmadega...

Neeruti park, lehekuu, 1987.

K: Kas Kakk tõesti varjas oodates pesa juurde lendu oma kodu ?

V: Jaa, Kakk oli kaval ja peitis inimpilgu eest oma kodu.

Seda teevad sageli teisedki varjulise eluviisiga linnud.

Nr. 156. Ilma hundiisuta.

Mets on vahel hirmsaid lugusid täis. Ühe korjasin Vohnja mees Ain Vihermetsaga Kõrvemaa servast ülesse. Väike märtsilõpumatk oli ise lõppemas kui maantee äärest metsa alt autolt löögi saanud põdra leidsime. Põder ise oli elus, aga pikali ja vast nädalajagu päevi juba nii lumel lebanud. Jalgu alla ta ei võtnud, kuigi ta proovis seda teha. Ja hundipaar oli vast kolmkümmend meetrit eemalt mööda läinud. Kindlasti said nad ka põdrast aimu, kuid pulmaaegne hunt pidi olema ilma suurema isuta. Ja nii jäigi põder lumes puutumata ja hundipaar läks edasi oma märtsiteed. Õpetlikud lood ootavad vahel nende leidjaid. Seegi lugu oli kahele mehele ülesotsimist väärt. Mets on vahel suurt õpetust täis. Seda siis kui sa ise teed nende juurde leiad.

Kõverjärve kandis, 1991.

K: Kas pulmitav Hundipaar on tõesti saagi suhtes ükskõikne ?

V: Jaa, enamasti ongi see nii.

Pulmade ajal Hundid peavad lugu vaid armastusest ning muu jääb neil enamasti tähelepanuta.

Nr. 157. Uus kodu.

Pakumeistriks sündisin ma pakk-paku haaval. Need kodukakkudele mõeldud suured pesapakud olid koolist vabade päevade pusimised ja valmisid mootorsae ja veel mõne vajaliku riistapuu abiga. Kui pakk seest õõnsaks oli saanud, pandi talle paksust lauast põhi alla ja katus peale nagu nokamütsi nokk. Kakumeistriks sündisin kevad-kevade haaval. Käisin varakevadel nende hüüde kuulamas ja hiljem sealt nende pesi otsimas. Üks kakupaar hüüdis Jõepere küla lähedal metsas. Mitte kaugel sealt, kus meie kuulus lauluisa ehk Viruma laulik Kreutzwald kord siia ilma sündis. Kui talvel metsatukk raiuti ja õõnsusega kaku pesapuugi kadus, ilmus üks minu kätetöö ehk pakk sinna lähedale haava otsa kakupaari ootama. Väike ja kasvav kakumeister ei saanud petta. Kevadel olid pakus udusulis neli kakupoega ja see oli pakumeistri esimene kakkude poolt asustatud pesapakk üldse. Rõõm oli ehk meistrist suuremgi, sest olin teinud koduta jäänud kakupaarile heateo ja ise meistrina õnnelikum kui ennem. Heategu oli see ka iseenda kui kakumeistri ja pakumeistri jaoks. Uue kodu leidnud kakupaar tänas oma hüüdudega kahte meistrit seal ka järgmisel kevadel. Ja meister tänas ennast hea mõtte eest just sinna läbiraiutud metsanurka üks pakk puu otsa tirida.

Jõepere, lehekuu, 1989-1990.

K: Kas Kakupaar tuli uude kodusse kui päriskodu oli maha raiutud ?

V: Jaa, lugu oligi nii.

Sedasi juhtub linnumaailmas sageli kui looduslik päriskodu on maha raiutud ja siis hõivatakse tehiskodu.

Nr. 158. Kuresöödi seanahk.

Kuresöödi päike oli pika tõusmisega. Ja Kuresöödi päike oli pika paistmisega. See tema tõus ja paistmine said minu jaoks pea, et veerand sajandit pikad, kuniks lõpuks mäenõlvale enam asja ei teinud. Kuresöödi saun oli päiksetõusu enda ajal ehitatud. Väike ja nelinurkne oli ta üks päikse enda pikk tunnistaja ja nägija ning vahel ka koos minuga trepil. Ja ikka näoga päikse enda poole. Saun oli vahel ka katusealuse ehk öömaja eest mulle ja sealt lugu ise hargnema hakkaski. Kuresöödi peremees naelutas nimelt kord sauna tagaseinale lastud metssea naha. Seda nii, et karvapool peitu jäi. Ja hommikuti hakkas mind äratama kirjurähni vali tagumine, kes nokaga nahale armu ei andnud. Ehk ta midagi sealt siis noka vahele sai ja just varakuti oli ta jälle platsis. Mulle kui magajale see trummeldamine ei meeldinud, aga rähnil olid omad mõtted ja tahtmised peas ning nii sain varajaste äratuste osaliseks. Rähni tagumine kestis terve suvepoolaasta ja alles sügise hakul jättis ta seanaha omapead. Ja siis jätsin jälle mina Kuresöödi sügise omapead ning rähni töödeldud seanahk jäi nii ilma rähni kui saunaliseta.

Kuresöödi, 2004.

K: Kas Rähn tõesti leidis seanahast midagi söödavat ?

V: Jaa, ilmselt siis Rähn midagi söödavat leidis ja seepärast Ta seanahka taguski nokaga.

Tühi kõht teeb looduses imet ja seda ka selles loos ja sellel juhtumil.

Nr. 159. Veab viltu.

Põdramees ehk põdra-uurija Jüri Tõnisson avas kord oma kuldse suu kui kuulis, et ma kaks põdrasarve korraga olin leidnud. Need Kõrvemaa südamest pärit kaks sarve olid lähestikku metsa all maas ja juba silmaga vaadates ühe ja sama põdra omad. Jüri on tark mees ja see tuli ka tema jutust järjekordselt välja. Niisiis kui põdral üks sarv maha kukub, siis hakkab allesjäänud oma raskusega pead viltu kiskuma ja loom vihastab ja tahab allesjäänud sarvest ka ruttu lahti saada. Ja seda võimalikult kiiresti. Nii tasubki sarveleiu puhul otsima hakata, kuniks teinegi sarv lähedalt leitud saab. Tark loom ja tema tark uurija olid mulle suurteks üllatusteks. Ja kõik algas ju sellest, et ühe metsade maa südamesse metsisetarkuste järele läksin ning põdrasarved leidsin.

Kõrvemaa, jürikuu, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Põder ajab sarved kiiresti maha just sellel põhjusel ?

V: Jaa, lugu tõene, Põder ajab sarved maha üpriski kiiresti kui esimene maha langenud on.

Mida suuremad sarved Põdra peas, seda rohkem hakkab üksik sarv pead viltu kallutama ja seda kiiremini tahab sarve omanik sellest lahti saada.

Nr. 160. Kes ta oli ?

Sügisesed lõputa käigud ei lõppe kindlasti enne mind. Vahel sa peatud kui midagi huvitavat kohtad ja pärast nendid, et peatus oli hetke väärt. Üks nimeta maanurk, mida ma ei teadnud ega tundnud, olid tolle sügise viimaseks käiguks. Ekslesin vana mõisa varemete juures ja veel mujalgi kui pisut viltuse kvartaliposti leidsin. Post oli kummalisi auke täis, küll suuremaid, küll väiksemaid. Keegi oli midagi otsinud ja ehk ka leidnud. See muströhni töödeldud kvartalipost oli selle retke suurim peatus ja kuulutas mulle uue sügise algust. Mina kuulutasin käigu kordaläinuks ja tänasin mõtetes rähni, kes

siis arvas posti südamest midagi söödavat leidvat. Posti juures ma seisatusin ja ei tahtnud kohe minna sealt ära. Nagu ikka ei taheta ära sealt, kus midagi algab ja lõppeb. Alanud sügis ja lõppenud matkahooaeg kohtusid ja mina olin nende kahe tunnistajaks. Üks suur rähn ei tee mitte iga päev ühte kvartaliposti auguliseks. Ja mitte iga päev ei kohtu sa algava sügisega ja matkava iseendaga.

Sügis, 2000, tundmatus paigas.

K: Miks Muströhn toksis kvartaliposti ?

V: Ju siis lootis midagi söödavat leida.

Seda Rähnid ikka teevad ja eriti siis kui kvartalipost vanem on ja pehkinud juba on ning tema sees midagi söödavat leida on.

Nr. 161. Esimene ööjutt.

Minu esimene ööjutt ei olnud tüdrukust leitud. Suvesoojadel öödel ilmus õue peale maha tume öölind, kes raamatu järgi öösorriks sai ristitud. Need öised linnud on ööputukate söödikud. Hilised lõikuskuised tulekud mööda asfalteed tõid nad tagasi minu öödesse. Õhtul kui öö jahedust loob juba, kaovad ka paljud ööputukad ja kogunevad päevasoojast soojale maanteele. Ja öölinnud sorrid ongi tee peal oma kõhtu täitmas. Sageli räägivad sellest autojuhid, kelle autotuledesse nad jäävad ja nii silma hakkavad. Õhtused sõidud asfaltteed mööda tulid ise minu ellu. Kui öölinde näha soovisin. Linnud, kes kui tüdrukute asemel mind hiliseks öölapseks tegid, on meil kultuurmaastike ja ka hõredate metsade elanikud. Oma suurte silmadega ongi nad tüdrukute moodi, keda õhtuti vaatama minna. Ja nii läksingi ehale esimest korda juba kaheksa aastaselt ja pole neid käike senini veel lõpetanud.

Neeruti, 1980.

K: Miks Öösorrid on teedel ?

V: Arvatakse, et seal on päikse käes soojas asfaldis putukaid ja nad tulevad nende jahile.

Päike soojendab asfaldi päeva jooksul ülesse ja sinna kogunevadki erinevad putukad, mida Öösorr süüa soovib.

Nr. 162. Sinikaelad Sinijärvel.

Kahekümnes august oli kunagi minusugusele väiksele mehele alati omamoodi suur päev. See kuulutas juba varajastel tundidel püssipaukudega pardijahi algust ja sedasi veel pea kuu aega. Partide rahulik elu keerati pea-peale ja nad otsisid rahu mujalt taga. Neeruit mägede väikseim järveke, Sinijärv oligi see üks rahupaik, kuhu paugutajad paugutama ei tohtinud minna. Ja iga aasta kahekümnenda augusti paiku olidki pardiparved kohal järveveel. See iga-aastane loodusnähtus kestis sama kaua kui jahihooaeg ja linnud lahkusid järvesilmalt alles siis kui kõik paugutajad koju jäid. Kiiresti nad alati kogunesid ja sama kiiresti nad jahihooaja lõpus lahkusid ning väike looduskaitsepisik oli see, mis mulle sealt eluks ajaks külge jäi. Et loodust on vaja kaitsta ja üks kaitseala ongi selleks kui loodud. Muul ajal elas järveke oma vaikelu, kuni pardiparved sügise eel kohale jõudma hakkasid.

Lõikuskuu, 1986, Neeruti.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Sinikael-pardid tulid jahimeeste eest Sinijärvele varju jahihooaja alguses kohe ?

V: Jaa, lugu tõene, Pardid tulid kohe esimestel jahihommikutel Sinijärvele.

Sedasi käituvad jahilinnud-loomad üpriski sageli.

Nr. 163. Haigrukoloonia külalised.

Haigrukoloonias on kahejalgsed külalised. Need on kolm meest, kes ülesse haigrupesade juurde ronivad, et haigrupoegadele rõngaid jalga panna. Üks haigrukoloonia on esmapilgul vaid haigrute endi päralt. Seal ei kosta muid hääli peale haigrukisa ja tundub, et seal rohkemat kedagi ei olegi. Nendest kolmest mehest üks olin mina, kes tuli vahetevahel hiljemgi haigruid jälle salamisi vaatama ja leidis üllatusi eest. Ühes vanas haigrupesas leidsin keskmist kasvu öökulli-kõrvukrätsu kolm poega ja see oli vaid keskmist kasvu üllatus. Ühes teises kuuses oli varesepesa ja sealgi lapsed kodus. Ja hiireviu pesa keset haigrute metsatukka oli juba suuremat kasvu üllatus ise. Haigur on suur ja tolerantne lind, kes ka teistest naabritest lugu peab. Nii veensid mind siis mitmed üllatused ühes haigrute pesitsuskoloonias. Üksik tagasituleja tuligi kui erinevat kasvu üllatusi taga otsima. Ja leitud haigrute naabrid nende endi koloonias olidki üksildasi uurimisretki väärt.

Vandu, 1986.

K: Kas Haigrukoloonias elab teisigi linde peale Haigrute endi ?

V: Jaa, lugu tõene, Koloonias leiavad elupaiga teisedki linnud.

Haigrud on teiste lindude ehk naabrite suhtes üpriski tolerantsed ning ei aja neid minema oma kolooniast.

Nr. 164. Luigejahil.

Tookord Käsmus kohatud Virko Sirkel ei tõmmanudki kusagil ringi. Valvas hoopis suuri silmi oma suveniiriputkat ja mind nähes kostitas jällenägemise auks ühe uue looga. Käsmu lahel ja sealse poolsaare ümbruses talvituvad lahtisel veepiiril luiged. Ometi ei lase neid rebased rahus seda teha ja lähevad just kuuvalgetel öödel oma võtma. Ja vahel nii edukalt, et luigejaht õnnestub ja päevavalgel on tunnistajaks kimp luigesulgi jääl öisest draamast ja võitlusest. Suurte ja tarkade silmadega Sirkel on seda ikka ja jälle tähele pannud ning kõige tunnistajaks olnud. Muidu kalurina on ta talvel rohkem kodune, ometi ei ole suured silmad siis vaid tal tubaseid toimetusi täis. Sealt silmadest leidsingi kord rebaste luigejahi loo.

Käsmu, august, 2008.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Rebane käis luigejahil ?

V: Jaa, lugu tõene Rebane käis sedapuhku luigejahil.

Ju siis oli karm talv ja muud saaki polnud võtta ning Rebane tahtis Luikedega kõhtu täita.

Nr. 165. Minu meremehe jutt.

Kadunud Kasispea mees Harri Sandström oli ise kui üks merejutustus, mis laevu ja meresõite täis. Esimesest koosveedetud õhtust alanud jutulõng viis mind koos temaga sinna, kuhu ma ise veel saanud ei olnud, purjelaevaga merele. Mulle kui Lahemaa linnumehele oli tal ka üks linnujutt ära rääkida. Nimelt juba purjelaevade ajastul juhtus vahel, et üle mere või Soome lahe rändavad veelinnud laeva ajutiseks puhkepaigaks valivad. Et siis teatud aja pärast laev maha jätta ja edasi lennata. Eks kui laev läheb rännuteele mittesobivas suunas, siis mingil hetkel otsustabki lind teekonda jätkata õiges suunas ja ilma laevata. Aastapäevad hiljem olin teel Tallinnast Helsingisse suurel reisiparvlaeval. Ja suur kajakas võttis seal katusekuplil istet. Ja peale pooletunnist tasuta sõitu jätkas oma teed. Harri kuulas mu loo hiljem ära ja noogutas mulle tunnustavalt, et aastapäevad tagasi teda hästi olin kuulanud.

Kasispea, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas rändlinnud talitavad sedamoodi laevadel ?

V: Jaa, see ongi täpselt nii.

Sedasi talitavad Kajakad sageli ja seda on tähele pandud juba ammustel aegadelgi.

Nr. 166. Minu leid.

Saaristomere mere sillerdus saatis mind ja minu kaaslast kolm pikka päeva. See sealne rahvuspargi töötaja Jouko Högmander viis mind igale poole oma mootorpaadiga ja vaikse mere üheks hääleks sai tema jutt, mis kõik sealse lahti seletas. Ühe kaljusaare peal mainis mees, et siiakanti on ilmunud uus merikotkapaar ja läheduses on ilmselt uus pesagi. Selle saarekese mändidest me algul pesa kohe kindlasti aimata ei osanud. See saareke oli kahe teise saare vahel neil kahel mõlemil olid suvilad ehk mökkid. Ühe juurest neist kostis muusikamasina häält ja teise juurest naela seina tagumist. Nii arvasimegi kahe mehega, et siit saarelt uut kotkapesa juba ei leia. Ometi oli saarel ja elul üllatus varuks ning minu terav pilk avastaski männivõrast uue pesa. Et merikotkas urbaniseerub, seda võib lugeda ajalehestki. Et kahe suvila vahelt leian rahvuspargi jaoks uue pesa, seda rääkis hiljem ka sealne kohalik ajaleht. Soome riigil oli ette nähtud uue kotkapesa leidmise puhul oma preemia. Selle eest sõitsin hiljem Karpaatidesse ja Tatratesse matkama ja võtsin ka sinna oma terava pilgu ikka ja jälle kaasa.

Saaristomeri, juuli, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas autor leidis uue Merikotka pesa ?

V: Jaa, lugu tõene, autoril oli terav pilk ja leidis uue kotkapesa.

Terava pilguga autor võttis ka Saaristomerele oma pilgu kaasa ja tulemuseks oligi uus leitud Merikotka pesa.

Nr. 167. Majatallaja.

Selles pealtnäha väikeses kevades oli siiski midagi ka peidus. Väiksed kolamised iseenda kunagise kevade maadel tõid kaugelt Setumaalt tagasitulnule väiksed leidmise pisarad silma ja tühjalt seisva naabermaja õue peal tuli ka kunagise naabrinaise kevad meelde. Küüniseinal seisid ikka veel naelutatuna minu enda tehtud linnupesakastid, mis naabrid minult kunagi küsisid. Ajahammas oli

neid vanemaks teinud, aga alles olid nad ikka ja pisaradki läksid mul suuremaks neid jälle nähes, seda peale 12 aastast vaheaega. Maja teisel korrusel oli seinas auguke. Justkui loodud kellegi jaoks sisse ja välja käimiseks. Ja minu sahisevad sammud möödunudaastases kulus tõid tuuletallaja uudistavad silmad auguservale uudistama. Leidmine oli uut kevadet väärt ja tallaja koduks saanud majapööning tõi mind hiljemgi sinna tagasi. See väike pistrik ongi vanade hoonete ja mahajäetud varesepesade elanik. Majapööningu kodust sirgus jaanipäevaks neli noort tuuletallajat. Minu pisarad olid sellest veelgi suuremad ja tagasituleja kolamised said jälle uut hoogu juurde.

Neeruti, mai, 1999.

K: Kas Tuuletallaja elas maja teisel korrusel ?

V: Jaa, Ta elas seal alaliselt.

Tuuletallaja elabki sageli inimelamutes kui selleks sobiv võimalus on.

Nr. 168. Pealakuti.

Otsija minus lõpetas hetkeks kui uue haukapesa leidsin. Otsijast sai peale leidmise hetke ronija, kes ülesse kuuse otsa pesa juurde ronis. Ja seal sai minust jälle otsija, kes pesapõhjast saagijäänuseid kilekotti korjab. Need siis selleks, et teada saada, mida hiljuti pesitsuse lõpetanud haukapaar ka saagiks söönud on. See pisut iseäralik haukapesa oli nimelt tuulepesa peale ehitatud. Hea koht, mis haukapaarile meeldis ja välja valitud sai. Minus uuesti ärganud otsija leidis aga peagi uue üllatuse. See tuulepesa oli aastate jooksul kasvanud ülessepoole. Ja tema all oli kunagi kaugete aastate eest olnud juba siis esimene haukapesa. Mõned pikki aastaid näinud tuviluud ja oravakondid rääkisid ise sellest. Ja nüüd, kes teab kui kaua aega hiljem tuli siis uus haukapaar, kes sama tuulepesa koduks välja endale valis. Mis siis, et see aastate jooksul ülessepoole kasvanud oli. Otsijast kuuse otsas sai taas jälle ronija, kes maa peale jõudis ja siis jälle oma teed mineja. Ka järgmisel kevadel olid pesaomanikud jällegi kohal ja ronijast sai üleval kuusevõras jälle üks otsija.

Vandu, 1989-1990.

K: Kas tõesti oli vana ammune Haukapesa vanast allpool ?

V: Jaa, lugu oligi nii, et vana Haukapesa oli uuest allpool.

Ilmselt oli tuulepesa Haukale väga sobiv pesapaik ja ta ei jätnud seda maha ka siis kui see ülessepoole kasvas ja tuligi sinna tagasi ja tegi uue pesa.

Nr. 169. Luurajad.

Külavaheteed mööda saabub jalgrattaga esimene luuraja. Tänase päevalae päikse all läheb ta otsima uut hiireviu pesa, mille täpset asukohta ta ei tea veel, natuke aga siiski aimab juba. Külavaheteelt ära keerates, peidab ta jalgratta külavaheliste kadakate vahele ja ongi uueks pesaotsimiseks vaim tal valmis. Metsaserva kohale ilmub veel üks luuraja, hiireviust isalind ja enam ei lase kumbki üksteist silmist. Ja maapealne luuraja aimab midagi tähtsat-pesa ongi lähedal. Kui metsaserv on lähedale jõudnud, tuleb taevane luuraja allapoole ja poetab oma kõverast nokast esimese ärevushüüu. Maapealne luuraja keerab metsa puude vahele ja taevane üleval läheb veelgi rohkem endast välja. Ja keset kuusikut väikse häilu servas kuivanud kuuses oligi kauaotsitud viupesa kahe udusulis pojaga.

Maapealne luuraja lahkub pesa juurest, et kunagi jälle tagasi siia tulla. Luurav lind metsa kohal ei lase teda veel niipea silmist ja saadab teda ainitise pilguga, kuniks viimane jalgrattaga tal silmist kaob. Nii räägib üks lugu kahest, kes üksteisest hästi aru said ja sellest ka üksteisele märku andsid. Üks vaikides ja maapinnal otsides ning teine häälekalt ja üleval lennates.

Vandu, jaanikuu, 1989.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas leidsin ühe käiguga ja vanalindude luuramise järgi uue Viupesa ?

V: Jaa, lugu tõene, täpselt nii see oligi.

Viupaar luuras mind pesa lähistel ja sedasi ühtlasi reetis oma pesapaiga mulle.

Nr. 170. Tolmused puud.

Jõudmiste aeg kevad on kätte jõudmas. Ta ise jõuabki kohale jõudmine-jõudmise kaupa nii, kuidas minu enda käigud edenevad. Üks kauaotsitud paik, mis väikse merelahega piirneb, kandis nime Letipea ja kaarditüki järgi olengi varsti sinna peagi kohale jõudmas. Sinna, kus ka kevadet ees ootamas peaks olema. See Kunda linnast mitte kaugel asuv kevadine paik on see, kuhu elus esimest korda pärale jõudma hakkan. Enne uut mereäärset kevadet on veel minna läbi rannametsade, kus männi ja kuusepuud pisut teist värvi. Need hallikad puud räägivad ise, et Kunda tsemenditolm siia tuultega kohale jõuab. Enne kevadet ennast tehtud avastus on mulle uus ja pisut ka mõtlemapanev. Kaarditüki järgi on siit Kundasse veel kümmekond kilomeetrit minna ja hallid ning pisut nukrad puutüved annavad sellest juba nüüd märku. Avanev väike merelaht oligi üks uus kevadine algus ja väike tõdemus enne seda tolmuste puutüvede juures oli üks osa Kunda linna lähedalt leitud kevadest. Kevades ja tema alguses võib leida ka muud kui pelgalt õnne ja rõõmu. Tolmukorraga kaetud metsahinged - puud tõidki väiksed kurvad mõtted mulle pähe. Jõudmine Letipeale, mere äärde, viis nad siiski peagi peast minema.

Letipea, aprill, 1991.

K: Kui kaugelt eemalt hakkasid kunagi Kunda tolmust tolmused puud pihta, seda Kunda linnast eemalt ?

V: See raadius Kunda linnast oli ca. kümmekond kilomeetrit.

Kunda linna tsemenditolm levis kunagi tõesti kuni kümme kilomeetrit ja oli nii kaugelt juba puudelt märgatav.

Nr. 171. Paadialused.

Ühe paadi alt võib sageli ühteteist huvitavat leida. Esimesed jõudmised põhjarannikule, kus rannas külatanumad ja seal ka paadid rannas, tegid mulle peagi selgeks, et ma ei ole üksinda nende juures midagi otsimas. Meie suurimad pardid mere ääres-Ristpardid, said mulle kiiresti kaaslasteks, kes ka kummuli paate uudistamas käivad. See kevade lõpu aegne rahutu aeg nii minu kui partide elus ongi otsimiste parim aeg. Need kaunid linnud on need, kes siis pesitsuspaika taga otsivad ning siis uurivad ka paadialuseid või majapööninguid või midagi leiavad sillapalkide alt. Minu mõttekaaslasteks said nad kohe esimesest mereäärsest kevadest saadik kui üheskoos kevadeti seal otsima asusime. Rõõm mitmekesi mererannas ja kevades olla on lühike, vast mõned loetud nädalad. Siis saavad partidel

pesaotsingud mööda ja nende maapealne sõber peab kooli või töö juurde tagasi pöörduma. Lühike õnnelik aeg rannas koos paadialustega tuleb siiski igal aastal tagasi ja just värvilised ristpardipaarid on need, kes mind kevadistese randadesse jälle tagasi kutsuvad.

Lahemaa 1991-1995.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Ristpardid otsivad igalt poolt endale kodusid kevadel ?

V: Jaa, lugu tõene, Ristpardid otsivad pesa ja uut kodu ning teevad seda igalt poolt mere äärest.

Aktiivsel pesaotsingute ajal kolavad nad uue kodu otsinguil igal pool, ka paatide all ja pööningutelgi ja mujalgi…

Nr. 172. Käsmu rebane.

Virko Sirkel oma lugusid täis suurte silmadega ootas ja valvas oma suveniiriputkat. Need turismibussid, kes tema juurde Käsmu küla lõppu bussiplatsile saabusid, tõid kaasa ostuhuvilised, aga mitte ühtegi lugu koos endaga. Oma mere ja mereäärsete lugude jahil käis ta ikka omapead, kuniks üks inimjulge rebane lähedalt metsast ootavale mehele ise loo kohale tõi. See rebane hakkas saabuvatele turismibussidele vastas käima ja sai nii alati suure tähelepanu osaliseks ja tehtud piltide ja suurte elamuste eest sai ta ekskursanitedelt vastu suupoolist. See tõi ta ikka ja jälle bussiplatsile tagasi ja jälle ei petnud saabunud turistid tema lootusi. Lugu Käsmu rebasest kestis kolm turismihooaega ja sügise lõpuga alates pidi ta omapead hakkama saama, seda kuni järgmise aasta lehekuuni. Neljandal kevadel jäi ta siiski tulemata. Pikk talv viis ta ilmselt Käsmu poolsaare elanike seast ja alles jäi ta lühida loona, mille tuttavatest silmadest hiljem välja lugesin.

Käsmu, 2004-2007.

K: Kas Rebane tõesti elas inimestest turistide abist ja toidust ?

V: Jaa, Rebane oli sellele spetsialiseerunud.

Seda vahel harva elus ja looduses juhtub ja selles looski tuli seda ette.

Nr. 173. Katuselõhkujad.

Giidiameti juurde kuulub ka ootamiste tants. See kui tulema peab hakkama sinu suur buss ja sinust huvitatud turistide rühm. See Palmse mõisa juures oma rühma ootamiste lugu sai pikk kokku kaheksa aastat. Vana ilmega tõllakuuri vana ja lagunema kippuv kivikatus oli kohati juba auklik ja Palmse küla hakkidele meelispaigaks. Mõnest suuremast avast mahtus hakk ilusti sisse ja välja käima ning peagi oli august endast kosta hakipoegade kisa. Giidist ootaja, kes kui hakkide keelest aru sai, nägi vahel mõnda linnust katuselõhkujat. See, kes üritab mõnda katuseauku suuremaks kangutada. Et sealt siis äkki sisse mahtuda, et siis seal endale uus kodu leida. Targemaks saada sooviv giid saigi niimoodi oodates targemaks ja andis oma tarkuse kohe ka saabunud mõisahuvilistele edasi. Üks kivikatus lagunebki vanast peast kiiremini just siis kui hakid tema vastu huvi tunnevad.

Palmse, 1996-2003.

K: Kas Hakid lõhuvad majade katuseid ?

V: Jaa, Hakid teevad seda.

Nad lõhuvad eriti vanasid katuseid, seda lootuses endale kodu sinna rajada.

Nr. 174. Kuusehommik.

Kuusk ja mina ootasime nädalapäevad teineteist. Peale nädalatagust kuuse leidmist ühe kadakatega palistatud teekese servas, olingi teel tema juurde tagasi. Ta kutsus mind pildistama enda juures ja öine rahutu uni lõppes esimese poole ööga. Puukesel oli kuus punakat käbi küljes ja ise ta oli nii väike, et ei ulatunud üle rohurinde vaatama. Nädalaga sündis talle oma nimi-Väike Käbikandja ja statiivi ja fotokaameraga läksin talle külaliseks. Tõusev päike vaatas teda rohukõrte vahelt ja kastepisarates käbid olid kui pildistamiseks loodud. Poolteist tundi tantsu pea ühe koha peal tema juures andsid sadakond kaadrit ja igaühe peal oli ta pisut erineva moega. Tõusev päike, kes talle oma mitu palet lõi, sai meie sõbraks ja kinkiski mulle sadakond kuusepilti. Tänutäheks väiksele kuusele, kes juba käbikandja. Tänulik olin ka iseendale, et ma ta rohukõrte vahelt avastasin ja teda üksi ei jätnud. Tagasi jõudnud, kiitsin ühte varast ärkajat, kes haruldase leiu kaamerasse püüdis. Ja kahekesi olles päiksest sõbra pilgu all, oli viimasest kevadisest ööst saanud suve esimene päev.

Vandu, suvepööripäev, 2000.

K: Kas väikesel kuusel võib kasvada käbisid ?

V: Jaa, ka väikene kuusepuu võib olla käbidega.

Seda juhtub harva, aga tuleb siiski looduses ette.

Nr. 175. Sügise märk.

Jõudjale Letipeal oli juulikuu viimane päev. Peale kaheksateist aastast vaheaega tulen ma koos pisaratega, kus palju minevikku peidus. Sest nii palju aastaid tagasi sündis siia ilma praeguse maastikukaitseala esivanem-linnukaitseala. See kolme ööpäevaga loodud looduskaitselaps sündis selleks, et siia Kunda sadamat ei rajataks. Elumerelt pikki aastaid hiljem nüüd sinise mere äärde jõudnud, tulevadki pisarad silma ja lendu läinud kuldnokaparv vaatab ülevalt rannas istujat. Letipea looja leiab kuldnokaparves esimese sügise märgi ja lisanduvad uued pisarad, sest vanad tal korraga otsa said. Neis uutes oli leidjarõõm, et kunagisest linnukaitsealast on vahepealsete aastatega hästi toimiv maastikukaitseala saanud. Seal, kus kaitseala tõesti olemas on ja kõik looduse loomulikku rada pidi kulgeb. Võtsin oma pisarad tagasiteele kaasa ja kuldnokaparv lahe kohal kinnitas, et algab teekond suveharjast sügise poole. Suve keskpaiga käik väikse lahe kaldale oligi see, mida suveharjast otsisin ja roostikku ööbima kogunevad kuldnokad kutsusid edasi mind minema sügise poole, seda peale tähtsat peatust ühes tähtsas paigas.

Letipea, heinakuu, 2010.

K: Millal hakkavad Kuldnokad parvedesse kogunema ?

V: Juba heinakuu ehk juuli lõpus nad hakkavad parvedesse kogunema.

Kohe kui noorlinnud on iseseisvunud, siis nad alustavadki parvedesse kogunemist.

Nr. 176. Ärataja.

Ornitoloogist giidiks hakanule tuli paljusid külla. Neid oli igalt poolt ja igasuguseid, kuni kord sakslastest linnuhuvilised hotelli ette bussiga saabusid. Õhtul nad jalutasid oma giidi saatel Palmse mõisa taga pargis ja ma näitasin neile sinna ühe tamme otsa pandud väiksemat sorti pesapakku, mis õõnetuvile mõeldud. Linnusõbrad läksid hotelli und ootama ja see tuligi, ümbritsev vaikus ümberringi. Kella poole viie paiku ehk uue päevapuna aegu hakkas kostma pargist, sealtpoolt, kus pesapakk puus, õõnetuvi kumedat hüüdu. Ülesäratatud linnusõbrad olid oma giidile tänulikud, et see sinna kord pesapaku üles puusse vinnas ja selle omanik esimese linnuhuviliste grupi hommikul maast lahti ajas. Ka teine ja kolmas linnugrupp said varajasest äratajast osa ja seda rohkem oli mul hea meel, et enne giidiks hakkamist ornitoloogiks olin olnud.

Palmses, lehekuus 1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Õõnetuvid tulid minu pandud pesapakkudesse ?

V: Jaa, lugu tõene Nad tegid seda.

Pesapakud Palmse pargis olid just selle sobiva suurusega ja Õõnetuvid tulidki sinna elama.

Nr. 177. Lookas kased.

Neeruti Tagajärve äärses seisakute paigas on omapärased kased. Keegi oleks nagu nad looka painutanud, nii, et ladvad pea ninapidi veepeeglit puudutavad. Kaunis paik kaunite lookas kaskedega on see, kus seisatuda, sest kus sa seda mujal ikka teed kui ühes kaunis paigas. Need mõned paarikümneaastased kased on ise end looka lasknud aastatega ja vaid nad ise teavad miks ja kuidas nad seda teinud on. Järvekaldal on veel mitmeid seisakute paiku. Pikimad hetked ajas peatuvad siiski lookas kaskede juures. Looduse saladused on need, mis mind juba varakult kord otsima panid. Saladusi täis loodus paneb pea tööle, nii ka Tagajärve äärsed lookas kased. Et miks nad niimoodi paindunud on ja miks nad inimesi seisatuma endi juures panevad. Inimesed, kes seal peatuvad ja pildistavad neid on nüüd ise ka saladuse võrra rikkamad ja teatud salapära kaunistab nii inimest kui lookas kaskesid ühe järve veepiiril.

Neeruti.

K: Miks Kased painduvad veepinna kohale ?

V: Sest seal rohkem ruumi ja valgust neile on kui kaldapoolses servas.

Nr. 178. Lumepiiril.

Ühel jää ja lumepiiril juhtub vahel kummalisi asju. See Võsult Rakvere poole välja sõitev maantee tõuseb Koljakul mäkke ja just sügiseti ja kevadeti ongi seal vahel lumepiir. Kui jalamehest mina mäe otsa jõudis kord esimese oktoobrilumega oli mäealusest mustast maast saanud valge jalgealune üleval mäeharjal. Autojuhid, kes seda mäge vahel mõõdavad, tunnistavad ikka ja jälle, et see mägi libedam on kui muu maantee. Võsule Tartust tulev buss vahel ei tulegi Palmse kaudu, vaid libedat mäge pelgav bussijuht teeb Haljala kaudu oma sõidu. Nii sain teada ühe mäe saladuse ja ikka ja jälle on õnnestunud mul seda ka ise kogeda. Mere poolt maa poole suunduvad pilved, mis mäenõlvani jõuavad, poetavadki seal oma esimesed valged jäised pisarad ja seda teadagi miks. Nii räägib üks looduse aabits sellele, kes ise seda väljas lugemas käib või kes seda teistelt kuulata oskab.

Koljaku, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Koljaku mägi on lumepiiriks ?

V: Jaa, lugu tõene ja täpselt nii see ongi.

Koljaku mägi on merest mõne kilomeetri kaugusel ja ometi on seal alati lumisem ja libedam talveti kui mujal tasasel maal ümbruskonnas.

Nr. 179. Õhtulend.

Üllatus minu jaoks on ilmselt üllatus ka teiste jaoks. Metsisemeheks kord hakanuna arvasin, et minust Alutaguse ja Kõrvemaa metsades saab varahommikune metsisemängudesse mineja. Jutud metsisekukkede õhtusest sisselennust olidki vaid jutud, mis siiski endaga kaasa võtsin sinna. Enne päevavalge kadumist jõudsin nii esimestesse mängudesse ja üllatused kinnitasid, et jutul tõepõhi all on. Videvikus saabuv kukk tuleb suure robinaga väljavalitud männilatva ja tema maapealne ootaja vaikib nüüd ja on pea liikumatu. Nii kordub videvikutunnil sama palju kordi kui on kukki mängupaika saabumas. Koos jääme vaikseks ja liikumatuks, et hommikuni öös olla. Õhtused tulejad on siis öösaadikud ja alles tund enne valgenemist algab see metsisemäng, millest raamatud kirjutavad ja linnumehed räägivad. Õhtune metsisemängu saladus on paljudele üllatuseks ja üllatada tahtsin nüüd lugejatki nii nagu ise üllatusin sadu kordi suure robinaga männilatva ööbima saabuvatest suurtest lindudest.

Alutaguse ja Kõrvemaa, 1992-1994.

K: Kas Metsised tulevad mängu juba õhtul või siiski alles hommikul vara ?

V: Metsisekuked tulevad Mängu juba õhtuti kohale.

Täpselt nii see ongi ja kuked on juba õhtuti oma mängupuude otsas hommikut ootamas.

Nr. 180. Soome varesed.

Tähelepanelik on üks inimene kõige rohkem kevadel. Sedasi arvasin iseendastki juba siis kui varesed paaridesse jagunevad. Et kevadine vares teistmoodi on kui talvine, seda rääkisid nad ise omas keeles suurtes kaskedes ja mina kui talvel nende keele omapead ära õppinud, sain jälle targemaks. Kord ennast targemaks raamatust loetud vareste lugu vestis, et talvel on meil hoopis Soome varesed. Ja meie kodused linnud lendavad lõuna poole, Leedumaale, Valgevenesse ja Poolasse välja. Kevadel kui neil meie omadel seal kodumaa igatsus peale tuleb, on nad varsti tagasi ja üks terase silmaga nende sõber panigi seda kõike tähele. Vareste rõngastaja argipäev viis teda puude otsa ja külaümbruse vareselapsed said kõik omale linnurõngad jalga. Õnnelik nende sõber kadus külateedele ja alles talvel tuletas kirjake postkastis talle kevadist hobi meelde. Saabunud teade rääkis minu rõngastatud vareselapsest, kes Valgevenes noorukina püssimehe ette jäi ja raamatust pärit varesetarkus oli saanud nii kinnituse. Giidina hiljem seda kõike ekskursantidele rääkides jäädigi mind rohkem uskuma kui mitmest kohast pärit tarkust. Üks siis tähelepanelikust silmapaarist leitud ja teine raamatust loetud ja kolmas elust võetud.

Neeruti, 1983.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk talvel ongi meil Soome Varesed ja meie omad on lõuna pool ?

V: Jaa, lugu tõene, meie Varesed talvituvad meist hoopis lõuna pool ja asemele tulevad talveks Soome varesed.

Seda on tähele pandud ja kindlaks tehtud varemgi ning ju siis ongi see kõik tõsi.

Nr. 181. Tugevamad.

Maja ja minu lugu oli ka rotikrabinate lugu. Need hääled, millega nad vaikust täitsid, olid igasugust täis, vahel kuni omavaheliste kaklemisteni välja. Mustade ja hallide rottide häältel ma vahet ei teinud, seda senikauaks, kuni omavahelisteks kaklusteks läks. See müdin eeskambris, mis tahatuppa kostis, oli see, mis mustade ülemvõimu majakeses lõpetas, sest hallid võimu võtsid. Selgeks saanud rotilugu oli jälle see, mis mind targemaks oli teinud ja see tarkus tuli ise tuppa minu juurde. See Kagu-Eesti nurgake, kus nii hallid kui mustad rotid elavad, ongi ka see paik, kus nad omavahel jõudu katsuvad ja kus hallid on need, kes mustad minema ajavad. Tugevama jõud ja õigus on need, mis hallidest minugi majakeses minu naabrid tegid ja vaid kuhugile kadunud mustad tuletasid mulle meelde, et Kagu-Eesti nende elupaigaks on.

Kauksi, 1996.

K: Kummad Rotid on tugevamad, kas hallid või mustad ?

V: Hallid on agressiivsemad ja tugevamad ning tõrjuvad mustad minema.

Hallid on alati domineerivamad ja ajavad mustad sealt minema, kus nad ise elada soovivad.

Nr. 182. Ühe silla lugu.

Kevadine juba lahtisulanud asfalttee oli see paik, kus ehk kevad algas. Tee, mis mereranda pidi Võsult tuleb, et Altjale jõuda ja mindki sinna kohale viia, läheb väiksest Koolimäe järvest mööda. See kunagine merelaht on tee alt läbivoolava ojakesega oma suure sõbra endaga ühenduses. Kuuldud jutuke, mis legendisarnaselt kõlas räägib, et Koolimäe lahe haugid siia järvekesse kudema tulevad. Ja väikse sillakese peale tulevad kevadeti kalamehed järvekesest oma küsima. Ja kord kui saamahimulisi palju sillakesele oli kogunenud, oli sillakese tervis üles ütelnud ja kalameeste kamp vette nii sattunud. Hilisemakski peatuspaigaks saanud tähtis koht asfalteel oli see, kus ekskursioonibusse peatasin ja seda lugu ekskursantidele rääkisin. Tähtis koht sai kõigi lemmikuks ning kunagine kevadine peatuja seal ja loo leidja peal loo ärarääkimist aplausi osaliseks. Et üks kevadine matk mulle ühe peatuse ja loo kingib ning hiljem palju kuulsust kaasa toob, seda ma esimesel peatusel kohe ei teadnud. Alles hiljem otsustasin loo leidmise ja peatuspaiga juurde tagasi pöörduda ning sajad ekskursioonibussid said minu kunagisest tähtsast peatuspaigast oma osa.

Koolimäe, 1991-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas sild vajus kokku kalameeste all ?

V: Jaa, lugu tõene, sild vajus kokku.

Sild oli vana ja ei pidanud raskusele vastu.

Nr. 183. Metsis kardab ja ei karda.

Kõrvemaast sai minu üks tarkuste kogumise paik. Metsisemängude kontrollija argipäev viis mind sinna kahel kevadel pea kümme korda ja targemaks saanud mees oli see, kes sealt tagasi sama palju kordi tuli. Varane metsisemäng oli elus esimest korda see paik, kus kord händkakk alustavale kukele kaasa hüüdis sealsamas lähedal. Mängiv kukk oli see, kes end sellest segada ei lasknud ja nii nad mõlemad mind äratasid. Teisel sama maa metsisekevadel oli kassikaku hüüd läheduses see, mis mind äratas ja mängiva kuke lõpetama ehk vaikima pani. Ja nii rääkis ka kunagi üks nooruses läbi loetud raamatki, et mänguhoos isametsis ei pelga händkaku hüüdu ja kassikaku hääl ta kohe verest välja lööb ja vaikseks teeb. Nii targaks saanuna jõudsingi Kõrvemaale ja veel targemana tulin sealt ka tagasi koos teadmisega, et kes on ühe metsisemängu sõber ja kes vaenlane.

Kõrvemaal, 1992-1993.

K: Kas lugu tõene või mitte, ehk kas mängiv Metsis kardab Kassikakku ja ei karda Händkakku ?

V: Lugu tõene, Metsis mängu ajal ei karda Händkakku ja kardab Kassikakku.

Händkakk kui väiksem Metsist mängu ajal ei hirmuta, Kassikakk teeb seda aga küll kui suurem ja ohtlikum.

Nr. 184. Pritsikuurid.

Vapper rääkija ehk giid oli see, kes kaheksa aastat ka minus pead tõstis ja häält tegi ning ka Võsult või Käsmult sadu kordi läbi sõitis. Seal mõlemis oli pritsikuur tee ääres ja kõike teadma pidav teadjamees siis avaski oma kuldse suu. Ja suu lahti kuulajad olid need, kes pea alati esimest korda teada said, et miks ühel pritsikuuril säärane kõrge torn on. See ammutuntud tõde rääkis sellest, et seal tornis kummivoolkuid kuivatati. Õnnelik tark mees olin jälle mina, kes rahuloleva grupi järel õhtul uinus ja oma kunagist teadjahimu tänas, kes ise järgi uuris, et miks pritsikuuril üldse kõrge uhke torn on.

Võsu-Käsmu 1996-2003.

K: Miks on pritsikuuril kõrge torn ? 1. Et seal passis tulevalvur. 2. Et voolikud saaksid seal kuivatatud.

V: 2. Et voolikuid saaks seal kuivatada.

Pritsikuuri kõrge torn ongi ikka selle pärast olemas, et seal saaks voolikuid rippuma panna ja neid seal kuivatada.

Nr. 185. Julge.

Hiljuti avanenud jõevee peeglis on märtsikuist taevast ja pargitaguses jõekäärus on kevadise kalamehe vaikne paigake. Tee peale ta oma vaikuses ei paista ja ükski teeline ei tea tema saladust. Liikumatu õngekork ja vaikselt liikuv jõevesi naelutavad õngitseja paigale ja vaikse ootamise tasu ei lase end kaua oodata. Ondatra jõuab jõekääru ja mõni meeter kalamehest eemal ronib kaldale ning asub oma pruuni kasukat kõhvitsema. Kahekesi kõrvuti möödub pooltund ja poisike , kes kala ei saanud, sai ondatraga sõbraks, mis siis, et viimane seda ise ei teadnud. Kui loomake lahkub, õngitseb kalamees veel mõnda aega, kuni liikumatu õngekork ta koju ära lõpuks kutsub. Väike kevadine algus oli liikumatus kalamehes peidus, kes ootas ja ootas kuni tuli loomake ja kevadise hetke endaga kaasa tõi. Pea liikumatu ootaja sai kingituseks väikse kohtumise, mis tee peale ei paistnud ja mis vaid talle ühe kevade alustuseks jäi.

Neeruti, märts, 1982.

K: Kas Ondatra tuli kalamehele ligi ?

V: Jaa, ta tuli ligi ja ei peljanud üldsegi mind.

Ilmselt ei pidanud ta kalameest vaenlaseks ja võib-olla ei pannud teda üldsegi tähele.

Nr. 186. Üks tähtis jõgi.

See ürgne jõgi kutsus neli meest enda juurde. Nädal aega mängisid nad nelja ürgset meest ja nägid nad vaid üksteist ja ürgset jõemaastikku. Ürgne kutse, mis meiesuguseid ikka tsivilisatsioonist aeg-ajalt ära toob, viis meid sinna, kus vaid kotkapoeg hüüab ja põdrajälg kaldamudas reedab, et keegi siinmail siiski elab. Paadimatkajad kaardistavad jõepõhjas kruusaseid jõelõike kui potentsiaalseid lõhe ja meriforelli kudupaikasid. Ja mida rohkem nad neid kokku saavad, seda suuremaks saab nende kodune ürgne jõgi kui Läänemere suurimaid lõhejõgesid. Jõekäärudes avanev ürgne võlu on see, mis nad ära teeb ja nüüd on igaühel midagi millega linna tagasi minna. See omavõtjate seltskond oli kahte meest ja kahte poissi täis. Nädalane matk viis nad läbi ürgse maastiku ja see jõgi, mis seal endale teed läbi maastiku otsib ja otsinud on, ongi Eesti üks suurimaid ja tähtsamaid lõhekudujõgesid, mis kalatrepi abil avada tuleb ja mis Valgejõe nime kannab.

Tapa-Nõmmeveski, august, 1995.

K: Kas Valgejõgi on Eesti üks suurimaid Lõhede kudujõgesid ?

V: Jaa, see ongi nii täpselt.

Valgejõgi on kudupaikade pindala poolest Eestis kolmandal kohal,

Nr. 187. Üksik käik.

Tagasi ühe jõe äärde kutsus mind mitu häält. Üks neist oli see, kes kunagi Pärlijões sukeldus ja kõik sealsed viimased ebapärlikarbid kokku luges. Siis kutsus veel ühe looduskaitsja hääl, kes kunagi karbikaitses alguse ehk otsa lahti tegi. See kaugete aastat tagune kutse kutsuski üksikule käigule siis kui viimasest sukeldumisest tosinkond aastat möödas oli. Üksik kõndija jõuab jõe äärde ja kopratammi taga poetab pisarad, sest koprad jõe ära vallutanud on. Kurja tõde kuulutav käik rääkiski, et pahandust tekitav kobras jõe tammidega kinni paneb ja karbid soojas ja mudases vees oma kiire lõpu leiavad. Karm tõdemus oligi see, mis sellest käigust hinge puges ja üksik mees jõekaldalt lahkub ning tõdeb järjekordselt, et tema kunagised uurimisalused jahedas vees peagi jõest kaduma hakkavad. Looduse vastu ei saa vahel ka looduskaitsjad mitte. Jõe ära vallutanud koprad on kurja juured ja juba järgmine üksik käik võib olla mul jõe äärde, kus enam ühtegi ebapärlikarpi ei ela. See järgmine käik sinna jõe äärde võib-olla juba mõne aasta pärast ja jõest kadunud viimased karbid on saanud ajalooraamatuks.

Pärlijõgi, 2007.

K: Kuidas teevad Koprad Ebapärlikarbile kurja ?

V: Nad paisutavad oma tammidega jõe ülesse ja vesi soojeneb ja koguneb ka mudasetteid jõe põhja, mida Ebapärlikarp ei soovi.

Ebapärlikarp elab vaid puhtas vees, vooluvees ja ei saa hakkama Kopra poolt paisutatud jõevees.

Nr. 188. Ruttu rikkaks.

1991 aasta kevad tegi mind ruttu õige rikkaks. Esimene mereäärne vallutus tõi maamehele sina silmadesse ja rikkamaks said ka minu võrra mõned rannapered, kus peatuspaika ning öömaja küsisin ja sain. Vastutasuks kuulsin esimese mereloo, mis ka üheks rikkuseks sai. Üks Peterburi laev oli jäänud maitormiga merehätta ja lastiks olnud Karjala kase laadung lasti vette, et madal laev vesilasti ei läheks. Tormituul, mis mere poolt puhus, ajas kasepalgid randa ja põhjaranna mehed saidki ruttu rikkaks. Kes kuhu oma kasepalgid müüs, see jäi enamasti igamehe enda teada. Et Karjala kase puidu eest head raha saab, see ei jäänud enam rannameeste teadmiseks. Randa jõudnud maamees korjas kaasa esimese mereloo ja rikkamaks saanuna sain hoogu juurde, et edasi merelugusid kaasa korjata.

Põhjarannas, mai, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Peterburi laev lasi Karjala-kase laadungi vette ?

V: Jaa, lugu tõene ja see oligi nii.

Rannamehed teadsid vägagi hästi Kaskede väärtust ja said, mida soovisid.

Nr. 189. Siigade kudupaigad.

Talviste puude vahelt mere äärde jõudja on üllatusteks valmis. Hea üllatus on meri ise kui ta end näitama hakkab. Üle pikkade aastakümnete taas vaba maa ja rahva talv oli 1991-1992 aastal. Vabana tundis end ka mererand võõrast piirivalvest ja see vabadus tõi mindki uudistama põhjarannikut. Kolme suure Peterburi laeva üllatus oli suur ja mitte enam nii hea. Kolmes Lahemaa lahes tõmbasid nad põhjatraalidega siiakoelmud kõik segamini ehk rüüstasid need. Ja kui kuri töö tehtud sai, kadusid kolm laeva taas Peterburi suunas. Hingedraama põues pöördusin lina tagasi ja sain sellest ka hiljem ajalehestki lugeda. Lobi tollane metsavaht Jüri Voore oli ka üllatusi mere ääres otsimas. Hingedraama põues käis ta isegi ära valitsuses ja Arnold Rüütli jutul, ometi jäime hingedraamaga omapead, sest keerulised ajad Eestimaal hoidsid mõtted kõigil mujal ja keegi ei tahtnud meie murest midagi kuulda. Nii jäimegi Jüriga ja kolme lahe äärsete kohalikega hingedraamaga omapead ja vaid saabuv kevad ja uued meeldivad üllatused mere ääres viisid muremõtted peast.

Lahemaa, talv, 1991-1992.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Peterburi laevad rüüstasid Siigade kudupaiku ?

V: Jaa, lugu tõene, nad tegid seda.

Oli ülemineku talv ja aeg kahe aja ning kahe riigi vahel.

Nr. 190. Parginumber.

Esimene mõisapark Neerutis oli suur ja avar. Ma eksisin sinna ära ja suured ja vanad pargipuud olid väikse mehe ainsad tummad tunnistajad. Aasta-aastalt hakkasin tegema minagi seda, mida kõik teevad, hakkasin kasvama suuremaks. Saladuslik park oli ikka ja jälle see paik, kes end kogumas käisin ja just tänu esimesele pargile hakkas hing kasvama koos sirguva kehaga. Mõisavanaema jutud saatsid mind pargipuude vahel ja park sai esimeste sõnakogumiste paigaks. Kümme aastat koos

kasvanud, viisid uued elutuuled mind pargi lähedalt maakodust ja avar maailm kutsus enda juurde. Igatsus suurte pargipuude järele oli see, mis mind pargikülaliseks tegi. Eestimaa kui mõisade maa kinkis meile ka palju mõisaparke. Nende kogujaks sain mina ise ja kui kakskümmend aastat kogutud sai ja kui kõik meie pargid kokkuloetud said, olin viiesajas mõisapargis hinge suurendamas käinud. Suur parginumber väikse maa kohta tuleb ehk üllatusena. Ometi on minu suur pargihing ja kõik kirjapandud pargikäigud tunnistajaks, et just niipalju neid Eestimaal ongi.

K: Kui palju on tänapäeval Eestis mõisaparke ?

V: Laias laastus siis pooltuhat ehk viissada tükki ja tervet.

Tänapäeval on arvel Eestis tõesti ligikaudu viissada mõisaparki.

Nr. 191. Pedassaare lugu.

Üks kaunis jõudmiste paik kannab põhjarannikul nime Pedassaare. Jõudsin sinna minagi ja kohalik mees Harald Lass oli see, kes mulle vastu juhuslikult väiksel külateel vastu jõudis. Habemes ja lühike ning juba seitsmekümnendates, oligi ta see, kes ka külaloo lahti rääkis. Uudishimulik jõudja oligi see, kes hoopis midagi uut teada sai. Seal Kaarlerahva talu maadel oli väike põllutükk, mis rannakividega ümbritsetud. Ja põlluke ise keset kivitare muust pinnasest palju kõrgemal. Targemaks saada tahtev jõudja saigi, mis tahtis. Nimelt sealsed esiisad hakkasid tormide järel rannast vetikaid põllule laotama. Ja mitmesaja aastaga on põllukese mullakiht nii kerkinud aina kõrgemale. Nutikatele kaugetele esivanematele tänuks ongi nüüd põlluke muust maapinnast pea meetri jagu kõrgemal. Kaks jõudjat kõnnivad põllukesel ja jõuavad oma jutuga sinna aegadesse käima, kus esiisad kord põllule vetikaid vedasid.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas talumehed vedasid vetikaid rannast põllule ?

V: Jaa, lugu tõene, nad tegid seda.

Mere ääres on vetikaid küll ja küll ning muud põllurammu polegi nagu võtta ning põllud ka vähemviljakad kui mujal.

Nr. 192. Mastipuud.

Palmse pargi taga suurte mastimändide vahel ehk võiks peatuda aeg ja vahel ta seda teebki. Niisama ei seisatu ei aeg ega ükski inimene ka mitte. Ka ühe kauni pargi taguses metsas mitte. Vahel viisin sinna inimrühmi, et koos seisatuda ja peatunud hetkes rääkida ühest saladusest, mis kõik sajandite taha ja mereranda viib. Põhjaranniku laevaehitajad ja eriti Käsmu mehed käisid nimelt just siit purjelaevade mastipuid endale saagimas. Mereäärsed puud polnud need, mis kaptenite pilku oleks püüdnud, sest need tuule käes keerdunud on ja nii jõudsidki tollased laevaehitajad sisemaa metsadesse saama peale. Palmse mõisahärra oligi see, kes neile lahkesti sirgeid mastimände müüs ja peatunud hetkes sajandeid hiljem saavadki pargikülalised teada, kus laevaehituseks mände saagimas käidi. Tänulikud kuulajad tänavad mind tähtsa hetke eest ja vaikuses teada saadud tarkus ei kao suurde inimmelusse, vaid jääb koos giidiga üheks päeva naelaks.

Palmse 1996-2003.

K: Miks ei võetud laevade mastimände mere äärest rannametsast ?

V: Mere ääres ei ole männipuud nii head ja tuulest sageli keerdunud rohkem kui sisemaal.

Mereäärsetest mändidest ei saa nii head mastipuud kui kaugemalt sisemaalt. Mida kaugemal merest, seda paremaks puud lähevad.

Nr. 193. Palmse luiged.

Kevad toobki luigepaari Palmsesse. Nagu nõiaväel on nad kohal ja kõik tunnevad neist suurt rõõmu. Suvel kooruvad munadest luigelapsed ja rõõmu jälle kõigile rohkem. Sügisel nad kaovad ja vaid vähesed teavad, kuhu ja kus nad talvel on. Saladus, mis mullegi teatavaks sai, tuli luigeloost , mille vapper Lahemaa giid Anne Kurepalu mulle kord rääkis. Kevadel läks ta autoga Tallinna loomaaeda luigepaarile järele. Et luiged hingata saaksid, avati pisut tagumised autoaknad. Luiged mõlemad pistsid juba linnas pead akendest välja ja said paljudele silmarõõmuks. Ometi jõudsid nad õnnelikult kohale ja saladus koos looga sai mullegi teatavaks. Sügisel pannakse nad taas autosse ja algab sõit Tallinnasse tagasi. Saladuse rääkisin hiljem välja sadadele ekskursioonigruppidele. Ja kahe luige toomise lõbus saladus sai alati loo lõppu lisatud. Rahul ekskursandid naersid ja kiitsid saladuse lahtirääkijat.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Palmse luiged tuuakse kevadel loomaaiast ?

V: Jaa, lugu tõene, Luiged on talvel loomaaias ning tuuakse eraldi autoga Palmsesse.

Nr. 194. Pärnu jänes.

Öine bussisõit Tartust Pärnusse koos Leho Kikasega oli mulle minek uude maailma. Mõned tudengid kogunesid sinna merebioloogia praktikumi ja oligi üks uus hommik saabumas. Pikas nelja ja poole tunnises sõidus üritasime uinuda ja siis und ära ajada üksteisel. Ja uus ja huvitav päiksetõus oli pimeduse taga ootamas. Pika sõidu tasu oli algul ainult kohalejõudmine, jalutuskäik läbi öise linna tõi pika sõidu eest esimese tasu. Vallikäärus silkas ehtne jänes, oma mõtteis ja kuidagi linna sattunud. Kahe mehe silmadest kadus uni ja uus algus oli alanud öise jänesega koos. Kohalejõudnud kaks meest võeti koos jäneselooga teiste poolt vastu ja nii oli uus algus alanud koos linnajänesega. Linna eksinud jänes oli meil kõigil esmakordselt kogeda ja kaks öist meest olidki need, kes õigel ajal õiges kohas keset ööd kõndisid.

Pärnu, 1993.

K: Kas Jänes oli öises Pärnu kesklinnas ?

V: Jaa, Jänes oli kesklinnas.

Ilmselt juhuslikult sinna oli ta sattunud ja otsis väljapääsu linnast hoolega taga.

Nr. 195. Palmse kurepesa.

Palmse kurepesa lugu ei ole pikk. Ta on sama pikk kui minu seal elatud päevad. Need kolm suvehooaega avasin teisel korrusel oma aknakese ja vana mõisa ait oli leidnud ainukese suvise elaniku, kes hommikuti ekskursioonibussidele sealt vastu läks. Kurepesaks kutsuti teda juba neist ammustest aegadest saadik kui kurepaar sinna korstna otsa oma pesa rajas. Kure nokaplagina saatel

tõusin hommikule vastu ja õhtune loojang pani mind koos kurepoegadega magama. Kaasa võtsin hommikuti grupile vastu hea öise une ja kurepesa saadik oligi uueks päevaks valmis. Kurgede pesa ei ole keset küla niisama. Just seetõttu olevatki Palmse külas nii palju lapsi, et kurepesa keset küla asub. Tubli giid rääkis ka selle loo alati inimrühmadele ära ja kõik olid alati väga rahul. Kurepesa päevad kolmes suves olidki mind ja kurehääli ning gruppide melu täis. Kurepesa oli parim paik enese kogumiseks, et siis inimeste sekka jõuda. Sõprus kurepesaga oligi see, mis mind heaks giidiks tegi ja kured kinnitasid seda ülevalt vaadates ja nokka plagistades. Kured saatsin enne sügisest lahkumist lõunamaale teele ja ise elasin veel suvesoojast kuni viimase hooaja ekskursioonibussi sügisesele teele saatsin. Sõprus ühe majaga ja tema elanikega korstna otsas oligi see, mis järgmist kevadet mind kaugel Setumaal ootama pani.

Palmse, 1996-1998.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas on tõsi, et Palmses on palju lapsi, sest kurepesa asub keset küla ?

V: Jaa, ilmselt küll see nii ongi.

Nii vähemalt räägivad külasuud ja keeled.

Nr. 196. Gaasimullid läksid põlema.

Viru rappa koos inimrühmaga suunduval giidil oli mitu üllatust varuks. Küll ronis ta üle õõtsiku ja rääkis rabasiilist, mis rabast leitud kord sai. Ometi laukaserval seistes ja soogaasist rääkides, polnud alguses üllatust ennast näidata. Kui gaasimullid ise veepinnale ilmusid, ilmusid välja ka tikutoos ja gaasimullid läksidki põlema. Niimoodi mõne sekundiga ja sinaka leegiga. Vapper giid oli see, kes jälle kiita sai ja päeva naelaks kuulutati koos põleva soogaasiga. Metaan, mis turbamuda lagunemisel tekib ja sealt laukavee pinnale tõuseb, ongi see, mis rabale ka oma iseloomuliku lõhna kingib. Giid, kes rabaüllatusi kingib, on see, kes rabaekskursioonile oma iseloomuliku aura loob. Edaspidi hakkasin tikutoosi kaasas kandma ja gaasimulle süütama. Rahulolevad rabakülalised olid need, kes sõnumi üllatuste giidist koju ja tuttavate juurde kaasa viisid.

Viru raba 2002-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas gaasimullid läksid põlema ?

V: Jaa, gaasimullid läksid põlema soogaasist.

Seda tõestabki antud lugu ja täpselt nii see oligi.

Nr. 197. Julge metsis.

Tee Leo Laanetu juurde oli pikk mitu aastat. Jutud endisest Kolga abimetsaülemast olid nii ja naasugused ning lõpuks tahtsin ise minna kogema kas mees on siis nii või naasugune. Jõudmine tema majaukse taha ühel sügisel tõi vana mehele sära silmadesse ja jutu huultele. Harva kui tal keegi külas käis. Ja esimest korda elus kui keegi külas käis. Ja esimest korda elus tuli keegi ilma töö või külajututa tema juurde. Vana mees rääkis hakatuseks mulle loo julgest isametsisest. Metsisekukk, kes metsateel kõndis, laskis teda mõne sammu kaugusel ja ei lennanudki ära. Lugu hullust metsisest oli kui raamatust leitud. Ise ma metsisemehena sellist metsist elus veel kohanud ei olnud. Vana mehe jutt kõlas raamatuna, mida edaspidigi lehitsema tahtsin minna. Ja seda ma tegema hakkasingi.

Kolga, sügiskuu, 1995.

K: Kuidas kutsutakse rahvasuus sellist julget Metsist ?

V: Teda kutsutakse hulluks Metsiseks.

Seda vahel ikka juhtub, et inimkartmatu Metsis tuleb inimeste juurde. Looduses seda siiski juhtub haruharva.

Nr. 198. Karstilugu.

Üks karstilugu on tark lugu. Kes Lasila metsast karstijärved üles leiab, saabki kohe targemaks. Et kuidas järvesilmad metsade vahele kevadet vaatama sünnivad ja kuidas ja kuhu nad kaovad. Saladuslik kadumine on vaid üks siinse metsa saladus. Et on paar kilomeetrit Eesti suurima karstijärve – Assamalla luha veepind järsku tõuseb, see ongi järgmine üllatus. Targad mehed geoloogid teavad rääkida, et maa-aluste paekihtide kaudu metsajärved ja karstiluht omavahel ühenduses on. Ja saladuslik veetõus luhal kui järved maasse kaovad ongi saladus, mis kõigi omaks saab. Luhal, kus ka veelinnud peatuvad, on vahel ka peatuspaik möödasõitvatele ekskursioonibussidele. Ja targemaks saavad ekskursandid lubavad tagasi tulla metsa rüppe järvesilmadele vastu vaatama.

Assamalla 1999-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas luha ja Karstijärvede veetõusul ja langusel on oma seos ?

V: Jaa, lugu tõene, täpselt nii see ongi.

Assamalla luht ja Võhmetu-Lemküla karstijärved on omavahel maa alt seotud küll.

Nr. 199. Mitu pesa.

Patermäe põhjanõlval, see, mis Kadrina poole vaatab, oli esimene hiireviu pesaleid. Kui teisel aastal pesapuu alla jõudsin, oli vaikne ja pesa oli üksinda ning ilma omaniketa. Otsiv Patermäe laps oli nüüd see, kes lõunanõlvalt uue pesa üles otsis ja pesast lahkunud viuema oli see, kes kinnitas, et pesa asustatud on. Jaanikuu keskel ronisin naabrist kuuse otsa ja sündis must-valge pilt, mis ühest ümberringi maailma uudistavast valgeis udusulis viupojast. Kui järgmisel aastal pesapuu alla jõudsin, oli pesa juures vaikne ja ilma viuvanemateta. Otsiv Patermäe laps leidis peagi punaste tammede juurest veel kolmandagi viupesa, mis ka suures kases harude vahel asus. Kui jaanikuine käik mind pesa alla tõi, jutustasid kaks pesapoega üleval midagi omas keeles ja rõõmus pesalaps oli järgmisel kevadel kõiki kolme pesa üle vaatamas. Nii sai tavaks ühe mäe kolme viupesa saladuste avastamine ja ühelgi aastal ei saanud laps petta, sest üks kolmest pesast ikka asustatud oli. Nii lugesin ühe mäe ja kolme viupesa looduse aabitsat ja nagu hiljem päris raamat rääkis ongi viudel, haugastel ja kotkastel alati üks või kaks varupesa, mida siis järgemööda kasutatakse. Nii nagu Patermäel ja raamatus ja iga röövlinnupaari pesitsusterritooriumil.

Neeruti, 1984-1990.

K: Kas suurematel röövlindudel on mitu pesa ehk on olemas ka varupesad ?

V: Jaa, suurematel röövlindudel on varupesad.

Suuremad röövlinnud kasutavad sageli mitut pesa, millest pesitsusajal vaid üks on kasutusel.

Nr. 200. Kes tallab tuult !?

Elust leitud kahejalgsed tuuletallajad ei ole mind kunagi huvitanud. Pilk, mis välja pealt tuult tallava tuuletallaja kord kinni püüdis, sai just selle soovitu, mida hing taga igatses. Ta raples ühe koha peal ninaga vastu tuult ja seisis nagu ühe koha peal paigal. Pilguga püütud hetk oli, see, mis esimese tuult tallava linnu minu ellu tõi. Aastapäevad hiljem suures karjakoplis tantsis minu sõber Hiireviu ühe koha peal ja jälle ninaga vastu tuult ning nii pikad minutid. Möödusid mõned nooruse aastad ja kaks tuult tallavat lindu olid need, mis mind ikka ja jälle neid taga igatsema pani. Elu üheksateistkümnes kevad oli see, mis mind Kahala järvega tuttavaks tegi. Seal tema läänekaldal raples vee kohal elu esimene Kalakotkas ja tegi seda aina uuesti kohta järvekaldal vahetades. Samakevadine suur Laukasoo tõi mulle neljanda tallaja silmapiirile. See oli rabalind Hallõgija, kes ka midagi ühe koha peal paigal lennus püsides midagi otsib. Need neli meie tuult tallavat lindu otsivad nii saaki. Ja kui ühes kohas on rapeldud, vahetatakse lennus kohta, et uues paigas õhus ühe koha peale paigale jääda. Linnuriigist leitud tuuletallajad olidki need vajalikud tegelased, kes mõtted inimsoost tuuletallajate juurest ära tõid.

K: Kuidas nimetatakse seda ühe koha peal paigallendu ?

V: Seda nimetatakse rappelennuks.

Nii saavad nad paremini õhust oma saaki hoomata.

Nr. 201. Tagasi !

Jäälind oligi see, kes mind targemaks tegi. Kanuumatkal Pedja jõel ja kord kummipaadiga Valgejõel saigi üks tarkus selgeks. Ta läheb paadi eest hüüuga lendu ja vahel nii mitu korda. Ja mingil hetkel saab isu täis ja keerab otsa ringi ning tuleb tagasi paadist mööda. See matk, mis paadi eest ära lennates kestab, on keskmiselt 200 meetrit pikk. Siis keerabki ta otsa ringi ja lipsab paadist mööda oma vanasse kohta tagasi. Nii räägivad teisedki paadi ja kannu ning süstamatkajad. Ja miks see lennuraadius tal täpselt 200 meetrit on, see jääb siiski tema enda teada.

K: Kui pikk on see Jäälinnu tagasilendamise lennuraadius ?

V: Laias laastus see ongi 200 meetrit.

JU siis see on tema taluvuspiir, kuhu maani tal sisemine mina ette ütlebki.

Nr. 202. Vihastaja !

Üks lõpuga tee vajas oma käijat. See Tapa-Loobu maanteelt ja Vohnja teeristist läände kulgema hakkav tee oligi oma Kõrvemaise lõpuga ja see lõppes pisut enne Valgejõge. Ta läbis mitme näoga maastikku ja mõni aeg oli sõnajalalodu tema kaaslaseks. Seal sõnajalad liikusid ja keegi kohmitses tulla ning mäger ise oligi see, kes tee peale jõudis. Ta vihastas silmanähtavalt ja ajas karvad seljal turri, nagu loomade filmis loomad seda teevad. Ta keeras otsa ringi ja sõnajalad liikusid jälle mõnda aega. Elus esimest ja seni viimast korda mäkra näha oli kevadise käigu üllatus. Üllatuse tegi suuremaks see kui muidu vaga loomake vihastas ja seda ka välja näitas. Tagasiteel rõõmustasin enda lehekuise mina üle, kes jälle õigel ajal õiges kohas oli.

Vohnja, mai, 2000.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Mäger vihastas sedasi ?

V: Jaa, lugu tõene, Mäger vihastas silmnähtavalt ja lugu on tõene.

Loomariigiski tuleb vihastamist ette ja igaühel on käitumisnormid sealjuures olemas ja erinevadki.

Nr. 203. Lendorava saatus.

Kõverjärve kauni oosi saladus oli kaua aega vaid minu teada. Et seal seitsmekümnendatel aastatel lendorav elutses oligi minu saladus ja sellega käisin igal pool ringi. Väike haavasalu oligi see püha paik, kus nad elutsesid kord. Pea uskumatuna tunduv lugu oli see, mis jälle räägitud sai ja pühasse paika läksin kord isegi neid taga otsima. Üllatusi täis Eestimaa oli ka minu jaoks üllatus kui Kõverjärve ääres teada sain, et see lendoravate paik on olnud. Kusagilt nad sinna tulnud ja seegi on suur saladus, et kust ja kuidas. Saladusi täis Lahemaa Rahvuspargi teadur olin see, kes ikka ja jälle paiga juurde tagasi jõudis. Et saladusest jälle osa saada. Miks üksildane käija saladusi taga otsib, ehk selle pärast, et saladusega kahekesi olla.

Kõverjärvel !

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Lendorav elas kunagi Kõrvemaa kirdenurgas, Kõverjärve oosi peal ?

V: Jaa, lugu tõene, Nad elasid seal tõesti kunagi.

Ilmselt tulid nad sinna päris-päris ammu kui Lendoravaid rohkem oli ja Nad elasid ka Kõrvemaal.

Nr. 204. Kuus äikest.

Sõber Laukasoo nägi taas enda sõpra Palmsest. Kurepesast tulema hakanud sealne giid oli üheks päevaks oma vabaduse sõber ja vaikne rabahetk kulus marjaks ära. Esimeste laugaste vahel näitasin endale oma paljast keha ja saabuski esimene äike. Rabamännid, mu lühikesed kaaslased, tunnistasid, et varju pole äiksevihma eest kuhugi minna. Nii nõjutasin vastu tüve ja ootasin teadagi mida, äikese lõppu. Lõpp saabuski ja laugaste vahel tundsin taas, et olen vabaduse saadik. Kui äike teist korda lähenemas oli, tõdesin, teist korda, et varju pole kusagile minna ja sõprus ühe männiga sai jälle sisse uue hoo. Laial lagedal rabaavarusel oli kusagil lõpp, aga seda oli vaid silmaga pisut hoomata. Kui kolmas äike saabus, ekslesin jälle laugaste vahel. Otsisin üles väikse männipuu ja olin taas leidnud sõbra, kellega koos õhtu mööda lasta. Neljas äike otsis peagi rabaavaruse jälle ülesse. Ja viies ja kuueski kord nägin tema tulekut. Pea pooletunniste vahedega olin olnud kuus korda äikse käes. Ja kuus korda peatus tõttav samm ja ootasin äikse lõppu. Peatumatu ajakulg saigi rabas tõelisuseks ja vaid kuus äikest tegid mulle ise hästi selgeks, et raba ongi kõige õigem koht peatuste tegemiseks.

Laukasoo, 1982.

K: Kas äike tuli kuus korda tagasi ?

V: Jaa, äike tuli samasse rabasse kuus korda tagasi.

Seda juhtub harva, aga juhtub ikkagi, et äike naaseb samasse paika tagasi.

Nr. 205. Kõige ilusam.

Rabakolajad Eestimaal teavad üle tuhande raba. Ja Eestimaa rabad teavad üle tuhande kolaja. Neid kui vastu tuleb siin või seal, kiidab igaüks oma kaunimat raba ja nii saabki ka linnainimene teada, millised on Eestimaa kõige kaunimad rabalapid. Minu laugaste saladuste paik on Palmse mõisa maadele jääv Laukasoo raba. Ja kui olen selle välja lobisenud, siis ongi selgeks saanud, et Eesti kauneim raba on seesama minu armastuste paik. Laukasoo oma sadade laugastega ongi Eesti etalonraba, kus kõige ilusamad laukad asuvad. Nende vahele võib ära eksida ja mitte enam tagasiteed leida. Minu sadakond käiku sinna on mind alati ka tagasi toonud ja saladuste võrra rikkamana. Ja rabal saladusi jagub pea, et iga külalise jaoks. Ja Laukasoo üks saladus räägib lahti ka selle loo, et ta kauneim raba on.

Laukasoo, 1991-2003.

K: Miks loetakse Laukasood Eesti kõige kaunimaks rabaks üldse ?

V: Seda tehakse eelkõige just tema suure ja vägagi mitmekesise laugastiku tõttu.

Laukalabürinte on seal palju ja nad moodustavadki ilusa vaatepildi.

Nr. 206. Sohk !

Üks ronija on tagasi. 1995 aasta talvekuus leidsin tee oma esimese hiireviu pesa juurde, mis siis üheteistkümne aastane oli. Üks vilunud pilk ütles, et pesa on varisemisohus, sest üks kuivanud oksaharu tal alt ära vajuma hakkab. Vilunud ronija on üleval ja punub maailma kalleima viupesa oksaharude vahele okastraati ja veel paar toetuslatti. Vaikselt ronib ta alla ja vaikselt lahkub ta sulapisarais Patermäe puude vahelt oma tänast üksikut teed. Pesa kogus oma aastaid edasi ja lõpuks sai temast vanim puus püsiv hiireviu pesa, mille juurde ronida. Tähtis pesaleid oli 1984 aasta märtsis esimene selline. Ilma sündis pesalaps ja viu-uurija ning nagu pea iga inimene pöördub alguse juurde tagasi, nii ka mina ning seekord siis ülla eesmärgiga pesale appi minna. Ja pesa ja tema suurim austaja saidki, mis tahtsid. Alguse pesast alanud pesatants pani mind edasi otsima ja kümned viupesad said kokku kogutud. Unustamata esimest, olingi see, kes tagasi pöördus ja pesa ära toestas ning nii sündis siia ilma vanim hiireviu pesa. Pesa juurde ei jõudnud ma esimesena. Kaks aastat varem sai sinna üles Kuresöödi koha peremees, kes 1982 aasta juunis seal kaks viupoega rõngastas. Ja kui vana üks vanim viupesa on, seda võib igaüks ise nüüd ju kokku lugeda.

Neeruti, talvekuu, 1995.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Eesti vanim viupesa on loo autori poolt toestatud ?

V: Jaa, lugu tõene, ta on toestatud.

Muidu oleks pesa juba ammu varisenud looduslikult.

Nr. 207. Üle tuntud paikade.

Kadrina mail Vandu külas asus kunagi Eesti suuruselt kolmas haigrukoloonia. Nad lendasid toidujahile igale pole nagu ikka need suured linnud teevad. Viitna metsas 1986 aastal toimus vabariiklik bioloogiaolümpiaad. Minu suureks rõõmuks lendasid sealt üle koduse haigrukoloonia haigrud ja vaatasin neid rohkem kui tüdrukuid, kes õhtul telki pugesid. Neli aastat hiljem kõndisin jala Palmsesse

ja üle Palmse küla lendas mere poole taas kodune suur haigur. Matkadel Kasispea poole saatis mind haigrulend ja jälle mere poole. Juba mere hääli kuulev Vihasoo oli see paik, kust nad üle Eru laheni jõudsid. Nii avastasin oma koduste haigrute tähtsa toitumispaiga ja sündinud oli haigrurekord kui kaardilt kilomeetrid kokku lugesin. Kokku sain 37 kilomeetrit, mis omapärane maailmarekord on. Kui tavaliselt on haigrute lennuraadius kolooniast kuni 20 kilomeetrit, siis minu tuttavad suured linnud lendasid pea nelikümmend kilomeetrit. Olin iseendale tänulik, et kunagi haigrupesad leidsin ja siis hiljem pea püsti kodused linnud ära märkasin. Ja just täpselt nii sündiski üks haigrurekord.

K: Kui pikk on tavaliselt üks Haigrute lennuraadius pesitsuskolooniast ?

V: Tavaliselt ongi see kuni 20 kilomeetrit.

Seega, ületasidki Vandu koloonia Hallhaigrud tavalise pea kaks korda, mis ongi Haigrurekord.

Nr. 208. Rongapilt ja selle lugu.

Ühe varase ärkamise loo saatuse peitsin ühe maakodu raamatu vahele. See oli rongapesa pilt kuue suure pojaga. Selle juurde jõudmine oli pikk terve kevadise aja. Rongapesa enda leidsin naistepäeva paiku. Karge hommiku vaikuses tegi rongaema oma karget häält ja üleval männivõras pesa oligi. Jõudmine tema juurde ülesse võttis aega kolm kevadist nädalavahetust. Kahel laupäeval olin mineja üle suure põllu ja seal metsa taga ta oligi. See kohaliku metsavahi järgi Sula Ennu metsaks kutsutav metsanurk oligi nagu rongapesa jaoks loodud. Nagu peagi selgus, oli ta loodud ka nagu tema leidja jaoks. Kolmas jõudmine 9. mail 1986 aastal oli koos fotoaparaadiga ja naaber kuusk oli see, abimees, kes mul pesa lähedale jõuda lasi. Seal üleval 23 meetri kõrgusel sündis must-valge pilt kuuest rongapojast. Naaberkuusk, mis üheksa meetri kaugusel pesapuust, oligi see, kes haruldase pildi teha lasi. Üks piltidest sai ühe raamatu vahele peitu. Elumerelt tagasi pöördunud ja saunaelanikuks saanud, oli kadunuke see, keda taga otsima hakkasin, justkui igatsusest ühe kauge kauni mälestuse järele. Mitte enam meenunud raamatu nimi jättiski soovil täitumata. Linnameheks saanud ja hakanud, ei läinud igatsus kusagile kaduma. Saunakodust kaasavõetud mõned raamatud olid need, mis riiulit täitsid. Õhtul, mil üllatusi taga otsitakse olin minagi üht ammust mälestust meenutamas. Bengt Bergi „Viimased kotkad" kui looduslugemise klassika, avanes ja lehtede vahelt lipsaski välja 18 aastase vaheaja järel tema-rongapilt. Tagasi tuli üks varajane tõusmine ja teekond pesa juurde. Ja linnas seda tagasitulekut ma hinges ju soovisingi.

Sügiskuu, 2003.

K: Mitu poega on Rongal tavaliselt pesas ?

V: Tavaliselt piirdub Ronk kahe kuni kolme pojaga pesas.

Seega, kuus rongapoega on üks haruldane nähtus ja juhtum ning seda tuleb haruharva ette.

Nr. 209. Kahel kevadel.

Mägedesse läksin otsima paljut. Et neist otsingutest üks maailmarekord sünnib, seda 1989 aasta kevad mulle kohe ei rääkinud. Ometi olin hoolas ja tähelepanelik ja tahtsin kõik maastikukaitseala viupesad üles otsida. See mul kolmes soojas kuus ka õnnestus. Patermäe vaid mulle tuttav pesaüllatus oli asustatud viupesa. Kuresöödi oosil oli kuuses viupesa ja seegi asustatud. Sinijärve raba otsas avastasin külgoksal uue pesa. Kiisa oosil oli kases pesa ja pojad sees. Metsavahi maja taga

kuuses päris uus pesa ja sealgi viud üleval tiirlemas. Ämmamäe künkal kases jälle omanikud sees ja Pariisi tee ääres pesa kuuses. Vana uudismaalagendiku servas jälle viud männis oma pesa kohendanud ja Hobujärve ääres oosil ka kases pesa asustatud. Nii sündis üks omamoodi maailmarekord. Väiksel kaitsealal üheksa paari märtsilinde pesitsemas. See otsimise tänu oligi ilmarekord, sest väike kaitseala väga mitmekesise maastikuga on ja nii viud sinna kokku meelitab. Et neid sinna kokku kolm korda rohkem mahub kui tavaliselt, siis see oligi see üllatus, mis otsijat tabas. Üllatusterohke kaitseala kinkis maailmale oma rekordi, et 1272 hektaril üheksa paari viusid elas ja seda kahel aastal, 1989 ja 1990. Mina kui pesade leidja olingi see, kes rekordi kirja pani ja ei kusagil mujal ilmas ei ole nii palju viupesi nii lähestikku.

Neeruti, 1986-1990.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Neeruti maastikukaitsealal elas koguni 9 paari Hiireviusid ?

V: Jaa, lugu tõene, seal oli kokku 9 asustatud pesa.

Tegu on omalaadse ornitoloogilise rekordiga.

Nr. 210. Kolm kevadet.

Kolm kevadet leidsin ise üles. Need Kõrvemaa ja Alutaguse metsisemängud vajasid ülekontrollimist ja nii olingi sinna minemas ja jõudmas. Ja läksingi ja jõudsingi, ligi üheksakümnesse mängu, et kindlaks teha, kas mäng oli, siis sai ta ka kaitse alla hiljem võetud. Tänuväärne töö tegi mind tänuväärseks meheks ehk metsisemeistriks. Tudengiaja meheprooviks saidki mul mitte tüdrukud, vaid metsisemängud. Ekslesin suurtes lõpututes laantes, vahel nädal aega kedagi seal kohtamata. Ja mehena tulingi tagasi ehk olin oma töö hästi teinud. Minu suur armastus-metsiseuurija Ene Viht maksis mulle head palka ja alles siis läksin ära tüdrukute juurde. Minu oma metsiserekord on üks see, mis pikas rekordite reas kindlat kohta omab. Tubli ja töökas olin ma kogu aeg. Et sellest palju head sünnib ühele ohustatud linnuliigile, seda sain teada alles kümmekond aastat hiljem Maalehte lugedes, kus kirjutati, et kõik Eesti metsisemängud kaitse alla saanud on.

2005.

K: Mitu metsisemängu kontrollis autor üle kolme kevadega ?

V: Autor käis läbi ligikaudu 90 metsisemängu.

Seega, igal kevadel siis kokku ligikaudu 30 ülekontrollitud mängu.

Nr. 211. Üle kolme tuhande !

Minu matkade matk Ungarimaale rääkis ka mitmete numbrite keeles. Lugesin kokku suslikuid ja mufloneid ning minu saatjateks olid minu märtsisõbrad-hiireviud. Neid jagus terve nelja nädalase seikluse taevasse minu kohal ja loomulikult lugesin ma kõik nad ükshaaval ka kokku. Oli nende aktiivne rändeaeg ja ka kohalejõudnud olid häälekad ja andsid ise märku. Nii sai minust lugeja, kes nad kokku kõik luges. Ja neljanädalaseks saagiks jäi natuke rohkem kui kolmsada lindu. Neid jagus igale poole ja nendest said minu saatjad taevalaotuses. Nende maapealne sõber ehk mina ise oli jälle iseenda moodi, nägu taeva poole ülesse vaatamas ja tõttamas edasi, sest keegi kunagi ju paigal ei

püsi. Kauni maa kaunis taevas nad olid ja andsid endast ise märku. Ehk oli üks üksik matkaja see, kes nad sageli ka hüüdma pani ja seda nad valjult ka tegidki terve pika matka ajal.

Ungari, märts, 1996.

K: Miks kohtas autor kuu aja jooksul nii palju Hiireviusid ?

V: Sest oli aktiive kevadrände aeg ja Ungari on ka rännuteekonna peal.

Autor sattus matakama õigel ajal ja õiges kohas,

Nr. 212. Eestimaa rekord.

Ebapärlikarpidega tants ühe külma veega jõe kaldal on osa ühest paksust tantsude raamatust. Selle lühida sama jõe loos on ühe tantsu lõppu ja ühte tähtsat meest. Ta on ka suur see tähtis mees. Suurt ja tähtsat meest on temas mõlemit pea, et ühepalju. Jõe äärsetes sõnajalgades on suur ja tähtis paik. Sinna jõuab ta mitu korda tagasi ja saab veel suuremaks ning läheb veel rohkem tähtsust täis. Külmast Pärlijõest on ta korjanud kolm raamiga seljakotitäit surnud karpide kojapoolmeid ehk kaasi. Ja selle kotiga ei taha ta minna matkama. Ta uurib musta nahaga kodasid, mõõdab neid kogunisti, et kindlaks teha jõe karpide tervislik seisund. Suure hunniku karbikaante seast valib mees välja üheksateist tükki. Ta pakib need kilekotti ja võtab Stokholmi reisile kaasa, kus teda ootab Soomepoisina Rootsi pagenud eestlane Harry Mutvei, kes on teine meie loo suur ja tähtis tegelane. Üks meie mees on suur ja tähtis oma jõe ääres. Harry on paleontoloog ja suur ja tähtis oma loodusmuuseumi laboris. Suur ja tähtis pole ta olnud vaid oma nooruses. Nüüd on ta aasta 1993 veebruaris 65 aastane. Tark mees askeldab oma laboris. Terava ketassaega lõikab ta tugevast karbipoolmest mõnemillimeetrise ristlõigu ja paneb selle keemilisse lahusesse. Ja vana mehe päeva nael on tulemas. Suure suurenduse all loeb ta kokku karbikaane pärlmutterkihid ja saab teada kui vana uuritav karp on olnud. Töö vanat meest ei väsita. Ta tahab üheksateistkümne endiselt kodumaalt toodud karbipoolmega saada suuremaks ja tähtsamaks ja see tal ka õnnestus suurepäraselt. Ta luges kokku kõigi Eestimaiste karbikaante aastakihid ja sai teada, et nad elavad keskmiselt 74 aasta vanuseks. Vana mees uurib edasi. Ta saab teada, et kolme kodumaa karbi vanus on jäänud vahemikku 120-130 aastat. Vana mees ei jää ikka rahule, sest rahu inimesest ei kao rahuloluga. Ühe karbi vanuseks loeb ta 132 aastat. Viimase karbi vanuse lugemisega läheb ta korraks sassi, kuid alustab uuesti. Ja viimase karbikaanega sünnib Eesti vanuserekord-134 aastat. Harry ei ole enam nii vana küll, aga suurem ja tähtsam, sest sündinud on terve Eesti loomariigi vanuserekord. Nii vanaks pole nimelt ükski Eestimaa loom veel elanud kui kahe mehe ebapärlikarp. 15. veebrurail 1993 aastal kohtusid Stokholmi loodusmuuseumi laboris Eesti vanima looma vanuse määraja ehk Harry Mutvei ja vanima looma leidja ja korjaja Marek Vahula. Tollal 21 aastane Vahula oli õnnelik koos vana mehega. Kahe mehe õnn paneb vana mehe rääkima ja noorema mehe kuulama. Ebapärlikarbid pididki olema ka maailmas ühed vanimad elukad ning pole imestada kui nende käes on ka Eestimaa vanuserekord.

Viitna, 1993.

K: Kui vanaks on elanud Eesti kõige vanem Ebapärlikarp ?

V: 134 aastaseks.

Tegu on Eesti kõige vanemaks elava loomaga üldse, kellest vanemaks ei ela ükski teine loomariigi esindaja meil.

Nr. 213. Külmarekord.

Tänulik talv tuli ise tema otsija juurde. 1995-1996 aasta talves otsisin alguses üles ühe vana maja ja siis terve talve iseennast seal lähedal. Pakane, mis selgest taevast alla tuli, otsis ka mind õue pealt ülesse ja leidiski sest kiirelt tuppa suundusin kui puud toodud tuppa, kaevul käidud ja oligi kõik. Külmakraade koguda endasse, oskasin imehästi. Keegi ei olnud mind selleks õpetanud, kuid ise sain ümbritsevast targemaks. Ja lugesingi külmad kõik kokku ja sain sajandi ühe külmima talve lugejaks. Pea viiskümmend selget päeva lasidki külmad alla tulla ja sündis minu talvede külmarekord-34 kraadi. Õnnelik pakases olla, on õnnestunud vähestel. Ikka otsitakse õnne toast või näiteks jõuluvanast. Mina sain õnnelisa külmast talvest, mis vaid mulle lugeda oli antud.

Kauksi, 1995-1996.

K: Millal oli Eesti viimane õige külmaga talv ?

V: Viimane korraliku külmaga talv oli 1995 /1996 aasta talvel.

Head ja külmade ning korralike talvede aara sai mööda 1987 aasta kevadel, aga hiljem on olnud vaid üks korralik talv ehk seesama.

Nr. 214. Üksinduse päevad.

Mees, kes taevasse vaatab, näeb seal üksildast märtsilindu taevas. See ajab üksinduse taevas pisut üksildast tunnet ära, kuid siis jääb ta jälle omapead. Nii võiksin heietada 1243 päeva kohta, mis vana maja juures mööda saatsin. Kolme aasta ja kolme kuuga vaatasin 1243 päeval üksinduse taevasse ja nii sündis üks isiklik rekord, suure üksinduse suur rekord kui vaid iseendaga koos olin. Vana Setumaa maja tervitas mind kogu sel ajal, kuid ühel päeval jäi sellest väheks ja 1244 päeval lahkusin üksinduse hoovi pealt. Kaasa võtsin suure üksinduse kogemuse, kuidas ennast koguda ja siis sealt vapraks giidiks minna. Sündinud rekord oli väärt minu suurt taluvust olla vaid iseendaga ja lõpuks tasus see end ära ja nii jäingi ühel jõulueelsel ajal ilma majata ja uue omapärase rekordiga, 1243 päeva suurt üksindust.

Kauksi, talv, 1995-1996.

K: Mitu aastat kogus autor üksindust ?

V: Ligikaudu 3 aastat kokku ja natukene enamgi.

Nr. 215. Talveilu.

Talv ja mees said aastal 1995-1996 omavahel hästi läbi. Parim talve lugeja olin siis mina ise. Jõeorg, kus Lutsu jõgi Vana-Võrumaa piiri tähistab oli silmapiiriks ja silmapiiri taha ma sel külmal talvel kaduda ei soovinudki. Vana maja tegi külmaga natuke häält ja rohkem ma siis kuulata ei soovinudki. Talves sündis mitu rekordit. Oli ka külmarekordeid ja pika eaga selge taevas lasi viiekümnel päeval külmal maa peale tulla. See üksik sula, mis karguse vahele ära eksis, oli lühike ja siis tuligi külm tagasi. Talveilu kogusin kokku ma ise sest muud ilusat ma kogumas seal maja juures ei käinudki. Nii sai kevadeks minust ilusate talvesilmadega kevadlaps, kes külmas end taas üles leidis. Mis vaikuses ja külmas ilusat on, seda oleks vaja ise kogeda, ometi jätan selle tegemata ning minu ilusad silmad

räägiksid enda eest. Külmas kadusid minust Tartu kuumad tüdrukud ja muu ning külm pani mul vere käima ja kevadeks sündis minust kuumavereline vapper giid, kes talveilu kõik kaasa võttis. Stressis ja närvis giidi asemel ilmus gruppide ette talvesilmadega kevadine giid ja kõik mu tollased Lahemaa külalised jäid väga rahule.

Kauksi, talv, 1995-1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas kõik jäid talvest tulnud giidiga rahule või mitte ?

V: Lugu tõene, autor tuli talvest ja oli väga hea ning atraktiivne.

Talvest kogutud hea energia kogunes kõik kevadeks kokku ja tulemuseks oligi hea giid Marek.

Nr. 216. Majakivi mäng.

Majakivi oli suur juba esimesel korral. See Juminda poolsaare südames asuv Eesti suuruselt kolmas rahnuke on männimetsas peidus ja nii juba aastatuhandeid. Inimrühmad, kes minu järel sinna tee leidsid, olid alati rahul nii kivi kui minuga. Üks lastegrupp suurest linnast oli see, kes redelit mööda sinna ülesse ronis ja ikka minu järel. Me mahtusime sinna kõik ära ja üks poisslaps oli see, kes tähtsast leiust teada mulle andis. Väike metsisekuke junnike oli see, mis mulle poisipeos ette näidati ja kui giidilt vastus saadi, et mis see on ? Oli naeru terve kivipealne täis. Mängiv metsisekukk on see, kes oma junni tükeldab ehk jupitab. Nii pöördusin kord sinna tagasi, et küsimärk silmades kaoks ja asi selgemaks saaks. Ja üks jürikuine ööbimine kivi juures tõigi tarkuse silmadesse. Metsisekukk alustas üleval männiladvas, maandus siis rahnule ja lõpuks lõpetas oma mängu maapinnal, nii nagu see alati peabki olema. Ja nii olin avastanud maailma ilusaima metsisemängu suurel kivil. Hilisemad käigud ja jälle koos inimjõukudega kinnitasid , et minu avastatud maailma ilusaim metsisemäng oli just see päeva nael, mida igaüks taga igatseb ja kuulda ning näha soovib. Metsisekukk ja suur kivi sobivad hästi kokku. Ja seda kinnitasid ka kooris ning ühehäälselt kõik inimsalgad kui jälle bussi kogunesime ja neid küsimuse ette seadsin: et kuidas metsisemängu kivi meeldis ka ?

Lahemaa, 1996.

K: Kas Metsis mängib Majakivil ?

V: Jaa, mitte just igal aastal, aga mängib küll.

Tegu on ilmselt mitte ainult Eesti, aga ka kogu maailma kauneima metsisemänguga.

Nr. 217.

Kreutzwaldi park.

Üks mõisaparun oli tegus mees. Ta luges ka Kalevipoega ja sealt kõndis edasi juba oma mõtetega. Nii sai alguse Kreutzwaldi park, mis ühe paruni kujundatud oli. Ta kulges vahel ka jala ülesse mäkke ning jõudis järvede ja orgude maastikule. See mees, kes Neerutit hästi tundis oligi ehk üks kohalik mõisaparun Kirschten. Mis maailmas elas üks tolleaegne parun, seda on kerge ja raske hiljem taibata. Mis maailmas elas Neeruti parun, sellest annaks aimu seesama Kreutzwaldi park, mida ta mägedesse luua soovis. Oma paviljonidega ja vaatetornidega, pingikeste ja peatuspaikadega. Kui parunite aeg lõppenud ei oleks, oleks ehk just siinne kaunis maastik veel kaunim ehk selline, kuhu me alles nüüd

jõudma hakkame oma matkaradade ja lõkkeplatsidega. Ometi paruni aeg sai ka siin otsa ja vaid tark rahvasuu räägib tagantjärele ühest tegusast mehest ja ühest pooleli jäänud maailma loomisest.

Neeruti, 1989.

K: Kas Neeruti parun luges Kalevipoega ?

V: Jaa, ilmselt küll ja sai sealt palju inspiratsiooni enda jaoks.

Nii sündiski Neeruti mägede Kreutzwaldi aprgi idee ühe mõisahärra peas.

218. Paruni haud.

Tee, mis suurelt Kadrina-Assamalla maanteelt ülesse mägedesse viib, on tuttav tuhandetele. Nähtamatu rada üle rohumaa viib metsaveerele ja sealt salapärasesse maailma, puude vahele, kus puhkab Neeruti mõisa viimane parun Kirchsten. See ammuilma külapoisikeste poolt näidatud pühapaik on lähemalt silma vaadates püha vaid eemalt vaadates. Tema neljas lähemas nurgas kasvasid neli kastanit, mis kaheksakümnendate alguseks kuivanud olid. Tema neljas kaugemas nurgas kasvasid neli kuuske, mis ka praegu edasi kasvavad. Vanad roostes metallist lillepärjad tunnistavad ka midagi. Kui vaikses paigas tähelepanelik olla, siis selgub, et keegi on hauda lahti kunagi kaevanud. Ja mitte niisama. Nimelt arvati mõisate ajal, et uhked mõisahärrad parunid ja krahvid maeti kullas ja hõbedas kaasavaraga. Kuna talupoegi ega naisi sinna matustele ligi ei lastud, siis läksidki kuuldele jutud, et mõisahärrade haudadest ühteteist leida võib. Niisama ka selle kohaliku paruni haual, kus üks tähelepanelik poisike aeg-ajalt üksinda olla tahtis...

Neeruti, 1982.

K: Kas paruni haua jutt on tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, eraldi metsas ongi viimase paruni haud.

Ju siis oli see sealse viimase mõisapruni ekstra soov, mis ka täide läks.

Nr. 219. Segaja !

Töötants ühe vana maja hoovil on alati lõputu. Sellest võiks rääkida minu asemel igaüks, kes maal elanud on. Nii tantsisin ja tatsasin minagi vana maja silmarõõmuks, sest rohkem silmi mind vaatamas ei olnudki kui vaid maja omad. Töörõõm läks mul suuremaks kui kurepaar posti otsa pesale saabus. Kurgede pesaehituse ja armastuse tants oli see, mis mullegi hoogu uut andis ja sealt üks väike lugu sündiski. Konnakotkas, kes ikka sealt üle vahel lendas, tuli nüüdki ja kurepaari armuhetked katkesid ja ärevil kurepaar rahunes alles pool tundi peale seda kui kotkas ammu silmapiirilt oli kadunud. Väike õpetlik seik mulle, kes seni ikka vaid õnnelikku kurepaari näinud ja hoomanud oli. Et konnakotkas kurgedega hästi läbi ei saa, seda teavad ehk vähesed. Harva juhtub kui nende teed ristuvad ja siis võibki üks omamoodi lugu sündida.

Kauksi, mai 1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas ülelendav Konnakotkas segas Toonekure pesaelu ?

V: Jaa, see oligi täpselt nii.

Ju siis Toonekured ja Konnakotkad muidu väldivad üksteist, aga seekord siis jäi kurepesa Kotka lennutee alla.

Nr. 220. Peale kuldnokki.

Kevade lõpp viis kuldnokapojad minu meisterdatud pesakastidest laia maailma. See nende uus maailm ei olnud küll minu enda maakodust kaugel, kuid silmapiirilt nad siiski kadusid. Kevadise ilmega pesakastid vaatasid mõtlikult kaugustesse ja tundus, et nad jäävadki sedasi tühjaks ja sedasi vaatama. Ometi jaanikuu keskpaik tõi neisse uued asukad. Need taevase maailma lendurid – piiritajad ehk piiripääsukesed olid need, kes minu pesakastidest lugu pidama hakkasid ja kadunud kevadise rõõmu asemele suvise kaasa tõid. Nad lendavad väikestes salkades häälekalt ja vahel siis mõni kaobki pesakasti avausest sisse. Nii poisisilm märkas ja hiljem üles kirjutas. Vahel ronisin üles pesakasti juurde ja mitte niisama. Juuli lõpus on siis neil järglased pesas ja mina neid rõngastamas. Loodus, vana kavalpea, ongi see, mis targasti ka ühe pesakasti täidab. Nii sünnivad ilma kuldnokalapsed ja siis veel piiritajalapsed ja tollal veel väikene kastimeister oligi mitut rõõmu korraga täis.

Neeruti, 1985.

K: Kes tulevad peale kuldnokki tavaliselt nende pesakastidesse ?

V: Need on Piiritajad.

Piiritajate pesitsusaeg algab hiljem, siis kui Kuldnokad on juba lõpetanud ja pesakastidest lahkunud.

Nr. 221. Esimene kui selline !

Esimene kord haigrute pesapude vahele nende koloonias kõndima sattudes, olingi esimeseks lapseks sündinud ja haigrulapseks nimelt ning seda 11 aastaselt. Tagasi oma kodu ja küla-askelduste juurde naastes, ei läinud sündinud haigrulaps kuhugi kaduma. Kui tahtsin jälle haigrulaps olla, olingi teel Kadrinamaal asuvasse Vandu haigrukolooniasse. Esimene olla oligi üks kutse elu enese poolt, mille alati vastu võtsin. Aplausi saatel sain lilled ja äravõidetud bioloogiaolümpiaadi eest ja seda juba kolmeteistkümne aastaselt. Nii esimene olla, sain Kadrina kooli aegadel palju kordi. Kui kooliaeg lõppema hakkas, olingi jälle valmis olema esimene ja kui Vandu haigrukoloonia 24. mail 1990. aastal esimesena Eestis ja maailmas kaitse alla sai, olingi jälle esimene, kes seda teinud oli. Käik Lääne-Viru maavalitsuse majja oli sama uus ja suur maailm kui kunagine esimene käik haigrukodude juurde metsatukka. Lääne-Viru tollane maavanem Lembit Kaljuvee oli see, kes ettepaneku allkirjastas ja üks minu suur ja tähtis käik oligi see, mis sünnitas siia ilma esimese kaitse alla võetud haigrukoloonia. Miks üks haigrukoloonia peab looduskaitse all olema, seda võiks küsida ikka ja jälle. Ja kindlasti mitte vaid selleks, et ma jälle saaksin esimene olla, kuigi ka selles viimases väike tõde sees oli ja on. Elu esimene suur ja tähtis leid saatis mind terve ülejäänud kooliaja ja üks suur ja tähtis on alati ka suur ja kallis ning nii sündiski siia ilma kõige esimene haigrukoloonia kaitseala.

Kadrina, mai, 1990.

K: Mis aastal ja kus võeti kaitse alla Eesti esimene Haigrute koloonia ?

V: See oli 24. mail, 1990 aastal ja Vandu külas.

Ettepaneku tegi siis autor ise ja samal varakevadel.

Nr. 222. Tähtis teave.

Talvel 1991/1992 aastal, olin ehk ise millegi uue alguseks loomas. Ärkasin toavaikuses ja männimetsade vaikustes, kuni hea mõte ise mind üles nii leidis. Tänu vaikusele sünnib palju head siia ilma ja nii leidsin minagi end uue loodusrubriigi mõttega. Ja et vaikus paneb rääkima, siis kirjutasin valmis ka rubriigi esimese loo. See Viitna motellis veedetud talvehari oli mulle vaikuse ja uue ärkamise aeg. Nii ärkasin ka ise ja ühel õhtul ka uue mõttega. Nimelt tahtsin ajakirjas „Noorus" hakata vedama oma loodusrubriiki „Roheline Maailm". Motellitoa vaikuses sündiski uus idee ja pisut uues kuues ka mina ise. Kui Tallinna poole väljuv buss mind ära viis, jõudsin tollase menuajakirja tollase peatoimetaja Linda Järve jutule. Ja seal siis maailma armsaim peatoimetaja jutustaski, et kuuekümnendate aastate lõpus oli samas ajakirjas loodusrubriiki vedanud üks tuntud mees. Tema tegi seda tollal oma lugudega ja võib vaid arvata, et kes see mees oli. Selle mehe nimeks oli Fred Jüssi.

Viitna, jõulukuu, 1991.

K: Kes on need kaks meest, kes ajakirjas Noorus on toimetanud loodusrubriiki ja millal siis ?

V: Need on olnud Fred Jüssi ja Marek Vahula, esimene siis 1960 aastate lõpus ja teine siis aastatel 1992-1994.

Nr. 223. Kartmatu.

Käsmu kuradisaarele ei vii ühtegi teed. Ometi sinna minnakse ja jõutaksegi ka pärale ja vahel koguni kuiva jalaga. Esimese giidiaasta üllatusi oli palju ja üks neist oli Kühmnokk-luige pesa poolel teel Kuradisaarele. Kartmatu luik istus ikka oma pesal ja ka siis tegi ta seda kui inimrühmad saarele kõndisid. Vahel ta siiski hakkas susistama ja tiibu kehitama, aga ometi ei jätnud oma omapärast pesapaika. Miks ta sellise koha peale oma pesa rajas ? Vapper giid oligi see, kes saladuse lahti rääkis. Eks luigepaar tuli sinna varem kui esimesed turistide salgad. Ja hiljem ei soovinud head paika maha jätta, mis siis, et elu väga rahutuks hiljem läks. Järgmisel aastal siiski olid nad ära kolinud mujale ja järele jäi see pisike jutustus.

Käsmu, mai, 1992.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas luigepaar elas edasi pesal, siis kui turistid sealt lähedalt mööda käima hakkasid ?

V: Jaa, lugu tõene, luigepaar talus pesal olles turiste kodu läheduses.

Ilmselt siis väljavalitud pesa oli liiga hea ja kallis, et seda maha turistide tõttu ei jäetud.

Nr. 224. Palganeeme mälestus.

Käsmus käijad ja sealsel poolsaarel kolajad saavad palju teada. Giidijutud õnnekivihunniku juures räägivad vanast tavast, et kunagi purjelaevade ajastul olevat meremehed enne kivi hunnikusse viskamist sinna peale kirjutanud õnnelikult lõppenud merereisi asjaolusid, et millal kodusadamast välja sõideti ja kus oli merereisi kaugeim sadam ja millal kodusadamasse tagasi jõuti. Ja nii giidid pea kõik räägivad, et ja inimjõugud kuulavad ja usuvad. Mina ise käisin sealmail enda jälgedes. Et mõnest

teatmeteosest lugesin, et ajalooline õnnekivihunnik asus hoopis poolsaare loodenurgas Palganeemel. Seal, kus Vene piirivalve lõpuks kivihunniku laiali ajas ja ise end sinna sättis. Enda varasemates jälgedes on giidina ehk alati hea käija. Et räägid sellest, mis ise varem kogenud oled ja siis viid ka oma inimrühmast kaaslase enda jälgedele. Ja nii saavadki igasugu ekskusrandid targemaks kui mõni raamat. End raamatuna tunda, on hea tunne. Ja seda ma kogesin ka Palganeemel vahel koos mõne rühmaga kui õnnekivihunniku kunagisel asemel end uuel leheküljel avasin.

Käsmu, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas tõeline Käsmu küla õnnekivihunnik asus mujal eemal ?

V: Jaa, tõeline kivihunnik asus Palganeemel.

Giidisuu ei valeta mitte just väga sageli, nii ka seekord.

Nr. 225. Kolm korda !

Üks giid jõuab Käsmu ja kui Kuradisaar paistma hakkab, räägib ta legendisarnase loo Vene piirivalvest, kes sõna Saartneem kui tsjortneem hääldas, mis eesti keelde ringiga tagasi tõlgiti...Üks teine giid jõuab samasse kohta ja räägib loo kaptenist, kes laevaga avamerelt tulles vihastab jälle ja siunab, et jälle see Kuradi saar on ees. Ja tuleb veel üks giid ja räägib legendisarnase loo, kuidas Kurat Kalevipoja eest põgenes ja siis saarele pages, kust saare nimigi siis pärit on. Ja tuleb giid Marek ning räägib ära kõik kolm lugu ning lisab lõppu, et kõik kolm legendisarnast lugu tõesed on.

Käsmu 1995-2003.

K: Kas kõik kolm legendi on tõesed või mitte ?

V: Jaa kõik kolm legendi on liikvel giidide suudes.

Samal ajal on kõik kolm legendi erineva tekkega ja kõik giidid kõike kolme legendi ei tea ega räägi nendest.

Nr. 226. Ööhakid.

Öö ja linn olid vahel hakikisa täis. Ja öösel tänavatel kõndijad võtavad seda nagu ööelu, mille üle pikemalt mõtteid ei veeretata. Ometi olin mina see, kes õhtuigavuses kord hakimõtetel voolata lasi. Et millal need targad linnud on kohanenud öiste tänavalampidega. See aeg selliseks kohanemiseks on olnud ju imelühike, ehk natuke rohkem kui kahe inimpõlvkonna jagu aastaid kui nii umbes täpselt neid aastaid kokku lugeda. Ja ehk on see ise üks looduse ime, et ühed linnud inimese poolt pakutud öövalgusega nii ruttu harjunud ja kohanenud on.

Tartu, märts 1993.

K: Mis Te arvate, et kui pika aja jooksul on Hakid kohastunud linnade öövalgusega ?

V: Täpselt sama pika aja jooksul kui linnades on olnud öövalgustus.

See on looduse seisukohast võttes vägagi kiire kohastumine.

Nr. 227. Kivimõõtja !

Üks vanamees ja tema meri on alati üks lõputu jutustus. Minu vanamees oli vana merekaru Harri Sandström ehk Kasispea mees ja minu meri oli Eru laht põhjarannas. Harri oli aastates juba siis kui tema pere 1991 aasta lehekuus üles leidsin. Minu toodud paat nende pere valgamisse tõi talle uued pisarad silma ja paat sai vana mehe uueks ning viimaseks rõõmuks. Selle rõõmu nimeks oli keset lahte vees asuva suure rändrahnu juures veetaseme mõõtmine. Kolmest Loo saarest pisut põhja poole ta asus ja sinna vanamees aeg-ajalt sõudiski. Üksi ta sinna sõudis ja üksi sai ta merega ja kivimõõtmisega hakkama. Üksi tuli ta ka sealt tagasi ja üksi üleval toakambris ta pani oma mõõtmised ka kirja. See suur rändrahn oli ka üle paadiserva vahel hoomatav, aga tema pealagi ei ulatunud kunagi laineharjale. Minule oli ta silmarõõmuks ja teadmisrõõmuks, et mõne lahe põhjas ka mõni suur kivi olla võib. Vana meremehe viimane rõõm tegi mind targemaks ja hiljem jutustasin mehe jutustuse edasi ka oma ekskursioonigruppidele. Ja ühe vanamehe rõõm oligi vahel just see, mida kuulata sooviti ja mis targemaks tegi. Vana mees kadus ja hiljem tema vaatluskausta sirvides sain minagi teada, kuidas ja millal ühe lahe vesi kord tõuseb ja siis alaneb. Vanameeste ja poisikeste rõõmud on sageli sarnased. Mere ääres olin minagi poisike alati ja just Harri oli see, kes minustki väikse meremehe kasvatas, seda kui kivimõõtja.

Kasispea 1991-2007.

K: Kas suur rändrahn asus tõesti keset madalat merelahte ?

V: Jaa, tõesti seal, kest madalat Eru lahte ta asuski.

Merepõhjas on rohkemgi suuri rändrahne meil kui arvatakse.

Nr. 228. Kaks igavust !

Oraval oli igavus. Ja minul oli ka igavus. Kiriku külje all sai päevane jõudmine kõik kirja pandud ja igavust ennast ma enam kirja ei pannud. Sest siis tuli orav minuga mängima. Ja kahte igavust peletama. Ta tuli maapinnale ja päris lähedale ja siis ronis mind ülevalt vaatama. Nii kadusid kaks igavust ja kaks kohtujat olid koos terve õhtused kolm tundi. Hämaruses sai oraval mänguisu otsa ja mina panin väikse igavuse kadumise loo ka kirja. Hommikul teda ei olnud. Ju tühi kõht tegi oma töö ja ta kadus omi radu pidi. Söötsin natuke varaseid sääski ja enda matka kuulutasin lõpuks kordaläinuks just orava tõttu. See Pärnumaa rannajoone tundmaõppimise matk oli lühike ja merd ennast sain näha harva. Siiski nägin ära ühe orava kümned fantaasiad, mis meie mõlemi igavused ära peletasid.

Tahkuranna, mai. 2010.

K: Kas Orav peletas igavust ?

V: Jaa, Oraval oli igav ja ta peletas igavust minuga mängides.

Seda juhtub elus ja looduses vägagi sageli, et Orav inimesega mängib ja igavust niimoodi endast välja ajab.

Nr. 229. Laia maailma.

Haigrupoisiks sündisin kahe mehe Toomas Talve ja Avo Mummi kõrval kord Vandu haigrukoloonias kõndides. See poiss ronis nagu mehedki üles haigrupesade juurde ja rõngastas seal oma esimesed haigrulapsed. See oli esimene üllatus talle endalegi, et ta kohe rõngastajaks oli sündinud. Haigrud

lendasid sügisel ära ja sellega ei olnud üllatused lõppenud. Postimees tõi peagi esimese kirja kus teade, et Vandu hallhaigur Põhja-Aafrikast Marokost tabati. Ja järgmine kiri tõi teate, et Hispaaniastki kodukoloonia haigrud tabatud on. Ja siis veel Portugalist ja mujaltki... Kevadine õnnehetk tuli nii ringiga minu juurde tagasi keset talve ja nii avardus minu maailm kui kaardil oma kätega rõngastatud haigrute rändetee paika panin. Ja järgmisel kevadel olin jälle rõngastama minemas just seetõttu, et hiljem talvel üllatusi postkasti tuleks.

Neeruti, 1984.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Vandu haigrukoloonia Haigrud tõesti rändavad nii kaugele ?

V: Jaa, lugu tõene, Nad lendasid nii kaugele.

Eesti Hallhaigrute rännuteed on vägagi pikad ja nii ka Vandu koloonia omadel.

Nr. 230. Üle lahe.

Üksinda ronisin mäkke oma rattaga ja sain Kuresöödi habemega mehelt mõned nööris kõlisevad linnurõngad. Üksinda ronisin mõisamaja teisele korrusele ja hakiema läks pesalt ära ja järgi jäid sinna neli pisut arusaamatuses hakipoega. Nad kõik neli said rõngad jalga.

Üksinda ronisin mõisamaja otsas asuva tamme otsa ja sealt õõnsusest lahkus hakiema oma pesalt ja järgi jäid sinna kolm pisut arusaamatuses hakipoega. Nad kõik said rõngad jalga.

Ja nii rõngastasin oma elu seitse esimest lindu ja ei pidanud kahetsema. Järgmisel aastal ehk pea aastapäevad hiljem saabus tähtis kirjake. Nimelt olevat üks minu hakipoeg suureks kasvanuna lennanud üle Soome lahe ja tema rõngas koos jalaga leiti sealt ühest haukapesast. Nii õnneliku ja õnnetu lõpuga looke sündis ilma tänu sellele, et võtsin kord pähe ja läksin linnurõngaid küsima.

Neeruti, 1984-1985.

K: Kas Kaelushakid lendavad üle Soome lahe meilt ?

V: Jaa, Nad teevad seda.

Nad teevad seda, aga mitte just väga sageli.

Nr. 231. Itaalias auto alla.

Pardisöötja jõudis jõekääru igal talvisel õhtul ja õigel ajal. Kord jõudis ta sinna ka püüniskorviga ja veel varjekastiga. Üks pandi partide ootele ja teise puges pardipüüdja ise sisse. Pardid tulidki nagu kokkulepitud ajal. Ja pardipüüdja sikutas nöörist ja püüniskorv langes ning üks värvikirju sinikael-pardi isalind oligi tal käes. See lind sai linnurõnga jalga ja siis ei tulnud pardipüüdjal mõttessegi, et sellest linnust veel midagi kuuleb. Ometi tuli hilissügises tähtis teade, et see tema ainuke rõngastatud part jäi Itaalias auto alla. Õnnelik ja õnnetu oli nüüd oma elu ainsa pardi rõngastaja mõlemat. Õnnelik, et ühe pardi rõngastad ja sellestki tuleb tähtis teade tagasi. Ja õnnetu, sest ainuke kinnipüütud part ka õnnetult kaugel välismaal oma otsa autorataste all leiab.

Neeruti, 1985.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas minu ainukene rõngastatud Part jäi auto alla ?

V: Jaa, lugu tõene, ainuke rõngastaud Part jäi kaugel eemal kodumaast auto alla.

Harva kui meie Sinikaelad nii kaugele lendavad, kuid seekord siis lugu ise kinnitab seda fakti.

Nr. 232. Sipelgate maja.

Revoja on väike paigake Palmse taga metsas. Põhjakalda on väike talukohake sealsamas metsa sees. Koha pererahvas on ammu kadunud ja vaid vana puust maja ootab nagu minusugust kolajat. Ja jõudsingi kord sinna. Maja ei olnud ilma elaniketa, siiski. Köögitoa nurgas oli suu, pea meetri kõrgune kuklasepesa. Ja maja ülejäänud toad pesaomanikke täis. Neid jagus igale poole ja lõpuks olin iseendale tänulik, et maja ühe Viitna mehe jutustuse peale üles otsisin. See Viitna mees Arne Kaasik arvas, et maja elamiseks leida soovin. Ometi loobusin sellest mõttest kui sipelgaid majaelanikena nägin. Kuidas sa ikka teistelt kodu ära võtad kui nad selle juba kord suure hoole ja vaevaga rajanud on. Omapärane leid oli üks sealsete kolamiste üllatusi ja seda enam üllatustejahile sinnapoole ka läksingi. Et üks sipelgapesa majaköögis võib asuda, seda ei räägi ükski mees ega raamatki. Nii tegingi seda nüüd mina ise.

Revoja 1991.

K: Kas Sipelgad tõesti elasid vana maja sees ?

V: Jaa, tõesti Sipelgad olid oma kodu rajanud vanasse majja ja sealsesse kööki.

Ju siis oli see ümbruskonnas parim paik, kuhu oma kodu turvaliselt rajada.

Nr 233. Kasispea kroonlühter mänd.

Rannakülast Kasispealt leidsin alustuseks Sandströmite maja, kus kajakas oli katusel mind ülalt vaatamas. Siis tahtsin teiseks leida sama küla tanumalt Eesti kõige kõrgema kivi, Jaani-Tooma Suurkivi. Ometi jäi kivi kolmandaks vaatamisväärsuseks, sest teeharul, mis kivi juurde viis kõrgus üks omapärane mänd. Selline maast-madalast hargnenud ja ilma ühe suure tüvepuuta. Hiljem ütles tark raamat mulle ise, et see kroonlühter mänd on. Ja nii ta mulle neljaks aastaks meelde jäigi. Siis tulin esimeste ekskursioonirühmadega ja vana tuttav tuletas end ise teeservas meelde. Ronisin jälle tema otsa ja ei teinud seda enam üksinda. Vastus sellise puuvormi tekkele ehk sünnile polnud kerge tulema, ometi vastasin ise sellele, algul üksinda ja siis teistele. Kunagi lihtsalt puu nooruses on tal latv ära murdunud. Ja rahul oma vastusega, olin ise ja ekskursandid samuti.

Kasispea, 1991-2003.

K: Kuidas tekib üks kroonlühter mänd looduslikult ?

V: Just ladva äramurdumise teel.

Kas inimene või loom või lind peab seda tegema, et latv ära murduks ning nii hakkabki tekkima-kasvama kroonlühter mänd.

Nr. 234. Revoja mänd.

Hoogne bussi mikrofoni jutt, mida Palmsest mõisa juurest alati voolata giidina lasin, meeldis alati kõigile. Ometi tee peal Sagadi poole tuli alati teha üks väike jutupaus, et bussijuhile öelda, et all

Revoja orus on paremal pool tee ääres kaheharuline omapärane mänd ja seal peab bussijuht ettevaatlik olema, et bussi mitte seal vigastada. Ja tavapärane ekursantide küsimus, et miks ohtlikku puud maha ei saeta, sai minult alati asjakohase vastuse: siin on rahvuspark ehk looduskaitseala ja mändi ei tohi puutuda, ega ammugi mitte maha saagida. Ja alati järgnes elav arutelu, et kas see õige on või mitte. Ja rahvuspargi giid oligi see, kes pea alati päeva lõpuks võitjaks sai või jäi. Et omapärase puu allesjätmine üks õige tegu on olnud.

Revojal, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Revojal on selline looduskaitsealune mänd ?

V: Lugu tõene, Revoja kuulus mänd ongi looduskaitse all ja täitsa olemas.

Puud ei saa maha võtta, kuigi puu ohtlik on ja seetõttu just, et ta looduskaitse all on.

Nr. 235. Rauasoos.

Lagedal suurel väljal Palmse ja Viitna vahel ei olnud algul nagu midagi erilist leida, seda esmapilgul. Kolasin seal ühe punaka rebasega koos, jalutasin sookurepaariga ühiselt ja siis tuiasin siia-sinna nagu üksildane välja-loorkull, mu kaaslane, seal lagedal väljal. Vahelt tuli metskits metsast rohtu sööma ja ka nagu minu moodi, et metsast tuleja. Nii uitasin terve ühe lõikuskuu ja sügiskuu seal kui jälle vabadust tunda soovisin. Ja kui esimene sügis mul seal otsa sai, tahtsin nimehuvilisena lagedale oma nime panna, aga pisut hiljaks jäin omadega, sest üks vanamees mulle seal vastu tuli ja küsis : kas Rauasoos jälle sul käidud ? See lage, kust vanasti ja ka nüüd rauamaaki leida võib ja võis ongi talle nime andnud. Ja nii jäigi ta mul nimega nimetamata, sest juba pea mitu sajandit tagasi keegi minust selles asjus ette jõudis ja tabava nime suurele väljale kinkis.

Rauasoo, lõikuskuu-sügiskuu 1990.

K: Kuidas on oma nime saanud Rauasoo ?

V: Sest seal oldi vanasti rauamaaki avastatud.

Rauamaagi jutud tänapäevalgi kinnitavad, et seal ollakse rauamaaki leitud.

Nr. 236. Krudiseb või ei krudise ...

Üks paljasjalgne ja minu näoga mees käib tuttavas Rauasoos ringi. Tal on peas tark nägu ja ootusärevuses silmapaar. See tark pea teab rääkida, et rauamaak, mis suurele soisele väljale nime andnud on, pidi palja jala all krudisema ehk häält tegema. Seda tõde ma taga ajangi ja niikaua kuni õnneliku lõpuni ehk maagitüki leidmiseni. Külm, mis rauamaagi tükke maapinnale toob, ja siis maak teebki jala all krudisevat häält nagu korgitükk näiteks. Ja nii räägivad juba targad silmad minu peas ja vahel ka minu suu, et nii see ongi. Seda juttu rääkisin giidina ekskursantidele, sest need, kes uskuma kohe ei jäänud, said tõde näha ehk rauamaagi tükki ennast, mis siiski kodusest muuseumist kaduma läinud on.

Lahemaa 1991-2003.

K: Kuidas saab aru, et rauamaak olemas on maapinna sees ?

V: Tõesti, hakkab jalgade all krudisema.

Ja see on üks võimalus aru saada ja tuvastada, et maak olemas on maa sees.

Nr. 237. Heinamaade külaline.

Esmatutvus temaga oli heinamaade külalise aegadest pärit. Need rohekad värvikirevad lapsepõlvemaad olid ka igasuguseid külalisi täis, kellest üks täitsa minu moodi oli. See, kes hiiri taga otsides madallennul siia-sinna uitab ja just suuremaid avamaastikke armastab. Tema vesihall sulekostüüm on hästi hoomatav just roheliste heinamaade taustal ja tema siia-sinna otsiv lend on ainult temale loomupärane. See otsiv poisike oli ka siia-sinna otsiv justkui midagi leida soovides, mis ka ju tema tõde oligi. Ja ta leidis sealt vahel mõne kiivitaja poja või ajas rebase jooksu. Ometi jõudis ta oma tunni ära oodata kui esimene loorkull tema silmapiirile ilmus. Sealt alanud loorkullisõprus viis mind hiljem Rauasoosse ja Kasispea-Vihasoo luhale kolama ning minu siia-sinna otsiv pilk ja kõnd said seal pea alati mõne loorkulli osaliseks. Heinamaade külaline olen siiamaani ja mitte enam sealt poisikest taga otsides, vaid ikka loorkulli näha soovides.

K: Kas Loorkull on heinamaade külaline ?

V: Jaa, seda ta ongi.

Loorkull armastab jahti pidada just suurtel avamaastikel.

Nr. 238. Avastus metsavahitoas.

Metsavahitoas oli alustuseks alati vaikust. Ta sammud andsid teada tema tulekust minu juurde ja selle vaikusehetke avastus oli jahimehe – kalender koos kahe pasknääriga pildi peal. Endalegi ootamatult olin tema tiivasulgedes avastanud kolm trikoloori lipuvärvi, sinise, musta ja valge. Ja pärast võtsingi selle avastuse vaikides endaga kaasa. Hiljem giidina ma enam vait ei olnud ja kunagine avastus sai huviliste rühmadele ka edasi räägitud. Ja ise lisasin alati juurde, et vaikuses ongi üks inimene alati tundeerksam ja tähelepanelikum kui muidu. Ja saingi jälle kahe tõe eest alati topelt kiita. Ja lisasin alati juurde, et jäälinnul on sulestikus sini-valge ja metstikal must-valge värvitoon. Ja jälle olin see, kes kiita rahvalt sai.

Neeruti, 1985.

K: Mis linnul Eestis on sulestikus kõik kolm meie trikoloori värvi ?

V: See on Pasknäär.

Rohkem sellist lindu Eestis ei tunta.

Nr. 239. Mina kui metsahärra.

Kord Palmse mõisas pandi mind metsahärrat mängima. Panin viltkaabu pähe ja saapad jalga ja inimesed saidki metsahärrat tunda, näha ja vahel ka katsuda. Rääkisin neile metsahärra jutte ja näitasin ette, kuidas enda jalge vahelt piiludes kuuse vanust kokku lugeda saab. Küsimused, mis mulle esitati, olid igasugused ja ma ei jäänud pea kunagi neile vastuseta. Alles hiljem siis kui programm „Mõis, mets ja meri" läbi oli, esitasin ühe küsimuse iseendale : et kes see metsahärra siis ka oli ? Ja vastus tuli alles hulga hiljem kui RMK pealikuga Aigar Kallasega kohtusin. Eesti metsade metsahärra

oli siis tegelikkuses metsaülem ehk metsade ja oma alluvate ülemus. Ja hiljem vahel kui see ühe kevade näitemäng ammu möödas oli, aga siiski vahel meenus, siis tundsingi head tunnet, et olen natuke ka metsahärrat ennast.

Palmse, lehekuu, 1991.

K: Kes oli Metsahärra ajalooliselt ? 1. Metsnik. 2. Metsaülem. 3. Metsavaht.

V: Metsaülem.

Jaa, just Metsaülemat nimetati vanasti Metsahärraks.

Nr. 240. Kes oli valge vasikas ?

Üks valge vasikas kepsutas Lahemaal kord ringi. Ta tegi seda kaheksa aastat ja nähti teda seal just soojal poolaastal. Üksinda ei olnud ta kunagi. Tal oli alati mõni bussitäis rahvast ühes ja ümberringi. Tal olid teksapüksid tavaliselt jalas ja üleskääritud pluusikäised. Terve pikema või lühema ekskursioonipäeva ei teatud tema nime ega teatud, kes see vasikas siis säärane on ka. Ja kui saabus igaõhtune laialiminek oma ekskursantide rühmaga, siis ilmus ta järsku rahva ette ja alati kuulsid tema külalised päeva lõpuks juttu, et mis oli üks Põhja-Eesti populaarne rahvajooks - valge vasika võidujooks. Ja kui giidist Marek ilmus bussi kõrvale rohumaale, siis nähti ka valget vasikat kes kahel käel ja ühel jalal kepsutas ja teise jala nagu saba üles tõstis, täpselt nii nagu rahvamängus lapsed kunagi ammu-ammu aega tagasi.

Lahemaa 1995-2003.

K: Kes oli valge vasikas ?

V: Valge vasikas oli autor ise, seda Lahemaa giidina.

Autor ise mängiski valget vasikat gruppidele.

Nr. 241. Ürgoru otsija.

Sügiseses pimeduses ei näinud ma eriti otsida. Rattaga jõudsin pea Väike-Maarja ja siis Tamsallu välja, siis seiklesin veel siin ja seal kuni tee orgu laskus ja mindki sinna kohale viis. Seal oli kiik ja majake ja teisel pool üks vana mahajäetud maja. Pimedas ma muud ei näinudki. Alles hommikune valguskuma tõi valgust minu hinge ja silmadesse. Olin sattunud ööbima kahe ürgoru rajale ehk maastikupiirile. Ja kui Väike-Maarjast Tamsalu peale ära keerata, siis tee lõpuks laskubki orgu, millest vasakule ehk lõunasse jääb Vao ürgorg ja paremale ehk põhja poole jääb Porkuni ürgorg ja nii sündisingi ürgoru lapseks Vao-Porkuni ürgorus. Lapse sünnipäevahommikul hüüdis suurim meie laululind - ronk ja nagu kinnitas, et uus laps siia ürgorgu ja ilma sündinud on. Aastaid hiljem sündis siia ilma ürgoru matkamarsruut „Tunnid Vao ürgorus" ja kui soovite ise ürgoru lasteks saada, siis minge koos giid-matkajuhiga siis ise sinna kohale, kus pikk ja sirge tee langema hakkab ja kus üks ürgoru leidja kord siia ilma sündis...

K: Kus asub Vao-Porkuni ürgorg ?

V: Asub Väike-Maarja valla lääneservas ja Tapa valla kagunurgas.

Seal ta just täpselt asubki.

Nr. 242. Ürgoru kassikakk.

Suvekäik Vao ürgorgu oli mind ennast täis. Otsisin taga kunagist esimest armastuse rada, mis mind sinna kunagi tõi ja kust ürgoru armastuse leidsin. Taga otsisin ka luhta ja sealseid luhakivisid ja leidsingi nad ülesse ja veel midagi enamat. Kividel olid kassikaku murded, küll kodutuvid, küll kajakad ja nii pea igal kivil midagi. Nii avastasin oma elu esimese kassikaku pesapaiga, mis ka viimaseks jäänud on. Sellist luhakividega luhta ma rohkem ei ole leidnud. Ja sellist kassikaku pesapaika ka mitte. Hiljem ürgorgu tagasi teed leides, oli kakupaar orust ära läinud ehk lahkunud, sest nende arvukus kogu Eestimaal alla käib ja paljud pesapaigad ilma kakkudeta jäävad. Ometi olen siiamaani uhke ja tagantjärele ka õnnelik, et ürgorgu armastust otsima kunagi läksin.

Vao ürgorus, heinakuu, 2007.

K: Kas Kassikakk elas ürgorus ?

V: Jaa ta elas seal mõnda aega.

Kassikakk elas Vao ürgorus, kuni Kassikakkude aara ümber Eestimaal sai ja nad sealtki lahkusid.

Nr. 243. Hara lahe ehmatus.

Üks mõtlik suusataja olin 1995/1996 aasta külmal talveharjal. Harjunud Setumaal majavaikusega, leidsin end sellel talvel vaid ühe talvise hetke Lahtede maal, Kasispeal. Mõtlik ja ainult mulle teadaolev suusarada viis mind Loksa randa ja sealt tahtsin suusatada otse üle lahejää. Mõtlik pilk saatis teele sadamast väljunud suure laeva ja ikka läksin mõtlikult edasi. Mu suusasamm oli Lahemaal, aga mõttelõng kusagil Setumaal ja majahoovil. Ja nii suusatas üks endassetõmbunud suusamina, pilk maas. Tegelikult oli selles talves minu lahemaine vaheaeg. Ja tubli õpilane olin hoopis elumerel ja ühes majahoovis. Et tahtsin kevadel tagasi tulla, siis kadusingi Setumaa rajalt koos suusapaariga. Ja kui laeva poolt lahti aetud veeviirg kümne meetri kaugusel oli, siis võpatasin ja keerasin kohe otsa ringi. Pea ja silmad maas ei saa ikka ringi käia, ei lahtedega maal ega mujalgi. Nii sain talvise äratuse osaliseks ja avasin oma kevadised silmad ja olin jälle õnnelik, et see nii on.

Hara lahel, näärikuul, 1996.

K: Kas lugu tõestisündinud või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene ja täpselt nii see kõik oligi.

Sedasi on juhtunud minuga vaid üks kord elus siis.

Nr. 244. Kassikaku tõus ja langus !

Iga metsamees ei tea isegi, et mis ta teeb kui metsas puid langetab. Ometi, eelmise sajandi üheksakümnendatel aastatel alanud suur metsaraie tegi head meie kassikakkudele. Suured, üksikute puudega raielangid olid kui loodud kassikakule pesitsuseks ning jahiks ja nii tekkisidki üle Eesti aina uued pesapaigad. Nii elas neid näiteks Neeruti väikestes mägedes üheksakümnendate aastate keskel koguni kolm paari. Nüüd kui suured raiesmikud hakkavad aina enam kinni kasvama, kaovad üksteise järel ka kassikakkude pesapaigad ning neid jääbki aina vähemaks ja vähemaks. Iga metsamees ei tea

alati isegi , mida ta teeb kui puid metsa istutab. Ja noore metsaga kinnikasvavad raiesmikud teevadki liiga meie kassikaku asurkonnale. Ometi ei saa metsamajandust seisma panna ja tõhustada tuleks hoopis kassikakkude põliste pesapaikade kaitset.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, suured raiesmikud soodustasid vahepealsetel aastatel Kassikaku tõusu ja siis jälle langust.

Nii, kuidas langid tekkisid, tulid head päevad Kassikakule külla ja nii, kuidas langid kinni kasvavad, siis jälle peavad ära lankidelt kolima.

Nr. 245. Konnakotka leviku põhjapiir.

Hea, et mul terane pilk alati kaasa võtta on. Nii juba viimased kolmkümmendkolm aastat. Põhja-Eesti maastikelt jõudsin sageli mujalegi käima ja Setumaa rajal vana maja juures oli ka pikemate mõtiskluste aeg. Ning sealsete rohkete mõtlemispaikade kohal tiirutas sageli ka mõni väike-konnakotkas. Ja mõttelõng, et Eesti on selle väikse kotkaliigi leviku põhjapoolseimaks piiriks, sai nii hoogu juurde. Ja nii see täpselt ongi, et mida rohkem Eestis lõuna poole seda rohkem teda kohata võib. Hea, et minusugused palju ringi kõnnivad ja hea, et nad vahel pikalt aega maha võtavad ja midagi tarka välja osakvad mõtiskleda. Kui Setumaine kolmeaastane mõttepaus ümber sai, kolisin Virumaa südamesse ja et seal harva konnakotkast kohtasin, paningi lõpuks väikse kotkaloo paberile kirja.

K: Kas Eesti on Konnakotka leviku põhjapiiriks ?

V: Jaa, see ongi täpselt niimoodi just.

Soome laht on Väike-Konnakotkale ületamatu ja Eestimaa ongi sedasi leviku põhjapiiriks.

Nr. 246. Põhjapoolseim pääsupesa.

Eesti kõige põhjapoolseim poolsaare tipp Pärispea poolsaarel kutsus mind siis juba teist korda enda juurde. Aasta 1992 suvel see teine kord saabuski ja Eesti põhjapoolseim sinine seljakott oli minu seljas ja minu oma. Tahtmine Eesti kõige põhjapoolseimate elamuste järele kogus minus hoogu ja selles õhinas ronisin ka Viinistu vanasse ja aastaid näinud piirivalvetorni. Ja üleval oli laelaua küljes suitsupääsukese pesa. Ja otsisin veel siit ja sealt nii Pärispealt kui mujaltki, aga rohkem seal ma ühtegi pääsupesa ei leidnud. Ja nii olingi saanud mida olin soovinud, leidnud Eesti kõige põhjapoolseima suitsupääsukese pesa. Panin tema hoolega märkmikusse kirja ja peitsin märkmiku Eesti kõige põhjapoolseimasse seljakotti. Kõige põhjapoolseim otsimine tasuski end ju ära. Ma leidsin ühe rekordi, mis minu rekordite raamatusse sai ja kuigi rekordiline pääsupesa ise oli väike, tegi ta rekordite jahtijat suuremaks veel ühe rekordi võrra.

Viinistu-Pärispea, heinakuu, 1992.

K: Kus asus täpsemalt Eesti kõige põhjapoolseim Pääsupesa ?

V: See asus piirivalve endises tornis.

Ju siis oli see parim paik, kuhu põhjapoolseim pääsupesa rajada.

Nr. 247. Viude vennastumise aeg.

Väikse viu-uurija esimene avastus viumaalimas kõndides saab nüüd suurena ka lõpuks lahti sõnatud. Väikse Neeruti suured maastikud olid väikse mehe jaoks uks viumaailma. Ja kuigi maastikukaitseala ise on pisike, siis mahub sinna hulganisti hiireviusid omi pesi rajama. Ja kuigi pesitsevad viupaarid on on väga tihedasti üksteise kõrval, peavad naabrid üksteise pesitsusalade piiridest väga lugu ja seda just pesitsusajal, jürikuust heinakuuni. Ja kusagil seal lõikuskuus kui noored iseseisvaks saavad, kaovad ka tähtsad piirid paaride vahelt ning lõikuskuu lõpusirgel nad vennastuvad ja on vahel hulgakesi ühiselt taevalaotuses tiirutamas. Ja sügiskuus enne äralendu talvitusaladele, on nad juba igal pool ja kunagised pesitsusterritooriumi piirid on meelest läinud ja tulevad meelde alles siis kui kevadel mägedesse tagasi jõutakse. Ja seda ma tahtsin öelda juba kaheteistkümne aastaselt. Ometi tegin seda ma alles nüüd viuaasta puhul teistelegi, sest varem pole kedagi seda esimest viutõde kuulamas olnud.

Neeruti, 1984.

K: Millal kaovad Hiireviu paaride vahelt piirid ?

V: Kusagil heinakuu lõpufaasis.

Just siis kui noored Viud on iseseisvaks saanud.

Nr. 248. Kord ammustel aegadel...

Kord ammustel aegadel tuli ühe jõekese silla peal mulle ligi sealsamas lähedal elav Rebase Riks ehk Richard Rebane. Koostasin oma bakatööd ebapärlikarbist ja Riks tuli mind uudistama. Ja tõesti rebase moodi välja nägev mees rääkiski, et kord ammustel aegadel ehtsaid pärleid jões kasvatati. Giid on sageli üks osa mõnest huvitavast mehest või naisest. Kord ammustel giidiaegadel valmistasin alati oma jutud talvel ette ja kevadest alates puistasin neid bussimikrofoni või lihtsalt otseliinis. Kord ammusel ajal sõitsin bussiga Viru rabast Loksa poole ja endalegi üllatuseks sündis Pärlijõe orus minu seest uus jutt ja koguni võõrkeeles. Et kord ammustel aegadel elasid Kolga mõisa maadel nutikad talupojad, kes jõe omavahel ära jagasid, et seal pärlikarpidesse kivikesi või klaasitükke panna. Nii hakkas sinna ümber kasvama pärlmutterkiht ja kümne aasta pikkuse ootamise järel olidki omakasvatatud pärlid võtta, et neid Tallinna ja Peterburi turule müüa. Parimad kodumaised pärlid olevat jõudnud isegi tsaari ja tsarinna kätte. See isesündinud jutt kutsus esile tugeva aplausi ja suure jootraha. Ja edaspidigi kostitasin oma gruppe selle looga. Inimene, kes ise midagi siia ilma sünnitab ongi jootraha ja aplausi väärt. Ja sealt jutust sündiski juba kord ammustel aegadel siia ilma minu näoga Pärlipüüdja, kes Eesti pärleid Peterburist taga otsimas käib. Eesti pärlite saatus on teadmata fakt meie ajaloost. Et kunagi veel suuremat aplausi välja teenida kogu Eesti rahva poolt, olengi Pärlipüüdja, kes neid taga otsimas ühes suures linnas käib.

Lahemaa 1991-2003.

K: Kas Eestis olid oma pärlid ?

V: Jaa, lugu tõene, Eestis olid oma pärlid, need, mida Ebapärlikarpides kasvatati.

Ja Eestis on ka oma Pärlipüüdja, seda juba tänapäeval.

Nr. 249. Üks väikene kaob.

Igasugused kurvad kadumised kuuluvad elusa looduse juurde. Et röövlindudel ka koduses elus kadu on, see tuleb ehk paljudele üllatusena. Ometi oli see mu üks kunagisi esimesi avastusi kui taeva poole vaatama ja hauka ning viupesade juurde ronima hakkasin. See kõige hiljem munetud muna sünnitab siia ilma ka teistest pisut väiksema röövlinnupoja. Ja väiksem saab teistest vähem süüa, sest õed-vennad tugevamad on ja kõik endale ahnitsevad. Ja nii jääbki väike pesamuna aina väiksemaks teiste kõrval ning ühel kurval päeval ta kaob ehk pannakse lihtsalt nahka. Nii kirjutasin kunagi märkmikusse ja vähemalt kolmkümmend korda oma Neeruti linnuruudus ja hiljem veel pea sada korda samasugust kurba lugu siin ja seal. Kurvad lood tuleb ka alati lahti rääkida, et elu nii igav ei oleks. Ja lohutust nagu polegi kui väikseim pesapoeg kaob. Sest õed ja vennad ei lohuta ja röövlinnuemad-isad võtavad asja loomulikuna ja võib-olla ei pane üldse tähelegi kui ühel päeval üks laps kodus vähem on.

K: Kuidas ja kuhu kaob kõige väiksem ja äbarikum röövlinnupoeg pesast ?

V: Jääb ilma toidupooliseta ja lõpuks suuremad võtavad ta omaks.

Kõige väiksem lõpetab tavaliselt suuremate kõhus.

Nr. 250. Õieti kivikülvil.

Käsmu külatänava lõpus parkimisplatsilt algab tee metsa sisse kui uude ja omaette maailma. Giidi järel tulevad lapserühmad saidki maailma nime teada juba teeviida juures – Käsmu kivikülv. Ja kui see Eesti suurim kivikülv kui mitme tuhande aasta tagust rannajoont näitav maailm mändide vahelt paistma hakkab, muutub järsku giid Mareku maailm. Ta mängib oma grupiga nagu kass hiirega. Ta teeb ühe ja mitme kivi peatusi, eksleb siin ja sealpool kive ja külvi ennastki, kuni lõpuks ring täis saab ja ta ringiga alguse kohta tagasi jõuab. Õieti kivikülvi esitledes tuleb teha musta tööd. Tuleb pea pool tundi end pingutada ja sõnaosavaks teha ning õige kivikülvi maailm saabki lõpuks lastele selgeks. Giid, kes lõpuks lapsed viieks minutiks külvile vabalt jooksma laseb, on ka ise õnnelik tehtud töö üle. Kivikülv ei ole ise sündinud siia metsa alusesse ilma. Kunagine rüsijää tõi ja kuhjas suured kivid rannajoonele ja merest tõusev maa jättis nad maismaa osaks. Üks õige kivikülvi tutvustav giid ei ole ise sündinud siia ilma. Ta on teinud juba kodus individuaalset tööd, et mitte laste ees põruda. Iga kivi jutt mõne kivikülvi kivi juures pole ka ise siia ilma sündinud. Ning pea kolmveerand tunnine kivikülvi ekskursioon ei sünni ilma hea giidita siia ilma. Ja väheseid Lahemaa giide võib nimetada kivikülvi giididekс, kes lastele kõik õieti selgeks teevad. Ometi mul õnnestus see üks olla ja õnnelikuna ei ole ka mina ise siia ilma sündinud. Eelnenud on ikka põhjalik eeltöö, et õieti kivikülvil laste keskel olla.

Käsmu, 1995-2003.

K: Kes on parim Kivikülvi giid ?

V: Parim kivikülvi giid on giid Marek.

Täpselt nii, nagu loos peidus oli ja on.

Nr. 251. Vormsi rongapesa.

Suvise vabadusekaotuse nimeks oli kolmenädalane taimepraktikum Vormsi saarel. Ja mina olin üks vangidest ehk vaene vabaduse kaotanud tudeng. Üks kolmetunnine jalutuskäik oli ise vabaks

võideldud. Kleebitud said herbaariumi selleks päevaks vajalikud taimed ja olingi silmapiirilt kadunud. Vabaduse maitse, mis uuesti suhu tuli ja ei tohtinud enam kaduma minna, viis mind saarele kolama. Ronisin ka vene piirivalve poolt mahajäetud torni ja vabaduse käigu tasu oligi käes, seal üleval oli rongapesa. Ehtne pesa, okstest kokku kantud ja hobusekarvadega vooderdatud. Vabaduse käigu tasu oli käes ja õhtul kui kõik juba magasid, panin selle aastakausta kirja. Vabaduse tasu on alati minu jaoks midagi otsima minna. Ja kui vaba hing midagi leiab, siis tulebki vabaduse hea maitse suhu ja ei lähe enam kaduma, mis oligi ka minu tollase käigu eesmärk. Kui praktikum läbi sai, olin ülejäänud suveks vaba mees ja hea tuttav vabaduse tunne oli tagasi ja mine sa tea, ehk see mõnetunnine saarel tehtud käik oligi see, mis mind edasi pani võitlema. Et kõik sada taimenime saaksid selgeks ja kõrred kleebitud, kuniks vabadus saabuski. Rongapesast tornis olin seni lugenud vaid mõnest raamatust. Nüüd oli mul endal väike raamatulugu kirja panna ja seda ikka tänu vabadusele, mis mind kunagi raamatutest otsima pani ja siis omapead juba kolama viis.

Vormsi, heinakuu, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Rongal oli oma pesa üleval tornis ?

V: Jaa, lugu tõene, Rongal oli pesa üleval tornis.

Tänapäeva Rongad on kohastunud inimese ehitistega ja muugagi, mis inimesega kaasas kõik käib.

Nr. 252. Orajärvel on kahekordne põhi.

Neeruti Orajärv on neljast sealsest järvest ehk kõige vähemtuntud. Oma nime on ta saanud ehk kalameest järgi, kes õngeritvade toeks igasugu orasid ja vaiasid kaldaäärsesse järvepõhja tagunud on. Mareku keeli on ta ka poisikeste järv, kus pea kõik Kadrina kandi mehed esimesed õngeproovid ära teinud on. Nende paljude seas olin ka mina, kes teiste seas ka kalameheks saada soovis. Kalameheks ma muidugi sain, aga mitte eriti suureks. Rohkem tahtsin saada targaks meheks ja järv ise oli üks see paik, kus ühelt vanalt kalamehelt ühe järvetarkuse ära kuulasin. Nimelt pidavat järve põhi olema kahekordne ehk esimese põhja all on veel vesi ja siis tuleb teinegi põhi. See vanamees Kaarel Murakas selle tõe mulle paljastas ja ehk oligi tema just see, kes mind erinevates inimestes tarkuseid taga otsima pani. Ja nii sündiski Orajärve kaldal üks tarkust aga nõudev mees, kes ka suureks sai ja kes vaid vahel harva end õngekorki vaatamas leiab.

Neeruti, 1981.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Orajärvel on kaks põhja ?

V: Jahh, on küll, esimene, ülemine moodustub lendmudast ja teine, alumine on päris põhi.

Jahh, lendmuda võib olla esimeseks põhjaks mõnel järvel küll, nii nagu Orajärvelgi.

Nr. 253. Uued järveasukad.

Metsade vahel end peitev Neeruti Orajärv on meeste järv, kus pea kõik ümbruskonna mehed kalameesteks saanud on. Need püütud haugid, ahvenad, särjed või linaskid on juba tuntud järveasukad. Vahel näkkab mõni koger, kuid seda siiski harva. Ja ükski teatmeteos ei räägi, et kogred üldse siin elavad ja kuidas nad siia saanud on ka. Ometi ei ole nad siin järves ammused asukad ja järv oma saladust ei reeda mitte just igaühele. Kord üks kalamees tahtis väikeste elussööda kokredega

haugi püüda. Kui püügiaeg ümber sai, siis lasi mees mannergutäie väikseid kokri vabaks järvevette. Ja mina olingi ise siis saladuse juures ja sellest ajast saadik teangi, kuidas kogred järve sattusid. Targana tulin tookord järve äärest tagasi ja olin üks nendest, kes järve ääres targaks meheks saanud oli, sest kalamees olin ma siis juba niikuinii.

Neeruti, 1981.

K: Kuidas said uued järveasukad ehk kogred Orajärve ?

V: Kalameestel jäävad elussöödaks püütud Kogred vahel järgi ja need lastaksegi järve endasse.

See siis ongi üks tõeline kalamehejutt.

Nr. 254. Kontorirott ja teadur.

Üks rott kunagi elus olla, oli huvitav elamus. Ma istusin töölaua taga esimest korda ühel sügisel ja ei tundnudki seal alguse ehk kevade tunnet. Mind vaadati ja uudistati, nagu oleksingi ma roti moodi ja see mulle isegi meeldis ja ajas koguni naerma. Üks kontorirott olin ma siiski lühikest aega. Need täpselt viie aasta pikkused harvad istumised Viitnal, Lahemaa kontoris tõid vabaduse mõtted mulle pähe ja vabaduse poole asusingi teele juba esimesest kontoripäevast alates. Viie aastakäiguga kogunes mul kontoripäevi saja ringis. Ja nii, kuidas ma vabanesin päev-päeva ja eesmärk eesmärgi kaupa, nii sündis ühest rotist üks vaba lind, kes siis päevapealt viienda kontoriaasta lõpuks vabana ära lendas ehk vabaks meheks hakkas. Viieaastane rotielu jättis teatud jäljed mulle hinge, vast eelkõige ühe suure tõdemuse, et rott ei ole vaba lind ja rotiks ma kauaks jääda ei soovi. Esimesel septembril 2015 aastal täitub täpselt kakskümmend aastat vaba mehe ametiga alustamisest. Ja selle alguse põhjus ongi meile nüüd teada, see oli see kontorirott ja teadur, kes kõik Lahemaa nurgad läbi otsis, sealt palju leidis ja teada sai ning siis nagu lind lendama hakkas. Inimene kui mõne looma vari teeb vahel kummalisi asju. Ja kõikidele tollastele tuttavatele kummaline tundunud rotinahk saigi lõpuks heidetud, sest vabadusest ma juba enne seda töökat aega lugu pidama hakkasin. Et vabadus inimest ära rikub, seda ikka elus juhtub ja nii läks ka minuga. Viieaastane rotipõli siiski oli viljakas aeg: Lahemaa linnuatlas, Ebapärlikarbi bakatöö, Lahemaa linnuvoldik ja veel palju töötähiseid ehk märke maas.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas autor oli viis aastat Lahemaal kontorirott ?

V: Jaa, oli küll ehk lugu on tõene.

Rott võib elus ka olla ja mina olin seda vaid ühe korra ja viis aastat.

Nr. 255. Üks ainuke kord.

Üks kord elus kedagi näha, võib teha suureks sinu silmad ja ehk sind ennastki. See röövlinnumees, kes ma noormehena olin, kolas ka lõikuskuus otsivalt ringi, et sealtki midagi põnevat oma tollasest röövlinnuruudust leida. Huvitavaid vaatlusi aina rohkem koguda, see oli kui röövlinnusport, mida siis harrastasin. Ja tee, mis Neeruti mõisa juurest Hulja poole kulgeb, võttis tollelgi päeval kahekõne minuga üles. Ja elu esimene ja viimane must-harksaba tõestas mulle, et röövlinnumaastikel tuleb alati üllatusteks valmis olla. See Euroopa linnuliik satub meile haruharva ja ometi ta tiirutas Vandu külamaastike kohal ja sai õhtul ilusti kirja pandud. Röövlinnusport mulle meeldis ja nähtud uus liik tegi mind ka teiste röövlinnumeeste seas suuremaks ja nähtavamaks ning ma ei kavatsenudki neist

maha jääda ja jätkasin hoopis peale harksaba enda kohtamist hoopis suurema hooga röövlinnumaastikel. Harksaba näitas mulle oma harkis saba ja pisut kumeraid tiibu ja sportlane oli õnnelik uue liigi üle. Tõmbas kodus ketsid jalast ja hakkas uute röövlinnuretkede peale hammast ihuma.

Vandu, lõikuskuu, 1987.

K: Kas autor kohtas haruldast Must-harksaba ?

V: Jaa, tõesti kohtas küll.

See röövlind on küll meil vägagi haruldane, kuid sellele vaatamata autor on teda kord elus kohanud.

Nr. 256. Me vaatasime tõtt.

Letipeale jõudja olin sel kevadel ja üldse esimest korda. Päevane jõudja jõudis õhtu eeli kohale. Veidi ekslesin seal majade vahet et kinnitust saada, et kas olen ikka õigesse külla jõudnud. Nii mulle kalurist mees Enne Neemela kinnitas ja neemenuki otsas ei olnudki kedagi peale minu enda. Väike igavuse tants puges põue, kuid see kadus, sest elu esimene hallhüljes pistis nina veepeeglist ülespoole ja me vaatasime tõtt. Aeg-ajalt ta kadus vee alla ja siis oli jälle mulle otsa vaatamas. Seal kari peal ehk oli tema soovitud lesimispaik, kuhu ta siiski tulla ei julgenud, sest mina talle otsa vaatasin. Üksinduse päeva lõpp oli vaatamise mäng elu esimese hallhülgega. Ta tuli nagu lubaduse peale veel paarkümmend korda mind veepinnale vaatama ja nii, kuidas üksindus ja igavustunne kadus, nii kogusin end ja ühel hetkel tõusin ja lahkusin. Äraminemiseks oli mul siis mitu põhjust ja üks neist rääkis sellest, et hüljes saaks oma karile tulla ja seepärast tegingi oma päevanaelale viisakalt kummarduse ja ruumi ning lahkusin, et ta sinna tulla saaks. Hiljem ranna poolt tagasi vaadates ei näinud ma enam hülge peanuppu. Ju ta oli pikast otsavaatamisest minust omamoodi aru saanud ja julges karile ronida. Hülgest aru saada pole sugugi raske. Eriti siis kui ta sulle pikalt otsa vaadanud on.

Letipea, jürikuu, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas vaatasin Hülgega pikalt tõtt ?

V: Jahh, lugu tõene, vaatasin Hülgega tõtt ja lõpuks lasin Hülge karile tulla.

Nr. 257. Laanetu Kolla põder.

Nikolai Laanetuga mul igav ei hakanud. Kaks ebapärlikarbi kõvat uurijat, kes me olime, jõudsime ka Pärlijõe äärde enda äärde ja ning just Kolla oli see, kes mulle ühes jõekäärus põdraloo ära rääkis. Seal pehme liivaga jõekäärus oli kord uppunud põder olnud. Vaene suur loom oli jooma läinud ja harkisjalu pehmes jõepinnases oma otsa leidnud. Kolla rääkis oma loo ära ja kahest tuttavast oli kaks sõpra siia jõeäärsesse maailma sündinud. Rännak Kollaga piki jõekallast kestis terve päeva. Ja ühine tee ebapärlikarpide uurimisel kestis veel terve aasta. See sokuhabemega mees oli lugusid täis. Ja kuigi ta pärlikarpide uurimisel jäi minust juba tollal kaugele maha, siis oli ta mulle muljetavaldav lugude mees, kellest mina omakorda maha jäin. Ja see lugude tulv, millega ta mind sel suvepäeval üle külvas, oli mulle suur üllatus. Nii hakkasin minagi neid endi omi kirja panema ja nüüd kui elu esimesest poolest sai 1692 pala kokku mul kogutud olen vast oma ammusest sõbrast ette läinud. Selle heateo eest ma selle ühe looga teda tänangi, et ta minus sportliku huvi tekitas lugude jahimeheks hakata.

Pärlijõel, suvi, 1991.

K: Kas põder uppus tõesti niimoodi jõkke ära ?

V: Jaa, tõestisündinud lugu ja põder leidis oma otsa.

Seda juhtub aeg-ajalt ja küll haruharva, aga siiski.

Nr. 258. Kajaka hunnik.

Sirkel ja tema kaks poega Sass ja Hannes olid mulle väiksed suvekaaslased. See suur Eesti põhjarannikuga lõppev maatükk Lahemaa oligi suur ja lai ning väikestena nad mulle tundusid, seda Võsul Metsa tänavas. Ometi oli mul au nendega suuremaks kasvada ja sellele aitas kaasa üks paadiretk Uhtju saartele. See suve keskpaiga retk viis meid Eesti kõige põhjapoolsemale saarele ja poiste tööks ja rõõmuks sai surnud hõbejakajate kokkutassimine. Kui hunnik sai pea meetri kõrguseks, sai poistel töö otsa, sest kõik laibad kokku kogutud olid. Vastust poiste küsimustele ornitoloog Marek anda ei osanud. Et miks kajakad niimoodi saarel surevad. Poiste küsivad silmapaarid saatsid mind suve lõpuni. Ja ka pärisornitoloogid sügisel ei osanud midagi tarka öelda. Siiski läksin ma ka edaspidi nende juurde ja kajakahunniku suvine lugu oli meile õhtutäiteks ja hommikuärkamiseks. Poiste mängud on ju alati igasugused. Kajakahunniku kokkutassimine oli mullegi uus ja huvitav ning lõpuks leidsin minagi ühe laiba, kes kuhjatipuks sai pandud.

Uhtjutel, heinakuu, 1994.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Kajakaid oli nii palju surnud, et neist sai hunniku ?

V: Jaa, tõesti, surnuid Kajakaid oli nii palju, et sai hunniku kokku neist.

Ühes suures kajakaoloonias tuleb seda sageli ette, et surnuid vägagi palju on seal.

Nr. 259. Taliviu ühel kevadel.

See väike kevadlugu tõi elu teise karvasjalg-viu minu silmapiirile ja ellu. Ma panin ta nimeks kevadekuulutaja, sest rohkem keegi kevadet seal vaikses maanurgas mulle ei kuulutanudki. Ma oleksin seda teinud ise, aga viu jõudis minust ette. See suur tundralind on isemoodi lennuga ja seda maandumisel. Harjunud elama puudeta tundramaastikel, maandub ta puu oksale isemoodi lennuga, nimelt ülevalt poolt ja see mulle silma hakkaski ja kevadekuulutaja nime teada andiski. Sellise kevadalguse üle rõõmus kui mitte õnnelik, tatsasin jälle ümber vana maja ja kuulutasin ise ka kevadet, mis siis, et vaid iseendale.

Kauksi, jürikuu, 1997.

K: Kuidas tunneb ära looduses Karvasjalg-Viu ?

V: Ta maandub puulatva teismoodi kui teised röövlinnud

See on ilmselge tundralinnu kohastumus, sedasi maanduda.

Nr. 260. Taliviu talvel.

Talvist tantsu ilma jälgedeta lumel ei olegi nagu minu jaoks olemas. Üks lumine mees olin ma ka tol talvel kui otse üle suure valge välja tahtsin minna. Seljataha jäänud minu isiklik jäljerida ei olnudki ainuke jälgede maailm. Seal oli ka tavapäraseid jänesehaake ja rebasesilmuseid, kõik jälgedest loodud. Siis oli seal veel midagi. Omapärased augukesed lumes panid korraks seisatuma ja küsima nende tegija nime järele. Ja saladuslik tegija tuli ka ilmsiks, talvituv karvasjalg-viu ehk taliviu paar Virumaal Hulja väljadel. Jälgede otsijana otsisin ja otsisin kuni ligi poolsada augukest olin üles leidnud. Hiiri jahtivad taliviud olidki uue jälgede maailma loonud ja kui pärast tagasivaates lagedale vaatasin, oli väli minu enda jäljemustreid täis. Täismees, kes jälgedega nii mängib, ehk polegi nii suur eemaltvaadates. Ometi ma seda tegin ja olin ka natuke kunagine poisike. Talvituv viupaar elaski talve seal ilusti üle ja mina samuti. Jälgede tants ja mäng valgel külmal ajal annab ikka sooja, seda nii suurele mehele kui väiksele poisikesele, kes ma ju ka olin.

Hulja, talv, 1999-2000.

K: Kuidas on Karvasjalg-Viu teine ehk rahvapärane nimi ?

V: Taliviu.

Nimi tulnud siis sellest, et teda võib ka talvel meil kohata.

Nr. 261. Uued kakunäod.

Elu esimese kohatud Lapi-kaku ehk Habekaku auks sündis ühest Joaveski küüniööst kuusteist kakulugu, seda lehekuus 1991 aastal. Terane silm nägi teda ühel puutüükal ja terane mõistus ütles juba siis, et see ei jää esimeseks ega viimaseks korraks. Nii ongi läinud ehk olin üks neist esimestest, kes ütles ja arvas, et seda habemega öökulli Eestimaale juurde tulema hakkab. Ja sama aasta sügiseses viinakuus nägin sama liiki seda vast mõned kilomeetrid lõuna pool. Näo järgi ei olnud ta sama lehekuine lind, mis kinnitas seda juba tollast mõttekäiku, et teda meie metsadesse juurde tuleb. Aasta 1996 kesksuvel nägin uuesti seda kakuliiki Palmsest ida poole jäävas metsas. Ka see polnud kahe eelmise moodi ega nägu ja oli kindlasti juba kolmas kakk samast liigist. Ja 2000 aasta sügisel oli ta Kõrvemaa südames Pakassaare talukoha lähedal ja jälle uue näoga ehk juba elu neljas habekakk. Ja nii saidki minu kunagised mõttekäigud kinnitust, et ta meie metsamaastike tulnukas on, kes ülesmäge teel on ehk keda aina juurde tuleb.

K: Kas Habekakk on meil uus kakuke ja kas teda tuleb meil juurde ?

V: Jaa, Habekakk on meil uus liik, keda kohtab aina rohkem ja rohkem.

Meil uustulnukana levib ta jõudsasti meie maastikel.

Nr. 262. Sarverekord.

Üks rekorditeahne mees olen ma ise juba kaua aega olnud. Need kümned head igasugused tulemused on kõik rohelusest leitud. Ja sellest kõigest kuulis kord ka põdra-uurija Jüri Tõnisson. Mu vana hea tuttav ei soovinud minust sugugi maha jääda ja nii ta rääkiski mulle oma ühe põdrasarve rekordi lookese. Nimelt olevat ta Laukasoos leidnud ühe päevaga kaksteist ehtsat põdrasarve. See päevarekord pidi olema ka Eesti absoluutne põdrasarve rekord ja kindlalt Jüri käes. Rekord ise on hea ninaga otsija vili. Ja seda Eesti parim põdrauurija ka ongi. Kaheteistkümne sarvega oli ta jõudnud lõpuks rabast välja ja et mina rekordeid kirja panen, sai ka see põdrasarverekord nii jäädvustatud. Ja

kes arvab, et teab mõnda suuremat rekordit ja rekordimeest, siis võiks sellest mulle ja Jürile teada anda.

Talv, 1999-2000.

K: Kui suur on põdrasarve rekord ehk mitu sarve leidis Jüri ühe päevaga ?

V: 12 sarve on Eestimaa ühes päevas leitud sarvede rekord.

Rekordi püstitas Põdra uurija ja pole ka imestada, et rekord tema käes on.

Nr. 263. Teejänes.

Palmse kandi mees Hallan Kivisaar ei olnud minust väiksem lugude koguja. Pisut lõkke ääres istumist avas teda alati ja nii ka seekord giidihooaja lõppu tema juurde tähistama läksin. Ta kuulis ka minu ülikooliteest, mis mind viis aastat jala Assamallast koju alati tõi. Ja teelugu, mis ta mulle rääkis sai siis järgmine: pimedas sügisõhtus tuli jänes teele ja jäi autotuledesse. Jänes jooksis eest ja ei saanud tulede vangist välja. Hallan pidas aupaklikult masina kinni ja jänes seisatus aga siiski ei lahkunud teelt. Kui Hallan edasi sõitis, siis jooksis vaene jänes jälle eest ja kui auto pidurdas, siis jäi jälle seisma. Ja nii viis korda, kuni lõpuks Hallan peatudes tuled minutiks kustutas. Ning kui tuled uuesti põlema pani, siis oligi jänes läinud oma teed. Seda oma teed, kus saad rohukõrsi süüa ja kus sind ei kiusa autotuled ega masinamüra.

Kord Assamalla-Kadrina maanteel.

K: Kas Jänes võib jääd autotulede vangi ja kui siis kuidas ja miks ?

V: Jahh, võib jääda küll, Jänes vaatab vasakule ja vasak tuli pimestab ta ning Jänes vaatab paremale ja parem tuli pimestab ta ära.

Lõpuks ei jäägi vaesel Jänesel muud üle kui otse edasi joosta.

Nr. 264. Haigrute lasteaed.

Pärnumaalt tuli mulle kiri, milles juttu ühest haigrukoloniast. Ja kirjas oli kirjas, et seal haigrute lasteaed on. Noored vastlennuvõimestunud haigrulapsed ei oota mitte pesal vanalinde toiduga, vaid metsaservas maapinnal. Elus juhtub ju kõike ja elu alguse maailmas ehk lasteaias seda enamgi. Tavaliselt üks haigruisa või ema ei tunnegi oma suuri lapsi ära näo järgi, vaid ikka oma pesa ja pesapuu järgi leiab õige tee oma lasteni. Ja ilmselt seal linnulasteaiias said kõik võrdselt süüa igalt saabuvalt vanalinnult. Miks haigrukoloniast lasteaed sündis, seda keegi tea, ka haigruotsijate pealik mitte. Aga lasteaiasaginas nad seal elasid ja täiskasvanuks nad said. Ju siis looduse üks ime sai kohaliku vana naise Margarita Alliku poolt tähele pandud. Ja lasteaias on küll rahutum kui oleks omas pesakodus, kuid kindlasti üheskoos ka turvalisem kui muidu. Ehk siit lausest nüüd natuke tõde välja koorubki.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas noortel Haigrutel on oma lasteaed ?

V: Jaa, neil on oma lasteaed.

Ju siis on see üks nende omapära, mille tegelik põhjus on teadmata.

Nr. 265. Puukoorija.

Kord tegin hõredas noores kuusikus põdrapeatuse. Põder kooris kuuske ja tegi seda peaga altpoolt ülessepoole... Ja hiljem kui Lahemaa matkaradadel turiste talutasin, sain teada kui palju on kuulajate seas uskmatuid Toomaseid. Vaid ehk iga kümnes kuulaja teadis seda põdratõde, et ta just alumiste hammastega ja alt üles puukoort lahti söögiks koorib. Ja ülejäänud üheksakümmend protsenti kuulajatest ka enamus ei jäänud minu juttu uskuma. Mis teha kui loodus targem kui inimene on. Ja mis teha kui isegi giidijuttu ei usuta ning lõpuks hakkasin neid uskmatuid Toomaseid metsa puude vahele saatma, niikaua kuni nad ehk ise mõne puud kooriva põdraga kokku satuvad.

Lahemaa 1995-2003.

K: Kuidas koorib Põder koort puudelt ? 1. Alt ülessepoole. 2. Ülevalt allapoole.

V: Alt ülessepoole.

Põder koorib niimoodi ja alumiste teravate hammastega.

Nr. 266. Merepistrik.

Lainetav ja laineid täis kaheksa aastane giidiamet oli jõudnud oma viimase päevani, seda 12. viinakuul 2003 aastal. Lainetav meri vaikis ja mina rääkisin pisut tema asemel. Kaks laevavrakki Loksast pisut piki randa põhja poole ka nagu vaikisid ja jälle pidin mina olema see, kes suu avas. Kuidagi iseenesest ja vastu tahtmist tulid need viimased sõnad ja siis saigi viimase hooaja viimane inimrühm tehtud. See talvevaikuses end koguv giid, kes kevadel lainetama hakkas, tegi seda kaheks aastat ja nüüd otsustasin siis lõpetada.

Ja lainetav viimane hooaeg oli viimase päeva lõppu leidmas. See igaks uueks päevaks end koguv ja siis jälle päev otsa lainetav giid oli see, kes siin Loksa rannas enda viimasele grupile viimased sõnad öelda tahtis giidina. Neid viimaseid sõnu pea leidmata, olin üpris vaikne ja viimase tehtud inimrühma küsivad silmad ja avatud kõrvad tahtsid siiski oma. Lõpetuseks häid sõnu leidmata, ma vaikisin ja tatsasime rohkem niisama rannas ringi.

Ja igal päeval oma juttudega lainetav giid oli jõudnud oma viimase laine ehk viimase jutuni, mis pidi rääkima kahest laevavrakist madalas rannavees. Ometi said sõnad ennem otsa kui kuulajatael kuulamise isu ja vahtisime rohkem niisama üksteisele otsa.

Rabapistrik, suur, noor ja emane, ilmus rannalõuka kohale ootamatult. Ta tegi seal vastutuult paigallendu ja kindlasti soovis midagi rannast saagiks saada. Ja tema tutvustamine saigi viimasteks öeldud sõnadeks lahelise maa giidina. Õigel ajal välja ilmunud emapistrik tõigi mulle õigel ajal sõnad suhu ja viimased turistid saidki, mis nad tahtsid. Ma rääkisin, et ta on meil haruldane eksikülaline, kes haruharva meile satub ja kes meilt ammu välja surnud on. Ja keda eriti mere ääres haruharva kohtab, nagu täna siin. Pistrikule olen siiamaani tänulik. Ja pistrik mere ääres kõditas meie meeli ja meri rahustas mind maha, et lõpp hea, kõik hea. Lihtsalt minu sõnalained lõppesid siis ja aeg oli mul uute elukatsumuste juurde asuda.

Loksa rannas, 12. viinakuul, 2003.

K: Kas Rabapistrik on mere ääres meil tavaline või haruldane ?

V: Rabapistrik on mere ääres meil väga haruldane nähtus.

Harva teda mere ääres kohtab ja veel harvem pikemalt seal saagijahil olles .

Nr. 267. Karurada.

Laukasoo sügis ei olnudki minu moodi, pisut vaikne ja väsinud. Temas oli sookurehüüdeid ja veel rändlinnukisa. Ja leitud karurada kahh veel. Karu jäljed rabaturbas olid karuraja alguseks. Siis oli ta istet võtnud ja jõhvikaid ahnitsenud ja end tagumiku peal edasi lohistanud ning karuraja siia ilma sünnitanud. Karu pole eriti virk loom. Pidavat vahelgi laiskuse all kannatama, näiteks kuus kuud talveund magades. Ja see, et ta end jõhvikal püsti ei viitsi alati ajada, räägib ka omas keeles midagi. Karurada siin ja seal said sügiseseks minu uueks tarkuseks. See, mida sügiselgi taga otsin, kuigi laiskus siis mullegi vahel sisse poeb. Ja karurada mööda kõndides tuleb targa looduse tunne sisse, sest mitte iga loom sellist rada endast maha ei jäta pehmesse rabapinnasesse.

Laukasoos karuradadel, 1991-2003.

K: Kuidas sünnib rabapinnasesse üks tõeline karurada ?

V: Täpselt nii nagu loos oli, et lohistab ennast tagumiku peal edasi.

Sedasi teeb ta valmis karuraja ja sedasi ka näiteks kaerapõlluski ja mitte ainult rabas.

Nr. 268. Ladvamurdja.

Kord ühes hõredas noores männikus tegin põdrapeatuse. Põder kooris noort mändi, aga ei ulatunud päris männiladvani. Siis ta murdis lõugade vahel ladva katki ja kahekorra ning saigi, mida tahtis. Seda juttu hiljem giidina rääkides, tehti palju imestunud nägusid ning sageli ei jäädud mind uskuma. Siis hakkasin uskmatuid turiste metsa puude vahele saatma. Et minge ise ja otsige metsas üles üks puud kooriv põder ja siis tehke ise üks põdrapeatus. Ja nagu hilisemad kirjad ja kõned rääkisid ja kirjutasid, nii mõnigi uskmatu turist tegigi seda ja leidis metsast mõne kahekorra murtud ladvaga männi. Nii ma inimesi targemaks tegin sellisel natuke omapärasel kombel ja teenisin giidimaailmas plusspunkte.

Lahemaa 1995-2003.

K: Kas Põder käitub nii nagu loos kirjas oli ?

V: Jaa, kui põder ei ulatu ladvani, siis murrab Ta selle maha.

Ja sedasi põhjustab suurt kahju meie metsadele.

Nr. 269. Suurtel kividel.

Pikimate käikude ja peatuste paik oli mul lahtedega maa – Lahemaa. Suurte kivide peatused olid suured ja neid kogunes omajagu. Kui suur kivi samblakasukaga kattub, kasvab seal kivi seljas või turjal vahel ka üks taimeke, kivi-imar. Taimeke kivil mis ise on ühte peatust väärt. Nii ta panigi mind seisatuma ja vähemasti sada korda suurte kivide maal - Lahemaal. Taimeke, mis kogu vajaliku eluks ja kasvamiseks saab vihmaveest ja päikesest, ongi peatust ju väärt. Ja peatuste amet, giidiamet ongi see, kus seisatud koos sind saatva inimrühmaga. Ja saavadki peatujad targemaks koos sinuga. Nii peatusin mõne kivi-imara juures vähemalt sadakond korda ja inimrühm samuti. Taimeke ise on

väikest kasvu ja aeglase kasvutempoga. Ehk seepärast teda vähe teatakse ja tuntakse ning minu sadakond peatust tegid vähemalt kolmtuhat Lahemaa turisti targemaks. Noh, asi seegi, tõden hiljem kui vahel niisama peatun ilma turistideta mõne kivi-imara juures.

Lahemaa 1991-2003.

K: Kuidas on see taim endale nime saanud ?

V: Just sellest, et Ta kivide külge ennast kasvama paneb.

Kasvab kividel ja saab seal suurepäraselt hakkama.

Nr. 270. Rabalõhn.

Vana maja üllatusteks olid vana maja lõhnad. Lakapealsel tundsin lakapealse lõhna ja vanas köögis vana köögi lõhna ja köögis oli köögilõhn ja tagakambris tagakambri lõhn. Tuulevaikuses hommikus tuli sealtsamast rabalaamast õuepealne üllatus – rabalõhn, mida ma varem polnud elus veel tundud. Väike käik rabaserva tõi mulle selguse majja. Sookail õitses ja soogaasi ajas lagunev turbamuda välja ja kokku saigi üllatuse nimi – rabalõhn. Rabalõhna tundmiseks tuleb õigel ajal rabasse sattuda. Jaanikuus kui sookail õitseb ja kui tuul ei vii soogaasi lõhna minema. Et rabalõhn nii uitama läheb rabaservast kaugemale, see oli mulle siiski üllatus. Ja üllatuste maja ja hoovipealne olidki rabalõhna täis ja see mind varasel tunnil jalule ajaski. Maja rabaserva lähedal oli üllatusi ja rabalõhna täis. Ja mina kui majaomanik olin ka üllatusi ja rabalõhna täis.

Kauksi, heinakuu, 1996.

K: Millest koosneb rabalõhn ?

V: Soogaasist ja ka Sookailu lõhnast peamiselt.

Rabas tunneb seda siiski vaid tuuletu ilmaga ja haruharva.

Nr. 271. Esimene iseseisev avastus.

Mägedesse viiva ja kohe puude vahele lookleva tee ääres oli kord Neeruti mägede kaart. See üks esimesi elupeatusi seal kaardi juures andis teada, et kusagil siin rebaselinnus peidus on. Ja kui kolm korda olin kaardi juures peatunud, siis läksingi rebaselinnust otsima. Ja leidsingi keset maastikku mõhna, kus pea paarkümmend uruauku nõlvas. Ja seal oli nii mägra kui rebasemärke igal pool ning see siis näitaski , et sealsed urud kellegi kodud on. Ja pooletunnine linnusepeatus oligi esimene suurim avastus mägisel maastikul. Ja omapead ronisin mägedest välja ja olin jälle infotahvli juures tagasi, seekord targema näoga kui enne minemist sinna. Ja uhkem olin ka kui ennem ja rebaselinnuse saladus oli esimene suurim loomariigi avastus. Hea kui ka väiksed inimesed otsivad. Ja nii tegin minagi kui mägra ja rebase radadel kord kõndisin.

Neeruti, 1981.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas leidsin rebaselinnuse kaardi järgi ja maastikult ülesse ?

V: Jahh, lugu tõene, leidsin küll.

Ja see oligi minu esimene suurim avastus üldse.

Nr. 272. Minu kormoranid

Maapoisist merepoisiks hakanuna, jõudsin enda kaheksateistkümnendas elusuves koduselt mägiselt Neeruti maastikult koduse lahtedega maa mere äärde välja. Tollal seal nähtud müstiline must lind oli kormoran ja selle mõne kohtumisega meie esmatutvus algas ja mõneks aastaks lõppeski kui Setumaale elu eest varju pugesin. Kolm ja pool aastat hiljem meresõbraks hakanuna, taasleidsin jälle kodused lahed ja nähtud müstilised linnud seal olid kormoranid. Neli aastat hiljem linnameheks hakanud, kadusid lahed ja kormoranid minu silmapiirilt ja alles kaks aastat hiljem olin jälle põhjaranniku lahtedel külas. Ja nähtud kormoranide salgad kinnitasid, et nende arv kogu aeg tõusnud on ja vahel tasub nii elu kui mere eest peitu pugeda, et uuteks üllatusteks valmis olla. Ja sedasi, üllatusterohkelt minu ja mere saatus kujuneski kui ka musti müstilisi linde silmas pidada.

Lahemaa 1995-2003.

K: Kes on Mareku mereäärsed lemmiklinnud ?

V: Need ongi Kormoranid.

Linnud, kes ka põhjaranniku on ära vallutanud. Nii nagu Marek seda teinud on.

Nr. 273. Vahetus.

Kotkas on nii mõnelegi suur unistus. Nüüd juba kadunud kotkamees Einar Tammur viis mind kord elu esimese kaljukotka pesa juurde ja pani kotkapojale rõnga jalga. Mälestuseks jäi meie käigust minu elu esimene kotkapilt ja järgmisel aastal lubasime üksteisele jälle pesapuu all olla. Ja olimegi kohal aasta pärast ja pesaalune maailm rääkis, et kotkapoeg jälle ka sel aastal pesas on. Einar pani kaljukotka rõnga ühte taskusse ja näpitsad teise taskusse ja oligi üleval, aga alla tuli ootamatult kiiresti. Nimelt oli üleval hoopis merikotka poeg ja kotkamehe rõngas ei sobinud ja ta lubas ja kinnitas mulle, et tuleb ülehomme siia tagasi koos merikotka rõngaga. Et merikotkas kaljukotka pesa üle talveajal oli võtnud, sai mitte vaid kahe mehe üllatuseks, vaid ka teisedki röövlinnumehed olid üllatunud. Merikotkas, kes juba siis kaheksakümnendate aastate lõpus ülesmäge minema hakkas, tegigi oma jõunumbrit ja pisut väiksem kaljukotkas pidi oma kodu maha jätma. Ja kaks üllatuste meest olime mõlemad, kes tähtsa pesakäiguga tähtsa avastuse olid teinud.

Endla rabas, suvi, 1988.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Merikotkas võttis Kaljukotka pesa üle ?

V: Jaa, lugu tõene.

Merikotkas kui suurem ja agressiivsem võttiski pesa üle, kuigi seda juhtub haruharva.

Nr. 274. Võsu harakas.

Virko Sirkel tõmbas jälle Võsu peal ringi. Ja üks harakas tegi sedasamustki. Harakas tegi tänavale asja ja Sirkel tegi sedasamustki. Ja siis saabus raudkulli enda tund, ta tahtis harakat kui endasuurust saagiks võtta. Ja kakluse tulemus oli Sirkli silme all oodatust vastupidine, harakas jäi võidumeheks ja oimetu raudkull andis otsad käest. Ringi tõmbav Sirkel võttis saagi ja harakas lendas ära ja Sirkel jõudis jutuga minu juurde kui mina mööda Võsut ringi tõmbasin. Ja kakelnud raudkullist sai topis,

mille hiljem Muuga kooli lastele ära kinkisin. Ja edasi tõmbasin jälle igal pool ringi, kuid haraka poolt mahalöödud raudkulli ma rohkem elus kohanud ei ole. Tõmba ringi nii palju kui tahad.

Võsu, talvekuu, 1994.

K: Kas Harakas sai Raudkullist jagu ?

V: Jaa, lugu oligi täpselt niimoodi.

Seekord läks siis teisiti kui tavaliselt, et saak sai jahimehest jagu.

Nr. 275. Noore hauka igavus.

Viinakuu kargevõitu hommik oli varesekisa täis. Ja põhjuseks oli noor emane haugas, kes kirgi üles küttis kraaksujate seas. Eemaltpaistvatest mägedest tulnud noor haugas vist veetis laupäevahommikut. Ju tal siis polnud midagi muud teha ja maailm vajab ka avastamist, eriti nooruses. Nii arvasin mina ja ei saanudki oma tarkuses petta. Haugas mängis küla peal igavuse peletamise mängu ja mina olin ka igavust peletamas. Nii sai haukamäng ka minu mänguks ja käisin varesekisa järgi nii pargis kui jõekäärudes kui kuivati juures, kus noor haugas vareste närvidel mängis. Ja mängust sündis lugu, sest ilma haukamänguta oleks minul igav olnud ja lugu ei olekski sündinud.

Neeruti, viinakuu, 1989.

K: Kas Haugas mängis tõesti igavuse mängu ?

V: Jahh, mängis küll.

Seekord siis ei olnud Haugas saagi peal väljas, vaid lihtsalt peletas oma sügisigavust.

Nr. 276. Järele !

Minu pikim päevamatk viis mind Pühajõe kaldalt õhtuks Kunda bussijaama. MõtteränNak oli mul üksinda planeeritud ja peagi selgus, et ma üksinda ei olegi. Pankranniku esine metsaviirg on rändlindude mekaks kui loodud ja see mul silmad särama panigi ja kõrvad kikki ajaski. Ja peagi selgus, et rändavad väikelinnud ja mina polegi ainsad rändajad. Saagiahne lõopistrik ja veel üks raudkulli emand kinnitasid, et nad ka olemas on ja rändlindude hordide järel ka ringi liiguvad. Ja targemaks saanuna olingi pikal teel ja ehk see oligi üks põhjus, miks mu samm ei väsinud enne finisit ja päevarekord sündiski. Saagiahne lugude mees olin ma ka. Ja lisaks matkaloole sündiski ka see lugu kui röövlinnud rändeteel saaklindude järgi oma kompassi seavad.

Pankrannikul, aprill, 1992.

K: Kas röövlinnud liiguvad ka saagi järgi ?

V: Jahh, nad teevad seda ja näiteks eriti seal, kus saaki rohkem liikumas on.

Üheks selliseks paigaks on meie põhjarannik.

Nr. 277. Hiire viha.

Minu muinasjutumetsas oli vana heinaküünist onnike kui muinasjutu tegelane. Pealtnäha oli ta üksinda ja omaette. Minust sai tema sõber, kes seal vahel öömaja leidis. Kord jätsin oma magamiskoti ja asjad ning ka natuke söögipoolist ja ise läksin muinasjutumetsa pildistama. Tagasi jõudes avastasin, et keegi oli minu magamiskoti hammastega lõhkunud ja sinna hiiremärgid ka peale jätnud. Eks vihane hiir näitas, mis ta minust arvab kui tema kodu nii ära hõivasin. Ja jätsin lõpuks selle onnikese sinna hiire ja muinasjutu jaoks ning rohkem elus ei ole ma hiireviha tunda saanud. Muinasjutuline mets ja onnike jäävad ilusasse tammikusse. Seal olevat juba Karl Ernst von Baer ringi kõndinud lapsena. Ja mina käisin seal lihtsalt ennast, kevadet ja pilte kogumas, kuni väike loomake mind sealt ära ajas oma vihaga.

Lasila, kevad, 2001.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jahh, lugu tõene, Hiir valas oma viha magamiskoti peale välja.

Ilmselt siis oli põhjust seda teha.

Nr. 278. Kiusupunnid varesed.

Alatskivil vaatasin korraks märtsikuist lossi ja lõin väikse laagri külaservas ülesse. Hommikul olin Märtsimehe moodi ja ülelendavad rongad ja varesed püüdsid pilku oma kaklemisega üleval taevas Peipsi järve poole lennates. Järgmisel päeval olid nad järvejääl kaklemas ja põhjus selgus ka peagi. Kalameeste poolt püügiaukude ümber jäetud kiisad olid tüli põhjuseks, sest suured mustad sugulased ei lasknud väiksemaid löögile, vaid ahnitsesid kõik endale. Ja sealt sugulaste vaheline tüli alguse saigi, mis juba hommikuti lennus endast tunda andis ja Märtsimehe üles ajas. Sugulaste asi on sageli looduses kakelda. Ka inimesed, kes loodusest palju õpivad, teevad seda sageli ja ei jää loodusele kunagi alla. Nii ma õppisingi ronga ja varese kaklusest midagi uut ja ometi ei läinud ma koju tagasi, et siis sugulastega edaspidi kaklema hakata. Panin ronga ja varese kakluse kirja ja olin õnnelik, et ise kellegiga kaklema ei pea, ei looduses ega elus ammugi mitte.

Alatskivi, kevad, 2003.

K: Kas tõesti sugulased kaklevad niimoodi omavahel ?

V: Jahh, Nad teevad seda.

Ju siis on selleks omad põhjused, et kakelda ja need põhjused on loos kirjas.

Nr. 279. Kosklamuna lugu.

Kui Virko Sirkel ringi tõmbab, satub ta ikka mõnele loole peale. Kui Sirkel silmad avab, näeb ta jälle mõne loo ära. Kui Sirkel oma suu lahti teeb, siis on jälle lugu sealt tulemas. Nii ka seekord. Käsmu poolsaare läänerannas Eru lahe kaldal oli jääkoskel maas istumas, aga ei tahtnud ega tahtnud rannast lendu tõusta. Kui Sirkel lähemale jõudis jäi valge kosklamuna rannaliivale maha. Ja tõestisündinud lugu oligi sündinud. Miks see kaunis veelind muna rannale munes, jäi ka mulle mõistatuseks. Ja Sirkel kes mulle nägemist ütles, tõmbab jälle ringi ja on kahekordselt õnnelik, sest kosklamuna leidis ja loost ka lugude kogujale lahti sai.

Käsmu, 2003.

K: Kas Kosklamuna lugu on tõene või mitte ?

V: Jahh, tõene.

Ju siis polnud kuhugile muna panna kui munemisega sedasi kiireks läks.

Nr. 280. Surm tuleb vastu.

Pikk liivane männimetsasiht mis mind keset suve Palmsest Võsu poole viis, oli kui pika Lahemaa teekonna alguseks. Eemalt kaugelt paistis üks inimkujuline kogu vastu tulemas. Tal oli must ürp seljas ja kui valge pealuu õlgadel, kus sügavad tumedad varjud silmaaukudes. Hirmutunne, mis suuremaks läks kogu lähenedes, viis laheda maa mõtted kõik peast ja ometi ei keeranud ma otsa ringi, vaid läksin edasi kogule vastu. Ja kui temani oli jäänud kümme sammu, tegi ta häältki. Küll mitte vikatimehe oma, vaid ehtsa vanamuti häält. See oli üks varane mustikalkäija, kes musta kitli selga oli pannud, valge pearäti pähe oli tõmmanud ja vähemalt kaheksakümneaastane välja nägi. Tal olid ka mõned hambad suus ja mustad sügavad varjud silmaaukudes. Ta teretas mind vastu ja hirmutunne kadus ja lahedad tunded olidki tagasi minu sees.

Lahemaa, lõikuskuu, 1990.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jahh, lugu tõene, vanaeit tuli mulle vastu.

Ta tuli mulle vastu ja paistis tõesti surma moodi eemalt välja.

Nr. 281. Kevade ime.

Kevadised lahedad käigud põhjaranniku lahtedega maale ei saanud kunagi otsa. Lahe käik ootas mind ka tolle aasta märtsis ja uudistasin Viinistu uut kunstimuuseumi. Ja jala läksin sinna Kasispealt ja Eru lahe laht oli veel valge jääkaane all kinni. Tagasi tulin piki poolsaare läänekallast ja Hara lahe laht oli juba jäävaba. Loodus, mis inimesele üllatusi pakub, tegi seda mullegi. Ja õhtul Kasispeal Sandströmite peretoas oli üllatuse jutt ja selle majjatooja kõikide vahel arutlemiseks ja ka vanaperenaise kaheksakümneaastased silmad ei olnud sellist imet varem veel näinud. Ime jutu tõin mina majja. Ja õnnelik Sandströmite pere oli jälle õnnelik nii tooja kui ime üle. Õigel ajal õiges kohas olla tasub alati. Ja seda ma ühes rannakülas ja rannaperes pea alati olingi. Nii ka sel kevadel.

Kasispea, märts, 2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jahh, lugu tõene, üks laht oli jää all ja teine juba ilma jääta.

Ilmselt siis mingid looduse enda jõud, mis seda kõike korda saatsid.

Nr. 282. Sirkel ja mereveest tee.

Võsu mees Virko Sirkliga kogesin mitut teed. Hea lahemaise teekaaslasena olime jälle ninapidi koos ja kord ka jälle Eru lahe rannas. Tegime ühise taasnägemise auks lõkke üles ja Virko tõi merest merevett ja ütles, et nüüd teeme mereveest teed. Algul pisut muigama pannud seik, mis tegelikkuseks sai. Vesi läks keema ja tee nagu oligi peagi valmis, selline tõmmu ja aurav nii nagu peabki olema. Millegipärast

Virko viivitas ja viivitas esimesena mereteed proovimast ja vaatas mulle silma, kaks mõtet silmadest lugeda... Ja proovisingi mina esimesena ja midagi vastikumat ei ole ma elus veel kogenud. Virko kallas tee rannaliivale ja see kadus rannaliiva. Sirkli naljad olid alati õpetust täis. Nii ka käik randa merest teevett nõutama. Ja rohkem pole keegi mind õpetanud mereveest teed tegema ja selle ühe korra õpetus jäigi eluks ajaks mulle külge. Rabaveest saab teed küll, seda teadsin isegi ja seda juttu uskus Sirkel isegi. Et mina mereveeteest kuulda algul ei võtnud, viiski tark mees mind õppetunniks Eru lahe kaldale.

Eru lahe kaldal, suvi, 1992.

K: Kuidas maitseb mereveest tehtud tee ?

V: On väga vastik ja ei lähe sugugi mitte alla.

Ei soovita mitte kellegile.

Nr. 283. Üheskoos rästikuga.

Ekskursioonibussil on tavaliselt pea sada silma. Selline sajasilmne sõitis kord ka Käsmu poole ja mina pidin olema veel kaks silma ja suu, mis mikrofoni pajatas. Teeservast läks lendu hiireviu, elus rästik vonklemas küünte vahel. Ja nii said sada silma viust ja rästikust osa ja pea minuti jagu kui ta bussi ees lendas. Minu terased kaks silma olid need, mis vaatamisväärsused kinni püüdsid ja nii sai viu kohe kõigi omaks. Lihtne seik sai päeva naelaks ja terava pilguga giid niisamuti. Silmad lahti käisin alati lahedal maal ringi. Silmad lahti sõitsin ka tol päeval huvilistega ringi ja nii saingi koos rästiku ja viuga kõigi omaks.

Käsmu, 1997.

K: Kas Viu haarab Rästikut ?

V: Jahh, kui ikka selleks võimalus on.

Ta teeb seda peaaegu, et igal võimalusel ja seekord siis jäi bussile ette oma saagiga.

Nr. 284. Kähriku ja kassikaku võitlus.

Kaks kaklejat olid metsavahi jutus peidus. Vaikses metsavahitoas kõlas Tooma jutt ja sealt õhtulugu sündiski. Kassikakk oli oma pesa teinud raiesmikule, kännu kõrvale. Ja kährikkoer oli sellele peale sattunud. Ja suur öökull mitte ei olnud ära lennanud, vaid asus oma pesa ja mune kaitsma. Maha jäid võitluse jäljed, küll kähriku karvad, küll kakusuled ja lõpuks oli kährik otsa ringi keeranud ja lahkunud. Sedakorda siis ilma kõhutäieta. Ja kakk haudus munadest kaks poega välja ja oli kindlasti oma võidu üle uhke ja õnnelik. Nii nagu mina olin kunagi uhke ja õnnelik oma metsavahi üle.

Neeruti, jürikuu, 1986.

K: Kumb oli tugevam kas Kakk või Kährik ?

V: Seekord siis Kassikakk oli võidukas.

Kakk seekord võitis ja eriti oma pesa kaitsmisel on ta vägagi võitluslik.

Nr. 285. Kalakotka reisid.

Ürgset maastikku mõõtsin kord mööda suure Laukasoo serva pidi kõndides, seal kus Loobu jõgi rabaserva tähistab. Ja peagi selgus, et üksildases paigas ma ei olegi päris üksinda. Kalakotkas, minu üks taevastest sõpradest, liikus piki jõesängi ja tegi osavalt rappelendu, seda nii, kuidas ta saaki seirates ikka teeb. Ja vähehaaval liikus ta piki jõge allavoolu. Kas ta tol päeval kalasaaki ka sai, see jäi mulle teadmata, aga hiljem olin taas kotkapilguga seal ringi kõndimas ja kotkas ei petnud minu lootuseid ja oli taas piki jõge reisimas. Pisut omapärane lugu, mis ise vestab, et üks kalakotkas tark lind olla võib. Tarkuse lugusid selle targa kotkaga kogunes mul kümmekond tükki ja ju ta siis midagi alati sealt sai, et ta tarku reise jälle ette võttis.

Laukasoos, 1991-1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Lugu tõene, tark Kalakotkas tegi reise piki jõge ennast siis.

Ju siis on tal terav pilk ja terav mõistus, et seda teha ja mitte nälga jääda.

Nr. 286. Valge asi.

Esimesed üllatusteotsijad, võõras keeles rääkivad linnuturistid olidki kohal. Nagu kevad ise ja minagi justkui kevadekuulutaja. Me otsisime pea terve ühe lehekuise päeva põhjarannikul linde taga ja ühteteist ka nägime ja leidsime. Ja rühm rääkis ikka päeva naelast, mis veel nägemata. Ja kui otsa poolkurvalt tagasi keerasime ja kruusateed mööda Kasispealt Vihasoo poole sõitsime, tuligi oodatu, väljal mätta otsas istus lumekakk, valge nagu lumepall. Ja meie buss peeti kinni ja ta oligi saanud kohe kõigi omaks. Päeva nael olla oma grupile ihkab ehk iga giid. Minul endal see olla just sel päeval kohe kuidagi ei õnnestunud.

Lahemaa, lehekuu, 1996.

K: Kas Lumekakk on tõesti olemas ?

V: Jaa, lugu tõene, Ta on olemas.

Muidu tundralind, aga seekord siis läbirändel ka põhjarannikul.

Nr. 287. Sagadi kuusk.

Giid kui päeva nael olin tol suvepäeval kolmveerand ekskursioonipäeva. Päeva lõpukolmandikul jalutasime Sagadi uhke mõisa hoovi peal ja suure pärna otsas suure oksa peal oli kuuseke sirgumas. Nii viisteist sentimeetrit kõrge ja roheline ehk elus. Ja päeva nael olla mul tollel päeval kohe kuidagi ei õnnestunud. Selleks sai pärnaoksal kasvav kuuseke, mis nüüdseks juba ammu kuivanud on. Alles jäi looke, mis mind koos kuusega selle päeva naelaks tegi.

Sagadis, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Lugu tõene. Väikene kuusk kasvas pärna oksa peal.

Hiljem küll kuivas seal ta ära, kuid ometi elas mõned esimesed eluaastad seal.

Nr. 288. Üks Siniraa lugu.

Üks kauge külaline Saksamaalt oli kord mul võõrustada-Hartmut Müller. Olin talle giidiks ja ühe päeva kaaslaseks paljude lahtedega maal. Hartmutil oli minu Lahemaa linnuvoldik ühes ja sealt ei leidnud ta Siniraagu, sest mina teda sealmail veel kohanud ei olnud. Hartmut küsis ja küsis ja Siniraa vastus jäi minu poolt ikka vastuseta ja lind ise andis õhtu eeli selle vastuse. Suure Kahala järve lähedal samanimelise küla piiril ta istus telefonitraadil ja meeste silmad lõid särama mõlemil. Meile mõlemile oli Siniraag uueks liigiks ja kuigi ta kunagi Eestimaal väga arvukas oli, on ta nüüd haruldus ise. Ja kusagil elus peab õnne ka olema ja sinise linnu õnn saabus kahe mehe hoovile väga õigel ajal, siis kui kaks meest mõlemad seda taga otsisid.

Kahala, lehekuu 1996.

K: Kuidas läheb Siniraal tänapäeval meil Eestis ?

V: Ei lähe üldsegi hästi.

Veel paar inimpõlvkonda tagasi oli Siniraag meil täiesti tavaline, kuid nüüdseks tõesti suureks harulduseks muutunud.

Nr. 289. Nelikümmend silmapaari.

Kutsusin kord ühe tuttava seltskonna Pariisi suusakülla märtsiõhtusse. Märtsimehel oli igav ja märtsilapsel samuti. Õhtul tegime loodusmängu ja laupäeval suusaretke vaid mulle teadaolevat nähtamatut teed mööda Hobujärvedele. Üleval Emumäe oosi peal oli ilves märtsikõndi teinud ja siis ära nõlva mööda alla keeranud. See päevajuhile silma hakkaski ja keerasime meiegi neljakümnekesi nõlvast alla. Ja ilves ei olnud seda kõike teinud niisama, all oli ta metskitse õnneks võtnud. Nelikümmend silmapaari olid sellise kevade alguse üle väga õnnelikud ja mina teenisin hea jootraha välja. Õhtul oli märtsiilves peamine jututeema ja tema jälgede leidja niisamuti. Nähtamatutel metsaradadel tasub alati käia, sest sealt leiab kevade alguse alati ülesse. Nii ka seekord Pariisi küla mägisel maastikul.

Pariisi, märts 2000.

K: Kas lugu tõestisündinud või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, Ilves oli Metskitse õnneks võtnud.

Ülevalt oosiharjalt oli Tal saaki parem avastada ja seekord siis jälle see tõde sai tõelisuseks.

Nr. 290. Rebase suur kivi.

Ümber suure Majakivi on maapinnas kiviservas mudane ring. Sest suur kivi kevadeti külma hoiab, mida ta talv otsa kogunud on ja sealt sulab maa hiljem lahti ja seal on vesi ja mitte ühtegi taime kasvamas. Ühe lastekambaga kivi juures käies leidsime mudasõõrilt noore rebase jäljed. Väike rebane oli teinud mitu ringi ümber kivi ja seda tegime rebase jälgedes meiegi. Mida rebane kivi külje alt leida

tahtis, seda me välja ei nuputanud. Ehk oli avarduv maailm talle lihtsalt uus ja huvitav uudishimutsemiseks. Mida meie rebasejälgi ümber kivi ajades tahtsime, jäigi ka meil endil välja nuputamata. Lihtsalt käisime mitu korda ja oli ka natuke naljakas kui giidist mees lapsekarjaga ümber kivi käis, aga natuke lollakas oli see kõik ka. Mis teha...

Majakivil, suvi, 1997.

K: Kas väikene Rebane käis ümber Majakivi ?

V: Jaa, Rebane oli seda teinud ja ju siis suur uudishimu ja tühi kõht panid teda seda tegema.

Ühtlasi oli see päeva suurim nael kui suur Mees väikese Rebase jälgedes kõndis.

Nr. 291. Ainulaadne rabajuga.

Ainulaadne Laukasoo raba, mida Loobu jõgi läänest palistab, on omapära täis oma Eesti kõige kaunima laugastikuga. Sealt niriseb ka üks ojake jõe poole välja kui on märjem aeg ja kui raba vett endast ära annab. Ja väike meetrikõrgune rabajuga on seal ka, mis pilku püüab ja väikse rabajoa häält teeb. Tume rabavesi seal vahutab pisut ja mulle sai ta üheks rabapeatuste paigaks. Algul üksinda ja siis rabaretkelistega. Ainulaadne rabajuga saabki vahel rabahuviliste omaks. Ja mina peatan ajahetke niikaua kui minu inimrühm juga uudistab ja pildistab. Vahel tundub, et rohkem polegi juurde vaja midagi öelda. Las nad siis uudistavad, kuni hetk ümber saab ja aeg on rabaretkel edasi kulgeda.

Laukasoos, 1991-2003.

K: Kas rabajuga Laukasoos on tõesti olemas ?

V: Jaa, rabajuga väikene on seal olemas.

Rabajuga on küll väikene, aga ometi on ta seal olemas.

Nr. 292. Vooremaa merikotkad.

Vooremaa maastikud said kord armunute paigaks. Et nende seas minagi üks olin, siis jõudsin sinna veel ja veelkord tagasi, ka ilma teiste armunuteta. Et merikotkad juba Vooremaale jõudnud on, seda olin samanimelisest ajalehest lugenud. Ja ühes sügiseses päevalõpus olidki kaks noorlindu Pikkjärve kohal tiirutamas. Et ma kadunud armastuse jälgedes kõndisin, ei olnudki mulle suur üllatus. Endast suuremaks üllatuseks olid noored merikotkad, sest Vooremainegi elu ei salli tühja kohta ja armastus ei kao ka Vooremaalt mitte kuhugi. Ma saatsin neid pika pilguga umbes nii nagu kunagi ühte ema ja tütarlastki ja olingi jälle Vooremaal ja jälle armunud.

Pikkjärve, sügis, 2007.

K: Kas Merikotkas on vallutanud ka Vooremaa ?

V: Jaa, Nad on seda teinud.

Ja neid pidavat seal elama koguni kaks paari juba.

Nr. 293. Kopra hambad.

Kord Loobu jõe sillal pargi taga jäi üks kobras auto alla. Mees viskas looma pagasiruumi, arvates, et see surnud on. Varsti jõudis mees koju ja jättis auto seisma ja kuulis hambaraginat. Kobras oli šokist toibunud ja justkui ellu ärganud ning proovis hammastega autopleki tugevust. Mees pani auto käima ja sõitis tagasi tuttavasse kohta silla peal ja loomake oli jälle vaba siin ilma peal ja läks oma teed. Loo moraal on siis see, et iga end mitte liigutav loom ei ole veel surnud ja teda üles ei maksa korjata ning koju viia ka mitte.

Neeruti, 2000.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Kobras ärkas ellu ?

V: Jaa, lugu on tõestisündinud.

Ilmselt oli Kobras lihtsalt šokkis ja ei olnudki tegelikult surnud.

Nr. 294. Seapesa.

Laukasoos kolades läksin aega peatama nii endas kui rabaski. Seal rabaservades see mul vahel õnnestus ja vahel mitte. Elu esimese seapesa leidsin just seal rabaserva männikus. Siga oli rohtu ja sammalt ja oksi kokku kuhjanud ning endale pesa rajanud. Pisut kummaline lugu, mis ka peatust küsis. Hiljemgi nii samas rabas kui metsades kolades sattusin taas seapesa peale vahel ja mõtlikult peatasin ajahetke, sest ma iga päev seda teha ei saanud. Siga kui puhtust armastav loom ei külita igas juhuslikus paigas. Just pikemates puhkepaikades teeb ta endale pesa, mis puhas ja korrashoitud on. Kustkohast rahva keelde sõna seapesa tulnud on, seda ma siiski ei tea. Aga metsaalustest seapesadest kindlasti mitte. Selleks on need liiga puhtad ja korrashoitud.

K: Kas Metsssiga teeb ka endale pesa ?

V: Jaa, teeb küll.

Teeb seda üpris sageli ja mitte igale poole.

Nr. 295. Tellitud põder.

Üks hollandlastest abielupaar küsis põtra kord giidilt näha. Ja otsisime teda taga suure ja meie suurima rahvuspargi pealt ning unustasime otsimise tuhinas lahedad merelahed ja muu. Hommikul kell kuus alanud otsingud viisid meid Viitna metsateedele, Joaveski metsamassiivi ja lõpuks Juminda poolsaare metsade rüppe. Ja ajal kui hakkasime juba käega lööma ja otsa ringi keerama, tuligi oodatu, männinoorendikus maast tõusis põdralehm üles ja vasikas samuti ning jooksid valgete säärte välkudes minema. Õnnelik inimkolmik jõudis tagasi inimeste sekka ja veel keegi peale minu enda pole seda lugu uskuma jäänud. Ning jootrahaks saadud viiesaja kroonine on mul ammu ära kulutatud ja nüüd olen juba käega löönud, et mulle keegi selline vastu võiks tulla, kes ühte tellitud põdra lugu uskuma võiks jääda. Mis teha kui amet rikub inimest ja tema näos sadasid giidilugusid on millest mõni ka uskumatuna näib.

Lahemaa, heinakuu, 1999.

K: Kas tellitud Põdra lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, Põder oli nagu tellitud.

Sedasi on juhtunud vaid ühe korra minu elus siis.

Nr. 296. Metsavahi jälgedes.

Metsavaht oli minu teadliku elu alguse juures tähtsaim tegelane. Ja kord rääkis ta mulle lookese leitud kassikaku pesast sõim-söödahoidla alt. Suur kakk oli sealt välja vupsanud ja Toomas vaatas sinna alla ja seal oligi olnud kakupesa. Toomajutud, mis mind toona ära tegid, võtsin eluteele kaasa ja iga uue leitud sõim-söödahoidla juures teengi alati peatusi ning piilun sinna alla, kas seal kakupesa ei ole. Nii ma siis käisin terve nooruse ühe inimese jälgedes. Ja kuigi ma enam ühegi sõim-söödahoidla alla ei vaata, ei tähenda see seda, et hakkan vanemaks jääma. Pigem olen lihtsalt suureks kasvanud ja kõnnin oma sõnade saatel omades jälgedes.

Neeruti, 1986.

K: Kas Kassikakk võib teha oma pesa sõim-söödahoidla alla ?

V: Jaa, teeb seda küll.

Ta teeb seda harva, kuid teeb ikka kui selleks võimalus on.

Nr. 297. Tuuletallajaga tulek.

Kord ühes märtsikevades meisterdasin tuuletallajale just talle mõeldud pesakasti valmis. See sai keset suurt põldu liiniposti külge naelutatud ja jäi justkui omanikku ootama. Kaks nädalat hiljem olin jalgrattaga tulemas ja eemalt põllu pealt hakkas Vohnja külakese piirimail tuuletallaja mulle silmapaari. Ma peatasin end ja kevadist hetke ja kui see väike röövlind edasi liikus, tegin seda tee peal rattaga minagi. Ja aega oli mul ja tundus et ka tallajal endalgi. Tegime veel mitu ühist peatust kuni kodune põlluke silmapiirile ilmus ja seda koos pesakastiga. Ja viimane peatus jäigi tolle päeva viimaseks, sest tallaja kasti lähedal postil istet võttis ja arvas kohalejõudnud olevat. Seda arvasin minagi ja kaks õnnelikku olidki oma kodudes. Järgmine päev tõi selgust juurde, tallaja oli kasti juures pruudi ootel ja mina õnnelikuna teda vaatlemas. Ühe rändlinnu kojujõudmine oli ühe pika päeva tänu selle eest, et ma ise palju ringi rändan. Ja tänuks selle eest olingi ise tunnistajaks, kuidas lind koos minuga koju jõudis. Üks väike ja lihtne jõudmise lugu, aga ometi kirjapanemist ja õnne väärt.

Neeruti, kevad, 1999.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas ma tulin koos Tuuletallajaga üheskoos ?

V: Jaa, tulime ja jõudsime koju üheskoos.

Kumbki jõudis oma koju ja peaaegu, et ühel ajal siis.

Nr. 298. Juut teeb heina.

Ka juut teeb heina. Sedasi juudi moodi ja juudi näoga. See Matsalu mehe Aleksei Lotmani heinategu ongi mul hingelt ära rääkida. Hobusega tõi ta uued heinakoormad ja heinalaka keskosa saigi täis ja vaid ülesse katuseharja alla ja laka tagumisse ossa jäi vaba ruumi. Aleks arvas, et heina võib veelgi rohkem vaja minna ja läks veel ühe koorma järele. Mina kui üks heinategija pidin ronima seal üleval laka tagumisse otsa. Ja minu sõber pidi pika hanguga heina minuni lükkama. Ja mina pidin siis selle heinasülemi seal taga paika panema. Nii lollkummaliselt kulges kolme mehe heinategu, aga lõpuks sai

laka taguminegi ruum värsket heina täis ja tänulik Aleks ootas ära kuni ma läbi kitsukese ruumi jälle välja päevavalgele ronin. Ta tänas meid kahte südamlikult ja minu küsimusele, et miks siis just nii, vastas ta, et heina võib mitut moodi teha. Ja mina jäingi täpse vastuseta, mis siis, et heinalakk nii värsket täis sai. Targad juudid saavad igal pool hästi hakkama. Ka siis kui leidub abilisi, kes nõus on rumalasti heina tegema. Hein sai tehtud ja heinalakk sai ka tagant täis, mis siis et pusimist oli kahel abilisel omajagu.

Matsalu, suvi, 1993.

K: Kas juut tegi omamoodi viisil heina ?

V: Jaa, tõesti tegi.

Miks just niimoodi, see on jäänud siiski saladuseks.

Nr. 299. Unistuste elu ehk reservaadi valvur.

Tean palju Lahemaa mehi ja veel rohkem naisi. Ühe vana mehe juurde viis metsane tee ja päris pikk teine. Sealt Kolgaküla väljadelt see tee kulgema hakkaski ja siis metsa sisse kadus. See vanamees, Aadu Kivirüüt oli elanud seal Juminda poolsaare lõunaosas ja Lahemaa rahvuspargi Suurekõrve reservaadi lähedal kogu oma elu. Tööl ta eriti ei käinud ja kodu lähedal ta enamasti liikus ringi ja kodus ehk midagi nokitses teha. Tema hobiks olid metsaretked ja nii kutsuti teda reservaadi valvuriks. Naine kattis eluaeg tema laua ja nii see vaba vanamees oma elu mööda saatiski. Minus tundis ta ära hingesõpra ja hingesugulast just minu vabaduse tõttu. Ja ootas jälle minu tulekut, et oma jutupaun avada. Natuke kadedad olime üksteise peale ka. Sest vanamees nii palju ringi liikuda ei jõudnud kui mina. Ja minul ei olnud säärast metsataret ja naist, kes mind ülal oleks hoidnud. Sellele vaatamata saime harva jälle kokku ja tunnustasime üksteist sõbraliku pilguga. See nüüdseks kadunud vanamees oligi üks see mees, kes mulle eeskujuks sai. Et elu ei ole vaid töö ja kodu, vaid ka vabadus ja metsakäigud. Ning tema õpetuse järgi ma kõnnin ehk siiamaani ilmas ringi. Taat oli ehtsa metsavana moodi, ettepoole lookas ja hallide juustega. Ning pani mind oma juttudega magama ja äratas üleski. Ehk hingekõdi ja hingesugulust ma tema juures otsimas käisingi. Seda, mida eriti nooruses taga igatsetakse.

Lahemaa, 1992-1994.

K: Kas selline vanamees oli tõesti olemas ?

V: Jaa, oli küll.

Elas terve elu vabana ja oma naise kulul.

Nr. 300. Roostiku hääl.

Roostik Vihasoo ja Kasispea vahel Eru lahe kaldal oli ikka möödaminemiste heaks paigaks. Eemalt tegi ta oma hääli, kas tuulemüha või linnukisa näol. Ja alles kolmandal suvel leidsin end päris roomüüri servas peatumas ja kuulatamas, sest sealt omapärast häält kuulda sain. Selline lühike ja kare ning roohabeka kurgust ja südamest tulnud. Nii sai häälekas meri ja roostik uute seisakute paigaks. Ja et meri õpetab ja targaks teeb, seda ma siis juba teadsin. Et roostik seda teha võib, seda saingi alles ühel suve varahommikul teada. Tarkus siis lihtne ja inimlik-seisatu ja kuulata ning nii võidki kogeda elus

esimest korda mõnda uut häält. Sealt said alguse minu käigud rooseina manu, sest vaikusest ei leia ma nii palju kui Fred Jüssi näiteks. See väike linnuke tegigi selle mulle selgeks ja nii ta minu üheks lemmikuks kohe saigi.

Kasispea ja Vihasoo vahel, 1993-1995.

K: Kes on roostiku üks hääl ?

V: See on lind nimega Roohabekas.

Roostikul on mitmeid hääli ja üks neist on Roohabeka enda oma.

Nr. 301. Toonekure sammud ümber maja.

Vana maja aknasilmadest vaatasin minagi välja. Sest seal ühteteist liikumas oli ja kord oli selleks valge-toonekurg, kes ümber linaaukude jalutas ja teadagi miks, eks ikka konnade jahil. Nii jäi mul seal televiisor ostmata, sest aknasilmast paljut kogeda sain. Kurg jalutas ka ümber maja ja jälle vaatasin teda lähivaates ning vahel ei pidanudki välja minema. Väike loodusraamat oligi mul Setumaise maja juures lugemiseks. Sest ma sageli aknast välja vaatasin ja sageli sain seda, mida tahtsin. Pikkade kaunite jalgadega toonekurg ka vahel märkas mind, kuid ära ei lennanud. Ju siis teadis ta, et kes ma selline olen ja sõpruseks polegi vahel paljut enamat vaja kui lihtsalt aknast välja vaadata.

Kauksi, 1996-1998.

K: Kui lähedale tuli Toonekurg majale, seda ajal kui ma ise kodus olin ?

V: Tuli päris-päris akna taha kõndima.

Ju siis pidas mind oma sõbraks ja mitte vaenlaseks.

Nr. 302. Raba draama.

Üks oma näoga raba jääb Kõrvemaa idaserva. Nimeks on tal Tuksmani ehk Lossi raba ja tal on üksainus rabasaar silmarõõmuks ja vaid kaks laugast ka pilku püüdmas. Vahel ma ikka kolasin seal ja seal kahe ainsa lauka juures sain ühe rabadraama tunnistajaks. Nimelt olid laukaservas põdrakondid kui mälestus draamast, mille hundikari korda oli saatnud. Hundid on targad loomad ja ajavadki põdra laukajääle, kus siis põder korralikult püsti ei püsi ja kergeks saagiks huntidele saab. Ja sellest kaks laugast ja põdrakondid mulle jutustasidki. Pealtnäha üksluine just selle raba maastik oli vähejutustav minu jaoks. Innuka otsijana leidsin siis sealt need valged põdrakondid, mille jutukusena kirja sain panna. Asi seegi kui raba vaikib, aga sina oma lugusid ikka sealt taga otsid ja leiadki.

Kõrvemaa, sügis, 1992.

K: Miks ajavad Hundid Põdra laukajääle ?

V: Jääl on libe suurel loomal ja saab kergemini saagiks võtta teda.

See näitab ise, et Hundid ühed väga targad loomad on.

Nr. 303. Meheproov.

Vanaema suu ei olnud vaid mõisajutustus. Seal oli ka vana pargi jutte ja üks neist rääkis sellest, et kaks vana tiiki kunagi betoonpõhjaga pidid olema. Nii olevat viimane siinne mõisaparun soovinud ja nii olevatki sündinud. Kodus oli mul viskeoda kolikambris. Ja sellega läksin vanaema jutu tõepõhja järele proovima. Tiigikaldal kummardusin ja oda läks pehmesse põhjamudasse ja siis läks ja läks kuni käsivars küünarnukini vees juba oli. Ja siis oda enam ei läinud, sest kõva betoonpõhi tuligi vastu, nii kahe meetri sügavusel, millest poolteist meetrit oli lendmuda. See, mis pika aja jooksul sinna settinud. Rõõmus iseenda nutikuse ja vanaema jutu üle, läksin teinekordki talle mõisatuppa külla, et mõisa ja pargi tarkustele lisa saada. See oli üks minu poisiproov, mis mind rohkem mehe moodi tegi, sest olin lõpuks see mehepoeg, kes siis kindlaks tegi, et tiigil ongi betoonpõhi all. Ja sellest tähtsast päevast alates mind rohkem meheks pidama hakatigi.

Neeruti, 1984.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas mõisatiigil oli betoonpõhi all põhjas ees ?

V: Jaa, lugu tõene, betoonpõhi oli lendmuda all.

Tasub ikka teiste sõnu järgi proovida alati, kas tõepõhi ka neil all on ka.

Nr. 304. Änniga koos.

Eru laht on linnulaht. Ja mina ja kadunud Erik Sandström olime ühed selle lahe lapsed. Paadiretked ühise paadiga oli laste maailm ja alati lugesime ka kõik linnud seal kokku. Kajakakisa on selle lahe üks kisa. See, mida kaks last ikka ja jälle taga otsimas lahe peal käisid. Ja selle sügise naelaks oli viimane selle aasta paadisõit. Ja üks ilma kisata kajaka moodi lind tuli lennus meid uudistama. See oli laisaba-änn, kes muidu üpris haruldane meil on. Kaks meest said, mis tahtsid ja sügise leitud tunne oli mõlemi meie silmades. See änn, kes vaikis ja tiirutas pea viis minutit paadi ümbruses justkui tahtes kinnitada, et sügisene tunne ongi just temast leitud. Vaikne lind pani mehed uues keeles rääkima. Sest me mõlemad Erikuga teda esimest korda elus nägime ja see avas muidu kahe vaiksevõitu mehe maailmad. Rohkem elus mina ühtegi änni kohanud ei ole. Kohtasin aga veel hiljemgi seda Kasispea meest, kes mind Eru lahe sõbraks tegi. See Eriku nimega mees oskas just selle lahe lindude keelt ja õpetas seda mullegi. Nii sai kajakakisast ja änni nägemisest siinne lühike jutustus.

Eru lahel, sügis, 1992.

K: Mis linnuga on Änni näol tegemist. 1. Röövlind. 2. Veelind. 3. Maismaalind.

V: Veelind.

Änni näol on tegemist veelinnuga, eks kajaka kombel elab ja hakkama saab.

Nr. 305. Karm lugu.

See suvepeatus oli põgus hetk põgusas ajas, millel suvi nimeks on. Seal Kunda jõe käärus, kus Sirtsi soo hingust juba tunda saab, leidsin põgusa öö jaoks oma põgusa hetke. Ja kui hämarusest sündis pimedus, sain ühe karmi loo tunnistajaks. Mõnisada meetrit eemal võttis hundikari metssea õnneks. Ööhakatus oli täis seakisa ja huntide klähvimist ning sellest jäid järele vaid hundihüüded, sest siga lõpuks vaikseks jäi. Saagi jagamisel nad veel tegid huntide häält ja siis algas rahulik suvine öö nagu tema võigast algust poleks üldse olnudki üldse olemas. Rahulikus öös olin rahutu unega ja kui mind

miskit rahulikuks tegi, siis oli see teadmine, et ma jälle ühe õige hetke juures olen olnud. See, mis karmist metsaelust ja hundiseadustest ise rääkis. Hommikul oli rahutu hing jälle rahu täis ja varahommikune metsanurk elas edasi oma elu, mis siis, et ühe seahingeta vähem kui eile. Mina olin selle hetke koguja ja tänulik jälle sellele otsijale, kes hetke ise üles leidis.

Kunda jõe käärus, suvi, 2000.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Hundid võtsid noore Metssea niimoodi õnneks ?

V: Jaa, lugu tõene.

Täpselt nii see oligi ja alati tasub olla õigel ajal õiges kohas.

Nr. 306. Sagadi nõid.

Virko Sirkel ja mõni tema uus lugu olid minu ühed Lahemaa kaaslased. Ja nüüd üks lugu tulebki. Võsu tollase ambulatooriumi autojuhina kutsus kord Sagadi nõiaks kutsutud naine ta välja. Auto ronis koos arstiga läbi lumehangede naise koduhoovi. Nõiaks kutsutud naine tuli õuele, poekott ühes käes ja juba pealtnäha ei paistnud tal midagi viga olevat. Naine tuli auto juurde, ronis autosse, tõmbas autoukse kinni ja ütles: nüüd sõidame poodi ! Sirkel ja tema mõni nali olid minu ühed Lahemaa kaaslased. Ja kui lahedal maal naerda saab, siis ongi lahe olla. Ja Sirkli enda üle nii naljalt kunagi naerda ei saanud. Siinne Sagadi nõialugu siiski räägib ühest korrast kui ma seda teha sain.

Sagadi, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas oli tõestisündinud lugu ?

V: Jaa, lugu tõesti sündis siia ilma.

Keset talve peab ka naerda saama.

Nr. 307. Põdrasarved kaovad.

Põdrasarve lugusid mul palju rääkida kellegile ei ole. Sest linnumehena vaatan rohkem sinitaeva poole ja mitte jalge ette maha. Ja ikka ja jälle olen jõudnud enda ette seatud küsimuse juurde, et kuhu kaovad põdrasarved ? Ja sarvi endid pea, et leidmata olen saanud ise ka vastused. Hiired söövad, sest nende hambajälgi sarvedelt leida võib. Ja jänesed söövad, sest ka nende hambajälgi ma sealt leidnud olen. Ja kasvavad ka rohu sisse ja jäävad ka puulehtede alla. Ja siis lihtsalt korjatakse ülesse kui peale satutakse neile. Õigeid vastuseid kohe mitu tükki ja vähemasti need vastused olen metsateedelt üles korjanud ja asi seegi kui mõni sarv ise leidmata jäänud on.

K: Kuhu kaovad põdrasarved ?

V: Kõik loos olevad variandid on õiged.

Seega, põdrasarve kadumises on mitmeid seiku peidus.

Nr. 308. Miks põder köhib ?

Kord Kõrvemaa südames tuli põder mulle vastu. Ja köhis kõvasti ja omaette. Ja miks üks põder üldse köhib, sai kohe Kõrvemaiseks küsimuseks ja tollane retk sellele vastust ei andnud. Vastuse andis

põdrauurija Jüri Tõnisson mulle hiljem. Nimelt põder kubiseb igasugu parasiitidest nagu ninakiin ja teised. Ja edaspidises elus olen hiljemgi köhiva põdraga kokku sattunud. Ja ka Jüriga endaga. Ning tänulik tark mees olen ma ka, sest tarkust mõnest vastutulevast põdrast ja ühest põdrauurijast taga otsimas olen käinud.

K: Miks siis Põder köhib ? 1. Nohu on. 2. Köha on. 3. Parasiidid on tal ninas.

V: Tal on tõesti parasiidis ninas.

Ja neid parasiite on ninas vahel päris-päris paljugi.

Nr. 309. Põdrad ujuvad.

Lugusid otsivale mehele oli Setumaa üpris vaikne ja pisike maa. Tahtes end suuremana tunda, siis otsisin ikka oma lugusid sealtki taga ja üks neist rääkis sellest, et põdrad üle Lämmijärve kaela pidid ujuma. Ja mõned külavanamehed ja noormehed rääkisid, et see nii on ja teised, et see ikka nii ei ole. Ja mina käisingi kolm aastat kahe tõe vahet ja lõpuks jäigi teadmata, kas see nii on või mitte. Setumaa meeste jutt oli alati mitut tõde täis ja põdraujumise loo asjus kõndisin minagi kahe tõe vahel. Ja tõde jäigi teadmata, kas siis põdrad ujuvad või mitte sealt üle vee. Ja Setumaa meeste endi tõde jäi ka mul selgusetuks, et kui palju neis endis üldse tõde on või mitte.

Kauksi, 1996-1998.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Põdrad ujuvad sealt üle Venemaalt Eestimaale ?

V: Lugu tõene, Nad teevad seda.

Tõesti tasub alati ka kohalikke inimesi kuulata.

Nr. 310. Pakumeistrid.

Metsavaht mootorsaega täitis kord ühe minu suure soovi. Tema õue peal ootas üks haavapakk pesapakuks ümbersündimist ja ta sündiski ümber. Mees tõmbas mootorsae käima ja lasi saega paku otsast sisse kuni terve saeplaat pakusüdamesse kadus. Nii kordus neli korda ühest otsast ja neli korda teisest otsast, kuni südamikust nelinurkne piklik klots välja saetud sai. Haamrilöögiga sai klots lahti löödud ja paku keskel oli nüüdsest pikk ja pikergune tühimik. Just see, mida suur ja väike pakumeister olid mõlemad soovinud. Edasi sain ise hakkama ja pakk sai seest õõnsaks ja pesapakk sai valmis metsa puu otsa tirimiseks. Ja edasi sain ka ise pakumeistrina hakkama. Lasin saega pikliku klotsi paku seest välja ja sain edasi hakkama. Õnnelikud pakumeistrid olid suurem ja väiksem. Üks neist oli õnnelik, et tal hea õpilane on. Ja teine, et tal hea õpetaja on. Ja nii meistrid siia ilma sünnivad ja ka pakumeistrid kui sellised.

Neeruti, 1988.

K: Kuidas käib haavapakust kakupaku tegemine ?

V: Täpselt nii, nagu loos kirjas ongi.

See vist ainult väga vähestele jõukohane, aga ometi on see võimalik.

Nr. 311. Hirmus lugu.

Õhtul vaatasin end aprillipeeglist. Selleks oli Rummu järve veepeegel, kus minu näos kevadet vastu vaatas. Ja varakevadine õhtu mind paigale jääma kutsuski. Tegin seda, mida igaüks õhtul teeb, mis siis, et järvekaldal ja suure kuuse all. Puhusin telk-mantli õhku täis ja rullisin magamiskoti lahti ning olingi kevadise öö ära teeninud pika päevamatkaga. Öösel magas järv ja mina samuti ning varahommik tõi äratuse, mis enam kevadet ei meenutanud. Minust viisteist sammu eemal askeldasid kolm meest ja neil olid igaühel västar ehk ahing käes ja nad pusisid juba paadi kallal, et see vette lükata. Niisiis kadus kevadine rõõm ja varane äratus võttis mul varbad värisema. Mehed olid hoolega ametis ja ei pannud mind tähele. Ja see mu päästis ja vaikselt lasin nad paadiga ära sõita, et siis ise kiiresti kaduda. Järgmisel õhtul vaatasin end juba taas peeglist. Seekord siis merepeeglist ja kevad oli tagasi minu näos. Kevadet ma siis kolmest tollest päevast taga otsisin ja ju ma siis leidsin seda niipalju ülesse siit ja sealt, et hirmuhetki mul näost hiljem välja lugeda ei olnud. Hetk, mille kolm röövpüüdjast meest mu hinge tõid ja mille ise endast minema ajasin.

Rummu järvel, jürikuu, 1992.

K: Kas hirmus lugu on tõestisündinud ?

V: Jaa, lugu on tõestisündinud.

Nii hirmsat lugu annab mul enda seest otsida, aga ometi on lool tõde põhjaks all.

Nr. 312. Kuusteist kakulugu.

Ühe kaku lugu oli pikk kaks tundi. Seda niikaua kuni temaga Loobu jõe käärus Joaveski küla piirimail ühiselt koos olin. Habekaku lugu oli sellisena esimene minu elus ja öösel vanas heinaküünis ei leidnud ma rahu ega und, sest hetk liiga kallis ja kaunis sai. Ja ühest kakuõhtust ja küüniööst sündis lugude maailm, kõik ühest linnust leitud. Kirja said need lood järgmisel päeval ja kokku kaksteist lugu , mis õhtu kakuga mulle oli kinkinud. Õhtust ja ööst leitud tosinkond lugu tegid mind kakukirjanikuks, kes kakuhetked kirja kõik pani. Rohkem ma ühest linnust ja ühest hetkest nii palju lugusid pole leidnud. Need kuusteist olid ühele otsijale tänu, mis kõik üles tähendatud said. Ja õnnelik elu esimene habekakk lahkus pimedusse, ise ka vist mitte teades, et nii palju õnne ühe kirjamehe südamesse oli toonud.

Joaveski, lehekuu, 1991.

K: Kas autor nägi esimest korda elus Habekakku ?

V: Jaa, ja sai kohe head ja suurt inspiratsiooni sellest.

Elus kedagi esimest korda kohata, ongi sageli suur inspiratsiooni allikas.

Nr. 313. Nahkhiirevõrk ja mootorrattur.

Nahkhiirepüüdjad bioloogid kord panid üksildasele metsateele oma püügivõrgu püügivalmis. Tee, mida ehk kord nädalas üks auto külastas, oli hea teekoridor ja lennurada, mis kui nahkhiirtele loodud. Ja nahkhiireootuses bioloogid jäidki vaikselt ootele. Ja tuligi, kuigi siiski mitte see, mida oodati, tuli mootorrattur ja enne kui kolm meest midagi teha jõudsid, sõitis mootorrattur läbi võrgu nii, et räbalad võrgust järele jäid. Kolm nahkhiirepüüdjat jäid ilma saagita, ilma nahkhiirteta. Ja eemalduv

mootorrattur veenis neid, et elu käib ka üksildasel metsateel, mis siis, et seal nii vaikne-vaikne on. Üksinda ei ole ka ükski metsakolgas. Sealgi on omad lood peidus nagu läbi nahkhiirevõrgu sõitnud mootorrattur kolme meest veenis.

Üksikul metsateel, suvi, 1992.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, mootorrattur sõitis läbi nahkhiirevõrgu.

Hea näide, et lugude koguja tasub igal pool olla.

Nr. 314. Järv ja Karmo.

Külmas lehekuus otsisin uut südamesooja. Viitna Pikkjärve kaldal jalgupidi vees oleva Allveemaja uks oli lahti ja mine tea, mida sealt veel leida võib, arvasin ma...Seal askeldas üks üksildase varjuga musklis mees-Karmo Maasik. Allveeorienteerujaks kui sündinud, pakkus ta mulle praekartuleid ja mis mulle ka sooja andsid. Laenatud paadiga lugesin järve pardid kõik kokku ja kahe mehe varjud samuti. Leitud algus viis mind allveeorienteerumise maailma ja seal saingi mitmeks aastaks külaliseks, kus üksi keset seda maailma end hästi tundsin. Üksildastest kujudest sünnib vahel see sõprus, mida üksinda kusagilt ei leia. Ja selliseks hilisema maailmameistri ja Lahemaa jüngri vahel kujuneski. Karmo oli järve hea saadik ja leidis sinna tee juba siis kui teised veel linnas treenisid. Ehk see teda teistest paremaks tegigi ja maailmameistriks sünnitas. Parim tema vari olin mina ja kahe varju maailma sünnitas minu elu suurima sportlasarmastuse maailma, kus vaid otsides üksteist leitakse.

Viitna, lehekuu, 1992.

K: Kes oli Karmo Maasik ?

V: Ta oli allveeorienteeruja.

Ta oli hiljem ka maailmameister allveeorienteerumises.

Nr. 315. Mamsel Janika ja kuri händkakk.

Mamsli üks lugu oli mamsel Janika Saarest ja Palmse pargist leitud. Mamsel olevat olnud mõisnike aegadel mõisalaste hoidja-valvaja. Nüüd ja tänapäeval on mamsel Janika see, kes lastelaagri lastele hoidjaks on ja seda suvistel aegadel. Vahel saab mamslil lastekisast kõrini ja nii seegi kord kui ta üksi parki jalutama läks. Händkakk kui meie metsade tavaline asukas elab ka siinse pargi taguses metsas. Ja ju tal oli siis pesa lähedal ning vanalind tuli hoogsalt mamslit ennast ründama. Vaid mamsli uhke peakate oli vist see, mis ta pea seekord terveks jättis. Ja ruttu tuli Janika sealt tulema ja kuri kakk rahunes. Mamsli lood olid tavaliselt tema arvukaid lapsi täis. Seekordne rääkis kurjast öökullist, kes oma pesa kaitsma asus. Mamsel rääkis oma loo mulle kui tuttavale ornitoloogile ära. Ja õieti tegi, sest kui kaua sa ikka ühte kurja lugu endaga kaasas jõuad kanda.

Palmse, jaanikuu, 1999.

K: Kas Händkakk on inimese vastu kuri ?

V: Jaa, on küll.

Seda eriti pesa ehk kakukodu lähistel.

Nr. 316. Uudishimulike maailmas.

Kord tiirutas üks merikotkas mu pea kohal pool tundi. Vaevalt, et ta saaki minus otsis, ju siis vist uudishimu või lihtsalt igavus teda mind uudistama pani. Kord tiirutas üks kaljukotkas mu pea kohal pool tundi. Vaevalt, et ta saaki minus otsis, ju siis lihtsalt polnud muud tal teha. Kord jäi üks põdrapull mind piidlema, nii pooleks tunniks, seda pika metsasihi peal. Ta vaatas mind ja ju siis polnud tal muud teha kui mind uudistada. Kord Lahemaa rahvuspargi viimase direktori Arne Kaasiku suvilaõuel Mustojal istus noor merikotkas eemal kuuseladvas ja vaatas õuel toimuvat ainitise pilguga. Ju siis polnud muud teha temalgi kui mind uudistada ja seda terve pika õhtuse aja. Seda jutuvada võiks jätkata pikalt veel siinkohal. Tegelikult tahtsin öelda seda, et uudishimulike inimeste maailmas pannakse uudishimulikke sulelisi ja neljajalgseid ka paremini tähele. Sestap see minu jutujoru nii pikk võikski olla, et ma nii uudishimulik olen ja elus palju uudishimulikke kohanud olen, nii kahejalgseid kui tiivulisi kui neljajalgseid.

K: Kas igavus tekitab lindudes ka uudishimu ?

V: Jaa, tekitab küll.

Tekitab ja seda tõestab ka seesama lookene siinkohal.

Nr. 317. Väike raba.

Väike leidmine jäi teeraja lähedale. Kuidagi juhuslikult ma talle peale sattusin ja edaspidigi käisin teda pilguga katsumas. See oli vast viiemeetrise läbimõõduga rabasilm, kus kõik rabasilmas vajalik olemas oli. Oli selleks siis turbasammal ja jõhvikas ning kanarbikututt. Nii väikest raba ma varem ega hiljem leidnud ei ole. Väike lohuke maapinnas, millest ta sündinud oli, oli ilmselt jääaja sünnitatud laps ja sinna ta ise oligi sündinud. Sain seal ka varba märjaks nagu rabas peabki saama ja korjasin kolmkümmend jõhvikat. Ja kolme aasta nelja sügisega käisin teda vast kolmkümmend korda ikka vaatamas. Maailma väikseimale rabale jäi nimi panemata. Ehk oli ta liiga väike selleks, kuigi suureks sõbraks ta sai mulle. Viis sekundit, mis rabaületuseks kulus, tegidki varbad ja silmad märjaks, sest õnne ja pisaraid ikka taga otsitakse. Need jõhvika ja pohlavarred, mis seal kasvasid, tõid rabamõtted mulle pähe ja ehk neid laiast maailmast jälle otsima asusingi ja väike nimeta rabake jäigi kauge külaserva mälestuseks.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kas nii väikene raba on olemas ?

V: Jaa, on küll.

Seal olid kõik vajalikud rabataimed ja märg ka jalge all.

Nr. 318. Veesilma tallaja.

Neerutimaa suure kuivati taguse koplite maailma keskel on väike lohuke. See, kus mullikajäljed mudas ja vahel vihmadega veesilmake vaatamas. Liiga väike on ta pardipaaridele või kajakatele või kogrepoegadele. Kogu aeg oli ta minu jaoks olemas olnud ja ikka üksinda vastu vaatamas. Eluraja üheksateistkümnendas sügiskuus jäin kord hilja peale ehk hämaruse varjude küüsi. Ja lombikesel oli

teinegi külaline-veetallaja, pisike tundralinnuke, kes meil vaid läbirändaja on. Ta mängis seal veepinnal oma mängu, mida elus esimest korda kogesin. Vahel ta sukeldus, et midagi põhjamudast noka vahele leida ja siis rahutu väikse linnu hing mängiski edasi. Tunnike pimeduse saabumiseni möödus linnuga ühiselt. Ja lõpuks olin sellest sügisest leidnud selle oma mängu, mida ehk taga olin otsinud. Kui pimedus veesilma sulges, jäi lind paigale ja vist tukastas pardi moodi veepinnal. Mina lahkusin ja olin enda silmade üle õnnelik, mis jälle midagi avastanud olid. Väike veesilm tõmbas mind enda poole juba seitsmeaastaselt. Ja kaksteist aastat hiljem oli ta see, kes pisikese veelinnuga mulle sügisesest hämarusest vastu vaatas ja edasi minna ei olnudki nii pime kui üks kaunis silm ja väike taigalind mulle uue maailma olid loonud.

Neeruti, sügiskuu, 1991.

K: Kes on veetallaja ?

V: Väikene veelind, aga mitte part või kajakas.

Nr. 319. Kakupesa kõigile.

Üks händkaku pesa ühes puutüükas oli vaid kevadeti üksinda. Kui Oandu koprarajale esimesed inimrühmad ilmuvad, saab ta kõigi omaks ja mina olin üks nendest giididest, kes ta kõigile tuttavaks rääkis ja näitas. Inimene, kes giidist lugu peab, on hea ekskursant ja tänutäheks olin mina see, kes kakupesa tutvustas. Seal oli ka kakupoeg pesas ja vanalind vahel lähedal kurja häält tegemas. Kakupesa juures sai tuntuks tõsiasi, et giid on vajalik tegelane. Ja kakugiidiks sobisin ma ornitoloogina suurepäraselt ning Lahemaa linnujutudki said seal teise sisu ja kõla. Kakupesa kõigile sai tuhandete omaks ja kuigi kakuperele endale rahvaliikumine pesatüüka juures ei meeldinud, meeldis inimestele see kakupesa giid, kes kakupere jutud lahti rääkis. Ja seda ma terve ühe kevadsuve tegingi.

Oandu koprarajal, 1999.

K: Kas kakulugu tõene või mitte ?

V: Jaa, Händkakupaar oli pesa teinud kopraraja kõrvale puutüükasse.

Ju siis tulid nad sinna ennem kui arvukad turistid seda tegid.

Nr. 320. Sõtkakodu ja itaallased.

Sõtkas kui tiibade vilistaja merelind teeb vahel oma pesa ka mõne siseveekogu lähedale puuõõnsusesse või näiteks pesapakku. Et ta üheks Palmse pargi üllatuseks saab, seda avastasid kaks Itaalia ajakirjanikku, Paolo ja Perla Volponi. Nimelt tiigikaldal mustas lepas oligi üks sõtkapaar pesapaiga õõnsuses endale välja valinud. Ilmus sinna lähedale varjetelk ja paljud pargikülalised ei saanudki üldse aru, et mispärast siis. Vahel tuli pesaomanik ise õõnsuse avasse ja siis sai ajakirjanik Paolo asitõendiks sõtka enda portree. Hiljem viis sõtkaema oma viis poega tiigile ujuma ja nad said pargikülaliste lemmikuteks. Mälestuseks jäi lookene kahest vaprast itaallasest, kes sõtkakodu pildiks vormisid. Sõtkas ei ole inimsõbralik tiivavilistaja, pigem peidab ta enda kodu inimpilgu eest ürgse looduse rüppe. Et pargis palju inimesi hiljem liikuma hakkab, seda varakevadel sõtkapaar ilmselt lihtsalt ei aimanud.

Palmse, 1995.

K: Kas Sõtkapaar elas mõisapargis ?

V: Jaa, elas küll.

Ju siis tulid nad sinna varem kui seal veel rahulikum oli ja kui veel eriti palju inimesi seal ei käinud jalutamas.

Nr. 321. Külm kraav.

Märts on märtsimehe kevade alguse kuu, mis märtsilapsest märtsimehe sünnitab. Nii juhtus ka selle aasta märtsis kui üksinda jala Laukasoo lääneserva pidi ööbimispaika jõuda soovisin. Jalas olid mul soojad püksid, sellised õlarihmadega, mis siiski hooletusest lahti olid justnagu teab, kes keset metsa... Üle mudase kraavi, mis põiki mu raja eest läbi kulges, tahtsin ma üle hüpata ja seda ma tegema hakkasingi. Võtsin mõned sammud hoogu, aga kevadine hooletu pea unustas püksid enne kergitamata. See tegi minu hüppe lühemaks ja maandusin keset kraavimuda jääkülma vette ja külmenev märtsiõhtu andis endast tunda. Ööbimispaika oli veel kilomeetrit kuus minna ja tagasi Viitnale ka ehk samapalju. Ja kiiresti jäätuvad püksitorud panidki mind proovile. Sündis märtsiõhtu lõke ja püksitorud said toki otsa kuivama ning paljasääri tõin lähedalt metsaalusest lõkkelisa. Ja püksid saidki kuivaks ja sääremarjad jäid külmast näpistamata ning hooletuvõitu kevadisest lapsest oli selle kevade märtsimees sündinud. See, kes ennast ise ära päästis ja kes pimeduses Joaveskile öömaja manu jõudis.

Laukasoo, märts, 1991.

K: Kas kraavilugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu on tõestisündinud.

Aga lõpp oli öömajas hea ja kogu lugu kõik oli ka hea.

Nr. 322. Talverästad.

Rästaparv kes talviselt allikaliselt luhalt lendu läks, tõi pisarad silma. Sest muidu kõle ja külm aastaaeg on linnulapsele üksildane ajahetk. Vahel kui isu jälle rästaparve järele peale tuli, olin taas neid sealt taga otsimas ja nad ei petnud seal minu lootusi. Vahel ei lenda kõik rändlinnud talveks meilt ära ja talverästad olid esimesed, kes mulle selle selgeks tegid. Talvine üksindus tõi mulle igavust hinge. Ja rästaparv ajas selle jälle minema ja ma teadsin teed nende juurde. Nad ei läinudki vahel lendu kui luhale jõudsin. Ju nad aimasid ise, et ma saama peal väljas ei ole ja lasime üksteisel olla. Rästaparv talves oli tollastel aastatel parem kui mitte midagi. Ja see ongi ka üksildases talves parem kui mitte midagi.

Neeruti, 1980.

K: Kas Rästad ikka talvituvad meil ?

V: Jaa, nad teevad seda.

Kuigi vähearvukalt, aga nad teevad seda.

Nr. 323. Koera pojad.

Heinaküün keset suurt lagedat oli kui Kõrvemaise otsija peatuspaigaks loodud. Ma ronisin õhtul sinna heintele ja koerake, kes sealt uksest välja vupsas, ei andnud enam vaikusele ruumi. Ta haukus ja haukus ümber küüni ja ühe maa otsija ei saanudki kohe aru, et miks ta seda tegi. Jahenev kevadine öö oli kahte rahutut hinge täis, kellest üks sõimas ühte ja teine teist ning kumbki ei andnud järele. Kui kella kaheteistkümne paiku küüninurgas viis koerakutsikat külmast häält tegema hakkasid, oligi koeraema viha põhjus avalikuks tulnud. Targemaks end pidanud, lahkusin keset kuuvalget maastikku ja koeraema lõpuks vaikis ja sai oma kutsikate juurde tagasi minna. Vahel seljataga ta haugatas veel, aga vast pikka viha ei pidanud, lootsin ma kui heinaküün pimedusse kadus. Ja ühe otsija tark tegu küün maha jätta, tõi kaasa terve magamata kevadise öö kuni hommik mind päästis. Koeraema viie pojaga vanas heinaküünis ei olnud päris see, mida taga otsisin sealt mailt. Hiljem leidsin oma Kõrvemaa kevade ülesse ja magamata ööst sai väike koeramälestus. Selline, mida oodatagi ei osanud ja mis ikka ja jälle mind tagantjärele naerma pani. Et kohtusid kaks kanget kuju, kellest üks siis targemana lõpuks järele andis ja ära läks.

Jäneda kandis, jürikuu, 1992.

K: Kas koeralugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, kõik oli täpselt nii nagu loos kirjas.

Targem oli seekord inimene ehk mina ja targem andis lõpuks järele ja läks siis ära.

Nr. 324. Oandu õpperajal.

See kevad oli vahepealseid hetki täis kui vabal ajal kevadiste hetkede juurde jõudsin. Nii ka Oandu õpperajale kõndima, mis siis ise uus ja kevadine oli. Rada kulges omasoodu ja üllatus oli juba rada ise kui selline. All hõredas männimetsas oli üllatus ise ootel, väikene öökull karvasjalg-kakk võttis liivas liivavanni ei pannud mind tähele. Kevade kaunimad silmad leidsingi selle hetke juurest, nii kakunäost kui enda omast. Ja hiljem oli ekskursantidele sellest hetkest hea rääkida. Kevadel just kauneid silmi taga otsitaksegi ja mina nad ka üles leidsin ning õnnehetk ja helk silmades oli üks Lahemaine giidikevad alanud. Selline, kus hiljem ärarääagitud silmade lugu sadadele õnnehetki ja helki silmadesse tõi. Asi seegi kui hetki ja õnne sinust üle jääb, sest sa nii palju neid taga otsid. Seda ka kevadisel õpperajal.

Oandu, jürikuu, 1999.

K: Kas Kakk võtab liivavanne ja kui siis miks ?

V: Jaa, ta teeb seda.

Eks saab niimoodi põdrakärbestest ja muidu putukatest lahti.

Nr. 325. Tulega võidu.

Kunagine Vene aja lõpp tõi kaasa vabaduse minna mereranda kolama. Vene piirivalve seda vabadust nii kergelt muidugi eestlastele kätte ei andnudki, aga ometi olin mina üks see, kes seda vabaduse võitlust põhjarannikule hoomama läks, seda oma silmapaariga ja suure seljakotiga. Ja kui kevadõhtust öö hakkas sündima, tuli Vihasoo-Kasispea rannateel mulle Vene piirivalve helgiheitja tuli järele ja püüdiski mind kinni. Ma seisatusin ja valguskiir tegi sedasama. Ma liikusin edasi ja valguskiir

tegi seda koos minuga. Ja kümme minutit hiljem sõitis Vene maastikuauto mulle järele. Ma peatusin ja auto tegi sedasama. Ning kolm piirivalvurit hakkasid mind üle kuulama. Ja lõpuks lasid nad mul vabalt edasi minna, sest ju nad siis minu vabadusestki lõpuni aru said. Et ma vabadust taga otsin ja kui inimese vabadusest aru saadakse on isegi Vene sõduri mõistusega kõik korras. Ma läksin oma ainitist teed edasi ja tuleviirg saatis mind veel pea kilomeetri jagu. Ju siis piirivalvurid mind natuke ka umbusaldasid seda koos minu vabaduse jutuga. Lõpuks tuleviirg peatus ja liikus tagasi ning ma olingi jälle vaba mees...

Eru lahe kaldal, jürikuu, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, Ma jäin vene piirivalvele kätte.

Oli viimane kevad kui vene piirivalve veel meil rannas toimetas.

Nr. 326. Nõukogude virmalised.

Talvekülmades õhtutes vaatasin vahel ka pilkases pimeduses ringi. Ajasin omi talvemõtteid taga, mis ma vahel ka üles leidsin. Mere poole ehk põhja suunas vaadates olid vahel valguskiired taevas sähvimas, mis alles mõned aastad hiljem selgituse leidsid. Vene piirivalve valgustas rannajoont ja kui helgiheitja ring täis sai, tõsteti see üle taevalaotuse uude algusesse, et see jälle uut ringi alustaks. See virmaliste moodi valgusemäng oli külalastele uudistamiseks ja ainuke nende seast olin mina, kes rohkemat asjast teada soovis. Ja kui tõde tarkuseks sai, olin ise natuke kurb, et mererand nii kinni on. Ehk see tõigi igatsuse mere järele mulle põue, kuigi temast 37 kilomeetri kaugusel olin. Läks veel mitu aastat enne kuni põhjarannik vabaks sai ja ükski praegune külalaps ei tea kunagistest virmalistest mitte midagi. Ja vahel vaatan talviti mere poole ja igatsen tagasi sinna vabaduse juurde, kus meri inimese vabaks teeb. Külalapsena mul seda teha ei lastud ja nõukogude virmalised olid need, mis suletud merest ja rannast rääkisid.

Neeruti, 1980-1990.

K: Mis asjad need nõukogude virmalised olid ?

V: Need olid rannas olevad piirivalve helgiheitjad.

Oli üks kummalisemaid avastusi üldse tollases elutaevas.

Nr. 327. Pikk lipp.

Pikal mõisatornil oli pikk iga. Juba paruni enda aegadel roniti sinna otsa ülesse ja vahel tehti ka lollusi või tarkusi seal üleval samuti. 1988 aasta lehekuises kevades ilmus pea tühja ja elutu tornitippu sini-must-valge lipp kui oli rahvuslippude taasvälja toomise aeg. Kes ta sinna pani ja kuidas samuti, seda keegi ei rääkinud kellegile. See kodukootud lipp lehvis seal külarahva silmarõõmuks ja aitas ümbruskonna eestlastelgi ärgata. Üleval nägi ta kõike külaelu ja teda ennast vaadati alt ülesse. Eesti lippude väljatoomise kevadel saigi ta külarahva silmarõõmuks ja oli seda augustilõpu tormini välja, mis ta varre katki murdis ja ülalt alla tõi. Minu esimene tolle päeva jalutuskäik, mis mind mõisaparki viis, tegi mind lipuomanikuks ja lipust sai minu tubane ärataja. Tolle aasta kevad-suvel rahvuslippu Pika-Hermani tornis ei olnud veel. Ja mõisatorni pika eaga lipp oli see, mis rahvast äratas ja ta tegi

seda kolm pikka kuud. Ja kuigi ta oma kuulsusetu lõpu leidis, oli ta just selle suure aasta kõige pikema eaga rahvuslipp Eestis. Lipu saladused jäävad välja rääkimata, sest neid ei õnnestunud mul teada saada ka tagantjärele mitte. Lipuloo kirjapanijana olin aga ise väike rahvaärataja ja olen seda siiamaani.

Neeruti, 1988.

K: Kui kaua lehvis trikoloor Neeruti Mõisa tornis ?

V: Kokku peaaegu, et sadakond päeva.

Ilmselt selle ärkamise suve kõige pikema eaga rahvuslipp üldsegi.

Nr. 328. Märtsinaer.

Märtsinaer oli sel aastal veel mul naermata. Töine kevad ei lasknud naerupäikest elutaevasse ja alles kuu lõpp viis väikse seltskonna kevadretkele. Mis sealt muidu kõike leiti või mis sealt leidmata jäi, sellest siinne pala ei pajata. Lihtsalt jalutati jälgedega metsas ja väikse allikalise oja kaldal tehti vesipapi auks märtsipeatus. See jääservas jalgu ja saba kehitav linnuke tõi kevadise päikse kõigi kohale välja ja siis saabus minu kord. Tegin väikseid kükke nagu linnuke jääservas ja olin ka esimene, kes selle peale naerma hakkas kuni seda teisedki tegema hakkasid. Pikk ja töine talv ei olnud teinud oma tööd, sest kui inimene enda üle naerab, on see parem kui vaikida ja vaid tööd teha. Naljakana tundunud linnukoopia sain olla viis pikka kevadminutit. Siis lahkus lind ise jääservast ja ka mul sai linnutuju lõpuks otsa. Järgi jäi parim selle kevade märtsihetk, mis ilma minuta polekski siia ilma üldse sündinud. Talvevaikustest tulnud mehena kohtasin pika talve üleelanud lindu. Ja kui kaks kevadotsijat kohtuvad, siis ongi märtsisula oodata. Ja seda tõime ka väikse inimseltskonna hinge.

Kullamaal, paastukuu, 2000.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Ma olin Vesipapi koopia ?

V: Jaa, Ma tegin Vesipappi järele.

Ja sain kohe ka päevakangelaseks.

Nr. 329. Pääsukese käik.

Üksikul kevadisel teel, mis loogeliselt läbi metsade Viitnale kulgeb, kõnnib üks kevadet otsiv mees. Ta vaatab juba teist päeva hoolega ringi ja ka ülesse linnutaevasse, et sealt selle aasta esimest rändlindu leida. Seni ei ole tal see õnnestunud, kuigi kevad juba mõnda aega tagasi omadega algas. Ja vaikne õhtupoolik metsatee rüppes kulges oma lõpu ehk öö poole. Väike rajake, mis teelt Loobu jõe äärde viis, oli ka vaikust täis ja jõeoru kohal tiirutas suitsupääsuke. Ja linnukevad oligi alanud ja mees oli jälle tee peal tagasi ning edasi kulgemas. Kevadiselt teelt tasub alati kõrvale põigelda. Sedasi tõestas üks uitav mees mullegi kui kevade esimese pääsukese leidis. Ja vahel hiljemgi tuleb see mees minuga kaasa tavaliselt eluteelt ära, et koos uitama minna ja keset metsast jõeorgu esimest pääsukest leida sealt, kus oodatagi ja otsida ei osanud. See jaheda õhtu pääsuke oligi ehk see, kes mind jälle seljakotiga välja uitama kutsub.

Arbavere-Viitna, lehekuu 1992.

K: Kas pääsuke kuulutas mulle kevadet ?

V: Jaa, ta tegi seda just siis, varajasel lehekuu alguses.

Lehekuu algus ongi meil Suitsupääsukeste saabumise aeg.

Nr. 330. Kohtumine.

Jahedavõitu kevad hiilis vana maja ümber ja tegi mind rohkem tubaseks. Vahel piilusin jahedat kevadet aknast ja ootasin veel saabumata kurepaari pesale. Jahedas kevades tegin silmad lahti toas tagakambris kirjutuslaua taga ja seal oli kirjakevad peidus. Ja vahel õhtueeli kiskus välja uudistama, et millal siis kurepaar kohale jõudnud ka on. Aprillilaupäevas olin jälle tubane ja kui nina välja uksest pistsin, maanduski kurepaar just esimest korda pesale posti otsa. Sekundi pealt õigel ajal pistsin oma nina välja ja ju siis ma polnudki seal majaga mängimas nii üksinda ja keegi suur ja nähtamatu oli minuga koos. Usklikuks ma muidugi seal ei hakanud, aga kohtumine saabuva kurepaariga oligi see, mis üksinduse varju viis ja mind toalapsest jälle õuelapseks tegi.

Kauksi, 1997.

K: Kas Toonekurepaar täitis minu ootused ?

V: Jaa, Kurepaar tuli just sellel hetkel kui Ma nina välja pistsin.

Õigel ajal tuleb alati õigel ajal nina toast välja pista.

Nr. 331. Sarv koos pulliga.

Kui märtsimees matkab, siis on tal peagi ka kevad leitud. Tolle aasta märtsilõpus oli see veel leidmata ja leidsin Viitna kadakast kilomeetri jagu põhja pool eemal hoopis surnud põdrapulli kuuskede alt. Loom oli autolt löögi saanud ja siis alla peagi andnud. Järgmise nädala käik viis mind oma jälgi mööda jälle tema juurde ja kirves oli mul seljakotis ja auto jäi teeotsa ootele. Mees kirvega, kes ma olin, sain peagi, mis tahtsin ja kolbatükk sarvedega sõitis autoga metsaservast. Sarvedega põdrapealuust sai kapipealne suveniir ja mütsihoidja, kus iga sarveharu otsas mõni märtsimehe müts. Ja märtsimees oligi see, kes metsast endale põdrapulli leidis ja kevade alguse juurde samasse kohta tagasi pöördus, mida ta elus varem polnud teinud. Ja märtsimees on saamahimuline, seda tõestas ta kirvega tagasi surnud pulli juurde minnes. Kevad teebki inimesed ahneks ja seda tõestas sarvede järele läinud märsimees ka iseendale.

Viitna, märts, 1991.

K: Miks põdrapull ära suri ? 1. Sai autolt löögi. 2. Sai jahimehe käest tina.

V: Ilmselt võivad mõlemad vastused olla tõesed.

Täpsem vastus jäi mul tookord leidmata Põdrast, aga emba-kumba oli tõene küll.

Nr. 332. Õpetus pakases.

Laeva rabas kõndisin kord tema ühe parima tundjaga, Einar Tammuriga ringi. See nüüd juba kadunud kotkamees oli saladusi ja õpetusi täis ja üks neist avanes mullegi talvekülmas õhtupoolikus. Mees tegi lõkke üles ja võttis seljakotist konservi ning avas selle. Kui see tühjaks oli söödud, saabus üllatuse

kord. Tühi konservikarp pandi lõkkesse ja tinakiht sulas peagi selle ümbert. Peagi vaibunud lõkke aseme all üles sulanud maapinda uuristati noaga auguke ja konservitoos sängitati maamulda. Ja eks ta seal roostetab nii ruttu ja saab jälle suure looduse ringkäigu osaks. Õpetlik mees Einar oligi selline, kes saladusi avas teistele ja ka mind targemaks tegi. Selleks tuleb vahel endast targematega ühes olla ja end mitte targana tunda ja välja näidata ning nii saadki ise targemaks. Konservikarbilt tuleb tina ümbert lahti sulatada, et ta ära roostetaks. Ja targemalt mehelt tuleb saladusi ja tarkusi ammutada, sest sageli nad ise tahavadki seda. Ja seda ma kord tegingi ja sulatan ja matan tühjaks söödud konservikarpe sama targalt kui Einar seda kord tegi.

Laeva rabas, küünlakuu 1989.

K: Kuidas tuleb tühja konservikarpi likvideerida ?

V: Täpselt nii, nagu loos on kirjas on.

Tulebki täpselt nii talitada ja siis ongi kõik õige ka looduse enda jaoks.

Nr. 333. Pesasport.

Pesasportlasena alustasin varakult. Külaserva maastikelt leitud varesepesad ehk olid sportlaskarjääri alguseks ja siis tulid viu ja haukapesade otsingud. Mida puu otsast ikka põnevat leida kui linnupesa, seda tõdesin siis kui linnumeheks kunagi hakkasin. Taeva poole vaatav poisike ehk lootis sealt seda leida, mis meheks teda teeks. Ja nii ma oma linnupesadega kasvama hakkasin, kuni üle Eesti 143 röövlinnupesani jõudsin. Sportlase isiklik rekord on see kindlasti. Ja kui kõik pesalood kokku lugeda, saaks sellest terve pesaraamat. Röövlinnupesad mind suureks tegidki ja mees olla on alati parem kui poisike. Niisama ringi ei kolanud ma ka poisikesena mitte. Ja niisama taeva poole ei vaadanud ma ka mitte. Ja nii saingi 143 pesa omanikuks, mida aeg-ajalt kontrollimas käiia ja ehk ülessegi ronida. Hobid ja sport teevadki inimest. Röövlinnumeheks tegid mind minu leitud röövlinnupesad ja ka terav nina. Pesasportlasi ei ole maailmas palju. Üks nende seast olla on hea tunne ning sportlaskarjäär ei ole mul veel kaugeltki lõppenud.

K: Kas autor oli varakult suur pesasportlane ?

V: Jaa, Ta oli seda küll.

Ja pesasport nakatas mind kogu eluks siis.

Nr. 334. Vesipapi vaatamised.

Talvevalguses ka otsitakse, sest valget aega on nii vähe ja nii tahadki sealt oma leida. Elu esimene vesipapp koduses jõekäärus tõi valgust põue ja sealt alates edaspidigi olin seda ikka taga otsimas, seda just külmas ja valges kui nad lahtistel jõelõikudel elu loovad. Ajal, mil looduses vaikelu maad võtab, on ta üks neist, kes hinge värisema paneb ja nii ma teda taga otsimas käingi, küll Läsna ojal või Nõmmeveskil või Keila-Joal. Ja tagasi tulles on hingevalguses askeldamas üks väike talvekülaline, kes sama rahutu on kui mina isegi. Sest talvel ei saa paigal seista kui tahad hinge jääda ja kevadet näha. Ja seda ma olen siiamaani alati teinud, justkui teades, et kevade saabudes minu linnust sõber lahkub oma teed ja ma ei tunnegi end külmavõetuna, sest vesipapp mu hinge talves väristas ja kevadpäike seda hiljem ise tegema hakkab. Keset valget külma hakkab ta oma musta kuuega juba eemalt silma. Ja see ongi aeg, kus rohkem eriti midagi silma ei hakkagi.

K: Kes on talvekülaline Vesipapp ?

V: Väikene veelind, kes vabu veelõike ojadel ja jõgedel üles otsib.

Seal saab Ta kenasti hakkama.

Nr. 335. Jõekääru mälestus.

Ühest väiksest koeraga käigust sai suur. Poiss ja koer läksid sinnasamasse jõe äärsesse metsa kahe küla vahel ja jõekäärul oli üllatus varuks. Kases, madalal oksal istus kotkas. Algul ta pisut ehmatas ja siis istus edasi. Siis veel kolm minutit vaagis ja lõpuks kadus oksa pealt metsa kohale. Poissi ja koera tuli ta veel kolm korda vaatama üleval lennus ja siis kadus oma varasügist teed. Poiss ja koer olid veel mõnda aega jõekäärus ja alles tagasiteel sai poisile selgeks, et üks koolivaba õhtupooliku kolamine parem on kui toas istuda või külalollusi teha. Ja kotkas oli see, kes seda vaikselt kinnitas ja poisi edaspidigi otsima pani. Otsija alguseks olid pikemad ja lühemad käigud. Leidja alguseks oli kohtumine kotkaga ja mitte alati ei käi otsimine ja leidmine käsikäes. Minul hakkasid mõlemad õnnestuma siis kui jõekäärus oksal istuva kotka avastasin.

K: Kas Kotkalugu oli tõene ?

V: Jaa, Kotkas istus tõesti külaservas puu oksa peal.

Ja andiski Minu otsingutele hoogu juurde.

Nr. 336. Pea haige.

Juminda poolsaare kevade leidsin esimest korda 1992 aastal. Uus ja merekarva kevad oligi see, mida vajasin ja keset lõunat silma pilgutav Juminda majakas tõi küsimuse huultele, et miks ta päeval plingib. Elu esimene majakas näitas valgust keset päikselist päeva ja arusaamatu see mulle näis. Paljulahelisel maal otsisin alati vastuseid paljudele küsimustele ning päeval plinkiv majakas oli esimene, mis kohe vastuseta jäi. Lahemaa tarkust taga otsiv mees leidis tee majakavahi ukse taha ning uksele ilmunud veel eilsest purjus mees lülitas siis lõpuks majaka välja, sest see haige peaga tal hommikul teha ununes. Majakavahist mees istus minuga veel tunnijagu köögilauas. Ja lõpuks tänasin teda külatarkuste eest, mis ta mulle jagas ja tänulik mees tänas mindki meeldetuletuse eest majakas välja lülitada. Kaks õnnelikku meest rohkem elus ei kohtunud. Ehk olin mina see, kes talle selgeks tegi, et igal hommikul tuleb majakas välja lülitada, ka ebakaines olekus. Ja ehk oli purjus majakavaht see, kes mulle sõnadeta selgeks tegi, et miks ma enam tema ukse taha teed ei leidnud. Purjus majakavaht keset rannaküla kevadet ei olnud siiski päris see, mida sealt taga otsisin. Päeva teises pooles leidsin siiski üles poolsaare tipu kevadised võlud ja kustunud majakas vaatas minu romantikat pealt.

Juminda, jürikuu, 1992.

K: Miks majakas plinkis keset kevadpäeva ?

V: Sest majakavahil oli pea veel haige ja uimane.

Sedasi on juhtunud siiski vaid üks kord elus minuga ja ilmselt ka ühe majakaga.

Nr. 337. Koljaku mägi paistab.

Palmse kandi Ilumäe mees Hallan Kivisaar oli ja on hea Lahemaa mees. Kord võttis ta mind autosse enda kõrvale istuma ja lubas midagi näidata. Ta lubas mulle näidata Koljaku mäge, mis Võsu külje alla jääb. Uudishimulikult istusin ta kõrval ja millegipärast hakkas mulle tunduma, et me sõidame valet teed mööda ja vales suunas, hoopis mere poole ja põhja suunas. Aina rahulolematuna nihelesin ta kõrvalistmel kui veidi peale Ilumäe hiiepärna mees peatas auto ja väljusime sellest. Ja näpuga ja pilguga näitas ta üle metsalaama ja eemalt kilomeetrite taga paistiski mäenukk ära. Rahulolevana istusime autosse tagasi ja saladuslik ilme mehe näos asendus rahuloleva naeratusega. Vaid ühest kindlast kohast see mägi seal tõesti paistabki ja saladuse õhtu oligi käes. Hiljem käisin sama koha peal üksi mäge vaatamas. Ja giidina sai eemalt paistev mägi turismiobjektiks minu ekskursioonigruppidele. Õhtul on alati saladusi peidus. Üks neist avati minu jaoks ja mina juba tuhandetele.

Ilumäe 1999-2003.

K: Kas tõesti Mägi paistab kaugelt eemalt ?

V: Jaa, paistab küll tõesti.

Ja Mägi sai hiljem turismiobjektiks paljudele, seda Minu enda suu läbi.

Nr. 338. Meri paistab.

Tee, mis Palmsest Ilumäe poole kulgeb ja sealt edasi mere poole hargneb tõuseb pisut mäkke. Seal mäe peal on Palmse mõisaperekonna Pahlenite ausammas ja pooljuhuslikult kord vaatasin üle metsaviiru, kust tükike sinist Eru lahte paistis. Mees, kes lahtede maal palju ringi liikus, tegi seal pikema peatuse ja sinine tükike merd eemalt puude vahelt oligi peatust väärt. Uus peatuse paik sai ka hiljem peatuste paigaks, sest kui metsa ja taeva vahelt meri paistab, siis panebki see sind peatuma. Peatuspaiga legend räägib, et mõisnik olevat seal merehätta sattunud laevu luuramas käinud ja sellest legendist rääkiv giid Marek rääkis ka oma peatuspaiga saladused lahti ning nii sündis tuhandete turistide huulile veel üks legend ühest mäe otsas peatujast, kes ikka mere poole seal vaatamas käis. Mida ta seal nägi ja millest mõtiskles, seda võite ise minna sinna proovima, seda seal, kus tee mäkke ronib ja kus tuleb paremale vaadata.

Ilumäe, 1995-2003.

K: Kas Meri tõesti paistab kui osata vaadata ?

V: Jaa, Meri paistab.

Ja seda teavad siiski väga vähesed Lahemaa giidid, nagu Mina näiteks.

Nr. 339. Minu lemmik.

Eesti ilusaim purjekas ongi minu lemmik laevade seas. Ta purjetas end Eesti rahva mälusse siis kui õitses Eesti esimene vabadus ja kui mind veel ei olnud ehk esimese Eesti vabariigi aegadel. Tormide lind Tormilind oli tema kaunis nimi ja teda peeti meie läbi aegade ilusaimaks purjekaks, kes ka ookeani vallutas. Lemmik rahva seas on ta siiamaani ning pildid ja jutud temast tegidki ta minu lemmikuks. Mees, kes armastusest räägib olen mina ise kui giidina oma lemmiklaeva tutvustasin Käsmu meremuuseumis, sest ta Käsmu meeste ehitatud laev on. Kusagil, kus armastuse jutustus algab, on just tema ehitamisest Hara lahe Haagininal ja tema hirmus lõpp Kieli lahe põhjas. Ja

armastuse jutt, mis meeldis paljudele tegigi ta jutustuse näol minu lemmiklaevaks ja siis ka paljudele, kes mind Lahemaal kuulasid ja minust osa said. Lemmiklaeval oli ilus keha ja kaunid purjed. Ja need aastad kui ta merd seilas, oli ta fotograafide lemmik ja ajalehtede sõber. Üks minu näoga mees oligi see, kes ta ka tänapäeval kuulsaks rääkis ja armastus ongi see, mis rääkima mind pani.

K: Mis nime kandis Eesti kuulsaim purjekas ?

V: Nii nagu loos kirjas, et „Tormilind“.

Ju siis oli Ta ka ilusa ja uhke ning kuulsa nime välja teeninud.

Nr. 340. Altja vaikus.

Giid, kes alati tõtt räägib, olin ma kaheksa aastat. Kord sügiseelses õhtus jõudsin ma ühe grupiga Altja kõrtsi ette ja peatasin ajahetke. Eemalt metsa kohalt oli sookurehäält kuulda ja hea giid, kes ei valeta, lubasingi, et mõne sekundi pärast on kureparv kõrtsi kohal. Ja hea inimrühm vaatas taevasse ja sookuresalk tuligi peade kohale ning suundus öörahu otsima lahesoppi roostikku. Hea giid sai peatatud sookurehetke eest kiita ja talle patsutati õlale ja anti jootraha. Pika päeva inimmelus olin mina see, kes vaikse kurehetke üles leidis ja seda teistelegi tutvustas. Vaikusehetke otsiv inimrühm vakatas ja andis ruumi sookurehäältele. Ja vaikisin hetkeks ka mina ning olin nii endale kui kureparvedele tänulik. Ja kui inimene saab iseendale tänulik olla, on ta ise õnnelik ja teeb ka teised õnnelikuks. Nii kord ühes suveõhtul ühes kalurikülas juhtuski kui sügis ja õhtu sinna saabuma hakkasid.

Altja. Sügis 1999.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Tõesti tuli Sookureparv just siis kui Ma olin seda lubanud.

Nr. 341. Nali auditooriumis.

Auditooriumite vaikused või melud said viieks aastaks minugi harvadeks hetkedeks. Konspektid laenasin ma enamasti teistelt ja vahel harva siiski istusin ka loenguruumis. Nii ka biotudengite lõpuloengus 1995 aasta jaanikuus Tartu botaanikaaiias. Kuldse suuga samblikuprofessor Hans Trass pidas lõpuloengut. Nagu enamusedki kuulatud loengutest, lasin jutu ühest kõrvast sisse ja teisest välja, vaid Hansupapa küsimus vajas vastust, et kes esitab kõige markantsema küsimuse. Ja vakatunud auditooriumimelus olingi mina see, kes siis küsis: Kas Teie olete Tartu vaim ? Kuldne mees vakatas pikaks hetkeks ja täpne vastus on mul meelest küll läinud, aga just mina olin see, kes parima küsimuse eest tänuraamatu kingiks sain. Ehk oli see tänu mulle selle eest, et ikka vahel loengutes käisin ja midagi seal kõrva taha panin. Parima küsimusega saigi auditooriumite jant ümber ja väike mälestusraamat eluteele kaasa võetud.

Tartu, jaanikuu 1995.

K: Mida küsis autor professor Trassilt ?

V: Ta küsiski seda, mis loos kirjas, et Kas Teie olete Tartu vaim ?

Hans Trass ebales vastusega, aga ei jäänud vastust võlgu.

Nr. 342. Pisihiire kraav.

Kasispea –Vihasoo luhal kolasin ma ikka vahel linnuparvede vahel ringi. Need sügise ja kevadkäigud tõid tuulise rannatuule käes vallatud mõtted pähe, et õhtuks Sandströmite tarre tagasi pöörduda. Üks kraaviäärne umbrohututt liigutas end ilma tuuleta. Ja pisihiir ronis uudishimulikult seal meetrikõrgusel, et umbrohuseemneid leida. Ma vaatasin selle loomakesega pisut tõtt ja muidu alati tuuline sügis oligi oma vaikuses üles leitud. Pisut vaatasime üksteist ja segamatult tegi loomake oma tööd. Loomake suurel lagedal luhal oli selle sügise märk. Märk, mis jäi tuuliste rannapäevade vahele ja mille siis ise üles leidsin kõikuva rohukõrre abil. Tänulik olin endale ja loomale. Ja tänulikena läksime laiali ja vaikus ei ole ka suurel lagedal mereäärsel uudismaal mitte üksinda. Seda tõestas mulle üks pisike hiireke ning ka mina iseendale. Ja vaikusest leitud pisihiirest sõber tänas mind oma mustade nööpsilmadega ja need võtsingi endaga kaasa. Väike hetk ja väiksed silmad olid sügise keskel ühel kraavikaldal.

Kasispea, 1993.

K: Kas Pisihiir on meie kõige väikseim hiir.

V: Jaa, ongi küll seda.

Meie väikseim hiir Ta on ja Temast väiksemat enam ei leia.

Nr. 343. Kooliraja mälestusmärk.

Külm ja karm 1995/1996 aasta talv tegi mitut tööd. Ta karastas mu hinge ja võttis elu paljudelt metskitsedelt. Üks neist oli elust väsinud laste kooliraja kõrvale. Sealt, kus lapsed Kauksi kooli käisid. Talvine mees lõikus noaga kuuseoksad ja sättis need loomale peale ja et oli koolilaste koolist kojutuleku aeg, jäin ise kuuse taha peitu. Ja lapsed neli tükki rivis tulidki, üksteise järel ning peatusid kitsehaual. Mida nad mõtlesid või arvasid, see jäi nende endi teada. Mina leidsin enda heateost tükikese ennast ülesse ja kui lapsed olid jutuvadina saatel edasi läinud, tulingi ma puu peidust välja ja lahkusin heateo teinud mehena oma vana maja juurde. Küla ei olnud minu vastu hea. Tehtud heategu tõigi natuke kadunud mina tagasi ja lapsed ehk alles hiljem said teada, et kes kitsekese kuuseokstega mattis. Külamees, kes head teeb, on heade laste sõber. Ja heade laste sõber ma olingi ja see on parem olla kui Kauksi külamees.

Kauksi, 1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, Ma tegin seda täpselt nii, nagu loos kirjas on.

Ju siis oli vajadust head teha keset külma talve ja keset kurja küla.

Nr. 344. Varajased katsumused.

Parksi küla Antoniste peretuppa astusin esimest korda ühel pimedal sügisõhtul. Mulle tehti ase valgete linade vahele ja hommikul lubasin tagasi tulla kunagi teinekord. Ja tulingi Lahemaa Willisega ja tagakastis vesipapikastid. Sellised pisikesed ja eestpoolt lennuavaga. Kastid jäid mind ootama ja jõudsidki mind ära oodata. Ja varajastel hommikutundidel ma võtsin mõne jälle kaenlasse ja nii ilmusid Joaveskile ja Nõmmeveskile vesipapikastid. Nad jäid mind ja vesipappe taga igatsema ega saanud kaua oodata. Üks Nõmmeveski joaalune kast asustati ja rõõmus Lahemaa linnujünger tõi Antonsite perekambrisse uut melu. Varajastel tõusmistel on alati suurem ja teistmoodi tänu tõusjale endale. Ja tänulik emake loodus kinkis mulle mõned pesitsevad vesipapid ja seda varajaste käikude eest. Varajased tõusmised viivad kaugele, kaugemale kui pika unega inimhinged. Mis mind vara tagakambris tõusma pani, oligi ehk üks musta sulekuuega ja valge kaelusega lind, kes mulle lapsepõlves juba silma oli teinud. Ja Lahemaa lapsepõlv oligi ka tänu sellele olemas, et vesipapikastid sinna viisin. Pikk lapsepõlv ei ole igaühele antud. Mulle kinkis ta jandamine vesipappidega ja ju siis ise seda tahtsin. Kui hiljem ekskursioonigruppide Nõmmeveskile viisin, sai vesipapikast seal üle vahuvee päevanaelaks ja varajaste tõusmiste tänu jagus kaheksaks aastaks kui inimrühmadele omi varaseid hommikuid tutvustasin.

Nõmmeveski-Joaveski, 1991-2003.

K: Kas vesipapp tuleb neile ekstra pandud pesakastidesse elama ?

V: Jaa tuleb küll.

Eriti kui kastid õigetesse kohtadesse panna.

Nr. 345. Tüdruku viupesa.

Tüdruk Maria Kall oli natuke minu oma ehk natuke minu moodi. Ta suvitas Toolse jõe suudmes oma ema ja isaga ning õega ning tal oli metsas oma viupesa saladus. Ta käis oma saladuse juurde ikka ja jälle ning see oli vaid tema oma. Mina kui viusõber oli tal jälle ühel päeval hoovi peal. Ja kahekesi läksime Maria saladuse juurde. Heinakuu alguse viupojad tegid oma hommikuhäält ja olid pesa lähedal külgokstel. Ja Maria ja Mareku saladus jäigi meie kahe vahele. See suvehommikune käik pani meid punastama ja mitte vaid päiksetõusust. Tagasiteel kadus põsepuna ja ei tulnudki enam kunagi tagasi. Väike ühine käik oli tunnijagu pikk ja niisama pikaks meie arumäik jäigi. Väiksed armulood on vahel ühe hommiku pikkused. Nii ka minu ja Maria oma. Tagasi ma Toolse jõesuudme hommiku juurde ei kippunud, sest tahtsin et jääks vaid väike pesalugu ühe targa tüdrukuga, kes ka natuke viukeelt tundis. Seda lookest läksin ise sealt otsima. Ja kui ma olin ta leidnud, siis olin iseendaga rahul ja tüdruku ja viuga samuti. Ülejäänud viupesade juurde läksin ma alati üksinda. Viulapsed üleval pesas pandis mind üksinda punastama ja vaid üks viu ja tüdrukulugu jäigi Toolse metsast kaasa võtta.

Toolse, heinakuu 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Me armusime hetkeks Viupesa juures ?

V: Jaa, lugu tõene, Me tegime seda.

Ju siis oli selleks mitut põhjust.

Nr. 346. Suvitajate pistrikud.

Kalvi supelranna varahommikus on esimene suvitaja. Ta on esimene ja üksi ning tal on neoonsinine seljakott seljas. Ta nõjutab end vastu päiksepoolt ja üleval tema peakohal on üleval puuvõras raagudest linnupesa. See linnumehest mina ronib ülesse pesa juurde ja leiab seal pesapõhjast paksu kihi kiilitiibu. Needsamused räägivad pesa peremehest – lõopistrikust ja kuigi pistrikulapsi kodus ei ole, siis on tähtis leid kausta kirja panna. Supelrannas leiab hakkaja linnumees lõopistriku pesa esimest korda. Suvitajate pistrikud tulid siia ilmselt kevadel enne suvitajaid. Ja haruldane pistrikupesa, kus suvitajad kohe rannas lesivad oli hommikuleid ja päiksetõusu väärt. Kusagil on alati pesajutustuse algus. Siis kui pistrikupaar kevadel inimtühja randa jõudis ja pesapuu välja selleks valis. Kusagil on alati pesajutustuse kirjapanija. Seekord kolas ta keset suve Kalvi rannas ja oli jälle pesaleidja rollis.

Kalvi, heinakuu 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Lõopistrikud elasid supelrannas ?

V: Jaa, lugu tõene, nad tegid seda.

Ju siis polnud varajasel kevadel veel suvitajaid.

Ja hiljem kui suvitajad tulid randa, siis ei jätnud Pistrikud seda maha.

Nr. 347. Sulehunniku öö.

Asko Lõhmus Tartu linna Hermani tänavas oli mu nooruse sõber. Tal oli kodus suur sulekogu ja ta ise elas selle keskel. Kord jäin talle öömajale. Mind pandi suurde tuppa kahe lina vahele ja kaks noort meest ei läinudki niipea magama. Sulejutud mis ta rääkis ja suled, mis ta mulle näitas, tegid hommikuks oma töö ja minustki oli saanud hommikuks väike sulemeister. See, kes ise metsast leitud sulgi määras ja neile sulekandja nime oskas panna. Ühe ööga sündis minust sulemeister. Ja Asko oli see, kes hiljem linnuprofessoriks sai. Sulehunniku tark öö on meil mõlemal meeles veel tänagi. Tänulik suleotsija, kes ma olen, korjab maast linnusulgi ja paneb neile nimesid. Iga leitud sule juures ärkab ellu meie ühine pikk sulehunniku öö. Miskipärast läksin talle tollal ukse taha. Ja miskipärast hakkasin sulekandjate nimesid küsima ja vastuseid saama. Nii sünnitas hilisem ornitoloogiaprofessor sulelapse siia ilma, kes olingi mina ise. Ja üks professori paljudest õpilastest olla, on siiamaani hea tunne. Sulekogu keskel elas ta mitu aastat. Ja sulekogu keskel veedetud üks ühine öö oli just see uus, mida tollal taga otsisin ja üles leidsin.

Tartu, talv 1991/1992.

K: Miks määras Asko sulgi ?

V: Sulgede järgi saab suurepäraselt nende omaniku nime teada.

Iga sule omaniku saab tuvastada selle sule enda järgi kui sulgi hästi tunda.

Nr. 348. Mohni tüdrukud.

Turbuneeme Vene piirivalvekordonis oli viimast kevadet võõramaine piirivalve. Nende juures väravas olid kolm meest endale meresõidu luba küsimas ja end sisse mellimas. Toomas Kukk, Jaanus Lekk ja mina. Ja juba talvel alguse saanud soov Mohni saarele sõita, oli leidmas oma finaali. Botaanik Toomas, Lahemaa looduskaitseinsepktor Jaanus ja rahvuspargi teadur Marek olid kolm meest ja ilma

ühegi tüdrukuta. Kalalaev, mis meid koos filmivõttegrupiga saarele viis, lubas õhtuks meile järele tulla ja kolm meest uitasidki saarel ringi. Toomas otsis taimi ja Jaanus uitas niisama ja mina leidsin filmimeeste juures seltsi. Seal olid kolm tüdrukut, kes kuradikesteks tehti ja neist pidi sündima filmitükk. Naeratavad kuradikestest tüdrukud tegid mulle silma. Ja need olid esimesed Lahemaa tüdrukute silmad üldse, mis mulle tehti. Nii armusin esimest korda lahedatesse tüdrukutesse ja ei saanudki enam armumistest lahti sel suurel maal. Mis nime all film valmis sai, see jäigi mul ka hiljem teadmata. Kolme Mohni saare tüdruku silmad aga olidki selle kevade omad. Tagasiteel said kolmest kuradist jälle kolm tüdrukut. Ja tänutäheks väiksele reisile olidki kolm silmapaari mul alustuseks kaasa võtta, sellel maal, kus palju ilusate tüdrukute ilusaid silmapaare.

Mohni, lehekuu 1991.

K: Kas Monhi tüdrukud olid olemas ?

V: Jaa, Nad olid seal filmivõteteks ja olid olemas.

Ja kolm loodusemeest saidki neist omamoodi kõik osa.

Nr. 349. Looduskaitseklib.

Üks looduskaitsekilb tegi inimesed targemaks. Nad tõid inimesed Kadrina laulukaare ette looduskaitsepäeval ja seal esitati küsimusi ja saadi vastuseid. Heamees Arne Valmis oli toona kilva mängujuht ja ma ise Kadrina kooli võistkonnas ka vastuseid andmas. Kilvaküsimused olid raamatutarkustest võetud. Ma ei vastanud ühtegi neist ära ja kui kilvapäev läbi sai, kadusin oma roheluse teed, et sealt omi tarkuseid taga nõuda. Looduslaps, kes kilvavõistkonnas istus teiste seas, tundis end pisut sõiduvees kui loodustarkuseid taga nõuti. Ometi nihelesin üksinda teiste seas kuni lehekuine õhtu mind enda juurde tõmbas. Seal ajasin omi tarkuseid taga ja olin õnnelik et keegi mult neid küsimustena ära ei võtnud. Nii sain ise targaks ja olen seda siiamaani. Selle tarkuse tõttu mind võistkonda kutsutigi. Ju siis olid mul targad silmad ja tark nägu. Ja kuigi ma ühelegi küsimusele vastust ei andnud, kutsuti mind ka järgmisel aastal uuesti võistkonda. Ja ma läksingi ja nihelesin seal teiste seas ning kadusin päeva lõpus jälle lehekuu looduskaitsepäeva rohelusse.

Kadrina 1986-1987.

K: Kas ja kus peeti Looduskaitsekilba ?

V: Peeti Kadrina laululava all ja kindlasti peetigi.

Peeti mitmel aastal ja seda just Kadrinas.

Nr. 350. Koopa talu lugu.

Ambla südamest viis looklev märtsitee mind Rava pargi poole. See tee tõusis pisut mäkke ja hakkas lõppema. Üksik kevadet ootav Koopa talu oli ilma inimesteta. Ronisin keldrikambrisse ja harutasin seljakoti lahti ning viskusin märtsiunne. Märtsipäike, kes mind uuesti välja kutsus tõi mind õue peale kolama. Kompostihunnikust jooksis märtsijänes välja ja ta silkas üle põllu, kust rebane põiki üle silkas. Ja kui nad omavahel kohtusid, siis põikles jänes kõrvale ja läks oma teed. Keldikambri heintel oli vaid alguses vaikne. Naabrikoerad tulid kahekesi ja haukusid keldrikambri seina taga ning tegid seda pea tund aega. Koerakisa ajas märtsiune minema. Ja rahutult vähkresin heintel ja ühe talu märtsikevad

oligi saabunud. Hommikul ära minnes tegin märtsijäljed lumele. Need, mis mind alanud kevadesse ja Rava parki viisid. Ühe talupaiga kevade algus oli jälle ühe otsija päralt. Ja Koopa talu otsijaks sain ma juhuslikult, sest tee mind sinna õuele viis. Talupaiga märtsipäev jäi ainukeseks sealseks. Kaasa võetud kevadine hetk oli ühe otsija lugu, mis teda Amblast Rava poole viima hakkas. Väike talupaik jäigi minu märtsijälgi täis. Need, mis sulasid ja mis mälestuseks kokku kuivasid.

Märts, 2001.

K: Kas Koopa talu lugu on tõestisündinud ?

V: Täpselt nii kõik oligi.

Kõik oli nii nagu siinkohal kirjas on ja lugu sündis tõesti.

Nr. 351. Mälumängurite mälestus.

Vohnja teeristis jooksis metsseakari üle tee. Mälumänguritega suurest linnast tulev mikrobuss küll pidurdas, kuid üks metssiga jäi ikka bussi alla ja bussike ise sõitis maanteekraavi. Mälumängurid tulid ise bussist välja ja vaene siga kiunus bussi alla kinni jäänuna. Targad mehed, mälumängurid vaatasid bussi alust siga, kes seal kinni oli ja meeste tarkusest ei piisanud, et mida seaga nüüd peale hakata. Lõpuks sai siga ise end lahti ja kadus pimedusse metsa vahele. Targad mehed ronisid bussi tagasi ja ülejäänud tee räägiti seajutte. Mälumängurite hea mälu võttis sealoo eluks ajaks endaga kaasa. Ja sealoo moraal on see, et metsateel tuleb alati üllatusteks valmis olla, eriti pimedas ja puude vahel. Ja metsa alla kadunud metssiga kinnitaski loo moraali õigsust. Lugu ise, mis talveõhtust leitud sai lõpuks minu kausta vahele kirja. Ja siin ta nüüd on, sest vaevalt mõni siga ennem on niimoodi bussi alla kinni jäänud.

Vohnja teeristis, 1992.

K: Kas lugu tõestisündinud ?

V: Jaa, lugu tõene.

Rohkem sellist Metssiga ilmselt ilmas ei teata ega tunta.

Nr. 352. Kassikaku saun.

Üks Kunda mees oli mu hingesõber. Ta kolas Kunda kandi metsades ja Toolse kandi metsas piilus vanasse saunaosmikusse. Seal oli kõik nagu vanas saunas olema peab ja veel kassikaku sulgi ja räppetompe. Kassikakk oli seal elanud ja kakupoja suureks kasvatanud. Ja röövlinnumees Randar oli ainulaadse sauna leidmise üle väga õnnelik. Saunaosmiku uks oli avali ja nii kakuke ta leidiski ja koduks tunnistas. Kassikaku saun Toolse kandi metsas oli mullegi uudistamiseks. Ja kaku saunas tundsin rõõmu selle üle, et ikka otsime ja leiame, mis kolajate suurim rõõm on. Kakusauna jutustus sai lühike. Sest rohkem ma tema juurde teed ei leidnud. Ainulaadne saunake on paksu metsa sees. Ja seal on kakukodu olnud, mis vast kord elus ette tuleb.

Toolse, 1992.

K: Kas Kassikakk elas saunas ?

V: Jaa, Kassikakk elas saunas.

Kassikakk vahel elabki ka mahajäetud inimhoonetes.

Nr. 353. Kotkas, haug ja koer.

Tapurla rannas peatus märtsimehe hetk. Sinine taevakarva meri ja merekarva taevas vaatasid vastakuti ja randa mööda hakkasingi nagu kevadesse jõudma. Eemal rannas askeldas tumeda seljaga merikotkas maas. Tal oli seal randa uhutud haug maas ja seal tal oligi temagi märtsihetk, mille juures ta muud maailma nagu üldse tähele ei pannud. Peatusin ja andsin kevadisele ajale ruumi. Külast tulnud koer tuli randa uudistama. Ta lonkis ja peatus kotkast nähes temagi. Kolme peatuja kevadine hetk oligi ehk see, mida taga otsisin ja mööduvad märtsiminutid andsid hingesooja. Kui hetk oli möödas, lonkis rannas edasi koer, askeldas kotkas ja liikusin edasi mina. Ja keegi ei olnud tunnistajaks meile kolmele alanud kevade tähtsamaile tegelasele. Rannas oli veel ühteteist huvitavat. Ometi jäi see nägemata, sest kolm kohtujat olid need, kes alanud kevadet tunnistasid. Rannakolaja päevikus on nüüd üks tähtis kevadine lugu kirjas. See, kus koer ja haug ja kotkas mul kevadet lõid.

Paastukuu 1992.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, kõik kolm loo tegelast olid rannas.

Harukordne lugu, mis ise kõnetab, et Ma üks hea ninaga lugude jahimees olen.

Nr. 354. Kahekõne pasknääriga.

Koljaku teeristis lõppes üks märtsitee. Sealt keerasin metsa lumekoorikule ja algas kevadtee. Selline, kus tee ise jälgedega lumme ajad ja millel tagasi vaatad üle õla. Sellisena ekslesin metsas kui kirju pasknäär oma häält tegema hakkas. See hiireviud meenutav hüüd tundus kevade alguse moodi ja ma tahtsin sellele linnule vastata. Ma tegingi seda ja lind kaasikus vastas mulle. Kevadiseks peatujaks sain ma ise. Ja häälekas lind ja üks linnumees peatasid kevadhetke. Lind, kes sulle vastab ongi kevadet väärt. Ja pool tundi vastastikust kahekõnet oli selle kevade algus. Kui ma vakatasin lõpuks, tegi seda ka lind ja kevad oligi alanud ühiselt. Ehk see lahekõne oli üksikule Lahemaa kolajale lohutuseks kui mets veel vaikib ja sina ise samuti. Häälekas lind oli viisakas. Ta vastas igale minu hüüule ja märtsikuine mets sai kevadhäält täis. Peale pooletunnist seisakut lahkusin ja viisakas kirju lind vaikis samuti. Ülejäänud päevas oli veel ürgmetsa müha ja hulganisti metsavaikust. Hommikune kahekõne kajas mu kõrvus ja seda terve päeva. Miks üks mees keset kaasikut linnuhäält teeb, seda me ehk saime nüüd teada. Keset vaikust kõndida oli tore ja kevadine. Kui vaikus lõppes, oli veel toredam ja veel kevadisem. Ja kaks kevadekuulutajat olidki need, kes üksteist ära kuulasid ja oma jutud lahti rääkisid ning siis oma teed läksid. Viisakas kirju lind oli selle kevade esimene hääl. Ja viisakas linnujünger oli see, kes ühe kevade alguse nii üles leidis.

Koljaku, paastukuu 1991.

K: Kas autor oskas teha metsas Pasknääri järele ?

V: Jaa Ta tegi seda.

Ja Pasknäär vastas samuti.

Nr. 355. Kolmeastmeline park.

Pargikolaja elu teine park oli Jõepere mõisniku oma. Seal kaheksa aastasena alustades oma pargikolamistega oli üllatus ehk väiksest mehest suuremgi. Pargis oli kolm astet nagu trepp ja park ise jõeoru poole kaldu. Uudishimu on alati poisikeste osaks. Ja uudishimu viis mind tarkust taga otsima. Ja tarkuse leidsin üles ühe targa mehe käest. Nimelt olevat mõisaparun ise lasknud mõisapargi nii kujundada. Talupojad, kes põllupinnast kokku vedasid tegidki oma töö ja mõisahärra saigi mis tahtis, kolmeastmelise pargi. Pargisaladus selline oli minu elu esimene. Ma võtsin ta kaasa ja kuna mul polnud teda kellegile rääkida, siis võtsin pliiatsi ja panin pargisaladuse kirja. Saladusi täis park ja poisike kohtusid ikka aeg-ajalt. Ja saladusi täis poisike ja park said suurteks sõpradeks. Ehk kolm maastikuastet olidki just need saladused, mis neid suurteks sõpradeks tegid.

Jõepere, 1990.

K: Kuidas tekkis ehk sündis kolmeastmeline park ?

V: Mõisa talupoegade sunnitöö viljaks oli pinnase kokkukandmine, seda vastavalt Mõisahärra soovile.

Ja nii sündiski üks kolme trepiastmega park.

Nr. 356. Hüpe.

Viitna pilkases pimedas metsas tulin sügiseselt käigult. Miskit oli päevast juba leitud ja pimedus sulges päeva. Arvates, et päev ongi seljataga, lootsin motellivalgesse tuppa jõuda. Metsasel teel tuli kährikust loomake tee peale. Ta läks mu ees ja kui ürgne jahimees võtsin jalad alla ja jooksin talle järele. Üle tee murdunud puu alt lipsas ta läbi ja mina hüppasin üle puu, libisesin ja kukkusin. Lõppenud kährikujaht pani mind korraks mõtlema. Et ma ju ürgne jahimees olen ja see aeg-ajalt ka välja lööb. Metsasel libedal teel ajasin end püsti ja alles siis tundus, et kährikujahiga sügispäev ümber sai. Motellis nühkisin puhtaks oma püksitagumiku ja mõtlesin veelkord, et miks ma vahetevahel jahimees olen. Jahimeheks sündisin ise ja ammu ja omapead. Ja kui põhjust on, siis olengi jälle jahimees ja nii ka pimedas jooksva kähriku järel. Jahimeheveri lööb ikka välja. Ja pimeduses kähriku järgi jooksev jahimees saigi tunda seda ürgset mina, mis minus peidus on.

K: Kas ürgne jahimees lõi autoris välja ?

V: Jaa, autor hakkas Kähriku järgi jooksma.

Ju siis on ürgne jahimees mul veres.

Nr. 357. Pardid ja sääsed.

Talumees Ülo Saarleht Kuusalu kandi metsaservast oli minu linnumehest sõber. Kodused sinikael-pardid, kes tal õue peal ringi liikusid tõid oma pardipojad õuele ja neid jagus igale poole. Pardisaladus tuli ise välja. Sulane, kes ma tal olin, ei tundnud kordagi sääsehammustust. Ja õnnelik jutustav talumees tegi mind saladuse võrra rikkamaks. Nimelt panevad tema kodused pardid kõik sääsevastsed nahka. Ja õnnelik talupere elab ilma sääskedeta ja koos koduste pardipesakondadega. Saladuse sealse võtsin taluõuelt kaasa. Ja kusagil mujal ei ole ma sääskedeta taluõe leidnud ja ainulaadne taluhoovi sulane läks saunakambrisse lugu kirja panema.

Ilmastalu, 1993.

K: Kas Pardid tõrjuvas Sääsed minema ja kui siis kuidas ?

V: Jaa, Pardid panevad Sääskede vastsed nahka ja nii tõrjuvad neid eemale.

Varem olin sellest vaid põgusalt kuulnud, kuid nüüd siis elu ise toetas seda.

Nr. 358. Forell ja mina.

Sügisene forellijaht oli õhtupimedusse jõudmas. Saamata kala innustas mind veelkord kaldapealsel peatuma ja õnge vette laskma. Ussike, mis silmaga näha oli, vonkles külmas vees ja forell oligi kohal, haaras suutäie, siis raputas pead magu tahtes konksust suus lahti saada. Ma tõmbasin ja ta oligi mul käes, siputas pisut kaldarohus ja siis seljakotis. Sügisene saak oli käes ja sügis isegi oli järsku käes. Silmaga nähtud saagiahne forell oli mu ainuke selle sügise kala. Ja ainuke sügis oli ka ümberringi, kus ma viimast forellijahti pidasin. Viimane kodujõe forell siputas mõnda aega seljakotis ja siis vakatas. Algas üks sügis, mis kodujõe kallastel ka vimaseks jäi. Õnnelik kalamees tõmbas otsad kokku ja lahkus linna elama. Viimane forell sai söödud ja vaatepilt ahnest kalast oligi viimane sealne sügismälestus.

Neeruti, sügiskuu 2000.

K: Kas kalamees nägi ise pealt kui Forell ussi haaras ?

V: Jaa, tõesti Ta nägi seda.

Elus juhtub nii mõndagi.

Nr. 359. Minu lennuk.

Korraga muutusin ma pisikeseks. Võsu lähedal metsasihil olid suured mättad ja eemal sihi kohal istus oksal üksik mõtteis hiireviu. Ma peitsin enda suure seljakoti ja iseennast ning rohi liikus ja vilistasin. Teravasilmne viu ärkas ja liugles minu poole nagu lennuk ja oligi minu juures. Kui ta meetri kaugusele mu kohale jõudis, ehmus lind tõsiselt ja põgenes. Minust sai jälle suur seljakotimees, kes viule saagiks liiga suur oli. Tõdesin enda leidlikku vaimu, kes viu enda juurde meelitas. Viu läkski minema. Üle õla vaatav äralendav hiireviu andis mulle mõtlemisainet. Et ta elus väga korralikult ehmatas kui mind saagi asemel rohus hoomas. Ometi sain viuloo võrra rikkamaks ja pisike seljakotimees suurte mätaste vahelt lahkus oma suuri teid. Nupukad inimesed kogevad paljut. Ka seda kui hiirena end tunned ja sind hiireviu ründab.

Võsu metsas, heinakuu 1992.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, Viu tuli Minu vile ja häälte peale ründama.

Ilmselgelt lootis saaki saada.

Nr. 360. Rongad kogunevad.

Metsa sisse ilmus roheline telk. Öösel ajas koer metskitse jälgi taga ähkides sealsamas telgist mööda ja järgmisel päeval piilusin telgiavast välja. Rongakisa pani taevasse vaatama. Ja seal sügiseses taevas oli neid korraga kuuskümmend tükki. Ronk, kes muidu on erak kui selline, vahel peale pulmi ka paaris või pesakondadena. Ja õhtupoolikuses taevas oli neid palju-palju ja nad tegid taevamängu. Kui

mänguisu otsa sai, lahkusid nad taevavõlvilt ja ma jäin sügisese taeva alla üksinda. Üksinda pugesin jälle telki ja lugesin matkapäeva kordaläinuks. Sügisene rongaparv oli selle sügise viimane linnulugu. Ja ihuüksinda suures metsas viisid nad minust üksindustunde. Tänulik sügisene otsija magas telgis õiglast und. Ja kuuskümmend ronka pea kohal taevas olid ilusa unenäo asemel. Miks nad just sinna taeva kohale tulid, jäi sügispäeva saladuseks. Saladuslik mees lahkus koos telgiga ja sügis oligi alanud.

Lasila, sügis, 2000.

K: Kas muidu eraklikud Rongad kogunevad sügiseti ?

V: Jaa, Nad teevad seda sügiseti.

Aga vaid sügisel ja mitte teistel aastaaegadel.

Nr. 361. Kibe suutäis.

Neli meest läksid metsa. Nad sõitsid pisut rongiga ja astusid kolkapeatuses maha. Sügiskuises metsas korjasid kõrgharidust omandavad neli meest riisikaid. Oma arust targad nagu nad olid, arvasid nad kuuseriisikaid korjavat ja kotitäie riisikatega jõuti linna tagasi. Ühisköögis tehti kastet ja söödi riisikakastet kartulitega. Hommikul ärkasid neli meest peavaluga. Ja kolm päeva olidki neli meest peavaluga. Kui peavalu kadus, sirvisid neli meest seeneraamatut ja kuuseriisikate asemel oli sousti sees olnud väävelriisikad. Targad bioloogid olid saanud targemaks läbi eluõpetuse. Ja peavalust paranenud targad mehed läksid teinekordki metsa ja tulid nüüd juba kuuseriisikatega koju tagasi. Sügislugu oli õpetlik. Ja seenelkäik samuti. Ning neli tarka meest sõid jälle seenekastet.

Laane 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, Mehed sõid Väävelriisikaid ja said peavalu.

Bioloogid ei ole mitte kõige alati kõige paremad loodusetundjad.

Nr. 362. Jahimees puu otsas.

Väike sügisene jahimees ronis kase otsa heinamaservas. Seal pani ta jahipüssi puuoksa rippuma ja ise jäi rebast ootama. Rebasetund pidi saabuma, aga ei saabunud niipea veel. Igavusest ronis jahimees kõrgemale ja siis saabuski rebase tund. Rein tuli heinamaale ja mutimullahunnikute vahele. Ja väike jahimees oli üleval püssist mitu meetrit kõrgemal ja ei ulatunud püssini. Rein silkas edasi heinamaal ja pika ninaga väiike jahimees jäigi ilma rebaseta. Kui rebane oli lahkunud, laskus jahimees püssi juurde ja ilma pauguta lõppenud jaht oligi läbi. Jahimees läks koju tagasi. Natuke targem kui ennem ja ometi pisut õnnelik, et vähemalt rebane ära nähtud sai.

Võduvere, 1986.

K: Kas Jahimees jäi Rebasest ilma sellisel viisil ?

V: Jaa, Ta ei saanud Rebast kätte.

Rohkem sellist jahti Ma pidanud ei olegi. Vaid üks kord elus.

Nr. 363. Tikk ja hundijälg.

Kõrvemaises metsas kõndisid kolm meest. Ja hundijäljed, mis märtsilumel, viisid nende mõtted hundiradadele. Kolmest mehest targim oli Toomas. Ta võttis tikutoosist tiku ja pani selle põiki hundijäljele. Ja tark mees Toomas tegigi selgeks, et kuidas tiku abil hundijälge koerajäljest eristada. Lihtne tarkus oli selle matka parim. Ja targaks saanud Ants ja Marek käisid targa Toomasega koos ja Kõrvemaises metsas kajas hundijutu kaja.

Kõrvemaa, märts, 1993.

K: Kas tuletiku abil saab eristada Hundi ja Koera jälgi ?

V: Jaa, saab küll ja täpselt nii, nagu loos kirjas oli.

See on üks üpriski vana tarkus juba.

Nr. 364. Öösolin.

Lasila metsas magab mees. Seal teeristmikul väikses paviljonis on ta pikali ja öö algab. Keset ööd ärkab ta veesolina peale. Ja pimeduses on keegi, kes läbi porilombi läheb. Hommik tõi öise tarkuse päevavalgele. Põder oli läinud piki metsateed ja lombist läbi kahlanud. Targemaks saanud öine magaja tegi hommikul lõket ja arutles endamisi öise külalise üle. Öine äratus ajas mehe ülesse. Ja kui uus uni saabus, oli öö teistmoodi, ühte saladust täis, mis alles hommikuks tõeks sai. Küsimärke täis pool ööd sai ümber. Ja öö peabki põnev olema. Nii tõdes öine matkaja.

Lasila metsas, Suvi, 2000.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Põder tõesti kahlas solina saatel läbi öise lombi, nagu hommikul selgus.

Nr. 365. Korstna otsas.

Sügis tõi viimased ekskursioonibussid. Bussiõõtsutaja sõitis nendega ringi ja nagu ikka, vaatas ta terane silm otsivalt ringi samal ajal kui suu käis. Kaptenikülas rääkis suu kahel pool külateed asuvatest valgetest kaptenimajadest. Ja ühe nende korstna otsas istus sügisene hiireviu. Bussiaknast vaadati kahele poole ja siis korstnaviu poole. Viu korstna otsas oli sügissaadik. Ta konutas seal ja vaatas mõtlikult merele, üllatus oli ta ka, isegi minusugusele viumehele. Keset aiakestega küla tundis ta end koduselt. Ja enne sügisest äralendu mõtles ta viimaseid koduseid mõtteid. Kapteniküla viu sai päeva naelaks. Ja terav minu pilk sai jälle kiita.

Käsmu, sügis, 2000.

K: Kas Viu istus korstna otsas ?

V: Jaa, tõesti istus seal.

Rohkem korstna Viusid Ma elus kohanud ei olegi.

Nr. 366. Haraka lugu.

Üks metsavaht Toomas sai minuga kokku. Külajuttude asemel oli ta ise mulle üks lugu ja nii ta mulle jälle midagi rääkis. Ühes mõisapargis olevat ühe jalaga harakas kuuseladvas olnud. Pisut saamatu ja kohmakas, oli ta üleval oksa peal ja saagiahne raudkull oligi saama peal. Harakas proovis end päästa ja raudkull ei saanudki teda kätte. Tihedate kuuseokste vahel käis elu ja surma mäng. Sest vigane lind on kullile kerge saak ja seda teadis nii kull kui harakaski. Lõpuks raudkull lahkus, sest vaatamata ühele jalale oli ta osavus ise ja pääses lõpuks. Toomalugu sai räägitud ja külahõisete asemel oli mul jälle üks looduslugu, mis eluteele kaasa võtta. Tänulikuna lonkisin pargist koju ja metsavaht kadus alleed mööda ülesse mägisele teele.

Neeruti, 1986.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, Raudkull üritas Harakat kätte saada.

Ometi Raudkullil see ei õnnestunud.

Nr. 367. Küünikotkas.

Linnupoisid läksid Laeva luhale kolama. Eemalt paistis heinaküün ja linnupoisid jõudsid küünini. Ümber nurga jõudes lendas küüniava eest maast konnakotkas lendu ja kohe küüniavast sisse. Linnupoisid lõid ukse kinni ja kotkast sai küünikotkas. Linnupoisid läksid linna peale tagasi ja professor Kumari ise sai asjast teada. Kumari ja poisid jõudsid küüni juurde tagasi. Kotkas püüti kinni ja ta sai linnurõnga jalga. Uhked poisid ja uhke professor jõudsid linna tagasi. Ja uhke lugu sai kirja pandud. Otsivad ja leidlikud poisid on alati teretulnud. Ka metsaradadel ja mujalgi. Et poisid otsivad ja targad on, on igaühele teada. Seda kinnitab ka linnurõngaga ringi lendav küünikotkas, kes juhuslikult ühe küüni ukseavale sattus.

Laeva luhal, 1967.

K: Kas Küünikotkas oli tõesti olemas ?

V: Jaa, tõesti lugu on tõestisündinud.

Kotkas jäi heinaküüni pantvangi ja sai rõnga jalga.

Nr. 368. Peata.

Põlva linnas käis otsiva näoga mees ringi. Tänavatel leidis ta võõras murdekeeles inimesi vastu tulevat. Linnakolaja jõudis alla jõeorgu, kus üksik kirju sinikael-part vees konutas. Mees läks talle lähemale ja part ei liigutanud ennast. Mees läks madalasse vette ja part oli ikka paigal. Ja kui mees päris pardi juurde jõudis, selgus kevadpäeva üllatus, part oli ilma peata. Ilma peata part võib-olla looduse ime. Ja seda ta kindlasti oligi ning küsimus silmades, otsisin vastust, et kuhu kadus pardi pea. Vastamata küsimus sai väiksest linnast kaasa võetud ja siiamaani ei ole mulle keegi vastust andnud, et kuhu kadus pardipea. Pead ei olnud ka madalas vees mitte ja saladuslik kevadpäev oli peata pardilugu täis.

Põlva, märts, 1993.

K: Kes murdis Pardi ?

V: Ilmselt mõni röövlind ja ei saanud enam vees teda sööma hakata.

Ainulaadne lugu, mille ise üles korjasin.

Nr. 369. Põdralumi.

Lumi võiks sadada igale poole. Et ta põdra selja peale sajab, on vast üllatus talle endalegi. Põder, kes seisab ja seisab ühe koha peal keset talvist metsa ja lumi, mis sajab ja sajab keset talvist metsa teevadki põdraseljale lumekasuka. Põder, kes seisab ja lumi, mis sajab teevad põdraselja valgeks ja olen seda isegi hoomanud. Põder lumes ei taha lesida. Ta tahab püsti seista ja nii ka valges lumesajus. Ja ta seisabki ja seisabki ning saabki valgeks. Seisev põder ja valge lumi teevad valge põdra valmis ja valge põder on ise looduse ime, mis siis, et seda väga vähesed näinud on. Lumine põder kaob alles siis kui loom liikuma hakkab. Ja lumi rappub seljalt ja põder ongi jälle pruuni põdra moodi ja sobib hästi kokku valge lumemaastikuga.

K: Kas Põder pelgab lund või mitte ?

V: Põder ei pelga lund.

Suur ja tugev, ei karda Põder väikest lumekoormat enda selja peal.

Nr. 370. Kalakotka selg.

Linnumehe retk pankrannikul oli merd ja linde täis. See üksildane minek läbi kevadise päeva oli tänu sellele, et ma vaba olin ja seda terveks päevaks. Kotkas taevas oli minu ammune igatsus. Vahel see igatsus täitus, kas siin või seal metsades kolades ja panga peal kõndides ma seda justkui ei oodanudki. Üksik kalakotkas, kes mereranda mööda lendas, näitas ennast selja pealt, sest ta oli madalamal kui mina ja nii ta mulle meelde jäi. Kotka selg oli mul esimest korda uudistamiseks. Ja ma uudistasingi seda niikaua kuni ta silmapiirilt kadus. Ainulaadset päeva ma taga otsima läksingi. Ja ainulaadselt nähtud kotkaselg oligi tänu ühe vaba mehe kõnnakule, kes vabaduse üles leidis tervest päevast, seda koos kalakotka seljaga.

Aa rannas, 1992.

K: Kas Matkaja Marek nägi Kalakotkast selja pealt ?

V: Jaa, Ta nägi seda tõesti.

Ja ainult üks kord elus ja mitte rohkem pole seda juhtunud.

Nr. 371. Hiireviu vaatab.

Bussiõõtsutaja argipäev oli üks pidev tõttamine bussidega ühest Lahemaa nurgast teise. Tõttav töö ja tohutu inimmelu minu ümber panid vahel küsima peatusehetke. Ja üks peatunud hetk tuligi kui buss mööda kruusateed Vihasoost Kasispea poole veeres. Posti otsas teeservas istus hiireviu ise. Minu bussitäis rahvast vaatas teda ja lind posti otsas ei lennanudki ära, vaid vaatas meile vastu. Peatunud buss ja peatunud ajahetk andsid arutlust meile kõigile. Et üks lind võib olla selline, kes inimmelu ei karda ja seda uudistab hoopis. Vaatasime suure linnuga tõtt ja pikk hetk veenas meid kõiki, et aega

tuleb aeg-ajalt peatada ja seda me tegimegi. Inimesi vaatav viu oli üllatus ka röövlinnumehel endale. Ja röövlinnumees pani õhtul viuloo kirja. Õhtuigavuses tuli lugu korraks tagasi. Ja õhtuigavuse asemel vaatas viu mulle pikalt otsa ja mina rääkisin mikrofoni oma lemmiklinnust kõigile.

Vihasoo, 1992.

K: Kas Viu pelgas bussi ja ekskursante ?

V: Ilmselt siis mitte.

Kui see kõik nii oligi, siis Viu ei pelga igat masinat.

Nr. 372. Rebase augud.

Tagasituleja märtsilumel olin ma üks kord elus. Setumaine lumi sulas ilma minuta ja kodused lumekoorikud kandsid mind paremini kui Setumaised. Suusarõõm, mis märtsirõõmuks sai, viis mind igale poole ja lumes leidsin ikka jälle omapäraseid augukesi, neid, mida rebased sinna hiiri otsides teevad ja jätavad. Augukeste jaht sai minu märtsirõõmuks ja selles tuhinas ma suusatasin terve märtsikuu. Rebaseauk, mis lumekoorikul lahti sulab, on ise üks märtsimärk. Ja neid taga otsiv märtsimees tundis ära selle märtsipoisi, kes kunagi ammustel aegadel sedasama valgetel väljadel tegi. Ammuste aegade kutse oli üks see, mis mind koju tagasi kutsus. Ja leitud rebaseaugud tõid poisirõõmu tagasi, mis kaugel Setumaal kuhugi kaduma kippus. Rebaseauke jahtiv tagasituleja olin terve märtsikuu. Ja rebaseaugud märtsilumes olidki need, mis mind tagasitulejaks tegid.

Neeruti, 1999.

K: Miks ja kuidas tekivad Rebaseaugud ?

V: Rebane jahib lume alt Hiiri ja nii augud tekivadki.

Siis kui Ta neid lahti kraabib.

Nr. 373. Tee vaim.

Ühe tee vaim olin alustuseks mina ise. See paljukäidud seitsmekilomeetrine tee, mis mind Viitnalt alatasa Palmsesse viis, nägigi alatasa minusugust vaimu seal ringi kõndimas. Vaim kõndis enamuse ajast puude vahel, vaid Rauasoo juures oli kahel pool lagedat ja seal peatus minugi vaim. Üle tee hiilis ettepoole kaldu veel üks vaim. Ta oli sügavasti ettepoole kummargil ja aeglasel sammul võttis ta teed. Samm-sammult sai tee ületatud. Ja rukkirääk oligi jõudnud üle tee. Minu enda vaim, mis oli ettepoole kummargil, tõusis ja jätkas oma teekonda. Elu esimene ja viimane rukkirääk oli jõudnud üle tee. Ja õigel ajal õiges kohas olnud minu vaim oli ühe vaimu võrra rikkam ja kahekesi jätkasime üksildast teekonda.

Viitna-Palmse, 1999.

K: Kas Rukkirääk läks üle tee sellisel viisil ?

V: Jaa, Rääk ületas küürakalt ja aeglaselt maantee.

Seda juhtub harva kui inimene seda hoomata saab.

Nr. 374. Ülo haugid.

Talumehe Ülo tiigike oli ringikujuline. Seal keskel oli ümmargune saareke, kus mõned lepapuud kasvasid. Külma veega tiigikeses elasid mõned haugid ja siis veel pea rohkem ei mitte kedagi. Ülol oli vend, kes end kalamehena tundis ja seda vahel maalgi näitamas käis. Ta võttis oma spinningu ja viskas landi vette ja esimene haug oligi käes. Ta viskas landi teist korda vette ja teine kala oligi käes. Kui mees kolmandat korda landi vette viskas, oli ka kolmas kala käes. Õnnelik kalamees istus natuke aega tiigikaldal ja mina tema kõrval. Millest näljased söönuks tiigis saavad, seda küsis Ülo vend minu käest. Vastuseta mees olin ma terve õhtu. Ja salapärane vastus jäigi mul talumehe hoovilt kaasa võtta. Ma käisin selle vastusega mööda ilma ringi ja kui hiljem Ülo juurde tagasi jõudsin, olin vastuseta mees. Salapära täis tiigikaldal istus vahel üks bioloogist mees. See minu näoga mõtiskleja ei leidnudki ei tiigikaldalt ega mujalt vastust ja salapärane tiigike oligi mõtiskleja päralt. Ilma kaladeta tiigike oli mõne haugi maailm. Need, kes ilma toiduta kuidagi suureks kasvasid ja siis esimese metallkala järele sööstsid. Kalamehe rõõm oli kolm kala. Need, mis ta esimese landiviskega välja tõmbas ja mis omamoodi kalameherekordid on.

Ilmatsalu, heinakuu 1994.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, näljased Haugid tiigis tulid kohe robinal lanti haarama.

Nälg teeb looduses oma tööd.

Nr. 375. Ta kardab merd.

Meri rääkis mulle kord ka ühe musta – toonekure loo. Mereäärsel luhal Kasispea ja Vihasoo vahel hakkaski meri rääkima ja ta tegi seda terve sakslaste grupi jaoks, kes mul kantseldada oli. Suur buss peatus ja inimjõuk ronis sealt binoklite, fotoaparaatidega ning vaatetorudega kruusateele. Inimjõuk liikus kruusateel ja buss tuli neile vähehaaval järele, peatus peatuse kaupa võeti mereäärset teed. Päeva üllatus oli must-toonekurg, kes meid ülalt alla vaatas. Inimrühm seisatus ja saladus, et must – toonekurg siiski merd ei karda, saigi meie päevatarkuseks. Selle tarkusega koos möödus terve meie päev ja õhtul olin ka mina targem kui hommikul. Inimrühmaga tarkust taga nõudma läksin esimest korda elus ja kohe näkkas ning merd mitte kartev must-toonekurg veenas ise mind, et tarkust on ka igas ekskursioonipäevas peidus.

Vihasoo-Kasispea, 1996.

K: Kas Must-toonekurg kardab merd ?

V: Tavaliselt ja enamasti küll, aga vahel ka mitte.

Seekord siis ei kartnud ega peljanud.

Nr. 376. Ta kardab merd.

Toonekurg, kes merd kartis, oli valget värvi. Põhjaranniku kolaja, kes sealt ka kurepesi taga otsis, jäi ikka ja jälle pika ninaga, sest ühtegi ühegi posti otsas ega mujal silma ei hakanud. Üheksakümnendate viis esimest aastat olingi põhjaranna kolaja, kes toonekurepesata seal jäi. Vahepalne elupeatus Setumaa rajal tõi Lahemaa igatsuse hinge. Ja tagasipöördunud poolsaarte ja

lahtede maale, olid kurepesade üllatused talle varuks. Tsitres posti otsas, Turbuneemes samaoodi, Vihasoos ja mujalgi. Valge – toonekurg, kes merd ei karda, oli üheksakümnendate aastate teise poole üllatus. Ja põhjaranniku külade toonekurerõõm oligi alanud ja kestab seda siiamaani. Toonekurerõõm põhjarannikul on kurgede arvukuse tõusu vili. Ja loodus, mis kiiresti muutub, on toonud kurepesad põhjarannikule.

K: Millal vallutasid Valge-toonekured meie põhjaranniku ?

V: Nad tegid seda eelmise sajandi üheksakümnendatel aastatel.

Varem ei olnud neid põhjarannas, aga siis ikkagi tulid ja vallutasid.

Nr. 377. Liivasäärel.

Tüdruk Maria oli Toolse jõesuudme laps. Lapsel olid omad rajad ja käigud, mis teda igale poole viisid ja ka tagasi tõid. Vahetevahel oli ta pikemalt ära ja siis käis ta oma saladuste juures. Liivasääre saladus oli tema suurim saladus. Selle juurest tuli ta tagasi alati hulga kauem aega kui tavalistelt käikudelt. Liivasääre linnumaailm oli see, mis teda saladuse juures alati kauem kinni hoidis ja seal luges ta ka luigepaarid kokku. Suvekäik, mis kord eriti pikaks venis, tõi ta tagasi kokkuloetud neljakümnekolme luigepesaga. Tüdruku rekord oli mullegi üllatus ja panin selle märkmikusse kirja. Tüdruk oma rekordiga jäi mulle meelde ja hakkas meeldima. Ta kutsus mind enda juurde tagasi ja ma läksingi ning Liivasääre kaks romantikut jalutasid luigepesade vahel ringi.

Toolse, 1993.

K: Kas Luikedel on ka kolooniaid ?

V: Jaa, on küll.

Harva kui Nad üheskoos kõrvuti pesi rajavad, aga vahel tuleb sedagi ette.

Nr. 378. Tuule suund.

Mehed ja meri ei kohtu mitte iga päev. 1992 aasta näärikuu eelviimase päeva lõuna paiku oli üks jutustav ja arutlev meestekamp end näitamas Letipea lahe kaldal. Jutuvadinast selgus, et Letipeal puhub tuul mitmelt poolt ja kui on avameretuul, siis pole linde seal palju. Kui on maatuul, siis on Letipea laheke linnulaht. Meestekamp pidi vastu võtma tähtsa otsuse ja seda meestekamp tegigi. Selle päeva tuul puhus merepoolt ja Letipea laheke oli linnulaht missugune ja meestekamp võttis vastu tähtsa otsuse, et laheke on linnulaheke ja see oligi see saatuse tahe, et sinna linnukaitseala sündis. Meestekamp mere ääres otsis põhjendust, et Letipeale linnukaitseala sünniks. Ja maatuulega mereäärne päev, mis linnud lahele tõi saigi määravaks, et Letipeale linnukaitseala sinna sündiski, seda Kunda sadama sinnehitamise vastu. Maatuulise päeva saatus oligi linde täis. Ja meestekamba tähtis otsus sünnitas siia ilma maailma kõige kiiremini loodud looduskaitseala.

Letipea, talv, 1991-1992.

K: Kas tuule suund määras ka Letipea päästmise ?

V: Jaa, osaliselt küll, sest soodsa tuulega on Letipea hea linnupaik ja vääris kaitse alla viimist.

Ainulaadne looduskaitselugu.

Nr. 379. Vee alused.

Järve kaldal peatus ajahetk ja ta ei teinud seda vaid minuga üheskoos. Vee alla kadus üks musklis mees ja võtiis tükikese minugi hingest kaasa. Mees, kes pikaks ajaks Viitna külma vette kadus, oli minu kevadine leid-Karmo Maasik. Veealune mees tegi mind ära ja kutsus ilma sõnagi lausumata mind sinnasamasse tagasi ning ma hiljem omapead tegingi seda. Veealused Karmo ja Astrid lõid mulle uue maailma, seal, kus nad ise ilmameistriteks sündisid. Kaldapealne huviline, kes ma olin, istus mõtlikul näol kaldapealsel ja romantiline maailm saigi minu omaks. Kaks musklis maailmameistrit ja põhjamaine Viitna järv said minu pikkadeks istumiste paikadeks. Seal, kus polnudki rohkem tegijaid, ega ka pealtvaatajaid mitte. Ainulaadses segamatus vaikuses olingi ainuke istuja ja tänutäheks sain endale veealuse maailma, ilma ise vee all käimata ja varbaidki märjaks tegemata. Vaikne sügis tõi mind tagasi leitud vaikuse juurde ja valged, suvest vette jäänud poid ei liikunud enam, sest nende veealused liigutajad olid ära läinud pealinna. Karge vaikus kinkis mulle harda hetke, kus kaks inimest mulle romantikat kinkima hakkasid. Kingi suurusest sain ma aru alles sügiseses üksinduses ja külm vaikus kinnitas romantilise loo.

Viitna, 1991-1993.

K: Mis spordiala on Allveeorienteerumine ?

V: Otsitakse kiiruse peale veealuseid märke vees.

Selline looduslähedane spordiala siis.

Nr. 380. Kaku-uudis.

Minu salamaailm oli teiste biotudengite eest peidus. Pea kellegile sõnagi lausumata, et kuhu siis, kadusin juba neljapäeva õhtupoolikuti rongile või pikale Võsu bussile ja salamaailm põhjarannikul nimega Lahemaa saigi minu omaks. Saladus, mis iga salakäiguga aina suuremaks minu sees kasvas, jäigi mu enda teada. Ja vaid väga vähesed teadsid, et kus mees tegelikult kadunud on neljapäeva õhtust esmaspäeva kesklõunani. Kaheteistkümnenda lehekuise päeva õhtupoolik 1991 aastal tõi minu ellu esimese habekaku ja terve õhtu romantilist tantsu koos kakuga oligi tollase laheda maa suurim üllatus. Kakk tantsis oma lummavat tantsu üle jõekääru puutüükal ja mina ei jäänud heinaküüni ees temast maha. Askeldasin omi askeldusi ja küünilävel saatsin õhtu oma teele. Viitna motelli pühapäevases melus jõudsin oma kaku-uudisega sinna. Ja motellielanike seas oli ka Medris Jurs, kes kaku-uudise pealinna saatis. Ja esmaspäevane suur kaku-uudis vallutas Aktuaalse kaamera ja muud kanalid. Minu lahemaine saladus tuligi niimoodi avalikkuse ette ja minu minu tollased kolleegid ehk biotudengitest sõbrad ei andnud mulle enam asu, et saaksin vaid oma saladusega üksi olla. Ja ülejäänud neli lummavat aastat saatis mind lahedalt maalt leitud naeratus, mis teistelegi palju ütles. Seal naeratuses oli lahe maa peidus ja sealne suurim õhtu koos habekakuga jõekäärus. Tänulik olen tagantjärele sellele viiele lahedale aastale, mis mind seal õpingute kõrval saatsid ja esimese sealse kevade romantiline kakuõhtu ja uudis sellest tõidki aastapikkuse saladuste maa minu seest peidust kõigi jaoks küsida.

Lahemaa 1991-1995.

K: Kas Kaku-uudis oli tõesti olemas ?

V: Jaa, uudis levis üle Eestimaa.

Ainulaadne kakulugu päädiski ainulaadse uudisega.

Nr. 381. Tuhamäed paistavad.

Grupp, kes mind sisse piiras, oli mulgimaist päritolu. Lahedad tunnid lahedal maal olid selleks suvepäevaks möödas ja väiksemat sorti omnibuss viis meid kreisilinna nimega Rakvere uudistama. Vallimäele koos teistega roninud bussijuht avas mullegi oma suu ja näitas käeviipega ida suunas eemalt silmapiirilt paistvat esimest tuhamäge. Kõik said targemaks ning mina kui giid samuti.... Et grupp teeb vahetevahel giidi targemaks, kuigi kõik arvavad, et on alati vastupidi. Vastupidiselt üldisele arvamusele, see nii ongi, et giid õpetab oma gruppi ja vahel on ka teisiti nagu üks väike kreisilinn ja eemalt paistev tuhamägi siin loos minu asemel jutustavad...

Rakvere, jaanikuu, 19999.

K: Kas tuhamäed paistavad rakvere linnast kätte ?

V: Jaa, Vallimäelt küll.

Sinna on vahemaad ligikaudu 40 kilomeetrit ja see ei ole inimsilmale ületamatu.

Nr. 382. Viimased metsavahid.

Kadunud vennad on meie Eesti metsavahid, kokku peaaegu 2000 tükki ehk tervet. Enne lõplikku kadumist hakati mõned aastad varem nende kadumisest rääkima ja ühest esimesest jaanuarist alates olidki nad kadunud. Suur koondamislaine puudutas pea kahte tuhandet meest ehk metsavahti ja aasta 1997 viimane päev jäi nende viimaseks tööpäevaks. Pisaraid sai kokku palju ja talvekülmas oli järsku sadu tööta mehi. Osad neist olid pisarateks valmis ja nägid seda kõike ette ja olid kõigeks valmis, ka tööotsa kadumiseks. Osad seda ei olnud ja pisaraid saigi üheks aastavahetuseks palju.

1997-1998.

K: Millal kadusid Eesti kõik Metsavahid ?

V: 1997 aasta viimase jõulukuu päevaga.

Kaduma hakkasid nad mõned aastad varemgi, kuid viimaseks tööpäevaks jäi siis 31. jõulukuu aastal 1997.

Nr. 383. Polügoonil.

Esimese polügooni kolajaks sain ma maast-madalast alates ehk seitsmeaastaselt. Kolasin seal rattaga ja ilma ning nii leidsin ka suure lagendiku, kus lauluisa ausammas ühes servas vaatamas. Ja ikka olin üksipäini. Kolasin aasta ja kaks ning viiendagi, kuni uue metsavahi metsavahisuu mulle uut maailma looma hakkas. See paljukolanud mees oli vähe rääkinud. Ja mulle avas ta saladuse, et temagi seal kolamas käib ja et suurel metsapiiriga lagendikul oma nimigi on pandud-polügoon. Nimelt olevat seal esimese ja teise maailmasõja aegadel Saksa sõjalennukite lennuväli olnud. Nii tegi üks suu mind targemaks ja pani mind unistama, et võiksin metsavahiga seal avarusel kohtuda kui mõlemad seal

kolamas olime. Unistus ja suur südamesoov jäi täitumata. Ma ei ole siiamaani temaga seal kohtunud ja jäänud on vaid tema jutud ja lageda nimi-polügoon.

Jõepere 1990.

K: Kuidas sai üks lagendik endale nime ?

V: Seal oli Maailmasõdade ajal sõjaväe lennuväli.

Nr. 384. Kurekepp.

Ühes üksinduses sahmerdasin terve ühe kevade. Üksinduse kevade panin talle nimeks ja posti otsa saabunud kurepaar viis osa üksindusest siiski minema. Nad tegid hääletu kevade häälekaks ja ka keppisid rõõmuga ülal pesas. Kurekepp pole hääletu, see oli selle üksinduse tarkus selle kevade märtsijutt. Ilma kurekepita oleksin olnud üksildane majajantija, kes vana maja uueks teha soovis. Kurgede keppimine õnnestus, sest munadest koorus kolm kurelast ja mina olin ju nende tegemise juures. Vähemasti on mul nüüd mida meenutada ja et tean, mis häält on üks kurekepp ja mis häält teeb üks koduõu, kus kurepesa kohe posti otsas. Vaevalt, et ma ainult kurekepi pärast sinna kaugele läksin. Aga kurekepp tõi tagasi igatsuse elu järele ja igatsus tõigi mind lõpuks sealt kaugelt ära. Sinna, kus ka inimesedki kepivad ehk linna. Seal ikka rääkisin oma Kauksi küla kurekepist ja olin õnnelik, et sinna läksin ja ka sealt tagasi tulin.

Kauksi 1996.1998.

K: Mis häält teevad Toonekured keppimise ajal ?

V: Susisevad ja ka klõbistavad nokka.

Ilma häälteta ei saa Toonekuredki kepitud.

Nr. 385. Basseini jäälinnud.

Kui sügis jõuab pargist-parki, siis kaob kodu sinu peast ja tahad samamoodi kuhugi minna ja jõuda. Üks tüdrukuks hakanud naine jõuab minuga pargist-parki ja kodune armastus kaob sinu peast ja tahad poisiks hakanud mehena temamoodi kuhugi minna ja jõuda. Poisiks ja tüdrukuks hakanud sügis saab ükskord ümber ja tuleb talv, mis ei külmeta ja kevad, mis sulatab seda, mis kunagi ei jäätu. Pargiks hakanud armastus on meil ümberringi ja ta ei kao, sest ühine hetk selles saab kõik kaasa võetud, et ta ei läheks ära meie ümbert kui meie läheme pargist ära... Sügist ja armastust juurde otsima järgmisest mõisapargist. Mõdriku pargi tühjaks lastud välibasseinis oli pisut vett ja kaks kirevat jäälindu. Sama kirevad kui meie armastused ehk sügisesed mõisapargid. Neid me ju sügiskuus taga otsimegi.

Mõdriku 1999.

K: Kas Jäälinnud olid välibasseinis ?

V: Jaa, Nad olid seal.

Ju siis ongi nad seal, kus vett on olemas.

Nr. 386. Kes keda ?

Mõisapargi sügis tundub ilma elu ja armastuseta vaid esmapilgul. Minu kõrval jalutav Merle on naistüdruk, kes ka pargikolajana end kunagi tutvustas. See meid kahekesi kõrvuti tundmatu mõisasüdame juurde viiski. Linnuvaba tundus sügis vaid hekteks. Siis tulid varesed ja hakid ja ajasid vaikuse minema. Vaikne armastus ei kõlba kusagile. Muusikust Merle ütles seda mulle ammu ja seni vaiki olnud ornitoloogist Marek avas oma suu. Seal mustendava linnukarja keskel oli linnukisa peapõhjus, must-hallide kraaklejate küüsi jäänud kõrvukräts ise. Ja nii ma seletasin ja seletasin, et musthallid kraaklejad kraaklevad iga päevavalges avastatud öökulli peale. Ju siis öised draamad siin ja seal on need, mis varese ja haki viha üles ajavad. Nii lõppes minu suvel alanud vaikus ja tundsime kahekesi öökullile kaasa.

Mõdriku park, 1999.

K: Kas varesed on päevasel ajal kurjad Öökullide peale ?

V: Jaa, on küll.

Sest öösel on Öökullid kurjad Vareste peale ja käivad matti nende seast võtmas.

Nr. 387. Kuldnokk suures pesapakus.

Üks märtsilindudest on kodukakk, öine küll, aga mis siis. Sügisel puu otsa tiritud pesapakk pani öölinnu seal lähedal hüüdma ja arvasin kohe, et nüüd on pesapakk endale peremehe leidnud. Lindude rõngastamise aegu, lehekuu teises pooles, olin sügisest tuttava männi juures tagasi. Oodatud pakuüllatus ehk kakuüllatus jäi kogemata mul. Pakus oli viis kuldnokapoega ja ei öökullilõhnagi. Rõngastasin nad ära ja ise mõtlesin, et kuhu siis õige pakuperemees jäänud on. Ju siis ei leidnud kaasat ja armastuseta uut kodu ei vajanud. Igatahes panin selle loo kirja ja kuldnokapakk püsis männis veel kümmekond aastat ilusti üleval.

K: Kas Kuldnokk elas kakupakus ?

V: Jaa, elas küll.

Ju siis polnud paremat pesapaika võtta ja Kakku ennast ka polnud kohal.

Nr. 388. Kunagi...

Jutustus, millel sõnu ei olnud, rääkis sinisest linnust ehk Siniraast. Need siit-sealt leitud Tiit Randla märkmed, et ta Neeruti mail elanud on eelmise sajandi kuuekümnendatel aastatel tegid minust ühe linnu otsija juba kaheteistkümne aastaselt. Kui mitu aastat sai otsitud ja sinilind ikka veel nägemata oli, kurvastas see mind pisarateni ja ka eakamate sõprade jutukesed möödanikust, ei pühkinud ühe linnu pisaraid minu lapsepõskedelt. Pisarad on siiamaani pühkimata, sest üks veel kuue-seitsmekümnendatel tavaline linnuliik on senini pea, et kadunud Eestimaa linnutaevast. Vahel tundub, et ei kavatsegi tagasi tulla, sest kadunud olid pikka aega putukaterikkad hobusejunnid ja see oli tema üks põhitoit. Kas sinilind mind kunagi rõõmustama jälle hakkab, seda keegi ei tea, ka see laps minus mitte, kes teda kunagi ammu otsima hakkas.

K: Miks on Siniraag meilt kadunud ?

V: Sest pole enam nii palju Hobuseid ja nende junne kui varem.

Kadunud hobusejunnid ei anna enam Siniraagudele toidupoolist, seda putukate näol.

Nr. 389. Vana maja saladus.

Saladus ja vana maja sobivad pea alati kokku. Sinna nende kahe juurde jõudsin ma Kuusalu külje all ühe suure uudismaa servas. Saladus ja maja said minu omaks. Kolasin tubades ja pööningul ning kui köögiaknast välja vaatasin, jäi vana õuepealne hongapuu mulle silma. Õues läksin ta juurde ja sinine sinilind ise ehk Siniraag lendas õõnsuseavast oksa peale. Elu esimene Siniraag tegi korraks häält ja elu esimene ja viimane Siniraa pesa oligi õõnsas hongapuus avastatud. Elu esimese ja viimase leiuga ei osanud ma pikka aega midagi peale hakata. Linnumehed mõned ei uskunud mu juttu ja iseendaga ma pikalt rääkida ei oska. Ometi keerdus honga sees ta elas ja suvekeskmeks olid neli poega oksal istumas. Nad istuvad siiamaani seal, sest rohkem ma majasaladuse juurde ei läinud ja rohkem sinise linnu saladust ma elus kohanud ei ole.

Kupu, 1994.

K: Kas Siniraag elas honga sees ?

V: Jaa, elas küll.

Väga haruldane lind ja vägagi haruldane juhtum, kuid täpselt nii see oligi.

Nr. 390. Tee Karjala kase juurde.

Märtsiteekond, mis ilma lõputa näib, on minu enda leitud. Igakevadine ootuseid täis märtsikuu algas kord Patermäega pihta ja igakevadised märtsilapse märtsikäigud siia-sinna teevadki kevade alguse kuud märtsilapse moodi. Kolgaküla künka peal algas üks otsimise päev. Altja mehe Rein Tamme jutukesed Kolgaküla metsade rüppes elavast Aadu Kivirüüdist tegid mind uudishimulikuks ja nii läksingi ühte teed ja selle kulgu otsima, et ise sellest mehest osa saada. Seljakotis kolksusid mul plastkarbis kanamunad ja rohkemat mul söögikraami ei olnudki. Lootsin leida eest sõbraliku vanataadi ja koduperenaise. Kui suur lagendik otsa sai, kõnetas mind edasi vaid metsatee ja seda pea kolm kilomeetrit. Mees, kes eksimist kardab, pole ma kunagi olnud. Nii ka seekord. Kui teepervel paremat kätt üks majaõu end avas, keerasin sinna sisse ja küsisin uksele tulnud perenaiselt-kas siin elab Aadu Kivirüüt. Vastuseks oli peanoogutus ja otsitav taat pidi olema suures toas ahju valvamas. Ja ta oligi seal, nagu Kolgaküla mertsamuinasjutus. Ja kui toas oli esmatutvus tehtud, näidati mulle ümbritseva Lahemaa ainukest Karjala-kaske. See kasvas tagahoovis ja polnud eriti suur, aga ometi sai minust taas märtsimees, kes ühe eesmärgini oli jõudnud, jutustava taadini ja karjala-kaseni korraga.

K: Kus kasvab Lahema äianuke Karjala-kask ?

V: Ühe taluõe aiias, suure paksu metsa sees.

NR. 391. Minu kuusk.

Minu kuusk kasvas jõe äärse lepalodu südames. Minu oma oli ta kui ainuke kuusk üldse, mis lepalodus kasvas. Toonekurepesa, mis sinna sündima pidi, oli see, mis mind saega latva üles saagima ajas. Kui kuuselatv raginaga alla kukkus , oli pool võitu käes. Lisaks pidi sinna ülesse jõudma looreharatas ja seegi südamesoov täitus mul pika pusimise peale. Aastad, mis armutuna mind vanemaks tegid, kasvatasid ülemised kuuseoksad ninadega ülespoole ja nii sündis minu kroonlühter-

kuusk lepalodusse. Ja aastad, mis teda suuremaks ja kaunimaks teevad, annavad mulle hiljemgi arutlust, et kunagi sellise omalaadse teo korda saatsin.

Neeruti, 1981.

K: Kas tegin 9 aastaselt vägiteo ja panin looreharatta ülesse kuuse otsa ?

V: Jaa, tegin seda.

Eesmärk pühendab abinõu.

Nr. 392. Vana-Võrumaa piiril.

Ühe maa rajal algas 1995 aasta sügis. Ja sügisene mees kõndis esimese päeva õhtul Lutsu jõeni ja sealt ka tagasi ning aimas ise oma üksinduse suurust. Romantika, mis mind kaisutas, viis mind tuppa tagasi ja esimene romantiline tarkus oli, et see jõekene ongi Vana-Võrumaa piiriks. Romantika, mis mind uuesti hommikul üles äratas, oli hommikuse näoga ja viis mind jälle Vana-Võrumaa piirini. Ja see oligi see vähene romantika, mida otsisin ja mille juurde oma majaostuga tee leidsin.

Kauksi, 1995-1998.

K: Mis jõgi on Vana-Võrumaa piiriks ?

V: Selleks ongi Lutsu jõgi.

Hea maastikupiir, mida hea hoomata kõigil.

Nr. 393. Sale to remember.

Mark Kalev Kostabi, kes maalib, on maailma parim Kostabi. Ja maailma parim Kostabi maalis kord valmis maali meie kauneimast purjekast nimega Tormilind ning pani maalile nimeks „Sale to remember“. Ja see maal on võitnud ka rahvusvahelist tunnustust kui kaunis meremaal. Ja seda see maal ongi. Eestlased oskasid valmis meisterdada maailma ühe ilusaima laeva. Ja eestlane Kostabi oskas maalida sellest maailma ühe ilusaima laevamaali. Kõik see kinnitab, et eestlased on mererahvas ja merest ilu ammutanud. Ja oskavad selle iluga midagi ka ilusat peale hakata.

Tartu, 1994.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, Kostabi maalis sellise maali.

Eesti kuulsaim laev vajab ka kuulsat jäädvustust.

Nr. 394. Tamme vanus.

Üks mees, kes punaseid tammesid armastab, on minu näo ja olekuga. Kaks meest, kes sedasama teevad, on üks minu ja teine Urmas Rohu näo ja olekuga. Eesti punaste tammede maa on Neerutimaa ja seda kaks punaste tammede näo ja olekuga meest teavad vägagi hästi. Nad kõnnivad kolmesaja puuhinge vahel ja veel ümbruskonnas teistegi tammekehade vahel. Ja Urmas kui minust targem, avab oma vanema ja targema suu. Tarkuseterad, mis tema juttu kaunistavad, jäävad mulle nii-öelda

külge ja ei jookse mööda külgi maha. Ja siis saab noorem ja vähem targem teada, et kuidas punase tamme vanust saab määrata. Seda koore paksuse järgi. Et sentimeeter puukorba paksust on ligi sada aastat puu vanust . Ja ühe päeva võrra targemana ja vähemalt saja aasta võrra targemana pöördun temaga ühelt maalt koju tagasi.

Neeruti, lõikuskuu, 2010.

K: Kuidas saab määrata Tamme vanust ?

V: Korba paksuse järgi.

Laias laastus siis üks sentimeeter korpa on sada aasta vanust.

Nr. 395. Hara lahe jääl.

Naskalipoiste juttu rääkis mulle Kasispea merekaru ise. Harri Sandströmi jutt oli üks nendest, mis mindki kunagi kuulama pani ja kuulan vahel teda siiamaani, kuigi meest ennast enam polegi. Hara lahe jääl olid kunagi kalamehed nagu mustad täpid jääl kui kaugelt eemalt vaadata. Ja siis olid veel ühed mustad täpid, mis liikusid ühe täpi juurest teise juurde ja neid kutsutigi Naskalipoisteks. Need, kes kalameestele lahejääl käisid viina pakkumas ja see oli torganud nagu naaskliga viinajooja sisemust. Targa Harri kunagine jutt tundus mulle targana ja targad jutud jäävadki alati paremini meelde kui rumalad lood. Ja targad Naskalipoisid olid need, kes siis niimoodi targalt lisa teenisid.

Kasispea, 1994.

K: Kes olid Naskalipoisid ?

V: Need, kes kalameestele viina viisid kätte.

Ja sedasi lisa teenisid.

Nr. 396. Metsik portree.

Mõni ema saadab oma last eluteele mitu korda. Minu Jõepere mõisakaupmehest ema Juta tegi seda ühe korra ja seda siis kui ma olin seitsmeaastane. Ta tuli poetrepile ja nii läksingi esimest korda midagi uut avastama. Avastuseks sai Loobu jõe alguseks olev Jõepere Veskiallikate paisjärv. Tegin ringi ümber päris suure järve ja olin ühe metsiku mehepoja näoga ja olekuga. Seal kasvasid mõned suured remmelgad ja mõned venekeelsed vanamehed ootasid kokri õnge otsa. Ring ümber paisjärve kestis tunnikese jagu noorust ja hiljem olen väga õnnelik olnud, et see nii oli. Rohkem ema mind teele niimoodi ei saatnud ja tal polnudki vaja seda teha, sest ma iseseisvalt maailma selgeks õppisin ja emahoolt sealjuures enam ei vajanud.

Jõepere, 1979.

K: Kus asub minu Metsi portree ?

V: See asub Loobu jõe alguses, Veskiallikatel.

See oli elu esimene metsik portree.

Nr. 397. Minu parimad raamatud.

Kolm raamatut, mis mind on kõige rohkem valmis teinud, seisavad minu raamaturiiulil aukohal. See kolmas seal on Juhan Aare „Fosforiidisõda“ ja ilmselt üks parimaid dokumentaalteoseid üldse. Seal on pea kõike seda, mis targaks teeb ja head fotod kinnitavad seda kõike. Sealt järgmine teos on Fred Jüssi „Rebasetund“ ja saab sellest raamatust nii targaks kui targemaks, et kuidas on küll võimalik niimoodi sõnu meisterdada. Ja seda just seda teost lugedes saabki mõlemat korraga. Ja minu raamaturiiulil aukohal on Enn Tarveli „Lahemaa ajalugu“. Sealt saab nii targaks kui häid sõnaseadeid kui mõlemaid üheskoos. Ja ongi kolm parimat ette loetud. Just need kolm, mis mind teevad ja teinud on ning jäävadki seda tegema.

K. Nimetage autori kolm kõige lemmikumat raamatut !

V: Needsamad kolm siis.

Kolm lemmikut on olnud lemmikud väga pikka aega ja juba ammustest aegadest saadik minu lemmikud.

Nr. 398. Üks mees.

Üks tark raamat on ta kohe esimestest lugemishetkedest peale. Teeb targaks ja paneb lugema ja kindlasti ka järele mõtlema. Ja üks mõtlik mees oligi see, kes tahtis viia selle raamatu Põhja-Eesti koolide lugemisvarra. Ta ajas asja hoolega ja lõpuks see tema eesmärk ka õnnestus ja see väärtuslik ajalooraamat jõudis tema ettepanekul Põhja-Eesti koolide lugemisvarra. See mees on sama tark kui see raamatki. Sest ta on selle raamatu läbi lugenud ja teab targa mehe ja targa raamatu väärtust. Ja kahest targast sündiski Põhja-Eesti kooliuuenduse idee ning raamat ongi nüüd neljas sealses koolis aukohal lugemisriiulil.

K: Kas Tarveli „Lahemaa ajalugu“ jõudis Põhja-Eesti koolide lugemisvarra ?

V: Jaa, jõudis küll.

Selle tegi ära autor ise ja üpriski lühikese aja jooksul.

Nr. 399. Minu lemmik.

Minu lemmikuks sai vana Nikolai Baturin ühes armastuse talves. Lugesin kõik tema teosed läbi ja eriti „Noor jää“ sulatas mu vanapoisihinge. See armuromaan, mis ühe Vooremaise pere keerukast hingeelust rääkis ja mis mul endalegi siis Vooremaal uudistada ja avastada oli. Vana Nikolai ehk Niika on eestimaine nähtus ja ta veedab oma vanaduspõlve Mulgimaal ning väga vähesed seda maateaduslikku fakti ka teavad. Mina olen üks nendest ja mina seda kõigile huvilistele ka alati annan teada. Et üks eestimaalane nii tõetruult ühte Vooremaa pere hingeelu lahti jutustada oskab. See on ise üks paras imelugu ja vihjab sellele ise, et ju ta siis eluaeg Eestimaal elanud on ja elab siiamaani.

Talv, 1999-2000.

K: Millest jutustab Baturini romaan ?

V: Ühe Vooremaa pere siseelust.

Jutustab küll ja teeb seda vägagi sõnaosavasti.

Nr. 400. Kes tõi punased tammed Eestimaale ?

Punane tamm ajab mul pale punaseks. Noore mehe punased põsed meeldisid paljudele ja ikka küsiti, et kust sa nad endale said ka ? Saladus, mis punastama paneb, ei olnud kaua minu oma. Lobisesin ta varsti välja, et käin vahetevahel punaste tammede vahel näopuna kogumas. Saladus ehk minu armastus punaste tammede vastu sai avali ja kõigi omaks. Üksinda kolasin jälle tammede vahel ja keegi ei teadnud, et ma nendega räägin ja hästi läbi saan. Ja saingi paigalpüsivate puudega paremini läbi kui paigalpüsimatute külakraakadega. Ja kui midagi teada elust tahtsin, tõttasin ikka oma tammede juurde ja kraakade juurest ära. Kust võõramaised tammed Eestimaale said, seda ju kraakad ei rääkinud ja ka puud vaikisid sellest, kuni uus metsavaht oma suu paotas ja saladuse avas. Mõisnikud ehk aadlikud, rääkis mulle väherääkinud inimsuu ja saladuse teadasaamine pani mind punastama ja nii algaski minu metsavahiarmastuse ajastu, selline punapõskne ja targakstegev.

Neeruti, 1983.

K: Kuidas said punased tammed Eestimaale ?

V: Meremehed tõid Kanadast Euroopasse ja Aadlikud tõid Euroopast meile edasi.

Selline loogiline ühe puuliigi pikk teekond meile siis.

Nr. 401. Must-toonekure rand.

Sirgel mererannal kõndis suurte silmadega mees. Tal olidki suured silmad, mis veelgi suuremaks läksid kui ta rannaviirult suure must-toonekure lendu ajas. Sirgel liivasel rannasiilul ei näe just mitte iga päev must-toonekurge. Ja Virko Sirkli silmad ei lähe just mitte iga päev suureks ja suuremaks. Mida teeb vahel valge-toonekurg metsas või must-toonekurg sirgel liivarannalõigul, seda pole kerge ära arvata ja taibata. Ometi asi seegi kui paljunäinud ringikolajatel vahel silmad suureks miski ajab. Sirkel rääkis oma suurte silmade loo ära ja suureks said minugi silmad ja asi seegi kui vahel kohtuvad kaks kolajat, kes kolavadki selleks, et suuri silmi leida.

Mustoja rand, 1993.

K: Kas Must-toonekurge ikka kohtab ka mere ääres ?

V: Jahh, kohtab küll.

Kuigi seda juhtub siiski haruharva.

Nr. 402. Viu ja rebane.

Igavus, mis minuga Kauksi küla tanumal igal pool kaasas käis, pani mind ka kolama ümbruskonna metsades ja uitama väljadel, kus vaid iseennast nägin. Nii, üksinda saingi igavuse suurusest alles õieti aimu. Mängida iseenda vabadusega oli omapärane tunne. Ja vabadus, mis koos igavusega peaaegu alati kaasas käib, viiski mind mitmeks aastaks eluareenilt ja mind loeti kadunud asjade hulka. Väike elupeatus ühe kauge maja juures venis kolme aasta pikkuseks. Ja kui kõik huvitava nähtu ja kuuldu kokku võtsin, sai sedagi kõike piisavalt vähe kõike kokku. Ometi nägin seal rebast, kellega viu oma mängu mängis. Rebane, kes jookseb ja viu, kes teda mõne meetri kõrgusel jälitab, oli üks vähestest sealt leitud lugudest. Ja et lugusid vähe kokku sai, viiski jõulutorm mind lõpuks sealt minema. Ja üks rebase ja viulugu oli liiga väike lohutus, et tuule asemel mu pisarad pühkida.

Kauksi, 1996.

K: Mis mängu mängis Viu Rebasega ?

V: Igavuse mängu.

Ju siis oli igav ja muud polnudki tal teha.

Nr. 403. Loorkulli pesa.

Üks soe kevad meelitas mind linna pealt ära. Kolasin suure Vihasoo-Kasispea luha peal ringi ja sain aru, et sooja kevadet taga otsingi. Minu ammune tuttav – tuhkhalli kostüümiga välja-loorkull aitas mul mõttekaaslast leida ja nii kahekesi saimegi sooja. Loorkulli pesa leitakse harva. Minul oli ta leidmata ja kadedalt vaatasin iseendale järele kui jälle rooservast luha pealt ennast loorkulli pesa otsimas leidsin. Üks ammune kinnikasvav kraavike viis rooseinast läbi ja läksin piki seda märga põrandat mööda minagi kuni leidsingi loorkulli pesa enda. Seal oli kuhilas oksi ja kaislaid, pilliroogu ja kõrkjaid ja kaks udusulis loorkullipoega ka end liigutamas. Leidjarõõm sai otsija omaks koheselt. Õnnelikuna tulin tuldud teed pidi tagasi ja tahtsin igale vastutulejale rääkida, et millest ehitab loorkull oma pesa. Ja räägin sellest siiamaani ja kuna vaid vähesed seda lugu kuulnud on, siis panin ta lõpuks kirja.

Eru lahe servas, 1992.

K: Millest ehitab Loorkull endale pesa ?

V: Kõik need, mis loos olid välja öeldud.

Ehitab sellest kõigest, mis roostikus ka mererannas kättesaadav on.

Nr. 404. Talvekotkad.

Rahuliku Einar Tammuri soe süda keset külma talveilma oli kui minu jaoks loodud. Rahulik Einar ja tema rahutu süda andsid endast tunda ja nii kõndisime Laeva raba ümber oma päevaringi. Einar ei olnud suu peale kukkunud mees. Oma enda kõige kodusemast rabast olid tal pikad jutud mulle ära rääkida ja seda mees tegigi. Merikotka pesapuu juures seisatus aeg ja külm talvepakane tahtis meid haarata. Kotka pesapuu juures oli Einari jutt lühike: et siin ta nüüd on ja peame lahkuma, sest on õhtueelne aeg ning kotkad tulevad pesa juurde ööbima. Ja nii üks tarkusehetk lisanduski minu ellu ja targana ja targemana tulin talviselt retkelt tagsi. Hetk külmas jäi alatiseks meelde ja sealne tarkusetera samuti.

Laeva raba, 1989.

K: Miks suured Kotkad tulevad ööbima pesa juurde talvel ?

V: Et teised liigikaaslased seda endale üle ei võtaks.

Sedasi nad käituvad ja just seetõttu, et pesa üle ei löödaks teiste poolt.

Nr. 405. Tuvipüüdja mõis.

Tuvipüüdja mõis oli mitmetahuline. Kehalt vana ja aastasadu näinud, hingelt vananematu ja nooruslik ehk juugendlik. Keerdtrepp, mis ülesse tuvide juurde viis, pani südame lööma ja tuvid justkui oleksid mu südamelööke kuulnud ja hakkasid üleval ennatlikult sebima. Kiirelt viis redel mind ülesse ja kiirelt sulgesin ukseava võrguga. Ja siis algas maailma kõige metsikum tuvijaht. Käsitsi võtsin vastu aknaklaase pekslevaid linde kinni ja ennäe imet, nad lasid seda teha. Valisin erksamate sulgedega isendid välja ja panin väiksesse seljakotti. Tuvipüüdja mõis vaatas mulle eemalt koduaknast juba vastu. Ja need minu tuvijahilkäigud said minu varajase nooruse parimateks mõisapaladeks.

Neeruti, 1985-1990.

K: Mis mõisatornist käib jutt ?

V: Neeruti mõisa tornist käib jutt.

Eestis on väge vähesed mõisad tornimajakesega ja Neeruti on üks nendest.

Nr. 406. Mõisa tuvipüüdja.

Eemaltvaatav mõisahäärber tundus üksildane vaid esmapilgul. Tuvid, kes seal ülal peatuspaika leidsid, tegid juba siis häält ja lendasid kui ma veel ülessegi jõudnud ei olnud. Ometi tuvijaht paljaste kätega õnnestus mul palju kordi. Ja kinnipüütud tuvidega oli mõndagi peale hakata, näiteks kullikorvi peibutuseks panna. Ja seda ma varajases nooruses tegingi. Ja vastu klaasakent pekslevate tuvide seast valisin värvikirevamad välja, et need paremini kullikorvis peibutuseks sobiksid. Nii sai üks ainulaadne mõisatorn ainulaadsust juurde, sest üheski mõisatornis ei ole keegi paljaste kätega tuvisid kinni nabinud.

Neeruti, 1985-1990.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas autor püüdis käsitsi Tuvid kinni ?

V: Jaa, lugu tõene, autor sai käega Tuvisid püütud.

Tuvid pekslesid vastu klaasi ja Tuvipüüdja sai oma tahtmise.

Nr. 407. Hiireviu abiline.

Rahmeldav märtsilaps on harv nähtus. Tavaliselt ta seda ei tea, aga vahel siiski. Tal on oksasaag ja köiejupp ning pisut traati varuks kui ta mõnda kodukandi metsatukka külastab ja mitte niisama. Sündima peab mõni uus tehispesa märtsilind hiireviule. Lind, kes ise endale kodu rajada ei oska, võib tunduda kummaline. Märtsilind saab sellega reeglina ise hakkama, vaid siis ja seal, kus sobivaid pesapuid võtta ja valida on. Igas metsanurgas pole aga pesapuid valida, seda eriti nooremais kuusikuis. Ja sinna ma oma tööriistadega lähengi ja tunni jooksul valmibki mõni uus viupesa, mis siis, et märtsilapse meisterdatud. Ja põnevus põues, on jälle kuhu jaanikuus tagasi pöörduda, et kas tehispesa on asustatud või mitte. Ja sageli ongi ! Ja märtsilaps on siis veel rohkem märtsilinnu moodi.

Neeruti, 1985-1990.

K: Kas Hiireviu tuleb temale mõeldud ja rajatud tehispessa ?

V: Jaa, tuleb küll.

Kuigi mitte väga sageli ta teeb seda siiski.

Nr. 408. Mullikad tulevad.

Aasakolaja sai minu üheks nimeks juba ammustest aegadest saadik. Roheline maa, mis vaibana tundus, meelitas mind uitama seal, kus ühtegi omaealist vastu kunagi tulemas ei olnud. Julgelt läksin üle väljade kopli ühest servast teise, et ennast seal üles otsida. Lisaks tahtsin näha seal kiivitajapoega või siis viimast sügisest viud või rebast üle välja jooksmas. Kolaja, kes enda seljatagust ei näe, olin ma kogu aeg. Ja kord kui üle õla vaatasin, oli suur mullikakari mul järel. Igavus vist ajas nad jalule ja mulle järgnema. Aga ma ei peljanud neid ja jõudsin peagi koplitarani, et sealt üle ronida. Ja nii veel mitu korda kuni sellega harjusin kui jälle kolamas olin. Mullikakari seljataga oli see, mis mind alati ehmatas. Ometi ei tundnud ma kunagi hirmu nende ees ja jälle olin minemas üle rohelise välja, et siis aeg-ajalt seljataha vaadata. Teadagi miks !

Neeruti 1980-1990.

K: Mis ajas Mullikad jalule ? 1. Lootsid süüa saada. 2. Igavus tegi seda. 3. tahtsid mind rünnata.

V: Igavus.

Igavus ajas Mullika karja jalule ja ei miski muu.

Nr. 409. Sarvepeitus.

Üks sarvepeitus oli minu väike mäng. Tegin lastelaagrit Palmses pealinna lastele ja siis mu peas sarvemängu idee küpseski. Kodukapi pealt võtsin ühe mitmest sarvest endaga kaasa ja näitasin lastekarjale. Paarkümmend avatud suud ja silmapaari nägid õhtul sarve ära ja said teada, et homme hommikul tuleb see üles otsida ümbritsevast mõisapargist. Nii läkski ja sarve panin õhtuvidevikus Kuradikivide taha peitu. Hommik leidis lapsed otsimas ja peidus sarv lõpuks leitigi ühe tüdruku poolt. Sarvepeitus ise on hea mäng. Soovitan igaühele, kes leidjalapse õnnelikku nägu näha soovivad.

Palmse, juuli 2000.

K: Kas Sarvemäng sai mängitud ?

V: Jaa, Sarvemäng saigi edukalt mängitud.

Oli Laste seas väga popp ja meeldis kõigile, eriti sarve leidjale.

Nr. 410. Rebane magab.

Kui rebane magab, siis on vist öö või õhtu, arvasin ma kunagi väiksena. Elu ja suuremaks kasvamine tegid selles tarkuses korrektuure ja ühest sellisest tahan ma ka jutustada nüüd. Assamalla luht Virumaa südames on kevadise suurvee aegadel vee all ja ka hea linnupaik, kus mitmesugused veelinnud peatuvad. Lehekuus kui karstijärv maa sisemusse kaob, kaovad ka veelinnuparved sealt ja järgi jääb üks üksildane inimhing. Seal luha servas metsatukast ajasin päise päeva ajal rebase jooksu ja pidasin kohe maha mõttetalgud, et kui palju ma rännuteedel üldse olen magavaid rebaseid jooksu ajanud. Neid sain kokku päris palju ja ega rebane päeval magabki enamasti, seda tõdesin 29 aastaselt luhaservas mätta otsas istudes, kus rebase magamisase kohe kõrval oli. Nii ma tõdesin ja 29 aastaselt targaks saada on ka päris suurejooneline saavutus.

Assamalla, jaanikuu, 2001.

K: Kas rebane magab päeval ?

V: Jaa, magab küll.

Eriti kui kõht täis on ja muud pole teha, siis magab ka päise päeva ajal.

Nr. 411. Juba seal !

Kord paadiga Võrtsjärvel sõudes tuli kahel mehel, minul ja Anti Vasemägil hea idee, käia ära paadiga kaugelt eemalt paistval saarel. Väike paat ja kaks meest said omavahel hästi läbi ja saar tuligi jõudsalt aina lähemale. Kui paat saareranda sahises, läksid kolm musta kormorani sealt lendu ja jäidki meie kohalolekuni ümber saare tiirutama. Juba seal ! Nii imestasid need, kes kormorani uudist meie suudest kuulsid ja meile tunnustavalt otsa vaatasid, sest Võrtsjärve jaoks uue linnuliigi avastanud olime. Kaks suuremat meest me nüüd olime ja vaatasime igatsevalt Tondisaare poole, kus mustad kormoranid mustade tontidena elasid. Aastakäik kandis siis numbrit 1993 ja kormoran oli meil siis veel vaid merelindude nimekirjas.

Tondisaarel, jaanikuu, 1993.

K: Millal vallutasid Kormoranid meie siseveed ?

V: Eelmise sajandi üheksakümenndate alguses.

Siis kui meri juba neil vallutatud oli saanud.

Nr. 412. Mingi vabastamine.

Sügispäeva näo võib kujundada väike vilgas loomake. Et keegi kanavargil kanaaias käib, oli Õiemetsa talu ammune avalik saladus. Kes pahandusetegija nime kannab, oli ise saladuseks ja seda seni kuni valmis sai meisterdatud püügikast. Kastike pandi püügivalmis ja hommikuks oligi kastiluuk kinni kukkunud. Saladuse lõpu nimeks sai mink ehk ameerika naarits. Loomakest ära tappa ehk maha lüüa, ei olnud kellegi erisoov. Küll, aga taheti pahandusetegijast lahti saada. Vanaema, kes kõike hoomas, pandi autosse ja kastike loomaga auto pagasiruumi ning sõit algas Sagadi mõisa poole, topisetegija Peeter Hussari poole. Peeter oli kodus ja siis katkesid kolm inimest pea ühekorraga. Topiseks teha me loomakest ei soovinud ja viisime ta hoopis metsatee servas kulgeva kraavi kaldale. Kastiluugist ronis ta aeglaselt välja, nuusutas vabaduse lõhna ja kadus kraavikalda rohu sisse. Õnnelikud olid ka kaks kahejalgset, kes heale mõttele olid tulnud, et loomakese vabadus suurem väärtus on kui topis riiuli peal.

Neeruti-Sagadi, sügiskuu, 1997.

K: Kas Mink jäi kastlõksu kinni ja sai kinni püütud ?

V: Jaa, Mink sai kinni püütud.

Ja Mink sai hiljem lahti lastud.

Nr. 413. Ühe tee peal.

Ühe tee peal võid kogeda paljut ja pea kõike. Ühe laudtee peal jätkus minu Lahemaine teekond ja seda laheda giidina. Inimrühm inimrühma järel kõndisin üle Viru raba laudtee koos nendega ja tegin inimesi targemaks. Ekskursioonigruppide vahepeal jõudsin seda teha ka ilma rühmadeta ehk üksinda. Laudtee peal kõnnivad teisedki elusolendid kui vaid inimjalad. Ja neis t teistest jäävad igasugused jäljed maha, mis ilma looma ennast nägemata, millestki jutustavad. Nii olen leidnud laudtee pealt rebase ja kährikujunne ning nugise omasidki. Ju siis loodus näitab oma tarkust ja loomadki kasutavad laudteed raba ületamiseks. Seda kõike rääkides kuulatakse mind hardunult ja ise tõdesin, et hea on olla giid, kel saladusi ja üllatusi varuks on. Nii nagu minul.

Viru raba, 1991-2003.

K: Kas metsloomad kasutavad laudteed liikumiseks ?

V: Jaa, Nad teevad seda paljud.

Ilmselge kohastumus loomariigis inimesega ja inimesega kaasaskäivaga.

Nr. 414. Minu meretee.

Vaikne bussipeatuse märk Muike, räägib mulle iseenda eest. Vaikne on ümbritsev küla ja suure seljakotiga mees, kes vaikusest lugu peab. Hingerütm ja sammude kaja, mida vaid tema ise kuuleb, on tema kell ja päevakalender, mis tal kunagi sassi ei lähe ja mille järgi ta elu kulgeb. Kilomeetripostid on tema rajamärgid ja Palmse külje alt loeb ta Vihasooni neid kokku kümmekond tükki. Iga märk räägib eesmärgist, milleni ta jõuda soovib ja selleks on Kasispea rannaküla ja Sandströmite hoovipealne. Meretee, mis mõisaalleega algab, saatis mind palju aastaid. Tee, mis suure rahvuspargi poolitab, oli huvitav ja huvi tee ning rahvuspargi vastu ei saanud kunagi otsa. Vahel tegin peatuse Ilumäe kabeli või Pahlenite ausamba juures ning kogusin viimaseid jutustavaid sõnu Vihasoos, Loobu jõe sillal, et suurpere köögis mitte ilma sõnadeta olla. Hiline jõudja olen ma olnud maast-madalast ja teekäija samuti. Kaugetest aegadest rääkiv tee mereni tegi mind uueks poolsada korda. Ühe ja sama ukse taha jõuda, on seda vist isegi vähevõitu. Ometi uitan ma ka aastakümneid hiljem oma mereäärsel teel, vahel unes ja vahel ilmsi. See, kuidas meri läheneb, sellest räägib nüüd üks paljukäinud mees ja vaikselt kuulab ta iseennast.

Palmse-Kasispea, 1991-2006.

K: Kus asub minu meretee ?

V: Nii nagu jutus kirjas, et Palmse ja Kasispea vahel.

Pikk teekond ühe rannapere kodu juurde oligi minu meretee.

Nr. 415. Kähriku püüdmine.

Üks poisslaps, kes rebast kinni tahtis püüda, pani uruava juurde püünisrauad ülesse. Talvelõpp oli valge maaga ja rebasejäljed rääkisid. Rääkisid rebasejutte, mis ilma sõnadetagi arusaadavad ja mis lapsest poisi valmis tegid. Rauad olid üleval ehk püügivalmis nädalajagu päevi ja ühel pühapäeval tahtis poiss nad sealt rebaseuru juurest ära tuua. Kui künkatagune vaade avanes, läks kaduma poisihingest lapsehing. Eemal lumel konutas kährikkoer ja ise jalgupidi püünisraudades kinni. Kui elu esimesest ja viimasest kinnipüütud kährikust karusnahk oli saanud, oli lapsest ja poisist saanud

mehehakatis ja ehk seda oligi ta hinges soovinud. Et kährik poisist mehe teeb, oli väike aasapealne elust leitud muinasjutt.

Neeruti, Rebasemägi, 1987.

K: Kas autor püüdiski püünisraudadega elu ainsa Kähriku kinni ?

V: Jaa, täpselt nii see oligi.

Elus ühe korra edukas jahimees olla, oligi selle loo moraal.

Nr. 416. Kreutzwaldi juures.

Kreutzwaldi ausamba juures on paljutki peale hakata. Tavaliselt seal käiakse lihtsalt vaatamas ja ehk ka pildistamas ning minnakse edasi oma päevateekonnal ja eluteel, aga vähesed teavad, et seal kunagi looduskaitsepäeval loodusviktoriinis võisteldi. Kokku tuldi siit ja sealt Virumaalt ja koolide võistkonnad panid teadmised proovile. Kaks korda osalesin minagi seal oma kodukooli võistkonnas ja seda seitsmendas ja kaheksandas klassis. Ja teisel korral oli au meie võistkonnal äragi võita. Ja auhinnalauast võis igaüks omale meeldivaima auhinna võtta ja seda tegin minagi. Seestpoolt õnnestatud puuseen sai minu omaks. Kodus panin sinna linnusuled sisse nagu vaasi ja need ei õitsenud kunagi ära ja puuseen ise kapi peal tuletas looduskaitseviktoriini meelde ka siis kui seda enam ammugi seal Jõepere küla tanumal ei peetud.

Jõepere, 1986-1987.

K: Kus asub Kreutzwaldi sünnikohta tähistav ausammas ?

V: Jõepere külas.

Ja seal peeti pikka aega koolidele loodusviktoriine.

Nr. 417. Põdrasarve saagimine.

Surnud põder oli sügiseses metsas. See pinginaaber Kalle Koivistoineni leitud põder oli kuuliauguga küljes ja ajas ebameeldivat laibalõhna. Et tal kaks kaheharulist sarve peas olid, see viis pinginaabrid rauasaega peale koolipäeva sinna põdra juurde kohale ja algaski põdrasarve saagimine. Saagijaks olime mõlemad vaheldumisi. Et põder laibalehka ajab, siis pidi saagija sarve saagides hinge kinni hoidma ja seda ei saa ju teha lõputult. Nii kordamööda ja mõne minuti kaupa saidki mõlemad sarved saetud ja kumbki pinginaaber sai ühe sarve omanikuks. See sarv on mul siiamaani kapi peal. Ja sarve otsas on näha saagimise jäljed. Ja need ei kao kuhugi, nagu ei kao kuhugi kahe leidliku pinginaabri metsast leitud sarvelugu.

Vandu, sügis, 1983.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas sarv sai saetud ?

V: Jaa, mõlemad sarved said saetud.

Ju siis oli sarve vaja ja ju siis tuli selleks ka metsa minna ja sarved ära saagida.

Nr. 418. Kaunid kuldkingad.

Kunagi ma armusin, see oli kevades. Armusin mõnda lilleõide ja minu elukevadesse tuli ühe lille armastus. Need lilled, mis teisel pool jõge kasvasid, kandsid Kaunis-kuldkinga nime ja jäid mul korjamata ja vaasi panemata. Selle asemel käisin neid jõeäärses metsas lihtsalt vaatamas ja minu ilumeel sai ka niimoodi suuremaks. Harva kui esimene lemmiklill metsast leitakse. Tavaliselt on ta vaasi pandud sünnipäevõis. Mina unustasin kõik vaasililled sootuks ja kevadhõngulises metsas käisin oma kuldkinga otsimas. Ja leidsingi nad hõredast metsast ülesse ning õnnelikud lühidad metsaretked olid leidnud ühe uue mina, sellise lilleõiekujulise. Esimene lemmiklill jäigi selleks kogu eluajaks. Kui esimese armastuse tuhin mul jälle peale tuleb, siis lähengi seda otsima ja kui kuldkinga üles leian metsa alt, siis olengi jälle armunud selles uues kevades. Ja seda ma igal uuel kevadel aina tahangi.

Neeruti, 1980-1995.

K: Milline on autori lemmiklill ?

V: Selleks on seesama loo kangelane ehk Kaunis-kuldking.

Ja sai lemmikuks üpriski varakult ning on seda senimaani.

Nr. 419. Viitna metsas.

Jutustav giid olin kaheksa aastat. Jutustav kaheksa aastat möödus kiiresti ja jutustav aeg saigi kokku loetud. Viitnal sai palju kordi jutustav päevateekond oma alguse või lõpu. Päeva naelaks olema, harjusin ma ise ja alati teenisin ka jootraha ja aplausi välja. Viitna jutud ei olnud alati vaid mind ennast täis. Seal olid ka jutukesed möödaniku aegadest kui kõrts juba olemas oli ja suur maantee seal kulges idast lääne suunas... Ja maanteeröövlite jutt meeldis alati kõigile, mis siis, et jutt ise kurjust täis oli. Nad olid elanud külast lõuna pool asuvas metsas, seal kus sügavad orud ooside vahel ja sealt nad alati tulid ja sinna nad alati lahkusid. Maanteeröövlite jutud viisid kõigi kuulajate mõtted kaugesse minevikku ja see minu kui jutustaja eesmärk oligi. Päevad möödanikus said ümber ja minu giidiamet sai ka möödanikuks. Tagantjärele hea meenutada kui maanteeröövlite jutud kuulajaid ära tegid.

Viitna, 1995-2003.

K: Kus elasid kord Põhja-Eesti kuulsaimad maanteeröövlid ?

V: Viitna paksus metsas.

Seal orgudes ja aukudes nad elasidki.

Nr. 420. Talvine piiritaja.

Üks väike piiritajalugu sai talvest leitud. Väikse Hulja aleviku keskel puufirma Aru Grupp õue pealt ma loo leidsingi. Seal valvuri putkas oligi keset talve elus piiritaja. Ja ta oli väikesest peale seal üles kasvanud ja kasvatatud. Maast olla ta leitud väiksena ja ta oli söönud kõike, nii hakkliha kui kohupiima kui mannaputru. Ja nii suureks saanud, aga mitte lendama õppinud. Ja talvine piiritajalugu oli ise väiksem või suurem ime ja ma esitasin talle luuletuse : piiritaja näärid. Ta kuulas mind ära ja rohkem ma sellist talvist piiritajat ei tea, kes putru ja liha sööks ja kes ei oska teha seda, mida iga piiritaja teha oskab-lennata. Minust jäi ta maha keset talvepäeva ja talvine päev piiritajaga, kes lennata ei mõista, oli linnumehe jaoks pisut kummaliste seast.

Hulja, 2009.

K: Kas Piiritaja kasvas üles inimese juures ?

V: Jaa, ta kasvas üles ja elas seal ka pika talve üle.

Harukordne sündmus Piiritajate ajaloos.

Nr. 421. Kotkanina leid.

Kaks meest, kes toidavad Alutaguse sääski, on jutukad. Kahe lisakust laenatud jalgrattaga on nad teel sinna, kuhu harva satub inimese jalg. See Muraka raba äärne tundmatu paik on kauge ja tundmatu ja tahtmata välja näidata suuremat hingevõbinat, kaks meest parandavadki maailma. Kui tee lõppeb, minnakse edasi jalgsi ja siis vakatab noore kotka kisa peale kahe mehe jutuvadin. See metsane viirg, mis sügavale rabasse tungib, näeb kahte meest, kellest üks otsib midagi ja ülesse vaatab, märkamata vanemale mehele midagi vastata või öelda. See noorem olin mina ja noore kaljukotka hüüd viis mu sõbra – vana metsavahi Heino Saarele sootuks meelest. Ja kui männiladvas paistma hakkav kotkapesa leitud oli, olid kaks meest peale mõneminutilist vaheaega jälle jutukad sõbrad, keda ülalt kaks noort täissulis kotkast uudistasid. Uue kotkapesa leidmine oli kahele mehele sõpruse tänu selle eest, et hommikul vara tõusti, palju kilomeetreid maha vändati ja üldse suve taga otsiti. See kotkapesa Kotkaninal sai ka samal sügisel juba kaitse alla kui uus kaljukotka pesa ja seda kotkakorüfee Einar Tammuri eestvõttel. Tagasiteel kaks meest õnnest vaikisid ja joobusid ja unustasid looduse rõõmuks isegi sääski surmata ning neid nähti õhtul alevi peal kaelakuti koos ringi tuiamas.

Kotkanina, 1993.

K: Kustkohast sai Kotkanina omale nime ?

V: Eks ikka sealsest kotkapesast.

Juba ammustest aegadest saadik on seal kotkad elanud ja nime andud kohale ja ka kinnistanud.

Nr. 422. Kassikaku rünnakud.

Hiiri või mügrisid jahtiv suur öökull kassikakk on tuntud tõsiasi. Et üks talvine näljane kassikakk pardijahil käib, seda kuulsin esimest korda elus Koit Lepiku käest. Metsloomade söötmisplats oli lähimast veekogust kaugel. Sinikael-pardid, kes sealt vahel õhtuti üle lendasid, tegid sellele seal silma ja hakkasid sinna keha kinnitamas käima. Ja suur öökull sai sellest pardikisa järgi teada ja hakkas ise pardikarjast matti võtmas käima. Videvikutunnil ta tuli mõne lähema kuuselatva ootele ja sai enamasti seda, mida tahtis-pardiprae õhtusöögiks. Pardid, kes vaenlast teadsid, ei suutnud siiski tühja kõhu kiusatusele vastu panna ja olid jälle platsis, mis siis, et surm ise neid varitses sealsamas lähedal.

Neeruti, 2003.

K: Kas Kassikakk tõesti passis ja ründas Parte ?

V: Jaa, tõesti ta tegi seda.

Ilmselt teadis, et kus kerge saak ees ootamas on.

Nr. 423. Esimene hotelliöö.

Elu üks lehekuu oli täies õites. Ta õitses minu sees ja ümber ja saabusin suure kollase reisikotiga Palmsesse. Lahemaa kõikide giidide ema ehk naisülemus Anne Kurepalu tervitas mind lahedalt ja hakkas nuputama, et kuhu mind öömajale panna. Nupukas keskeas daam viis mind Palmse Park Hotelli teisele korrusele ja avas ühe toaukse ning minust sai kohe – kohe avatava hotelli esimene ööbija, mitteametlik, aga esimene siiski. See Hamburgi mehe Horst Freitagi avatud hotell Palmse mõisa viinaköögis pidi tema kätte jääma rendile kahekümneviieks aastaks. Esimest ööbijat tervitas ta järgmisel hommikul puises ja lonkavas eesti keeles ning austas uut giidi hommikueinega. Hea on olla elus esimene ! Seda ma olingi Palmse hotellis ja minu otsiv vaim oli leidnud esimese ööbija austava tiitli seal.

Palmse, lehekuu, 1996.

K: Kes oli Palmse hotelli esimene ööbija ?

V: See oli autor.

Tõestisündinud lugu ja esimene olla on uhke ja hää.

Nr. 424. Letipeale jõudmine.

Mereäärne mets hakkas lõppema. Jäänud oli veel vast pool kilomeetrit, siis pidanuks meri paistma hakkama. Üks talupoeg tuias maja lähedal ringi, küsisin temalt, et kas olen Letipeale jõudnud ? Vastuseks oli sõbralik peanoogutus. Ise tuiasin ka ringi, justkui ei teadnuks, et kus pool meri on. Kusagil ta pidi ju olema ja hüüdev merikotkas kinnitas seda omalt poolt. Kompassita matkajana uitasin ja uitasin kuni mereviirg end reetis. Letipeale jõudmine 1991 aasta lehekuus oli esmakordne kui säärane. Et ma selle maanurga päästjaks saan ja igavesti end temaga seon, seda ma siis kohe kindlasti ei teadnud. Lihtne rõõm sinavast merest, tegi mind ära ja rohkemat mulle siis polnudki vaja, kuigi ma ise ei aimanud ega teadnud midagi.

Letipea, lehekuu, 1991.

K: Kuidas leidis autor Letipea esimest korda ?

V: Just täpselt nii, nagu loos kõik kirjas oli.

Et küsisin esimese hoovi pealt, et kus ma nüüd olen ka.

Nr. 425. Jäätükkide peal.

Pärnu lahe jää oli juba läinud. Mõned laisemad ja mõned virgemad biotudengid sõitsid väikse laevaga lahele, et välipraktikumis targemaks saada. Mina sain targemaks lehelugemisega. Karge aprillilõpu ilm tegi oma tööd minuga, kes seda pelgas ja all kajutis viimaseid leheuudiseid luges. Praktikumi juhendaja oli tark mees. Tarkus, mis temast üle jäi, voolas loenguna tal suust välja ja oli vaid ilma ühe kuulajata-ilma minuta, seda seniks kuni valju häälega mindki välja hõisati. Sõnapaar – hülged jääl, tõi mullegi aru pähe, et vaja laevatekile minna ja seda ma tegingi. Kolm hüljest lesisidki jäätükil. Ja kolm hüljest olid need, kes ärakaranud inimhinge lõpuks köitsid. Nad ei kartnud laeva ega inimesi laevalael. Ju nad siis teadsid oma väärtuseid ja seda läksin uudistama minagi.

Pärnu laht, jürikuu, 1994.

K: Kas kevadised hülged on julged ja ei karda inimest ega laeva ?

V: Eriti ei pelga küll mitte.

Ilmselt on nad ka laisad ja kui kõhud on täis, siis ei raatsi head lesimispaika maha jätta.

Nr. 426. Pardi ajamine.

Lahemaa ornitoloogi elu oli tollase aja üks huvitavamaid. Ronisin mööda jõekaldaid ja rabaservi ning mõõtsin sammumeetriga rannajoont. Kord piki Võsu jõge matkates, ei teadnud ma mitte millegi põhjal arvata, et olengi asulas kohal. Jõekaldail kasvasid lepad tihedasti teineteisel pool ja see varjas vaate majade suunas. Kui jõevees kirju sulekuuega part piki jõge allavoolu suundus, haaras lahedat ornitoloogi meeletu jälitamistuhin. Arvasin kirju sulekuuega sinikael-pardi avastanud olevat ja tahtsin oma sõnadele kinnitust saada. Kui Võsu jõe silla juures Võsu alevi silt paistma hakkas, sai ka saladus kohe riidest lahti võetud-kodune muskuspart oligi minu suur haruldus jahedas vees ja lasin tal rahus minna...

Võsu, lõikuskuu, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, tõene, täpselt nii ma leidsingi Võsult ühed pardid.

Harva kui valesti linde määran, aga seekord siis oligi see kõik tõesti nii.

Nr. 427. Talvine laulik.

Vello Antons oli Parksi küla mees. Minusse suhtus ta Parksi mehe moodi ehk sõbralikult ja heatahtlikult. Alati kui sinna külatanumale jõudsin, pani ta mind oma küsimustega proovile ja see mulle alati ka meeldis. Ühel pühapäeval keset näärikuud, äratas ta mind järgmise küsimusega: kes meie lindudest laulab talvel ? Minu vastuseks oli kõrvalepõiklev vaikus ja vana turjakas mees võttis mind seejärel nii-öelda enda seljataha sleppi. Parksi vana paemurru juures kasvas suur kuusepuu. Seal kahe-kolmandiku peal oligi kuuseoksas linnupesa ja selle omanik pidigi talvel laulma. Nüüd oli linnumees varmas vastamiseks, et see lind on kuuse-käbilind. Linnuke oksa peal jäi sel valgel päeval meil nägemata. Ju siis polnud käbilinnu õnne ja teda polnud kodus. Õnneliku vanamehe ja minu sõprus sai aga turjakust niimoodi juurde...

Parksi, 1993.

K: Mis lind laulab meil talvel ?

V: Kuuse-käbilind.

Ja lisaks laulule ka teeb pesa juba keset talve kui toitu ehk käbisid kõige rohkem saadaval on.

Nr. 428. Nad kogunevad ja räägivad.

Pargivaikuses ma leidsin end vahel harva ülesse. Alati oli keegi, kes vaikuse minema ajas ja nii alati kui vabadel hetkedel pargikolaja olin. Hommikuti kogunesid Neeruti koolipoisid ja tüdrukud mõisa ette

bussi ootele. Väike sagin koolijüngrite seas käis asja juurde ja vaid mina olin peaaegu alati teistest pisut eemal ehk eraldi ja vaatasin kolme suure hiidvana lehiseladva poole. Sinna kogunesid ümbruskonna hallvaresed ja mõisahakid ning väike häälekas sagin sulejüngrite seas käis asja juurde ja vaid mina olin selle pea ainuke hoomaja. Rõõmu tundsin ma varesehüüust ja hakikisast ehk nende omavahelisest keelest. Oma arust oskasin ma seda keelt ja sain sellest aru ja vaid sagivad koolijüngrid ei saanud aru, et vaid mina kõigest aru sain.

Neeruti park, 1980-1990.

K: Kas Hakid ja Varesed räägivad hommikuti ?

V: Jaa, nad teevad seda.

Ju siis on neil midagi üksteisele tähtsat öelda.

Nr. 429. Jalg lahasesse.

Minu kodukasvanud märtsisõber hiireviu sai kaevumajakeses suureks linnuks. Lendamise ruumi tal küll seal pisikeses ruumis ei olnud, aga ometi oskas ta seal oma jalga vigastada ehk välja väänata liigesest. Viujalg paistetas üles ja vajas arstiabi. Võtsin ta kaenlasse ja algas teekond läbi küla, mõisapargi ja üle jõesilla. Loomatohter Harri Juhanson juba teadis minu tulekust ja viipas aiatoolist õunapuu alt mulle kui seisatusin eemal tee peal. Linnulaps pandi maha ja algas linnujala lahasesse panek. Loomatohtri kaks suurt hundikoera tulid asja uurima. Linnulaps ajas suled turri ja tiivad püsti üles, aga koerad ei olnud kurjad ja ei teinud lapsele midagi. Lõpuks sai jalg kinni pandud ja tänulike silmadega inimlaps läks tuldud teed mööda koju tagasi. Kuu aja pärast võeti jalg lahasest ja ennäe imet ! See jalg oli terve. Viulaps ja poisslaps olid õnnelikud mõlemad ja õnn oli ise kaevumajja toodud.

Neeruti, lõikuskuu 1984.

K: Kas lahasesse pandud Viu jalg kasvas kokku ja sai korda ?

V: Jaa, sai korda.

Läks mitu nädalat, aga jalg kasvas lahases jälle kokku ja saigi korda.

Nr. 430. Kotkamäng.

Paadiga mees sõudis end Eru lahe keskele välja. Seal ta puhkas pisut ja algas linnuliigimäng. Kui kümmekond linnuliiki olid kokku loetud, sekkusid mängu kaks noort merikotkast. Juba suured ja täissulis ja tumepruunid, mängisid nad õhus oma mängu nagu väiksed lennukid ja nende mängulust ei saanud mängides otsa ega läinud kaduma. Eru lahe keskel sai kotkamäng mängitud. Kui paadiga mees oli Käsmu poolsaarele jõudnud, mängiti sealgi kotkamängu edasi, tegelased ikka needsamad kaks noorlindu. Urbaniseerunud merikotkas ei mängi vaid iseendale. Leides keset lahte pealtvaataja, mängiti talle eriti suure lustiga kotkamängu ja ainuke pealtvaataja unustas iseenda. Ülevoolav mängulust haaras pealtvaataja enda embusesse ja terve pikk päev möödus mul lahel mängides. Olid ju veel väiksedki mängijad-tiirud ja kajakadki, sekka kosklaid või tuttvarte. Eks nemadki vajavad pealtvaatajat, et end avada kellegile ja seda paadiga keset lahte jõudnud mees teada saigi. Õhtul rannas oli ta ise päevapikkust mängu täis. Ta pani mänguloo kirja ja unustas kõik muu sootuks.

Kasispea, 1997.

K: Mitu linnuliiki elab Eru lahel ?

V: Vast paarikümne ringis.

Just nii palju neid seal alaliselt elabki.

Nr. 431. Peab põlema !

Targa mehe tark jutt räägib. Tarkuri enda näost on tarkust ka näha ja kätega vehkimise abil saab ta veel targemaks kuulajate silmis. Oandu looduse õpperajal tegin targemaks tuhandeid kuulajaid. Ju siis nägin piisavalt atraktiivne välja ja see rääkis ise vahel sõnade eest. Esimene Miks küsimus, küsiti minult ka Oandu rajal. Et miks nõmmemännikud maapinnalt põlema peavad süttima. Ja vastus tuli ka hea: männiseemned ulatuvad siis mullakihini ja idanevad ning sünnib metsa järelkasv, noored puukesed. Eri põhjustel põlema süttinud metsaalusel põleb ära kuiv sambla ja samblikukiht ning ongi vastus miks küsimusele käes. Käte ja jalgadega siiski saab paljustki end arusaadavaks teha, sest miks muidu miks küsimusi sulle esitatakse.

Oandu, 1999.

K: Miks nõmmemännikud peavad aeg-ajalt põlema ?

V: Nagu loos kirjas, siis selleks, et männiseemned idaneksid.

Selline vähetuntud tarkus siis.

Nr. 432. Sinijärve kalamees.

Ühest suurest korpulentsest mehest sai mulle kannatlikkuse eeskuju. Kohtasin teda vahetevahel Orajärve või Tagajärve kaldal. Seal ta vaatas oma ainitise pilguga õngekorki ja muhedal pilgul lasi mindki endale sealjuures lähedale. Kaarel Murakas oli üks üksildane kalamees. Sovhoosi saunamehena teenis ta natuke elatisraha ja ülejäänud vabad hetked vaatas õngekorki või õhtupoolikute päikest Võduvere-Neeruti küla piiril asuva kollase maja lävel. Peiduline Sinijärv pidi hoopis kinnikasvav rabalaugas olema. Nii räägiti ja arvati ja keegi ei teadnud, et kas seal ka kalu on. Saladusliku külamõistatuse rääkis lahti Kaarel ise. Ta olla seal päevade viisi kalu õngega passinud, kuid ikka ilma kalata jäänud ja tühjalt tagasi tulnud. Rabalaukas kalu ju ei ela. Nii kinnitab iga tark raamat ja selle tõestuseks oligi kannatlik vanamees ja kalamees, kes ikka ja jälle Sinijärvel ilma kalata jäi.

Neeruti, 1979-1984.

K: Kas Sinijärves elab kalu ?

V: Ei ela.

Sest seal pole piisavalt toitu ja hapnikku samuti mitte.

Nr. 433. Orava ajamine.

Park, mis sügises üksi seisab, on haruldane nähtus. Keegi on ikka seal midagi tegemas, kas niisama elu või armastuse pärast. Kuidas keegi. Minu teine armumise park oli ka natuke elu täis. Kõige rohkem naelus mind ja Merlet oravapoiss, kes maapinnal askeldas. Seebikarbist fotoaparaat ei olnud see, millega oleks ta jäädvustatud saanud. Seda kui meie armumise askeldav tunnistaja. Me puudutasime hetkeks teineteist ja saime üksteisest sõnadetagi aru, et mis meil plaanis on. Ma tegin kaare ja jõudsin teisele poole oravat ning tulin tema ja Merle poole Ja armastuse ilma sõnadeta kavalus õigustas end. Oravapoiss läks Merle poole ja pilt saigi tehtud. Sügisese maailma parimad ideed sünnivad armastusest. See saigi sügishetke sõnadeta moraaliks ja lahkusime vaikides oravapoisi juurest kahekesi koos. Poiss jäigi hetkeks oravaks ja sellisena ta meelde meile jäigi.

Mõdriku, 1999.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, Orav sai kaamera ette aetud.

Armastus paneb pea tööle.

Nr. 434. Sinijärve pesapakk-Sinijärve kodukakk.

Üllatus kevades on mind ennast alati väärt. Seda otsivat mina, kes alati otsib ja leiab-üllatusi ma mõtlen. Sinijärve äärne pesapakk oli metsavahi pandud. Ta vaatas männi otsast järvepeegli poole ja arvati, et seal jääkoskel või sõtkas endale kodu leidnud on. Seda läksin kontrollima minagi, isehakanud linnumees. Kui sammud märjal turbasamblavaibal seisatusid, tuli koduomanik ukseavausele ja selleks oli hoopis kodukakk. Ja korraks mõttepausi teinud, lendas ta ümber kodunurga oma teed. See pesapakk püsis puus kaua aega. Mõnel aastal oli ta tühi ja mõnel aastal sõtkapere või kosklapere saladusi täis ja üks tõeline üllatus jäi vaid minu hoomata. See kakk seal keset lehekuud ei pidanudki pesitsusplaani, sest pakk seest tühi oli. Ju siis oli see talle lihtsalt peatuspaik, kus olla ja kus rahus kevadet nautida saab. Nii arvasin ma elu viieteistkümnendas kevades. Ja see kevad oli üldse üllatusi täis, mille kauniks kevadkrooniks oli pesapaku kakuüllatus kui säärane.

Neeruti, 1987.

K: Kas Kodukakk elas Kosklatele ja Sõtkastele pandud pesapakus ?

V: Jaa, ta tegi seda.

Seda juhtub küll harva, aga seekord siis oligi see kõik niimoodi.

Nr. 435. Nõmmeveski leidmine.

Üle Laukasoo raba ja läbi tundmatute metsalaamade saatis mind üks poisikratt. Ta oli hea kratt ehk kaaslane ja minu väike koolivend Ahto Silm ka veel. Haarasin ta lõpukevadest endaga ühes ja ta tuligi mulle suvesõbraks kaasa. Ronisime alustuseks Neerutimaistes mägedes ringi ja meheproov pidas seal minu kõrval hästi vastu. Nii läksime kahekesi elu lahedaimale suvele vastu ja maailma lahedaim maa tervitas meid. Poisikratt oli sama kõva jalameister kui minagi. Läbi rannametsade jõudsime Käsmu lahe äärdegi välja ja õhtuks Palmsesse öömajja tagasi. Ja väsinud polnud meist siis õhtul kumbki. Laukasoo ületajad nägid juba rohkem jalavaeva, kuid nõmmemetsade sees elav Nõmmeveski juga

andis endast siis häälekalt märku. Vana elektrijaama kanalist sai suve nael, sealt ronisime piki metalltruupi kuni välja jõudsime teisest otsast... Suvine suur mälestus ei saanud otsa. Esimene inimrühm viis aastat hiljem sai tunda sama ronimise võlu seda minu kui giidi saatel. Ja mälestus vaprast poisikaaslasest meeldis kuulata kõigile...Poisist kratt on nüüdseks silmapiirilt kadunud. Ju on ta suur mees ja sama väsimatu mehekratt kui see, kes kunagi. Et ma teda hilisemas elus rohkem kohanud ei ole, siis pole ka temast mälestust kusagile panna olnud ja sündis hoopis väike kratilugu.

Lahemaa, lõikuskuu, 1990.

K: Millal leidsin ma Lahemaa ?

V: Aastal 1990.

Siis kui kodune kevad ümber oli saanud ja lai maailm enda poole ära kutsus.

Nr. 436. Joaveski joa tegemine.

Üks Joaveski vanamees oli kuldse suuga. Kuldsete kõrvadega olen alati mina ise olnud. Sellisena saabusin elus teist korda sellesse kauni joaga kolkakülla ja ei saanud teist korda petta, ilma nimeta Joaveski vanamees oli jälle seal silla peal, justkui teades minu tulekust sinna. Seekord oli tal üks jutuke joa kohta mulle varuks. Et juga seal metsade rüppes mitmeastanguline on, seda on palja silmaga näha. Et ta selliseks paemurdmise teel saanud on, seda saingi vanamehe enda käest teada. Paekivi murti seal jõepõhjas mõisahärrade aegadel. Ja sellest olla valmis ehitatud Joaveski puupapivabriku paksud paemüürid. Kes minu ja Joaveski vanamehe juttu ei usu, see võib ise sinna neid seinamüüre vaatama minna ja ei saa seal seina ääres petta. Need müürid ongi paest endast ja räägivad kadunud vanamehe asemel.

Joaveski, 1990.

K: Kuidas sündis tegelikkuses Joaveski mitmeastanguline joastik ?

V: Mõisnik lasi paekivi jõe põhjast lahti murda.

Ja täpselt nii joastik sündiski.

Nr. 437. Allveeäpardus.

Äpardunud maailmameistrit pole ilmas olemas. Ilma sündis üks äpardunud maailmameistri sõber, kelleks sain mina, allveelaps ehk maailmameister Karmo Maasiku sõber. Äpardumine oli juhuslik saatuse kingitus ja lugu ise järgmine: Karmo pani mind paadiga stopperiga enda veealust aega mõõtma. Poi, mis teda nööriga ühendas, oli veepinnal ja liikus edasi. Mina pidin paadiga sõudes poiga tempot hoidma ja vahel rebisin temast isegi ettepoole. Parem aerutull otsustas mul hooletusest lahti tulla... Ja tuligi, paat keeras risti ja Karmo, kes millestki ei teadnud, ujus otse paadi suunas edasi. Poi jõudis paadini, rammis häälekalt paadiserva ja sööstis siis paadi alt läbi ning jätkas oma teekonda. Ehmatunud ma olin seniks kuni paat ja mina ja minu maailmameister silla juurde naasesid. Karmo ei teadnud asjast midagi ega olnud vee all midagi tundnud. See saigi mulle paadisilla peal selgeks ja üllatumisteks oli põhjust meil mõlemil, nii maailmameistreil kui tema abilisest sõbralgi.

Viitna, lõikuskuu, 1994.

K: Kas allveeäparduse lugu oli tõene või mitte ?

V: Jaa, kõik oli tõene.

Lugu juhtus ja ka see oli tõsi, et maailmameister midagi tähele ei pannud asjast vee all olles.

Nr. 438. Verstapostide leidmised.

Verstapostide leidmise maaks sai meie põhjaranniku looklaheline maa-Lahemaa. Otsisin sealt kõike midagi muud, aga leidsin nii üles ka pea kõik sealsed kividest verstapostid. Ikka olid nad teeääres tavaliselt ja number ning käksis-w peale raiutud. Kord ühest ekusrsioonigrupist äsja vabanenud, ekslesin Võsu lähedal Koljaku metsas ringi ja ennäe Lahemaist imet-seal oli verstapost keset männimetsa. Tänapäevasest teest tükk maad eemal ja omaette. Ja nii möödusid kõik kolmteist lahedat aastat ja vist kõik sealsed verstapostid saidki kokku loetud. Ajal, mil neid ajalooliste ehk muistsete teede äärde pandi, oli vene tsaari aeg ja nii ongi sellest ajast mälestused verstapostide ehk kivide näol. Ajal, mil mina neid kokku lugesin, oli juba eesti aeg, kuid vanade mälestuste maa-Lahemaa on parim paik nende kokkulugemiseks siiamaani.

Lahemaa, 1990-2003.

K: Kus maal on kõige rohekam vanu, ajaloolisi verstaposte ehk kivisid ?

V: Lahemaal.

Just seal neid kõige rohkem säilinud ongi meie kodumaal.

Nr. 439. Valge küla.

Eesti valgeim küla, Käsmu, paistis mulle esimest korda kätte eemalt Võsu rannast vaadates. Juba siis ehk esimesel põhjaranniku vallutamise aastal küsisin tema valge värvi päritolu kohta ja vastust ei leidnud kusagilt enda jaoks kätte. Sealsete kaptenite majade vahel suve otsides sai seda ka kohalikelt küsitud ja vastuski koorus välja, selleks oli valge laevavärv. Tolle aja ehk siis sajanditaguse aja parim ja kalleim värv, millega jõukad kaptenid oma majad võõpasid. See oli põhjaranniku esimene vastus üldse, millele ise sõnad vastuseks leidsin. Nii sai minu lahe lahtede vallutus hoogu juurde ja uued küsimused, vähemasti tuhatkond tükki, tulid ise laheda küsija huultele...

Käsmu, 1990.

K: Kuidas sai ajalooliselt Käsmu küla valgeks ?

V: Majad võõbati valge laevavärviga, mis oli tollal parim värv üldsegi.

Eriti jõukamad meremehed said seda endale lubada.

Nr. 440. Pikakose jäälind.

Pikakose jäälind tegi mulle kingituse. Olin ühe inimgrupiga seal väikses muuseumihõngulises majas ja Valgejõe kaldaserva liivapaljandis teadsin olevat jäälinnu pesaavaust. Kui rühmale sai seda räägitud, mindi seda vaatama ja ennäe imet, majaperemees tuli ise ukseavale ja lendas valju hüüuga minema piki jõge oma teed. Päeva naelaks sai jäälinnu pesaauk, jäälind ise ja temast jutustanud giid Marek. Õigel ajal tuleb olla õiges kohas. Õigel ajal tuleb olla tuttavates paikades ja õigel ajal tuleb olla avatud

suuga ning oma ammutuntud paiku tutvustada ning saatus ühe jäälinnu näol tuli mulle tookord lihtsalt ise appi.

Pikakose, 1997.

K: Kus elas Pikakosel jäälind ?

V: Tema kodu oli liivakivipaljandi seina sees.

Ta oli sinna augu uuristanud ja sinna pesa rajanud.

Nr. 441. Haugas tuleb tagasi !

Kasispea memme Aino Sandströmi suu oli kuldne. See teadmiste varamu, mida temalt kõik teada sain, oli suur ja memm ei tahtnudki lõpetada, sest mina ei tahtnud tema juurde käike lõpetada. See sügisene kuuldud lugu oli külalugu. Lugu ühest sügisel alati näljas olevast haukast ja murtud valgest kodukanast. Peremees olevat nimelt kanakisa peale haukale peale sattunud. Haugas lennanud minema ja mees oli jäänud püssiga ootele. Ja kümmekond minutit hiljem tuligi haugas tagasi ja leidis mehe jahipüssist oma lõpu. Nii rääkis köögis askeldav memmeke ja Kasispea päike oli jälle minu jaoks jutustav ja targemakstegev, mis mind ikka ja jälle sinna tagasi kutsus tema juurde. Et midagi kuulda ja kuulata ja kirja panna.

Kasispea, 1997.

K: Kas Haugas tuleb niimoodi tagasi saagi juurde ?

V: Jaa, tuleb küll.

Tuleb küll ja lugu ainult kinnitab seda kõike.

Nr. 442. Eestimaa Šveits.

Otsija ja tema saatus kohtusid Eestimaal palju kordi Eestimaa Šveitsiks nimetatud Põhja-Kõrvemaa maastikel. See vanade eestlaste pandud tabav hüüdnimi pani mind otsima selle nime algupära. Et majad pidid asuma seal enamasti küngaste otsas ja kõrgendikel, nii nagu Šveitsimaal. Nii ma neid vanu talukohti seal otsisin ja tegin seda ka Haanjamaal ning Pühajõe orus, mida ka sama nimega ristiti. Neeruti mägede tulejana tahtsin ka selle paiga nii ristida ja sealsed majadki ju kõik ongi sealgi ju kõrgemates kohtades. Nii hakkasin asju pakkima Šveitsi matkaks, et minna kohapeale sinna uurima, et kas sealgi siis majad asuvad kõrgemates kohtades või mitte. Asjad saidki pakitud ja Šveitsi kontroll sai eelseisva matka nimeks pandud. Matkajutustus saaks siinkohal liiga pikk ja ilus, aga matkaidee ise on siis pärit mitmest Eestimaa Šveitsist ja ühest otsivast minast.

Neeruti, 1999.

K: Kus asuvad Eestimaa kolm Šveitsi ?

V: Põhja-Kõrvemaal, Pühajõe suudmes ja Haanjamaal.

Nr. 443. Talvine leid.

Talvine kotkamees Einar Tammur tõi tagasi tema enda suvemälestuse. Jutustav tarkur oli ta ka keset talve ja tema jutt, mis meid Laeva rabas saatis, oligi just see, mis rabakäigust rabakäigu tegi ja Einarist kotkauurija Tammuri samuti. Rabaserval oli ka seekord üllatus varuks, selleks olid murtud händkaku suled, kõik puude vahel koos ja laiali. Kuri kassikakk oli teinud oma kurja töö ja võtnud talvekülmas oma. Einariga korjasime suled kõik kokku ja lihtne tema talvine õpetus oli see, kuidas röövlinnumurret säilitada. Kakusuled said kokku korjatud ja kilekotti pandud. Kott sai koos sulgedega sulemees Asko Lõhmuse kätte viidud. Kõik leitu pole elus üleskorjamiseks mõeldud. Nii vist targemad õpetavad rumalamaid. Seekord üks tark mees tegi hoopis vastupidi ja õpetas mindki nii targasti tegema.

Laeva raba, 1989.

K: Kes murdis suure öökulli Händkaku ?

V: Veel suurem öökull ja vaenlane ehk Kassikakk.

Ainuke meil, kes ka temast jagu saada võib.

Nr. 444. Tedremängu vaikimine.

Kolm meest ja Kõrvemaa. Nii ma unistasin keset ühte talve, kuniks kolm meest olidki lõpuks keset Kõrvemaad. Ants ja Toomas ei tulnud niisama minuga välja. Nende erisoov mulle oli kuulda tedremängu ja seda ma neile ka lubasin ja lubasin tervel pikal rongi ja bussiteel ning varahommikusel jalgsikäigulgi. Seal tollal mulle nii tuttaval maal olid Ants ja Toomas esimest korda. See tegi minust matka tähtsaima tegelase ehk matkajuhi ja puudu oli suurest õnnest vaid üks tedremäng. Seal Mäuste järve lähedal nad pidid mängima ja ei petnud meie lootusi, juba kaugelt eemalt oligi mängu kuulda. Kui kolm õnnelikku meest mänguritele silmapiirile jõudsid, vakatas mäng ja seisatusid kolm üllatunud meest. Need muidu kolm jutukat kuju, kes said aru, et tedrevaikuses nemad ise süüdi on. Kolm meest olid vaiksemad kui tavaliselt ka tagasiteel. Alles ööbimispaigas, Ilmastalu talumehe Ülo Saarlehe juures said nad vanalt mehelt lohutust ja õhtuvaikuses oli jälle kolme mehe jutuvadinat kuulda, kus ka tedremängu natuke kuulda oli...

Kõrvemaa, 1993.

K: Kas Tedre mäng vaikis kui kolm meest silmapiirile ilmusid eemal ?

V: Jaa, Tedred jäid vaikseks kui me kolmekesi silma neile hakkasime.

Tedrekuked ongi mängutuhinaski väga tähelepanelikud ja ettevaatlikud samuti.

Nr. 445. Saarikus ehk varjatud mina.

Mõisavarjus end ülesse leidnud mõisalapsest sai mõisavanaema hea vari. Vanaemal oli mitu varju ja huvitavad mõisalookesed rääkida. Minus leidis ta hea kuulaja ja ju see siis oli ise talle väärtus omaette. Vanajõesonn, mis jõe saareks tegi, kandis ikka ja jälle saariku nime. Sinna viis vanaema oma lambad ja karjust polnud vaja ei minust ega vanaemast endast otsida, sest jõgi ise lambataraks oli. Vanaema saatmise romantikast sai tollase elu üks esimesi. Rohelisel ajal ehk lehekuust lõikuskuu lõpuni saatsin aovalguse alguses lambad koos vanaemaga saarikusse ja õhtul tagasi pisikesse lauta. See tähtis saatmise amet varjas minu tegelikku uudishimulikku mina ja keegi ei saanudki kaua aega

teada, et miks ma tegelikult tema järel ja kõrval longin. Lugude jahimees sündis mõisast ja mõisavanaemast. Ja lambakarjus jäigi nii sündimata siia ilma, kuigi kõrvaltvaatajate jaoks ehk oli ta olemas...

Neeruti, 1979-1985.

K: Kuidas oli Neeruti mõisapargi saare rahvapärane nimi ?

V: Selleks oli saarik.

Just täpselt nii, nagu mõisavanaema kord jutustas mulle.

Nr. 446. Kadunud !

Väikse linnumehe pargiigatsus viis teda oma elu esimesse mõisaparki. Seal linnulaulu sees oli lehekuus ja jaanikuus üks linnuhääl, mis kaelus-turteltuvile kuulus. See hallika sulerüüga pargielanik, kes sinna ka nii mõnegi pesa valmis meisterdas. Nii sai pargiigatsusest üks täitunud pargiunistus ja minu lapsemaailma suur elamus. Võisin neid lõpmatuseni õhtuti kuulamas käiia ja nad kadusid minu silmapiirilt alles siis kui maailm mind endaga kaasa kiskus. Turteltuvi ehk üks minu pargisaladus oligi üks see, kes mind pargikülaliseks tegi. Otsisin taga seda uudishimulikku mina, kes oma saladust vaatamas ja kuulamas käis. Ja ikka ja jälle avastasin eest pargisüdameid, kust nad juba kadunud olid ja seda kinnitasid alati ka kohalikud inimesed, keda küsitlesin. Romantiline saladus ühe hääbunud linnuliigi näol ei tulegi vist enam meie parkidesse tagasi. Nii kinnitavad tummalt sajad vaiksed Eestimaa pargid, kus salapärast lindu enam ei kuule ega näe.

Neeruti 1980-1990.

K: Kas Kaelus-turteltuvid elasid varem arvukalt meie parkides ?

V: Jaa, kunagi ammustel aegadel küll.

Ja tänapäevaks on nad sealt kadunud ehk maha jätnud kõik arvukad pargid.

Nr. 447. Minu viltune kuusk.

Pargi taga jõeservas oli mul oma ronimispuu. See oli teisel pool Loobu jõge jõekäärus viltuvajunud kuusk, kelle latv teise kalda lepaokstesse kinni oli jäänud. Eluvaim oli tal sees ja mis siis, et juureketas maast lahti rebitud suure looduse jõuga. Lõpuks käisin teda ikka ja jälle vaatamas ning temast sai minu haugipüügi abiline. Mõrd sai jõekääru jõepõhja visatud ning tiivad latiga laiali aetud. Siis ronisin kuuse abil üle vetevoo ja teisel pool kaldal leppa pidi maapinnale. Aju tegin ikka teisel pool kallast ja kui aju tehtud sai, siis olin kiiresti ehk kribinal-krabinal teisel pool jõge teisel kaldal mõrda välja tirimas. Minu abiline, viltune kuusk ei kuivanudki ära ja aitas mind kiiresti üle jõe kogu noorusepõlve. Ja ma olin ka ainuke, kes temaga nii hästi läbi sai. Teistele oli ta ikka teesilla pealt rohkem silmarõõmuks ja mulle siis salaabimees missugune.

Neeruti, 1983-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas viltune kuusk oli olemas ?

V: Jaa, lugu tõene, kuusk oli olemas.

Viltune küll, aga eluvaim oli tal sees ikkagi pikki aastaid.

Nr. 448. Kõige mitmekesisem.

Jutustav Lahemaa rahvuspark meie põhjarannikul pani mind sõnu otsima. Kui viie aastaga said kõik tema parimad paigad üle vaadatud, siis tõdesin, et tegu on vist maailma kõige mitmekesisema ja rahvuspargilikuma maaüksusega üldse. Tema looduslugu ja ajalugu ja kultuurilugu ongi väga mitmepalgelised ja vormisid mindki viie aastaga samasuguseks. Jutustav Lahemaa giid meie põhjarannikul pani mind sõnu otsima. Et ma nad viiest seljatagusest aastast olin juba üles leidnud, siis leidsin need vajalikud sõnad kiiresti endastki üles ja nii sündis maailma kõige mitmekesisem giid, kes kõik parimad palad ette kanda oskas. Need viis mitmekesist aastat, mil ma sõnu ja teadmisi kogusin, said minu hilisema kaheksa giidaasta sõnavaramuks ja mitmekesine olla on hea nii meie põhjarannikul eriti siis kui sulle ja sinu teadmistele uudishimulikud inimesed külla tulevad.

Lahemaa, 1990-2003.

K: Milline on Eesti kõige mitmekesisem piirkond ja miks just seal ?

V: Lahemaa.

Just seal on nii maastik kui loodus ja kultuuripärand kõige mitmekesisem. Mida mitmekesisem on maastik, seda mitmekesisem on loodus ja sealt tulenevalt ka inimkultuur.

Nr. 449. Kajakad kohal.

Ühel kevadel 1991 aastal, olin korraga Kasispea kevadlaps. Sündisin ise selleks ja küla võttis uue lapse heal meelel enda rüppe. Lapseks ma seal jäingi ja tuletasin igal uuel korral seda endale ja külale jälle meelde. Sel varakevadel võttis külamees Erik Sandström mind enda kõrvale ja ülesleitud lapsetunne tuli mererannas ise minusse tagasi. Eru lahe laps ja Eru lahe mees vaatasid kõrvuti jääkaane all olevat lahte ja alles peale veerand tunnist kõrvutiseismist imestasime Loo saarte kajakakisa üle. Nad olid seal kõik kividel ja maas ning kevadine kajakakisa tegigi meid sõpradeks tagasi. Sõprus, mis kaduma kipub, tuli tagasi ja kaks meest imestasid märtsilõpu kajakakisa peale ning tagasitulnud sõpruse üle samuti. Jäätunud lahe linnukisa oli uue sõpruse märk ja just see lugu, mida rannakülast taga otsima läksin. Targad linnumehed olime Erikuga mõlemad. Erik oli Eru lahe linnutarkust täis. Seekord imestas temagi ja paljunäinud silmades olidki jäätunud lahe kajakad, sõpruse märgid ja küsimärgid ka, mida minagi seal nägin. Et kuidas kajakad küll ilma avaveeta hakkama saavad ja vastuseks minu silmades olid sõpruse märgid ja küsimärgid, sest vastust me ei leidnudki üksteise silmadest ülesse ja rumalad ei tahtnud me ka samas olla.

Kasispea, 2006.

K: Kas Kajakad on vahetevahel juba varem kohal enne kui meri avaneb ?

V: Jaa, on küll.

Tulevad tõesti juba ennem kohale sageli kui meri veel avanemata on.

Nr. 450. Juhtum Erikuga.

Mees, kellega alati midagi juhtub, olen olnud alati mina ise. Mehi, kes minu juhtumistest alati lugu peavad, on mul eluteel vastu tulnud mitmeid ja üks neist oli Kasispea rannamees Erik Sandström. Ise oli ta alalhoidlik ja ettevaatlik inimhing ja tema endaga juhtus harva midagi ebatavalist. 2006 aasta varakevadel võttis ta mind jälle enda kõrvale ja läksime tõukekelkudega üle Eru lahe jääkaane kolme Loo saare manu. Kui ring ümber kolme saare hakkas täis saama, vajusin ühe jalaga läbi jää ja varbaots puudutas merepõhja. Tavapärasest rutem jõudsime toasooja ja olin varsti uute püksitorude omanik. Muidu tugev jää oli saare kallastel rabe ja nõrguke. Seda ei teadnud ka rannamees Erik mitte ja nii sündiski maailma ühe märja jalaga Eru lahe laps. Tark rannamees sai minuga nii isegi targemaks. Ta küll ise imestas sellise targemakssaamise üle, kuid lõpuks oli ju tema see, kes mind üle jää kaasa endaga võttis ja sealt ühe märja jalaga ruttu tagasi tõi.

Kasispea, 2006.

K: Kas lugu tõesti sündis ?

V: Jaa, juhtum Erikuga on tõestisündinud lugu.

Ja tagasitulek oli kiirem kui sinnaminek.

Nr. 451. Mine ise ja vaata !

Väike matk suures Endla rabas oli ise meile üllatuseks kõigile. Lõikuskuine raba oli üksildane ja rabalaugaste vahel tegime tarkusepeatuseid, kus ma oma kaaslaseid targemaks tegin. Kuidas ja miks laugas tekib, seda saidki minu selle lõikuskuu parimad sõbrad minu käest teada ja maailma parim koht sellest aru saada on Kesk-Eestis asuv Endla raba. Gaasimullid, mis turbamuda lagunemisel tekivad, toovad turbatükke veepinnale ja need omakorda hapniku käes lagunevad ja nii kaevabki laugas end ise väga pika aja jooksul sügavusse. Väike tark seltskond oli uue tarkuse üle väga õnnelik. Natuke ekslesime vee laugaste vahel ringi, aga päeva nael oli juba möödas ja rohkemat me millegipärast enam taga ei otsinudki...

Endla raba, 1999.

K: Kuidas tekib rabalaugas ?

V: Tänu gaasile ja gaasimullidele, nagu loos kirjas.

Aga siiski väga-väga pika aja jooksul.

Nr. 452. Mägede nimi.

Nimehuviline, kes ma pisikesest peale olin, leidis oma alguse ühelt mägiselt maastikult. Ta seisatus sageli Neeruti maastikukaitseala sildi ja kaardistendi juures ja arutles endamisi selle nime päritolu üle. Kuna keegi ei tulnud tema kõrvale appi seda tegema, siis hakkaski ta ise nimehuviliseks ja tuli ise oma otsivale minale appi. Esimene nimemõistatus oli suur ja huvitav. Ja kui koolis said Kalevipoja legendid läbi loetud ja selgeks õpitud, siis ma enam ei seisatunud teadmatusest. Legendi järgi siis huntide poolt murtud hiigelmehe hobuse neerud olevat Neerutile nime andnud. Ja kui viimase siinse paruni nimi ka mulle selgeks sai-Nieroth, siis olingi ise jõudnud nime kahe päritolu jälile. Kumb see rohkem selle kohanime andja rollis oli, seda ma siis ei teadnud, aga nimehuvilise sünnipaigaks saigi Neeruti ja on seda siiamaani.

Neeruti, 1980.

K: Kuidas said Neeruti Mäed omale nimed ? 1. Paruni nime järgi. 2. Kalevipoja hobuse neerude järgi. 3. Mõlemad on õiged.

V: Mõlemad variandid on õiged.

Nimed andsid siis nii üks kui ka teine.

Nr. 453. Kükita !

Vana Neeruti metsavaht oli kuri kui koer. Ja tema koer oli sama kuri kui see vana mees isegi. Nad mõlemad käisid ka niisama ringi uitamas vahel ning kohtasin minagi neid. Külvari oli vana talupaik. Mulle oli ta maast-madalast ka kolamiste paik ja seal kohtasin ka kord vanamehe koera üksinda uitamas. Koer tuli lähemale ja urises ning oli muidu kurja koera moodi. Ma kükitasin ja koer peatus, jäi vait ning lõpuks keeras otsa ringi ja läks kodu poole tagasi. Vana õpetus, et koer kardab kükitavat inimest rohkem, sai seal vanas talupaigas minu jaoks uueks ja olen seda koeranippi rohkemgi elus kasutanud. Ja kui mõni kuri koer lähemale tuleb, siis meenub esimene kükitamine Külvaril, mis iseenesest ehk loomulikult sündis ja alles pärast koera lahkumist tuli mulle see vana õpetus seal meelde.

Neeruti, 1980.

K: Kas Koer kardab kükitavat inimest rohkem kui püstiseisvat ?

V: Jaa, täpselt nii see ongi.

Nagu lugu jutustab, siis see ongi niimoodi ka tegelikkuses.

Nr. 454. Esimene Lahemaine sõber.

Viitna ja Palmse vahel on Sakussaare külatanum. Ta ise on üks paras kolkaküla, mis metsas end peidab ja millega juba ammu tuttavaks sain. Külatee, mis väheste majade vahel vonkles, viis mind sealt läbi ikka ja jälle, kuniks ilmus välja minu esimene Lahemaa sõber-suur must koer. Ta jooksis mulle ligi ja meist said kaks sõpra, kes küla aasal mürasid ja hullasid. Esimene sõber oli suur, musta karva ja nooremapoolne ilma tõuta peni. Tema lõputu mängulust oli igavusest leitud ja ta ei jätnud seda vaid enda teada. Kui mul endal igavus peale tuli, siis leidsin ennast ikka ja jälle külateel, mis suurelt maanteelt kõrvale keeras. Ja minu igavuse vari-suur must ja ilma nimeta koer oli jälle kohal ja kaks igavust olidki jälle ilmast kadunud.

Sakussaare, 1990-1992.

K: Kes oli Mareku esimene Lahemaine sõber ?

V: See oligi suur must ja tundmatu nimega Koer.

Lihtsalt esimest sõpra mul seal siis veel ei olnudki. Koer oli esimene.

Nr. 455. Lobi kassikakk.

Kes meie suurimat öökulli metsast taga otsib, ei käi just päris õigetel radadel. Nii veenas mind nii mõnigi tark linnuraamat ja Lobi rannaküla ka lõpuks. Vene piirivalve poolt mahajäetud laudteel leidsin suure öökulli räppetombu. Ja siis sulekese rannas ja nii mõnegi murtud veelinnu ka veel. Sõprus Lobi külaga sai nii hoogu juurde ja ammune igatsus seal rannakülas kassikakku kohata samuti. Et see öökull rannikulähistel elab, seda ma natuke teadsin. Lobi küla õppetund seletas ise selle lahti ja ühes sügises alanud külasõprus tõi ühe kassikakuloo mulle hinge. Selle rannikulinnu, kes rannametsas küll elab, aga elatist käib ikka mererannas hankimas.

Lobi, 1991-1995.

K: Kas Kassikakk on mereäärne lind ?

V: Jaa, on küll.

Ta otseselt seal ei pesitse, kuid saagijahil käib sageli seal just.

Nr. 456. Vigla Ema Show.

Talvine praam hakkas Saaremaa poole sõitma. Talvise praami pardal oli ka bussitäis Tallinnast tulevat rahvast, kes tahtsid peale suurt talvetormi jõuda saarepealinna. Bussisõitjate seas oli ka Ivar Vigla ema. Bussisõidu ajal sain temaga tuttavaks, sest ta istus minu kõrval ja tahtis Muhu saarel maha minna. Tormijärgne väike meri oli veel tormist toibumata. Suured ja aeglased lained panid praami kõikuma ja rahvas läks rahutuks ja ärevaks. Ainuke, kes endasse jäi, oli minu kõrval istuv Vigla ema. Mida ärevam oli rahvas, seda enam ta elukogenult naeratas ja mindki enda kõrval rahulikult paigale naelutas. Ja nii möödus praamisõit ja mööda sai Vigla Ema show, kui ta Liival maha bussist astus. Korraks vaatas ta üle õla minu poole ja elukogenud saarenaine naeratas oma vananematut Vigla ema naeru. Tänu saarenaisele jäin minagi iseendasse paika ja ei ühinenud paanikas kaasreisijatega. Juhuslik sõidukaaslane oli mulle nagu saatuse kingitus. Ja kingituse võtsin ma vastu naeratades ja mitte hirmunult praamilael ringi sebides. Väike naeratav lugu oligi väikene ja hea. Samasugune kui loo tegelik autor, ühe telemehe väike ja hea ema.

Virtsu-Kuivastu, 1994.

K: Kas lugu oli tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu oli tõene.

Wigla Ema oli tõesti praami peal ja kujundas meeleolu.

Nr. 457. Tema jaoks.

Väike ja suur igavus tulid mulle üksildase maja juures külla. Suur oli see, mis mind kolmel kevadel maailma uudistama viis maja juurest ja väike oli see, mis peaaegu iga päev mulle külla tuli. Nooremapoolse õunapuu ladva saagisin ma lühemaks, et puu rohkem puu moodi välja näeks. See juhtus siis kui suur igavus mind laia ilma ära viis. Kui suve keskpaiku tagasi jõudsin ja väike igavus mind toast välja ajas, istus väike pruunselg-õgija seal saetud ladvatüüka otsas. Väike igavus, mis alati suureks seal kasvas, tõi mind veel kümneid kordi teda ukse peale vaatama. Ja kevadel tervitasin just teda enne suure igavuse juurest äraminekut esimesi kordi. Nii sai suur igavus pisut väiksem ja väiksemad veel väiksemad kui ukse pealt vaatamas käisin oma õgijat, kellele istumispaiga loonud

olin. Väike lind oli minu õuesaadik ja väiksed igavused olidki koos temaga väiksemad või kadusid üldse õue pealt... minu juurest.

Kauksi, 1997.

K: Kas Pruunselg-õgija tuli ladva otsa peale istuma ?

V: Jaa, tuli küll.

Ju siis talle seal vägagi meeldis.

Nr. 458. Suur linnuparv.

Kevadine matk, mis mind Viimsi poolsaarele viis, maalis mulle linnumehe näo pähe. See, kes just kevades sünnib ja kes suurt ja erakordset taga otsib ja igatseb. Minu ööbimispaik Lännemäe lahe kaldal maalis mulle matkamehe näo pähe, kes kaua aega matkarõõmust ilma oli olnud. Kui mere äärde õhtuloojangu ajal nägu pesema läksin, köitis hanekisa minu meeli. Ja sealt mereavaruste poolt tuligi hiigelsuur segaparv hanesid-küll raba ja laukhanesid. Nad maandusid Lännemäe lahte ja maalisid kevadõhtule romantilise linnurekordi näo pähe. Ligi 7500 merelindu tõid uue rekordi mulle rekordite raamatusse ja veel ühe rõõmsa näoilme enne lahekaldalt äraminekut mulle pähe. Kogenud linnulugeja olen alati olnud. Selle tasuks püstitas hiigelsuur haneparv ühe rekordi minu rekorditeraamatusse.

Lännemäe lahel, 2009.

K: Kui suur on autori suurim nähtud linnuparv seni olnud ?

V: 7500 merelindu.

Jaa, nii suur oli see linnuparv tõesti.

Nr. 459. Annikvere sookured.

Väike kolamiste veri, mis minus alati on vemmeldanud, ei löönud ka seda sügist kartma. Läksin väikse bussipeatuse märgi juures maha, et mõned tunnid hiljem sama märgi juurde naasta. Sügise suur lugu oli juba poole peal, aga mina oma väiksega ikka veel pea olemata ehk lugu oli leidmata. Kadakatega uudismaal oli suur sookureparv. Hakkasin neid kokku lugema ja sain kolm ja poolsada kokku. Isiklik rekord oli see kohe kindlasti. Väike lugu oligi leitud ja tegin leitud loo auks veel auringi ümbruskonnas. Vihm ei olnud pisarad sel sügispäeval. Vihm oli väike lugu, mis sabistas mu kilejope peal ja end meelde mulle tuletas, et suur sügise lugu ongi käes ja mina ka seal oma otsimas. Leitud elu suurim sookureparv jäigi vihma kätte aasale. Ma tegin neid ümbritsevale lagedale ringi peale ja pühkisin laubalt sügise pisarad ehk vihmapiisad. Kui sügise lugu sinust suurem on, siis hakkadki ennast sealt otsima. Ja iga sügisese loo kaupa saadki suuremaks ja sügis nagu ise teaks seda ja saab kolme kuuga ise veelgi suuremaks. Nii kuidas sa teda leiad ja avastad ning enne külmi jälle suureks kolajaks oled ümber sündinud.

Annikvere, 2008.

K: Kui suur oli suurim autori nähtud Sookureparv ?

V: 350 lindu.

Ja kõik ühe aasa peal. Tavaliselt nii suured Sookurgede parved ei olegi.

Nr. 460. Kaarulaanest minek.

Looklev tee, mis Moostest Kauksi kulges ja mis Vana-Võrumaa rajal vonkles, oli ühe bussipeatuse märgiga. Seal Kaarulaane nimelises peatuses tõstsin ma oma seljakoti bussist ja siis upitasin ta selga ja läksin läbi sügava külma lume. All jõeorus sumpasin edasi ja ronisin üle langetatud puudest tehtud silla ja tõusin juba Vana-Võrumaal asuvale kaldapealsele. Külanaer, mis mind sealjuures saatis, ei teinud mulle liiga. Las küla naerab, mina käin ikka oma rada edasi. Nii ma arutlesin alati kui külatee asemel otseteed väisasin ja arutlus tegigi mind iseenda moodi ja mitte külasaadikuks. Sisse tallamata rada oli minu sealne külatee ja teekond. Algul uus ja huvitav ning siis pikk ja vaevarikas, kuni liiga käänuline ta mulle tundus ja ma sealsed käigud lõpetasin. Pärast jäigi mulle meelde minu üks lemmikbussipeatuseid ja sealt kulgenud mõtteline teekond üle Vana-Võrumaa piiri oma maja juurde. Maja ja minu pea nähtamatu tee oli parem kui külatanum. Nii tõestas mulle väike ja sümpaatne bussijaama märgike, mis mind alati üksinda ootas ja siis teele saatis.

Kaarulaane, 1995-1998.

K: Kus asub täpsemalt Kaarulaane ?

V: Mooste ja Kauksi küla vahel ning Vana-Võrumaa piiril.

Väike ja tähtis bussijaam oli ta mulle tõesti.

Nr. 461. Kahevahel.

Kahe allika vahele ehitasid Palmse nunnad kunagi kloostrimõisa. Sinna, kuhu hilisem pärismõisnik päriselt mõisa rajas. Inimesed, kes seal tänapäeval jalutavad, vaatavad sätendavate silmadega allikaid ja üks tegelik tõde jäi palju kordi minu lahti rääkida. Võtsin grupi enda ümber või seljataha ja läksin ühe maa sees oleva augu juurde, mis mõisasüdamest pisut eemal. Sinna kaob kevadine suurvesi ja ilmub alles mõisahäärberi juures kahel pool härrastemaja välja. Palmse karstiauguks seda kohta kutsuti ja nii ka mina temast rääkisin. Alati teenisin selle väikse käiguga aplausi välja ja omad plusspunktid samuti. Need viimased, mis alati vajalikud on kui sa ei taha olla lihtsalt rääkija, vaid giid, kes kõiki auke ja fakte uuele inimrühmale avab.

Palmse, 1996-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas kloostrimõis tehti kahe allika vahele ?

V: Jaa, lugu tõene.

Ju siis oli vett vaja ja muidu tähtis koht.

Nr. 462. Rebasenaljad.

Buss, mis sellel giidihooajal kahekümnekolmas oli, oli Mulgimaa pensionäre täis. Kakskümmendkaks eelmist olid eri paigust tulnud Eestimaa lapsi täis ja mina alati nende päeva naelaks kui sündinud. Palmsest Sagadisse kulgeva tee ääres, seal kus Nõiakivi lösutab, oli veel üks päevanael-noor rebane

jaanikuises rohus. Rebane-rebane, vaadake lapsed, rebane, hüüdsin mikrofoni ja naer, mis pensionäridel valla paiskus, tegi mind koos rohurebasega selle päeva naelaks. Buss, mis Tartu Kommertsgümnaasiumi lastega Pärispeale sõitis, oli kuulamise vaikust täis. Kui aasal rebast märkasin sörkimas, sai bussitäis lapsi teada, et tegu oli Eesti kõige põhjapoolseima rebasega. Bussitäis laste naeru tegi mind kohe kõigi lemmikuks. Eesti põhjapoolseim päevanael olla, oli hea tunne. Kahe mõisa vahel päeva naelaks sündida, oli ka hea tunne. Nii kogesin head tunnet üle kolmesaja korra ja olin lõpuks ise ühe naljarebase moodi.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas Rebasenaljad on tõestisündinud ?

V: Jaa, on küll.

Lihtsalt head killud kargavad giidile ise pähe.

Nr. 463. Viimased märtsilinnud.

Viimane sügise pale on mul alati enda poolt üles leitud. Seda ka juba siis nendest aegadest saadik kui ma ise tahtsin väiksena sügise suurune olla. Üksinda mul sageli see ei õnnestunud ja siis tulingi ma endale ise appi kui hakkasin hingesoojaks mõnda viimast märtsilindu taga otsimas käima. Sageli mul see ka õnnestus ja sõber sügises tegigi selle lahkumismeeleolus aastaaja suuremaks. Vahel lootsin ka kaduvat mina sealt üles otsida ja ikka ja jälle tuli viu oma lahkumismeeleolus hüüuga mulle appi. Ajas üksindustunde endal ja minul minema ning vahepealset külma valget aega ma niiväga ei peljanudki enam. Kahe lohutus on suurem kui ühe oma. Sedasi arvasin mina ja minu suurest linnust sõber, kes mõlemad midagi rääkisid, aga ikka rohkem iseendale. Teineteisemõistmiseks on ka sügist vahel vaja. See, mis jahedust loob ja kuuma armastuse aastaajaga sind ja sinu sõpra hüvasti jätab.

Neeruti, 1980-2003.

K: Millal on viimaste Hiireviude aeg ? 1. Sügiskuu algus. 2. Sügiskuu keskpaik 3. Sügiskuu lõpp.

V: Sügiskuu lõpp.

Ja siis kaovad viimasedki ära.

Nr. 464. Nad mängivad.

Üks mängiv hiireviu võib olla enamusele üllatuseks. Ehk esimesena meenub kõigile märtsilinnu märtsilõppude pulmamäng. Suve teise poole alguse metsas või metsaservas võib kuulda noorte viude hüüdmist kui nad isekeskis mängivad. Vanalinnud, kes kodunt ära on, et jahti pidada, mängivad oma argipäevast mängu ja nii on noorpõlv omapead kodus. Kodune mäng mulle endale ei meenu pea mitte kunagi. Ehk mõni pallimäng või külamäng, aga oma õige mängulusti leidsin ma ikka mujalt kui oma maakodust. Mängivale viupaarile külla sattusin esimest korda kaheteistkümnendas elukevades kui oma elu teise viupesa avastasin. Nüüd ehk aastakümneid hiljem, olen mänginud sadu viumänge siin ja seal, kus viulapsed üksinda kodus on, nii nagu mina kunagi isegi. Viukodude suur külaline olen siiamaani, sest üks omas kodus nägemata lapsepõlv mind viudele külla viib, kus me mängime seda kodumängu, kus noored viud igavusest mängivad ja minagi oma igavusest lahti saan.

1984...

K: Kas Hiireviud mängivad ?

V: Jaa, mängivad küll.

Ja nii õhus kui puuoksal kui pesaski näiteks.

Nr. 465. Üks esimesi avastusi.

Kusagil lõikuskuu keskel tuli mulle märtsiigatsus peale. See märtsilind hiireviu kõike täis hüüd oli kaua mul kuulmata ja lind ise nägemata. Lapseigatsus, mis märtsi täis, sai suverõõmust suuremaks ja läksin naaberküla väljadele lindu ennast taga otsima. Seal suurte masinate abil koristati põhku ja minu terav nina ja mõistus leidsid sealt oma-need olid põhuvaalude alt masinate järel hiiri jahtivad hiireviud ise. Terve viuperekond oli seal sellega ametis ja minu tarkust täis poisipea, mis kevades märtsitarkust kogus, oligi leidnud oma-ühe loodustarkuse ja oma taevase lemmiku. Ikka ja jälle läksin kollasele lagedale tarkust ja sõprust taga nõudma ja sain nii esimest kui teist ning niisama kolajast oli taas sündinud märtsisõber, mis siis, et lõikuskuu ilma õues tegi.

Jõepere, 1984.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Hiireviud saavad põhumasinate järel kerget hiiresaaki ?

V: Jaa, saavad küll.

Hea näide sellest, et Viud inimesega kohastunud on pika aja jooksul.

Nr. 466. Rahnude leidmised.

Üks kiviotsija sündis niisama otsijast, see, kes põhjaranniku lahtede vahelt poolsaared avastas ja poolsaarte vahelt lahed endale leidis. Kivised rannad on siin kaunil maal kivisemad kui algul arvatagi oskasin ja suured rahnuüllatused viisid väiksed mõtted peast mul kõik ja suuremaks saada, soovivad kõik Lahemaa lapsed. Nende laste sekka sattusin minagi kaheksateistkümnendas elusuves ja viie aastaga sain kõik suured rahnud kokku loetud ja ligi kolmkümmend neid. Need, mille kõrval ma end lapsena ehk väiksena tundsin sel suurel maal. Laps, kes ülessepoole suuremate poole vaatab, on hea laps. Nii piidlesin kõiki põhjaranna suuri kive alt ülesse ja alles hiljem kaugelt eemalt tundusid nad jälle pisemad kui enda ees või kõrval. Omalaadne kivijaht kestis mul viis aastat. Üllatused randades või rannametsades said üle loetud ja kõikide rahnude nimed selgeks õpitud. Viie aasta kolamised said lõpuks otsa. Järgi jäi üks suurekssaanud lahtede laps, kes koos kividest sõpradega end suuremana tundis.

Lahemaa, 1990-1995.

K: Kus asuvad Eest suurimad rändrahnud ?

V: Põhjarannikul.

Ikka Lahemaal ja ei kusagil mujal.

Nr. 467. Küüned näkku.

See sügis oli haukarõõmu täis. Minu suve teises pooles valminud kullikorv püüdis neid ühe teise järel kinni ja rõõm oligi vähemalt sügise suurune. See koolivaba aja haukajaht ei olnud niisama sügisrõõm.

Igale haukale pandi linnurõngas jalga ja lasti vabana jälle ringi lendama. See noor ja kuumavereline noor emahaugas oli suures vanas pesukorvis kinni ja ootas oma rõngapanekut. Tuli veel üks sügissaadik, metsavaht ise ja rõngapanek võis alata. Haugas pandi suure kodukase all selili ja ühtäkki olid tema mustade küünistega kollased jalad mul põskedes kinni. Metsavahi kiired liigutused päästsid mu hauka küüsist ja linnurõngas sai talle lõpuks jalga pandud. Ehmatusega pääsenud haukapüüdja silitas küünejälgi kummagil põsel ja oli õnnelik, et silmad pähe terveks jäid. Haugas oli lõpuks vabaduseks valmis ja lendas jõeäärsesse metsa oma sügisteed. Mina katsusin veel nädal aega küünistearme oma näos ja teinekord olin targem, et haukal on pikad jalad, teravad küünised ja kartmatu meel end kaitsta.

Neeruti, 1988.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Haugas hakkas ennast kaitsma ?

V: Jaa, ta tegi seda.

Ja ta tegi seda täpselt nii, nagu loos kirjas oligi.

Nr. 468. Tuli Admiral.

Väike lugu on ka hea lugu. Nii tõdesin Tsitre küla telkimisplatsil Microlingi grupiga üheskoos ühte ekskursioonipäeva lõpetades. Päeval oli jälle mitu naela ja üks neist oli loomulikult minu näoga lahe giid. Päev, mis oma õhtut veel ei oodanud, oli siiski oma lõpu veerel ja palliplatsilt kaugemale lennanud võrkpall oli see, mille järele joostes mindi. See noormees, kes palli järele kummardus leidis rohust suure rohelise liblika-Admirali valmiku ja tõi selle mulle peopesale. Minu ümber kogunenud seltskond oli suure küsimärgi suurune ja sai giidilt vastuseid. Et kes on see roheline ussike tegelikult ja miks ta siin sohu sees on. Selle päevaga jäid kõik rahule. Rahule jäädi nii giidiga kui tema tööga. Ja rahule jäädi ka saatusega, mis meid meie suurima liblika valmikuga kokku viis. Alati ei piisa heast giidist ja tema heast tööst. Vahel on vaja ka head saatust ja see tuligi meile tol õhtul külla. Seda juba üheskoos giidi endaga.

Tsitre, 2003.

K: Kes on Admiral ?

V: Admiral on Eesti kõige suurem liblikas.

Ja sünnib ta tõesti rohelisest valmikust.

Nr. 469. Mareku legend.

Ühe ekskursioonipäeva õnnestumiseks tuleb giidil vahel teha pea kõike. Tabivere väiksemat sorti maamuusikud võtsid mu ruttu omaks ja ikkagi oli sellest mulle vähe. Palmse palmimajas on väike veesilmake. Seal on konnaskulptuur, mis vahel vettki purskab kui lülitile seinal osata vajutada. Mina rääkisin ka neile lastele oma juttu, et üle vasaku õla tuleb veesilmas ootava skulptuuri pihta õnnemünti visata ja kui õnnemünt konna tabab, siis hakkabki vett tulema. Need musikaalsed maalapsed hakkasidki münte pilduma ja mina üldises saginas vajutasin lülitinuppu ning vesi purskaski imelise fontäänina veesilmakesse. Maamuusikud ei saanudki üldises saginas asjale pihta. Vaid nende

juht ehk õpetaja Merle Kollom oli see, kes lastepettust hoomas ja kõike tähele pani. Lastetõmmeka eest sain pärast temalt kiita ja üks legend oli jälle minu oma ehk minu saladusi täis näoga.

Palmse, jaanikuu 1999.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu veesilmast ja lülitinupust on tõene.

Täpselt nii see oligi ja vesi hakkaski tulema.

Nr. 470. Silmad kinni, silmad lahti...

Tabivere väikesed ja suured maamuusikud tulid minuga lahedat maad uudistama. Altja jõe orgu viiva kopraraja servas oli puutüükas händkaku pesa ja pesapoeg seal lahedat maailma uudistamas. Kui maamuusikud minuga kakupoja peatuse tegid, sulges kakuke omad silmad ja kindlasti mitte niisama. Ehk ei tahtnutki ta lahedaid lapsi näha või lootis kinnisilmi ise lastele märkamatuks jääda. Nii või teisiti, olid tal silmad suletud ja keegi peale maamuusikute juhi- Merle Kollomi ei pannud seda tähele. Lapsed ise said asjast teada alles siis kui nende vapper liider pildi kakupojast oli fotostuudiost ära toonud ja kinniste silmade saladus saigi avalikuks kõigile. Miks kakupoeg silmi suleb, seda me juba teame. Miks mulle hiljem armastuskiri saadeti, seda koos suletud silmadega kakupoja pildiga, seda ma päriselt ei tea siiamaani. Seda kolmandat küsimust peaks nüüd asjaosaliste käest endilt küsima tagantjärele. Et kakupoeg ja Merle on oma teed läinud, siis peaks seda minult või lugejalt nüüd hoopistükkis küsima.

Altja, 1999.

K: Miks paneb Kakupoeg enda silmad kinni ?

V: Et teda vähem märgataks.

Tõesti, siis on ohutum ja peidulisem.

Nr. 471. Kes on ?

Armunud isane kodukakk teeb varakevadel oma häält. Et ta üksi siis sageli on, siis tulebki armuhüüd appi võtta, sest kui kaua sa ikka üksinda armunud oled. Tabivere kui minu esimese kuuma armumise paik on väikse pargiga. Ma ei kuulnud seal peale künnivareste õhtukisa ja vaikuse mitte kui midagi ja kaua sa ikka armunult üksinda oled. Hämaruses jalutajad kuulsid seal ühtäkki kodukaku hüüdu ja suured kakusilmad tulid neile sealjuures pähe. Õhtuti hakkasid alevijutud kodudes rääkima Tabivere kodukakust ja vaid üks Tabikas oskas vastata, et kes see huikaja selline tegelikult ka on. See Tabivere Tabikas ja sealne muusikaõpetaja ja maamuusikute liider Merle Kollom oligi see, kes saladust lahti rääkida oskas ja enne armuunne ühiselt vajumist ta tegigi seda ainult mulle... Tabivere alevi saladuseks see kõik jäigi ja kahe armunu öist sosinat ei kuulnud keegi peale meie kahe...

Tabivere, 2000.

K: Kes oli Tabivere pargi tegelik Kodukakk ?

V: See oli armunud Marek.

Tõesti, tegin Kodukaku häält ja olin ise Kakk.

Nr. 472. Suured kondid.

Elu üheteistkümnes talvekülm ei võtnud mind ära. Ta tegi mind juba märtsiotsija moodi, kes puude vahele ära ei eksi ja kes otsivalt ülessepoole vaatab. Kevadest kalliks saanud punase tamme salu juures tasus otsimine end ära ja esimene saatus esimese viupesa näol oligi leitud. Teise pesa juures peatus elu suurim hetk ja märtsilaps kes seal sündis tuli selle hetke juurde ikka ja jälle tagasi. Ka elu kaheteistkümnendas sügises ronisin Patermäe nõlva pidi ülesse ja ka pesalaps sündis üleval pesa juures uuesti. Pesal oli isegi jahenevas sügises mulle üllatus varuks. Sealt ülevalt leidsin kitsejala, millelt liha ammu viulaste poolt ära söödud. Üllatused suurte loomade kontide näol ei lõppe viupesades kunagi otsa, sest vanalinnud raipest lugu peavad ja neid jõudumööda pesasse poegadele tassivad. Tark sügis saabus minu elu kaheteistkümnendas eluaastas. Sest just siis sain ühe tarkuse võrra suuremaks, mida iga sügis ja sügislaps soovivadki...

Neeruti, 1984.

K: Kuidas saavad suured kondid Viupessa ?

V: Viuvanemad peavad raipest lugu ja tassivadki nii suuri konte koos lihaga Viupessa.

Ja liha süüakse ära Viulaste poolt ja järgi jäävadki Viupessa suured kondid.

Nr. 473. Nõiakivi jooks ehk palju patte.

Kahe mõisa, Palmse ja Sagadi rajal teeveerel on üks üksik suur kivi. See, millest ma palju kordi jala mööda olin käinud ja millest inimsuud nii mõndagi pajatasid. Seal olevat nimelt nõidu põletatud, et mõisapiir kindel oleks ja ühe koha peal paigal püsiks. Rahvasuu räägib alati midagi ja kes teda hoolsalt kuulas, olin ka mina ise. Viie aasta nõiakivi jutt ei veninud eriti aastatega pikemaks. Jutujätku looklahelisel maal leidsin ma ise, kes nõiakivist rääkima hakkas neile, kes lahtede ja mõisade maale külla tulid. See minu jutt, mis bussitäied alati kuulama pani, algaski alati Palmsest pihta ja paljudele oli Kone Nõiakivi üldse üllatus missugune. Bussipeatused nõiakivi juures said minu etteastete osaks ja kui bussitäie lapsi ümber nõiakivi jooksma viisin, siis sündis ka minust alati päevakangelane. Vanasti ehk ammustel aegadel olevat ümbruskonna lapsed nõiakivi jooksuga pattudest lahti saanud. Ja siis selguski kaheksa pika aasta jooksul kui palju patuseid Eestimaal elab, sest kõik jooksid alati minu järel kolm korda ümber kivi ja keegi ei jätnud kunagi jooksmata. Patulistele ekskursiooni teha on imelihtne, seda eriti siis kui on kolm korda ümber kivi joostud ja pattudest lahti saadud. Nii koos minuga 342 korda kahe mõisa rajal.

Palmse-Sagadi 1995-2003.

K: Kuidas said vanasti talulapsed pattudest lahti Palmse kandis ?

V: Nad läksid ja jooksid kolm ringi ümber Nõiakivi.

Täpselt nii see oli ja on tänapäeval ka tänu giid Marekule.

Nr. 474. Assamalla luhal.

Üks üksik kolaja jõudis ühele üksikule luhale. See suur veealune aas oli kajaka ja muud linnukisa täis ja ise kevadine suurim üllatus mulle. Need ajalehtedest või raamatutest leitud read selle Eesti ühe suurima karstijärve kohta tegid mind selle luha otsijaks ja leidjaks juba elu kümnendas varakevades kui jalgrattaga teda uudistama tõttasin. Aasal kevadtuulte meelevallas olev poisslaps ma ju olin ja uus veelinnukisa tegi mind linnumehe moodi. See omamoodi fenomenaalne rohelus, mis lainetuse alla kaob, tuleb igal kevadel tagasi sinna aasale, mis Assamalla küla teederistmiku lähedal lainetab. Ja igakevadine aasakülaline tuleb igal kevadel tagasi sinna, kus suur veeväli lainetab. Igakevadine aasakolamine on mul veres just kevadeti. Siis kui linnukisa ise endast ja karstijärvest märku annab ja linnumehe ja aasakolaja kevadiseks poisslapseks tagasi teeb. Selleks, kes igal kevadel üllatust taga otsib ja selle ühe suure lageda pealt ka üles leiab.

Assamalla, 1982.

K: Kus asub Assamalla luht ?

V: Virumaal, Rakvere-Tartu tee Kadrina teeotsa juures aasa peal.

Tõesti on selline luht olemas ja lainetab kevadeti suurvee all.

Nr. 475. Raudkulli pulmad.

Külmas Ungari hommikus sattusin raudkulli pulma. See küünlakuu viimase hommiku äratus lumehanges ja viiekraadises külmas oli matka päris algus ja kui kellegi poolt kingitud. Väikse metsatuka servas äratas mind uus hääl, mis kahele raudkullile kuulus. Pulmalised ise ei pannud pulmitades pulmavõõrast üldsegi tähele ja andsid tunnise etenduse mulle, kes ühes uues alguses. Pulmitav raudkullipaar oli mul seni veel elus nägemata. Juba hanges ärgates arutlesin eelseisva matka üle ja see läks pulmarõõmuks üle. Ja kui raudkullipaar puudesalus lõpetas, läkski lahti suur matkarõõm kui selline. Pulmarõõmus matkaja oli leidnud juba esimesel hommikul selle, mida harva päiksetõusud pakuvad. Okstel mängiv kullipaar ei olnud saladusi siis täis. Tavaliselt varjuline ja peiduline väike haugas oli unustanud muu maailma, kuhu minagi kuulusin tollel päevahakul.

Ungari, 1996.

K: Kas väikene Raudkull peab ka pulmi ?

V: Ju siis peab, nagu lugu räägib.

Ja tema pulma olen sattunud haruharva, aga siiski.

Nr. 476. Koolitee ja lapsed.

See oli teine kauge maa hommik. Märtsilapse teine ärkamine võõra maa lumehanges tegi mind juba Ungarilapse moodi ja ärgates olingi pikaks hommikuks valmis. Õhtuhämaruses astusin sissetallatud rajalt kõrvale ja sain öös ümbersündimist tunda. Jahedus värvis mu põsed päiksetõusu värvidega ja ma ei teadnud siis veel , et ma just nii kedagi üllatan. Eemaltkostev jutuvadin kuulus viiele koolilapsele, kes minuga sama rada pidi sammusid. Lihtsad ja loomulikud olid nad kõik ja minu päiksekarva punased põsed panid neid viisakalt naeratama. Ehmatuse asemel teretasid nad mind madjarite keeles ja ma naeratasin neile vastu juba madjarite naeru. Sellist uue päiksetõusu sarnast naeru, mis juba silmapiiril taevapõsed punaseks värvis ja mis kinnitas, et lapsed ongi alati päiksetõusu

sarnased. Nii need madjarist viis poissi ja tüdrukut kui see põsepuna koguv Märtsilaps, kes kuu aega Madjarite ja Madjaritemaa laps olla soovis.

Ungari, 1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, Ma magasin ja ärkasin koolilaste raja kõrval kohe.

Ja ilus algus oligi matkale pandud sedasi.

Nr. 477. Kurvad leidmised.

Esimene kurb pisar tuli silma Madjaritemaa kolmandal hommikul. Viimase poole sajandi külmim talv oli teinud oma kurja tööd ja muidu sealset suurt metskitsekarja kõvasti vähendanud. Kolmanda hommiku hommikupisarad olid minu silmadest leitud. Need pisarad leidsin mina ise. End valgele lumele kokku keeranud surnud metskits pani pisaraid otsima sealt, kust ma oodatagi ei osanud. Kolmanda päeva õhtuloojangu ajaks olin leidnud kolm kitsekorjust ja kolmekümnenda matkapäeva lõpuks ligi poolsada. Külma talve lõpp tõi tugeva lumekooriku. Ja saatuslikuks sai ta tuhandetele Madjaritemaa metskitsedele, kes märtsisula ei näinud ei minu ega enda silmades. Selle suure kitsedraama tumm tunnistaja olingi mina, kes ligi poolesajad pisarad üles leidis iga uue kitsekorjuse juures. Kurbade peatuste teekond kestis kuu aega ja ju siis oli kurbusepisaraidki mulle matkale kaasa vaja.

Ungari 1996.

K: Millal oli Ungari kõige külmem talv ?

V: Just siis, 1995/ 1996 aasta talvel kui selle lõpus mina seal ringi liikusin.

Ja saatuslikuks sai ta tõesti väga paljudele Metskitsedele.

Nr. 478. Ühes linnupaigas.

Ühe noore daami kiri oli armastuse muret täis. Tollane Tiskre elanik Hedi Obet kirjutas ja kirjutas pikalt ning kirjutaski oma armastuse mure lahti. See kirjatükk rääkis ühe laieneva asula külje alla jääva hea linnupaiga mure lahti. Et hea linnupaik asula ees taganema kipub ja hääbub, see oligi armastuse mure ja Hedi tahtis armastusega murest lahti saada ja kutsus mind üheks nädalavahetuseks rannaasulasse kohapeale asja üle vaatama. Mere ääres oligi veelindude paradiis ja nad pidid isegi koduaedadesse maanduma ja seal peatuma. Kui mure oli Hedi poolt lahti räägitud ja armastus ka üles selle asemel leitud, lahkusin linnumaastikult ja algaski minu võitlus asula laienemise vastu ning linnupaiga allesjäämise nimel. Üks väike looduskaitsesamm saigi astutud ja minu linnuarmastus sai hoogu juurde.

Tiskre, 2007.

K: Kas Veelinnud armastavad Tiskret ?

V: Jaa, nad teevad seda.

Seda tõestas ka minu käik sinna.

Nr. 479. Metsade Valge-toonekurg.

Üks üksik metsade laps kinkis endale Kõrvemaa. Alustuseks kolme kevade sealsed metsisemängud ja veel karujäljed ning kõik muud suuremad ja väiksemad kingitused ja üllatused. Selle saladusi täis maa kolmas sealne kevad kandis aastanumbrit 1994. Aasta, mis mulle tähti omas taevas kinkis ja mis Kõrvemaa kohalgi mind vaatasid ja ootasid. Jänedalt Pakasjärve poole liikuma õhtul hakanud, tervitasin ööd koerakutsikatega heinaküünis ja päiksetõususes metsas otsisin järgmist suurt üllatust taga. See üksik käänuline metsatee avas end ja üllatus tuligi ise minu selle käigu taevasse. Valge-toonekurg ja varakevad ei sobi kokku mitte igal pool. Ometi seal ta lendas ja tegi minusuguse üllatuse auks paar tiiru taevalaotuses. Üllatusega alanud Kõrvemaine päev oligi niimoodi alanud. Kusagil olid järved ja kontrollimist vajavad metsisemängud. Ja kusagil eksles seal üks teiste inimlaste jaoks kadunud inimlaps, keda üks teiste liigikaaslaste jaoks kadunud eraklik toonekurg ülevalt uudistas.

Kõrvemaa, 1994.

K: Kas Valge-toonekurg on paksus metsas sage või harv külaline ?

V: Väga harv külaline.

Ja ilmselt sinna juhuslikult ära eksinud.

Nr. 480. Forelli ajamine.

Jahe hommik oli väike üllatus. See üllatus, mis vere mul käima lõi ja eriti suur ei olnud, pani mind jõekäärus haugiootuses mõrda seljas tassima ja jõevett piitsutama. Jahedas ja hämaras vemmeldas mu veri rohkem kui muidu ja haugiootel mõrd saigi jõkke pandud. Hämaras ajasin vett piitsutades sinna oma saaki ja ei teadnudki siis veel, et kes see küll olla võiks. Vett piitsutav hommikujünger ma olin ja mõrd tuli minu poole. Mõrras oligi keegi. Ma nägin tema heledat alakeha ja tugevat vabaduse kaotanud selga ja saba ning mõrd tuli veest tirides välja. Ühe suure jõeforelli üllatus oli vähemalt selle hommiku suurune. Loobu jõgi, mis alati hauge oli mulle kinkinud, oli meelt muutnud ja forell ise tõestas, et kes siin jões nüüd elab. Teekond koos mõrraga vaigistas ta lõpuks ja ta jäi paigale ning lõpetas. Temast sai ühe päeva võileivakate ja omapärane mälestus ning mõrraga kalamehe uus üllatus, et kuidas ühest haugijõest oli saanud forellijõgi.

Neeruti, 1995.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas kunagisest Loobu jõe Haugi jõest oli saanud Forelli jõgi ?

V: Jaa, täpselt nii see oligi.

Jõgi on läinud puhtamaks ja Forell on sinna elama tulnud.

Nr. 481. Ühe ööga.

Viinakuus tulid paljud sügisesed rõõmud. Need, mis sind ja mind ära teevad. Selle lapse moodi, kes otsib palju, aga eriti palju enam ei leia ja kes läheb sinna kolama, kust lühenevate õhtute tõttu tavalisest rutem tagasi tullakse. Mets, mis nüüd rohkem läbi paistab, räägib natuke teises keeles, millest arusaamiseks tuleb end rohkem riidesse panna ja välja kolama minna sinna, kus selle sügise jutustus juba lõppema hakkab. Kord värvilise aja lõpu juures tõdesin, et olen ainuke, kes riides on ja vaid õuepealne vana saar oli lehtedes ehk oma rohekas kuues. Öine külm tegi oma tööd ja kui see

hommikuks tal tehtud sai, siis varisesid hommikuseks aovalguseks ka kõik saarelehed. Ma läksin neid puu alla vaatama ja punkt pikale jutule oligi pandud sinna, kus talvine hangede tuisulaul algab. Sügistuul viis ka ühe tüdruku mu hoovilt. Kui vana saar end lahti võttis, oli ta öise tüdruku moodi, kes teab, mida sügiselt ja armastuselt tahta. Saarepuu kui tüdruku mälestus kinkis viimase pika sügisese öö ja viis minu mõtted sinna, kus esimene lumesadu jälgi jätma hakkab.

Neeruti, 1999.

K: Kas Saare lehed langesid ruttu ehk ühe ööga ?

V: Jaa, lehed langesid üheainsa ööga kõik maha.

Sedasi käitubki meie lehtpuudest vaid Saar ise.

Nr. 482. Sagadi muströhn.

Kauni mõisa taga pargis oli mitmesuguseid hääli kosta. Küll ekskursioonilaste hüüdeid, küll muud kõike kaugelekostvat. Suures mustas lepas oli auk üleval puuõõnsuses. Sealt kostev muströhni laste kisa oli mulle pargiüllatus missugune ja seda ma ju igast pargist taga otsingi. Keset suuremaid lagedaid asuv mõisasüdamega park oli ise üllatus missugune. Et seal üks suur must metsade lind elab, oligi just selle pargi üllatus, mis mind imestama pani. Tavaliselt leiab see meie suurim rähn endale kodu metsade rüppes. Seekord siis oli kõik teisiti ja ka ühe pargi hingeelus oli kõik teisiti. Kõike, mis teisiti, oli seal ka, aga suvealguse mõisataguse laste kisa sekka kuulus ka linnulaste kisa nagu igas pargis ja kõige rohkem oli kuulda seal suurte rähnilaste hääli, nagu just igas pargis see nii ei ole. Haruldane mõisapark haruldase rähnikoduga jäigi keset lagedat minust maha. Miks üks suur metsade lind sinna just elama asus, seda ma ei tea siiamaani. Miks ühe suure metsade lapse süda mõisataguses pargis kiiremini lööma hakkas, seda saime nüüd teada küll.

Sagadi, 1995.

K: Kas metsade lind Muströhn tuli elama Sagadi parki, seda keset lagedat ?

V: Jaa, tuli küll, nii nagu lugu jutustab.

Ju siis polnud metsades paremat paika leida kui see õõnsus mõisapargis.

Nr. 483. Sagadi mõisa nali.

Nalja täis päevad olid lahedat maad täis. Seal, kus üks nali lõppeb ja teine algab. Bussiõõtsutaja olin siis teist suurt kevadet ja bussid õõtsusid nagu lahedad merelained , seda pikkadel, vahel ka loogelistel rannateedel. Kauni Sagadi mõisa ees peatus naljakas teekond ja esmapilgul ei saanud keegi teada, et miks kaks toonekuretopist mõisa kahe mantelkorstna otsa on pandud. Seda küsiti siis giidi käest ja kui saksakeelne vastus kõlas, et need polegi topised, vaid päriskured, lainetas naerulaine mõisaesises bussis. Naljaks ja naeruks pole sageli paljut vaja. Tol suvisel päeval oli selleks vaja tervet bussitäit teravaid silmapaare, giidi teravmeelset keelt ja siis veel teravkeelset meelt ning loomulikult kahte kohalikku toonekurge mõisakorstnatel.

Sagadi, 1997.

K: Kas nali ja lugu tõestisündinud ?

V: Jaa, kaks Toonekurge olid mantelkorstnate otsas.

Ju siis pidigi see kõik nii olema.

Nr. 484. Haigrunali.

Ilusa mõisa taguse tiigiservas oli erinevat rahvast liikumas. Kes jalutas niisama sõbra, sõbranna, lapse või koeraga... Minu austerlastest ekskursandid jalutasid koos minuga ja päeva üheks naelaks olin mina ja teiseks sai haigur, kes madalas tiigivees jalgupidi kala ootas. Et tiigis kala ei ole, seda teadsin vaid mina ja mitte haigur või pargijalutajad. Haigur oli inimjulge ja kui vaatamisväärusеks loodud. Austerlased olid julged ja küsisid minult haigruküsimusi. Ja mina olin julge ja vastasin kõigile, et mitte rühmale niiöelda alla jääda. Inimsagin minu ümber ei vaibunud terve päeva. Inimeste jutt tiigivees seisvast haigrust ei vaibunud terve päeva ja võeti kodumaale inimeste poolt kaasa. Ja tänulik olen ma siiamaani, et just mina haigrut tiigikaldal märkasin ja koos temaga päeva naelaks sündisin.

Sagadi, 2002.

K: Kas Haigur teadis, et tiigis Kala ei ole ?

V: Ilmselt mitte, ei teadnud.

Miks muidu Ta seal Kalal oli.

Nr. 485. Üle piiri.

Aastapikkune armuhoog, mis mind kuumaks oli ajanud, ei jahtunud ka uue sügise hakul. Võtsin end viieks päevaks vabaks ja pakkisin seljakoti ning kauge Lõuna-Eesti maanurk tervitaski mind. Pimeduses jõudsin kohale ja armunud noortesalk saatiski mind pimeduse teele. Pea käsikaudu leitud matkamajake sai ööseks minu omaks ja seda vastu Eesti lõunapiiri Krabil, Kikka järve kaldal. Armastus, mis ei tunne riigipiire, sai minu omaks. Hommikune armunu läks teekonnale ümber järve, nii, et riigipiir sai ületatud. Piklik järveke sai mul selgeks õpitud ja piirideta suur armastus sai oma. Armastus, mis minust üle jäi, viis mind igale poole, kuni lõpuks armumise aastaring lõppes ja algas uus armastuse aastaaeg sügis. Need armuhetked, mida aasta jooksul kogusin, tegid mind ära armastuse otsija moodi. See, kes otsib taga ühte ema ja tütart ja kes leiab end siis sügises hoopis riigipiiri ületamas. Selles sügises said kõik piirid mul ületatud ja ehkki kaks armastuse ootajat ei jõudnud mind ära oodata, olin siiski hoolas otsija, kes vähemalt ühe armastuse sügise üles oskas otsida.

Krabi, 2000.

K: Kas läksin üle riigipiiri ?

V: Jaa, Ma tegin seda.

Piirivalvet ka ei olnud seal.

Nr. 486. Palmse paekuningas.

Igavus ise tuli mulle kord appi. Päeviti rääkisin inimrühmadele Palmse mõisnike Pahlenite kivististe kogust, mis nad kohalikest paemurdudest olid avastanud ja mida nende lapsed olevat väikeste

haamrikestega kividest välja toksinud ja mõisa kivikogusse viinud. Õhtute igavus viis mind vahel mõisa juurest Laukasohu või külalaste palliplatsile. Kord aga viis aga igavuse kuningas, kes mind seal ja siis valitses, suure kopli keskel asuva peakivihunniku juurde. Suurel paelahmakal oli keskel väike kivistis sees. Igavuse kuningas hakkas kivi vastu teist suuremat kivi katki tegema. Kui tükk-tüki kaupa eesmärk lähemale tuli, oligi sündinud uus paekuningas, kes üksinda kivistisejahti pidas. Üksinda möödus tunnine ajahetk, kuni lõpuks oli ta mul käes, väike teokarbikujuline paekivistis kui sealse aja mälestus. Mälestuseks võtsin ma ta kaasa ja mälestuseks sai kuninglik hetk kui suure paelahmaka üle võidu olin saavutanud. Väike kivistisetükk on kuninglik mälestus sellest mitmest kuningast, kes Palmse kandis giiditööd tehes ja muidu igavust peletades kord paehunnikusse sattus ja sealt ühe rahmeldava mina leidis just nagu mälestus neist aegadest kui mõisalapsed kivistisemängu mängisid. Lapsed ei ole tavaliselt igavuse kuningad. Minuga seda vahel seal ja siis juhtus ja tänuks sellest ajast ongi väike kivistisetükk.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas sain paekivist tüki kätte ?

V: Jaa, lugu oli tõene.

Sain tüki kätte ja see oli kaua aega mul kapi peal, kuni Porkuni Paemuuseumile ära kinksiin.

Nr. 487. Üks tagasitulek.

Linnamehe sügises oli midagi uut peidus. Seal oli ka igatsust ühe külalapse järele, kes minuga just igale poole kaasa ei tulnud. Kolm giidihooaega Palmse küla suureks lapseks sain ma ise. Kui grupp oli ära saadetud, tuli igavus ja külaigatsus mulle külla ning vabade õhtute laps oligi sündinud. See, kes külatüdrukute hüüda oli ja külapoiste sõbrustada sai. Kadunud lapsepõlv tuli just seal suure mõisaga külatanumal tagasi ja sealt läksin teda taga otsima ka ühel pimedal hilissügisesel mardipäeval. Pimedusele vaatamata tundsin ära kõik külateed ja nendel teedel oli veel minusuguseid külalapsi Marti jooksmas. Käik enda juurde tagasi õnnestus. Öösel Kivisaarte saunalakas lugesin saadud kommid kokku ja hommikul ärkav lapseunega mees oligi küla pealt kadunud. Küla, mis küla teeb, on Palmse kohe kindlasti. Mees, kes küla teeb, olin ma ka ja küla, kes endale lapsi teeb, on see küla ka kohe kindlasti. Nii sündiski minu 33 eluaasta lõpus üks Palmse mardisant, kes kehalt suur, aga loomult ikka see, kes külaigavust peletamas käis. Nii ammustel aegadel kui ka siis kui igavus linnas koos igatsusega mulle külla tuli.

Palmse, 2005.

K: Kes oli suurim Palmse mardisant ?

V: See oli autor Marek.

Suuremat küll liikumas ei olnud ega ole ka hiljem nähtud.

Nr. 488. Kes sööb ?

Esimene punase tamme leitud tõru tõi minu ellu seitsmenda sügise. Selle, kus pidin kooli minema ja mida ma niiväga ei soovinudki. Koolikohustus, mis nädalapäevad kõik kinni pani, tõi tõrukorjamise mõtted mulle pähe. Ja kuu aega peale esimese leidmist, olingi tammesalus sõprust taga otsimas. Kui tund aega puusõprade vahel uitamist ümber sai, olin jäänud ilma ühegi tõruta ja metsseajäljed, mägrajunnid ja sügist hüüdvad pasknäärid jutustasid kõik ise, et kuhu tõrud kõik maast puude vahelt

kadunud on ka. Mõned väiksed tärganud puubeebid ma küll leidsin, kuid kevadise lumesula ajaks olid needki mügrid ja hiired lume all omaks võtnud ehk nahka pannud. Puutitad ehk noored puuhakatised jäävad jäneste närida ja puulapsed metskitsede paljaks koorida. Kui mõni puu peaks jõudma noorukiikka, siis tuleb meie metsade kuningas põder ja teeb oma laastava töö. Ja nii polegi Eesti suurima ehk Neeruti mägede kolmesajale tammele pea saja aasta jooksul järelkasvu kasvanud. Meie rahva eksootiline võõrtamm on paljude vaenlaste lemmikroog ja vaid inimene ise saab hoolitseda selle eest, et neil lemmikpuudel ka järelkasvu oleks.

Neeruti, 1979.

K: Kes söövad ära Punased Tammed ?

V: Hiired, Mügrid, Mägrad, Jänesed, Metskitsed, Metssead, Põdrad.

Ja looduslikku järelkasvu ei olegi meie maal Punastel Tammedel.

Nr. 489. Pipraviin.

Kaks meest Reigo ja Mina, olid juba kolm päeva roninud vaid ülessepoole ehk mäkke. Taasvaba ja siis just selles suves ärkava Ukraina auks vallutasime nii selle maa kõrgeimat tippu – Goverlad ja see tipp polnud enam kaugel. Viimane tõus ehk mäenõlv tervitas meid kui järsk sein, kus palju sissetallatud radu. Seal nõlval väiksel piknikuplatsil istus seltskond Ukrainlasi endid ja eestlased lõid neile kohe nagu uue elu sisse. Pipraviin ehk Karilka oli laua peal pudelis ja varsti ka meie keelel ja meelel. Kibe ja piprane ta oli, kuid läks alla meil sellegipoolest, rahvusjook kui selline. Uus elu, mille piprane viin meile sisse lõi, avas meie keelepaelad ja väike seltskond sai niimoodi meiegi vabadusest osa ja innustust. Piprase viina päritolu jäi meil kahel sellel õhtul teadmata. Et kustkohast ja kuidas ta Ukrainlaste keelele ja meelele tulnud on, sest viin on ju kibe ilma pipratagi ja ei lähe just kergelt alla igaühel. See häälekas seltskond jäigi meist maha Ukrainat ja maailma parandama. Seinana tõusev ja veel siiski rohetav mäenõlv oli peale ühist poolteist tundi veel rohetavam ja järsem ning hommik veel päikselisem.

Goverla, 1993.

K: Kuidas on Pipraviin Ukraina keeles ?

V: Karilka.

Ja see nimi tal ongi.

Nr. 490. Mägede mustikad.

Peatustega teekond kestis kolmel mägisel maal kokku kolm nädalat. Üks vaikne pärastlõuna Reigoga möödus mägede mustikaid korjates ja kaljusel jäärakul saime paari tunniga pea, et endi kõhud täis. Jõudehetk mustikatega oli hingekosutav. Hetkeks ununesid teravad mäed ja veel teravamad elamused ning tühi kõht ajas mehed mustikale. Mägede üllatusi oli palju ja neid kogunes aina juurde. Mägede mustikad kui sellised olid ka otsijaile üllatusteks varuks. Mõnetunnine mustikapeatus tõi kodumaised mustikamännikud meile meelde ja ehk hetkeks oli neidki kodunt eemal korraks tarvis. Mäed, mis ümberringi vaikisid ja vaid mägimände nõlvadel kasvatasid, panid meid isekeskis esimest korda matkal pikemalt rääkima. Põhjuseks oli meile pisut ootamatu mustikate üllatus, et nad üldse

seal üleval kasvavad ja kahel mehel koguni kõhtu täitsid ning kodumetsade mõtted tagasi tõid sinna meeltele, kus seni vaid seiklused ja matkarõõm ning kaks meest, kes alles tänu mustikatele mäenõlval üksteisega lõpuks rääkima hakkasid.

Tatrad, 1993.

K: Kas Tatra mägedes on Mustikaid ?

V: Jaa, on küll.

On küll ja päris palju, nii, et kõht täis saab neist.

Nr. 491. Julged majalised.

Julge mees olin ka üksildases majas, mis Kõrvemaa rajal metsas oma elu elas. Vahel käis sinna Kiviperkide pere, kelle oma häärber oli ja enamasti mängisin ma ise julget meest ja nautisin seal suurt üksindust. Et sügis julged hiired tuppa toob, seda ma siis alguses veel ei teadnud, aga ometi nad tulid ja ronisid igale poole nii õhtul kui öösel kui päeval. Nende silmad olid suured nende hiirtenägudes ja julgust täis. Julgesti jäin öösel nendega magama ja julgete hiirte ja julge inimese päralt oli üksildane maailm. Öösel põlema jäetud tuli näitas neile valgust nii suure toa voodisse kui köögilauale ronimiseks. Julgelt veetsin öö koos hiiretralliga ja tahtsin sinna jälle tagasi tulla. Sinna, kus julged hiired ja julge üksik mees endale sügismeeleolu lõid ja kus keegi neid kõiki julgeid ei seganud ja kus pikenev pime aeg mind ja minu väikseid sõpru julgeks tegi. Just sellisteks, keda maailm taga otsib, kuigi me maailmast midagi ei teadnud ja ennast segada ei lasknud, sest rohkem julgeid seal paksus metsas ei olnudki.

Läsna, 1994.

K: Kes olid minu majalised peale minu enda siis ?

V: Need olid julged hiired mitmesugused.

Hiired olid koos minuga majas ja rohkem ei kedagi.

Nr. 492. Kaks munka.

Mida teevad mungad mere ääres, seda küsis minult üks lasterühm. Võtsin lapsed Käsmust alates enda järele ja viisin läbi poolsaare männikute Eru lahe kaldale. Maa ja meremunk ootasid meid ja lasteüllatuseks said kaks samanimelist suurt rahnu rannametsas. Legendid, mis ajahambale vastu peavad, on alati põnevust täis. Nii ka see mungajutustus mereröövlitest munkadest, kes seal oma saaki ehk merehätta jäänud laevu ootavad siiamaani. Lastekari kuulas giidionu ära ja kaks munka said nende omaks, katsuda, vaadata ja otsa ronida. Giidionu kuulas lapsed ära ja selgus, et hea mungajutt oli läinud nende hinge ja sinna jäänudki. Tõin lapsed mööda mereranda Käsmu külla tagasi ja imestasin ise ka natuke, et kuidas üks hea legend hea ekskursioonipäeva valmis teeb. Hea legend laste suudes rääkis siis kahest mungast ja heast giidionust ning vahel jalutan heade lastega siiamaani tuulises rannas, kus kaks kivistunud munka meid kõiki ootavad, et kõigi omaks saada.

Käsmu, 1999.

K: Kus asuvad kaks Munka ?

V: Käsmu poolsaare lääneservas ja Eru lahe kaldal.

Seal Nad tõesti seisavad mõlemad ja vaatavad Mere poole.

Nr. 493. Neeruti mägede kuulsaim tuleja.

Mees, kes tuleb, on hea mees. Heamees, kes tuleb, on see kõige parem mees. Neerutimaised tulejad mehed ja naised arvavad kõik, et nad need kõige paremad tulejad on kui teised sealsed. Minu loomus on vahel teistest mõjutatav. Mind muutsid pea kõik mägedesse ja mägedest tulejad. Ometi ma püüdsin jääda iseendaks ja oma mõisavarju lähedal maakodus ma seda teha ei suutnud. Mind võlusid metsavahijutud ja metsnik Jaaniga kohtumised ning Kuresöödi valvuri Mummi taidurivõime. Kolm meest rikkusid lapse ära ja nad tegid seda tagantjärele mõeldes hästi. Linnamehe kohtumistel küsitakse minu käest sageli, et kust sa tuled ? Uhke lapsevastus räägib ikka ja jälle Neeruti mägedest, mis mind kord ära tegid ja kuulsaks sain ma juba kümneaastaselt kui sealne tuleja. Kuulsus on hea olla, sest nii kiitsid mind kunagi kolm meest ja nende poolt rikutud mägede lapsest saigi Neeruti mägede kuulsaim tuleja.

Neeruti, 1984-2003.

K: Kes on Neeruti Mägede kuulsaim tuleja ?

V: See on Marek Vahula.

Ja kõige kuulsaim tuleja ta ongi.

Nr. 494. Rabamatkaja.

Suur Laukasoo on minu suur isiklik raamat. Iga lehekülg temas on käik tema juurde, kus tema mõtteid loen, mida ta igaühele lugeda ei anna. Selle rabatarkuseid täis teose esimese lehekülje avasin ma elu kaheksateistkümnendas lõikuskuus ja laukapinnalt vaatas vastu üks naeratav noormees, kes lõpuks oma rabasüütusest lahti sai. Viie aasta lugemised said loetud ja uus hüüdnimi - Laukasoo raamat oli mulle kui kingitud, seda nii elu kui iseenda kui inimeste poolt. Tänulik rabalaugas, mille peegelpilt mind naerma ajas, pani mind sageli ka riidest lahti võtma ja laukas ujuma. Tänulik rabakõndija olin ma üksinda ja viis pikka aastat ning üks Eesti kaunemaid rabasid oligi minu oma, kuniks minust rabamatkade giid sündis. Raamat, mida loetakse, olin ma nüüd ise ja uudishimulikud näod minu ümber said minu argipäevaks ja lasin end laugaste vahel lugeda ja riidest lahti võtta, mis meeldis nii mulle kui matkajatele. Tagantjärele aus ja avameelne olles, siis mind rabagiidiks tegin mina ise ja Lahemaa Matkakeskuse juhataja Üllar Hendla. Mees, kes mind rappa tagasi kutsus ja mulle tükk aega palka maksis.

Laukasoo, 1990-2003.

K: Kus rabas tegin ma rabamatku ?

V: Laukasoos, oma lemmikrabas.

Seda raba tunnen ma kõige paremini.

Nr. 495. Hiline räts.

Kolmest kevadest koos metsisemängudega oli korraga saanud minevik. Selline head päikest ja tähtsaid tegusid täis. Lehekuu keskpaiga hommik bussiootel seal Remniku ja Alajõe vahel teepervel oli ühe suure teo lõpetuse mälestuseks saamas. Läbikäidud Kõrvemaised ja Alutaguse ligi üheksakümmend metsisemängu tahtsid olla kaitse alla võetud ning mina kui mooramees ja musta töö tegija olin nad kõik üle kontrollinud. Juba tõusnud päike näitas pisut kurvale aga õnnelikule bussiootajale valgust ja seal pisut eemal kuuseladvas mängis kõrvukräts oma ürgset mängu. Ta sebis siia-sinna ega andnud mulle ega endale asu. Võib-olla talle meeldis päiksetõus samaoodi kui mullegi ja seda kinnitas ta oma rahutu hingega mullegi. Vahel lendas ta naaberpuude otsa, aga suure kuuse latv oli ta vaieldamatu lemmik. Rätsu mäng tõi mulle uued mõtted pähe. Et metsisekevaded on nüüd möödanik ja tuleb teisiti ja uut moodi elus edasi kulgeda. Õnnelik ja tähtis olin ma üksinda seal varajases päiksetõusus ja üksinda mängiv räts jäigi minust sinna maha. Tähtis ja õnnelik metsisemehest meister oli näinud mängivat öökulli, kes nagu tänas mind selle eest, et ma nii varajane tõusja jälle olin olnud.

Remniku, 1994.

K: Kes saatis mind ära Alutaguselt ?

V: See oli Öökull nimega Kõrvukräts.

Rohkem saatjaid seal ei olnudki.

Nr. 496. Neli kraadi.

Vanal ja väärikal endisel Kolga metskonna abimetsaülemal Leo Laanetul oli poeg. See muidu kinnise loomuga noor mees rääkis mulle ühe sügisese loo, mida elu ise mulle tõestas. See jõekene, mis nende maja tagant voolas , oli ka meriforelli kudupaikadega. Mõned kalamaiad külamehed käisid juba jõe ääres ja mõõtsid jõevee temperatuuri. Ja kui see nelja kraadi juurde langes, oligi röövpüüdjate aeg käes ning need olid needsamad külamehed ise. Pimeduses tegid nad omi musti tegusid ja järgmisel päeval kõnelesid vaid jalajäljed kaldamudas ja mahatallatud rohi nende öisest kalapüügist. Külamehed, kes muidu ausa näoga ringi käivad, on pea igas külas mitme palgega. Nii ka need Kolga mehed, kes päikse all head külajuttu puhuvad ja kuupaistel röövliteks ümber sünnivad.

Kolga, 1995.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas nelja kraadi juures tulevad Lõhed ja Meriforellid kudema ?

V: Jaa, meie kodumaal see nii ongi.

Ilmselt on neil hea temperatuuritaju.

Nr. 497. Suur jälg.

Lapsed, kes aina tulevad, on maailma suurim rõõm. Lapsed, kes Tallinnast tulevad Viitna Maailmameistri matkale, on Eesti suurima ja parima allveeorienteerumise järve suurim rõõm. Rõõmus lastekisa kostab kaugele ja on mul seistes ümberringi ja kõndides seljataga. Targa inimesega ring ümber järve toobki tarkuseterad lastekamba silmapaaridesse ja tarkust täis sõnad lapsesuudesse. Kui ühe lasterühmaga ring ümber hakkas saama, leidsime madalast järveveest liivast haigru jalajälje. Lapsed arvasid mulle silmadesse vaadates sealt õige vastuse leidvat, aga kuna ma

vaikisin, siis arvati ühe tüdruku poolt, et see suur toonekurg on olnud. Lastenaer, mis mul silmad alati särama lööb läks veel suuremaks sellesama tüdruku üle, siis kui minult õige vastus välja koorus-see on ju hallhaigru jalajälg. Naernud oleks selle üle isegi vist haigur isegi. Kui minagi naeru pidama ei saanud, siis naeris terve salk ja lõpuks hakkas mul vaesest tüdrukust kahju kui naerualusest ja ma võtsin ta enda kõrvale kogu matkapäeva lõpuni. Koos saime solvumispisaratest lahti ja koos naersime tüdruku ja poisi naeru ning lõpuks naeris tüdruk jälle teiste seaski. Väike matkapäev, mis lõpuks ümber sai nägi palju mitmesuguseid pisaraid. Neist kõige kurvemad ühe tüdruku palgeil kustutasin mina ja sain ka õpetajalt hiljem kiita selle eest.

Viitna, 2003.

K: Kas Haigrujälje lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, on küll tõene.

Lugu tõesti sündis siia ilma ja kõik said sellest ka osa. Seda tänu Marekule.

Nr. 498. Kalevipoja kuju.

Kalevipoja jutud saatsid mind juba siis kui endastki väiksem kord olin. Need lugulaulud, mida kooliski pidin pähe õppima, meeldisid mulle ja ise ka imestasin, et kui hästi nad mulle meelde jäid. Neerutimaised Kalevipoja jutud olid paljud elust maha loetud ehk lihtsalt ära kuulatud. Ja neid jutte oli piisavalt palju ja nad tegid mind selle suure mehe moodi. Aasta 2003 suvel ilmus ülesse mägedesse Eesjärve kaldale Kalevipoeg ise. Selline kivine ja suure mõõgaga, kelle süles istutakse ja seal fotokaamera ees poseeritakse. Vahel ajab see suur mees suure üksinduse minust eemale. Nii tegid seda tema eeposejutud juba aastakümneid tagasi ja nüüd teeb ta seda ise, sest kahejalgseid seal rahutul maastikul vähe ringi liikumas on. See üksik kahe jalaga mees on tema üks suurimaid sõpru ja sõprust uueks tegemas käib ta kivist kangelase enda juures. Kooliaja üks väheseid häid lugemusi oli minu elus eepos Kalevipoeg. Selle eestlaste kauneima lugulaulu kangelase moodi tahtsin ma ise vahel olla ja kui mul see vahel ei õnnestu, siis lähen ise kivist mehe juurde lohutust otsima.

Neeruti, 2003.

K: Miks rajati just Neeruti Mägedesse Kalevipoja kuju ?

V: Sest Kalevipoja legende just sealmail palju liikvel on.

Kõige parem koht, kuhu kividest Kalevipoeg rajada.

Nr. 499. Mägedes peatuja.

Lõikuskuu üllatus olin mina ise. See, kes suure suve juurde jõudis ja vabad hetked enda jaoks välja võitles. Kolasin siin ja seal ning üks ammune unistus läkski täide. Minu kodumägedes ei olnud keegi veel kotkast kohanud. Ei sealne esimene linnuseiraja Tiit Randla ega ei ükski metsamees või muidu loodusest lugu pidav kõndija. Terve lõikuskuu peatus sel omapärasel aastal kodustes mägedes üksik noor konnakotkas. Temast rääkis nii metsnikupere kui ka metsavahi Toomase suu ja kotkanägemise himus läksin minagi kaunile maastikule ringi tuiama. Saatuse kingitus lendaski ringi siin ja seal ja ikka ja jälle olin õnnelik oma suure uudishimu üle, mis kõik vajaliku üles leiab. Külajutud noorest kotkast olid mitmesugused. Lõpuks kui olin need kõik ära kuulanud, siis läksingi väsima hakanud suvest oma

kotkast taga otsima. See noor kotkas tõi suvepäikse uuesti mägede kohale tagasi ja kinnitas väsimatule otsijale, et suvi selleks korraks hakkab küll lõpetama, aga just väsimatu otsija on see, kes temas kõik üles leiab. Seda ka siis ja sealt kus lõikuskuu räägib kollendavate põldude ja aina madalamalt käiva päikese keeles. Ja kus ringi liigub üks väsimatu otsija, kes leidiski uue suvise loo, seda siis kui suvi oma lugu lõpetama hakkab.

Neeruti, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Neeruti Mägedes on ainult üks kord Kotkast kohatud ?

V: Jaa, tõene, rohkem pole nähtud.

Ainuke Kotkas ja peatus kohe pikemalt seal.

Nr. 500. Paku panemine ja suured silmad.

Sügiskuul kolasin veel suvenostalgias ringi. Võsu soe merevesi rääkis minuga justkui samat keelt ja üks ammune tegu oli mul plaanis ära teha. Võsu maskoti ja vapilooma Virko Sirkeli õuel ootas üks pesapakk. Igaks-juhuks koputasin toauksele ja ennäe, uks avaneski ja Sirklipoiss Hannes oli suurte silmadega uksel mul vastas. Suured poisisilmad tulid minulgi pähe ja algas kahe mehe töö ehk pakupanek õuemänni otsa. Köiejupp tuli mulle appi ja pakk tiriti ülesse ning kinnitati traadiga männitüve külge. See Sirkli noorem poiss oli tarkade silmadega. Pea sõnatult aitas ta mul pakku üles vinnata ja pea sõnatult tänas ta mind oma silmadega. Poisi enda sõnul oli ta just ärganud ja öösel unes oravat näinud. Ja juba viinakuu lõpus ehk pooleteist kuu pärast oligi orav paku peremeheks hakanud. See pakk püsis puus ligi tosinkond aastat kuni aeg oma halastamatu töö tegi. Sirklipoisi silmadesse jäi ta koos minuga kui selle sügise suurim üllatus, millele hiljem oravapoiss ilusa krooni pähe pani. See pesapakk oli mõeldud kodukakule ja jääkosklale. Tegelikult sai ta Sirklipoisi ja oravapoisi omaks ning mul ei olnud tollal midagi selle vastu, et see nii olema sai.

Võsu, 1991.

K: Kellele ma panin pesapaku ?

V: Panin pesapaku Kodukakule.

Aga sinna sisse elama tuligi hoopis Orav.

Nr. 501. Kodu juures ja ilma nimeta.

Märtsipoisi poolt leitud viupesast toodud noor viu kasvas kaevumajakeses suureks nooreks viuneiuks. Sügiskuu hakul sai ta vabadusse, seda mulle teadmata viisil ja sügislapse pisarad voolasid mu palgeil. Suvehakust alates minu meeli köitnud suuremaks kasvav viutüdruk oli suure armumise põhjus ja kui ta korraga põgenenud oli, siis arvasin teda enam mitte nägevat oma senises lühikeses elus. Kaks päeva hiljem tuletas viutüdruk end ise meelde kui eemal liinipostil istudes endast märku andis. Ja kolmandal vabaduse päeval samuti ning nii veel terve sügiskuise noore sügise. Ilma pärisema ja isata ning õe-vennata suureks sirgunud viunooruk ei jätnudki mind sügises üksinda. Koolist tulnud viupoisina sain ise kui tema vennaks ja kui õhtupoolikud igavad tundusid, siis tuligi viuneiu mulle appi ja tõi varakevadise märtsipäikese puna minu põskedele jälle tagasi. Lapsed, kes õde-venda tahavad ja seda ei saa, ongi vahel kurvemad ja üksildasemad kui teised. Minu õde, kes minust alati hiljem

koolist naases, polnudki kui minu jaoks sündinud. Tema asemel ma punastasin viutüdrukule, kes terve pika sügiskuu minuga peitusemängu mängis. Enamasti istus ta mõnel liinipostil ja õe-venna mäng saigi just kaheteistkümnendas elusügises meil mängitud. Nii nagu mängisid teised alevis või küla peal, kuid ikka inimesemänge nii mängisin mina ilma nimeta viutütarlapsega.

Neeruti, 1984.

K: Kas Viutüdruk jäi kodu lähedale peatuma ?

V: Jaa, tõesti ta jäigi maja ja kodu lähedale.

Inimkodus kasvanuna ei olnud Tal endal päriskodu võtta kusagilt.

Nr. 502. Talvekordus.

Talvine külm sulges jõekäärud ja sirged paksu jääga, mida mööda sain jõekolajaks. Jõel olid üllatused varuks ja üks neist mitte meeldivate killast. Nimelt vajusin parema jalaga läbi jää ja kole kiire hakkas mul, et koju tagasi jõuda. Mälestuseks jäi pakaseline hämarus ja üks ruttav jõekõndija. Aasta 1986 talv oli karm ja pakaseline. Tahtsin sellest talvest oma võtta ja seda ma tegingi kodustes Loobu jõe käärudes. Siis said külmad talved ehk õiged talved, otsa ja mälestuseks jäi üks õpetlik jõeseiklus.

1995/1996 aasta külmas talves sulges pakane Vana-Võrumaa piiriks oleva Lutsu jõe paksu jääkaanega. Kolasin piki jõejääd, kuni parema jalaga läbi jää vajusin ja vaatasin, et kuidas ruttu ahjusooja maja juurde tagasi saaks. Selles talves kolasin sama palju ringi kui kümne aasta taguses. Ja selles talves oligi talvekordus peidus, mille ise enda jaoks üles otsisin ja leidsin.

Neeruti ja Kauksi, 1986 ja 1996.

K: Kas talvekordus leidis aset ?

V: Jaa, lugu oli tõesti nii.

Talv kordas ennast tõepoolest.

Nr. 503. Teevad mind järele.

Kord kõndisin ma halja aasa peal. See kaunis laulujoru, mis minu huultelt vahel välja tuleb, katkeb aeg-ajalt kui mõnda linnukest oksa peal näen. Vahetevahel võib ise linnu moodi häält teha ja vahetevahel ma seda teengi. Esimese kahekõne märtsilind hiireviuga pidasin ma maha ühes lõikuskuus Orajärve kaldal. See väsinud suvele uue elu sisse toonud kahekõne kestis pea kümmekond minutit. Tegin viuhäält järele ja ta vastas oma suvelõpu hüüetega. Esimese kahekõne kirju pasknääriga pidasin ma maha koduses mõisapargis. Need sügisesed saadikud, kes tõrusid sinna korjama tulid, tegid mulle järele ja sügised kirju linnuga olidki ühtäkki teistmoodi. Mägise maastiku Karuaugus oli minu elu teine haukapesa. Märtsikuine haukapaari pulmahüüd oli see, mis kevade mulle pähe tõi. Ja tegin haugast järele ja üks kahekõne oli jälle alanud. Minu tollases noores elus. Mõisapark, mis kodukaku koduks oli saanud, oli varakevadel ka kakuhüüdeid täis. Seal sai mulle kakukeel selgeks ja üks vastuhüüdev öökull sai mulle nooruse saadikuks. Rohkem ma lindude keelt ei ole ära õppinud. Nelja linnu keel on mul aga suus küll ja et see kaduma ei läheks, siis lähen ikka ja jälle oma lindude keeles rääkima ja kaduma kippuv noorus tuleb ise minu juurde tagasi. Mees, kes lindude keelest aru saada oskab, see olen ma kindlasti. Mees, kes ise linnuhäält oskab, see olen ma

ka ja need neli lindu, kes mulle alati vastavad, kinnitavad seda keeles, kes millest vaid meie ise aru saame.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas mõnedki linnud teevad inimest järele ?

V: Jaa, teevad küll.

Seda muidugi siis kui inimene piisavalt hästi lindu matkida oskab tegelikkuses.

Nr. 504. Küta haavapuuga !

Mõisajutt veeres giidisuus omasoodu. Vehkisin ka kätega nagu mul ikka tavaks on ja seinte sees olevad seinaahjud said rühmale tuttavamaks. Kuidas vanadel mõisaaegadel korstnapühkijaga lood olid, seda küsiti ka vahel ja sellest oli mul oma jutt rääkida. Vanarahvas on alati tark olnud. Seda nii omapead kui ka koos mõisahärraga. Korstnapühkija, kes kunagi poleks seinaahjude lõõre puhtaks ise saanud, jäeti kutsumata ja seinaahju köeti mitu päeva haavapuuga, mis ei suitse. Ja köeti ja köeti kuni tahm oligi lõõridest ära põlenud. Mõisnik ja vanarahvas olid mõlemad targad. Mõisnik oli tark mõisas ja vanarahvas oli tark kodus, metsas või põllu peal. Vahel sündisid ka ühised tarkused ja üks neist oligi vanarahvalt mõisahärrale kingitud tarkus, et küta ahju haavapuuga.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas lugu tõesti nii, et kütta tuleks haavapuuga ?

V: Jaa, tõesti on see nii.

Eks proovi ise järele, et lool tõepõhi all on.

Nr. 505. Üksainuke hüüp.

Elus kedagi vaid üks kord näha, see kõlab kui unistus. Minu paljud märtsiunistused täitusid Madjaritemaa matkal ja ühest neist nüüd vestangi. Hortobagys tegin paaripäevase peatuse. Sellise märtsimehe moodi, kus iseennast ja ainulaadset maastikku nautisin. See jõgi, mis sealt läbi voolab, on ka talvituvate veelindude üks paradiis ja tegi mindki märtsirõõmu täis. Jõekaldal rooviirus konutas üksik talvituv hüüp. Aeglaselt hakkas ta mind nähes veepiiri poole astuma ja elu esimene ja viimane hüüp oligi nähtud. Päevaloojangus kui juba magamiskotis lesisin, tuli ta kui uuesti minu juurde tagasi. Hüüpi sel kaunil maal näha ma nagu ei oodanudki. Märtsiootus, mis hinges oli, tegi oma tööd ja seda kaunistas üks karmi talve üle elanud üksik hüüp. Kuna kaks nädalat ei olnud ma kellegilt midagi küsinud, siis küsisin endalt sel õhtul paljusid küsimusi. Ja üks neist jäi mul vastamata, et kas ühe hüübi pärast siis nii pikk reis tuli ette võtta. Tegelikult läksin sealt otsima hoopis paljut muud ja jõeveerel roos konutav hüüp oli lihtsalt üks see, kes märtsihetke minusse tõi. Sellise, mida ma just selles kuus taga otsisin ja leiangi. Seekord siis ühelt kaugelt ja kaunilt maalt. Ainulaadseid hetki kogunes kuu ajaga palju. Nende sekka kuulus ka hüüp, kes end vaadelda lasi ja linnumehe märtsimeheks tegi.

Hortobagy, 1996.

K: Kas Hüübid talvituvad ka Ungaris ?

V: Jaa, see on tõesti niimoodi.

Eriti palju neid seal ei ole, kuid ikka talvituvad.

Nr. 506. Julge rähn.

Lõputud verandajutud ei lõppe kunagi vist otsa. Nii arvasin ma oma metsavahi juures kui ta oma naisega mulle uut ja jutustavat maailma lõi. Elu viieteistkümnes suvi mind verandasõbraks tegigi. Seal istusid kaks meest ja seisis üks omapärane naine ning jutustav mina oligi sündinud. Vana õunapuu, mis maja ees varje heitis, meelitas suur-kirjurähni sinna puuvõrasse askeldama. Ja algas uus verandajutustus, mis mulle teise mina kinkis. See rähnijutt oli see, millest vaid rähn õunapuus ise midagi aru ei saanud. Mulle kinkis ta pisikese loo, et tuleb vaadata ringi ja kuulata metsavahti ja kui sa mõlemat teha oskad, siis oledki ennast teistmoodi üles leidnud. Rähn poleks kunagi ise midagi rääkinud. Seda tegi minu oma metsavaht Toomas, kes mind veranda peal vaikijast hoopis jutustajaks tegi.

Neeruti, 1989.

K: Kas julge Rähn oli ka tegelikkuses olemas ?

V: Jaa, tõesti oli olemas.

Ja tuli väga lähedale ning lasi endast ka jutustada.

Nr. 507. Sügispäeva külalised.

Heinaküünis ajasin ma end sirgu ja sügisene õhtu oli ööks sündimas. Sündisin ma öölapseks, kes poolund magas ja nii terve vaikse jaheda öö. Hommikul olin ikka nii pikk kui lai ja nii tahtsin olla terve lühida päeva. Kui sabatihasesalk puuvõras endast märku andis, arvasin, et nüüd algabki siin just ja praegu sügis. Tihasehääl tegi mind ära ja tegi päeva sügise moodi. Nad läksid lõpuks ära, teadagi kuhu, toitu otsima ja kiire on siis sellega pea kõigil, sest päevad ju aina lühemad. Puukoristaja tuli küüniukse peale ja tegi oma häält. Selles hääles oli sügis peidus ja mina olin see, kes sellest linnu käest teada sain. Suur-kirjurähn tagus natuke läheldaseisvat õunapuud ja siis krabistas palkseina kallal, enne kui ära läks, toitu mujalt otsima. Maha jäi temast üks sügisene tunne ja hetkeline vaikus. Rasvatihane tegi ka valju häält, et midagi endale ja teistele teada anda. Ta vist ei aimanudki, et ma siinsamas lähedal olen ja ehk seetõttu ta nii jutukas oligi. Sootihaste seltskond, kes omaette puuvõras askeldas, ei olnud vaiksete killast. Ja kui nemadki lahkusid vana ilmega õue pealt, tuli harakas küünikatusele vaikust peletama. Ainuke vaikija olin siis mina, kes hääled kõik salamisi kokku kogus ja enda teada hoidis. Tõdesin, et olin terve ühe sügispäeva külaliste seltsis ja vaikselt ei möödunud sügise alguse leidmise päev minugi jaoks ja mul ei olnud midagi selle vastu, et see nii olema sai. Tänu oma vaiksele minale, leidsin enda üles sealt Raba talu õuest ning läksingi alanud sügises edasi nii elus endas kui häälekas aastaajas, kus siiski kõik hääled ja nende tegijad tuleb ise üles otsida või ära oodata, nii nagu mina seda jälle tegin.

Neeruti, 2001.

K. Nimetage kõik selle sügispäeva sulerüüs külalised !

V: Kõik on õiged.

Tulid Nad kõik ja külastasid vana mahajäetud taluõue.

Nr. 508. Merikotka ehmatus.

Kord Peipsi põhjarannikul veepiiril kolades, tahtsin üksinda olla. Põgenesin kurjavõitu maailma eest sinna, kus maailmas vähem inimesi ja rohkem sõbralikkust minusuguse vastu. Õhtupoolikune kiire käik oli viinud mind tsivilisatsioonist kaugemale ja veel kaugemale tahtsin jõuda enne päikseloojangut. Ihuüksi suvelõpus rannas olla, oli romantilise suve heaks mälestuseks saamas ja seda tahtsin ma üksinda kogeda. Et saatus minu üksinduse unelmad lõpetada tahab, sellest andis märku metsaviiru tagant ranna kohale ilmunud merikotka vana. Kotkas, kes õhus ehmatas ja otsa kiirelt ringi keeras õhus ning puulatvade taha kadus, oligi just selle üksinduse nael, mida üksildasest rannast taga otsima olin läinud. Kusagile ta jälle kadus ja jälle olin ma oma üksinduse vabatahtlik vang. Inimene, kes üksindust otsib on hea. Inimene, kes sealt üksindusest kedagi ja midagi üles leiab on veel parem ja hea ja parema nimel ma sinna randa kolama läksingi ning ülesleitud kotkalugu pani mind ilusti magama ja enne loojangut lugu kirja panema. Kirja panin ennast ja kotkast ja lugu ja kolme peale tuligi hea uni nii matkaja silmadesse.

Alajõe, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Merikotkas ehmatas ?

V: Jaa, Ta tõesti tuli ja mind nähes ehmatas silmnähtavalt.

Eks Kotkas ikka inimest pelgab ja kui vaja siis ka ehmatab.

Nr. 509. Eksinud.

Mees, kes Peipsi põhjarannikut mööda ida poole matkas, ei olnud kordagi veel elus eksinud. Selle hea ja tugeva teadmisega tahtsin jõuda Vasknarva ja seal ringi vaadata ning tundus, et kõik on kõige paremas korras. Kui sealne kirikutorn paistma hakkas, tuli silmadesse uus sära ja olingi piirikülla kohale jõudnud. Astusin pikal sammul majade vahelt läbi ja sisemine kompass näitas suunda põhja poole. Kui viimased heinamaa tükid olid lõppenud, algas elu suurim eksimine. Kõrgete mätaste vahelt paistis vaid minu peanupp pisut välja ja tänu põuasele suvelõpule sain seal kuiva jalaga käiia, kus muidu luhamaastik lainetab. Saabuv päevalõpp tõi jahedust minu hinge, sest tundus, et olen eksinud ja seda ma olingi teinud. Ekslesin mättamaailmas tunni ja teise ning hämarus tõi värina hingemaadele. Alles päris videvikutunnil pääsesin eksirännakust ja jäin ühte heinamaaserva ööbima. Elu esimene eksimine oli möödas ja hing värises öös pisut teistmoodi, sest ma polnud veel kunagi eksinud ja nüüd olin ma seda teinud ja elus midagi esimest korda teha, on ka uus ja huvitav tunne, nagu ikka ja alati. Mälestuseks jäid mõned luhaniitude ja heinamaade kohal lendavad loorkullid ja üks paar tundi värisenud hing, mis tavaliselt alati enesekindel ja värisemata on.

Vasknarva, 1993.

K: Kus eksis loo autor elus esimest korda ?

V: Ta tegi seda Vasknarva juures.

See ongi üks kohti, kus saab tõsisemalt ära eksida.

Nr. 510. Loobu jõe eksitus.

Vello ja Aiki Antons elasid Parksis paksu metsa sees. Mina kui nende suure seljakotiga kodukäija, hakkasingi nende juurde käima ja tegin seda siis kui vabu päevi leidsin või lahedat maad uudistada soovisin. Need juba soliidses eas kaks inimhinge nakatusid minu lahedatest juttudest ja ma näitasin Vellole Laukasoo servas männivõras asuvat suurt viupesa. Minusse armunuid oli lahedal maal paljusid. Vello ja Aiki tegid ka sedasama ja läksid kahekesi ehk omapead viupesa vaatama. Suure Laukasoo läänepiiriks on ürgne Loobu jõgi. Ja eksinud kaks inimhinge leidsid tagasitee piki jõekallast kõndides. Kolmekilomeetrisele matkale kulus neil terve pikk päev, sest mätaste vahel kulgev jõgi oli käänuline ja ainuke päästev tee tagasi koju, sest nad kartsid ära eksida. Kui õhtuks esimene Joaveski heinaküün paistma hakkas, olid nad väsinud ja sellele vaatamata minusse edasi armunud ja mitte pika viha kandjad. Mulle rääkisid nad oma eksimise loo ära ja ma natuke naersin ja natuke nutsin ning kõik oligi jälle kõige paremas korras. Maailmas vahel eksitakse nii elus kui maastikul kui armastuses. Kaks vanemas eas armastajat tegid seda ürgsel maastikul ja ometi läks elu koos armastusega edasi ja üks suur eksirännak tegi ehk armastuse hoopis suuremaks ja elu ilusamaks.

Laukasoo, 1993.

K:Kas lugu tõene või mitte ehk kas Antonsid eksisid ära Laukasoos ?

V: Jaa, Nad eksisid ära tõesti.

Ja Loobu jõgi päästis Nad ära ja tõi koju tagasi.

Nr. 511. Täpne mees.

Üks püssiga poisike tegi mehetegusid juba maast-madalast. Kas need nüüd maailma parimad teod olid, selles võib ju tagantjärele kahelda, kuid ometi tants püssiga ei andnud mulle asu. Kord ühel igavuse pärastlõunal olin ma jälle oma unustamatu kaaslasega – õhupüssiga ringi kolamas. Kuivati kõrgel katusel oli vaid üks tuvi ja sellestki paistis vaid uudishimulik peanupp üle katuseserva. See peanupp oli täpselt sihikuringi suurune ja ma vajutasingi päästikule. Tuvi kukkus minu jalge ette maha ja liigutas end viimaseid kordi ja minu tolle päeva igavus saigi peletatud. Loo moraali otsisin taga hiljem ja tagantjärele. Kuna ma seda otseselt ei leidnud, siis jäi järele lihtsalt üks täpse käega püssilaskur, kel õnnestus tuvitapmisega seekord igavus eemale peletada.

Neeruti, 1985.

K: Kas autor oli täpne jahimees ?

V: Jaa, Autor mängis ka relvadega ja oli seekord täpne jahimees.

Vahel harva seda juhtus, aga ometi seekord siis sedamoodi.

Nr. 512. Tõmbab triipu.

Metsisemeistriks ei sündinud ma üheainsa päevaga. Esimeses metsisekevades ehk elu esimeses metsisemängus vaatasin mõtlikult triibukesi viimasel lumel, neid mida mängiv isametsis tiivaotstega lumele oli vedanud. See rääkis ise metsasaladuste keeles ja üks saladus oligi lumelt ära loetud. Selline, mis mitte igaühele lugemiseks pole antud. Jutud triiputõmbavast isametsisest on sama vanad kui need jahimehejutud, mis nendest kaugetest aegadest pärinevad kui metsisemängudest matti võtmas käima hakati. Mulle olidki nad senises elus olnud jahimehejutud, kuni ise metsisemeistriks

saada soovisin. Kaugete metsakolgaste jutud olid sageli suurt üksindust täis. Ja kui metsast välja metsisekangelasena tulin, siis võtsin omad jutud triiputõmbavast isametsisest inimeste sekka kaasa. Ja ehk iga kümnes minu metsisejuttude kuulaja oli triipu tõmbamisest kuulnud ja enamus ei teadnud sellest metsiseasjast mitte kui midagi. Ja nii minust saigi üks pikk ja suur metsisejutustus, kus ligi üheksakümmend metsisemängu sees. Metsis, kes triipu tõmbab, on hea. Ja head on need metsisemängude külalised, kes sellest lugu pidada oskavad.

Alutaguse ja Kõrvemaa, 1992-1994.

K: Kes tõmbab metsas triipu ?

V: See on Metsisekukk.

Ta laseb tiivad sorakile ja tiivaotsad tõmbavadki lumel triipu.

Nr. 513. Kuusteist kakulugu.

Kui kolkaküla Joaveski külatanum lõppeb, tundub kui maailmaserv kätte jõudnud olevat. Viimane heinaküün on ilma ukseta ja nagu loodud sealt sisseronimiseks. Jõekäär on puutüükaga teisel jõekaldal ja habekakk kui loodud sinna istuma. Nii algas minu kuum ja romantiline kakulugu õhtuootel külaservas ja ise olin ka üks kahest peategelasest, kes koos kakuga romantikat lõi. Need paar loojangueelset õhtutundi jutustasid ühele suurekssaanud otsijale selle päeva heast saatusest, mis mind just sinna tõi, kus suur kakk ise mind ootas ja elu jutustavaimast õhtust sai lehekuine öö, kus tundus, et tähed taevas vaid minule paistavad. Ühe õhtu lood hakkasid paberile sündima järgmisel päeval. Nad tulid ja tulid kusagilt ühe otsija südamest ja seda seni kuni kuusteist lugu täis sai. See suur number sai üheks minu rekordiks ja ühest öökullist pole keegi veel nii palju lugusid leidnud. Uhke tunne ajas mind hommikul ülesse ja tähtede säras sündinud ühe õhtu lood hakkasidki tulema. Kakk, kes hommikuks oma teed oli läinud, ei võtnudki midagi kaasa. Ta kinkis mulle hoopis elu romantiliseima loo, kus kuusteist kakku, puutüügast ja jõekääru ning mind sees oli...

Joaveski, 1991.

K: Kas autor tõesti kirjutas valmis kuusteist kakulugu ühe õhtu ja öö põhjal ?

V: Jaa, see oli tõesti nii.

Ju siis suur elamus oli see, mis teda seda tegema pani.

Nr. 514. Üks kõrvalehüpe.

Vormsi saarel keset suve ja vanas koolimajas kihas biotudengite rühma elu. Seal kuivatati taimi ja pandi neid herbaariumisse ning tehti veel kõike mõistlikku ja mittemõistlikku. Kui kõrvaltoas Mart Nikluse häält kuulsin ja ta seal klaverit pisut kõigile mängis, siis ei osanud ma ühest uuest inimalgusest midagi kohe arvata. Ometi luges Mart minu vabaduse soove minu silmadest ja ta kutsus mind nädalaks endaga kaasa Noarootsi poolsaart ehk noorusemaid avastama. Sinna, kus ta kunagi kõik sealsed linnud oli üle lugenud. Tollane meie praktikumijuht Erich Kukk andiski meile loa nädalaseks kõrvalehüppeks ja kaks meest kadusidki seitsmeks päevaks teiste pisut kadedate pilkude saatel silmapiirilt. Mardiga oli hea koos olla. Mart oli oma viimases nooruses ja tegi mindki nii nooremaks kui vanemaks ja kui tagasi saarele naasesin, siis olingi teistest elutargem ja ühe nooruse

võrra rikkam. Ju siis oli see Mardi enda soov ja mees teadis, mida elult soovida ja mida mulle pakkuda, ennast ja oma jutustavat suud ja viimast kaduvat noorust.

Vormsi ja Noarootsi, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas saime nädalaks praksist vabaks ?

V: Jaa, lugu tõene, see oligi nii.

Ja kasutasime vabadust ka kohe enda kasuks ära.

Nr. 515. Üheteistkümne aastaselt.

Üks suvi oli poole peal ja mina selle suve keskel, küll jala, küll jalgrattaga kõndimas või sõitmas. Lummav haigrulend üle suvemaastike oli justkui minu jaoks loodud. Nad lendasid ühes kindlas suunas ja see tegi minust juba natuke haigrupoisikeseks. Vandu küla tanum on ise pisike. Väike küla ise oli mul selleks ajaks selgeks õpitud ja teadsin sellest külast juba pea kõike. Tol korral huvitas mind vonklev külatee, et kuhu ta edasi kulgeb ja kuhu ta mind kohale ka viib. Hetkeline suvepeatus sai selle suve suurimaks. Kuusetuka servas peatusin korraks niisama ja metsast kostev vali haigrukisa hakkas rääkima mu kõrvus omas keeles. Arvasin juba siis, et leitud Vandu suur haigrukoloonia on just selle suve poisikese leid ja pesapuude vahel ringi liikudes kiitsin juba oma otsivat mina ja teravaid silmi ja kõikekuulvaid kõrvu. Tänu nendele leidsingi tollase Eestimaa ühe suurima haigrukoloonia ja see suur leidmine poolitas suure suve ja suure südame ning haigrupoiss oligi sündinud. Poiss, kellest hiljem sai haigrumees ehk haigrute uurija ja kaitsja.

Vandu, 1983.

K: Kus ma leidsin elu esimese haigrukoloonia ?

V: See juhtus Vandu külas, Kadrina mail.

Ja see oli elu üks esimesi suuri avastusi üldse.

Nr. 516. Parimad külalised.

Endaga võitlev giid on maailmas tavaline nähtus. Pärastlõunane jaanikuu üks viimaseid päevi tõi väikse bussitäie Tabivere maamuusikuid Palmse lossi ette ja nad jäid neljaks tunniks minu giidida. Oma rühmaga võitlev giid olin ka siis ja sel päeval ning saatsin väiksed maamuusikud valge vasika võidujooksuga tagasiteele. Ei aimanud ma sellest lühidast hetkest, mil koos olime, suure armutuhina algust ega midagi muudki kui ühe tavalise tööpäeva lõppu. Kui rühma juht ehk maamuusikute õpetaja Merle Kollom kirjanoole mulle südamesse saatis, muutus maailm ühe armumise võrra rikkamaks. Kui peale kaheksa aastast giidikarjääri lõppu ma giidivõitlused lõpetasin, võitlesin enda sees küsimusega, et kes olid minu giidiaja parimad külalised. Ja kui nüüd vastus on välja koorunud, siis võitlesin kaheksa aastat selle küsimusega ja õige vastuse tõid minu ellu väikesed moosekandid. Ligi 342 korda hea olla, oleks igale giidile tubli saavutus. Ja nende kõigi jaoks parim olla, on ka väga hea. Ometi märkas mind alles neljandal hooajal üks terava pilguga muusik, kes mulle selgeks tegi, et ma parim giid olen ja kes olid siis minu parimad lahedad külalised lahedal maal.

Palmse, 1999.

K: Kes olid kaheksa aastase giidiaja jooksul giid Mareku parimad külalised ?

V: Need olid Tabivere Maamuusikud ehk sealse Muusikakooli õpilased.

Sadade gruppide seast olidki nad kõige armsamad.

Nr. 517. 25. märtsi päevad.

Kahekümneviienda märtsi päevast 1984 aastast sai minust mitu last ehk Patermäe laps ja märtsilaps ja vanima viupesa omanik. See juba siis mitu aastat tarkadest linnuraamatutest loetud kuupäev pidi olema siis minu märtsilind ehk hiireviu kevadise saabumise keskmine päev Eestimaal. Ja nii ma esimest korda suureks saingi just sel märtsipäeval kui hommikust märtsi otsima läksin ja oma elu teise viupesa leidsin. Õnn ja rõõm saatis mind tol märtsipäeval ja see ei jätnudki mind minu märtsides enam maha...

25. märtsil 2010 aastal oli tähtis päev, esitlesin linnuvoldikut „Mägede linnud“. Tundsin end rahva ees märtsilapsena ja elu tähtsaim märtsipäev tuli justkui tagasi nagu see oleks kõik eilsel päeval sündinud. Palju kordi märtsilapseks sündida kandis minu hea saatuse nime. See on aeg, mil kevad kalendris juba alanud on ja muidu ka algamas, aga siis veel vaja ise väljast üles otsida. Täpselt nii nagu mina ise seda kunagi õieti tegin ja teen igal aastal uuesti.

Neeruti, 1983...

K: Mis kuupäeval on Märtsilapse sünnipäev ja miks just siis ?

V: See ongi 25. märts.

Siis leidsin ma elu esimese asustatud Viupesa ning see langes kokku 25. märtsipäevaga ehk kuupäevaga kui on Viude kevadise saabumise aeg.

Nr. 518. Hämaruse külalised.

Hämarus kui minu talvine sõber tuli mulle varakult jälle külla. See majatagune, mis akendest paistis, oli ikka ilma elavate hingedeta ja ühest külalisest oli ikka mulle vähe. Seal söötis põllunurgas olid mõned puukesed kraavikaldal kasvamas ja esimene, kes üksinduse viis oli halli sulekuuega händkakk. Paigalpüsimatu ta oli ja akende taga ei jäänud paigale minagi. Eks näljanäpistus ajas kaku liikvele ja nii ta metsakodust välja tuligi. Pooltund suure kakuga ei saanud veel otsa kui kolmaski uus külaline minu pilku haaras. Eks näljanäpistus ajas metskitse metsast välja ja eks temagi tuli lisa otsima söötis põllu pealt. Õhtutund kolme külalisega sai mööda. Mööda said ka üksinduse hetked ja pimedus haaraski minu auväärt külalised enda embussesse. Sebisin natuke õhtuselt ringi ja üksildane mees oligi kolme külalisega ühest talveõhtust leidnud väikese talveõhtu loo.

Kauksi, 1997.

K: Kes olid Mareku selle õhtu külalised ?

V: Händkakk, Metstkits ja Marek ise siis.

Kõik kolm tulid mulle keset üksindust külla. Ka mina iseendale.

Nr. 519. Sookurgede jalutuskäik.

Mees, kes oma majaga jantis, tegi majas ja maja ümber oma tööd. Kevad, mis maja ümber oma elu elas, oli siiski kahe silma hoomata ja seda tegin ma ikka õues olles. Ühe aprillipäeva olin rohkem tubane, sest uus giidihooaeg oli kohe peatselt algamas ja minu juhuslik pilk vaatas korraks aknast välja. Seal akende taga kümnekonna sammu kaugusel oli sookurepaar vanade linaaukude kallastel oma kevadet võtmas. Pulmapaar jalutas ümber linaaukude ja vaid mina üksi tundsin neist kahest rõõmu, kes kevadet tõid ja lõid. Kolmekesi kevadet tunda, oli hea ja eriline tunne. Kolmekesi koos olla, oli veel parem tunne ja nii üks kevadine hetk peatuski vaid meie jaoks. Loo moraali otsisin tagantjärele ja leidsingi ta lõpuks üles. Selleks oli harjumuspärane üksik otsija, kes kevadet leiab ja tagantjärele targaks saades, tegin õieti, et kevadised hetked vaid endale üles otsisin ja mis siis, et sookurepaar mulle seekord appi tuli, ilma ise teadmata, et nad seda tegid.

Kauksi, 1997.

K: Kas Sookured jalutasid vabalt maja juures ?

V: Jaa, sest Marek oli nende vastu vägagi sõbralik.

Nad ei peljanud mind üldse ja lasin neil omasoodu olla.

Nr. 520. Rohekassinine järv.

Lahe kevad jõudis ise justkui pärale. Seal olid ka kaks lahedat meest, kellest üks oli Mauri Rautkari, põhjanaabrist loodusemees nagu minagi lahedal maal. Meie ühisest sõbrast ehk Lahemaa rahvuspargi direktori Arne Kaasiku suvemajas Mustojal saime ulualust ja kaks kevadist päeva olidki meie päralt. Lahe maa oli meile mõlemile juba tuttav ja suundusime tükike maad ida poole ning Sillamäel vaatasime Eesti viimast Leninit ja rohekassinise veega radioaktiivset järve. See tehisjärveke oli osaliselt tühjaks lastud ja ma läksin paljajalu kuivanud mudakoorikule, kus ühe jalaga läbi vajusin. Puhtas merevees pesin jala puhtaks ja hingega tegime ühiselt sedasama ning sellega oligi nagu üks poole sajandi pikkune aeg ümber saanud. Kolajate ja otsijatega juhtub sageli pea, et kõike ja ka lahedat. Minu väike äpardus viis mõtted kogu Eesti rahvast pool sajandit tabanud ebaõnne peale ja lõpuks tabas see mindki, mis siis, et õnnetu aeg juba ümber saanud oli.

Sillamäe, 1993.

K: Kus asus täpsemalt radioaktiivne järveke ?

V: See asus Sillamäel.

See oligi nii ja tänapäevaks on selline järveke küll õnneks sealt kadunud.

Nr. 521. Põhjatippude vallutused.

Üksinda mere ääres tulevad pea kõiksugused mõtted pähe. Et tahaks minna veel edasi, aga veepiirist kaugemale ju ei saa. Ja kui ammused tutvused Eesti kõige põhjapoolseimate tippudega tehtud said, ei osanud ma nendega hulk aega midagi tarka peale hakata. Jumindanina ja Purekkari ning Saartneem ja Palganeem ja Lobi ka veel, olid tuttavad vallutatud põhjatipud minu jaoks. Kui põhjarannikul giidina rühmi vedama enda järel hakkasin, tulid kunagised vallatused ja vallutused uuesti päevakorrale ja sageli saidki põhjatipud jälle vallutatud. Inimesed, kes on valmis giidilt kõike võtma, said ka põhjatipud vallutatud ja õnnelikud olime kõik ühiselt. Õnnelik olin ma siis kui kunagi seal üksinda

õnne kogumas käisin. Ja õnnelik olin ma siis kui minult kui giidilt viimane võeti ja põhjatipud said jälle vallutatud. Inimesed tahavad vallatusi ja vallutusi. Ja giid, kes neile mõlemat pakkuda suudab, ongi hea.

Põhjarannik, 1995-2003.

K: Nimetage Eesti kõige põhjapoolseimad tipud põhjarannikul !

V: Juminda, Pärispea, Palganeem ja Lobi.

Need neli ongi õiged ja põhjapoolseimad.

Nr. 522. Silla all.

Elu esimese pesakasti meisterdasin ma valmis kümneaastaselt. See sai koduvahtra otsa naelutatud ja kuldnokk rõõmustas seal mind oma lauluga. Targast linnuraamatust leidsin huvitavad pesakastide joonised. Need, mis teistelegi lindudele koduks saada võivad. Seal oli ka kastike, mis vesipapile mõeldud ja kunagine noorus tuli kui ise minu juurde tagasi kui esimesed kastid valmis said meisterdatud. Nii olin noor ka veel üheksateistkümnendas elukevades kui papikastid valmis said ja nad sildade alla kinnitasin. Lahe mees keset lahedat maad olin siis kindlasti ja keset suurt sealset kevadet läksin oma linnukaste kontrollima. Ronisin jälle sildade alla küll Joaveskil või Nõmmeveskil nagu suurel mehel midagi targemat teha polekski ja leidsingi tee oma talvises rõõmus ülesseatud pesakastide manu. Vahetevahel olid nad tühjad, kuid nii mõneski ka linavästriku või vesipapi pojad vastu vaatamas. Lahedad pesakastid uue moe järgi tõid kaduva nooruse tagasi. Ja kui pesakaste kontrollimas käisin, olingi lahe nooruk, mis siis, et juba kahekümne aastane.

Lahemaa, 1991-1995.

K: Kas vesipapp tuleb talle pandud pesakastidesse ?

V: Jaa, tuleb küll.

Tuleb ka silla alla kui pesakast talle sobilik on.

Nr. 523. Pasknääri püüdmine.

Talv tõi sulad ja külmad õue ja põue. Nii nagu ta alati seda teeb ja seekord ka üllatuse kirju linnu näol, kel nimeks pasknäär. Õueservas oli lindude söödaplats ja sinna ta käima mul hakkaski. Muidu vaid metsalinnuna nähtud kirju lind tuli talvisest metsast ära ja sai minu silmarõõmuks. Tahtsin teda kangesti käega katsuda ja selleks valmis päevalõppudes püüniskorv, mis toiduplatsile üles sai pandud. Kirju linnu ajas metsast välja külm ja näpistav nälg. Ja mind ajas teda püüdma suur soov teda käega katsuda. Poisikeste soovid varajases elus on sageli etteaimamatud. Ja keegi küla või kooli peal ei saanud pasknääri püüdmisest midagi teada, sest ilus lind oli valges lumes kaunis ja kirju ning nagu loodud vaid minu jaoks. Püüniskorv sai üles seatud ja pikk valge nöör tuli otsapidi kaevumajasse. See oli kui ootamiseks loodud, kuni pasknäär oligi kohal. Poisike tõmbas nöörist ja kirju lind oligi püüniskorvi all vangis. Linnust sai pilt tehtud ja talle pai tehtud ning pealelõunat oli ta taas vabaduses. Miks poisike lindu kinni püüda tahtis, seda me teame. Kui poisikese soov oli täitunud, sündis uus poisisoov, et lind jälle vabaks lasta. Ja nii poisike minus mängis seda ürgset lapsemängu ühe linnuga, sest lapsed ei saagi muidu poisikeseks kui mängides, nii nagu minagi.

Neeruti, 1985.

K: Kas ja kuidas sai Pasknäär kinni püütud ?

V: Täpselt nii, nagu loos kirjas, et panin söödaplatsile püünise ülesse.

See peletas ka minu talveigavust ja tegi muudki minuga.

Nr. 524. Partide püüdmine.

Videvik tõi poisikese jõekääru askeldama. Tal oli seljakotinutsakas seljas, kus viljaterad sees ja need valas ta jõeäärse kaldale. Siis pani ta püünisvõrgu ülesse ja ise ronis eemale kastikesse peitu. Sinna mahtus ta kuidagi vaevu-vaevu ära ja videvikust sai jõeäärne pimedus. See viimane tõi õhtuti sinikael-pardid jõekääru ja nii ka sel õhtul. Pardikari, kes alati süüa saama oli sel ajal harjunud, oligi häälekalt kohal ja poisike tõmbas nöörist ning püüniskorv vajus vastu maad. Õnnelik poisike oli saanud saagiks mitu parti ja mehetegusid tehakse ikka sageli ju pimeduses ja teiste silmade eest peidus. Nii ka mina kui talvekülmade sõber, kes pardijahist hingesooja sai. Seda, mida keegi ära võtta ei saa ning mida aina uuesti juurde otsima peab, et kevadeks hing alles oleks ja jääks ning poisikesest mees ka sünniks. Nii nagu sündis elu neljateistkümnendas talves minuga kui pardijahist lugu pidasin.

Neeruti, 1986.

K: Kuidas püüdis Marek Parte ja miks ?

V: Ta tahtis neid rõngastada ja püüdis söödaplatsilt ja nii nagu loos kirjas oli.

Talvine igavus ja üks suur eesmärk panid mind seda kõike tegema.

Nr. 525. Eksitab !

Märtsi ootav lapsuke olen igal aastaajal. Ma ootan oma päikest ja sula ning pruunikirjut märtsisõpra-hiireviud. See kõrvuhakkav vali hüüd, mis kevadet toob ja loob, on pea kordumatu ja nii vähemalt ma kunagi arvasin. Kord maja taguses jõeäärses lodus, just siis kui hiireviud saabuma hakkavad, tegi keegi tema moodi häält. Ja läksin uut kevade algust otsima. Ma ajasin puult lendu kirjusulelise pasknääri, kes tegigi märtsilindu järele. Pea äravahetamiseni sarnane on see hüüd ja eksitaski lapse märtsis ära. Selle jõeäärse õppetunni võtsin eluradadele kaasa ja hiljem enam ma neid segamini enam ei ajanudki. Ehk pisut vaiksem ja helilt heledam on see pasknääri hüüd ja ometi ajavad teda paljud hiireviuga segamini, sest nad ei ole käinud nii palju märtsiradadel kui mina ja nad pole käinud ka siis märtsi otsimas kui hüüavad sarnaselt nii viu kui pasknäär.

Neeruti, 1983.

K: Kelle hääl on metsas Hiireviuga sarnane ?

V: Selleks on Pasknäär.

Ja rohkem Viul matkijaid ei olegi kui ainult Pasknäär.

Nr. 526. Emametsis ja tema pojad.

Kaks inglast võtsin ma rabamatkale kaasa. Targutasin nagu ikka ja otsisime päeva naela. Kui rabaring ümber hakkas saama, ajasime emametsise poegadega jooksu. Ema võttis pojad enda järele ja nad kadusid mätaste vahele ning silmapiirilt, kõik seitse poega ja nende juht ehk ema. Väikesed metsisepojad ei karda inimest. Ja nende vapper ema on see, kes õpetab neid inimesi kartma. Täpselt seda see emametsis tegigi meie silmade all ja päeva nael oligi rabaservast leitud. Kaks õnnelikku inglast nägid omapärast elusa looduse õppetundi pealt ja vapper giid sai selle eest kiita. Õigel ajal õiges kohas olla, kehtib nii elus kui looduses. Elust leidsin ma kaks inglast ja loodusest metsisepesakonna ning elu ja looduse vahel kõnnib iga giid, kes päeva naelu üles leidma peab.

Laukasoo, 1997.

K: Kas Emametsis õpetab oma poegi inimest kartma ?

V: Jaa, see ongi täpselt nii moodi.

Ta teeb seda niikaua, kuni pojadki inimest kartma hakkavad.

Nr. 527. Viru raba külaline.

Elus esimest korda midagi teha, on alati hea ja huvitav tunne. Esimest korda jõudsin tol varakevadel vana Tallinna-Narva maanteed mööda kõndima ja esimest korda hakkasin jõudma üksinda Viru rappa. Sinna, kus laudtee inimeste jaoks maha on pandud, et nad raba saaksid tundma õppimas käia. Esimest korda tahtsin tunda sel kevadel rabahingust ja kui arvasin, et raba juba päris lähedal on, siis sain rabaüllatuse osaliseks. Noor kaljukotkas tõusis raba poolt metsa kohale tiirutama. Ta uudistas mind ülalt kui rabakülalist ja kaks noort olidki kohtunud. Esimese Viru raba külaskäigu auks olin kohanud suurt lindu. Seda, kes üksildaste metsade, soode ja rabade külaline tavaliselt on. Et suur kotkas kahe maantee vahelist väikest raba väisab, see oli ise üks paras üllatus ja elu üks suurimaid kevadeid saigi üllatust tunda. See üksildane käik sai tänu tunda selle eest, et ma otsustasin niimoodi kolama minna ja ülevalt taevast allapoole vaatav kotkas oligi selle käigu suurim tänu, et ma kolajaks loodud olen. Tänulikke kevadeid selleks ajaks oli minu tollases elus kogunenud nii mõnedki. Tänulik väike Lahemaa raba tänas mind elu teise kaljukotkaga ja mina tänasin ennast, et üks kolamiste kevad niimoodi alanud oli.

Viru raba, 1991.

K: Kus asub Viru raba ?

V: Ta asub Lahemaal, Loksa teeristi lähedal.

Ja ometi tuleb sinna ka suur ja inimpelglik Kaljukotkas vahel jahile.

Nr. 528. Meie kaljukotkas.

Kaks inglast panid mind kell viis tõusma, et kella kuueks Laukasoosse jõuda. Need abielupaarist turistid küsisid ka kotkast näha ja seda ma neile kohe lubada ei osanud. Kui rabaservast rabalagedale olime jõudnud, tõusis raba kohale noor kaljukotkas ja küsitud kotkas oligi meie jaoks olemas. Ta tiirutas kümmekond minutit ja sai meie omaks. Giid Marek vaikis selle ajahetke ja sai sellele vaatamata kahe turisti omaks. Vaikiv giid ja tiirutav kotkas said päeva naelteks. Mis siis, et ma hommikul ei olnud teda lubanud, pani hea saatus ise käe mängu ja me saime kolmekesi päevalt seda,

mida soovisime. Tagasiteel ma natuke veel lobisesin, kuid inglaste armunud silmapaaris tiirutas kotkas ja oli üks vaikiv giid Marek. Niimoodi mööduski üks tööpäeva hommik ja tagasi mõeldes, siis heal giidil on alati head saatust ja head õnne vaja, mida sel korral kõike kolme jaguski.

Laukasoo, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas nägime noort Kaljukotkast ?

V: Jaa, nägime küll.

Õigel ajal tuleb õiges kohas olla.

Nr. 529. Kuivlaugas.

Rabagiid sündis Laukasoost ja Marekust. Suur raba kui kolamiste paik oli see, mida tundma õppisin ja kõik rabajutud endasse kogusin. Suure raba suur jutustus oli ka pisemaid lugusid täis ja üks neist rääkis nii rahvasuus kui minu suus järgmist... Palmse uhke parun, kes seal laugastel veelinnujahti pidamas käis, olevat kraavi abil lauka jõega ühendanud. Ja lauka kuivaks lasknud. Nii ta kuivaks saigi ja jäigi ning kannab kaugest mõisa ajast saadik kuivlauka nime. Inimesed, kes seda lugu kuulnud on, kiidavad rääkijat ja nii olen minagi seda lugu kuulsaks rääkinud pea, et sada korda. Targa mehe juttu ikka kuulatakse. Ja targa paruni kunagine tegu ongi see, mis ühe targa jutu ja mehe siia ilma sünnitas.

Laukasoo, 1990-2003.

K: Kas lugu kuivlauka sünnist on tõene ?

V: Jaa, mõisaparun lasi tõesti lauka kuivaks.

Ju siis oli Parunil oma kindel siht ja eesmärk seda teha.

Nr. 530. Taas metsisemeister.

Laukasoo raamatu kirjutasin ma ise täis enda jaoks viie aastaga. Seal nägin elu esimest metsist ja kolm kevadet Alutaguse ja Kõrvemaa laantes tegid mind metsisemeistriks. Mees, kes rabatarkuseid jagab, olin ma kaheksa aastat ja ühest käigust sündiski metsiselugu. Kolm Saksamaalt tulnud meest olid minuga ühes ja kui rabalaukad olid nähtud, kuulis minu terane kõrv eemal metsisekuke maandumist puule. Ma võtsin oma ekskursandid enda järele ja lubasin neile teadagi mida ja keda-metsiseelamust ja metsist ennast. Viis minutit hiljem olime seal, kus vaja ja ülevalt puuvõrast läkski lendu lubatud isametsis. Ta viis vaikuse hetkeks meie kõrvust ja asemele tuli kolme ekskursandi suur heameel lubaduse täitnud giidi auks. Tagasiteel suurest rabast välja me enamasti vaikisime ja rohkemat polnudki vaja. Giid ja tema terane meel olid otsustanud päeva saatuse ja kõik said soovitu, mina kopsaka jootraha ja tunnustuse ning kolm meest miskit enamatki...

Laukasoo, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek kuulis varakult Metsist ?

V: Jaa lugu tõene, Me kolmekesi nägime ka Metsise lõpuks ära.

Ju siis oli vaja nii head õnne kui giid Marekut mõlemat.

Nr. 531. Sügisäpardus.

Sügiseses vihmas võib minna hästi või halvasti. Selle aasta sügist ma algul nägin ja siis kuulsin. Ja siis läksin ise mitu korda läbi tema. Ja kusagilt küpsenud idee kaljukotkale tehispesa puu otsa meisterdada, ei andnud mulle enam asu. Tahtsin sellega oma Lahemaisele giidikarjäärile punkti panna ja kolme mehega me seda tegema hakkasimegi. Palmse mehed Lepiku Tiit ja Kivisaare Hallan võtsid end minu järele ja ühel neist oli köiejupp ja teisel saag ja kirveke käes. Seal rabaseljandikul ootas meid suur mänd, mille otsa pidigi uus kotkapesa sündima. Kui ronitud oli kuus meetrit, katkes ronimisraud puukorba küljest ja tundsin kukkumise rõõmu ja olingi silmapilk hiljem maapinnal. Parem käsi, mis keha alla jäi, tegi valu ja paistetas ruttu üles. Ja mind viidi arstide juurde, kes mu parema käe kipsi panid. Heatahtlikud arstid vaigistasid mu rahutut hinge ja kui uuesti ärkasin, oligi käsi juba kipsis. Niimoodi sai üks lahe aeg otsa ja alles poolteist kuud hiljem sain kipsist lapsest lahti. Kotkapesa, mis siiamaani üles on panemata, oleks olnud mälestusmärk mulle endale, kuid saatus pani ise oma käe mängu ja kõik läks hoopis teisiti. Vähemalt on nüüd kirjas jutustus ühest rahutust hingest, kes ühe suure maa sügist taga otsimas käis.

Valgejõe-Laukasoo, 2003.

K: Kas sügisäpardus leidis aset ?

V: Jaa, tõesti oli see kõik nii, et kukkusin puuotsast alla.

Vahel tuleb ka äparduda.

Nr. 532. Rabalinnuga kohtumised.

Rabaavarus neelas maanteehääled ja linnakära. Asemele tulid häälekad sookured ja elu esimene hallõgija, keda juba ammu hinges näha olin soovinud. See väiksemat sorti rahutu hingega lind istus rabamänni ladvas ja ei lennanudki ära. Tema paigalpüsimatu loomus oli hetkeks leidnud hingevaikuse keset rabaavarust ja vaatasime mõnda aega teineteisele otse silmadesse. Kusagil oli päevamatka eesmärk ning enne kui ma sinnani jõudsin, kinnitas minu uus sõber, et eesmärk ongi täitunud. Veidi ootamatult alanud uus sõprus tegi mind nüüd õnnelikuks ja ka tähtsust täis, sest väiksel kodumaal on teda harva siiski näha ja kui siis ikka suuremates rabades. Õhtuks olin matkamajas tagasi ja uus sõber ei andnud enam mulle asu ning meelitas mind ikka ja jälle rabasse kolama, et sõprust uueks luua, mida me pea kõik enda elus soovime. Ja nii sündiski siia ilma üks uus sõprus, mida vast paarkümmend korda uuesti sõlminud olen kui ilmub silmapiirile minu rabalind.

Laukasoo, 1990-2003.

K: Kes on Mareku rabalind ?

V: See ongi Hallõgija.

Tõeline rabasõber ja rabalind ongi üksteise sõbrad.

Nr. 533. Esimene ja viimane.

Laukasilmad suure raba näos peegeldasid mulle endid vastu. Seal oli ühteteist nähtud, nii sõtkapaari kui iseenda peegelpildi näol ja ometi ei tahtnud ma sealt ära, kuigi tõttav elu kutsus enda juurde tagasi. Ekslesin laugaste vahel ja tundsin end nagu kodus, kuigi kodu oli kaugel ja elu veeres ka

minust eemal omasoodu. Sel lehekuisel päeval soovisin näha kõike muud kui elu ja midagi uut ja erilist ning kui laukavees suurt punase kaelusega veelindu ujumas nägin, oligi salasoov täitunud. Punakurk-kaur kui haruldane meie maa eksikülaline maalis päevale oma näo ette ja mind eriti kartmata, oli teda kui kaks tükki ja peegelpilt haruldusest liikus vees koos linnuga endaga. Väsimatu otsija oli leidnud just tolle lehekuise mina, kes otsib ja siis leiab ja sellega jälle inimeste sekka tagasi läheb. Sinna, kus saab teistelegi millestki-kellestki rääkida ja olla just see, kes ainult iseendale ei otsi. See ammune otsiv mina ei lähe elukeeristes kaduma. Just see, kes kaob elukaaslaste silmapiirilt ja siis kui midagi leitud on, siis tuleb ta tagasi ja saabki jälle kõigi omaks. Nii nagu juba kümneaastaselt ja nii nagu kord suures rabas ning ikka ja jälle hiljemgi veel.

Laukasoo, 1993.

K: Miks kaob Marek vahel teiste silmapiirilt ?

V: Ta soovib aega maha võtta.

Ja see õnnestubki Marekul kõige paremini just rabades.

Nr. 534. Esimene järvekaur.

Suur järv metsade rüppes oli kui üksinda. Vaid kaks mees, mina ja Einar Tammur olid üksinduse asemel ja me teadsime seda vägagi hästi isegi. Kahe mehe matkasiht oli kotkapesa järve taguses rabas ja sinna me teel olimegi. Kajakate kisa ja mõni pardilend ajasid igavust ja üksindust meist eemale ja seda me ka kaks meest soovisimegi. Päeva naela ehk kotkapesa juurde oli pikk tee minna ja kui keskmise hane suurune elu esimene järvekaur veepeeglil silmapiirile ilmus, siis seisatus suur hetk. Linnupoisi ja linnumehe paljunäinud silmad läksid korraga suuremaks ja suur lind viis nii meie üksinduse kui igavuse. Vahel kadus ta vee alla mitmeks minutiks ja kaks ininkuju olid tardunud järvekaldale. Elus esimest korda kauri näha, oligi selle päeva nael. Ma lonkisin Einari kõrval ja seljataga ning nii terve pika päeva ja tundsin, et olengi linnumeheks ümber sündinud, mis ka tegelikult juhtunud oli...

Endla järv, 1987.

K: Kas Järvekaur ka tegelikkuses elab Eestis ?

V: Jaa, elab küll.

Kuigi Ta on väga haruldane meil.

Nr. 535. Istumise postid.

Kaugelt sügiseselt Saksamaalt tõin mõned linnuraamatud koju. Üks seal õpetas minu parimatele tiivulistele sõpradele, hiireviudele istumispostide tegemist. See kahe ja poole meetrine puupost oli otsast T tähe kujulise põikpuuga, kuhu siis röövlinnuküüned hästi külge hakkavad. Sügisene askeldaja, kes ma alati olen, tegigi paarkümmend latti valmis ja need said mitmele poole Neeruti röövlinnuruutu üles seatud. Kui märtsilindu seal mõne peal istumas nägin, siis oli uus kevad saabunud ja õnn oli minu jaoks. Suurele Lahemaa rahvuspargile tegin esimese suvega ringid peale. Ja juba esimesel sealsel sügisel ilmusid Rauasoosse ja mujale lahemaised viupostid. Kui seal viud istumas nägin, siis oli lahe kevad alanud ja ikka ja jälle tuli õnn minu hoovi peale ka seal suurel maal. Postide

alt leidsin viusulgi ja räppetompe ja õnn sai veelgi suuremaks. Need enamasti kraavikallastele maasse taotud latid ei seganud ka heinaniitjat või põllukündjat ja nad püsisid siin ja seal pikki aastaid. Rõõmu tundsid neist veel peale viude endi kohalikud, kelle sõbralikud pilgud mind saatsid ja kes ei küsinudki, et miks ma nende juures käin või miks ma neid maasse taon.

Neeruti ja Lahemaa, 1989-1995.

K: Kas Hiireviud kasutavad minu pandud poste ?

V: Jaa, kasutavad küll.

Eriti seal, kus muud head istumispaika lähedal ei ole.

Nr. 536. Tuuletallaja kastid.

Esimese pesakasti tuuletallajale sain ma valmis ühes sügiskuus. See sai puu otsa tiritud ja juba järgmisel kevadel olidki seal elanikud sees. See väike pistrik ei oska ise pea üldse pesa ehitada ja kasutab vanu varesepesi või muid võimalusi kodu jaoks. Innustunud pesameister läks hoogu ja terve hulk tuuletallaja kaste said järgmisel sügisel valmis klopsitud. Neerutimaa röövlinnuruut sai neid täis igal pool ja nii mõnigi leidis neist ka elanikud sisse selle kultuurmaastike pistriku näol. Pesameister läks hoogu ja veel kümmekond kasti said lahemaistele pistrikele üles seatud ja seda jälle sügisel. Neerutimaine pesameisterdaja võttis kui pesakastid põhjarannikule kaasa ja rõõmus sündis sellest nii talle kui tulletallajatelegi. Rõõmu ja õnne otsida oskasin ma maast-madalast kodulähedastelt maastikelt. Rõõmu ja õnne kaasa endaga võtta põhjarannikul oskasin hiljem samuti ja need omapärased kastid kinnitasid õnne ja rõõmu suurust, seda eriti siis kui sinna mõni tuuletallaja oma kodu sisse rajas. Suur õnn ja rõõm saatis mind nooruses nii siin kui seal. Väike röövlind, kes minu kastidesse elama tuli sageli, tegi seda kõike suuremaks ja ma ise olin ju see, kes sügisestes kastimeisterdamistes rõõmu tundis ja õnne leidis.

Neeruti ja Lahemaa, 1989-1992.

K: Kas Tuuletallaja tuleb Mareku pandud pesakastidesse ?

V: Jaa, tuleb küll.

Eriti seal, kus pole muid häid pesakohti leida.

Nr. 537. Kord Palmse pargis.

Lahemaa giid Pille Mändalu räägib oma võõrkeelsele rühmale Kuradikivide juttu. Rühm kuulabki noort naist ja ise vaatab hoopis mind, kes ma väikse pesapaku õlale võtsin ja puude vahele kaon. Nii sündis minust päeva nael ja pesapakk õõnetuvile sai ka üles puu otsa tiritud. Parkmetsa sai neid kokku kolm tükki ja kõik nad jäid uut kevadet ja tuvidest peremehi ootama. Lahemaa giid Marek räägib pargis Kuradikivide juttu, seda igale uuele inimrühmale. Rühm kuulab Marekut ja siis vaatab pikalt giidijutu peale puu otsas olevat pesapakku. Nii sündis hea jutt sellest, kuidas ma sügisel inimrühma silmade ees pakupanijaks ja päevanaelaks sündisin. Ja originaalne pargijutt veeres edasi omasoodu ja esimene giidihooaeg oligi nõnda alanud. Giid, kes päevakangelane on, ongi hea. Kui ta originaallugusid puistab nagu varrukast, siis on ta veel parem ja selliselt ühes sügises küpseski otsus ise päevanaelteks ümber sündida, mida ma juba järgmisel kevadel tegingi.

Palmse, 1995-1996.

K: Kas ja kuidas sündis Marek Lahemaa päevanaelteks ?

V: Täpselt nii, nagu loos kirjas on.

Tõestisündinud Lahemaa lood saidki üheks nendeks, mis mind seal giidina päevanaelteks tegid.

Nr. 538. Kumer Viru raba.

Uskumatult hea giid räägib uskumatult häid lugusid. Neid, mis inimesi tema järel kõndima panevad ja neid kuulajateks teeb. Viru raba servas teen alati sellest juttu, et raba kumer ehk kummis on. Et raba keskmine osa servadest kõrgemal on, sest seal turbasammal paremini kasvada edeneb. Pea uskumatuna tunduv lugu paneb osad kuulajad uskuma ja osad pead raputama. Ja kui rabaservas kükitada ja raba keskpaiga poole vaadata, siis võibki igaüks näha, et rabaservad keskmest madalamad on. Nii vestsin ma alati Viru raba servas ja lõpuks jäidki kõik minu juttu uskuma. Kummis raba on kui maailmaime. Nii räägib pea iga rabagiid ja teda kuulav inimrühm ei saa petta. Ja pea alati tõdeb giid ise, et ta ikka vajalik nähtus on kui inimesed rappa omadega viib.

Viru raba, 1995-2003.

K: Miks on Raba kumer ?

V: Raba keskel on Turbasammaldele stabiilsemad tingimused kasvuks ja seal kasvavad nad kiiremini ülessepoole.

Raba servas on vahel liiga kuiv ja vahel liiga märg ning seal kasvavad Turbasamblad aeglasemalt kui raba keskel.

Nr. 539. Kaks poissi.

Heinamaa keskel suvehommikus oli poisikese meisterdatud kullikorv ja seal mõned valge-kirjud tuvid peibutuseks. Veel oli seal suur kask ja seal noor isane väiksemat sorti haugas rahutult oksa peal. See noor sellekevadine lind ei saanud tuvisid puurist kätte ega jäänud ka ise püüniskorvi kinni. Kanget ja visa loomust näitas ta kui jälle korvi juurde lendas ja üritas saaki sealt kätte saada. See omamoodi kullikorv oli poisikese töö, kuid mitte meistritöö, sest haugast ta kinni püüda ei suutnud. Lõpuks sai ühest hommikust kolm ja alles siis andis haugas järele ja lahkus teadmata suunas ja ta tegigi ta seda ilma saagita. Poisikesele kinkis ta kauni kohtumise, sest noor ja inimjulge oli ning endast jutustada lasi. Poiss pani poisikese ja hauka ning hommikuloo kirja ning seal pikalt midagi polnudki kui vaid kaks rumalavõitu poissi, üks haukasüdamega ja teine inimese omaga. Esimene, kes ei saanud aru, et siit saaki ei saa ja teine, et ei osanud ühte korralikku kullikorvi valmis meisterdada.

Neeruti, 1986.

K: Kas noor Haugas on julgem kui vana ?

V: Jaa, noor Haugas kardab vähem inimest.

Ja tuleb ka inimelamute lähedusse saaki jahtima.

Nr. 540. Kõvernokkade nimed.

Tuuletallaja – tallab tuult lennus ja mitte elus.

Hiireviu – sööb aga hiiri ja hõiskab ise viu-viu.

Kanakull – on kanasööja kull.

Raudkull – rauavärvi sulestik.

Kodukakk - elab inimkodude lähedal ja hõivab vanu hooneid.

Händkakk – pika saba omanik.

Kassikakk – kassi näoga kakk.

Karvasjalg-kakk – jalad karvased, ise kaku näoga.

Kaljukotkas – kaljumäestike elanik.

Merikotkas – mere sõber suur kotkas.

K: Nimetage kõigi nende nimede päritolu õieti !

V: Täpselt nii, nagu kirjas oli.

Jaa, iga röövlinnu nimes kajastub ka nime päritolu.

Nr. 541. Noore merikotka uudishimu.

Hommikune uudishimu avas mu suured silmad Hortobagy jõe ääres. Seal silmades oli siis vaid hommik ja ei midagi enamat. Kui puu otsa noor merikotkas laskus, oligi päev tegelikkuses alanud. Kohtusid kaks maailma ja mõlemad olid uudishimu täis. Uudishimust andsid märku meie mõlemi suured silmad ja me uudistasime teineteist tosinkond minutit. Siis lendas noor kotkas minema ja jättis mind süüa tegema ja talle järele vaatama. Igas elusolendis on uudishimu peidus. Nii ka kahes kohtujas, kes me mõlemad saime, mida tahtsime. Mina sain päeva suurima elamuse ja mida kõike noor kotkas sai, seda võib vaid arvata. Ma askeldasin seal veel tunnikese jagu ja minu uudishimulik mina oli saanud seda, mida oli soovinud. Ja kõik kolmkümmend Madjaritemaa päeva olid uudishimu täis ja nii kogunes minu silmadesse elu suurim märtsikuu. See, kus võõral maal matkates suureks sain ja kus suur uudishimu mind päeva kaupa edasi viis.

Hortobagy, 1996.

K: Mis tõi noore Merikotka minu ööbimispaika uudistama ?

V: See oli nii uudishimu kui ehk lootus, sealt äkki midagi söödavat saada ja leida.

Jaa, ilmselt mõlemad faktorid tegid seda.

Nr. 542. Mitu korda.

Suurel Soodla veehoidlal tuli suur üksindus minu juurde. Veehoidla valvurilt paariks päevaks küsitud paat oli küll minu sõber, kuid sellest sõprusest jäi siiski väheks. Sõudsin siia-sinna ja lugesin pardipesakonnad ja muud sulelised seal kokku ja midagi suurt oli ikka mul veel nägemata. Kui must-

toonekurg risti üle veehoidla lendas, sai üks suur soov täidetud. Kui ta seda samal õhtul ja järgmisel päeval veel viis korda tegi, siis oligi suur igatsus üle läinud millegi suure järele. Eks ta pesale lendas ja nii kogu selle aja ning seda kinnitas mulle ka üks ja sama lennusuund. Suurt veehoidlat näha sain ma üks kord elus. Suurt musta-toonekurge sain ma näha seal kuus korda ja ehk oligi see just see, mida suvekeskmes otsima sinna läksin, ühte peidulist ja varjulist lindu ning ühte selle suve saladust, milleks ta sai ja mida ikka taga otsitakse.

Soodla, 1993.

K: Miks lendas Must-toonekurg edasi-tagasi ühes suunas ?

V: Ilmselt oli pesa lähedal.

Jaa, Ta käis toidujahil ja pesa vahet, sest oli pesitsusaeg.

Nr. 543. Loo saartel.

Erik Sandström oli see mees, kes mind meresõbraks tegi. Ju ma siis nägin liiga maamehe moodi välja ja ju siis Erik sellest seigast oma moodi aru sai. Paadiretked ja muidu jalakäigud Eru lahele ja kallastele tegidki mind lõpuks sõbraks nii merega kui kogu Sandströmite suure perega. Alatine retk paadisadamasse viis seekord sügistunde minema, sest Loo saarel eemal merikotkas üksinda konutas. Ta istus seal üksinda ja oli kui loodud väikese merejutustuse õhtukangelaseks. Istuma ta meist kahest sinna jäigi ja õhtul oli köögilauas jällegi millest jutustada. Konutav kotkas tõi meretunde mulle põue. Ja Eriku silmad särasid õhtu otsa rohkem kui tavaliselt. Seal oli rõõmu õhtueeli saabunud külalisest ja teisestki veel, kes väiksel saarel õhtut ja saaki ootas. Erik oli alati tänulik mees. Seekord tänas ta mind kotkaga ja ju siis oli see selle külaskäigu hea saatus, et me kõik kolm merd taga igatsesime.

Kasispea, 1994.

K: Kus asuvad Loo saared ?

V: Eru lahel, põhjarannikul.

Just seal täpselt nad asuvadki.

Nr. 544. Veehoidla kotkas.

Päike näitas end kevadise metsa kohal ja pidi olema kui teejuht veel avastamata paika keset suurt Kõrvemaad. Kaarditükike pluusitaskus rääkis ka midagi oma vaikivas keeles, et siin kusagil peab suur Soodla veehoidla lähedal asuma ja seda suurt ma näha soovisingi. Vahetevahel tundsin end justkui eksinuna ja siis leidsin jälle end puude vahelt ülesse. Kevadise päeva suursündmuseks sai kaljukotkas, kes metsa kohal lendas ja nagu siis selgus, oligi veehoidla juba lähedal. Ta lendaski piki suurt veevälja ja oli kui kevadine teejuht mullegi. Nii leidsin esmakordselt metsade rüppes asuva veehoidla ja õhtul päeva kirja pannes panin kirja nii kotka kui iseendagi, kelle me ma mõlemad üles leidsin. See õhtupoolikusse jõudnud päev oli seni vaid otsimist täis ja tänulikult saatsin pilguga siis suurt lindu, kes teise päikse taevasse tõi ja teada andis, et ma veehoidla manu kohale jõudnud olen.

Soodla, 1992.

K: Kuidas leidsin Ma Soodla veehoidla ?

V: Just nagu Kotka peale, hakkasin tundma, et veehoidla läheduses ongi.

Jaa, Kotkas pani mind mõtlema, et veehoidla võibki läheduses juba olla ja täpselt nii see oligi.

Nr. 545. Üksik õhtus.

Kõik suud, mis Neeruti mägedest räägivad, ei ole vaiki. Kui sealt miskit puudu on, siis üks kalakotkas, keda seal kunagi nähtud ei ole. Nii elasin minagi 27 eluaastat ja kõik mägised käigud nelja järvega maastikule jäid alati ilma kalakotkata. Ka metsavaht Toomase suu mainis kord, et ei ta siia tule ning see lause saatis mind kuraditosin aastat, kuni üks lehekuu õhtu seda minu kotkamaailma muutis. Muidu vaikset elu elav Tagajärv oli mõne pardi ja vardipaariga kuni sealt üksik kalakotkas üle järve lendas. Vaikse õhtu vaikne saatus oligi sellega lõppenud ja esimene kalakotkas, keda seal nähti, lendas oma teed, teadmata kuhu... Vaikselt möödus küll õhtu, aga vaikse õhtu asemel oligi üks väike kotkas ja mina, kes talle järele jäigi vaatama. Kaua aega ei olnud mul väikse kotkalooga midagi peale hakata, kuni väike õhtu, järve ja kotkalugu sündis selle vaikuse asemele, kus ikka otsitakse ja leitakse.

Neeruti, 1999.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek nägi korra ainult kodumägedes Kalakotkast ?

V: Jaa, täpselt nii see oligi.

Ei varem ega hiljem ei ole seal Kalakotkast tõesti kohatud.

Nr. 546. Nurmkanade talved.

Talved ihuüksinda rahmeldades said korraga ümber. Sest minu sõprade nimistusse lisandusid nurmkanad, kes talvel ikka ühte hoiavad ehk salkadesse koonduvad. Põllunurka sai väike söögiplats rajatud ja sinna nad mul söömas käima hakkasidki. Kaks korda päevas oli neil söömaaeg. Nii keskhommikul ja siis õhtuvideviku eeli ja kella tundsid minu väiksemat sorti sõbrad vägagi hästi, seda talvekuust paastukuuni. Rahmeldav inimhing andis hingesooja mulle endale. Ja sellest sündis suur sõprus, mis mul talveharjad üle elada aitas. Linnusalk, kes kella hästi tundis, oli jälle kohal ja neid ootas lumele kaetud söögilaud. See nurmkanade tants oligi minu poisiaja tähtis mina. Selline, mis uue maailma lõi ja soov neid aidata, läks ise tänu minule täide. Ma sahmerdasin nendega ligi kümme talve ja nüüd suurena võin tagantjärele öelda, et koos nendega kord suuremaks kasvasingi.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kes olid Mareku talvede ühes suurimad sõbrad ?

V: Need olidki Nurmkanad ehk Põldpüüd.

Jaa, ilma nendeta Marek nii suureks ei oleks kasvanudki.

Nr. 547. Söögi juurde saabumine.

Igavuse talvine avastus olin mina ise. Leidsin ennast õhtupoolikutes lumehangede sõbrana ja see minu vabade päevade õhtupoolikud täitiski. Kummalised jäljeread valges kohevas lumes olid need, mis mind lummasid ja ära tegid. Et nad nurmkanadele kuuluvad, seda ma teadsin ja veel tahtsin midagi neist teada ja lõpuks mul see õnnestuski. Linnuparv, kes lumme maandub, jääb mõneks ajaks

paigale ja siis võtab ette söögiplatsile jalgsikäigu, nii, et jäljeread lumele jäävad. Avastatud linnusaladus tõi talvise tarkuse minu silmadesse. Ikka ja jälle läksin seda vaatemängu vaatama ja püüparv lumes ei petnud kunagi minu lootusi. Nii kadus suur igavus minu talvedest ja hakkasin end looduseuurijaks kutsuma ja seda hakkasid tegema teisedki, kellele olin oma linnusaladuse välja rääkinud.

Neeruti, 1983.

K: Kuidas saabuvad Põldpüüd toidu juurde ?

V: Täpselt nii nagu loos kirjas on, et maanduvad eemale maha lumme ja siis alles jalgsi tulevad kohale.

Ju siis on see just nende omapärane tava seda teha täpselt niimoodi.

Nr. 548. Palju lapsi.

Ehk on suvi suurim üllatuste aeg, nii arvas suvine poisslaps kord oma teede alguses. Siit või sealt lendu aetud nurmkanade pere ehk oligi just see hingevärin, mida tollal taga otsisin ja kui ma seda just suveti leidsin kõige rohkem, siis oligi suvepoisike sündinud. Teda panid imestama paljudki suvised suveasjad ja nende sekka kuulusid ka nurmkanade suured salgad, sest sel linnul alati palju lapsi peres on. Siit või sealt ma neid lendu ajasin ja poisirõõm oligi korraga suverõõmu suurune. Neid nurmkanaperesid oli igal pool, küll põllul, küll aasadel, et neil palju lapsi on, siis ei lõppe nad kunagi otsa. Nii kinnitasin ma endale juba oma elu kaheksandas suves ja see tõdemus peab paika siiamaani. Hingevärinat otsitakse elus paljudest kohtadest. Mina leidsin oma esimesed külamaastikelt, kui nurmkanadega esmatutvust tegin.

Neeruti, 1980.

K: Kui palju on Nurmkanal ehk Põldpüül lapsi ?

V: Alati palju ehk kümne ringis koguni.

Suur pere ongi vajalik, sest Tal palju vaenlaseid on ja muidu oleks Nad ammu juba otsa lõppenud.

Nr. 549. Karu jõhvikal.

Karu, kes rabas jõhvikal käib, tundub mõnedele kui suur üllatus ja ime. Suures Laukasoo rabas ta kindlasti seda teeb ja see oli esmakordselt nähtuna ise kui suur üllatus ja ime. Karujunnid, mida ka karupunnideks kutsutakse, räägivad ise enda eest, sest neis jõhvikavarsi näha on. Nii ka suures Laukasoos, kus karu ka jõhvikal käib. Et suur loom vahel ka pisikestest marjadest söönuks saab, see on ise kui suur üllatus ja ime. Ometi ta saabki sageli vajalikud kõhutäied rabaservadest, kus jõhvikal käib. Suur loom ja pisikesed marjad ei sobi nagu esmapilgul kokku. Ometi on karu jõhvikal sama tavaline nähtus kui loo autor Laukasoos karujälgi mööda käimas.

Laukasoo, 1990-2003.

K: Millal käib Karu rabas jõhvikal ?

V: Sügiseti , seda enne pikka talveund ja siis jälle varakevadeti kui ärganud just näljasena on.

Nr. 550. Karu kaeras.

Põlva jahimeeste jahimeeste pealik Rein Reitel võttis mind ja ühe sõbra auto peale ja läksime karujahile. Auto jäi eemale ootama ja meie kõndisime kaerapõllu keskele ning jäime ootele. Karu ei tulnud ega tulnud ning ajaviiteks rääkis Rein karulugusid, et kuidas karu kaeras käib. Istub istukil maas ja lohistab tagumiku peal end edasi, nii, et karurada järgi jääb. Reinu kuulasin ma ära ja karu jäi nägemata, aga väike karulugu sündis küll siia ilma ja tagasiteel nentisin, et oligi huvitav jahilkäik kui karu ei nähtud, aga karujutt sai räägitud. Selsamal põllul olidki karurajad sisse aetud karutagumiku enda poolt. Ja neist sündis minu jaoks uus ja huvitav karulugu, mis mind karutargaks tegi. Kolm karutarka läksid pimeduse varjus koju tagasi ja üks neist tarkadest olingi nüüd mina ise.

Põlvamaa, 1994.

K: Kas Karust jääb rada maha kaerapõllule ?

V: Jaa, jääb küll.

Täpselt nii see ongi nagu loos kirjas on kõik.

Nr. 551. Ümberkolimine.

Loobu jõest üks kauni kehaga veehoidla Kadrina alevi külje all sündis juba 1987/1988 aasta pehmel talvel. Veevälja keskele sündisid kaks saart ja peagi vallutasid selle naerukajakad oma pesadega. Nad tulid mitte kaugelt jõe ülemjooksult Jõeperest ja leidsid veel parema asupaiga oma kolonooniale alevi külje all. Nii sai mitmeks aastaks veehoidlast hea linnupaik ja vaid võssakasvanud saarekesed ajasid kajakad sealt lõpuks minema. Nii räägivad minu kunagised aastakaustad ja et need kunagi ei valeta, siis täpselt niisugune lugu kajakatega ja veehoidla saartega siia ilma ka sündiski.

Kadrina, 1987-1993.

K: Kas Kajakad tulid ja lahkusid saarelt nii nagu loos kirjas on ?

V: Jaa, täpselt nii see oligi.

Ju siis võsa saarel ei meeldinud neile.

Nr. 552. Kahevahel.

Lehekuine poisike oli laupäevast lugu pidamas. Ta hakkas ronima kahe järve vahelt ülesse mäkke kui must-toonekurg teda ülalt metsa kohalt uudistama hakkas. Kahejärve saladuseks see suur must lind jäigi. Ta tiirutas pikalt minu kohal ja oli vist iseendaski kahevahel, kas jääda siia pikemaks ajaks või mitte. Lõpuks sai meie silmside otsa ja must lind lahkus vaid talle teadaolevat teed pidi. Kahevahel poisike seisis lummatuna veel tükk aega mäenõlval paigal ja ei osanud musta linnu elamusega kohe midagi peale hakata. Lõpuks lahkus ta sealt ja õhtul sai kirjakausta elu esimene nähtud must - toonekurg suure saladusena sisse kantud. Saladuseks ta mulle pikaks ajaks jäigi, kuni suure mehena ta siis lõpuks välja rääkisin nüüd praegu ja siin lühidates ridades.

Neeruti Kahejärved, 1985.

K: Kas Must-toonekurg on meil sage lind ?

V: Ei ole, Ta on suht haruldane lind meil.

Ja annab väga harva endale näole.

Nr. 553. Võsasõbra seiklused.

Ühe linnu seiklused võtsin ma küla lähedastelt maastikelt eluväljadele kaasa. See igavuse peletaja raudkull oli see, kes varblase või linnujahti pidas ja uskumatuid etendusi vahel korda siis saatis kui jälle silmapiirile ilmus mulle ja uue vajaliku kõhutäie nimel kõigeks valmis oli. See õhtupoolikute linnutants, mida vabal ajal lõin, tegi minust ühe otsija ja leidsin endale õhuakrobaadist sõbra, raudkulli enese. Alati ilmus ja ilmub ta ootamatult ning nii, et tema saaklinnud seda ei tea ega oodatagi ei oska. Ainuke, kes selle väikse röövlinnu mõtteid lugeda üritas, olingi mina ise ja ootamatult välja ilmuv kull sai päevalõppude igavuse peletaja nime endale külge. Ta seikles lauda juures ja pargipuudel ja maja lähedal sirelihekis ning enamasti sai seda, mida soovis, väikse varblase või kellegi teise kõhutäiteks. Kevade poole ta silmapiirilt mul kadus, kuid sügise keskpaik tõi ta jälle laululindudest tühjaks jäänud metsast inimastustuse lähedale seiklema. Minu terane silm jäigi teravaks ja ka suurtel elumaastikel ja ühe väikse suleröövli seikluseid kogunes palju, nii, et lühidalt nad nüüd kirja panin.

Neeruti, 1982.

K: Kas Raudkull on osav saagijahil ?

V: Jaa, on küll.

On väga osav ja kaval samuti.

Nr. 554. Õuehiir.

Märts tõi suvilaomaniku Reinu õue peale. Kaasas olin tal mina kui suvilasõber ja kauge sugulase vari. Ülevalt köögiaknast paistis natuke märtsist õue ja esmaspilgul ei midagi ega kedagi rohkemat. Keset õue oli väike viljahunnik lumes ja seal oligi pisikest kasvu päeva naelake. Selleks oli hiireke, kes viljatera – viljatera kaupa enda uruavasse toiduvaru tassis. Ta vilksas edasi-tagasi pea iga minuti järel ja ajas kaks meest köögiaknal naerma. Naersime looduse nalja üle ja ilusa vaatepildi üle samuti. Kui naer otsa sai, jätkas hiir oma leivatööd ja minu alatine terane pilk sai jälle kahelt mehelt kiita.

Palutaja, 1992.

K: Kas Hiir tassis ükshaaval teri ?

V: Jaa, Ta tegi seda.

Ju siis mõtles hoolikalt oma toiduvarude peale.

Nr. 555. Pardi tassija.

Väsima hakanud mees oli minu kallis vanaisa Emil. Lugu, mis lõppema hakkas, tundus mulle huvitav ja ma ei pidanud kahetsema, sest see vana mees kinkis mulle elu esimese kuulatud loo. See mees, kes lugu ja lugusid oli elu aeg näinud ja kogenud, heldis minu ootavate silmade ja kõrvade peale ning lugu tuligi. Mees sõitis hobuvankriga piki külaserva teed ja teeäärse aiakopli posti otsas istus suur

emahaugas saagiga ehk pardipraega. Raske kandam hoidis röövlindu lendu minemast ja alles viimasel hetkel lendas ta pisut edasi. Kui hobuvanker talle lähemale jõudis, pingutas ta jälle omi tiibu ja lendas mõnikümmend sammu edasi. Mees peatas lõpuks hobuse ja astus vankrist maha ja haugas loobus oma kallist ja raskest saagist. Mees pani pardile paekivi peale ja miks ta just nii täpselt tegi, see jäi minu elu esimeseks mõistatuseks, millele ei aeg ega mina ega inimesed pole osanud vastust siiamaani anda. Vastuse andis see lugu aga mulle, et kuidas minust lugude jahimees teiste inimeste sekka sündis. Alguseks polnud paljut vaja ja saatus, mis ühte lugu lõpetas ja teist alustas, tuligi ise mulle appi.

Neeruti, 1981.

K: Kas Haugas tõesti tassis Parti küüntes ?

V: Jaa, täpselt nii see oligi.

Haugas tassis Parti ja ei tahtnud sugugi mitte saagist loobuda.

Nr. 556. Peale ronki.

Käsmu poolsaare metsas kolas lasterühm. Nad tahtsid giidionu käest kõike teada ja ma viisin nad kivikülvile ja seal metsatee ääres tahtsin neile ka rongapesa näidata. Rongapesa peatus tuligi ja kõik vaatasidki männiladvas asuva rongapesa poole. Kui giidionu binokkel käiku läks, oli selgus kohe majas, et rongapesa lõopistrikupaar ära hõivanud on. Binokkel, mis käest-kätte käis ja giidionu nimi, mis suust-suhu jõudis olidki päevakangelaseks sündinud. Väike pistrik, kes peale rongapoegade väljalendu ikka rongapesi hõivab, on üpris tavaline nähtus meie looduses. Giidionu, kes ronkade asemel pistrikupoegi presenteerib siiski mitte.

Käsmu, 1996.

K: Kes tulevad peale Ronki nende pesasse elama ?

V: Need on Lõopistrikud.

Lõopistrikud alustavad pesaleuga hiljem kui teised röövlinnud ja linnud ning Rongad jälle varem kui teised seda teevad.

Nr. 557. Siga nühib.

Oandu metsa õpperajal kõnnib üks minu näoga mees. Tal on inimrühm järel ja ka ümberringi ning ühe kuuse juures juhtub ootamatu giidilugu. Mees laskub neljakäpukile ja näitab rahvale ette, kuidas metssiga end vastu puutüve nühib. Miks siga seda teeb, selle saab ka inimsalk varsti teada. Siga hõõrub vigastatud või haiget kohta ning puuvaik on kui salv haavale. Miks üks giid ennast neljakäpukil ennast vastu puud nühib, seda saab ka nüüd teada. Et inimrühm asjast paremini aru saaks ja kõik ikka rahule jääksid ekskursioonipäevaga. Metssiga mängiv giid on suur loodusharuldus. Ja seda kogesin ma sadakond korda ühel õpperajal, kus minutiks seaks hakkasin. Hea giid ja eha siga oligi hea olla. Nii kinnitasid inimrühmad ehk ekskursioonigrupid ja vahel võib üks inimhing ka hea siga olla. Nii kinnitasin seda aina iseendale...

Oandu 1999-2003.

K: Miks Metssiga nühib ennast vastu puud ?

V: Kui on vigastada või haavata saanud, siis paraneb vaigune koht paremini ära.

Ilmselt juba väga vana Metssea tarkus selline.

Nr. 558. Karu magab.

Karu, kes talveund magab, on vahel ka minu näoga mehe moodi. Giid, kes Oandu metsarajal karu talveunest räägib, on ise minu näoga ja karu moodi ka veel. Mees, kes karukoopast räägib, on nii giidi kui karu kui minu näoga. Giid Marek, kes magavat karu mängib, on ise suur loodusharuldus. Ta ronib tuulemurru sisse ja sünnib päeva naelaks. Ja päeva nael on minu näoga ja mina olengi naela näoga. Heaks päevanaelaks sündisin ma siin ja seal mitmekesisel paljulahelisel maal. Mitmekesine päevanael olingi just seetõttu, et mitmekesine maa vajab mitmekesist giidi ja nii ta minu näoga siia ilma sündiski. Kui Oandu ürgmetsa õpperada valmis sai, sai minu giidimina uut rõõmu juurde ja ma ei jätnud seda inimrühmadele välja näitamata. Oandu metsarada ilma minuta ei sünni ise päevanaelaks. Ja mina ei sünni päeva naelaks seal ilma huvitava õpperajata.

Oandu, 1999-2003.

K: Kas Karu magab koopas ?

V: Ei maga.

Magab igal pool mujal, aga koopas mitte.

Nr. 559. Miks ?

Miks giid Marek väga palju ei räägi, see on üks tema saladustest. Oandu õpperada, mis palju saladusi endas peidab on üks see paik, kus giid Marek väga palju ei räägi. Ta vaikib ja vaikib, kuni saladuslik aura tema ümber koguneb ja nii terve inimrühma enda järele kõndima võtab. Imeliku sipelgapesa juures teeb ta lõpuks jutupeatuse ja kõik saavadki sipelgapesa tõde teada ja ka seda, miks giid alustuseks vaikusest lugu pidas. Metssiga magab sipelgapesas, sest nii kirpudest lahti saab. Giid Marek vaikib inimrühma keskel, sest nii ta põnevust enda ümber looma hakkab, mida terveks päevaks vaja on. Sipelgapesa ja metssea saladus on üks giid Mareku saladustest. Ja salapära kaunistab inimest ja ka ühte giidi, mis siis, et mõnel ekskursandil terve päev aega kulub, et sellest lõpuks aru saada.

Oandu, 1999-2003.

K: Miks magab Metssiga Sipelgate pesas ?

V: Sest nii saab Ta ebameeldivatest putukatest lahti.

Täpselt nii see ongi ehk tõene lugu siis.

Nr. 560. Karu kraabib.

Oandu metsa õpperajal kolab üks isevärki mees. Tal on inimrühm ümber või seljataga ja ühe kuusepuu juures teeb ta midagi uut ja ootamatut. Ta hakkab puud kraapivat karu mängima ja näitab kõigi imestuseks, et kuidas karu tegelikult puud metsas kraabib ehk tähistab. Karu märgistab puud

kahte moodi. Seisab seljaga puu poole ja siis üle enda pea või on hoopis kõhuga puu poole ja kraabib siis. Karu mängiv giid on suur loodusharuldus. Ja haruldast loodust taga igatsev rahvas leiabki giidis selle oma, mida taga otsima tuldi. Puud kraapiv karu ei ole väga suur loodusharuldus. Seda on aga puud kraapiv giid ja nii inimrühmad minusse armusid ja nii ma puud kraapivaks karuks sündisingi. Ju siis oli seda vaja endale ja teistelegi ning õnnelik teiste ees olla võib ka puud kraapides.

Oandu, 1999-2003.

K: Kuidas Karu kraabib puud ?

V: Täpselt niimoodi, et kahte mood, nagu loos kirjaski.

Ilmselt on see Karudel individuaalselt erinev, et kumb varianti kasutab.

Nr. 561. Soome tädi kukerpalli lugu.

Oandu metsa vastrajatud ja avatud õpperajale ilmusid esimesed uudistajad. Nende paljude seas oli ka Soome pensionäride grupp. Kui matkaring ümber hakkas saama, tõuseb tee ülese mäkke ja seal seisis nagu kellegi ootel kuivanud männitüügas. Kui üks Soome tädi sinna vastu end toetas, käis vali praksatus ja puutüügas katkes ning soomlasest tädi veeres mööda mäenõlva alla. Grupp, kes naeris ja ahhetas segamini, läkski alla tädi juurde ja mina kui giid jäin üksipäini nõlvale seisma. Natuke naersin ja nutsin minagi, kuid rühm kogunes peagi minu juurde tagasi ja elu läks edasi. Lugu oli giidimaailma jaoks õpetlik ja õpetas mindki õigel ajal nutma ja naerma, ehk tegema seda, mida iga giid tegema peab siis kui midagi ootamatut juhtub kantseldatava inimrühmaga. Nutta ja naerda kellegi või millegi üle jõuab alati. Et ma omaenda grupi üle seda teen, see pani mind ennastki tagantjärele imestama.

Oandu 1999.

K: Kes on Lahemaa parim lugude tundja ?

V: See on giid Marek.

Ta on lugusid kogu aeg sealt kogunud ja lõppu pole näha.

Nr. 562. Loe Balzaci !

Armunud olla keset suurt valget ja külma aega, pani mind raamatuid lugema. Honore de Balzac kui üks ammune menukirjanik oli see, kes armunusse uut tõi ja ma lugesin teda ja lugesin. Kui poole peale jõudnud olin, selgus et Merle tähendab prantsuse keeles musträstast. Sedasi selgitas mulle väike kirje ühe kirjaniku teose lehekülje allservas. Merle oligi armumise talve musträstas. See, kes ilusti laulis läbi talve ja kes mulle külla tuli siis kui teda ootasin ja vajasin. Talvemaastike harv külaline on meil musträstas kohe kindlasti. See, kes vahel talve teises pooles juba lauluhäält proovib ja kes ka külla tuleb majade juurde toidulisa otsima. See minu lemmiklaulik kannabki minu esimese armastuse nime Merle ja seda sain teada siis kui talvearmastus tema näol mulle kord külla tuli.

Neeruti 2000.

K: Kuidas on prantsuse keeles Musträstas ?

V: Ongi Merle.

Tark tasub ka armastuses olla.

Nr. 563. Kummist angerjas.

Kolm Kasispea meest istusid paati ja neljandaks olin mina, nende suurim sõber. Kaks meest sõudsid ja kaks vaatasid niisama ringi, kas mõnda lugu silmapiiril ka ei ole. Nad sõudsid põiki üle suure Eru lahe ja siis veel Palganeeme tipust mööda Mädalahele, mis Käsmu poolsaart põhjast piirab. Lugu me ei olnud veel sügiseselt lahelt leidnud ja keerasime otsa ringi kodusadama poole tagasi. Kui maa poole merd suur must angerjas lainteharjal ujuma hakkas, tundus kohe, et lugu sügispäevast leitud on. Me sõudsime talle lähemale ja selgus, et angerjas madalas rannavees kummist on ja lahepõhjas rauast monstrumi küljes kinni otsapidi on. Angerjajaht lõppes ja neli meest sõudsid koos kummiangerja looga rannaküla lautrisse tagasi. Naerda sai Sandströmite pere ja kogu Kasispea. Naersin sügisest naeru minagi ja mina ju olingi see, kes kummivoolikut angerjaks esmapilgul pidas. Natuke naersin ja naersime jälle ka iseendi üle ning muidu tõsiste rannameeste seas võib sedagi vahel harva teha.

Mädalaht, 1992.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, Mehed pidasid kummivoolikut Angerjaks.

Üks kord elus võib sedagi juhtuda.

Nr. 564. Rauasoo rebasekutsikas.

Ekskursioonipäev, mis läbi sai, tegi mind vabaks meheks. Saatsin Võru lapsed Viitnalt kodu poole teele ja vabadus viis mind jala Palmse poole tagasi. Üle Rauasoo minek läks veel lastekisaga kõrvus kui uued lapsed mind kivihunnikus ootasid. Nendeks olid rebasekutsikad, kolm või neli tükki ja kartmatult lasid nad endid vaadelda ja ise nad vaatasid mind. Päev lastega sai alles siis ümber. Rauasoo rebaselapsed olidki need, kes päeva naelteks said ja alles siis sain aru, et nad liiga hilja silmapiirile ilmusid. Sestap saigi mälestus väikene ühest lastepäevast kirja ja et rebasekutsikad päeva lõpetavad, see oli saatuse hea kätetöö. Saatust läheb ikka elus vaja. Ja vahel saad sa sellest aru alles siis kui ta sulle appi tuleb.

Rauasoo, 1997.

K: Kus oli Rauasoos Rebaste kodu ?

V: See oli kokkukuhjatud kivihunnikus.

Ilmselt sobis see Rebastele ümbruskonnas kõige paremini.

Nr. 565. Kevadine märtsilind.

Minu suurde hinge mahtus suur Kõrvemaa. See märtsikuine otsija, kes kevade hakul minus alati pead tõstab, otsis iseendas ja suurel maal kevade algust, mis võiks ühes märtsilinnus peidus olla. Nii nagu ikka ja pea alati minu kevadistes algustes. Väikese Mäuste järvesilma kevadet vaatavas peegelpildis oligi üks selle kevade esimene hiireviu, kes märtsilind on ka siin Kõrvemaal. Ta konutas üksinda järvekaldal männis madalas ja ei lennanud ära, justkui lugedes minu soove minu silmadest. Pooletunnine seisak eemal mäeharjal oligi just selle Kõrvemaise kevade algus ja mina selle

pooletunnine tunnistaja. Siis sai kevadine aeg otsa ja varvastel hakkas külm ja õnnelik kevad oli oma algusest üles leitud. Iga märtsikuine hiireviu ei karda inimlast. Sest ta ise uues alguses on ja muud kevadised mõtted tal peas ning ta ei lase end sealjuures eriti segada kui veel mõtiskluste aeg on kui suur kevad need peagi lõpetab.

Põhja-Kõrvemaa, 1993.

K: Millal kardab Hiireviu vähem inimest ?

V: Enne või pärast pesitsusaega.

Vaid pesitsusajal ja pesa vahetus läheduses on Ta pelglikum inimese suhtes.

Nr. 566. Tiibade kuivatamine.

Hiireviu, kes tee ääres kormorani mängis, sai ekskursioonipäeva naelaks. Vihula mõisast pisut Sagadi poole tee ääres liinipostil ta istus ja tiivad pisut laiali ja sorakil nagu kormoranil. Vihmane päev ei olnud vihmapisarate tallermaa meie kõikide hingemaadel. Seal oli tore päev ja tore hiireviu kes märgi tiibu kuivatas. Veel oli seal tore giid Marek, kes lindu postil istumas nägi ja kes selle ka lastele kohe välja hõiskas. Vihmasest päevast head ekskursioonipäeva teha pole kerge ega raske päevaülesanne ühele giidile. Seekord tuli mulle appi hea märg hiireviu ning minu enda terav pilk, kes ta leidis. Hea viu jäigi tiivad sorakil meist tee äärde. Minust jäi maha hea päev laste südameis ja hea olla tahab iga inimene ka vihmases päevas. Ehk tahtis sedasama ka meie viu ise.

Vihula 2000.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Hiireviu kuivatas sedasi omi tiibu ?

V: Jaa, lugu tõene, täpselt nii see oligi.

Igaühel vihmaga omad nipid.

Nr. 567. Peatuspaik.

Pika mereäärse tee ääres on üks peatuspaik. Seal, kus kasvab üks vana jalakas ja kuhu mulle merejutt kõrvu kostab. Jutt, mis rohkem merest endast jutustab kui auväärses eas puust endast räägib. Kohalikud siis avasid puu ajaloolise saladuse ja nii ta minu teeäärseks lemmikuks saigi. Piiritusevedajad, kes merelt piiritusepaate ja laevu ootasid, olevat seal puu otsas merele käinud vaatamas. Ja ju see nii oligi kui piiritusevedajate aeg käes oli. Keset lagedat kasvava puu pidi keegi kord ka kasvama panema. Sellest kohalikud aga ei räägi ja see jäi minu enda mõtete saladuseks. Mereäärselt teel Kasispeale peatusin kümneid kordi. Ja hiljem ekskursioonibussidega veel sadu kordi ning saladused, mis inimest kaunistavad, said seal lahti räägitud. Kogutud mereäärsete saladuste hulk sai mul suureks. Ja suure mehena rääkisin hiljem ise oma saladused lahti ja õieti tegin, sest saladused kaunistavad inimhinge, ükstapuha, kas nad on inimeses peidus või avali.

Vihasoo-Kasispea, 1991-2003.

K: Kus asub ajalooline ja kaitsealune Vihasoo Jalakas ?

V: Tee ääres üksikuna ja Vihasoo ning Kasispea vahel.

Seal Ta ongi ja oma kuulsa looga üheskoos.

Nr. 568. Kas perekond ?

Sügis tõi hulganisti erinevaid mõtteid pähe ja kaasa endaga uusi tegusid samuti. Üks vastvalminud kullikorv pandi ülesse Kuresöödi heinamaale puujalgadele seisma ja mõned kirjud mõisatuvid sinna puuri peibutuseks. Ja sügis tõigi saaki sinna sisse, algul kolm noort sellekevadist haugast ja siis veel kaks, suure ema ja väiksema isa. Sügisene jahedus toob alati uusi mõtteid mulle pähe. Ja selle sügise viis kinnipüütud haugast ehk olid kõik ühe perekonna liikmed. Nii arutlesin siis kui aeg tuli enne karget aega korv heinamaalt ära tuua ja talvekorterisse panna. Haukapesa ei jäänud korvist mitte kaugele. Ju siis kõik viis haukapere liiget jäid sügiseni sinna kodu lähedale ja ju siis kõik nad tahtsid maiusrooga-tuviliha süüa. Kõik viis haukapere liiget said rõngad jalga ja uuesti vabaks. Ja targemaks saanud haukapüüdja võttis haukapere mälestuse talveradadele ühes. Haugas on ise tark lind. Ja tegi ka ühe haukapüüdja targemaks.

Neeruti, 1988.

K: Mis Te arvate, kas tõesti kõik viis Haukapere liiget läksid kordamööda püünisesse ?

V: Jaa, lugu tõene, täpselt nii see oligi.

Perekond hoiab sügiseni enam-vähem kokku ja nii sattusidki kõik kordamööda püünisesse.

Nr. 569. Rebase viskaja.

Tee, mis Orajärvele viis, oli ise mitut lugu juba mulle jutustanud. Mitte midagi aimamata läksin suvehommikul ennast avastama ja leidmata uut lugu samuti. Tee peal oli surnud noor rebasekutsikas maas. Keegi oli talle autoga otsa sõitnud ja sinnasamasse jätnud. Ma võtsin talt tagumistest jalgadest ja viskasin teeserva pajupõõsasse. Põõsast kostis seepeale imelikke hääli, nokanaksutamist ja kõrvukrätsu pesakond oligi see, kes seda augustihäält seal tegi. Leitud loo moraal oli kui minu jaoks loodud. Et käi palju jala, sõida rattaga, hoia silmad ja kõrvad lahti ning tee vahel ka kõike seda, mida üks tavakodanik harva teeb. Seekordse loo kangelaseks sain kui rebaseviskaja ja öökulli pere pajupõõsas kinnitas ise häälekalt, et ma jälle õigel teel käimas olin.

Neeruti, 1989.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene Rätsu pere oli põõsa sees.

Rohkem sellist Rätsu lugu mul elus ette tulnud ei ole.

Nr. 570. Leinamine.

Vana viupesa suures kases oli mulle üllatuslikult vaikuse saadik. Ei hüüdnud hoiatavalt ema, sest ta oli kuhugile kadunud ja isa oli ka kusagil kolamas. Emalinnu kadumine tõigi viupesasse vaikuse majja ja ma läksin ronides ülesse viupesa juurde, et tema vaikusest targemaks saada. Üleval pesas oli kaks surnud udusulis viupoega ja üksikuks jäänud isalind oli pessa tassinud tosinkond uruhiirt. Looduse karmid seadused kehtivad ka viukodus. Ja üksi jäänud isa oskas vaid hiiri pessa tuua ja mitte poegi külma ja vihmade eest soendada. Nõnda tuligi vaikuse saadik-surm viukodusse külla. Vaikne

allaronija ei tulnud enam sel kevadel ja suvel pesa juurde, sest leinas temagi ja see oli ka kõik, mida ma teha oskasin. Tagantjärele ei saanud ma targemaks. Sain kohe kõigest aru ja elus esimest korda pikalt leinata, oligi selle viukodu sellesuvine saatus.

Patermägi, 1989.

K: Kas Viu isalind tõi saaki üksinda pesasse ?

V: Jaa, tõi küll.

Ju siis instinkt käskis Tal seda teha ja Viupapa tegigi seda.

Nr. 571. Kodukaku lõpp.

Varesed, kes ühe kodukaku peale oma viha välja valavad, ei olegi suur üllatus. Et kakk öösel oma musta tööd vahel teeb ja varese või hakikarjast matti võtab, ei olegi paljudele üllatus. Ometi tuli üllatus ise minu silmade ette ja minu silmade all tegigi vareseparv kakule ära. Kakk jäi maha ja mina olin tema huku esimene tunnistaja. Üllatusi täis on vareste elu kohe kindlasti. Üllatusi täis on ka kodukaku elu ja kui nad vahel kohtuvad, siis võibki suurt üllatust oodata. Minu suurte silmade suureks üllatuseks saigi ebavõrdne võitlus varesekarja ja kaku vahel ning suur üllatus ehk heitluses allajäänud kakk oligi tõsiasi. Kakudraama keset talvist väikelinna viis mõtted uute talviste üllatuste juurde ja neid ma siis otsima läksingi.

Rakvere, 1991.

K: Kas Varesed päeval on Kaku peale kurjad ?

V: Jaa, on küll.

Sest Kakk on nende peale öösel kuri.

Nr. 572. Oandu rajal.

Oandu õpperajal kõnnib giid ja inimrühm. Mees, kes kõike teab, ma olingi ja raja servas oli veel üks üllatus varuks. Selleks olid kodukaku suled puutüükal, seda tüüka ümber maas. Inimrühm, kes aega peatab, on ise harv nähtus. Tavaliselt tõtatakse kiirelt läbi ekskursioonipäeva nii nagu läbi elu ja giid peab ise vaatama, et mitte rühmale jalgu jääda. Seekord läks teisiti ja peatunud inimrühm tuli raja kõrvale puutüügast uudistama. Händkaku küüsis oma elu kaotanud kodukakk oligi see turismiobjekt, mis inimesed seekord seiskas ja mindki teiseks tegi. Et alati ei pea tormama elu juurde tagasi ja vahel tasub ka peatuda seal, kus algul arvatagi ei oska. Rääkisin oma kakuloo ja sain ka ise teada, et aeg ilma inimesteta nii naljalt ei peatu. Seekord siis peatus giid ja aeg ning inimrühm ühe kakusulgedega puutüüka juures. Rühma õnneks olin ma röövlinnumees ja sugugi mitte suu peale kukkunud. Ja minu õnneks oli inimrühm selline, kes mind peatada suutis, seda kevadisel kiirel ajal kui kõik ruttavad ja seda tehes just eriti targemaks ei saa.

K: Kes murdis Kodukaku ?

V: See oli Temast suurem Händkakk.

Händkakk saab väiksemast Kodukakust jagu küll.

Nr. 573. Stroomi metsa värbkakk.

Jalutuskäik Reigo Pärdiga sündis kevadest. Seal olid kaks meest ja sõpra, kes tahtsid koos minna Stroomi randa merd vaatama ja kevadet otsima. Enne minekut rääkisime ka öökullijutte ja need meeldisid meile mõlemile. Kui metsas puude vahel häälekad ja sõnakad tihased ühte väikest värbkakku puuvõras piirasid, oligi otsitud kevad korraga käes ja alanud. Kahe mehe silmades oli pisike öökullike ja alanud kevadet ning öökullikjutud said uut hoogu juurde. Hommikune sõnavahetus oli viljarikas meile mõlemile. Me saime öökullijuttudest targemaks ja poolt undi hiljem kinkis kevadine saatus meile veel ühe kakuloo, mis kevadest äsja leitud. Öökullijutud on alati olnud osa minu kevadest ja kevadetest. Nii ka seekord kui kevadet ja öökulli tahtsime ja saimegi.

Tallinn, 2005.

K: Kas Värbakkku võib ka suures linnas kohata ?

V: Jaa, võib küll, nagu Tallinnas näiteks.

Sealtki võib head saaki loota.

Nr. 574. Tuligi kobras.

Koprad elasid Palmse pargi taguses Oruveski paisjärves. Sellest rääkisid nii erinevad looduse märgid kui ka kohalikud inimesed ning ka ilmselt koprapere isegi. Üks lasterühm, kes ilmtingimata kobrast näha soovis, tuligi minuga järvekaldale kobrast passima. Oodati ja oodati ning lõpuks roniski vastaskaldal kobras veest välja haavatüve närima. Giidile tehti pai-pai, kalli-kalli ja hulk põsemusisid ja õhtu loeti kordaläinuks. Hiljem otsisin ennast sealt loost taga. Et kes ma siis lõpuks olin ja lõpuks leidsin, et ma üks nutikas giid olen, kes õigel ajal õiges kohas alati on ja kui kopra tellijaks sai. Lastekisa ei vii minu häid mõtteid kunagi minema. Ja lastekisa toob hoopis head giidimõtted pähe ja ka kobras tuli neid ja meid järvekaldal vaatama...

Palmse, 2000.

K: Kas Kobras tuli pika ootamise peale ?

V: Jaa, Ta tuli.

Oodata tasub ikka ja jälle, seda õigel ajal ja õiges kohas.

Nr. 575. Pesa tuli tagasi.

Mees, kes tuli koduväljadele tagasi, oli minu varjuga ja minu otsiva näoga. Tegin järgmise talve puid ja suusatasin ning olin uue ja vana varjuga ning vana ja uue näoga. Elu esimene viupesa punase tamme salu juures mäenõlvas suures kases oli ammu pea, et lagunenud. Nii ma teadsin ja selle teadmisega ma ka sinna kase juurde uuesti läksingi. Hämaruses ülessepoole vaadates, oli ta jälle üles ehitatud ehk tagasi tulnud sinnasamasse, kus varem. Tagasituleja suurim rõõm oli sündinud, viupesa oli tagasi ja pimedus neelas mind peagi, kuni saunakoju jõudsin. Saladusega koos olin terve õhtu ja pimedus ei neelanud minu uut saladust, tagasitulnud viupesa. See viupesa, mis pikki aastaid oli tühjalt seisnud ja nii ka pea, et lagunenud, kuid siis jälle üles ehitatud viude poolt. Tagasituleja rõõmuks oli otsimine. Ma otsisin uut ja vana ja uueks sündinud vana viupesa kinnitas tagasitulnud otsijale tema leidmise rõõmu.

Neeruti, 1999.

K: Kas viu tõesti taaskohendas oma vana pesa ülesse ?

V: Jaa, Ta tegi seda küll.

Ju siis oli vana pesa vägagi sobiva koha peal, et sinna tagasi tulla.

Nr. 576. Rebane laugaste vahel.

Rebasetants rabas tundus mulle alguses kummaline. Laukasoo retk Paolo ja Perla Volponiga oli ise pisut kummaline, sest need kaks Itaalia ajakirjanikku nägid sellist raba esimest korda oma elus. Kui teisel pool ühte suurt laugast rebane puude vahelt välja ilmus, sai rabakäik sisse teise hoo ja nad rääkisid kuni rabaretke lõpuni vaid rabarebasejuttu. Mina vaikisin viisakalt ja kuulasin nende võõrakeelset jutuvada ja nende rebasehõnguline perekonnanimigi sai teise tähenduse. Hiljem kui lugu kirja panin, siis mõtlesin oma vaikimise üle pikemalt järele ja rabas olengi ma alati ju vaikija rollis olnud. Rebane ja ajakirjanikud tegidki selle rabakäigu teistsuguseks kui ma harjunud olin. Ja ehk nad ootasid minult raba ja rebasejutte, kuid vaikiv teejuht pani nad ise lõpuks jutustama. Rebane rabas pole just igapäevane nähtus. Mina kinkisin ajakirjanikele raba ja rebase ja ülejäänu hoidsin endale. Ja endale hoidsin ka ajakirjanike jutud, et nad rabarebasest vaimustatud olid. Vaikselt panin ka selle loo lõpuks kirja ja olin õnnelik, et ma rohkem kirjutan kui lobisen.

Laukasoo, 1995.

K: Kas Rebane käib rabas ringi ?

V: Jaa, Ta teeb seda küll.

Ehk saab Rebane sealtki midagi hamba alla.

Nr. 577. Reservaadikatsumus.

Mees, kes Oandule jõudis, oli ühte suurt matkasoovi täis. Ta tahtis minna jala piki reservaati Koljakule, kokku vast kaheksa pikka kilomeetrit. Ja see minu näoga mees oligi see, kes seda tegema hakkas. Allikad ja allikasoo, tuulemurd ja tuulemurrud ning reservaadi katsumine oligi alanud. Esimese matkapäeva lõpuks oli läbitud kolm kilomeetrit. Põlvis saati vahel pehmes pinnases sumbates oli seda ju isegi palju ja teise matkapäeva hommik mind ikka tervitas, sest elasin, võitlesin ja hingasin. Teise matkapäeva lõpuks olin läbinud veel kaks pikka kilomeetrit ja ei olnudki matkasihist loobunud. Kolmanda päeva lõpuks olin jõudnud Koljakule ja minu kaheksa pikka kilomeetrit olidki seljataga. Kolmepäevane matkavõitlus oli andnud tulemuse, ma olin läbinud kaheksa kilomeetrit ja püstitanud enda aeglusmatka rekordi. Rekordi üle uhke olin ma mitut moodi nii nagu matk oli kulgenud aeglaselt ja mitut moodi. Ja mitut moodi mees oli minu mitme näoga, kes sumpas allikasoos ja rajas teed läbi tuulemurdude.

Koljaku-Oandu, 1991.

K: Kui kaua kestis 8 kilomeetrine matk ?

V: Kolm ööd ja kolm päeva ehk kolm ööpäeva.

See on Eesti kõige aeglaseima matka rekord.

Nr. 578. Valestart.

Alanud suvi tõi viulaste hääled minu ja mägede maailma. See heledat sorti viuhüüd, mis noorte viude suvehääleks on, on heledam kui vanalindude oma. Metsavahi heinamaataguses viupesas vanas kases oli üks poeg pesas suureks sirgumas. Ja üks keskhommikune vanalindude kontsert seal tõi küsimärgid mulle silmadesse, et miks selline viukontsert seal aset leiab. Tõde selgus siis kui pesa juurde jõudsin ja pesa alt surnukskukkunud täissulis viupoja leidsin. Vanalindude häälekuse põhjus oli selgeks saanud ja ilmselt hooletult lennuharjutusi tehes, oligi noor viu alla kukkunud ja oma otsa leidnud. Õnnetu viudraama tõi mitmesuguseid viumõtteid mulle pähe ja noore viu hukkumine oli selle muidu heleda taevaga suve tumedaim sündmus. Tõrvatilgad elukarikas said lisa ja hiljemgi veel vaatasin sinna metsanurga poole pisarad silmis. Terava ninaga suvelaps olin ma olnud siis juba ajast-aega. Ja silmad, mis kõike näevad ja kõrvad, mis kõike kuulevad, olid osa saanud ühest viukodu draamast, mis tumeda varju tollasele eluteele heitsid, millest tuli üle hüpata, et taas suvepäikese alune olla.

Neeruti, 1989.

K: Kas viulaps kukkus alla ?

V: Jaa, Viulaps oli suur ja ilmselt proovis juba tiibu pesas olles.

Sedagi juhtub Röövlindude maailmas.

Nr. 579. Esimesed rajal.

Majakivi matkarada ei ole väga kõrges eas. Kui ta 2000 aastal pikemaks tehti, siis saabus kätte sügis ja uus matkarada jäi oma kevadet ootama. Kevadel kutsutigi mind Võsu lastele giidiks ja ma läksingi, et esimene giid olla, kes esimese rühmaga uue raja avab. Lasteseikluseid täis giidiamet nägigi uut kevadet ja uus matkarada saigi Võsu lastega avatud. Mees, kes igal pool esimene tahab olla, olen ju alati mina ise. Lahedal maal otsisin kaua võimalust, et esimene olla ja kuuendas giidikevades ma seda olla saingi. Võsu lapsed teadsid oma hinda ja seda, et nad uuel rajal esimesed saavad olla. Vapper giid sai oma tahtmise ja esimesed lapsed ja nende giid vennastusid Lahemaa ajaloolise matka lõpuks. Kauaoodatud esimene oli hea olla. Kauaoodatud kevadpäev tõi päikese elutaevasse nii lastel kui mul ja tagantjärele nentides, siis ajaloohõnguline matk, mis uue hooaja avas, oligi just see, mida lapsed ja giid olid oodanud. Rada, mis Majakivi juurde kulgeb, on õpetlik. Ja mulle õpetas ta jälle esimene olema ning kevadest ühiselt päikest otsima ja leidma.

Majakivi, 2001.

K: Kes oli esimese Majakivi uue õpperaja esimese rühma giid ?

V: See oli giid Marek.

Jaa, mind ekstra kutstuti ja läksingi, et esimene olla.

Nr. 580. Metsik rand.

Paat, mis randa jõudis, sai metsikut meest täis. Risti üle Eru lahe sõudnud ja jõudnud mees oli jõudnud kohale sinna, kus ei ühtegi maja ega lautrisadamat rannas ei ole. Metsik maa võis olla seal

ranna taga metsas ja metsik mees võttis end riidest lahti, sest ühtegi teist metsikut kuju polnud silmapiiril. Mets, mis rannajoont piiras, oli vana ja aastaid näinud männik ja mees, kes rannajoont üksi väisas, oli metsikut mina täis. Just seda, mida ta ikka aeg-ajalt inimtühjadelt Kõnnumaadeltki sisemaal taga on otsinud. Nüüd leidis ta selle metsiku paiga, kus üksindus teda enda omaks soovib võtta ja millega tema metsik hing nõus on. Seda siiski ainult siin, kus ta praegu on. Metsikus rannas ei saanud tema üksindus otsa ja seda ta sooviski. Esimest korda Käsmu poolsaare läänekaldale jõudes lubasin, et tulen siia peagi tagasi. Ja aeg-ajalt ma sinna oma paadiga jõudsingi, sest üks suur metsik mina mind ikka üles otsib, et kõige paremini teeb ta seda põhjaranniku kõige metsikumas paigas-Eru lahe idaservas. Ennast alasti ja üksinda leidsin ma end just seal sageli. Siis kui inimmaailmast villand sai ja kui metsik rand eemalt Kasispea paadisadamast kutsuma hakkas enda poole. Ta kutsus ja kutsub mind sinna, kus üks metsik mees üksindusest puhastub ja siis sealt inimmerre linnatänavaile tagasi pöördub.

Käsmu poolsaare läänekallas, 1992-2003.

K: Kus asub Mareku metsik rand.

V: See asub Käsmu poolsaare läänekaldal.

Seal pole üldse maju ega suvilaid ning on ainult metsik rand.

Nr. 581. Lendoravate juures.

Lendoravate juurde Alutaguse laantesse kutsus mind suur huvi nende elu-olu vastu. Märtsikuusse kutsusin kaasa ka lendorava mehe Uudo Timmi ja kahekesi läksimegi metsikut metsa ja maad avastama. Põlula metskonnamajas saime katusealust ja metsaülem ja metsnik soovisid meile head avastamisrõõmu. Esimesed lendoravajunnid leidsime jõeveerust suure ja vana haava alt ning suur lendoravarõõm oligi alanud. Märts ja lendoravad sobivad hästi kokku, sest just siis leiab neist pesapuude alt lumelt nende väikseid pruunikaid junne. Avastamisrõõmu saime kolme ööpäevaga tunda kokku tosinkond korda ja need kõik tosinkond leitud pesapuud olid uued ja veel arvele võtmata. Uudo silmades oli õnne ja üllatust peidus ja nende silmadega tänas ta mindki, kui metsa kaasakutsujat. Kolm ööpäeva Alutaguse piiril lendoravatega sai ruttu mööda ja buss viis meid kahte õnnelikku tagasi kahte linna. Lendorav ise jäi meil küll nägemata, kuid lendoravamehe Uudo silmades oli piisavalt õnne, et mindki õnnelikuks teha. Hiljem said need lendoravapaigad kõik kaitse alla võetud ja hea oli olla ühiselt ühe haruldase loomaliigi päästmise alguses siis sel ajal kui räägiti vaid metsade raiumisest. Ja sugugi mitte haruldase looma kaitsmisest. Ja ühe alguse juures olla on alati hea ja huvitav ning õnne juurde on alati ikka ise mõtet minna otsima sinna, kus ta ees ootamas on ja avastada tuleb.

Alutaguse, 1992.

K: Kus asub Eesti Lendoravate meka ?

V: See on Alutagusel.

Jaa, seal on neid tõesti kõige rohkem.

Nr. 582. Kalamehe sünd.

Poiss järvesillal oli mehe ja kalamehe moodi. Tal oli õngeritv ja ussikesed toosis ja suur soov kala kätte saada. Kala, kes lasi end kaua oodata ja oodata, ei tulnudki lõpuks ei ussi uudistama ega midagi. Terav poisisilm, mis juba siis mehetegudeks midagi otsis, leidis silla juurest veest järvepõhja püsti torgatud lati. Sinna oli kellegi varasema kalamehe õngenöör koos õngekorgiga kinni jäänud. Ja seda tahtiski poiss nüüd kätte saada. Ta võttis riideid seljast vähemaks ja läks vette ning tõmbaski õnge koos angerjaga konksu otsas veest välja. Eelmise kalamehe ebaõnn tõi õnne minu kalamehe hoovi peale. Angerjas ei olnud ise väga suur, kuid õnnest mitte sugugi väiksem. Ehk oligi see väike lugu sellest, kuidas minust kalamees kord sai. Ja õpetlik oli see lugu ka, kuidas saatus ise vahel poisist mehe teeb ja seekord siis kalamehe, kel terav pilk ja mõistus ning paigalpüsimatu otsiv vaim. Angerjast sai väike lõunaeine ja ühe kalamehe hakatuseks oli see suur asi küll.

Valgjärve, 1982.

K: Kas lugu on tõestisündinud ?

V: Jaa, lugu on tõene.

Angerjas oli juba ees ootamas teise kalamehe õnge otsas.

Nr. 583. Üksinda kodus.

Üksinda kodus olla, on ja ei ole hea. Vahel tuleb sulle igavus külla, vahel saad teha just siis ja seda, mida hing ihaldab. Minu enda kodus, kus pea midagi kunagi teha ei olnud, viis igavus mind sinna, kus ka üksi kodus ollakse. Jaanikuu keskmest alates on viu ja haukalapsed kodus juba üksinda ning vanemad mõlemad kodunt ära. Igavus, mis röövlinnulastele siis külla tuleb, paneb nad niisama hüüdma ja kärbseid püüdma ja pilguga kõike tabama, seda mis kodu juures uut ja huvitavat silmapiiril on. Vahel ilmub pesa juurde veel üks igavuse laps ja sellest saavadki vaid kodused linnulapsed teada. Siis on õige aeg rõngastada või räppetompe korjata või röövlinnukodu pildile püüda. Lühike aeg suve keskmes on siis röövlinnuhetki täis ja need ajasidki minu igavuse hetked mul põuest. Üürike suveaeg saab siiski alati pikem kui seal on hetked üksi kodus olevatest röövlinnulastest, kes siis veel inimest ei pelga ja kes sageli ootavad ka midagi muud kui vaid saagiga koju saabuvat isa või ema. Ehk nad vahel ei teagi, et mida nad üldse täpselt ootavad ja kindlasti on nad vahel ilmuva röövlinnumehe ja siis kaduva igavuse üle õnnelikudki.

Neeruti, 1984-1993.

K: Kas röövlinnud jätavad oma lapsed üksinda koju ?

V: Jaa, Nad teevad seda küll.

Seda muidugi siis kui Lapsed juba suuremad pesas on.

Nr. 584. Rebase ootamine.

Lummav rebasetants oli mul ise üles otsitud kingitus enda jaoks. Patermäe uudismaa servas see tants kord külmas algas ja ei jätnud ei mind ega rebast enam maha. Tee esimese tantsu juurde ei saanud pikk ja jäi mul jalgadesse ning ikka ja jälle läksin teda vaatama. Rebasemäe suure kase all oli ka üks rebasekodu. See keset karjakoplit asuv urg ei andnud ei mulle ega sealsetele rebastele asu ja kui rebasetantsu isu mul peale tuli, siis läksin kase alla pealtvaatajaks. Vahel ta tuligi urust või uru juurde

ja tantsusõber saigi, mida rebaselt tahtis. Üks loom, kes hiirejahil tantsu lüüa oskab, on ta kohe kindlasti. Oma samme seades unustab ta muu maailma sootuks ja nii ka mina sealsamas kase all jään tal hoomamata. Mees, kes ise eriti tantsida ei oska, olen ma olnud ajast aega. Ehk see lummav tants, mida rebane mulle lööb, tegigi minust esimest korda pealtvaataja ja selliseks ma jäingi ega tulnud ka hiljem enda selle mina juurest ära. Selleks oli see vaatemäng liiga hea ja kaunis ja seda vaadates ununes mul muu maailm sootuks. Tänulik olen nii rebasele kui oma neile paikadele, kus saingi olla just see pealtvaataja, kes rebasega kahekesi on ja kes mõlemad vaid kaunist tantsust lugu peavad, üks tantsijana ja teine vaikiva pealtvaatajana.

Neeruti, 1980-2003.

K: Milline on Talvine rebasetants ?

V: See on see kui Talverebane Hiiri jahib lume alt.

Seda nimetataksegi rebase tantsuks.

Nr. 585. Lahkuv armastus.

Saadjärve luiged kinnitasid ühe armastuse lõpusirget. Kolm üksteiseotsijat, kes me kolmekesi olime, vaatasid lähedaletulnud luikede poole ja mitte enam üksteist. Kuhu armastuse kaovad, sellest võiks rääkida igaühe eluklassika. Mulle oli see uus ja kurvavõitu tunne ning luigepaar, kes endale kevadet lõi, pisut lohutas mind ja meid. Kolm kevadeotsijat vaikisid terve pika õhtutunni ja lõke ei toonud valgust meie silmadesse tagasi. See, mille märtsipäike lõi, kuid mis lehekuu õhtus videvikuks sai. Kaduv esimene suur armastus oli minu selle kevade saatus. Ja kevadine saatus, mis tavaliselt algust alati loob, rääkis hoopis vastupidist ja ma kuulasingi saatuse sosinat, mis mind tagasi kutsus selle maailma juurde, mis armastust ei loo. Luigeõhtu kui selline jäigi viimaseks Merle ja Manuela juures ja kaduv maailm on vaid tagantjärele kaunis. Õhtupuna mis veepeeglil millestki vestis, ehk andiski märku ühe märtsi loojangust, millega Märtsilaps minu sees leppima pidi. Kahe tüdruku ja naise maailm oli liiga suur, ehk suuremgi kui minu märtside maailm ja märtside maailmad ja ju siis just seetõttu keerasingi neile selja ja lapsemõistus pani mind seda tegema.

Saadjärvel, 2000.

K: Kas Kühmnokk-luiged elavad ka Saadjärvel ?

V: Jaa, Nad elavad seal.

Jaa, aga mitte väga pikka aega.

Nr. 586. Teevad häält.

Suvehääled, mis suvepoisikest loovad, tuli mul kõik ise avastada. Peale metsavahi Toomase ei rääkinud keegi neid mulle lahti ja ise pidin neist enamuses aru saama ja ise ennast targaks tegema. Noored, just pesast lahkunud röövlinnunoored teevad pidevalt häält, seda siis kui väljas valge on. Häälekas suvi sai targaks kui kisa põhjused ise välja selgitasin. Viu ja haukapesade juures suveaega targasti veetes, saingi oma ehk sain targemaks. Üks kõvernokast viu või haukalaps teeb häält ehk kolmel põhjusel: et üksteisega sidet hoida, et õe-venna tunne kaduma ei läheks ja et iga hetk saabuvale vanalinnule märku anda, kus ta on. Ja igavusest ka vahel, sest igavus, mis ühe elusolendiga

paljutki teha võib, paneb noore suleröövli ka vahel kõverat nokka avama. Igavuse asemele tuli kord suveti suur uudishimu, millega ise ennast targaks tegin ja seda ka hauka või viupesade maailmas kolades ja neid uudistades.

Neeruti, 1984-1993.

K: Miks noored Röövlinnud pesa juures häält teevad ?

V: Sest siis ei lähe Nad vanalindude jaoks kaotsi.

Nr. 587. Tihaste ootajad.

Kaks meest lõid endale maailma. Neist üks oli suur ja suurem ning teine pisem ja kasvav. Avo Mumm, kelle ma hiljem Mummuks ristisin, tabava hellitusnimega, pidas Kuresöödil talveharjal püügikastiga tihasejahti. Väiksem mees ehk mina tegi sedasama oma kodus all jõe lähedal ja sealt suur ühine sõprus alguse saigi. Väike lind tihane, kes suurt sõprust loob, on talvel lisatoidu küsija. Ja küsima tuleb ta seda endale ikka inimestest sõprade käest. Kui ma esimest korda Mummust kui tihasepüüdjast kuulsin, sai hing talvest sooja ja hakkasin teed tema juurde otsima. Tihasehääl, mis talvelõpus lauluks ümber sünnib, oligi uut sõprust täis ja tihasepüüdjate uus ja ühine saatus algaski. Väike lind, kes suurt sõprust lõi, on siiamaani üks minu lemmik ja tuletab habemikku ikka ja jälle meelde. Ja see poisike, kes Kuresöödile minna igatseb, ärkab jälle minus ellu. Habe, mis halliks läinud on ja poisipea, mis nüüd mehetarkust täis on, kohtuvad ikka veel ja tihaselaul kinnitab, et suured sõprused ei vanane ja seda ei tee ka inimesed, kes sellest lugu peavad.

Kuresöödi, 1980...

K: Miks püüdsid kaks meest Tihaseid ?

V: Sest Nad tahtsid neid rõngastada.

Rõngastajate üks hobi see ongi, et linde kinni püüda ja siis lahti lasta.

Nr. 588. Kinkiv giid.

Setumaal kinkisin ma endale maja ja hulganisti üksindust ja tööd selle juures. Üksildane majajantija nagu ma seal olin, jätsin külale kiige künka otsa ja rohkemat ma Setudele midagi ei kinkinudki. Kadeda mehena seal jätsin neile kõik kinkimata ja läksin kevadeti teadmisi jagama oma kallile põhjarannikule. Inimrühmadele kinkisin suure suu ja hulganisti tarkuseid. Vahel tahtsin ma lisagi neile kinkida ja nii ma kinkivaks giidiks sündisingi. Põdrasarv ja Palmse tellis, sokusarv ja paekivistis, metsisesulg ja hiireviu sulg ja nii ma kinkiv giid olingi. Setud jätsin ma kingitustest ilma. Ja kevadised tulekud põhjaranniku tuulte tallermaale tõidki kingituste mõtted mulle pähe ja Setudest murjamid ei suutnud neid ilusaid hetki minult ära võtta. Setumaa oli ise mulle kingitus ja kord avastatud põhjarannik, kuhu kevadeti suundusin, oligi see maa, kus kingitusi jagasin, sest nad Setumaal mul kõik jagamata jäid. Teadagi miks ?

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas Marek on oma gruppidele kinkinud midagi ?

V: Jaa, on küll.

Küll põdrasarve, küll Palmse vana telliskivi või linnusule jne.

Nr. 589. Mättad luikedele.

Ühe suurema järve luikede saladus sai minu osaks. Kahala järve veepeeglil on kühmnokk-luiged tavaline nähtus ja saladuslikku ei paista neis esmaspilgul midagi olevat. Kuusalu kandi mees Ülo Saarleht rääkis aga kord mulle järve luigesaladuse lahti ja ta tegi seda ainuisikuliselt mulle. Kord kui luigepaarid Eesti suurematele järvedele alles ilmusid, raius ta kaldaõõtsikust mättaid labidaga lahti ja neist said ujuvad saarekesed, mis kui loodud luigepesadeks ehk kodudeks. Luigepaarid võtsidki need tehispesad omaks ja Kahala järvest saigi nii luigejärv. Saladused looduses on tavalised. Üks neist sai nüüd lahti räägitud ja ma tegin seda tänuks ühele loodusesõbrast vanamehele, kes saladusi tunduski täis olevat. Mulle ta ikka avas neid ja kaks saladuslikku meest sünnitasid kahepeale ka ühe järve ja luigeloo siia ilma.

Ilmastalu, 1993.

K: Kas Luiged tulevad mätastest tehtud tehispesale ?

V: Jaa, Nad teevad seda küll.

Eriti seal, kus looduslikke pesakohti eest leida ei ole.

Nr. 590. Hulgused.

Hulkuv giid üksinda Palmse kandi metsades sai tõsiasjaks. Kui päevatöö jälle otsa sai, kadusin oma tuttavatele ja tundmatutele metsaradadele ja teadsin vaid ise, et kus ma täpselt olen. Igavuse peletaja, kes ma olin, ajasin igavust endast eemale ja kogusin end uueks järgnevaks päevaks jälle kokku. Hommikuti kadusin ma inimrühmaga teiste silmapiirilt ja õhtul läksin iseendaga koos hulkuma. Vahel ma midagi nägin ja vahel mitte ja kui ei näinud, tundsin vaid endast rõõmu. Rauasoo männimetsas, Viitna ja Palmse vahel kolas eluteel elu esimene ilves. Mind märkamata, oli ta üksinda hulkumas ja kadus mõne minuti pärast silmapiirilt. Rõõm teist hulgust leida ja kohata oli ehk sama suur kui tollased kolamiste rõõmud. Rõõm puude vahele kadunud ilvest pilguga saata oli ehk kolamiste rõõmudest suurim ja keegi teadnud, et mind suured üksinduse rõõmud saatsid. Üksinda käisin isiklikke akusid laadimas ja üksinda olin hommikuti grupi ootel mõisa ees. Ja alles nüüd seda pala kirja pannes saab selgeks, et üksi ma päris ei olnudki ja tookord ajas minu igavuse minema hulkuv metskass, kes ka omapead ringi käis.

Rauasoo, 1997.

K: Kas Ilves on kõva hulkuja ?

V: Jaa, on küll.

Ta teeb seda väga palju ja tühi kõht paneb Teda seda ka tegema.

Nr. 591. Võitlus herilastega.

Mees, kes mind meheks tegi, oli Neerutimaine metsavaht. Appi tulid veel mõned tähtsad tegelased ja neist kõige tähtsam olin ju lõppude-lõpuks mina ise, kes ikka ja jälle meheproove taga otsis. Üks suvi kandiski suuremaltjaolt minu enda ja metsavahi nime. Mida me kõike koos tegime, oleks raamatut

väärt ja ühel päeval tulid minu meheproovile appi herilased ise. Toomas, kelle saadik ma siis ju olin, hakkas ühte sihipealset tuulemurdu lahti saagima ja see oli koos herilasepesaga. Toomase jätsid nad rahule ja hoopiski enam meeldisin neile mina. Herilasevõitlus ei toonud minu palgeile pisaraid ega nuttu. See selgitas hoopiski, et meheks võib ka nii saada seda ma seal kauges patsikus tegingi. Ja isegi palju elu ja herilasi näinud Toomas noogutas tunnustavalt mulle ja innustaski mind meheks nii sirguma. Tagasiteel vaikisid kaks meest ja herilaste tõttu korraks katkenud ühine suvemuinasjutt läks edasi alles järgmisel päeval kui jälle metsavahikordoni aiaväravas olin.

Neeruti, 1986.

K: Kuhu teevad Herilased metsas oma pesa ?

V: Tuulemurdudesse, langenud puudesse, kuuseokstesse.

Täpselt nii see ongi.

Nr. 592. Mäekas ja kukerpall.

Jutustus, mis mägede hõngu minusse tõi, oli metsavahi juurest leitud. Tema jutt, mis pea lõputu näib, oli kõike täis ja ikka ja jälle oligi seal metsavahti ennast sees. Harva kui keegi teine sinna ära mahtus ja ometi sai selle au osaliseks kallis ajalooõpetaja Olav Mäe ehk Kadrina kooli lastekeeli Mäekas. Paljude lemmik ta ju oli ja üllatusena mahtus ka metsavaht Toomase mõttemaailma. Lapsed, kes raielankidel uut noort metsa istutasid, olid vahel ka natukene igavuse küüsis ja Mäekas oligi see, kes lastele kukerpalli tegi, et igavus üle pea ei kasvaks. Metsavahi pani see muigama ja sellisena sai see ajaloohõnguline mees ka mulle suuremaks ja kallimaks. Ajalootunnis range ja nõudlik mees oli metsatööl kui ümbersündinud ja kõigi lemmik seda rohkem. Et kaks meest ja minu lemmikut raiesmikul sõbraks omavahel saavad, selles oli süüdi Mäeka kukerpall kevadisel metsamaastikul.

Neeruti, 1985.

K: Kes oli Mäekas ?

V: Ajalooõpetaja Olav Mäe.

Ja tegi tõesti metsatöödel olles kukerpalle.

Nr. 593. Mööda äärt.

Üksinduse suurus lummas mind suurel ja lahedal maal. Põgenesin linnade varjude juurest ja olingi suurem kui teised, sest suurel maal ma ise ennast taga otsisin. See enda laheda varju jaht viis mind põhjarannikul igale poole ja kunagi ma ei jäänud ilma hea ja laheda varjuta. Suur Kahala järv on ühest küljest metsa taga peidus. Ometi jõudsin ma kohale ja mööda soist ja pehmet järvekallast leidsingi senise elu suurima järve. Kevad, mis ka varje lõi, jättis mind lõpuks üksinda ja nii ma jälle suureks sain. Tagantjärele nentisin, et põgenemised majade vahelt ja inimvarjude seast alati viljakad olid, sest üks lahe maatükk mul nii kiiresti selgeks õpitud sai. Lahe vari, mis järvepeeglist vastu vaatas oligi see, mis mind ka suure järve ääres lummas ja varjude mängust sai ühe aastaga suur laheda maa tants, mis oligi suur tänu üksildaste käikude eest. Siis kui kadusid mehed ja naised, poisid ja tüdrukud, majad ja autod ning vaid mina ise alles jäin sinna maale, kus alati lahe olla on.

Lahemaa, 1991.

K: Kus asub Kahala järv ?

V: Laias laastus Kolga kandis.

Seal ta ongi ja üpris suur ka teine.

Nr. 594. Randla pakk ehk paku algus.

Väike otserada alla Tagajärve manu ei olnud pikk ega lühike, sest mina ei olnud siis veel pikk ega lühike, vaid just nii pikk, et ise suur juba olla. Raja kõrval tammes oli aegu ehk aastaid näinud pesapakk. Ta vaatas näoga järve poole ja ma tahtsin tema hingeelu tundma õppida ning kuulsin esimest korda tema meisterdajast, Tiit Randlast, kes oli esimene inimene, kes suur tollal tundus olevat ja kelle hingeelu ma tahtsin tundma õppida. Vana metsavahi käest kuuldud mehejutt rääkiski temast pisut ja pisut lugesin raamatust juurde ning tahtsingi ise saada nii suureks kui pakumeistriks, ehk isegi mõlemat korraga. Aastapäevad, mis ma pakust mööda vaikides käisin möödusid ja ta tegigi mind suuremaks. Vahel ronisin ta juurde ülesse ja vahel lootsin kakukodu pärisperemeest ennast näha, seda kes seal endale kodu leidnud on. Ja vahel tahtsin pakumeistrit ennast näha ja kuna mul see kunagi ei õnnestunud, siis sündiski üks pakumeister siia ilma, kes ise pakku valmistas ja kes sealjuures vaid ennast nägi. Tiit Randla pesapakk püsis puus kokku kakskümmend aastat. Ta oli vanem ja suurem kui mina ja minu esimene sõber, kes küll ei liigutanud ega rääkinud, aga vaikselt mind ootas ja vaikides jutustas oma pikka lugu.

Neeruti, 1981.

K: Kes on Tiit Randla ?

V: Loodusemees, kes Neerutiski loodust on uurinud.

Ja tõesti Tema pandud pesapakust tärkas Marekul huvi pesapakkude vastu.

Nr. 595. Tee mänsakuga.

Lahemaal teed otsiv rahvuspargi direktor Arne Kaasik alustas siin siis kui mina ja rahvuspark sündisid ehk 1971 aastal. Alustuseks oli ta rahvuspargi metsaülem ja muidu hea mees. Ta leidiski oma tee siin üles ja rajas Mustojale ka endale suvekodu. Pikk metsane ja liivane tee viis sinna ja lahedaid teid pidi kõndiv rahvuspargi teadur Marek Vahula jõudiski sinna mitmeid kordi ka kohale. Tee pealt läks iga kord lendu mänsak, ka lahedate metsade lind ja sinasõprus ühe teega sai nii uut hoogu juurde. Arne pikk teekond lahedal maal ei olnudki vaid nii lahe ja sirge kui sealsed teed. Ikka tuli katsumusi ette ja nii vormus pika aja jooksul valmis üks tugev looduskaitsehing. Mustoja pikk ja sirge tee oli talle ärakäimise paigaks ja seal käis ta end taga otsimas ja leidmas. Mulle kinkis ta laheda maa rahvuspargi ja seal sisseaetud teed ning rõõmuga mõõtsin neid teid tema ja Lahemaa juurde minagi. Looduskaitsjast lugu pidada ei oska mitte igaüks. Eks seda pani tähele ka see mees ise ja pani mindki nii proovile, kuni minust endast looduskaitsejünger siia ilma sündis. Kahekesi ja mitmekesi on ikka parem loodust kaitsta ja sõbralik ja tark Arne tegi selle mulle selgeks esimese laheda aastaga kui ühe pika tee alguses käimas olin. Peale Lahemaa looduskaitsetarkuse kinkis see mees mulle pika laheda tee ja võttis mind ikka ja jälle vahetevahel tuttavas teeotsas oma auto peale, kus ikka ja jälle mänsak tee pealt lendu läks. Kahekesi looduskaitsemaastikul kõndima õppisin ma selle mehe kõrval, sest üksi on loodust väga raske kaitsta ja sedasi kaugele ei jõua.

Mustoja, 1991-1995.

K: Kes on Arne Kaasik ?

V: Lahemaa kauaaegne juht ja töötaja.

Juba rahvuspargi loomisest alates 1971 aastast on Ta olnud Lahemaa mees.

Nr. 596. Talvehaigur.

Talv ilma armastuseta pani mind otsima seda ja teist. Suusajäljed valgel maal rääkisidki ühe otsija keeles, aga päris lahti nad minu saladusi ei pajatanud siiski. Kodutanumal tegin puid ja pidasin iseendaga aru ja üks laupäevahommikune kohtumine tuli ise minu ellu. Hoovi taga jõeäärses kases oli talvine hallhaigur puuladvas. Muidu väga suvise või kevadise moodi, kuid ometi ta seal oma pikki jalgu ja pikka kaela mulle esitles. Väikene saladus sai minu omaks ja väikene talvearmastus puges mulle põue just siis kui teda taga otsisin ja igatsesin. Lind, kes armastust toob ja loob, on haigur kohe kindlasti. Et ta keset talveharja seda tegi, oligi saatuse hea meistritöö, siis kui seda vajasin. Vajasin sel talvel väljas külma ja hinges sooja ning suur talvehaigur seda mulle kinkiski.

Neeruti, 1999.

K: Kas Hallhaigur jääb Eestisse ka talvituma ?

V: Jaa, vahel harva.

Väga harva ja mõned üksikud siiski jäävad talvituma.

Nr. 597. Valgejõe varahommik.

Varane kevad loob suured silmad. Lahemaa laps, kes ma olin, sai ka seal endale suured silmad pähe ja nii otsiv vaim ärkas elu teises lahedas kevades. Öö, mis katsumist vajas oli juba jürikuiselt lühike ja jahe ka, aga ometi jäin ööseks välja Valgejõe kõrge kalda pealsele suurte mändide vahele. Öös oli asju ja mind ennast ka. Ja all jõeorus haukuva kähriku kaja tegigi silmad jälle suureks, mis siis, et ma ei näinud peaaegu, et mitte kedagi või midagi. Liibusin vastu krobelist männitüve ja see tegi häält nagu lahe tüdruk ning öine hiireviu lendas ladvast oma teed. Ja ikka oli pilkane pimedus ja jahe ka veel. Ööd katsuda oli minu erisoov sel kevadel. Ja, et see mul lõpuks õnnestus, siis sain pähe jälle suured silmad ja need nägid lõpuks koiduvalgust. Öösel ennast katsuda ehk proovile panna pole igaühe mina. Mina jätsin soojad tüdrukud linna ja tulin ööseks ennast proovima. Kevad, mis on alati heade ideede aeg, leidis mind kõrge ürgoru kaldalt ja ehk oli see siin selle aasta kevade alguseks kui loodud. Külmavärin, mis ka hinge väristab, andis tüdrukute asemel hingesooja ja terve linnatäis tüdrukuid ei saanud sellest mitte midagi teada. Salajased kevade algused kinkisin ma endale juba varajases lapseeas. Ja salaja tuli ka see kevad lõpuks, sest ma ise salaja teda vaatama tulin.

Valgejõe, 1992.

K: Kus asub Valgejõgi ?

V: Põhja-Eestis.

Saab alguse Porkunist ja lõpetab Lahemaal.

Nr. 598. Must ja valge.

Pildijaht, mis mind kunagi varakult lummama hakkas, sai varajastes elutalvedes oma õige tantsuhoo sisse. Kaamera, minu truu sõber, tegi must-valgeid pilte ja talved lumes said pildigaleriiks jäädvustatud. Jäljed lumel või viupesa kases said talvelgi jäädvustatud ja tagantjärele tark olles, siis neidsamu pilte vaadates, siis on nad loomult loomulikumad kui hilisemad värvifotod aegadest lumes. Must-valge on talvise looduse värvid. Ja must on neis värvides mustem ja valge valgem just must-valgetel fotodel. Nii tuli tagantjärele tarkus mulle pähe ja olen tagantjärele ka tänulik iseendale ja õnnelik selle üle, et kaamerameheks juba siis hakkasin kui enamasti tehti must-valgeid pilte. Lumi ja valge pole just mitte iga pildi peal lumevärvi valge. Seda on nad kindlasti aga just must-valgetel piltidel ja hoopis vähem värvifotodel. Vanad aegumatud armastused toovad ka vanu tõdesid ja saladusi päevavalgele. Ja seda teevad ka minu must-valged pildid neist ammustest aegadest kui lumi oli rohkem lumevärvi valgem.

Neertui, 1980-ndad.

K: Kas lumi on õigemates toonides värvifotodel või must-valgetel ?

V: Jaa, lumefotod on paremad must-valgetena.

Seal on lumevärv loomulikum ja originaalsem kui värvifotodel.

Nr. 599. Karpkalade lugu.

Rääkiv giid on alati hea. Nii veendusin ma ka kaheksa aasta jooksul Palmse mõisa hoovil taieldes ja vahel juhtus ka nii, et inimrühm ei jäänud mind kohe uskuma. Peahoone tagusel tiigil näitasid suured karpkalad endi selgasid veepinnal ja giid Marekul oligi kohe jutt varuks, mis mõisahoovilt endalt kuulatud ja kuuldud. Tiigike on allikaveelise toitega ja altpoolt külma veega ja karpkalad seetõttu tiigikeses ei paljune. Nad lihtsalt kasvavad ja tunnevad elust ja turistidest rõõmu ning ei oma lapsi ehk järeltulejaid. Nii ma ikka karpkalajuttu rääkisin ja ikka ja jälle tõdesin, et kohalikud tänapäevased mõisamuistendid hästi inimrühmadele peale lähevad. Ja igavuse kuningas, kes ma seal alati vabadel hetkedel olin, oligi see, kes kohalike pärimuste abil igavuse tonti eemale endast peletas. Ja rääkival giidil on alati huvitav olla just oma lugudega inimrühmade keskel ning inimrühmast igavuse tonti eemale ajada.

Palmse, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Karpkalad elavad Palmse tiigil ?

V: Jaa, lugu tõene.

Ja seegi on tõene, et neil seal järelkasvu ei ole.

Nr. 600. Kevade koer.

Kevad, mis varajane sai, oli minu enda ja ühe koerakutsika näoga. See ühe naaberküla vana metsavahi juurest toodud koerahakatis oli laika ja hundikoera järeltuleja ja ise laika moodi must ja kasvas hundi suuruseks. Kevad, mille ma ise nii majja tõin, sai koeranägu, milles kevade koer Bingo silmad ilma tegid. Kevade koer Bingo nägi vaid kahte kevadet ja pidi vara lahkuma, kuid koeraisu sai mul temaga täis ja rohkem elus peale ei tulnudki. Ilu, mis ei kõlba ka elus eneses patta panna, jäi alles

koerasilmadena, milles kevade koera lühike elujutustus kirjas. Ja koerailu sai piisavalt palju, et rohkem ma elus enam koerailu taga ei otsinudki. Jäid pruunid silmad ja poolteist aastat koeraelu. Lapsepõlve ilusaimaid silmad kinkis mulle üks suur koer. See, kes lõpuks marutaudis kähriku maha murdis ja seetõttu loomaarsti poolt magama pandi. Ja varajased koeramatused viisid ta minu silmapiirilt. Kusagil lõppeb hea ja halb ning lühike ühine koeraelu tõi heale loole kurvavõitu kiire lõpu. Ometi vaatan üle õla tagasi vahel ja pruunid targad silmad on need, mis mälestust loovad.

Neeruti, 1986-1987.

K: Kuidas lõppes lühikene koeralugu ?

V: Lõppes marutaudis Kähriku mahamurdmisega.

Ja rohkem koeralugusid mul ei olegi rääkida kui see lühikene.

Nr. 601. Lõopistrike saar.

Kanuumatkal Põltsamaa jõel koos hea matkajuhi Üllar Hendlaga oli mitu naela. Me korjasime nad kõik üles nii-öelda ja matka lõpus Endla järvel ootas meid viimane neist. Kolm noort lõopistrikku olid väikesel järvesaarel mändides. Nad mängisid kolme noore lõopistriku mängu ja selles mängus oli suvelõppu peidus. Üks suvelõpp ära näha, oli kahe mehe suur soov kui mitte unistus. Suvelõpp noorte pistrikega saigi ära nähtud ja mitte vaid unistustes. Kolm pistrikku tegid kolme pistriku häält, lendasid igavusest oksalt-oksale ja ootasid vanalinde saagiga silmapiirile tulemast. Kaks kanuutajat vaatasid suvelõpumängu ja nentisid, et looduses tuleb alati õigel ajal õiges kohas olla. Ja me olimegi õigel ajal suvelõpus, seal, kus suur järv lõikuskuud loob ja mitte ainult endale seda kõike ei tee.

Endla järv, 2003.

K: Mis mängu mängisid noored Lõopistrikud ?

V: Igavuse mängu.

Sest lindudel-loomadel on ka igav ja pole vahel mitte kui midagi teha.

Nr. 602. Hundijutt.

Esimene minu elu hundijutt sai hirmus kui mitte õudne. Mõisakeldri ette toodi keset talve kolm lastud võsavillemit ja üks neist toojatest oli Vahula Jaak. Õhtul rääkisid kõik küla peal hundijuttu ja üks neist siis saigi mulle minu elu esimeseks. Kadunud Saukse Ülo ehk külakeeli Saukse laps oli läinud kuuvalgel ööl suuskadega üle suure välja oma kodu poole. Kui hundikari talle järele end võttis hakkas mehel ühtäkki kiire ja suusamüts tahtis peast kaduda, sest juuksed tal hirmust püsti tõusid. Ometi jõudis mees koju ja hundid ei saanudki seekord söönuks. Mehest jäi maha hundijutt ja selle kinnituseks olidki lastud hundid mõisahoone juures. Kolm surnud võsavillemit ei rääkinud mulle eriti midagi. Seda tegi aga üks mees, kes oma sõbra auks õhtul hundilugu vestis. Ja üks hirmus lugu ei kadunudki kõige kaduva teed, sest selle sai kätte minusugune lugude jahimees. Juba siis !

Neeruti, 1977.

K: Mitmes Mareku kirjapandud lugu see üldse oli ?

V: See oli esimene kuulatud ja siis ka kirjapanudu lugu.

Jaa, tõesti varem polnud veel ühtegi lugu kirjakaustas.

Nr. 603. Saagi üleandmine.

Ühes suures suves kasvasin minagi. Ehk oli see elu suurim suvi ja suurim kasvamine, igatahes seal suves oli paljut peidus ja ka elu esimest haukapesa. Lehekuine avastus ta oli ja üheks suvesüdameks ta sai. Väga tihti ma tema juurde teed ei leidnud, sest ei tahtnud vanalinde häirida ja see tollane tarkus näitas ise, et suuremaks olen kasvanud. Pidasin oma tarkusest ja tarkustest tollal väga lugu ja läksin haukakodule külla vaid kord nädalas. Üks jaanikuu lõpu päev leidis mind taas pesa lähedal ja üksi pesapojaga kodus olev haukaema tundis igavust vist oma hinges. Kui kahe hauka haukakisa lahti üleval puuvõrades läks, oli haukaisa koju jõudnud ja seekord siis saagiga küüntes. Mis see täpselt oli, jäi terasel poisisilmal siiski nägemata, kuid saak sai häälekalt üle antud ja jõudis haukaema küüntes pessa, poja süüa. Kui isa oli lahkunud ja vaikus jälle pesa lähedal häält tegi ja maad võttis, siis tulingi tulema ja kiidan ennast siiamaani, et ma ikka otsija olin ja olen seda siiamaani.

Neeruti, 1986.

K: Kas Hauka isalind annab saagi emale üle või toob ise pessa ?

V: Annab kenasti emale üle, seda pesa läheduses.

Emalind jääb pesa lähedusse ja võtabki saagi isalinnult üle.

Nr. 604. Onniöö.

Märtsipisaraid tilkus juba puuokstelt ja katuseräästaist. Tahtsin pisaraid juurde otsida ja leida ning Kõrvemaa metsased avarused pidid nad minu ellu tooma. Põiki üle ühe suure maa ma läksingi ja iga uus pisar seal rõõmustas mind. Ja endalt leidsin rõõmupisarad, kus õnnegi peidus oli. Soodla jõe puusillast pisut edasi metsatee veerel oli metsaonnike meisterdatud. Palkidest ja kääksuva uksega ning sinna ma ööseks jääda plaanisingi. Märtsiöö ja onniöö said mõlemad pikad ja pisaraid täis. Leitud selle kevade algus seal pimeduses pilkases oligi seal peidus ja otsijast sai leidja, mis pisarad palgeile tõi. Öösel huikas händkakk ja haukus kährik. Kusagil olid linnad kauged ja seekord siis ilma minuta. Varahommik oli ilma puupisarateta ja juba minu omadega ja pisarateta ei ole ühtegi maad olemas. Sellel neljapäevasel matkal saabus kolm korda märtsiöö ja ühel korral kevad. Ja muud peale pisarate ma ei leidnudki sel korral ja jäin nendegagi lõpuks rahule. Ja kui inimene endaga rahul on, siis võivadki voolata pisarad, mis õnnest leitud on. Minu Kõrvemaine õnn oli alati üksildane. Ja seekord siis selle kevade hakul tõid nad mind pisaraid otsima, mis õnnest sündinud ja mis mind jälle uueks tegid, sest kevad ongi alguste aeg. Leidmata jäi ehk nii mõnigi viupesa või varase karu jälg, kuid leitud õnnest rääkisid pisarad ja seda terve onniöö. Kõrvemaised käigud on alati märtsikarva. Sellised kevadehõngulised, kus pisaratega koos olen, sest rohkem ma harva sinna maale kedagi kaasa kutsun või võtan.

Kõrvemaa, 1992.

K: Mis onniga oli tegemist ?

V: Keegi tundmatu oli onni rajanud keset suurt Kõrvemaad.

Tõesti, onn oli justkui minu jaoks rajatud.

Nr. 605. Peakeerutajad.

Suur Laukasoo näitas mulle oma suurust. Ehk juba väsima hakanud samm tegi ta seekord veelgi pikemaks ja laiemaks ning õhtu tundus kaugemal olevat kui tavaliselt. Suure mehe suured unistused mitmed täitusid mul sageli just selles rabas ja seekord oli vaid üks täitunud unistus päevakavast puudu. Keset laukalabürinti ekseldes otsisin nagu kedagi taga ja leidsingi. Ühel laukasaarel liigutasid end kolm veel udusulis kakupead, mis kolmele noorele kassikakule kuulusid. Suured suvesilmad olid meil korraga kõigil peas ja elu esimene kassikakupesa oligi mul siis nõnda leitud. Kusagil silmapiiril oli rabaserv ja selle taga öömaja Palmses. Kusagil olid kakuema ja kakuisa, kes kodunt parajasti ära. Nii neljakesi vaatasime tõtt pool tundi ja alles hiljem õhtul päevalugu kirja pannes sain ise aru, et suur raba ongi just see paik, kust üllatusi tasub otsida. Ma jätsin oma kakupoegadest sõbrad omapead ja saladust hiljem kirja pannes keerasin nende moodi oma pead ja pilgutasin suuri silmi. Täpselt nii nagu kakupojad seda üksinda kodus olles teevad.

Laukasoo, 1992.

K: Kas Kassikakk teeb oma pesa ka laukasaarele ?

V: Jaa, teeb küll.

Kui mujal läheduses head pesapaika ei ole, siis teeb küll sinna oma pesa.

Nr. 606. Pahlen on Peterburis Ermitaažis.

Palmse Pahlenite jutt oli mul sadu kordi rääkida. Et üks Pahlenitest Ermitaažis on kui Balti raudtee rajaja, see oli giidist üllatustemeistri poolt üllatus paljudele. Mõni üllatuja ei jäänudki uskuma mind ja alati soovitasin siis tal endal ise Ermitaaži minna, ise sinna veel oma jalga saamata. Kolm aastat peale giidikarjääri lõppu olin lõpuks ise mineja ja meie giidile sai kohe selgeks tehtud, et ma Pahlenit Ermitaažis näha soovin. Ühes toakeses peatus hetk ja aeg ning giid pidas sõna ja mulle näidatigi Palmse Pahleni pilti seinal. Tagantjärele tarkuseks see ehk jäigi ja sellele vaatamata olin tagantjärele õnnelik kui Palmse mõisnikut tõesti seal suures muuseumis kohtasin. Tagasivaates oma giidiajale veendusin jälle, et olin Palmse lossis alati õiget juttu ajanud ja seda ise siis veel tollal päris kindlalt teadmata, et ma seda ju teen.

Peterburg, 2006.

K: Kas Palmse mõisahärra Pahlen on Ermitaažis ?

V: Jaa, tõesti on seal.

See oli üks peamisi eesmarke, et miks sinna üldse läksingi, et see teada saada.

Nr. 607. Iluduse kuningannad.

Tark mees ja röövlinnutark olen ma juba ammustest aegadest peale. Nähtud viu või haugas said minu lemmikuteks ja eriti armusin alati isalinnust suurematesse emalindudesse. Miks loodus emase röövlinnu suuremaks teinud on kui isase, sellest räägivad mitmed kaalukad oletused ja eelkõige see, et suleröövlitel on pikk haudeaeg ja just röövlinnuema on see, kes peab kaua pesal haududes vastu

seal pidama. Armunud poisipeas on kaks silma. Ja kui silmapiirile ilmub mõni röövlinnuema, siis püüavad nad pilguga just seda suuremat emandat. Fakti ennast ei teata just palju siin ilmas. Mina sain selle selgeks kümnendas elusuves, seda nii teoorias kui ka praktikas. Ja kümneaastaselt armuda ja targaks saada on ka üks suur saavutus iseenesest., Ja iseenesest targaks saada ja siis ka armuda võib igaüks ja mina tegin seda varakult juba just röövlinnuemadesse.

Neeruti, 1982.

K: Kas Röövlindudel on emalinnud suuremad või väiksemad kui isalinnud ?

V: Emalinnud on suuremad.

Jaa, täpselt nii see on ka tegelikkuses.

Nr. 608. Kuristiku serval.

Üks kahe mehe tants ei saanud linnatänavatel otsa. See viis nad mõlemad ka Tatra mägedesse, mis nii madalad polegi kui eemalt arvatakse. Seal ühe kuristiku serval me istusime jalad üle kaljuserva, sest olime matkaplaanist ette jõudnud ja muud nagu polnudki meil teha. Ajasime pisut rumalatki juttu ja inimesel tulevadki kõiksugu lollused pähe just siis kui midagi teha parajasti ei ole. Reigo Lehtla ja mina, olime üks paras paar. Üks tõsisem ja kinnisem ja teine avatum ja lõbusam. Järsaku serval rääkisid kaks meest maast ja ilmast ja õnneks olime vaid kahekesi nii, et keegi meist ja meie rumalavõitu juttu kuulamas ei olnud õnneks. Kui peale kolmetunnist peatusehetke saabus aeg edasi minna, lõppes inimlik rumalus ja kaks meest olid jälle targad matkajad. Sealt kuristikuservast võtsin kaasa aga hea tarkuse, et inimesel ei tohi kunagi igav olla. Muidu tulevadki igasugu muud mõtted pähe, millega tarkadel inimestel tavaliselt midagi peale pole hakata. Need rumalad jutud jäävad siinkohal välja rääkimata, sest terves maailmas palju niigi rumalust on ja meie hingesooviks ei olnudki seal kaljujärsaku veerel uut rumalust ilma juurde sünnitada.

Kõrg-Tatrad, 1993.

K: Kas Tatra mägedes on kuristikke ?

V: Jaa, on küll.

Kuigi Tatrad ei ole väga kõrged, siis kuristikud on sealgi olemas.

Nr. 609. Kahel pool Valgejõge.

Kümme aastat oma tollases noores elus kõndisin ma kahe mehe vahel. Neist metsavaht Toomas oli jutukam ja raiemees Avo oli seda siiski vähem. Ometi õppisin ma kahevahel rääkima ja ka uutel radadel kõndima. Kahe mehe vahele olin kui loodud ja nii ma siis seal kasvasingi. Kord talveharjal talviste veelindude loenduse aegadel kolasid ringi kaks jutustajat ise. Neist üks ühel pool Valgejõge ja teine teisel pool kallast. Ja nii nad ise kohtusidki teineteisel pool jõge. Saatus, mis meid kolme kokku viis, oli heatahtlik. Saatus, mis kaks meest ühel ajal talvituvaid parte loendama viis, oli veel parema loomuga. Need kaks kes ise harva pikalt omavahel rääkisid, tegid seda kordamööda minuga ja ma kuulsin kohtumisest jõekallastel hiljem mõlemalt mehelt. Järjekordse loo üle õnnelik olles nentisin ikka ja jälle, et ma hea saatuse laps olen ja seda kinnitas ühe talve saatus ühe looga samuti. Miks

vahel otsitakse, seda ehk me teame kõik. Miks vahel õnnelikult leitakse, sellest võikski saatus siinkohal rääkida ja seekord tegin seda mina saatuse ja kahe mehe asemel.

Neeruti, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Kaks meest kohtusid ja seda teine teisel pool jõge ning hiljem mõlemad rääkisid sellest mulle eraldi.

Nr. 610. Karstimõte.

Lilleõie leian ma enda jaoks. Tahtmata tüdrukut või naist, otsin seal, kus kevadel oli karstijärv ja nüüd on metsalagendik rohetava rohumaana. Suvine käik karstijärvede maale tõi küsimärgid minu silmadesse. Et kus nad siis on või miks nad maa sisse kadunud ehk peitu pugenud on. Suvisel rohelisel ajal otsisin oma kevadet taga. Seda, mis kord karstijärved minu ellu tõi ja mis kevadlillede asemel uue armastuse hinge lõi. Suvel kevadet taga otsida tundub ehk pisut rumal ja kummaline. Ja kuna kõik kümmekond järve olidki kadunud, siis leidsin just selle suve sellel käigul endast filmimõtte, et unikaalsest karstimaastikust kahe mõisa, Porkuni ja Lasila vahel dokumentaalfilm vändata. Ilma lilledeta tulin ma oma tollase tüdruku juurde tagasi ja kinkisin talle suvesüdame ja uue filmiidee. Elu ilma lilledeta ja karstijärvedeta mulle ei meeldinud. Ja lõpuks meeldis mulle see hea idee, et karstijärvedest film vändata. See mõte meeldis ka minu tüdrukule. Ja ta laulis mulle suvelaulu ja tegi seda nagu suveks kadunud karstijärvede auks.

Võhmetu-Lemküla karstijärved, 2000.

K: Kus asuvad täpsemalt Võhmetu-Lemküla karstijärved ?

V: Nad asuvad Porkuni maastikukaitsealal.

Jaa, see on nii ja Nad on metsas siiski päris peidus.

Nr 611. Vanamemme õhtupoolik.

Sandströmite köögitoas ei olnud pea kunagi vaikne. Memm Aino, kes seal valitses, aina rääkis ja rääkis ja ta tegi seda eriti just siis kui suur külaline oli kõrvaltoas. Jutukesed siit ja sealt olid need, mis alati vaikuse peletasid ja neid ma sealt otsimas käisingi. Memme jutujärg käis neid minu hingeradu pidi, kus ise kõndisin ja seekord siis Lahemaise vapra giidina, kes palju teab ja veel rohkem teada saada soovib. Pere aias oli väiksemat sorti maalohk. Ja see sai saladusest lahti räägitud memme poolt. Keskaegsed mungad, kes meregi ääres kord elasid, olevat rannale soolaauke rajanud. Seal, kus mereveest sool välja settis, et munkade roogadele mekki anda. Nii rääkis memm ja kuulasin mina ja selle korra lugu oli mul jälle kaustikus. Vaikne oli Sandströmite köögis vaid hilisõhtuti, seda siis kui ma kuuldud lugusid kirja panin ja kui memm ning pereliikmed olid selleks päevaks omadega lõpetanud. Vaikne olin ma lahedal maal vaid selle pere hilisõhtutel. Ja kogutud vaikustest sündis mu huulile sõnalaul, millega ekskursantide ette astuda.

Kasispea, 1996.

K: Kus asus Mareku jututuba ?

V: See asus Kasispeal, ühe rannapere kodus.

Sealt kodust kogusin ma kõige rohkem Lahemaa lugusid ja jutte.

Nr. 612. Esmatutvuseks.

Vormsi saarele tegin omad ringid peale kahe nädalaga. Esmatutvuseks läksin esimesel õhtul juba kolama ja rebane, kes Rumpo külas tee peal üle tee läks, oli valge kanaga lõugade vahel. Nii sai saare esimene lugu kirja pandud ja õnnelik lugude jahimees oli õnnelik nagu õnnelik kanavaraski. Kui kaks õnnelikku kohtuvad, siis on suurt õnne oodata. Ja selle suve suur õnn oligi üks saar ja seal veedetud kaks nädalat ning leitud suve ja saare palakesed. Õnnelik sellise suvealguse üle olin nii mina kui ka rebane, see, kes ei pannudki mind üldse tähele ja oma teed läks koos kanaga. Pärast õhtul lugu kirja pannes, meenus saarde tulek suure seltskonnaga ja see, et mina esimese õhtu parima loo saarelt leian, rääkis iseenda eest, et ma igal pool lugude jahist lugu pean, seda just ihuüksinda ja ka võõraste saarte peal. Üksinda algas seal minu lugu ja üksinda see kestis kaks nädalat ja kõik ülejäänud vaid kogusid taimi ja õppisid nende nimesid ja mina tegin oma parimat tööd, käisin lugusid jahtimas. Ehk oli nii mõnigi nende õppurite seas kade minu peale ja seda siis kui oma uusi lugusid teistele õhtuti tutvustasin. Ja kadedus ongi minu puhul see, millega alati harjunud olen ja mis mind lugude jahimehena alati saadab. Ka Vormsi saare peal.

Vormsi, 1991.

K: Kas Rebased elavad üldse Vormsi saarel ?

V: Jaa, elavad.

Elavad ja tundub, et päris hästi.

Nr. 613. Sügise heinamaa.

Metsavaht Toomas, kes mind kord mõisa juurest endaga ühes võttis, ei jätnudki mind enam maha. Ikka ja jälle võttis ta mind mootorratta peale, et ühine teekond jätkuks. Peale kuuma suve 1990 aastal kui sügistuuled inimest jahutada püüdsid, oli ta jälle platsis ja viis mind Kõverjärve kanti endaga kaasa. See sügishõnguline käik jahutas vaid natuke minu meeli ja me kinnitasime teineteisele, et kuum kahe mehe lugu jätkub ja et sügis ei ole päris meie lemmikaastaaeg. Seal vanas heinamaanurgas oli hääle ära hüüdnud hiireviu ja ta nagu kinnitas kähedal häälel meile, et ühine märtsilugu jätkub. Sügis andis pisut arutlust meile kõigile. Et kuum suvi ja eelnev kevad ei ole möödas, vaid jätkuvad ka siis kui õues pimeneb ja jaheneb. Ja pimedas ja jahedas on vaja ise oma armastuse eest hoolt kanda ja seda me kolmekesi ka tegime. Kui peagi otsa ringi keerasime, oli sügis alanud ja põues sügissooja, ilma milleta naljalt järgmist märtsi ei näe. Eks seda lüheldane metsavahist mees mulle meelde tuletama tuligi ja ma läksingi jälle ning ei pidanud kahetsema. Väheste sõnadega mees oli ta ka seekord ja ta andis mullegi märku, et sügisest tuleb ise sõnu otsida ja leida. Seda tegema ta mind õpetski tookord kui kevaded olid sinisema taevaga ja kui suved olid kuumema päiksega ja kui sügisene soe tahtis sel korral lõpetada, aga meie ikka seda kõike taga igatsesime.

Kõverjärv, 1990.

K: Kas metsavaht Toomas oli tegelikult ka olemas ?

V: Jaa oli küll.

Ja oli esimene ja viimane, kes mind nii paljude lugudega kostitas.

Nr. 614. Koit keset õhtut.

Koidiku nimega metsniku laps Koit kasvas kord suuremaks koos minuga. Kohtumised ühe päikesetõusuga said minugi pika päiksetõusu osaks ja nii me sõbrad olimegi maast-madalast. Setumaa, mis mind kord enda juurde kutsus ja siis eemale tõukas, oli jäänud talvekülma. Ma jätsin maha sealsed avarused ja kodused maastikud tegid mulle nüüd keset talve kevadiselt silma. Koit, kes mind suusateelt autoga peale korjas, oli rääkimata, sest me polnud kaua aega kohtunud. Ja pikaleveninud jututund Lepikute pere köögitoas ei tahtnudki lõppeda. Tagasipöördumine kodumaile oli kui õhtuse varjuga. Ometi oli Koidu põsepuna see, mis uut märtsikevadet tõotas ja sellest andis vahepeal suureks saanud mees ise mulle märku. Koiduga kohtumised olid alati märtsipunaste põskedega. Ja tollel pikal õhtul ajas ta oma jutuga õhtuvarju minu juurest minema. Videvikus tuli porr köögiakna taha. Ta ehk otsis ka uut kevade algust nagu meiegi, et end näoga uue koiduvalguse poole keerata. Ehk seda me kolmekesi kõik selles õhtus tegimegi. Vaatasin pikalt Koidu valgust tema jutukas näos ja silmades ja nii üks uus teekond algaski pilkasest pimedusest uue koidiku poole.

Neeruti, 1999.

K: Kas Koit oli tegelikult olemas ?

V: Jaa, oli küll.

Metsniku laps Koit oli ka üks jutustav tegelane minu nooruses.

Nr. 615. Läbi sügisese pargi.

Läsna küla naaber kui Viitna poole minna, on Loobu, seda oma mõisahoone ja pargiga. Jalamees, kes ma Läsna ja Viitna vahet enamasti olin, sain mitmel aastal pargirõõmu tunda ja seda pea aastaringselt. Öösiti park ei vaiki ja seda kogesin ma nii talve teises pooles kui ka kevadel kui suvel kui kodukakuhääled seal vaikust peletasid. Sügisesed käigud läbi pargi tõid suured silmad mulle pähe, sest ka siis vahel seal kakku hüüdmas oli. Vaikimatu sügis on ööselgi häälekas. Seda tõestas mulle Loobu pargi kodukakk ja ta tegi seda kevadiselt huigates. Minu pimeduse käigud Viitna ja Läsna vahel said nii teise kõla ja sügisene kodukakk on see, kes vahel kevadet seal meenutas. Tagantjärele võiks veel midagi öelda või arvata. Et miks kakk sügisöödelgi vaikust lõpetab ja miks kakusõbrast kõndija just sügiseses pimeduses kakuhäälest uut kevadet otsima hakkab ja leiabki.

K: Kas Kodukakk hüüab vahel ka sügisel-sügises ?

V: Jaa, hüüab küll.

Ta teeb seda küll harva, aga teeb küll, nii siin loos kui ka tegelikkuseski.

Nr. 616. Jääaugu õhtu.

Õhtul tegin üksinda sauna ja olin natuke ka pimeduse küüsis. Saunatuli näitas natuke valgust ja seda nii sees kui ka väljas. Mõnekraadine külm kinnitas talvehingust ja talv nagu hingaski läheduses ja elas samuti. Saunalaval mõtisklesin loetud hetked üksinduse ja talve üle kui end oma mõtetest olin ülesse

leidnud, siis läksin end järvejää peale jahutama. Saunasild oli lumest lahti roogitud. Ja jääauk oli nii kinni lahtise lumega kaetud. Ja mina ei teadnud viimasest seigast mitte kui midagi. Ja läksin ja läksin, kuni läbi lume jääauku vajusin. Esimest korda end jääaugus leides, oli mul siiski kiire sealt väljatulekuga ja sellest ajast saadik, suplen teinekordki mõnes jääaugus. Alustuseks oli vaja õnne ja ebaõnne ning seda ma jääauku vajudes ka leidsingi. Ja nii sai minust jääaugus supleja, kes teinekordki supleb külmas talvises vees.

Viitna Linajärv, 1993.

K: Kuidas sai Marekust talisupleja ?

V: Täpselt nii nagu loos kirjas on.

Lugu tõene ja nii kaduski hirm minu sees talisuplemise ees.

Nr. 617. Haukuv rebane.

Palmse Kivisaarte saunalakas käisin ennast ikka taga otsimas. Vahel leidsin ja vahel ka mitte ja kord aitas üks rebane sellele kaasa. Jätsin lakaluugi lahti, et külahäältest osa saada. Küla tegi häält ja mina olingi üheks õhtuks jälle külasaadik. Rebane, kes lageda servas haukus, tegi haukuva rebase häält. Et üks rebane haugub, seda kuulsin esmakordselt ja varem olin lugenud seda vaid mõnest endast targemast loomaraamatust. Rebane haukuski mõnda aega ja targemaks ma jälle sain, sest ikka ja jälle saama peal väljas olen. Küla on ka oma tarkustega ja mina omadega. Üks neist tarkustest ütleb, et kõige rohkem külatarkuseid on külaservas peidus, seal, kus küla lõppema hakkab. Ja üks suvine haukuv rebane kinnitas seda, ilma ise teadmata, et ta seda teeb. Kui rebane vaikis, otsisin küla pealt hääli lisaks ja neist ma eriti targemaks ei saanud. Olin ikka oma mõtetega seal, kus rebane ja teised targad küla maailma loovad. Ka sõnades ja lõkke ääres, Kivisaarte õue peal.

Muike, 2003.

K: Kas Rebane haugub ?

V: Jaa, vahel harva Ta teeb seda küll.

Ilmselt siis kui vaja endast kuidagi mingil põhjusel märku anda.

Nr. 618. Kevade tegu.

Kõige rohkem näevad kevadised silmad. Tolles kevades oli neid kolm paari ja kui üksteist ja armastust oli leitud, siis tahtsimegi kevadest lisa juurde otsida. Merle ja Manuela lugu oli suur lugu. Vahel tagantjärele tundub, et suurem lugu kui märts õues ja hangedes ja ju nii see siis oligi. Kolmekesi katsusime ühte märtsi ja Ahja mõisa pargis oli õnnetu katkise tiivaga hakk maas. Hakk pandi puuoksale ja üks kevadine tegu sai tehtud. Hiljem arvasin, et märtsikuu kui kevade alguse kuu on parim, kus ringi kolada ja midagi korda saata. Hakk jäigi meist oksa peale istuma ja kevad, mis ka õues algas oli seekord Setumaise näoga. Setumaalt leidsime veel külakiige ja käänulised kruusateed. Kevade alguse leidsime aga pargist koos hakiga, kellele pai tehti ja kes meile järele vaatama jäi. Loodust aidata pole just alati vaja. Siiski me seda tegime ja hakk sai oksa peal natuke elupikendust, kuni mõni maine röövel ta õnneks hiljem võtab. Kevade tegu tõi meile kevade alguse põue ja õuest otsisime lisa. Hakiparv puudel vaatas meie hakitegu pealt ja kinnitas häälekalt, et kevad on alanud.

Ahja, 2000.

K: Kas lugu tõene või mitte, et kas panime Haki puuoksa peale ?

V: Jaa, lugu tõene, Me tegime seda.

Hakk sai tõesti puuoksale pandud ja sealt kevad seekord algaski.

Nr. 619. Esimene haruldus.

Linnupoisist linnumees ei sündinud ega kasvanud ühe öö või päevaga. Ikka oli vaja aastat mitut selleks ja kõik kodulähedased tiivulised olidki tavalised kodulähedased tiivulised. Külm mõisapark oli pea ilma eluta. Vaikne ja ilma inimesteta ja linnupoiss sai seal oma ringi tehtud. Suures pärnas üleval siiski keegi askeldas. Selleks oli roheka kuuega roherähn, kellel enda uudistaja jaoks aega ega silmapilkugi kinkida ei olnud. Omaette ta seal üleval kohmitses ja midagi vast leidis noka vahele. Ometi sai sellest suursündmus minu tollases elus ja talvise päeva kirjapanek läkski kodus hõlpsamini kui muidu. Linnumääraja, mis haruldase pargikülalise nime välja andis, pandi riiulisse tagasi ja sealt võis ka lugeda, et roherähn ikka paksude metsade asukas on. Ometi oli ta pargisüdames ja ei kuskil mujal ja oli esimene linnuharuldus üldse, kellega sinasõprust tegin. Kümne talvega olin ära õppinud kõik kodukandi linnud. Üheteistkümnes tõi esimese linnuharulduse minu ellu ja ise arvan, et just seal karges päevas üks kõva linnumees ilma sündiski. Rähn jäi minust sinna ülesse askeldama ja kui ta inimkeelt mõistaks, siis oleks ta olnud suure sündmuse tunnistaja. Nüüd kaua aega hiljem tunnistan ise üles, et linnumehe sünnipäevaks see talvepäev oli ja et ma ise ehk üksinda enamasti oma suurtegude tunnistaja olen.

Neeruti, 1981.

K: Kas nii saigi minust linnumees ?

V: Jaa, täpselt nii see oligi.

Täpselt nii see oligi ka tagantjärele mõeldes ja kirjutades.

Nr. 620. Ainuke raba.

Üksik suure raba tee vajas mind ennast ehk ühte inimproovi. Jutud, et Juminda poolsaare Hara raba teistest kolleegidest erinevam on, vajas mind ennast sinna kõndima, et tõele lähemale jõuda. See ainulaadne suur tabatükk keset rannamaastiku olevat liivaseljandikega ja nii, et kuiva jalaga põiki temast üle saad minna. Rabatarkus kui selline oli ära kuulatud ja ei jätnud mind enam maha ja sügiskuu keskel läksin jutule tõepõhja taga otsima. Jalga jätsin linnakäimad ja selga võtsin Hara raba pambu ja jõudsingi peale kolmetunnist matka kuiva jalaga üle raba, kordagi pehmet rabapinnast varbaotsagagi puutumata. Ainulaadne raba oli muidu tavalise raba näoga, kuid liivaste seljandike labürint juhatabki oskusliku rabaseikleja kuivalt üle avaruse. Ainulaadne raba on muidu suur ja lai. Suur ja lai olin terve õhtu ööbimispaigas ja alles seal olles sain aru, et ainulaadsest rabaretkest osa olin saanud. Peategelane ikka mina ise ja ainuke raba Eestis, mis kui matkajat ootab, et talle midagi ainulaadset selgeks teha.

Hara raba, 1993.

K: Kus asub ainulaadne Hara raba ?

V: Lahemaal, Juminda poolsaarel.

Ja tõesti, saab Temast kuiva jalaga üle kui osata õieti minna.

Nr. 621. Peitus külmas.

Külm ja elu külmim talv tõi uusi mõtteid pähe. Setumaa mõneaastane peatusehetk oli alanud suurte külmadega ja peale tuli sooja rannatare igatsus kui säärane. Kasispea Sandströmid olid kaugel eemal ja ometi jätsin Setu maja jahtuma, et kaugele sealt ära minna. Suusatee, mis mind Loobu jõe jääd mööda lõpuks Eru lahele viis oli talve ennast väärt. Lumine lahejää oli ilma jälgedeta ja mina seal kui ainuke jäljejätja. Kasispea külje all olid lumemütsidega rannakivid jääs. Arvasin, et olen nendega üksinda koos, kuid talvepäev rääkis teisiti. Külalapsed mängisid seal peitusemängu kivide vahel. Ja kui lahejäält suusataja paistma hakkas, kadusid nad kivide taha peitu. Kivide vahele jõudnud suusataja tõi nad kivide vahelt välja ja minu hing sai sooja enne taret ennast. Laste siiras rõõm oli minust kui suusatajast leitud. Häbenemata tulid nad külmaotsija juurde ja lapsesuud küsisid minult kõike ja suure talvelapse suu andiski suuri vastuseid. Et kust ma tulen ja kuhu teel olen. Lapsetarkust kogutakse elutee algusest alates. Ja mina, kes ma eluvaheajal käisin ja jõe talvetee alguses olin, sain ka innustust juurde, et peitust mängida elu endaga ning hoopis teisi radu mõnda aega käia. Selle käigu lugu oligi lastelugu täis. Üks suur ja siis seltskond väikeseid, kes külmast midagi ja kedagi üles leidsid.

Kasispea, 1996.

K: Kas Lapsed ikka mängisid Marekuga peitusemängu ?

V: Jaa, lugu oligi täpselt nii.

Mängisid lapsed ja mängisin minagi.

Nr. 622. Keldri külalised.

Mõisahoone otsast viis uks saladusi täis mõisakeldrisse. Seal oli pime ja saladused kõik ei hakanud kohe silma. Sügiseti kippusid nahkhiired enda saladusi reetma kui keldrisse talveks varjule tükkisid. Miskipärast teadsin nahkhiiresaladusi kõige rohkem mina ja mul polnud neid kellegagi jagada. Ühe viinakuise laupäeva hommik tõi auto ja kaks meest keldriukse ette sissepääsu küsima. Ja kaks nahkhiireuurijat, kellest üks end Tiit Randla ja teine Matti Masingu nimega nimetasid, püüdsid mind mõisaotsas sõnadega kinni. Nahkhiireküsimused said minult nahkhiirevastused ja kaks elu esimest bioloogi astusid minu tollasesse ellu. Kui pikk ja pime kelder sai taskulampidega läbi käidud, läksid sõbralikud mehed oma sügisest teed ja mina jäin neile järele vaatama. Lühikesest sõprusest sündis pikk järelevaatamine. Sest senise elu kõige huvitavamad inimesed nad olid ja elu esimesed kaks bioloogi olid nad samuti. Külarahvas, kes mitte just alati ei saanud aru, et mida ma mõisahoone juurest otsin, vaatas mulle sageli ebasõbralikult järele ja sageli saatis mind nutt seepärast kaasas. Kaks looduseuurijat meest tõid naeru sinna, kus ta olema peab, lapsenäole. Ja naerda võid nii enda kui ka teiste üle, kui naerus uut ja huvitavat peidus on. Seekord olid selleks kaks keldrikülalist.

Neeruti, 1981.

K: Kas Nahkhiired talvituvad mõisakeldrites ?

V: Jaa, Nad teevad seda.

Siis kui seal sobivad tingimused on ja kui keldrisse sisse ka pääseb.

Nr. 623. Keldri koputus.

Amet, mis kõik uksed avab, on giidiamet. Sa teed seda endale ja teistele ning nii ka mina avasin lahedate mõisade ja muuseumide uksi. Palmse veinikeldri uks oli ka see, kuhu taha asja tegin. Sinna ma läksin ukse taha ja koputasin viisakalt, kuni inimsalk minu ümber kogunes ja ootele jäi uudishimulikult, et mis nüüd edasi sündima hakkab. Ja kui rahutu rühm ootel, siis panin veel kõrvagi vastu ust ja seda enam kõik midagi ootasid. Ja kui kõik ootavad, siis ongi kõik hästi, sest siis keerasin end ringi ja rääkisin keldriloo kõigile ära. Et seal mõisaajal ämma hoiti ja seda mõisahärra poolt ja et seal talvel nahkhiired talvituvad. Keldrinipp oli hea nipp ja pani alati kõiki mind kuulama. Ja keldri ukse taga tegin veel nägusid ja muud vajalikku komejanti. Keldriuks jäi tavaliselt avamata, aga avasin enda suu ja seda just siis kui kõik seda ümberringi minult ootasid.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas selline giidinipp oli giid Marekul repertuaaris ?

V: Jaa, oli küll.

Ja keldri koputus meeldis alati kõigile.

Nr. 624. Teeviud.

Metsaservade lind hiireviu sai kord ühes metsaservas kohe minu lemmikuks. Ja metsaservade sõber ta enamasti ongi, sest seal kahe biotoobi servas kõige rohkem saagivõimalust on. Teeäärsetel liinipostidel istub ta ka sageli ja mitte just niisama. Kui üle tee jooksvad hiired talle silma jäävad siis ongi ta sealt nende näol endale saaki saamas. Metsaservade terava pilgu võtsin endaga eluradadele kaasa. Ja see pani elutee sealsete maanteede ääres istuvaid viusid tähele ja nii ma targemaks saingi. Eriti talveti kui meile mõnedsajad hiireviud talvituma jäävad, siis on nad teedeäärsetel postidel hiirejahil. Nii räägib minu eest tark loodus, kes inimesega sammu peab, sest maanteed just väga vanad nähtused ei ole looduse ülipikas ajakalendris. Ometi on viud ära õppinud hiirejahi teede pealt ja näitavad ise meile kui targad nad on.

K: Miks Hiireviud just talvel istuvad teeäärsetel liinipostidel ?

V: Hiired jooksevad üle tee.

Jaa, tõesti Hiired ikka liiguvad ja hakkavad paremini Viule silma.

Nr. 625. Mere katsumine.

Kasispeal katsusin paati ja siis juba Eru lahte ennast. Üksinduse prooviks oli see paadisõit ja sõudsin põiki üle suure lahe kuni väikse Mädalaheni välja. Mere katsumine oli järjekordne paadireis ja tegin seda jälle ihuüksinda. Mädalahes sai üksindus minust suuremaks ja keerasin otsa ringi, sest Sandströmite rannapere mind tagasi kutsus ja ootas. Palganeeme tipus avanes uus laht ja tujukas meri andis endast teada isemoodi. Ta tõstis mind paadiga laineharjale ja koos sellega üle põhjakivide. Ja õnnelikult olin pääsenud põhjalöögist ja meri tuli ise mulle seekord appi. Peretoas sai mereseiklus

lahti räägitud ja kõik kinnitasid üheskoos, et meri ongi salakaval ja oma tujudega alati. Maamehe tujudega tulin ma Sandströmite juurde ja meremehe tujudega sealt lahkusin ja õnnelikud olime siis kõik selle üle. Meri, mis tujutseb, võib teha sinuga pea, et kõike ja seekord jättis ta mind terveks koos paadiga.

Palganeem, 1997.

K: Mis asi on mere keeles põhjalöök ?

V: Siis kui laev või paat saab altpoolt löögi, kividest või kaljudest.

Ja seda ikka juhtub merenduses.

Nr. 626. Ella räägib.

Ühe vana naise jutustus oli pikk. Minu jaoks tema jutustus lõppes peagi, sest see naine ise kadus. Kõrvemaa ja Lahemaa rajal ta oli kaua elanud ja vähe jutustanud. Minus leidis ta hea külalise, kellele midagi rääkida. Öömaja sain temalt mitmeid kordi ja ehk oli see tasu ja tänu jutustuste ärakuulamise eest. Kord rääkis ta jaanikuust aastal 1940 kui hakati laulupeole endid sättima ja kui venelased üle piiri tulid. Nutt ja naer olid seda vana naist alati saatnud eluteel ja mujalgi. Suurim nutt ja naer tema näol pärineski saatusliku 1940 aasta jaanikuust ja see oli tal senini välja rääkimata. Traagiline jaanikuu on jäänud minevikku, meie seljataha ja kaugele. Vana naine on ammu kadunud ja järgi jäi vaid ühe õhtu jutustus Eesti rahva kõige kurvemast jaanikuust. Mind tegi ta ka pisut kurvemaks ja vaid hommikune äraminek tõi uued suvelilled mulle silmapiirile.

Läsna, 1994.

K: Millal tulid venelased viimast korda Eestisse ?

V: Jaanikuus 1940. aastal.

Jaa, täpselt nii see oligi.

Nr. 627. Pesa valvamine.

Elukevade üheteistkümnes talv tõi mulle elu esimese leitud viupesa silmapiirile. Punaste tammede juures mäenõlvas suures kases oli ta üleval ja nii sai minust elu üheteistkümnendas kevades pesavalvur, kes kevadeti käis ikka pesa juures. Aastast – aastasse seisis pesa tühjalt, sest Patermäe teises küljes teine sama viupaari pesa asustatud oli. Elu kahekümneüheksandas kevades viis pesaarmastus mind pikaks kolmeks päevaks teda valvama. Jürikuu alguse nädal oli kevadet ja elu täis, seda viimast juba metsades ja puude vahelgi päris palju. Seal ootasin minagi ja tahtsin viude tulekust osa saada. Kolm ööpäeva olin vaikuse ja pesalaps ning saabunud viupaar ei tulnudki just sel kevadel just selle pesa juurde. Ometi sain kevadisest elust niimoodi osa nagu olin soovinud, üksinda ja metsalaulude keskel. See vana pesa kases hakkas juba lagunema, sest tühjalt oli seisnud pikki aastaid. Ja asustatud oli vaid ühel aastal ja just siis kui ma pesa juures ise ei käinud. Alles jäi suur rõõm iseendast ja kunagisest suurest leiust. Ja ehkki ma olin pea kakskümmend aastat tema juures alati üksinda, siis sealt suured kevaded minu elus algasidki ja tegid mind isemoodi, selleks, kes ihuüksinda viupesastki midagi endale leiab.

Neeruti, 2002.

K: Miks valvas Marek Viupesa ?

V: Sest Ta tahtis teada saada, kunas ja kuidas Viud pesale tulevad.

Marek on uudishimulik ja seda ka kevadel ja Viupesa lähistel.

Nr. 628. Vila küla päevad.

Ühe pikema sirge kulgemisega tee leidsin Lahemaa rahvuspargi metsadest. Viitna kadaka lähedalt ta algas ja pikk ning sirge tundus ta vaid alustuseks. Elu ise peagi tõestaski, et tulid ka kurvid ja käänakud ning seal tee lõpus oli Vila metsavahimaja oma noore perega. Viitna külajutud tõid mulle silmapiirile metsavaht Tõnise ja tema naise Jane ning uue ootamatu õhtukülalise tunnistajaiks said kaks lapsesilmapaari tagatoa ukse vahelt. Esimesest soojast suveõhtust pidi algama uus koidik ja Vila küla päevad. Esimesest heinakuisest päevast alates arvasin leidnud olevat hea paiga metsase külatee ääres. Noore metsavahipere kutse oli jälle sinna tagasi tulla ja seda ma aeg-ajalt tegema hakkasingi, lootuses pikka teed ja pikka lugu niimoodi leida. Noore metsavahipaari eluaknas olid siiski mõrad sees. See, mis sealt paistis oli hea ja meelitav ning tegi mind ära, aga kahe aastaga said külapäevad metsavahihoovil siiski mööda. Lakapealsed magamised, lehmalüpsmised, lastelollused ja muu ilus sai ruttu otsa, sest ühe kodu eluaken sootuks purunes ja metsavaht kolis Lobile vanematekoju ja naine lastega läks vaba naabrimehega oma eluteed. Kahe aasta käigud õpetasid mulle metsavahipere elukunsti. Ja noorus, kus just endasuguseid taga otsitakse, saigi minu jaoks pisut nooruslikum läbi Vila metsavahi päevade ning kui ma nende päevade juurde käigud lõpetasin, oli tükk ühe pere lugu ja noorust see, mida kaasa võtta kui vahel muud teha pole kui uut lugu otsida ja otsimas käia. Nii nagu mina seda metsakolka külas tegin.

Vila, 1992-1994.

K: Kus asub Vila küla täpsemalt ?

V: Asub Viitnast põhja ja kirde poole minnes, seda suurte metsade taga.

Jaa, Viitna kadaka juurest hargneb metsatee sinna.

Nr. 629. Kaskedest kirjutaja.

Kase Edgarist rääkis vähem tema ise ja rohkem üks metsavahisuu. Mees, kes eluaeg fotoaparaadiga ringi kõndis ja sellega ka häid pilte kinni vajutas. Metsavahist mees Toomas oli siis ise pisike kui Edgar oli suur ja tollases Tapa metskonna kontorist aeg-ajalt läbi astus. Sealt ammusest ajast alates viskas suuremakasvuline Edgar pilku lüheldasele metsavahile ja tema pilk jäigi eluks ajaks metsavahti saatma, seda ka siis kui viimane juba suurem mees oli lõpuks ja kui ta Neeruti mägisele maastikule ametisse pandi. All orus Tagajärve kallastel olid kooldus kased nagu ühele piltnikule loodud. Edgar tegi neist ikka pilti ja nii sattusid nad minugi huviorbiiti. Piltniku jutt kaskede juurde oli küsimärke täis. Et miks nad just nii on veepeegli kohale paindunud. Vastust leidmata rääkisid nad seda mullegi ja vastusteta läksime alati ka laiali. Ja vastust pole andnud ei aeg ega keegi teine, et miks veeäärsed kased vahetevahel nii vett vaatama hakkavad. Vastuseta kõnnin minagi siiamaani ringi ja kooldunud kased ootavad senini huvilisi seal ja ei anna oma saladust kellegile välja.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kes oli Edgar Kask ?

V: Eesti metsamees ja looduskaitsja ning looduspiltnik.

Jaa, Ta oli olemas.

Nr. 630. Lõke kuuseokstega.

Kolmkümmend lapsesuud vaatasid minu poole ja kõik nad tahtsid nagu midagi küsida. Vastuse asemel läksin noore kuuse juurde ja võtsin kuivi oksi ja sellest sündis lõke lastele. Lapsesuud, mis ei vaiki pea kunagi, tegid seda siiski ja sõnadeta olin minagi, sest lõke ise rääkis, et kuivanud kuuseokstega ka keset talve lõket teha saab. Ja saabki ka sulase ilmaga kui kuused vett okstelt tilgutavad ja kui siiski alumised oksad nii kuivad on, et tule alustuseks suurepäraselt sobivad. Siinkohal rääkisin kuuseokste loo nüüd ära, sest tol talvisel päeval ma vaikisin ja sedasama tegid lapsesuud ja vaid okstest sündinud lõke midagi jutustas. Jutustas seda, millest kõik aru said ja selgitas ka seda, miks ürituse päevajuht vaikib.

Palmse, 2000.

K: Kas kuuseokstest saab iga ilmaga lõkke algust teha ?

V: Jaa, saab küll.

Saab ikka kui osata seda teha ja kui seda teatakse.

Nr. 631. Palmse kobras.

Koprajutt Palmses tundus alguses külajutuna, mis mulle külge ei jää. Külanoored ja vanad ikka koprajutte rääkisid ja pargi taga paisjärvel olla nende hagudest pesagi saarekesel olemas. Et neist loomadest minu vaba aja sisustajad saavad, see sai ühe giidihooajaga mulle selgeks. Õhtuti käisin neid vaatamas ja peale passimas ning nad ei petnud kunagi minu lootusi. Kobrastest sõbrad olid minu vaba aja viide ja vaba aega oli mul seal õhtute kaupa endaga jagada. Kobras, kes aega aitab veeta ja meelt lahutab, saigi Palmse kopra nime ja koprakäigud uue hoo. Mõisa juures tööd leidvad aiandi töökad naised olid vist ainukesed, kes ei saanud minu kopraromantikast aru. Ja nende naiste külanaer saatis mind kolm aastakäiku ja kajab kui eluteel mulle siiamaani järele. Ja kui Palmse giidiaja poole tagasi vaatan, siis saan jälle aru iseendast ja mitte külanaerust enda üle. Videvikutund toob nad liikvele ja minuga juhtus samamoodi. Ja pimeduse tund tõi mind tuppa tagasi ja sulges silmad ning kõrvadki, sest ilu ei kõlba patta panna ja külanaerul enda üle naerda. Vabade õhtute sõprus oli koprarõõmu täis. Ja Palmse rahva naer oli ka midagi täis, mille ma siinkohal jätan välja ütlemata.

Palmse, 1996-1998.

K: Kes olid Koprad Palmses giid Mareku jaoks ?

V: Õhtused lemmikud ja vaatamisväärsused.

Jaa, seepärast käisingi neid ikka vaatamas.

Nr. 632. Mati kali.

Palmse mees Mati Piirsalu tegi kord suvel kalja. Nalja ta sealjuures ei teinud ja nalja ei saanudki, aga ühe nalja oskas ta ikkagi siia ilma sünnitada. Giid Mareku kutsus ta kalja proovima ja ma läksingi ning jõin ära terve kannutäie Mati kalja. Täiskarsklane nagu ma olin juba siis, ei leidnud enam nii hõlpsasti tagasiteed ööbimispaika ja tee kujunes pikemaks kui tavaliselt, kuigi minna oli sadakond loetud meetrit. Palmse nali purjus giid Marekust sai kohe kõigi omaks. Ja tuigerdav Marek, kes kui loodud turistidele vaatamisväärsuseks jõudis koju voodisse alles hilisel õhtutunnil. Lugu oli minu karskuse lugu täis, seda mis kaua aega oli kestnud selleks ajaks ja mille lõpetas kannutäis kalja. Peale pikka õhtut sai minust jälle karsklane ja kord pika aja jooksul võid ka end sõbramehe kaljast purju juua ja siis pärast naerda koos teistega. Õpetlik lugu sai hommikuks otsa ja jäi nüüdseks ärarääkimiseks. Kali ja nali on ajast-aega käsikäes käinud. Seekord siis ajas kannutäis naerma paljusid, kelle seas olin ka mina ise.

Palmse, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas jäin kannutäiest kaljast purju ?

V: Jaa, jäin küll.

Täiskarsklasega võib sedagi vahel harva juhtuda.

Nr. 633. Kureõhtu.

Õhtu, mis laheda päeva lõpetas, oli natuke mind ja siis veel lahedat maad ja seltskonda täis. Päeval olime põhjaranniku sõbrad ja õhtul rohkem niisama. Päev ja selle naelad olid juba nähtud ning õhtu lõpust ei osanud me midagi arvata siis veel. Terase silmaga giid olin ma ka õhtu enda jaoks kui toonekurel aasa peal rõngast punases jalas märkasin. Rõngaga kure uudis läks peale kõigile ja õhtu naelteks olid sündinud terava pilguga giid ja jalutav toonekurg. Õhtu ise ei rääkinudki midagi. Ka giid vaikis, sest töö oli tehtud ja kõnetas inimsalk, kes kiitis mind ja toonekurge. Öösel räägiti peamiselt igasuguseid kurejutte. Aga need jutud tõin ju lõkke äärde mina, kes uudise rõngaga toonekurest välja hõiskas teistele.

Vihula, 2003.

K: Kas Kurejutt rõngaga Toonekurest on ikka õige ?

V: Jaa lugu on tõestisündinud.

Toonekurg koos rõngaga jalas tuli tõesti külaliseks meile kõigile.

Nr. 634. Gripp ja tehispesa.

Kasispea mehega Erik Sandströmiga otsisime ikka merekatsumusi taga. Paat, meie kahe kolmas sõber, aitas meid merd katsuda, kuid talvel tuli ikka vahel igavus külla kogu rannaperele. Igavuse peletaja olin alati olnud mina ja nii ka seekord. Hommikulauas tegin teatavaks uudise, et täna minnakse Pärispea poolsaare südamesse merikotkale tehispesa tegema. Rannapere läks kuraasi täis uudisest ja saatiski meid Erikuga sae, kirve, köie ja traadikeraga metsa poole teele. Peale tunnist käiku oli poolsaare metsas sobilik mänd tehispesa jaoks välja valitud ja Erik sai teada selle uue uudise, et mul gripp asu ei anna. Uudis, mis peretoas välja rääkimata jäi ja enda teada hoidsin, sest muidu poleks mind välja üldse lastudki. Kõigele vaatamata sai pesa üleval valmis ja gripihoogude vaheajal

jõudsin sõbra kõrvale tagasi maapinnale. Õhtul rääkis pere ainult külalise gripist ja kotkapesast. Ja üks elu suurimaid endaproove sai rannakülast kaasa võetud. Gripise peaga pole veel vist maailmas ühtegi kotkapesa puusse ülesse pandud. Mina seda tegin ja kas ma tegin rumalasti või targasti, see jäägu nüüd lugeja otsustada siinkohal.

Pärispea poolsaarel, 1993.

K: Kas Marek pani sõbraga Kotkale tehispesa kui ise gripis oli ?

V: Jaa, gripp oli sees, aga tehispesa sai rajatud.

Ju siis kinnitab lugu ise, et Marek üks vägagi kõva mees on.

Nr. 635. Ta kõnnib ilusasti.

Poisikese rõõmuks sai mõisapark ja hakikisa. Lind, kes vanadest puuõõnsustega parkidest lugu peab ja vanu hooneid armastab. Poisirõõmuks nad said ja seda ka oma ilusa kõnniga, mida igaüks võiks proovida järele teha. Lummav hakikõnd sai vabade hetkede osaks ja siiamaani ei saa ma aru, miks ma neid ikka ainiti vaatamas käisin. Ehk annaks arutlust see elegantse kõnniga lind ise kui ta inimkeeles rääkida oskaks. Poiss, kes hakikeelest varakult aru saama hakkas, olin ma siis juba kindlasti. Ja miks hakk räägib nii palju, seda võib ju aimata. Alati on tal midagi teistele öelda või endaga arutada ja seda saadab ilus kõnnak, mis mindki varakult hakikeeles rääkima õpetas.

Neeruti, 1982.

K: Kas Hakk kõnnib ilusti ?

V: Jaa väga ilusti.

Ja seda tasub inimeselgi pealt vaadata ja õppida samuti.

Nr. 636. Rebaste pulmad.

Rebane, kes läbi elu jookseb, tundub mõnele inimesele pisut naljakas. Kevadisel jooksuajal jooksevad nad eriti palju ja ehk rohkemgi kui mõned inimesed seda teevad. Kauksi küla veerel majahoovis tundsin märtsist rõõmu. Ja pulmitav rebasepaar, kes läbi õue jooksis, tuletaski mulle meelde, et kusagil on maailm, kuhu tuleb tagasi pöörduda ja kus ka tormatakse läbi kevadise elu. Võtsin ürgset kutset tookord kuulda ja hakkasin uuele giidihooajale silma vaatama. Seda seniks, kuni asjad pakkisin ja Palmsesse ümber kolisin. Sealsed tüdrukud ja naised olid ka kui rebasteks loodud, kes tormavad läbi rahutu elu ega saanud aru, et miks üks mees vahel silmapiirilt ära kaob. Kauksi õuerebased tõid armastuse pisarad mulle silma ja neid ma taga otsima läksingi. Tagasi üksinduse ja maja juurde pöördusin ma siis kui põhjaranniku tormakas hooaeg oli ümber ja kui ürgne kutse kutsus mind sinna, kus oma tarkustest ja rumalustest üksinda paremini aru sain. Nendest, millega läbi elu minnakse.

Kauksi, 1997.

K: Kas pulmitavad Rebased kardavad vähem inimest kui muul ajal ?

V: Jaa, see on nii.

Vaid pulmade ajal on Nad väga tähelepanematud ja ei hooma isegi inimest.

Nr. 637. Kiire allatulek.

Üks kevadine hetk peatas mind Loksa külje all männikus. Sest seal oli üleval võras haukapesa ise, nii suur kui lai, nagu ta peabki olema. Jätsin ta ronimata ja lubasin suvel tagasi tulla. Meri, mis inimesi tõsiseks vormib, oli teinud seda ka Kasispea mehe Erik Sandströmiga. Ta võttis tõsiselt minu juttu, et üheskoos haukapesa üle kontrollima minna. Kahest mehest üks olin siis mina ise, see, kes üles ronima hakkas. Üleval tahtsin saagijäänuseid leida ja vaid oksakuhilasse pesa rajanud herilasepere arvas teisiti ja tulin väga kiiresti alla tagasi. Esimest korda rannamees Erikut naermas nägin sealsamas haukapesa all. Mees naeris terve tagasitee oma naeru ja pani naerma ka terve suure rannapere. Ja see oligi esimene ja viimane kord, kus ma enda üle naerda olen lasknud. Eriku välkuvad silmad ja valged naeruhambad kinnitasid, et naer on alati suure sõpruse firmamärk. Ja kahe mehe sõpruse märk oli ta seekord samuti.

Loksa-Kasispea, 1992.

K: Kas Herilased teevad oma pesa röövlinnupesadesse ?

V: Jaa, teevad küll.

Seda just kasutamata ja tühjalt seisvatesse röövlinnupesadesse.

Nr. 638. Müüritallaja.

Loobu jõe alguses, Jõepere Veskiallikate kaldal on vanad viinaköögi varemed. Vanad ja vähejutustavad nad on ja seda on nad olnud juba ammustest aegadest alates, siis kui ennast taga otsima hakkasin. Seda ka seal. Kahekümneseitsmenda eluaasta suvel otsisin peale pikemat vaheaega jälle uusi ja vanu armastusi taga. Ja müüriaugust välja lennanud tuuletallaja oli see, kes õhtule ja mulle loo kinkis. Pisut tiirutas ta paisjärve kohal ja andis mullegi mõista, et tal seal müüriaugus pesa on. Leitud loost oli mulle tollel suvel vähevõitu. Ja tallaja kinkis mulle jälle tagasi pisut armastust, mis mitu aastat nagu kadunud oli olnud. Setumaa väljadel ma teda kordagi ei kohanud ja nii kadus ühe linnu sõprus ja armastus aastate tagusesse aega ja aegadesse. Taasleitud noorpõlvesõber tuletas mulle meelde kõike seda, mille juurest ei tasu kunagi ära tulla. Selleks on sõprus ja armastus ja sedapuhku siis väikese pistrikust röövlinnu vastu.

Jõepere, 1999.

K: kas Tuuletallaja teeb oma pesa müüri sisse ?

V: Jaa, kui selleks võimalus on.

Vahel harva küll, aga ometi teeb seda kui sobiv koht selleks on müüris olemas.

Nr. 639. Minu pesakastis.

Tagasitulejas oli tolles varakevades palju peidus. Küll oli ta kodutanumatel otsija ja leidja ning lõpuks ka rahmeldaja, kes tuuletallajale pesakasti valmis meisterdas. Kast sai puust elektriliini otsa kinnitatud ja otsijast sai nüüd siis ka ootaja. Nädalapäevad hiljem oli isand posti otsas kohal ja kolm päeva hiljem emand samuti. Uus pesakast oli leidnud endale uued omanikud. Ootaja rõõm sai mul sellega otsa ja suve keskmeni käisin elanikke ikka vaatamas, kuniks pojad suureks said ja kodu tühjaks jätsid. Ootaja rõõmu leiab inimestest harvem kui teisi rõõme. Vahel oodatakse armastust või õnne

või veel midagi muud. Mina ootasin uude pesakasti uusi asukaid ja nad tulidki koos õnne ja armastusega kohe peagi sinna. Kahekümne seitsme kevade õnne ja rõõmu ma ette lugeda ei jõua. Ometi ühe väikese pistriku väikese loo ma just sellest kevadest leidsin ja ise olin see, kes loo autoriks sai, seda nii õues kui ka toas kirjutuslaua taga istudes.

Neeruti, 1999.

K: Milline näeb välja üks Tuuletallaja pesakast ?

V: Selline suuremat sorti ja eest avaga.

Jaa, pesakast Tuuletallajale on täiesti olemas ja ainult talle mõeldud ja tehtud.

Nr. 640. Kopra jahimees.

Rein ja tema suvila olid minu jaoks kui üks uus kodu. Majavaimu ma seal mängisin ja maja oligi ise üks vähestest suvilamängu tunnistajatest. Suvilaomanikud ise olid harvad pikemad külalised ning mäng ja mina sai nii just üksinduses hoogu juurde. Jõekääru külalisteks olid ka koprad ja kord Rein tutvustas nende püüdmise saladusi. Selleks olid võrk ja püünisrauad ning need olidki jões kopra ootel. Kobras ise jäi mul tollastel suvilakäikudel kinni püüdmata, kuid Põlva Jahiseltsi juht oli see, kes mulle selgeks tegi, et kuidas kobrast üldse kinni püüda saab. Põlvamaa jahimehed on Eesti parimad koprajahimehed. Ja sealse Jahiseltsi liider Reitli Rein on parim mees, kes igaühele selgeks teeb, et kuidas kobrast kinni üldse püüda saab. Kannatlikult käisin Reinu suvilaõuel lugude jahil. Tookord polnud lugu mitte kusagilt tulemas ja sugulasest Rein luges ära minu kinnised mõtted ja kinkis mulle ise ühe loo. Sellesama, mis nüüdsama kirja pandud sai.

Leevi jõe käärus, 1993.

K: Kas Kobrast saab ka võrguga kinni püüda ?

V: Jaa, saab küll.

See on üks võimalus Koprale jahti pidada.

Nr. 641. „Ahto“ suitsud.

Käsmu meremuuseumi ilmub giid Marek oma grupiga. Giid võtab istest vana kaptenile kuulunud kirjutuslaua taga ja jääb sõnatult istuma. Inimrühm koguneb järjekordse üllatuse ootel päevajuhi ümber ja ei saa petta. Giid tõmbab välja lauasahtli ja võtab sealt „Ahto“ nimelise suitsupaki ning kõik saavad teada Ahto Valterist... Aasta 2001 kevadel ilmub Käsmu meremuuseumi trepile oma hooaega ette valmistav giid Marek. Meremuuseumi peremees Arne Vaik räägib oma merejutte kuni jutu ajal tuleb talle taskusse kõne. Helistab üks Tartu mees ja annab Arnele teada oma soovist , teha Ahto Valterist film. Nii kuulsin ma esimest korda dokumentaalist „Ahto“. Giid Marek oli üks Ahto Valterist jutustaja. Ja jutustav lugu ühest mereseiklejast meeldis alati kõigile ja seda ühe Lahemaa seikleja suu läbi.

Käsmu, 1995-2003.

K: Kas Ahto suitsud olid ikka olemas ja kui siis millal ?

V: Jaa Ahto Valteri auks nad olid olemas ja siis kui Mees oma mehetegusid tegi ehk esimese Eesti vabariigi ajal.

Nr. 642. Tuli ligi.

Noore isase hauka püüdsin ma kinni ühes nooruse suves. Ta elas mul kaevumajakeses ja sõi mõisatornist püütud mõisatuvisid. Mis poisike haukaga peale tahtis hakata, jäigi nooruse ja suve saladuseks. Enne noore haukaisanda lahtilaskmist tahtsin talle linnurõnga jalga panna ja seda kõike ei olnudki nii kerge teha ning ta hakkas mul käte vahel valjult hüüdma ehk kisama. Ja enne kui rõngas sai näpitstangidega kinni vajutatud oli majakese taguses suures kases veel üks kisakõri hüüdmas. Selleks oli noor emahaugas, kes oli siis haukahüüdmist kuulnud ja kohe ka juurde tõtanud. Ja nii saigi üks haukanoormees endale kaaslase kui vabaks olin ta lasknud. Ja siis lõppes nagu poisikese suvi, sest haukapoiss minust nagu tükikese endaga kaasa võttis ja ära lendas oma suvelõpu teed. Üks haukalugu see nüüd oli ja kirja pandud ta sai ka. Et haukakisast armulugu sünnib, seda tahtsingi siinkohal öelda.

Neeruti, 1986.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, kogu lugu on tõene ja noor emalind tuli isalinnu kisa peale kohale ja vaatama.

Ju siis oli parajasti lähedal ja kuulis teise kisa ning tuligi ligi.

Nr. 643. Hallani karu.

Marek, kes lugusid korjas nii puude vahelt kui maastikelt, tegi seda ka inimeste seas. Ja inimesed, kes seda kõike teadsid, ikka pidasid mind lugudega meeles ja nii ka Palmse külje all elav Hallan Kivisaar. Kord tammusime tema aiaväravas jalalt-jalale ja lugu nagu polnudki olemas ega tulemas kui karu üle külalageda jooksis. Hallan, kes esimesena karu nägi, hõiskas sellest minulegi ja lugu oligi sündinud. Seekord siis saatuse ja karu poolt kingitud. Peale karu tammusime veel veerand tundi jalalt-jalale ja olime õnnelikud ning meiesugustele polegi vahel rohkem õnneks vaja kui ehk saatust ja lugu ennast ning läbi küla jooksvat karuisandat.

Muike, 2003.

K: Miks satub Karu vahel külasse ?

V: Karud liiguvad toiduotsinguil palju ringi ja nii satuvad ka vahel harva metsast hoopis külla.

Seda ikka juhtub Karudega.

Nr. 644. Mitme hamba lugu.

Poisike ronis mõisa rohuaia müürile. Ja sealt ühele puule, sest seal üleval rästapesa oli. Poolkuivanud oks murdus ta jala all ja poisike kukkus valusalt suuga vastu kivimüüri. Tal oli parajasti kahe ülemise hamba vahetuse aeg ja kodus peegli ees selgus, et löök oli nad uuesti igemeisse tagasi löönud. Poisikese nutt ei aidanud teda ja hambad jäidki välja kasvamata, seda pika aja jooksul. Poisikesel jagus kannatust mitmeks aastaks ja ometi hambad jäidki tal välja kasvamata. Hambaarsti toolist sai talle pidev koht. Esimesed kaks ülemist hammast kinnitati juba olemasolevate lühikeste külge. Ja siis

võeti needki ära ja kinnitati metallist pikendused nende kahe pooliku äbariku külge ja nende külge siis kaks valget valehammast. Need kaks viimast jäidki sinna ja teenivad mind juba kahekümneteisest eluaastast alates kuni tänase päevani välja. Minu hammaste lugu sai parajalt pikk. Ja minu enda loo hulka see hambalugu ka kuulus. Ja varakult hambaarstiga sõbraks saanuna olen nüüdses elus tänini ettevaatlik ronija, sest hambalugu mind ettevaatlikuks teinud on. Ma ronin ka tänapäeval, kuid ikka nii, et enam ei kuku ja et hambad ikka naeratamiseks alles jääksid. Üheteistkümneselt komistada ja kukkuda oli saatuse löök. See, mis mu kahest esihambast ilma jättis ja mille nimel ma hiljem võitlesin, kuni nad jälle mul olemas olid.

Neeruti, 1982-1993.

K: Kus hambajutt täpsemalt aset leidis ?

V: Neeruti mõisa juures.

Jaa, sealt lugu algaski ja sai päris pikk teine.

Nr. 645. Tutvuse algus.

Taeva poole vaadates leidsin sealt varakult endale igasuguseid sõpru. Need suuremad või väiksemad tiivulised olid minu vabade hetkede sõbrad, kellele üks suvehommik ootamatult lisa tõi. Nurgataguse liiniposti otsas istus lõopistriku emand, kes suvepoisikest ülevalt piidles. Muidu linnuraamatute hea unistus oli nagu ise mulle külla tulnud. Ta lendas küll peagi oma teed, kuid talle järelevaatav poisslaps oligi ühe täitunud unistuse võrra rikkam. Pistrik, kes alati kiirelt tuleb ja kiirelt läheb oma kiirel ja tõttaval lennul, sai minu uueks sõbraks. Ja poisike, kes aina tõttab oma kiires elus, saigi ühe peatuse võrra rikkamaks. Ja peatusi eluteel otsib iga tõttaja, olgu selleks siis kiire lõopistrik või kiire poisslaps, nii nagu tookord sinise taevaga suvehommikus ja hiljem elumaastikul.

Neeruti, 1986.

K: Miks Lõopistrikud tulevad suve teises pooles inimelamute lähedusse ?

V: Sealt on võimalik noori pääsukesi tabada.

Noored Pääsukesed on Talle kerge saak tabamiseks.

Nr. 646. Meri ja kalakotkas.

Üks inimrühm oli mul päev otsa kantseldada. Nad vatrasid minu taga ja ümber võõras keeles ja tahtsid näha midagi lahedat. Näinud juba mitut lahedat poolsaart ja lahte, ei saanud neil isu giidist ja lahedast maast täis. Altja kaluriküla oli päeva viimane vaatus ja väikese lahe kohale ilmus kalakotkas rappelendu tegema. Linnuhuviliste rühm oli saanud oma ja merelaht kalakotkaga tunnistati päeva naelaks. Õhtul päeva kirja pannes, esitasin iseendale küsimusi ja üks neist päris aru, et miks ma varem kalakotkast merel näinud ei ole. Ehk rahutu meri ise annaks vastuse, sest rahutu veepind just hea ei ole üleval raplevale kalamehele ja ta ei näe eriti palju vee sisemusse. Ärasaadetud inimrühm võtab vahel tüki giidist endaga kaasa. Seda tegi ka see linnugrupp ja vaid õhtutund iseendaga tõi midagi selle asemel tagasi. Kalakotkas ja meri ei ole nii suured sõbrad kui algul arvatakse. Ja seda tõdesin ma isegi ja õhtuses rahus kui rahutu rühm ja meri olid jäänud seljataha.

Altja, 1996.

K: Kas Kalakotkas ikka käib merel jahil ?

V: Jaa, eriti siis kui meri rahulik ja sileda pinnaga on.

Siis saab ikka kergemini saaki kui vee peegelpilt sile on.

Nr. 647. Väsinud sokk.

Talv, mis lõpuks väsima hakkas, oli olnud pikk ja külm. Saatuse kingitusena oli ta just siis kui ma teda vajasin ja just sellisena, pikana ja külmana. Märtsihangede marss polnud veel alanud ei siin ega kaugel maal ammugi mitte. Ometi tatsasin ümber maja ja vaid ise ma teadsin, et mida kõike ajaloo üks külmimaid talvesid mulle oli kinkinud. Ehk inimlikku mõistust pikemalt elust eemal olla ja siis sinna tagasi pöörduda kui hing seda ihaldab. Pikk talv kinkis hulganisti lund ja külma ning sel olid ka omad tagajärjed, näljased metskitsekarjad, kes inimeste lähedusest toidulisa tulid otsima. Naabrite, Adamsonide õunapuud said näljaseid kitsehambaid tunda ja üks väsinud sokk jäi sinna päris kompostihunnikusse lesima. Minu eest ta kaugele ei läinud ja oli peagi oma asemele tagasi. Ja kahekesi märtsi näha, oli peale pikka talve ka üks suur ühine rõõm. Väsinud sokk jäigi minust sinna maha kevadet ootama, sest ma ise Ungarisse ära läksin. Ja külmast talvest leitud ühine sõprus sai ehk sellega otsa, sest tagasijõudnuna oli ta kuhugile kadunud, kas sarvedelt karvu maha nühkima või kitsekarja pruuti otsima.

Kauksi, 1996.

K: Kas Sokk sööb õunapuu koort ?

V: Jaa, sööb küll.

Seda eriti siis kui muud toitu võtta ei ole mujalt.

Nr. 648. Mailumi.

Rääkiv metsavaht tõi kevadet. Ta jutustas kõigest sellest, mis tal seni oli rääkimata ja mis minule veel kuulamata. Ja kui kuulamise isu mul otsa ei saanud, siis ei tahtnud ka see pika keelega mees ikka veel lõpetada. Kord lehekuus läksin kuulama lehekuist juttu. Ja kui metsavaht rääkis algul pea uskumatu loo lehekuisest lumest, mis sirelitele oli sadanud, siis tundsin, et olen jälle õige hoovi peal, metsavahi õues. Kevadist lund polnud mina veel oma neljateistkümnes kevades kogenud. Metsavaht oma paljudes aga ühe korra küll ja see jutt meie ühe ühise õhtu ka lõpetas. Tagasiteel kodu poole peatusin lehekuises hämaras ja vaid puuduvad lumehelbed kõnelesid, et ma kõike kuulnud vaid olin. Sellest ajast saati otsin taga kevadist lund ja niikaua kuni seda taevast alla ei saja, ei leia ma lehekuist und.

Neeruti, 1986.

K: Kas lumi sadas siis kui Sirelid õitsesid ?

V: Jaa, sadas küll, seda juhtub haruharva, aga ometi juhtub sedagi.

Harukordne lugu ja harukordne jutustus.

Nr. 649. Kalasööja.

Hiireviu kullikorvis oligi tõsiasi. Võtsin ta sealt välja ja panin seljakotti. Metsavahiõues pandi viunooruk puust kanapuuri ja miks just nii tehti, seda ei osanud keegi täpsemalt kellegile öelda. Ei mina metsavahile ega tema pruunisilmsele naisele ka mitte. Viu konutas seal endamisi ja metsavahinaine pani talle suure räime puuri. Ja tunnike hiljem oli kala kadunud viu kõhtu ja pungil kõht rääkis oma vaikivas keeles viu enda eest. Õhtul sai viu vabaks lastud ja enne seda linnurõngas talle jalga pandud. Hiireviu ja kala lugu ei saanud pikk. Ometi ma panin selle kirja, sest hiiresöödikust sai kalasöödik ning meie kolmekesi olime selle tummad tunnistajad. Verandaõhtu kutsus meid enda juurde. Ja üks lugu oligi maailmas jälle juures. Lugu poisist ja viust ja kalast ning metsavahipaarist. Miks poiss viu kinni püüdis, seda võib ju aimata, sest lugude jahimeheks ta sündinud oli. Tegelikult kinkis selle loo mulle metsavahinaine, kes toast kapist kala tõi ja selle viunoorukile kinkis.

Neeruti, 1989.

K: Kas kinnipüütud Viu sõi kala ?

V: Jaa, Ta tegi seda.

Ja ilmselt esimest ja viimast korda elus.

Nr. 650. Esimene pärastlõuna.

Rongike, mis mind Budapestist päästis ja sealt välja viis, peatus lõpuks ja matka algus sai niimoodi välja kuulutatud. Veidi kohmitsesin perroonil ja siis inimest kandev lumekoorik rääkis edasi omas romantilises keeles. Välja servas piki kraavi marssis suslikute viieliikmeline pere. Matka esimene nael oligi nähtud ja nad kadusid vahel üle õla vaadates minu silmist. Seni vaid raamatutest nähtud suslikud olidki Madjaritemaa esimene peatus ja pisike lugu. Neid, mida seni kodumaalt otsimas olin käinud ja mida sealmail vähevõitu tundus olevat. Esimese matkalõkke ääres vastasin enda mitmele küsimusele ja pruunikate suslikute marss rääkis võõramaises lugude keeles, et mida sealt tegelikult taga otsima läksin, ehk siis ühte suurt matkalugu, mille alguse üks suslikute seltskond kirja panna aitas.

Ungari, 1996.

K: Kas Ungaris elavad Suslikud ?

V: Jaa, elavad küll.

Mitte just väga palju, aga Nad on seal täiesti olemas.

Nr. 651. Kolm tundi hingesooja.

Ungari viis tuulist päeva tahtsid minust nagu midagi kaasa viia või võtta. Matka keskel hakkas tuuline aeg pihta ja ei tahtnudki niipea veel lõppeda. Vaatasin igatsevalt ringi ja päästvat metsaviirgu ei paistnud mitte kusagilt. Üksik poolkuivanud puuke keset lagedat välja võiks olla peatuste paik tuulistel väljadel. Ja kui kivikakk puuharude vahelt õõnsusest oksale ilmus, oligi justkui väikene muinasjutt alanud. Tunnikesest sai teine ja kolmaski ning väike öökullike oksa peal ei lennanudki ära, vaid aitas mul end pisut koguda istuda samas lähedal puutüükal. Hääletult liigutas ta oma öökullipead ja hääletult vaatasin minagi ümberringi. Ilma sõnadeta kahekõne kestis kokku kolm tundi. Ja et ühest öökullist aru saada, polegi sageli vaja ei inim ega öökullisõnu. Ungari sajandi pikim ja külmim talv oli teinud oma töö ka pisikese öökulliga, kes kevadet taga igatses ja turris, söömata ja tusane ning ilma

sõnadeta oli. Mulle andis kakuke hingesooja ja tundub, et tal endalgi ei olnud midagi selle vastu kui teda vaikides nautisin ja vaatasin. Sõnadeta armastus esimesest silmapilgust alates oli see kindlasti. Ja armumiste maa üks suurimaid üllatusi oli see lugu samuti.

Ungari, 1996.

K: Kas Kivikakk elab Ungaris ?

V: Jaa, elab küll.

Mitte just väga arvukalt, aga elab ikkagi.

Nr. 652. Millest räägib ?

Armastuse talv, mis mind vanast uueks tegi ja meheks tegema hakkas, veeres omasoodu. Vana Nikolai Baturini raamatud lugesin ma selle talvega kõik läbi ja üks talvearmastus sai nii hoogu juurde. Baturini „Noor jää“ oli viimane, mis talvelõppu lähemale tõi ja mindki rohkem meheks tegi. Ma lugesin ja lugesin ning armastuse talv oligi otsa saanud nõndaks. Selles talves võitlesin ma mitme minaga. Üks neist tahtis külla minna ühele Vooremaa naisperele, et nende hingeelust ühteteist teada saada. Ja raamatuke aitas aitas mind selles asjus kohe üpris kõvbasti edasi – kevade ehk armastuse poole. Kui raamat ja talv läbi said, läksingi Vooremaale ja ees ootas lummav lugu kolme naisega. Vana Baturin on osav sõnasepp. Ja mina olin osav tema mõtteid lugema ning ju siis jäi oma armastuse mõtetest väheks ja raamatust tuli lisa otsida ja kaasa võtta sinna maale, kus armastust leidis nii Baturin kui ka mina ja kolm sealset naistki.

Tabivere, 2000.

K: Millest räägin Nikolai Baturini romaan ?

V: Ühe Vooremaa pere keerukast hingeelust.

Jaa, seda ta teebki ja vägagi hästi.

Nr. 653. Maja taga.

Oandu lähedal metsas Reintalite pere õues olin harv külaline. See, kes otsib saunalõhna või tagakambrit ja ikka veel leituga rahule alati ei jää. Maja taga metsatukas otsisin ma ka ja viupesa haavas jättis mind lõpuks otsituga rahule. Majast viupesani oli pea täpselt sada meetrit ja nii lähedal pole ma veel inimmajani ühtegi viupesa leidnud. Tarekese elanikud ise said viupesa jutust targemaks küll. Ja nad olid õhtul õnnelikud koos minuga kui neile avastusest rääkisin. Üks viupesa ja inimmaja ei ole tavaliselt lähedased sõbrad. Seal metsas nad seda olid ja see sai ka tarkuste kausta kirja pandud otsast lõpuni. Hiljem viupesa elanikele mõeldes mõtisklesin ikka ja jälle selle üle ja jõudsin samade mõtete juurde, mis mindki sinna metsataresse viisid. Ju siis lahke ja sõbralik pererahvas ning mõnusalt vaikne maanurk olid need, mis mind sinna viisid ja tegid sedasama viupaari hingeski. Et viu-uurija ja viude mõtted vahel kokku lähevad, seda olen varemgi kogenud, seekord siis tegin seda jälle ja õnne ka alati üksinda ilmast ei leia. Ikka on vaja kedagi endale appi ja sel korral tuli mulle appi üks majatagune viupaar.

Tepelvälja, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Viu elas nii lähedal inimkodule ?

V: Jaa, lugu tõene Viu elas Maja taga.

Seda juhtub vabas looduses väga harva ja seekord siis juhtuski.

Nr. 654. Sööb kuuske.

Ühe tare jutustus oli pererahvas eneses peidus. Õhtuti oli jutustust rohkem ja päeviti vähem, aga olemas oli jutustus nii või teisiti. Peremees Peeter Reintal oli see, kes külalise alati vastu võttis ja tarest jutustuse näol märku andis. Ja tasuks sain alati mõne loo või kohe mitu tükki ja nii ka seekord. Et kobras puid närib ja langetab, on tuntud tõsiasi. Välja valib ta ikka haava või muu lehtpuu ja ometi tõestati mulle metsatare juures teisiti. Jõekääru kuuses olid kopra hambajäljed sees ja neid mulle loo asemel näidatigi. Algul oli vaid kopra hambajälgedega puu, mida igaüks näha looduses näha võib. Ja hiljem sai külaskäigust lugu kirja pandud, sest just lugu ennast tahtsin leida. Iga lugu ei sünni iseenesest ja tema juurde tuleb ise minna. Ja nii ma metsatare juurde palju kordi läksingi, et palju kordi looga sealt tagasi tulla. Kobras, kes kuuske koorib, ei ole just maailma ime. Imeks sai minu maailm siis kui peremehelt Peetrilt veel ühe loo suusoojast välja võlunud olin. Ja see maailma ime juhtus kinnise loomuga mehega rohkem kui ühel korral.

Tepelvälja, 1994.

K: Kas Kobras närib kuuske ?

V: Jaa, aga väga harva siis.

Tavaliselt ta seda ei tee, aga harva siiski teeb.

Nr. 655. Uks lahti.

Talumees Ülo õpetas mulle nii mõndagi. Et lisaks lõputule tööle tuleb ka muudki ilmas teha. Suitsupääsukese pesa tema esikus oli tema kodu esimene vaatamisväärsus kõigile. Seal esikulambi peal nad elasid ja nende auks jäeti välisuks alati irvakile. Talumees õpetaski mulle nii mõndagi. Ka seda, kuidas maailmale kasulik olla ja mitte vaid tööd tehes. Tema mitmetest õpetustest võtsin pääsupesa loo kaasa ja kord elus mul läkski seda hiljem vaja. Setumaa veerel vana maja kõrval oli vana ait. Kui kevadised tuuled suitsupääsukesed kohale tõid ja mind põhjarannikule ära viisid, jätsin ka aidaukse lahti ja suvevaheajale tulnud põhajranniku giid leidis aidast pääsupesa eest. Setumaa ja majatants õpetasid mind ise olema. Ja nii, et peale töö tuleb muudki teha ja ka näiteks aidauks pooleks suveks lahti jätta. Pääsukeste rõõm kestis nii suvelõpuni välja ja töörõõmu üheks osaks said käigud Setumaale oma pääsupesa juurde.

Kauksi, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Suitsupääsuke tuli lahtise uksega aita elama ?

V: Jaa, lugu tõene, Ta tegi seda.

Ja seda juhtub väga sageli kui inimene vajaliku ukse lahti jätab.

Nr. 656. Sagadi kurjad luiged.

Paljulaheline maa on ka paljude luikede maa. Nii rääkis see maa mulle ja mina seda merehõngulist juttu oma inimrühmadele. Sagadi mõisa taga tiigil olid nad ka ühe paarina ja sugugi mitte head ja sõbralikud. Need kaks kühmnokk-luike seal vahel suisa ründasid inimesi ja keegi peale giidi ei osanud vastust anda, et miks nad seda täpselt teevad. Giidijutt, mis asja alati selgitas, sai mul valmis järgmine: väike tiik on kahele suurele luigele liiga väikene ja stressis luik teeb seda, et lähebki kurjaks ja tigedaks. Muidu suure avara merega ja avarate lahesoppidega harjunud suur valge uhke lind keerab peast pisut ära kui ruumi vähem on ja inimeste peale tullakse esimesena oma viha välja valama. Ja seda teevadki pea kõik väikeste tiikide luiged, sest nad suurest merest ja vabadusest ilma on jäetud. Giidijutt, mis giidi niiöelda päästab, sai ka Sagadis alati rära räägitud ja kõik jäid alati minuga rahule. Avara mere luiged ei ole kunagi nii kurjad ja kinnitasid ühe giidi tarkust, mida ma põhjarannikul just kogumas olin käinud.

Sagadi, 1995-2003.

K: Miks on Sagadi Luiged nii kurjad ?

V: Sest territoorium nii väikene on ja palju inimsaginat samuti.

Jaa, neile ei meeldi vabadusekaotus ja paljud inimhulgad samuti mitte.

Nr. 657. Katuserekordi lugu.

Omapärane sügis jättis mind üksinda. Ei sadanud omapärast lund ega midagi. Vaid majakatus tuli ära vahetada, sest nii sai otsustatud ja nii sai ka tehtud. Tõrvapapi all olid sindlid, aastaid, inimesi ja aegu näinud. Neid ma enam katusel näha ei soovinud, sest nad ei pidanud enam vihmavett ja tilkus majas ja sugugi mitte märtsikuiselt. Kusagil seal, kus algas elu omapäraseim pingutus oli mind ennast peidus. Seda, kes kõik eesmärgid saavutab ja majakatust polnud ma varem ju löönud. Nii arutlesin kahte redelit kokku naelutades või kahanevat naelahunnikut vaadates. Mees, kes pilpaid kisub ja tõrvapappi katuselt alla loobib, oli mulle endalegi üllatuseks. Ometi ma olin seda kümme päeva ja kümne päevaga ei ole keegi veel üksinda uue majakatusega maha saanud. Palgihunnikust said tugipuud alla tehtud ja jälle kõik ikka üksinda. Järgmise päeva lumi katusel oli suur üllatus. Õigel ajal lõpetatud majakatus oli valge ja nagises ka pisut justkui ärkaks temagi. Majakatuse vahetamise maailmarekordi ma võtsingi sealt kaugelt kaasa. Ehk oli see peale tilkuva katuse see, mis mind üles ronima pani ja ülevalt paistabki alati kogu maailm alati väiksem ja sina selle võrra suurem. Nii saigi see lugu vastuseks sellele, et miks maja juurde käima hakati ja miks uus majakatus sündis. Ju siis oli vaja midagi suurt, mis suurem kui mina ise ja katuserekord tegigi mind majast ja külast suuremaks ja ülevalt tunduski kõik suurem olevat kui maa pealt. Nii arutlesin üksinda ühes sügises ja suur on ka seal ja niimoodi hea olla.

Kauksi, 1996.

K: Mitme päevaga vahetas Marek ära majakatuse ?

V: Kümne päevaga.

Ilmselt siis ongi tegu omamoodi katuserekordiga.

Nr. 658. Kurvad lood.

Reinujutustus kauge sugulase Rein Reitli suu läbi sai minu jaoks üks keskmise pikkusega lugu. Seal oli relvajutte ja jahijutte ja nalja oli neis harva peidus. Ju siis oli mees tõsise saatusega ja ju siis see tegi meest ennastki tõsiseks. Lugudega ta mind alati kostitas ja hea oli seegi, et ta seda tegi. Rein rääkis ka kurjad metsalood alati sirgeks ja ta tegi seda alati sõnaosavasti. Ja selle kinnituseks üks karulugu Põlvamaa metsadest. Noor isakaru, kes lõikuskuust alates omapäi eluradasid käima hakkab, murti vana isakaru poolt. Maha jäid tumedad karukarvad ja muudki, kuid kahe karu asemel jäi vaid üks isakaru metsa kõndima. Ja nii pidigi sageli olema meie metsades... Rein oli hea jutustaja. Ja kurja loo juures oskas ta alati hea näoga lugu ka lõpetada. Ja nii sai minustki maast-madalast selline lugude kirjapanija, kes kurjavõitu metsalood lahti kirjutas nii, et nad ikka lugejale meeldisid. Reinuvader teadis seda ja ei tulnud mitte kunagi ilma loota mulle külla.

Põlva, 1982-1994.

K: Kas vana isakaru murrab noori karusid ?

V: Jaa, murrab küll.

Ja nii kui selleks võimalus antakse.

Nr. 659. Linnuühingu president.

Üks president sündis siia ilma 1990 aasta lehekuus. Ju siis tal polnud koolitükkide ja muu kõrvalt midagi muud teha kui president olla ehk Virumaa Linnuühingut juhtida. See omamoodi koormake, mis ta õlule endale oli võtnud, polnud just raske kanda. Tuli teha seda, teist ja kolmandat ning nii saidki Virumaised linnud paremini uuritud ja kaitstud. Ilma presidendita poleks olnud seda väikest organisatsiooni. Ja ilma presidendita ei oleks ühteteist ka saavutatud. Tagantjärele võiks küsida, et kes see mees siis oli ? See oli üks pisut pikemat kasvu meeshing, kes minu nime ja nägu kandis.

1990-1995.

K: Kas Virumaa Linnuühing ikka oli tegelikult olemas ?

V: Jaa, oli küll.

Ja tegutses edukalt viis aastat.

Nr. 660. Mida tegi ?

Väike Virumaa linnuühing elas viis aastat. Väike aeg oli see küll, et suureks saada, aga ometi see juhtus ikkagi ja märgid maha saime ka. Et Vandu küla hallhaigrud kaitse alla said viidud, see oligi esimene vapper samm meil üldse. Et Letipea ja Toolse maanurgad Kunda sadama küüsist päästetud said, seda ei tahtnud vaid meie ise, vaid ka kogu Eesti rahvas samuti. Et tehti ka Virumaa linnuatlast ja selle põhjal kirjutati Virumaa koguteosesse pikem artikkel Virumaa linnustikust, see sai ka nüüd teatavaks tehtud. Viis aastat elamiseks ja vaprateks tegudeks võib ka olla piisav aeg, et midagi korda saata. Ja ühteteist korda saadetigi ja mitte niisama meelelahutuseks. Kindlasti oli seal ka üks suur süda kogu arengu keskmeks ja kindlasti see mees ei soovinud nüüd ennast siinkohal kiitmata jätta sellest kõigest, mida lehekuust aastast 1990 kuni lõikuskuuni 1995 korda ühteteist saadeti.

Viitna, 1990-1995.

K: Mida tegi Virumaa Linnuühing ?

V: Kõike seda, mis loos kirjas on.

Tegelikult natuke rohkemgi.

Nr. 661. Punaste tammede otsijalt.

Punased tammed, mis kunagi minu sõpradeks said, ei lasknudki mind enam hiljem lahti. Kogusin neid oma suurde hinge ja see ei saanudki neid kunagi otsast-otsani täis. Ikka jäi ruumi üle ja ikka otsisin tammede näol lisa suurele sõprusele. Et sõprus otsa ei lõppeks ja et hing muud täis ei saaks kui ikka oma kallist lemmikpuud. Punase tamme otsija sündis siia ilma ammustel aegadel, siis kui Neeruti mägesid väisama hakkasin. Suur otsija sündis siia ilma siis kui 2007 aasta varakevadel alustasin samanimelise kampaaniaga. Et inimesed üle Eesti saadaksid veel teateid punaste tammede kohta. Nii teated hakkasidki tulema ja kogunesid mulle postkasti. Kui teated ja tammed kokku kogusin, sain teada, et neid sügisel värvikirevaid tammesid kasvab kodumaal pisut rohkem kui 2000 tükki. Tark tammeotsija olen nüüd ka tagantjärele. Sest sain kampaanialt seda, mida tahtsin. Tagantjärele tarkus ütleb siis mida ? Et oma lemmikpuid tasub otsida nii ise kui ka teiste inimeste abil. Ja seda mõlemat ma tegingi, nii varases nooruses kui natuke enne keskiga.

1979-2014.

K: Kui mitu Punast Tamme on Eestimaal ?

V: Ca. 2000 tükki ja tervet.

Ja tegelikult tuleb neid ju kogu aeg juurdegi.

Nr. 662. Ja mindi metsa.

Eelmise sajandi kaheksakümnekaheksas aasta on läinud paljuga Eesti ajalukku. Ärkas üks väike rahvas ja tahtis jälle ise olema hakata. Mis vabadusihaga kõik kaasas käis, seda me paljutki teame. Et noored kunsti ja kultuuri inimesed läksid ka maale metsavahtideks, sellest me paljut ei tea. Mindi sinna ja tänna ning vahel päris kolgastessegi. Kaua muidugi ei oldud, tuldi varsti linnakodudesse tagasi, sest metsas elamiseks on mõistust vaja ja kui seda kohe omast peast võtta ei ole, siis tuleb tema ise ehk mõistus ise ruttu koju ehk pähe tagasi. Kõrvemaa rajale Nõmmojale läksid ka Merle ja Argo Kollom, esimene muusik ja teine kunstijünger ning juba esimesel sügisel sündis metsavahipaaril metsavahilaps Manuela. Nii võiksid oma jutujoru ajada sajad kunagised isehakanud metsavahipered. Miks mindi ja miks ruttu ära tuldi, sellest võiks rääkida nende asemel elu, kuid siinkohal jätan selle tegemata. Ma tahtsin lihtsalt öelda, et enne metsaminekut kontrollige alati, kas teil ikka vajalikul hulgal mõistust peas on või mitte.

Nõmmoja, 1988-1993.

K: Millal läksid noored inimesed maale Metsavahtideks ?

V: Eelmise sajandi kaheksakümnendatel aastatel.

Ja läksidki paljud kunstnikud ja kultuuritegelasedki.

Nr. 663. Mitu laevaehitusplatsi ?

Meie väikesel kodumaal on palju merd ja pikka rannajoont. Ime siis, et seal ka purjelaevu ehitati kunagi ja seda väga paljudes paikades. Üks talvine mõte hakkas kord mul veerema, et kui tähistaks kõik need muistsed laevaehituspaigad asjakohaste mälestusmärkidega. Mõte, mis lumepallina talves kevade poole veerema hakkas, oli hea ja enne kui tegude kallale asuda, tuli vanade laevaehituspaikade koguarv välja selgitada. Veerev lumepall, kes ma oma ideega olin, läks suurde Meremuuseumi ja kohtus seal selle suure direktoriga. Ja see tegus mees lubaski väärt ja targa numbri välja selgitada minu jaoks. Aastapäevad võttis ta endale aega ja aasta pärast olin tal jälle ukse taga. Ja numbri ma sain, selleks numbriks oli ca. 60. Õnnelik olin ma saadud numbri üle ja õnnelik oli direktorist mees Urmas Dresen ning õnnelik võib olla üks väikene maa, kus nii paljudes mereäärsetes kohtades muistseid purjelaevu kord ehitatud on.

Tallinn, 2011.

K: Kui palju on ligikaudu Eesti randades laevaehituspaiku ?

V: Ca. 60.

Jahh ja seda on päris palju ju kokku.

Nr. 664. Tee ääres.

Rattamees, jalamees või automees pole sageli üksinda oma teega. Maanteede ääres askeldavad sageli nii hakid, hallvaresed kui ka künnivaresed, vahel muudki linnud ja teevad kõigile selgeks, et nad sealt kindlasti midagi leiavad, noka vahele näiteks. Need kolm juba mainitud linnuliiki ongi meie maanteekülaliste esinumbrid ja neid võib teekülalistena sageli näha. Lind, kes lähenevat autot või inimest eriti ei pelga, on neis kõigis kolmes ka kohe kindlasti peidus ja vahel saab see sulelisel ka saatuslikuks kui auto oma musta tööd teeb ja lind stardiga hiljaks jääb ja suleline surmava löögi saab. Maanteekolajad ja rattamehed siis pajatavad autojuhtide eest nendest linnudraamadest ja need viimased ei lõppe vist kunagi otsa, sest inimene tahab ikka loodusest tugevam olla. Maanteel see tal ka õnnestub.

1979...

K: Mis linde kohtab teede servades kõige enam ?

V: Need ongi Varesed ja Hakid, harvem väiksemad sulelised.

Ju siis leiavad Nad endale midagi söödavat sealt.

Nr. 665. Neeruti päev.

Üks mees, kes mind varrukast haaras, oli kord Kadrina keskkooli tööõpetuse õpetaja Karl Meos. Mees ,kes laste loovusest alati lugu on pidanud. Tema jutud linnupesakastidest ja nende ülessepanekust vabas looduses, ei olnud leidnud veel õiget kuulajat ja nii ta kord mind varrukast haaras. Ja kahest mehest sündiski Neeruti päeva idee. Idee ise oli lihtne ja sisukas, lapsed tegid endale tundides personaalsed linnupesakastid ja igaüks sai aidata metsas ehk mägedes kaasa oma isikliku pesakasti ülessepanekul. Nii sündis lehekuus 2010 aastal ilma esimene Neeruti päev ehk Neeruti päev nr.1 . Ja nii igal aastal lehekuus viib väike vallabuss lapsed ülesse eemale mägedesse omaenda pesakaste

puusse panema. Neeruti päeva viib läbi üks linnumees. Kelle nägu see linnumees on, seda võite kõik vaid ühe korra ära arvata.

Neeruti, 2010-...

K: Kes on Neeruti Päeva liidrid ?

V: Karl Meos ja Marek Vahula.

Ja, kahe mehe ideest sündis ja kaks meest ongi eesotsas.

Nr. 666. Ronga murdja.

Mees, kes Pärispea poolsaart hästi tundis, oli Kasispea rannamees Erik Sandström. Kui vaja, viis ta mind vajalikku kohta poolsaare südames ja kui vaja, siis tõi ta mind alati sealt õigeks kellaajaks Sandströmite peretuppa tagasi. Kord suvekeskmes läksime niisama käima peale. Sinna, kus harva käiakse ja ehk sageli ära eksitakse. Männiladvast lendu läinud kassikakk sai meie ühiseks päeva naelaks ja ühiselt arvasime, et nüüd võiks otsa rannaküla poole tagasi keerata. Ometi arvas saatus teisiti ja männi alt leitud rongajäänused olid need, mis endast kõnetasid. Suur kakk oli just ronga murdmisega maha saanud ja ise siis nautis puuladvas oma värsket suutäit. Kaks meest, kes me olime, jäime hetkeks puu all tõsiseks ja ju siis oli põhjust sellekski. Tagasiteel mõlemad mehed vaikisid. Sest ronka leinasime rohkem või vähem mõlemad taga ja üksteisest saime aru niikuinii, seda ilma sõnadetagi. Rääkida kahel mehel polnudki pikalt vaja ja vaikselt jõudsime tagasi rannakülla. Lugu kirja pannes vaikisin ma veel ka köögilauas ja keegi ei teadnud vaikuse põhjust. Selleks põhjuseks oli üks matkapäev, kus murtud must lind kurbuse hinge tõi.

Pärispea poolsaar, 1999.

K: Kas Kassikakk murrab suurt Ronka ?

V: Jaa, murrab küll.

Saab Rongast jagu ja kui ikka võimalik, siis sööb ära samuti.

Nr. 667. Patermäe igatsus.

Üks 25. märtsipäev, seda aasta 1984 kevades tõi Neerutimaa Patermäe minu silmapiirile. Ta paistis koduaknast ja eemalt ning pulmitav viupaar seal kinkis mulle oma uue maailma. Unistuseks jäi ta mulle ka siis kui pidin kooli minema ja energiarikas paik nii silmapiirilt kadus. Siis jäigi järele vaid unistus ja mina ning tundus, et miskit ei suuda mind aidata, et ilma temata olema pean. Kadrina keskkooli uue kolmekordse juurde-ehituse valmimisel selgus uus tõsiasi. Ülevalt kolmanda korruse aknast kaugel keset lumist maastikku paistis Patermäe põhjanõlv. Viimane justkui vaatas vaid mulle vastu ja kaugelt eemalt ta seda tegigi. Pedagoog, kes klassis tahvli ees omi jutte ajas, pani mind hoopis pead kõrvale keerama ja seda ma pikkade hetkede kaupa tegingi. Eemalt tõusev mäeviirg oli huvitavam kui õpetaja jutt ja seda viimast mul polnudki vaja kuulata, sest sain kõigest aru ka ise ilma pedagoogitagi. Ja nii vaatasin igatsevalt ja vaikides oma mäge ja mitte õpetaja poole. Mägi kinkis mulle Eesti vanima viupesa ja suure selle pesa loo. Ja tagantjärele targaks saades siis oligi nii parem, sest targutav õpetaja mulle suurt lugu ju ei kinkinud. Seda tegi mäeviirg ja viupesa oma pikeneva looga ning mul oli juba siis tarkust küllaga, et eemalt oma tegeliku loo poole vaadata.

Kadrina, 1984-1990.

K: Millest unistas Marek koolitunnis ?

V: Unistas ikka oma Patermäest.

Jaa, ja seda sai teha ka kooliaknast välja vaadateski.

Nr. 668. Hauka kuulaja.

Kuulamise tõppe nakatusin kord ühe metsavahi hoovi peal. Kustkohast ma kuulamise pisiku külge sain, sellest vestab alljärgnev lookene. Talvelõpp, mis märtsilast ehk mind alati sünnitab on sageli vaiksete varahommikute maailm. Harva kui keegi seal vaikust peletab ja ometi on selleks vahetevahel haukahüüd ehk kanakulli vali hääl. Pesa lähedal ta talvelõpul juba viibib ja just varahommikuti annab ta sellest ka ümbruskonnale valjult märku. Esimese haukakisa kuulasin ära Neeruti mägedes üheteistkümne aastaselt. Pesa ise jäi küll siis leidmata veel, kuid nii olingi esimest korda kellegi kuulaja rollis. Haugas hüüdis varajases kevades ja mida ta täpselt öelda soovis, sellest ma püüdsingi aru saada. Nad rääkisid kahekesi omi haukajutte ja ju ma siis arvasin, et kõigest aru saan. Kui hiljem metsavaht Tompsit nautima asusin, tulid varasemad haukakäigud nagu ise meelde ja eks nende jälgedes ma metsavahikordoni hoovile üldse jõudsingi. Tegema seda, mida just soovisin ehk nautima metsavahipaari kevadet ja jutustavat suud. Sellega ei saanud suur kuulaja minus otsa. Kuulasin veel viupaare ja öökullihuikeid, kuid kunagised käigud esimese haukapere pulma olid need õppetunnid, kus heaks kuulajaks kord sündisin.

Neeruti, 1983-1993.

K: Keda kuulas Marek nooruses kõige rohkem ?

V: Neeruti Metsavahti.

Jaa, kuulasin teda ju ligikaudu veerand sajandit.

Nr. 669. Liikuv kassikakk.

Öökull, kes kevadet taga igatseb, huikab talvelõppudes. Meie suurim huikaja-kassikakk, teeb seda ka ja ikka ühel puul või puuoksal istudes. Harva kui ta sealjuures end paigalt liigutab, kuigi hingelt ta ju üks paigalpüsimatu hing on. Kui veri väga vemmeldab ja pruuti veel leitud ei ole, siis ei püsi ka see suur lind hüüdes paigal. Sedasi hüüdis ühes märtsis ka üks kassikakk ja lendas aina ühelt puuoksalt teise puu teisele oksale. Ja märtsilaps oligi nii ühe märtsiloo võrra rikkamaks saanud, sest liikuv ja armunäljane suur öökull talle selle kinkis, seda keset ühte märtsi ja enne kevadet.

Neeruti, 1993.

K: Miks liigub hüüdev Kassikakk ringi ?

V: Siis on suurem lootus pruuti leida.

Jaa, siis on reaalsem, et teda kuuldakse ja kuulatakse.

Nr. 670. Minu paekivistised.

Üllatusi täis giid sain ma olla kaheksa pikka aastat ehk hooaega. Üllatasin vahel iseennastki kui midagi uut välja nuputasin ja oma saatvat inimjõuku meeldivalt üllatasin. Esimesele rühmale Palmse lossi ette vastu minnes Ojaäärselt võtsin kaasa sealt leitud paekivistise tükikese. Ja inimrühm tegi mulle pai ja kiitis mind terase silma eest päeva lõpuni. Seda peajalgset kandsin ma endaga ühes kõik kaheksa hooaega. Ja see kivistis sai koos minuga turismiobjektiks paljudele. Nõmmeveski paepaljandil olin jälle terase silmaga ja pika käega ning püüdsin pilguga kinni kõik sealsed kivistised ja näitasin neid ka kõigile. Palmse Park-Hotelli ees paeplaatides on jälle paekivistised peidus ja minu terane pilk neid püüdmas ja siis suu rääkimas. Ja et meie paekivis suurel hulgal paekivistisi on, seda tahtsingi siinkohal öelda lugejale. Sest giidiamet kunagi otsa sai ja minu suu enam neist kellegile rääkida ei saa. Las siis vestavad sõnad ja loevad lugejad niikaua kuni nendegi pilk teravaks saab ja nad ise paestele pindadele kivistisi avastama lähevad.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Millest räägivad paekivistised ?

V: Nad räägivad paekivi tekkest.

Jaa, seda ammustel aegadel.

Nr. 671. Viimane kampsuusatamine.

Pariisi külla jõudsin kord ema sabas ja siis juba ise hiljem suuskadega üheskoos. See seitsmenda elutalve suur rõõm sai seal alati veel suuremaks kui võistkondlik Tamsalu-Neeruti maraton seal lõppes ehk finišisse jõudis. Rõõm, mis väiksena suur ja lõputa näis, sai siiski otsa kui 1987 aasta naistepäeval maraton viimast korda toimus. Televiisorirõõmuks sai mulle teine võistkondlik suusamaraton Tallinn-Keila. Ka see suusarõõm sai sama aasta talvelõpus otsa kui viimast korda toimus 22. veebruaril 1987 aastal. Ja lumerikkad talved olid ka sellega ümber saanud ja pea pool sajandit kestnud võõras aeg samuti lõppemas ehk lõpusirgel. See võõras aeg kadus ehk lõppes ja kadus ka üks tema laps ehk võistkondlik suusamaraton. Ilmas pole vist palju spordialasid, mis sündinud ja kadunud on. Üks neist oli võistkondlik suusamaraton kahe võistluse näol ja kui tema sünnilugu on raske lahti täpsemalt seletada, siis tema kadumise tagamaad said nüüd päevavalguse kätte toodud.

Neeruti, 1979-1987.

K: Miks lõppes 1987 aastaga võistkondliku suusamaratoni tava ?

V: Sest said otsa külmad ja lumised talved ning ajad hakkasid muutuma.

Mõlemad asjaolud saidki ühe spordiala lõpu põhjusteks.

Nr. 672. Granö pandud nimi.

Lahe nimi on lahedal maal. Kord ühes suvelõpus kui giidiks otsustasin hakata, tuli lahe nimi mul ise huulile ja selle laheda nime päritolust midagi täpsemalt midagi teadmata, astusin esimest korda inimrühma sekka. Inimrühm esimene oli täpne küsima ja kuulama. Ja kustkohast lahe maa oma laheda nime saanud on, sellest ei saanud üle ega ümber. Ja kui minu huulile tuli Soome professori J.G. Granö nimi, tundsin ise, et olen õigel teel oma laheda jutuga. See klindieelne looklaheline

rannikumadalik ongi just see lahe maatükk, mida otsitakse ja mille nimest paljud midagi ei aima. Ja kui ei aima, siis pole ka tarkust ja sedagi veensid mind esimesed lahedad külalised. Pärast päeva lõppu oli lahe olla. Sest laheda maa nimejutu olin osanud ära rääkida. Ja laheda nimega lahe maa ongi see paik, millele professor Granö kord nime pani. Et see jääbki suure maatüki nimeks, see ehk üllataks teda ennastki tagantjärele tänapäevalgi veel.

Lahemaa, 1995.

K: Kust pärineb nimi Lahe Maa ?

V: Ikka lahtedest endist.

Ja nimi ei ole väga vana, vaid ca. sadakond aastat vana.

Nr. 673. Kakupoegade mäng.

Kevadine laps mängis kevade ja iseendaga. Sest kevades oli mängumaa ja rohkem mängijaid ei olnudki tema jaoks silmapiiril. Sinijärve rabaservas männikust ei osanud ma endale mängukaaslast leidvat. Ometi avastasin sealt kaks juba pea täissulis händkakupoega. Üks neist oli madalal tammetüükas ja teine pisut kõrgemal kooldunud männi tüvel. Kevadine laps tegi hakatuseks mõned asjakohased kakupojapildid. Et pildid paremad välja tuleksid, sättisin kakupoega tammel ja ta lasigi seda teha. Teine kakupoeg oli pildistamiseks liiga kõrgel. Ma väristasin kooldunud männitüve ja ta lendas maapinnale. Siis asetati temagi tamme otsa nagu oleks ta kakumodelliks kui loodud. Pooltunnike kakupoegadega sai kiiresti ümber, nii nagu iga kevad saab kevadel omadega kiiresti ümber. Kaks kakulast jäidki minust isa-ema ootama. Ma lahkusin rabaservast ja ei tahtnud kakupere kevadet häirida. Ja targaks saavadki lapsed just kevadeti nii nagu seegi lugu jutustas siinkohal. Targemaks teevad neid ümbritsev loodus ja ka toredad kohtumised, kust alati oma võtta tuleb.

Neeruti, 1989.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, Marek mängis Kakupoegadega.

Kakumäng oli väga armas.

Nr. 674. Kolmas tuleb ja teeb ära.

Põdrauurija Jüri Tõnisson rääkis minuga ühe keskmise eesti mehe moodi. Mitte väga palju, aga ometi alati oli tal jutus tõetera sees. Ja kord metsas põdrakaklust nähes, oleks teda kohe vaja läinud, et tal varrukast haarata. Valgejõe ja Loobu jõe vahel on Valgejõe-Laukasoo. Mulle alati hea matkarõõmu või ka peatuste paik. Ja kord sattusingi seal mulle ootamatu põdrakakluse peale. Kaks suurte sarvedega isandat kaklesid ja eemalt piilus äbarikuke ehk väiksem pullike. Arvasin oma tarkusest, et see kolmas niisama teisi suurest uudishimust piilub. Hiljem Jürile lugu ära rääkides selgus, et olin eksinud suuresti. Jüril tulid seksikad naerusädemed silmadesse kui ta põdratõe koheselt mulle selgeks tegi. Nimelt juhtub suures põdramaailmas vahel nii, et kaks kõva sarvekandjat ühe lehma pärast kemplevad. Ja siis suure kakluse ajal ilmub välja kolmas väikseke ja võtab lehma omaks. Seksikad naerusädemed ilmusid nüüdsest ka minu silmadesse. Ja nad pole sealt senini lahkunud, sest ikka ja jälle juhtub samamoodi ka inimmaailmas.

Lahemaa, 1994.

K: Kas lugu on ikka nii ?

V: Jaa, looduses juhtub sedasi küll ja küll.

Täpselt samamoodi nagu inimeste eluski.

Nr. 675. Ronkade külaskäik.

Hernesupi lugu tuli ise päevakorrale. Sest giid, kes talvel rohkem jõude elas, olin ma ka Kauksi küla künka peal. Ja kui kapist ja rahakotist aina võtad midagi ja sinna ei pane midagi, siis saavadki nad varsti tühjaks. Nii läksingi küla peale odavate herneste järele. Hernekotike õlal, olin tagasi pealelõunal ja supitegu võiski alata. Kui kolmanda päeva lõunaks potipõhi veel ei paistnud ja sealne supike hapuks oli läinud, lennutasin selle lumehange. Ja tunnike aega hiljem olid kolm ronka lumelt herneid nokkimas. Väike hernesupi lugu oligi selle loo ainuke lugu. Ja selle talve üks väheseid linnuelamusi. Kui herned olid lumelt nokitud ja nokad lumel puhtaks pühitud, seisatusid mustas kuues linnud hetkeks ja seda tegin köögiaknal minagi. Kui suursugused linnud olid lahkunud, lahkus ka selle talve parim lugu õue pealt ja peatne märtsisula viis talve hingehoovilt.

Kauksi, 1997.

K: Kas rongad tulid õuele ?

V: Jaa, Nad harjusid minuga ja ei peljanud üldsegi.

Ja sedasi mööduski väheste külalistega mitu talve.

Nr. 676. Unine rebane.

Maja, mis paistma eemalt hakkas, oli korraga sügise moodi. Ta tuli küll mulle lähemale, kuid justnagu vastu tahtmist ta seda tegi ja teine sügis maja juures oligi nagu alanud. Selline suurte rõõmudeta ja igavust ning üksindust täis. Kui otseteel häärberi juurde üksik rebane vastu tulla sörkis, kadus hetkeks igavus kuhugi – teadmata kuhu muidugi. Rein oli vast isegi pikast suvest väsinud ja lühike samm justnagu kinnitas seda. Ja kui kohtuvad kaks üksinduse jüngrit, siis võib ju kõike oodata. Kahekesi seisatusime hetkeks ja siis keeras ta kõrvale ning kadus omi radu. Mina seisin veel minutit kolm ja sain alles siis aru, et sügis majaga üks väga üksildane on ja aru saama üksindusest hakkad alles siis kui ta sul ümberringi igal pool on või hetkeks kaob. Nii nagu tookord koos rebasega.

Kauksi, 1997.

K: Kas Rebane oli unine ?

V: Jaa, oli küll.

Seda juhtub muidugi harva, et Ta unise peaga ringi kolab.

Nr. 677. Asjalik rebane.

Kord peatusin suure pealinna külje all. Seal oli koopake ja järsk klindinõlv ning sissetallatud rada. Rada tõigi mind ööbimispaika ja nagu peagi selgus, polnudki ta sinna pelgalt vaid minu jaoks loodud.

Üks asjalik rebane tuli. Ta oli omis mõtetes ja mind polnud tema jaoks nagu olemaski. Kui Rein lõpuks mind hoomas, kadus ta eelmise sügise lehtede sahina saatel nõlvast otse alla. Ma käisin korraks nõlvani, et veenduda, kas vaderil ikka kael ja kondid terveks jäid põgenemisel, kuid ta oli läinud juba oma teed. Mure Reinu pärast näitas ise, et ma suur loomasõber olen ja kingitud rebasehetke tänuks ma tema üle muret tundma hakkasingi. Linnarebaseid on tänapäeval palju. Vaid üksikud neist on need, kes hetke endaga inimeste sekka tulles kaasa võtavad. Ja selline oli ka see kevadine uitaja, kes minuga kohtuma kord tuli.

Viimsi, 2009.

K: Kas rebane on asjalik ka keset päevast aega ?

V: Jaa, ikka on.

Eriti siis kui kõht tühjavõitu on.

Nr. 678. Pesast lahkumine.

Väikseks ronijaks olin kui ise sündinud. Ronisin varesepesa juurde või rästapesi vaatama ja sellega ei saanud ronimised sugugi mitte otsa. 1984 aasta märtsikuus leitud viupesa Patermäe põhjanõlval asus 16 meetri kõrgusel kases. Ma lubasin endale tundlikul haudeajal, et jätan siia tulemata ja pidasingi sõna kuni 1. juunil ma olingi seal üleval ning minust oli saanud korraga suur ronija. Ja siis andsin endale uue lubaduse, et tulen suure ja elu tähtsaima kase juurde alles 1. juulil. Siis kui viupojad pesas juba suured on. Nii ma endale lubasin ja pidasingi sõna. Päev enne tähtsat kuupäeva avastasin Kuresöödi nõlvalt kuusest veel ühe viupesa. Ja tärkaski suur ronija ja ma võtsin kuusetüves jõudsalt kõrgust. Kui ronija peanupp üle pesaserva küündis, läksid kaks viunoort lendu. Ja ma olin peagi all tagasi. Ja järgmisel päeval olin tuttava kasetüve küljes ülessepoole pürgimas. See eelmise päeva Kuresöödi ronimine oli kui meeldetuletus ja tahtsingi jälle suureks saada. Ja otse loomulikult läksin ma seda tegema oma suure kaseharude vahel asuva viupesa juurde. Poisikesed ei taha kunagi väikseks jääda. Ja seda tõdesin ma just kaheteistkümnendas eluaastas mitu korda, kahe viupesa juurde üles ronides.

Neeruti, 1984.

K: Kas vipojad põgenevad pesast kui inimene ülesse ronib ?

V: Suuremad küll, kes juba arvavad, et lennata oskavad.

Väiksemad siiski mitte, aga lennuvõimestumiseelsed küll.

Nr. 679. Viupoegade mäng.

Tõttasin kord läbi küla ja ei vaadanud kordagi kummagile poole teed ehk küla poole. Eemal kahe küla rajal ootas viupesa kuuses ja heinamaaserv. Otsisin väsima hakkavast suvest midagi erilist ja ei saanudki petta. Kuusest viupesast läksid noored viulapsed lendu ja vanalinnud said pahaseks minu peale. Kui tühja pesa ülalt võrast leidsin, jätsin selle sinnasamasse ja olin hoopis heinamaal, mis kui mängumaaks loodud. Viunoored olidki lagedal ja ma sain nad mõlemad kätte. Kumbki neist sai kärpapuule sätitud ja sinna nad vanalinde ootama jäidki minust. Viupoegade mäng kestis kõigest pool tunnikest. Ja sinna aasale üks suvehetk jäigi. Mälestuseks võtsin kaasa vanalindude hoiatavad hüüded

ja kahe viunooruki küsivad pilgud. Et miks nad nii kodunt pidid lahkuma ja miks nad heinamaalt üles korjati. Poisike tahtis head ja tegi alustuseks hoopis halba. Ja siis tahtis ta jälle head ja panigi viunoored maast kõrgemale kärpapuudele. Et ei tuleks rebane ning noori õnneks ei võtaks. Nii mõtles toona minu poisipea ja poisikeste mõtted on ju alati nii ja naasugused.

Uduküla, 1986.

K: Kas poiss tegi õieti kui ronis ülesse pesa juurde ?

V: Ei teinud.

Ta oleks pidanud seda mitte tegema.

Nr. 680. Kuri ema.

Kevaded on mind alati kolama pannud. Miks ja kuidas nad seda teevad, sellest võiks pikalt rääkida, ometi on see alati nii olnud ja jääbki. Naaberküla piiril ehk rajal teadsin ühte hiireviu pesa kuuses. Kevad viis mind sinnagi kolama ja vastu tuli ärevil viuema ise. Juba eemalt, siis kui pesa veel kaugel. Nii ma temaga tuttavaks saingi. Pisut kähedal häälel tuletas ta ennast mulle meelde ja ometi läksin ma sinna aina uuesti. Kui märtsilõpu tutvusest sai kuu aega mööda, olin ma jälle seal sama tee peal ja jälle tuli viuema kurjalt hüüdes mulle vastu. Nii sai märtsist ühe maanurga kevad ja suvigi. Suve teises pooles käisin taas tuttavat rada mõõtmas ja kuigi siis oli pesitsusaeg juba möödas, siis viuema ikka kurjustas minuga. Uus kevad tõi sama raja peal uue märtsi minu ellu. Sest jälle oli käheda häälega viuema mulle vastu tulemas. Ja kevad, mis ennast ise meelde tuletab, pole sugugi halvem kui see, mis ise üles on otsitud. Nii kordusid ka teisel kevadel ja suvel minu käigud ja viuema oli alati valjuhäälselt mul vastas. Kordumatu kevad on hea. Ja kordumatuks tegi üks kordumatu viuema minu kaks järjestikust kevadet. Ometi poleks kumbagi kevadet minu elus olnud kui ma ise nende juurde poleks teed otsinud.

Uduküla, 1985 ja 1986.

K: Kas üks Viuema on oma pesa lähistel kuri inimese peale ?

V: Enamasti ikka läheb kurjaks küll.

Eriti siis kui inimene otse pesa juurde läheb või pesale liiga lähedale satub.

Nr. 681. Karstijärvede leidmine.

Suur mees otsis mitut kevadet taga. Kohe mitut leidmata, olin ma ikka otsija rollis ja paljukäinud mehena tahtsin veelgi rohkem näha ja kuulda ja seda ka taasleitud kodumaastikel. Jürikuu leitud hommikud tegid rõõmu ja ometi oli seal nendes midagi nagu leidmata. Tolle aasta jürikuu eelviimasel päeval meelitas mind suure Kadrina-Assamalla maantee pealt ära üks laineline metsatee. Ta kulges ja kulges sirgelt ja omasoodu ja peale vana metsavahimaja tõusis mäkke oosi peale. Puude vahelt paistev veepeegel oligi selle metsa esimene leitud karstijärv. Ja siis veel teine ja kolmas ning veel mitu tükki. Kodus kaarditükilt leidsin järvede nimed ja sain teada, et olin käinud Porkuni maastikukaitsealal ja leidnud Võhmetu-Lemküla karstijärvistu. Järved, mis kaovad ja minu jaoks alles nüüd esimest korda silmarõõmuks said. Natuke piinlik oli suurel mehel iseenda ees, et alles nüüd karstijärved leitud said. Alles nüüd kui kahekümneseitsmes kevad mind otsima pani seda kõike, mis

seni veel leidmata oli jäänud. Ja õnnelik uue lapsepõlve üle võid olla ka meheeas. Just seda mulle hommik leitud karstijärvedega õpetaski.

Võhmetu-Lemküla, 1999.

K: Kuidas leidis Marek karstijärved ?

V: Hommikuse järvedest tõusva udu järgi.

Mets paistis ka läbi ja nii ma karstijärved leidsingi.

Nr. 682. Karstijärvede luiged.

Üks eksirännak suves ei tahtnud veel lõppeda. Seal oli armupalavikku ühe tüdruku ja naise järele ning midagi just selles ajas kui kevadest kevad saama ja sündima hakkab. Ülevaadatud tosinkond karstijärve olid kõik seal, kus varemgi ja ometi otsisin ma edasi. Ja eemal teistest üks üksildane järvesilmake oli see, mis õnne majja tõi just sellel päeval. Viis laululuike olid seal ja just seal tõdesin, et otsida tuleb niikaua kuni leiad ehk minna tuleb oma teel ja teedel alati lõpuni. Ja seda ma ühel Eesti ainulaadseimal karstimaal ka tegingi. Metsavahetee, mis lõppes, jättis mind korraks seisma ja seal tõdesin, et ka ilma teeta võid kuhugi välja jõuda. Tookord jõudsin ma just selle karstijärve äärde, mis teistest eemal ja endas luigesaladust hoidis. Ja ülesleitud saladused on alati paremad kui need, mis teiste eest peidus on. Veel tõdesin ma sellel matkal ühte ja teist, kuid leitud luigejärv oli teinud oma ja õnnelik olla võid ka paksu metsa sees. Seal, kus õnn peidus on.

Võhmetu-Lemküla, 2001.

K: Kas luiged peatuvad karstijärvedel ?

V: Vahel harva.

Seal pole eriti palju süüa võtta ja sellepärast siis harva.

Nr. 683. Sureb augustikimalane.

Herilaseviu uurija leiab oma pisarad augustikuises suvelõpus. Kord Jõgevamaal metsas tee pealt sureva kimalase leides, peatusin pooltunniks ja lasin pisaratel voolata. Surev kimalane, ükstapuha, kus ta siis on, tähendabki seda, et tema suurim vaenlane – herilaseviu hakkab otsi kokku tõmbama ja pikale rännuteele pilku heitma. Nii toob lõikuskuu teine pool pisarad minu silma, sest just sel ajal palju otsi andvaid kimalasi kõikjalt leida võib. Mees, kes nutab, on metsateel. Kimalane, kes sureb, on ka vahel metsateel. Ja pooltunnike sureva kimalase juures tegi mulle ise selgeks, et ka mehed nutavad. Nad nutavad ka siis kui kõike ei saa, mida nad tahavad ja ka siis kui midagi lõppema hakkab, üks põhjamaine suvi näiteks. Ja pisaraid, mida eluteel kõikjalt leida võib, võib leida ka üksildaselt metsateelt. Edasi minnes kuivatas suvelõpu tuul minu pisarad ja teekäänak tõi uue sammuderütmi minu jalgadesse. Sest kaua sa ikka nutad kui meheks tahad jääda.

Painküla, 2000.

K: Milla sureb augustikimalane ? 1. Augusti alguses. 2. Augusti keskpaigas. 3. Augusti lõpus.

V: Enamus neist surevad augusti keskel.

Ja august ongi Kimalaste jaoks suremise kuu.

Nr. 684. Rätsu sööja.

Minu märtsilind hiireviu, kes hiiri põhiliselt taga ajab ja sööb, sai kord suure vägitükiga hakkama. Nimelt murdis maha kõrvukrätsu ehk öökulli, kes temast eriti palju väiksem ei olegi. Nii kõnetasid Patermäe viupesas rätsu suled, kondid ja muud maised jäänused. Ja alla ronides, olin natuke õnnelik ja natuke mitte. Õnn tuli siis ise minu juurde, et haruldase viusöögi olin avastanud. Õnnetu rätsu lõpp tõi ka kurbusehetki südamesse ja mäenõlva juurest ära minnes tõdesin, et õnne alati hinge toonud mäenõlv viupesaga seekord natuke teistmooidi oli. Selline kurva tõdemuse paik, et looduses hea ja kuri omavahel ikka võitlevad ja vahel on ühe õnn teise õnnetus. Õhtul lugu kirja pannes poetasin pisara kadunud rätsu auks ja tõdesin jälle, et loodus tühja kohta ei salli ning kurb looduse lugu on ka lugu kui säärane, kus viu kord öökullist jagu sai.

Neeruti, 1990.

K: Kas Viu saab Rätsust jagu looduses ?

V: Jaa, saab küll.

Vahel harva kui seda juhtub, aga vahel ikkagi.

Nr. 685. Kuresöödi kurbus.

Kuresöödi oosi alguses on vana ammune metsavahimaja. See, kus üks sealne habemik mind ükskord enda kõrvale istuma ja kuulatama pani. Oos, mis lääne suunas kulgeb, peitis enda teises otsas ka kahte viupesa kuuskedes. Ja lehekuu lõpp kui on viupoegade koorumise aeg, olingi ma pesa poole ronimas... Pesast pisut allapoole okstes oli viupoeg, surnud ja elutu ning ilma peata. Ja pesas veel teinegi samasugune laip. Nugis oli külas käinud ja viupojad õnneks võtnud. Tagasiteel tõdesin, et Kuresöödi kui üks hea jutustuse paik on ka kurbi hetki vahel täis ja see oligi esimene kurb lugu kui säärane. Hea ja halb käivad käsikäes. Nad teevad seda igal pool nii elus kui looduses kui ka maailma parima ja jutustavaima oosi – Kuresöödi oosi peal.

Neeruti, 1987.

K: Kas Nugis käib Viupesast matti võtmas ?

V: Jaa, käib küll.

Aga siiski haruharva.

Nr. 686. Veel üks juga.

Kaks lahedat meest avastasid lahedat maad. Kahekesi olime sageli koos ja kahekesi väisasime ka kord metsade rüppes voolavat Mustoja. Sirkel, kes juba anne mind siin maal ringi tõmbas, rääkis salapärase näoga salajuttu. Et siin metsas veel üks juga peidus on. Ja kui kaks meest väikse joakese orunõlval üles leidsid, oligi sõprus nende vahel saanud uue kuue. Lahemaa jugadest räägivad giidid, kohalikud ja ka arvukad teatmeteosed. Nimeta salajoast rääkis mulle kord Virko Sirkel ja rohkem pole ma elus ühtegi salajuga rohkem leidnud. Jäi üks ja ainuke ning see on ka päris suur asi kui muud midagi sügises leida ei ole.

Mustoja, 1992.

K: Kas Mustojal on oma väikene juga ?

V: Jaa, üksainuke on küll.

Ja see on veel üks Lahemaa jugadest.

Nr. 687. Hiirejaht.

Koolivaheaja igavus tegi minuga paljutki. Mida kõike korda saatsin, sellest võiks valmis kirjutada valmis igavuse peletamise raamatu. Kui õue peale ilmus tädipoeg Tarmo Välba, oli igavust juba natuke vähem hinges. Vastvalminud autogaraažis seisis keevitusagregaat ja seal olid hiired endid sisse seadnud. Nii valmis kahe mehe sõjaplaan ja selle plaani järgi kuulutati hiirejaht alanuks. Agregaati liigutades vupsas sealt välja ehtne esimene hiir. Ta jooksis mööda seinaäärt kuni ring hakkas täis saama ja prussiga liigutades leidis ta oma maise lõpu selle all. Leidlikud poisid kordasid kõike kaheksa korda, kuni rohkem ehk üheksandat hiirt agregaadist ei lisandunud. Parimad igavuse peletajad on alati poisid ise. Kui üksi sellega hakkama ei saa, siis tuleb keegi sulle appi ja kaks meest peletavad igavust juba kahe mehe moodi. Nii nagu meie kahekesi seda tegime keset talvevaheaega.

Neeruti, 1982.

K: Kas hiirejaht leidis ikka aset ?

V: Jaa, leidis küll.

Igavusega tuleb alati midagi peale hakata, kasvõi näiteks lolluseid teha. Peaasi, et igav ei oleks.

Nr 688. Küla paugutajad.

Üks ülikonna ja lipsuga pankurihärra Meelis Annus kõnnib Eestimaal ringi. Et ta kunagine klassivend mulle on, sellest ehk mõned vanad semud räägivad, aga et me kõvad püssipaugutajad olime, sellest vaikivad kõik. Poisikeste püssimaania võib korda saata paljutki. Maal elades olime pärit naaberküladest mõlemad ja mõnekilomeetrine vahemaa meid ei takistanud. Mõlemad olime koolis hea peaga ja õhtupoolikuti seega vabad mehed mõlemad. Ja siis toodigi püssid välja ja paugutades läks suur igavus kui meie eest jooksu ja peitu. Püssidega me lolluseid ei teinud, sest olime selleks liiga targad. Aga et püssidega saab igavust eemale peletada, see sai meile ruttu selgeks ja meiesuguseid polnud vaja pikalt õpetada. Õhtupoolikud püsside saatel olid viljarikkad. Maailma sündisid kaks tarka meest, kes küll muidu pea, et ilma ühiste huvideta, kuid üheskoos relva-armastust täis. See, mis meid kord kokku viis ja mis meid kord suuremaks tegi.

Neeruti-Uduküla, 1980-1982.

K: Kas Marek oli väiksena kõva püssipaugutaja ?

V: Jaa oli küll.

Marek paugutas püssi küll mitu head aastat.

Nr. 689. Minu tähtsad telgid.

Kümnendaks sünnipäevaks kingiti mulle roheline telk kui selline. Ta oli rohukarva ja pisike ning seal möödus minu arvult kümnes elusuvi. Telgiarmastus lõigi lõkkele ja ei läinud kusagile enam ajas kaduma. Kaheteistkümnendas suves magasin juba kahemehe telgis ja telgiarmastus läks veelgi suuremaks. Kui elu kolmekümnes sügis saabus, olin jälle telkimas ja lugesin telgiööd kokku, ning sain neid tuhande ringis. Ja kui juubel peetud sai, siis arvasin end tähtsa mehena tundvat, kes tuhat ööd telgis kokku maganud on. Kui inimene tahab tähtis olla, ei saa seda talle keelata. Keegi ei keelanud mul kümneaastaselt telki pugeda ja tähtsaks saada. Ja hiljem ei keelanud keegi mul uusi telke osta ning veel tähtsam olla. Ja et telgis magamine suuremaks ja tähtsamaks teeb, seda kogesin niisiis juba kakskümmendviis aastat tagasi.

Neeruti, 2003.

K: Kas Marek magab tihti telgis ?

V: Jaa, eriti telk-mantlis ta teeb seda.

Ju siis ammu külgejäänud armastus kui selline.

Nr. 690. Neli Annet.

Lasketreener, laskur ja jahimees Rein Reitel kui Põlva kandi mees on minu hea ja armas sugulane. Viieaastaselt käisin tema pulmas lilli süles kandmas ja kuulsin tema mitmest Annest. Üks oli siis see, kes temaga kord paari heitis ja kes talle abikaasaks ja kolleegiks jahiseltsis sai. Teine Anne, Anne Oberg, tuli talle lasketrenni ja sirgus tema parimaks õpilaseks. Tegi juba varakult alatasa noores eas laskevõistlustel puhta töö ja seda hiljemgi täiskasvanute klassis. Ja veel üks Anne, Anne Vasarik meeldis Reinule, nii, et temast mehe järeltuleja ehk Põlva Jahiseltsi uus liider ehk pealik sai. Elu kolme Annega võis mehele olla vist meelakkumine. Mina oma hinges käisin taga otsimas just seda Reinu annet, mis temast kord hea laskuri ja siis ka hea lasketreeneri ja siis hea jahindustegelase valmis tegid. Ja ma ei saanudki ju petta, et neli annet Reinu eluteel alati saatnud on.

Põlva, 1994.

K: Mitu Annet oli Reinul ?

V: Neli tükki.

Neljas oli siis Tema enda oma, kui andeka lasketreeneri oma.

Nr. 691. Peetri vart.

Sagadi mehe Peeter Hussari hea jutt on laiemalt tuntud hea tõsiasi. Kord haaras ta mul varrukast ja rääkis, et mõisatagusel tiigil paar eksootilisi mandariinivarte peatub ja juba mitmendat päeva. Peetri jutt tundus tõepärane ja läksin sügisest ise lugu taga otsima. Tiigil teiste ja tavalisemate seas oligi kirjusuleline haruldane vardipaar. Kui asja uurima hakkasin, saingi sügisest targemaks. Nimelt olla Tallinna loomaaiast põgenenud nädalajagu päevi tagasi üks mandariinivardi paar. Kui Sagadisse Peetrile asjast rääkima läksin, siis kadus sära mehe silmadest ja suure sensiatsioonilise linnuharulduse asemel nägin mehe pettunud nägu. Iga linnumees soovib näha just haruldasi linnuliike. Nii ka see Peeter, kes siiski peale minult uudise teadasaamist ei olnud enam mitte päris see särasilmne, kes

hetk varem. Jätsin Peetri sügisesse ja alles järgmisel suvel Võsu tänavail sain näha ja tunda, et säravad silmad ja hea jutt mehe juurde tagasi pöördunud on.

Sagadi, 1991.

K: Kas Mandariinivart elab Eestimaal ?

V: Ei ela tegelikult.

Elab vaid loomaaias ja mitte looduslikult.

Nr. 692. Tarkusehammas.

Targa mehena läksin kord tarkust koguma ka Setumaa rajale, Kauksi külla. See oli sügishakul, 1995 aastal. Et ma rumalasti tegin, see sai mulle peagi selgeks ja tarkus tõi rumala mehe kodusauna elanikuks tagasi. See oli enne jõule 1998 aasta numbril. Talveharjal olingi sauniku staatuses ja alles kevad tõi targale tarkust juurde. Et igal pool ilmas ei olegi tarkust leida ja rumalusega ei maksa leppida. Lehekuu alguses hakkas ülahuule all paremal pool tuikama ja paistetama. Ja iga kevadise päevaga aina rohkem. Tee hambaarsti juurde oli targa koduse mehe tark samm ja arst ajas süstla igemesse ning skalpellinoa samuti ning kangutas sealt ühe tarkusehamba välja, mis sealt välja kasvada soovis. See valge hammas on senini kapi peal kui minu elu tarkuse ja rumaluse sümbol. Et targaks tuleb jääda ka siis kui rumalasti läinud on. Ja et ma rohkem elus rumal ei olegi olnud, siis seda kinnitabki hambake kapiriiuli peal. Rumalaid või tarku on terve maailm täis. Rumalaid ja tarku tuleb tuleb juba vähem sulle eluteel vastu. Üks selline siiski seda tegi ja mälestus temast ongi tarkusehammas kui selline.

Neeruti, 1999.

K: Millal tuli ära Mareku tarkusehammas ?

V: 27 elukevades.

Ju siis näitas see, et olengi targaks saanud.

Nr. 693. Koer lumes ehk koerapildi lugu.

Üks kevad tõi koerakutsika minu ellu. Sellise musta karva, harvade mustade valgete laikudega siin ja seal. Isast laikast ja emast hundikoerast sündinud koeralaps sai nimeks Bingo. Järgmiseks talveks oli kutsikast kasvanud suur koer, nii laika kui hundi moodi. Jõesillal lumes sündis temast elu esimene värvifoto, mis sai nimeks „Koer lumes“. Neliteist talve hiljem uurisin fotot ja hakkasin teda maha ehk järele joonistama. Ja joonistasin ja joonistasin, kuni saingi omadega valmis ja sündis koerapilt, mis sai ka nimeks – „Koer lumes“. Tegelikult olin elamas siis jälle maakodus ja talveigatsus ning koeraisu tuli seal peale. Ja nii sündiksi vana foto põhjal teinegi koerapilt ja koeraisu saigi mul rahuldatud selleks talveks. Nüüd olen kahe koerapildi üle õnnelik ja mine tea, millal järgnevatest talvedest jälle koeraisu mul peale tuleb.

Neeruti, 1986-2000.

K: Kas koerapildi lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, on küll.

Rohkem Ma ühtegi head pilti valmis polegi joonistanud kui selle ainsama.

Nr. 694. Märtsipäevitaja.

Arvult seitsmeteistkümnes kevad oli ehk elu eredaimat märtsipäikest täis. See, mille saatel kevadet nautisin kodustel maastikel ja mis mind juba jürikuu lõpuks näost šokolaadikarva oli värvinud. Otse loomulikult pidin ma ka koolimaja vahet käima ja seda ma tegin veel terve lehekuu oma pruuni näolapiga. Kevade saladused silmadest olid kõigi ära arvata ja mõistatada. Et mis nad siis tegelikult siis ka on minu hinges. Lõpuks arvati hoopis, et olen märtsivaheajal käinud lõunamaal, kusagil kaugel. Ja nii ei jäänudki mul muud üle kui kevade suur saladus välja lobiseda. Et see on kodukandi väljadelt ja metsadest leitud ning sealne päike on minu suurim sõber olnud ning näkku jumet toonud ja loonud. Saladusi täis on pea iga laps. Nii ka mina kord oma päiksesaladusega.

Kadrina, 1989.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Läksin pruuni näoga kooli küll.

Nr. 695. Käo teine hääl.

Kahekesi koos Anti Vasemägiga tahtsime kord pulli teha ja seda me tegema läksimegi. Sõudsime paadiga piki Võrtsjärve kallast ja see oligi vist see pull, mida vist sealt taga otsima läksime. Kaldapuudes oli kägu kukkumas, justkui kinnitamas, et me õieti teeme. Kukkumiste vaheaegadel tuli kukkuja kurgust hoopis isevärki hääli ja esmakordselt elus saime mõlemad nüüd targemaks, et kägu polegi vaid pelgalt kukkumise meister. Pulli läksime tegema ja taga otsima. Saatus kinkis meile harukordse võimaluse kuulda kägu, kes kukkumise vahetevahel ära unustas ja ennast teistmoodi häältemeistrina tõestas. Tagasi sadamakai poole sõudes arvasime me endid nii pulli teinud olevat kui ka targemaks saanud olevat. Ja tänu häälekale käole me olimegi mõlemat saanud. Püüdsime kägu järele teha ja tema moodi kukkuda, tema vastas meile hoopis millegi muuga ja jäi vist ise ka niimoodi endaga rahule.

Võrtsjärvel, 1994.

K: Kas Kägu ainult kukub või teeb ka muid hääli ?

V: Jaa, teeb ka muid hääli.

Peale kukkumise siis oskab muudki moodi ennast kuulatavaks teha.

Nr. 696. Äratundjad.

Talvise mõisahoone ümbruses kõndis ikka rahvast ringi. Nii külapoodi või raamatukokku ning eemalt puude vahelt paistev jõekäär oma sinikael-partidega, oligi ehk pea kogu külaelu üldse. Kui ma koolist vabanesin, siis läksin otsemaid partidele jõekääru toitu viima. Ja juba kaugelt eemalt tee pealt, enne kui kaldapealsele keerasin, olidki nad kogunemas. Part pidi olema keskmise tarkusega lind. Mitte siis

just väga rumal ja mitte ka näiteks rongamõistusega tarkur. Ometi oskasid nad mind teiste talviste kahejalgsete seast ära tunda ja seda juba kaugelt eemalt. Mis neid äratundmises aitas, oli see siis väiksest seljakotist viljakott või muu, see on mulle siiamaani saladus. Ometi tõi minu talvine askeldav mina neile alati uue elu sisse kui nad mind eemalt nägid.

Neeruti, 1980-1987.

K: Kas Pardid tulid juba eemalt Marekut nähes söödaplatsile ?

V: Jaa, Nad tegid seda.

Ju siis juba teadsid ette, et süüa saab Mareku käest.

Nr. 967. Bresti nimi.

Valge ekskursioonibuss, mis Palmse mõisa juurest mere poole teed keeras, jääb ühe Oruveski oru nõlval giidi tahtel järsku seisma. Giid palub vaadata kõigil paremale ja eemalt kõrge kalda pealt paistab helevalge paviljon – Brest nagu giidisuu teda tutvustab. Rühm, kes vaid veerand tundi tagasi oli seal ise olnud kohapeal, teeb üllatunud nägusid ja tõde ühest Brestist tuuaksegi päevavalgele. Kauni nime olevat Palmse kunagine mõisnik toonud Brestague linnast ja nii ta siin orunõlvale sattuski. Buss sõitis edasi mere poole ja giid natuke aega vaikis nüüd. Ja inimrühm mõnules suurest üllatusest, mis Euroopast siia toodud. Giidid kui üllatustemeistrid löövad alati läbi ja mind aitas sealjuures sadu kordi üks valge paviljon kõrgel kaldapealsel.

Oruveski, 1995-2003.

K: Kus asub Eestimaine Brest ?

V: Asub Palmse mõisa pargi taga.

Ja rohkem neid Eestimaal ei olegi.

Nr. 698. Kurele.

Oma maja juures rahmeldasin ma mitu aastat. Algul tundus, et isu ei saagi tööst ja majamängust kunagi otsa. Ometi vähehaaval rauges sahmerdamise ind ja kuigi kõik vajalik sai valmis, ei tahtnud ma veel seal lõpetada. Ja üks sügisene päev tõigi uue mõtte mulle pähe. Seda justkui elektripostist varisenud tookekurepesa asemele. Seekordne tegu oli juba minu kui linnumehe moodi. Kuusehekist allesjäänud kuusel lõigati latv ja okstest tehti uus kurepesa. Sügisene tegu jäi minu jaoks sealse külaelu viimaseks. Ometi oli ta juba minu moodi rohkem kui ülejäänud kolme aasta sealsed kõik kokku. Ja nii ma sahmerdasin ja kui uus kurepesa valmis sai, tundus juba siis, et olen õigete tegude maailma tagasi pöördumas ning ometi olin ma ju löönud siin kolm aastat majatantsu ja laulnud õuelaulu. Mõistus tuleb ikka inimesele ise külla. Nii tegi ta ka minuga, sest rohkem küllatulejaid seal kaugel nagu polnudki.

Kauksi, 1998.

K: Kas Marek tegi Toonekurepesa ?

V: Jaa, tegi küll.

Linnumees oli Marek ka kaugel Kauksi küla peal.

Nr. 699. Merekakk.

Koduse nimega kodukakk ongi parkide või kodulähedaste metsade elanik. Nimi, mis pealtnäha ei peta ja oma õiget nimekandjat kaunistab. Mere äärde, arvatakse, tal asja ei ole, ometi tõestas Kasispea mees Erik Sanström hoopis vastupidist. Kõverikus mustas lepas oli suur auk sees ja seal oligi kakukodu. Mereviiruni vast kakskümmend sammu minna ja metsa ei kübetki ümberringi. Jändrik lepapuu olevat kodukaku koduks juba aastaid, nii räägib väherääkiv suu ja ometi sai kakukodu saladus minu omaks. Suleke puu all või räppetombuke rohus rääkis ise enda eest ja minu elu kõige omapärasem kakukodu oligi sündinud tõsiasjaks. Pea üksikuna kasvas see lepavana veel kümmekond aastat, kuni sügistorm ta murdis. Ja juppideks ta saeti ja nii sai merekaku aara ümber. Järgi jäi kakulugu kui selline sellest haruldasest kakukodust, mis kinnitab, et otsida tasub seda sealtki, kus pealtnäha midagi leida ei ole.

Kasispea, 1991.

K: Kas Kodukakk elab mere ääres ?

V: Väga harva.

Siis kui seal mõni sobiv pesakoht leida on, siis küll, aga seda juhtub väga harva.

Nr. 700. Märtsilinnu otsija.

Oma esimese tähtsa mina leidsin ma varakult ülesse. Kaasa aitas ehk hea vanaisa ja minu enda otsiv mina. Ehk enne esimest koolisügist olin juba praeguse moodi. Kaheksandas elukevades osteti mulle esimene jalgratas ja kodune kant sai sellega rohkem tuttavamaks ja esimesed märtsilinnud-hiireviud, said ka niimoodi tuttavamaks. Et üks lind mulle oma teise mina kingib, on ehk nüüd ja praegu üllatus missugune. Et ma ise oma esimest südant ühele linnule kinkida soovisin, see ehk üllatab paljusid nüüd ja praegu. Ometi, sõbrad meist said ja terveks eluks ajaks. Üks kingitud süda on alati teistsugune kui kinkimata. Ja elu kaheksandast kevadest alates olen ka mina teistmoodi. Selline märtsilinnu otsija, kes aina teda taga otsib, sest ilma ja teisiti ei saa. Ja otsijate seas ei ole just palju neid, kes nii varakult kedagi otsima hakkavad ja seda tegema jäävadki.

Neeruti, 1980.

K: Kes on Mareku Märtsilind ?

V: See on Hiireviu.

Hiireviu ongi see, kes Marekule kevadet märtsikuus kuulutab.

Nr. 701. Õhtune leid.

Heinakuu keskpaigas, mis kolme suvekuud poolitab ja kui suvi väsima hakkab, tõi mind kolamisretkelt. Tavalises heinamaanurgas polnud esmapilgul midagi erilist ja hämarus ronis ka juba selga omadega. Kuusevõrast kostis omapärast kiiksumist. Ja peatusehetk tuli ise minu juurde. Kui kiiresti üleval olin, olin avastanud poegade häälte järgi elu esimese herilaseviu pesa. Emalind, kes saagiga oli just pessa saabunud, andiski poegadele häälekontserdiks põhjust ja mina just õigel ajal

sealt mööda minemas. Esimesest viupesast algas pikk armastus. See, mis mind herilaseviu uurijaks tegi. Esimesest viupesast algas ühes suves uus tants ja see kestis kuu aega kuni lõikuskuu keskpaigani välja kui viukodu külaline olin. Siis kaks viupoega olidki suureks sirgunud ja kadusid silmapiirilt. Alguse lugu oli kui saatuse kingitus. Ja algas sealt tants ja armastus ühekorraga. Ja vahetevahel olen siiamaani just selle saatuse hetke lummuses kui hämaruses uue alguse ja armastus leidsin.

Vandu, Sula Ennu metsas, 1989.

K: Kuidas avastas Marek Herilaseviu pesa ?

V: Just täpselt nii nagu loos kirjas oli.

Oli head õnne ja suur kokkusattumus ja nii saigi pesa leitud.

Nr. 702. Rebane kivil.

Rebane kivil oli kui väikene suvemuinasjutt. See väike kolamise muinasjutt, mida otsima läksin, tahtis juba lõppeda kuni rebane teisiti asjast arvas. Ta tõttas metsaservast lagedale ja eemal leidiski oma muinasjutu kivi. Sinna ta minust jäigi istuma ja muinasjutuke oligi pealkirja endale leidnud. Mis kolamise loos muinasjutulist peidus oli, sellest arutlesin tagasiteel olles. Kohe vastust leidmata, võtsin lookese õhtutuppa kaasa. Varem pole ma rebast kivil veel kohanud. Et ta minu silme all kivile istuma roniks ja ometi ta seda tegi ja see oligi muinasjutt ühes kolamisloos. See kolamise lugu, mis igapäevane muidu minu elus on, vaid rebasejutt oli uus ja omamoodi, selline muinasloo moodi.

Neeruti, 2000.

K: Kas Rebane vahel istub kivi otsas ja kui siis miks ?

V: Istub küll ja sealt on hea vaade ümbruskonnale.

Siis ka parem ülevaade kui saaki on vaja tabada pilguga..

Nr. 703. Hommiku valvur.

Metsisemängude Kõrvemaine kolaja olin ma mitu kevadet. Uhke linnu meelevallas olin sageli nii metsisemängudes kui ka vahel niisamagi. Tähelepaneliku ja kõike märkava suure linnuga kohtuda polegi inimesel niisama lihtne. Ometi üks metsade maa talvehommik arvas teisiti. Isegi täpselt teadmata, et miks ma lonkimas olen, valge maaga, tundsin juba kaks kuud enne tegeliku mänguaja algust suurt metsiseisu. Vana talupaiga lagedal mängisin üksildase uitaja mängu, kuni taamal eemal suure kuuse ladvas ta oligi, suur ja liikumatu metsisekukk ise. Tegin oma ringid heinamaal ja jälle isegi täpselt teadmata miks ning samasse kohta tagasi jõudes, oli hommikune valvur ikka veel sealsamas istumas. Paigalpüsiv ja paigalpüsimatu olid niisiis kohtunud. Käisin veel lumel natuke ringi ja tagasiteele asudes, sain aru, et ise nüüd mängisin ja metsis mind pealt vaatas. Et sedagi elus ette tuleb, siis olin päevakolamisega rahul ja tundus, et valvur kuuseladvas samuti. Minust ta sinna kuuselatva jäigi ja hommikud ka kaugetes maanurkades vajavadki nii mängijaid kui ka pealtvaatajaid. Seekord siis inimene vaba päevaga mängimas ja metsisekukk seda hoomamas.

Põhja-Kõrvemaa, 1992.

K: Kas Metsis istub vahel niimoodi üksinda kõrge puu ladvas ?

V: Jaa, vahel ta teeb sedagi.

Enamasti on Metsis varjuline, kuid vahel on kõrgel kõigile nähtaval.

Nr. 704. Pedassaare kolaja.

Pedassaare mererand oli korraga meil käes ja kolm meest sinna olid kohale jõudnud. Meis oli olnud seni vaid suurt matkarõõmu ja me ei olnud üksteiselt veel mitte midagi küsinud. Seda viimast tuli tegema, aga vaatetornist alla rutanud Vene piirivalvur. Seega küsis ta: kes te olete ? Meie vaikivavõitu vastus: bioloogid, rahustas pisut temperamentset sõdurit ja ta lasi meil minna. Hiljem terve päeva, ei andnud see tema küsimus meile asu. Bioloogid olime kohe kindlasti. Ja siis veel tudengid ja kevadeotsijad, Lahemaa rändurid... oma pikal teel. Tegelikult olime me ühed nendest, kes viimast korda võõrast piirivalvet rannas kogesime ja sellest ka pärast teistele sõna viisime. Natuke oldi meie peale kadedad, et me niimoodi ära käisime vabadust nautimas. Aga kevade hõnguline sõnum, et põhjarannas jälle vabalt liikuda saab, viis kadeduse kuulajate hingest. Ja üks esimesi vabu hetki möödus taasvabanenud rannas lonkides ning seal polnudki meil muud teha kui vastata küsimustele, et kes me siis oleme.

Pedassaare, märts, 1991.

K: Millise aasta kevadel oli võõras vene piirivalve meie põhjarannikul valvamas ?

V: See oli 1991 aasta kevad.

Ja see oli ka viimane kevad kui rand suletud oli.

Nr. 705. Mis sul kotis on ?

Pankranniku matkal ühes jürikuus otsisin kevadet taga. Kevad oligi igal pool ja oli ka rannarahva kevad, sest rand jälle vabaks oli saanud ja saamas. Vabalt sain minagi kõndida piki klindipealset ja kui Vene sõjaväeosa aed silmapiirile tuli, ei osanud ma veel midagi karta ega arvata. Läksin aiaserva pidi, kuni sõduri vile mind seisatas. Üks viimaseid oma silmaga nähtud Vene piirivalvur tuli mulle ligi ja küsis: Sto u tebja v meške ? ehk mis sul kotis on ? Saanud selgitavaid vastuseid, rahunes mees ja võisin edasi minna. Selle kevade suurim matk oligi seesama pankranniku vallutus. See viimaseid kuid võõral maal teeniv sõdur oli ka viimane Eestimaa pinnal nähtud Vene sõdur minu silmades üldse ja sinna ta jäigi nagu mälestuseks kõndima. Selline pisut karune ja samas heatahtlik ja kes ehk siiski juba ise mõistis, et varsti siit minek on ja et eestlased ise rannarahvaks jälle hakkavad. Selle tõdemusega tulin inimeste sekka tagasi ja imestasin ise ka, et lisaks merele ja loodusele mind ka üks Vene sõdur rahustada siin ilmas võib.

Põhjarannik, 1992.

K: Mis aastal lahkus võõras vene piirivalve meie põhjarannikult ?

V: Selsamal 1992 aastal lõplikult.

See oligi neile viimane aasta siis.

Nr. 706. Siin ja seal.

Kevadised mängud ei saanud päevavalges mul otsa. Võtsin õhtutundidest lisa ja jürikuine hämarus tõi mängukaaslase mõisaparki ja pargitagusesse saarikusse. Sõbra nimeks sai isane huikav kodukakk ja kaku mäng kevadega oligi alanud. Rahutu kakuhärra ei püsinud ühe koha peal paigal, vaid muutis asukohta. Kord huikas pargipuudes mõisahoone ees ja siis ilmus välja kuivati juures metsatukas. Miks kakuisand ilma pruudita nii rahutu on, seda teadsin ma juba siis. Miks ma ise kaku ja kevade mängu niimoodi mängin, sellele ma ei osanud tollal vastust ja vastuseid anda. Ehk suurest peast ma võiksin seda ju teha, seda enam kui mänguisu nüüdki vahel peale tuleb. Ju siis oli inimmängudest tollal vähevõitu. Ja kevadõhtutest ja kakuisandast tuli lisa võtta. Väheks jäi metsavahimängust ja kooli omadest ja isand kodukakk nagu oleks minu kevadisi mõtteid lugenud ja appi mulle tõtanud.

Neeruti, 1987.

K. Miks liigub huikav Kodukakk ühest kohast teise ?

V: Siis on suurem võimalus, et pruut Teda kuuleb.

Ja, see ongi täpselt niimoodi. Et Ta paigale i püsi.

Nr. 707. Esimene uudishimu.

Uudishimulikud looduseuurijad ei sünni ise siia ilma. Nad tahavad maast-madalast midagi teada ja nii sirgusin minagi suuremaks. Esimesed uudishimulikud küsimused küsisin iseendalt ja ka vastasin neile alati ise. Kui esimest korda üksinda kahe järve vahele jõudsin, leidsin enda ees takistuse kraavi näol. Et edasi minna. Kunas ja kuidas sai kraav kahe järve ehk Kahejärve vahele ? Ja nii ma esimesele küsimusele vastust otsima hakkasingi. Küll ebales vana metsavaht, küll küla tarkuridki vastates, aga õige vastus jäi toona mul teiste suust saamata. Ja kui sügis mind targemaks tegema hakkas, küsisin ise ja vastasin ise, et ju siin mõisnik ise midagi korda saatnud on. Ja talv tänas mind koolimajas õige vastusega, mis tuli emakeele õpetaja Silvi Viise suust: Jahh, parun oli see, kes paadisõiduks kraavi kaevata lasi. Ja nii ehk sündiski minus see loodusemees, kes teistega rääkima õppis ja õpetaja oligi see esimene, kes minust ehk esimest korda aru sai.

Neeruti, 1980.

K: Miks kaevas Neeruti Parun kraavi kahe järve vahele ?

V: Et saaks paadiga ühest järvest teise sõita.

Jaa, päris loogiline mõte ja tegu siis.

Nr. 708. ETV Laulupeod.

Sadulamäkke roniv rahvas läks siis ETV laulupidudele, seda kuumadel kuuekümnendatel. Kohale tuldi lähemalt ja kaugemalt ning ka muusikud ise tulid lähemalt ja kaugemalt. Nende esinejate seas sai kõigi lemmikuks mees nimega Jaak Joala. See juba tollal tuntud lauluhääl ronis ka Sadulamäkke ja avas seal oma kuldse suu. Ja mäkke roninud rahva seas oligi ta kõigi lemmikuks. Tänapäeval ei roni inimesed enam Sadulamäkke muusikat kuulama. Tänapäeval minnakse sinna ülesse vaikust, iseennast või looduse hääli kuulama. Tänaseks juba vaikseks jäänud Jaak laulis niisiis end ka siin Sadulamäel lahti. Ja õieti tegi, sest ka siin tuldi teda kuulama. Tänapäevasest Sadulamäe vaikusest sündis see väikene mälestuslugu. Vaikust Sadulamäel oligi vähem siis kui Jaak seal oma häält esitles.

Neeruti.

K: Kes olid Sadulamäe ETV pidude tähtsaimad esinejad ?

V: Kõik tollased tähed muusikataevas, nagu Jaak Joala ja Uno Loop.

Jaa, tegu oli üle eestilise tähtsa sündumsega.

Nr. 709. Mägede laulupeod.

Sadulamäkke roniv rahvas oli ümberkaudsetest küladest ja linnadest pärit. Nad tulid ETV laulupidudele ja seda kuumadel kuuekümnendatel. Kuumad peod olid laulu ja inimesi täis ning ümberkaudsed orud rõkkasid laulukajast. Vabaks me end tookord veel ei laulnud, kuid just üleval Sadulamäel tuli vabadus ise olla jälle kohalolijate meeltesse. Ja väike vabadus on ka parem kui üldse mitte vaba olla. Nii nentisid vaikimisi ka väikeste ETV laulupidude tollased korraldajad. Väike ja suur võib üks rahvas ka siis olla kui tegelikku vabadust ei ole. Ja see rahvahulk, kes toona väikestele laulupidudele kokku kogunes, tõdeski kui suur ja väike võid sa olla siis kui vabadust vähe käes on.

Neeruti.

K: Mis aastatel toimusid mägedes laulupeod ?

V: Need olid kuumad kuuekümnendad aastad.

Jaa, kuni lõpuks laulupidude aara mägedes otsa sai.

Nr. 710. Haigruotsija räägib.

Haigruotsijad otsisid haigruid seitse pikka aastat. Nende tehtud töö oli suur ja neid endid väärt. Kui 2007 aasta varakevadel suur haigruotsimine lahti läks, siis oli veel Eestis suur hallhaigrute ajastu ning teateid hõbehaigrutest pea polnudki. Kui aasta 2014 kevad-suvel haigruotsimine ümber oli saanud, siis oli hõbehaigrust saanud siin ja seal ehk igal pool juba tavaline lind. Haigruotsijate silmarõõmuks oli seni olnud pikkade saledate säärtega hallhaigur. Nüüd on neile lisaks veel valge sulemantliga hõbehaigur. Linnuriik, mis kiiresti muutub, on toonud meile uue suure valge linnu. Ja esimesed, kes sellest teada said, olid vaprad haigruotsijad ja nüüd nende pealik pisut haigrusaladuast lahti rääkiski.

2007-2014.

K: Kes oli Haigruotsijate pealik ?

V: See oli Marek Vahula.

Jaa, Marek oli liider ja seda seitse pikka aastat.

Nr. 711. Ilvese tagasipöördumine.

Täismees, kes paksus metsas loomajälgi harutab, on ise kindlasti lapse moodi. Natuke või rohkem olin ka oma kunagise sõbra, metsavahi moodi, aga see tõik läks mul jäljejahi tuhinas üldse nagu meelest. Ja ilvese jäljed, mis harutada endid lasksid, rääkisid ja rääkisid, seda nii talvise ilvese kui ka jäljeküti enda keeles. Tund aega sai jäljeridadel mööda ja ilvese eluhetk sai mulle selgeks ja selgemaks. Ta oli otsinud ja veel mitte midagi leidnud ja see panigi teda aina edasi minema. Puude taga, kus mets alati

on, oli seekord suur lage valge aas. Ilves oli jõudnud lageda serva ja üllatunult istunud pikemat aega. Ilvese mõtted pole tavaliselt inimesele lugeda antud. Ometi püüdsin ma seda teha ja ehk mul natuke see isegi õnnestus. Et miks ta nii pikalt istus ja alles siis otsa ringi tihnikusse keeras. Lapsemõtted ühes täismehes pole mitte igaühele lugeda antud. Ometi lasin nad ma nüüd kirjaridadesse voolata, sest metsaservas istunud ilves mulle omapärane näis. Ja omapärane tunduski selles loos kõik olevat, ka see, kuidas inimlapsed suures laanes siia ilma hetkeks sünnivad.

Assamalla, 2000.

K: Kas Ilves pöördus lageda servas tagasi ?

V: Jaa, täpselt nii see oligi.

Ilves armastab vaid metsas kõndida ja väldib suuri lagedaid.

Nr. 712. Ritsikate otsija.

Ühe mehe saatsin ma mere äärde. Ta läkski sinnapoole teele, kus ma ise ka ju aeg-ajalt olemas olen ja olen olnud. Lahtedega maa, mis kutsub pea igaühte oli tal eesmärgiks ja ta läks sinna oma jutu järgi mereranda ritsikaid otsima. Veljo Runnel, mees kes ritsikate elu imehästi tunneb, oli mulle suvelõpu üllatus missugune. Ta võttis minust selle mina kaasa, kes ise lahtede maal olla soovib, kuid seekord ei saanud temaga ühes minna tema juurde. Looduseuurija jutt mereäärsetest ritsikatest tegi mind uueks ja teistmoodi. See, et nad seal üldse elavad ja olemas on ka. Alles aastapäevad hiljem jõudsin ise sinna randa, kus ritsikalaulu pidi kuulda olema. Ja oligi neid kuulda ning üks lahe laps lahedal maal oligi jälle selleks suveks suureks seal kasvanud.

Lahemaa, 2009.

K: Kas Ritsikad laulavad meie randades ?

V: Jaa, laulavad küll.

Tuleb lihtsalt õigel ajal õiges kohas olla ning osata neid kuulata.

Nr. 713. Sabatihase pesa.

Mummu järel kõndisin ma mitu pikka aastat. Ta võttis end lahkesti mu enda järele ja kõrvale ning kaks meest läksid läbi oma noore elu. Mägedest kaugemale ta mind küll ei viinud ja seal õppisin juba ise kõndima, seda enda kõrval ja järel. Kord lummavas sügises viis ta mind Sonne õue peale. See kodu ja suvekodu, mis seni mul vaid möödakäimiseks oli olnud. Majaotsas puus oli sabatihase pesa ja seda mees mulle näitaski. Tagasiteel lonkisin mehe kõrval ja järel ja lummav sügis oli leidnud kahe mehe jutustuse jätku. Julgus habemega mehe juurde minna tuli mul ise kord südamesse. Nii venis iga uue loo kaupa pikemaks meie sõprus ja ka sügis ja sügised ei teinud seal omi korrektuure. Sest sügise lood on need, mis tuleb ise alati üles otsida ja nende juurde minna, sest muidu tuleb sügis sulle külla ja talv ei hakka uut kevadet looma.

Neeruti, 1984.

K: Kas Sabatihane võib teha pesa nii maja juurde ?

V: Jaa, võib küll.

Aga seda juhtub haruharva kui ta nii paja lähedale tuleb pesa tegema ja elama.

Nr. 714. Kajaka murdja.

Kajaka murdja tekitas hommikuses linnuriigis suurt segadust. Eemalt veehoidlalt tulid kajakad kisades ja teiselt poolt mägede metsadest varesed kõik röövlit siunama ja nad kõik tegid seda vägagi häälekalt. Nooremapoolne haukaisa oli maas ja rappis oma ohvrilt valgeid kajakasulgi. Neid tassis siia sinna kerge kevadine väljatuul ja mina olin seekord lähedalt möödamineja. Kajakad ja varesed üritasid haukaisandat ka kehaliselt noomitada, kuid ometi jäi sellest neil selleks lõplikust julgusest puudu ja haugas sai saagist juba osa. Mind ta nägi ja hoomas mõnikümmend sammu eemal, kuid kajakat ta ei jätnud sellele vaatamata. Suline röövel, kes tavaliselt paksus metsas omi röövlitükke korda saadab, oli seekord siis suurel lagedal ja kõigi vaadata, sõimata ja rünnata. Minu seisatus lasi tal kõhu rahulikult täis süüa ja minust jäigi ta sinna valge sulehunniku keskele oma einet lõpetama. Haukaloo üle õnnelik, lahkusin julge haukaisa juurest ja siunajate hulk sai jälle tema rahu rikkuda. Hiljem lugu kirja pannes nentisin, et julgus on alati röövlite maailma üks osa ja see käib ka röövlindude ehk suleröövlite kohta.

Võduvere väljal, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Haugas sõi keset lagedat põldu Kajakat ?

V: Jaa, lugu tõene.

Seda juhtub muidugi harva kui Haugas nii lagedal saaki sööb, pigem ikka metsas ja varjulisemates kohtades teeb ta seda.

Nr. 715. Esimene.

Tarii-tiraa tarinti, ma nägin Eigo Hinti. See ühest ammusest sõbrast maha jäänud ammune lauseke tuleb minu huultele siis kui Soitsjärvele jõuan. See vooremaine, suuruse poolest keskmik järv on ka hea linnnujärv ja just ammune sõber Eigo oli see, kes seal 1990 aastal esimese kühmnokk-luige pesa leidis sisemaal. Nüüdsel ajal kui neid majesteete igal pool järvedel pesitsemas on, oleks nagu üks ammune lugu jälle elama minus hakanud. Ammune sõber on ammu läinud omi teid. Maha jäi Eesti esimese luigepesa ammune mälestus ja jääb vaid üle imestada, et nad terve maa siseveed ära vallutanud on. Ammused lood on ka head lood. Nii kinnitab mulle üks Vooremaine järv ja mina kinnitan, et ammune sõber oma esimese luigepesaga mul kaasas kanda on. Laulujoru on nüüdseks veerand sajandit juba vana. Vananematu noorus tuleb aga just siis tagasi kui Soitsjärvele jõuan.

Soitsjärv.

K: Millal avastati esimene Eesti Kühmnokk-luige pesa sisemaal ?

V: See oligi alles 1990 aastal.

Ennem seda aastat olid Kühmnokk-luik ikka merelind. Aga kui arvukus tõusis, siis jõudis lõpuks ka sisemaale.

Nr. 716. Kõrvemaa toonekurg.

Sügisene üksildane päev avas koidikuga oma ukse. Kääksuv heinaküüni uks tegi sedasama ja keset ühe mulle võõra suvemaja õue olingi sügisega kahekesi. Askeldasin seal õues hommikuselt ja kui einestatud sain, siis vaatasin sügisese pilguga ringi. Jõe äärde viis paarkümmend sammu ja eemal luhal oli toonekurele pandud pesaplatvorm kase otsas. Sügis ei ole vaid viimaste minekute ja viimaste kohalejõudmiste aeg. Sügisesse jääb ka omapäraseid mõtisklusi ning nii arutlesin minagi, et miks siia keset suuri metsi siis toonekurgedele pesaalus rajatud on. Siia, kuhu ta niikuinii ei tule. Ja nii ma arutlesin ja see oligi selle sügise ainukene vastuseta jäänud küsimus. Õlgu kehitades vaatasin kolme päeva jooksul aina uuesti kurepesa poole ja kuna suvilaomanikud ei tulnudki kohale, siis jäi neilt ka vastus saamata. Inimene teeb loodusele head ja halba. Vahel teeb sedagi, et soovib head ja tegelikult ei tee seda. Niimoodi oli vist sündinud ka siia metsade rüppe üks kurepesa platvorm.

Mustjõe, 2000.

K: Kas keset suuri metsi tuleb Valge-toonekurg elama talle pandud pesaplatvormi peale ?

V: Ei tule.

Ei tule ja isegi pesaalus ei meelita teda suurte metsade rüppe.

Nr. 717. Põlva linna sokk.

Anne ja Rein Reitel olid Põlva Jahiseltsi liidrid ja mulle ka kallid ning kauged sugulased. Käisin neid vaatamas ja ka nende jahimehejutte kogumas. Kui kuuldud lugudest väheks jäi, läksin ise lugusid otsima ja ühe leidsingi kohe linna külje alt. Metskitsesokk, kes jõekaldalt ülesse kargas, oli suurte kolmeharuliste karvaste sarvedega. Ta jooksis küll minema, aga jättis mind looga endale järele vaatama. Võtsin loo Annele ja Reinule kaasa ja viisin koos mõne sinilillega lõunalauda. Jahimeeste paar ei võtnud alguses mind tõsiselt. Nad arvasid, et ma selle ise olen välja mõelnud, aga lõpuks tunnistasid loo siiski omaks. Sokk, kes linnaservas jõekaldal magab, ei ole mitte igapäevane lugu. Ometi olime leitud loo üle üheskoos õnnelikud ja üks linnakevad oligi niimoodi alanud. Paljunäinud ja palju jahimehelugusid kuulnud Anne ja Rein naeravad ehk nüüd siiamaani seda sugulasest lugude jahimeest, kes jahimehe looga Põlva kevadet vaatama oli tulnud. Ja sokk, kes kuluheinas magas, oligi see, kes õnne aitas tuppa tuua.

Intsikurmu, 1992.

K: Kas Sokk tuleb nii linna lähedale ?

V: Jaa, tuleb küll.

Ju siis polnud metsas ruumi ja tuli linna elama tulla.

Nr. 718. Nagu filmis.

Nagu filmis algas päev ja saabus õhtu. Laukasoo, mis päeva pale mulle kujundas, jäi seljataha ja hämaruse küüsist ma ka ei pääsenud. Ja eemal koplipostil istuv habekakk oli kui sügisõhtune kingitus, sellele, kes midagi päevast eriti leidnud veel ei olnud. Varjusin teeserva äärsesse rohtu ja kakk keerutas oma suurt pead. Pool tunnikest sai mööda ja hämarusele külla tulnud pimedus viis kaku õhtused mõtted öiste juurde. Kakk tõstis tiivad ja lendas otse madalalt minu poole ning üle minu enda ja pimedus neelas ta puuvõrades. Kahe meetri kauguselt kakku näha oligi see päevahetk, mida

ehk taga olin igatsenud. Pimedus neelas nüüd ka minu ja kadusin maanteele ja siis Viitna poole teele. Külakoer, kes lõpuks vaikis, tõi suure vaikuse mulle kõrvu ja see meeldis ilmselt ka minu õhtusele külalisele, kakule endale. Nagu filmis möödus päev ja nagu filmis kohtasin inimjulget habekakku ja nagu filmis saabus õnnelik päevalõpp. Nagu Lahemaa filmis elasin viis aastat ja üks suur öökull tegi mulle selgeks, et ma selles filmis ja sellel maal üksinda ei ole.

Sakussaare, 1991.

K: Kas Habekakk on inimjulge Öökull ?

V: Jaa, on küll.

Habekakk ongi meie kõige inimjulgem öökull.

Nr. 719. Habekaku sulg.

Sügisjutustus on ise alati suur ja suurem kui mina. Sügisjutustuse sõnades on alati ka kindlasti nostalgiat ja alati see nii ongi. Väike raba oli suure robinaga äralennanud metsisekuke ja vaikuse häältega. Kännutüükalt leitud hallikasvalge habekaku sulg oli päeva suurim leid ja tõi kaks esimest lummavat kohtumist temaga tagasi hinge. Võtsin sule kaasa ja ring ümber väikese raba oli sulekandja moodi. End võõraste sulgedega ehtiva inimese peale vaadatakse tavaliselt viltu. Mina kui üksildane eluhulgus panin sule rinnataskusse ja keegi ei näinud seda peale minu enda. Habekaku kaks varasemat puudutust Lahemaa metsades tulid minu juurde tagasi ja vaid kakku ennast ei kusagil. Sügis on ka elus edasiminekute aeg. Ja elu kolmas habekaku puudutus viiski mind sinna maale, mis mind palju puudutas. Kakusulg rääkis keeles, mis vaikust ei peletanud. Vaikusest leidsin ma kunagi ka elu esimesed habekakud ja vaikuse sulg rääkis hääletult, et siin lähedal ta on, elu kolmas habekakk. Vaikselt raba maha jättes puudutas vaikus minu jutustavat Lahemaa lugu, kus habekakk üks väga tähtis tegelane on.

Läsna, 1993.

K: Kas Habekakk vallutab Eestimaad ?

V: Jaa, vallutab küll.

Teda tuleb aina juurde ja arvukus ongi tõusuteel.

Nr. 720. Julge nirk.

Rahutu ja suur Tallinn-Narva maantee viis mind elus palju kordi edasi. Rahutuna käisin ka Läsna ja Viitna vahet ning rahutu maanteelõik aitas mind nii siia kui sinna. Kord hilja peale jäädes tõi videvik õhtumõtted pähe ja rahu, mida metsade rüppe Pärjale otsima läksin, ei olnudki enam kaugel. Rahutu hilissügisene nirk oma juba valge kasukaga tahtis teed ületada. Mind nähes, ei muutnud ta meelt, vaid kulges otse minu jalge eest läbi, kuni suur maantee ületatud sai. Väikene nirgilugu tõi päikese pimedusse ja hiljem Pärjal lugu kirja pannes sain ise ka aru, et hea saatusega lugude korjaja olen nii eluteelt kui ka mujaltki, ühelt suurelt maanteelt näiteks. Nirk, kes meetri kauguselt sinu eest teed ületades mööda läheb, on ise üks suur hilissügisene lugu. Elu tähtsaim suur maantee jäi oma rahutut elu elama tol õhtul. Kohtumine nirgiga tõi mind aga lugude maailma tagasi ja pikk käik pikal maanteel oli end nirgilooga ära tasunud.

Viitna-Läsna, 1994.

K: Kas Nirk on inimjulge ?

V: Enamasti mitte, aga vahel harva küll.

Loomariigiski on hälbega isendeid ja ka Nirkide seas, kes inimest ei karda.

Nr. 721. Raba katsumus.

Üks ammune ürgne rabajutustus leidis mind ürgse raba laukalabürindist. See ammukuuldud jutt Udriku kahest suurimast rabajärvest oli mind lõpuks sinna kohale toonud. Selle kevade viimane öökülm äratas mind varakult ja päiksetõusu moodi punastas minu kevadine nägu. Kahte rabajärve ühendavast kraavist ulatus põiki üle puulatt, mis kalameeste poolt pandud. Ise piisavalt tugeva kondiga, et ühte inimest kanda. Võtsin maast puulati ja keerasin end küljega mineku suunas. Ja nii samm-sammult külg ees sai rabakraav ka ületatud. Inimene heade mõtetega üksinda keset suurt raba olingi mina ise. Kunagi poisimaailmas sai nii Loobu jõge ületatud ja poisimaailma läks kümmekond aastat hiljem vaja rabas endas. Rabanoormees läks läbi karge hommiku ja keegi ei teadnud, kuhu ma kadunud olin kolm kevadist pikka päeva. Ära käima õppisin just kunagi poisimaailmas. Siis kuulsin esimest korda ka Udriku rabast ja rabajärvedest. Ja ennast proovile panna oligi poisimaailma tagasitulnud mälestus.

Udriku raba, 1991.

K: Kuidas saab rabakraavi ületada ?

V: Just nii, et lati abil ja külge ees.

Ja samm-sammult siis.

Nr. 722. Öölõoke.

Rahutu hämarus tõi rahutu öö. Midagi oli selles kevades veel leidmata ja ehk sellest ka öine rahutus. Läksin õue ja sealt kevadet ei leidnud ning öö neelas mind endasse kui väljale kõndima läksin. Öine lõokese laulujoru oli juba kevadet väärt ja tundus, et ta ongi mul lõpuks leitud. Öölõoke lõõritas nagu päevanegi, vaid pime oli ümberringi ja üksainuke kuulaja oli teda kuulamas. Kaks rahutut hinge olid kevadises öös. Ja leitud kevad tegi rõõmu mõlemile, mis siis, et pilkane pimedus kõikjal ümberringi. Pimeduses lauldakse harva. Seda tegi ainult minu jaoks üks öölõoke ja hing sai rahutust juurde. Seda, mida kevades just palju tavaliselt niigi on.

Neeruti, 2001.

K: Kas Põldlõoke laulab öösel ?

V: Enamasti ei laula siiski mitte.

Väga harva kui öösel ta seda teeb.

Nr. 723. Jala Tallinna.

Lahe giidijutt lahedast maast sai ruttu kalliks. Korrutasin seda ikka ja jälle ning isu otsa ei saanudki. Palmses rääkisin maha alati ka praagaga suureks kasvatatud härgade loo. Mõisaajal kui auto asemel oli hobune, pidid ka nuumhärjad jala käima. Ja kui aeg käes, siis läksid ka mõisa härjad jala Tallinna, oma elu lõppjaama, kokku ligi 80 versta. Giidijutt, mis alati hea peab olema, läheb ka kuulajaile alati peale. Nii läksin mina oma gruppidele peale ka Palmse härjajutuga ja see meeldis kõigile. Ja kui sa meeldid kõigile, siis meeldid sa ka iseendale, seda ka siis kui kaugete seljataguste aegade jutte puhud.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas Palmse Härjad läksid jala Tallinna ?

V: Jaa, kokku 80 versta siis.

Sest muid sõiduvahendeid siis veel ei tuntud sel ajal.

Nr. 724. Jala Tallinnast.

Jala Tallinnast Viitnale tulin ma kolm kevadist ööpäeva. Buss, mis mind Kallaveres vabaks laskis, keeras otsa ringi ja jättis mind üksinda matka algusesse. Algusest leidsin iseenda ülesse, selle kes aeg-ajalt kusagile ära kaob teiste silmapiirilt. Läksin, läksin ja hea oli olla vaid seal, kus end ma ainult ise teadsin olevat. Enne kolmanda päeva lõppu nägin merd ja kogesin kevade algust ning see jäi kõik minu enda teada. Kevadised saladused pidid olema elu suurimad ja tähtsaimad. Nii räägivad inimeste eluraamatud. Minu ühe elukevade raamat sai täis kirjutatud matkamärkmeid, kõik, mida rannikuteekonnal hoomasin. Saladusi tuleb koguda ja hoida. Sest muidu jäävad kevadised read eluraamatus kirja panemata ja kui sügis saabub, siis võib igav hakata nii endal kui ka teistel.

Viitna, 1992.

K: Mitu kilomeetrit on Tallinnast Viitnale ?

V: Kokku 74 kilomeetrit.

Selle maa läbisin ma kolme päevaga.

Nr. 725. Pariisi külaline.

Üksinda üle välja ja metsaservi mööda jõudsin Pariisi kohale. Elus teist korda jõudsin ma sinna kohale ja esimese korra pisarad saidki pühitud. See esimene oli emaga koos, kes mind suusalapseks soovis teha. Et suusabaasi rahvas pummeldas ja purjus oli, siis keeras ema otsa ringi ja mina pidin sedasama tegema. Ja nii elu esimesed pisarad mul sündisid. Tee, mis mõisa juurest Pariisi viis ja meelde jäi, tuli nüüd ise mulle vastu ja juhataski mind sinna kohale, kus suusarajad mind nagu ootasid. Et seal üks suurvõistlus iga aasta naistepäeva paiku peetakse, seda teadsin natuke ajalehest ja tahtsin seda nüüd elu üheksanda talve lõpus vaatama minna. Ja Pariisi külaline oligi nii sündinud. Tee mõisa juurest Pariisi sai kaheksa kilomeetrit pikk ja tagasi pisut rohkemgi. Saladust külalisest hoidsin enamasti enda teada ja vaikselt olin ka Tamsalu-Neeruti võistkondliku suusamaratoni koguja ja hoomaja. Üksinda kasvatakase harva suureks. Minagi ei saanud päris üksinda hakkama ja just talveti nädalavahetustel tuli Pariisi külaline mulle külla ja kutsus endaga kaasa sinna, Pariisi.

Neeruti. Pariisi, 1980.

K: Kus asub Eestimaa Pariis ?

V: Neeruti mägede lõunaosas.

Jaa, just seal asubki meie Pariis ja juba ammustest aegadest saadik.

Nr. 726. Rühm õpetab.

Rabaretkelised, kes giidi jutuvadinat kuulsid, olid poole tee peal. Pooled rabatarkused olid mul räägitud ja pooled veel mitte ning raba lemmiktaim-Sookail oli see, kus jutu peatuse jälle tegin. Rühm oli seekord ise juba rabatarkuseid täis. Ja kui rühmast sõna paluti võtta, andsingi selleks lahkesti loa. Jutt Sookailu imest oli giidilegi uus. Nimelt pidavat selle mürgise taime õitsemisaja eeterlike õlide lõhn olema nii tugev, et kaitseb maapinnal olevaid taimi ja putukaid kergema öökülma eest. Targemaks saanud giid ei olnud ma esimest korda. Varemgi oli juhtunud seda, et inimrühm ka mind õpetas ja seekord siis läks jälle seda rada, et targemaks sai nii giid kui ka tema inimsalk. Ja seda tõsiasja võivad omast kogemusest kinnitada pea kõik giidid, keda tema inimrühm targemaks teinud on.

Viru raba, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas vahel grupp teeb giidi targemaks ?

V: Jaa, juhtub sedagi.

Seda juhtub küll harva, aga juhtub siiski.

Nr. 727. Tüdruku lagle.

Rannatüdruk Siiri Sandström teadis, et ma tema onu Erik Sandströmi juurde vahel käin. Ja oma onu käest kuulis ta, et ma üksinda lautrisadama juures rannas käin. Pea sõnadeta dialoog, mis meie kahe vahel kestis esimesest silmapilgust peale, ei leidnud ei suurt armastust ega jätku. Pea sõnadeta käisin rannas ja tüdruk tegi sedasama, kuid kordagi mere ääres kohtumata. Kord varakevadel läks ta jälle sinna ja jäi seekord kauemaks ära kui tavaliselt. Uudishimu, mis vahel ka armastust loob, viis mind randa ja seal oligi tüdruk ja viisteist sammu eemal lagle. Julge lind ja tüdruk pidasid sõnadeta dialoogi ja mina olin selle kõige hoomaja. Kui kahekesi lautri juurest ära tulime, rääkis tüdruk tüdrukukeeli julgest laglest, et ta nii julget lindu esmakordselt rannas kohtas. Ma panin lagleloo kohe kirja ja ise ka imestasin, et ilma armastuseta olen seni elanud. Armuhetk, mis leegitsema ei löönud, sai pisikeseks looks kirjutatud ja mina olin jälle tunnistaja, et linnumees kõva olen, kes linnust armastust leiab ja tüdrukust mitte.

Kasispea, 1992.

K: Kas Lagle on julge inimese suhtes ?

V: Ei ole tavaliselt.

Enamasti pelgab, aga vahel harva tuleb ka mõni inimjulge ette.

Nr. 728. Kaks bussi.

Kaks suurt ja valget bussi tulid Mulgimaalt Palmse mõisa parklasse minu juurde kohale. Busse oli sel päeval tulemas liiga palju ja üks giid jäi nende jaoks puudu. Nii küpseski minu ülemusel plaan, mind kahte bussitäit rahvast giidima ehk juhendama panna. Ma olingi sellega nõus ja Mulgimaa pensionärid olid samuti sellega nõus. Peatustega teekond, mis Palmsest algas, leidis esimese peatuse kahe mõisa piiril, Nõiakivi juures. Seal astusin ühest bussist välja ja teisest sisse ning alustasin teist korda algusest alates. Päev paljude peatustega pani mind seda veel korda viis tegema ja nii saidki kordamööda mõlemad kaks bussitäit Mulke targemaks. Targemaks sain minagi, et kuidas kahe ekskursioonibussiga hakkama saada ja ometi ei läinud mul seda tarkust enam elus vaja. Kahe bussiga ekskursioonipäeva mälestus on senini kuum ja hea. Et kuidas hea olla ootamatus olukorras ja hea ma olingi kohe kõigi jaoks. Kui kaks valget bussi kodu poole teele saatsin, kuulsin kahte aplausi korraga lõpetuseks ja kummardasin sügavalt kaks korda kahele poole.

Lahemaa, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas tegin kahel bussile korraga ekskursiooni ?

V: Jaa, lugu tõene, Ma tegin seda tõesti.

Ja kõik jäid jälle vägagi rahule.

Nr. 729. Pariisi lõbusad naised.

Talvine armastus, mis talvearmastuseks ümber sündis, viis mind ja Merlet ka lumehangede maale, Pariisi külatanumale. Talvekülmas armastust leida, oli minu jaoks suur asi ja läksimegi üheskoos huvireisile. Ammuloetud Raimond Kaugveri romaan „Pariisi lõbusad naised“ pani meid otsima seda paika, kus romaani tegevus tegelikkuses aset leidis. Ussisoo bussipeatusest, oosi algusest ja suurest kasest märgusõnad olidki need, mida leida soovisime. Päev valgel maal mööduski otsides neid märke, millest raamat kirjutas. Oosialguse me leidsime ja suure kase samuti. Ussisoo bussipeatust aga mitte ja õhtuks me ei saanudki aru, kas leidsime õige paiga ülesse või mitte. Pariisist tagasiteel arutlesime raamatu üle ja kui see sai tehtud, tundsin, et olen armunud. Otsijad lumehangedes olid saanud targemaks. Et otsides midagi või kedagi tulebki armastus külla ja meiega juhtus see Pariisi külas. Kaugveri romaanis on taga lõpus vihje romaani sündmuspaigale, Pariisile endale. Ja lõbusad naised ongi seal peategelased, kes mindki armastuse hingemaadel edasi aitasid , et just selles talves ja selles külas end armununa tundsin. Ühe lõbusa naisega Pariisis olla, oli vihje talvearmastusele. Sellele, milles ma lõpuks meheks sündisin ja kus peale pikemat vaheaega jälle romaani lugesin. Nii seda, mis raamatukaante vahel kui ka seda, mis lumehangedes ronides minu põue tuli.

Pariisi, 2000.

K: Kas raamatus olevad märgid leidsime ka maastiku ülesse ?

V: Ei leidnud.

Tõesti ei leidnud midagi, millest raamat pajatab.

Nr. 730. Mündiviskaja nali.

Viiekümne sendine tagataskus, ootan valget bussi Palmse mõisa parklas. Buss saabubki ja inimrühm minu järel ja ümber tuleb minuga pargi ja mõisaringile. Poolel teel õnneallika poole peatun ma ja

kükitan ning jään sõnatult enda ette maha põrnitsema. Grupp koguneb ootusärevalt minu ümber ja jääb millegi erilise ootele. Tõusen püsti ja presenteerin oma münti ja räägin kuulamisahnele salgale ära õnneallika ja mündiviskamise loo. Ja inimrühm minu ümber saabki nii ootamatul viisil targemaks. Kükitava mündiviskaja nali oli iseendast leitud ja sündinud. Ta sündis kohe esimesest päevast kui esimese grupi tegin ja siis sündis ta veel rohkem kui mitusada korda siia ilma. Ja rohkem kui kolmsada korda õnnemündi viskaja olla, oligi üks isiklik õnne ja firmamärk, seda uhke Palmse lossi hoovi peal.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas Mareku giidinipp on tõene loos ?

V: Jaa, Marek oli mündiviskaja.

See on praeguseni üks minu parimatest giidinippidest.

Nr. 731. Majapesa.

Esimene kolaja minust sai Külvaril. Vana mahajäetud talupaik, kus vaid aeg oma tööd tegi. Üksinda ronisin mitu korda mäkke ja olingi kohal ning üksinda ronisin ka vanades hoonetes. Ehk seal kolamise meister sündiski, see, kes otsib just seda, mida leida soovib. Suure aida aampalgi peal oli rästapesa ja uks oli meile valla jäetud. Rästas lendas pesalt sarapuupõõsasse ja andis endast ärritunult valju häälega märku. Jätsin pesa emalinnu tagasitulekut ootama ja vanaaegne aidahingus oli leidnud uue kuue. Kolaja oli leidnud selle oma, mida vaid tema nüüd teadis. Ise läksin otsima ja leidma ning ise panin loo ka kirja. Ja ise tulin loo juurest ära, et rästaema saaks tagasi pesale tulla. Kolamise meistri üks sünnipäev oligi sellest käigust leitud. See leidmine, mis mind edasi otsima pani ja mis siiamaani mind kolajaks teeb.

Neeruti, 1981.

K: Kas Rästas tegi pesa aampalgi peale ?

V: Jaa, tegi küll.

Ju siis oli vana talupaik nii üksildane, et ta tegi oma pesa palgiotsa peale.

Nr. 732. Kakkude pööning.

Kakud pööningul, see kõlab ise kui muinasjutt. Tee selle muinasjutu alguse juurde viis mind kaks korda mäkke ja siis olingi kohal. Ronisin ka vana maja sisemusse ja laudalakka ja seal jäin hetkeks üllatusest seisma. Laka põrand oli kodukakkude räppetompudega kaetud. Juba ehk sellest ajast alates kui endine peremees siit ära kolis ja ammustel aegedel, sai see siis kodukakkude koduks ja koduõueks. Räppetombud kui asitõendid rääkisid ise, et kakud siin koduselt endid on tundnud. Ja kui lõpuks uus peremees kaks aastat hiljem uue metsavahi näol siia endale kodu rajas, sai see töökas mees lisatööd enne kui lakapõranda puhtaks sai roogitud. Metsavahisuu, mis minu maailmale muinasjutu lõi, rääkis hiljem selle kakuloo mulle lahti. Ja mina, kes vaikida ei suutnud, rääkisin oma loo lahti sellest, kuidas kaks aastat enne metsavahti kakkude jälgedes lakapealsel kord kõndisin. Ja kaks meest said veelgi suurematekskõpradeks kui nad seni olid olnud.

Neeruti, 1981-1983.

K: Kas Kodukakud elavad ka mahajäetud hoonetes ?

V: Jaa, nad teevad seda.

Ja ikka seal, kus hoone päris üksi on ehk kus inimesi pole elamas.

Nr. 733. Propsid.

Propside jutt sai giidisuus lühike. Neid tehti keskeas männitüvest ja nad olid kahe meetri pikkused. Nad pandi laevadele ja laevad purjetasid nendega Inglismaale. Nii juba vähemalt poolteist sajandit tagasi. Ja üheks Eesti kaubamärgiks olid nad ka kohe kindlasti ja aitasid inglaste söekaevandusi toestada. Giidijutt ja propsijutt meeldis alati kõigile. Ja propsid meeldisid inglastele ja nende müük meeldis ka Käsmu meremeestele. Nii teenisid nad lisaraha ja tõid juba ammustel aegadel kuulsust meie rannametsadele, kust nad pärit olid. Ja rannametsadest pärit propsijutust sündis hea giidijutt, kust ma ise ka giidina ju pärit olen.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas propside jutt on tõene või mitte ?

V: Jaa, on tõene.

Neid müüdi kaugele kodumaast ja nad olid tõesti olemas.

Nr. 734. Kaks kroonlühtrit.

Sagadi mõisa suures saalis tõstan keset inimsaginat oma pilgu ja käed ning ka inimjõuk vaatab suurt kroonlühtrit meie kõigi peade kohal. Giidisuu, mis ei valeta, räägib kroonlühtri saladuse lahti ja selle suure saladuse järgi on selliseid Eestimaal kaks tükki, üks siis siin mõisas ja teine Tartu Ülikooli aulas. Üks neist aulas on originaal ja siinne mõisas on lihtsalt selle täpne koopia. Ja nii ma rääkisin seal sadu kordi ja sama palju kordi tegin rahvast targemaks. Kahe kroonlühtri jutu abil. Kahe kroonlühtri juttu kuulsin kord sisekujunduse arhitekt Leila Pärtelpojalt ja selle fakti hoomasin ise ära, et kumb-kumma järgi tehtud on. Ja alles hiljem, giidiaja lõpus, saingi alles teada, et tõde olin rääkinud...

Sagadi, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Kaks ühesugust kroonlühtrit on meil ja üks siis Sagadis ja teine Tartu ülikooli aulas.

Nr. 735. Piki rannajoont.

Mööda mereranda kolasin ma 25 pikka aastat. Ja tegin seda niikaua, kuni olin piki rannajoont maha käinud kõik meie rannajoone 3400 kilomeetrit. Aega võttis, aga rannakolajast lõpuks asja sai ja alustasin 1990 aasta suvel põhjarannikul ja lõpetasin aastal 2015 Pärnumaal. Rannakolaja olla on uhke ja hää. See minu üks rekorditest on see, millega ikka uhkeldanud olen ja nii jupp-jupi kaupa ta mul vallutatud saigi. Mere ääres end suurena tunda on uhke ja hää. Et ma 1990 aasta lõikuskuus Käsmu rannas end veel väiksena tundsin, see tõigi mulle suured mõtted ja ideed pähe ning üks nende seas oligi plaan kõik rannajoon läbi matkata. Veerand sajandit kasvasin rannamatk-rannamatka kaupa

ja lõpuks olingi suur, mis suur kui lõpuks võidukalt lõpetasin. Pikk rannajoon on väikse maa kohta ise üks ime. Ja imeline rannamatkade lugu kestiski mul veerand sajandit.

1990-2015.

K: Kui pikk on Eesti rannajoon ?

V: 3400 kilomeetrit.

Jaa nii pikk ta ongi ja seda koos saartega muidugi.

Nr. 736. Ema ehmatus.

Haukaemand hommikuses metsas oli kord minu elu kolmas armastus. Seda peale haigrulendu ja pulmitavat viupaari. Alati tahtsin teda näha ja temaga kohtuda ja tema varjuline eluviis ning ettevaatlikus inimese ees ei andnud just alati selleks võimalusi. Kord arvas saatus teisiti kui ülesse pesa juurde olin roninud ja seal pesapoegadele rõngaid jalga panin ning uudistasin, et mida kõike pessa ka saagiks toodud on. Haukaema oli see, kes samal ajal pesale tahtis tulla ning kelle ehmatus oli suur kui pooleteise meetri kaugusel mind märkas. Suur lind ehmatas ja keeras õhtus otsa ringi ning vaid vali haukahüüd rääkis ehmatuse asemel omas linnukeeles. Allapoole ronides olin saatusele tänulik ja piinlik oli mul ka samuti, et majaperenaist niimoodi ehmatanud olin sedasi. Kui pesa üleval puuvõras silmist kadus, jäi vaid rõkkav emahüüd, millest ma siiski kõigest aru ei saanud. Õnneks vist !

Vohnja, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Olin Haukakodus üleval ja Haukaema tuli parasjagu koju.

Nr. 737. Kajakapoegade rõngastamine.

Metsavaht Toomasest sai minu kevadehõnguline külaline. Otsisime sõprusele jätku ja Toomas kutsus mind suvehakul kajakapoegi rõngastama. Suvi, mis saabuma hakkas, leidis kaks meest ühe tehisjärve kaldal. Võtsime püksitorud mõlemad jalast ja läksime madalasse vette roostikuserva. Kajakakisa, mis lahti siis läks, ei teinud meie sõprusele liiga. Kajakapojad said rõngad jalga ja vanalindude kisa käis lihtsalt asja juurde. Metsavaht, kes muidu alati kevadeti väga jutukas oli olnud, vaikis nüüd sootuks ja sellele vaatamata saime üksteisest väga hästi aru. Seda, et kevadele alati suvi järgneb ja ka seda, et alati ei peagi sõpruse kinnituseks sõnu tegema. Õhtutunnil lõime numbrid kokku ja sadakond kajakapoega olidki rõngad jalga saanud. Kui püksitorud jalga kiskusime ja õhtupäikese poole vaatasime, siis tõdesime, et suvi ongi algamas. Ja me tõdesime seda jälle ilma sõnadeta. Meie sõnadeta sõprus edaspidi siiski ei vaikinud. Kevades olime rääkima õppinud ja suves leidsime endid jälle ülesse. Kaks vaikivat meest jalgupidi madalas vees kajakapoegi püüdmas, see kõlab ise kui üks omamoodi jutustus. Ja omamoodi alanud suvi leidis meid teinekordki ninapidi ühiselt koos. Sõnu üksteisele taga otsimas.

Vinni, 1986-1987.

K: Kas me püüdsime käsitsi Kajakate poegi ja rõngastasime neid ?

V: Jaa, täpselt nii see oligi.

Saime Kajakate lapsed kätte ja panime rõngad jalga neile.

Nr. 738. Mägede kajad.

Pikad orud ja mitmekordsed pikad kajad seal nendes, said minu elukevade üheks osaks. Hommikuti kui vaikus häält teeb ja tuul neid hääli ei peida, ärkasin ka mina varem kui üks tavaline laps ja olingi kajade maailmas ringi liikumas. Ronk ja haigur, öökullid ja mänsak, meigas, viud ja haugas, musträhn ja maapealne tegelane kährikkoer olid need peategelased minu hommikute unistavas maailmas. Kaja, mis kaks või koguni kolm korda vaikust peletab on tänu varajasele tõusjale. Ja varajane tõusja olin ma just siis kui isu vaikuse ja kajade järele maad minus võttis. Vaikusest hääli leida, ei olegi nii raske. Vaikusest kajasid avastada, oli huvitav ja tegigi mind orgude ja mägede lapseks. Tänuks häälekate hommikute eest, leidsin end sageli oosiharjadel ronimas ning otsijast sai kuulaja, kes vaikusest lugu pidada oskab. Ja seda ma just hommikuti tegema hakkasingi kui enda hommik mul käes oli.

Neeruti.

K: Kas Neeruti mägedes on kajad olemas ?

V: Jaa, on küll.

Sest seal on väga palju pikke orge ooside vahel ja seal rõkkab kajadest.

Nr. 739. Hääle järgi.

Igatsus lüheldase oma metsavahi järele võttis just sel talveharjal minus maad. Tulin kord kaugelt Setumaalt ja oli natuke kodune kui Toomaisu mulle peale tuli. Et argipäev oli, siis ei lootnudki ma teda kodust leida, vaid ikka töömaastikult ehk mägede maailmast. Kutsuv saehääl kostis kaugelt eemalt kõrva ja kutsus mind enda poole. Orgude, ooside, mõhnade ja lohkude keskel hakkasingi Toomast taga otsima ja seda ikka saevingumise järele. Talvine lühike päev pani mind kiirustama. Et veel ühest kohtumisest osa saada ja metsavahi suurt sõprust tunda. Pea tunnike kulus kui noorendikku hooldav mees silmapiirile ilmus. Ta ei ehmatanud ega midagi, vaid küsis, et kust ma tulen ja kuhu teel olen. Ja meie pooletunnine vestlus saigi otsa ja kinnitas, et minu elu suurim sõprus otsa lõppenud ei ole. Kui saehääl vähehaaval kõrvust kadus, sündis hinge veel suurem igatsus järgmise kohtumise järele. Metsavaht, kes mulle kohtumiste maailma kord kinkis, jäi kutsuvalt ootele ja kinnitas, et ootab mind ka edaspidi. Kohtumised Toomaga olid alati jutustavad ja see vaikus, mis kaugel Setumaal mulle külla kord tuli, viiski mind jälle metsavahikordoni manu. Sõna ja elujätku otsima.

Neeruti, talv, 1995/1996.

K: Kas Marek otsis ja leidis oma metsavahi ülesse ?

V: Jaa, Marek sai jälle metsavahist osa.

See siis nagu loos ja ka tegelikus elus.

Nr. 740. Jäälinnu kohtamine.

Mind taga otsiv metsavaht on ukse taga ja küsib minu järele. Koos minnakse jõekäärudesse talvituvaid parte loendama või me vähemasti arvame endid seda tegevat. Esimeses jõekäärus ajame jäälinnu liikvele. Ta lendab allavoolu ja annab endast häälekalt märku. Kui sadakond meetrit allavoolu värvikirev lind uuesti lendu läheb, oleme vahepeal taas üksteist üles leidnud. Vaheaeg sõpruses pole kahe mehega midagi halba teinud. Nad astuvad mõlemad kui üksteise jälgedes ja ka kordamööda üksteise järel ning kaunis jõemaastik on koos linnuga ainukesed suure sõpruse tunnistajad. Toomasest kavalpea tuli niisiis minu ukse taha. Ja Marekust linnutark läks temaga veelinde otsima. Et me ainult kirevat jäälindu nägime, oli üks asi. Et sõprus jätku leiaks, oli veel suurem asi ja peale mitmekilomeetrist jõeränakut olime taas need, kes kunagi ehk kaks maailma suurimat sõpra. Sõprus, mis vahel kaduma kipub, tuleb jälle ise üles leida. Ja üksteise ja jäälinnu jälgedes me üksteise juurde välja jõudsimegi. Taaskord !

Neeruti, 1993.

K: Kas Jäälind on meil ka talvel olemas ?

V: Jaa, on küll.

Ehk sealt on ta endale ka nime saanud.

Nr. 741. Kelk mootorratta järel.

Küla ja tema lollused on alati osa külalollustest, mida seal ikka ja jälle korda saadetakse. Enda külaloole tagasi vaadates ja mõeldes, siis külaraamatu lolluste leheküljelt ei olegi minu nime leida. Ühest räägin aga siiski siinkohal. Armas pinginaaber Tarmo Nupp oli see, kes ühes kevades mootorratta omanikuks sai. Kui saabus talv, ei pandud sõiduriista talvekorterisse, vaid toodi hoopistükkis külatanumale. Külalaste rõõmuks pandi talle järele kelk ja kelgud ning lõbusõit pimeduses võiski alata. Talvine mootorratas koos mitme kelguga sai külalaste lemmikuks ja pikad ning pimedad õhtud leidsid uue lõbusa sisu. Külateed on pimedad vaid pealtnäha. Tegelikult on seal pikkadel õhtutel paljutki toimumas ja kelkudega mootorratas oligi selle kinnituseks. Kui märtsikuu õhtud lühemaks tegi ja valgust neile rohkem heitis, said lõbusõidud otsa, aga vahel võib ka rumalasti käituda, mis siis, et lõbus oli. Talveteed ja kelkudega mootorratas ongi pisut naljakad, aga mis siis, sest vähemalt igav ei hakanud ja keegi peale meie endi meie rumalusi pealt ei näinudki õhtupimedates.

Neeruti, talv, 1986/1987.

K: Kas tegime keset talveõhtuid mootorrattaga kelgusõite ?

V: Jaa, tegime küll.

Ju siis polnud muud tõesti teha.

Nr. 742. Kiviräkimine.

Lasterühmad, mis enda giidist vahel üle tahavad sõita, said minu lemmikuteks. Teel olles matkarajal Majakivi juurde tegin ühe väiksema kivi juures peatuse ja rääkisin sellest looduse imest, kuidas kivid jäätunud pinnase abil kerkivad. Kuidas jää neid altpoolt kergitab ja siis alt sulav jäämass kivialust pinnasega täidab. Märjal pinnasel see nii juhtubki ja panin lastel tee kinni ja igaüks pidi vastuse mulle

andma. Kui õige vastus käes, lasin vastajal üksinda mööda laudteed edasi minna, kuni suur Majakivi ise neile silma hakkas. Giidinipid sünnivad iseenesest, enamasti töö enda käigus. Rõõmus lastekisa kiidab mind ehk giiditöö tegijat. Nippe, kuidas ennast kuulama panna, kogunes ja kogunes. Lõpuks panin mõned kavalamad nipid lugudesse kirja, et teisedki giidid õpiks nippide abil rääkima ja teisedki kuulajad õpiksid giidinippide abil kuulama.

Majakivi, 1995-2003.

K: Kuidas tõuseb suur kivi ülessepoole ?

V: Nii nagu oos kirjas täpselt on.

Ja ei vaju allapoole ega kasva ka turbasambla sisse.

Nr. 743. Peremehe pikk kael.

Öö eest pugesin võhivõõrasse heinalakka peitu. Toakambrist ei paistnud kevadõhtust tulukest ja nii jäi mul luba küsimata majarahvalt endalt. Jahedavõitu kevadöö tõi hea une ja seda kuni hommikuni välja. Heinasahin pani ketikoera vahel haukuma ja vastu hommikut uinus lõpuks temagi. Koidikul pakkisin asjad ja astusin õuepealsele. Peremees, kes verandale päiksetõusu tervitama oli tulnud, tegi sõnatult suured silmad ja tema lihaseline kael venis pikemaks kui tavaliselt. Sõnadeta tervitasin teda ja mees ei lausunud mulle sõnakestki ja lasi mul vaikides ka ära minna. Kui hommik oli päiksetõusuga alanud, sain isegi endast aru, et julge mees olen ja seekord ehk terve nahaga pääsesin. Pika kaelaga ja ilma sõnadeta mees lasi mul niisama minna ja ei teinud mulle ka sõnadega liiga. Julgete päralt on maailm. Nii veensin ennast hiljem ja elu omapäraseim ööbimine sai looks kirjutatud...

Kolga-Aabla, 1992.

K: Kas peremees läks kurjaks ?

V: Ei läinud.

Oli väga rahulik ja lasi mul minna.

Nr. 744. Fredi äpardus.

Üks mees, kes vaid mõne korra oma elus äpardunud on, kannab Fred Jüssi nime. Kord ammustel aegadel pakkis ta oma seljakoti ja tahtis tegema hakata pildiraamatut Neeruti mägedest. Ta saabuski Kuresöödile ja tahtis sinna pikemaks peatuma jääda. Oma fotovarustuse pani ta maja ette pingile ja ise läks esimest siinset lõunat sööma. Poole lõunaeine aegu kuulis ta väljast häälte melu ja maja ees olid mõned Tapalt tulnud Vene sõjaväelased. Need neli meest võtsid pingilt Fredi kalli vara ja ei teinud nägugi, et seda kõike talle tagasi anda. Ja Fred jäigi oma varandusest ilma. Ta lubas endale ja teistele, et ei pöördu siia kunagi enam tagasi ja nagu ta ise veenvalt tõestas, pidas ta oma sõna ja rohkem seda meest ei nähtudki ei mägisel maastikul ega ka Kuresöödil mitte. See Kuresöödil kuuldud lugu tundus mulle algul uskumatuna. Ometi hilisemad küla ning mägede jutukesed siit ja sealt seda siiski kinnitasid.

Kuresöödi, 1985.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Fred jäi oma kaameratest ilma ja rohkem ei tulnudki mägedesse kõndima.

Nr. 745. Tee ääres.

Poisina hakkasin varakult ronima mäkke. Tee, mis mind sinna esimese ja esimeste juurde viis, oli kaunilt loogeline ja tegi minu maailma ilusamaks. Kord suvesüdames ronisin taas jalgrattaga ülessepoole mägisel ja metsasel maal. Kohe jalgratturi kõrval teeäärsetest sõnajalgades sahistas suur herilaseviu rohus ja ta oli just – just suure herilasepesa õnneks võtnud. Teeäärne viu pani mind peatuma ja ma tegin seda hea meelega ja seekord ka suure huviga. Viu lendas minema ja nagu järgmisel korral selgus, oli hiljem ju saagile uuesti järele tulnud. Endast jättis ta maha järelevaatava uudishimuliku rattamehe. Sealsamas tee ääres, kahe järve vahel, oli ka suur röövlinnupesa kases ja see oligi mul esimene leitud herilaseviu kodu üldse. Teeäärne peatus pani mind hetkeks seisma, ehk tegema seda, mida inimesed harva elus teevad. Ometi sündis just seal tee ääres maailma suurim herilaseviu sõber. Ikka tänuks selle eest, et mäkke kord rattaga ronisin ja rahutu hingega poisina peatuda oskasin elutee peal, kus tavaliselt rutates läbi elu tõtatakse selle seas.

Neeruti, 1982.

K: Kes oli minu esimene suurim sõber ?

V: Selleks oligi Herilaseviu.

Ja rohkem sõpru mul siis veel ei olnudki ei metsas ega külas ka mitte.

Nr. 746. Kes näris ?

Tühi kõht teeb sageli omamoodi tegusid. Kord leidsin ühe näritud sokusarve, kus kellegi hambajäljed peal. Küll vist hiirte omad, nagu hiljem targemate suust selgus. Võtsin sarvekese kaasa ja panin kapi peale. Kui kümme aastat hiljem seda vaja mul läks, siis oligi ta kapi pealt kohe ka võtta. Näitasin seda omapärast looduse imet inimrühmadele ja selgitasin, et kuhu siis sokusarved kaovad. Ja kaovadki näljaste hammaste vahele, sest muidu peaks neid palju maast leida olema. Vana leitud sokusarveke sai minu uueks sõbraks kui sõprust ühtäkki jälle vaja läks. Ja kõike huvitavat üles korjama ja märkama, õpetasin ka oma ekskursante. Ja sokusarv tagataskus ja näppude vahel saigi paljude omaks. Mees, kes kõike teab ja seda teistelegi õpetab, olin ma ka ja ise ikka imestan tagantjärele, et üks näritud sokusarv mulle selles kõiges kaasa aitas.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kes närivad sarvi ?

V: Hiired närivad.

Ja see ongi üks põhjus, miks sarved looduses kaovad.

Nr. 748. Talvine saksofon.

Klaver, mis mulle kord kevadmuusikat lõi, asus kodumaja alumisel korrusel. Kui kevad maja juures ümber saama hakkas, siis oli ta üpris vaikseks jäänud ja vaikis ning oli enamasti üksinda. Mulle oli ta

olnud kõik need aastad kauge sõber, keda ise mängida ei osanud, kuid keda kuulata ja nautida oskasin küll. Suure suve hakul, kui inimene end näoga keskea poole keerama hakkab, tahtsid armastuse leegid mind sütitada ja nad tegidki seda, sest üks musikaalne tüdruk ja naine mind püüdma asusid. Armastus jaht , mis pea mitte kunagi ilma sõnadeta ei ole, tõi minu ellu uue muusikariista – saksofoni. Sest just see pill tüdruku ja naise lemmikpill oli. Koos tüdrukuga endaga võtsin uue pilli omaks ja soetasin ka endale ta lõpuks. Kui aastaseks saanud pillimees minus väsis ja selgus, et ma pillile õigeid hääli sisse ei saa, siis tahtsin ühe armastuse märgi ära kellegile kinkida. Kellegile, kes teda rohkem armastada suudab. Ja kinkisingi ta väiksele Väike-Maarja muusikakoolile ning ta sai ühe kohaliku poisi harjutada. Armastus, mis tuleb ja läheb, jätab ikka märgid maha ja kallis muusikariist seda ka tegi minu hingeski.

2001.

K: Kas Marek sai saksofonile hääled sisse ?

V: Ei saanud.

Ja nii kinkiski pilli ära.

Nr. 748. Talvepoolsaared.

Talvine kolaja sai ammustest aegadest üles leitud. Ma tegin seda juba enne kolavat metsavahti ja tema talvejutustusi. Kui kodulähedased talved ja külmad katsutud said, läksin karget merd proovima, seda põhjaranniku poolsaartele. Need neli kaugele merre ulatuvat poolsaart - Juminda, Pärispea, Käsmu ja Vergi viisid mind elus edasi, sest neis kolamiste lugu peidus oli. See lugu, mis külmadest sai kunagi üles leitud ja mis külmavõetud ei saanud, sest ma nii kolama ja käima õppisin, et hing sellest sooja sai. Talvine hulkuri marss on paljudele võõras ja kauge. Sama kauged kui talvepoolsaared olid kunagi ühe maalapse jaoks. Ometi ma sinna jõudsin ja jõuan veel palju kordi tagasi. Kui lapsed suureks saavad, siis avardub nende maailm. Minu talvelaps läks kolama mere äärde ja ei läinud seal kaduma. Sest talvised poolsaared kutsuvad ja kutsuvad ka kolavaid lapsi enda poole. Neid, kes vähem talvel räägivad sellest, et miks nad vahel ära kaovad teiste jaoks ja kes rohkem kolavad enda jaoks. Talvised pikad käigud tõid pikad poolsaared minu ellu. Need, mis merd poolitavad ja lahedaid lugusid sünnitavad ka siis kui vähem räägitakse ja rohkem kõnnitakse.

1991-...

K: Millised on Mareku lemmikud poolsaared ?

V: Need neli kõik, mis loos kirjas olid.

Ja asuvad siis meie põhjarannikul nad kõik neli.

Nr. 749. Linnametsised.

Üks või mitu metsisemeistrit elasid minuś kolm ammust aastat. See, kes kevadeti metsisemängudesse läks ja sealt teisena välja tuli. Üldine arvamus, et metsa metsiste juurde tuleb ise minna, pole siiski päris tõde, nagu aastad mulle veenvalt tõestasid. Nimelt keerab mõni neist suursugustest lindudest nii öelda ära ja tuleb ise inimühiskonda uudistama. Jutud hulludest metsisest on siiski harvad, aga ometi on neil alati tõepõhi all. Ja kui mõni metsis on peast ära keeranud, siis

kutsutaksegi teda hulluks metsiseks. Miks inimene peast vahel ära keerab, seda ikka teatakse. Miks mõni metsis seda vahel teeb, seda rohkem aimatakse ja ega väga täpselt ei teatagi. Aga siiski ta seda teeb ja vahel harva sünnib ka linnametsiseks, kes inimestele külla tuleb ja inimeste sekka asja teeb. Ise ma ühegi sellise linnuga kohtunud ei ole. Küll, aga said ligi üheksakümned metsisemängu minusugust tunda, kes rohkem või vähem vahetevahel peast ära keeranud on. Ja seda teadagi miks ? Et metsisemänge kaitse alla viia.

1992-1994.

K: Kuidas nimetatakse sellist Metsist, kes inimest ei karda ?

V: Hull Metsis.

Ja linnuriigis tuleb ka ette hälbega persoone, nii nagu inimeste seaski.

Nr. 750. Põllukotkad.

Merikotkast sai minu merelind põhjarannikul. Merelaps, kes teda seal taga otsimas käis, nägi teda küll Eru lahe kaldal ja küll mujalgi ning nii üks sõprus algaski. Pehmete talvede aara, mis 1987 aastal pihta hakkas, on merelinnule palju head teinud ja teda on meil nüüd palju-palju rohkem kui kunagi. Et üks paar Porkuni metsades elab, seda kuulsin sealsetelt kohalikelt ja kui ise ühte viieliikmelist perekonda Saksi luhaniidul kohtasin, siis said sügisesed mõtted uue sisu ja hoo. See pesapaik on mul tänini üles otsimata ja leidmata, aga et suured merelinnud ka põllul või mujal suurtel lagedatel vahel konutavad, see sai mulle sügisüllatuseks missuguseks. Ja kui suur merelind ilma mereta hakkama saab, see räägib juba ise enda eest midagi. Ta räägib sellest, et loodus kiiresti muutub ja kui merelaps nüüd harvemini randa kolama jõuab, siis pole lahti mitte kui midagi. Ta läheb kuhugi sisemaale uitama ja sügist taga otsima ning kui merelind teda seal kusagil üllatab, siis ongi üks sügise märk hinges rohkem.

Saksi, 2010.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Merikotkas on nüüd ka maismaalind ?

V: Jaa, on ka sisemaa ära valutanud.

Ju siis on neid Eestimaal liiga palju ja ei mahu enam mere äärde ära.

Nr. 751. Minuti pealt.

Minuti pealt kell pool kolm ärkasin ma rannamees Eriku kõrval, seda keset suveööd. Natuke ajasime rannameeste juttu ja sõime õhtul juba memme poolt lauale valmis pandud rannatoitu. Minuti pealt kell kolm hakkasin mööda rannateed Võsu poole minema, et kell 6.10 väljuvale Tartu bussile jõuda. Nii olin ma plaaninud ja kilomeetrid Võsule olid juba enne pikka käiku kokku mul loetud. Öised rannateed kuulsid minu samme ja suur ning raske seljakott tahtis küll minu käiku aeglasemaks teha, aga ometi olin kiire mineja. Liivased ja kruusased rannateed viisid mind piki Eru lahe rannajoont Käsmu järveni, kuni Käsmu laht paistma puude vahelt hakkas ja Võsu silt mulle minu kohalejõudmisest pajatas. Kell 6.06 olin saabunud kuurordi bussijaama. Seljakotimees Lahemaal olin pikka aega. Ja üks pikk ning täpselt välja rehkendatud rannakäik jutustab ise, et pikad vahemaad, mis

ühe lahe juurest teise juurde viivad, on vahel kiire kõndija mõõta, kes peagi puude vahelt inimeste vahele ära kaob.

Kasispea - Võsu, 1993.

K: Kas tõesti käisin nii täpselt ehk minuti pealt maha nii pika maa ?

V: Jaa, tõesti oli see nii.

Oli väga täpne rehkendus ja sain ka praktikas sellega hakkama kenasti.

Nr. 752. Merekuningas.

Antsust sõber saatis mind mõned aastad. Tema tõttav ja marssiv samm andis mullegi enda kõrval hoogu ja kord rääkisin talle oma paadist Kasispea rannaperes Sandströmite juures. Ants haaras jutuotsast kinni ja minu paadist sõber sai Antsulegi heaks merekaaslaseks. Antsu huvitasid põhjaranniku saarte taimed ja eriti just samblikud ja nende järele ta paadist sõbraga sõudiski. Rannapere õhtujuttudesse lisandusid nüüd Antsu paat ja paadijutud. Kord olevat ta koguni merehätta jäänud ja hilja-hilja alles paadiga lautrisadamasse jõudnud. Ja mereseikleja sai lõpuks, mida tahtis, sai kõik saared läbi käidud ja samblikud seal kokku loetud. Paat, mis Antsuga sõbraks sai, oli minu toodud ja et tal peale minu veel sõpru on, see meeldis mulle kui paadiomanikule vägagi. Antsu mereseiklused jäid rannapere rääkida, sest seikleja ise tagasihoidlik ja sõnaaher oli. Paat, mis jälle mereleminekut ootab, ise ei räägi. Seda teeb üks rannaküla ja ta teeb seda siiamaani. Legendisarnane jutustus kahest minu sõbrast on jäänud vaid rannaküla rääkida ja minu kirjutada, sest kui sõbrad vaikivad, siis peab keegi ikka ju sõpruse lugu jäädvustama. Ants ja paat said, mida nad soovisid. Nad said merehõngulise loo, mis tänu minule nüüd ei kao. Lugu ühest linnamehest, kes merekuningaks ümber sündis.

Kasispea, 1993-1994.

K: Kas Ants kui merekuningas oli tõesti olemas ?

V: Jaa, oli küll olemas.

Ja ka tema mrelood olid tegelikkuses olemas.

Nr. 753. Öine metsis.

Lahemaisest looklevast teest sai minu öine armastus. Ta pidi mind viima Koljaku mäelt männimetsade rüppe Oandule, Reintalite pere sauna, kus ma alati oodatud külaline olin. Öine tee, mis alati öist armastust väärt on, avas end käänak-käänaku ja sirge-sirge kaupa. Vaikust ma küll taga ei otsinud, aga ta haaras mind jäägitult enda embusesse ja tegi mind kuulajaks, kes veel midagi selles öös kuulnud ei olnud. Poolel teel kui neljas kilomeetripost teeservas mööda sai, tuligi ootamatu ja oodatu, metsisekukk lendas männiladvast ja lõhestas öövaikuse valju robinaga. Kui vaikus jälle metsas ja hinges maad võttis, arutlesin omakeskis öise metsise asemel. Et kuhu ta nüüd pimedas nüüd küll läks ja kuhu jälle paika jäi. Öised lahemaised teed olid tavaliselt vaiksemad kui päevased. Ilma turismibussideta ja autodeta, kus siis kadusin ma alati vaikuse jaoks ära. Hilisõhtuti kui vaikus end maksma paneb, saabus minu kord ja seekord siis oli perele külakostiks kaasa võtta öömetsise

lend. Sügis loob suuremat vaikust kui suvi ja alles öö hakul saad sellest aru ja öine metsiselend seal tegi mind uue loo omanikuks.

Koljaku-Oandu, sügis, 1993.

K: Kas öösel Metsised ikka lendavad ?

V: Jaa, vahel harva.

Siis kui selleks mõjuv põhjus on, näiteks kui inimene ta lendu ajab, nagu selles looski.

Nr. 754. Kas seesama ?

Kolmel kevadel laulsin ühte ja sama Lahemaa sõnalaulu. Nii elas kord giid Marek, see, kes kolmest Setumaa talvest külmavõetud ei saanud ja kes kevadeks taas ümber sündis. Lehekuine Setumaa ei näinud enam üksildast uitajat, sest pakkisin oma kollase giidikoti ja läksin lahedaid jutte rääkima. Palmse paruni vana jäägrimaja kui Ojaäärse matkamaja tänapäeval oli vaikust täis. Kui akna avasin, laulis puudesalus häälekas punarind ning suur üksindus oligi kadunud. Kolm kevadet kordasin kevadet ja iseennast ning punarind laulis kolmel kevadel kolme kevade laulu. Seda ühes ja samas puudesalus matkamaja taga. Kolmel kevadel nägin end sinna tulemas ja kolmel korral ei jäänud ma üksinda, sest punarind teisiti arvas ja suure üksinduse peletas enne kui inimrühmad seda tegema hakkasid. Kolmel korral seadsin end küsimuse ette, et kas ma olen ikka seesama, kes kolmel kevadel või mitte. Ja kolmel korral tahtsin sama küsimuse esitada ka laulikule nimega punarind. Ja sama lind vastas mulle kolmes lehekuus ikka ja jälle jaatavalt. Nii nagu mina endalegi.

Ojaäärse, 1996-1997-1998.

K: Kas oligi üks ja seesama Punarind ?

V: Ilmselt siis küll, aga võib-olla siiski oli teine või kolmaski.

Jaa, ehk oli üks ja sama, aga võib-olla ka mitu erinevat, aga ühe ja sama koha peal.

Nr. 755. Palmses.

Palmse mõisahoones avan oma kuldse suu. Suu, mis ehk liiga paljugi räägib, sest seda temalt oodataksegi. Lossi suure saali põrand on mitmevärviline, sest parkett seal erinevatest puuliikidest on kunagi ammu kokku meisterdatud. Ja giidisuu, mis minu puhul kunagi ei valetanud, räägib ka selle lahti. Ja kui mõnikord minu juttu uskuma ei jääda, siis tuleb mõisaproua Eve Ong ja kinnitab, et giid Marek ei luiska. Nii juhtus nii mõnigi kord ja ikka jäin tõe poole peale, seda ka siis kui uskmatuid inimrühmas oli. Palmse mõisa giidid räägivad paljut ja pea, et kõike. Vahel ka seda, mis päris tõene ei ole. Ja siis kui giid udutab, tasub ju ise tõe järele otsima minna.

Palmse, 1995-2003.

K: Mitmest puuliigist koosneb Palmse mõisa põranda parkett ?

V: Kokku peaks seal olema 8 erinevat puuliiki.

Nii see ongi ja see ongi sealne tõde.

Nr. 756. Pätsi vaip.

Uhke Sagadi mõisa suure saali nurgas oli kord üks rullikeeratud ja aastaid näinud vaip. Seda esitleti kui Konstantin Pätsi enda oma, vanust siis tollal juba üle kuuekümne aasta. Ja vahel oli ta lahtirullitult suure saali põrandal. Ja vahel juhtus ikka seda, et kuulajate seas oli mõnigi, kes minu juttu uskuma ei jäänud. Kui inimrühm giidijuttu ei usu, siis pole katki mitte kui midagi. Nii veensin ennast vahel siis kui uskmatuid inimrühmas palju sees oli. Ja eks igaüks võib targaks saada ja veenduda selles, et giidijutt õige või väär oli. Tark giid räägib alati palju. Tark giid veenab peale igat tööpäeva, ennast, et tema jutt õige oli. Ja mis siis kui kõik uskuma kohe ei jää. Ka esimese presidendi vaip jäi mõnelegi kuulajale uskmatuks looks. Ja kui keegi giidi ei usu, siis ei ole katki mitte kui midagi, sest giid iseennast juba ei peta ja räägib ikka nii nagu tõene kõik on. Vähemasti tema enda arvates.

Sagadi, 1995-2003.

K: Kas president Pätsi vaip on Sagadis olemas ?

V: Jaa, on küll.

Aga mitte kogu aeg turistide tallata.

Nr. 757. Ühe hauka saatus.

Haukapoisi nime panin endale ise ja seda ühes suvesüdames. Käisin ühe haukapesa juurde ja kasvatasin kodus ühe haukalapse suureks. Küla peal minu haukahuvist ikka teati, sest käisin üleval mõisatornis tuvijahil ja suures kuivatis samuti. Et haukanoorukil kõht ikka täis saaks. Ja suvine elu kinkis ühe haukaloo ise mulle. Külapoiss Eero Raudla, kes minu haukasõprusest teadis, tõi mulle ühe noore hauka koju. See vaeseke oli lennanud Hulja alevikus tuvijahil olles vastu traataeda ja nii ta uimasena sealt rohust üles korjati. Haukanooruk ise andis lõpuks otsad käest ja ilus haukasuvi oli leidnud oma draama. Ju siis oli ta saanud vastu aeda lennates nii palju vigastada. Matsin ta suure kase alla ja haukamatus oli selle sinise taevaga suve kõige mustem sündmus. Hiljem küla peal ikka küsiti, et mis siis haukast sai ? Kui kurvast haukasaatusest kuuldi, siis ikka lohutati mind ja see oli ka ainuke kord elus kui keegi küla pealt mind üldse lohutas. Haukasuvi tegi mind targemaks. Ja ühe noore hauka saatuse lugu tegi mind ka targemaks, et loodust pole mitte alati võimalik aidata. Ja selle tarkuse võtsingi just sellest suvest eluteele kaasa.

Neeruti, 1986.

K: Kas Haugas satub vahel ebatavalistesse olukordadesse saagijahil ?

V: Jaa, temaga võib sageli midagi juhtuda.

Eriti noorte Haugastega juhtub ikka ja jälle midagi.

Nr. 758. Palmse kosklapesa.

Giid Marek uitab lasterühmaga Palmse pargis. Ta läheb ühe seest õõnsa puu juurde ning tirib end kätega ülessepoole ja vaatab õõnsusesse sisse. Seal on talle teadaolevalt veelind jääkoskla pesa ja on seda ka nüüd. Kõik kaasaskõndijad saavad teada Palmse kosklapesast. Ja kõik kaasaskõndijad imestavad uue giidinipi üle. Ja kõik lahkuvad kosklapesaga pargipuu juurest ning on õnnelikud nii giidi

kui kosklapesa kui ka õnneliku inimrühma enda üle. Kosklapesa on seal puuõõnsuses juba ammustest aegadest saadik. Ja ammustest aegadest leitud giidilugu sai nüüd kirja pandud.

Palmse 1996-2003.

K: Kas Marekul oli Kosklapesa üllatus gruppidele näidata ?

V: Jaa, oli küll.

Ja otse loomulikult Ma näitasin seda kõigile.

Nr. 759. Palmse hakipesa.

Kallis hakikisa kadus minu kõrvust ühel sügisel kui Setumaale kolisin. Linna ja maalind nagu ta on, kadus minu silmapiirilt ja igatsus võttis hinges tema järele maad. Kui uue kevade uus lehekuu mind Palmse pargist leidis, oligi sõprus taasleitud. Imeline linnumaailm oli tagasi ja sinasõprus võis jätkuda, seda ühes mõisapargis. Peahoone paremal tiival vanas pärnas oli üks põline hakikodu. Ajahammas, mis puu katki ja seest õõnsaks oli teinud, lasi suure puuprao tõttu puu sisemusse vaadata ja sinna ma sisse ka piilusin. Puuõõnsuses oli meetri jagu oksi täis tassitud ja märk ise sellest, et hakkide kodu kaua aega seal oli olnud. Kui inimrühmad mind enda embusesse haarasid, siis sai Palmse hakipesast suur kohalik vaatamisväärsus. Ja loetud hakimõtted said mul inimkeelde ümber tõlgitud. Ja minust endastki sai suur kohalik vaatamisväärsus.

Palmse, 1996-2003.

K: Kas Hakk elab puuõõnsuses ?

V: Jaa, elab küll.

Eriti siis kui see vana ja õõnes puu on.

Nr. 760. Hauka silm.

Kaunid silmad otsisin varakult ise ülesse. Olid need siis hiireviu poja sügavsinised, metsavahinaise sümpaatsed pruunid või herilaseviu omapärased. Varakult otsima hakanud, leidsin elus üles palju kauneid silmapaare. Ikka ise pidin nende juurde minema ja neid maailmast avastama, kuni ühel suvehommikul pandi õunapuuharude vahele kanaaiast mahalastud noor haugas. Uudistasin ta kauneid kollaseid silmi ja tundsin end elus esimest korda armumuna. Haukasilm on ilus ja ka tarkust ning haukaelu täis. Seda, mida olin mitu suve taga otsinud ja mis nüüd ise mulle sülle kukkus kui saatuse kingitus. Haugas maeti kui kanavaras heinamaaserva ja alles jäi minu põue haukaarmastus kui uus säärane. Harva kui saatus ise külla tuleb. Seda tegi minu üheksandas elusuves üks kanajahile tulnud haukanooruk. Ja leegitsema löönud haukaarmastus põles sellest ajast alates minu südames. See, mis mind haukasõbraks eluks ajaks tegi.

Neeruti, 1981.

K: Mis värvi on noore Hauka silmad ?

V: Kollased.

Ja väga ilusad samuti.

Nr. 761. Madukotka portree.

Lugu otsiv kadunud kotkamees Einar Tammur võttis mind kord enda kõrvale kõndima. Koos tahtsime veel ühte või mitut lugu otsima koos minna ja alguses oligi vaid kaks meest ja ei ühtegi lugu ennast kusagil. Endla suur raba kui selline oli ühe loo jaoks kui loodud. Ja silmapiirile ilmunud elu esimene madukotkas kinnitas sedasama. Kahekesi olime madukotka loo alguses, sest kotkas raba kohal tiirutas ja aktiivselt saaki seiras, mis ise justkui kõneles, et pesa kusagil vahetus läheduses on. Ronisime rabamänni otsa ja tiirutav kotkas vaatas meid ülevalt uudishimuga. Haruldase madukotka pesa jäigi meil siis küll leidmata, kuid siiski kinkis ta meile lookese kahest väherääkivast mehest, kes küll sarnased mõtted peas, kuid kel seni sõnu vähe teineteise jaoks. Einar siis avas oma suu ja tutvustas madukotkast kui sellist. Seda haruldust, kes vaid roomajatest lugu peab ja kel vaid üks muna pesasse munetud saab. Kotkas esitles end poolteist tundi ja kui ta silmapiirilt lahkus, katkes ka kogenud kotkamehe jutulõng. Alles jäi ühe linnu lugu ja kaks pea vaikset meest, kel kotkapesa leidmata jäi. Vaikselt sünnib harva mõni lugu siia ilma. Nii vaikselt kui madukotka lugu, polnud veel ühtegi lugu kellegist ma leidnud. Ja ometi vaikne kotkamees ja vaikiv kotkas mulle selle loo ikkagi kinkisid.

Endla raba, 1987.

K: Kas Madukotkas on tegelikkuses ka olemas ?

V: Jaa, on küll.

Eestis muidugi üliharuldane keda näeb väga harva.

Nr. 762. Viitnakäija.

Eluteeristmikult viivad teed alati mitmele poole. Sinna sattusin siis kui teed ja ristmikku endale otsima hakkasin ning kauni romantilise nimega Põhja-Eesti küla Viitna saigi otsituks. Männimetsade vahel kõndides jõudsin ikka just sinna välja, kus rahvuspargi kontorike ja motell järvekaldal. Külake, mis minu elus vahepeatuseks sai, on kõrtsi ja väheste majadega. Kõigile neile inimestele seal ütlesin ma tere ja teen seda siiamaani. Ning rohkem selliseid külasid mul hingekirjas ei olegi, kus kõik mind teavad. Külakäija sündis minust ammustel aegadel, see, kes mind senini pole maha jätnud ja kes ikka ja jälle tähtsale teederistmikule tagasi jõuab. Külajutud kaasas, ootan kõrtsi lasipuu ees vahel ekskursioonigruppe ja hingan just seal oma lemmikküla head hõngu. Seda aroomi, mille moodustavad kõik see, mis sellest külast küla teevad ja kus puudu on vaid üks Viitnakäija, kes külahingust ikka ja jälle hoomamas vahel käib.

Viitna, 1990...

K: Kus asub Viitna küla Eestimaal ?

V: Asub Põhja-Eestis, Kadrina vallas ja tähtsal teederistmikul.

Nr. 763. Kanakoivad.

Kaks meest astuvad pea, et ühte sammu. Urmo Lehtveer oli minu kõrval ja teine teemõõtja ning märts oligi teeservadest juba üles leitud. Kui eemalt tee pealt märtsilind hiireviu lendu läks, oli ühise tee pealt ka kevad leitud ja kaks meest jäid sellise Peipsi põhjaranniku matka algusega vägagi rahule.

Kui mõni minut hiljem samasse kohta jõudsime, kus märtsilind lendu läks, leidsime kaks kollast kanakoiba ja veel mõned kana maised jäänused. Selline kevade algus oli kahte meest väärt. Neid kahte, kes juba eile kaugelt bussiga saabusid ja öö Remniku metskonnamajas veetsid ja midagi erilist kogeda soovisid. Nahka pandud kana rääkis näljasest ja varasaabunud märtsilinnust. Ja kaks kevadeotsijat rääksiid kuni Vasknarvani välja ühest omapärasest kevade algusest.

Remniku-Vasknarva, 1993.

K: Kas kanakoibade lugu oli tõene või mitte ?

V: Jaa, kanakoivad olid tee peal maas.

Ja kord elus võib sedagi kogeda.

Nr. 764. Laisaarte luik.

Laisaaarte tare Loobu jõe käärus oli väikene jutustus. See, mille juurde vaid vahel tahtsin tagasi minna. Jõekääru saladuste hulka kuulus ka üksildane laululuik, kes maja juurde peatuma oli jäänud. Ja seda juba kevadisest rändeajast saadik. Üksinda vaatas ta tare poole nagu minagi vahetevahel. Luigejutustus sai liiga lühike ning ikka ja jälle läksin lisa otsima. Ja nii kuni sügiseni välja, kuni ränderahutus ta siiski lõpuks minema viis. Alles jäigi vaid lühike luigejutustus ühest omamoodi valgest linnust, kes teistest oli mingil põhjusel maha jäänud ja kes alles sügisel otsustas uuesti luigeelu juurde tagasi pöörduda. Vastamata küsimusi sünnitas luigelugu mitmeid, kuid jätsin nad iseendalegi vastamata ja sügis lõpetaski tareloo. Muidu inimpelglik laululuik oli terve pika sooja aja tarekülaline ja inimeste sõber. Ja omamoodi jutustuste peategelane oli ta samuti. See, kes mind viieks soojaks kuuks taresõbraks tegi, kes ikka ja jälle pererahvalt küsimas käis, et kuidas luigel käsi käib ka.

Loobu, 1993.

K: Miks peatus üksik Laululuik maja juures ?

V: Ilmselt hälbega isend siis.

Linnuriigiski on imelikke kohata.

Nr. 765. Küünte krõbin.

Teejänesest sai matka tõsiasi. Ta jooksis mu ees ja jäi aeg-ajalt seisma ning kui ma lähemale olin jõudnud, siis liikus edasi ja nii, et küüned asfaldil krõbisesid. Teejänese jutt sai lühike. Et jänes vahel teed mõõdab, see on ju tuntud tõsiasi. Vahel teeb ta seda ka autotuledes ja seekord siis matkaja ees, tahtmata teelinti maha jätta. Maha jäigi temast väikene matkalugu ja seda küüntekrõbina saatel. Muidu tõsine Poolamaine matk oli leidnud väikese nalja enda jaoks. Ja õhtul lugu kirja pannes selgus, et matkanalja vaid kaks korda olin kogenud ja üks neist jänesejooksus peidus oli. Matkatee koos jänesega sai ligi kolmsada meetrit pikk, kuni jänes tee pealt otsustas ära keerata ja pikk nali omadega otsa sai.

Bialowieža, 1996.

K: Kas Jänese küüned krõbisesid maanteel ?

V: Jaa, nad tegid seda.

Ja küüntekrabin oli kaugele kuulda ja hoomata.

Nr. 766. Kuri rästik.

Kord kolasin ma paksu metsa sees. Ja jõudsin väiksele rajale, mis mind edasi viima pidi. Raja peal oli rästik, kes ei tahtnudki mulle teed anda. Ta oli kaelast viga saanud ja tegi kurja rästiku häält ning ei kavatsenudki tee pealt ära minna. Peatusehetk sai minutit viis pikk, kuni otsa ringi keerasin ja alla andsin, sest kuri rästik ei olnud seda moodigi, et seda teha. Kui metsaringiga uuesti rajale jõudsin, siis arutlesin endamisi ja jõudsin ikka sinna välja, et kurjust täis ja susisev rästik ürgse looduse jõud on, millele ma seekord vastu ei saanud ehk alla andsin. Rästik, kes kuri on, oli vähese mõistusega oma peas. Minul oli seda viimast aga piisavalt ja nii sündiski kõrvalepõige metsarajalt. Alla loodusele olen harva andnud. Seekord siis tegin seda, sest mõistus mul seda teha käskis. Ja üks invaliidist rästik, kes maailma peale kuri on, jäigi üksinda teerajale oma ürgset jõudu näitama.

Miiaste, 1996.

K: Miks oli Rästik kuri ja ei põgenenud ?

V: Sest oli viga saanud ja polnud päris võimeline plehku panema.

Vigastatud loomad ongi vahel kurjemad kui elujõulised.

Nr. 767. Noor nugis.

Noorest pruuni kuuega nugisest sai minu suveüllatus. Just selline uudishimulik ja kartmatu nagu ma isegi just suvel olen. Männivõras üleval ta uudistas mind ja just seal sain ma aru, et just uudishimulikud elusolendid maailma loovad. Needsamad, kes vahel kolama lähevad, et just enda uudishimule hinges ruumi teha. Väike kolamise tund sai endale krooni pähe, sest nugisel üleval ei saanud isu täis allapoole vaatamisest ja kui uudishimu ei lõppe, siis ongi maailm ilus ja hea. Uudishimu viis mind Setumaa maja juurest sageli uitama ja kolama. Uudishimu jättis noore nugise ülesse pikemalt paigale ja kaks uudishimulikku korraga on ise ühte lugu kokku väärt.

Holvandi, 1996.

K: Kas noor Nugis on inimjulgem kui vanad loomad ?

V: Jaa, on küll.

Ja pelgavad vähem inimest ja on ka uudishimulikumad kui täiskasvanud Nugised seda on.

Nr. 768. Esimene hirv.

Nii paksus metsas kolasin ma elus esimest korda. See mets algas ja ei tahtnud omadega lõppeda ja kogu aeg oli mul tunne, et olengi paksu metsa sees. Jahikantslist leidsin endale öömaja ja hommikul oli elu esimene hirv see, kes lähedalt mööda jooksis. Paksu metsa tänu oligi hirveema, kes ise mind üldse ju ei hoomanud. Ja paksu metsa sees olin ka iseendale tänulik, et ma üldse siin olen. Need metsad, mis Ida-Poolamaale jäävad, olid igasuguseid hirvemärke täis. Ja mina aina kogusin ja kogusin neid, kuni üks ise endast lõpus märku andis. Suur loom oli suur üllatus ja üllatuse võtsingi sealt

suurest metsast kaasa. Hiljem kogusin veel hirvemärke, kuid need ei jäänud nii hinge pidama kui kuhugi tõttav hirveemand. Kui metsased kolm päeva ümber said, olin jälle tavaline Poolamaine rändur, kel hinges peidus elu esimene hirv. Ehk just see üllatus, mida sinna üldse otsima läksingi.

Bialowieža, 1996.

K: Kus nägi Marek elu esimest Hirve ?

V: Ida-Poolas, Bialowieža ürgmetsas.

Seal on neid palju rohkem kui meil kodumaal.

Nr. 769. Pariisi hirv.

Hirv Pariisis oli tänu ühe päevakolamise eest. Tänu oli ta ka varase tõusmise ja kevadeotsimise eest. Seda viimast, mida hinges taga ajasin, et ikka teda leida ja uuesti alustada peale Setumaiseid mitut talve. Tänuks nägin emahirve küla taga heinamaaservas ja elu teine hirv oli rõõmus tõsiasi. Veel otsisin tunnikese siin ja seal, kuid ärajooksnud hirv oligi üks kevade algus. Tagasiteel mõtisklesin oma kevade üle ja ju ta mul siis lõpuks leitud sai kui Pariisis endas hirveema kohtasin. Krabisevad sammud lumel või rähnitrumm tammikus olid varem nähtud kevaded. Ärajooksev hirveema tõi uue aastaaja lõpuks põue ja mul ei olnud selle vastu mitte midagi, et see nii on. Mul ei olnud ka selle vastu mitte midagi kui lumekoorik enam mind ei kandnud ja tuli ots kodu poole tagasi keerata. Sest emahirve otsiv hing sama tegi, mida minagi, otsis kevadet taga.

Pariisi, 1999.

K: Kuidas sai Hirv Pariisi külla ?

V: Läheduses on Porkuni maastikukaitseala hirveaed ja ilmselt oli sealt plehku saanud.

Hirvejutt vist oligi nii ja ju siis kõik oligi täpselt niimoodi.

Nr. 770. Põldvuti kohtamine.

Väike põldvutt läks suurel lagedal lendu ja tegi mind ära. Juba teist päeva vaid suurt kõndimise rõõmu tundud, olingi palju kõndinud ja vähe näinud. Nüüd lendas vutt minu eest rohust ja tegi matkapäevale ette uue näo. Sellise roheka suure uudismaa ja pruuni väikese linnu moodi. Lind, keda ma varem kohanud ei olnud ei Eestimaal ega mujalgi, on ise pisike kanaline. Ja see väikene tegelane tegi matkapäeva suuremaks ja siis kadus rohurindesse, kuhu ta maandus. Rohkem vutti ma kohanud ei ole, ei elus ega maastikul ka mitte. Poolamaine väike lind tõi ta lõpuks külaliseks minu hingemaadele ja mulle endale. Ja matkapäeva suurimaks üllatuseks sai ta samuti. Poest vutimune ostes ei teata nende munejast paljut ei midagi. Mina nüüd tean, sest teda ennast lähedalt näinud olen ja selle tähtsa teadmisega sai minu matkasamm pikkust ja hoogu juurde.

Poola, 1996.

K: Kas Põldvutt elab ka Eestis ?

Jaa, elab küll.

Aga seda sugugi mitte arvukalt.

Nr. 771. Telk puu otsas.

Üks suvine poiss ronis puu otsa ja tiris nööriga telgi endaga ülesse kaasa. Selle köitis ta kuusetüve ja okste külge ning ise puges telki sisse. Kõrvalpuus vaatasid seda kaks udusulis viupoega oma kodust ehk viupesast. Ja ootele jäid viuema nii poiss kui ka viulapsed. Ema andis ennast kaua oodata. Ju siis polnud saaki küüntesse jäänud ja lapsed kodus tühja kõhuga. Kui poolteist tundi oli oodatud, oligi viimane lõpuks kohal. Midagi jäeti viulastele ja siis oligi viumamma jälle läinud. Viulapsed tundsid kõhutäiest suurt rõõmu ja väike elamusteotsija naaberpuus samuti. Hiljem lasi viuema ennast taas kaua oodata ja kannatus sai poisil lõpuks otsa ning ta jättis viulapsed omapead. Julge olin ma juba seitsmendas suves, seda vahetult enne kooliaega. Ja elukäigu neljateistkümnenda suves olin ma juba nii julge, et telgiga puu otsa läksin ronima. Vastu sain viuema külaskäigu ja pikad ootetunnid. Miks ma seda kõike tegin, see jäägu elusaladuseks, sest keegi ei teadnud minu saladustest pea mitte midagi ja keegi ei osanud nii ka midagi küsida minult. Ehk suurim sõber metsavaht oleks olnud hea küsija, kuid temalgi jäi lugu telgist puu otsas miskipärast rääkimata, nii poisisaladuseks.

Uduküla, 1986.

K: Miks tiris Marek telgi puu otsa ?

V: Tahtis sealt viukodu pildistada salaja.

Ja telk oligi hea varjend pildistamise jaoks.

Nr. 772. Ring täis.

Eluteel samasse kohta tagasi jõuda, see ei ole just igapäevane nähtus. Metsateel see ükskord juhtus ja seda Ida-Euroopa suurimates ehk Bialowieža ürgmetsades. Istusin kaarditükiga üheskoos ja einestasin ja siis jätsin paiga omapead. Pikk metsatee kutsus mind endaga kaasa ja ma võtsingi tema kutse vastu. Kui kolme tunni pärast samas paigas tagasi olin, siis tuli natuke rumal tunne peale, et ma kõige targem just metsasel teel ei olnud. Tee tegi suure ringi ja jõudiski samasse punkti tagasi. Ja mina tegin koos oma teega sedasama. Rohkem ei ole ma kusagil ennast petnud kui seal paksu metsa sees. Ja kui ringiga samasse kohta olin tagasi jõudnud, saigi eksirännak mööda ja mina pisut targemaks. Et kompassi oleks pidanud vaatama ja kaardiga rohkem sõber olema. Et ma ei olnud seda ega teist, siis tegingi pea viieteistkümne kilomeetrise metsaringi ja lõpuks sain mõistust juurde küll. Ja samas paigas istusin jälle tee kõrval ja tunnistasin enda targemakssaamist.

Bialoewieža, 1996.

K: Kas Marek eksis elus esimest korda metsa ära ?

V: Jaa, see oli esimene kord.

Ja varem ei ole seda Marekuga juhtunud.

Nr. 773. Ilmumine ukse taha.

Omamoodi 1991/1992 aasta talvel ilmus Helsingi vanalinna ühele rõdule Eesti värvidega lipp. Seal oli üks väike eestlastest seltskond ja mina samuti nende seas. Väikene seltskond sai justkui suuremaks kui alt uksekella anti ja filmimees Mark Soosaar säravsilmi meie sekka astus. Mehel oli president Pätsi dokumentaali esilinastus Helsingis ja nii ta öises linnas sammudes tõttas., kuni tuttavat lippu üleval

märkas. Viisteist aastat hiljem Marki taas silmast-silma kohates, küsisin Helsingi lipuloo järele ja mees tegi sama suured silmad kui kunagi Helsingis. Mark ise ei mäletanud lipuga loost mitte midagi. Ja nii ma olingi jälle see, kes vajaliku Margiloo kirja pani. Head lood sünnivad headest meestest. Ja nende heade meeste lugude hulka sattusin minagi ja sedapuhku koos Margi endaga. Mis siis, et hulk aastaid tagasi.

Helsingi, 1991.

K: Kas Mark Soosaar ikka ilmus ukse taha ?

V: Jaa, täpselt nii see oligi.

Aastaid hiljem ei mäletanud mees aga sellest mitte kui midagi.

Nr 774. Auhinna kala.

Võrkpallimäng sai tudengiseltskonna õhtute osaks. Unustati targutavad lektorid ja muu ning Limnoloogiajaama stendile ilmus teade tudengite ja jaama töötajate vahelisest mängust. Mäng algaski ja tuline heitlus lõppes tudengite võiduga 3:2. Korraga kadus kaotajate kapten silmapiirilt ja kui ta tagasi naases, oli tal käes suur koha. Võitjate kaptenile ehk mulle anti see pidulikult üle ja võitjate õhtusöök oligi olemas. Seltskond, kes palliplatsilt lahkus, läks suurt kala sööma ja kaotajad kadusid silmapiirilt oma kodudesse laiali. Õhtul jäin tühja söögilaua taha üksinda ja võrkpallilugu kirja panema. Lühidat mõtisklust ei tulnud ega tulnud ja kui midagi selgeks oli saanud, siis see, et võitjate päralt on ju alati maailm. Ja seekord kinnitas seda võidetud suur auhinnakala.

Võrtsjärve limnoloogiajaam, 1993.

K: Kas Koha elab Võrtsjärves ?

V: Jaa, elab küll.

Ja sealt püütud Koha saigi auhinnaks.

Nr. 775. Tudisev puu.

Kord jätsin märtsise metsa. Midagi olin ma enda jaoks juba leidnud ja midagi, mis veel leidmata, kutsus mind edasi minema. Suure Vergi poolsaare südamest olin risti läbi tulnud ja elu ning inimesed kutsusid mind tagasi enda rüppe. Sihi servas suures kuivanud männis oli viupesa, justkui loodud ühele märtsimehele. Lubasin, et tulen siia tagasi kui aeg käes ehk suvesüdames siis. Suvekeskmes olingi tagasi ja algas teekond ülespoole. Kui pesa juba käeulatuses pea, et oli, hakkas kuivanud puu tudisema, kuid alla ma siiski ei läinud. Vaatasin pesa üle ja tudisev puu tudises ikka edasi. Alla jõudnud, panin tudiseva männi loo kirja, kus peategelane olin ju mina ise kui üks kartmatu röövlinnumees. Tagantjärele targemaks saades tõdesin, et olin jälle märtsikuiselt julge olnud ja üleval ära käinud ja mis siis, et puu küll värises, aga minu märtsihing ei teinud seda mitte. Ei puu all ega üleval ka mitte.

Võsu, 1991.

K: Kas Marek oli julge ja ronis kuivanud männi otsa ?

V: Jaa, lugu tõene.

Marek käsi üleval ära ja puu jäigi püsti ja tudisema.

Nr. 776. Aina kõrgemale.

Ronijaks sündisin ma varakult ja justkui iseenesest. Väiksemad ronimised said lõpuks otsa ja haigrukoloonias panin end lõpuks tõsisemalt proovile. Kõrgete kuuskede ladvas asuvad haigrupesad olid nagu meheproovimiseks loodud. Enne päris ülesse jõudmist, aga üllatusin sageli kui mõni vana ja juba tühjalt seisev haigrupesa pärispesast allpool okstel asus. Haigur ehk oligi lind, kes mind ju linnu-uurijaks tegi. Ja linnumehe esimene kirjapandud avastus oli, et haigrud uued pesad vanadest ikka kõrgemale rajada tavatsevad. Tähtsust täis hakkasin ma ühel kevadõhtul haigruavastust kirja panema. Ja ühe looduseuurija kevad oligi nõnda alanud.

Vandu, 1984.

K: Kas Haigrud käituvad nii, et rajavad pesi aina kõrgemale ?

V: Jaa, see on nii.

See on nii igas Haigrukoloonias.

Nr. 777. Händkaku uudishimu.

Kaks lahedat meest tahtsid minna jalgsi Kotkalt Nõmmeveskile. Külm viinakuise näoga laupäev oli selleks välja valitud ja et sooja saada, siis tuligi astuma hakata. Mida karges sügispäevas taga otsisime, oli meil üksteisele välja rääkimata ja ehk jäigi matkasaladuseks ja on seda siiamaani. Matkapaari teine pool ehk Virko Sirkel tundis Valgejõe vastu huvi ja mina tahtsin lihtsalt ühe sügispäeva võrra vanemaks saada. Tihedas kuusikus liigahtas händkakk oksa peal. Silmad uudishimust suured, saatis ta meid pilguga ja ei söandanudki ära lennata. Kolm matkapäevalist olid ühe kohtumise võrra rikkamad. Ja matkapäeva saladuseks sai hoopis öökullike oksa peal. Hiljem tagasiteel jäi öökullilugu rääkimiseks ja rohkemat kaks sõnaahtrat meest omavahel ei rääkinudki. Uudishimulik sügisene öökull oligi viimane selle sügise märk ja talveootuses kaks meest ja jõemaastikud avasid endid teineteisele. Öökullike, kes sügishetke lõi meie jaoks, jäigi puuoksale. Puuoksale jäi sügise viimane hetk ja hingetõmme, mis talverahu kolmes hinges välja kuulutas.

Kotka-Nõmmeveski, 1994.

K: Niks vaatas Händkakk inimesi ?

V: Ilmselt siis suurest uudishimust.

Kui muud polnud teha ja ära lennata ka ei viitsinud.

Nr. 778. Kolmekesi lõpupildil.

Üks ammu kadunud must-valge foto räägib siiamaani. Ta räägib ühest kooli lõpuaktusest ja seda ammustel aegadel. Kui Kadrina kool hakkas läbi saama ehk lõppema, tuldi kokku lõpuaktusele ja nende seas oli ka minu enda metsavahipaar – Elvi ja Toomas. Need kaks, kes mulle oma maailma kord kinkisid ja seda nii tegid, et ainult meie kolm seda teadsime. Lõpupildil olen siis laval suures

plaanis mina ja eemalt istujate seast on ainsad hoomatavad nemad kaks. Saatus tõi Neerutimaa mägedesse kord metsavahipaari. Saatus ei kinkinud neile oma pärislast ja nende hoovipealseks sain nii hoopis mina. Sõprus ja armastus kestis mitu pikka aastat kuni viimane koolikell märku andis, et uut saatust tuleb suurest ilmast otsima minna. Ja pildike kolmest saatusekandjast saigi juhuse läbi tehtud just sellisena, kus mina ja nemad kaks pildi peal oleme. Saatusest jutustav foto kadus elutuulte keeristes. Need, mis saatust vahel muudavad ja mis harva pildi peale ära mahuvad. Jutustav ja kadunud must-valge lõpupilt sai nüüd lühipalaks jutustatud. Sest üks jutustav saatus niikuinii ainult pildi peale ära ei mahu.

Kadrina, 1990.

K: Kes olid kolm tähtsat tegelast pildi peal ?

V: Marek ja metsavahipaar.

Ja rohkem kedagi pildi peal ei olnudki.

Nr. 779. Katkine kivi.

Eesti põhjatipu, Purekkari neeme, otsisin ma üles palju kordi. Esimest korda üksinda ja vaid ma ise teadsin, et miks siis. Oli mul viie aasta pikkune otsimise tuju peal lahedal maal ja sealne Eesti kõige põhjapoolseim tipp oli auasi üles otsida. Sealne lahelõugas peitis endas linnuparvi ja kajakakisa ning rannast mitte kaugel imeliku suure kivi, mis imelikul kombel pragunenud ja lõhenenud oli. Kuidas suur kivi katki sai, sellest ei rääkinud mulle siis ja hiljemgi mitte keegi. Ise ei osanud ma ka midagi asjast arvata ja nii jäi hiljem ühe kivi tarkus arvukatele ekskursantidele lahti rääkimata. Me lihtsalt otsisime ta alati üles ja tundsime kivisaladusest rõõmu. Silmarõõmuks ta jäigi ja leidmise rõõmuks samuti. Ta on siiamaani üksinda seal mere ääres ja ootab enda juurde tulejaid ja pildistajaid. Kivirõõmust rääkida võivad paljud, kes ta minuga koos avastanud on. Ja muidu külm kivisüda ongi üks Eesti põhjatipu kuum vaatamisväärsus, mida tasub ise otsima minna.

Purekkari, 1991-2003.

K: Kuidas läheb suur ja tugev kivi katki ?

V: Ilmselt on praguline ja vesi pragudes jäätub ja külmudes paisub.

Ja täpselt nii see paljude kividega ongi.

Nr. 780. Päikesehommik.

Päikese kogujaks sündisin ma iseenda ehk märtsilapse sõbrana. Neerutimaa päike, mis minu elu algust soendas, oli kuum ja ikka ja jälle otsisin teed tema all edasi. Kadrina kooli lõpukell teatas ühe kauni aja lõpust ja ma läksin maailma avastama. Pööripäeva paiku algas elu kaheksateistkümnes suvi. Ja tema päike tunduski elu kõige soojem olevat. Lõpuaktusele järgnenud lõpuöö kestis päiksetõusuni välja. Ja päiksetõusu saatel läksin ma kodu poole. Ja öine päike oligi see, mis mind pilguga saatis. Varahommikune tee oli tuttav käia. See, mis kunagi kooliteeks sai ja mis nüüd lõppema pidi. Ja tõusev hommikupäike oli see, mis valgust mulle heitis. Päiksetõusu lapseks sündisin ma tee pealt paistva Patermäe külje all. Ja tee, mis alevist mõisa poole kulges, sai ühe alguse teeks. Ja tee ning päike kohtusid ööl vastu kahekümnendat jaanikuud, aastal 1990. Selle päiksetõusu võtsin ma endaga

kaasa. Sest päiksekoguja ma olin just selle tee peal, mis alevist rahutule maastikule mind vabal ajal kolama alati viis. Ja rohkem tõusvaid päikeseid ma sellel teel enam ei kohanud. Ehk aitas sellestki ühest, mis uue päeva alguse välja kuulutas.

Kadrina-Neeruti, 1990.

K: Millal oli tähtis koolilõpupäev Mareku elus ?

V: Jaanikuus, 1990 aastal.

Ja seda vaatas ka päikene pealt.

Nr. 781. Kaptenite kolm kiiktooli.

Kaptenite jutud kaptenitekülas Käsmus tõid kuulajad minu hingehoovile. Kui jutuotsa ühe kapteni kolmest kiiktoolist lahti tegin, siis sai see jutt alati ka päeva naelaks. Ja kaptenil oligi kolm isiklikku kiiktooli. Üks oli naisele kodus. Teine oli enda jaoks kodus, et saaks ikka koduski ka kiikuda nagu laevaski. Ja kolmas oli laevas, et tuulevaiksel ajal kapten ikka ka kiikuda saaks. Meremehejutud ei petnud kunagi mind ega mina nendega oma usinaid kuulajaid. Nad olid elust ja merelt ehk elumerelt kogutud ja meeldisid kõigile. Ja kolme kiiktooli jutt oligi just see elumere jutt, mis kuulajatest kuulajad tegi.

Käsmu, 1995-2003.

K. Miks oli Kaptenil kolm kiiktooli ?

V: Et saaks merel kiikuda. Et saaks kodus kiikuda. Et naine saaks kiikuda.

Ja kõik kolm põhjust ongi õiged.

Nr. 782. Kiire pasknäär.

Põlva Jahiseltsi endine maja Mammastes tehti kunagi ilusti korda ja seda vanast vallamajast. Kord ajasin igavust endast eemale ja läksin jahimeestele külla. Lõksujäänud hiir võeti just hiirelõksust välja ja visati lumehange. Minut hiljem aknast välja vaadates oli lumehanges kirjusuleline pasknäär ja hiirt hetk hiljem enam mitte. Kiire lind oli võtnud oma ja lahkus hiir nokas. Jahimeeste maja rääkis mitmest külalisest kaua aega. Üheks külaliseks oli siis kirju pasknäär ja teine oli pasknääri loo kirjapaneja. Ja talvise igavuse asemel leitud taibuka ja kiire linnu lugu oligi selle päeva lugu, mis maja eest lumehangest leitud. Ilma minuta oleks jäänud kiire taibuga lind märkamata ja jahimeeste maja oleks jäänud ilma loota. Ja küllatulnud lugude otsija oligi õigel ajal õiges kohas ehk jahiseltsi majas ja aknaruudu taga. Loo moraali polegi vaja siinkohal pikalt kirja panna. Seda võib teha igaüks minu asemel ja siis ise tunda kui hea on olla õigel ajal õiges kohas, seda nii küllaminejana kui ka lugude jahimehena.

Mammaste, 1997.

K: Kas Pasknääri lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, Pasknäär tuli kirelt ja koheselt Hiirt nabima.

Ju siis oli parajasti läheduses oksa peal.

Nr. 783. Minu Soomepoiss.

Kasispea memm Aino Sandströmil oli vend Leopold Hark, keda talukoha nime järgi Karu Leoks kutsuti. Kareda mere häälega vana mees elas rannapealses majas ja tundis minu kui külalise vastu alati suurt ja sõbralikku huvi. Kui ta ennast lahti sõnade abil rääkis, siis jõudis ta oma Talvesjõja käiguni alati välja. Elu esimene ja viimane Soomepoiss oli ta nüüd minu jaoks ja pika saatusega mehena oli tal just Soomes käigust alati palju rääkida. Kare hääl pobises välja kõik Soomepoisi saladused. Ja kui mina jälle rannaküla jõudsin, siis oli vanal mehel õnn silmades ja südames. Kui Soomepoiss räägib ja rannakolaja kuulab, siis vaikis kõik ümberringi. Ja kui Soomepoiss ja rannakolaja kohtusid, siis vaikis koguni meri ja kajakas rannakivil. Vanas rannakeeles rääkiv Leopold oli minu Kasispea sõber. Ja minu oma Soomepoiss oli ta samuti. Ja kuigi ta ajas peaaegu alati ühte ja sama jutujoru, siis pole just palju rannaküla külalisi, kes ühte vanameest ja Soomepoissi meresosina saatel ära kuulanud on. Mina selleks sain ja see kõik, mis ma mere äärest leidnud olen, oleks ilma ühe vanameheta kui Kasispea ilma mereta.

Kasispea, 1991-1998.

K: Kes olid tegelikult Soomepoisid ?

V: Need kes Talvesõjas läksid üle lahe põhjanaabritele appi.

Ja see üks oli ka Minu sõber Kasispealt.

Nr. 784. Hortus Musicusega.

Nähtud Madjaritemaa märtsipäike oli mind teinud Madjarite näokarva moe järgi pruunikaks. Kuu aega Eesti keelt rääkimata, kuulsin tuttavat Maarjamaa jutuvadinat alles tagasiteel Warssavi suures rongijaamas. Seltskond suure pagasiga Eesti mehi olid esimesest hetkest alates tuttavamad kui tavalised kaasmaalased. Rongis endas sattusin ma nendega ühte kajutisse ja saladus tuligi ilmsiks, nimelt Hortus Musicuse meeskond oli minu üllatajaks. Nende pealik Andres Mustonen tutvustas ennast inglise keeles viisakalt ja rahutu rongiuss hakkaski kodumaa poole roomama. Rahutud muusikud kuulasid minu Madjaritemaa seiklusi ja ise nad tulid ühelt Poolamaiselt festivalilt. Pikk õhtu ja lühikesem öö möödusidki nii kiiremini ja õnnelikumaks saime kõik, kel igatsus emakeele järele suus. Kuu aega Madjaritemaad sai sedasi toreda lõpusirge. Ja sümpaatsed vanamuusikud tänasid tõmmu näonahaga üllatust, kes neile ootamatult eesti keeles vastu kõnelema hakkas. Tore saatuse kingitus olime üksteisele mõlemad. Ja ma ise ka imestan tagantjärele, et ma näost nii pruun olin, et võõramaalasena neile alguses tundusin. Selle kevade hea lugu ei saanud sellega otsa, sest teine kevad-kodumaine, ootas mind veel ees.

Warssav-Tallinn, 1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Tulin tõesti koos ansambliga kodumaale rongis ja muu jutt ka tõene.

Nr. 785. Nooruse askeldused.

Nooruses ma askeldasin ehk vägagi palju. Koolivabal ajal ei istunud ma kodus koolitükke tehes, vaid ikka olin oma askeldava maailma keskel. Ja nii sai minust juba varakult üks väga mitmekesine inimhing. Ülikooliõpingute keskel tundsin just askeldustest puudust ja seda seni kuni ajakirja „Noorus“ juures oma loodusrubriiki toimetama hakkasin. Ja askeldamine viis ka siis õpingute ajal mind elus edasi. Küll otsisin autoreid, võtsin intervjuusid, küll kirjutasin ise või ajasin jutuvõistluse auhinnaks Põlva Jahiseltsilt kaks metsseanahka välja. Ilma askeldusteta poleks ma kunagi elus edasi jõudnud. Ja nii askeldan ma praegugi kui muud parajasti teha ei ole. Seda siis kui päevatöö jälle valmis saanud on ja igavus külla tulema hakkab. Keskiga, mis nüüdseks tõsiasjaks saama hakkab, ei tule ju lõppude-lõpuks nii kiiresti kui ma vabadel hetkedel jälle askeldan nagu nooruseski. Ja askeldada soovitan igaühel, kel vaba aega üle jääb.

K: Kas Marek oli ajakirja „Noorus“ mittekoosseisuline ?

V: Jaa, oli küll.

Ja seda kohe kolm ja pool aastat jutti.

Nr. 786. Tartu jooks.

Suur Madjaritemaa ja märtsikarva seljakott tahtsid mind nagu vastu maad paigale suruda. Siiski neil see ei õnnestunud neli kevadist nädalat ja elu parim ja pikim matk õnnestus suurepäraselt. Neli nädalat olin jalul ja kogusin head vormi. Ja tagasituleku kolm rongiööd ja nende vahel olevad rongipäevad olin ma ju paigal, nii nagu minu seljakotist kaaslanegi. 31. märtsi hommikul astun koduse ülikoolilinna perroonile. Ja kuigi seljakott mind peatada tahtis, tundsin suurt märtsijõudu jalgades ja alla linna jooksin oma jooksu. Inimesed kõnniteel andsid mulle aupaklikult teed ja vist arvasid, et mul kole kiire on, kuigi seda mul ei olnud. All linnas kui bussijaama jõudsin, peatus lõpuks ka jooksusamm. Setumaa ja maja seal ootavad ja ei liigu paigast. Nii ma arutlesin ja imestasin ise ka oma jõu üle oma kehas ja jalgades. Jõud, mis mind kaunil maal edasi viis, tuli ka kodumaal mulle appi. Ja seljakotiga jooks oligi see, mis ühe matka lõpetas.

Tartu, 1996.

K: Kas jooks Tartus ikka leidis aset ?

V: Jaa, lugu on tõsi.

Jooksin suure seljakotiga ja mööda tänavaid.

Nr. 787. Kaks poni.

Armunud matkaja tahtis minna. Tahtis minna suvepööripäeva paiku ja isegi täpselt teadmata, et kuhu siis. Tahtsin lilli ja suve enda ümber, sest tüdruk oli kaugel. Öine maastik, mis aovalgust tervitas, mattus udusse ja kui teeservas aasal poni rohtu sõi, oli nagu päevamatk ka tegelikkuses alanud. Hiljem teederistmikul arvasin end õigele poole keeravat ja nähtud poni aasal andis kui jalgadele hoogu juurde. Uus ristmik udus pani mind taas hetkeks mõistatama ja jälle olin teel. Kui udusel aasal teist korda poni söömas märkasin, siis sain alles aru, et armunud olen ja sama aasa servas taas kord olen. Poni oli täpselt samasugune. Ja aas oli samuti samasugune. Vaid mina olin ühtäkki teistsugune, sest korraga aru sain, et olen armunud ja samasse kohta tagasi jõudnud. Armunud inimesed vahel

eksivad, seda nii teel kui teederistmikul olles. Ja tihe udu, mis ühte päisetõusu peitis ehk aitas ka kaasa, et minagi seda tegin.

Mädapea, 2000.

K: Mitu korda on Marek ära eksinud matkates ?

V: Kaks korda, esimest korda siis Poolas ja teine kord kodu külje all Mädapeal.

Ja rohkem Marek eksinud ei olegi kusagil matkates.

Nr. 788. Kadunud „Grendeli“ pilt.

Lugu bioloogide ansamblist „Grendel“ ei sündinud niisama ajalehte. Kokkulepitud kellaajal tulid noormehed kõik kohale kokkulepitud kohta ja tahtsime teha ühise pildi. Proovisime loodusmuuseumis põdratopise juures ja siis tahtsime teha ühe kooli fuajees, kust meid ilma pikema jututa minema aeti. Kindla sihiga otsisime edasi ja kui lootus juba kaduma kippus meie seast, jõudsime Vanemuise nõlvale. Sealt betoonrinnatise pealt hüppasidki viis meest alla ja õhust sai pilt kinni vajutatud. Pilt ilmus ühes looga samal kevadel ajalehes „Liivimaa Kroonika“ ja siis kadusid bioloogidest muusikud minu silmapiirilt. Kakskümmend aastat hiljem tundsin miskipärast uut igatsust viie mehe järele. Natuke igatsesin ka selle järele, mida nad ise muusikaks nimetasid. Ja pildi otsingud algasid ning pole siiamaani lõppenud, sest pilti pole siiamaani ülesse leitud. Varese kraaksumist, traktori käimatõmbamist, mootorsae vingumist ja muud pea mõttetut müra meenutav muusika kraabib siiamaani minu kõrva ja kadunud pilt ei anna mulle rahu. Rahu noorusest otsida on sama mõttetu kui oli nende muusikagi. Ometi jäädvustasin selle rahutu seltskonna ja muidu oleks nad kõik jäänudki jäädvustamata.

Tartu, 1994.

K: Kas selline ansambel oli olemas ?

V: Jaa, oli küll.

Tegi üpriski mõttetut müra, aga oli olemas.

Nr. 789. Hääle järgi.

Elu kõige õnnestunum märtsimatk hakkas lõppema. Madrjaritest mehed ja naised olid sümpaatsed ja selle kinnituseks läksin eemal aiamaal toimetava noore mehe käest midagi küsima. Sõna Hungaroring tõi märtsi noorsandi silmadesse ja ta viipas käega eemale. Ülejäänud võõrkeelne jutuvada jäi mulle küll arusaamatuks, kuid ma ei andnud sellest kuidagi talle märku. Tuulevaiksel hetkel kostis eemalt tsiklisõidu hääli ja nii ma matkalõpu viimase sihi poole astuma hakkasingi. Tuulevaikus, mis aeg-ajalt algas, et siis peagi lõppeda, oli just see, mis tsiklimeeste hääled mulle kõrvu tõi. Peale pooleteist kilomeetri pikkust matkalõppu olingi Hungaroringi väravas. Tõmmu näoga administraatorist naine, kes mind omas keeles kõnetas, avas oma kauni suu ja olin talle tänulik, kuigi mitte sõnagi temast aru ei saanud. Tänulik suurele matkale olin seal, kus tahtsin juba ammu olla ja tänu minu silmades oli arusaadav ka näitsikule. Vabalt lasi ta mul peaväravast sisse astuda ja minust sai tsiklipoiste treeningsõidu ainuke pealtvaataja kaheks tunniks. Unistustemaaks saanud Madjaritemaa oli hetkeks

suurem kui elu parim märts ja siis suundusin ööbimispaika otsima ja vaatasin juba homse suurlinna poole.

Hungaroring, 1996.

K: Kuidas leidis Marek Hungaroringi ? 1. Kaardi järgi. 2. Hääle järgi. 3. Kohaliku käest küsides.

V: Hääle järgi.

Ja tsiklimeest müra aitaski mind ka tegelikkuses.

Nr. 790. Öistel teedel.

Ühestki tüdrukust öölugusid leidmata, said minu öisteks sõpradeks kakuhääled ja öösorrid. Need viimased ongi need, kes hämaruses putukajahti peavad ja seda ka asfaltteedel. Elu parimad asfaltteed leidsin põhjaranniku lahedatel maastikel. Et nad sageli päevateekonna jaoks liiga pikad said, tuli hämarusest ja õhtust lisa võtta ning öösorride videvikumaailm sai nii minu omaks. Õhtuti laskuvad nad teedele ja ei lähegi nii kergelt sealt lendu. Öösorrid siin ja seal olid pikkade teede tänu jalakäijale, kes ma ju seal olingi. Ja öösorrist lugu leida on lihtne siis kui sa kõnnid hämaratel teedel ja pikk pimedus ees ootamas on. Soojal asfaldil jahivad nad putukaid ja ei aima vist isegi, et nad mulle ööjutustuseks sünnivad. Laheda maa teedelt ja teekonnalt kogutud jutud ja jutustused on paljud ka öödest leitud. Üks, kes ööjutte mulle kinkis, oligi lahe öötegelane öösorr ja seda just lahedal maal.

Lahemaa, 1990-2003.

K: Kas Öösorr on öö või päevalind ?

V: Ikka öölind.

Kuigi tegutseb ka hämaras.

Nr. 791. Kobras teeb.

Koprarajal kolasin inimrühmadega üheskoos. Rada, mis kopratammi juurde viib ja kus ma alati oma jutustava suu avasin. Kui kopratammist ülessevoolu jalad märjaks saavad, siis küsiti ka, et kas see on hea või halb, mis kobras korda saadab. Ja kobras teebki nii head kui halba. Ujutab vahetevahel terve metsaaluse üle ja kui seal massiliselt konni kokku kudema tuleb, siis ongi hea ja halb nagu käsikäes. Kopratammist allpool on Altja jõgi jälle omas sängis ja kõik on nii nagu varemgi. Nii ma siis rääkisin seda juttu ja nüüd olen ma ka ise lõpuks uskuma jäänud, et kobras oma tammidega konnadele nii head kui ka halba metsadele korda saadab.

Altja jõe koprarajal, 1999-2003.

K: Kas Kopratamm teeb head või halba ?

V: Teeb mõlemat, nii head kui halba.

Täpselt nii nagu loos kirjas kõik ongi.

Nr. 792. Soku leidmine.

Lõikuskuu tõi soku heinamaa serva. Jahimees, kes minus siis pead tõstis, tõi katusekambrist üheraudse jahipüssi. Sokk jõudis vahepeal mind märgata ja oli kadunud. Ometi läksin metsarajale ja ta oli eemalt puude vahelt hoomatav. Õhtupoolikune pauk, mis jõeni kajas, kinnitas, et ma jahimees olen. Sokk liigahtas paigast ja kadus. Jahimees ei lahkunud minust koos püssipaugu kajaga. Läksin ja läksin ning suure jõeäärse kuuse all lebas sokk ise. Jahimees võttis ta õlale ja viis koju. Selle soku sarved koos pealuutükiga kinkisin ma ära Vohnja jahimees Ain Vihermetsale. Ja nii ehk kinkisin ära ka selle jahimehesüdame, mis pool tundi minus tuksunud oli. Lõikuskuine jahimees kui ainulaadne elumälestus kinkis endale ühe jahimeheloo. Ja lugusid otsisin ma juba siis taga ja ühe ja ainsa jahimeheloo leidsin endast tänu sellele, et sokk heinamaaserva väisama tuli. Elu ühest ja ainsast jahimeheloost piisab mulle siiamaani. Ja püssirohulõhnaline metsatee oli ainuke, mis minu veretööd tunnistas. Rohkem verd ma metsateedel valanud ei ole. Aga ühe loo ma sealt siiski leidsin ja see on ka suurem asi kui ilma loota metsateedel olla.

Neeruti, 1989.

K: Kas Marek on elus korra olnud püssiga jahimees ?

V: Jaa, vaid ühe korra elus ja saagiks oli Sokk ise.

Rohkem jahimees Marek kedagi lasknud ei ole kui üheainsa Soku siis.

Nr. 793. Kuldi tulek.

Viupesa suures männis lahesopis leidsin ma kevadel. Tahtsin tema juurde tagasi jõuda kui ühe kevade ja saladuse juurde. Minu vanamehest sõber Ülo Saarleht oli ainuke, kes minu kevadisest hetkest teada sai ja nii sai minejaid kaks, kellest ju mõlemad saladusi otsimas käisid. Mina tegin seda rohkem ja vana mees vähem ja just seepärast võtsingi ta lahkesti endaga ühes. Mees jäi männi lähedale ootele ja minu alati roniv mina oli peagi üleval pesa juures. Kui vajalikud viupaari toidulaua jäänused olid pesapõhjast kilekotti saanud, tulin alla tagasi ja eemalt hõreda männimetsa alt liikus turjakas metsseakult otse meie poole. Kaks täismeest vaatasid kuldi tulekut ja siis üksteise silmadesse. Silmadest leidsid nad natuke üllatust ja ehk pisut hirmugi, kuniks kult lähedale jõudis ja ära keeras ja kadus. Kuldi tulek sai õhtul looks kirjutatud ja muidu elutu ja juba vaikne suvepäev oli leidnud oma jutustuse. Viupesa mere ääres oli selle päeva väikene lugu. Suur mere äärest roostikust tulev metsseakult oli just see suur lugu, mida kaks meest otsima läksid. Ja suvised otsijad, noor ja vana, leidsid suure kuldi üles üksteise silmadest.

Ihasalu, 1993.

K: Miks tuli Kult meie juurde ? 1. Uudishimust. 2. Tahtis rünnata.

V: Ilmselt ikka uudishimust.

Tahtis teada, et mis hääled need kodumetsas sellised on ka.

Nr. 794. Näitab näpuga.

Viis õpinguaastat näidati minu peale sageli näpuga. Küll kiideti ühtemoodi ja teistmoodi ning harjusin heamehe tiitliga ja ka näpunäitamisega. Peale lõpuaktust koguneti ülikooli peahoone taha Gustaf Adolfi ausamba ümber ja mina kui heamees olin ainuke, kes kiviplaadile jalgupidi ära ei mahtunud.

Seisin ühe jala peal pehmes lillepeenras ja alles pärast lõpupildilt selgus, et õieti tegin, sest Gustaf Adolf ise ülevalt näpuga just minu peale näitab. Heamehe viieaastane teekond sai sellega väärilise lõpu ja nii kuidas olin harjunud näpunäitamisega teiste poolt, nii pidas saatus seda ka lõpupildil meeles. Väärikas mees ausambana ei näita mitte igaühe peale näpuga. Minu peale ta seda tegi ja mitte vaid saatusest tingituna. Ju siis andsin ise saatusele käe viieks aastaks ja just hea mehena ja õppurina ning saatus koos tähtsa mehega pidas seda ka vääriliselt meeles.

Tartu, jaanikuu, 1995.

K: Kelle peale näitab Gustav Adolf näpuga ?

V: See on Marek Vahula.

See pilt on alles Marekul senimaani.

Nr. 795. Hea ja halb.

Lumerikaste talvede üheks rõõmuks sai sügav maastikulohk nimega Kulp Neeruti maastikukaitseala teekäärus, Võduvere küla tanumal. See sügav auk oli ja on suusasõprade suur lemmik ja nii ka minu jaoks. Kui metsavahisuu mägise maastiku tõed kord avas, siis käisin hulk aega Kulbist suure kaarega mööda, sest tema tõde suur ja valus oli kuulata. Nimelt olevat kunagi Vene sõjavägi natuke enne kaitseala sündi 1957 aastal, suure sealse linnamäe Tapa sõjaväe lennuvälja ehituseks ära vedanud. Mäe asemel on nüüd hoopis suur auk ja vaid suur suusarõõm on see, mis ammust draamat veidigi väiksemaks teeb. Ja kui lumine talv jälle Eestimaad vallutab, siis on Kulbis rõõmu kõigile rohkem kui minul hinges kurbust kunagisest punaarmee röövteost looduse enda vastu.

Neeruti, 1985.

K: Kuidas sai mäest lohk ?

V: Vene sõjavägi vedas selle omale Tapale lennuvälja rajamiseks.

Ja nii saigi suurest mäest suur maastikulohk.

Nr. 796. Teekond Amblasse.

Viu posti otsas tee veerel saatis mind pikalt oma pilguga. Rattamees, kes ma olin, lugesin vaid omi mõtteid ja pidin jõudma Võsult Amblasse. Ja esimene suvelõpu hiireviu siis justkui tõstis minu maisevõitu mõtted taevastessse kõrgustesse. See oli teel Palmse ja Viitna vahel. Teine selle päeva teeäärne viu tervitas mind taas ühe teeäärse posti otsas. Minu mõttelend sai taas märtsitaeva karva ja olin linnule tänulik. Kolmas viu postil istus tee ääres Imastu ja Moe vahel. Ja neljaski veel enne Amblat ja peale Tapat. Sügisene lahemaine mees oli otsekui ümbersündinud. Ja muidu maalähedased mehemõtted said jälle märtsilapse taeva karva. Viu postil ei oska ise ka vist arvata või aimata, miks üks väntav mees talle pikalt järele vaatab. Sest märtsilind ka ühe sügisese tee ääres sügislapsest selle märtsilapse valmis teeb, kes juba siis kevade poole tõttab kui kõik pimeduse käes endasse rohkem piiluvad. Tegija nimega märtsilind on mind kogu aeg valmis teinud. Ka siis ja sügisel kui peaaegu keegi ei tea, et ma ju kevade laps siiski olen.

Võsu-Ambla, 1995.

K: Kas Viu on julge tee ääres postil ?

V: Jaa, on küll.

Ja on julgem kui metsas näiteks.

Nr. 797. Minu terav pilk.

Buss, mis põhjaranniku maastikel sõidab, oleks justkui arust ära. Vahel ilma nähtava põhjuseta ta võtab hoogu maha ja siis kimab edasi, oma eesmärkide poole. Bussis on inimrühm ja bussionu ja giid Marek ja sinna viimasesse ongi peatuste põhjused peidetud. Giidi terav silm paneb hoogsa jutu kõrval tähele nii teeäärsel postil istuvat viud või aasal jalutavat sookurge ja otse loomulikult ei jäta giidionu sellest teistele hõiskamata. Oma terava silma pärisin ma kuinagi ühelt ringikolavalt märtsilapselt. Kui temast giidionu kunagi sündis, siis läks märtsilapse teravat pilku jälle vaja ja sadu kordi olen inimrühmadelt kiita saanud just selle eest, et kiire jutu kõrvalt kõike tähele panen ja oma tähelepanekutest ka teistele kohe märku annan. Kui kõik giidionu selle eest kiidavad, siis ei lähe märtsilaps temas kaduma. Seesama, kes jälle midagi põnevat märkab ja kes siis giidionule sellest ka märku annab.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kes on terava pilguga Lahemaa giid ?

V: See ongi Marek.

Ja seda ta tõestab ikka ja jälle uuesti.

Nr. 798. Uudismaal käigud.

Uudistama läksin ühte pikka metsateed Viitna taga paksus metsas. Suure metsa tagant leidsin hoopis lõikuskuise hiigelsuure uudismaa. Sealne tuul paitas minu poisipead ja andis mõista, et Lahemaa oma loomult üks tuuline maa on. Kindlasti tahtis esimene sealne tuulehoog nagu midagi mulle jutustada, aga ma ei saanud kohe esimesel korral temast aru ja nii ma tulin sealt peagi tagasi ikka poisimõtted peas veel. Noor ja suur emane konnakotkas, kes madalalt üle suure välja lendas, andis ka mõista, et poisslapse aeg nüüd ümber saamas on ja seda koos elu kaheksateistkümnenda suvega. Tuulisel maal nähtud esimene kotkas oligi see, kes mind sinna tagasi käima kutsus. Ja kui ühe kuuma suve kuum mälestus mind sinna tagasi meelitas, siis läksin ikka ja jälle hea meelega sinna tagasi, kus tuul ja kotkas mulle kunagi millegist märku andsid. Et üks tuuline maa on see, kus mehetegusid tuleb tegema hakata ja kus suur kotkas ise mind nagu endaga kaasa kutsus. Igatsuse käigud ilma nimeta uudismaale kestsid mul viis aastat. Siis arvasin end suureks saanud olevat ja läksin veelgi tuulisematele eluväljadele ennast taga otsima.

Lahemaa, 1990-1995.

K: Kus nägi Marek elu esimest Suur-Konnakotkast ?

V: Ilma nimeta uudismaal, seda Viitna taga metsas.

Ja, ja esimeseks ja viimaseks see Suur-Konnakotkas jäigi.

Nr. 799. Esimene lugu ehk õunapuudega tee.

Et õunapuud mulle tee ääres oma loo kingivad, see sai mulle üllatuseks. Alevist pääsenud koolipoisina rõõmustas mind tee, mis mäkke veidi tõusis ja mida vanad õunapuud palistasid. Tänu neile ma väga ei tõtanudki kodu poole ja hääletud ning sõnatud küll, aga ometi olid nad need, kes mulle pea, et esimesed sõnad suhu kord panid. Kuna nad rääkisid vaikides ja oma sõnatus keeles, siis tegin seda minagi ja vaid koolikirjandiks vormitud teeäärsete õunapuude lugu oli see, mis ise enda eest rääkis, seda puude asemel. Kirjandusõpetaja kiitis mind ja oli ka esimene inimhing maailmas, kes teada sai, et ma ju puudega rääkida oskan. Ma tegingi seda viimast alati ja isekeskis ning nii sai kodutee alevist Neerutisse mulle lühem ja rääkivam. Üks pikk rida vanu õunapuid , kes endid vaid tuulehoogude käes liigutasid, tegid seda viimast minuga ja just see oligi see tasu, mida nende juurest otsisin. Minu tollased külakaaslased läksid koju kambakesi koos. Mina tegin seda üksinda ja alles hiljem kui kirjand teistele ette loeti, said teisedki seda tähtsat ja kõike teada, mida seni vaid õunapuudele rääkinud olin. Et miks ma kiirelt koolist kaon teiste jaoks ja miks ma räägin ainult puudega ja mitte külakeeles teistega.

Võduvere, 1981.

K: Kus asuvad Mareku õunapuud tee ääres ?

V: Tee, mis Kadrinast viib Neerutisse.

Ja see oligi üks esimesi tähtsaid teid üldse minu elus.

Nr. 800. Suvilate vahel.

Matkav märtsikuu möödus mul põhjarannas. Seal sain tuuleristsed ja otsisin ilusat rannamaja koos külalislahke pererahvaga. Kui see viimane Kasispeal leitud sai, siis sai mul rannaisu ümber ja tahtsin minna jala Võsule, et bussile jõuda. Eru lahe lapse samm oli tõttav ja vaid kahel pool teed asuvad imekaunid suvekodud tegid mul silmad kaunimaks ja sammud lühemaks. Tammispealt Erule on vaid mõned kilomeetrid ja silmarõõmu pakuvad sel rannateel sajad suvilad. Lahe laps jäi tol korral bussist maha, sest kaunite suvemajade vahel ekseldes ununes meri ja maailm. Rohkem sellist suvilateed ma ei ole Eestimaal käinud ja kui suvilaigatsus peale mul tuleb, siis kõnnin jälle oma märtsisammu seal, kus meie maa ilusaim suvilatee piki põhjarannikut mind kord edasi viis sinna, kus ma alati suurimate silmadega olen. Tolle päeva käigu moraali kirjutasin ma päevaraamatusse ja peitsin suurde raamiga seljakotti. Ja kui suvilaisu jälle peale tuleb, siis otsin välja nii seljakoti kui lugude kausta, et sealt üks matkalugu välja otsida, kus kirjas ammune igatsus endalegi põhjarannikule suvemaja soetada.

Tammispea-Eru, 1992.

K: Kus asub Eesti üks kõige suuremaid suvilatega külasid ?

See ongi Erus ja Tammispeal ja nende kahe vahepeal, ikka põhjarannikul siis.

Nr. 801. Vandu kõrvukrätsud.

Et rätsupesa jutustuseks saab ja sünnib, see oli poisikesele üllatus missugune. Kaheteistkümnes alanud elukevad küll juba rääkis ja kirjutas, kuid kui naaberküla poisid mulle teeäärses kuusehekis rätsupesa näitasid, saigi ümbritsev kevad jutustuse võrra rikkamaks. Madalal kuuses oli niisiis nende

pesa viie rätsupojaga. Kui ma neid omapead vaatama läksin, naksutasid nad nokka ja pööritasid omi suuri silmi. Ja ärevil rätsuema lendas ümbruses ja lõi lennul tiibu keha all plaksudes kokku. Rätsukodus oli kord majast silmanähtavalt ära. Pesapõhjas olid suled ja hiirekarvad ja kondid ning tulevased rätsud lihtsalt kõndisid selle korralageduse peal. Seda rätsupesa hoidsin ma kevade saladuste seas, sest oligi suurte kevadiste saladuste aeg ja minul neid palju juba leitud ja hoitud. Käisin rätsukodu juures kuu aega, kuni nad suureks said ja kodu maha jätsid. Ja kuusehekist leitud jutustus saigi lühike, aga ometi suurte silmadega. Nendega, mis maailma uudistavad ja mis kõike seal tähele panevad. Ennast öökulli silmadest leida, oli huvitav ja õpetlik. Nad justkui ootasid mind ja nende ootused ei saanud petta. Ja väike külaserva lugu oli kakulugu täis. Ja mina seal juba tähtis loo kirjapaneja ja seegi oli sellel ajal suur asi iseenesest.

Vandu, 1984.

K: Kuidas hoiatab Rätsuema inimest pesa juures ?

V: Nii nagu loos kirjas, et lööb tiibu lennus keha all kokku.

See on Rätsu üks viis inimest kuidagi üritada pesa juures eemale peletada.

Nr. 802. Hiirepesa rüüstaja.

Jõekäänaku kaunis kaasikus oli saladuste paik. Kord seal peatunud kotkas oli seal ehk suurim saladus ja ühe leidsin veel juurde. Kases vanas varesepesas olid nimelt kõrvukrätsud endid sisse seadnud. Kõik oli nii nagu ühes rätsukodus pidigi olema, ka tuntud korralagedust kui hiirekarvad ja kondid põrandal poegade tallata. Kolm rätsupoega olid ka ja minul jälle paik, kuhu aeg-ajalt kohale minna. Eelviimasel pesakäigul avanes uus üllatus. Vanalind oli hiirepesa ära rüüstanud ja veel roosat nahavärvi hiirepojad olid pesapõhjas. Üllatus sai õhtul kirja pandud ja sellist lugu panin kirja elus esimest korda. Panin kirja nii pihutäie veel söömata hiirepoegi kui ka oma avastuse, et selline lugu üldsegi juhtunud oli. Kirja panin ka enda suured silmad, mis rätsukodu leidsid ja tõdesin ikka ja jälle, et ilma nendeta ei oleks olnud lugu ennastki. Üks jõekäänaku saladus juures, kõndisin läbi elu neljateistkümnenda kevade ja lugu oli vaid mu silmades ja kirjakaustas. Nüüd otsisin ta sealt välja, sest kaua sa ikka salapärane oled ja sellisena ringi käid.

Neeruti, 1986.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Räts rüüstab ka hiirepesi ?

V: Jaa, lugu tõene, Räts rüüstab ka ettejuhtunud hiirepesi.

Ju siis on Rätsul terav pilk, et hiirepesa avastada ja kui ikka silma jääb, siis ka rüüstab selle.

Nr. 803. Hauka vabastamine.

Suvine vastastikune ootamiste tants tõi metsavahi mulle külla. Ja mina läksin tema juurde ja nii me üksteist tegime. Kui kevadjutud olid ühtäkki otsa saanud, oli saabunud suur suvealgus ja ma ei osanud sellega koheselt midagi peale hakata. Kui kaevumajakeses haukalapsest noor haugas oli sirgunud, tahtsin ta priiks lasta ja suure ühise kevade tõttu metsavahiga, läksin haugas kotis just metsavahi juurde. Toomas tuligi verandale ja tema nägu oli siis suvepäikese moodi. Haukanoorsand võeti kotist ja talle pandi linnurõngas jalga. Haugas oskas vaatamata oma noorusele vabadusest kohe

lugu pidada ja oli juba katuseviilul. Seal ta kohendas oma sulekuube ja vaatas mitmele poole. Ta tegi seda pool tundi ja alles siis lendas iseteadlikult metsa poole ja kadus kahe mehe silmist. Tegelikkuses ta jäigi meie silmadesse ja vaheaeg kahe aastaaja ning kahe mehe vahel oligi ümber saanud. Pikk kevad kuulutas kahe mehe sõpruse algust ja töine suvi oligi meil alanud.

Neeruti, 1986.

K: Miks püüdis Marek Hauka kinni ja siis vabaks laskis ?

V: Et saaks Haukale rõnga jalga panna.

Jaa, sel eesmärgil Haukaga metsavahikordoni õue peale mindigi.

Nr. 804. Kõrvuti.

Mai lugu oli paljutki täis. Seal oli ka üks kakulugu ja hakilugu, mille ise üles leidsin, seda mõisahoone ülevalt aknaaugust. Hakk oli sinna oksi tassinud ja endale kodu rajanud. Oksi oli aknaaugu ühes pooles palju ja see rääkis ise enda keeles, et hakipesa seal juba pikemat aega olemas on olnud. Nii käisin teda mitmel kevadel vaatamas ja hakipoegade kisa rääkis omas keeles, et hakikodus asukad on. Sel kaunil kevadel jäi aknaaugus vaikseks ja põhjus oli aknaava teises küljes peidus. Sinna oli kodukakk oma kodu sisse seadnud ja nii hakikodu seekord vaikis. Nüüd sai minust kakukodu külaline ja ehkki ta oli vaiksem kui hakikodu, siis käisin kakupoegade sirgumist ikka vaatamas. Loodus tühja kohta ei salli. Vaikinud hakikodu asemel oli nüüd kakukodu ja tühja kohta endas ei leidnud minagi. Seal oli nüüd neli udusulis sirguvat noort kodukakku, kes ise kogu asjast ei teadnud midagi. Sestap saigi kahe kodu lugu kirja pandud, et teisedki minu ühest sümpaatsest kevadloost aimu saaksid.

Neeruti, 1986-1987.

K: Kas Hakid elasid Kodukakuga kõrvuti ?

V: Pesad olid küll kõrvuti, aga Hakid ikkagi ei elanud seal.

Ju siis Hakid rajasid oma pesa ennem kui Kakk seda sinna tegi ja kui Kakk tuli, siis jätsid oma kodu maha.

Nr. 805. Ronga viimne lend.

Külapoiste kambas olin ma harv külaline. Rohkem uitasin ma omapead ja endapikkustega ja nende lollustega või tarkustega ma mõõtu eriti palju ei võtnud. Nende lollused ei teinud mind targemaks ja nende harvad targad ettevõtmised köitsid mind vähe. Minust teadsid nad paljut ja ka seda, et ma püünisraudadega rebast või kährikkoera tahan kinni püüda. Sinna koer maetud saigi ja üks külapoistest, Tanel Leiaru pani ka püünisrauad lõpnud külamullika lähedale ülesse. Kaarnad, kes seal ikka ja alati esimesed olid, läksid ka oma võtma ja üks neist jäigi ühe varbaga püünisesse. Püünisraud ise oli suure musta linnu jaoks parajalt raske. Kui jahimees silmapiirile ilmus, püüdis ta rauakolakaga ära lennata, aga jaks lõppes peagi enne kui metsaserv kohale jõudis. See suure linnu viimaseks lennuks jäigi. Külapoiss ei andnud talle armu ja külaserva maastikud jäid ilma ühe suure linnuta. Selleta, kes talvel oma näo valgele maastikule loob ja ilma kelleta oleks kunagised talved olnud lihtsalt valge maaga ja igavamad kui muidu. Mulle jäi sellest lookesest okas hinge, sest linnusõber

juba siis olin ja musta kaarnat kaua taga leinasin. Varakevadel nad kadusid ümbruskonna metsadesse kodusid rajama ja võtsid kui muretüki minust endaga kaasa ja kergem hakkas lõpuks sellest minulgi.

Neeruti, 1985.

K: Kas metsade asukas Ronk tuleb talveks ka inimasustuse lähedusse ?

V: Jaa, tuleb küll.

Eks siis on rohkem toidupoolist ja lootust talv üle elada.

Nr. 806. Ilvese hüpe.

Pikast ekskursioonipäevast väsima hakanud suur ekskursioonibuss hakkas ööbimispaika jõudma. Pikast ekskursioonipäevast väsima hakanud inimrühm ootas ehk juba õhtut kui ilves tee ääres asjast teisiti arvas. Juba eemalt paistis ta teepervel istumas ja lasi bussil enesele lähemale jõuda. Uus elu, mis inimestesse sisse tuli, oli see, mis ilvese teepervel päevanaelaks sünnitas. Ilves tegi lõpuks graatsilise hüppe ja kadus siis teeäärsessse rohtu ja siis metsa, puude vahele. Maha jäi temast bussitäis ekskursante, kes nagu oleks teda just oodanudki seal. Terve õhtu räägiti ilvesest ja seda ka öösel ning koguni järgmise päeva hommikulgi. Ilves ruulis kõiki ja õnnelik giid oli ühe õnneliku päevalõpu üle õnnelik. Ilveselugu oleks kadunud koos järgmisel päeval ärasõitnud bussitäie rahvaga. Ometi sündis julgest ilvesest siinne lugu, sest lisaks lugude rääkijale minus ka lugude koguja elab. Just see koguja, kes lugusid kellegi jaoks kogub ja seekord tuli ilves oma looga just õigel ajal silmapiirile. Seda seal, kus vaja.

Tapa-Loobu maanteel, lehekuu, 2000.

K: Mida tegi Ilves teepervel ?

V: Eks Ta Hiiri passis.

Või lootis midagi muud söödavat tabada.

Nr. 807. Ongi kodus.

Pikast ekskursioonipäevast väsima hakkav suur valge buss oli viinud meid igale poole põhjarannikul. Kõik huvitav oli nagu vaadatud ja miskit oli nagu veel nägemata ja leidmata. Bussitäis rahutuid sakslasi küsis minu käest midagi lisa ja lisa tuligi, just sealt paksust metsast, kust nagu oodatagi keegi kedagi ei osanud. Enne suurt turismihooaja algust olin Kõrvemaa nurgas avastanud murdunud haavatüükas händkaku kodu. Hallikas sabajupp paistis üle pesaserva ja nüüd olimegi teel sinna. Bussitäis uudishimulikku rahvast tuli minuga metsateele ja jäi mind ootama. Mind saadeti heade soovidega pesa juurde ja kui ma tagasi jõudsin, küsiti üksmeelselt: Kas on kodus? Minu jaatava vastuse peale käis rühmast kahin läbi ja nii läksimegi kõik ühiselt kakukodu vaatama. Pesapoeg keerutas üleval oma pead andis end kõigile lahkesti vaadata. Ja suurejooneline päevalõpp oligi saabunud. Loole otsisin õhtul hilja kaua moraali ja kuna see jäi mul hingest leidmata, siis ei hakka ma seda ka tagantjärele taga ajama endas. Oli lihtsalt üks hea päev ja selle hea lõpp ja see on ikka parem kui head ei oleks ühes päevas ja päevalõpus.

Kõverjärve lähedal, 1996.

K: Kas Händkaku pesa sai päevanaelaks ?

V: Jaa, lugu oligi täpselt nii nagu kirjas on.

Marek viis oma grupid tõesti Händkaku kodu juurde ja kõik said oma.

Nr. 808. Rebase tee.

Palmsest mere poole viib üks tee. Selline vonklev ja vallatute kurvidega. Neid viimaseid mul ekskursioonidel vaja on läinudki, et buss ikka korralikult õõtsuks ja mitte niisama. Rahvasuu, kelle keel ma ju isegi olin, räägib lahti loo rebasest. Palmse uhke mõisahärra olevat lubanud rahvale, et ehitab tee esimesi jälgi mööda, mis keegi mõisa juurest mere poole maha jätnud on. Härra läks talvisel päeval lossi ette ja rebane oli läinud vonkleval kõnnil mõisa juurest mere poole, sabaots samuti vonklemas valgel lumel. Härra pidas lubadusest kinni ja ehitaski vonkleva rebasetee mereni välja. Kui ekskursioonipäev mööda saama hakkab ja suur buss väsima hakkab, siis just lõbus rebasejutt tõi kuulajaile uuesti lahedad näod pähe, millega lahedalt maalt koju tagasi minna. Rebasetee ongi vonklev ja nagu loodud lahedateks ekskursioonideks. Seda oleks nagu teadnud vana parun ise ja ta tundis juba siis ka ise ilmselt rõõmu teest, mis vallatu ju on.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas legend Rebase teest on tõene või mitte ?

V: Jaa, legend on tõene.

See näitab ise, et Rebane üks tähtis tegelane meie rahvasuus on.

Nr. 809. Sügisene rukkirääk.

Sügis on mind alati teinud mitut moodi. Koolialguste ditüramb igal aastal viib suvel kogutud sõnad suust ja koolimelu sisse kipuvad nad justkui ära kaduma. Kui üks metsavaht mulle suvesõnu kinkima kord hakkas, siis saidki sõnad mulle veel kallimaks ja nende juurest sügishakul ära minna polnud sugugi mitte kerge. Metsavaht, kel sõnu minu jaoks alati üle jäi, tundis ka jaheneval ajal minu järele igatsust ja mina tema järele samuti. Nii läksin tollel sügisesel laupäevalgi sügisest jutuhetke otsima ja seda ikka metsavahist mehe juurest. Mees nagu ootaski mind ära ja kinkis mulle loo raiesmikul hilja pesitsenud rukkirääguست. Rääk oli hüüdnud seal oma suvelõpulaulu alles augustis ja siis ka pesitsema jäänud. Ja hilja omadega valmis saanud. Rääguپere jättis suure raiesmiku maha alles sügispööripäeva paiku. Ja siis tulingi rattaga mina, justkui rääguloo järele. Ja jõudsingi mehe ja loo juurde ning jutustav sügis oligi jälle hetkeks suurem kui koolilärm. Just selline siis, mida mõlemad tahtnud olime.

Neeruti, 1988.

K: Kas Rukkirääk hüüab ka sügisel ?

V: Jaa, aga väga harva.

Seda juhtub looduses vägagi harva, et Rukkirääk sügisel häält teeb ja hüüab.

Nr. 810. Piiritusevedajate külas.

Endiste piiritusevedajate külas Viinustus sõidab jalgrattaga üks minu näoga mees. Tal on omad mõtted peas ja ta valmistub uut giidihooaega ette. Mõne mitmekorruselise piiritusevedajate maja juures tahab ta peatuda ja see ongi tema rattasõidu eesmärk. Külateel tuleb talle vastu mees jalgsi. Kaks meest peatuvad ja jalgrattaga mees hakkab küsima, et kus on siin piiritusevedajate majad. Külamees saab asjast valesti aru ja hakkab selgitama, et viina või piiritust saab sellest ja sellest majast. Ma tänasin meest ja läksime oma teed. Elu on naljaks siis kui sa ise nalja juurde kohale jõuad. Seekord tuli nagu nali ise mulle vastu. Arusaamatusest külateel sündiski kevadine nali, seda just seal, kus oli tema parim koht, põhjaranniku külas, kus kunagi elati suuresti piiritusevedamisest ja kus majad olid uhkemad ja kõrgemad kui mujal rannas ning kindlasti väikeste akendega üleval, kus siis oli merele piilumise paik. Et kaugemalt näha piiritusepaati või laeva. Nii ma arvasin ja et külamees minust ja minu küsimusest kohe täpselt aru ei saanud, siis sündiski muidu jahedas kevadõhtus kuum nali missugune.

Viinistu, 1999.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas külamees sai asjast teisiti aru ?

V: Jaa külamees sai tõesti asjast valesti alguses aru.

Ja nii kinkis mees mulle uue loo, mida sain edaspidi gruppidele rääkida.

Nr. 811. Kuresöödi rongad.

Üks märtsilapse maa on kolamisteks kui loodud. Märtsimaa kolamiste aeg saabub siis kui viimased suusarajad sulavad ja kui märts ise lumehangedest jagu saab. Just selle kuu lõpus jõuavad kohale märtsilinnud hiireviud ja mina samuti. Mägede viimasel kolamise aastal, 2003 aasta märtsis, otsisin taas märtsilindu taga ja seda teadagi kustkohast. Mõni märtsilind näitas ennast ja oligi kevad saabunud. Mina ei andnud endale asu ja otsisin veel kevadet Kuresöödi nõlvalt taga. Vaikuse hetked seal olid tavaliselt pikad ja seekord lõppes ka seal selle kevadalguse vaikus. Kaarna hüüdmised andsid ise märku, et kevad seal majas on ja seda ma ju tegelikult otsima olin läinudki. Askeldav rongapaar tegi seda pesas üleval kogu pika kevadise hetke ja see jäigi minu viimaseks sealseks leitud kevade alguseks. Tähelepanuväärne oli kaarnakodu asupaik, teeäärses kuuses. Hea koht ühe kevade alguse jaoks, mida ehk vaid minusugune üles leiab. Ja leidsingi, sest märtsiotsijate päralt on maailm ja kevad algab märtsilõpus ju niikuinii.

Neeruti, 2003.

K: Kas Ronk teeb oma pesa nii tee ja maja lähedusse ?

V: Ta teeb seda vägagi harva.

Tavaliselt rajab Ronk oma kodu paksu metsa sisse.

Nr. 812. Üks imelik mänsak.

Mägede salapärane lind mänsak pani seal järveorud ja muudki kajama ja rõkkama. Tema omapärane kaunis hääl oli minu lapsepõlvesõber ja ehkki ta ise näole annab end inimesele harva, siis teadsin siiski just tema hüüdmiste järgi, et kes ta selline on. Suvehommikus läksin Tagajärve tagusesse mäkke ronima ja kui mänsak ei hüüdnud, tegin ise suu lahti ja aimasin oma lemmikut järele. Järveorg kajaski

vastu ja üksik kalamees sai sellest osa. Kui kalamehe juurde jõudsin , selgus, et see oli minu külasõber – Tanel Leiaru. Poiss vastas mulle ausalt ja otsekoheselt, et ta mind linnuks pidas hääle järgi ja seda ma ju olingi hinges soovinud. Me läksime järvekaldal laiali ja mina olingi sündinud loo autor nii õues kui ka kirjakaustas. Hea mõte linnuhäält teha tuli mulle kohe niisama pähe. Ja varajane kalamees nagu ootaski, et keegi tallegi loo kingiks.

Neeruti, 1983.

K: Kas Mänsaku matkimine õnnestus Marekul ?

V: Jaa, nagu loos kirjas on.

Nii mõndagi lindu on võimalik järgi teha ja matkida.

Nr. 813. Mõisaring.

Mõisasõbra tutvus algas Neerutimaa südamest. Võtsin sealse sõbra endaga laia maailma kaasa ja hakkasingi mõisakogujaks. Lahemaine tööpõld viis mind päevast-päeva nelja laheda mõisa juurde ja ikka oli mõisajüngrile kõigest sellest vähe. Kord kevadeotsijaks hakanud, võtsin jalgratta ja Virumaa süda tahtis tundmaõppimist. Kui õhtuks kümnele mõisale oli silma vaadatud, olingi Neeruti mõisasüdame juures tagasi ja nentisin tõsiasja, et just selle maa südames mõisu meil kõige rohkem on. Loen nad lugejale kõik nimepidi ette: Neeruti, Mädapea, Rägavere, Lasila, Saksi, Udriku, Inju, Vohnja, Loobu ja Kihlevere. Kümne mõisa rattaring sai vaid ühe päeva pikkune ja minu mõisasüda lõigi uues rütmis. Selles otsivas rütmis kui minnakse päevast otsima uut algust ja see sealt leitaksegi. Setumaal ajasin läbi ühega, Mooste mõisaga ja tema üksinduse pargiga. Ja ühest jäigi väheks ja tulin kodu lähedale lisa otsima ning leidsingi ennast mõisaringiga ülesse just oma mõisasüdamete juurest.

Kevad, 1999.

K: Miks on Mõisu palju just Virumaa keskel ?

V: Seal on ajalooliselt viljakad-viljakamad põllumaad.

Ja sinna rajatigi rohkem Mõisu kui mujale.

Nr. 814. Lõopistrike peatus.

Kruusatee äärse teeotsa piimapukil oli hea istuda. Sest lõikuskuu oli soe ja mina matkarõõmu täis. Pikk teekond Bialowieža ürgmetsade poole oli vast poole peal ja ise ma poolitasin parajasti ühte matkapäeva. Eemal suures männis oli tume linnupesamüts ja sugugi mitte tühjalt siinse päikese all. Lõopistrike kolme lapsega pere askeldas männivõras ja igavus kadus minust koos nendega. Et kumbagi vanalindu kohal ei olnud, siis oli noortel igav ja mängiti igavuse ja noorte lõopistrike mängu. Ja ainuke pealtvaataja olin siis mina, maapealne igavleja. Lõunaeine, mis poole tunniga otsa sai, ei viinud mind kohe edasi. Sest minu matkarõõmu sees oli ka pisut igavust peidus ja kolme lõopistrikuga oli sama lugu. Võib-olla nad askeldasidki seal minu jaoks ? Ja tegid kõike seda, mida ehk vaid loodusfilmis näha võib. Ja kui kaks tundi olin olnud pistrikumängu ainus pealtvaataja, siis saigi selgeks mulle, et igavusel suures looduses kohta ei ole. Ei maa peal ega puu otsas samuti mitte.

Bialystok-Bialowieža, 1996.

K: Miks mängivad noored Lõopistrikud oma pesa lähistel ?

V: Igav on.

Ja igavuse peletamiseks nad siis võtavadki ühteteist ette.

Nr. 815. Ühiselamu.

Minu majajant oli igasugust rõõmu täis. Neid kogunes majaomaniku hinge ja lõppu neile ei paistnudki tulevat. Töörõõmu sai päev-päeva kaupa kõige rohkem ja emake loodus kippus nagu silmapiirilt sootuks ära kaduma. Lakapealsel magatud suveööd olid majatantsu üks osa ja suur pärn vaatas nagu minu tegemisi pealt. Vana ja elunäinud ta oli ja juba õõnsate oksa-avadega kehas. Kuldnokk, kes ühte oksaauku sisse ja välja käis, reetis ise, et tal seal kodu on. Ja metsvindi laul kinnitas, et temalgi ühes oksaharus kodu on. Ja suvekollane talvike oli ka pesa endale võrasse rajanud. Linnukodudega puu oli töörõõmust suuremgi ja mul ei olnudki midagi selle vastu, et see kõik nii on. Ja ehk see oligi põhjus, miks tööisu seal lõpuks üsna ruttu otsa sai ja ma end jälle looduslapseks sünnitasin. Maja tegi mind küll targemaks, kuid emake loodus tegi seda veel rohkem ja targad inimesed vaatavad ikka ju targemate poole. Seda nii elus kui ka looduses.

Kauksi, 1996.

K: Kas vana puu oli nagu ühiselamu ?

V: Jaa, oli küll.

Seal elasid kõrvuti mitmed linnud ja said üksteisega hästi läbi.

Nr. 816. Pärt ja Vinter.

Käsmu jutt minu giidisuus oli möödanikku ja sealseid inimesti täis. Sinna mahtus meremehi ja paljut muudki. Teeäärse Sinisalu maja juures ja üle tee Ülo Vinteri endise suvemaja juures peatasin hetke, ajalugu, ennast ja kuulajaid. Nimelt olevat Arvo Pärt veetnud Käsmus oma viis esimest elusuve. Ülo Vinteri kui lähinaabri käest olevat ta küsimas käinud, et kuidas heliloojaks saada. Vinter, kes juba siis hoolega komponeeris, olig poisile hea õpetaja ja nõuandja, sest väiksest Pärdist suur helilooja sündis. Kui hetk ja inimesed said mul peatatud, veeres buss edasi, kuid Pärdi ja Vinteri lugu paelus alati kuulajaid. Vinter ja Pärt peatasid ise kunagi hetki ja iseendid. Seda tegin minagi nende loo abil, mis siis, et kaua aega hiljem. Kui Pärt enam Käsmus ammu ei suvita ja kui Vinter puhkab Käsmu kalmistul.

Käsmu, 1995-2003.

K: Kas jutul on tõepõhi all ?

V: Jaa, lugu tõene.

Pärt ja Vinter olid kunagi juba sõbrad ja tuttavad. Ja see ongi üks parimaid Käsmujutte üldse, mida rääkida.

Nr. 817. Ärkamised.

Suvine majatants oli ka lakapealset und täis. Kolisin sinna ülesse ja puhkusetunnid keset tööka giidi suve võisid alata. Äratamas polnud mind seal kedagi ja vahel sai suveöö terve päeva pikkune. Suvine

linnuelu, mis oma iseloomult vaikne ja vaikiv on, arvas, aga asjast pisut teisiti. Kord tuli vares katusele, siis proovis aed-lepalind oma häält ja suvine uni ei saanudki alati päeva pikkune. Tänulik olin kõikidele suvitajatele sulelistele, kes mu ööd siiski lühemaks tegid ja märku andsid, et päev on tähtsam kui magamise aeg. Ja mul ei olnud midagi selle vastu, et just sulekandjad mind hommikuti ülesse äratasid. Muidu oleks jäänud suvi nägemata ja vaid unenägusid ja tööd täis. Suur loodus, mis õpetab, oli suur ka kauge Setumaa rajal. Ta õpetas mind endast lugu pidama ja mida vähem sa päeval magad, seda rohkem oledki looduse lapse moodi. Setumaine kolme suve tants ei olnudki üks suur unenägu, vaid ka linnukesi ja töist tatsamist ümber maja täis.

Kauksi, 1996-1998.

K: Kas linnud olid Mareku ainsad sõbrad maja juures ja külas ?

V: Rohkem sõpru seal tõesti ei olnud.

Ainult sulelised olid minu suurimad ja parimad külalised maja lähistel.

Nr. 818. Mägra mäng.

Jutustav vaikus metsavahi juures saabus alati sinna koos minuga. Koerad oma aedikus alguses peletasid vaikuse ja siis andsid sõna metsavahile endale. Jutustav mees ei jätnud mind kunagi ilma lugudeta ja nii ka seekord. Sõber mäger olevat kord looga päris õue peale tulnud. Hommikune mees tuli koerte haukumise peale välja ja ei leidnud kohe koerakisa põhjust ehk loo tegelikku algust ülesse. Lõpuks selgus siiski, et koerad ei kära niisama pärast. Koeraaediku põranda all peitis ennast mäger. Mis ta sealt leidis või otsis, see jäigi tema ja loo saladuseks. Koerad igatahes rahu ei saanud ja nii peremehe varakult jalule ajasidki. Mäger koerakodu põranda all kõlab kui üks uskumatu lugu. Ometi see nii oli ja jutustav minu metsavaht oli õnnelik, et ühest põnevast loost jälle lahti saanud oli. Mäger nüüd vaevalt loo pärast koerakodu alla ronis. Mis tegelikult tema hinges toimus, on siiamaani tema suur mägrasaladus. Ja edasi kõndisid eluteel ja kaunil maastikul nii mäger kui ka mina kui ka metsavaht küll mägralooga, aga ka uue ja suure saladusega, mis ühest mägrast sündinud.

Neeruti, 1987.

K: Kas Mäger tuli koera puuri alla ?

V: Jaa, Mäger tuli sinna alla.

Ju siis sai ta aru, et Koer teda kätte ei saa.

Nr. 819. Koerakuudis.

Koidiku aegadel saatis mind Koidu jutt. See sõber, kes kunagi väikene oli ja kellega koos sõnu appi võttes suureks kasvasime. Kui suured juba olime, siis nentisime, et sõnad ei ole meid maha jätnud. Nii ka seekord. Koit oli koidiku aegu koerte haukumise peale õuele tulnud. Ja avastas tühjast koerakuudist kährikkoera. See märtsine koer pidas pulmi, sest oli jooksuaeg ja sattus hoovi peale ja pages koerte eest kuuti peitu. Kährikkoera märtsine elu ongi otsimine ja seekord sattus siis hoovi käima. Ja pulmade asemel aeti õue pealt minema ja lugu oligi lõppenud. Kui Koit ühel koidikul mulle loo ära rääkis, tuli hommikune tunne tagasi kui ühiselt kunagi oma lugusid alustasime. Ja tõdesime, et lood pole meie vahelt kadunud ka keskpäevase päikese all.

Neeruti, 2003.

K: Kas Kährik tuli koerakuuti ?

V: Jaa tuli küll.

Ju siis oli kas füüsiliselt või vaimselt natukene ära keeranud omadega.

Nr. 820. Lossivaremetes.

Tüdruk Maria Kall suvitas Toolse lossivaremete lähedal, Toolse jõe suudmes. Ta kogus ka linnuvaatlusi ja jutustas neist mullegi. Terase silmaga tüdruk ja terase kõrvaga linnumees said sõpradeks ja nii jõudsin ise ka mitu korda jõesuudmesse. Kord rääkis tüdruk välja ühe oma paljudest saladustest. Lossivaremetes olevat veelinnupesi leida ja ma jäin tüdrukut kohe ka uskuma. Kui peale mereäärset ööd ise lossivaremetesse jõudsin, oli seal nii Kosklaemasid kui Ristpardi mamma askeldamas teel poegadega mere poole minna. Nii jäingi tüdruku kuulajaks edasi ja ta oli ka ainuke tüdruk, keda ma elus üldse kuulanud olen ka. Tema jutus oli kõike, ka kevadet, kuid mitte armastust ja ometi piisas sellest kõigest, et sõpradeks saada. Jutustav mereäärne tüdruk kõlab kui unistus ka tagantjärele kui sinnapoole taas vaatan. Ja täideläinud unistuseks ta mul sai ja jäigi ning rohkem mereäärseid unistusi mul tol kevadel ei olnudki.

Toolse, 1991.

K: Kas Toolse lossi varemetes pesitsevad ka linnud ?

V: Jaa, nad teevad seda küll.

Ju siis on varemed hea paik pesa rajamiseks.

Nr. 821. Helikopteri tiib.

Tüdruk Marial oli palju saladusi. Enamus neist olid mere äärest leitud ja enamuse neist jättis ta enda teada. Mulle avas ta end siiski ja nii ka seekord. Üle Toolse jõe väikese silla käisid kunagi vaid enamasti Vene piirivalvurid. Nemad seda silda ka parandasid ja hooldasid ja sinna väikene lookene peidetud saigi kui tüdruk mulle end jälle avas. Üks sillatala oli nimelt sõjaväe helikopteri tiivast tehtud. Nii rääkis tüdruk ja kuulasin mina. Kui järgmisel päeval asja uurima läksin, selguski, et see nii on ja väikene sõprus tüdrukuga sai nii suuremaks. Tüdrukud, kes räägivad, on mulle alati meeldinud. Eriti need, kes õhtul räägivad ja kelle juttu saad hommikul ise kontrollima minna. Nii juhtus ka selle tüdruku ja selle looga ja veendusin ise, et hommik alati õhtust targem on. Ja tark tüdruk oli alguses jutustava õhtu ja siis targa hommiku moodi küll. Just see kõik, mida tema juurest otsima kord läksin.

Toolse, 1992.

K: Kas silla talaks oli helikopteri tiib ?

V: Jaa, oli küll.

See siis vene sõjaväelaste leiutis säärane.

Nr. 822. Puutegija orav.

Jõekäärus puutegijal oli oma orav. Puutegija tegi oma tööd ja orav tegi oma tööd. Jõudehetkil vaatasid mõlemad teineteist ja üksteise tegemisi pealt ning märts oligi minu juures tagasi. Igatsevalt vaatasin maailma poole terve selle aasta ja tahtsin pikast maavangistusest ära. Neerutimaa pikk aara oli kestnud kolmkümmend aastat. Kolmekümnes kevad seal oli ühtäkki see, mis viimaseks sai. Sest maapealsed mõtted mind vallutada tahtsid ja ma sellega nõus ei olnud. Askeldav orav oli meeldetuletaja. Et märts algas sel aastal ju ilma minuta ja ma ei olnud sellega eneses nõus. Tark loomake tuli minu juurde õigel ajal. Siis kui kevad looma hakkab ja kui märtsilaps tavaliselt ilmas ringi käib. Tark orav askeldas ja siis vaatas mind ja nii sündiski jõekäärus otsus, siit maalt ära minna. Tänulik olin ühele targale puu otsas ja lõpuks ka iseendale, et mõistus pähe tuli. Kolmkümmend kevadet on ühel maal suur asi. Ehk sama suur kui seal sündinud märtsilaps. Ja kui sügistuuled mind ära viisid kaunilt Neerutimaalt, siis käisin korra veel jõe ääres tarka oravat taga otsimas. Loomake oli läinud oma teed ja seda tegin lõpuks minagi.

Neeruti, 2003.

K: Kas Orav tuli mulle midagi nagu ütlema ?

V: Jaa, tuli küll.

Kuigi ta ise nagu seda ei teadnudki, et ta seda teeb mulle.

Nr. 823. Paugu järel.

Üks jutustav Ida-Virumaa vanamees oma kodulävel oli nii mõndagi huvitavat täis. Ma kuulasin teda tunnikese ja võtsin ühe loo ka kaasa. Seda selleks, et teda mitte kurvastada ja endal ka tugevam tunne sees oleks edasi minna. Vanamees oli Kurtna järvede lähistel elanud kogu oma elu ja sealseid lugusid täis. Kui röövpüüdjad saabusid lõhkeainega, käis peagi kärgatus ja mõni hetk hiljem oli kalakotkas uimaseid kalu noolimas. Vanamehe suu naeratas peale lugu ennast ja ta andis nagu mulle mõista, et võid teinekordki uute lugude järele tulla sinna tema juurde. Ometi oli ta järgmiseks korraks juba ära läinud kõigi juurest ja nii jäin ma uutest lugudest ilma. Jutustav vanamees kõlab ise kui üks suur unistus. Selline täideläinud unistus, mille jutustav noor metsavaht lapseeas mulle kinkis ja mille järele ma nooruses kord ringi kõndisin.

Kurtna järvedel, 1993.

K: Kas Kalakotkas tuleb paugu peale kohale saama peale ?

V: Jaa, tuleb küll.

Ilmselge kohastumus inimmaailmaga.

Nr. 824. Leitud sulg.

Teine lasterühm, kes Juminda poolsaare Majakivi-Pikanõmme õpperajale minuga tuli, oli seega teise koha omanik. Sest nad esimesed käijad ei olnud saatuse tahtel ja seda tõsiasja teadsid nad ise ka kõik otse suurepäraselt. Läksime siis teist kohta hõivama ja suur asi ju seegi. Nii arvasime endid lohutades. Pikanõmme oosi peal, kus uus vaatetorn meid ootas, leiti ühe tüdruku poolt noore merikotka sabasulg maast. Eks kotkas oli vast vaatetorni otsas istunud ja sule meile poetanud. Nii arvati ja sulg saigi meie suurimaks lohutajaks, peale meie endi muidugi. Et me just teised kõndijad vastvalminud

matkarajal olime ja mitte esimesed. Kotkasulg sai õpetaja kätte ja jäi meenutama seda matkapäeva kui teine inimrühm matkaraja vallutas. Giidile jäi killuke mälestust ja tänu suurele kotkale, kes siis sulekese poetas. Loost moraali ma hiljem ei otsinud. Sest kõik oli selge ja arusaadav, lihtne ning õige ja vahva. Nii nagu ühel matkarajal peabki olema.

Majakivi-Pikanõmme õpperajal, 2001.

K: Millisel poolsaarel asub Majakivi-Pikanõmme matkarada ?

V: Juminda poolsaarel.

Tõesti, seal ta ongi ja ka muu jutt oli loos kõik tõepärane.

Nr. 825. Kuskohas siis ?

Tormilind oli kuulsaim Eesti purjelaev. Tema tormiline elu ei saanud väga pikk ja ta leidis Saksamaal oma kuulsusetu lõpu. Ja kui giidisuu enamasti vaid räägib ja temalt midagi küsitakse, siis tema puhul küsisin ka ise rühmadelt, et kus ja millise lahe põhjas siis puhkab ta ? Vastusteks sain pea, et kõike kuulda ja kunagi ei kuulnud ma õiget vastust. Jutulõng, mis giidisuus kunagi ei katke, andis ka siis alati õige vastuse välja, ta puhkab Kieli lahe põhjas. Kui esimene saksakeelne grupp mulle lahedale maale külla tuli, olid nad kõik Kieli linnast. Ja päeva lemmikuks sai giid, kes ise vastas ühele küsimusele, et Tormilind puhkust veedab just selle lahe põhjas. Üllatus, mis suur oli, viidi kodumaale kaasa ja ehk natuke mindki võeti sinna kaasa.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Millise lahe põhjas puhkab Eesti kuulsaim purjekas ?

V: Kieli lahe põhjas.

Ja seal ongi tema viimane puhkepaik.

Nr. 826. Angerja lugu.

Angerjast sai minu jaoks Võrtsjärve ime. Imestasin ise ka selle üle kui temast esimesi jutte Limnoloogiajaamas kuulsin ja tahtsin võtta angerjalt intervjuu. Kuna kala ei räägi, siis otsisin teed angerja-uurija, Andu Kanguri juurde. Mees oligi intervjuuga nõus ja leppisime kohtumise kokku omavahel. See kogenud ihtüoloog ehk kala-uurija võttis mind auto peale, et kalurite juurde sõita, kus ta järvest püütud angerjaid mõõtmas käis. Kalurite juures oligi kast angerjaid ja intervjuu ja kalamõõtmine algasid. Üks kaladest pandi murule poseerima ja ennäe imet, ta hakkas liikuma. Pilt sai siiski tehtud ja põgeneda üritav pikk kala pandi tagasi kalakasti. Õhtul päevast lugu otsides selgus, et põgenev angerjas see lugu ju oligi. Selline, kes kuival kohe ära ei sure ja kui vaja, siis koguni ellu ärkab ning teed vee poole otsima hakkab. Nii nagu seegi, kes lõpuks noorteajakirja „Noorus“ kaante vahele jõudis.

Võrtsjärv, 1993.

K: Kas Angerjas elab kaua kuival ?

V: Võrreldes teiste kaladega küll.

Peab kuival tükk aega vastu ennem kui otsad annab.

Nr. 827. Palju toonekurepesi.

Toonekurgedemaalt Eestimaalt läksin sugulaste, Madjarite maale. Otsisin ka seal oma pikkade jalgadega sõpru ja matka esimene pool mul neid seal näha ei õnnestunud. Kui Hortobagys rongi pealt maha astusin, olin Ungari esimese toonekurepesa tunnistaja. Korstna otsas ootas ta omanikke koju ja tegi mindki jälle linnumehe moodi. See, kes kunagi ammu toonekuresõprust leidis juba koduküla aegadel. Toonekurepesad siin ja seal saidki selle õhtu lugemiseks. Kui videvik mind jõe äärde ööbimispaika kutsus, olin kokku lugenud poolsada toonekurepesa. Toonekurgede külast läksin lõpuks ära ja imestasin õhtulgi veel oma avastuste üle, et neid nii palju seal kokku sai loetud. Toonekurg ise jäi mul Madjaritemaal nägemata. Sest pidin toonekurekülast lahkuma kui lumi veel puude all maas ja toonekured sinna saabumata. Aga hingesugulaste pesi seal leida, oli väga hingekosutav, seda maal, kus neid vähevõitu leida oli. Rahvas, kes oma väiksest sugulasrahvast pea mitte kui midagi ei teadnud, teadis vähe ka toonekurgedest. Vaid üks suur küla oligi nende koduks ja unes jõekäärus nägin juba suuri linde, kes siiski veel lõunamaalt tulemata. Toonekurgede üllatus oli hingekosutav. Seda mehele, kes suurt sõprust sugulasrahva seast otsima läks jka kes seda inimeste seast pea, et ei leidnudki.

Hortobagy, 1996.

K: Kas Ungaris on igal pool Valge-Toonekurgi ?

V: Ei ole.

Vaid üks paik on, kus neid on palju koos ja mujal on ta üpris haruldane sellel maal.

Nr. 828. Pikk ja lahe suusasõit.

Lahe ja külmkarge talv kinkis mulle elus pikema vaheaja. Seda, mida temalt küsisin ja sain ning mille jooksul vaid ühe korra lahedale maale jõudsin. Talvine külmalummus tõi viie aasta lahedad mälestused põue ja nende järele ma kaugelt Setumaa rajalt tulingi korraks ära. Suusapaar, mis mind edasi viis, tõi mind Neerutimaa südamest ära juba pimedas vara. Teekond kulges lahedasti Kolga poole, kus vana metsamees Leo Laanetu mind ootas. Teepervel suusatasin uisku ja päevaharjaks olin Valgejõel. Vesipapp tervitas mind silla all kivil ja andis mulle hoogu juurde. Uus hämarus, mis õhtut loob, leidis mind Kolga mõisa juures. Sealt oli veel mõni kilomeeter metsamehe koduni. Metsamees, kes mind sügisel juba tagasi enda poole kutsus, saagis käsisaega puid ja imestas minu pika laheda suusasõidu jutu peale. Ja lahe jutustus, mis merehõngulist põhjarannikut täis, oli leidnud oma hea jätku. Igatsus millegi laheda järele, tuli mulle kauges majaüksinduses peale. Ja elu lahedaim maa oligi see, mis mind enda juurde kutsus. Ka sealt kaugelt, kus lahe oli ainult talv ja mitte kadunud kolhoosi jutte ajavad külamehed. Ehk need viimased mind laheda maa jutujätku otsima panidki.

Neeruti-Kolga, 1995.

K: Kui mitu kilomeetrit sai pikk Mareku lahe suusasõit Neerutist Kolka ?

V: Vast kokku nelikümmend kilomeetrit.

Ja, see on üks pikimaid suusasõite üldse minu elus.

Nr. 829. Toomase kodukakk.

Metsavaht Toomasel elas kodukakk kord pesuruumis. Autolt ühe külatee pealt löögi saanud kakk toodi talle koju ja mees otsustas öökulli aidata, kuniks kakuke terveks saab. Pesuruumist sai kakukodu mitmeks kuuks ja lõpuks arvas mees, et ta nüüd siis lõpuks terve on. Ta viis linnu samasse kohta tagasi, Jõepere külateele ja lasi linnu vabadusse. Kakk lendas ära ja Toomas oligi uhke enda ja õnnelik öökulli üle. Nädalapäevad hiljem leiti öökull peaaegu et samast kohast teepervelt surnuna. Kakk oli autolt löögi saanud ja otsad andnud. Mees lasi kakust topise teha ja see naudib senini vaikust metsavahimaja toas. Õnnetu metsavaht ei osanud kakulooga midagi peale hakata omapead. Ja kui mina metsavahimajja vaikust ja jutujätku otsima läksin, saigi mees kakuloost lahti. Inimene, kes loodust aitab, on alati hea. Seekord tal seda teha ei õnnestunud, aga mind aitas ta looga ja seegi oli suur asi meie kahe vahel. Muidu vaikses metsavahitoas jäi kakujutt mulle hästi külge ja kakutopis vaatas meie lugu pealt.

Neeruti, 1993.

K: Miks Kodukakk jahib just talvel teede lähistel ?

V: Seal on suurem lootus üle tee jooksvaid Hiiri tabada.

Säärane hea kohastumus inimesega.

Nr. 830. Karjakoer.

Suller, suur ja kuri hundikoer võttis mind talumehe hoovis kohe omaks. Peremees Ülo aitas ka kiirele sõprusele kaasa ja suvesulane saadeti kolm korda päevas karjast mängima. Esimesed korrad olin ise karjakoera moodi ja käisin Sulleriga üheskoos karja järel. Edasi läks asi lihtsaks ja selgeks. Istusin karjakopli servas suurele kivile ja suur ning tark koer läks ise kaugele karja järele. Ta tõigi selle hoovi peale ja mina vaid vaatasin ja istusin. Targa koeraga veetsin terve ühe suvekuu ja sain ka ise targemaks ühest koerasõprusest. Et alati polegi sõnu vaja, et üksteist mõista ja teineteisest aru saada. Nii õpetas mulle tark karjakoer ja kui sulase päevad ümber said, läksin jälle linna tagasi. Linnas keegi minu juttu peaaegu, et ei uskunud. Panin ta siis lõpuks kirja, sest koeratarkusest üks hea lugu mul lihtsalt üle jäi.

Ilmastalu, 1995.

K: Kas karjakoera jutt võin tõene või mitte ehk kas Koer tõi karjaloomad koju ?

V: Jaa, tõesti oli see nii.

Koerad ongi vahel peaaegu, et sama targad kui inimhingedki.

Nr. 831. Päeva külalised.

Üksindusele ühe maja juurde, läksin ise külla ja seda vabatahtlikult. Esimene suur suvi neljanurgelise sõbra juures oli juba lõppemas kui kord hommikul tagaaknast välja vaatama mind miski kutsus. Viuperekond kuusehekis oligi see, kes päevast päeva tegid. Kaks noort ja kaks vana olidki külaliste moodi ja viisid üksinduse endaga kaasa kui nad lõpuks ära läksid. Maha jäi üksinduse sõber, kes nii üksinda enam ei olnudki. Üksindust otsima olin harjunud juba maast-madalast. Ja harjunud olin ka varakult sellega, et märtsilinnud-hiireviud minu üksinduse külalisteks sageli on. Ülesotsitud üksindus

sai ka seekord tänu viuseltskonnale otsa ja tuletas mulle meelde, et nad minu parimad sõbrad on. Pooletunnine viumäng oli see, mida sellest päevast otsida nagu ma ei osanudki. Maast-madalast olin harjunud ise neile külla minema ja seekord siis tuletasid nad ise meelde, et ma justnagu midagi maja juures ära unustanud olen. Selle otsiva mina, kes viumängust alati lugu pidada on osanud.

Kauksi, 1996.

K: Kas mul käis maja juures palju külalisi ja kui siis milliseid ?

V: Külalisi käis haruharva.

Ja needki harvad olid kas sulelised või neljajalgsed.

Nr. 832. Röövpüüdjate passimine.

Rahvuspargi huvi viis mind põhjarannikul igale poole ja pani tegema nii mõndagi. Kord said Viitna motellis kokku kolm meest ja mina ka veel. Mindi sügisesse öösse röövpüüdjaid passima ja mina ei saanud ka minemata jätta. Pime õhtu neelas meid ja passimise tunnid kalatrepi juures algasidki. Möödus tunnike ja möödus teinegi ning ühtegi kahejalgset kalaröövlit välja ei ilmunud. Neli meest tulid pimedusest tagasi ja mina olin nende seas. Ja mina olin jälle ühe rahvuspargi õhtu võrra rikkam ja mis siis, et see pisut tavapäratu sai. Neli meest läksid linna tagasi ja ehkki nad olid jäänud ilma röövpüüdjatest saagita, otsustasin loo kirja panna hilisõhtul. Sest suur uudishimu, mis mind lahedatel teedel alati saatis ühel lahedal maal, tegi mind laheda mehe moodi, kes kõike seal teada tahtis. Sellest õhtust ja pimedusest leidsin lookese, et laheda sügise sees ka pimeduses musti asju aetakse, nagu näiteks kudevaid lõhesid ja meriforelle elektriga püütakse. Ja mis siis, et sel korral jäid kalaröövlid tabamata, olin just mina see, kes loo ühe tee servast üles jälle korjas.

Pajuveski, 1991.

K: Kas röövpüüdjad on tegelikult olemas ?

V: Jaa, on küll.

Ja käivad sügisestel jõgedel öösiti saaki passimas.

Nr. 833. Kaks kurepesa.

Toonekurgede aeg, mis juba 1936 aastal pihta hakkas meie maal, tõi neid igale poole maastikel. Neid jagus aina rohkem igale poole, aga ikka mõnekilomeetriste vahemaadega pesade vahel. Laheda maa lõunapiiril, Loobu mõisas asuva metskonnahoone juures oli neil ka üks pesa üleval puus. Ja teine kohe samas pargis kõrvalhoone korstna otsas. Kured vaatasid ühest pesast teise poole üksteisele silmast-silma. Tollal, ehk eelmise sajandi üheksakümnendate aastate alguses tuli seda Põhja-Eestis harva ette. Ometi nad kõrvuti seal elasid ja kurepaarid käisid teine teisele poole väljadele toiduotsinguil. Nii märkas minu terane looduseuurija silmapaar. Kunagi ei ajanud nad omi mõjusfääre segamini ja pidasid nähtamatust piirist endi vahel kinni. Toonekuretants ühes mõisapargis oligi see, mis mind sinna sageli viis ja mitte kunagi ei petnud suured linnud minu lootuseid. Nii sain jälle kuretantsust osa ja tants, mis ei lõppe ongi üks elutantsu lahutamatu osa.

Loobu, 1992-1994.

K: Kas Toonekured elavad lähestikku ?

V: Jaa, elavad, aga teevad seda haruharva.

Enamasti nad hoiavad ikka pesade vahel vahemaad ja väga harva siis kui lähestikku on.

Nr. 834. Lvivi löök.

Lvivi rongijaamas tundsime Reigoga natuke esimest Karpaatide hõngu. Üks jutustav vanamees meile seda kinkis ja olimegi minemas. Raha oli meil veel vahetamata ja nagu tellimise peale lähenes meile üks noor mees. Ta pakkus soodsa kursiga meile Ukraina tollast imeodavat raha ja andsime talle 20 dollarilise vaatamiseks. Ja tagasi ta andis ka meile ja siis hetk hiljem selgus, et see oli kõigest ühedollariline. Nii algas kelmi pettusega Karpaatide matk. Hiljem saime raha rongijaamas vahetatud ja terve kaks nädalat läks meile maksma vaid viis dollarit kokku, sest tollane nende raha nii odav oli. Saatuselööki kandsime kaasas terve mägise matka. Ja see jäigi ainsaks ebameeldivuseks mägisel maal. Kandsin seda lugu kaasas pikki aastaid, enne kui kirja panin. Sest okas hinges ikka torgib ja teeb alati haiget. Ja siiski ükski Ukrainlane ei siledal ega rahutul maastikul seda rohkem ei teinud. Nad olid head ja sümpaatsed ning siiski ei viinud hingetorkivat okast hingest minema. Nii sündiski lugu ühest kaotatud kahekümne dollarilisest. Ja tollane ühe Ukrainlase keskmine kuupalk oli siis vaid kaks ja pool dollarit.

Lviv, 1993.

K: Kas rahalugu tõene või mitte ?

V: Jaa, Me jäime rahast ilma.

Hea õppetund kogu eluks.

Nr. 835. Kivitagune.

Armastuse kevad tõi märtsisula mulle õue ja põue. Viimased suusarajad ajasin valgetesse hangedesse ja olin nagu märtsirebase moodi. See, kes armunud on ja kes midagi taga otsib. Talvehari tõi armusula mulle põue. See oli üks tüdruk ja naine, kes rebase moodi jäljemustreid minu külmunud hingemaastikule jättis. Ta tegi seda terve talve kuni märts omadega alustas. Üks viimane märtsisõit viis mind suurele lagedale ja suur isarebane mängis seal minuga oma mängu. Ta läks suure kivi taha ja ei ilmunud niipea enam silmapiiruile. Ühe armunud rebase kevadine mäng kestis mõne minuti, kuniks mina kivini jõudsin. Ja rebane, kes ära jooksis, jättis maha jäljeread ja märtsiloo. Kaks armunud meest, kes rebaste moodi märtsist kevadet otsisid, vaatasid veel tagantjärele üksteisele järele ja kevad oligi ühiselt märtsist leitud. Tagantjärele võiks veel ju märtsijälgi harutada ja ometi jätan ma selle tegemata, sest kahe rebase mõtted niigi selgeks said ja veel ühte märtsiotsijat kohata oli lihtsalt kevade alguse rõõm ja kivimängu mängida oli ka kevadiselt hea. Sest kahejalgne tüdrukust rebane oli kaugel ja saatus tõi ühe neljajalgse isase minu silmapiirile.

Lante, 2000.

K: Miks läks Isarebane kivi taha ?

V: Ju siis lootis peitu jääda minu pilgu eest.

Ikka proovib Rebane inimese pilgu eest end varjata.

Nr. 836. Rattaga.

Sõber maantee Neeruti mõisaallee otsast Palmsesse oli minu kaaslaseks viis aastat. Ratas, mis minu suurimaks sõbraks sai, viis mind lahedale maale gruppidele vastu ja nii ma maanteesõbraks sirgusin. Hommikune maantee oli kui enda mõtete kogumiseks loodud. Ligi pooleteist tunnine sõit viis mind kohale sinna, kus giidiks jälle sündisin ja seda igal päeval aina uuesti ja uuesti. Kui läbi ärkava maastiku kohale jõudsin, olidki akud jälle laetud ja taidurist giidi ditüramb jätkus. Õhtused pikad tulekud olid mulle kui rahunemiseks loodud ja kui pisut viltune mõisatorn kodukülas paistma hakkas, oligi tööpäeva lõpp käes. Kahe mõisa vahet väntasin ja väntasin viis hooaega. Ja alles siis sain aru, et pikk tee töö juurde minu hea saatusekaaslane on. Õhtune pikk tagasitee oli kui õhtuse kaaslase moodi. Ja kui koduküla aara sügisega ümber sai, jäi ka pikk tee ilma minuta. Kaua nutsin teda taga, sest maanteest sõber oligi see hea kaaslane, kes mind hommikul alati uueks tegi ja õhtul enda juurde kutsus.

Neeruti-Palmse-Neeruti, 1999-2003.

K: Kas Marek käis rattaga nii pika maad tööle ja koju tagasi ?

V: Jaa, käis küll.

See teeb edasi-tagasi vast 55 kilomeetrit.

Nr. 837. Laimasügis – rattasõitude mälestus.

Ühel suvel kohtasin Palmses kahte Leedu naist. Neist üks kandis nime Laima Kaubriene ja ta otsis oma sõbrannaga oma rühmadele rattaga giidi lahedal maal. Mina käisin tol suvel rattaga maakodu ja Palmse vahet ja nii haaratigi minul varrukast. Algas rattasõitude aeg ja nii iga aasta suve teise poole alguses. Väntav giid oli sündinud ja mul ei olnud midagi selle vastu, et see nii on. Väntasin grupi ees ja sees ning tegime tee peal jutu ehk tarkusepeatuseid. Kui lõikuskuu keskmeks rattasõidud ümber said selleks suveks said, oli ka giidisuvi ümber saanud ja järele jäi südame täis mälestusi. Neid, mida igaüks kogub ja millega talvel end hea soendada on. Saatnud viimase rattarühma teele, vaatasin kolletavaid põlde ja nentisin, et üks lahe suvi ongi omadega sügisesse jõudnud. Ja rattarühmade kantseldamine alati suve teise poole ka lõpetas. Murdunud südamed on ka armastust väärt ja sedasi tõdesin alati kui viimane rattagrupp kodumaa poole teele sai saadetud. Südame murdsid mul võõrkeelsed rattagrupid ja nende maaletooja, Laima ise. Ja üheskoos sügise poole minna on ka suurem asi kui üksinda. Ja ratta seljas suve lõpetada on ka hoopis midagi muud kui lihtsalt teisi targemaks teha.

Lahemaa, 1999-2003.

K: Kas suvelõpu rattasõidud tõid sügise silmapiirile ?

V: Jaa, tõid küll.

Seda nad tegid ja kohe mitmel aastal.

Nr. 838. Pargi pardid.

Mõisapargi terane silmapaar oli minu näost leitud. See, mis kõike tähele paneb seal ja kes sealt ka esimesed linnulood leidis. Kolm sinikael-pardi pesa kolmes puuharu kaenlas olid kui ühe loo leidmiseks loodud. Üks neist oli tiigi ääres kahe ja poole meetri kõrgusel ja pardiema haudus seal üleval omi mune ja mõtteid. Teine oli teise tiigi ääres teekaenlas ja tee pealt hoomatav. Ja kolmas oli valitsejamaja juures ka otse tee ääres. Poisisilmale tegid nad uudistamise rõõmu ja suve esimese kuu silmarõõmu samuti. Mõisapargi rahulik elu oli kui silmarõõmuks mulle loodud. Et seal kolm pardiema puudes hauduvad, see saigi suvealguse avastamisteks. Ja ega sinikael-part ju puu otsa nii väga ei ronigi enda kodu rajama. Kui pardiemad pojad tiigile viisid, jäi puuharudesse pihutäis pardisulgi kui mälestuseks pardipesadest. Ja et keegi minu esimest pardilugu kuulda ei soovinud, siis sündis sellest siinne pardipesade lookene. Inimesed, kes mõisa ümber tollal sagisid, ei pannud tähele ei mind ega pardipesi. Ehk sealt saigi üks lugude jahimees oma alguse, kes kõike tähele paneb ja kes seda kõike teistelegi jagada soovib.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kas Sinikael-pardid teevad omapesa ka puu otsa ?

V: Jaa, teevad küll.

Kui ikka võimalus on, siis teevad ja Neeruti pargis see võimalus neile oligi.

Nr. 839.

Rongamängud.

Rongalend sai varakult minu lemmikuks elutaevas. Vahel ta keerab end õhus hetkeks selili ja siis jälle tagasi endisesse asendisse. Ja vahel kui igav targal linnul on, siis riputab end ka puuoksal pea allapoole rippu. Mängulust on targal linnul südames ja igav ei hakka nii minulgi, tema maapealsel sõbral. Targad inimesed ka mängivad sageli. Mõni neist mängib näiteks armastuse mängu või elumängu näiteks. Ja minu üheks mänguks sai musta linnu mängudes käimine. Ikka ja jälle otsisin teed tema mängumaadele, seda kas laante rüppes või mujal. Inimene on tark siis kui tal igav ei ole. Ehk see ongi põhjus, miks ka tark kaaren mängib, et mitte igavusele hinges maad anda. Ja kui targad kohtuvad, siis ongi mängurõõmu kõigile. Igavus ajas mind juba väiksest saati kolama. Ja igavus ajab kaarnagi midagi tegema. Ja kaarnamängud puus või taevalaotuses on ikka hea tasu mulle, kes igavuse lõppu taga otsib.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas Ronk peletab igavust ?

V: Jaa, peletab küll.

Täpselt nii nagu loos kirjas on, et kohe mitut moodi.

Nr. 840. Nelikümmend metskitse.

Kord läksin sügisest oma võtma. Tahtsin näha ehk selle aasta viimast hiireviud ja ühes sellega ka sügise tõelist algust. Läksin sinna, kus suvel oli ühe viuperekonna mängumaa. Vihma küll pisut sadas, kuid see kõik ei olnud pisarad. Ja metsaserval aasal oli metskitsekari, kes jooksu läks. Nelikümmend valget sabapeeglit välgutasid mõnda aega puude vahele kadudes ja ükski viu enam näole mulle ei

andnud. Metskitsekari oli selle sügise algus. See aeg, kus nad juba karjas koos on, et nii ühiselt talvele vastu minna. Ja see on ka aeg, mil suvekolajast sügisuitaja saab. Kui otsid ühte ja leiad teist, siis toob see sageli pisarad palgeile. Mulle tõi suur metskitsesalk sügisvihma näole ja seal olid ka pisarad peidus. Juba äralennanud viuperekond jättis mind pisaratega üksinda. Ja kari puude vahele kaduvaid metskitsi tuletas meelde, et suvi alati lõppeb millalgil ja sügisest ei pääse ükski mängumaa ega sealne mängija. Õhtul kodus ei olnud mul midagi selle kõige vastu kui piisad ja pisarad palgeilt pühkisin ning selle aasta esimese sügise loo kirja panin. Viumäng metsaservas ja aasal oli minu suveelamus. Ja suur metskitsekari viis mind neile radadele, kus elus edasi minnakse, sellel käimiste rajal, kus jälle kevad talve taga oma päiksetõusudega sind punastama kord paneb.

Uduküla, 1986.

K: Kas Metskitsed on nii suurtes karjades ?

V: Jaa, on küll.

Aga seda vaid sügisest kevadeni, ehk talveaegadel.

Nr. 841. Jalavärin.

Kauge sugulane Rein Reitel viis mind ikka ja jälle maale, oma Käbliku suvekodusse. Seal olin vahel ka pikalt üksinda ja varvas mul kunagi ei värisenud. Kord soomlasest jahituristiga kutsus ta mindki ülesse jahikantslisse metssiga passima. Üleval hakkas mul jalg värisema ja terve kantsel võbises kaasa. Ei aidanud soomekeelne noomimine ega Reinu rahustav jutt. Jalg värises mul ikka edasi ja ehk oligi see peapõhjus, miks siga jättis püssi ette tulemata. Õhtul suvilatoas olin jälle kahe mehe vahel. Üks aina porises soomekeelset porinat ja Rein püüdis kehva mängu juures head nägu teha. Lõpuks leppisime viiki ja keerasime kõik kolm magama. Järgmisel hommikul oli veel soomlase pisut kortsus, aga lõpuks leppis temagi selle jahilkäigu sellise saatusega. Loole tagantjärele ma moraali ei leidnud, igatahes oli see üks väheseid kordi minu elus, kui jalg mul värises.

Leevi jõe käärus, 1993.

K: Kas jalavärina lugu on ka tõene ?

V: Jaa, on küll.

Ja ega rohkem poelgi mul jalg värisenud.

Nr. 842. Kakskümmendüks varesejalga.

Haukapesa leidmine oli ühe varakevade lugu. See lahe lugu juhtus lahedal maal ja nagu ma endale lubasin, tulin ma suve keskpaiku sinna pesa juurde tagasi. Suuruse poolest kogukas pesa oli ta kindlasti ja ka ea poolest auväärne ja männi otsa ronides olin tubli ja hakkaja. Üleval ootas mind just selle haukapesa üllatus missugune. Pesapõhjast korjasin kilekotti kakskümmendüks varesejalga ja peaaegu, et mitte midagi muud. Varestemurdja haukapaar oli just neile maias ja seda varesejalad ka kinnitasid. Sama kordus veel kolmel aastal ja ma ise imestasin ka, et varesed sealkandis otsa ei olnud lõppenud veel. Varestemaias haukapaar elas pealtnäha head elu. Neljal aastal kasvatasid nad pojad suureks ja jälle enamasti vareseid kimbutades. Suures looduses seda ikka juhtub, et üks röövlinnupaar ühele saagile truuks jääb. Ja röövlinnumehed sellest ka sageli räägivad. Ja nüüd sain ise

kogeda seda lahedas männikus ühe pesapuu otsa ronides. Pärast oli lahe olla nagu lahedal maal ikka ja alati, kuid varesehäält ma seal maa ja metsanurgas kuulsin tõepoolest vähem kui mujal lahedatel maastikel. Eks teadagi nüüd miks !

Viru raba, 1991-1994.

K: Kas Haugas oli spetsialiseerunud Vareste peale ?

V: Jaa, oli küll.

Ju siis oli Vareseid rohkesti lähikonnas ja nii nad saagiks saidki.

Nr. 843. Kartmatu pütt.

Meil muidu vähearvukas ja inimpelglik Sarvikpütt tegi mulle kord laheda üllatuse lahedal maal. Väikene Viitna Linajärv on üks ujujate lemmikpaik. Ometi oli otsustanud pütipaar sinna kaldasoppi õõtsikule pesa rajada. Uhke sulekuuega isalind, kes järvel viibis, vihjas nagu ise oma isikuga, et pesal hauduv emalinnust paariline kusagil lähedal on. Ja minu lahe terane silm oligi see, mis varjulise ema lõpuks üles leidis pesal istumas. Kaua kandsin pütilugu kaustikus kaasas ja ei mõistnud temaga midagi peale hakata, kuniks looks vormisin. Ja kui pütiema nelja pojaga järvele ilmus, oligi üks püti kangelastegu sündinud. See vapper emahing ei kartnud ujujaid ega motellikära sealsamas lähedal. Ja vaikuse ja üksinduse asemel pidas haudeaja lõpuni vapralt vastu. Suur loodus ongi vahel kangelastegusid täis ja harva kui need kirjapandud lugudeks sünnivad. Minu pütilooga see juhtus ja lahe lugude kaust oli ühe laheda maa loo võrra mul rikkam. Nii nagu mina isegi.

Viitna, 1992.

K: Kas Sarvikpütt on inimkaasleja linnuliik ?

V: Ei ole.

Seda juhtub haruharva kui ta nii inimeste lähedusse pesa rajama tuleb ja elama asub.

Nr. 844. Palmse tellised.

Kord kõndisin ma Võsu jõe kalda peal. Ja madalas vees vana veski asupaigas, oli vees vana telliskivi jõepõhjas. Ja kivi pealt lugesin sõna PALMS ehk Palmse. Nii algas minu elus Palmse tellisejaht ja edukas tellisejahimees olin mitu korda nii Võsul kui Palmses endas. Vana tellisetehase korsten Võsul, mis praegugi tänapäeval püsti seisab, märgib vana Palmse mõisniku tellisetehase asupaika seal. Ja vanu telliseid võib seal senini leida nii jões kui mujalgi. Ühe neist viisin koju ja panin kapi peale. Ta seisis seal mitu aastat ja tuletas meelde lahedat maad siis kui ma ise maast kaugel eemal olin. Palmse mõisnikud olla lahedad mehed olnud. Sama lahedad kui see maa, kus nende mõis ja tellisetehas asusid. Nad tegid paljutki ja saatsid ühteteist ka korda. Ning telliskividest mälestused olid ühed need, mis jäid hiljem teiste leida ja korjata. Üks korjaja olingi mina ja hiljem laheda giidina vahel tutvustasin oma telliskivist mälestust ka teistele. Lahe otsija olin ühel lahedal maal viis aastat. Ja siis leiti mind ennast sealt giidina ülesse. Ja vahel koos Palmse firmamärgiga telliskiviga.

Võsu-Palmse, 1990-2003.

K: Kas telliskivid koos Palms märgiga olid ka tegelikkuses olemas ?

V: Jaa, olid küll.

Jaa, sest Palmse mõisnikud olid ka tellisetehase omanikud.

Nr. 845. Talvine haigur.

Jõeviirg koos lenduläinud haigruga tõi mitut kevadet põue. Üks see möödanikust leitud kui see lind minu lemmikuks kord sai ja see teine ning eesootav. Talv mitme kevade vahel oli väheste kohtumiste maailm. Harva kui avanes kohtumiste maailm ja harva kui liikvele sain. Talvine suur kevadine lind oligi see otsitud talvine hetk, mis uut kevadet põue tõi. Lemmik hiireviu oli veel kaugel ära ja haigur oli ühtäkki armastuse asemel. Kui majesteet kalapüüdja jõekääru taha kadus, siis seisatusin hetkeks vana silla peal. Ta nagises külmast ja armastusest. Külmast armastust leida, oli just selle talve hingemärk. See, mis kevadet loob ja mis jälgi jätab hingemaastikule. Sinna, kus sageli kõndida siis ei saanud sel talvel ja kus kevadet nagu külmast veel leida ei olnud. Ometi ma lõpuks kohtusin suure linnuga ja üksinduse seekordne lõpp oli juba selle kevade moodi, mida ikka märtsisulast leidma olin ju harjunud. Üksik talvehaigur viis minu pilgu päiksetõusu poole. Sinnapoole, kus kevad mind soojendab, sest ise ma seda üksinda alati ei tee ja vahel jääb kevadestki väheks ning keegi peab lõpuks appi sulle tulema.

Jõetaguse, 1993.

K: Kas Hallhaigur jääb talveks sageli meile kohale ?

V: Ei jää.

Seda juhtub harva ja mitte igal pool meie maal.

Nr. 846. Linguheitjad.

Armumise paik, seal, kus maastikulohud kauss ja kulp Neeruti maastikukaitsealal kõrvuti on, sai mul tihti peatuste paigaks. Kord jätsin sinna oma suvesõbra-jalgratta ja enne kui puude vahelt välja tagasi teele tulin, käis imelik kõrvuhakkav robin läheduses. Ja siis veel teine ja kolmaski, nagu oleks kive taevast alla sadanud. Ja kui lageda serva välja jõudsin, siis selgus, et ongi täpselt nii. Eemal tee peal oli poisikeste kamp ja nad proovisid oma uut lingu. Linguheitmine käis suure hooga kuni mina puude vahelt välja ilmusin. Siis poisid hetkeks seisatusid ja hakkasid kive heitma teises suunas. Poistekamp oli seltskond minust nooremaid. Nad olid sõbralikud ja ka viisakad kui neile juurde läksin. Mulle tegid nad pisut hingevärinat kui oma kive pildusid, aga ehk oli see just see, mida selles eas taga otsitaksegi. Leitud lugu oli külapoiste moodi ja just see, mida tollest õhtust taga otsima olin läinud.

Võduvere, lõikuskuu, 1989.

K: Kas linguheitjad olid olemas ?

V: Jaa, olid küll.

Ja nii sündiski neist lugu siia ilma.

Nr. 847. Saarma kuulamine.

Kaks meest tulid Võsu baarist ja suundusid oma teed Metsa tänavale. Külm, mis väljas võimust oli võtnud, tundus hääletu talvetegelane olevat ja kuulsime ning kuulasime vaid endi samme. Peatus

jõesillal tõi kummalise heli meie kõrvu ja kaks meest peatusid. Jõejää serva peal oli tume kogu – saarmas, kes kala sõi ja ta tegi seda nii, et hambaragin karges öös eemale ära kostis. Kaks meest olid viisakad ja kuulasid saarma ära ning ta saigi lõpuks vist kõik ära öeldud, mis tal öelda oli. Kui kala söödud sai, kadus tume saarmakogu pimedusse. Sillale jäid kaks meest, kes tundsid endi üle headmeelt, et kedagi ära kuulanud olid ja tasuks saarmaloo endile saanud. Talve habras vaikus oli olnud seni kõike täis. Puudu oli sealt vaid selle talve üks lugu ja üks veeloom meile selle lõpuks ka kinkis. Ta poleks seda meile muidugi teined kui kaks meest poleks terased kuulajad olnud, seda siis kui ümbritsev loodus kõige vaiksem on. Siis kui külm vaikust loob ja kui saarmas seal vaikuses omi hambaid kalakontide kallal ragistab.

Võsu, 1993.

K: Kas Saarma hambaragin oli kuulda ?

V: Jaa, oli küll.

Kui Saarmas on saagiga, siis pelgab ta inimest vähem ja laseb üpriski lähedale tulla inimesel, nii, et ka hambaragin kuulda võib olla.

Nr. 848. Kuldnokkade vaatamised.

Koolimineja rõõm ja mure oli õigel ajal tõusta ja mõisa ette bussile jõuda. Kuldnokad, kes akna taga puudes pesakastide lähedal laulsid, olid kui imetlemiseks loodud. Vahel tõusin nimme varem, et neid nautida ja tegin seda aknakesest viimase sekundini, kuni kell mind bussi peale lõpuks kiirustas. Võitlus tõttava mina ja peatuja vahel algas kümnendas elukevades ja kevadhommikud olid selleks kui loodud. Aknakese taga oli kaunis maailm, mis mind enda juurde kutsus ja ehk oligi see põhjus, miks üleüldse kooli läksin, et saaksin sealt rutem tagasi, aknakese tagusesse maailma. Nii ma võitlesin kevadeti ja laulvad kuldnokad olid need, kes mulle tegelikku laulu laulsid. Seda, mida ma mujalt ei leidnud ja mille juurde terve koolipäeva tagasi tahtsin jõuda. Unistavalt tulin päeva teises pooles tagasi alevi pealt ja just minu maailm oli see, mis mind valmis tegi. Juba tollal. Hommikune võitleja vahetas kooliriided õueriiete vastu ja maailm oligi ühe looduslapse võrra rikkamaks saanud. Seda siiski kuni hommikuse kooliminekuni.

Neeruti, 1982-1990.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek vaatas hommikuti Kuldnokki ?

V: Jaa, lugu tõene.

Ta tegi seda nii viimase hetkeni kui oli võimalik, kuni koolibussi peale pidi minema.

Nr. 849. Kolliga.

Jürikuu rõõmud on mul kevadest leitud. Selle aasta selles kuus läksin ootamatult kaugetele sugulastele Põlva linnas külla ja mind viidi maakoju, Käblikule. Sugulastel polnud sugulase jaoks just palju vabu ajahetki ja koer Kolli oli mulle kui kaaslaseks loodud. Kahekesi avastasime Leevi jõge ja tema saladusi ning kahekesi olimegi kevadrõõmude moodi. Koerast sõber oli tark ja minu moodi uudishimulik. Ja kiirelt sündinud sõprus viis meid ühe kevade võrra elus edasi. Kevadest ennast taga otsida ja üles leida oligi meie kahe jürikuine rõõm. Siis kui sugulased suvila õues askeldasid ja kui

meie metsaradu mõõtsime. Selle kevade jürikuu oli kahe sõbra üles otsida. Nende kahe, kes igavust hinges tundsid ja kes maastikul sõprust nautisid. Et ükski sugulane minuga metsa ei tulnud, siis leidsin kevade koeraga üles. Kolli oli tark ja uudishimulik. Ning õnnelik oli ta ka ja mina olin ka koera moodi. See, kes loomajälgi harutab ja kes jõekäärudes algavast kevadest rõõmu leiab. Lihtne ja lühike koeralooke oli siiski ühte kevadet täis. See, mida kahekesi otsisime ja mille suur rõõm meie kahe vahele jäi.

Käbliku, 1992.

K: Kas Kolli ja Marek said kevadest osa ?

V: Jaa, Marek ja Kolli käisid tõesti kevadet otsimas ja leidmas.

Ja kevad puges põue meile mõlemile.

Nr. 850. Sinijärve märts.

Sinijärv oli sinise märtsitaeva all ja ise märtsijää ja märtsilume all peidus. Mõni loomajälje rida seal hargnes ja siis minu suusatee. Keset järve peatusin ja nentisin, et olen ju tema juures tagasi, seda peale pikemat vaheaega. Vahepealne aeg ilma temata oli eluseiklusi täis ja see miski, mis mind koju tagasi tõi, viis ka järvekest otsima. Vaikus keset märtsi oli suure hetke suurune ja kahe aja vahel leidsin end just seal olevat. Möödaniku vari, mis mind seal saatis, oli pikk ja ometi tahtsin seal just selle varjuga koos olla. See vari jutustas ka sellest, et ma ikka ja jälle tee järve juurde üles leian ja seekord läks kõik jälle sedasamust tuntud rada. Järvejääle jõudes peatasin end ja leidsin end veel ühe varjuga koos olevat. See, mis märtsipäikese all mind alati saadab ja uude kevadesse viib. Nii ka seekord ja sel kevadel kui uue ja vana vahet käisin, ise täpselt teadmata, et mida elus edasi teen. Sinijärv õpetas mind juba maast-madalast, et vahel tuleb tema juurde tulla ja kahe aja vahel olla. Ja siis uute aastaaegade poole edasi minna. Sinijärve hetk oli eluõpetust täis ka seekord. Et vahel tuleb iseenda käest midagi küsida ja vastust üksinda taga otsima minna. Ja märtsisula hinges, leidsin uue kevade sealt seekord üles ja vana oli vaid seljatagune minu enda suusajäljerida.

Neeruti, 1999.

K: Kus asub Mareku Sinijärv ?

V: Neeruti mägedes.

Jaa, täpselt seal ta ongi ja kuulutab alati kevadet Marekule.

Nr. 851. Graubergi jutt.

Metsavahitoa vaikuses kuulsin ma peaaegu, et kõike. Elu kõige jutustavam inimene tõi kapist lauale kord koltunud kaantega 1930 aastate ajakirja „Eesti Mets“. Pealtnäha vana ja mulle võõrast juttu algusest lõpuni täis, kinkis mees selle mulle kaasa ja ma kadusin jürikuu õhtusse. Kaasa võtsin jutustuse sellest mehest ja alles järgmisel päeval selgus, et veel ühe loo. Üks Graubergi nimeline mees kirjutas oma Neerutis käigust, seda rongiga Tallinnast. Õnnelik lugeja, kelleks ma korraga olin sündinud, pani ajakirja oma kappi tagasi ja alles hiljem, järgmisel kohtumisel sain teada, et seda metsavahist mees oligi soovinud. Lugesin Graubergi juttu ja ikka ning jälle jõudsin kavala metsavahi juurde välja. Et just see ajakirjanumber ja just selle Graubergi jutuga minu silmini jõudis. Metsavahist

mees tegi minuga peaaegu, et kõike seda, mida hinges soovis. Ta pani mind kuulama ja siis iseenda vaikust lõpetama ehk rääkima. Ja mägedes kord käinud Graubergi lugu ehk oligi see, mis mindki hiljem kirjutama pani. Ka sellest vaikusest, kus metsavahi sõnad mind sõnameistriks tegid.

Neeruti, 1986.

K: Kas ajakiri „Eesti Mets“ oli olemas juba 1930. aastatel ?

V: Jaa, oli küll.

Tõesti, ilmus juba eelmise vabariigi ajal.

Nr. 852. Silmapiiril on.

Tähelepanelikud poisisilmad ja kõrvad kasvasid mulle pähe varakult. Juba ehk kümnendas elusuves sai mulle selgeks, et kui pääsukesed ärevalt häälitsedes salka kogunevad, siis on lõopistrik läheduses või silmapiiril. Sedasi tõdesin väikesest peale ja ei saanud kunagi looduse käest petta. Ärevalt kiiresti kokku kogunenud pääsukeste salk räägib ise linnukeeles midagi. Ja kui see juhtub, siis peatubki hetk minu jaoks. Neid seisakuid koguneb aasta soojemas pooles vast kümnekonna jagu ja muidu rõõmsad pääsukesed on siis röövlinnu peale ujedad. Ju siis on selleks ka põhjust kui pistrik nende seast matti võtmas käib. Viha, mis pääsukestes vallandub ühte röövlinnu siluetti nähes on alati suur ja eriti suve teises pooles kui noored pääsukesed vastlennuvõimestunud on. Kiirelt välja ilmuv pistrik kaob ka enamasti kiiresti ning nii mõnigi kord saagiga küüntes. Ja nii see viha sünnitabki pääsukeste seas.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Pääsukused lähevad ärevaks kui Lõopistrik silmapiirile ilmub ?

V: Jaa, see on nii.

Ja nii kui Pistrik kaob silmapiirilt, siis Pääsuksed rahunevad.

Nr. 853. Julge saarmas.

Paisjärve ääres askeldasid kaks meest, Üllar Hendla ja mina. Nad lükkasid paadi lõpuks vette ja päev oligi nii alanud. Just niimoodi sain tuttavaks Ao paisjärve ja ühe mehega. Muidu vähejutukas sõber oli see, kes mind seal ringi sõidutas ja kui saarmas mõni meeter paadininast eemal oma saarmanäo veest välja pistis, siis oligi päevanael leitud. Saarmanäos olid kaks uudishimulikku silma ja meie nägudes samuti. Ja kui uudishimulikud kohtuvad, siis saabki maailm põnevam. Muidu inimeplglik loom mängis vees sulistamise mängu ja meie oma paadimängu. Lihtne saarmalooke sai õhtul uue sõpruse märgiks kirja pandud. Ja kui me seni olime leidnud vaid ühe sõpruse alguse, siis nüüd olid seal ka kakas uudishimulikku meest. Saarmas, kes meid sõbraks tegi, kinnitas, et uudishimulike päralt on maailm. Eriti see hommikune, kus vara ärgatakse ja üksteise silmadest ühteteist otsitakse ja siis ühiselt ka leitakse.

Ao paisjärvel, 1992.

K: Kas saarmas on julge või inimpelglik ?

V: Inimpelglik.

Vahel harva, eriti noored loomad on ka inimjulged ehk vast uudishimust.

Nr. 854. Imelik ekskursioon.

Imelik lugu algas Palmse mõisa ees autoparklas pihta. Sinna saabus oma eestimaise saatjaga Saksa miljonär ja tema abikaasa ning veel mõned saatjad. Ja lahe õhtupoolik võis alata lahedal maal. Kaks autot sõitsid lahedatel teedel ja teise auto saatja oli väga unine ja pisut purjus. Talle tükkis uni silma ja ta vist ei saanud ise ka aru, et kus ta on ja mis lahedat üldse toimumas on. Ja kui õhtupoolikust õhtu hakkas sündima, siis läksid Võsu-Kotka maanteel kaks põtra üle tee. Kaks autot peatusid ja auväärt miljonär andis giidile viiesaja kroonise rahatähe jootrahaks. Kui lahe ring oli lõppenud, siis läksime laiali ja unine mees oli jällegi autoroolis tagasiteele asumiseks valmis. Lugu ise elas minu sees pikki aastaid, kuni lõpuks ta kirja otsustasin panna. Et lahedale giidile tulid kaks suurt põtra appi ja lahe päev lõpuks õnnestus. Unine autojuht ei olnudki väga lahe, aga laheda loo sisse mahtus temagi lõpuks ära.

Lahemaa, 1997.

K: Kas giid Marek on gruppidega Põtra kohanud ?

V: Jaa, on küll.

Seda on juhtunud harva, aga siiski on seda juhtunud.

Nr. 855. Järve otsimine.

Suvel üks armupalavikus mees läks otsima. Võttis kaasa kaarditüki ja ostis rongipileti ning kadus silmapiirilt. Kaardi järgi pidi Aegviidu metsas üks järv asuma ja seal tahtis armuleekides mees pisut end jahutada. Pealetükkiv augustihämarus pani teda sammu kiirendama, et pimeduses järve ääres kohal olla. Ja kui tee lõppes, ei leidnudki mees eest ei järve ega midagi. Oli vaid metsalagendik ja seal metskitsede söödasõim. Mees pakkis lahti oma asjad ning öö algas sealsamas väikese katuse all. Hommik, mis õhtust targem pidi olema, äratas meest valge laikaga. Uudishimulik ja sõbralik jahikoer äratas teda ja tema peremees, jahimees ise tuli maad kuulama. Ja kui nad edasi läksid, siis oligi uus lugu mehel leitud, seda selle järveloo asemel, mis tal leidmata jäi. Valge koer oli selle lõikuskuu parim lugu, mis ta metsast üldse siis leidis. Sest pooleli oli kuum armulugu, mis meest põletas ja tal oli harva mahti puude vahelt midagi otsima minna.

Aegviidu, 2000.

K: Kas lugu tõestisündinud või mitte ?

V: Jaa, jahimees tuli oma jahikoeraga ja äratas mindki ülesse.

Oli väga meeldiv ärkamine.

Nr. 856. Üle älve.

Üle rabalageda minev seltskond ootab nagu miskit erilist. Ta saabki ühe raba võrra rikkamaks ja giidil on selles oma roll mängida. Pisut peale vaatetorni lähen ma älve servale ja keegi ei t ea täpselt, et mis nüüd toimuma hakkab, kuni rabasõprade seltskond tarretub. Giid astub otsusekindlalt õõtsikule. Õõtsik vetrub nagu vedruvoodi ja giid läheb samm-sammult risti üle õõtsiku. Ja kui ta teisel kaldal kõvemale pinnasele astub, siis ongi ta päevanaelaks kui sündinud. Rääkivaid giide on terve maailm täis. Neid, kes rühma tegelikult ennast nautima naelutavad, on väga väheseid. Üheks neist viimastest

sündisin mina, kes üle õõtsuva älve läheb. Väikene Viru raba on minu jaoks suurte etenduste paik. Seal, kus giidist rabataiduriks sündisin ja kus jalad märjaks tegin, et silma paista. Üle älve ei lähe ükski giid naljalt. Mina seda tegin, sest taidur minu sees otsis väljapääsu ja tegi seda nii suurel lahedal maal kui ka väikses Viru rabas.

Viru raba, 1995-2003.

K: Kas giid Marek läheb grupi eest üle älve ?

V: Jaa ta teeb seda.

Teeb seda ikka rabaekskursiooni käigus ja kõik jäävad rahule.

Nr. 857. Sünnipäeva äike.

Lehekuine mõisapark, mis kunagi ei ole vaikne, nägi alati ka mõisavanaema sünnipäeva kuu lõpusirgel. Vanaema tähtis päev tõi sünnipäevalised kokku ja nii ka sel, 1985 aastal. Ilmataat, kes omi mõtteid alati mõlgutab, tõi selle aasta kohale selle aasta esimest äikese just sellel õhtul ja sünnipäevalised said mürinast osa, seda seniks kuni äike suure sanglepa sihikule võttis. Puu latv löödi minema ning puu sai viga ja teel kõndinud külamees löödi jalust maha tee peale pikali. Sünnipäevalised kogunesid hetkeks mõisahoone trepile ja siis pidu jätkus. Katkise ladvaga jämedast lepast sai mälestus missugune. Selline, kus sees üks mälestus ka ühest vanast naisest, kes ise üks suur mõisamälestuste kogum oli. Koguja sünnipäevad olid mulle need päevad, kus ta ennast jälle avas teiste jaoks ja mis minustki koguja valmis tegid. Kui sünnipäevaõhtust väheks jäi, siis läksin hiljem talle ukse taha ja minu elust sai ise üks suur sünnipäev. See, kus külakraakast kogujaks ümber sündisin ja kus vanaemast mõisajutustus sündis. See, kes ise 1946 aastast kuni 1995 aastani mõisa ust avas ühe pika jutustuse jaoks.

Neeruti, 1985-1995.

K: Kui kaua elas Mareku Mõisavanaema Neeruti mõisas ?

V: Täpselt viiskümmend aastat.

Tõesti, niikaua elas ja peaaegu täpselt kuu aja täpsusega.

Nr. 858. Kividel.

Eru lahe jutustus sai viisteist aastat pikk, alates sellest 1991 aasta varakevadest kui just selle lahe lapseks sündisin. Paat, mis lautrisadamas mind ootas, oli kui suureks sõbraks loodud ja Sandströmite pere kõik liikmed kui suur lastekari tema ümber pidevalt askeldamas. Paat ja mina kui lahejuttude peategelased viisid mind igasse lahesoppi ja ka lahe kividerikkasse lõunaranda, sinna, kuhu Loobu jõgi lõpuks vabaneb, oma suure kaaslase rüppe. Hallhaigrud kividel madalas vees olid need jutustajad, kes mulle uue loo seal kinkisid. Sest mujal ma neid kividel ei näinud ei ole nii palju kui just seal. Haigrutants ja kivid meres olid pisike muinasjutuke ühe lahe pikas ja suures muinasloos. See, mis juba ammustest aegadest jutustas, kasvõi munkadest mereröövlitest, kes lahele esimese nime kinkisid, Monkviik. Mina, kes sealt suurt lugu ja lugusid otsimas käis, leidis sealt kividel kalu jahtivate haigrute loo ja see lookene ei olnudki nii pisike. Sest päevad paadiga olidki ju ühed need, mis lahedast lapsest suure laheda maa mehe valmis tegid. Appi tulid mulle ka omapärased haigrud kividel, kes naljalt omi

jahipaiku ei loovuta paadimehe lähenedes, sest kivi rannavees üks hea ja mugav paik on. Ja paadimehe mälestuste ridades on kividel passivatel haigrutel oma jutustav roll, mis siis, et haigur ise muidu eriti jutukas ei ole.

Eru laht, 1991-2006.

K: Kas Hallhaigrud peatuvad kividel vees ?

V: Jaa, kui selleks võimalus on mererannas.

Eriti Eru lahel olen seda tähele pannud.

Nr. 859. Käbikorjaja.

Väikene metsamees olin ma ühe suurema kõrval kohe mitu aastat. Tahtsin kangesti metsavaht Toomase suurune ja tema moodi olla ning olin selle nimel pea, et kõigeks valmis. Kuusekäbid üleval puuvõrades olid seni olnud niisama nautimiseks. Nagu jõulukuuse ehted või midagi sinnapoole. Tahtes metsavahile end rohkem teadvustada, tuli kord jutuks käbikorjamine, et nende seemnetest noored puud sirguma hakkaksid. Tooma nägu heldis silmnähtavalt ja käbikorjaja oligi vabadel hetkedel sündinud. Üleval kuuskedes kõikusin sügistuulte käes ja terve jahukotitäis kuusekäbisid oli selle sügise saak missugune. Metsavaht tõstis käbikoti mootorratta külgkorvi ja sõitis sellega minema. Mõisa juurde jäi üks enesega väga rahulolev käbikorjaja, kes teadis, mida tahtis. Ja kui lüheldane metsavaht tühja koti järgmisel korral tagasi tõi, siis oli sõprus sügisest suuremaks kasvanud nende vahel. See ehk oligi see, mida mõlemad üksteiselt ootasid. Õnnelik olin ma käbikorjajana nii või teisiti. See, kes ajas minema üksinduse enda ja metsavahi juurest ja kes metsale head sedasi tegi. Silma paistsin elus esimesena just metsavaht Toomase jaoks. Sest temaga kaasas käis üksinduse vari, mis mullegi ei meeldinud enda juures.

Neeruti, 1985.

K: Miks korjatakse käbisid ?

V: Et seemneid saaks neist.

Et siis neist istikud idaneksid, millega metsa uuendada.

Nr. 860. Saanisõit.

Metsavahi lummuses elasin terve oma elukevade. Ta kinkis mulle kohtumiste maailma, kus me ise olimegi kaks peategelast. Kord läksin jälle uut lummust otsima ja seda suusatades. Toomas, kes hobusaaniga mulle järele jõudis tee peal, peatus viisakalt ja pakkus oma abi. Mees võttis suusakepi otsast kinni ja ei lasknudki enam lahti. Hobune aeti liikvele ja suusasõit saani järel algas ja lõppes alles metsavahikordoni õues. Alles siis lasi ta mind vabaks ja lummatuna tulin ülevalt mägedest tagasi, seda juba omal jõul. Metsavahihetki täis lummav aeg ei saanudki nagu otsa. Leidsime tee iseendi juurde ikka ja jälle ning imestasime ise ka, et me nii väheste sõnadega rääkides hakkama saame. Tooma kingitud kevad oligi minu elu suurim. Sest me ise otsisime teed üksteise juurde ja ei petnud kunagi üksteise soove ja ootuseid. Saatuse käsi, mis ta minu ellu tõi, ei lasknudki mind enam lahti ja nii me üksteist lummasime. Ka märtsisel teel uue kevade poole. Nii nagu sel talvelõpul.

Neeruti, 1986.

K: Kes oli Mareku suurim sõber nooruses ?

V: Selleks oli Neeruti metsavaht Toomas.

Ja ka saanisõidu lugu ise on tõestisündinud.

Nr. 861. Ainuke hüljes.

Sandströmite memm Ainost sai minu uus vanaema. See, kes mõisavanaema Leida moodi rääkis ja kes sõnade vahele lugusid poetas. Minu enda pärisvanaema oli end mõisalooga tühjaks rääkinud ja alles jäi vaid jutt ja mitte enam jutustav lugu. Nii otsisin elus edasi ja rannaküla memmest saigi lugu, mis meretuultest mõjutatud,. Madal Eru laht oli ise jutukas ja kinkis mulle nii mõnedki lood kaasa. Memmeke teadis seda ja jutustas mulle lisaks ning kinkis mulle ühe hülgeloo. Memme nooruses olla üks hüljes kord lahte külastanud. Ja terve küla olla sellest rääkinud ja pikka aega ning memmeke kui küla vanim suu rääkis mullegi hülgeloo lõpuks ära. Sellise, kus ainuke lahte eksinud hüljes kord siin ringi seikles ja külarõõmu tegi, sest rannakülas ei juhtu põnevat mitte just iga päev. Laheda maa ainuke hülgelugu sai nii kirja pandud ja kaasa võetud. Tänulik memm küsis tagantjärelegi, et mis hülgeloost saanud on ka. Ja mina aina kinnitasin, et lugu kirjakaustas on ja seda teiste lugude seas. Ja memmeke tatsas õnneliku näoga edasi ja mina olin ühe loo võrra õnnelikum. Seda nii tulles kui minnes.

Kasispea, 1997.

K: Kas Eru lahel on sageli Hülgeid näha ?

V: Ei ole sageli.

Pigem väga-väga harva.

Nr. 862. Rabaproovid.

Metsavaht Toomas oli suur rabade sõber. Ta kolas seal nendes ikka ja jälle ringi ja rabajuttu ajas ta aina ikka ja jälle mullegi. Imeväike Hobujärve rabalapp Neeruti mägisel maastikul oli see paik, kuhu ta mind ühes suvepäevas viis ja õnnehelk oli kahe mehe silmades. Tee rappa jäi mul jalgadesse ja järgmisel suvel olingi omapead seal käimas. Sookurepaar, kes midagi mulle öelda tahtis, pani mind otsima. Ja leidjarõõm ei lasknud end kaua oodata. Väikse raba keskel oli sookurgede proovipesa. Selline rabapinnast natuke kõrgemal, aga siiski hoomatav ühele otsijale. Sookuremune ega poegi seal ei olnud, aga ühte otsijat proovile panna, seda oli temas küll ja küll. Ja nii sai minust üks rabaotsija, kes pealtnäha monotoonsest maastikust ikka ja jälle midagi leidis. Otsijad ja leidjad ei sünni alati ise siia ilma. Minu ja rabade sõprus oli ühes metsavahis ja tema jutustustes peidus ning proovile pani mind nii tema kui ka üks väikene rabalapike. Ja mina, kes rabaproovile vastu pidas, pani end ikka ja jälle suuremates rabades end maksma. Seda nii otsijana kui ka leidjana.

Neeruti, 1986.

K: Kuidas sai Marekust endast rabade sõber ?

V: Ikka metsavahi jälgedes.

Jaa, metsavaht pookis mulle rabade pisiku külge.

Nr. 863. Ema askeldus.

Igavus tegi suured keskhommikused silmad ja pani mind otsima. Mägise maastiku suur maailm sai jälle minu omaks ja seadsin seekord oma sammud haukapesa juurde. Pesa vahetus läheduses seisatusin ja peatusin ja õieti tegin, sest haukaema askeldustest nii endalegi ootamatult osa sain. Ta lendas pesalt noore kuusehakatise otsa ja hakkas seal selle värskeid oksi räsima. Kui oksasaak käes, lendas ta sellega ülesse pesale ja toimetas seal nendega edasi. Et röövlinnud omi pesi värskete puuokstega ehivad, sellest oli seni mulle rääkinud raamat riiulil. Nüüd rääkis sellest looduse aabits ja mina olin selle lugeja. Suur emalind oli üksinda pesapojaga kodus ja askeldas nii omapead. Ta tuli veel kaks korda kuuselatva ja lahkus oksasaagiga. Haukaema jäigi selle päeva saladuseks. Just selliseks, mida otsima olin läinud ja mis igavuse minema viis. Ja veel ühte raamatut lugeda, oli just selle päeva suur õnn ja rõõm.

Neeruti, 1986.

K: Kas Röövlinnud ehivad omi pesi värskete okstega ?

V: Jaa, ehivad küll.

Ju siis on kodus värskem ja puhtam.

Nr. 864. Kolm päeva.

Talumehe juures oli hea olla sulane ja muidu elunautija. Lüheldane peremees Ülo üritas mind ka tööle panna ja peaaegu kuu aja jooksul see tal ka õnnestus. Rühmasin teha pea, et kõike ja isegi lehmad said lüpstud juba varahommikuti. Kui sulasepalk välja mulle maksti, läksin oma teed ja Tsitres leidsin hea peatuspaiga Maarja Orusalu saunas. Magasin esimese, teise ja kolmanda päevagi ning alles neljandal päeval ärgates tõdesin, et olen alles nüüd taluhoovist ära tulnud. Kolm pikka päeva käisid Maarja pojad sauna ukse taha, et mind kõnetada või palliplatsile meelitada. Saunakülaline vastas pika une ja vaikusega. Neljandal päeval jõudsin poiste pallimängule ja nende jututuppa ning kuu aja pikkune sulaseaeg oligi lõpuks minust lahkunud. Tagantjärele tarkusest leidsin, et oli tark talusulane olla ja oli tark selle ameti juurest ära tulla. Ja tark oli kolm ööpäeva end välja magada ja ümber sündida samuti.

Tsitre, 1995.

K: Kui kaua magas sulane Marek ennast välja ?

V: Kolm ööd ja päeva ehk kolm ööpäeva.

Jaa, niikaua võttis see kõik mul aega.

Nr. 865. Tõrukorjaja.

Elust ja armastusest sündinud väike lugu sündis mõisapargis. Tõrude kukkumine tähistas sügise keskpaika ja minust sai tõrukorjaja, kes sügislehtede vahelt neid talveks pasknääridele kokku korjas. Tegin seda ikka ja jälle üksipäini ja keegi ei tulnud küsima, et miks siis ? Lisa otsisin pargis endas ja leidsin vahel ka sõnu lisaks oma eluraamatu esimestele lehekülgedele. Esimest korda nägin mõisapoe juurde käima hakanud metsavahti just ühel tõrukorjamise päeval. Lüheldane ja ehk pisut ka üksildane, vaatas ta mind hetkeks ja kadus alleed mööda mägisele teele. Järgmisel korral olin jälle

tõrude korjamisega ametis. Metsavaht peatus taas ja ma läksin temalt sõnu otsima ja küsima. Mees küsis minu sügise saladuse kohta, et miks ma tõrusid korjan ? Saanud minult vastuse, peatus mees taas ja peanoogutusega andis ise midagi mulle mõista, et ta on kõigest aru saanud. Alanud sõprus oligi see, mis ma tollest sügisest suuresti leidsin. Ja kui metsavahist mees talvel pasknääride ja tõrude järele küsis, siis sain alles ise ka aru, et sõprus ei saanud talvekülma võetud. Elu suurima sõpruse lugu nägi enda sügist alles kolmkümmendkolm aastat hiljem. Ja siis polnud ma enam tõrukorjaja, vaid see, kes ühest mehest palju õnne ja sõnu leidnud oli.

Neeruti, 1983-2016.

K: Miks korjas Marek tõrusid ?

V: Et talvel nendega Pasknääre toita ja sööta.

Jaa, seda ma tegingi ja talvel said Pasknäärid sellest rõõmu.

Nr. 866. Ventilatsioonišahtis.

Hakirõngastega kõlistasin ma mitu kevadet. Panin neid hakilaste jalgadesse ja olin selle nimel pea, et kõigeks valmis. Üks hakipesa asus kõrgel viljakuivati ventilatsioonišahtis. Hakilaste ja nende vanemate kisa oli see, mis nad seal reetis ja mind sinna ülesse ronima pani. Keerasin kaitsevõrgu mutrid lahti ja paningi neljale hakipojale rõngad jalga. Seda ilma, et nende vanemad asjast aimu oleksid saanud. Võre asetati tagasi ja hakkide ning nende sõbra elu läks omasoodu edasi. Hakirõngastaja argipäev saatis mind terve ühe kevade. Ja pani mind ronima ja sageli ka nuputama, et kuidas rõngad jalga hakilapsed saaksid. Hea pea viib inimlapsi elus edasi. Sedasi tõdesin kord ja hakirõngastaja minus kinnitas seda tõsiasja. Hakk on kehalt keskmine ja mõistuselt suur lind. Seda kinnitas ka hakipesa ventilatsioonišahtis, mis rikkis oli ja mis ei töödanud. Ja nii ta nende koduks saigi. Hakilugu ise jätkus veel mitmel kevadel. Ja heal meelel sai minust tarkade lindude suur sõber, kes ise tarkust välja näitas nende rõngastamisel.

Neeruti, 1984-1986.

K: Kas Hakk tegi oma pesa ventilatsioonišahti ?

V: Jaa, tegi küll.

Tõesti tegi ja ka Hakipojad kasvasid seal suureks.

Nr. 867. Händkaku püüdmine.

Suurt ja ilusat öökulli tahtsin süles hoida. Seesamune, ei teagi täpselt kustkohast pärit suur soov vajas täitmist ja selle parim täitja olin mina ise. Võtsin suure tüki vajalikku võrku ja veel ühteteist ning olingi kakupüüdmiseks valmis. Heinamaanurgas tagusin maasse viis vaia ja lõimisin võrgu nende peale ja alla sai pandud puurike elusa hiirekesega. Töö kiitis tegijat ja mina iseennast samuti ning õhtu kutsus mind enda juurde tagasi. Järgmisel hommikul olin tagasi ja helehalli sulerüüga suur öökull oligi võrgus kinni. Kakk sai lahti võrgust harutatud ja rõngas jalga pandud ning ta nautis uuesti oma vabadust. Kakupüüdja oli nüüdsest ühe kakuloo võrra õnnelikum kui varem. Ja suure linna nimega küla heinamaa oli nüüdsest ühe kakuloo võrra rikkam. Poisikeste asi on ikka võimalikult palju õnnelik olla. Minu kakuõnn tuli majja peale leidlikku askeldamist ja suvi oligi ühe poisikese võrra rikkamaks

saanud. See, kes maast-madalast lugude ahnepäitsuks oli sündinud ühe metsavahi kõrval ja kes nüüd ise ühe loo peategelaseks sai. Seda tema enda soovil ja kauni öökulli kaasabil.

Pariisi, lõiksukuu, 1989.

K: Kuidas püüdis Marek Händkaku kinni ?

V: Püünisvõrguga ja elusa söödaga.

Et Kakule linnurõngas saaks jalga pandud.

Nr. 868. Tuuletallaja vaatab.

Minu kolamiste üks saadik oli tuuletallaja. Eriti tihti ta näole end mulle ei andnud, kuid pea igas kohtumises temaga oli uus lugu peidus. Nii sai temast minu sõber, kes lugude kangelaseks otse kui loodud. Kui tallaja pesa põllu keskel männitukas avastasin, saigi ühe linnu lugu pikemaks kirjutatud. Sügise hakul tirisin männitukka männi otsa suure pesakasti ja arvasin juba siis, et lugu jätku kevadel leiab. Lehekuine kolaja läkski männitukast lugu otsima ja väikse pistriku väikene uudishimulik pea ilmus kastiavale. Minutit viis vaatasin talle silmadesse ja siis kadus pistrikusilmadega pea kasti tagasi. Selle päeva õnneks ei olnudki rohkemat vaja. Selleks oli uudishimulik silmapaaride kohtumine ja õnnes oli ka lugu peidus. Selline kevadine, mida taga otsisin ja milles oli kaks peategelast – mina ja pistrik. Ülalt alla vaatav pistrikuema pani mind veel korra seisatuma selles muidu nii tormakas kevades. Hiljem olin jälle iseendale tänulik, et ma ise uue loo üks kangelastest olin. See, kes sügisel juba uue kevade peale mõtles ja kes endalegi pisut ootamatult ühe loo tegelaseks sai. Pistrikuema, kes tuppa tagasi läks ja sinna jäigi, oli ka minu kogu elukevade saadik. Just see kaaslane, keda lehekuus otsima läksin ja kes viis minutit mulle vilgast mõttetööd andis, et kes oli siis just selle loo kangelane ? Ja mõttetöö üheks viljaks olingi ju lõpuks mina ise, kes pesakasti puu otsa tiris eelmisel sügisel.

Vandu, 1989.

K: Kas Tuuletallaja tuli Marekut vaatama ?

V: Jaa tõesti tuli.

Tuuletallaja tuli ja uudistas mind tõesti ülevalt.

Nr. 869. Esimene wabakutseline.

Kruusatee käänakul algas metsateekene. See lõppes peagi ja seal oli maja ja lambaaed koos oma väravaga. Vabamees Otto Tank elas seal ja ta käis meil maakodu palgalisena ehitamas juba meie maakodu algusest peale. Talle mindi hommikul autoga teeotsa järgi ja õhtul viidi ta samasse kohta tagasi. Tal oli lahutamatu elukaaslane – pruun portfell ja pabermüts peas. Tööd tehes ei unustanud ta juttu puhumast ja minus leidis ta enda pisikese nautija. Vaba mees oli ta olnud pea kogu oma elu ja vaba olin ju tollal minagi, vähemasti suvekuudel. Kahe vaba mehe kohtumistest sündis minu elu esimene sõprus. Selline esimese sõpruse moodi ja kahe mehe näoga. Ja vaid tema häälekas slaavikeelne naine Zina oli ehk see põhjus, miks sõprus väga suureks ei kasvanud. Lugu vabast mehest ei saa siinkohal mitte just väga pikk. Aga mees, kes mulle vabadust esimest korda elus näitas, oli Tangi Ott küll ja nii hakkasin minagi lugu pidama ühtaegu nii ühest mehest kui ka suurest vabadusest.

Ja ühtäkki ma ei olnudki enam nii pisike, sest suur vabadus ja üks vabamees mind teistmoodi tegid. Vabaduse esimene saadiks on ära läinud. Vabaduse pisik ei lähe minu juurest enam ära, sest kaks meest kord teineteist tegid ja kuigi see mees mind valmis ei teinud, siis julguse minna ühe vabaduse juurde, kinkis ta mulle eluteele kaasa küll.

Vandu, 1977-2003.

K: Kas Marek sai vabaduse pisiku endale külge ühest vabamehest ?

V: Jaa, sai küll.

Tõesti, see vaba mees andis mulle eeskuju.

Nr. 870. Eesjärve üllatus.

Pealinna mehest Jaanus Glaasest sai minu elu esimene suure pealinna sõber. Suur ja sõbralik, peatus ta Kuresöödil ja oli suure mehe moodi. Silma jagus tal ka ümbritseva looduse jaoks ja sealt üks lugu sündiski. Kaks meest läksid Eesjärve lagedalt piki järvekalda rada ja murdunud ning keha pidi vees oleval puutüükal einestas raudkulli isand ise. Kes tal saagipooliseks oli küünte vahele jäänud, see jäi meil hoomamata ja ometi kaks kõndijat peatusid hetkeks ja Jaanus küsis asjale selgitust minu käest. Röövlinnumees Marek vastas talle, et kellega oli murdja näol tegemist ja kaks meest olid mõlemad leitud hetkega väga rahul. Hetk, mis millegipärast kõneleb ja peatub siiamaani ja me ise ka ei teadnud, et miks siis. Röövlinnumehe argipäev on tavaliselt üksildane. Harva kui talle keegi seltsi pakub ja seekord tegi seda üks linnamees. Lühike kahekõne keset järveäärset vaikusehetke oligi selle suve viimane hetk ning kaks meest läksid kumbki oma kahte teed kahe linna poole. Kahekõne vaikuses on viljarikas. Nii õpetas mind üks väheste sõnadega mees ja tema lüheldane jutukas kaaslane oli temaga nõus ja jälle pea, et ilma sõnadeta.

Neeruti, lõikuskuu 1991.

K: Kas Raudkull tõesti peatus järvele oleval murdunud puul ?

V: Jaa, peatus küll.

Ju siis oli see üks hea paik, kus saagiga peatuda.

Nr. 871. Väikene põdrasarv.

Kunagi tahtsin kinkida kellelegi oma kasvava ja siis tollal juba suure südame. Otsisin esimesed kümme eluaastat ja ikka ei leidnud ma kedagi. Seniks kuni uus metsavaht alla mõisapoodi ülevalt mägiselt maastikult käima hakkas. Juba siis arvasin, et just tema ongi see, kellele oma südame kord kingin. Edasi otsisin ka, kuni kord paarikümne sendimeetrise kõveriku sarve ühelt mäenõlvalt leidsin. Pidasin seda sokusarveks ja võtsin ta kaasa ning tahtsin just selle kinkida metsavahile endale. Mees tuligi mulle koduhoovi peale ja kui ta sarve nägi, ei võtnud ta seda vastu, sest see hoopis põdrasarve köndiks osutus. Mees läks hoovist minema, aga ei kadunud minus südamest. Ja läks veel aasta, kuni võtsingi südame rindu ja läksin oma südant ära kinkima. Nagu edaspidine kahe mehe elu ja aeg näitasid, mul see ka õnnestus. Kõverik põdrasarvekönt on mul siiamaani kodus alles. Oma kingitud südant otsin vahel ikka taga ja tema ülesleidmiseks tuleb mul minna tuttavale teele, mis metsavahimaja juures lõppeb.

Neeruti, 1983-1984.

K: Kas väikese sarve lugu on tõene või mitte ?

V: On tõene.

Tõesti pidas Marek leitud sarve esmapilgul Soku omaks.

Nr. 872. Üks rästapesa.

Hommikute tants algas jaanikuu esimese päevaga. Algas elu üheteistkümnes suvi ja pikk kolmekuuline suvevaheaeg. Ja rästapesa suures kases oli ronimise tants, mida ikka ja jälle maapoisina harrastasin. Rästaemale see küll ei meeldinud, aga et tema käest luba küsida, selleks olin ma tollal ju liiga tahumatu ja ka tagasihoidlik. Rästapesas oli viis muna ja nende kurjustav omanik. Kase kõige alumisest oksast haarates, sai temast kõige esimene abimees ja abilise toel jõudsin jämeda kasetüveni ning siis juba rästapesa endani. Kokku lugesin pea kolmkümmend ronimist, sellist igahommikust, kuni rästapojad pesast lahkusid. Kolmekümne hommiku tants oli ise üks väike suvelugu suures ja kasvavas maailmas. Kolmkümmend korda olin uudishimulik ja sain, mida tahtsin. Sain endale ühe rästapesa loo, mis ka õpetlik tollal oli. Et uudishimulike päralt on maailm ja ronijad jõuavad alati sihile oma eesmärkideni. Rästapesa jäi lõpuks tühjaks ja ma viisin ta tuppa kapi peale. Just nagu kinnituseks, et terve ühe esimese suvekuu olin hommikunäoga tubli ronija, kes pesa juures ära käis. Ja kindlasti mitte vaid selleks, et üks pesalugu leida, kus ma ise jälle tähtis tegelane olin.

Neeruti, 1983.

K: Kas Marek käis igal hommikul Rästa pesa vaatamas ?

V: Jaa, käis küll.

Nii sündis ka uus lugu kirjakausta.

Nr. 873. Lehelinnu vaikimine.

Teravad poisikõrvad avastasin ühes suvesoojas. Suure kase sahin sai minu lemmikuks ja vallutas ära minu otsiva südame. Kasevõras laulis väike-lehelind ja sai esimeseks linnulaulikuks, keda hääle järgi isiklikult tundma õppisin. Kui heinamaaserva asja oli ja kask läheduses oli, vaikis linnulaul ja ma ei osanud alguses midagi asjast arvata, kuni naadivarte vahel tema pesa leidsin. Linnuemal oli seal neli kirjut muna ja peagi koorusid neist neli lehelinnupoega. Selle suve suurima vaatamisväärsuse juurde tegin asja igal päeval ja iga kord vaikis isalinnu laul selleks mõneks minutiks kui pesakäigul olin parajasti. Targal poisil on ikka peas nii mõistust kui ka teravad silmad kui kõrvad. Kõik need neli leidsin ma ülesse esimest korda oma lehelinnu pesa juures. Seal, kus emalind pesal oli ja isalind laulis või vaikis ning kus minu uudishimu esimest korda elus rahuldatud sai. Lehelinnupojad kasvasid suureks ja läksid oma teed. Mina kasvasin suureks ja tõden siiamaani, et mul jätkuvalt nii mõistus kui silmad kui kõrvad peas on ja minuga ikka kaasas käivad igal pool. Nii nagu suure kase lähedal lehelinnu pesa juures. Need kõrvad, mis isalinnu laulu kuulasid. Need silmad, mis linnupesa leidsid. Ja see tarkus, mis iga asja kohta oma seletuse anda oskab.

Neeruti, 1981.

K: Kas Lehelind tõesti vaikis, kui Marek tema pesa juurde läks uudistama ?

V: Jaa, vaikis küll.

Ja tegi seda igal korral kui pesa juurde jõudsin.

Nr. 874. Elvi järel.

Mägisel kruusateel mõõtsime metsniku poja Koiduga üksteise ja iseendi samme. Meist eespool läks keegi, kes metsavahinaiseks Elviks osutus. Tal oli korvike käes ja ta tõttas metsavahikordoni poole. Nii käisin esimest korda elus ühe naise järel. See kilomeetrine käik sai tosinkond minutit pikk. Vahel kohtasin teda mõisapoes, kas üksinda või metsavahiga ühes ja ise läksin nende juurde neid taga otsima aasta pärast ühes sügisõhtus. Tollal ma veel ei teadnud, et ühe naise järel käima hakkan. Nüüd tagantjärele ma seda tean ja et ma seda tegin ja pea ühe inimpõlve pikkuse aja. Ja elu omapäraseim naine oli ta kohe kindlasti. See, kes mind emasilmadega vaatas ja kõnetas ning kes minust lapserõõmu leidis. Saatusele ja mõnele inimesele võib olla ka tagantjärele tänulik. Minu elusaatuse suurim tänu oli kingitus nimega metsavahinaine Elvi ja ma ei imesta praegu üldse kui tema järel nii pikalt kõndisin. Sest ise käis ta metsavahi kõrval ja mina sobisin neile kolmandaks kõrvale. Selleks, kes muidu olekski üksinda lonkima jäänud ja kes oma isa ja ema poole ei vaadanud.

Neeruti, sügis, 1983.

K: Kas Marek käis nooruses ühe naise jälgedes ?

V: Jaa, käis küll.

Marek kõndis terve oma nooruse metsavahinaise järel.

Nr. 875. Kivironijad.

Suured lahedad kivid leidsin põhjaranniku lahedal maal ise kunagi ülesse. Kui lahedaid gruppe laheda maa giidina kantseldama hakkasin, leidsime nad jälle üles ja kivironijad olidki sündinud. Lahedaid giide on lahedal maal liikumas palju. Kõik nad ajavad lahedaid jutte ja näitavad ka lahedaid suuri kive ehk rändrahne. Ja üks lahe giid nende lahedate seast oligi siis see, kes ise kivironijaks hakkas ja inimesedki enda järel seda kaasa tegema kutsus. Kivironijateks sündinud ekskursandid said lahedate kivide sõpradeks ja seda nende giid oligi ju soovinud. Ja kivironijate tänulikud seltskonnad olid alati õnnelikud kui mõni suur kivi ronitud jälle sai. Suurte kivide maagia toobki sageli inimesed nende maale ehk meie põhjarannikule. Ja kivironijast giidi maagia on see, mis neid ise paneb ülesse ronima sinna, kus mõni suur kivi lösutab. Inimeste ja rändrahnude maagia oli see, mis minust tegelikult põhjaranniku giidi valmis tegi. Selle kivironija, kes ronides mitte kunagi üksinda ronima ei jäänud.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas giid Marek on kõva kivironija ?

V: Jaa, on küll.

Ja ronib koos ekskursantidega alati suurte kivide otsa.

Nr. 876. Pikk buss.

Suur buss viis mind vabaduse juurde. Kell 14.10 alustas ta oma aeglast sõitu Tartu bussijaamast ja 18.20 saabus ta Võsu kuurorti. Aeglaselt läbi maastiku viis ta mind põhjarannikule ja peatus peaaegu, et igas peatuses. Uudishimulikult nautisin tema pikka kulgu ja kui kuurordi mändide vahel vabanesin, siis oligi laheda maa tants jällegi alanud ja seda kas nädalavahetuseks või pikemaks ajaks. Ja kui koolikohtustus mind enda juurde kutsus, siis leidsin end taas pika kulgemisega bussi ootel, seda kas Võsul, Palmses või Viitnal varahommikuti. Et enne lõunat taas linnas olla. Tänulik olen sellele bussile siiamaani. Sest ta viis mind sinna, kus ma vaba olin ja tõi mind tagasi sinna, kus mind elu ja inimesed ootasid. Pika aeglase bussi aara kestis viis aastat. Ja viis aastat elu ja vabaduse vahet sõita, siis oli ta minu suurim sõber ja kaaslane sellele kaunil teel, mis läbi maastiku mind vabaks tegi. Pika bussi saladusi teadsin kõige rohkem mina ise. Ja saladused, mis inimest alati kaunistavad, võtsin ma kaasa nii lahedatele mereäärseetele maastikele kui minnes tagasi inimmerre. Pika bussi saladus on tänapäevaks otsa lõppenud. Alles on ta veel minu meelel ja keelel, kes pikka mälestust endas kannab.

Tartu-Võsu, 1990-1995.

K: Kas selline pikk buss ikka oli olemas ?

V: Jaa, oli küll.

Pikk buss oli minu lemmik pikka aega.

Nr. 877. Sinijärve sookured.

Sinijärve raba keskele Sinijärve õõtsuvaile kaldaile leidsin tee ma ise ehk omapead. Külajutud temast jäidki külajuttudeks, sellisteks lühidateks ja peaaegu, et ilma kaunite sõnadeta. Nii läksin ise järve ja sõnu taga otsima, kuniks ise järvega sinasõbraks sain. Rääkisin temaga mitmete käikude ja märgade saabaste keeles ja sookured laulsid oma järvelaulu. Nii sai minu maailm kaunimaks väikese rabajärve ja sealsete sookurgede võrra. Kuigi looduskaitsemärgike keelas seal soojal ajal omapäi liikuda, läksin ikka sinna ja kartmatu poiss kohtas seal ikka ja jälle kartmatut sookurepaari. Sõprus, mis väheste sõnadega hakkama sai, oli mulle alustuseks hea küll ja leidis aasta-aastalt endale pikkust juurde. Hiljem kui suurest maailmast palju sookurgi ja rabasid ning järvi leidsin, siis nentisin ikka ja jälle, et räägin nendega omas keeles ja sellises, mille ise kord Sinijärvel kord selgeks õppisin. Järv ja sookured olid minu esimesed õpetajad. Need, kes mulle saladusteks said ja jäid ning mille juurde ikka tagasi pöördusin. Seda siis kui sõnu väheks jäi ja neid taga otsima läksin, teadagi kuhu, Sinijärvele ja sookurgede juurde.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas Sinijärvel elavad Sookured ?

V: Jaa, elavad küll.

Jaa, sest rabajärveke ja õõtsik seal keskel on neile vägagi sobilik.

Nr. 878. Varjuga koos !

Koos laheda varjuga alustasin elu kaheksateistkümnendas lõikuskuus. Pakkisin kompsud ja olingi lahedal maal ringi kõndimas. See uus elukoorem polnudki nii kerge ega raske ja laheda mehe lahe staatus tegi seda uut kandamit nii kergemaks kui raskemaks. Nii otsustasin seda lisakoormat kandma

hakata, et elukoorem kergem ja raskem kaasas kanda oleks. Looduseuurijate lemmikküsimus – miks ?, jäi mul endal toona vastamata ja keegi teine ei tulnud ka minu käest küsima, et miks olen lisaks kõigele muule Lahemaa teadur. Elukoorem, mille ma ise kanda võtsin, oligi piisavalt kerge ja raske ning lahe vari tegi seda veel kergemaks ja raskemaks. Tahtmine lahe olla, tuli ise mulle pähe ja minu juurde. Nii ma lahedaks meheks ümber sündisin ning keegi ei aimanud, et mul kergem ja raskem nii on. Viieaastane ülikoolivõitlus sai läbi ja minu lahe vari ühelt lahedalt maalt oli see, mis mind veelgi rohkem võitlema pani. Et oleks kergem ja raskem minna ning 1995 aasta kevadeks nentisin tõsiasja, et koolivõitlus on edukalt lõppenud ja olen ikka endiselt lahe. Ühe maa aara ei saanud tolle kevadega otsa. Aga läbi elu aitas ta mul minna ja tänuks selle eest jäin lahedaks meheks edasi. Alati õnnelik ja uhke selle varju üle, mis mind siiamaani maha ei ole jätnud.

Lahemaa, lehekuu, 1995.

K: Mitu aastat oli Marek üheskoos Lahemaa varjuga ?

V: Kokku täpselt viis aastat.

Jaa, 1990 aasta lõikuskuus alustasin ja 1995 aasta lõikuskuus lõpetasin.

Nr. 879. Tähtis haigrupaik.

Haigrulend sai kunagi ammustel aegadel nimeks esimene armastus. Pea taeva poole, ülessepoole vaadates, tahtsin ikka ja jälle armuda ning aeg-ajalt see ka juhtuski. Koduküla maastikud ei andnud siiski armumiseks just sageli põhjust. Ometi võtsin oma avara pilgu laia maailma kaasa ja ei pidanud kahetsema. Eru laht kui üks tähtis Eestimaa linnupaik oli see, mis mind aina enda juurde meelitas. Ja haigrulend seal tegi minust armunu, kes jälle pead tõstis minus. Loobu jõe suue, seal, kus madal merevesi teda tervitab, on ehk Eesti tähtsaim haigrupaik. Nii nentisin ma päevavalgeil ja seda seniks kuni kord teel Kasispeale hiljemaks jäin omadega. Lahele ja jõekaldaile ning puudele ööbima saabuvad õhtused haigrud tegid mind kohe ära. Vihasoo küla haigrujutt sai sama pikk kui minu sealsed käigud. Ja mitte just niisama ei jäänud ma enam teel sinna hämariku küüsi. Sinna aega kõndima, kus päike Pärispea poolsaare taha kaob ja kus õhtuhaigrud ilma teevad ja seda mitte vaid enda jaoks. Haigruotsija suur tänu olidki need pikad õhtud, kus teel Kasispeale haigrupeatuseid tegin. Need, mis minu esimese armastuse tagasi tõid ja mille juurde ikka ja jälle tagasi pöördun, seda siis kui õhtud on soojad ja pikad ning haigrud kogunevad.

Vihasoo, 1990-1995.

K: Kus asub Eesti tähtsaim Haigrupaik ?

V: Põhjarannikul, Eru lahel.

Seal on neid tõesti alati vägagi palju.

Nr. 880. Piki jõge.

Lahedast maast meie põhjarannikul sai hetkede maa. Hetkede koguja olin ikka ja jälle mina ise ning nii ma selle maa suuruseks kasvasingi, seda hetk-hetke kaupa. Esimesel lahedal aastal kogusin hetki koolivabadel päevadel ja talvel sai neid vähem ning lehekuus olin kui vasikas, kes aiaväravast on pääsenud. Loobu jõgi Joaveskil tegi mulle laheda lapse rõõmu ja suured kajakad suurtel jõekividel

olidki jälle kirjapandud hetki väärt. Nad tulevad mere poolt piki jõge sisemaale ja jõgi on nende tee ja teejuht. Nii sai mulle selgeks ühel lahedal kevadel kui jälle lahe tahtsin olla ja lahedad suured kajakad lahedal jõel olidki selle käigu hetki väärt. Kajakad ja kivid keset jõge ennast said lahedasti kirja pandud sõnahetkedeks. Sellisteks, kus üks hetkeks vabanev lahe mees piki jõge midagi otsima läks ja leidiski. Leidis need lahedad tõmmukajakd, merikajakad ja hõbekajakad, kes mitte ainult merest rõõmu ei leia, vaid ka seiklusi piki jõge rännates taga otsivad. Nii nagu minagi, kes mitte ainult koolist lugu pidas, vaid ka lahedate hetkede jahil sealsamas ringi käis. Just sealsamas, kus suured merelinnud jõel omi kevadisi hetki loovad.

Joaveski, lehekuu, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Kajakad liiguvad piki jõgesid merest kaugemale ?

V: Jaa, Nad teevad seda.

Jaa, eriti kevadeti ongi see täpselt nii.

Nr. 881. Algus ja lõpp.

Metsisemängude sõber alustas ükskord varakevades. Ta astus Oru rongijaama perroonil rongist maha ja pidas alustuseks endaga pisut aru. Siis vinnas ta selga suure seljakoti ja asus asfaltteele. Rongijaamast asusid talle järele kõndima salk slaavikeelseid poisse. Metsisesõber tegi peatuse, võttis kummikud seljakotist ja tõmbas need jalga linnasaabaste asemel ja keeras siis oma saatjate suureks üllatuseks märja metsa alla ja oligi agressiivsete noorukite käest pääsenud. Nii algas minu metsiseteekond Ida-Virumaal ja algusest lõpuni sai see kolm kevadet pikk. Sinna vahele mahtusid Kõrvemaa ja Alutaguse metsisekäigud, kuni viimasesse kontrollitavasse mängu jõudsin Kõrvemaal. Isametsis, kes mind seal äratas oma „lauluga“, sai tollaste käikude viimaseks metsiseisandaks. Äratus oli metsisemeistri vääriline ja nii pühkisin metsisemetsade tolmu jalgadelt. Viimasest mängust jõudsin jalgsi Kuusalu kandi talumehe Ülo Saarlehe juurde. Koos saime hetkega õnnelikuks ja kui seljataha vaatasin, olid seal üheksakümmend läbi käidud metsisemängu. Alguse ja lõpu vahele mahtus pea, et kõike ja ka ühte vaprat mina, kes alati ühte suurt algust meenutama jääb kui mind piirati ja metsa põgenema pidin. Ja alles kolme kevade pärast tulin lõpuks metsisemängude metsadest välja. Õnnelik ja kahte metsast maad täis.

Alutaguse ja Kõrvemaa, 1992-1994.

K: Kas lugu tõestisündindu või mitte ?

V: Jaa, Marek pääses noorukite käest sedaviisi.

Ju siis oli õnne ja taibukust, et sedasi ennast päästa.

Nr. 882. Kõrvemaa laululuiged.

Üllatuste maa Kõrvemaa oli minusugusele kolajale kallis paik. Teed, mis mind sinna kohale viisid, ei olnud pea, et mitte kunagi sirged ja see mulle meeldima seal hakkaski. Ühes lehekuus kui mõnepäevast vabadust nautisin, olin jälle Kõrvemaine mees. Liivased ja käänulised teed tegid minust meest ja see ma olla tahtsingi. Laululuigepaar, kes hommikut koos minuga tervitas, maandus suurde laukajärve ja ei näinud sedamoodigi, et sealt ära minna. Peatunud askeldaja, kes minuga sealgi kaasas

käis, võttis hoopis istet ja nentis taas tõsiasja, et õigel ajal tuleb õiges kohas olla ka Kõrvemaal. Seal, kus keegi ei küsi sinult peale sinu enda muidugi, mitte midagi ja kus räägid vaikses keeles vaid iseendaga, kui sedagi. Tookord tahtsin midagi iseendalt teada ja vastasin ka iseendale, et miks ma just siin jälle olen. Et saaksin iseendaga rääkida ja kohata esimest pesitsevat laululuigepaari Eesti sisemaal. Luigepaar, kes ilmselt sinna pesitsema jäi ja kelle juurde ma enam sel aastal minna ei jõudnud. Haruldane linnuvaatlus sai vaikuse looks kirjutatud. Selliseks, kus sõnu jagus vaid mul endale ja luigepaarile. Ja rohkemat ma sellest ööst ja kahest päevast ning hommikust taga ei otsinudki. Vaikuse lood pole kunagi ilma sõnadeta. Seekord siis panid sõnad mulle suhu kaks laululuike ja nad jäidki minust maha omavahel vestlema keeles, millest ma kõigest ju aru sain ja kus mindki jutu sees oli kindlasti.

Põhja-Kõrvemaa, 1994.

K: Kas Laululuiged elavad ikka Kõrvemaal ?

V: Väga harva.

Nad on seal väga haruldased eksikülalised.

Nr. 883. Järvselja merikotkas.

Sagivad inimesed, tudengid tegid Järvseljal oma seenepraktikumi. Nad sagisid tudengite moodi ja tegid kõike muud ka, seda tarkustest kuni lollusteni välja. Seeni korjati ka muidugi ja õpiti neid tundma ja mina pidin ka seda kõike tegema. Enamasti kolasin vabadel hetkedel ära ja enamasti ma muud ei teinudki. Merikotkas, kes üleval seenehuviliste kohal tiirutas ja nende sagimisi pealt vaatas, jäi vaid minu hoomata ja teistele sootuks märkamata. Pärast kui arvestus tehtud sai ja ärasõidutund saabus, sai mulle selgeks, et ainukesed asjad, mis mind siin ära tegid, olidki sealsed väikesed vabaduse hetked ja üleval tiirutav kotkaemand. Vähemasti midagi endaga kaasa võtta ja kirja hiljem panna. Nii ma nentisin ja olin õnnelik, et ka seal iseendaks jäin. Selleks, kes vabadusest hetke üles leiab ja seekord oli see ühe uudistava kotka näoga.

Järvselja, lõikuskuu, 1991.

K: Kas Marek oli ainus, kes Merikotkast nägi ?

V: Jaa, teised ei pannud suurt lindu üldsegi mitte tähele.

Ainult Mareku pilk hoomas seda tõesti.

Nr. 884. Salajane armastus.

Kevadel võiks jälle armuda, nii mõtlesin kunagi ühel talveharjal. Enne uut uut kevadet tuligi uus armumine ja nad meeldisid mulle mõlemad. Tammelinna kolaja olin kaks aastat. Õunapuude õitsemise aegu, siis kui eksameid tehti, said kolamised sisse õige hoo ja ma tegin seda ikka ja jälle üksinda ehk salaja. Nii, et ainult mina ise armuleekides põlesin ja nii, et keegi sellest teada ei saanud. Salaja armunud olla, oli kahe aasta salajane saatus ja armuda ühte aedlinnakusse, oli ka ise üks salajane lugu. Õhtuti ja hommikuti said armuhood sisse oma uue hoo ja nii ma seal ringi kolasingi. Sümpaatne linnaosa polnud küll väga suur ja lai, aga justkui kolamiseks ja armumiseks loodud. Ja kolaja ja armuja argipäev oligi seal pidevalt kolamas käia. Armunud kolaja, kes seal elas, oli ise

hakkamas ja leidis alati linnas olles just sealt ennast ülesse. Ja kuigi seal polnud tüdrukuid ega muud, mis armumiseks ja kolamiseks loodud, siis enda ülesleidmiseks oli ta maailma parim linnaosa kohe kindlasti. Ja kui kaks armumise aastat seal otsa said, siis nentisin, et tänu Tammelinnale ma ikka veel armuda oskan, nii nagu kunagi. Ja kolajad ja armujad, keda ma seal teisigi vahel kohtasin, kinnitasid ise ka, et kolada ja armuda just sealsetel tänavatel saab.

Tammelinn, 1993-1994.

K: Kus asub Tammelinn ? 1. Tallinnas. 2. Tartus. 3. Pärnus.

V: Tammelinn asub Tartus.

Seal ta ongi ja on üks kindel linnaosa.

Nr. 885. Paemüüri põlemine.

Sagadi mõisa lähedal metsas elas üks muidu vähejutukas mees – Peeter Reintal. Mõisakompleksi metsamuuseumis tegi ta oma vaikset ja tähtsat tööd ja harva kui ta sealjuures jutulaata pidas. Mulle kui jutustavale giidile rääkis ta ükskord järgmise mõisaloo. Kord olevat mõisa üks abihoone maani maha põletatud, ehkki paekivist oli ehitatud. Talupojad, kes seda tegid, käisid eriti õndsate nägudega ringi, et näe, neil ikka õigus oli, nii, et isegi mõisniku paekivimüürid põlevad. Tark mees rääkis ka loo algpõhjuse mulle lahti. Nimelt pidavat meie paekivi kohati nii palju põlevkivi sisaldama, et võib põleda. Nähtus, millele toonased talumehed ju seletust anda ei osanud. Targemaks saanud giid tänas Peetrit ja räägib põlevast paekivist senimaani oma lahedatele külalistele. Ja kahe targa mehe juttu tasub ikka rohkem uskuda kui kunagist talumeeste oma.

Sagadi, 1995-2003.

K: Miks paemüür võib põleda ?

V: Sest temas võib olla piisavas koguses põlevkivi sees.

Ja ainult sel põhjusel võibki meie paekivi põleda.

Nr. 886. Küüntekrõbin maanteel.

Sügisene öö kinkis mulle suured silmad. Ja juba kargevõitu sügisene hommik tegi mulle pähe kaunid silmad. Tulin metsateelt ööbimispaigast suuremale maanteele, mis mind Vao ürgorgu viima pidi. Tee peal istuv suur märtsilind hiireviu naelutas mindki paigale. Kahe kohtumises oli üllatust sees, kuid kumbki kartma ei hakanud. Lõpuks viu otsustas lendu minna ja tema röövlinnuküüned krõbisesid asfaltteel. Viu kinkis mulle ka suured kõrvad, nagu ta alati seda teeb. Ta hüüdis mõned korrad kevadise moe järgi ja kadus mul silmist. Järgi jäi suurte silmadega ja kõrvadega märtsilaps sügisesel teel. Tahtsin hiljem lugu kirja pannes ka ennast sealt üles leida ja leidsingi, sest hiireviu mulle alati suured silmad ja kõrvad pähe teeb, seda alati temaga kohtudes. Need, mis ilusat lindu näevad ja kuulevad ja pärast temast jutustavad. Sügisene lind tõi seekord kevadised silmad ja teravad kõrvad. Needsamad, mis just siis nägema ja kuulma hakkavad kui märtsilind märtsilapsega kohtub. Nii nagu ka seekord maanteel.

Vao ürgorg, 2000.

K: Kas Viulugu tõene või mitte ?

V: Jaa viu küüned tõesti krõbisesid asfaldil.

Ju siis oli õnne, et sain seda hoomata.

Nr. 887. Oosi läänenõlval.

Kaks meest kinkisid teineteisele ühe uue loo. Ma läksin metsavahiõue peale ja see lugudega mees askeldas pisut seal ja kaks meest olidki jälle minejad. Seekord siis kassikaku pesa juurde käima. Kahe mehe saaga oli lugusid täis ja suur öökull kinkis veel meile ühe juurde lisaks. Oosi läänenõlval oli maas kännutüüka külje all tema pesa ja seda maapinnal. Metsavaht oli ammu arvanud, et ta seal elab ja nii lõpuks pesa juurde kohale jõudnud. Kaks meest läksid ja ei vaadanud seekord mujale. Sest kakupesa neid kutsus ja meelitas. Lagedaks raiutud oosinõlval nad askeldasid mõnda aega ja tänutäheks leidsid mädamuna ka veel tühjakspuhumiseks. Kakulugu oli õpetlik ja lühike. Et üksinda alati lood ei sünni ja sünnivad vaid siis kui kaks meest jälle lähevad. Lummav metsavahilugu ei saanud kakulooga otsa. Sest metsavahil polnud lugusid kuhugi panna ja mina olin ju nende korjaja. Ja kui üks kogub ja teine korjab, siis saavadki lood lugudeks. Kakupesa maas oli mulle esimene säärane. Ja jutustav metsavaht oli ka mulle esimene säärane, kes jälle ennast ise meelde uue looga tuletas.

Neeruti, 1993.

K: Kas Kassikakk teeb oma kodu maapinnale ?

V: Jaa, teeb küll.

Eriti ooside ja mägede nõlvadele, seal, kus päike varakult kevadel lume ära sulatab.

Nr. 888. Soorätsude parv.

Madjarid nägid 1995/1996 aastal viimase poole sajandi külmimat talve. Ja suur kevadeootus , mis neis sündis, tõigi suure kevade lõpuks igale poole. Sealt kevadest kõndisin läbi nelja nädalaga mina ise ja hoomasin külmast kangeid ja pikast talvest tüdinud Madjareid. Kui paks ja seal maal haruldane lumi lõpuks kadus, sain minna igalt poolt otse ja nii ma kümme päeva tegingi. Üllatustemaaks kui sündinud, ei jätnud ta mind peaaegu, et mitte millestki ilma. Külmavõetud ma siiski ei saanud ja ühe päeva lõpuks naelutas mind paigale söörätsude parv. Nad peatusid väljal ja olid inimkartmatud. Suur kevadine hetk peatus koos meiega ja alles õhtuhämaruses hiljem sain ise aru, et rätsude parv mind esimest korda sealses kevades peatuma pani. Pea paarkümmend päeva olin heidelnud tuule ja kaduva talvega ning nüüd seisan hardunult rätsudega välja peal. Lõpuks rätsud otsustasid edasi liikuda ja mulle sai selgeks, et kus siis algas just see kevad. Ta algas avara lageda peal ja oli esimene tuuletu ja kevadsoe päev üldse. Ja elus esimest korda soorätsudega ühes olla, oli ka just selle kevade tunne. Kevad, mida Madjarid niiväga ootasid ja mille suurim tunnistaja olingi ju mina. Appi tulid mulle väikesed öökullid, kes õpetasid mind peatuma kui kevade algust taga otsisin.

Ungari, 1996.

K: Kas Soorätsud elavad ka Eestis ?

V: Jaa, elavad küll.

Mitte just väga palju, aga ometi on Nad meilgi olemas.

Nr. 889. Kaarna uni.

Kaaren on päiksetõusude lind ehk muidu varajane ärkaja. Kord kahe Kaanjärve vahel tõestas üks unine hoopis midagi teistmoodi. Metsavahi jutu järgi leitud kaarnapesa männis oli kahe järve vahel. Ja mina olin varajane nagu kaaren seda tavaliselt on. Ometi magas üks pea seljasulgedesse peidetult ja männioksal, pesa kõrval ja mind ei pannud üldsegi mitte tähele. Juba kõrgelt käiv päikene nagu ka imestas musta linnu pika une peale, kuid seegi ei aidanud ja lind tukkus edasi. Kaarna pikk uni oli mulle üllatus missugune ja kui ringid järvedele ümber tehtud said, siis magas ta ikka veel. Võib-olla oli ta õhtul hea söögi peale sattunud ? Nii ma arvasin ja minust jäigi ta sinna unelema. Kaarna hea uni ei ole just igapäevane nähtus. Ja igapäevane ei ole mina ka ühe kaarnakodu all kõndimas. Nii ma siis läksin ja leidsin unise linnu loo, mis nii mõnegi hea lugeja nüüd ehk varakult ärkama paneb.

Kõrvemaa, 1992.

K: Kas Kaaren tõesti magas rahulikult ja ei pannud mind tähele ?

V: Jaa, lugu tõene.

Ju siis oli hea uni ja kõhtki täis, et pikalt uinuda.

Nr. 890. Mantelkorstnast rääkimine.

Lahemaiselt teelt keerasin kõrvale. Tee, mis Võhma külapoe juurest Savisaare Hundisilmale mind juhatas, oli lahe ja selle maa tee moodi. Tee ääres väikesel lagedal veedab vanuripõlve vana mantelkorsten. Hoone ja tema müürid on ammu lagunenud ja ära siit veetud, vaid korsten ise tahaks nagu jutustada. Otsisin teega kahekõnet ja teeäärne mantelkorstengi jutustas midagi mulle nendest aegade hämarustest kui nad moeasjad olid ja neis liha ja kala suitsutati, seda ka ümbruskonna mõisades. Nii sündiski monoloog korstnaga ja hiljem ekskursantidele sellest rääkides, rääkisin ka oma korstnaloo ära. Lugu korstnast ja metsasest peatusest, kus kivid räägivad mulle ja võib-olla ka kuulavad mind. Peatuda tormide maal kivivaremete juures sai mulle pikaks tavaks. Ja rääkivad müürid ja jutustav giid olidki see kahekõne, mida sealt taga otsisin. Hiljem läksin gruppidega sinna ja jutustav giid ja vaikiv korsten meeldisid alati kõigile. Tuulisel maal peatuda ja vaikne olla, pole mitte just igaühe õnn ja rõõm. Ometi peatas mind üks iidne korsten ja mina peatasin inimesi, et korstnajutt tuulde ei kaoks.

Võhma, 1992-2003.

K: Kas mantekorsten on ikka olemas ?

V: Jaa, on ikka.

Eriti vanades mõisahoonetes ja mujalgi võib neid leida.

Nr. 891. Pardiema.

Armunud uitaja sai minust ühel kevadel. Peale talvearmastuse lõppu saabuski uitaja kevad ja nii leidsin end fotokaameraga ühes mõisapargis. Pardiema, kes mind puuõõnsusest ukseavale vaatama tuli, ei lennanudki ära. Sest seal oli tema kodu ja ta ei tahtnud seda maha jätta. Ilma sõnadeta hetk

kestis viis minutit, kuni lahkusin ja pardiema sai pesale tagasi minna. Uitaja oli saanud päevast oma ja oli veel rohkem armunud. Esimest ja viimast korda elus tõsiselt armunud olla just kevadel, pani mind jälle otsima. Taas õnnelik olla sain vaid ühe kevade, sest armastus kadus ja kevad lõppes samuti. Mind vaatama tulnud pardiema oli hetk armastust, seda siis kui tüdruk oli kaugel. Ja hetk armastust on ikka parem kui ilma temata olla. Seitsme sammu kauguselt vastu vaatav pardiema oli julge nagu tüdruk, kes mind kord otsima hakkas. Ja julgete otsijate päralt on armastus ja maailm. Nii veenasid mind tüdruk, pardiema, kevad ja armastus samuti.

Jõepere, 2000.

K: Kas Sinikael-part teeb oma kodu puuõõnde ?

V: Jaa, teeb küll.

Eriti kui see õõnsus piisavalt suur on ja sinna sisse mahub.

Nr. 892. Minu hakikisa.

Mõisapargi vaikus ei olnud mitte alati minu hea kaaslane. Otsisin vaikusele lisa ja hakid, kaunid ja targad linnud saidki minu sõpradeks. Kokku elas pargis kuus hakipaari. Üks pesa oli üleval peahoone aknaaugus. Teine peahoone otsas katuse augus. Ja siis veel neli pargipuude õõnsustes. Lapsekisa, mis sealt jaanikuus kostma hakkas, oli hakilaste oma ja esimene kisa üldse, mis mulle meeldima hakkas. Hakilapsed, kes suvekeskmes suureks saavad, jätsid pargi ja mõisa ning läksid ümbruskonda laiali elu õppima. Maha jätsid nad hakipoisi, kes lindude keelt siis õppis ja ühest kisast aru saada, ei olegi alati nii lihtne. Ometi sain ma neist usina õpilasena alati aru, et mida nad siis omavahel hüüavad. Ja kaheksa aastaselt targaks saada, on ka üks suur asi ning siiamaani olen suur ja väikene kui mõnes pargis hakkide keelest aru püüan saada.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kas Hakid on parkide elanikud ?

V: Jaa, on küll.

Eriti seal, kus on vanu puid, seda koos puuõõnsustega, kuhu saab oma pesa rajada.

Nr. 893. Sagadi mõisaproua.

Sagadi mõisa lähedal metsateel tuli kord vastu mulle sealse mõisa proua-Maie Kaja. Mets kajas mõneks hetkeks tema tugevast häälest ja siis kõndisime edasi. Aastapäevad hiljem tuli ta mulle mõisaust avama ja lasi mind grupiga sisse. Nii algas ühe proua armastuse lugu ja veenas mind, et kogenud naised on alati minu lemmikud olnud. Mõisaproua lasi mind edaspidigi mõisauksest sisse ja alati koos inimrühmadega. Armuleek, mis siis ikka ja jälle põlema lõi, ei kasvanud armastuse tuleks, kuid ometi õpetas see mind elus edasi minema, et ilma armumata kaugele ei jõua. Mõisaprouat mängiv endine näitleja võttis kord mind Altja mereranda kaasa. Seal riietas ta ennast lahti ja veenas mind, et keskeas naise keha ka armumist väärt on. Rohkem keskeas naisi minu elus olnud ei ole. Nüüd olen ise keskeas ja riidest lahti võtan ennast ikka üksipäini. Väikene vanema naise lugu õpetaski mind hea olema ka alasti ehk ilma riieteta. Ta õpetas mind rääkima ja naerma ka siis kui ise paljas oled ja kui pealtnäha nagu midagi öelda ei teineteisele ei ole.

Sagadi, 1993-2003.

K: Millises eas Naisi armastab Marek kõige rohkem ?

V: Keskealisi.

Jaa, Marek peab ikka ja jälle just keskealistest naistest lugu.

Nr. 894. Pärlijõe saladused.

Saladusi täis metsavaht võttis mind kord väiksena enda kõrvale ja seljataha. Nii hakkasin saladusi täis meestest lugu pidama ja nendega semmima. Saladus täis bioloog Henn Timm viis mind Pärlijõe äärde ja nii sain minagi tema saladustest osa. Henn korjas pinsettidega jõepõhjast kivide alt ja mujaltki igasuguseid väikeseid vee-elukaid ja pani neile kõigile liiginimed. Ja nii pidi saama teada, et kui puhas just selle veekogu vesi on. Ja kui me olime päev otsa jõe kallastel mütanud ja vees solistanud, siis selguski, et Pärlijõgi Eesti üks puhtamaid jõgesid on. See saladus jäi vaid selleks päevaks meie kahe teada. Hiljem said sellest uudisest teisedki osa ja kiitsid kahte saladuslikku meest selle saladuse eest. Pärlijõgi kui ebapärlikarbi viimne elupaik Eestis peabki puhta veega olema. Miks pärlikarpidel puhta veega jões järeltulejaid siiski ei ole, selle saladuse jälile sain alles sama aasta sügisel. Ja saladuslik mees olin nüüd mina ise. Just selline, kelleks ma kunagi metsavahi jälgedes saada olin soovinud.

Lahemaa, 1994.

K: Kas Pärlijõgi on Eesti üks puhtaima veega jõgesid ?

V: Jaa, on küll.

Seda kinnitavad ka väga arvukad puhta vee elukad seal.

Nr. 895. Pesapaku katusel.

Kord tirisin taas ühe suure pesapaku puu otsa. Ehk oli ta juba kolmekümnes arvult ja lootsin sealt siis peagi kaku tegevusjälgi leida. Sügisene pakk elas talve ilusti üle ja kevadel olingi uudishimulikult ülesse ronimas. Paku katusel leidsin nugise junnid. Neid oli päris palju ja loomake oli siis pikemalt paku katusel istunud. Mida üks nugis pesapaku katusel ootab, seda ma ära ei arvanudki ega saanud ka targemate käest teada. Nii jäingi nugise looga üksinda kevadesse uitama ja rohkem ma sellist nugist ja pesapakku elus kohanud ei ole. Omapärane peatuspaik paku katusel sai lõpus looks kirjutatud. Sest üks nugis seda ise ei tee ja mina olin juba siis lugude jahimees missugune. Tagantjärele targana arvan siiski, et ju tal oli seal katusel hea istuda ja rõõmu tundsin sellest minagi, sest nugis mulle niimoodi ju loo kinkis.

Neeruti, 1989.

K: Kas Nugis peatub kakupakkude katustel ?

V: Jaa, peatub küll.

Ja teeb seda üpriski sageli ja tihti.

Nr. 896. Kokkusattumus.

1993 aasta kevades sündis üks Eesti rekord. Siis määrati 15. jürikuul Stokholmis eestlase Harry Mutvei laboris ühe minu korjatud ebapärlikarbi vanuseks 134 aastat. Kuu aega varem olin tähtsa näoga Eesti pealinnas keskkonnaministeeriumis. Sealt helistasime Stokholmi Harryle ja tema juures istusid parajasti eestlastest külalised. Nende seas ka Henn Timm, kes minu ebapärlikarbid vanuse määramiseks Harry juurde viiski. Harry tervitas eestlasi eeslaste poolt ja kuu aja jooksul määraski ta seal karpide vanused, nende seas ka 134 aastase ebapärlikarbi. Õigel ajal olen ma alati õiges kohas olnud. Õigel ajal korjasin ma surnud karpide kaasi ühest jõest. Õigel ajal said nad Hennu kätte ja õigel ajal jõudsid nad Stokholmi Harry juurde. Ja õigel ajal helistasime talle ning õigel ajal olid Henn ja tema kaaslased Harry juures. Õigel ajal alustasin pärlikarbi uuringuid. Seda siis kui neid oli uurima ja kaitsma vaja hakata. Ja õigel ajal sündiski Eesti loomariigi vanuserekord, justkui innustuseks mulle, et teda uurida ning kaitsta.

Tallinn, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Tõesti tore kokkusattumus.

Nr. 897. Kevadised silmud.

Kevad tõi poisikese jõe kallastele kolama. Kevad tõi väiksed silmud jõe ülemjooksule ja ma püüdsin neid ja panin mõneks ajaks klaaspurki. Et varsti nad jälle vabaks lasta. Kevadiste silmude aeg sai ümber aastatega ja rohkem ma neid kodujõest püüdnud ei ole, sest enam nad ei tule kevadeti jõkke. Silmupüüdja poisike vaatab nüüd vahetevahel üle õla tagasi ja leiab end suurtes kevadetes ikka ja jälle jõe lähistelt. Sest kevaded panevad teda otsima ja liikuma nii nagu silmudki seda teevad. Silmupüüdja sai minust iseenesest. Ja hiljem kui nad jälle vabaks lasin, siis tollal ei osanud ma küsida endalt, et miks ma seda kõike teen. Nüüd kui need ussi meenutavad kalad enam jões ei käi, siis ikka küsin endalt, et miks siis ? Ja vastuse asemel lähen kalda äärseid radu pidi jõega rääkima ning vastuste asemel olen jälle niisama kolaja. Poisikeste askeldustes on vahel saladusi peidus. Nii ka minu omades, et askeldused küll on, aga täpselt ei tea isegi, et miks siis. Purki pandud väikesed kalad said hiljem vabadusse. Ja poisike, kes nad kinni püüdis, oligi nüüd natukese võrra jälle suurem ja ehk siit koorubki välja vastus, et miks jälle jõe äärde mindi ja minnakse.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kas Jõesilmud tulid ikka Loobu jõkke ?

V: Jaa, tulid küll.

Ja said ka Mareku üheks uudishimu rahuldajaks.

Nr. 898. Väike haug.

Väikene haug elas küla sauna vastas kraavisuudmes. Väike poiss, kes mööda jõekallast ikka ja jälle kõndis, kohtus temaga ja vaid veeviirg jõevee pinnal rääkis sellest, et väike haug jälle liikvele läks. Järgmisel korral oli ta seal tagasi ja jälle minekuks alati valmis. Sellel jõekaldal ei olnudki midagi muud erilist. Haugipoisist sai minu silmarõõm ja see mind sinna viiski. Ja silmarõõmust sai minu poisirõõm

missugune ja kohtumiste rõõm samuti. Haugipoiss kasvas mõne suvega suuremaks ja mina tegin ka sedasama. Ja üheskoos kasvada oligi minu kolme suve rõõm ja õnn. Väike sõber jäi lõpuks unustusse kui suuremad sõbrad mind enda juurde ära kutsusid. Inimvari, mis haugikese alati liikvele ajas oli kasvanud suuremaks, aga väike sõprus oligi just see, mida siis taga otsisin. Väike haugipoiss ajas üksinduse varju minema minu juurest ja seepärast ma ju jälle jõekaldal kõndisingi. Kahe väikese sõprus sai kolme suve pikkune. Ja kolme suve pikkune sõprus on kindlasti rohkemat väärt kui üksinda oma varju taga otsida.

Neeruti, 1977-1979.

K: Kas väikene Haug armastas kraavisuudmes peatuda ?

V: Jaa, armastas küll.

Sealt oli hea vaade jõele ja seal väikene Haug armastaski passida.

Nr. 899. Kärbsenäpi pesa.

Küla keskel oli mitu maja. Seal elasid ka majade elanikud, kes mind kindlasti teadsid. Ja ühe maja aknanurgas oli Kärbsenäpi pesa. Seda kutsuti mind vaatama ja läksingi seda kord tegema. Majarahvas oli minu vastu hea ja sõbralik ning väikse linnu pesa meeldis kõigile. Hiljem läksin salaja ise maja nurga tagant pesa piiluma ja tegin seda mitu korda, seda niikaua kuni linnupojad pesast lahkusid. Rohkem mul küla majade vahele kunagi asja enam ei olnud. Käisin läbi küla ja küla ei peatanud enam tõttavat külapoisikest. Vaid üks linnupesa jäigi selleks, mis mul ainsat külalugu kirja panna aitas. Väikene linnuke aknanurgas oma pesas oli kui väike külamuinasjutt ja asi seegi, et sellegi sealt endaga kaasa võtsin. Rohkem ma külast muinasjutte ei leidnudki ja taga ei otsinudki ning väike muinasjutuke on ka parem kui üldse ilma loota ringi kõndida. Seda ka ühe küla enda peal.

Neeruti, 1980.

K: Kas Hall-Kärbsenäpp tegi oma pesa aknalauale ?

V: Jaa, tegi küll.

Ja seda juhtub ikka ja jälle, et Ta seda teeb niimoodi igal pool meie looduses.

Nr. 900. Müürielu.

Suviste pargipuude varjust tuleb jalgrattaga suvepoiss. Võib-olla on ta ka pargipoiss ja seda ta kindlasti ka ongi. Mõisa vana veskimaja teenurgas kuuleb ta iseäralikku häält. Ta vuhiseb rattaga sellest esimesel korral mööda ja kui järgmisel korral sama kordub, siis peatub ta seal saladuslikus paigas. Kivimüüris on auguke ja pragu ning sealt kostabki iseäralikku linnuhäält. Poisike on avastanud müüriaugus kärbsenäpi pesa, kus näpipojad häälekalt süüa küsivad ja ootavad. Linnupesa lähedal ootab poiss mõnda aega ja näpiema vupsabki müüriaugust sisse. Poiss on väga rahul endaga ja oma terase kõrvapaariga ning veel nädalajagu päevi käib ta müüriaugu juurde, kuni näpipojad sealt lahkuvad ja müüriaugust hääli enam ei kosta. Poisikese lugu sai nüüd ühe pala võrra rikkamaks ja õnnelik poiss tõttab jälle edasi, et teinekordki peatuda. Ja linnupesa müüriaugus õpetaski teda seda viimast jällegi kord tegema. Sest kaua sa ikka tõttad ilma kohale jõudmata. Seekord siis jõudsin nii ühe loo juurde välja.

Neeruti, 1980.

K: Kas müüriaugus oli tõesti Hall-Kärbsenäpi pesa ?

V: Jaa, oli küll.

Just see linnuliik võibki oma pesa teha küllaltki ekstravagantsetesse paikadesse.

Nr. 901. Jäneste ja metskitsede passimine.

Öö, mis inimesele suuri silmi teeb, tegi mindki kord suuremaks. Tahtsin mõnda jänest või metskitse näha ja see mind pimedusse viiski. Päeval olid neist maha jäänud vaid jäljeread lumel ja neid endid mitte kusagil. Nii läksingi külmadel kuuvalgetel õhtutel vastu ööd neid passima. Jäneste kogunemise koht oli suur viljakuivati. Seal ma neid ootasin ja ootasin, aga ükski ei andnud ennast näole. Mägedesse viiva tee ääres oli metsavahi hooldatav sõim-söödahoidla. Sinna kuuse otsa ma ronisin ja pika ootamise peale ei tulnud ikkagi ükski metskits saama peale. Külmad talveõhtud ja ööd kinkisid mulle siiski suured silmad ja mis siis, et neis ei olnud ühtegi jänest või metskitse, sai poiss minu sees enda tahtmise. Seal tema suurtes soovides oli öödes olla ja seigelda ja seda ma ju tegingi. Poisike viljakuivati katusel või kuuses vastu südaööd ja keset karget talve oligi see lugu, mida siis taga otsisin. Ju siis jäi päevavalgest puudu midagi ja kedagi ning kindlasti sain ma lõpuks ka targemaks, et niisama naljalt öös midagi ei leia ja et tuleb otsida ja sealt minu ööseiklused algasidki. Lõppenud ei ole nad senimaani, kuigi ma puu otsa ega kuivati katusele enam ööseks ei roni.

Neeruti, 1980-1983.

K: Kas Marek käis loomi ööpimeduses ootamas ja passimas ?

V: Jaa, käis küll.

Sest igavus ja seiklushimu seda tegema teda pani.

Nr. 902. Kõrge oravapesa.

Ärgates vaatasin ülesse sinitaeva poole. Kevadel oli seal märtsine hiireviu paar ja tahtsin tema pesa siit rabaservast üles leida. Kõrgel haavas oligi pesamüts ja alguses arvasingi, et viupesa ongi mul nüüd leitud. Pea, et ilma oksteta haab ei andnud mulle lootustki, et võiksin sinna ülesse ronida. Vaatasin otsiva pilguga ringi ja orav oli see, kes kõrvalt kuusest pesamütsi poole teel oli. Orava pesaüllatus oli suur ja kui loomake pesa juurde jõudis ja avausest sisse ronis, oligi pesasaladus avalikuks saanud minu jaoks. Otsida viupesa ja leida oravapesa, see mahtus mulle küll hinge ära, kuid ikkagi otsisin edasi ja poolsada sammu eemal oli kases ka viupesa. Kahe leitud pesa üle õnnelik, läksin oma teed ja elu omapäraseim oravapesa oligi mul leitud. Kõrgel haavas oli ta vist sellepärast, et nugisele ta kättesaamatu oleks. Ja mulle oli ta kättesaamatu samuti, aga looks kirjutamiseks kõlbas küll ja küll. Hiljem uuesti oravapesa juurde jõudes, kõnelesid näritud käbid haava all omas keeles. Et üleval nad seal ikka elavad ja lugude jahimehele ka loo kinkisid.

Ohepalu, 1992.

K: Kas Orav teeb oma pesa ka kõrge puu latva ?

V: Jaa, teeb küll.

Seda juhtub harva, aga juhtub küll.

Nr. 903. Turbakraavi servas.

Rabaservas kolasin terve tunnikese. Kevad, mis just siis alanud oli, oli teinud mind kolava märtsilapse moodi ja rabaserva lahtisulanud kraav oli ka kevadise moe moodi. Rebaseurg, mis seal mustendas, oli kevadine leid ja rebasejäljed turbamudas ka kõnelesid oma kevadises keeles. Peatusehetk uru juures ei saanud pikk, aga pani mind kõnetama siiski. Et leidjarõõm on mul alati kevade alguses kõige suurem ja just väljast leitud. Uurisin mõnda aega urgu ennast ja et varem ei ole ma rebasekodu turbas leidnud, siis saigi ühe kevade algus pisut uus ja isemoodi. Selline otsiva ja leidva märtsilapse moodi, kes kunagi midagi otsimata ei jäta ja kellel midagi leidmata ei jää. Tagasivaates kui juba kaugel eemal olin, paistis mustendav uruava hästi silma. Ja ühte rebaseurgu uudistada, oli ka just selle kevade uudishimust sündinud lugu. Selline paastukuu lõpu sarnane, kus juba palju otsitakse ja ka leitakse. Nii nagu minagi.

Ohepalu, 1991.

K: Kas Rebane teeb uru ka kraaviserva ?

V: Jaa, ikka teeb.

Seda juhtub muidugi harva vabas looduses.

Nr. 904. Ring ümber.

Kevade näoga kolasin ma sel päeval ringi. Kevade näoga rebane oli lõpnud loomade söödaplatsil ja ta ei tahtnudki sealt ära minna. Ta vaatas kevadise näoga mulle vastu ja kui ma läksin ühelt poolt liikvele, siis ta liikus teisel pool ka edasi. Väikene kevadine mäng kestis kümmekond minutit. Siis läksin ma edasi ja rebane jäi mulle järele vaatama. Julge rebane oli kohtumist väärt ja nii julget rebast ma varem või hiljem enam kohanud ei ole. Kaks julget said kokku ja sündis kevadine lugu. Selline kahe julge kevade moodi ja nii nagu minul jagus julgust, nii jagus julgust ka rebasel. Tühi kõht tõi ta kindlasti saama peale kohale. Kevad tegi ta julgeks ja hiljem jagus minulgi julgust, et lugu kirja panna. Julge rebane ei tule mitte igal pool sulle vastu. Ja julge kevadine otsija ei mängi just mitte iga päev ühe julge rebasega kevadist mängu. Nii nagu mina seda tegin.

Ohepalu, 1991.

K: Kas julge Rebane oli ka tegelikult olemas ?

V: Jaa, oli küll olemas.

Ju siis oli kõht väga tühi või lihtsalt kevad peas.

Nr. 905. Olen puukoristaja.

Keset sügist seikleb rühm pealinnast tulnud tudengeid. Nad kõik tahavad midagi minult saada ja suuremaltjaolt saavadki. Oandu ürgmetsa õpperajal saavad nad targemaks ja seda tänu minule ning tormakas seltskond peatub lõpuks keset sügisest vaikust. Keegi on puukoort tükikaupa lahti puult kangutanud ja vaid mina tean, et see oli lind nimega puukoristaja. Hetk sügises ei peatu iseenesest. Selle hetke peatasin mina kui puukoristaja moodi puukoort näpuga tükkhaaval urgitsesin. Lärmakas

seltskond vaikis ja kuulas hardunult kahejalgse tiibadeta puukoristaja juttu minu suust. Vaikuse kõne kestis minutit kolm ja lõbus seltskond oli lõbus edasi. Päeva lõpus tänati mind puukoristajaks olemise eest ja sügisese hetke eest samuti. Puukoristajaks olemise mõte kargas mulle ise kord pähe. Ja hakkasingi linnuks, kes vanalt puult koort lahti urgitseb. Üks inimsuurune puukoristaja meeldis alati kõigile ja kui hetk koos sinuga peatub, siis peatuvad ka sinu kõige rahutumad kaaslased. Nii nagu keset sügispäeva tegi seda kord minu puukoristaja ja nii nagu mina tegin seda hiljem täpselt tema moodi.

Oandu, 1999-2003.

K: Kas Marek oli õpperajal Puukoristaja ?

V: Jaa, oli küll.

Marek tegi tõesti õpperajal Puukoristajat järgi.

Nr. 906. Maantee hääl.

Laheda maa häältest tuletas üks ennast ise mulle meelde. Ta saatis mind isegi siis kui temast mitme kilomeetri kaugusel olin, kasvõi näiteks Laukasoos kolamas. Suure Tallinn-Peterburi maantee hääl oli see, mis midagi suurt ikka ja jälle meelde tuletas. Ta tegi seda kogu aeg, olenemata sellest, milline ilm või aastaaeg oli väljas. Maantee ise saatis mind linnast lahedale maale või maalt ära linna. Ja tema kaugele kostev hääl oligi minu sealne saatja, seda mitu lahedat aastat. Öösel kui ta on veidi vaiksem, siis kuulasin vahel lahedaid ööhääli ja ikka ning jälle oli maantee häältekuma see, mis end kalliks ja armsaks hüüdis. Suure maantee suur hääl pole siiamaani minu kõrvust kuhugile kadunud. Ta tuletab ennast ikka ja jälle meelde ja teeb seda nii unes kui ilmsi. Risti kord üle kevadise Laukasoo minnes seisatusin ja pea nelja kilomeetri kauguselt kostiski tuttav hääl. Ühte maanteesse armuda, seda võib teha vist peaaegu, et igaüks. Ühe maantee häältekumasse armusin ma üksinda ja üksinda armunud olla on ka parem tunne kui ilma armumiseta olla. Suur maantee poolitab kahte suurt kaitseala, Lahemaa rahvusparki ja Põhja-Kõrvemaa maastikukaitseala. Ja mind poolitab ta ka samuti, sest üks osa minust tahab lahedat vaikust ja teine maantee hüüdu, mis suurest maanteest märku annab.

Lahemaa, 1990-2003.

K: Kui kaugele kostab suur Tallinn-Peterburi maantee oma häältega ?

V: Nii ca. 4-5 kilomeetrit.

Tõesti ja seda lugu ka kinnitabki.

Nr. 907. Vist maapinnal.

Karges varakevades oli midagi nagu veel leidmata. Ürgne ja metsik Kõrvemaa ümberringi oli üksindust täis ja otsisin siis kedagi, kes selle peletaks. Oosi kõrval kõndides leidsin mõned röövlinnumurded ja natuke suurest üksindusest kadus. Ja händkakk oksa peal sai selleks, kes lõpuks üksinduse peletas. Tavapäraselt lendab see lind inimese eest ära, aga seekord jättis ta selle tegemata. Ta vahetas küll oma asukohta ühelt puult teisele, kuid ära ei lennanud. Minust sai kolaja asemel otsija. See, kes kakupesa taga otsib ja seda leida soovib. Vaatasin üle kõik puud ja ei leidnud seal mitte ühtegi märki pesast endast. Ja kakk vaatas minu otsimist pealt ja andis nagu ise mõista, et ju

siis tal pesa siin lähedal on. Kakupesa jäigi mul sealt oosinõlvalt leidmata tol korral. Ehk oli ta hoopis maapinnal ja vähemalt leidsin endas üles ühe otsija, enne kui edasi läksin. Ja keha ja hing said sooja ja varakevad ka ühe loo võrra rikkamaks. Vähemalt nüüd siis on tõestuseks üks kirjapandud lugu, et ma mitte niisama ei otsinud ja ei uidanud.

Udriku oosil, 1991.

K: Kas Händkakk teeb pesa ka maapinnale ?

V: Jaa, teeb küll.

Seda juhtub muidugi haruharva, kuid ikka juhtub.

Nr. 908. Altja avastamine.

Öine vähejutustav meri kutsus mind enda poole. Tulin Oandu metsast jalgrattaga Altjale, sest kui kaua sa ikka väheste sõnadega oled. Tahtsin rannakülast lahedat jutustust leida ja miks ma seda öösel tegin, see on mul senimaani vastuseta. Teekurvi peal pidin ninali käima, sest ristiga piirikivi seal asus ja ma ei näinud teda jalgratta seljas sõites. Ometi jäin püsti ratta seljas ja mõned öised krõbedad sõimusõnad saidki just selle küla loo alguseks. Keegi mind ei kuulnud ega kuulanud, sest pimeduses polnud kedagi liikvel. Öö ja lahe maa olid need, mis mind enda juurde kutsusid. Ja ühe küla lugu minu kirjakaustas algaski öiste sajatustega. Kui öise külaga olin sõbraks saanud, siis läksin metsa sisse tagasi. Ja jälle olin tänulik endale ühe loo eest, mis siis, et see sõimusõnadega pihta hakkas. Pärast tõdesin, et öine lugu hea sai ja just sellepärast, et pimedus mind enda embusesse võttis. Ja et ma jälle õigel ajal õiges kohas olin, seda ka öösel ja rannakülas.

Altja, sügis, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek avastas rannaküla öösel ?

V: Jaa, lugu tõene.

Marek leidis rannaküla öösel ja esimese rannaküla loo samuti.

Nr. 909. Händkaku pulm.

Üürike kevad saatis kahte meest. Vahel olid nad ninapidi koos ja nii kevad pikemaks saigi. Kuresöödi habemik Avo Mumm oli see, kelle järel ja kõrval kevad mind saatis. Tema habemega näost oli naeru raske leida, aga mulle ta ikka naeratas ja kevad oligi leitud. Kevad, mis inimeste vahelt kaduma kipub, saatis mind niikaua, kuni habemiku juurde käisin. Ja ootav habemik oligi see, kes ikka ja jälle kevadet mulle kuulutas. Kord saatis mees mind natuke koduteel ja seda kuni kahe järveni. Händkaku pulma sattusime nii mõlemad ja kahe mehe kevad sai kinnitust. Pulmitav ja häälekas öökullipaar üleval kases tuletas meile meie kevadet meelde. Kaks meest, üks habemega ja teine veel ilma selleta, olid pulmaskäiguga rahul. Ainult mõnisada meetrit oli neil ühiselt minna ja oldigi kohal. Ja lahku minnes tuletasime üksteisele kevadet meelde, sedasamust, mis lühikesi käike ja sõnaahtrat kahekõnet täis, mis mind ometi ju kord rääkima õpetasid.

Neeruti, 1991.

K: Kas Händkakk peab pulmi ?

V: Jaa, ikka peab.

Ei saa ilma armastuseta temagi.

Nr. 910. Patermäe rebased.

Koduaknast ei paistnud suur maailm. Läksin üle väljade ja maantee ning Patermäe veerel avanes suur vaade uudismaale. Külmas ja talves polnud sealt kedagi esmapilgul leida ja seda kuni hämarikutund rebase väljale kutsus. Hiirtejahi tants oli tal lummav ja suurte tammede vahelt käisin seda eemalt vaatamas. Patermäe põhjanõlva viupesast sai aastakümnetega Eesti vanim ja tuntuim viupesa. Mägi oli ka muinasaegadel esivanemate pühapaik ja kultusekoht. Mäe rebaselugu pole seni keegi veel lahti rääkinud. Mõisavanema kuldne suu pajatas sealsetest rebastest ja ka sellest, et nad kogu aeg seal nõlval elanud on. Mis aegadest saadik, seda ei tea siiski mitte keegi. Võib-olla siis sama kaua tuhandeid aastaid kui mägi ise olemas on olnud. Külmast leidsin esimese talveloo. See rääkis tantsivast ehk hiiri jahtivast rebasest. Kevadeks ja suveks sai rebaseperekond suuremaks mitme kutsika võrra ja mulle tähenda see seda, et ka rebaselugu sai pikemaks. Hiirterikas uudismaa on kui loodud rebaste jaoks. Ja eemalt vaatav mäenõlv on hea kodurajamise paik. Ja poisike, kes sealt loo kord leidis, pole ka enam see, kes kunagi, sest just rebased tal kasvuaja alguses silmad suureks tegid, sammu pikemaks venitasid ja talvekülmast esimest lugu leida aitasid.

Neeruti, 1980.

K: Kus asub Patermägi ?

V: Neeruti mägede idaservas.

Ja on mägede maastiku kõige idapoolseim mägi.

Nr. 911. Kahe vahel.

Kahe maja vahel olid heinamaatükid ja vahel ka kahejalgne uitaja seal. Jõeoru pervel oli rebaseurg ja neljajalgsed ka seal. Kanad, kes mõlemast majapidamisest aeg-ajalt ikka kaduma kippusid, leidsid oma viimse teekonna urulävel. Sedasi nentis uitaja kui valgeid sulgi ja kollaseid koibasid sealt eest leidis. Nii teadsin mina ühe rebasekodu saladust ja jätsin selle Tšäkodele ja Rikka perele välja rääkimata. Sest loodus küsib oma ja rebased ja nende kutsikad tahavad ka süüa. Nii ma nentisin ja olin nii heinamaanurga kui ka rebaseuru harv külaline. Rebaseurg ja tema näljased kinkisid mulle väikese külaloo. Seda, mida ehk sinna ka taga otsima just läksingi ja mis pea, et leidmata küla enda pealt mul jäigi. Väikene saladus põues olin tunnistajaks kui Reinuvaderid vahel end näole andsid ja rebaselugu põues oli ikka parem kui ühe kauge küla lugu õues.

Kauksi, 1997.

K: Kas rebane elas kahe inimkodu vahel ?

V: Jaa, elas küll.

Ju siis oli sealt mõlemile poole ühe palju maad minna toitu jahtima.

Nr. 912. Vanade sildade armastus.

Esimese vana silla leidsin teel vanaisa juurde. Ta nagises natuke ja sillutas teed üle Loobu jõe ning nii olingi armunud. Teise vana silla leidsin küla külje alt. Ta nagises natuke ja aitas mul üle jõe minna ning armuda taaskord. Kolmas vana sild jäi juba jõest ülessevoolu minnes naaberküla piirile. Ta nagises natuke ja sai tähtsaks peatuspaigaks. Kolme silla lugu ei saanud nii pikk kui ma seda kunagi soovisin. Läksin lisa otsima ja ei pidanud pettuma. Laheda maa väikesed jõed olid kui minu jaoks loodud ja ikka jäi väheks sealsetest sillakestest. Otsisin lisa Kauksi küla maadelt ja sain tunda head leidmisrõõmu ka seal. Minu vanade sildade lugu sai ligi kolmekümne silla pikkune. Niipalju olen ma neid leidnud siit ja sealt ränates ning nad kõik nagisevad ja viivad mind elus edasi ja tagasi. Tagasi sinna, kus kunagi sõprust ja armastust taga otsisin kus tahtsin nautida üksinda jõevee peatumatut voolu, et siis edasi kulgeda. Elus peatuma õpetasid mind ehk metsavahist mees ja tema naine. Neist kahest ette jõudsid vanad sillad ja olen neisse armunud siiamaani. Miks vana sild häält alati teeb, seda võib ju aimata. Miks ma ennast mõne silla peal poisikesena jälle tunnen, sellest võiksid rääkida kõige rohkem need esimesed, millede peal esimesi kordi peatusin kunagi.

1977...

K: Kas Marek armastab vanu sildu ?

V: Jaa, armastab küll.

Just vanad sillad siin ja seal ongi Mareku lemmikud.

Nr. 913. Salapärased sabasuled.

Suveõhtus keset männimetsade maad, leidsin kord ühe suure linnusule. Ta oli salapäraselt tumedat värvi ja ma panin ta kirjakausta vahele. Järgmine hommik, mis eilsest targem pidi olema, tõi selguse majja, see oli nimelt isametsise sabasulg. Järgmised päevad tõid veel mitmed samasugused suled minu ellu ja männised metsad, mis metsistele meeldivad, olid leidnud endale sõbra ja austaja. Ettevaatlik suur lind, kes harva ennast muidu näole annab, jätab endast sulgi vahel endast maha ja nii tema jälile saabki. Terve lõikuskuu kogusin kauneid sulgi ja enne sügiskuud oli neid mul juba omajagu. Salapära, mis ka ühte lindu kaunistab, tegi mind selle linnu sõbraks. Tahtsin temast aina rohkem midagi teada, kuni minust mõned aastad hiljem metsisemeister sai. Seesama, kes nende kevadisi mänguplatse kontrollima läks. Salapärane armumine tõi metsisearmastuse minu ellu. Ja salapära, mis metsisemeistrit kevadeti kaunistas, viis mind linnast teiste juurest ära terveks mitmeks kevadeks. Salapära, mis metsisemängu kaunistab, sai minu argipäevaks. Ja nüüd siis hulk aastaid hiljem, avan oma suu ja räägin ühe saladuse lõpuks lahti.

Lahemaa, 1990-1995.

K: Mis linnu sabasulgedest käib jutt ?

V: Isametsise sabasulgedest käib jutt.

Jaa, neid Marek leidis paljulahelisel maal paljugi.

Nr. 914. Emahauka lend.

Haukaema lendab kodu poole. Üle suure lageda, kus vana Külvari taluase, läheb tema nähtamatu tee ja siis kaob ta silmapiirilt. See oli kord kevades. Just haukaema oli see, kes mind nagu sinna paika

tagasi meelitas ja järgmisel korral oli ta jälle samal teel sinnapoole. Vahelduvlennul ja ühe hauka kohta madalalt ja aeglaselt kulges ta ja minus tärkas suur soov tema pesa üles leida. Kolmas kord kordus jälle kõik samamoodi. Ta lendas samas suunas ja igatsus haukakodu järele oligi minu südames sündinud. Vana Külvari talupaik jutustas kord minu mõisavanaema suu läbi. Seal olin ma sõnu otsimas ja kolamas ning haukaema nagu kutsus mind sinna tagasi. Haukapesa ise jäi mul samal kevadel ja suvel ülesse leidmata. Ja sügisel hakkas sinna käima uus metsavaht, kes paiga endale uueks koduks tegi. Esimene jutustav paik kutsus mind veelgi rohkem tagasi. Ja minu elu esimene kahekõne oli juba uue metsavahi endaga. Ta küsis aina minu kolamiste järele ja kuulis minult haukaemast ja tema lennust. Ja mees oli leidnud endale siinse esimese sõbra, sest kolas ringi temagi ja otsis teed haukapesa juurde. Tänulik olen ma haukaemandale siiamaani. Ta tuli mulle nagu appi ja kutsus mind tagasi enda juurde sinna, kus ma tegelikult suureks hiljem ju kasvasin.

Neeruti, 1982.

K: Kas Haukajutt tõene või mitte ehk kas Haukaema käis pesa juurde edasi-tagasi ?

V: Jaa, käis küll.

Pesa jäi küll leidmata, kuid ometi on jutul tõepõhi all.

Nr. 915. Oligi kodus.

Kuresöödi habemiku juurde kutsusid mind tema ise ja minu otsiv vaim. Ma läksingi mitmel korral mäenõlvale õunapuu alla pingile teda ootama ja ei saanud ei mehelt ega endalt petta. Vabal ajal tegime midagi ühtemoodi. Kolasime mägisel maastikul ja siiski ei saanud seal mitte kunagi kokku. Nii võtsingi julguse kokku ja läksin teda ootama. Mees teadis minust nii mõndagi. Ka seda, et ma haukapesade sõber olen ja neid taga otsin. Mees võttis mind enda kõrvale ja jalutasime koos kahe järve vahele ja siis ronisime Sadulamäkke. Mees peatus hetkeks ja kustutas jalaga suitsukoni ja viis mind haukapesa lähedusse. Pesa oli pealtnäha elutu ja mees lõi kahte kätt kokku ning ei kippu ega kõppu. Lahkusime sealt kase alt ja nüüd kutsus mind juba suur süda sinna tagasi. Võtsingi kätte ja lehekuisel laupäeval olin sealsamas tagasi. Haukaema oli siiski oma kodus. Kurjustas lennus minu peale ja lahkusin kiiresti. Järgi jäi meist kolmest üks lugu. Seal oli kolm tegelast, kellest kaks olid omavahel suured sõbrad. Lugu otsisime me mõlemad taga ja seekord me üksteisele selle ka kinkisime. Habelik ootas mind edaspidigi nõlva pealsel. Sest üks lugu on kahele mehele vähevõitu ja läksin taas ja taas lisa otsima.

Neeruti, 1986.

K: Kas Haukaema lendab pesast välja alles viimasel võimalusel ?

V: Jaa, täpselt nii see ongi.

Haukaema hoiab pesasaladust ja nii kaua kui see võimalik on ja lendab pesast välja alles viimasel hetkel.

Nr. 916. Armastuse sulg.

Kord armusin ma halja aasa peal. Sest seal oli metsaservas maas suur kassikaku sulg. Suure öökulli sule jaoks pisut ebatavaline paik ja armumiseks ka pisut kummaline koht. Nii või teisiti. Võtsin sule

maast ülesse ja olingi armumise võrra rikkam. Sule viisin koju ja panin kapi peale armastust koguma. Just sel kevadel olin ma ju tõsiselt armunud ja sugugi mitte vaid ühte öökullisulge. Kolasin vabadel hetkedel teistmoodi näo ja silmadega ringi ja suur ning kaunis kakusulg andis armastusele hoogu juurde. Nii sai armunust armastaja, kes ühte tüdrukust lindu püüdis. Tüdruk oli kaugel eemal ära, aga armunud olin sellegipoolest ja seda ei keela ju keegi. Kakusulg rohus tuletas mulle elukevadet meelde. Ja kevad, mis väljas rõkkas, tuletas jälle tüdrukut meelde. Ja tüdruk tuletas armastust meelde. Ja nii ma sel kevadel siis võitlesingi. Loomulikult kinkisin ma sule hiljem tüdrukule ära. Ja sule kevadise loo rääkisin ma ka ära ja tüdruk kuulas ja imestas, et üks linnusulg mu meeli köitis. Sel kevadel oli tore koos olla. Oli tüdruk ja olin mina ja oli öökullisulg ning kokku saigi suur armastus. See, mida vaid üks tüdruk ja kevad ja sulg pakkuda võivad.

Jõetaguse, 2000.

K: Miks Kassikakk läks oma päriskodust nii kaugele ?

V: Sest tema kodus, Neeruti Mägedes polnud enam head pesapaika, sest sealsed raiesmikud kinni kasvavad.

Jaa, kui raiesmikud kaovad, siis kaovad ka head pesitsuskohad Kassikakule.

Nr. 917. Rannatüdruku lugu.

Rannatüdruk Siiri Sandström tegi mulle varakult silma. Ta oli merekarva silmadega ja ise sale kui mitte seksikas. Ta rääkis küll vähe, kuid vait ei olnud siiski ka mitte kunagi. Vabadel hetkedel tavatses ta käia lautrisadamas või piki randa ja kui ta mind sama tegemas nägi, siis olidki merekarva silmad tal sära täis. Tema lugu minu sees elas kuusteist pikka aastat. Selle ajaga sai ta suureks ja ilma sõnadeta tahtis ta minuga ikka ja jälle rääkida. Kahe sõnavaese inimhinge kohtumised ei toonud armuleegi sädet meie silmadesse. Seal olid kaks vaikijat ja meresosin või raevukas müha ja nii jätsimegi teineteist üksteisest ilma. Rannatüdrukust ei osanud ma unistada isegi rannakülas mitte. Ma unistasin oma paadist ja rannaperest ja väike tüdruk ei mahtunud enam unistuste kõrvale ära. Nii ma lõpuks nentisin ja ta jäigi mul katsumata. Rannatüdruku auks panin ta lõpuks siia loo sisse peitu. Siis ma vähemasti tean, et lookene oli ja enamat ei olnudki midagi. Ja lookene kaustas on ka midagi enamat kui tüdruk lihtsalt rannas.

Kasispea, 1991-2007.

K: Kas rannatüdruk tegi Marekule silma ?

V: Jaa, tegi küll.

Aga ilma tulemuseta, sest Marek ei armunud tüdrukusse.

Nr. 918. Minu ainuke lõopesa.

Üle suure põllu läksin ma palju kordi. Kevadine kutse viis mind kaarnapesa uudistama ja muidu uitama. Lõokeselaul, mis mind saatis, sai lõokesemängu üheks osaks kui ootasin, et millal üks linnuke kevadtaevas lõpetab ja millal uus ja järgmine alustab. Tahtsin otse loomulikult leida ka lõopesa, kuidas muidu ja pikka aega mul see kohe kuidagi ei õnnestunud. Kurva ilmega linnupoiss käis terve kevade põllul ringi ja lõopesa oli tal ikka veel leidmata. Linnumäng suurel põllul sai sedasi hoogu

juurde ja järgmisel kevadel olin taas põllul kevadega mängimas. Kui pesalootus oli juba väikseks jäänud ja kevad ilma lõopesata oli suureks saanud, tuligi leidja kord. Maas oligi lõokese pesa nelja munaga. Pesast sai väikene lugu kirjakausta ja rohkem ma ei ole ühtegi lõopesa elus leidnud. Kahe kevade lõokese mängutunnid suurel põllul said mul päris pikad ja neid kogunes päris palju. Nende seast leidsin üles ühe tuntud otsija endas ja lõpuks ka ühe lõopesa enese. Tänuks ühe kevade eest, mida olen alati harjunud ise ju avastama ja ülesse otsima.

Jõetaguse, 1986 & 1987.

K: Mitu lõopesa on Marek leidnud ?

V: Ainult ühe siis.

Ja rohkem Marekul õnne pole olnud lõopesadega.

Nr. 919. Taevamäng.

Märtsilõpu viupaar tõi kord armuhetke minu elutaevasse. Sellest hetkest alates, olin ikka pea ülessepoole kõndimas ja just kevadeti kui viupaarid omi pulmi peavad. Suve keskpaigani on neil kiired päevad kui pojad vaja toita ja suureks kasvatada. Lõikuskuust kuni sügiskuu lõpuni harjusin ma seni ikka midagi otsima ja seda kõike mitte taevalaotusest. Sedasi ma arvasin ja viud, kes siis ka taevas kõrgel mängivad, teevad seda vast igavusest ja eneserõõmuks. Viu sügiseses taevas pani mind peatuma. Nii nagu kevadised viud panevad mind otsima ja nii panid sügisesed viud mind peatuma ja sügist ära saatma. Otsida ja peatuda võib igaüks, mina teen seda sinitaeva all ja just siis kui viud omi taevamänge mängivad. Otsida kevadet ja peatuda sügises, see on minu kui kolaja moto ja ilma viudeta taevas enese kohal, polekski ma seda kunagi ise tegema hakanud.

1984...

K: Kas Viupaarid peavad õhus pulmi ?

V: Jaa, peavad küll.

Ja seda nii kevadel kui ka peale pesitsusaja lõppugi veel.

Nr. 920. Kaks esimest matka.

Vabaduse suvel võisin ju teha peaaegu, et kõike. Pisike seljakott, mis ka nagu midagi ja kedagi ootas, sai kapist võetud ja läksin sellega oma kahele esimesele matkale Loobu jõge avastama. Küla, mis peagi silmist ja kõrvust kadus, ununes mul sootuks, kuni alevi majad paistma hakkasid. Tagasi tulin jõe teist kallast mööda ja elu esimene matk oligi saanud tõsiasjaks. Nädalajagu päevi hiljem läksin piki jõge ülessevoolu, kuni jõe alguse Veskiallikateni välja. Tagasi tulin piki teist jõekallast ja elu teine matk oli saanud tõsiasjaks. Kaks matka ja üks lugu neist ei saanud niisama kirja pandud. Sest keegi ei tea minu puhul, et kus on minu matkahobi juured. Küll mõni arvab nii ja teine arvab teisiti, kuid tõde on siiski minus endas peidus. Et esimest korda läksin ikka ise ja keegi ei kutsunud mind kaasa. Et ise olin mineja ja kes mind kutsus, olingi ju mina ise. Inimeste huvid sünnivad neist endist või siis teistest. Minu kaks esimest matka olid minu enda omad ja neid ei saa keegi siiamaani minult ära võtta. Ja iseenesest sündinud matkahuvi viis mind hiljem juba igale poole.

Neeruti, 1980.

K: Kui vanalt tegi Marek oma kaks esimest matka ?

V: Kaheksa aastaselt.

Jaa, siis sai tõesti ots lahti tehtud.

Nr. 921. Lalli rappa minek.

Väikene raba oli väikse mehe jaoks kui loodud. Peidus oli ta rahutu ja mägise maastiku sees ja ühel vabal suvehetkel tahtsingi sinna minna. Väikene oli seljakott minu seljas ja tee sinna ei olnud väga pikk. Pisike raba oli suvevaikust täis ja mulle see meeldis. Ehk oligi rabavaikus see, mis mind sinna enda juurde meelitas ja kutsus. Päev rabas oli minu esimene rabapäev kui säärane. Võileivad seal said söödud ja elu esimene rabaskäik oli saanud tõsiasjaks. Rabasse ei kutsunud mind keegi. Ise seisin maastikukaitseala infotahvli ees ja sealt lugesin esimest korda sõnapaari – Lalli raba. Ise pakkisin seljakoti ja ise hakkasin minema. Ja ise tulin ka õnnelikult tagasi. Suvi, mis rabas teistmoodi on kui mujal, leidis mind ka sealt ülesse. Ja just seal ja siis sündis üks rabade sõber, kes on seda siiamaani. Mis ühe poisikese rappa viib, sellest see lugu ei räägi. See miski viib mind aga rabadesse ja mis see täpselt on, see on mul senimaani nii endale kui ka teistele vastamata. Vastust lähen endast ja rabadest ikka ja jälle otsima, kuid seda leidmata, otsustasin vähemalt esimese rabaloo lahti rääkida.

Neeruti, 1981.

K: Kus asub Mareku esimene raba ?

V: Neeruti mägedes.

Ja sealt rabast sai esimene rabalugu leitudki.

Nr. 922.

Pikk libisemine.

Üks valge maaga talvelõpp oli mind ja märtsi täis. Üle mitme aasta olin suusalapsena lumel ja ajasin kauge Vana-Võrumaa musta maad endast välja. Sest seal kaugel ei olnud suusarõõmu ja nüüd ajas see mind lumele. Tagasi suusalumele pääsesin terveks märtsikuuks ja vedasingi suusa jäljeread kodukandi lumele. Loobu jõe alguse ürgorg oli veel ilma minuta. Kaugelt hakkab ta pihta ja nii sain sisse suure hoo. Ja ligi kilomeetri pikkune suusaliug oli saamas suure hooga tõsiasjaks. Märtsikuu lumekoorik kandis tagasitulejat. Sest märtsikevad oli mitmed aastad nägemata jäänud ja nüüd võtsin endast ja kevadest oma. Suure hooga jõe alguse poole laskudes olingi tagasi seal, kus mind oodati. Lume all peidus oli põllukivide rida. Neid nägemata suusatasin nende poole ja leidsin end maoli lumes. Sedasi lõppes kondikolinaga üks minu suusasõit. Vähehaaval toibusin lumehanges ja varsti olin taas lumel. Inimene, kes õpib kogu elu, saigi nüüd lumehanges targemaks. Ja märtsilaps, kes oskas kaugelt koju tagasi tulla, õppis jälle suusatama ja kukkus küll lumehanges, kuid nutma ei hakanud. Sest pisaraid pole kevadesse vaja ja sinna on vaja kõike muud. Selle vahepeal kadunud märtsilapse leidsingi just seal ürgoru lumehangest ülesse. See, kes otsibki kõike muud taga kui pisaraid ja seekord leidis end lumehangest ülesse. Seal , kus algas üks kevad ja kus ma tõdesin, et Vana-Võrumaalt ära lõpuks olen tulnud.

Jõepere, 1999.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek käis näoli lumme ?

V: Jaa, Marek käis näoli lumme.

Jaa, lugu tõene ja leidsin lumest nii ennast kui ka uue loo ülesse.

Nr. 923. Maja otsimine.

Maja ja tants selle juures ei sündinud ise siia maailma. Sügisel olin järsku vaba ja otsivat vaimu täis. Ja nii tahtsingi endale maja ja tantsu ka veel selle juures. Läbi sügisese Põltsamaa jõe läksin ma paljajalu ja tee ääres oligi esimene maja, mis müügis pidi olema. See ei meeldinud mulle ja keerasin otsa seal ringi ning öö, mis hämarikuga ligi mulle tikkus, tegi minust väliööbija. Hommikul olin uue ärkaja rollis, kes ikka ja jälle majast unistab. Rongapaar kuuseladvas kinnitas uue sügise algust ja mina kinnitasin, et olen maja poole teel, ehkki ta mul veel leidmata ju on. Käik esimese müügis oleva maja juurde lõppes ilma tantsuta. Ma tulin sealt tagasi ja maja minu seljas aitas mul ööbida kargenevas öös. Kuum suvi oli möödanikuks saanud ja rahutu otsijahing otsiski karget hetke taga. Ma leidsingi selle ja hing sai pisut rahu juurde. Viis aastat tormasin ma läbi elu. Kaasas oli mul suur seljakott kui maja. Ja sellest jäi lõpuks väheseks ja soovisin päris maja endale. Ja esimene vaba sügis oli see, mis minust jälle otsija tegi ja maja seljas ja silmades, olingi kuu aega maja järele kõndimas, kuni Vana-Võrumaal servas oma õnne arvasin leidvat ühe nelinurkse sõbra näol.

Pajusi, 1995.

K: Kustkohast käis Marek maja otsimas ?

V: Põltsamaa kandis, Pajusis.

Ja päris maja leidis ta endale alles Kauksi küla pealt ülesse.

Nr. 924. Pesapakkude ülevaatused.

Askeldasin kord pikkadel õhtutel omapead ja ei saanud ise ka aru, et miks ma seda teen. Askelduste vaheaegadel sai minu hobiks kolamine ja sellest kõigest teadis ka uus metsavaht. Ta küsis aina minu askelduste ja kolamiste kohta ja pea, et ilma sõnadeta kutsuski mind enda juurde käima ja ehk ka askeldama ja kolama. Ma läksingi talle õue peale ja koos oli parem teha nii esimest kui ka teist. Kahe mehe koosoldud tundidest said terved päevad ja nädalad ning neist võiks kirjutada terve raamatu. Metsavahil olid maja läheduses mõned kodukakkude pesapakud puudes. Ta võttis redeli ja me läksime neid kontrollima üheskoos. See oli nii igal kevadel ja kui ma enne tegin kõike üksinda, siis nüüdsest alati kahekesi koos. Mees ei olnud pesapakkude juures suu peale kukkunud. Sest seni oli ta askeldanud üksinda ja nüüd siis leidis kõrvad ja silmad ka enda jaoks. Need viimased olid ju minu omad ja ta kinkis mulle pesapakkude õpetuse. Sellise, mis eluks ajaks meelde jääb ja millest ma senimaani askeldama ja midagi tarka tegema õpin.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kas Marek õppis Metsavahilt pesapakkude meisterdamist ja ka nende kontrollimist ?

V: Jaa, see oligi nii.

Ja Marekust saigi üks tõeline pesapakkude asjatundja.

Nr. 925. Viru raba üllatus.

Lahemaa rahvuspargi viimane juht Arne Kaasik läks kord Viru rabasse varaseid värve koguma. Ta jõudis vaatetornini ja ronis sinna ülesse ning suureks üllatuseks ei olnudki ta seal üksinda. Üleval magas magamiskottides seltskond, kes võõras keeles talle vastu rääkis. Arne lahkus peagi ja jätkas oma Viru raba teekonda üksinda. Laheda maa üllatus oli see Arnele missugune, seda ka paljunäinud mehele. Mina, kes seal maal samuti üllatusi taga otsis, kuulas mehe loo ära ja ma panin selle ka kirja. Sest lugu oli lahe ja maa, kus lugu aset leidis, oli niimoodi veel lahedam. Lahemaa lugude koguja olin ma viis aastat. Ja nüüd kui sealsetele lugudele tagasi vaatan, siis lugude arvu poolest võib vaid Arne minuga võistelda. Ja kahe kange koguja kohtumisest sündiski lõpuks ka ühine lahe lugu. Kaks väsimatut Lahemaa meest kohtusid ja kohtuvad harva. Aga ühest kohtumisest sündiski see lugu ja nüüd siin ta ongi.

Lahemaa, 2002.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas inimrühm magas Viru raba tornis üleval ?

V: Jaa, magas küll.

Ja sealt lugu sündiski.

Nr. 926. Näärikuu nirk.

Metsavahimäng ei tahtnud ega tahtnud lõppeda. Käisime kordamööda teineteise jälgedes ja ikka ja jälle jõudsime üksteise juurde välja. Kinkisime teineteisele lugusid ja mina olin alati rohkem küsija rollis. Kord kaugelt linnast tulles, läksin jälle mitu korda mäkke ja olin metsavahimaja ukse taga. Teda polnud kodus ja uks oli lukus ja videvik tuli mägisele maastikule külla. Mees, kes ukse tagant ära läks, olingi ju mina ja kulgesin üle valge välja ja üle Sinijärve rabalapi. Talvine nirk, kes seal askeldas, kinkis mulle väikese lookese. Kui järgmisel õhtul metsavaht mulle ukse taha ilmus, küsis ta, et kas mina käisin tema juures nii nagu jäljed lumel räägivad. Ja saanud jaatava vastuse, läks mehel nägu ümmargusemaks kui muidu. Metsavaht oli minu nooruse lugu. Noorus, mis lõppeda ei tahtnud, sai ühe nirgi ja metsavahi loo võrra rikkamaks, sest mina läksin aina sinna ja tema tuli ikka ja jälle minu juurde. Ja pikk noorus oligi lugude kogumise aeg, sest me üksteise juurde ikka ja jälle kohale jõudsime. Nii ka seekord jälle keset kahte talveõhtut.

Neeruti, 1991.

K: Kas näärikuu Nirk oli olemas ehk kas Nirk tegutseb ka talvel ?

V: Jaa, Nirk tegutseb ka talvel.

Ja saab talvel ka hakkama.

Nr. 927. Minu helilooja.

Naaberküla, Uduküla välja ääres puude vahel oli helilooja maamaja. Seal oli veel ühteteist, kuid see kõik muu mind ei tõmmanud enda poole nii nagu Maria Wunderlich ise. Tema endaga kunagi rääkimata, kõnetas küla ja ajalehekeel temast ühteteist. Harjunud oma metsavahti kuulama ja nautima, läksin ikka tema juurde ja metsavaht saigi minu silmad ja kõrvad endale. See natukene, mis üle jäi, viisid mind teistegi jutule ja üks neist vähestest oligi minu helilooja. Killukesi kogunes temast

aina rohkem kuni saigi selgeks, et kes ta selline siis on. Eluaeg klaveriga sõber olnud, kirjutas ta kokku rohkem kui sadakond lastelaulu. Ja ega ta rohkemat paljut ei teinudki kui õpetas lapsi musitseerima ja vabal ajal musitseeris ise. Killukesi ma ühest inimesest kokku lugema siinkohal ei hakka. Sest kes nendest ühte tervet kokku saada soovib, võib ise minna Uduküla maile ja temaga ise rääkida. Ma ei osanud pikka aega ühe inimese looga midagi peale hakata. Aga ometi ma olin tema salapärane austaja, kes sed vaid ise teadis. Ei teadnud sellest ka külarahvas ega tema isegi mitte kui midagi. Ja saladused, mis inimest kaunistavad, kaunistasid ka mind ja see on ikka parem kui ilma mõne tähtsa saladuseta ja inimeseta elada.

Uduküla, 1979...

K: Kas helilooja Maria Wunderlich oli olemas ?

V: Jaa, oli ikka olemas.

Ja kutsus ka Marekut enda poole.

Nr. 928. Kartusovi paat.

Käsmu meest Kartusovit teadis kogu küla kui kalurit. Sügisel oli ta jälle rannas ja merelainetus haaras tema paadi ja viis omapead merele. Kartusov hõiskas mind ja Sirklit appi ja me läksimegi peale võrkude väljavõtmist paadijahile. Meri kiigutas tema tühja paati keset Mädalahte ja näis, et paat lähebki oma teed. Siiski arvas meri teisiti ja tõi paadi teises kohas randa tagasi. Meeleheitel mees ronis õnnelikuna paati ja tänas meidki kahte, et talle ikka appi läksime. Paat ja mees jõudsid õigesse lautrisadamasse tagasi ja meie kahekesi samuti. Õnnelik Kartusov jäi küll seekord ilma kalasaagita, kuid tagasitulnud paat viis tal kurbusepisarad silmist. Seal silmades oli üks üksinda merel hulpiv paat ja kaks abivalmis meest. Ja vahel polegi õnneks rohkemat vaja. Mehe ja paadi lugu oli õpetlik samuti meiegi jaoks ja rohkem ei ole ma näinud ise merele läinud ja ise tagasitulnud paati oma elus. Seekord sai see ära nähtud ja üks uus merelugu oligi sündinud.

Käsmu, 1994.

K: Kas paat tuli ise randa tagasi ?

V: Jaa, tuli küll tagasi.

Ja rohkem vist sellist paati pole olemas, mis ise merele läheb ja ise tagasi tuleb.

Nr. 929. Esimene armumine.

Vana õunapuu otsa ilmus elu esimene pesakast. See oli minu enda meisterdatud ja hakkas mulle endalegi meeldima. Meeldima hakkas ta ka metstikale ja peagi käis ta kasti juurde laulmas ning ukseavast sisse ja välja. Esimese armumise lugu sai kevade ja poole suve pikkune ja õpetas mind samuti. Et armastuse eest tuleb võidelda ja tema heaks midagi teha ning kasti meisterdamine seda kõike oligi. Ka kasti puu külge panek oli tegu missugune ja kui metstika lastekisa kastist kostma hakkas, siis olin eelkõige tänulik iseendale. Et ma niimoodi midagi armastuse nimel korda olin saatnud ja kannatlikult olin ära oodanud, et millal siis armastus vilju kandma hakkab. Peale jaanipäeva jäi vanas õunaias vaikseks, sest linnupere sealt ära läks. Alles jäi kõrvuni armunud ja üliõnnelik linnulaps, see, kes siis ise kõigest juba aru sai ja oma tehtud teost ka õnnelikumaks sündis.

Nii nagu metstika peregi. See õnne toonud suvi oli minu elu kaheksas. Enne seda oli olnud seitse varasemat, kus ei olnud õnne ega armastust, kuni lõpuks ma otsustasin ise need mõlemad õunapuuaeda kohale kutsuda.

Neeruti, 1980.

K: Kes oli Mareku esimene armastus ?

V: See oli lind nimega Metstikk.

Ja Marek ise oli see, kes Metstiku pesakasti kutsus elama.

Nr. 930. Lahemaale tooja.

Üks mees orjas riiki eluaeg sovhoositööd tehes. Ta elas mõisa lähedal oma majas ja oli Hulja sovhoosi Neeruti osakonna juhataja. Üpris harva kui ta naeris või naeratas, sest amet rikub ikka inimest. Kui sovhooside ja kolhooside aeg ümber sai, siis sai ta Viitnal asuva Lahemaa rahvuspargi garaaži juhatajaks. Amet, mis meest rikkus, pani teda nüüd sagedamini hoopistükkis lahedasti naerma. Selle mehe nimi oli Ülo Raudla ja minu jaoks sai temast Lahemaale tooja. See, kes mind mõisa eest peale alati võttis ja siis Viitnal maha poetas. Vananev ja õnnelik mees sai mõne aastaga õnnelikumaks. Et Lahemaa inimesi õnnelikumaks teeb, seda tõestaski seesama mees ja seda tundsin lõpuks omal nahal mina isegi. Maa, mis naerma paneb, oligi meie põhjaranniku rahvuspark ja sealt võtsin ma ka pika eluaegse naeratuse eluteele endaga kaasa. Maa, mis naeratab, tõestas mulle just selle mehe näitel, et pill ei tule mitte alati pika ilu peale. Ma naeran siiamaani lahedalt just selle laheda maa naeru ja kui vaja, siis lähen sealt ka lisa otsima. Nii nagu seda peaaegu, et miljon eestlast ikka ja jälle samuti teevad.

Neeruti-Lahemaa, 1990-1993.

K: Mis maal hakkas Marek naerma ?

V: Lahemaal.

Jaa, ja see võttis küll aega, aga naerma Marek seal õppiski.

Nr. 931. Vanad heinaküünid.

Suur lahe maa näitas juba esimesel käigul oma ürgset palet. Loobu jõgi, mis suurt Laukasoo raba piirab, oli kui matkatee, mis mind läbi maastiku juhatas. Rinnus saati luhamättad ei eksitanud mind ära ja nii olingi esimesel matkal end leidmas. Esimese vana heinaküüni juures peatas aeg mind pooleks tunniks. Teise vana heinaküüni juures tegi ta sedasama ja kolmanda ning neljanda juures samuti. Vanad ja aastakümneid tühjalt seisnud, lasid nad ennast seest ja väljast uudistada ja seda ma tegingi. Ürgne päev jõeluhal sai alles õhtupuna ajaks ümber. Näost pruun ja punane, olin minagi ja esimene ürgne ja lahe saladus oli saanud minu omaks. Selline nelja vana heinaküüni moodi ja minu esimest matkalugu täis. Õhtul matkamajas tõdesin ka, et neli vana heinaküüni olidki see ürgne lugu, mis esimesest matkapäevast päeva valmis tegid. Selline kolaja päevaraamatu vääriline, kus nagisevaid uksehingi ja lagunevat pilpakatust. Just see ürgne, mis lahedast maast ajaloohõngulise maa valmis teeb. See, mis mindki samasuguseks tegema hakkas ja kohe esimesest matkast peale.

Lahemaa, heinakuu, 1990.

K: Kus asusid Mareku vanad heinaküünid ?

V: Lahedal maal ja Loobu jõe luhal.

Jaa, just sealt ma neid päris palju leidsingi enda jaoks.

Nr. 932. Järvede rahutud ööbijad.

Oma kalamehevarju võtsin ka Tagajärvele öökokrede püügile kaasa. Peale varju ja kokrede olid seal ka öist häält tegevad ja suurtel puudel ööbivad hallhaigrud. Vahel nad lõpetasid vaikuse aovalges ja ütlesid mullegi midagi. Et uus päev on alanud ja öö kokredega saab selleks korraks ümber. Tavaliselt lendavad need suured linnud oma pesitsuskolooniasse, et seal öö teiste seas veeta. Need mõned, aga kes seda ei teinud, saidki järve ääres minu öökaaslasteks. Rahutu kalamees olin rahututes suveöödes. Seal oli veel nahkhiiri ja rahutuid kokri. Suured häälekad haigrud, kes öösel ikka magavad enamasti, seda järve ääres ei teinud peaaegu, et mitte kunagi. Nii avastas kalamehest linnusõber ja oli oma rahutute suurte sõpradega ikka ja jälle üheskoos. Öö kingib harva lugusid. Mulle kinkisid uue loo öised haigrud ja siin see lugu nüüd ongi. Selline rahutuid öid ja rahutuid sõnu täis. Nii nagu mina isegi sel ajal kui öö rahu kõigile hinge toob. Rahutu öise kalamehe suured sõbrad olidki minu ühed lemmikud suleliste seas – haigrud. Et me öösel sõprust loome, seda saingi väga varakult teada ja minu üks esimesi öölugusid sündiski varakult siia ilma.

Neeruti, 1981.

K: Kas Haigrud jäävad Neerutis järvede äärde puudesse ööbima ?

V: Jaa, jäävad küll.

Ja sealt sai üks esimesi öölugusid leitud.

Nr. 933. Linaski tulek.

Kalamehest ootajal oli vaid üks sõber. See oli tema ise ja liikumatu õngekork püüdis ka nagu sõprust luua, kuid niikaua kui ta paigal püsis, see tal silmnähtavalt ei õnnestunud. Kaks tundi said mööda ja ootaja arvas, et aeg ongi selleks õhtuks ümber saanud. Pea hetk enne otsust ära minna, kadus õngekork korraga vee alla ja ma tõmbasin välja suure roheka linaski. Natuke aega ta liigutas end ja siis lõpetas ja ma pakkisingi asjad kokku koos suure saagiga. Suur roheline kala oli pika ootamise tänu ja tasu. Ta oli tänu suurele kannatlikkusele ja sellele, et ma üksinduse varjust ikka ja jälle lugu pidada oskan. Üksinda tagasiteel üle suure lageda tundsin teda presendist seljakotis ja aimasin ise ka, et kuhu just selle õhtu üksindus kiirelt kadus ehk ära läks. Väike kalamehelugu oli õpetlik ja sai kirja pandud veel hilisel tunnil. Ja üksinduse varjust lugu leida oskasin ma just sellest samast päevast alates kui suur linask mulle appi tuli ja mis siis, et tema tulekut kaua ootama pidin.

Neeruti Orajärv, 1983.

K: Kas Linask elab Eestimaa järvedes ?

V: Jaa, elab küll.

Ja kinkis Marekule esimese kalameheloo.

Nr. 934. Konna hüpe.

Otsija suurest ja rohelisest kevadest sai ronija värviline ja veel suurem suvi. Selline kauaoodatud ja vabadust täis. Otsisin lisa mitmetele hauka ja viupesadele ning leidsin tee ka juba teadaolevate manu.

Heinamaanurga suures kuuses oli taas üks viupesa. Tahtsin temastki pilti teha ning pesapõhjast saagijäänuseid korjata, et jälle targemaks saada. Üleval ootas mind suur ja juba täissulis viutütarlaps. Kui ta minu peale ülesse püsti end ajas, hüppas konn tema kõhu alt ja üle pesaserva ning kadus minu silmist allapoole. Konn oli veel elus ja sai kohe asjast aru kui vabaduseks võimalus anti. Otse loomulikult kasutas ta vabaduse hetke ära ja oligi viutüdruku küüsist ja kurvast saatusest pääsenud. Konnalugu oli selle lugude suve üks lugu. Konn, kes tänu minule eluga pääses, oligi lugu ennast väärt ja siin see lugu nüüd on. Rohkem konnalugusid sääraseid mul kirja pandud ei ole. Sest rohkem pole ma leidnud kõrgel puuotsas viupesast elusat konna, kes graatsilise hüppega end vabaks hüppab.

Uduküla, 1989.

K: Kas Konn hüppas Viupesast alla ?

V: Jaa, tõesti hüppas.

Ja rohkem sellist konna Marek elus kohanud ei olegi.

Nr. 935. Tuuletallaja pesa juures.

Väike pistrik – tuuletallaja tallas tuult Vohnja küla väljade kohal. Kuskil pidi tal ju siis pesa olema ja küla pealt mind sinna kohale juhatatigi. Pesa oli ühe koduhoovi servas kuuseheki kuuses ja kõrgel üleval. Kellegi käest luba küsimata, ronisin ülesse pesa juurde, et sealt saagijäänuseid korjata. Üleval oli pisut tuuline ja puu kõikus sestap tuules. Ja siis tuli peremees õuele ja silmas mind üleval. Algas kahe mehe kahekõne, mis siiski sõbralik sai. Et miks olen puus kõrgel üleval ja miks ma seda seal teen, mida ma teen. Alla jõudes kätles peremees mind ja tänas vastuste eest, mis ma talle andsin. Kilekotitäis hiirekarvu ja hiirekonte tegid mehe veel sõbralikumaks ja uudishimulikumaks. Suure sõpruse märgiks vastasin tema kõikidele küsimustele ja targemaks saanud mees saatis mind teeotsast teele. Mees, kes elus esimest korda ühte röövlinnumeest nägi, oli päris õnnelik. Ja mina olin õnnelik, et just sõbraliku peremehe õuele sattusin. Kahe mehe suurest õnnest sündis väike jutustus. Et julgete päralt on maailm ja et puu otsa roninud võõras mees võib õnne ja naeratust majja tuua.

Vohnja, 1992.

K: Kas lugu tõene või mitte, ehk kas Tuuletallaja teeb ka oma pesa inimmaja juurde ?

V: Jaa, lugu tõene, teeb küll.

Ja seda teeb Tuuletallaja üpriski sageli.

Nr. 936. Loobu jõe ületamine.

Lõpuks jõudsin jõe kaldale. Tulin jala Viitnalt ja tahtsin Vohnja mehe Ain Vihermetsa juurde jõuda. Et seal ööbida laka peal ja muidu olla. Jõgi paistis sügav ja oli aeglase vooluga. Ometi võtsin seljakoti seljast ja pidasin istudes endaga aru. Ja lõpuks otsustasin läbi jõe vastaskaldale jõuda ja minna. Suur seljakott sai kukile võetud ja püksitorud said jalast tiritud ning aeglane teekond oligi alanud. Jõevee pind ulatus algul puusadeni ja siis rinnuni ja siis peaaegu, et kaenla alla. Samm-sammult tuli vastaskallas lähemale ja lõpuks olingi kohal. Võitlus jõega kestis veerand tundi. Teisel kaldal tirisin teksatorud jalga ja upitasin seljakoti selga ja olingi ühe kangelasteo võrra rikkam. End proovile panna, tahtsin juba maast-madalast. Nüüd pani jõgi mind proovile ja ma olingi teisel pool jõge ennast. Sillani oli sealt vast kilomeetri jagu minna. Siiski jätsin minemata ja panin hoopis end proovile. Ja vanad head tavad löövad ikka inimeses välja. Ja see juhtus ka jõe kalda peal. Õhtul lakas panin loo kirja. Sest tol korral jäi matkalugu matkast endast leidmata, kuni jõe ääres ise endale loo kinkisin. Et mitte

niisama kolada. Kui lugu ei tule sinu juurde, siis lähed sa ise loo juurde. See minu moraal saigi teineteisel pool jõge kinnitust ja edasi läksin küla poole juba loo võrra rikkamana.

Vohnja, 1993.

K: Kas Marek ületas ikka suure seljakotiga jõe ?

V: Jaa, ületas küll.

Ja saigi õnnelikult teisele kaldale.

Nr. 937. Ilusaimad.

Minu metsavaht viis mind kord väiksesse Hobujärvede rappa Neeruti mägedes. Varbad said mul märjaks ja nuusutasin rabalõhna. Seal rääkis ta ka mulle Kõrvemaa rabajuttu ja sealsetest Eesti ilusaimatest rabasaartest. Nii sain ma varakult teada, et mis on rabasaar kui selline. Kuus aastat hiljem olin ise mineja. Esimene Kõrvemaine rabasaar paistis kaugelt eemalt ja tuli lähemale. Ning lõpuks olingi tema juures kohal. Õhtu ja järgnev öö temaga oligi juba metsavahi moodi ja hommikul jäime jällenägemiseni. Kõik, mis metsavaht mulle kunagi rääkis, oli alati tõepõhjaga. Ja nii ka jutud kauneimatest rabasaartest just Kõrvemaa rabades. Ehk longin ma siiamaani tema jälgedes ja seda siis kui mõnele rabasaarele kohale jõuan. Sinna, kus elu nagu seisab ja kus harva kedagi kohtab. Metsavahi jutustus rabasaartest oli minu jaoks aegumatu. Kõnnin ehk praegugi tema jälgedes ja teen seda kindlasti just siis kui mõnele kaunimale Kõrvemaa rabasaarele jõuan.

Kõrvemaa, 1992.

K: Kus asuvad Eesti kõige kaunimad rabasaared ?

V: Kõrvemaal.

Jaa, just seal maal on need kõige ilusamad.

Nr. 938. Lubadus.

Minu ammune metsavaht pidas alati oma lubadustest kinni. Kui ilma temata juba hakkama saama pidin, siis vaatasin ikka rohkem nende poole, kes oma lubadustest alati kinni peavad. Üks sulailm, mis mind mere poole kolama viis, ei tahtnud lõppeda. Pikal männimetsasihil olin üksinda ja lubasin endale, et enne hämarikku Võsule, mere äärde välja jõuan. Sihi peal tuli kohalik metsavaht mulle vastu. Loomult vähejutukas ja hingelt tahumatu, vastas ta minu küsimustele merikotkapesa ning karukoopa kohta. Kui edasi kõndimise aeg saabus, lubas mees et saadab mind pilguga, kuniks silmapiirilt kaon. Viis korda vaatasin ma selja taha ja mees seisiski sama koha peal ning vaatas mulle järele ja seisis ikka veel sealsamas. Lubadust pidanud mees oli minu ainuke selle päeva kohtumine. Ja rohkemat polnudki mulle vaja selleks päevaks ja metsavahi lubadusest sündinud lugu sai õhtul kirja pandud. Sula kadus alles kolme päeva pärast ja kadusid ka meie kohtumise ainsad tunnistajad – jäljed metsasihil. Ja metsasihi üksindus ja vaikus mulle sel päeval rohkem lugusid ei kinkinudki ja leidmata kotkapesa asemel oli nüüd üks metsavahist mees, kes väheste sõnadega mulle päevaloo kinkis.

Muike, 1991.

K: Kas Metsavaht metsasihil pidas oma lubadusest kinni ?

V: Jaa, pidas küll.

Ja tõesti, vaatas Marekule pikalt järele.

Nr. 939. Toomase ööbimine.

Natukene vaikust kinkis mulle metsavaht. Natuke kuulasin vaikust ja siis tuli kord kuulata meest ennast. Matkahuviline, kes ma siis juba pisut olin, sai ka seekord loo osaliseks. Kahest kolajast, kellest üks oli seekord rääkija ja teine kuulaja, sündis uus jutustus. Metsavaht, kes ka pakasega vahel matkamas käis, õpetas mind ööbima. Ta teeb lõkke ülesse ja kui lumi lõkkeaseme alt sulanud on, roogib ta tuha sealt minema ja ongi ööbimispaik valmis missugune. Ka kahekümnekraadises pakases. Nii rääkis kord vaikuses rääkiv mees ja hiljem on mul sedasamust matktarkust ka vaja läinud. Eluaeg ühe mehe jälgedes kõndida, see oli osa minu vaiksest ja jutustavast saatusest. Keset talvekülma ja vaikust väljas ööbida, oli ka osa minu matkade saatusest. Ja jutustav ning vaikusest leitud metsavahi väliööbimise lugu oli just see saatus, mille juurde hiljem ise läksin suure seljakotiga.

Neeruti, 1986.

K: Kuidas saab talvel väljas ööbida ?

V: Täpselt nii, nagu loos kirjas on.

Et teed magamisaseme lõkke asemele.

Nr. 940. Laanepüüde ajamine.

Üks laheda maa lugu sündis Oandu metsas õpperaja peal. Viisin inimrühma rajale kõndima ja eemalt eestpoolt kuulsin laanepüü salga lennuvurinat. Jätsin grupi laudteele ootama ja ise läksin ringiga püüpere seljataha. Nad vuristasid lennates omi tiibu ja lendasidki soovitud suunas, grupi poole, kuni jõudsidki kohale. Paljud rühmast kuulsid ja nägid laanepüüd esimest korda elus. Kui giid ürgmetsast endast mõni minut hiljem välja tuli, kõlas metsas aplaus ja me läksime kõik edasi. Ja rohkem pole sellist giidi nähtud, kes linnuparve turistide juurde ajab. Laanepüü ise kui varjuline metsa-asukas, annab end harva näole. Seekord läks kõik teisiti, sest giid asjast teistmoodi arvas. Ja õhtul lugu kirja pannes ja jootraha üle lugedes, tänasin oma leidlikku meelt ja seda puude vahele läinud giidi, kes sealt püüdega üheskoos välja ilmus.

Oandu õpperajal, 2001.

K: Kas Mareku giidilugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, tõene.

Tõestisündinud lugu ja Marek tegigi nii, et Laanepüüd said grupi juurde aetud.

Nr. 941. Loo saarel käik.

Rannaküla jõudes, tõin ma melu Sandströmite rannapere sekka. Seda aeg-ajalt ikka juhtus ja kui rannaisu peale tuli, siis olingi jälle mineja. Rannapere liikmed tulid mind kõik vaatama ja vanim nende seas, Karu Leo, alias Leopold Hark oli see, kelle silmad alati särama lõid teiste seas. Vana mehe rõõmuks sain ma harva, kuid alati see minuga juhtus kui rannaküla kohale jõudsin. Vana mees tundis minu matkamisest suurt rõõmu ega jätnud seda välja näitamata. Kord kadus ta pikemaks ajaks teiste silmapiirilt ja alles õhtu eeli tuli koos päevasaladusega kodukambrisse tagasi. Mees oli käinud jalgsi Loo saarte peal. Sest veeseis oli madal ja meri lasi tal seda teha. Ja kui vanamees tagasi jõudis ja uudise majja täi, siis tuli rannapere sekka samasugune melu nagu tavaliselt minu saabudes. Vana mees oli sel õhtul jutukam kui tavaliselt. Ja silmades oli tal õnnehelk ja mind ka seal. Vana mehe viimaseks suureks rõõmuks ja õnneks see käik jäigi. Ja mees oli käiku väärt ja hiljem lugu samuti. Iga päev ei jõua melu rannaküla. Iga päev ei jõua üks vana mees üksinda jalgsi saarele. Ja mitte just iga päev ei tule külla suure seljakotiga mees, et endast ja vanamehest sündinud lugu seal kirja panna.

Kasispea, 1993.

K: Kas Leo läks Mareku jutu peale Loo saartele käima ?

V: Jaa, läks küll.

Ja sai Marekult ka kiita selle eest.

Nr. 942. Piki kraavi.

Hetkeks peatusin kraavi kaldal. Siis läksin üle jää ja jäin kevade algusega kahekesi. Kui lõke tehtud ja söök söödud, peatasin kevadist hetke ja mitte enam üksinda. Piki kraavi lendas madalalt valge kaunitar, hõbehaigur ise. Korraks vaatas ta ülalt mind ja mina teda ning elu esimene ta mul oligi. Kui hõbehaigru hetk kirja sai samas pandud, läksin piki kraavi ja siis uuesti üle kevadise jää vastaskaldale. Alanud kevad oli suure romantilise linnu moodi ja sealsamas leitud haigrulugu jäi alguses meie kahe vahele. Hiljem koduses tares tagasi olles nentisin, et valge suur lind märtsisinises taevas on ise üks kaunis lookene. Valges linnus leidsin sealse Madjaritemaa kevadise hetke. Just selle, mille järele ma ju sinna läksingi. Kauaotsitud kevad ei tahtnud ega tahtnud tulla, seda peale karmi talve. Lõpuks tuli haigur ja tõi kaasa hetke, millest salamisi olingi ju unistanud. Ja jaht kevade järele saigi minu hinges ja jalgades hoogu juurde ning mitte enam vaid kraavikaldal kõndides.

Ungari, 1996.

K: Kas Hõbehaigur elab ikka Ungaris ?

V: Jaa, elab küll.

Jaa, elab ja üpriski arvukalt seal maal.

Nr. 943. Toonekure äpardus.

Sügisel pandud uus majakatus pani vana maja sügisest kevadeni naksuma. Ilus ja päikese käes helkiv plekist uus katusehari oli uus mitte ainult minu jaoks. Pesale saabunud toonekurepaar, kes posti otsas pesatantsu lõi, vaatas ikka mind ja maja ning tundsid oma naabritest rõõmu. Üle maja lendasid nad toiduotsingule ja suvekeskmes tuli üks neist katuseharajale. Suur lind ei saanud katuseplekil pidama ja lõpuks lendas minema. Väike kurelugu oli ühe suvepäeva südameks ja rohkem sel päeval ma päevast lugu ei leidnudki. Katuseharjal püstijäämise nimel võitlev suur lind oligi suvepäeva lugu missugune. Selline lühike ja ainus nii nagu päevahetk on terves elus.

Kauksi, 1997.

K: Kas Toonekurejutt on õige või mitte ?

V: Jaa, tõene.

Kurega juhtus väikene äpardus küll katusel.

Nr. 944. Kurevõitlus õues ja põues.

Mõis ja mõisavanaema suu kinkisid mulle mõisavanaema jutustuse. Selle üks peatükk oli toonekurelugu, mis juba aastast 1936 pihta hakkas kui esimene toonekurepaar pargi kõige kõrgema lehise otsa pesa rajas. Pesa püsis seal kokku 33 aastat, kuni kured pisut eemale lauda õhukorstna otsa ümber kolisid. Vanaema ja lapsest sündis varakult toonekurelaps ja elu kümnendas sügises otsustasin maja taha suure kuuse otsa looreha ratta pesa-aluseks panna. Kuuselatv sai lühikeseks saetud ja suur ratas sai ülesse tiritud ning paika pandud. Ja kevad pidi tehtud teole arutlust andma. Tollest sügisest algas kurevõitlus kurelapse hinges. Ootasin talv otsa uut kurepaari ja kevad tuligi ise lõpuks nendega kohale ja võttis kurepaari endaga ühes. Kevadel tuligi kurepaar laudakatusele ja kolm päeva hiljem

teinegi paar minu maja taha kuuselatva. Kurevõitlus, mis siis lahti läks, kestis ise kolm päeva, sest kumbki paar alla ei tahtnud anda, kuni lõpuks majatagused lahkusid ja laudakatuse omad oma tahtmise said. Tühjalt seisev looreharatas tuletas end niisamagi meelde ja tegi seda ilma kurepesata. Ja kurejutustus oli saanud ühe lehekülje võrra pikemaks ja ma ise olin seal ju tähtis tegelane. Selline, kes loo alguseks kuulas ja vaikis ning siis ise tegijaks otsustas hakata. Täpselt nii nagu lugu nüüd minu asemel räägib.

Neeruti, 1982.

K: Kas Toonekured tulid Mareku pandud looreha rattale ?

V: Ei tulnud.

Sest pärispesa liiga lähedal asus ja nende omanikud uue pesaga nii lähedal nõus ei olnudki.

Nr. 945. Kuradikivide eksitus.

Giid Marekul on inimseltskond seljataga. Palmse pargis ühe teeraja hargnemise kohas on puust rajaviit – Kuradikivid. Giid Marek teeb üksinda ringi ümber viidaposti ja arusaamatuses inimsalk koguneb tema ümber. Marek teeb näo, et ta nagu ei teaks kuhu minna. Ja kui inimjõuk ootusärevalt tema ümber kogunenud on, siis avab ta oma suu ja kõik kuulevad legendi kiviks muundunud kuraditest., Need, kes nunnakloostri nunnasid kimbutamas käisid ja kui need Palmsest lahkusid, siis ootele jäid, kuni kivistusid. Üks hea giidinipp, kuidas ennast kuulama panna, tekkis ise minu sees. Ja ikka ja jälle kui Palmsesse jõuan, siis sünnib ta uuesti ja uuesti. Rahulolevad ekskursandid jalutavad koos minuga ja nendivad aina, et Marek erinevaid giidinippe täis on.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas Mareku üks giidinipp on see, mida Ta Kuradikivide juures tegi ?

V: Jaa, on küll.

Ja giid Marek oli jälle päeva naelaks sündinud.

Nr. 946. Toonekurgede rõngastamine.

Mõisavanaema kurejutustus sai tema suus lõpuks otsa. Kureloo kandja olin sealt edasi mina ja nii sündis maailma toonekurelaps ise. Laudakatuse õhukorstnal oli nende teine kodu, peale seda kui pargis lehise otsast pesa 1969 aastal kord varises. Mõned linnurõngad ja näpitstangid pluusitaskus, olingi suvine rõngastaja. Ronisin katuseharja pidi ülesse ja pesa tuli lähemale. Vanad toonekured ise tegid nokaplaginat ja vaatasid mind kõrvalhoone katuselt. Üle pesaserva said kurepojad rõngad jalga ja ma lahkusin tuldud teed pidi tagasi alla. Vanaema tõi kuretantsu kord minu põue. Igasuvine kurerõngastamine oligi tants missugune, kuni 1999 aasta suvel õhukorsten alla andis ja pesa varises ning kurepaar maantee äärde liiniposti otsa kolis. Pesa suures lehises püsis puus 33 aastat. Pesa laudakatusel püsis 30 aastat. Ja mina olin vanaema toonekurelaps 23 aastat. Kurejutustus põues, kõnnin siiamaani ringi. Ja kui kusagil toonekurge näen, siis olengi kurelaps, kes suureks kasvada ei soovi.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas Marek ronis üksinda laudakatusele Toonekure pesa juurde ?

V: Jaa, ronis küll.

Ja Toonekurelapsed said rõngad endale jalga.

Nr. 947. Mõisarääkija ja eneseimetleja.

Ennast vaatasin algul hommikusest peeglist. Kui valge suure bussi aeg kätte jõudma hakkas, siis vaatasin inimeste ja ka mõisa poole, ennast muidugi sealjuures unustamata. Ja siis kui rahutu seltskond juba mind enda sisse haaras, ka siis ei unustanud ma ennast ära. Mõisa peahoone ees on uhke kahe kaarega tee. Seal teen tähtsa peatuse väravas ja räägin, et mõisniku ajal olevat uhke mõisahärra seisnud trepil ja vanad tuttavad said sisse peale ühte auringi kui härra oli peanoogutusega sellest märku andud. Ja uued, esmakordsed külalised pidid tegema kolm auringi. Nii ma vestsin ja lisaks kõigile teistele, kes mind ümbritsesid, ei unustanud ma kunagi keset ekskursante ennast ära. Kuulasin ka iseenda häält ja juttu ja vaatasin endalegi otsa. Et ikka ja alati keset suurt inimmelu iseendaks jääda. Ja see mul alati ka õnnestuski.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas Mõisahärra külalised pidid tegema auringi Mõisa ees ?

V: Jaa, pidid küll.

Seda muidugi siis kui auring olemas oli just konkreetse Mõisa ees.

Nr. 948. Suured kajakad.

Suvi number kümme tõi suured meri ja tõmmukajakad suure karjalauda katusele. Läksin neid imetlema läbi küla ja jõudsingi sinna kohale. Just tolles suves tahtsin kedagi imetleda ja kajakad olidki katusel selleks kui loodud. Suurte valgete lindude hääl kajas kaugele eemale ja oli üks see, mis mind nende lähedusse kohale kutsus. Päeviti olid nad kadunud ja õhtupoolikuti siis rõõmustasid just mind. Eneseimetlejal oli siis juba mitu suve seljataga. Seal neis oli mõis ja veel külakillukesi sees, kuid kusagilt välja ilmunud suured kajakad saidki minu esimeseks silmarõõmuks. Uhkete lindude hüüdmine tõi pisut esimest merehingust mulle hinge ja nii lugesin elus esimest korda kaarditüki pealt kokku, et lähima mererannani on linnulennult 37 kilomeetrit. Kajakate õpetus tegi mind juba siis targemaks. Et vaadata tuleb suurte ja uhkete poole ning neid tuleb ka kuulata. Ja niisiis sündis ühe linnu lugu, mis räägibki sellest, et kuidas eneseimetleja minus otsa lõppes. Lilleline aas ja mitmetahuline mõisahoone olid minu esimesed sõbrad. Need, kes vaikisid ja kellega koos end imetlesin. Kaunis kajakas katusel oli see, kes mind juba enda moodi tegi.

Neeruti, 1980.

K: Kas suured Kajakad tulevad nii kaugele sisemaale ?

V: Jaa, tulevad küll.

Jaa teevad seda üpriski sageli.

Nr. 949. Tõdva-Kõnnus käimised.

Vanaema ürgne jutustus viis mind kunagi ammustel aegadel juba Kõrvemaa soppi, Tõdva-Kõnnu mõisa maadele. Pikk metsane tee, mis lõppeda ei tahtnud, tõuseb lõpuks mäkke ja eemalt paistvad suured pargipuud räägivadki vanast mõisaasemest. Seal, kus oli puust mõisahoone, mille Vene sõjaväge oskas viiekümnendate aastate lõpus maha põletada. Pargis huikas kohe esimesel korral Kõrvemaine kodukakk ja vastu tuli vana külanaine. Vanaema kunagise jutu jälgedes olingi nii sinna kohale jõudnud ka tänasel päeval. Vanaema kõrval lonkisin ma poisieas. Vanaema jutt juhatas sisse teekonna Kõrvemaale. Ja nii läksingi ise sinna lõpuks kohale. Metsikus maanurgas elab alaliselt vaid mõni majatäis inimesi. Võõra sõjaväe eest sundkorras lahkunud kohalikud läksid ära ja ei tulnud sinna enam tagasi. Vaid esiisade mälestused olid need, mis mind sinna ikka ja jälle kohale viisid. Mägiküla

saatus on tükike kogu Kõrvemaa saatusest. Osa sellest kurvast loost kui sealt ära mindi. Ja ammune jutustus põues, olen vist ainuke, kes seal vanu kauneid aegu taga otsimas käib.

Mägiküla, 1991…

K: Kes rääkis Marekule esimesed Kõrvemaised lood ?

V: See oli Neeruit Mõisavanaema Leida.

Ja nii sai Marek Kõrvemaast esimesi kordi midagi teada.

Nr. 950. Rätsu perekonna külaskäik.

Õhtune uni jäi mul tulemata. Sest vali õhtuhääl, mis lepikust kostis, ei toonud und ja tõi hoopis uudishimu. Noored kõrvukrätsud hüüdsid ja nende hääled tulid hämarikus päris lähedale, majatagusesse lepalodusse ja õuepuudesse. Rätsuperekond, kes maailma uudistas, ei olnud vaikne ja viiski mul õhtuse une endaga kaasa. Kui õhtust öö juba sündis, siis keset südaööd nad lõpuks lahkusid ja jätsid mind üksinda öösse. Noored rätsud hoiavad kokku, enne kui suur pereheitmine tuleb. Ja häälekalt hoiavad nad omavahel sidet, et mitte üksteise jaoks kaduma minna ja et öökullivanemad ka teaksid, et kus nad on. Öökulli tarkuse lugu oli mul varem raamatust leitud. Nüüd tuli tarkuse lugu ise mulle õue peale ja raamatut ei olnudki enam vaja. Järgmise lõunani kestnud pikem uni oli mul rätsulugu täis. Sellist häälekat ja põnevat, mis ise endast jutustas. Ja ärgates lugu kirja pannes nentisin, et ma ise üks lugude raamat olengi. Seda juba tollal !

Neeruti, 1987.

K: Miks hüüavad noored Rätsud ?

V: Et mitte üksteise jaoks kaduma minna ja et vanalind teaks seda, kus nad parajasti asuvad.

Ja need kaks põhjust ongi õiged mõlemad.

Nr. 951. Tankiteel.

Tee pealt sügist leidmata, jõuan metsade vahelise pika külatee lõppu, Tõdva-Kõnnu mõisa parki. Mõisavanaema kunagise jutustuse jälgedes olen jõudnud kohale ja siit edasi lõunasse hargneb juba oosipealne tankitee, mis pikka aega Aegviidu sõjapolügooni ja Lahemaa rahvuspargi piiri tähistas. Vanaema suur ja kuldne suu jutustas, et just selle oosi peal oli kunagi minu vaarisa ostetud ja vanaisa Roobe talukoht ja maja. Tankiteel tulid mulle ka muud mõtted muidugi pähe, kuid tegelikult otsisin just vana majaaset taga. Kui kaardi järgi kohale olin jõudnud, leidsin majast järgijäänud vundamendikivid ja matka teine peatus oligi alanud. Kadunud majaase keset Kõrvemaad rääkis mulle midagi oma saatuse keeles. Ta rääkis ka Kõrvemaise saatuse keeles kui üks paljudest majadest, mis Vene sõjaväele jalgu kord jäid. Vanaema pikk jutulõng oligi saatust täis. Ma võtsin tema jutustuse ja saatuse endaga retkele kaasa ja tõdesin sammaldunud majakivide juures, et ma hea otsija olen. See, kes vanaemast jutustava saatuse kord leidis ja kes ise selle loo tõepõhja kontrollima läks. Pikk sügispäev oli lühike jutustus. Vanaema pikk lugu oli esiisade Kõrvemaa kevadet täis ja enne pimedat ja jahedat aega kuluski ta mul hingesoojaks ära.

Mägiküla, 1991.

K: Kus asub Tõdva-Kõnnu mõisa park ?

V: Kõrvemaa kirdenurgas.

Jaa, seal Ta asubki ja meenutab seal üksinda vanu aegu.

Nr. 952. Varahommikuseks sünd.

Muru ja rästad seal, avastasin aias oma telgis magades. Muidu hommikuste silmadega lapsena, ajasid nad mind ülesse kui kastemärjas vihmausside jahile saabusid. Nad tulid siitsamast lähedalt jõeäärsest lepalodust, kus nende kodud ehk pesad olid. Rästatants kevadeti oli lepikus ja mõisa taga saarikus nende valjut ja kaunist lauluhäält täis ja mina seal keskel kõndimas. Eine murul olid vihmaussid ja seda just kastepiiskade aegu. Halli sulekuuega linnud lõid seal oma tantsu ja et nad vaiki ei olnud, siis ajasid mindki varakult maast lahti. Rästatants murul lõppeb siis kui inimesed tavaliselt ärkavad ehk kella seitsme ja kaheksa vahel. Ja siis tuli minu aeg telgist välja pugeda ja keegi ei saanudki mitte kunagi teada, et kes mind varahommikuseks tegid. Muidu eemalt paistev enda poole kutsuv Patermägi oli minu keskhommikute sõber. Saladuste jahimeheks varahommikuti tegid mind hallrästad ja saladuse räägin ma lahti alles nüüd kui rästad mind enam ei ärata ja kui saladused enam minu sisse ära ei mahu.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kas Rästad on aias varajased ja miks siis ?

V: Jaa, on küll, sest siis on Vihmausse murul.

Ja siis ongi nende parimad tunnid kui Vihmaussid murul liikvel on.

Nr. 953. Habekaku lubadus.

Habekaku lummuse leidsin kord laheda maa Joaveski kolkakülas, ühes lehekuus. Lumm, mis mind lahti enam ei lasknud ja mis mind just selle öökulli suureks otsijaks tegigi. Giidisuve südames tulid mulle Võru pensionärid külla, et lahedat maad minuga avastada. Viitna kõrtsi ees lubasin neile lõpetuseks habekaku topist näidata, mis seal juba mitu aastat justkui kedagi ootas. Kui bussitäis Võrukesi kõrtsi sisse vajus, siis selgus, et kõrts on vahepeal ju omaniku vahetanud ja eelmine peremees võttis kakutopise endaga kaasa. Kakk jäigi grupil nägemata ja selle asemel rääkisin neile oma laheda maa habekaku lood ära. Rühm sai asjast aru ja andis väikese prohmaka giidile andeks. Giidi ja kakulugu südames, kõndisin pikka aega ringi. Ja et olin ühe kakuloo võrra rikkamaks saanud, siis hakkas see mulle endalegi tagantjärele meeldima ja sai ka kirja nüüd pandud.

Viitna, suvi, 2000.

K: Kas giidilugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Täpselt nii see kõrtsi ees ja sees kõik oligi.

Nr. 954. Kolm lemmiklaulikut.

Musträstas pargi taga saarikus alustas kohe peale päiksetõusu ennast ehk siis kui ma seitsmeaastane olin. Esimese hüüdjana saigi ta minu lemmikuks ja jäigi selleks ja on seda siiamaani. Sõprus, mis väga pikaks veninud on, viib mind ikka ja jälle kuhugi kuulama ja olen sama usin kuulaja ka keskpäevase päikese all. Ööbik jõeäärses lepalodus tihedas vanas toomingas alustas varases hommikus, siis kui ma kümneaastasena teda kuulama juba õppisin. Teiseks lemmikuks ta sai ja jäigi ja on seda senimaani. Hallrästa lauluviis sai mulle selgeks keset keskhommikut kui kolmeteistkümne aastaselt üksinda kolama õppisin ja teda tunda sain. Auväärse kolmanda koha hõivas ta laululindude seas ja on sellel kohal siiani. Kolm lemmikut olid hommikuste nägudega. Samasugune olin siis ka mina ise ja nii jäigi

eluks ajaks. Kolme minu lemmiku lauluviisid on kaunid ja vägagi erinevad. Ja mind õpetasid nad varakult hommikusse peeglisse vaatama ning seal iseennast juba nägema ja tundma õppima.

Neeruti, 1979-1984.

K: Nimetage õiges järjestuses kolm Mareku lemmiklaululindu !

V: Muströstas, Ööbik, Hallrästas.

Jaa need kolm laulikult ongi Mareku lemmikud.

Nr. 955. Meikasõprus.

Kevadisi hääli otsida ja nende järele kõndida, oli minu nooruse vana tava. Muströstas saarikus, kes lapse ära rikkus, oligi esimene ja maheda huukamisega meigas oli üks järgmistest. Tema jälgedes said kevadised käigud pikkust juurde ja otsijast hakkakski sündima leidja. Mitte igal pool ta just ei hüüa ja meikasaladusi täis meikasõprus sai otsimiste hoogu juurde. Alati suurte kuuskedega seotud metsas elav kaelustuvi teeb oma häält ja sugugi mitte vaikselt. Ja otsida meeldis mulle just neid kevadisi hääli, mis end teiste seas maksma panid häälekalt. Kui viie kevadega olid meikahääled saanud minu sõpradeks, siis tundsin huvi nende koduse elu vastu. Ja veel leidmata meikapesa tegigi kolamiste käigud veel pikemaks. Maja taga lepalodus lendas ta lõpuks toominga otsast ja seal ta pesa oligi. Vaid sadakond meetrit kodumaja uksest eemal. Käisin meikaperel külas kuni kaks meikalast suureks kasvasid ja eluteele kõndima läksid. Ja elu esimene meikapesa jäi tühjaks ja mind ikka tagasi ootama. Justnagu ! Edaspidist kolamiste õnne oli ikka kui tema mõne uue kodu avastasin, kuid sõpruse alguse lugu oli kõige armsam ja pealtnäha peaaegu, et elutust lepalodust leitud.

Neeruti, 1979-1984.

K: Kuidas on Meigas õige nimega ?

V: Kaelustuvi.

Jaa, Meikal on ka õige nimi, milleks ongi siis Kaelustuvi.

Nr. 956. Uudishimulikud silmapaarid.

Suure igavuse algus viis mind kolama. Suur igavuse hetk, mis lõpuks rohkem kui kolmeaastane sai, oligi mul kolamisi täis. Suur mees, kes niisama kolab, tundus külarahvale rohkem või vähem kindlasti imelik, kuid sellepärast ei jätnud ma oma kolamisi kolamata. Esimese sügistalvise uitamise rõõm viis mind Lutsu jõe veerde ja avastasin seal koprauru missuguse. Vaikusehetk venis uruava juures minuti pikkuseks, kuni kobras ise uruavast nina välja pistis ja vaatama tuli. Kiiresti kadus ta tagasi, kuid kolaja rõõm sai just nii suuremaks. Kauge külaveere kolamiste ajad said pikad, kuni sealsed uitamised lõpuks otsa said. Sest kaua sa ikka kolad kui midagi erilist ei leia. Aga esimese kolamise rõõmuks saanud kaks uudishimulikku koprasilma vaatavad mind siiamaani ja rohkem põnevat ma esimesel käigul ei kohanudki. Ja need koprasilmad vaatasid mind samamoodi kui külarahva omadki. Need viimased olid ka imestust täis, et üks võõras mees siia kanti kolama on tulnud nagu muud teha ei olekski. Ja ilmselt imestavad nad siiani kui ma ammu sealt juba ära tulnud olen.

Kauksi, 1995-1998.

K: Miks kolas Marek Kauksi küla peal palju ringi ?

V: Enamasti sellepärast, et igav oli.

Jaa, igavus tuli seal sageli külla ja lõingi igavuse tantsu.

Nr. 957. Kuldnokkade ootamised.

Igavuse hetked keset kevadet tegid minuga pea, et kõike. Vahel viisid nad mind kolama ja vahel metsavahi õue peale ja vahel olin kuldnokkade ootamisega mestis. Õhtuti tulid nad pesakastidega puude latvadesse ja tuletasid kevadet ja hommikuid mulle meelde. Ja ma ootasin nad alati ära enne kui tuppa läksin ära. Need ootamised olid täitsa minu moodi, kes õhtust lugu leida soovis ja kes kuldnokkadestki lugude lisa soovis. Õhtused kuldnokad olid jahedate õhtute saadikud. Tund või poolteist rõõmustasid nad mind ja siis läksid sinna, kuhu ma ei teadnud. Õhtute saadikud olid nad minu jaoks küll ja rõõmustasid minu poisimaailma. Hommikune kuldnokk on laulumeister missugune. Õhtune kuldnokk on rohkem vaiki ja siiski lugu täis, mida just mina kirja panin. Ja nii tasusidki ootamise tunnid end ära ja nii minul kui ka kuldnokkadel endil. Ja see, kes lindude keelest aru saab, olin ma juba siis tollal ja mis siis, et õhtused ootajad pea hääletud on. Ootav poisslaps ja ootavad värvikirevad linnud said, mida tahtsid. Nad said ühe kevadise loo ja mis siis kui see ootamist ja vaikimist enamjaolt täis oli.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kas Kuldnokad olid Mareku kevadised sõbrad ?

V: Jaa, olid küll.

Täpselt nii see kõik oligi, nagu loos kirjas kõik oli.

Nr. 958. Pole kaua näinud.

Bialystoki ja Bialowieža vahel ei öelnud mulle keegi tervitussõnu. Harjusin sellega ja liikusin jõudsalt oma eesmärgi-ürgmetsade suunas. Ühel külaalleel, kus vastu tuli blond vanaeit, saingi matka ainsa tervituse osaliseks. Juba eemalt hõikas eideke, et pole kaua näinud. Ja edasi võõrkeelset jutuvada, millest rohkem ma aru ei saanudki. Innustust saanud, läks minu matkasamm kergemaks ja kuigi edaspidi mind keegi rohkem ei tervitanud, siis olin memmekesest päris vaimustuses. Matkalooks saanud kohtumine oligi just üks see, mille järele sinna olin läinud. Ja memmekest mitte kurvastada soovides, noogutasin tema jutu peale pead, nagu oleksin kõigest aru saanud. Ja memm läks õnnelikumalt edasi ja võttis mindki endaga pisut kaasa. Nii nagu mina tedagi. Valgevenekeelne Ida-Poolamaa tervitas mind hiljemgi võõras keeles, kuid südamlik memmeke oli see ainsake, kelle tervitusest väikene matkalugu sündis.

Bialystoki ja Bialowieža vahel, lõikuskuu, 1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas külanaine tervitas Marekut ?

V: Jaa, lugu tõene. Külanaine tervitas Marekut.

Jaa, ainukene tervitus saigi Mareku omaks ja matkalugu sai sisu juurde.

Nr. 959. Vanast rannast rääkimine.

Seljataga oli mul bussitäis ekskursante ja buss ise tegi lahedat sõitu lahedal maal. Kui lahe bussionu Sagadi mõisa eest bussinina Altja ja mere poole keeras, tulid peagi vanad Läänemere rannamoodustised. Tegin oma kuldse suu lahti ja rääkisin, kuidas mererand just siinsamas kunagi asus ja nii kaks korda. Bussitäis lahedaid lapsi kuulas ja kuulas ning ootas lubatut – praegust mereranda, mis alles ees meid ootamas oli, seda mitu kilomeetrit kunagistest rannavallidest eemal põhja pool. Giid, kes ennast kuulama oskab panna, tegi nüüd praeguse mereranna juttu ja lõpuks jõutigi kohale sinise või halli avaruse juurde. Ja lahe giid sai jälle hea etteaste eest kiita. Inimrühmale lubatud meri oli rannakülas ka päriselt olemas. Ja nii said kõik ka päriselt teada, et kuidas meri meie

põhjarannas taganenud on ja kuidas maa merest jagu saanud on. Seda muidugi pikkade aastatuhandetega.

Altja, 1995-2003.

K: Kas Põhjarannikul on vanad rannad-rannajooned hoomatavad ?

V: Jaa, on küll.

Jaa neist saab rääkida ja neid saab ka näidata.

Nr. 960. Teine koolitee.

Jalamehe rõõm südames ja jalgades on mind kogu aeg saatnud. Alt või ülevalt kaudu hargnesid teed, mis mind alevist ära kord tõid ja koolipäeva lõpetasid. Viie aasta pikkune ülikoolitee tõi mind vast kord kuus koju ja kunagi ei jätnud ma jalamehe rõõmu nautimata. Buss, mis mind Assamallas vabaks laskis, veeres edasi ilma minuta ja neljateistkümne kilomeetri pikkune kodutee võiski alata. Lagedal väljal püüdis mind vahel tuul püüda ja Lasila metsa vahel tahtis mind metsapeatus peatada. Kui kodune vana Neeruti mõisatorn paistma hakkas, siis oli väsimus juba jalgades ja väsimatus hinges. Jalakäija rõõmuks sai tee. Sest tee, mis käimist vajab, on pea alati ilma lõputa, kuid viib siiski kohale. Nii tegi ka üks pikk ja sirge asfalttee ja rohkem nii sirget teed ma elus kohanud ei ole kui see viie aasta pikkune, minu elumaastiku teine koolitee.

Assamalla-Neeruti, 1990-1995.

K: Kus asub Assamalla küla ?

V: Lääne-Virumaal, Rakvere-Tartu maantee ääres, Kadrina teeotsas.

Nr. 961. Sookure paik.

Sookuresõbraks rääkis mind kord metsavahist mees. Tema kodu külje all orus oli Sinijärve rabalapp ja seal rabajärveke keskel. Sookure rõõmud said kahe mehe osaks ja ikka ning jälle olid nad seal olemas. Kurerõõmu kandsin ikka südames kaasas ja seda läks tosinkond aastat hiljem ka vaja. Kauksi küla sõbraks tahtis mind rääkida sealne vanamees Georg Sabre. Külasõbraks ma ei saanudki, kuid vana mehe jutust sain teada, et ühe külamehe heinamaa keskel on üks märjem paik, mis kunagi ammustel aegadel järveke olla olnud. Nüüdseks lihtsalt märg soolapike. Sookure hääled, mis sealt kostsid, andsid ise endast mulle märku ja seal nende kodu oligi. Sookure ema tuli lastega sealt heinamaalegi kõndima ja mulle tegi see kõik sookurerõõmu taas. Maja juurest läksin ikka nende seltsi ja sookurerõõm oligi sündinud, seda külarõõmu asemele. Just täpselt nii nagu kunagi metsavahist mees oli teinud kord minuga.

Neeruti ja Kauksi, 1984 ja 1996.

K: Kas Sookurepaik oli keset suurt lagedat ?

V: Jaa, seal ta oligi.

Ja sinna Sookured oma kodu rajasidki.

Nr. 962. Ainuke kolamine.

Talvetedred lendasid kaskedest ära oma teed ja üksildane armunud mees istus kaua aega palgihunniku otsas. Talvine armastus, mis sula põue oli toonud, tegi mind kodukootuks ja tavapärane kolaja oli hingemaadelt ära läinud teistele jahimaadele. Et sealt ehk kunagi minu juurde tagasi tulla. Tüdruk, kes minu südame ümber armastuse tantsu lõi, oli kaugel eemal ära ja nii läksin sel talvel

esimest ja viimast korda välja kolama. Talve habras hingus ei teinud mulle liiga ja nii oli kolamise päev kuuma armastuse asemel. Talvine jõudehetk sai ühe kolamise päeva pikkune. Vaheaeg, mis vahetevahel armastuse poolitab, oligi ühe päeva pikkune. Ja rohkem ma kolama sel talvel ei läinudki. Sest tüdruk tahtis naiseks saada ja talv tahtis kevadeks sündida. Nii nagu mina tahtsin meheks saada ja uue ning teistmoodi kevade vastu ei olnud mul mitte kui midagi. Õhtul päevalugu kirja pannes, leidsin laualt tüdruku kirja. Ja see oli täis uue kevade jutustust, mis tüdruku järele lõhnas. Ja uus kevad, mis mind tema juurde kolama viis, oli siiski ka talvist kolamist täis.

Uduküla, 2000.

K: Kas Tedred jäävad meile ka talveks ?

V: Jaa, jäävad küll.

Jaa, Tedred on meil ka talilinnud.

Nr. 963. Võib olla !?

Kõrvemaa südames tegin peatusehetke. Sest metsasel teel oli mügri pealuu ja veel natukene ühteteist, mis temast alles ja järgi oli jäänud. Eemal tee kohal oli puuoks ja nii minu mõtted korraks sinna peatuma jäidki. Puuoksa all maas oli händkaku sulg, mis ise nagu rääkida millestki tahtis. Kakk oli siis ilmselt istunud oksal ja mügrit näinud ning selle siis saagiks endale võtnud. Nii ma arutlesin ja nii võis see kõik ju olla. Kõrvemaa südames olid kevadised päevad, sest nautisin mõnepäevast vabadust ja murtud mügri pani mind peatuma. Väike draama keset suurt ürgset maad oli ise pisike jutustus ja selle järele ma sinna kõndima ju olingi läinud. Ja õnnelik händkakk, kes endast mälestuseks sulekese oli maha poetanud, jäi mul nägemata ja nii ma siis olingi ise loo leidja. Väiksed draamad ja suur õnn, mis ka siinse maa südames aset leiavad, kinkis mulle väikese lookese ja rohkem peale kevade ma sellel käigul midagi ei leidnudki. Ja kakusulg sai kaasa võetud ja kirjakausta vahele pandud. Justkui kinnituseks, et Kõrvemaa südames ma kord ringi seal kõndisin.

Kõrvemaa, 1992.

K: Kes võis olla Mügri murdja ?

V: Händkakk.

Jaa, looduse märgid ise rääkisid selle välja.

Nr. 964. Märtsilumi viupesas.

Märtsijälgi erinevaid otsin ja harutan viimasel lumel. Kui ma nad ülesse sealt leian, räägin Märtsilapse juttu ja otsin ka sinitaevast märtsilindu hiireviud taga. Kui ma sealt ta üles leian, siis räägin märtsilinnu juttu ja imestan, et nad oma pesa puuvõras ikka ülesse leiavad. Sest pesa sel ajal veel lumemütsi sageli kannab kui omanikud saabuvad. Valge pesamüts teeb ju pesa enda raskemini hoomatavaks ja ikkagi leiavad viupaarid nad ülesse kohe kui nad tagasi on saabunud. Terane märtsisilm on neil selleks abimeheks ja kunagi ei jää pesa viupaaril avastamata, kel pulmamõtted peas. Nii räägin igas kevade alguses iseendaga ja kiidan enda märtsisilma. Seda silmapaari, mis viupesa üles leiab ja seda ka siis kui märtsilumi pesas on. Terane silm ongi see, mis kevade alguse märtsist üles leiab ja kõige sagedamini juhtub see märtsilinnu pesa juures.

Neeruti 1984-1990.

K: Kas Viud tulevad juba siis kohale kui nende pesa alles lume all on ?

V: Jaa, tulevad küll sageli.

Ja Viudel on terane pilk, mis aitab pesa üles leida varakult ja kiiresti.

Nr. 965. Leidmata pesa !

Musta-toonekure tants algas kord metsavahi suust pihta. Ta jäigi metsavahist mehe jutukangelaseks mitmeks aastaks, kuni ise teda näha tahtma hakkasin. Otsisin aasta ja otsisin kaks ning tahtsin kangesti tema pesa leida, kuid ikka jäi see mul leidmata. Kui viis aastat otsitud sai ja pesa ikka veel leidmata oli, saigi musta toonekure tants ümber ja leidmata kurepesa kripeldas otsija hinges ikka ja jälle. Ja väsinud tants, mis lõppeda tahtis, ei andnud mulle enam asu. Miks metsavahist mees minuga sõnatantsu lõi, seda oskasin ma endale öelda küll. Miks ma musta-toonekure pesatantsu lüüa soovisin, seda oskaks ehk nii mina ise kui ka metsavaht öelda. Ometi jäi pesa mul leidmata ja ma pole senimaani teda mitte ühtegi üles leidnud. Kurb tants ei toonud lohutust hinge ja ikka ning jälle läksin lohutust otsima metsavahi sõnadest. Mees lohutaski mind uute kurejuttudega ja sai ise ka aru, et ta üks hea tegija minu hinges on. Nii neil aegadel kui ma sõnu otsisin ja leidsin kui ka hiljem kui kurepesa otsisin ja ei leidnud. Ja sõnatantsu meister metsavaht oligi jälle minu suurim lohutaja, kes minu leidmata kurepesastki jutustuse valmis oskas meisterdada.

1984-1995.

K: Kas Marek on leidnud Must-toonekure pesa ?

V: Ei ole.

Kohe mitte ühtegi pole Marek leidnud, kuigi on kaua otsinud.

Nr. 966. Keset põldu.

Pea püsti käima õpetasid mind märtsisinine taevas ja märtsilind seal ning ka uus metsavaht. Kaarnapesa otsisin ja otsisin ka ja seegi aitas mul pead püsti hoida. Kaarnapesa jutt linnuraamatus oli lühike ja vähe jutustav. Tema pesa pidi asuma paksu metsa sees ja tavaliselt kõrge männi kõrgel ladvas. See mind metsa sageli viiski ja ikka pead püsti hoides. Ühe küla suure põllu keskel oli männitukk. Ja ise endale aru andmata läksin temaga sinasõprust tegema. Männi tukk oli männituka moodi ja ühes männis oligi elu esimene leitud kaarnapesa. Võtsin selle tähtsa fakti teadmiseks, et üks kaarnapesa võib ka keset põldu olla. Ja just täpselt nii algaski elu esimese kaarnapesa jutustus. See jutt sai kindlasti pikem kui linnuraamatu oma ja nii olingi üliõnnelik. Pesa püsis puus veel paar aastakäiku, kuni lõpuks sügistorm ta alla ülevalt tõi. Ja nii sai ka esimene kaarnalugu endale lõpu. Pea püsti ja kõike kirja panema õpetas ta mind ja seda teen ma siiamaani.

Vandu, 1985-1987.

K: Kas Kaaren on metsalind või teeb oma pesa ka keset lagedat maastikku ?

V: Kaaren on ikka enamasti metsalind.

Väga harva kui mujale kodu rajab, ikka metsast leiab ta sobiva pesapuu.

Nr. 967. Esimene rabaskäik.

Sügisesel laupäeval olin rappa mineja. See ammuküpsenud soov oli mul iseendast üles leitud ja Hulja rabast olin seni kuulnud natukene siit ja natukene sealt. Jalgrattane hommik viis mind rabaserva ja nii olingi kummikumees missugune. Rabas olid vanad vett täis turbaaugud ja muidu ka kõik see, mis rabast raba valmis teeb. Esimene rabalugu sai siiski sõnaaher ja vaid ühe päeva pikkune. Ning saabuv videvik kutsus mind ratta juurde tagasi pöörduma. Rabalõhn, mis minu meeli köitis, oli esimene säärane ja kui ma midagi puudu arvasin olevat, siis olid need leidmata jäänud rabasõnad. Päris

hämariku lävel olin koduse mõisa juures tagasi ja metsavahist mees tuli rattaga parajasti külapoodi. Ta oli sügisese õhtu moodi sõnaaher ja meil jäi midagi üksteisele välja ütlemata. Ometi arvasin, et juba siis, et just see mees mulle oma rabajutte kord rääkima hakkab. Ma läksingi tema käest neid küsima ja ei saanud ei enda ega mehe käest petta. Mees küsis minu esimese rabaskäigu kohta ja kui kuulis minu kidakeelset vastust, hakkaski ta oma rabajuttudega pihta. Ja see mees pole senimaani sellega lõpetanud, mis siis, et me pole enam pikalt kokku saanud. Hiljem kui esimese rabaskäigu kirja panin, imestasin ise ka, e t see lugu nii lühike sai. Ja hulk aastaid hiljem ei imesta ma enam üldse kui oma kümneid rabajutte kokku loen. Kahe rabasõbra suur sõprus sai pikk ja kuulata tasub alati nii rabahääli kui ka seda, kes nendest sõnu seada oskab. Seda ei osanud üks rabasõbrast poisike ja oskas suurepäraselt üks metsavahist mees ja kokku saigi eluaja pikkune rabade jutustus.

Neeruti-Hulja, 1984.

K: Kui vanalt läks Marek esimest korda rappa ?

V: Kaheteistkümne aastaselt.

Jaa, siis oli Mareku kaheteistkümnes sügis ja siis leidis Marek esimese tee rappa.

Nr. 968. Tühi pesa.

Tühi viupesa rääkis minuga vaikuse keeles. Keset suure Laukasoo keskpaika Loobu jõe lähistel oli ta üleval männis ja ikka ja jälle läksin temaga juttu tegema, et oleks midagi kirja hiljem panna. Patermäe elu esimene viupesa tegi otsa pesajutustusega lahti ja nii saigi minust jutujätku otsija. 1991 aasta varakevades oli Laukasoo aastaring saanud minu jaoks üheksa kuu pikkune ja nii sündiski Laukasoo laps missugune. Varakevadine jutukas rabaserv juhataski mind suure viupesa juurde ja peatusin seal hetkeks nagu ma ikka teen kui uus jutustus algab. Pesal oli lumine lumemüts peas ja lubasin endale, et tulen tema juurde ikka tagasi. Et sõnu temast leida ja et oleks midagi kirja panna. Ometi ta vaikis kiivalt ja ei hakanudki minuga rääkima. Ja tühi ja ilma viulasteta kodus, oli ta ka ja seda pikki aastaid. Sõnaaher viupesa ja jutustav Laukasoo olid vist hingesõbrad missugused. Miks muidu nad olid nii lähestikku ja kuigi pesa jäigi omadega vaiki, siis vihastasin lõpuks ja otsustasin sõnavaese pesaloo kirja panna. Sest kõik senised leitud viupesad ikka rääkisid minuga ja õpetasid mind pesalugusid kirjutama. Laps, kes ise rääkima õpib, on elus harv nähtus. Viupesa, mis jonnakalt vaikib ja tühi on, oli mulle harjumatu tegelane ja kui olin viis aastat tema juurest sõprust otsinud, siis jätsingi ta üksinda omapead ning selline on ta seal senimaani.

Laukasoo, 1991-1995.

K: Kus asus põline Viupesa, mis asustamata oli ?

V: Asus suure Laukasoo servas.

Ja oli tõesti alati tühi kui Marek seal ringi käis.

Nr. 969. Künnivareste kevad.

Jürikuu keskpaik tõi mind ühte metsaserva ja mõisaparki. Seal kuulasin künnivareste kisa ja arvasin sellest midagi aru saavat. Park oli nende pesi täis ja metsaserva kuused samuti. Kare künnivarese hääl, mis kevadet kuulutab, jõudis ümbruskonna põldudele ja kevad oligi nii saabunud. Poisike, kes varesehäältest aru püüab saada, tundus kõrvaltvaatajaile pisut imelik, aga sellegipoolest ei jäänud nad mul kuulamata. Läksin nimme nende pesapuude vahele uitama ja mitut kevadet taga otsida ja leida, oligi ühe kevade suur rõõm. Isu ei saanud mul varesejutust otsa ja põllul toitu otsivad mustad linnud vaatasid mind sõbralikult ja uudishimulikult. Rohkem pealtvaatajaid meie sõprusel olnudki ja

rohkemat kedagi polnudki vaja ei varestel ega poisikesel. Mustade lindude kevaded said nagu otsa, kuid tagantjärele tarkusest tundub mulle ikka ja jälle, et targemaks nad mind tegid ja lindude keelt aitasid selgeks õppida. Seda, mida koolis ei õpetata ja mida kukeaabits ei õpeta. Targad linnud, kes igal kevadel endast valjuhäälselt märku annavad, ajasid üksinduse hingest minema ja teevad nad seda siiamaani kui nad kevadet kuulutavad. Targad linnud on seltsingulised ja jutukad. Ja koolimelu asemel läksingi hoopis nende sekka ja targasti tegin, sest nagu te ise nüüd näete, ongi tarkust mul ka kirja panna. Seda tegemata jäänud koolilolluste asemel, mis kevadet ei toonud.

Hulja- Vandu, 1980-1990.

K: Kas Kõnnivares on meil rändlind ?

V: Jaa, Künnivares on meil rändlind.

Lendab talveks ära ja tuleb alles jürikuus tagasi.

Nr. 970. Kolmas järv.

Salapärane rada juhatas mind puude vahele ja ei toonudki sealt tagasi, vaid viis hoopis kohale. Metsases orus oli Nabudi järveke peidus, mis kolmas Viitna järv on, selline ilma kaladeta ja üksildane. Tee tema juurde oli samasugust salapära täis nagu ta isegi. Et keegi temast eriti midagi ei tea, see tulebki tema salapärast ja üksildase uitaja jaoks on ta nagu loodud. Vaid kaarditükil on ta muidu olemas ja enamuse jaoks peiduline ja avastamata. Kui mul teistest Viitna järvedest isu otsa sai, läksingi erakule metsas külla ja ta ei petnud mitte kunagi minu ootuseid. Sügaval all orus, kus aeg peatub, tegin seda ka mina ise ja kahekesi olles ununes muu maailm. Üksinda ja unustustehõlmas on ta üksildane ja see tundubki tema saatus olevat. Viitna rahvas on ehk see, kes teda ikka teavad ja tunnevad, kuid ülejäänute jaoks on ta silmapiirilt kadunud. Vaikne ajahetk, mil tema juures peatun, möödub alati kiiresti ja jutustab ilma sõnadetagi, et ka inimesel ei ole mitte alati sõnu tarvis. Vaja läks mul sõnu alles nüüd kui tahtsin üksindusest lahti saada ja teistelegi öelda, et Viitnal kolm järve on.

Viitna, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Viitnal on kolm järve ?

V: Jaa, Viitna metsas peitub kolmaski järv.

Ja sinna viib matkaradagi kohale tema juurde.

Nr. 971. Vaatamisväärsus rabas.

Terava silmaga giid Marek viis enda järel inimrühma Viru rappa. Keset raba asuvas vaatetornis vaadati igasse ilmakaarde ja ainult giid Marek oli see, kes tornilaes suitsupääsukese pesa märkas. Pääsukese pesa sai kohe kõigi omaks ja suureks vaatamisväärsuseks. Teda pildistati ja uuriti sõnade abil. Paljude üllatuseks oli pääsupesa kohe kindlasti ja nii sain ma taaskord kiita oma terava silma tõttu. Pääsukese pesa keset raba ongi ise üks suur vaatamisväärsus kohe kindlasti. Edaspidi näitasin teda veel ja veel ning sain jälle koos pääsukestega kiita, et pesa seal sellisena olemas on. Ülesse torni ronimise tasuks oligi pääsupesa. Ja rahulolevad ekskursandid said tunda enesega rahulolevat giidi, seda tänu just pääsupesale.

Viru raba, 1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Suitsupääsukese pesa sus vaatetornis ?

V: Jaa, lugu tõene, pesa oli vaatetornis.

Ju siis polnud muud head pesapaika võtta kusagilt mujalt lähikonnas.

Nr. 972. Leidmata !

Konnakotkas varakevadises taevas oli vaid pisut märtsilind hiireviu moodi. Vahel haruharva kui ta end näole mulle andis ja ka nii häälekas ta ei olnud kui märtsine viu. Siiski tegi ta mind aeg-ajalt ära kui silmapiirile ilmus ja nii tahtsin jube elukevades tema pesa leida. Tahtmist täis, mööduski varakevad ja tema pesa oli mul ikka üles leidmata. Keset suurt lahedat kevadet, mis suuresti mul lahedal maal möödus, ilmus ta sageli sinitaevasse ja otsisin küll hoolega, kuid tema pesa jäi mul ikkagi leidmata. Keset elusuve algust, millest mitu aastat Vana-Võrumaa rajal Kauksi küla veerel möödus, ilmus ta sageli silmapiirile, kuid ka seal jäi tema pesa mul avastamata. Nüüd kui sügis silmapiirile elumaastikel aina lähemale tuleb, siis nendin siiamaani, et tema pesa mul ikka leidmata jäänud on. Ja otsija hing, kes sellest faktist rahu ei saa, tõdeb ikka ja jälle, et ikka veel loodan tema pesa leida. Ajal, mil varakevadest suvelõpp saamas on, olen ikka veel otsija rollis ja ikka ning jälle jõuan tõdemuse juurde, et konnakotka pesa mul on jäänud leidmata. Ehk see ongi üks põhjus, miks ma edasi kolan ja miks minu otsijahing ikka veel leidjaks saada soovib.

1983-…

K: Mitu Väike-Konnakotka pesa on Marek leidnud ?

V: Mitte ühtegi.

Marekul pole nendega õnne olnud.

Nr. 973. Aplausi küsija.

Giidipäevade lõpetamised tõid valge vasika ekskursantidele silmadesse. Sellega ma alati ekskursiooni lõpetasin kui õpetasin teistelegi, et kuidas vanasti valget vasikat põhjarannikul joosti. Viimane vaatus tõi sageli aplausi rühma poolt välja ja ühtäkki avastasin ise ka, et minust on saanud aplausi küsija. Kui päeva lõpp käes ja aeg laiali minna, siis küsisin rühmalt: Kus on aplaus ? Ja rühm ei jätnud mind kunagi aplausist ilma. Giid, kes endast kõik annab, on hea giid. Et giid aplausi küsib ja endale päeva lõpetuseks , seda varem ükski ekskursant tunda saanud ei ole ja siiski minuga see nii sadu kordi ka juhtus. Aplausi küsijaks sündisin ise ja äkki. Ja tegemata ei jäänud see mitte ühegi inimrühma poolt, mis siis, et ma tema enda ka päevalõpuks välja küsisin, seda nii enda kui ka teiste jaoks.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas giid Marek küsis aplausi ?

V: Jaa, küsis küll.

Ja saigi alati küsitud aplausi omanikuks.

Nr. 974. Kolm õde ja mina.

Sagadi mõisa uks avanes ja inimrühm tuli minu järel sinna sisse. Nii mitmel suvel järjest ja seda ka siis kui seal Draamateater lavastas tükki „Kolm õde“. Proovide ajal sain ma ikka löögile ja ei jäänud ukse taha ehkki väikest segadust ma oma gruppidega näitlejate sekka külvasin, lasti mul ikkagi mõisa tutvustada. Näitasin mõisa seestpoolt ja mul lubati seda teha. Mõisa vaatamisväärsusteks said peale minu ka näitlejad ja ning lavastaja Mikk Mikiver ning keegi mulle seda kõike ei keelanud. Kui esimene tükk välja kuulutati, lubati sinna tasuta Sagadi küla elanikud ja küla rahvas tuligi kõik kokku ning siis alles selgus, et kokkutulnuid on ligi kakssada persooni, mis on mitu korda rohkem kui külas ametlikult elanikke. Lubadusest peeti kinni ning kohaletulnud saidki endale tasuta etenduse. Mina küll nende

seas ei olnud, kuid ikka ja jälle olin see, kes ka proovide ajal seal giidimas käis. Ja et Sagadi külas teatrihuvilisi rohkem kokku on kui külas elanikke, see saigi ka ekskursantidele edasi räägitud. Vähemasti igav ei hakanud nii minul kui ekskursantidel kui ka teatri rahval.

Sagadi, 1996-1997.

K: Kas giidilugu tõene või mitte ?

V: Jaa, kõik oli nii nagu loos kirjas.

Ja Marek oli ise ka üks suur Sagadi mõisa vaatamisväärsus.

Nr. 975. Õuekunstnikud.

Igavuse hetked ei viinud mind küla peale seda peletama. Läksin hoopis õhtu täiteks metsavahi õuele ja ei pidanud ei endas ega metsavahis pettuma. Mees lasi mul seal olla ja ringi vaadata ning alles siis sain aru, et ta üks suur õuekunstnik on. Küll meisterdas ta kuivanud kuusest piimanõude nagid ja küll tegi põdrasarvest ukse käepideme. Mees kutsus mind ikka ja jälle enda juurde tagasi ja ma tegingi seda ikka ja jälle. Kauksi küla majahoovil kui igavus mulle külla sinna tuli, ei läinud ma küla peale igavust peletama. Hakkasin õuekunstnikuks ja ei pidanud endas pettuma. Veeretasin kive ja tegin vanast seasööginõust lillepoti ja ikka ei saanud isu sellest kõigest otsa. Metsavahti ei olnud mul seal käepärast, et teda endale igavuse peletamiseks appi võtta. Aga õuekunstnikuks hakkasin küll ja majaõu sai peagi hoopis teise ilme. Kahe mehe kätetöö oli see kõik kindlasti, kellest üks olin ju mina ja teine oli metsavaht. Esimene, kes õue peal kunstniku mängis ja teine, kes mind kunagi selleks valmis tegi. Metsavahiõue saladused jäid minu koguda ja teada. Ja saladustega tuleb ikka ja alati midagi peale hakata, mida ma ju kümmekond aastat hiljem tegingi.

Neeruti ja Kauksi.

K: Kas Marekul on ka kunstniku verd sees voolamas ?

V: Jaa, on küll.

Jaa ja seda lugu ise kinnitabki.

Nr. 976. Jõe kohal.

Taevasse vaatav kolaja otsis sealt taga ehk märtsilind hiireviud ja uue kevade algust. Vahel tiirutaski märtsine lind seal, kuid just sel kevadel olin väga ahne ja viust endast jäi üleval taevas ikka väheseks. Nii otsisingi uusi alguseid, sest hing oli natuke katki, aga elu läheb ju alati omasoodu omadega edasi. Nii ma nentisin ja panin endale nimeks tagasituleja. Selle kevade nimeks sobis see suurepäraselt ja tagasi tuli ka uue kevade soov nii õues kui põues. Sestap kolasingi tavapärasest rohkem ja selle kevade esimene konnakotkas andis end lõpuks näole. Ta tiirutas piki jõeorgu ja vaatas mind ülevalt, justkui teades minu selle kevade suurimaid hingesoove. Selle kevade alguseid oli mul mitu tükki. Üks neist oli väikene kotkas, kes nagu ise ütlema tuli, et kevad jälle algamas on. Ja seda kodumaastikud ka kinnitasid, kus ma kevadet taga otsisin. Need hetked, millest mind kauge Kauksi küla kevaded ilma jätsid, olid nüüd kõik tagasi. Seal laulis lemmiklaulik musträstas ja hüüdis hääleks kevade-tooja, hiireviu ning õnn, mis ühte otsivat inimest kunagi maha ei jäta, sai kotkaga taevas veelgi suuremaks.

Neeruti, 1999.

K: Kas väike Konnaktokas on meil rändlind ?

V: Jaa, on küll, tuleb alles kevadel kodupaika tagasi.

Ja talvel elame ilma temata.

Nr. 977. Tuuletallaja asemel.

Uudismaa serva männi otsa ilmus Tuuletallajale mõeldud pesakast. Läksin teda järgmise aasta suvehakul kontrollima ning pesakasti põhi oligi hiirekarvu ja konte täis. Tuuletallaja sõber arvaski, et kõik on kõige paremas korras, aga väljal ei olnud tallajat ennast näha mitte kusagil. Õhtueeli kostis metsast noorte kodukakkude hüüdu, mis saladuse lahti hõiskas. Kodukakk oligi tallajale mõeldud pesakasti oma koduks võtnud ja seal pojad üles kasvatanud. Nii kordus veel kahel kevad-suvel ja tallaja kodu oligi hoopis kaku koduks. Vahel harva kui seda juhtub, aga siinne lugu sellest räägibki, et nii see kõik oligi. Vähemasti ühes uudismaa nurgas. Tuuletallaja, kes hiljem endale kodu otsima hakkab kui kodukakk, jäigi oma kodust ilma. Seekord. Ja kakk, kes juba paastukuus jälle seal häält tegi, kinnitas valjult, et tema jälle siin kodukorda loob. Seda ka selles uues kevades siis.

Neeruti, 1992-1994.

K: Kas Kodukakk tuli Tuuletallajale mõeldud pesakasti elama ?

V: Jaa, tuli küll.

Jaa, ja kasvatas pojadki seal ülesse.

Nr. 978. Valge ohver.

Minu kolamiste tõde oli kolamiste lugu. See ei tea kustkohast külge jäänud otsimine oligi minu noorpõlve esimene eneseleidmine. Harjunud kolama ja uitama, leidsin alati ka mõne loo jälle üles ning nii sai minust kirjamees missugune. Elu üheteistkümnes sügis kinnitas ise nagu mulle, et selle sügise lugu on leidmata veel, kuigi mets paistab juba läbi ja kohal on ehk viimane hiireviu. Viimane hiireviu mulle loo kinkiski. Juba valge talvemantliga nirk oli tal kergeks saagiks osutunud ja ta rappis seda kopliposti otsas. Viu, kellele ma märkamata ei jäänud, jätkas oma einet ja nii sündiski lugu nagu just selle kolamise tänuks. Vihmasagarast ja kruusateest oli lugu jäänud leidmata, kuni viud postil hoomasin. Peatusehetk sai kümnekonna minuti pikkune, kuniks lind sai einestatud ja ära lendas. Just see valge nirgi ja viu lugu innustas mind veelgi rohkem kolama ja seda ma aina enam tegema hakkasingi. Lugude jahimees keset kruusast sügisteed ei olnudki enam üksinda. Ja kuigi valge nirk sai kurva saatuse osaliseks, siis ometi oli ta üks kolmest loo tegelasest. Kodus sai valge looma ja viu lugu kausta kirja pandud. Ja nüüd, kolmkümmendviis aastat hiljemgi, innustab ta mind kolama minema ja just selle kolamise lugu otsima. Ka sügisel.

K: Kas Hiireviu sööb Nirki ?

V: Jaa, sööb küll.

Ja seekord siis juba sai Viu saagiks valges talvekuues Nirgi.

Nr. 979. Võluv lend.

Armuda esimest korda tahtsin millegipärast just oma elu kümnendas suves. Tahtsin olla esimese armastuse laps ja mitte enam üksinda. Rattateed, mis igale poole mind kohale viisid, ei viinud kõik mind armastuse juurde. Sest see oli mul veel leidmata ja nii ka kümnendas elusuves. Üks tee, mis kohale viib ja siis ära lõppeb, oli Pariisi suusabaasi juurde viiv ja mind viis ta ka kohale. Läbi elu tormata, ei soovinud ma juba tollal ning pigem otsisin peatuvaid hetki taga. Suusabaasist pisut eemal lendas kesksuvine herilaseviu. Seal oli tema mõtlik teekond, mis mind peatuma pani. Ta tõusis kõrgemale ja siis tiibu väristades laskus allapoole ja nii lainetas oma taevast teed. Esimeseks armumiseks oligi seda parajasti palju ja siis kadus ta oosi taha minu silmapiirilt. Hetk, mis suve

poolitas, oigi temast leitud ja selle leidjaks sain ju mina. Omapärane lend saadab seda lindu just sellest suvest saadik ja ikka ning jälle armun siis kui ta taevas just sedamoodi lainetab. Taevast lindu näha ja siis armuda, oli just selle suve ja selle poisikese soov. Ja otsiva mina sünnipäev oli see hetk samuti.

Pariisi, 1982.

K: Kes oli Mareku esimene armastus ?

V: Selleks sai Herilaseviu.

Ehk Viu võluv lend oligi see, mis Mareku varakult ära võlus.

Nr. 980. Kahel poolt.

Armunud sügises, jõudsin ühte ürgsesse orgu. Kui ürgoru käik seljataga, tuli ürgoru öö ja hommik tema järel. Sealt leidsin ilusa vaate Ebavere mäele ja armunud mees armus veelgi rohkem. Kui mäe otsas ära olin käinud, tundsin sügisese armastuse hõngu ja kui teiselt poolt seljataha mäe poole vaatasin, ei olnudki mägi nii suur ja hoomatav. Ja sedasi Ebavere mäega ongi, et suure maantee poolt vaadatuna on ta suur ja peaaegu, et hoomamatu ja Vao ürgorgu poolt vaadatuna on ta suur ja nauditav. Justkui oleks tal mitu palet nagu mõnel inimeselgi näiteks. Ja see ühe mäe tõde saigi mul ühe sügishommikuga selgeks ja soovitan nii igale ühte mäge vaatama minna temast lääne poolt. Täpselt nii nagu mina seda tegin ja täpselt nii nagu mina temasse kord armusin.

Ebavere mäel, sügis, 2000.

K: Kus asub Ebavere mägi ?

V: Väike-Maarja lähistel.

Jaa, seal mägi asubki ja on kahelt poolt hoomatav.

Nr. 981. Lollitaja.

Lõikuskuus ja päevas on kolm meest. Nad lähevad mägisele teele ja on suured ning omast arust targad samuti. Selles lõikuskuus ilmus mägisele maastikule noor konnakotkas. Ta peatus siin ja seal ning mägede rahvas juba rääkis temast. Hundisoo raba servas oli mul kuuses tehispesa alus meisterdatud. Äkki siis…on seal tema pesa, just nii mõtlesid kolm tarka meest ja olidki rabaserva pidi minemas. Üks emane metskurvits ajas meestel sammud segi. Ta laperdas maas tiibadega ja käitus nagu vigane ja püüdis meid paigast eemale meelitada. Kolm meest said alles hiljem aru, et kurvitsaema meid pesa juurest ära meelitada püüdis. Aga mõistus ei tulnud kolmel mehel kohe koju tagasi. Alles siis kui kurvitsaemand lendu tõusis ja ära läks, siis nentisime, et meid ju ninapidi taheti vedada. Pesaalus sai üle vaadatud ja tagasiteel tõdesid kolm tarka meest, et nad tänu emakurvitsale veelgi targemad nüüdsest on kui nad olid seda ennemalt.

Neeruti, 1991.

K: Kas Metskurvits teeskleb vigast kui inimene pesa juurde satub ?

V: Jaa, teeskleb küll.

Ja lollitabki sageli inimese ära.

Nr. 982. Ürgoru mudavannid.

Ürgorus on sügis ja mina. Ekslesin terve päev aja õhtu eeli olingi ürgses orus, teadmata algul tema nimegi mitte. Ürgorg oli mudavanne täis ja seda nii põtrade kui ka metssea jälgedega. Nende vahel ma ekslesingi. Kui pimedus mind hämaruse küüsist ära kutsuma hakkas, olingi mudavannide vahelt tulemas ja ise imestasin ka, et kui palju neid siin on, terve õhtu jagu kohe kindlasti, vast tükki nelikümmend kokku. Nii nentisin ma orust ära tulles ja nii sai esimene ürgoru käik oma mudavannide looga minu omaks. Ürgses orus oli veelgi muidki loomade tegutsemisjälgi, kuid armunud mees nagu ei pannud neid üldse tähelegi. Ja kui mudavannid kokku loetud said, siis hakkasingi iseendaga aru pidama, et kus ma siis tegelikult ära olin käinud. Ühes ürgorus, mis tõesti ürgne oli ja mis just selle sügise selle loo mulle kinkis.

Vao ürgorg, 2000.

K: Kus asub Vao ürgorg ?

V: Väike-Maarja ja Tamsalu vahepeal.

Jaa, seal ürgorg asubki ja sai avastatud seal samuti Mareku poolt.

Nr. 983. Sauna taga.

Sauna taga tiigikesel peatus suur ja pika kaelaga haigur. Ta pidas seal kogrejahti ja et ta ikka ning jälle sinna tagasi tuli, siis ilmselt ei jäänud kalamees ilma kalata. Kui ta jälle seal oli, siis jäid ka suure linnu suured jalajäljed kaldamudasse ja need ka rääkisid omas keeles mulle ühteteist. Et alanud on suure linnu lugu ühe väikese mehe sees, mis pole siiamaani lõppenud, nüüd kui ise suureks olen kasvanud. Huvi haigrute järele ei läinud ajas kaduma. Pigem hoopis vastupidi kuni vanaisa saunatiik aina väiksemaks jäi, sest mina ise ju suureks sirgusin. Et ma päris üksinda ei ole väiksena ilma peal, seda kinnitas suur haigrusõprus nii või teisiti. Seesama, mis saunatiigi kaldailt pihta hakkas. Suure linnu lugu sai alustuseks otsimisi täis. Seda seniks, kuni nende pesitsuskoloonia üles leidsin naaberkülas. Aga nii või teisiti kui suurena nüüd mõnda haigrut jälle näen, siis tuleb haigrutantsu algus jälle minu südamesse. Siis kui ise olin pisike, aga otsiv süda oli suur ja haigur ise oli ka palju suurem kui tänasel päeval.

Jõetaguse, 1980.

K: Kas Haigur käib ka väikestel saunatiikidel kalal ?

V: Jaa, Haigur käib ka väikestel tiikidel kalal.

Siis kui sealt ikka kala loota muidugi on.

Nr. 984. Kuldnoka asemel.

Kevadisel üllatuste ajal, ilmus vanaisa sauna taha kaske uus kuldnoka pesakast. Keset kevadet ennast läksin teda vaatama ja üllatusi oli kastil endal mulle varuks. Lootsin leida sealt kuldnokalapsi, sest neile oligi pesakast ju mõeldud ja kui kastikatuse kergitasin, oligi üllatus missugune. Kastis oli neli väänkaela poega ning kuldnokkadest mitte juttugi. Üllatunud linnurõngastaja pani neile linnurõngad jalga ja pani üllatuse ka kirjakausta kirja. Üllatuse endaga ei osanud ma alguses midagi erilist peale hakata. Käisin väänkaelaperel veel korda kaks külas, kuniks lapsed suureks said ja kast tühjaks jäi. Vähemalt sai nüüd üks lugu kirja, nentisin ma iseendale, sest väänkael mitte just sage külaline kuldnokakastis ei ole. Ja rohkem ma sellist pesakasti ei teagi ning hiljem pole ma ka väänkaela lapsi rõngastanud.

Jõetaguse, 1984.

K: Kas Väänkael teeb oma pesa ka pesakasti ?

V: Jaa, ikka teeb.

Harva seda juhtub, aga ikka juhtub.

Nr. 985. Kaks hommikut.

Mees, kes keset sügist uut algust enda jaoks taga otsis, jõudis viimase bussiga Valgejõele. Tal oli seljakotist maja seljas ja seal kõik vajalik ka otse loomulikult sees. Pimeduses pani ta kahe männi vahele oma telgi püsti ja sügisöö pani rahutu mehe magama. Varahommikul äratas teda traktorimürin ja selgus, et telk ja ööbimispaik olid metsateele sattunud. Traktorist tuli masinast välja ja ootas kuni ma telgi ja asjad kokku pakitud sain ja sõbralikult läksime laiali. Õhtuks jõuab sama mees Kolga mõisa parki. Pimeduses paneb ta telgi ülesse ja rahutu öö saabuski. Varahommikul äratab teda plekikolin ja vanduv naisehääl. Telk oli sattunud piimanaise raja peale ja see naine oli tulnud kahe piimanõuga ja jalgupidi telginööri takerdunud ja maoli lennanud, nii, et piim kõik maasse valgus. See uue alguse mees olin otse loomulikult mina ise. Kahe hommiku äratused olid väga omapärased ehk isemoodi ja siiski oli ühe rahvuspargi tundmaõppimine just selliselt alanud, üks sõbralikku traktoristi ja teine kurja piimanaist täis.

Valgejõe-Kolga, 1990.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marekul juhtus nii kaks hommikut järjest ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa, kahel hommikul sai kohe kaks lugu leitud.

Nr. 986. Mõisaüllatused.

Giid, kes üllatusi täis on, kõndis ka minu näoga lahedal maal ringi. Lahedad neli mõisasüdant olid need kaunikesed, keda ikka ja jälle vaatama viisin inimesi ja ometi ei lõppenud üllatused mõne mõisa juurde jõudmisega otsa. Palmses rääkisin ja Sagadis rääkisin ning Kolgas rääkisin ning Vihulas samuti. Kõik need neli mõisa on ka sümmeetriliselt teedega kujundatud, nii, et on nagu kaks peegelpilti kummagist poolest, kui mõisaõu kaheks osaks jagada. Ja seda ma ikka ja alati tegingi ning võite ju ise peegelpilte vaatama minna nende endi juurde. Peegelpiltide üllatused tõid giidile plusspunkte juurde ja nii iga mõisa juures. Just nagu mõisahärra oleks teadnud seda, et nende mõisu kunagi tutvustama hakatakse. Ja rahulolevad külalised veendusid ise, et täpselt nii see ongi, et enamiku meie mõisade õued sümmeetriliselt kujundatud on.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas mõisaõued on sümmeetrilise paigutusega ?

V: Jaa, enamasti on see nii.

Harva kui ei ole, aga enamasti ongi see täpselt nii.

Nr. 987. Sipelgate puu.

Herilaseviu maailma suurim sõber jõuab ülesse kasevõras asuva pesani. Seal teeb ta seda, mida üks röövlinnumees tegema peabki, ta kogub kokku pesapõhjast saagipooliseks toodud herilaste ja kimalaste pesade kärjetükid ja konnakoivad. Siis paneb ta viupoisile ja tüdrukule linnurõngad jalga ning plaanib alla ronima hakata. Alles siis märkab ta, et puutüvi paksult sipelgaid täis on. Raamatust loetud sipelgate puust oli elus esimest korda saanud tõsiasjaks ja seda selles suures kases, mis

viupesa enda võras kandis. Kui mees lõpuks alla jõuab, siis on tal riided ja püksitorud sipelgaid täis. Mees võtab puu all ennast riidest lahti ja saab lõpuks ka sipelgatest riietes lahti. Koduses matkamajas päevalugu kirja pannes tõdeb ta, et sipelgad, kes kasepuu hõivasid, ei teinud seda niisama. Ju nad tahtsid lehetäisid lüpsta ja mis siis sellest, et kask juba viupesa kandja oli. Rohkem ma sipelgate puud leidnud ei ole säärast ja lugu ise räägib nüüd minu asemel. Räägib uudishimulikust mehest, kes tahtis teada ühte ja sai teada hoopis midagi teist. Ja kui mees õhtul peeglisse vaatas, siis selgus, et tema näo järgi pole tal midagi selle vastu, et see kõik nii ühes heinakuises päevas oligi.

Sakussaare, 1992.

K: Kas Sipelgad vallutavad vahel mõne puu ära ?

V: Jaa, nad teevad seda.

Seda juhtub küll harva, aga ikka vahel juhtub.

Nr. 988. Jutukas raudkullipere.

Tõmbasin Orajärve lähedal telginöörid pingule ja telk saigi püsti. Natuke aega olin vaikusega kahekesi, kuniks noorte raudkullide hüüded läheduses selle lõpetasid. Olin sattunud ööbima raudkulli kodu vahetusse lähedusse. Pesa oligi keskealises kuuses ja kaks poega olid kodus. Kolmepäevane vaikusehetk sai noorte raudkullide jutuvadinat täis. Püüdsin neist aru saada ja vahel tulid ka raudkullivanemad oma sõna sekka ütlema. Nii möödus kolm päeva ja kui telgivaiad maast välja tõmbasin, arvasin end targem olevat ja ühteteist nende hingeelust teadvat. Et raudkullipojad üksinda kodus olles nii jutukad omavahel on, seda ma seni ju ei teadnud. Ju siis igavus teeb üksinda kodus olles nende kõvernokad lahti, et aeg kiiremini kulgeks. Mina läksin otsima suvist vaikusehetke. Leidsin röövlinnukeeles rääkiva raudkullipere ja meil ühiselt oli veel vähem igavat vaikust ümberringi ja meil kõigil ei olnud midagi selle vastu, et see nii on.

Neeruti, 2000.

K: Kas noored Raudkullid on pesa lähistel häälekad ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, hoiavad üksteisega ühendust ja annavad endast kogu see aeg teada.

Nr. 989. Presidendiks.

Ojaäärse matkamaja ees rohelisel murul, lebab suure seljakoti kõrval mees. See olen mina ise ja mind kutsuti väikesele üritusele, et ma seal laheda maa loodusest kuulajaile räägiksin. Tulingi sinna kohale ja kohal olid ka rahvuspargi direktor Arne Kaasik ja Arnold Rüütel. Minu looduse jutt kuulati küll viisakalt ära, kuid tegelikult räägiti ikka ja ainult poliitikast. Ürituse finaaliks sai otsus, et Rüütel peab saama Eesti presidendiks. Ainult selle ümber juttu veeretati ja nii mindi ka lõpuks laiali. Veidi solvunud ma ju olin küll ja ometi oli päeva naelaks siis see, et just sel kevadisel päeval otsustati seal-Ojaäärsel, et Rüütlist peab saama president. Võtsin selle fakti endaga kaasa ja kui päevast rohkem lugu ei leidnudki, siis panin sellegi tähtsa sündmuse kirja. Kui Rüütel ja kõik teised ära olid läinud, siis nentisin ise ka, et suured Ojaäärsele kogunenud mehed mulle ise üllatusloo kinksiid. Seda kevadiste üllatuste ajal.

Ojaäärse, 1993.

K: Kas Arnold Rüütel sai ka lõpuks presidendiks ?

V: Jaa, sai küll.

Ta pidi küll kaua ootama, aga sai lõpuks üheks ametiajaks presidendiks.

Nr. 990. Väikene fosforiidisõdur.

Kolav poisike, kes heinamaaservas vett välja ajava toru leidis, tegi suured silmad. Ta ei osanud iseendaga sellest rääkida, sest ta ei teadnud, mida endalt küsida või mida endale täpsemalt vastata. Uues kevades järgmisel aastal jõudis ta jälle sinnasamasse ja toru ajas jälle vett välja. Koolitunnis, kus ka alanud fosforiidisõjast räägiti, kuulis ta lõpuks oodatud vastust. See oli geoloogide poolt maasse puuritud puurauk, mis oli geoloogide poolt lahti jäetud. Poiss võttis torujutu alguses lihtsalt teadmiseks ja käis ka suvel tema juurde, siis kui oli seal lihtsalt toru ja kui ta vett välja ei ajanud. Ajalehes, kus tollal juba fosforiidisõjast räägiti, kutsuti ka rahvast ülesse lahtijäetud puuraukudest teada andma, et need siis sulgeda. Ja poisike kirjutaski kirja ja saatis teele. Sügisel heinamaale kolama minnes, ei leidnud poiss enam toru sealt eest. See oli kadunud ja puurauk oligi suletud. Ja poisirõõm oli jälle suuremaks saanud.

Jõetaguse, 1987-1988.

K: Kas Marek oli poisieas väikene Fosforiidisõdur ?

V: Jaa, oli küll.

Kõik oligi täpselt nii, nagu loos kirjas.

Nr. 991. Puupuurija.

Kadunud kotkamees Einar Tammuri laenatud puu-puur peletas minust ühe kevadise igavuse. Ma võtsin ta seljakotikeses enesega kaasa ja läksin veel enne varakevadet hauka ja viupesade pesapuid puurima. Tahtsin teada, et kui vanad on need puud ja nii olingi puupuurija missugune. Puurisin puuri puusse ja lükkasin pika metallist keelekese sisse ja keerasin puuri puust välja. Siis lugesin puude aastarõngad kokku ja saingi teada konkreetse pesapuu täpse vanuse. Puupuurija olin ma ühe kevadise hetke. Sel ajal kui viud ja haukad veel pesade juures ei viibi ja siis kui igavus mind kevade enda juurde kutsus. Läksingi igavuse juurest ära ja saingi nii targemaks, et kui vanad on minu hauka ja viupesade pesapuud. Selle tarkusega ei läinud ma koolitundi, vaid panin selle oma uurimistöösse kirja. Ja igavuse peletamisest sündis lühike kevadlookene sellest puupuurijast ja puupuurist, kes ühe varakevadise aja minu sõpradeks olid.

Neeruti, 1989.

K: Kas selline puupuur on ka tegelikkuses olemas ?

V: Jaa on küll.

Ja temaga saab puu vanuse täpselt ära määrata.

Nr.992. Askeldaja.

Kevadise hetke juurest midagi otsima või tema käest midagi küsima minna, seda õpetas mulle kord metsavahist mees. Külm, mis selles lehekuu alguses veel tuli, pani mind kevadet otsima ja muidu kiire aeg, mis kolilõpuga oli saabunud, leidis mind õhtul kolamas. Metsavahi taga heinamaaserva kuuses, kus me viupesa teadsime, oli vaikne ja tundus, et peatselt tulev videvik kutsub mind ilma loota koju tagasi. Hiline askeldaja, viuema arvas asjast muidugi teisiti ja nii naelutas mindki õhtutunniks paigale. Ta oli pesaehitusega mestis ja korjas maast oksaraagusid oma pesa jaoks. Tunnike viuga möödus, ilma, et ta mind oleks märganud või segada end lasknud. Ja kui hämarik pimeduseks sündima hakkas, ma lahkusin ja kiitsin selle õhtuse loo kahte peategelast. Nendest üks oli viuema ja teine olin mina ja

siis veel metsavaht ise, kes alles hiljem õhtusest loost minu suust kuulis. Kahe mehe maailmas oli vähemalt sadakond lugu. Ja neist ühe juurde ma läksin jällegi ise ja saingi, mida soovisin. Sest viuema seal lugu tegi omakeskis ja mina olin kui ainukeseks pealtvaatajaks loodud.

Neeruti, 1990.

K: Kas Viuema askeldas pesa juures ja kui siis miks Ta seda tegi ?

V: Ehk oli Viul igav ja üksinda nii hakkaski askeldama.

Nr. 993. Haigrute pulmas.

Kord sugulase Reinu pulmas käinud, tahtsin veelgi kellegi pulma minna ka edaspidi. Elu inimeste seas selleks võimalust enam ei andnud ja Vandu küla metsatuka haigrukoloonia tuli mulle ise nagu appi. Jürikuu keskmes läksin sinna kohale ja pulmaotsija ei saanudki looduselt petta. Kõva häälega haigrukisa andis juba eemalt märku, et haigrupulma aeg käes on. Ja nii igal uuel kevadel. Haigrute pulmad jäävad aega, mil nad pesi kohendavad puudes ja kui ümbritsev loodus veel väga häälekas ei olegi. Nii sai pulmas käidud igal kevadel ja vahel mitmed korrad, kuni nad munema-hauduma asusid ja haigrukoloonias mõnevõrra vaiksemaks jäi. Poiss pulmas korjas metsa alt sinililled ja viis need koju vaasi. Ja ei rääkinud endast kui pulmas käijast mitte kellelegi. Vaikusest oli ta harjunud kevadet leidma ja häälekast haigrupulmast samuti. Ja kui igal kevadel saad mitu korda kellegi pulmas käia, siis on see ise üks suur kevadine rõõm.

Vandu, 1984-2001.

K: Kas Haigrud peavad pulmi ?

V: Jaa, ikka peavad nemadki.

Ja ei saa ilma pulmadeta haigrudki.

Nr. 994. Pärapõrgute külaline.

Kaugel Alutaguses kõndisin ma mitme näoga ringi. Üks neist nägudest oli kindlasti metsisemeistri oma ja endalegi ootamatult leidsin ennast päris kaugetes kolgastes ehk pärapõrgutes. Kauge maanurga kutse kutsus mind sinna aina tagasi ja seda ka siis kui metsis ei mänginud. Ma läksingi metsikule maale ja ehk isegi alati teadmata, et miks siis ? Nüüd ja tagantjärele kui endas ja teistes selgust püüan luua, leian ikka, et kõndisin seal peamiselt ju iseenda jälgedes. Selle mehe jälgedes, kes kord metsavahist mehe järel lonkis ja sealt kolamise pisiku endale külge saigi. Ja kes tahtis olla just seal maal, kus inimesi Eestis kõige vähem elab. Metsavahi pisikust nakatunud hing ei andnud järele ja nii saigi Alutaguse minu üheks lemmikmaastikuks. Põhjaranniku lahedad inimesed ja Kõrvemaa inimvaesed laaned olid need, mis mind ära enda juurde kutsusid. Alutaguse kolkad meeldisid mulle just siis kui inimestest villand sai ja kui vaid iseendaga olla soovisin. Ja seda juhtus juba ammustel aegadel ja isu sinna minna, ei ole senini otsa lõppenud. Sest alati ei pea teiste jälgedes kõndima, vaid võid ka iseendaga hästi läbi saada.

Alutaguse, 1992-1995.

K: Kus asuvad Mareku pärapõrgud ?

V: Alutagusel ja Kõrvemaal.

Just seal käib Marek kõige rohkem üksinda ringi.

Nr. 995. Kaugelt eemalt.

Sügiskuu päev on tuult täis nagu mina isegi. Päevas oli mitu sügist ja mina ka veel, just nagu neid mitut taga otsimas. Laheda maa neli mõisa olid mul kõik teada. Neist neljas ehk Vihula mõis, oli vaid teada ja veel üles leidmata ning seda ma tegemas olingi. Mattunud klindiserv juhatas mind tema poole, teades, et ta kusagil klindiservas peabki asuma. Ja kui eemalt valged väravapostid alleeotsas paistma hakkasid, oligi uus sügis alanud. Säärane uhket mõisa ja avastamisrõõmu täis. Ööseks jäin pargi taha ööbima ja hommikul olin ise ühe mõisa moodi, uhke ja sügisene. Vihula mõisa leidmise lugu sai ühe sügispäeva pikkune. Ja kaugelt eemalt paistev alleeots oligi eluks ajaks meelde jäänud. Ja nüüd hiljem kui ekskursioonibussidega ja ekskursantidega sinna lähen, siis räägin ka tema ammuse leidmise loo ära ja nii meeldin koos mõisaga jällegi kõigile.

Vihula, sügiskuu 1991…

K: Kus asub Vihula mõis ?

V: Lahemaa idaosas.

Jaa, seal ta ongi.

Nr. 996. Öised kõnnakud.

Mees tuleb õhtupimeduses Riistamäel bussipeatuses maha ja läheb oma tuntud teed. Tee, mis vonkleb läbi mägise maastiku on tal ilma nägematagi selge ja pimedus ei heiduta teda mitte sugugi. Kuresöödil, Mummide suures lastekarjas teeb ta peatuse ja siis kulgeb oma kodust teed, kuni see mõisa lähedal lõppeb lõpuks. Viis aastakäiku kõndisin ma ülikooliteed. Ja viis aastat tulin koju alati läbi mägede ja pimeduse maastiku. Öösel kui kõik magavad, siis jõudsin koju ja öine kõnnak katkes selleks korraks. Pimeduse saadik olin ma just sellel teel ja rajal. Nendel teedel ja radadel, mis ilma päevavalgetagi mul jalgades olid ja mis on seda siiamaani. Ajal, mil külakoeradki magavad juba, jõuan maakoju ja aeg-ajalt püüdsin vastata endale esitatud küsimustele. Et miks ma just seda teed aina pimeduses kõnnin. Elu esimesed pimeduse teekonnad viisid mind öiste järvede äärde kogrepüügile. Ja siis edaspidi Mummide või metsavahi juurde. Ja tagasi tulin juba siis neil aegadel pimeduses missuguses. Öised kõnnakud tegid minust öölapse valmis. Sellise, kes pimeduses käik silmaga nähtamatud rajad üles leiab ja öömõtteid endamisi mõlgutab. Need, mida keegi teine ei tea ja mida vaid öised mägised teed ja rajad pakuvad. Just needsamad käänulised ja üles-alla vonklevad. Ja ööst leitud head mõtted saadavad mind siiamaani. Sellised head ja rahutud nagu mägine maastik öösel pimeduses isegi.

Neeruti, 1990-1995.

K: Kas Marek käis öösiti ringi Neerutis ?

V: Jaa, Marek tegi seda.

Ja seda tegi Marek juba maast-madalast alates.

Nr. 997. Kolmas järv.

Näinud ära suure ja jääkaanega Balatoni ja ühe väikese mägijärve, tuli mul nagu igatsus kodumaiste järvesilmade järele peale. Leidmata ühtegi, oli käes matka lõpusirge kui lõpuks ühe leidsingi. Ta oli pisike ja tal polnud nime kaardi peal ja ilma nimeta ta jäigi. Pakaseline talv oli ta jääkaanega sulgenud ja nii peatus elu suurima matka järjekordne suur hetk. Järvekaldal sain einestatud kui ilmus välja seltskond noori mehi, kes paadiga järvejääd lammutama hakkasid. Lõbus oli nii neil kui ka minul ja tõdesin esmakordselt pikal matkal, et peatus järjekordne suur hetk minu jaoks. Järve nimi jäigi mulle

teadmata ja lõbusad Madjarid ei öelnud ka seda mulle. Kui hämarus seltskonna tagasi sillale kutsus, siis nentisin, et olin leidnud soovitud järve ja lõbusa seltskonna ka veel. Õhtuga vägagi rahul, tuli kevadine öö ja matka lõbusaim õhtu sai unenäks missuguseks. Selliseks naljakaks, sest rohkem nalja mulle seal kuu aja jooksul keegi ei teinudki. Hommikul olin parem mineja kui ennemalt. Sest nali ja järv mind ära ja teismoodi tegid. Selliseks otsijaks, kes ka matka parima nalja lõpuks ülesse leiab.

Ungari, 1996.

K: Kas Ungaris on palju järvi ?

V: Eriti palju muidugi ei ole.

Tõesti palju ei ole ja nii hakkasingi neid ekstra seal otsima.

Nr. 998. Lahemaa lahkumine.

Sügisel alanud majatants tõi mulle mitmedki uued mõtted pähe. Tahtsin oma kodu ja maja kaugel teises Eestimaa nurgas oli kui loodud selleks. Sügisest juba sündinud talv algas majahoovi peal ja siiski läksin kahe aastaaja vahepeal põhjarannikule, seda oma suure seljakotiga. Kott oli mul küll laheda maa asju täis, kuid pea oli mul hoopis majatantsu täis. Pikk oos, mis alles Kõverjärve ääres lõppema pidi, tõi mind lahedalt maalt lõpuks ära. Pikk järv oli lahedat matkarõõmu täis ja mina selle kõige keskel. Oosi lõppedes tuli videvik minu juurde ja terveks pikaks talveks oligi Lahemaa lahkunud. Videvikus rääkisin viimaseid lahedaid jutte ja teadsin juba siis ja seal, et nad jätkuvad alles uues järgmises kevades. Maja küll oli vaiksem ja vähejutukam kui suur ja lahe maa, kuid ikkagi läksin tema juurde terveks üheks külmaks talveks. Vaikusest sõnu otsima õpetas mind kord metsavaht. Tuuline lahe maa õpetas mind rääkima ja naerma. Majavaikus üheks talveks, algas siis kui oli õhtu pika oosi peal. Seal, kus ma olin vaid iseendaga ja kus keegi ei saanud lahkuvast saladusest teada. Sellest, mis mind viieks aastaks lahedaks tegi ja mis minu käest vaheaega taga nõusid. Maja juures vaatasin korraks tagasi ja viimane, mida ma seal nägin, olin ma ise ühe pika laheda oosi peal.

Kõverjärve oosil, 1995.

K: Kas Lahemaa lahkus Marekust ?

V: Jaa, lahkus küll.

Lahkus, aga mitte lõplikult, vaid ikka ainult mõneks ajaks.

Nr. 999. Üksikud.

Haigrusõber, kes maast-madalast Vandu külas haigrukoloonia külas käis, veendus ikka ja jälle ise, et nad alati suurte kolooniatena pesitsevad. Kui haigrusõber suuremaks kasvas ja laia ilma kõndima läks, siis veendus ta vahetevahel, et see fakt mitte alati tõsi ei ole ja nad ka eraldi üksikult elavad. Seda juhtub küll harva, kuid juhtub ikkagi ja üllatused üksikute haigrupesade näol ei lõppe mitte kunagi otsa. Nii veendusin ma siin ja seal Eestimaal ning ikka ja jälle on neid erakuid haigrupaare, kes üksikuna pesa ehitavad. Haigrutõde , mis ehk üllatusena tundub, on tõde siiski ja erandid, mis reeglit kinnitavad, on nad samuti. Ühe ja elu esimese haigrukoloonia saladused said mulle kiiresti selgeks ja tuttavaks. Uute haigrusaladuste otsinguil jõudsin ka selleni välja, et muidu seltsinguline lind vahel erakuna käitub ja üksikuna pesa endale ehitab. Ja haigrusaladused, mis mind kunagi saatma hakkasid, ei jäta mind maha ka siis kui arvan end juba suur ja tark olevat. Ning kõikidele haigruküsimustele vastust anda oskan. Ka neile, küsimustele, mis küsivad kõike ühe suure linnu saladuste kohta, kuigi täpset vastust oskab ehk öelda vaid suur lind ise, et miks ta teistest vahetevahel lahku lööb ja üksikuna pesa rajab.

1983…

K: Kas Hallhaigur on alati pesitsemas kolooniatena ?

V: Jaa, enamasti küll.

Väga harva kui üksikult Ta seda teeb.

Nr. 1000. Linnakobras.

Väikse linna suur kevad oli minu hoomata. Läksin sugulastele külla ja väiksele linnale samuti. Kolaja, kes kevadest endale eluvaheaega otsis ehk leidiski selle üles ja otsimise rõõm sai sedasi hoogu juurde. Linna poolitav paisjärv sai minu lemmikuks ja ei petnud minu lootusi. Sest seal ujus elu esimene kobras kui selline ja kohe keset linna. Kopralugu sai kümnekonna minuti pikkune, kuni ta silmapiirilt kadus ehk siis oma kevade manu. Pikalt istus kevadine rõõmus otsija veel kaldapealsel ja pikalt istus rõõm minu südames. Kagu-Eesti koprajutud olidki ühed need, mis mind neid sealt taga otsima tõid. Ja esimese kopra rõõm oligi suurem kui vaid ühe kolamise lugu. Mees, kes koprarõõmu tunda sai, küsis veel endaltki küsimusi. Et miks ta just siin kevadet otsib ja miks ta pole loengus istumas või põhjarannikul uitamas. Ja kobras, kes meest rõõmustas, oligi selle linna ja selle kevade lugu missugune. Selline sinitaeva karva, kus vaid kaks tegelast – mina ja kobras. Lõpuks kui edasi liikvele läksin, korjasin sugulastele sinililli ja need pandi vaasi. Ja minu kopraloo peale vaid naerdi, sest siinmail nad igapäevased tegelased ongi. Ja vaid kevadine rõõm viis solvumise põuest ja üks suur veeloom tegi sedasama.

Põlva, jürikuu, 1992.

K: Kas Koprad elavad Põlva linnas ?

V: Jaa, elavad küll.

Jaa, ja saavad vägagi hästi seal paisjärvel hakkama.

Nr. 1001. Telginali.

Mees, kes Võsu kuurordis mind ootas ikka ja alati, ei püsinud seal paigal, vaid tõmbas ikka ja jälle ringi. Oma perekonnanime - Sirkel, kohaselt oli ta paigalpüsimatu hing ja ootas teist endasarnast ehk mind endale külla. Meil oli vähemalt mitu sarnast hobi, millest üks oli põhjarannikul midagi otsida ja leida. Suvine külaline pandi seekord tema Metsa tänava kodu õuemurule telki ööbima, sest maja täis oli ja nii öö saabuski meie juurde. Päiksetõusu näoga hommik ajas mind varakult ülesse, sest midagi oli teisiti kui õhtul magama minnes. Salapärane öö oligi mööda saanud ja mina koos madratsi ja magamiskotiga telgiava ees murul magamas ja ärkamas. Kes mind öösel salamisi telgist välja uneajal vedasid, seda polnud raske aimata. Varajased Metsa tänava kõndijad peatusid ja naersid omavahel. Kuni see mindki äratas, seda õuemurul muidugi. Öö, mis mööda oli saanud, oli suviselt lühike ja ometi juhtus see, mida võisin vaid unes näha. Ja Sirkel ja tema kaks poissi, Sass ja Hannes olid süüdimatute nägudega ja hiljem selgus, et minu jaoks juba varem telginalja ootele pannud. Sest uus lugu pidi sündima ka seekord ning sündiski. Lühike kuurordi öö möödus õuemurul. Sealsamas, kus alati mõni lugu sündis ja ilma loota ei saanud seegi kord.

Võsu, 1993.

K. Kas telginali on tõene ?

V: Jaa, on küll.

Ja naeris terve Võsu tagantjärele.

Nr. 1002. Sügise sipelgad.

Keset just seda sügist üllatusin ma mitu korda. Ja mees, kes üllatusi täis oli, olin ma ka ja nii leidsin ennast endalegi ootamatult pikal männimetsateel. Tee, mis mind ühe armuloo ja tüdruku juurest ära tõi ja metsane maastik oli sügiseselt sõbralik nagu alati. Jänijõe kaldal asuvas mulle tundmatus suvilahoovis sättisin end sisse mõneks ööks ja päevaks ning ma ei olnudki üksinda. Oktoobripäike, mis sügist püüdis peletada, tegi päeval oma tööd ja tõi sipelgad sipelgapesa peale välja liikvele. Ja õhtu eeli nad kadusid ning jahedus tegi uut sügist missugust. Et nii hilja veel sipelgad liikvel on, see oligi minu kolme päeva suurim üllatus. Ja uut üllatust täis mehehing tuli tagasi rongijaama perroonile ning tal oli uus lugu kirjakaustas. Selline uus ja sügisesi sipelgaid täis ning ei sõnu ega ridu tüdrukust või naisest enam mitte ühtegi. Sügisene saatus on ka midagi otsida ja üles leida. Selle suure lahkunud armuloo asemele, mis kevade hinge tõi ja mida suvepäike soojendas. Viinakuised sipelgad sagisid pesakuhilal mitu tundi. Ja mina olin nende hea sõber ja loo kirjapanija. Et sügisesed leidmised lohutavad alati kui jahedus hinge kipub pugema. Ja sipelgapesa sügisene saladus oligi esimene lugu peale seda kui kevad end enam ei kuuluta ja kui tüdruk enam ei räägi minuga. Ja sügisene sagiv sipelgapesa jõekaldal jäigi sinna seda tegema.

Jänijõe ääres, 2000.

K: Millal lõpetavad Sipelgad on tegevuse väljas ? 1. Sügiskuu alguses. 2. Sügiskuu keskel. 3. Sügiskuu lõpus.

V: Sügiskuu keskel lõpetavad aktiivse tegevuse.

Jaa, siis poevad maailma eest peitu.

Nr. 1003. Palju valesid vastuseid.

Lastegruppidega suurel lahedal maal saime alati merega sõbraks. Merd ja mereäärset maad – põhjarannikut tuldi vaatama lähemalt ja kaugemalt ning nagu selgus aastate jooksul, siis meri oli mitut värvi. Sageli hall või hoopis sinine. Laste käest mere värvi kohta küsides, et millest oleneb mere värv, jäädi sageli vastuseid võlgu või vastati lihtsalt valesti. Kui giid õige vastuse poetas merega kohtudes, et meri on taeva karva, kas sinine või hoopis hall, siis jäädi alati rahule nii minuga kui ka merega. Ja mere pale, mis tõesti taevavärvist oleneb, jäi nii ka kõigile paremini meelde. Et meri taeva värvi on, seda õpetas mulle kodune põhjarannik. Ja usinad lapsed, kes giidi järel seal kõndisid, saidki jälle targemaks nii nagu see peabki olema, seda kas sinise või halli mere ääres.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Millest oleneb Mere värvus ?

V: Oleneb tema kohal olevast taeva värvist.

Jaa, see ongi täpselt niimoodi.

Nr. 1004. Mitu tuhat kilomeetrit.

Rõõm, mille ma ühel maal iseendast ülesse leidsin, ei olnudki vaid minu enda oma. Lahe maa, mis mulle algusest peale lahe tundus, andis mulle hoogu juurde ja nii ma seal kord ümber sündisingi. Viie aasta pikkune teekond sai seal kolme tuhande kilomeetri pikkune. Seesamune, mis mul jalgsi läbi käidud sai ja seda suure seljakotiga. Laht-lahe kaupa ja kilomeeter-kilomeetri haaval kogusin lahedat maad ja ma ei teinud seda niisama kohe kindlasti mitte. Sest lahe oli olla ja just jalgsi käisin viie aastaga terve selle maa otsast-otsani kõik läbi. Lugude jahimehena kõndisin ühe loo juurest teise juurde ja kogusin neid ning sellest sai üks suur lahe varanduse hunnik, kokku ligikaudu kuussada tükki

ja tervet. Ja kui sammumeetriga kõik minu sealsed sammud kokku lugeda, siis saaks neid üks vägagi suur hulk. Matkaja rõõm on maastikku lugeda. Minu viie aastane rõõm oli jalgsi lahedat lugu koguda ja seda ma lahedasti tegingi ning kokku saingi suure lugude hulga missuguse. Sellise, milles oli lahedat kogumise rõõmu ning paljut muudki veel.

Lahemaa, 1990-1995.

K: Kui palju kilomeetreid kõndis maha Marek viie aasta jooksul lahedal maal ? 1. 2000 2. 3000 3. 4000.

V: 3000 kilomeetrit.

Jaa, just nii palju lahedaid kilomeetreid sai viie aastaga maha käidud küll.

Nr. 1005. Pesaotsija.

Nii mõnigi unistus, mis minust suurem oli, pani mind otsima ja kasvama. Märtsilind hiireviu pesa oli üks nendest, mida leida soovisin ja mis minu silmad avas. Raamat, mis temast ja tema pesast rääkis, pani mind lugema ja unistama samuti ning nii sai minust elu kümnendas kevades otsija ja unistaja missugune. Esimesest otsimise kevadest sai suvi ja pesa jäigi siis veel leidmata. Nii tahtsin järgmisest aastast lisa võtta ja olin jällegi pesaotsija missugune. Selline unistav ja otsiv ühes isikus. Kui teisest otsimise kevadest taas suvi sai, oli suure linnu pesa ikka veel leidmata ja unistus oli see, mis mind siiski maha ei jätnud. Sest unistada oskasin ma siis juba sama hästi kui otsida ja tegingi seda mõlemat korraga. Märtsilinnu pesa jäi ka teisel otsimise kevadel üles leidmata ja seda suuremaks sai unistus temast ja seda suuremaks sai unistaja. Ja siis tollal ei teadnud ma veel, et minust kunagi suur pesaleidja sünnib. See, kes kümnete kaupa neid üles oskab leida ja kes unistaja suuruseks otsijaks kord sünnib. Miks märtsilinnust minu lemmik sai, sellest ei räägi unistaja ega otsija mitte kumbki. Et kaks aastat ma ainult otsisin ja unistasin tema pesast, sellest räägin ma siinkohal küll ja tõden ikka ja jälle, et just nii üks otsija ja unistaja siia ilma sündiski.

Neeruti, 1981-1982.

K: Mis oli Mareku esimene suurim unistus ?

V: Leida Märtsilind Hiireviu pesa.

Jaa, see oligi kõige suurem soov.

Nr. 1006. Alt või ülevalt kaudu.

Huvitavat kooliteed käisin ma kokku üksteist pikka aastat. Teed, mis kahelt poolt jõge kulgesid, kandsid kahte huvitavat nime – alt kaudu ja ülevalt kaudu. Teed, mis kooliteekonnast mitte vähem huvitavad ei olnud, kulgesid kahte moodi. Üks neist asfaltteena ja ülevalt poolt ja teine läbi mitme küla maastiku ja alt poolt. Koolitundide lõppedes seisin ma alati valiku ees, et kas minna koju alt või ülevalt kaudu. Ja enamasti kulgesin üks kord alt kaudu ja teine kord ülevalt kaudu, ehk siis üle ühe korra. Kaks teed, mis mind koolitükkide juurest ära tõid, viisid mind huvitavavatele kodumaastikele uitama ja sealseid tarkuseid taga otsima. Need tarkused tundusid huvitavamad kui koolitundide omad ja kahte teed mööda ma nende juurde ka jõudsingi kohale. Ülevalt kaudu oli teekond pikem, aga oli lootust auto peale saada. Alt kaudu oli teekond lühem ja huvitavam. Ja nii saigi kahte teed mööda ühtede tarkuste juurest teiste juurde ära tuldud. Peale koolipäeva viimast koolikella, olingi alati valiku ees, kas lähen koju alt või ülevalt kaudu. Ja enamasti läksin koju üle ühe korra ehk kordamööda. Nii sai ka koolitee ise pikem ja huvitavam kui teistel koolikaaslastel ning seda tänu

kahele teele, millest üks kruusane ja teine asfaldist. Ja koju jõudes tänasin alati iseennast, et jälle õiget teed mööda ära alevist küla manu tulin.

Kadrina-Neeruti, 1979-1990.

K: Kus asuvad kaks teed, mida mööda Marek kooli käis ?

V: Kadrina ja Neeruti vahel.

Jaa, ja üks oli ülevalpool ja teine allpool.

Nr. 1007. Väike sõbranna.

Minu väikene sõbranna – Ludmilla Hirmu ehk Hirmu Lüüli tuli tarekese uksele ja andis piima või kanamune mulle kaasa. Ilma sõbrannadeta Vana-Võrumaa tervitas mind isemoodi ja seda vana naise näol. Rohkem keegi mind seal nagu ei oodanudki ja ei tervitanud samuti mitte. Kolme aasta pikkune sai sealne majatants ning kolkaküla mehed ja naised vaatasid mind pisut omamoodi pilguga ja nii selguski, et ma ju tegelikult üksinda siin elan ja olen. Lüüli, kes mind ainsana seal tervitas ja uksele vastu tuli, oli pikast elust kogenud ja kõike näinud. Ja minusugust uut meest nägi ta oma elus esimest korda ja ei jätnud seda ka välja ütlemata. Sellist meest, kes ei olnudki kolhoosnik ja kes külarahva käest vanu rahvapärimusi küsimas käis. Sellest kõigest piisas, et ma Lüülile meeldima hakkasin ja ka seda ei jätnud ta välja ütlemata ning näitamata. Mõne sõnaga tervitas ta mind ikka ja jälle ning nii leidsin peale majast sõbra endale veel eidekesest sõbrannagi lisaks. Seda seal maal, kus mehed nutsid kadunud kolhoosi taga ja naised ei teinud ka muud targemat. Ja kus mina olin ainuke, kes sealt sõpru ja sõbrannasid taga otsis. Et ma neid eest sealt ei leidnud, siis jäingi eidega kahekesi ja lõpuks sai seegi tants otsa ehk ümber.

Kauksi, 1995-1998.

K: Mitu sõpra ja sõbrannat oli Marekul Kauksi külas ?

V: Üksainus sõbranna, Hirmu Lüüli.

Ja rohkem mitte kedagi ei olnudki, kellega sõbrustada.

Nr. 1008. Lahemaa jooksja ja rattasõitja.

Parksi küla oma mees – Vello Antons, võttis mind kohe omaks. Kohe kui ma ennast tema saunas sisse mõneks ajaks jälle seadsin, tuli ta mind vaatama ja mitte niisama. Kutse vabade päevade jooksuringideks oli tal kaasas ja nii läksin ühel talvisel laupäeval temaga kaasa. Peale kilomeetrist jooksu katkes minu jooksjahing ja samm ning mees kadus minust eespool külavahetee käänaku taha. Kaks tundi hiljem oli mees oma jooksuringilt kodus tagasi ja küsis esimesena minu järele. Siis ta lohutas mind ja arvas, et olin isegi tubli, et üldse välja temaga läksin, jooksusamme seadma. Jooksja ja rattasõitjana tuntud vanamees võttis soojadel aastaaegadel jalgratta välja ja käis sellega Rakverre piiritusetehasesse tööle, kokku peaaegu 40 kilomeetrit. Ja mind nähes aiaväravas, kutsus jälle endaga ühes. Ehkki ma temaga ühes ei läinud, jäi alles lookene väsimatust vanamehest, seda Lahemaa pikkadel teedel. Mulle olid need teed ratta ja jalgsikõndimise rõõmuks. Ja kui siit-sealt jooksvast või väntavast vanamehest midagi jälle kuulsin, siis tõdesin taas, et Lahemaa on küllalt suur ja lai ning, et seal vähemalt üks hingesugulane ka ringi jookseb või väntab. Just seesugune, kes teid mõõdab ja kes mitte niisama lahe ei ole, vaid ikka asja pärast.

Lahemaa, 1991-1995.

K: Kas Lahemaa jooksja ja rattasõitja oli ka tegelikult olemas ?

V: Jaa, oli küll.

Selline mees oli olemas ja jooksis ja sõitis rattaga küll.

Nr. 1009. Sõbra ostmine.

Imelikul, 1990/1991 aasta talvel kui suured muutused algamas olid, igatsesin uue suure sõbra järele. Tudengite seltskonnast seda leidmata, olin kui ilma oma sõbrata ja saatus tuli ise mulle appi. Suures ühiselamus läks lahti jutt, et kaks uhiuut „Jermak“ tüüpi raamiga seljakotti on müügis. Haarasin ideest kinni ja 120 rubla eest sai üks märtsisinist värvi minu omaks. Tubli ja edasipüüdlik olin ma ka ja uus sõber oli see, kes mind veel tublimaks aitas teha. Pakkisin ta aina omi asju täis ja läksin temaga märtsisinise põhjaranniku äärde kolama või mujale. Vahel harva mahtus kõige peale mõni õpinguraamat või konspekt ja ju siis oli sedagi kõigele lisaks vaja. Peaaegu viis aastat sai märtsisinise sõpruse pikkuseks ja nagu selgus, rohkem suuri sõpru mul tudengite seast välja ei ilmunudki kui minu suur ja märtsitaeva karva. Sõbra võtsin ma igale poole kaasa ja mind teati sama hästi just minu sõbra kaudu. Nooruse parim sõber sai lõpuks vanaks ja alles jäid vaid sõpruse lugu, kus sadu muid lugusid peidus. Selliseid, kus sõber seljas mul kaasas igal pool käis ja kelle sisse peitsin ka oma lugude kaustad, kus temagi lugu sees oli. Selline pealtnäha vaikne ja sõnatu, kuid tegelikult suurt sõprust ja sõpruse lugu täis.

1990-1995.

K: Kes oli Mareku suur sinine sõber ?

V: Seljakott „Jermak“.

Ja rohkem Marekul sõpru ei olnudki viie aasta peale tagasi mõeldes.

Nr. 1010. Päikese lubadus.

Eesti peaaegu kõige kõrgema kivi – Jaani-Tooma suurkivi juures peatub nii aeg kui ka palju turiste küll lähemalt ja kaugemalt. Üks bussitäis pealinna koolilapsi oli mul seekord kivi juurde viia ja seal tegime pallimängupeatuse missuguse. Lahe päike, mis meid lahedal maal igal pool seni saatnud oli, kadus ühtäkki pilve taha ja lastelt tuli kohe küsimus, et millal jälle päikest näha saab ? Vastasin, et viie minuti pärast ja minu vastus osutuski õigeks, päike tuli meid jälle ülalt vaatama täpselt viie minuti pärast, nii nagu olin päikse eest ka lubanud. Giidist vaimustatud seltskonna jaoks oli nüüd päeva lõpuni kaks päikest, kellest üks olin mina ju. Harjunud alati üks päike olema, olin seda seegi kord ja tänu teisele päiksele selleks saingi taas. Laheda päeva lõpuni, küsiti minult, et kustkohast ma teadsin nii täpselt, et teine päike end just viie minuti pärast uuesti näitab ? Ja see oli esimene ja viimane kord laheda giidi ametis, kus vastuse päris võlgu jäin. Ometi meeldisin ka sellisena, vaikivana ja õlgu kehitavana kõikidele lahedatele ekskursantidele ka seekord.

Kasispea, 1997.

K: Kas päikese lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, tõene.

Tõesti, päikene tuli viie minuti pärast välja.

Nr. 1011. Julged hundid.

Sügisene üllatus olin alustuseks mina ise. See, kes metsade rüppes kaheks ööks ja päevaks võhivõõra suvilaõue enda omaks tunnistas ja seal üksinda hakkama sai. Teisel pool Jänijõge oli veel üks maja ja seal haukus valge koerake ja tatsas memmeke õue peal. Sild, mis üle jõe viis, oli vana moega ja sinna

üllatus peidetud saigi. Silla juures liival olid kolme hundi jäljed ja nad olid üle silla läinud. Julgete päralt on maailm ja see tõde sobis seal kolkas nii minu kui ka huntide kohta. Hundijäljed liival kõnelesid sügiseses keeles. Et nad sügiseti laialt ringi hulguvad ja nagu midagi taga otsivad. Ja sügiseses keeles panin huntide jäljeloo kirja ning tõdesin ise ka, et nad ühed väga julged loomad on. Sellised, kes maja ega suvilat ei pelga ja ikka omi teid seal läheduses liiguvad. Sügisene vihm on hundijäljed liivalt ammu kustutanud. Väike jälgede lugu jäi neist alles ja kinnitas seda, et ma üks väga julge inimene olen, kes üksindust ei pelga ja sügisestki lugu pidada oskab. Sellisest sügisest, kus pealtnäha on kõik põnev juba möödas ja lood on räägitud ja vaid üks lugude jahimees leiab loo sillapealsest liivast. Memmele ma hundijälgedest ei rääkinud mitte sõnagi. Ometi ta mainis oma jutus ka hunte, kes pidid siinmail ringi liikuma ja lugude jahimees oli seekordse lugude saagiga vägagi rahul.

Kõrvemaa, 2000.

K: Kas Kõrvemaa Hundid on julged ?

V: Jaa, on küll.

On julged ja nii siin loos kui Kõrvemaalgi.

Nr. 1012. Puuseene all.

Tähelepanelikud silmad kasvasid mul peas ja neid läks ikka ja jälle vaja nii elus kui ka looduses. Esimest korda läks neid vaja koduümbruse maastikel ja nii leidsingi esimesed rähnikodud, mis puusse taotud just mõne puuseene all. Rähn, tark lind, on see, kes seda nimme teeb ja pole ju raske ära arvata, et miks siis. Looduseuurija terav pilk saadab mind senimaani ja ikka ning jälle kui rähniava mõnes puus näen ja see puuseene alla rajatud on, siis kiidan enda tähelepanelikku silmapaari. Seda, mis siiski mitte ise mulle pähe kasvanud on ja just puuseente alla rajatud rähnikodud aitasid mul kunagi looduseuurijaks saada. Neid otsisin ma taga ja kui leidsin jälle, siis kiitsin ennast ja oma otsivat pilku. Enesekiitusest sündiski üks otsiv mina, kes kõike enda ümber tähele paneb. Ja ennast tasub ikka kiita, seda just siis kui sa midagi head korda oled saatnud. Nagu näiteks oled avastanud sadakond leitud rähnikodu puuseente all, seda siin ja seal meie metsades. Ja metsast välja tulles ei imesta ma mitte kunagi kui ennast kiitmas leian tagasiteel.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas Rähnid teevad sageli oma kodu puuseene alla ?

V: Jaa, teevad sageli.

Ju siis seal on vähem vihmavett vaja karta ja turvalisem sedasi.

Nr. 1013. Armumise paik.

Mere ja järve vahel oli metsaviirg ja üks armumise paik. Seal, kus inimene teiseks muutub, sest ta ühe rannikujärve ja mere vahel ennast ülesse leiab. Käsmu poolsaare südames, Käsmu järve ja Eru lahe vahel mändide vahel leidsin kord ühe ööbimispaiga. Hommikuks olin armunud meremühinasse ja kajakakisasse ning järvevaikusesse ja vana rannamets lasigi endasse armuda. Paiga nimeks on saanud ajapikku Järvekael ning ikka ja jälle leian end seal armastust taga otsimas. Seda, mida igalt poolt ei leia isegi suurelt lahedalt maalt mitte. Armunud lahe mees jõuab sinna ikka ja jälle tagasi ning tal on alati südames tunne, et ta on maa ja mere vahel. Seal, kus laheda maa vaikus merehäälteks üle läheb ja kus armunust armastaja saab. See, kes armub ja siis armastab ühekorraga ühte ja sama maad ning teeb seda kõige rohkem just seal – Järvekaelas. Järvekaelast lugu otsides punastan ma nagu tõusev päike ja kui muud ei oska ma kirja panna, siis panen kirja selle, et on üks salajane

armumise paigake, kus lahedast armunust üks lahe armastaja saab. Selleks tuleb minna mere ja järve vahele rannametsa ja seal peatuda ning alles siis minna elu juurde tagasi.

Järvekaelas, 1990-2003.

K: Kuidas nimetatakse Käsmu järve ja mere vahelist maatükki ?

V: Järvekaelaks.

Jaa, see juba ammu talle pandud nimi.

Nr. 1014. Viimane jänes.

Madjarid ja Madjarite maa oli üllatusi täis. Kui kõik üllatused ritta ja ridadesse panna, siis saaks neid terve üllatuste raamatu jagu, üks põnevam kui teine. Jäneste maa on Madjaritemaa ka kohe kindlasti ja püüdsin neid kokku terve matka jooksul lugeda ja ikka läks arvestus sassi. Matka lõpusirgel, eelviimasel päeval ärgates ajas mind viimane Madjaritemaa jänes ülesse. Viimaseks nähtud pikk-kõrvaks ta seal jäigi ja jooksis minema, ise ka vist teadmata, et kes ta jooksu ajas. Lummav matkarõõm ning sajad jänesed leidsid lõpuks kirjakaustas oma koha ning viimane neist oli see, kes punkti pikale jänesteloole pani. Jäneseid kaunil maal jagus põlluservadesse ja madalatesse mägedesse ning nad olid julgemad kui kodumaised. Viimase ärajooksnud jänese järel tõdesin, et väike loom on suur üllatuste meister. Selline, kes ootab nagu meest kaugelt ja alles viimasel hetkel siis jooksu pistab. Jäneselugemise mängu mängisin ma kuu aega ja isu ei saanudki otsa. Ja jäneselugeja viimane jänes võis arvult olla ehk tuhandes sealne. Igatahes leitud jäneserõõm ei jätnud mind enam maha ja nende auks sündis ka lugu. Selline valge sabatuti aluse ja suurte kõrvadega looma auks.

Ungari, 1996.

K: Kas Ungaris on palju Jäneseid ?

V: Jaa, vägagi palju.

Neid jagub seal igale poole.

Nr. 1015. Ei huika.

Suur Tallinn-Peterburi maantee sai üheks kevadiseks rõõmuks. Elukevad, mis mul paljuski põhjaranniku lahedatel teedel möödus, nägi mind sageli seal tulemas ja minemas. Ja Eesti suurim maantee sai seal minu lemmikuks. Tema hääl, mis kaugele eemale kostis, kutsus ja meelitas mind enda poole ja ma läksingi ikka ja jälle tema juurde tagasi. Varakevadisel kakkude huikamise aegadel olin taas ja taas kohal ning imestasin juba mitmendat aastat ja kevadet, et ma tee läheduses ühtegi öökulli kunagi huikamas ei ole kuulnud. Kui viis kevadet olin lahedat maad väisanud, siis küsisin juba iseendalt, et miks ma suure maantee lähedal ikka kakuhäälteta olen jäänud. Küsimust kandsin endaga kaasas, kuni röövlinnumees Asko Lõhmus saladuse paljastas. Nimelt ei tee üks täie aruga juures olev öökull häält seal, kus teda keegi ei kuula ja ei kuule. Sest mida sa ikka hüüad vaid iseendale. Viis aastakäiku tegid mind lahedaks ja targemaks. Ühe öökullitarkuse pani mulle pähe tark röövlinnumees ja ta oli ka üks vähestest, keda ma eluteekonnal endast targemaks olen pidanud tunnistama.

Lahemaa, 1001-1995.

K: Miks Kakud ei hüüa maantee läheduses ?

V: Sest keegi ei kuule ega kuula teda niikuinii.

Täpselt nii see ongi ja lugu ise tõestab, et Kakud vägagi targad linnud on.

Nr. 1016. Ühised sünniaastad.

Õigel ajal ja õiges kohas sündida, oli minu hea saatus. Saatuse laps pidas ikka oma sünniaastast ja sünnipaigast lugu ja ei teinud seda mitte niisama. Paik, kus vana Neeruti mõisahoone oli küla hing ja süda, oli kui loodud elu alguseks. Sinna ma jätsingi oma elu esimeste aastate askeldused ja kui juba suuremaks saanud olin, siis selgus, et ka sünniaastat jagan veel kahega. Tamsalu-Neeruti võistkondlik suusamaraton toimus esimest korda 1971 aastal. Ja Lahemaa rahvuspark sündis ka siia ilma samal tähendusrikkal aastal. Maraton, mis enda juurde mind kutsus ja rahvuspark, mis sama tegi, olidki minu nooruse sõbrad ja kaaslased. Nendega koos kasvasin ma väiksest suureks ja kuigi maratoni hea tava hiljem katkes, siis just ühine sünniaasta tuletas end ikka ja jälle mulle teda meelde. Koos ühel aastal alustada, see oligi saatus ise, mis meid hiljemgi kokku viis. Ja suusalugu ning laheda maa lugu olidki need kaks, mis mind küla pealt ära kutsusid, endaga kaasa. Sest kui kaua sa ikka väikene oled ja vaid iseendaga sõbrustad. Nüüd, suurena tagasi vaadates, siis pean oma kahest suurest sõbrast lugu ja paljuski ka seetõttu, et me ühel aastal sünnipäeva kunagi pidasime.

Neeruti.

K: Millega on Marekul ühised sünniaastad ?

V: Lahemaa rahvuspark ja Tamsalu-Neeruti suusamaraton.

Ja mõlemad said oma alguse just siis ja sel aastal.

Nr. 1017. Igavuse asemel.

Igavus, mis mulle külla tuli, kimbutas mind õhtutundidel. Siis kui olin päevast vaba ja kui kedagi polnud mul kaaslaseks. Veekaskaad, mis mõisatiigist vett välja juhatas, tähistas väikese oja algust ja sinna lugu peidetud saigi. Vesipapp oli see, kes seal mul igavust peletas ja enda juurde ära kutsus. Tema hüüd, mis koos temaga allavoolu liikus, kajas orus vastu ja tegi mind kohe ära juba esimesest kohtumisest alates. Läksin vabadel hetkedel ikka ja jälle tema juurde ja ei saanud väikese linnu käest petta. Ta oli jälle seal ja peitusemäng võis alata. Minu igavusel oligi vahel mitu nime. Ja kui igavus mulle jälle külla tuli, siis olingi pargis vesipapiga mängimas. Linnuke lendas häälekalt allavoolu ja võttis nagu minu igavusegi endaga kaasa. Nii sai väiksest veelinnust minu sõber ja keegi ei saanud kohe teada minu suurest saladusest. Kahekesi olime ühiselt orus ja kahekesi mängisime kohtumiste mängu. Mõisakülastajad nägid mind vahel kadumas pargipuude vahele ja siis jälle sealt tulemas. Ja saladuslik nägu peas, olin ju mina see. Giid, kellel kunagi saladusi olla ei tohi, hakkas lõpuks oma vesipapist ka rääkima. Ja kõik kuulasid ja kuulasid ning mitte keegi ei saanud mitte kunagi petta.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas Vesipapp elab Eestimaal ?

V: Jaa, elab küll.

On küll haruldane, aga elab siiski.

Nr. 1018. Õueviu.

Pärjal, vana maja hoovi peal, tuli üksindus külla. Sõin võõraid kartuleid ja öö tõi sügisese pimeduse õue peale, justkui minu asemele sinna. Hommikul ust paotades, läks õuepealsest suurest kuusest lendu minu taevane lemmik – hiireviu. Üksindus, mille ta peletas, ei tulnudki enam minu juurde tagasi ja nii terveks pikaks päevaks. Viu, kes ehk lootis õuehiirt tabada, lendas minema ja ta oli selle

sügise viimane nähtud viu üldse. Ta jättis mind üksinda ja ei tulnud ka hiljem enam tagasi. Sest sügisest oli sündimas hilissügis ja vaid mina elasin veel möödasaanud soojas aastaajas. Väike õueviu lugu oli õpetlik siiski. Et sügisest tuleb ka lugu pidada ja seda ka siis kui tema aeg ümber saama hakkab. Kevadine märtsilind tõi vaikusehetke õue peale ja seal ma seisatusin, kuni ta silmapiirilt puulatvade vahele kadus. Õhtul kui pimeduse eest tuppa põgenesin, tõdesin, et päevalugu sai lühike ja äralennanud viu moodi. Selline üürike nagu sügis ise on inimhinges, kes juba uut kevadet ootab ja soovib. Viu, kes mulle kord kevadet kuulutas ja mind ära tegi, tõttas ehk juba rändeteele. Ja sügisene hetk õues ja põues oligi seekord viimane kui säärane. Enne kui karge aeg sind jälle inimeste sekka tagasi viib.

Läsna, 1994.

K: Miks passib Viu vahel õues ?

V: Seal liigub ehk mõni Hiir ringi.

Jaa, on lootust saaki saada kui inimesi ei ole kohal parajasti.

Nr. 1019. Tiivad vilistavad.

Põhjarannikule lähedastest metsadest sai minu teine kodu. Seal, kus katuseks oli sinine taevas ja sulelistest sõbrad seal. Üks neist oli see, kes ei pakkunud vaid silmarõõmu. Tema vilistavad tiivad andsid mõista, et meri on lähedal ja sõtkas ise oli see veelind, kes mulle sellest kõigest jutustas. Kaaslane kevadistes metsades otsib kevadeti pesitsuspaika. Nii tuleb ta tiibade vilinal järvede ja jõgede kohale lendama ja ei olegi vaid pelgalt merelind kui säärane. Pikad lahedad päevad, mis alati õhtutega lõppesid, jutustasid mulle ühest lahedast maast. Ja tiibu vilistavad sõtkad, kes väsimatult videvikuni pesapaiku otsivad, olid need sulelistest sõbrad, kes juba vaiksemaks jäävates metsades mind kuulatuma panid. Et õhtu ei ole mitte alati vaikuse saadik, eriti seal, kui seal lendab ainuke veelind, kel tiivad lennus vilistavad. Sest lahedad laulud vajavad ka õhtu-eeli laulmist ja et ma seda üksi ei tee, siis tulidki appi mulle sõtkapaarid ja salgad ning kinnitasid, et õhtud ei ole vaikuse ajad. Siis kui metsad juba vaikivad ja üksik otsija ja kuulaja ootab nagu midagi ja kedagi.

Lahemaa, 1991-1995.

K: Mis veelinnul ainsana tiivad vilistavad lennus ?

V: Sõtkas.

Jaa, kõik teised veelinnud lendavad vaiksemalt ja Sõtka tiivad siis alati vilistavad lennus.

Nr. 1020. Silmarõõmud.

Kaunis kevad, mis mind alati just põhjarannikule käima kutsub, ei möödu seal üksinda. Kahejalgsed rõõmud ehk lahedad inimesed, on ühed need, kes mind köidavad ja mererannas ning jõgedes ja ojades lisanduvad neile sulelistest kaunitarid-jääkosklad. Pesapaiga otsinguil tulevad nad piki jõgesid ja ojasid ülessevoolu ning neid on ka rannikul igal pool. Suur silmarõõm, mis mind alati kevadetes köidab, viib mind otsima ja leidma just põhjarannikule. Sinna, kus kosklatele pesakaste puudesse pannakse ja kus nad oma kodu leiavad. Ilma suure rõõmuta kõnnin ma ehk mujal ja teistel aastaaegadel. Põhjaranniku rõõmud minu silmades on kaunitarid veelinnud – jääkosklad. Kevadistel otsingutel jõuan ma just nende juurde välja ja nad ei peta kunagi minu ootuseid. Alati on nad olemas lahtedes ja lahesoppides ja jõgedes ning ojades. Ja alati on nad just need kevade keskpaiga kuulutajad, kes suveks nagu silmapiirilt kuhugile kaovad. Et uuel lehekuul jälle naasta sinna maale, kus minagi kevadest silmad ja rõõmud enda jaoks leian.

Lahemaa 1991.2003.

K: Kas Jääkosklad kui merelinnud tulevad piki jõgesid ja ojasid merest ülessevoolu ?

V: Jaa, tulevad küll.

Ja asuvad ka pesitsema sageli jõgedel ja ojadel.

Nr. 1021. Hobujärvel käimine.

Metsavahist mees andis mulle varakult nuusutada rabalõhna. Tema kõrval ja seljataga jõudsin väikese Hobujärve keskele ja ma ei olnudki seal enam üksinda. Lühike rabaskäik oli terve suve suurimaid sündmusi ja väike raba oli suure sõbra moodi. Selline metsavahi sõnadega ja ka silmadega. Teekond väiksesse rappa ooside vahel jäi mulle jalgadesse ja silmadesse ning ei suur suvi ei teinud teda väiksemaks. Kaksteist ja pool aastat hiljem olin talvises üksinduses. Justkui iseenesest tuli väike raba mulle jalgadesse ja silmadesse ning leidsin ta valgest maastikust ülesse. Taaskord. Peatunud hetk peatus pea sama kauaks kui kunagi Toomaga. Ja kui rabast lahkusin, siis oli ta teist korda mul silmades ja jalgades. Seekord ilma metsavahist meheta ja vaid koos minuga. Tähtis ammune suvine rabahetk elas minus tosinkond aastat ja kui tema juurde tagasi jõudsin, siis nentisin, et ilma metsavahita ei oleks ma raba ja rabade sõber ning ei nuusutaks ka selle väikese raba üksinduse lõhna.

Neeruti, 1986 ja 1999.

K: Kus asub Hobujärve raba ?

V: Neeruti mägedes.

Jaa, seal ta ongi ja nime saanud kinnikasvanud järvest.

Nr. 1022. Sookurgede hommik ja päev.

Hommikune lind, Sookurg tegi ärkamise uueks. Sest ma ei olnud magamiskotis veel ärganud ja vaid päike ise oli minust hulga varajasem. Keset metsalagedat, seal, kus kevadel lainetas suur karstijärv, oli hoopis nelja sookure paik. Ja minu paik oli ta ka, mis siis, et järve ennast enam polnudki. Sookurehääl, mis mind virgutas, ei saanud otsa ja juhatas päeva varakult sisse. Tahtmata neid segada, jäin edasi magamiskotti ja vaatasin kõige rohkem iseenda poole. Selle vabaduse lapse poole, kes isegi suvel sageli kõige vabam inimene on. Hommikust sündinud päev oligi mind ja nelja sookurge täis. Keset suurt suve oli mul kõige vabam päev ja veel koidikul ei osanud ma temaga midagi eriti peale hakata. Sookurehääled, mis alles peale lõunat lõpuks vaikisid, poolitasid minu selle vabaduse suve. Ja lõpuks ronisin ma põõsast välja ja rullisin magamiskoti kokku ja nentisin, et läbi elu ei pea kogu aeg tormama, seda ka siis kui sa vaba oled. Ja selle päeva vabaduse linnud- Sookured, lendasid lõpuks ära ja sain puu alt ja põõsa kõrvalt välja ronida. Pikk kontsert, mis pikki tunde kestis, oli läbi ja suvine vabadus saigi ka ümber.

Võhmetu-Lemküla, 2000.

K: Kas Karstijärved on kuivad suvel ?

V: Jaa, on kuivad.

Sest vesi maa sisse kaob kevadeti ja sügiseti.

Nr. 1023. Tihasesõbrad.

Habemega mees Avo eemal üleval mägedes Kuresöödil oli tihasesõber. Talvel toitis ta neid ja pani püüniskasti neid püüdma ja siis pani linnurõngad jalga kui mõne neist kätte sai. Suvel vaatas ta nende pesakastidesse ja kui seal tihaselapsed sees olid, siis said needki endale linnurõngad jalga. Habemeta mees, kes ma tollal olin, oli tihasesõber. Talvel toitsin neid ja panin püügikasti ülesse neid püüdma ja siis panin linnurõngad neile jalga kui mõne neist kätte sain. Suvel vaatasin nende pesakastidesse ja kui seal tihaselapsed sees olid, siis said needki linnurõngad jalga. Kaks sõpra said ka omavahel kokku, seda enamasti Kuresöödil ja tihasejutud meeldisid neile mõlemile. Kaks meest küsisid tihaste küsimusi ja andsid teineteisele tihaste vastuseid ja see oli ikka parem kui nad omaette ja vaid iseendaga oleksid sel teemal rääkinud. Nooruse saladuseks minu tihaselugu saigi ja jäigi. Sest muid saladusi kogunes hilisemas elus rohkem ja nendegagi oli palju tegemist. Ja habemik ehk ootab siiani mind endale külla, et tihasejutud otsa ei lõppeks. Vahel tundub mulle, et ta jääbki seda tegema, sest mina pole enam vaid tihaselaps, keda oodata. Aeg vahel muudab inimest ja tema saladusi. Siiski tahtsin nüüd välja öelda, et mitme peidetud mina hulgas üks tihaselugu minus oli ja sinna mahtus ära ka üks habemikust mees.

Neeruti, 1984-1985.

K: Kas Marekul oli Tihastega seoses suur sõber ?

V: Jaa, oli küll.

See oligi Neeruti mägede Kuresöödi valvur Avo Mumm.

Nr. 1024. Külgoksal.

Jalutuskäik läbi kevadete ei saanud ka uuel aastal otsa. Eelmise aasta Patermäe viupesa oli asustamata ja tühjalt ootas ta mind ja pesaomanikke enda juurde taas. Jalutuskäigud läbi uue kevade olidki mul uusi otsimisi täis ja kui kevad oli suveks ümber sündimas, siis saabuski selle kevade tund. Kopli servas suures tammes külgoksal oligi selle kevade uus viupesa. Vanalind, kes sealt lendu läks, tegi häält ja kutsus oma paarilise ka kohale ning jalutuskäigud olid leidnud endale väärilise tasu. Viupesa, mis eelmisel aastal kevadet kuulutas, oli nüüd leidnud endale uue kaaslase. Ja viupesa suure tamme külgoksal oli haruldane leid ning peitis endas haruldast lugu, kus ka minu kevadised jalutuskäigud sees. Patermäe viupesa oli esimene pesalugu säärane. Ta pani mind otsima ja seda ma uues kevades ka tegingi. Ning uus pesa sündiski pisikeseks looks, sest ma ei otsinud vaid pelgalt pesa ja kevadet, vaid ikka uut lugu taga. Selle kevade ainsaks leitud viupesaks ta jäigi ning õnneliku lõpuga loo panin ka lõpuks kirja, sest eelmise aasta kevad mind kirjutama õpetas ja uus kevad tegi ka sedasama.

Neeruti, 1985.

K: Kas Hiireviu teeb oma pesa ka külgoskale ?

V: Jaa, teeb küll.

Aga seda juhtub looduses vägagi harva.

Nr. 1025. Lõbus minek.

Õhtu-eelne suur ja lahe maa kutsusid mind enda poole teele. Tegin esimesed plaanid minna jala Viitnalt Palmsesse ja see oli esimene lahe käik üldse. Tee, mis sugugi lühike ei olnud, sai lühemaks kui ma arvasin, sest neli rahvariides naist sama teed endale võtmas olid. Nad liikusid minust pisut eespool ja kui nad üle õla vaatasid, sai ka minu käik sisse uue hoo. Need neli naist olid teel Viru Särule ja seda nad mulle ka kinnitasid. Kui seitsme kilomeetri pikkune tee lõpuks mõisaväravas otsa lõppes,

siis nentisime viiekesi, et oli lõbus ja huvitav üheskoos kõndida. Nelja naise loost ei kirjuta ma niisama. Ühe maa pikk teekond, mis algul isegi liiga pikk mulle siis tundus, oli leidnud hea ja laheda alguse. Ja nii kosutas see minu hinge ja esimene seljakotiga minek kinkis mulle kohe ka loo kaasa. Lahe algus uuel suurel maal kulus marjaks mulle ära. Sest seljakott seljas oli raske ja maa ise tundus liiga suur ja lai ja et ta lahe on, sellest ei olnud mulle veel keegi otsesõnu rääkinud. Seda tegid pooleteise tunni jooksul neli naist ja nii olin ise ka lahedam kui ma seda ilma nendeta oleksin olnud.

Viitna-Palmse, heinakuu, 1990.

K: Mis asi on Viru Säru ?

V: Rahvatantsu pidu Palmses.

Jaa, seda ta ongi ja suveti.

Nr. 1026. Ilus aeg.

Mõisavanaema paotas kodu-ust ja avas oma kuldse suu. Kuulajaid tal rohkem peale minu ei olnudki ja nii saingi targemaks. Kui vanaema noor oli, siis käis ta mõisa juurest suvetüdrukuks ülesse mägedesse, Külvarile. Seal teenis ta elu esimest palka ja tegi elu esimest tööd. Kui Külvari ilma inimesteta jäi, siis käis ta ikka veel sinna nagu iseenda mälestuste vari. Vanaema jutt tegi mind ära ja nii läksin minagi Külvarile uut varju otsima. Paik oli inimesteta kuni uus metsavaht sinna kohta uueks tegema tuli. Paik saigi uue näo ja nüüd oli mul koguni kaks jutulõnga, mida harutada. Üks metsavahi ja teine vanaema oma. Metsavaht, kes rohkem rääkis kui kuulas, avas paiga saladused uute sõnadega. Ja kui metsavaht kuulis minu vanaema ja suvetüdruku juttu, siis oli ta esimest korda uues paigas kuulaja rollis. Nii hakkas kauni aja lugu elama mitme inimese sees. Neist üks oli vanaema ja siis teine olin mina ja siis veel metsavahist mees ja tema naine. Vanaema nooruse lugu jäigi minu hoomata. Ja metsavahi lugu jäi minu hoomata. Ja kokku saigi ühe talupaiga lugu, mis aegade hämarust ja mitut noorust täis. Neid mõlemat, mida ju tollal mina taga otsimas olingi.

Neeruti, 1983.

K: Millal oli Eesti maaelus ilusaim aeg ?

V: Esimese vabariigi aegadel.

Ja seda aega kutsuti ka taluajaks.

Nr. 1027. Nurmkana vabastamise lugu.

Poisslaps, kes külast kõike teadis, oli minu enda näoga. Lisaks külale tundsin seal kõiki elanikke ja ikka ei saanud isu otsa, et veel rohkem teada ja teada saada. Minu üks taevane sõber, haugas, käis talveti küla pealt lisa otsimas, seda tuvide ja nurmkanade näol. Ja seda teadsin ma ju ka ja ikka ja jälle rääkisid linnumurded siin ja seal haukast sõbra sööma-aegadest. Talvisel laupäeval oli haugas taas küla peal liikumas. Ta tabas keset lagedat nurmkana ja otse minu silmade all. Läksin hauka poole ja ta jättis nurmkana ning lendas ilma saagita ära. Nurmkana toibus pikkamööda minu kätel ja lõpuks lasin ta taas vabadusse. Ilma saagita jäänud sõber haugas ja sõber nurmkana olid ka edaspidi minu sõbrad. Ja ka edaspidi kogusin külapealseid lugusid, kus ise siiski peategelane olin nii nagu selleski siinses loos. Talvisel päeval tuli mulle appi lugu looma haugas eemalt mägistest metsadest. Ja kuigi enamasti käisin mina seal lugude jahil, siis seekord läks kõik teisiti ja üks külalugu oligi sündinud. Tänu sellele külapoisile, kes enamasti oli mägede laps ja seekord siis ka külalookese üleskorjaja.

Neeruti, talv, 1985/1986.

K: Kas Marek päästis ikka Põldpüü Hauka küüsist ?

V: Jaa, Marek tegi seda.

Ja rohkem selliseid lugusid vaevalt, et maailmas juhtunud ongi.

Nr. 1028. Seljakoti puhkus.

Märtsitaeva karva suur raamiga seljakott oli minu sõber ja elukaaslane. Ta oli viis aastat mul seljas ja suur sõprus ei saanud sellega sugugi mitte otsa. Ja teda nähti igal pool ringi liikumas, küll põhjaranniku lahedatel teedel kui mujalgi. Kord Kõrvemaalt tulles, tegin Läsna küla veerel Nõmmoja metsavahikoha teeotsas peatuse. Kummardusin ja toetusin kätega põlvedele ja suur raskus kadus nagu õlgadelt. Metsavahist mees tuli aru pärima, et mida ma teen ja miks ma niimoodi seal kummardusin. Minu vastust kuuldes sõbrunes ta näost ja silmadest ning nii läksin peagi edasi. Elu seljakotiga oli pikk rännak läbi viie aastakäigu. Vahel vajasin oma sõbrast puhkust ja üks metsavaht oligi selle tunnistaja, et kuidas seljakoti-puhkus ka käib. Ja ainsaks tunnistajaks see noor mees jäigi. Tänutäheks lubasin ma minna tema juurde tagasi ja kuigi mees läks metsavahi ameti juurest ära pealinna tagasi, siis lubadus jäi ikka meile alles. Ja üks ajahetk samuti kui raskus sinu õlgadelt kaob ja sa lased õlgadel puhata. Just täpselt nii nagu mina seda tegin.

Läsna, 1992.

K: Kuidas käib seljakoti puhkus täpsemalt ?

V: Just nii, nagu loos kirjas.

Seda nippi siiski teavad vähesed seljakotimehed ja naised.

Nr. 1029. Sakk ja Vahuladze.

Kaks tarka meest, kes ka lähisugulased omavahel olid, said koolimaja peal aeg-ajalt kokku. Neist ühe targa mehe nimi oli Tõnis Sakk ehk Saki Tõnn ja teda tunti kodukandis kui elupõlist mälumängurit ja matemaatikaõpetajat. Teise targa mehe tiitlit kandsin koolimaja peal mina ja elu esimese välisreisi tõttu Gruusiasse, pani Tõnn mulle elu esimese hüüdnime – Vahuladze. Tarkus, mis vahel koolimelusse kaob ja jääb, ei jätnud maha kahte meest. Mälumängur Sakk küsis igal kohtumisel eelmise korra küsimuse vastust ja esitas uue asjakohase küsimuse, mis minu vastata jäi järgmiseks korraks. Nii leidsin kooliaja esimese sõbra kooliseinte vahelt ja tarkust leidsin ka juurde. Nii Sakis kui ka tema küsimustes kui iseendaski. Kooliaja teatud tarkused kadusid ajahamba puretuna möödanikku. Saki ja Vahuladze kahe-mehe mälumäng jäi ajahambal puremata ja rohkem ma sellist mängu elus ega koolis ka ei mänginud mitte kellegiga. Kahe Targa sugulase mäng kestis pea terve kooliaja ning kui Sakk ja Vahuladze hiljemgi kohtusid, läks kahe mehe mälumäng edasi. Ja Sakk, kelle elu oligi nagu mälumäng ise, tegi mindki ju lõppude-lõpuks targemaks.

Kadrina, 1979-1990.

K: Kuidas sai Marek endale esimese hüüdnime ?

V: Sugulase käest ja Gruusia reisilt.

Jaa, see oligi Mareku esimene hüüdnimi.

Nr. 1030. Vabad kujud.

Terased silmad leidsin juba elukevades ülesse. Nad olid minu enda omad ja laulikud kodu juures – kuldnokad said minu ühtedeks esimesteks silmarõõmudeks. Isemeisterdatud pesakastid, mis õue

peale puudesse said pandud, tõid sulekirjud laulikud õuepuudesse ja siiski jäid mõned pesakastid alati tühjalt seisma. Nii märkas minu terane silmapaar ja räägib senini minu jutustav suu. Vastuseid ma kõigile endale esitatud küsimustele tollal anda ei osanud ja teiste seas jäi vastamata ka vabade kuldnokkade küsimus. Et miks mõned neist vabaks jäävad ja endale kodu ei raja. Varakevade kõikidele küsimustele ei ole ma seni vastuseid leidnud. Ikka on mõned neist jäänud vastamata ja ei ole ka keegi teine neile vastanud. Ajal, mil teised hõivatud kuldnokapaarid hoolega lapsi toidavad, siis vabaks jäänud paarid lihtsalt naudivad kevadet ja suve ja on niisama jõude. Terane silm pole mind ka praegu maha jätnud. Ja see silm märkab jälle neid vabu kuldnokki, kes kevadel küll pesakastide juures laulsid, kuid kes tegid seda vaid iseenda rõõmuks.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas mõned Kuldnokad jäävad vabadeks ?

V: Jaa, mõned jäävad vabadeks.

Sest igale peigmehele ei jätku sobivaid pruute.

Nr. 1031. Solvumised.

Grupp, kes mind kuulata ei soovi, kuulub ka giidiameti argipäeva juurde. Vahetevahel harva tuleb seda ette ja kuigi mitte just sageli, aga tuleb ikka. Nii nendin ma aeg-ajalt ja juba giidiameti algusest peale leian selle vastu head rohtu. Nimelt mängin ma solvunut, kes rühmale selja keerab või mõnda muud moodi oma solvumist välja näitab. Solvunud giidi mängida, ei karga mitte just igale ühele pähe. Minuga see ikka juhtub ja just see paneb ka kõige kehvema grupi kuulama mind ennast. Giid, kes oma rühmale selja keerab, on üks omamoodi nähtus giidinduse maailmas. Ja grupp, kes peale seda sind paremini kuulama hakkab, on ka hea nähtus keset ühte suurt näitemängu. Et ühes ametis läheb solvumist vaja, seda ma ameti alguses ei teadnud. Ja nii solvungi vahel eesmärgi nimel ja tulemuseks on inimrühm, kes jälle sinu ümber sinuga kaasas kõnnib. Nii nagu see just selle ameti juures peabki olema.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas solvumise näitemäng käib Mareku giidiameti juurde ?

V: Jaa, käib ikka küll.

Ja seda kasutavad teisedki giidid enda töös.

Nr. 1032. Viru raba servas.

Inimrühm minu ümber tahab raba näha ja rabatarkuseid kuulda. Mõne minutiline teekond rabaserva ongi kõik raba ootel, kuni rabaservas suurte valgete õitega Soovõhk kõik pilgud endale püüab. Inimrühm unustab giidi ja raba ning rabapäeva naelaks saab hoopiski õitsev Sookalla ehk Soovõhk. Kui mitu pikka minutit on lillekest vaadatud ja pildistatud, siis alles tuleb inimrühmale taas giid ja raba meelde ning ekskursioon rabasse algab ka tegelikkuses. Valgete õitega lillekest pole mitte igaüks näinud, kuigi ta meil just haruldane ei ole. Niiskete rabaservade ja soode lemmik on ta ning sealt on ta oma soise nimegi endale külge saanud. Raba teises otsas teeb inimrühm käigust kokkuvõtteid ja giid ununeb mõneks ajaks nagu jällegi ühe lillekese varjus. Huvitav ja kaunis valge lilleke ongi pilgupüüdja missugune. Ja alles peale rabast lahkumist märgatakse taas mind, kes tegelikult ju inimesed lillede ja raba juurde kohale viis.

Viru raba, 1995-2003.

K: Kuidas on Soovõhu rahvapärane nimi ?

V: Sookalla.

Jaa, sedasi teda kutsutaksegi.

Nr. 1033. Juurde-ehituse nali.

Uhke ja suure Sagadi mõisa ees ootab inimrühm minu ümber minult pikka mõisateemalist tarkusejuttu. Jutu asemel lähen peahoone seina juurde ja panen nina vastu kivist seina ja jäängi seal liikumatult paigale. Inimrühm ei saa alguses asjast aru ja koguneb uudishimulikult tihedasti minu ümber. Siis keeran ma end ringi ja avan oma mõisalugusid täis suu ja teen kõigile teatavaks, et siin oli tähtis koht, kustkohast alates kunagi peahoonet juurde ja laiemaks ehitati. Seda siis kui viina hakati põletama ja mõisnikud sellega rikkaks said. Inimrühm kuulab ja pildistab mind ning on giidiga väga-väga rahul. Ja rahul olen minagi, et inimesi igava monotoonse jutuga eemale endast ei peletanud. Kui juurde-ehituse kohta lähemalt vaadata, siis on see seinal siiski hoomatav. Ja hoomatav oli ja on ka minu juurde-ehituse nali, mis tuhandetele meeldis ja meeldib ka edaspidi.

Sagadi, 1995-2003.

K: Kirjeldage täpselt palun, et kuidas käib Mareku juurde-ehituse nali ?

V: Täpselt nii, nagu loos kirjas on.

Jaa, see on giid Mareku üks popimaid giidnippe.

Nr. 1034. Julge jänes.

Ürgoru sügis sai ümber siis kui ma tema leidsin kord viinakuus. See sügise hõnguline õhtu tõi kolaja orgu ja sealt jälle ära ja maantee peal kõndis korraga armunud mees. Kevad, mis suurvee orupõhja tõi, tegi oma tööd õues ja puges minugi põue. Nii läksin taas ürgorgu ekspeditsioonile, sest peas oli tärganud idee, et ta kaitse alla viia. Ronisin üle tuulemurdude ja vaikisin, sest kevad oli häälekas ja jutustas minu asemel. Ja vaikiv mees võib ka armunud olla taas. Jänes, kes vahel inimest ei pelga, tuli heinamaaservas lagedale ja seda kümnekonna meetri kaugusel. Ju siis oli tal kevad põues, sest oli parajasti jooksuaeg ja muud mõtted tal peas. Sõin ära ürgoru eine ja jänes oli selle tunnistaja. Muidu tähelepanelik loom pidas mind ilmselt kiviks või kännuks ja mitte inimeseks. Ja kuigi ta oli sama vaikne ja armunud kui minagi, siis jäingi talle istudes märkamata. Vaikselt tulev armastus on ise nähtus omaette. Kunagi armusin ilma sõnadeta ja oma sammude kaja saatel ürgsesse orgu ja nüüd kui jänes kevadist lugu tuli looma, sain ise ka aru, et vaikides vahel suuri asju korda saadetakse.

Vao ürgorg, jürikuu, 2011.

K: Milla on Jänesed eriti julged ?

V: Kevadel.

Siis kui pulmaaeg on neil käes.

Nr. 1035. Tulid jooma ja vaatama.

Kaks meest, kes haigruradadel kord kõndisid, olin mina ja Tõstamaa mees Madis Veskimägi. Madis, kes mind endale külla kutsus, oli maha saanud haigrufilmiga „Haigrupäevad“ ja mina olin Haigruotsijate pealik. Nii kaks haigrumeest kohtusid ja käisid ka mere ääres üksteist tundma õppimas. Kastna lahe ääres istusime kõrvuti pingil ja kadastikust tuli metskits randa vett jooma. Kui loom oli ära läinud, lendas merikotkas meie lähedalt üle ja suundus mere poole edasi. Kahe mehe sõprus sai

sellega veelgi suurem kui varem ja nentisime ise ka, et me õigel ajal õiges kohas olime. Kevad kahes mehes ei saanud muidugi sellega otsa ja õhtul oligi kahe mehe lugu kirjapanekuks kui loodud. Kaks haigrumeest olid pingil pikalt kõrvuti ja keegi ei osanud peale meie kahe endi öelda, et mis kahe mehega tegelikult lahti on. Ebatavaliselt jutukad olid nad ja haigur, suur lind oligi see, kes kahe mehe jaoks sõpruse hinge tõi ja appi tulid veel teisedki selle päeva tähtsad tegelased.

Kastna lahe ääres, jaanikuu, 2011.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Kõik oli täpselt nii, nagu loos kirjas.

Nr. 1036. Vaikinud tedremäng.

Kahe tüdruku lugu oli lühike ja vaid ühe hetke pikkune. Helen ja Kaja tulid minuga metsakäigule ja kolmekesi mindi Võrtsjärve lähedale tema väikest venda – Mustjärve uudistama. Sealne tedremäng, mis juba eemalt endast häälekalt teada andis, vakatas ühtäkki ja jäigi vaikseks, kuni haugas ise üle järve sealtpoolt tulles lendas. Haugas, kes terve tedremängu vaikima pani, lahkus küll seekord ilma saagita, kuid oli oma töö teinud. Kolm uitajat ootasid veerand tundi, kuni vaikus ise kõik meile ära rääkis ja selgeks tegi. Et selline lugu siis ongi ikka ja alati tedremänguga kui haugas ise mängivatele kukkedele silmapiirile ilmub. Tagasiteel rääkisid kolm bioloogi haukajuttu. Sest haugas kinkis päevale loo, mis muidu oleks jäänud sündimata. Ja vaikne tagasitulek tedremängust kõneles ise meile uue loo keeles. Ja vaikivad tedrekuked olid ka need, kes aitasid lugu mul hiljem kirja panna.

Mustjärv, lehekuu, 1995.

K: Kas Tedremäng vaikib kui Haugas silmapiirile ilmub ?

V: Jaa, vaikib küll.

Just nii see ongi täpselt.

Nr. 1037. Tüdrukute õpetus.

Üleval Madjaritemaa mägedes olin ma õhtune tuleja. Varahomnmik, mis mind virgutas, avas minu sealsed paljunäinud silmad ja selgus, et ma ei ole ööbimispaigas üksipäini. Kolm Austria tüdrukut olid seal ka ja nende telk, mis end liigutas, kõneles, et nad on ka lõpuks ärganud. Makaronide keetmine ja koopakaru koopa juures käimine võttis aega mul kaks tundi kokku ja sama kaua askeldasid oma telgi juures ka tüdrukud. Nad kammisid juukseid ja rääkisid vahetpidamata võõras keeles, kuid ei kiirustanud sealjuures mitte sugugi. Kui minul said kahetunnised toimetused toimetatud, siis kolm tüdrukut olid alles ärganud lõpuks. Minust jäidki nad maha ja alles minu lahkumisel alustasid lõkke tegemisega ja hommikusöögiga. Kolme tüdruku õpetus kulus mullegi marjaks ära. Mina, kes ma olin kolm nädalat maastikku mõõtnud, peatusin keset karget hetke ja sain esimest korda matka jooksul kirjakausta esimesed read ritta pandud. Kaunis maa õpetas mind maastikust endast lugu pidama. Ja kolm lõbusat tüdrukut õpetasid mind hetkest lugu pidama. Ja edaspidi ma mitte vaid ei matkanud vaid ka panin hetki kirja. Seda kaugel kaunil maal.

Szilvasvarad, 1996.

K: Mida õpetasid Tüdrukud mulle ?

V: Et kogu aeg ei pea tormama läbi elu.

Ja vahel tuleb ka aega maha võtta osata.

Nr. 1038. Kännu peal.

Kolamise rõõm sai kevadel hoogu juurde. Kolajaks kui sündinud, kolasin lehekuus veelgi rohkem ja leidsin kännu peal keset raiesmikku metskurvitsa poja. Ta oli liikumatult paigal ja kolaja tarkus ütles, et mitte niisama, vaid et ta teeskles surnut. Liikumatult lösutas ta seal ja polnud mitte seda moodigi, et ellu ärkaks. Raiesmikul ma muud põnevat rohkem ei leidnudki ja kui ringiga kännu juurde tagasi olin jõudnud, siis oli ta vahepeal jalad alla võtnud ja oma teed läinud. Vaba laupäev mulle rohkem lugusid ei kinkinud. Loo kinkis mull hoopistükkis metskurvitsa poeg ja üks kolaja, kes ikka ja jälle lugusid endale juurde otsib. Ere lehekuine päike vaatas ülevalt kõike pealt ja oli ainuke meie loo tunnistaja. Ja kedagi rohkemat polnudki vaja, sest mina olin jälle looga üheskoos ja ka üks loo peategelane. See, kes ikka ja jälle läheb ja siis tagasi tuleb ning kes kirjakausta pärast midagi kirjutab. Looduseuurijad sünnivad vahel ise siia ilma. Need, kes ise küsivad ja ka ise vastavad, nii nagu mina raiesmikul ühe kännu juures.

Mädapea, 1987.

K: Kas väikene Metskurvist ikka teeskleb surnut ?

V: Jaa, teeskleb küll.

Ju siis see juba instinktis sees varakult.

Nr. 1039. Rumal haigur.

Karstijärved kevadises metsas kutsusid endid vaatama. Läksingi nende juurde ja targasti tegin, sest ühte rumalat haigrut seal kohtasin. Seda, kes karstijärvest kala lootis kätte saada. Haigur oli haigru moodi jalgupidi vees ja kõik oligi täpselt nii nagu peakski olema. Rumala haigru aeg sai keskpäevaks karstijärve juures ümber. Ju siis tuli talle tarkus pähe, et siin kala ei ole ja läks ära mujale. Maha jäin kaldapealsele nõlvale mina ja olin haigru rumalusest õnnelik, et ta mulle loo kinkis. Kui looduseuurija minus maad võtab, siis olen ma peaaegu alati targem kui kõik teised. Et rumal haigur mulle ette tuleb, seda ei osanud ma arvatagi ja ainulaadne haigrurumalus saigi looks kirjutatud. Karstijärved kevadises metsas suve tavaliselt ei näe. Mina nägin kevadet ja järvi ning haigrut ka veel. Ja õhtul olin jälle targem, et looduses ka rumalusi vahel tehakse nagu näiteks karstijärvest kala püütakse.

Võhmetu-Lemküla karstijärved, 1999.

K: Kas Karstijärves on kalu ?

V: Ei ole.

Sest Karstijärved ajutised on ja kaovad peagi kevadel.

Nr. 1040. Kalad pesapuude all.

Haigrukoloonia külaliseks hakkasin ma ise ja omapead. Läksin sinna ikka ja jälle ning suur haigrusõprus sai sisse uue hoo. Mida ma sealt just otsisin, see on paljuski senini vastuseta, kuid leidmised räägivad iseenda eest, sest pea mitte kunagi polnud ma seal üksinda. Suured kalad, mis vahetevahel kõrgelt ülevalt alla potsatavad, meelitavad pesapuude alla hallvaresed neid sööma. Nii panin ka oma avastuse kirjakausta kirja ning täpselt nii see ongi. Haigru, kes ise pesapuu alla ei tule, jätab oma kala unustusse ja siis saabubki vareste kord kala süüa. Veel väiksevõitu poisipeas oli juba siis palju tarkuseid. Üks neist sai nüüd kirja pandud ja räägib nagu ise minu asemel. Räägib haigrute

pesapuude all kolavatest varestest, kelle väikestes varesepeades ometi suuri tarkuseid on. Nii nagu minulgi.

Vandu, 1980-ndad.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Kalad kukuvad vahel ülevalt Haigrupesadest maha ?

V: Jaa, ikka vahel kukuvad alla.

Ja seda teavad nii mõnedki saamahimulised linnud-loomad.

Nr. 1041. Halb seks.

Buss, mis lahedat sõitu oli terve laheda päeva teinud, seda lahedal maal, peatus õhtu-eeli Viitna kõrtsi ees. Ütlesin võõras keeles mikrofoni, et väljasõit ööbimispaika on pool kuus ehk siis: halb seks. Eestlasest hea bussijuht, kes siiski vaid eesti keelest aru sai, tuli kõrtsis lauas minu juurde ja küsis: mida sa küll neile ütlesid ? Halb seks. Et mis selles siis halba on. Kui sõnaühendi halb seks olin ka eesti mehele lahti seletanud, siis pidin asjaolusid ka sakslaste grupile selgitama. Ja lahedale ekskursioonile oligi lahe punkt pandud. Kõik olid asjast aru saanud, et halba ei ole midagi, kuigi seksi ka ei ole.

Viitna, heinakuu, 1999.

K: Kas giidinali on tõene või mitte ?

V: Jaa, ikka on tõene.

Täpselt nii see nali oligi.

Nr. 1042. Lõuahaak Bodale.

Metsavahikordoni taksikoer Boda oli metsavahikordoni õuepealse tähtis tegelane. Tegelasi oli seal veelgi, kuid koerast sõber oli see, kes mind alati meeles pidas. Kunagi ei jätnud ta mind tähelepanuta ja meie sõprus sai iga uue käiguga hoovi peal sisse uue hoo. Metsavahist sõbral ei olnud midagi selle vastu ja ta vaatas meeleldi meie sõprust pealt. Pikad verandaõhtud, mis metsavahipaar mulle kinkis, ei möödunud ilma Bodata. Ta oli meie väiksevõitu ja vaiksevõitu tunnistaja ja kord jalga üle põlve tõstes sai koerake minult lõuahaagi osaliseks. Suur sõprus oli hetkega ümber saanud ja koer ei võtnud järgmistel kordadel mind enam omaks. Urisedes ja haukudes oli ta lõuahaagi tõttu koeraviha täis ja polnud seda moodigi, et viha kaoks koera seest või üle läheks. Ja nii jäigi, kuni koerakese elu lõpuni. Keegi peale meie ei uskunud minu koeralugu ja kuna koerakest enam ei ole, siis sündiski siinne mälestuslookene.

Neeruti, 1987-2000.

K: Kas Taksikoer pidas pikka viha ?

V: Jaa, pidas küll.

Ja ei unustanud Mareku lõuahaaki kunagi ära.

Nr. 1043. Jänesepoegade põgenemine ja tagasitulek.

Jänesekasvataja kevadest sai suvi ja seejärel sügis. Jänesepoegadest said noored kodujänesed ja nad elasid puurides, kus aina rohkem kitsamaks läks, nii, kuidas jänesepojad sirgusid. Ühe pärastlõunase üllatusena tõdesin, et puur oli tühi ja jänesed olid metsa alla kõik põgenenud. Kurb poisike poetas pisara ja tahtis saatusega leppida, kuid tühjad kõhud tõid juba järgmisel päeval jänesenoorukid puuride juurde tagasi. Poisike poetas õnnepisarad ja seda seniks kuni kõik jänesed taas puuri said

tagasi pandud. Jänesekasvataja, kes poisikeses elas ja hingas, oli õnnelik ning rohkem jänesenoorukeid puurist ei põgenenud. Ju siis tõi tühi kõht neile tarkuse pähe, et mujalt saab veel vähem süüa kui muidu puuris olles. Targemaks saanud jänesed ja jänesekasvataja nägid veel suurt sügist üheskoos ja talve algustki. Et jänesed ühte poisslast targemaks teevad, seda kogesin ma siiski esmakordselt elus.

Neeruti, 1986.

K: Kas Kodujäneste lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Nad tõesti põgenesid ja siis tulid näljastena tagasi.

Nr. 1044. Tere, minu nimi on Marek !

Giid Marek ütleb oma lahedale grupile tere ja et minu nimi on Marek. Terve ekskursioonipäeva jooksul teeb ta seda veel mitmeid kordi ja tuntud tervituslause vallutab ekskursantide südamed. Kui päev lõppema hakkab, on ta seda teinud kümmekond korda ja sama palju kordi on tema kuulajate südamed ka vallutatud. Ikka ja jälle. Kui lahe ekskursioonipäev ümber saanud on, siis loeb giid Marek oma kuulsad tervituslaused kokku ja saabki pea iga päev seda öeldud ligi kümmekond korda. Alati kõigile meeldida on iga giidi suur soov. Nii sündis giid Marekus ka tervituslause ja mitte vaid ühel korral päevas, vaid vähemalt kümme korda. Ja vallutatud ekskursantide südamed ja suud korrutavad seda veel kaua aega tagantjärele.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas mitmekordne tervitus on giid Mareku üks giidinppidest ?

V: Jaa, on küll.

Ja ajab alati kõiki naerma.

Nr. 1045. Tulek ja minek.

Kahekordne maja kaheksa korteriga maja allee ääres sai külalolluste paigaks. Need, mis tegemata minulgi ei jäänud ja millest isu lõpuks siiski otsa sai. Kui ühes suvekeskmes sealt ära kolisime eemale oma pärismajja, siis lõppes ka lolluste aeg otsa, sest uus kodu tarkust pähe juurde tõi ja omaette elama mind õpetas. Seal oli linnulaul ja jõevulin ning seda kõike külalolluste asemel. Ja suvi ise, millal see aset leidis, oli elu kaheksas kokku mul lugeda. Kakskümmendkolm aastat hiljem lõppesid koduses maamajas toimetused ja asusin sealt ära linnakorterisse elama. Maja, mis müüdud sai, jäi ehk vanu aegu meenutama ja ta tegi seda nii nagu minagi. Maja juurest äratulek ühe sügise keskmes tähendas maaüksinduse lõppu ja suunda muutnud elutuuli. Need, mis mind inimeste sekka tagasi tõid ja mis mind uueks tegid. Hea ja halb, mis ka külaelus alati kõrvuti käivad, jäi nüüd möödanikuks ja just oma maamaja oli ju see, mis mind heaga kord enda juurde kutsus. Ometi sai see hea seal ümber ja veel parem oli kui sealt ära kolisin, linnamelusse. Kuna maja ise ei räägi, siis tegin seda siinkohal mina ise ja ka minu lookeses kõnnivad hea ja halb ikka ja jälle käsikäes.

Neeruti, 1980 ja 2003.

K: Kus asusid Mareku kaks maja ?

V: Neeruti külas.

Jaa, tõesti seal nad ongi mõlemad.

Nr. 1046. Rahulik viutüdruk.

Üllatuste otsija olin ma maast-madalast alates. Neid jagus kodustel maastikel ja nad olid kõik väikesed, kuni Patermäe nõlvalt esimese asustatud viupesa leidsin. See leidmine oli juba suurema moodi ja suvel ülesse ronides, ootasid mind ees kaks kaitseasendis viunoorukit. Et üllatused nendega otsa ei lõppe, seda tõestasid ka järgnevad avastatud viu ja haukapesad ning alati olid neis viu või haukalapsed avatud nokkadega ja ülestõstetud tiibadega ehk kaitseasendis. Kord ülejärgmisel suvel ühe teise viupesa juures olin ülesse jõudmas ning juba täissulis lennuvõimestumiseelne viutüdruk oli see, kes mulle rahulikult silma vaatas. Ta lösutas peaaegu, et liikumatult pesas ja ei juttugi avatud nokast või ülestõstetud tiibadest. Viutüdruk sai linnurõnga jalga ja ta lasi mul seda sõbralikult teha, ilma vastu hakkamata sealjuures. Puu otsast alla tulles tundsin, et tunnen end teistmoodi kui tavaliselt. Olin temasse armunud ja nii sündiski lõpuks sõbraliku viutüdruku lugu. See, kes minus vaenlast ei näinud ja kes ennast katsuda ning pildistada lasi. Ja kes minu selle suve südame endale röövis.

Uduküla, 1986.

K: Mida teevad Viulapsed tavaliselt pesas kui Inimene üles ronib ?

V: Võtavad sisse ähvarduspoosi.

Jaa, seda nad teevadki enamasti alati.

Nr. 1047. Viinakuu haugas.

Viinakuus tuli jahedus igale poole ja tahtis mindki endale saada ja võtta. Kuum suvi, mis hinge soojaks oli kütnud, ei tuletanud ennast ise meelde. Pidin seda ikka ise tegema ja läksin viinakuisel laupäeval seda tegema. Naabrinaise maja juures liinipostil istuv noor haugas oli vist saama peal väljas. Et ta mulle sooja ja kuuma suve meelde tuletas, seda ta vaevalt ise teadis ja kui ta ära lendas, siis lahkus viimane suveraas minugi hingest, justkui temale järele. Suures kuumas suves oli mitu haukapesa leidmist ja need minu suve suureks tegidki. Haukasuvi on üürike, kuni pesapojad suureks pesas saavad ja lahkuvad ning silmapiirilt kaovad. Lõikuskuus õpivad nad elu tundma ja annavad harva näole ja sügisel samuti. Viinakuu karge hommik, mis sügisest rääkis, oli eneseotsimise päev. Et lahkunud suvesoojaga hingest kadunud suvepoisike jälle endas üles leida, et peatselt saabuv karge aeg üle elada. Suvemälestused kaovad vahel külma talvega hingest. Ja viinakuu hommik oligi just õige aeg end taas üles leida. Seda muidugi ühe noore hauka enda abil.

Neeruti, 1987.

K: Mida passis Haugas ?

V: Naabrinaise kanu.

Ja, eriti sügiseti tulevadki Haukad rohkem inimeste majade lähedusse seda tegema. Siis kui mujal saaki vähem on.

Nr. 1048. Nagu raamatus.

Maast-madalast usin linnupoiss oli linnuraamatute suur sõber. Kui linnutarkused raamatutest selgeks kõik said, siis olingi linnumehe moodi ja kunagi loetud linnutarkuseid läks ikka ja jälle elus vaja. Üks linnuraamat vestis sõnade abil stepikotkaste mängulennust. Et õhus on nad pealakuti, üks on all ja teine üleval, kuni armuhetk ümber üleval taevas saab. Arvates, et see jääbki raamatust lugemiseks, olin ka Madjaritemaal ja minu hommikuses märtsitaevas pidas stepikotkapaar pulmi. Peatunud märtsihetkes olidki nad hetkeks pealakuti ja siis suundusid edasi. Linnumees, kes ma ka ju

Madjaritemaal olin, oli pulmaskäiguga vägagi rahul ja silmapiirilt kadunud kotkapaar tõi õnne minu märtsitaevasse. Kaugel kevadisel maal tõdesin, et kotkapulmas käik suursündmus linnumehe jaoks oli ja võtsin hetke kaasa ja kannan seda hinges senimaani. Tark linnumees olin seal ja saingi lõpuks veelgi targemaks, nagu raamatus. Pulmalendu tegev kotkapaar tõi ühe täitunud unistuse põue ja seekord siis lugesin linnuraamatut ka tegelikkuses, õues ja kaugel maal ning vabas looduses.

Hortobagy, 1996.

K: Kuidas käib Stepikotka pulmalend täpsemalt ?

V: Nii nagu loos kirjas on, et üks lendab üleval ja teine allpool.

Ja seda nii raamatus kui ka päriselt looduses.

Nr. 1049. Kuresöödi palliplats.

Mäed, mis oma lapsi enda juurde kutsuvad, teevad seda ka Kuresöödil. Paiga külje all on maastikulohk, millest ehk viimane jääaeg pikemalt rääkida oskaks. Maastikulohk on sileda põhjaga ja ühe palliplatsi suurune. Ja Kuresöödi lapsed niidavad seal aeg-ajalt muru ära ja paigake ongi pallimänguks valmis. Palliplats, mis vahetevahel Kuresöödi lapsed enda juurde kutsub, on mägede moodi. Ta kutsub lapsi enda juurde ja üks neist olen vahel harva mina ise. See, kes ka mägedest jälle lugu otsib ja selle palliplatsilt üles leiab enda jaoks. Kuresöödi ja mägede lapsed, kes palli seal vahetevahel mängivad, ei ole ainult iseenda omad. Nad on ka selle loodusliku palliplatsi omad ja nad teavad seda isegi väga hästi. Möödakäijad, kes ei ole palliplatsi lapsed, peatuvad ja vaatavad pallimängureid ja nendivad, et mägine maastik üks väga mitmekesine on, nii, et isegi palliplats olemas seal on. Selline jääga valmis tehtud ja laste endi poolt kujundatud.

Neeruti.

K: Kus asub Kuresöödi ja sealne palliplats ?

V: Ikka Neeruti mägedes.

Jaa, mõlemad ongi seal.

Nr. 1050. Sügisesed suled.

Kassikakk, kes allavarisenud viupesa kuuseharudele istumispaiga endale leidis, jättis endast ikka erinevaid märke maha. Räppetombud ja ohvrite suled rääkisid omas keeles ja nii olingi targemaks saamas. Suur öökull oli ikka ja jälle üllatustega varuks ja minu käigud puu alla ei lõppenud ka sügises. Sest sügis teeb ka alati targemaks ja seda ka ühe kassikaku istumispaiga all. Murtud loorkulli suled olid üllatuseks kui loodud. Ma korjasin nad kokku ja olingi ühe linnu sügise võrra saanud targemaks. Et kakul loorkulli isandast jõud üle käis ja ta talle sügist kuulutas. Korjasin sügisesed suled kokku ja nentisin, et targem nüüd olengi, seda ühe draama tunnistajana. See sügis oli muidu õnne täis. Olin värske biotudeng ja seda edukalt. Õnne sees kõndides jõudsin taaskord kaku saagilahkamispuu alla ja leidsingi end kurvas hetkes peatumas. Loorkull, kes juba kevadest saadik väljade kohal lendas, oligi kadunud ja nüüd siis olin mina tema lõpu tunnistaja. Ja sügise suled rääkisid tema asemel.

Uduküla, 1990.

K: Kas suur Kassikakk saab Loorkullist jagu ?

V: Jaa, saab küll.

Seda juhtub muidugi looduses haruharva.

Nr. 1051. Viusule otsija.

Üks viusulg, mis juba ammustest aegadest saadik minu meeli köidab, ei jää minust mitte kunagi maha vedelema. Esimesed viusuled korjasin endaga kaasa ja panin kapi peale näitusele, millel oli vaid üks vaataja – mina ise. Viusulg, mis mind alati ära teeb, ei jää minust maha vedelema ja pannakse kirjakausta vahele ning hiljem jälle kapi peale või riiulile. Sulg, mis märtsilindu ennast meelde tuletab, on hea kaaslane siis kui märtsilind ise ennast ei näita ja kui ma märtsilaps olla tahan. See, kes end kord märtsis üles leidis esimese viupesa alt ja sealtki endale sulest sõpru otsis ja leidiski. Sulekorjaja argipäev on kolamiste rõõmu täis, siis kui selleks vabu hetki on. Ja viusule leidja tahan ma ikka ja jälle olla, sest siis märtsilaps minus pead jälle tõstab. See, kes viusulest lugu otsib kui sulekandjat ennast silmapiiril ei ole ja kes ilma viuta endata sulerõõmu naudib. Viusulg kapil on vaiksem kui viu ise. Ometi räägib ta aina pikemat viulugu mulle ja see ei lõppe otsa niikaua kui ma kolan ja leitud sulgi kaasa võtan. Sest märtsilaps on hea laps ja viusulg on see, kes märtsilugu edasi mul aitab kirjutada.

1980…

K: Kelle sulgi armastab Marek kõige rohkem kaasa korjata ?

V: Hiireviu omi.

Jaa, need on sulgedes seast Mareku lemmikud.

Nr. 1052. Esimene tuuletallaja.

Heinamaal olid lilled ja päike ning minu nähtamatud jalajäljed seal. Mida kõike ma otsinud seal olin, sellest võiks rääkida pikalt tagantjärele seesama otsiv poisike. Kindlasti tahtsin märtsilindu - hiireviud seal kohata, kuni tuuletallaja seal tuult tallama hakkas. Elu esimene oli ta kohe kindlasti ja tallas tuult ehk raples ühe paiga peal õhus hiirejahil. Poisike, kes teda hardunult vaatas, tardus pikemaks hetkeks paigale ja nentis, et väike pistrik nagu uut tantsu lõi tema sees. Sellist väikese pistriku tantsu, millest seni vaid linnuraamat oli vestnud. Elu nagu raamatus oligi just selle poisslapse unistus. Ja nüüd kui ta ise aasa peal kõndis ja tallaja tuult seal tallas, siis tema üks esimesi unistusi täituski. Poiss ei püüdnud tuult väljal. Ta tahtsi sealt tuuliselt lagedalt lugu leida ja väike pistrik selle talle kinkiski. Tänutäheks selle eest, et ma aasale läksin lugu otsima ja et ma niisama seal tuult ei tallanud.

Neeruti, 1980.

K: Kes on Tuuletallaja ? 1. Pistrik. 2. Öökull. 3. Värvuline.

V. Pistrik.

Jaa, seda ta ongi, kuigi nimes see ei kajastu.

Nr. 1053. Mina ja Tait.

Kaunite hommikute sõber – poisike nautis suvist vabadust. Tal oli suur suvine vabadus seda teha ja nii otsiski ta ennast jälle varajasel tunnil ülesse. Teeäärse väikese veesilma juures ta peatus ja kaunis varahommik andiski ennast seal tunda. Tait ehk Tiigikana oli seni olnud vaid raamatute lind. Nüüd askeldas ta tiigikesel ja naelutas varase sõbra paigale, ennast vaatama. Minutid, mis möödusid, kõnelesid ise, et kaunis hetk on lombikese kaldal üürike. Poiss kogus hetke kokku ja läks lõpuks oma teed. Ja musta sulekuuega veelind jäigi tiigikesel üksinda. Hommik ise kinnitas, et varajane tõusja leidis jälle oma loo sealt ülesse. Poiss, kes esimest korda elus Taita nägi, pani loo kirja ja oli õnnelik, et ta seal loos üksinda ei olnud ainuke tegelane. Õpetlik aeg kui pea, et kõik veel magavad, oli veelinnu lugu täis. Ta askeldas üksinda vees ja kahekesi poisiga oligi varane tähtis tegelane. Selline, kes

varakult tõuseb koos päiksega ja kes askeldustest lugu peab ja mitte niisama head ja ilusat aega maha ei maga. Nii nagu poisikegi.

Lasila, 1980.

K: Kuidas on Tait teise nimega ?

V: Tiigikana.

Jaa, need kaks nime tal on küll kanda.

Nr. 1054. Pikal märtsisihil.

Neeruti metsavaht, kes mulle kevadised märtsisõnad kord elukevades südamesse rääkis, ei tulnud minuga igale poole hiljem kaasa. Pidin seda ikka ise ja üksi tegema ja seda ka pika Lahemaise teekonna alguses. Vabad hetked viisid mind lahedate metsade rüppe ja sealsed pikad metsasihid said mulle kõik nägupidi tuttavateks. Nad algasid kõik kusagil ja lõppesid samuti ning rõõmu tegid nad mulle omajagu. Viie aasta vabad nädalavahetused ja suveharjad olid kevadehõngulist marssi täis ja lahe maa saigi nagu minu omaks. Kunagine kevadine lubadus metsavahile kõlas kui üks lahe tõde, et ma enam tema jälgedes edaspidi ei käi, vaid ise pikal teel hakkama pean saama. Põhjaranniku lahedad maastikud olidki need, mis metsasiht-metsasihi kaupa mul läbi käidud said. See teekond seal sai viie aasta pikkune ja kevadehõngulist pikka marssi meenutav. See, kus ise olin mineja ja kohalejõudja. Metsavaht, kes mulle nagu pikalt järele vaatas, oli ise üks märtsine mees. See, kes mind ära kord rikkus ja kes ise sellest vägagi hästi aru sai. Ja et ma ise ära rikutud olen, sellest kõnelesin ainult iseendaga ja mitte enam metsavahist mehega. Ja kõige rohkem tegin ma seda laheda maa pikkadel metsasihtidel.

Lahemaa, 1990-1995.

K: Kus leidis Marek elu pikimad metsasihid ehk märtsisihid ?

V: Lahemaal.

Ja ajust seal ja mitte ainult metsast muidugi.

Nr. 1055. Külmad mägijärved.

Kahe mehe matk Tatrates ja Karpaatides oli kahte jutukat meest täis. Mina ja Reigo Lehtla astusime kõrvuti ning väikesed veesilmad tegid meile silma ja nagu kutsusid enda juurde. Suvepalavus tõi suplemise mõtted meile pähe ja kui ühes selge veega mägijärves seda teha soovisime, siis selgus, et vesi seal vägagi külm on. Ärajäänud suplemine kuuma mägise päikese all, tegi kaks meest ühtäkki teistmoodi. Nad vaikisid ja vaikisid ja sõnatu matk kulges omasoodu edasi, kuni järgmise veesilmani, kus vesi jälle suplemiseks liiga külm tundus. Kaks meest vaikisid taas ja läksid edasi ning kui matka lõpuks väikesed mägijärved kokku lugesime, saime neid kokku tosinkond tükki. Kõik nad olid liiga külma veega ja tegid kaks matkajat vaikijateks. Need, kes muidu suured sõbrad olid, kuid kel mägistel maastikel siiski ujumata jäi. Kahe mehe vaikus sai pea, et kahe nädala pikkune. Ja kui matka lõpus laiali mindi, siis jälle vaikselt ja sõnatult. Ja ärajäänud suplemised viisid kahel mehel sõnad suust ning naeru näost. Ja vaikuse matk, mis lõpuks otsa sai, oli küll matkarõõmu täis, kuid tõdemusega, et mägijärvedes siiski ujuda ei saa.

Tatrad-Karpaadid, 1993.

K: Kas väiksed mägijärved on sooja või külma veega ?

V: Külma veega.

Jaa, seal ujuda kohe kindlasti neis ei saa, sest vesi liga külm on.

Nr. 1054. Hea ohvitser.

Kahe mehe hea mägine matk jõudis poole peale ja nad jõudsid Ukraina piirilinna – Užgorodi. Sealt pidi kahe mehe tee kulgema Slovakiasse, et seal jätkuda. Piiri peal bussis tuli meie juurde mundris ohvitser ja küsis meilt reisidokumenti näha. Mees vaatas meie siniste kaantega passe ja kuigi ametlikult oleks viisat vaja läinud, siis otsustas hea mees meid niisama läbi lasta. Hetkeks peatus aeg ja hetk ning Karpaatide matkast oli saanud Tatrate matk. Hea ohvitser naeratas meile ja uus teekond oligi valla. Kui Kõrg-Tatra mäed paistma hakkasid, nentisid kaks meest, et vaba on hea olla. Ja tollane alles mõne-aastane eestlaste vabadus oligi ju see, mis meidki kahte vabaks teinud oli. Nendeks, kes igale poole reisida võivad ja riigipiire ületavad. Tollane aeg oli suure vabaduse alguse aeg. Ja kaks vaba meest oskasid sellest lugu pidada ja üks Slovakkia ohvitser oskas teha sedasama.

Užgorod, 1993.

K: Kas saime kahekesi ilma viisadeta üle piiri ?

V: Jaa, saime küll.

Saime küll ja piirivalvurid olid meie vastu lahked.

Nr. 1057. Kõik on keelatud !

Kaks meest, kes jõudsalt mägedes ülessepoole jõuavad mööda mägiteed, on õhtused saadikud. Kindla sihiga tahavad nad üleval ööbida ja see neid tagant kiirustabki, et enne videvikku kohal olla seal, kus neid ööbimispaik ootama peaks. Kahe mehe pingutused kannavad lõpuks vilja ja nad on nagu kuhugi kohale jõudnud ja nad seisatuvad võõrkeelse infotahvli ees. Tahvel, mis räägib keelumärkide abil ja võõras keeles, et siin on peaaegu, et kõik keelatud on, alates telkimisest ja lõpetades lõkketegemisega. Kaks meest vaatavad üksteisele otsa ja ei oska koheselt üksteisele mitte kui midagi öelda. Vaikus siiski lõppeb ja kaks meest otsustavad siiski ööbima jääda sinna, kus seda teha ei tohi. Hommikul kui kaks meest edasi liiguvad, ei lõppe nende vaikus nende kahe vahel. Ometi on nad matkasõbrad edasi ja liiguvad edasi mägiselt eel. Tagantjärele tarkusest nendivad nad mõlemad, et ööbisime seal, kus seda ei oleks tohtinud teha. Ja ometi me tegime seda ja ometi lõppes ka vaikus nende kahe vahel ning mägine matk kulgeski edasi.

Tatrad, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas üleval Tatrates oli kõik keelatud ?

V: Jaa, kõik oli keelatud.

Ja siiski jäime sinna ööbima.

Nr. 1058. Harv juhtum.

Linnusõber Erik Sandström saatis mind viisteist aastat. Ta tegi seda just siis kui ma seda tahtsin ja kui ma Kasispeale asja tegin, tema juurde. Kahe mehe rõõmust sündis alati mõni lugu minu kirjakausta ja ka sel korral lootsin lugu meist ja meie käigust leida. Mööda randa kulgev nähtamatu rada viis meid Kasispealt Turbuneeme ja kaks meest olid suviselt kergelt riides. Väikses lahelõukas, tuttpütti pesa juures, peatusime ja vaatasime üksteisele silmadesse. Veel leidmata lugu ei andnud meile kummmalegi asu ja seda otsisime nii tuttpüti pesa juurest kui ka üksteisest taga. Tagasiteel kaks meest vaikisid ja köögilauas tegid nad sedasama. Leidmata jäänud lugu ei andnud rahu ja kui õhtul päeva kirja panin, siis avastasin, et päevas endas lugu ei olnudki. Hiljem kui käigust lugu otsisin, ei

leidnud ma seda sealt ka tagantjärele mitte ja et mitte ilma loota jääda, siis nendin siinkohal tagantjärele, et meie harvadest kohtumistest ikka midagi alati paberile sündis. Seekord tõdesin, et kohtusid üks lugude jahimees ja üks lugusid täis rannamees, mis siis kui lugu ennast mitte seekord. Lohutuseks panin siiski päeva kirja, kus seekord vaid kaks meest ja tuttpüti pesa ja lugu ennast mitte kusagil.

Kasispea, 1992.

K: Kes on Tuttpütt ? 1. Röövlind. 2. Veelind. 3. Värvuline.

V: Veelind.

Ja, seda ta on ja kinkis natukenegi lugu meile kahele.

Nr. 1059. Külaliste allee.

Sügises teen peatuse. Selle peatuse nimi on alleepeatus. Seisan kaua ja võib-olla on see selle sügise algus siin. Sügises leian lehe. See oli tee peal. Sügises algas vihm. See oli selle sügise vihm ja allee puude vahel sain märjaks. Alleesi minu sügistes on olnud palju. Nende leidmiste algustest on möödas hulk aastaid. Ühe juurde neist jõudsin hiljem mitmeid kordi, selle juurde, mis suurelt maanteelt Sagadi mõisa juurde mind kord kohale viis. Mõisahoone juures askeldav mees küsis minult: kas oled mõisa külaline ? Ja minult jaatavat vastust saades selgitas, et ka mõisahärra enda aegadel oligi allee külaliste jaoks. Nii algas minu tutvus ühe mõisaga ja hiljem ekskursantidele lugu edasi rääkides sain jälle kiita. Lahemaa lugude jaht oli siis just alanud ja saingi ühe loo võrra rikkamaks. Selle võrra, mida hiljem vaja läks sadu kordi ja mille eest jälle alati kiita sain. Kunagise sügisese otsijana jõudsin tollal igale poole. Et üks mõisaallee mulle loo kingib, seda sain esimeses sügises teada ja suur lahedate lugude jaht oligi alanud.

Sagadi, 1990.

K: Kas allee oli külaliste jaoks juba mõisahärra aegadel ?

V: Jaa, seda ta oli.

Ja nii, et aknast sai juba kaugemalt eemalt külalisi märgata.

Nr. 1060. Varajased jänesed.

Ööga lumele sündinud jäneste jäljeread olid mulle hommikute üllatused. Pimeduse loomana on ta öösel ja videvikus aktiivne ja nii arvasin juba ammustel aegadel. Vahel ja harva annab ta end ka päevavalges näole ja seda talve lõpufaasis. Pulmad, mis jänestele juba päevavalges jalad alla ajavad, ongi see põhjus, mis nad lumele toob ja seda juba valgel päevasel ajal. Nii avastasin varajastes talvedes ja see on ka tänapäeval sedasi. Tarkusekoguja argipäevaks olid koolivabad õhtupoolikud ja nädalavahetused. Sealsed tarkused olid esimesed, mis kokku kogusin ja kirjakausta kirja panin. Pulmitav jänes, kes juba päevavalges pulmi peab, unustab kõik muu ja tulebki päikse alla lumele. Ja väikemees, kes kunagi ei unusta ennast oma tarkuste kogumise jahil, saabki jänesetarkuse võrra rikkamaks.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kas pulmitav Jänes liigub ka päevavalges ringi ?

V: Jaa, liigub küll.

Ja teeb seda vägagi aktiivselt.

Nr. 1061. Märge kivil.

Leidlik giid viis inimesi igale poole. Kaptenitekülas Käsmus, madalas merevees lösutav rändrahn - Lemeti kivi tuli mulle vahel nagu ise appi. Nimelt kunagi on kivile raiutud joon, kus veetase tollal oli ning aastanumber samuti. Käik kivi juurde sai Käsmu käigu osaks ja tarkust ning leidlikkust täis giid viis rahva seda rahnu ka vaatama. Seal selgitasin kõigile, et maapind on tõusnud ja kriipsuke kivil on praegusest veepiirist kõrgemal. Kiita sain kivikäigu eest alati ja räägitud tarkuse eest samuti. Kivi, mis mulle appi tuli oma kriipsuga, on ise vaiki ja giid räägib tema asemel. Ja kiita saavad nii kivi kui ka giid mõlemad ja mis siis kui kivi vaikib sealjuures. Käik Lemeti kivi juurde on osa giiditantsust. See, mis mitte vaid suuliigutamisest, aga ka leidlikkust täis on. Seda viimast, mis ekskursantide südamed vallutab ja neid ka targemaks teeb.

Käsmu, 1995-2003.

K: Kas merevee tase on meil langenud ?

V: Jaa, on küll.

Sest maapind tõuseb ja vesi vähehaaval langeb.

Nr. 1062. Punase tamme salu lugu.

Punase tamme lugu hakkas ühest otsivast poisikesest kord pihta. Kui ta oma elu kümnenda kevade mõtteid luges, siis sattus ta mägedesse viiva tee äärde kolmesaja punase tamme vahele ja ei eksinud seal ära. Sõbrad puud said kohe tema sõpradeks ja nii jäigi eluks ajaks. Neeruti mõisa viimase paruni, Eduard von Kirschteni aeg sai aastal 1918 siinmail otsa. Tahtes ennast ja möödanikku jäädvustada, istutaski ta lehekuus samal aastal tee äärde kolmsada punast tamme. Peale seda lahkus ta siit maalt ja tammed jäidki sirguma. Poisike, kes tammedest lugu pidama hakkas, jõudis tammede vahele 64 aastat hiljem. Ja uus sinasõprus oligi alanud. Lapseohtu poiss oli kiindunud mõisavanema juttudesse. Ja kuigi seal juttudes ei olnud mitte ühtegi punast tamme, siis jõudis ta ise ja omapead nende juurde. Ja siinse mõisahärra üks viimaseid mälestusi Eesti suurima tammesalu näol oligi leidnud endale eluaegse austaja. See, kes ikka ja jälle mõisa ja metsa ning mägede poole vaatab ning seal mõisahärra mälestusi leiab.

Neeruti, 1982.

K: Kus asub Eesti suurim punase tamme salu ?

V: Neeruti mägedes.

Jaa ja sea tänu viimasele sealsele parunile siis.

Nr. 1963. Palmse pargis.

Sadas Palmse pargi vihma ja ma ei ole üksinda. Mind ümbritseb teadmisjanuline inimjõuk ja ta tuleb minuga parki ja peahoonesse kaasa. Mees, kes lisaks suuliigutamisele igasuguseid nippe kasutab, olen ma ka ja nii saabki elavaks nähtus nimega Palmse ekskursioon. Inimjõuk, kes mind ümbritseb ja kes minuga kaasas käib, on minuga rahul ja mina iseendaga samuti. Kui park ja mõis on tutvustatud, siis jään jälle üksinda ja ekskursioonipäev lahkub minust. Alles jään vaid mina, kes peagi jälle tahab uut ekskursiooni ja uut inimjõuku. Mitmekesine ja suur mõis ja park vajavad mitmekesist ja suurt giidi. Ja selleks ma just Palmses sündisingi. Seal, kus saab kätega vehkida ja nägusid teha ja mõisajutte puhuda. Seda just täpselt nii nagu mina seda Palmses teen.

Palmse, 1995-2003.

K: Milline on Eesti suurim mõisapark ?

V: Palmse park ongi.

Jaa ja seda tänu tänapäevastele hooldajatele.

Nr. 1064. Harakate lein.

Rahutu hingega kirjust harakast sai minu üks esimesi lemmikuid. Hoidsin neil küla peal silma peal ja ikka olid nad sama paigalpüsimatud nagu mina isegi. Pargitaguses saarikus ilmus noore kase otsa peagi harakapaari pesa ja kõik rahutud hinged olid sellega vägagi rahul. Noore kase latv paindus peagi pesaraskuse all ja pesa jäi tagurpidi rippu. Rahutu harakapaar istus lähedal kõrvalpuu ladvas ja ei liigutanud endid üldse oma pikas leinas. Hommikuti olid nad ära toiduotsinguil ja päevaharjal leinasid jälle oma tagurpidi rippuvat kodu. Harakate lein kestis pea, et kuu aega, suvekeskmeni välja. Ja poisike, kes uut lugu taga saarikust otsis, oligi selle leidnud ja kirja pannud. Tardunult puulatvades leinavad harakad olid rahutu poisi jaoks uue loo peategelased. Ja poisike, kes juba siis lugude jahti pidas, oli ka ise loo üks tegelane, kes harakapesast ju uut lugu otsis.

Neeruti, 1980.

K: Kas Harakapeadega noored kased painduvad allapoole ?

V: Jaa, nad teevad seda.

Ja just noored kased eriti teevadki seda.

Nr. 1065. Üks ärakäimise koht.

Kolga mõisa juurest hargnev metsane kruusatee viis mind esimest korda sinna kohale. Olin siis mees, kes ebapärlikarpi uurima hakkas ja uus tee vajas lõpuni käimist, seda algusest peale. Kruusateelt hargnes liivane metsatee ja viiski mind Pärlijõe äärde kohale. Sild nagises natuke ja vana heinaküün ootas vaikides, justnagu ainult mind. Tromb, mis siin 1967 aastal metsamehe tööd oli teinud, jättis maha pikali puud ja seal on nüüd Suurekõrve reservaat. Ja vaikne paigake võlus mind kohemaid ära. Unustasin peaaegu, et kõik muu peale iseenda ja isegi haruldane mollusk jõevees pidi ootama, et millal siis neid üle lugema jões hakkan. Vaikuse saladusi kogusin seal esimesel korral kokku terve öö ja lubasin juba siis endale, et tulen siia tagasi. Endale antud lubadust lähen täitma küll vahel harva, kuid teen seda ikka ja jälle siiani üksindusest ennast üles leida soovin. Ja kui vaikusest on sõnad üles seal otsitud, siis panen ka ürgse paiga loo alati kirja. Nii nagu esimeselgi korral seda tegin.

Lahemaa, 1991.

K: Kus asub Mareku üks salapaik ? 1. Juminda poolsaarel. 2. Pärispea poolsaarel. 3. Käsmu poolsaarel.

V: Juminda poolsaarel.

Jaa, just seal ta ongi ja on kõige metsikum Lahemaa poolsaar.

Nr. 1066. Turbavälja üllatus.

Märtsisest pingutusest Alutaguse metsisemängudes hakkas sündima metsisemeister ise. See, kes mängu juurest mängu juurde käis ja nii ümber sündis. Paljude Alutaguse metsisemängude teated on väga ammustest aegadest pärit. Sellele vaatamata pidin ka need ammused mängupaigad üle kontrollima ja nii olingi ka sel märtsipäeval teel, kaarditükil asuva mängu poole. Pikal kraavikaldal oli minu kevad ja eemalt lähenes metsasihi lõpus midagi teistmoodi kui mets. Kui suure Oru turbavälja serva olin välja jõudnud, siis sain ka ise aru, et loodetud metsisemängu ma eest ei leia. Turbavälja

servas seisis märtsine mees ja sel päeval tal metsisemeistriks ümber sündida ei õnnestunud. Sest mängupaiga asemel oli hoopis turbaväli ja muud ei midagi. Tagasi piki metsasihti ja kraavikallast tulles, mõlgutasin märtsimehe mõtteid. Ja see oli ka ikkagi parem kui tühja käigu teinud metsisemeister olla.

Alutaguse, 1993.

K. Milline on kodumaa kõige suurem turbaväli ?

V: Oru turbaväli.

Jaa, just Alutagusel asuv Oru turbaväli ongi meie suurim ühtlasi.

Nr. 1067. Kolm meest.

Kolm meest magavad Viitna lähedal telgis. Kolm meest on vabariikliku bioloogiaolümpiaadi suvelaagris ja need kolm meest on Toomas Kukk, Jaanus Lekk ja mina. Kolm meest omavahel eriti ei räägi ja siiski on nad telgis kõrvuti. Aasta 1986 kesksuvel oli suur suvi, seda suure suve moodi ja olümpiaad tegi suve veelgi suuremaks. Peaaegu viis aastat hiljem, aasta 1991 lehekuus kohtuvad kolm meest Viitnal, et üheskoos Mohni saarele minna. Need kolm meest on botaanik Toomas Kukk, Lahemaa rahvuspargi looduskaitseinspektor Jaanus Lekk ja mina. Aasta 1991 kevadel oli suur kevad ja käik Mohni saarele tegi suure kevade veelgi suuremaks. Kolm meest omavahel eriti ei räägi ja ometi nad käisid ära ühiselt Mohni saarel ja tegid oma kevaded suuremaks. Kolme meest hoomasin kõige rohkem mina ise. See, kes Viitnal kord telgis magas nendega ühiselt koos ja kes nad kõik kolm Mohni saarele kutsus. Ja kolme mehe lugu oli see, mis taaskohtudes meid suuremaks tegi. Saatus viis kolm meest kokku ja ta tegi seda kaks korda. Ja kolme mehe kaks lugu olidki need, mis meid kõiki kolme suuremaks tegid.

Viitna, 1986 ja 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas kolm sama meest kohtusid taaskord samas külas ?

V: Jaa, kohtusid Viitnal.

Ja kolmekesi meenutasime ka kunagist ammust kohtumist seal.

Nr. 1068. Alleepeatused.

Esimene, Neeruti mõisaallee kutsus mind ikka ja jälle enda juurde. Peatusin seal sageli tema vahtrate topeltrea vahel ja mängisin iseendaga peitust. Sest rohkem kedagi mul kaaslaseks ei olnudki ja iseendaga oskasin sestap mängida nii või teisiti. Esimene allee sai suureks, kalliks ja armsaks ning otse loomulikult võtsin ta südames endaga laia maailma kaasa. Alleemänge mängisin iseendaga mujalgi ja pole nendega senini lõpetanud. Suur mees, kes poisslapse moodi mängib, tundus vahel möödasõitjatele na imelik, kuid sellele vaatamata ei jäta ma neid mänge mängimata. Kodumaa arvukad mõisaalleed on need paigad, kus end koduselt tunnen, nii nagu kunagi esimese juures. Miks poisid mängivad, seda me enamasti kõik teame. Miks suured mehed vahel mängivad poisikeste mänge, seda pole keegi minu käest veel kunagi küsinud. Ja jätan ka selle siinkohal praegu vastamata. Sest keegi ei küsinud seda mitte kunagi esimese poisikese käest ja ei küsi ka praegu täismehe käest mitte. Ja alati polegi vaja niipalju küsida kui elada ja mängida, nii nagu mina seda teen.

Neerutis ja mujal, 1977…

K: Kus asub Mareku esimene allee ?

V: Neeruti mõisa juures.

Jaa, see ongi Mareku esimene allee.

Nr. 1069. Erikuga sügises.

Päev Erikuga algab sügises. Kaks meest ärkavad vara ja räägivad. Sügisest me ei räägi, kuigi ta on õues olemas. Ka mereranda on ta jõudnud ja Loo saartele. Sügises ootavad meid mõned pesapakud ja pesakastid. Ja terve pikk päev, et nad puudesse panna, omanikke - kodukakke ootama. Kakupakud tiritakse puudesse ja askeldavad kaks meest on sügispäevaga vägagi rahul. Rahul on nad ka iseendiga ja kindlasti on Erik Sandström see mees, kes kellega kunagi igav ei hakka üheskoos. Selle päeva lugu ja moraal olid kaks askeldavat meest. Need, kes küla lähedastesse puudessse neli kakupakku panevad ja ise sealjuures tähtsate nägudega on. Nägudes on neil õnnehelk tähtsatest tegudest ja üksteisest samuti. Kui mul vahel harva lahedal maal igav hakkas, siis olingi Sandströmite juurde minemas. Ja küla huvitavaim mees oli Erik kindlasti ja seda fakti teadsin kõige paremini just mina ise. Ja sügisene lühike päev kinnitas kahe mehe suurt sõprust veelgi ja ülessepandud pesapakud tegid sedasama. Ootavalt jäid nad meist puudesse ja kahe mehe päev oli videvikuks ja õhtuks sündimas. Seal, kus terve rannapere kahe mehe päevast kõneles.

Kasispea, 1991.

K: Keda jäid puudesse pandud pesapakud ootama ?

V: Kodukakke.

Jaa, just neile olidki kakupakud mõeldud.

Nr. 1070. Õhtu diplomiga.

Jutustav metsavaht Toomas verandapealsel, oli minu nooruse üks osa. Läksin nooruse juurde ikka ja jälle tagasi ning Toomas ei jätnud mind sõnadest ilma. 1995 aastal läbi saanud ülikooliõpingud olid minu nooruse üks osa. Tagasi nende juurde ei osanud ma minna ja võtsin ühel heal õhtul hoopis oma diplomi ja läksin seda metsavahipaarile näitama. Toomas ja Elvi uurisid tähtsat dokumenti ja mõlemad noogutasid mulle tunnustavalt. Nii sai üks aara minu elus ümber ja ise imestasin ka, et ma jälle metsavahikordoni verandal noorust pikendan. Ometi jäi see üheks viimaseks korraks kui ma seda seal tegin ja ära minnes tundsin ise ka ühe aara lõppemise hõngu. See, mille juurde ma enam tagasi ei pöördu ja mis nooruse lõppu tähistab. Pikk noorus sai mul veel pikemaks just nimelt verandapealsel. Ilma sealsete jututundideta oleks minu nooruse pale olnud teismoodi ja mina ise samuti teine, mis teine. Ja metsavahipaari jutustus, mis siiski lõppema lõpuks hakkas, oligi minu nooruse suurimaid häid saladusi. Ja saladusi oskasin ma juba siis koguda ja hoida ning nendest lugu pidada. Õhtu diplomiga oli soe ja jutustav. Ja elu, mis mind enda juurde tagasi kutsus, ei olnudki seda mitte. Ja ikkagi jäigi just see lõikuskuine verandapealne jutustus viimaseks kui sääraseks. Elutuuled ei puhunud teda siiski minu peast ja väikene mälestus ongi nüüd siinkohal lugeda.

K: Kus käis Marek sõnu kogumas ?

V: Neeruti metsavahi veranda peal.

Sealt oli alati head lugude saaki oodata.

Nr. 1071. Pääsupesade juures.

Mõisaüllatused ei saanud hakipesade või kakukoduga otsa. Ronisin ikka ja jälle ülesse uute üllatuste järele ja suitsupääsukese pesa oligi üks see, mis mind sinna ülesse ronima kutsus. Linnurõngad kõlisesid mul pluusitaskus ja pääsupojad saidki igaüks linnurõngad endale jalga. Pääsupesade tants oli üks osa minu suurest otsivast minast ja otsida oskasin ma juba maast-madalast alates. Otsisin üles

pääsupesad vanaisa laudas, suures karjatallis, mõisahoones ja mujalgi. Ning ikka ja jälle ei küsinud ma endalt, et miks ma seda kõike teen. Vastust olen otsinud eluaeg endast ja seda kuni tänase päevani välja ja nii või teisiti olen ennast ilma täpse vastuseta jätnud. Roniv poisslaps, kes teed pääsukese pesa juurde otsib, oli väikene tants minu sees. Linnurõngaste kõlin pluusitaskus oli selle tantsu üks osa ja nii ma pääsupesade juures suuremaks kasvasin. Vastusteta endalt küsitud küsimused jäidki mul mõned vastamata. Ehk tagantjärele tarkusest võiksin arvata, et pääsuke on kaunis pilgupüüdja missugune ja tegi noorele poisile silma. Ja igatahes ära nad mind tegid ja seda varajases eas kui teisi silmategijaid polnud mitte kusagilt leida ega üles otsida samuti mitte.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kus asusid Mareku pääsupesad ?

V: Neeruti mõisas.

Sest mõis oli siis veel tühi ja seal oli Pääsukestel hea pesi rajada endale.

Nr. 1072. Mohni saarel käik.

Paar sakslasest turisti ja mina ning Käsmu mehed Arne Vaik ja Peeter Vaik läksid mootorpaadiga Mohni saarele. Seal elas ees juba mõnda aega saarevalvur Raivo Kütt ja eemalt meie paati nähes, oli mees meil rannas vastas. Karune ja rääkimata mees lõi lõkkele ja aina jutustas ning jutustas ja rääkis meid kõik kuus meest lukku, mis lukku. Ainult merega pikemat aega üheskoos olnud mees oli saarel giidi asemel ja mul oligi seda lihtsam. Ja kui kaks tundi mööda said, siis polnud mehel sõnad veel otsa lõppenud, ei enda ega meie jaoks. Saare külalisi ära saates, poetas ta pisaraid ja pidi siiski lõpuks lõpetama. Ja mina nentisin, et oli hea giid olla, seda seekord ilma rääkimata. Üksildane saarevaht tegi giiditöö ära minu asemel ja mina sain tegelikkuses lihtsalt vaba päeva ja tasuta ekskursiooni saarele ka veel. Üksindusel, millel inimese üle suur võim on, oli teinud mehega oma töö. Ja meile kinkis lobisev mees ekskursiooni saarele ja natuke oma suurest üksindusest samuti.

Lahemaa, jaanikuu, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas majakavaht rääkis meid seina külge kinni ?

V: Jaa, rääkis küll.

Sest mees nii rääkimata üksinduses oli.

Nr. 1073. Esimesed haigrud.

Haigrulaps ja muidu laps leidis tiigipõhjast ja kaldamudast suured haigru jalajäljed. See oligi haigrulapse sünnipäev ja kõrgel üleval taevalaotuses lendav suur lind aitas mul ka sünnipäeva tähistada. Igatsus suure halli linnu järele sai hoogu juurde ja laps oli juba siis haigrulapse üle õnnelik. Ikka ja jälle andis suur lind end näole või jättis oma jalajäljed kuhugi ja nii saigi minust haigrulaps missugune. Suur igatsus, mis suurest unistusest sündis, tegi mind varakult suure linnu sõbraks ja suur lind oligi see, kes üle kodumaastike ikka ja jälle lendas. Nii sain haigruigatsust täis ja igatsus läks suvekaupa aina suuremaks. Väikseid ja lühikesi sõpruseid täis, tahtsin suurt ja pikka linnusõprust ning otse loomulikult oligi just hallhaigur seesama, kes seda pakkuma tuli. Kõik teised suured sulelised olid siis veel metsaviirgude taga peidus ja mulle kättesaamatud. Sõber haigur oli see, kes mu südame vallutas esimesena ja ta teeb seda tänase päevani välja. Ja laps olla, meeldib mulle ka, siis kui ta ennast mulle näole annab, siin või seal.

Neeruti ja Jõetaguse, 1980-1981.

K: Kes oli Mareku esimene lemmik ?

V: Selleks oli suursugune Hallhaigur.

Jaa, seda ta oli ja on ka tänapäeval üks lemmikutest.

Nr. 1074. Imelikud rästad.

Hallrästad saarikus või musträstas eemal mägedes olid minu esimesed lemmiklaulikud puudes. Rohkem mul rästasõprust ei olnudki tol ajal, kuni jõeäärses madalas metsas hoburästaste koloonia leidsin. Pesad olid seal madalates kuuskedes ja kokku vast kolmkümmend tükki. Muidu erakuna elavad hoburästad olid seal kõrvuti koos ja jõeäärne mets oli nende laulu täis. Käisin ikka ja jälle neil külas ja seda keset kevadet. Ja kevade leidmise rõõm läks mul just seal suuremaks. Sest tahtsin juba siis leida midagi erilist oma käikudel ja hoburästaste koloonia oli selleks kui loodud. Nende laul kevadises metsas sai minu elukevade üheks osaks ja terve jõeäärne mets oli ühte saladust täis. Sellist, mille juurde kutsus mind käima minu otsiv vaim ja looduseuurija pilk. Rästakoloonia käigud said lõpuks otsa, sest ühel kevadel nad ei tulnud enam kodumetsa tagasi. Alles jäi rästakoloonia lugulaul ja lummav kevadine mälestus.

Jõetaguse, 1982-1986.

K: Kas Hoburästad elavad ka kolooniates ?

V: Jaa, elavad küll.

Seda juhtub küll harva, aga juhtub ikka vahel.

Nr. 1075. Sorgi mäel.

Talves ja lumesajus võib teha üksinda paljutki. Võib kasvada pikemaks ja vaadata uue kevade poole. Võib ka ronida suuskadel elu esimesse mäkke ja sealt alla end libistada. Selles talves ei olnud veel koolikohustust ja oli hoopis esimene suusapaar. Askeldasin Sorgi mäe nõlval ja tegin asja oma elu esimese mäe otsa. Sealt tulin suuskadega alla ja suusaread rääkisid ise omas keeles mulle minust endast midagi. Väike ja järsu nõlvaga mägi, kus seedermännid kasvasid, kandis mäe otsas asuva talu järgi Sorgi mäe nime. Ja seal ei olnud külakraakasid ja olin vaid mina ja suusapaar. Esimese suusamäe võlu sai ühe talve pikkune. Ma sain mäega sõbraks ja see talv oli kui eelsoojendus enne teiste mägede vallutust. Mäenõlva suusalumi sai minu suusajälgi täis ja ükski sula ei ole neid minust ära viinud. Suusaread, mis minust maha jäid, räägivad ja rääkisid vaid mulle endale. Et nad mind pisut ka rääkima ja kirjutama õpetasid, siis panin varakult sealt esimese suusaloo kirja ja siin ta nüüd on, et teised ka sellest natukenegi osa saaksid.

Neeruti, 1979.

K: Kus asub Sorgi mägi ?

V: Neeruti mägedes.

Jaa, seal ta on ja seal sai Marekust suusalaps.

Nr. 1076. Soe ja külm.

Mägedes kaks meest ei nuta. Neil on kuum veri ja soojad südamed. Joped käivad kord selga ja siis seljast ära. Seda nii, kuidas päike ennast näitab või hoopistükkis pilve taga end peidab. Mägede päike sai meiega sõbraks kiiresti ja kiiresti õppisime ka teda tundma. Ja harjusime ka sellega, et päikse käes liiga palav oli ja joped seljast tuli võtta. Ja niipea kui päike end pilve taha peitis, riietasime endid

koheselt jälle jopedesse tagasi. Sooja ja külma võitlus andis end just mägisel maastikul üleval tunda. Ja sõber päike, kes meiega mängis oma mängu, pani meid pidevalt ümber riietuma. Kahel mehel ei olnud midagi selle vastu ja vähemalt igav ei hakanud kui joped jälle seljast võtsime või selga panime. Ja kolme mägise nädala jooksul tegime seda vähemalt paarsada korda. Ju siis nii tahtis mägede tava ja ju siis nii tahtis meie sõber päikene samuti.

Tatrad-Karpaadid, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas joped käisid selga ja seljast ära ?

V: Jaa, lugu tõene.

Just täpselt see mägedes nii ongi.

Nr. 1077. Ümbersündinud mees.

Ürgorus tuletasid end mitu armastust mulle meelde. Üks neist oli hüüdev viupaar kui minu igakevadine ülesotsitu. Ürgoru käik oli otsa saamas kui suurele lageraielangile jõudsin. Seal hüüdiski viupaar ja sugugi mitte suurest õnnest. Istusin kännul ja kuulasin viupaari nuttu, kelle pesa oli ilmselt raiele ette jäänud. Nutvad viuvanemad tegid näo märjaks minulgi ja kännul istuv mees mõlgutas omi mõtteid. Et ürgorg võiks kaitse all olla, mida ta praegu ju ei ole veel. Kui püsti tõusin ja edasi liikusin, jäigi viupaar raiesmikule edasi nutma. Ja raiesmikult lahkunud mees oligi ümbersündinud ürgoru kaitsjaks, kes teda kaitse alla viia soovib. Tähtis pooltund kännu peal sai lõpuks ümber ja kevad kutsus mind enda poole ära. Ja ümbersündinud mees oli see, kes lubas ürgoru kaitse alla viia. Ja seda ma tegema tollest kevadest alates hakkasingi.

Vao ürgorg, jürikuu, 2011.

K: Kas Vao ürgorg on kaitse all ?

V: Ei ole.

Veel ei ole, aga äkki kunagi saab olema.

Nr. 1078. Tütre pakkumine.

Talumees Ülo äratas mind varakult ja pani hilja peale tööd magama. Sulast mängida meeldis mulle tema juures kaks suve ja nii sai kahe mehe sõprus hoogu juurde ja kahe suve pikkune. Vanal mehel oli mulle igasuguseid üllatusi varuks ja sõprus sai sedasi veelgi suurem. Ja õhtulauas kord tegi ta juttu oma blondist tüdrukust, peretütar Üllest. Mees rääkis sedasama juttu, mida ma juba teadsin, et tüdruk hea on. Ja nii veeretas mees jutu kord nii kaugele, et hakkas tütart mulle päriseks pakkuma. Minul tüdruku vastu huvi ei olnud, sest vabadusega olin abiellunud ja nii sai sulaseisu ka kiiresti otsa. Ja mees maksis mulle palga välja ja olin jälle vabam kui enne sulast ennast. Tagantjärele vaatasin vahel tollasele sulasele otsa ja tahtsin temalt midagi nagu küsida. Kuid vastuseks endale oli ikka vabaduseiha ja mitte blond talutüdruk.

Ilmastalu, 1995.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek leidis endale talutüdrukust pruudi ?

V: Ei leidnud.

Marek jäi ilma talutüdrukust, sest tal olid muud mõtted peas.

Nr. 1079. Saabaste peitmine.

Pikk ja viieaastane koolitee sai mul veelgi pikemaks kui mägiste teede kaudu Kuresöödil peatusi tegin, seda Mummide lastekarjas. Kolm pisikest poissi ja kolm pisikest tüdrukut ootasid mind alati ja ma ei petnud oma küllatulekutega nende lootusi. Öised kõnnakud, mida harrastasin kojuminekul, jäid veelgi enam hilja peale kui kuus poissi ja tüdrukut mu saapad ära peitsid. Teadagi miks siis ! Kadunud saapapaar ilmus nagu nõiaväel jälle välja siis kui lastekarjal isu küalistest täis sai. Ja vahel võttis see aega mitu tundi kohe. Õnnelik Mummikari jättis Marekuga jällenägemist ja saabastega külaline kadus kodu poole, seda keset ööpimedust. Väikesed mägede lapsed, kes suure lapse saapaid kord peitsid, on nüüdseks kasvanud suureks. Alles on jäänud kaduvate saabaste lugu ja see inimlaps, kes Kuresöödil lapsepõlve pikendamas käis.

Neeruti, 1990-1995.

K: Kus asub Kuresöödi ?

V: Neeruti mägedes.

Jaa, seal ühe mäe nõlva peal ta ongi.

Nr. 1080. Pääsupoegade röövija.

Metsavaht, kes mind küla pealt kord ära kutsus, täitis minu õhtused igavused. Kehalt väike ja hingelt suur, ootas ta mind ikka ja jälle ja ta oli ka elusaladusi ja jutustusi täis. Räästapääsukused, kes metsavahikordoni katuseräästa alla endale kodud olid rajanud, kasvatasid pääsupojad suureks ja saagiahne lõopistrik oli see, kes kerget saaki samas käis ja seda noori pääsukesi omaks võttes. Nii rääkis kord metsavahist mees ja kuulas linnusõbrast poisike. Lõopistrik ise oli minu märtsitaeva üks esimesi lemmikuid ja metsavahi juttu kuuldes, sõprus siiski ei kadunud. Sest loodus nõuab oma ja seda metsavahi jutt vaid mulle ka kinnitas. Võtsin pääsupoegade kadumist kui paratamatut loodusnähtust ja end elutaevas harva silmale andev pistrik sai ka ühe loo kangelaseks. Kuna metsavahist mees ja poisike ise olid seda niikuinii.

Neeruti, 1985.

K: Kas Lõopistrik armastab jahtida noori Pääsukesi ?

V: Jaa, armastab küll.

Sest noored Pääsukesed on veel mitte väga osavad ja kerge saak Pistrikule.

Nr. 1081. Haigrute hommik.

Madjaritemaal kogunesid aina varajasemad hommikud. Nii, kuidas kevad kohale jõudis, nii nad mind äratasid ja sageli polnud ma üksinda. Hortobagys, kus jää alt avanev jõgi uut kevadet kuulutas, oli hallhaigrute kogunemispaik. Nad ööbisid jõeäärsetel puudel ja ajasid mindki ülesse, aga veel mitte jalule. Ja nautisin mitu tundi nende ärkamisaega. Kui puud lõpuks ilma haigruteta jäid, siis tõusin minagi ja pikk hommik oli saanud päeva alguseks. Askeldavad haigrud tõid kodumaa tunde põue ja selle tundega olingi ärganud. Ja kui ööbimispaiga maha jätsin, siis nentisin, et kodu on küll kaugel, kuid igatsust tema järele ma ei tundud. Sest kodused talvituvad haigrud olid need, kes igatsuse peletasid. Matka teine pool tõi veel üllatusi kaasa, kuid kodused haigrud Hortobagys olid need, kes esimest korda mulle kodumaad meelde tuletasid. Ja kaugel maal oli see ka üks suur ja kodune tunne, kuigi ma seda sealt ju taga otsima ei läinudki.

Hortobagy, 1996.

K: Kas Hallhaigrud ikka talvituvad Ungaris ?

V: Jaa, talvituvad küll.

Ja seda ikka seal, kus lahtist vett ehk jõgesid on.

Nr. 1082. Hommikune kassikakk.

Märts, mis mul põues oma tööd tegi, ei jätnudki mind rahule. Lõpuks kutsus ta mind välja ja seda vägagi varajasel tunnil. Siis kui märtsipäike on veel tõusmata ja kui ta veel märtsimeest ei soenda. Märtsine tee oli pimeduses ja mina tema leidja, kuni isand kassikakk raiesmikule kasvama jäetud männiladvas oma hüüuga mind ära tegi. Ta hüüdis veel korda kolm ja siis lendas oma märtsiteed. Kahe märtsiotsija teed olid ristunud ja kohe ka lahku läinud. Ja ahhetav märtsihommik kutsus meid mõlemat enda poole. Laiamäel leidsin ma märtsi üles ja nähtud kassikakk oli üldse viimane, keda Neerutimaal ma kohtasin. Sest suured raielangid kinni kasvavad ja seal pole enam kassikakkudel suurt ja pikka pidu. Nähtud kaku auks ma peatusin varahommikusel teel ja seda senise elu viimase nähtud kassikaku auks. Märtsikäik oli end ära tasunud ja punetav päiksetõus kinnitas märtsirajal mulle õiget teed. Seda teed, kus lugusid leian, vahel üksinda märtsis ja seekord siis kassikaku-isandaga üheskoos.

Laiamäe oosil, 2001.

K: Millal hüüab isane Kassikakk ?

V: Just siis märtsikuus.

Sest siis on tema pulmaaeg.

Nr. 1083. Kalamehe sünd.

Suure paisjärve kaldal pisut vildakal looduskaitsemärgil oli kirje: „Jõepere Veskiallikad“. Lugesin seda mitu korda, kuni jõudsin kord õngeridvaga tema juurde tagasi. Pikk päev ja õhtu olid kalamehe sündi täis ja mina seal sünnipäeval peategelane ja sünnipäevalaps. Teadmata, et miks ma seal niimoodi üksinda askeldan, tegin ma seda sellele vaatamata ja romantiline paik hakkas mulle kohe ka meeldima. Meeldima hakkasid ka õngekorki liigutavad kogred ja mina ise endale samuti, seda just sellisena nagu ma olin. Pika päeva igavuse peletasid veel hallhaigrutest kalamehed ja nii armusin esmakordselt suurde üksindusse. Paik, mis mind jälle enda juurde tagasi kutsus, tegi seda ka teistel aastaaegadel ja ühe oma alguse juurde läksin aina uuesti tagasi. Sinna, kus algas üks üksildane mina ja kus üksildane paik minu üksindust peletas ja tegi minuga seda, mida ma just soovisin. Õhtu-eeli lahkudes selgus, et olin kinni püüdnud kümmekond kokre ja need olidki minu ühe sünnipäeva ainsad tunnistajad.

Jõepere, 1980.

K: Mis jõe alguseks on Jõepere Veskiallikad ?

V: Nad on Loobu jõe alguseks.

Jaa, sealt see jõgi algabki ja sealt leidis Marek ka ennast kala püüdmas.

Nr. 1084. Ilma kaardita.

Vanale kaardivihikule kandsin peale kõik enda väliööbimised kodumaal. Kaardivihik sai vanaks ja ristikesi täis ja ma panin ta ära kappi. Uut kaarti ei olnud ma veel ostnud ja nii läksin ilma kaardita endata Mõdriku maastikukaitseala suvematkale. Varahommikul kodus vaatasin vanat kaarti, kuid jätsin vana sõbra siiski kaasa võtmata. Maastikul tahtsin näha seda ja teist ning kolmandat ja ööbida Mustjärve kaldal. Jõudsingi õhtuks kohale ning kõik vaatamisväärsused olid ka mul üle vaadatud.

Õhtul tulid järvesillal head mõtted mulle külla ja üks neist oli osta endale uus matkakaart. Ma ostsingi selle peale matka ja kandsin uue ööbimispaiga kaardile. Ja kiitsin enda head mälu ja head pead. See, mis kõik vajaliku ülesse maastikul leiab ja seda ka ilma kaardita. Ja eneseleidja uus matkahooaeg oligi alanud ning matk ilma käärita saanud tõsiasjaks. Ilma kaardita kolasin kord noorusepõlves ringi. Noorus tuli korraks nagu minu juurde tagasi ja ta tõestas mulle, et mul endiselt hea maastikusilm ja mälu on.

Mustjärvel, jaanikuu, 2011.

K: Kus käis Marek ilma kaardita matkamas ?

V: Mõdriku-Roela maastikukaitsealal.

Jaa, ja saigi ilma kaardita hakkama.

Nr. 1085. Luhakivide vahel.

Kord kevades astusin päev otsa kivilt kivile. See oli kaugel eemal mere ääres. Kord sügises kõndisin terve õhtuhämaruse luhakivide vahel. See polnudki nii kaugel eemal. See sügis ja leitud sügisesed kivid olid maakodule lähemal, Vao ürgorus. Panin kividele nimeks luhakivid ja tundsin, et olen neisse ja ürgorgu armunud. Nii räägiks sügis minu asemel, aga et ta vaikib, siis sean sõnad ise siinkohal ritta. Armunud mees olin ma aastapäevad otsa. Elu suurim armutuhin lahkus kest sügist ja kolasin niisama ringi, kuni ürgsesse orgu sattusin. Ja seal ekslesin ma paar tundi, kuni pimedus mind sealt ära kutsus tee peale. Oru põhjas luhakivide vahel ei eksinud ma ära. Teadsin täpselt, et kus ma olen ja et miks olen ma uuesti armunud. Sest elu vajab uut armastust ja seda ka sügisel. Ja sügis vajab uut elu ja seda ma ju ürgorus leidsingi. Ja ürgorg vajab uut sõpra , kes teda kaitse alla viia tahab. Ja sõber vajab uut armastust. Nii eksles armunud mees ja lubas endale, et tuleb kord siia tagasi. Et armumisest saaks ürgoru armastus. Just see uus, mida tookord taga otsisingi. Videvikutund leidis mind taas tee pealt ja see mees seal polnud enam sugugi seesama, kes paar tundi tagasi. Ja mul ei olnud midagi selle vastu, et uuesti armuda ja uuesti armunud olla.

Vao ürgorg, 2000.

K: Mis asjad on luhakivid ?

V: Need, mis Vao ürgorus asuvad.

Ja need, millele Marek nime kord pani.

Nr. 1086. Kähriku pulmad.

Vaikiv heinaküün rääkis vaikuse keeles ja sedasama tegin minagi. Kolmes hommikus kolm korda ärgates, olin vaikuse laps ja kuulsin kährikupaari pulmakisa. Ja see oli ka parem kui vaikne kevad ja mina tema keskel. Kährikupaar tegi ka neljandal, äramineku hommikul häält ja arvasin sellega ühe kevadise loo lõppenud olevat. Mees, kes kevadisel teel kõndis, üllatus kui kährikupaar üle tee läks ja seda häält tegemata. Vaikne äraminek oli kährikupaari pulmalugu täis. Sellist, kus jürikuised hommikud veel vaiksed on ja kährikukisa minusse lugu lõi. Ajal, mil ei hüüa veel ükski laululind ja hommikud on karged ärkaja jaoks. Nelja hommiku lugu rääkis vaikivas keeles. Sellises, kus tegelaseks olin vaid mina ja alanud uus kevad. Ja vali kährikuhüüd keset suurt kevadet oli see, mis mind äratas ja kevade algust mulle kinnitas. Kas ma ainult kährikupulmas tahtsin käia, seda ma tagantjärele targana kahtlen, kuid suure vaikuse nad peletasid ja häälekas kevad on alati parem kui hääletu. Ja uue kevade uut häält ma otsima ju läksingi.

Neeruti, jürikuu 2001.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek käis Kähriku pulmas ?

V: Jaa, lugu tõene.

Marek käiski kord Kähriku pulmas.

Nr. 1087. Väikesed märgalad.

Lahemaiseid peatuspaiku kogunes ja kogunes. Ma kogusin neid ja neid sai aina rohkem ja rohkem. Ikka läksin nende juurde, olid need siis röövlinnupesad või miskit muud. Liivaste suurte männimetsade rüppes, kus esmapilgul nagu midagi polegi leida, avastasin nii mõnedki vanad ja ammendatud liivakarjäärid. Neis oli veesilm ja mõni veelind ja nad olid kui peatuspaikadeks loodud. Lahedaid hetkeid kogusin ma viis aastat ja neist võiks kirjutada hetkede raamatu. Peatused suletud vanade liivakarjääride juures olid põgusad ja neid kogunes lühikese loo jagu. Ja öelda tahtsin ma seda, et nad olemas on ja rõõmuks mitte vaid mõnele veelinnupaarile, vaid ka minusugustele otsijatele ja peatujatele. Neile, kes otsivadki peatuspaiku pikkadel lahedatel teedel ja suurtel maastikel põhjarannikul. Otsida ja siis peatuda, sai mul lahedaks viieaastaseks teekonnaks. Ja ilma peatumata ei oleks sündinud sadade kaupa lahedaid lugusid ja üks neist on nüüd siin. Suure Lahemaa suurte saladuste hulgas on ka vanad ammendatud liivakarjäärid. Just need paigad, kus tilder või liivatüll just peatujale häält teeb ja endast ning väiksest märgalast sedasi sulle märku annab.

Lahemaa, 1990-1995.

K: Kus asuvad Mareku väikesed peatuspaigad ?

V: Lahemaal.

Jaa, seal maal on Marekul peatuspaiku kõige rohkem.

Nr. 1088. Märtsikuine poni.

See lumi, kus ma iseendast rõõmu tundsin, oli märtsi ja jürikuine. Ja veel leidmata kevadised silmad ei andnud mulle asu. Vedasin suusajäljed igale poole, kuni ühe mõisa taga tarandikus ehtsa poni juurde jõudsin. Ta vaatas mulle silma ja kevade üks algus oligi mul silmades. Vaikne ja kohe alanud sõprus sai vast poole tunni pikkune. Otsinud olin ju kõike muud ja nüüd siis poni… Ja kevadine päev oli ühtäkki armunud silmi täis. Poni ma sel päeval otsima ei läinud. Otsisin koduste maastike rõõme ja leidsin needki ju ülesse. Märtsiponi ilusad silmad ja ilmekas pea, olid ühte kevadist alguse hetke täis. Seal, kus peatuda ja seda teha mitte üksinda. Läbi just selle kevade olin läinud peaaegu, et ilma peatumata. Sest kodumaastike avarused olid pea kõik, et üle vaja vaadata, seda peale kolmekevadist vaheaega. Ja siis kui poni mull silma tegi, siis arvasin, et uus kevad ongi alanud. Ehk arvas samamoodi loomake isegi. Kuid vaikses hetkes jäi tal see välja ütlemata mulle. Seda teadmatagi, et miks siis.

Mädapea, 1999.

K: Kus asub Mädapea mõis ?

V: Lääne-Virumaal, Rakvere kandis.

Jaa, just seal leidis Marek ühe kevade ülesse.

Nr. 1089. Kevadised maadejagamised.

Terava kõikenägeva pilgu võtsin ma alati endaga mägisele maastikule kaasa. See mitmete kevadete lugu sai aina pikem ja ikka ja jälle olin millegi huvitava leidja rollis. Ja saabunud viupaaride pesapaikade maadejagamised kogusin ka alati kevadeti kokku. Et viusid mägistesse metsadesse väga

palju kokku pesitsema ära mahub, see oligi üks minu esimestest avastustest. Väga mitmekesine maastik meelitab neid sinna pesi rajama tihedasti ja lähestikku ning minu terav pilk pani seda ammu juba tähele. Kevadel on neil maadejagamise aeg, kui pesapaiku hõivatakse. Ja siis on mägised maastikud viu hüüdeid täis, kuni pesapaigad lõpuks omavahel ära jagatud saavad. See aeg on üürike keset kevadet ja kestab vast kümmekond päeva. Ja ühe terava pilguga looduseuurija tähtis aeg on ta samuti kui ta viupaare kokku loeb ja neid palju saab.

Neeruti, 1984-1990.

K: Millal jagavad Hiireviud omi pesitsusterritooriume ?

V: See ongi kevadel, siis kui nad saabunud on ehk märtsis ja aprillis.

Just siis kui pesapaiku vaja omavahel jagada on.

Nr. 1090. Esimesed sookured.

Sookurelugu ja selle algust otsisin ma kaua taga. Tema hääl oli tuttav senini vaid heliplaadilt ja tema nägu oli tuttav linnuraamatust. Nii möödus linnuhuvilise mitu aastaringi. Varakevadisel kolamiste aja alguses kui naaberkülasse Vandusse asja tegin, hüüdis sookurekolmik eemal põllu peal. Alanud sookurelugu põues, tulin koju tagasi ja algaski sookuresõprus missugune. Kirjutasin kirjakausta esimesed sookureread ja need said küll lühidad, aga tähistasid ühte uut algust. Tahtsin ikka ja jälle kuulda tema tugevat kaunist häält ning näha neid lennus või maa peal. Elu ei andnud selleks just palju võimalusi, kuid alanud sookurelugu sai siiski vahel pikkust sõnades juurde, seda kohtumine-kohtumise kaupa. Otsisin ka kodumägedes ja sealsetes rabalappides ja mujalgi ümbruskonnas ja väiksest sõprusest sai suurem missugune, kuni uus metsavaht mind kord sügises enda juurde kutsus jutule. Mees oli ka sookurelugusid täis ja ei jätnud mindki nendest ilma. Kaunis sookurg ja tema lood tegid kahe mehe sõprust suuremaks ja metsavahist mees oli see, kes oma kurejuttudega linnu mulle armsaks rääkis. Just täpselt nii nagu mina ja meie ühine saatus seda olidki soovinud.

Neeruti, 1984-1990.

K: Kellel on Eesti lindudest kõige kõvem hääl ?

V: Sookurel.

Just tema hääl on meil kõige tugevam hüüdja hääl.

Nr. 1091. Jõudmised Viitnale.

Õhtune käija jõuab. Külade-küla Viitna on tema jõudmiste paik ja liivane tee männimetsa vahelt toobki ta siia kohale. Teed, mis siit mitmesse ilmakaarde hargnevad, on need tema vähesed siinsed sõbrad, kes teda ootavad ja jõudja teab seda vägagi hästi. Neli suurt maanteed, mis siit hargnevad ja siin ristuvad on tema suured sõbrad. Siis veel mõned salajased ja liivased väiksemad sõbrad on need, mis teda siia toovad ja siit viivad. Suured ja väiksed sõbrad ristuvad küla keskel ja nii jõuangi sihile. Külade-küla kutse oli ja on ka ajaloohõngu täis ja sellest räägivad nii kõrts kui ka vanad majad. Ja jõudja, kes siia aina jõuab, peab siin ka ajaloost lugu. Parim jõudmiste paik ongi minu jaoks Põhja-Eesti küla, Viitna. Varakult tegi ta mind ära ja me pole üksteisest senini lahti lasknud. Seljakotiga ja ilma selleta ja vahel giidikotiga, olen ma jälle jõudja rollis. Minu kõige kutsuvaim küla ongi tema, Viitna. Pisike ja männimetsane, teeb ta mind aina uuesti ära ja ma jõuan tema juurde ajast-aega ja jäängi seda tegema.

Viitna, 1990-…

K: Kus asub Mareku küla, Viitna ?

V: Asub Põhja-Eestis, Kadrina vallas, Lahemaa lõunapiiril.

Nr. 1092. Kirjad külmas.

Kaks röövlinnumeest üksteisest kaugel eemal vahetavad sõnu kirja teel. Pärnumaa Halinga kandi mees Eedi Lelov oli minu kirjasõber mitu head aastat ja soojad vahetatud sõnad tegid just külmades talvedes oma head tööd meiega. Röövlinnujuttu olid nad mõlemad täis see meile sooja südameisse tõigi. Seda siis kui talved olid külmemad kui praegu. Röövlinnumees, kes minust just siis välja kasvas, oli vaid metsavahilaps ja rohkem suuri sõpru tal ei olnudki. Ja ühe röövlinnumehe kirjasõprus oli see, mis mind valmis aitas teha. Eedi kirjutas talvekülmades ja ootasin tema kirju ning lõpuks saigi just selle mehe kaasabil minust röövlinnumees. Metsavahisõprust täis, otsisin mujaltki lisa ja Eedi oli lahkesti nõus mind aitama. Ja röövlinnuread, mis mulle vägagi meeldisid juba siis, saidki ümbrikust leitud ja vastusteks Eedile sinna pandud. Kolm külma talve tahtsid teha oma tööd minuga. Tegelikult tegid mind röövlinnumeheks valmis metsavahist mees ja kirjasõber Eedi. Nii tõdesin ma kui suur olin ja kui röövlinnumees valmis olin.

Neeruti, 1984-1987.

K: Kas Marek on kõva röövlinnumees ?

V: Jaa, on küll.

Ja seda tänu mitte ainult iseendale.

Nr. 1093. Varukaga nühkimine.

Giid Marek võtab ekskursioonigrupi Palmse mõisa ees enda järele ja läheb lubjakrohviga valgeks krohvitud aia seina juurde. Seal paneb ta käisevaruka vastu seina ja hakkab seda hõõruma. Grupitäis uudishimulikke koguneb talle ümber ja siis saavad kõik teada, et kuidas vanasti krohviti lubjakrohviga ja kuidas krohv kaua püsima jäi. Külapoisid nimelt käisid krohvitünni soristamas ja just selline krohv püsis kauem seinas kui ilma selleta. Inimrühm on rahul nii giid Marekuga kui ka tema jutuga ja eriti sellega, et ta käisega seina nühkis. Giid Marek on rahul kõigega ja eriti muidugi iseendaga.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas Marek tegi varukaga nühkides jälle ühte oma giidinippi ?

V: Jaa, tegi küll.

See on üks Mareku paljudest giidinippidest.

Nr. 1094. Isu ei saa täis.

Ühel teel võid käia ühte sammu. Seda eri aastatel ja aastaaegadel. Ja kui isu sellest täis ei saa, siis väga pikka aega. Neeruti mägedes loen iseenda mõtteid juba väga pikka aega ja sean aina uuesti seal samme ritta. Poisike, kes seal käima kord hakkas, pikendas seal omi samme ja need said just seal mehepikkused. Pikad aastad pole teinud mehega oma tööd ja ikka ning jälle läheb ta just sinna tagasi käima. Meheeas olles igatsen ka vahel poisipead taga ja selle leian ma ülesse just seal, eemal üleval mägedes kõndides. Loo kirjutamise ajaks olen ma 32 aastane. Ja 25 aastat sellest olen ma mägesid tundma õppinud. Ja usin õpipoiss, kes minu mehesüdant soendab, läheb jälle sinna kõndima. 25 aastat ühtesid ja samu radu käies, ei saa mul isu neist otsa ja seda nii poisipeas kui ka mehesüdames. Ja see mägede maastiku kutse ongi see, mis meid mõlemat kutsub ja aina uuesti ära teeb. Nii nagu palju aastaid tagasi ja nii nagu praegugi kui poisipead ja mehesüdant taga jälle igatsen.

Neeruti, 1979-2003.

K: Kus asuvad Mareku lemmikmäed ?

V: Neerutis.

Jaa, just seal ja juba ammustest aegadest saadik.

Nr. 1095. Lahemaa vesilikud.

Lahedat otsijat nähti igal pool suurel lahedal maal. Iseendaltki täpsemalt küsimata ja vastamata, et mida kõike ma seal leida soovin, otsisin ülesse üle kahesaja linnuliigi ja veel hulganisti lugusid. Ja üks kaua aega täitumata lahe soov oli näha ühte tõelist Lahemaa vesilikku. Sellist lahedat vee-elukat, kellest olin ühteteist seni vaid kuulnud ja mitte kordagi veel näinud, kuni ühel lahedal õhtul viis Muike mees Hallan Kivisaar mind Ilumäe lähistele Signe ja Kalle Kivi suvilaõuele. Õuetiigikeses olid vesilikud ise ja täitunud unistus tegi õhtu veel lahedamaks. Väike lahe lugu sai hiljem kirja pandud, sest nii suurel maal ei ole ma senini ka hiljem tõelist vesilikku enam kohanud ja vesilikurõõmu nautisin tiigisillakesel terve pika õhtu. Äramineku hetkeks olin ühte suurt leidmise ja väikse looma lugu täis ja seda ma just sellest õhtust olingi soovinud.

Lahemaa, 1997.

K: Kes on Vesilik ? 1. Roomaja. 2. Kahepaikne. 3. Lind.

V: Kahepaikne.

Jaa, seda ta ongi just.

Nr. 1096. Pesade vahetus.

Lehekuu vabat hommikut ootasin ma kaua. Ta tuligi, tuues kaasa endaga kõik, mis vaja. Läksin kahe viupesa ringile, et üle vaadata kaks viupesa, mis juba eelmisel aastal olid olnud asustatud. Lehekuu lõpp tervitas mind ja ma tervitasin teda vastu. Ja eelmise aasta kevad saigi lõpuks ümber omadega. Mõlemad viupesad olid taas hõivatud ja siiski mitte samade viuvanemate poolt. Ühe juures hüüdis see viupaar, kes eelmisel kevadel oli olnud naaberpesas ja sealne paar oli hõivanud omakorda naabrite kodu. Tähelepanelik silmapaar, mis lehekuust muudki sel päeval leidis, oligi saanud oma. Teine-teisel pool metsa asuvad viupaarid olid oma kodud vahetanud ja see ei jäänud mul ju hoomamata. Ja targemaks saanud looduseuurija pani juba metsaservas uue loo kirja. Seal oli lehekuist varahommikut ja eelmise aasta kevadet, terast tähelepanelikku silmapaari ning uut avastust uue viutarkuse näol, et viudest naabrid võivad oma kodusid omavahel vahetada.

Uduküla, 1986-1987.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Viupaarid vahetasid omi pesi ?

V: Jaa, lugu tõene.

Nad vahetasid omi pesi, aga tegelikkuses tuleb seda looduses harva ette.

Nr. 1097. Tuuletallajate draama.

Ühe loo lõpp tuli kiiresti ja ootamatult. Keset põldu asuvas männitukas, kus tuuletallaja koduks oli minu pandud suur pesakast, oli tallajate lugu kestnud juba mitu pikka aastat. Sest tallajatele meeldis seal ja nii olin nende sealse loo hoomaja. Ja kui pesapuu all murtud emalinnu suled leidsin, saigi sealne lugu viimased read ja punkti. Tallajast suurem ja tugevam haugas oli ta omaks võtnud ja tuulte laiali kanda jäänud tallaja suled olidki loo viimased sõnad. Tallajate lugu männitukas sai minu

külaskäike täis. Tallajate külaline käis neid pildistamas ja pessa toodud saagipoolist uurimas. Ja mina olin ju see, kes ka pesakasti loo alguseks üldse ülesse mändi tiris. Korjasin mälestuseks mõned suled endaga kaasa ja kurvalt lõppenud lugu oligi punkti endale saanud. Tallaja lugu oli õpetlik siiski. Et sõber haugas oli sõber tuuletallajast jagu saanud ja ühe loo lõpetanud. Ja kurjas maailmas ja suures looduses tuleb seda kogu aeg ju ette.

Vandu, 1992.

K: Kas Haugas saab Tuuletallajast jagu ?

V: Jaa, saab küll.

Jaa, kui ikka see võimalik on, siis murrab maha küll endast väiksema.

Nr. 1098. Tagasituleja maanteedel.

Tagasi kodutanumale tulles kaugelt Vana-Võrumaalt, ostsin endale uue jalgratta. Ratas oli minu kodukandi esimene uus sõber ja maanteed nägid kevadet, seda koos minuga. Varane ärkaja, kes igal hommikul uue rattaringi tegi, saigi maanteede rõõmuks ja koduigatsuse asemel oli ühtäkki uus ja suur kevad. Selline, kus ma jälle iseennast kohtasin sellisena, nagu ma ju harjunud olin. Ülesleitud kevad ja mina selle keskel oli rattarõõmu täis. Ja jürikuised kodumaastikud tegid minuga seda, mida nad kaugel võõras külakolkas ei teinud sugugi mitte. Rattakevad sai lõpuks ümber ja teedel ümbersündinud rattasõitja alustas uue giidihooajaga. Kevade õpetus oli suur ja tarkust täis. Et koju tagasi oskasin tulla sealt kaugelt maanurgast, kus ei tervitanud mind ei teed ega teekäijad samuti mitte. Ratta seljas õnne leida oskasin ma juba maast-madalast. Nüüd olin jälle otsija rollis ja õieti tegin, sest ma leidsingi õnne üles varahommikuti ja neil teedel, kus kunagi.

Neeruti, 1999.

K: Kus leidis Marek uut kevadet ?

V: Kodustel Neerutimaa teedel.

Jaa, ja sealt sai ta endale külge ka hüüdnime, tagasituleja.

Nr. 1099. Peatunud aeg.

Keset suve küsin tihti endalt, et millal aeg peatub. Päevaste ekskursioonide melu täis, küsin seda iseendaltki ja vahel harva peatub ajahetk ka keset tormilist lahedat ekskursioonipäeva. Tõugus või Muuksis, seal, kus meie esivanemad kord kivikalmetesse maeti, saabub püha peatusehetk ja vaiksed ekskursandid aitavadki mul ajahetke peatada. Muidu rahutu seltskonna sisse tuleb hingerahu ja vaid jutustav giid liigutab ennast ja teisi. Esivanemate juures on minu jutt lühike, aga jõuab vaikiva seltskonna seas igaüheni. Ja kui kivikalmed on tutvustatud, nendivad kõik ühiselt, et vaikust ja rahu võib ka hetkeks muidu rahutu ekskursioonipäeva seest leida. Just seda hetke, mida giid oligi soovinud ning giidile appi tulevad need meie kauged esivanemad, kes kivikalmetesse kord maeti.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kus peatub giid Mareku aeg ekskursioone tehes ?

V: Need on Lahemaa kivikalmed.

Seal, kus kord ammu esivanemaid maeti.

Nr. 1100. Pikk sünnipäev.

Mõisavanaema avas koduukse ja oma kuldse suu. Läksin tema juurde lugusid küsima ja otsima ja ta kinkiski mulle mitu lugu, millest üks oli tema ise ju. Kui esimene aastaring mõisaukse taha käimist mööda sai, tuli ta ise minu juurde õhtute täiteks ja võttis oma lood jälle kaasa. Algas uus aastaring temaga ja ka minu lugude isu ei saanud küll otsa, aga lugude rõõmu kinkis vana naine mulle küll. Tema rõõm oli tulla ja jutustada, küll Toonekurgede tulekust, küll Kõrvemaast ja Tallinna vanalinnast. Ja kindlasti sai ta ka ise aru, et ta ise üks lugu minu jaoks on. Lugude jahimeheks sündisin ma just vanaemaga mestis olles. Eemalt mõisa poolt vilkuma ja lähenema hakkav taskulamp andis ise mõista, et lugu jälle jätku leiab ja vana naise jutustus saigi jätku. Vanaema lummuses elasin ma kaks pikka aastat. Ja nii pikk sai ka lugude jahimehe sünnipäev.

Neeruti, 1981-1982.

K: Kui kaua käis Marek Mõisavanaema jälgedes ?

V: Kaks pikka aastat.

Kuni Vanaema end tühjaks rääkis.

Nr. 1101. Ojaäärsel käigud.

Koputus matkamaja uksele vaikust ei sega ega lõpeta. Vaikse koha – Ojaäärse vaikuse saladused said seal mulle kiiresti selgeks. Palmse ammuse mõisahärra jäägrimajaks ehitatud tänapäevane matkamaja on küll vahel rahvast täis, kuid minu jaoks on ta vaikuse paigake missugune. Salapära, mis tema vaikust kaunistab, tuleb tema üksildasest asupaigast, eemal mõisast ja külakeskmest. Tuline põhjarannik kui üllatuste maa, peidab matkamaja vaikuse rüppe ja seal hakkas mulle ka kohe meeldima. Üksinda tulles ja minnes võtan vaikuse endaga kaasa ja tõden ikka ja jälle, et ta üks väärt peatuspaik on. Seal, kus keset vaikust kogud ennast ja vaikust, enne kui lähed tuulisele põhjarannikule käima. Vaikuse paigaks oli Ojaäärse mulle viis aastakäiku. Viie aasta vaikusele tuli lõpp, siis kui giidiks hakkasin ja ekskursantidega seal peatusin. Ja ekskursandid, kes minu vaikuse jutust osa said, kiitsid mind alati. Sest ekskursioonimelus pole vaikust sees ja minu jutust nad seda leidsid alati, et ka mereäärne maa võib vaikusega üllatada.

Ojaäärse, 1990-2003.

K: Kus asub Ojaäärse matkamaja ?

V: Palmse külje all.

Jaa, seal ta metsa sees ongi.

Nr. 1102. Sügisese jõe ääres.

Sügise tõde otsin kolades taga. Juba koduse Loobu jõe kallastel tegin ma seda ja hiljem ka veel igal pool mujalgi. Neli sügist kaugel Kauksi küla veere peal tegid mind targemaks, kuni sealt lõpuks ära otsustasin tulla. Askeldavad Sinikael-pardid, kes enam kevadised ei olnud, olid ainukesed sõbrad seal ja rohkem sõpru peale jõe enda ma sealt ei leidnudki. Kui inimesel midagi või kedagi vaja on, siis leiab ta sõbrad ikka üles. Sügiseste jõgede kallastel kolades, leian ma ikka kohalejäänud pardisalgad ja iseenda peegelpildi jõevees. Seda kõike vähest ja suurt, mida jõel mulle pakkuda on just värvikireval lahkumiste ajal – sügisel. Mitme jõe sõbrana lähen sügiseti nende juurde. Siis kui igav on ja igatsus sõprade järele maad minus võtab. Nii oli see koduse Loobu jõe kallastel ja kodust kaugel eemal, Lutsu jõe käärudes. Jões ennast näha ja sõpra leida, see sai mull tavaks juba ammustel aegadel. Siis kui esimene koolikell mind ära hirmutas ja jõe äärde lohutust otsima läksin ja lähen nüüdki. Otsima ja uudistama neid, kes minu salasõpradeks olid ja on.

Neeruti-Kauksi.

K: Kes olid Mareku ainsad sõbrad Kauksi küla peal ?

V: Need olid Sinikael-pardid.

Ja tõesti rohkem sõpru Marek seal ei kohanudki.

Nr. 1103. Kevadised tegelased.

Mitut kevadet taga otsima õpetas mind üks musta sulekuuega lind – künnivares. Kevadel saabudes on ta häälekas ja üks minu kevadekuulutajatest. Ja kevad, mis endast koos temaga märku annab, ongi käes. Sügiseti kogunevad nad jälle oma pesapuudesse ja kuulutavad seda ka valjuhäälselt. Ja sügiskuu pale saabki sellega kevadise näo. Vähe on linde, kes ka sügisel oma pesast lugu peavad. Must künnivares ongi üks neist vähestest ja miks ta seda teeb, on üks suur linnuriigi saladus. Lühenevad sügispäevad saavad varesekisa täis ja kevadine otsija tunneb keset sügist kevade tunnet. Tänuks oma kolamistele mõisaparkides ja mujal, seal, kus varesekolooniad on, leiangi aastas mitu kevadet üles. Üks neist on sügiskuu keskmes kui künnivaresed oma kevadel kohendatud pesade juures endist häälekalt märku annavad. Need on mulle ka kolamiste aja viimased päevad, enne kui ümbritsev loodus vaiksemaks ümberringi jääb.

Siin ja seal, 1980-2000.

K: Kas Künnivaresed on ka sügiseti oma pesade juures ?

V: Jaa, on küll.

Mitte just kogu aeg, aga ikka on.

Nr. 1104. Pleekaia jutt.

Lahe suur valge buss nõksatab paigast ja asub Palmse mõisa juurest teele Sagadi mõisa manu. Ma haaran mikrofoni järele ja avan oma sõnarohke suu ning alustan päevajutuga mõisa juures tee ääres asuvast pleekaiast: Siin vasakul pool oli mõisa pleekaed, kus pleegitati lina, mis vanasti oli pisut hallikas – kollakas, naljakas ja lollakas. Lahe ekskursioonirahvas täidab bussi hea naeruga ja on terveks päevaks minust sisse võetud. Nii algas ja algab minu laheda maa tööpäev ja juba esimesel väljasõidul sain aru, et hea mikrofonijutt kohe esimestest sõnadest peale ongi see, mida ekskursandid sinust endast nakatab. Just see, mida vaja on terveks ekskursioonipäevaks ja mida on oodanud nii giid ise kui ka tema inimsalk.

Lahemaa, 1995-20034.

K: Mida tehti pleekaias ?

V: Pleegitati lina mõisa jala valgeks.

Jaa, ja lina saigi valgeks.

Nr. 1105. Kassipoegadega suvi.

Vana maja suvesüdames ilmus maja juurde kass käima. Oli ta siis külaheidik või muidu kolaja, aga süüa ta sai minu käest ja jäigi majahoidjaks. Sõprus kassiga sai kuu aja pikkune kui end laka peale heintele tahtsin sättida ja lakaluugi avades olid heintel, minu magamisasemel kolm kassipoega. Ühest kassist oli saanud neli ja nad jäidki minust sinna, oma ema ootama. Kassiüllatus ise oli üks majaüllatustest ja mina selle avastaja. Kuu aega hiljem ilmusid söögiootele neli kassi, üks suur ja kolm pisemat. Ja süüa said nad kõik, et üllatused otsa ei lõppeks maja juures. Kassiloo lõpp saabus sügiseks

kui giidiametist tagasi pöördusin ja jalga lasknud kassiseltskonnast jäi vaid lugu järele. Selline vana maja hõngu täis, milles natuke ka külalugu sees ju oli.

Kauksi, 1997.

K: Kas kassilugu tõene või mitte ehk kas laka peale ilmusid kassipojad ?

V: Jaa, ilmusid küll.

Ja uus lugu, mis külakassi hõngu täis, oligi Marekul leitud.

Nr. 1106. Euroopa kaardil.

Kaardile kantud kahest röövlinnuruudust said minu uurimisalad. Kaardil olid Neeruti ja Palmse ruudud ja mina nende ruutude tegija ehk röövlinnu-uurija seal. Ruudud kanti ka üle-Euroopalise röövlinnuseire kaardile ja seda enam läksin sellest tähtsust täis. Uhke olin oma röövlinnuseire üle ja ka selle üle, et ruudud Euroopa kaardil on. Röövlinnu-uurija argipäev ongi ruutu teha, ehk kindlal alal röövlinde uurida. Ja seda ma tegingi ja mitte vaid iseenda jaoks, vaid ka rahvusvahelise monitooringu jaoks. Uhke olen tehtu üle ka nüüd kaua aega tagantjärele, sest kaks armsaks saanud kohanime Euroopa kaardile jõudsid.

Neeruti-Lahemaa, 1990-1993.

K: Kas Mareku röövlinnuruudud olid Euroopa kaardil ?

V: Jaa, olid küll.

Ja Marek läks veel rohkem tähtsust täis.

Nr. 1107. Suur saunatiik.

Vanaise sauna taha ilmus tiigikene. Kopp kaevas ta maasse ja vesi valgus sisse ning tiigikene oligi valmis, seda saunaliste suureks rõõmuks ja pullitegemiseks. Mina tulin teda üksinda vaatama ja sain temaga vägagi hästi läbi. Sillakese peal kogusin end kokku ja tiigike õpetas mind ujuma. Pikkust oli tal kolmteist sammu ja laiust kümmekond ning ta oli see, kes mind ujuma õpetas. Tiigikese juurde läksin alati üksipäini, siis kui ta vaikne oli nagu mõnele heale sõbrale kombeks. Ujumaõppimise suvi sai koolivaheaja pikkune ja need kolm suvekuud õpetasid mind rohkem kui seda oli teinud seljataha jäänud esimene kooliaasta. Kevadel kui tiigikene mind viimaste koolitundide juurest ära kutsus, leidsin, et ta oli kooliõpetajatest suurem õpetaja. Selline vanaisa suu läbi suureks ja armsaks saanud ning kokredest ja kiilidest sõpradega. Vaikusehetked temaga õpetasid mind vaikusest tõde leidma ja tiigikesse elu üks esimesi tõdesid peidetud saigi, nii nagu see lugugi siinkohal jutustab.

Jõetaguse, 1980.

K: Mida õpetas Marekule Vanaisa saunatiigike ?

V: Õpetas üksinda esimesi lugusid koguma ja kirja panema.

Ja rohkem õpetajaid mul siis ei olnudki, seda peale vanaisa muidugi.

Nr. 1108. Tähtsad hauad.

Ekskursioonipäeva melu vakatab peaaegu, et alati kui mõne surnuaia väravasse jõuame. Tähtsad hauad on need, mis ise kõike ei räägi endist ja siis tuleb giid appi. Vaiksed hetked siin ja seal on kui giidile loodud. Ta kasutab vaikuse hetke ära ja kõik saavadki targemaks. Käsmu kalmistul Ülo Vinter, Loksal admiral Fersen, Ilumäel Julie von Hausmann. Nii vestab minu suu ja vaikus räägib ka pisut

lisaks juurde. Et tuulisel lahedal maal on ka vaikseid paiku, kus vaid giid teab, et kes mõne kalmistu tähtsaks teevad. Laheda maa seitsmel kalmistul käin ka omapead vaikust kogumas. Sedasamust, mida hiljem vaja läheb kui inimrühm sind uudishimulikult ümbritseb.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kus asuvad giid Mareku tähtsad kalmistud ?

V: Lahemaal.

Jaa, just seal saab giid Marek oma jutu jooksma.

Nr. 1109. Ainuke pulm.

Sugulase pulma ei läinud ma ise kohale. Mind pandi auto tagaistmele, kuni Põlvas sealt jälle välja ronida sain. Ja nii algas minu elu esimene ja viimane pulmaskäik, kus paari pandi Anne ja Rein Reitel. Olin pulma kõige väiksem külaline ja sain sellest ka koha esimesest hetkest alates aru. Vaatasin pulmalisi ja pulmapaari alt ülesse ning keegi ei vaadanud mulle vastu. Roosid torkisid paljaid käsivarsi, aga nutt jäi tulemata sellele vaatamata. Kui pulmad mööda said, torkisid roosid mu käsivarsi veel pikka aega tagantjärele ja hing oli sees natukene katki. Ometi olin ilma nututa seal vastu pidanud kuni lõpuni ja see oli ise hea märk. Pulm, mis kätele ja hingele haiget tegi, sai mööda ja kodus unele heites, kadus ka nutmise isu. Sest lubasin juba siis endale, et rohkem ma ühtegi pulma oma jalga ei tõsta. Ja hiljem pidasin ka endale antud sõna. Sest väike olla teiste seas mulle ei meeldinud ja suurena ma ennast pulmas ei tundud. Suur olin ma jälle kodustel metsaradadel ning seal nägin jälle suurena vaid iseennast. Nii nagu ma harjunud olin.

Põlva, 1976.

K: Mitu korda on Marek pulmas käinud ?

V: Ühe korra ainult.

Jaa rohkem polegi Marek pulma sattunud.

Nr. 1110. Kollase linnu armastus.

Keset talve askeldab üks poisike. Minu näoga otsib ta talvest armastuse ja armumise hetki taga ja üks kollane väikene lind köidab tema meeli. Ehk talvest oma nime – Talvike, saanud linnuke jääb talveks meile kohale ja tuleb siis toiduotsinguil ka inimelamute lähedusse. Nii me tuttavaks kord saimegi lindude söödaplatsil. Keset talve askeldab ta toitu otsides ja leiabki tee teiste suleliste sekka minu söödaplatsil. Pisike linnuke lööb ikka ja jälle väikest tantsu linnumehe hinges ja talved, mis ammustel aegadel meid tuttavaks tegid, on jäänud kaugesse möödanikku. Ometi kui saabub uus talv, tuleb väikene kollane linnuke ja aitab mul talve mööda saata. Väikese linnu sõprus on talvist armastust täis ja kevadeks saab temast laulik puudelatvades. Väike sõprus ja armastus, mis talvest lõpuks kevade teeb, on pikk juba aastakümneid ja kui ma uues talves uut kevadet nägema hakkan, siis tulebki appi tema-Talvike.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Mis lind on Talvike ? 1. Värvuline. 2. Röövlind. 3. Veelind.

V: Värvuline.

Pisike ja kollane ka veel.

Nr. 1111. Salapära täis.

Salapära täis mägisel maastikul olin kunagi õpipoisi rollis. Õppisin salapärast maastikku tundma ja ei olnud sugugi mitte sealjuures üksinda. Salapärane hääl, mis orgudes, ooside vahel kajas, oli mänsaku oma ja harva kui ta ennast näole andis. Salapärast sõprust see siiski ei takistanud ja salapära, mis see lind mulle hinge tõi, kaunistas nii teda kui ka mind ennast. Kaunite mägede häälte hulka kuulus tema hüüd ja seda olingi taga otsimas ja kuulamas. Suuremaks kasvades, said mägised saladused mulle selgemaks ja nende sekka kuulus ikka ja jälle ka tema – Mänsak. Kaunis sulerüü ja kaunis hüüd tegid ta kohe minu üheks lemmikuks ja mis siis kui me harva silmast-silma kokku saime. Lind, kes endaga salapära kaasa tõi minu hingemaadele, saatis ja saadab mind senimaani. Lind, keda ikka ja jälle mul vaja on, et ei kaoks hingest salapära ja otsimise rõõm. See, mida igas inimeses ja linnus ei leia ning mis meid kahte alati saadab ja ka kokku viib.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kes on Mänsak ? 1. Lind. 2. Loom. 3. Kahepaikne.

V: Lind.

Jaa, ja häälekas ning ilus on ta ka veel.

Nr. 1112. Kõrtsijutt.

Inimrühm, kes keset ekskursioonipäeva süüa Altja või Viitna kõrtsis soovib, saabki seda. Nad küsivad sageli ka rahvusrooga süüa ja minult eitavat vastust kuuldes: meil Eestis rahvusrooga polegi, ajavad nad silmad suureks. Minu rahvusroa jutt saab alati lühike. Sest konkreetset rahvusrooga meil ju polegi, sellist, mida vaid meil Eestis tuntaks. Inimrühm, kes on vastuse saanud, arutleb mõnda aega omakeskis ja ekskursioonipäev läheb omasoodu edasi. Vapper giid on nii või teisiti rahul ka sellega, et rahvusroa küsimus ilma vastuseta ei jäänud ja mis siis kui vastuseks oli üks suur eitus. Ei öelda, ei oska mitte iga giid. Mina seda vahel ikka ja jälle oskan ja seda teen ma alati ka siis kui mind ümbritsevad inimesed Eesti rahvusroa järele küsivad.

Lahemaa, 1995-2003.

Nr. 1113. Valge linase riidega.

Taidur giid ärkab minu sees ja läheb päevale hommikul vastu. Rääkimise aarast jääb talle väheseks ja ta võtab käed-jalad ning teisedki kehaosad appi, et taidur giidis ka ekskursantidele arusaadav ja hoomatav oleks. Mõisade ees räägib ta mõisakülalistest, kes mõisnikule külla tulid, seda hobustega siis. Uhkemad ja jõukamad neist tulid uhke hobutõllaga. Ja seniks kuni külalised kohal olid, kaeti tõld valge linase riidega. Ilmekalt näitan ma seda ka kätega ja inimrühm on giidiga rahul ja taiduriga samuti. Õhtul olen ka mina mõlemaga rahul ja päevatöö saab lõppenuks lugeda. Giid ja taidur on omavahel suured sõbrad. Nad lähevad õhtul koos magama ja hommikul lähevad koos päevatööd tegema. Ja ekskursandid, kes nendega kohtuma tulevad, on mõlemiga vägagi rahul. Kuidas siis muidu.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Millega kaeti Mõisa ajal külaliste hobuveokid ?

V: Ikka valge linase riidega.

Jaa, see oli väga vana ja tore tava mõisa ajal.

Nr. 1114. Eriku käbid.

Eriku juurde Kasispeale tõttasin ma aeg-ajalt. Põgenesin elu ja töö eest ning meievaheline sõprus sai sisse uue hoo. Eriku väikeses dendropargis oli puudu üks männiliik – Painduv mänd ja ta teadis ühte puud kasvavat Raadi pargis. Minul palus ta sealt käbisid tuua, et temalgi just see puu seemnetest idanema hakkaks. Tõingi talle purgitäie neid ja seemned pandi kahe mehe poolt mulda. Nüüd on neist saanud noored puud dendropargis ja meenutavad meie sõprust ja kadunud Erikut ennast. Kasispea sügised, mis mind enda poole kutsusid, olid alati kahte meest täis. Seal askeldasid nad ja alati oli nende askeldustel oma eesmärk ja tulemus. Ja selle ühe sõpruse käigu tulemuseks oli uus puuliik Eriku rajatud pargikeses. Sügiseti, uue kooliaasta alul, tahtsin alati mereäärset küla ja tema rahustavat hingust. Seekord läksin sinna käbidega purgis ja kotikeses ning pargikese enda mälestuseks sündiski lugu ka veel kirjakausta.

Tartu-Kasispea, 1993.

K: Kus asub Erik Sandströmi dendropark ?

V: Rannakülas Kasispeal.

Jaa, seal ta on ja juba pikemat aega.

Nr. 1115. Külmast tulek.

Kollane giidikott sai pakitud ja külm kauge maakolka talv oli jäänud seljataha. Ahjukütja talv oli möödunud üksildase maja juures ja Lahemaa giiditarkuseid raamatutest lugedes. Uus amet ootas uut kevadet ja lõpuks olingi minemas ja Palmses kohal. Lehekuine aeg oli veel jahedust täis ja vaid minu soe süda andis mulle seal sooja. Talvine vaikus oli saanud järsku ümber ja rahutu kuum amet oli saamas tõsiasjaks. Endalegi pisut ootamatult seisin rahvuspargi infotahvli ees ja olin järgmise päeva esimeseks grupiks valmis. Ja kauge maakolka üksildane külm talv lahkus minu seest lõplikult. Alles jäi kuuma verega kuum giid ja päheõpitud laheda maa kirjandus, seda terve kotitäis. Jahedus, mis järgmisel päeval otsa sai, seda koos esimese ekskursioonibussi saabumisega, jättis mindki maha ja elu esimene giidihooaeg oligi saanud tõsiasjaks.

Palmse, lehekuu 1996.

K: Kustkohast kaugelt saabus giid Marek Palmsesse ?

V: Kaugelt Kauksi külast.

Jaa, sealt Vana-Võrumaa rajalt ta tuligi.

Nr. 1116. Päeva külaline.

Vana maja ümbrus oli üksildane paik. Üksildane olin seal minagi ja maja oli ise enamasti minu ainuke kaaslane. Tatsasin ümber maja ja üksildane tants oli üksildases hinges. Kevadel kui õue peale rohkem asja tegin, sain ise ka aru, et majatants üks ühe mehe ja maja lugu on ning tants hinges oli meie kahe kolmas kaaslane. Pikenevad päevad, mis kevade saabumisest märku andsid, tõid üksildase hiireviu midagi tee peale otsima. Ta sai nimeks päeva külaline ja tõi uut tantsu mulle põue. Sellist märtsilinnu oma, mis mulle suurt kevadet ja laia maailma meelde tuletas. Aeg maja juurest kollase giidikotiga ära minna saabuski peagi ja selle kevade väike lugu oli ju märtsilinnust leitud.

Kauksi, 1997.

K: Kas Marekul käis maja juures palju külalisi ?

V: Ei käinud.

Väga harva kui külalisi oli liikumas.

Nr. 1117. Huvitav kõnd.

Kolamiste üks silmarõõm sai nimeks herilaseviu. Minu esimene lemmik suleliste seas satub toiduotsinguil sageli maapinnale, kus ta herilast või kimalast jälitades tolle pesani välja jõuab, et see siis õnneks võtta. Maas kõndiv suuremat sorti röövlind on suures looduses harv nähtus. Minu lemmik on seda sageli ja nii, ettepoole kaldu ta oma sihini, herilase või kimalase pesani jõuabki. Eriti hõredates metsades ja avamaastike servaaladel teeb ta seda ja kui talle peale olen sattunud seda tehes, siis peatub hetk ja aeg. Ja kui aeg on minul edasi liikuda, siis võtan hetke herilaseviuga endaga kaasa ja hetki kogun ma ju niikuinii ning paar korda aastas tulebki viu ise mulle appi.

1980…

K: Miks kõnnib röövlind Herilaseviu maapinnal ?

V: Et kimalase või herilase pesani jõuda ja süüa saada.

Jaa, see on saagijahtimisviis ja just maapinnal jõuabki ta sihile.

Nr. 1118. Teine kaptenitekü la.

Esimese giidihooaja vaheajal leidsin end Poolas, teel Bialowieža poole teel. Käsmu kaptenitekü la tuntud juttu, olin siis ajanud kümneid kordi ja alati maininud turistidele, et see ainuke kaptenitekü la maailmas on. Teel Bialowiezasse tegin kord külapeatuse ja kohalikud külaelanikud, kes minu ümber kogunesid, tõid päevavalgele ka külanime – Kapitansczyna. Mees, kes Poola keelest sõnagi aru ei saanud, kuulas ja kuulas külamehi ja naisi ning targemaks ei saanud siiski peaaegu, et karvavõrdki. Ometi võtsin ma teise kaptenitekü la nime endaga ühes ja edaspidi mainin ikka ja jälle ekskursantidele, et suures maailmas vähemalt kaks kaptenitekü la on, üks meie põhjarannikul ja teine siis Ida-Poolamaal. Tagasi jõudes, jätkasin oma giidiametit ja olin matka eest tänulik nii uudishimulikule iseendale kui ka jutustavatele taatidele ja eitedele, kes võõras ja arusaamatus keeles mind ühe külanime võrra targemaks olid teinud.

Kapitansczyna, 1996.

K: Mitu kaptenitekü la on maailmas ?

V: Neid on kas tükki ja tervet.

Üks siis Eestimaal ja teine siis Poolas.

Nr. 1119. Marune rebane.

Talvine suusarõõm viis mind igale poole. Vabadel nädalavahetustel oli rõõm pikem ja rõõmu rohkem ning kodumaastikud said ka talvel mul vallutatud. Kord tagasiteel piki mõisaalleed kui kodu juba paistis, sörkis marune rebane keset külateed. Suusatajat ta ei kartnud ja haukuvaid külakoeri samuti mitte. Külakeskmest sörkis ta läbi, kuni külamehest jahimehe püss tegi oma töö. Külamehest jahimehe kutsusin rebasejahile mina ja hiljem rääkis terve küla nii minust kui marus rebasest. Talvine laupäev oli leidnud oma loo. Lugude jahimees, kes õhtul toas lugu kirja pani, nentis, et üks marutaudis rebane oli päeva naelaks ja et külarahva jaoks oli seda tema isegi ning minu lugude jaht sai sellega veelgi hoogu juurde.

Neeruti, talv, 1985/1986.

K: Kas maruse Rebase lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu on tõene.

Marutaudis Rebased tulevad ikka ja sageli inimasulatesse kolama.

Nr. 1120. Sügisesed kodukakud.

Pargilind, kes õhtuvidevikus sinna välja ilmub, on öökulli näoga kodukakk. Tühi kõht ajab ta liikvele ja seda videvikutunnil. Siis kui kõik teised sulelised silmapiirilt kaovad. Kahekesi kakuga jäänud, algab peagi sügisene öö ning juba kevadine kakupesa üleval mõisahoone aknaaugus, rääkis mulle ühe öökulli keeles. Selles keeles, mida tahtsin tundma õppida ja millest aru saada. Õhtune hetk pargihämaruses on üürike. Sest kakk kaob õhtusöögi otsinguile ja jätab mind üksinda, seda koos suvesooja mälestusega. Vähemasti nüüd ma siis tean, et nad ka sügisel pargis olemas on ja seda kuni uus kevad nad häälekaks teeb ja huikama paneb.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas Kodukakud on ka sügiseti parkides ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, ja ikka ning jälle annavad ka märku endast, seda ka sügisel.

Nr. 1121. Orajärve algus.

Tee, mis üle uudismaa kulgeb ja metsaveerel lõppeb, oli ja on uut algust täis. Edasi kulgeb sealt vonklev puudevaheline rada ning peiduline Orajärv avaneb lõpuks. Väiksemat sorti otsija jaoks on järvesilm suur, mis talle vastu vaatab ning ta mahub sinna suure silma sisse ilusti ära. Esimene ring ümber metsase järve tegi jalad mul märjaks. Ja silmarõõmu pakkus ta mulle ka ja seda just otsimas olingi. Kalameeste järvena tuntud selgeveeline veesilm just nagu ootas mind ja ma ei petnud tema ootuseid. Enne jutustavat metsavahti olin väikene lugude jahimees missugune. Orajärve äärse vaikuse rüppes olin sõnade otsija missugune. Järv, mis hääletuna mind aina uuesti tagasi ootas, õpetas mind vaikusest sõnu otsima ja leidma ning seda ma tegema hakkasingi. Tolleks hetkeks aasta pikkune koolilärm oli üks see, mis mind vaikuse juurde peletas ja järvest salapärane sõber nagu luges minu mõtteid ja tuli mulle appi. Ning kasvueas lugude jahimees oli esimeste käikudega järve kallastele vägagi rahul.

Neeruti, 1980.

K: Kus asub Orajärv ?

V: Neeruti mägedes.

Jaa, seal ta ongi ja sai esimeseks silmarõõmuks mulle.

Nr. 1122. Ülesse kolimine.

Ise hakkamas olin ma õues ja metsaradadel. Ise ei saanud ma olla maamajas alumisel korrusel ning õega ja klaveriga ühte tuba jagades. Aastapäevad uues kodus said sedasi mööda, kuni ülesse, teisele korrusele otsustasin kolida omaette tuppa. Aknast paistis sealt minu Patermägi ja omaette mees oligi sündinud. Tassisin kõik asjad ülesse ja uus omaette elu võiski alata. Omaette mees olla, oli parem kui ennemalt ja nii minust omaette mees saigi seda mitte vaid metsastel radadel. Ise oli parem olla ja nii sai minust iseenda peremees juba üheksandas elusuves. Päike, mis aknast üleval toas sisse vaatas, oli teistmoodi ja paistis nagu minu jaoks. Ja üksi päikese all olingi harjunud olema ning seda siis ka omas uues toas. Omaette mehe sünnipäeva sain tähistada neliteist pikka aastat, kuni mõisast välja kolima pidanud mõisavanaema minu tuppa elama asus. Aga iseenda peremees oligi sündinud ja seda omas

toas. Tagantjärele tark olles, kiidan ennast ikka ja jälle ning kõik teised, kes mind teavad ja tunnevad, kiidavad mind samuti.

Neeruti, 1981.

K: Miks kolis Marek maamaja teisele korrusele ?

V: Seal sai ta omaette olla.

Ja seal sai Marek ka lugusid kirjutada ja mõtiskleda.

Nr. 1123. Vaheaeg.

Kuum kevad, mis Eesti rahva 1988 aastal enda embussesse haaras, kutsus mindki enda poole. Ei jõudnud ma tuttavatale metsaradadele ja olin rohkem pealinna mees kui muidu mees mujal. Kuumast ärkamisaja kevadest sai veelgi kuumem suvi ning mina ikka rohkem inimeste seas kui tavaliselt. Ürgne kutse, mis mind endaga metsa poole kutsus, läks siiski hinges suuremaks ja lõpuks andsin endale järele ja läksin viupesa käigule. Selle kevade kehv uruhiire-aasta tegi oma kurba tööd ka viurahva seas ja peaaegu, et kõik mägise maastiku viupesad olid ilma lasteta kodus ehk tühjad. Vaid ühes oli kaks viupoega ja need said mõlemad linnurõngad jalga. Olin metsase päevaga siiski rahul, et ta mind enda juurde tagasi kutsus ja looduslaps tõstiski minus jällegi pead. Sügise poole kui kuumast kevadest ja suvest sai palav sügis, nentisin, et vaheaeg looduses kõndimises jälle siiski ümber sai ja olin selle üle õnnelik. Ja õnnelik olin ka selle vaheaja üle, mis mind viupesade juurde viis. Korraks siis. Elus vaheaegu teha on mul õnnestunud harva. Üks neist oli see murranguline aasta kui Eesti rahvas ärkas ja ümber sündis. Ja seda tahtsin teha ju temaga koos minagi.

Neeruti, 1988.

K: Mis aastal oli Eesti rahva uus ärkamise aeg ?

V: See oli 1988 aastal.

Jaa ja Marek võttis ka rahva ärkamisest osa.

Nr. 1124. Tigedad tiirud.

Maamehe üllatuseks sai põhjaranniku sinine meri. Merel oli tema jaoks veelgi üllatusi varuks ja need ei saanudki kunagi otsa. Mere hea hingus kadus kui mõnele tiirupesale lähedale sattusin. Kurjad pesaomanikud andsid endist valju häälega märku ja ei jätnud maamehest meremeest rahule. Kurja täis väiksemat sorti lind, kes inimest ründab, sai minu mereäärsete käikude argipäevaks. Muidu heatahtlik sinine veteväli vaikis tiirukisas ja ründavad valged linnud saatsid mind nii ekspeditsioonidel saartele kui mujal rannas. Inimene, kes hea ja halva vahet käib, olin ma ühtäkki ka mererannas. See, kes tahtis head seal leida ja kelle tigedad tiirud hoopis käsile võtsid. Ründava tiiru kisa, mis mere äärse rahu lõpetas, sai sageli minu argipäevaks. Siis kui läksin otsima head ja kui kurjaks saanud valge merelind selle hea lõpetas.

Lahemaa, 1990-1995.

K: Kas Tiirud on looduses tigedad ?

V: Jaa, on küll.

Eriti kui inimene Tiiru pesa juurde asja teeb.

Nr. 1125. Kiivitaja poeg.

Aasal on üks kolaja. Ta kolab üksi seal siis kui on tema kolamiste aeg. Millal see täpselt on, see on tema kolamiste saladus. Need aasad on kõik tema omad. Neil kasvab mõni suur kask ja on üks rebaseurg. Nendel kaskedel on mõnel aastal mõni varesepesa ja vahel istub seal oksal mõni hommikune, lõunane või õhtune hiireviu. Ta otsib oma rohelistel aasadel kolamise saatust ja päeva naelu. Selleks võib olla ehmatanud rebane või äralendav viu ja sageli veel midagi ilusat. Kiivitajad on tema ühed sõbrad seal ja seda sama kaua aastaid kui ta seal kolanud on. Hinges on ta soovinud leida kiivitaja pesa või kiivitaja poega, kuid see soov on ikka veel täitumata jäänud. Kui seitsmes kevad ja suvi käes ja kolaja jälle aasa peal kõndimas, siis nägi ta lõpuks rohumätta kõrval pisikest kiivitaja poega. Kolaja suur kolamise soov oligi täitunud ning ta pöördus õnnelikult koju tagasi. Niisama pärast ei kolanud ta nii kaua suurel aasal. Ta tahtis näha seal veel kedagi teist ja lõpuks sai selleks pisike kiivitaja poeg. Ja õhtul kiivitaja poja lugu kirja pannes, nentis ta, et kolajas ikka ja alati üks otsija sees on. See, kes kolamise rõõmust otsimise ja leidmise rõõmu leiab ja kes selle ka kirja õhtul peale kolamist ennast paneb.

Neeruti, 1980-1987.

K: Kas Kiivitaja elab ikka aasa peal ?

V: Jaa, elab küll.

Jaa, just seal ongi Kiivitaja kodu.

Nr. 1126. Üks mere äärne lind.

Maamees, kes sinaka põhjaranniku äärde käima hakkas, polnud seal pea mitte kunagi üksinda. Seljataha jäänud varesetants, mis teda maakodu juures kord köitis ja rõõmustas, tundus mulle möödanikuks saavat. Ometi arvas põhjarannik nagu teisiti. Hallvares, külaservade lind, oli ka rannas toimetamas ja küllap ka saama peal väljas, et oma kõhtu täita. Seda siis randa lainete poolt heidetud prügikala või merekarpide näol. Vares mererannas tähistas varesetantsu jätku uues vaatuses ja vahel kui ma seal kedagi teist parajasti ei kohanud, siis adruhunnikul toimetav vares tuli nagu ise mulle appi. Et ma ilma uue loota ei jääks ja et uuel lool ka peategelane oleks, nagu selleski lookeses. Mere äärde varestega kohtuma ei lähe mitte just igaüks. Mina seda vahetevahel teen ja saagiks ongi mõni uus lugu ja varesetants missugune.

Lahemaa, 1990-1995.

K: Miks toimetab Hallvares rannas ?

V: Et ikka süüa midagi saaks.

Jaa, kas randa heidetud kala või muu söödava näol midagi võtta oleks.

Nr. 1127. Üks rabalind.

Rahutu ja pisike linavästrik tegi mind juba varakult linnumehe moodi. Maakodu hoovil või katuseharjal ning mujalgi küla peal, tegi ta mind ära ja minu rahutu hing oli temaga vägagi rahul. Lahe lugu, mis lahedal maal alguse kord sai viis mind ka Lahemaa rabadesse ja seal oligi üllatus ees ootamas. Rahutu linavästrik oli seal laukaservades askeldamas ja mina tema rahutu sõber sealsamas lähedal. Et küla lind ka rabalind olla võib, see saigi mulle suureks üllatuseks ning muidu vaiksevõitu rabamaastik oli tema hüüdeid täis. Rabaavarustes jätku leidnud sõprus ei saanudki otsa, sest ikka ja jälle rabadesse asja tegin. Et muidu inimkaasleja linnuke rabaüksindust naudib, see sai märkmikusse kirja pandud ning üllatusest ka lugu siia valmis kirjutatud. Et teisigi sellega üllatada.

Neeruti-Lahemaa, 1980-2003.

K: Kas Linavästrik elab ka rabas ?

V: Jaa, elab küll.

Jaa, seal on Tema üks kodu.

Nr. 1128. Minu telk-mantel.

Minu matkakaaslasest sõber tuli minuga igale poole kaasa. Õhtuti heitsin temaga ühte ja hommikud äratasid meid mõlemat üheskoos. Ma sain ta endale niisama eest ja armusin temasse kohemaid. Meie sõprus ja kooselu sai kuue aasta pikkune. Ta oli mul alati kaasas kui väliööbimine ees ootas ja siis tuligi ta mulle appi. Ma pakkisin ta seljakotist välja ja puhusin ühe poole täis nagu õhkmadratsi ja teise poole heitsin lamades enda peale. Vihmase ilma korral sai temast vihmamantel missugune ja me olime jälle üks lahutamatu paar. Minu sõber saatis mind pikka aega, kuni väsis lõpuks. Selle unustamatu öökaaslase ja matkasõbra nimeks oli telk-mantel. Muidu sõjaväelastele mõeldud, teenis ta mind välitöödel ja pikk sõprus väsis alles siis kui ta lõpuks vananes ehk katki läks.

1991-1996.

K: Mis asi on telk-mantel ?

V: Magamiseks ja vihmakeebiks mõeldud asjandus.

Temaga saab nii väliööbida kui vihmakeebina kasutada.

Nr. 1129. Räppetompude ja sulgede korjaja.

Linnumehest tegi röövlinnumehe räppetompude, sulgede ja kontide korjaja. Saagijäänused, mis igasse röövlinnupesasse jäävad, räägivad sellest, mida pesaomanikud saagiks pessa järeltulejatele toonud on. Et seda teada saada, siis sai minustki nende korjaja pesapõhjadest, et spetsialist siis täpsemalt kindlaks teeks, et mida siis söödud on. Tänuväärt amet, mida ma röövlinnumehena pidasin, viis mind ülesse puude otsa ja seda alati koos kilekotiga, et mitte niisama tühjade kätega alla tagasi tulla. Ja suve lõpus kui röövlinnumehel saak koos, jõudsid need spetsialisti kätte. Röövlinnupesa otsida, pole väga suur ja aeganõudev töö. Sealt saagijäänuseid kokku koguda samuti mitte ja nii saadaksegi targemaks konkreetse röövlinnupesa saagipoolisest. Pesaotsija saladusteks ongi pesad ise. Ja kui pesadest kokku kogutud saagist hiljem pikk nimekiri valmib sellest, mida söödud on, siis saavadki kõik teada röövlindude toidusedeli. Just see viimane ongi üks sellest, mis röövlinnumehe valmis teeb ja teda pesade otsijaks vormib.

1987-1989.

K: Mis asi on räppetomp ?

V: Seedimata jäänud karvade-sulgede ja kontide tombuke, mille röövlind välja oksendab.

Ja nende järgi saab kindlaks teha, mida röövlind söönud on.

Nr. 1130. Esimene ostja.

Sõber raamiga seljakott saatis mind mitu pikka aastat. Sõprus, mis ei vananenud ega väsinud, küsis veel ühte kaaslast endale lisaks kõrvale. Selleks pidi saama uus magamiskott kui säärane. Sügiseni kogusin ma raha ja nii läksingi sõpra ostma pealinna Liivalaia tänavale. Sõbra hind oli 3600 eesti krooni ja vaid kolm päeva tagasi oli soomlasest mees kui Halti firma esindaja ta müüki toonud. Iseenesest mõista sai minust tema esimene ostja ja kenake müüjanna vajutas mulle pähe firma logoga nokamütsi. Tasuta siis ! Sõber magamiskott pidi kannatama kuni 40 kraadi külma ja oli rohekat

karva. Ja nii olingi ühe sõbra võrra rikkam ning ta mahtus mulle teise sõbra, seljakoti sisse ilusti ära. Müüjanna naeratas mulle ja tänas esimese sellise Eestis ostetud magamiskoti eest. Tänasin müüjannata naeratades ning minu elu läks edasi kahe sõbra saatel. Sügisene ost tõi mulle uue kevade mõtted pähe ja kahe sõbraga asusingi tema poole teele. Sinna, kus mõlemit sõpra vaja läks ja kus ma iseendast ka paremini aru sain, et kolmekesi on ikka parem olla kui üksinda või kahekesi.

Tallinn, sügiskuu, 1995.

K: Kas Marek oli esimese HALTI magamiskoti ostja ?

V: Jaa oli küll.

Ja magamiskott on praeguseni tema saatja.

Nr. 1131. Kes tuleb jalgrattaga !?

Kolme mehe saaga sai mägiselt maastikult leitud. Kolme mehe sõprus sai aina hoogu juurde ja mägine maastik oli selle meie suure sõpruse peaaegu, et ainuke tunnistaja. Metsavaht Toomas käis jalgrattaga alla mõisapoodi. Raiemees Avo tegi ka vahel sedasama. Mina võtsin aeg-ajalt südame rindu ja väntasin neile koduukse taha. Sõber jalgratas oli meist igaühel olemas. Peale selle oli meil kõigil üksteise jaoks suur süda kinkida ning ühine lemmik-maastik – Neeruti mäed. Kolme mehe sõprus ei olnud väga suuri sõnu täis. Nad said vahel kokku, et minna haigruid rõngastama või näiteks, et pesapakku meisterdada ühiselt koos. Kolmest mehest olin mina kõige noorem, aga mitte kõige pisem, sest kasvuaeg oli mul käes. Ja üksinda ei soovinud ma kasvada, vaid ikka kahe metsamehest sõbraga. Ja appi tulid meile jalgrattad, et sõber jõuaks sõbra juurde kohale. Kolme mehe lugu on jäänud kaugele seljataha. Sinna kaugesse minevikku, kust oleme ka kolmekesi ära tulnud. Seda juba ilma jalgratasteta.

Neeruti, 1984-1990.

K: Kus elasid kolm sõpra ?

V: Neerutis.

Jaa, ja sealt saigi elu suurim sõpruse lugu leitud.

Nr. 1132. Searekord.

Kevadõhtute igavus viis mind teede peale. Külateedest jäi väheseks ja läksin videvikkudes suurele maanteele jooksusamme seadma. Endale täpsemalt aru andmata, et miks ma seda teen, olingi suure maantee peal hakkamas. Eemal suure kartulipõllu servas oli suur metssea - emis ja seda koos kolmeteistkümne põrsakesega. Jooksja peatus hetkeks kevadisel teel ning andis iseendale aru, et nii suurt metsseaperet ei ole ta veel senises elus kohanud. Searekord põues, kõnnin siiamaani ringi. Sest ka hilisemas elus ei ole ma nii suurt seaperet enam kohanud. Metsased rajad ja teed on mind metssigadega küll kokku viinud, kuid mitte nii suure seaperega. Minu searekord jäigi nooruse avastatud saladuste sekka. Ja tänu oli ta ka sellele otsivale inimhingele, kes igavust oskas peletama minna.

Neeruti-Jõepere, 1986.

K: Mis rekordiga tegu ? 1. Maailmarekord. 2. Isiklik rekord. 3. Eesti rekord.

V: Isiklik rekord.

Jaa, see on kõigest Mareku isiklik rekord.

Nr. 1133. Husgvarna lugu.

Jalgratas „Husgvarna“ sai mõisavanaema mõisakeldrist leitud ja töökorda seatud. Aastanumber tema raamil näitas aastat 1936 ja oma kõrgele eale vaatamata, sai temast minu suur sõber, kes mind saatis. Teiste külapoiste omadest oli ta vanem ja terve küla vaatas kadestavalt meie suurt sõprust pealt. Külateed ja mägised maastikud said nüüd hulga lühemad kui neid oma sõbraga mõõtsin. Viieaastane sõprus oli nooruse jaoks pikk küll ja kogu selle aja pidas ratas hästi vastu. Ja minu suur sõber oli terve küla jaoks pilgupüüdja missugune. Nooruse sõprused ei kesta sageli mitte kaua. Minu ja pika eaga ratta oma pidas vastu minuga ühiselt viis aastat, kuni uue ja moodsama endale ostsin. Rattalugu jäigi noorpõlve kanda ning lugude poisist sai just jalgratta kaasabil lugude noormees missugune. Sest minu Husgvarna viis mind kiiremini kohale sinna maastikele, kus juba siis tollal lood mind ees ootasid, Neerutimaal ning mujalgi, lähemal ja kaugemal.

Neeruti, 1984-1989.

K: Kas Husgvarna jalgratas oli olemas ?

V: Jaa, oli küll.

Ja päris kõrge eaga teine.

Nr. 1134. Füüsikatunnis.

Koolipingis istusin ma mitte eriti hea meelega. Igatsevalt vaatasin ma eemaloleva mägise metsaviiru ja Patermäe poole, seda kooliaknast. Hea pea, mis mul õlgadel oli, viis mind kooliteel kergesti edasi ja nii jäi vaba aega ka eemaltpaistvate metsaviirgude taha uudistama minna. Sealt leidsin ma oma teed ja rajas ülesse ning panin kõik ka kirja, kuidas muidu. Kord füüsikatunnis, astus pedagoog Kaarel Einpalu klassi ja alustas kontrolltööde laialijagamist. Esimene olin mina oma viiega. Teine oli kooliõekene Katri Smitt oma neljaga ja ülejäänud kõik klassikaaslased kas kolmedega või kahtedega. Hea pea viis mind õhtul metsaviiru taha metsa ja nii kogu 11 kooliaastat. Hea pea saladus oli ka puudevahel peidus. Seal kogusin suure looduse mõtteid ja tundsin ise ka, et jälle targem ja parem olen. Seda tõestas ka pikk koolitee, mis siiski nii pikk ei saanud kui teistel koolikaaslastel. Sest metsaste teede pikkust mõõtsin ma omapead ja sealt looduse rüppest leidsin ka hea mälu ja loogilise mõtlemise, mida ka kooliteekonnal mul vaja läks.

Kadrina-Neeruti, 1979-1990.

K: Millest unistas Marek koolipingis ?

V: Neeruti mägedest.

Jaa, sinnapoole Marek vaatas ja sinna ta soovis alati minna.

Nr. 1135. Popipäevad.

Minu vabadused, mis minu heast peast sündisid, tegid mind varakult valmis. Tegid nimelt vaba mehe moodi ja seda juba varajasel kooliajal. Koju jõudes, kulus koolitükkidele vaid tunnike kui sedagi ja siis olingi vabaks meheks ümber sündinud. See, kes kadus teiste silmapiirilt, kas jalgsi või jalgrattaga oma metsastele teedele ja radadele, oma vabaduse juurde. Looduseuurija, kes juba varakult minus pead tõstis, vajas vahetevahel bioloogiaolümpiaadidel või bioloogiaalaste uurimistööde konkurssidel osalemiseks või nende ettevalmistamiseks vabu päevi. Neid küsisin ma juba pedagoogide käest ja alati ka sain. Vabadus, mis mul hinges koos popipäevadega sündima hakkas, ei jätnudki mind enam maha ja saadab mind senimaani. Ja popipäevi elust ja tööst võtan samuti ikka ja jälle, et vahetevahel

end vabana tunda. Nii nagu meil päevil juba kui ise väike olin ja enda poole kutsuv vabadus suur ja suurem minust oli.

Kadrina-Neeruti, 1979-1990.

K: Kas Marek oli koolis hea peaga ?

V: Jaa, oli küll.

Ja jõudis koolis kergelt edasi ja sai hästi seal hakkama.

Nr. 1136. Veel üks haugas.

Valmis meisterdatud kaks kullikorvi said suure haukatantsu üheks osaks. Üks neist sai ülesse Kuresöödi taha lagedale, mägisele maastikule ja teine kodu juurde metsaserva heinamaale. Mõisatornist püütud tuvid panin ma kullikorvi alla korrusele elama ja haukajaht võiski alata. Mägisel maastikul sai haukapüünis palju tööd ja mitu haugast kinni püütud. Kodu juures oli korv ilma saagita pea, et pool sügist, kuni koolibussilt tulles eemalt saaki puuris silmasin. Noor sellekevadine haukanooruk oligi õnge läinud ja sai linnurõnga jalga ning vabaks lastud taas. Selle päeva lugu sai nimeks haukalugu ja õhtul sügispäeva asemel looks kirjutatud. Seal oli ühte poisikest sees, kes haukapüünisega haukajahti pidas ja hoopis ühe loo kätte sai. Ja õnnelik jahimees oli õnnelik nii kättesaadud linnu kui ka loo enda üle. Haukast lugu leida ei ole kerge ülesanne. Mul see õnnestus mitu korda ja üks õnn oli kodu lähedalt leitud.

Neeruti, sügiskuu, 1988.

K: Miks püüdis Marek kullikorviga Haukaid ?

V: Et saaks neile linnurõngaid jalga panna.

Jaa, just seepärast Marek panigi kullikorvid püüdma.

Nr. 1137. Lätlaste usaldamine.

Mõte Gauja rahvuspargis ära käia, sündis korraga nagu mitmes peas. Kui mitu suud sellest rääkima hakkasid, sattusin minagi sellest ideest vaimustusse ja olingi minejate seas valmis. Mikrobuss hakkas Viitnalt lõuna poole sõitma ja poole päeva pärast olimegi kohal. Seiklusjanu ja uudishimu, et kuidas lõunanaabrite ka läheb, viid meid kohale ja rahuldatud said kõik. Hommikul laagriplatsil ei pannud me asju ega telki kokku, vaid need jäid meie tagasipöördumist õhtuni ootama. Õhtul platsile tagasi tulles, oligi kõik alles ja teine öö võis alata. Hommikul asju kokku pannes nentisime, et õieti tegime kui telk-laagri terveks päevaks üksinda olime jätnud. Sest keegi ei olnud meie asju puudutanud ja ammugi mitte ära viinud. Pooleteist päeva pikkune kohalolek tegi meid targemaks. Et karta pole alati vaja võõral maal ja seda me ei teinudki. Saime hoopis tuttavaks esindusliku rahvuspargiga ja nende inimestega. Viitnal tagasi olles neelas meid argipäevane töö meie enda Lahemaa rahvuspargis ja lõunanaabrite juures käigust sündis hoopis pisike lookene.

Sigulda, 1992.

K: Kus asub Gauja rahvuspark ?

V: Põhja-Lätis.

Jaa, seal ta ongi ja juba pikemat aega.

Nr. 1138. Magamiskoti proovimine.

Maast-madalast külmaproovijaks kui sündinud, elasin külakolkas uue talve ootuses. Talv tuligi igale poole hoovi peale ja vahel soovis tuppagi sisse astuda. Uus magamiskott, mis sügisel ostetud sai, sai lahti pakitud ja sellega laka peale ronitud. Talvekülm oli saabunud ja külm talv oli omadega alustanud. Tahtsin talvega sammu pidada ja kui termomeeter hommikul 34 kraadist külma näitas, oligi esimene külmaproov uue sõbraga tehtud. Sõber oli hea terve pika karge öö ja hommikuni ei tundud ma ühtegi külmavärinat. Minu külmaproovide ajalugu ongi minu eluea pikkune. Kauge kolkaküla külm talv tegi seda jälle pikemaks ja mina ise olin jälle peategelane. See, kes lakapeale puges ja seal külma ja uut magamiskotti proovis. Rohkem mul sel talvel magamiskotist uut sõpra vaja ei läinud. Ta ootas kannatlikult talvelõppu ja kannatlik olin sel talvel minagi. Sest külm teeb minusugustega head tööd ja alles küünlakuu lõpp viis mind iseennast ja uut magamiskotti proovima kaugele Madjaritemaale.

Kauksi, näärikuu, 1996.

K: Mitu kraadi on Mareku külmarekord ?

V: 34 kraadi.

Jaa, just nii palju näitas kraadiklaas.

Nr. 1139. Poolsõbranna.

Poolsõbrannad aina kogunesid minu hinge. Metsavahinaine tegi kord otsa lahti ja sellest metsavahiajast alates mulle meeldivadki vanemad ja kogenumad naised. Eluteedel uidates tuli neid ikka ja jälle mulle vastu ja nii nad minu lemmikuteks saidki. Ja otsa ei ole nad siiamaani lõppenud minu jaoks, seda niikaua kuni ma uitan ja naistega tegemist teen. Kõikide minu armulugude kirjapanekuks tuleks valmis kirjutada armastuse aabits. Ometi piirdun ma siinkohale lühida looga ja tahan lugejale öelda seda, et kogenud naistes alati rohkemat midagi peidus on kui lihtsalt tüdruk või armastus. Neid kahte viimast on sees igas naisterahvas ja sellest jääb mulle väheseks ning alati otsin midagi enamast uues inimhinges. Mis see täpsemalt on, see on juba minu suur saladus ja minu poolsõbrannade oma samuti.

K: Millises vanuses naisi armastab Marek kõige rohkem ?

V: Keskealisi.

Jaa, need ongi Mareku lemmikud.

Nr. 1140. Vist aimavad.

Kolaja, kellest Patermäe nõlval otsija ümber sündis, ei uita mitte just niisama ringi. Tahtes leida viu või haukapesa, olen otsija missugune ja mitte üksinda. Pesaomanikud, kas viupaar või haukapaar, nagu loevad minu mõtteid ja annavad ise endist häälekalt märku just nagu aru saades, et ma just nende kodu tahan ülesse otsida ja leida. Nii õpetas mulle juba Patermäe esimene viupaar ja täpselt nii see ongi. Viu või haukapaari pesa lähedusse sattudes, sünnibki uitajast otsija ja ka pesaomanikud ise saavad sellest aru ja ei jäta seda teadmist vaid enda teada. Pesatantsu tantsisin ma kümme pikka aastat kui röövlinnumees missugune. Ja kümme aastat õpetasid pesaomanikud mind, et nad kohe inimesest aru saavad, et kes on niisama uitaja ja kes tegelikkuses pesaotsija, kes nende kodu lähedusse sattunud on ka.

1984-1993.

K: Kas Viud ja Haukad juba aimavad, et Marek nende pesa lähistel nende pesa otsib ?

V: Jaa, aimavad küll.

Ja annavad ärevalt häälitsedes ka sellest märku Marekule.

Nr. 1141. Teede ääres.

Viupesa kases punaste tammede juures oli leidmiste hetkel talvise moega. Tee äärse mäenõlva peal ootas ta kevadet, kuid jäigi tühjalt seisma ja elukevad jäi tal nägemata, sest viupaar sinna elama ei tulnud. Esimese teeäärse pesana sai ta siiski ka tühjana minu sõbraks ja sõprus sai mitme aasta pikkune. Viu või haukapesa arvatakse olevat alati metsade rüppes. Vahel rajavad nad oma kodu päris teede lähedusse ja selliseid pesaüllatusi on mul kogunenud aastate jooksul kümmekond tükki, seda siin ja seal. Teed kartmata, teevad nad sinna oma kodu ja ei pelga ka möödasõitvaid autosid mitte üks raas. Jutustav kirjakaust, mis minu enda keeles räägib, räägib ka teedeäärsetest röövlinnupesadest. Ja minu enda keeles kirjapanduna räägibki ta lahti vähetuntud tõsiasja, et vahel harva võib viu või haukakodu ka teeservast leida. Ju siis on seal olnud just koduks sobiv pesapuu ja metsade asukad ongi sinna oma kodu rajanud.

Siin ja seal, 1982-1993.

K: Kas Viud ja Haukad teevad omi pesi ka teede äärde ?

V: Jaa, teevad küll.

Ju siis pole paksus metsas head pesapuud leida ja siis tehaksegi vahel pesa otse tee äärde.

Nr. 1142. Esimene lahe tegu.

Altja kõrtsi kogunenud väikene Lahemaa rahvuspargi seltskond heitis pilgu ka tagasi. Vaadati üle õla möödaniku poole ja sugugi mitte niisama pärast. Slaidiprogramm, mis ka mineviku poole vaatamisel appi võeti, tutvustas tehtut ja tehtu rida sai päris pikk ja muljetavaldav. Mulle seal suuri üllatusi esmapilgul ei olnudki ja ikka vaatasin slaide ning aitasin teistelgi minevikku meenutada. Vasaristi oja, mida kunagi maaparanduskraaviks taheti teha, sai esimese vapra ja laheda teona päästetud, seda rahvuspargi egiidi all. Pooleli maaparandus jäigi ja loodud rahvuspark aitas seda peatada. Pae sisse plaanitud suur kraav jäigi pooleli ja oja jäi oma algupärasesse looduslikku sängi edasi. Väike seltskond kõrtsisoojas noogutas tunnustavalt ja laiali minnes nentisin minagi, et targemaks olin saanud. Et kus oli laheda maa looduskaitsetegude algus ja sellel esimesel aktsioonil oli ka konkreetne tulemus, oja päästeti. Just täpselt nii nagu see ühe laheda maa maastikel olema peabki.

Altja, näärikuu, 1995.

K: Millisesse jõkke suubub Vasaristi oja ?

V: Valgejõkke.

Jaa, sinna ta oma veed viibki.

Nr. 1143. Vihitaja pesa suves.

Väike Vihitaja tegi mulle suure üllatuse. Just veekogude ääres elada armastav väiksemat sorti lind oli teinud pesa Viitna Pikkjärve saarele mätta otsa ja andis endast ka häälekalt seal läheduses märku. Vihitaja pesa nelja munaga oli üks ammustest aegadest täitumata soov ja nüüd oligi see suur suvesoov lõpuks täitunud. Hetk pesa juures ei kestnud kaua ja siiski poolitas minu suvesüdame. Selle südame, mis juba ammu oli just selle linnukesega tuttavaks saanud, aga tema kodu oli jäänud veel leidmata. Väikese veelinnu väikene pesa sai minu selle suve saladuseks missuguseks. Saladuste suves oli veel paljut muudki peidus, aga need teised saladused ei pannud mind ju peatuma. Seda tegi siis

lõpuks vihitajapaar oma pesa juures ja endale aru andmata peatasin suvise hetke. Väikse linnu suur saladus keset järvesaart õpetas mind siiski. Et ei tasu tormata ühe armastuse juurest teise juurde, vaid tuleb ka peatuda ja seda kasvõi väikese linnu pesa juures.

Viitna, 2000.

K: Mis lind on Vihitaja ? 1. väikene veelind. 2. Öökull. 3. Kajakas.

V: Väikene veelind.

Jaa, ja elabki alati vee läheduses.

Nr. 1144. Hahapesade leidmised.

Meie sinine põhjaranniku meri sai mulle üllatuste paigaks missuguseks. Otsisin neid sealt aina juurde ja need ei lõppenudki otsa. Esimesed hahapesad leidsin põhjatipust, Purekkarilt ja nad olidki uued ehk üllatuste moodi. Siis veel Käsmust ja Kuradisaarelt ja mujaltki. Rannas midagi otsida, sai pikaks tavaks ja oli kui minevikust kaasa võetud harjumus, et midagi leida. Hahapesad, mis tavaliselt peiduliselt end varjavad, olid kui avastamiseks loodud ning kuigi neid ei ole rannas mitte just väga palju, siis said nad pea kõik seal avastatud. Suur mees, kes rannas midagi otsib, sai veelgi suuremaks ja nii valmis ka Lahemaa linnuatlas. Et seal peaaegu, et igas mereäärses linnuruudus hahapesa oli, see oligi suure mehe otsimise töö vili ja linnuatlase valmimisel imestasin ise ka, et neid ruute hahapesadega nii palju kokku sai.

Lahemaa, 1990-1995.

K: Mis lind on Hahk ? 1. Veelind. 2. Kajakas. 3. Röövlind.

V: Veelind.

Jaa, suru veelind on Hahk ja elab meil mere ääres.

Nr. 1145. Teater külmas.

Igavusest sündinud talvelapsel jäi aega üle ka pakaselistel päevadel. Pikad lumeretked ei saanud otsa ja siiski kippus külm vahel põue pugema. Talveharjad olid siis külmemad kui praegused ja sula polnud ka eestlaste põues, sest oli vene aeg, ehkki see hakkas lõppema juba siis. Külarahvas, kes kokku ei käinud, tuli siiski mõisa valitsejamajja, et seal ühine aastalõpupidu maha pidada. Peakorraldaja, minu ema Juta, pani külalapsed külateatrit tegema ja mina olin seal üks peaosatäitja kui säärane. Teatritükk sai külarahvale maha mängitud ja külaelanikud said hingesooja missugust. Valitsejamaja ahjud köeti kuumaks ja teater külmas sai maha peetud. Tagantjärele targana tõdesin juba siis, et külm ja võõras aeg siis lõppema hakkas ja seda just ka külarahva seas. See külarahvas, kes mitu aastakümmet oli kolhoosnikuteks olnud ja jõulud justkui unustanud, tuli nüüd kokku ja jõulupidu sai valmis missugune. Selline, kus igaüks hingesaooja sai ja kus teatritükk külma ära peletas. Sest aeg oli külmem kui praegune ja ometi leiti ka seal seda, mis talvekülma põuest aitas eemale peletada.

Neeruti, talv, 1984-1985.

K: Kus peeti maha külapidu ?

V: Neeruti mõisa valitsejamajas.

Jaa, seal pidu aset leidiski ja seda siis kui külmad ajad olid.

Nr. 1146. Enne metsavahti.

Enne metsavahti oli mõis ja mõisavanaema seal. Kolm suve käisingi vanaemaga saariku ja mõisa vahet ja kõrvalseisjale ehk võis tunduda, et mul rohkem polegi hinge taga kedagi või midagi. Külanoorusega ma eriti ei semminud ja vaid üks sõber mul seal oli, Olev Kirsi nimega noorsand. Koos hakkasime sovhoosi harukontorist suveks tööd küsima ja seda saimegi, et veidike lisa teenida. Vabal ajal olime ka sageli koos ja ei jätnud külalolluseidki tegemata. Meie ainukesed hoomajad olime meie ise kaks ja meie lollustest võiks nüüd tagantjärele kirjutada lolluste raamatu. Ometi jätan ma selle kirjutamata ning piirdun lühida looga, et kinnitada, et lolluseid ka ikka ise elus teinud olen. Kolm suve Olevi ja vanaemaga olid elu alustuseks kui loodud, seda seniks kuni uus metsavaht alla mõisapoodi käima hakkas ja minu lollused sellega lõppesid ehk ühele poole said. Sõber Olev jäigi minust külasaadikuks maha. Minust sai aga metsavahi toel ja kõrval käies loodusesõber missugune.

Neeruti, 1981-1983.

K: Kas Marekul oli nooruses palju sõpru ?

V: Ei olnud.

Marekul olid vaid mõned head sõbrad siis.

Nr. 1147. Hambajälgedega vaatamisväärsus.

Käsmu meremuuseumi peremees Arne Vaik kinkis mulle kui uuele giidile kasetohust kalavõrgu korgi. Mees näitas mulle ka, et seal hambajäljed peal on, sest kork vanasti hammastega kokku vajutati. Võtsin kingitud võrgukorgi ekskursantidele näitamiseks endaga ühes ja vahel kui ekskursioonimelu liiga suureks läks, siis tuligi kork mulle appi. Näitasin teda inimrühmale ja giid Marek sai taas üheskoos eksponaadiga tähelepanu keskpunktiks missuguseks. Saja aastased hambajäljed meeldisid alati kõigile ja koos korgi endaga olingi taas kõigi oma. Kasetohust sõber saatis mind kokku kaheksa pikka aastat ja nüüd on kapi peal. Ja vahel kui häid mälestusi endast taga otsin, siis imetlengi oma väikest hambajälgedega sõpra. Seda, kes mulle kui giidile sageli appi tuli just täpselt siis kui seda vaja oli.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas kasetohust korgil olid hambajäljed peal ?

V: Jaa, olid küll.

Sest tõesti hammastega korgid kokku suruti.

Nr. 1148. Otsivad.

Lõikuskuine otsija tõstab minus alati pead. Ajal, mil saad juba otse minna üle lõigatud viljapõldude ja kollane suvi ei ole veel lõppenud. Siis kui saad veel minna läbi jõgede, sest vesi seal soe on ja kui sind noored haigrud igal pool veekogude kallastel tervitavad. Suvekeskmes kui haigruperedes on pereheitmise aeg, algabki noorte haigrute iseseisev elu ja nad satuvad siis peaaegu, et igale poole. Küll saunatiikide äärde, järvede kallastele ja jõekäärudesse. See on ka aeg kui minul vabadust pisut rohkem käes ja hinges on ja kui ma rohkem ringi kolada saan. Nii saan haigrutega sageli üheskoos olla ja nagu teine kevad oleks saabunud kui neid igale poole jagub. Haigrurõõm südames, kolan veel vabadel päevadel ringi, kuni saabuv sügis kõik lõpetab. Kaovad viimasedki haigrud silmapiiri taha ja algab tubasem aeg ka haigrusõbral endal.

Siin ja seal, 1983…

K: Mida otsivad noored Haigrud ?

V: Nad otsivad veekogusid, kus kalal käiia.

Jaa, siis kui juba tuul tiibades on ja kui iseseisvat elu alusatud on.

Nr. 1149. Ümmargune kivi.

Pedassaart võid otsida ja leida. Õnnelik külamees Harald Lass tuli uksele vastu ja koduküla parin giid oligi mul hetkega leitud. Vana mees jutustas kõigest ja poolteist tundi temaga tegid mind targemaks kui enne. Külasuu, mis harva vaikib, oli talle nagu pähe kasvanud ja jutukas mees säras silmist ja südamest. Hingesära üks põhjus olin ju otse loomulikult mina, sest argipäev vanakesele ei andnud võimalust mitte just sageli õitsele minna. Ukselävele ilmunud Lahemaa giid ehk mina sõlmis tal jutupaelad lahti ning mehikese silmades oligi küla ja meid kahte ka veel. Koduküla ringi lõpuks kinkis mees mulle ümmarguse rannakivi, mille ma endaga ühes võtsin. Ja kivike jutustab nagu mehe enda asemel nüüd. Et olid kaks meest, kellest üks vaikis ja teine rääkis ning ühe rannaküla jutt sai mul endaga kaasa võetud. Sest rohkem sääraseid vanamehi ma elus kohanud ei ole, kes giidist kuulaja lukku oleks rääkinud.

Pedassaare, 1997.

K: Kus asub Pedassaare küla ?

V: Lahemaal.

Jaa, seal ta ongi.

Nr. 1150. Heinakuhjade aeg.

Kolamiste rõõm saadab mind aasta ringi. Talvel jäävad lumele maha siis kolamiste jäljed ja suvel ei sedagi. Suve keskmises kuus, heinakuus kui hein igalt poolt tehtud saab, ilmuvad rohumaastikele heinakuhjad ja nende otsa hiirte jahile nemad ise, hiireviud. Pikast rohust saaki saamata, on nüüd saabunud siin nende aeg ja viusid võib kohata heinamaadel ja istumas heinakuhjadel. Minu kui kolaja rõõmuks on see aeg viudega ja see aeg ei ole pikk, aga siiski kolamiste rõõmu täis. Siis kui viudest jahimehed end silmapilku püüda lasevad ja kolajale rõõmu teevad sedasi. Hiireviude aeg, mis sügise sünnipäevani välja kestab, ongi just see suve teine pool kui heinamaad heinakuhjadega on ja viud neist lugu peavad. Viumängud roheliste aasade peal lõpetavad sügise karmid ilmad ja kutse kaugele ära lennata ja minna. Alles jääb sügisene kolaja, kes minu näoga suurt suve ja sügist on täis ning viudest rõõmu endasse kogunud on, seda pikaks eelseisvaks kargeks ajaks.

Neertui, 1984-1990.

K: Kas Hiireviud kasutavad heinakuhjasid saagijahil istumispaikadeks ?

V: Jaa, kasutavad küll.

Jaa, need on Viudele vägagi sobivad paigad.

Nr. 1151. Sarapuude vahel.

Salapära täis mägine maastik, mis metsaviiruna eemalt paistab, rõkkas ka minu lemmiklauliku, muströsta laulust. Tavaliselt kuuseladvas lauluhäält kõlada laskev laulik, teeb seda suve esimeses pooles, kuni vaiki lõpuks jääb, sest kohustused järeltulejate ees temalt kogu vaba aja röövivad. Vaikseks jäänud rahutu maastik näeb teda vaid alusmetsa all sarapuude vahel, kus tal ka pesa rajatud on. Just sinna madalale sarapuudesse kipub ta oma kodu rajama. Rahutu hingega tema kahejalgne sõber ehk mina, kellel tema laulust süda rõkkab, teab seda ja ei jäta sõprust pooleli. Nüüd kolab ta rahutul maastikul edasi, kuid ei vaata enam puulatvadesse, sest sealt ta oma sõpra laulmas enam ei

leia. Nüüd mängib ta musta linnuga peitusemängu ja seda just sarapuude vahel. Sest rahutud hinged kunagi rahu ei leia ja ikka midagi edasi otsivad.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kellest sai Mareku lemmikalululind ?

V: Selleks sai Musträstas.

Ja see juhtuski varakult Neeruti mägedes.

Nr. 1152. Koovitaja lugu.

Kevaded, mis mitte kunagi ise ei saabu, on erinevaid linnuhääli täis. Rohkem jagub neid viimaseid otse loomulikult puude vahele ja vähem suurtele lagedatele. Ometi on sealgi peale lõokese laulu veel üks hääl, mis enda juurde kutsub. Jürikuu keskpaiku kui Suurkoovitajad tagasi saabunud on, algab nende pulmahüüd ja seda just keset suuri avamaastikke. Põldude ja avarate heinamaade vaikus lõppeb kohemaid ja kevad ongi ka seal alanud. Koovitajat kuulama minna soovin ma igale kevadel. Sest vaikne kevad mulle meelepärane ei ole ja nii igal aastal otsingi kevadet taga ka suurtel väljadel. Koovitaja mäng ise on lihtne kevadine lugu. Seal olen mina ja suur pika nokaga lind, kel tugev kevadine hääl. Ja kui õhtupoolikuks on kevad üles otsitud aasa pealt, siis nendin ikka ja jälle, et targasti tegin kui kolama läksin. Sest kevad ise ei tule minu juurde, vaid peab ikka ise samme seadma ja seda ka suurtel väljadel, kus üks pika kõvera nokaga lind just nagu sind ees juba ootab.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kus elab Suurkoovitaja ? 1. Metsas. 2. Rabas. 3. Avamaastikel.

V: Avamaastikel.

Jaa ja seal ta elabki.

Nr. 1153. Tee-ehitaja.

Tee, mis künka peale maja juurde viis, oli pikk nii poolteist sada meetrit. Kui suured metsaveomasinad ta maja teises kevades ära lõhkusid, sai ka teerõõm otsa ning majarõõm jäi väiksemaks, kuni üldse otsa lõppes minu sees. Teejupike oli sügavaid roopaid täis ja maja müügi mõtted peas, hakkasin tee-ehitajaks missuguseks. Mõisavanaema vana jalatsitega kelguga tõin igal päeval kelgutäie kive põlluservast kivihunnikust ja rööpad said uuesti tee ilme. Talvine rõõm, mille ma tee-ehitajast leidsin, kestis kolm kuud, kuni jaks otsa sai ja maja maha jätsin. Alles jäi pool lõhutud teed ja tähtis tunne, et teemeister olin olnud. Heaga kurjuse vastu võitlesin ma terve kolm aastakäiku kuni alla andsin ja ära tulin. Et ma elus eneses ka teemeister olen olnud, seda nendin ma ikka ja jälle ning jõuan jälle Kauksi küla künka peale välja. Sinna, kus võitlesin ja siis alla andsin ja kus õhtupoolikuti kive kelguga tee täiteks vedasin.

Kauksi, 1998.

K: Kas Marek oli ka tee-ehitaja ?

V: Jaa, oli küll.

Ja tegigi tee uuesti korda.

Nr. 1154. Üks vaba mees.

Vanamees Kaarel Murakas oli vabamees missugune. Natuke teenis ta mõisa juures asuvas saunas lisa ja siis ülejäänud vaba aja mestis peamiselt iseendaga. Õhtupäike, mille käes ta oma maja ees istus, vaatas tema toimetamisi Patermäe poolt pealt. Mägi ise hoidis siis veel oma saladusi peidus, eesotsas vana viukodu endaga. Ometi hakkas mulle vanamehe juures meeldima ja käisin tema juurde terved aastapäevad. Vabaks meheks kui sündinud, oli ta ka kalamees missugune ja minulgi oli sama hobi endaga kaasas kanda. Jutustav vananev mees oli eluaeg elanud üksinda ja iseendale. Jutulõng, mida ta minuga harutas, oli mälestusi täis ja need hakkasid kohe mullegi meeldima. Tema koduesiselt oli Patermäe nõlvani vaid mõnisada meetrit ja viusaladust ei rääkinud ka vanamees mulle lahti. Ometi oli vanamees just see, kes oma õhtupäikese käes mäenõlva mulle kalliks rääkis ja teadmata vanast viupesast veel mitte kui midagi, olin ka mäenõlva sõbraks kui ümber sündinud. Selleks, kes kuulas vana meest ja mäevaikuse hääli, kuni aastapäevad hiljem pulmitav viupaar mind pesa juurde juhatas. Vanamees, kes peagi kadus, jättis mulle jutustuse põue. Sellise esimese jutustuse moodi, mis nagu sissejuhatus ellu oli. Selline, kus me kahekesi mäe poole vaatasime ja üksteise jaoks esimesi sõnu otsisime ja leidsimegi.

Neeruti, 1982.

K: Kas Marek oli väiksena hea kuulaja ?

V: Jaa, oli küll.

Ja otsis aga usinasti rääkijaid.

Nr. 1155. Ilma kellata lugu.

Maja juures peatus ja vahel ka ununes aeg. Kella vaatasin algul seal päikese järgi ja vahel unustasin sellegi tegemata. Ajanäitaja kui tähtis ja vajalik tegelane jäi ostmata ja seda ei läinudki mul maja juures üldsegi vaja. Esimene talv seal möödus ilma kellata ja kevadeks avastasin enda sees ühe teise kella, sellise sisemise ja ise käima hakanud. Kevad, mis lõpuks saabus, tegi oma head tööd nii sees kui väljas. Päevad, mida kokku lugesin, ei läinud mul sassi, sest kell minu sees käis ikka õieti edasi. Napp rohkem kui kolmeaastane majahetk, mis otsa lõpuks sai, oli teinud mind targemaks. Ja üks tarkus teiste seas kõnetas ise käima läinud kellast minu sees ja õpetas mind sellest kellast ka lugu pidama ja teda vaatama. Et alati ei ole päriskella vajagi kui kell ise sinu sees aega mõõdab ja loeb. Nii võtsin kaugel külakolkas käimahakanud kella endaga ühes ja ma ei ole teda senimaani maha endas jätnud.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kas üksinduses hakkab käima sisemine kell ?

V: Jaa, hakkab küll.

Ja seda ta teebki.

Nr. 1156. Tark poolakas.

Läbi Ida-Poolamaa Bialowieža poole matkates, rääkisin ma vaikuse keeles. Need mõned vähesed kokkupuuted kohalikega, olid sõnaahtrad ja ometi lõpetasid aeg-ajalt minu vaikuse monoloogi. Ühest külast läbi minnes, tuli minuga mõneks ajaks ühes üks noorem mees, kes nähtud ja kuuldud poolakatest kõige targem Eestist oli. Küll teadis ta Anne Veska nime ja siis veel Bruno Oja ning Kohtla-Järve linnagi. Kümneks minutiks leitud matkakaaslane oli kindlasti küla targeim persoon ja lahku minnes patsutasin talle tunnustavalt õlale, seda selle sõnaetenduse eest, mille ta mulle kaasa kinkis. Tavapoolaka teadmised Eestist piirduvad tagasihoidlike faktide hulgaga. Üks Poola mees tõestas, aga lühikesel külateel hoopis vastupidist. Õhtul ööbimispaigas päevast lugu otsides, leidsin selle targast

poolakast üles ja panin tarkuseloo ka kirja. Ja rohkem kusagil maailmas pole mulle ühegi küla peal nii tarka külameest ligi astunud kui oli tema.

Bialowieža ja Bialystoki vahel, lõikuskuu, 1996.

K: Kus kohtas Marek tarka poolakat ?

V: Oma Ida-Poolamaa matkal.

Ja seal ainult ning rohkem ei kusagil mujal.

Nr. 1157. Esimene kimalane.

Metsamees Avo Mumm Kuresöödilt viis mind Orajärve raja äärde röövlinnu pesapuu alla. Teadmata, et kes seal üleval ka on, ronisin ülesse, kuni herilaseviu vanalind end pesas näitas. Kiiremini kui üles läinud olin, tulin alla tagasi ja kaks meest lahkusid viupesa juurest kõrvuti, kiiresti ja vaikselt. Poolteist kuud hiljem jõuan üksinda samasse kohta tagasi. Pesas on üks pruunis sulerüüs viunooruk. Ma võtan ta kaasa, et all maas temast mõned fotod teha. Viunooruki panen kännu peale ja samas lähedal sumiseb üksik kimalane. Viunooruk unustab muu maailma ja võtab terase, ainitise pilguga kimalase silmaluupi. Just täpselt nii nägus seda tema täiskasvanud liigikaaslased teevad ja teinud on. Esimest korda elus on ta maapinnal ja näeb oma elu esimest kimalast. Ja elus esimest korda tahab ta seda karvast putukat endale saada. Saanud fotod tehtud, saab viuetendus mööda ja viin viunooruki ülesse pessa tagasi. Alles jäi lugu ja viuvaatemäng seal sees.

Neeruti, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas noor Viu hakkas elavat esimest Kimalast pilguga püüdma ja jälgima ?

V: Jaa, lugu tõene.

Ja sai niimoodi koos Kimalasega loo peategelaseks.

Nr. 1158. Neeruti mägedes.

Haukahuvi viis mind mägisele maastikule juba ammu varakevadeti uitama. Tahtsin kuulda ja kuulata nende pulmahüüdu ja hiljem selle järgi ka nende pesi üles leida. See viimane mul ka õnnestus ja parimatel aastatel, eelmise sajandi kaheksakümnendatel aastate teises pooles, sain neid kokku kolm, seda mägisel maastikul. Suur metsaraie, mis üheksakümnendate aastate alguses igal pool Eestimaal lahti läks, tõi kaasa kassikaku arvukuse tõusu ning alla käima hakkas haugas ehk kanakull ise. Meie metsades. Üheksakümnendate aastate keskel kadus haugas täielikult mägedest ja kassikakk võimutses igal pool ka siinmail. Nüüd ehk ajal, mil suured lageraielangid kinni hoogsalt kasvavad, on jällegi kassikaku kord kaduda ja ära läinud on ta ka minu mägedest. Ja kevadine uitaja, kes minus jälle pead tõstab, kuuleb taas haukahüüdu pesapaikadel. Ju siis kaks sulelist röövlit ei saa kõrvuti lähestikku elatud ja haugas kui väiksem, lahkub sealt kus kassikakk ennast sisse seab. Nii räägivad mägede uitaja pikad aastate kirjaread ja nii räägib ka kassikaku ja hauka tõde meie metsades.

Neeruti, 1986-2003.

K: Kas Kassikkak tõrjub Hauka minema kodu juurest ?

V: Jaa, tõrjub küll.

Haugas tõesti lahkub sealt, kus Kassikakk ennast sisse seadnud on.

Nr. 1159. Peegeldused.

Vapper giid on see, kes pea, et kõike teeb, et oma grupile hea olla. Enamasti see tal ka õnnestub ja vahel harva siiski mitte. Ja siis tuleb ta iseendale appi. Hakkab nimelt tujutsema ja paugutama ning ennäe imet, teda tahetakse jällegi kuulata ja nautida. Igale rühmale näitan ma ka tema enda palet. Kui rühm on hea, siis naeratan talle vastu ja kui ei ole hea, siis näitan teisiti talle hambaid, kuni rühm jälle heaks saab. Hambanäitaja missugune, olen ma oma igapäevatöös ja seda seni, kuni see mind paremaks teeb, teen ma seda ikka ja jälle, sest see ka inimrühma paremaks teeb. Ja hambaid näidata tasub nii elus kui töös ka mitut moodi, kuni see sind ja kuulajaid paremaks muudab. Ja seda olen ma pikka aega teinud ja teen ka edaspidi, kuni on soovijaid, kes minult midagi soovivad, nagu turistid näiteks.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Mida teeb giid Marek kui teda kuulata ei soovita ?

V: Hakkab niiöelda paugutama.

Ja peagi hakatakse teda jälle kuulama.

Nr. 1160. Puupisarad.

Õnne kui tagasituleja kodumaastikele leidsin ma pisaratest. Need, mis olid kodumaastikke ja uut sealset kevadet täis ning mida jagus peaaegu, et igasse päeva. Pisarad, mida taga otsisin ja leidsin, ei olnud vaid minu enda omad otse loomulikult. Seal oli ka metsavahipaari suurt rõõmu ja teistegi omi, kõik ju õnnest enesest ülesse leitud. Märtsised suusarajad viisid mind igale poole, kuni Patermäe nõlval vana viupesa mind enda juurde nagu kutsus. Märtsi täis mees seisis kasekrooni all ning puu poetas suuri sulapisaraid. Õnne täis mees peatas kevadist hetke ja see kestis pesa all ligi tund aega. Puu ja pisarad said kõik kokku loetud ja neid oli piisavalt palju, et jälle õnnelik olla. Pisarate lugejaks sündisin ma ükskord sellesama kasekrooni all. Nüüd kutsus ta mind taas enda juurde, et enda pisaraid mulle näidata. Pisarate pärastlõuna sai lõpuks ümber ja järgnenud kevadine märtsisula sulatas jäljed mäenõlva lumelt ja päike kuivatas lõpuks märtsipisarad.

Neeruti, 1999.

K: Kuskohas leidis Marek kodumaastikel taas õnne ülesse ?

V: Eks ikka vanima Viupesa all, Patermäe nõlval.

Nr. 1161. Üksainus kord.

Kevadet kuulda ja kuulata, võid elus palju kordi. Õhtused retked kakuhäälte jahile, mis mind maast-madalast saatsid, tegid mind tuttavaks küll kodukakuga ja händkakuga ning harvem ka suure kassikakuga. Nende hüüded õppisin ma varakult selgeks ja arvasin, et nii jääbki, kuni aprillihääl suure raiesmiku taga Hundisoo raba poolses servas mind peatuma pani kevadiseks hetkeks. Pisike, aga tugeva häälega karvasjalg-kakk hüüdis ning kuulutas ühe kevade algust. Rohkem temast midagi kuulmata, soovisin ikka ja jälle teda nautida, kuid see suur kevadine soov on senini täitumata. Ei pikad kevadised Lahemaa õhtud ega Kõrvemaa ööd ei ole siiamaani lisa toonud ja jäänud on temast vaid üks Neerutimaine mälestus kui säärane. Selline soojenevat kevadet täis kui õhtu ise on küll vaikne, aga selle vaikuse lõpetab üks väiksemat sorti öökullike.

Neeruti, 1987.

K: Kas Karvasjalg-kakk on suur öökull ?

V: Ei ole.

On hoopis pisike, aga tugeva hüüuga.

Nr. 1162. Kaks suurt mesilasepesa.

Otsiv poisike, kes aina pea ülesse poole hoidis, ei jäänud ilma leidmise saagita. Vana mõisahoone katuseräästa alla avastas ta suure mesilasepesa ning otsija rõõmust saigi suur leidmise rõõm. Mesilasepesa sumises ja tegi häält, mis poisikest paelus jäägitult. Pesa ise oli mõisahoone pööningul ja sinna ronisingi ülesse, et kõike lähemalt uurida. Mägise maastiku otsija sai minust vabadel suvekuudel. Tagajärve äärses suures männis sumises samamoodi kui mõisa külje all ja sealgi oli õõnsuses suur mesilasepesa. Poisike, kes õnnest jälle särama lõi, oli taas midagi leidnud ja nii sündis üks minu esimesi suvelugusid, seda kahest suurest mesilasepesast. Need mõlemad, mis otsijast leida tegid ja mis kirjamehe sünnile kaas aitasid. Sellele, kes otsis ja otsis, mitte ainult mesilasepesa, vaid ka sõnu ning kes neid ka lõpuks leidma hakkas.

Neeruti, 1981.

K: Kuhu teevad metsmesilased oma kodu ?

V: Teevadki kas puuõõnsusesse või mahajäetud hoonetesse.

Ja sealt tasubki nende pesi otsida.

Nr. 1163. Liikuv haigrukoloonia.

Mere äärest mere äärde ei olnud palju rattaga sõita. Eru lahe äärest Kasisipealt jõudsin läbi poolsaare südame kulgeva tee Hara lahe kaldale ja isu merest ja lahtede tantsust ei saanud sellega täis. Hara ja Lohja vahel teeäärses metsas oli linnumehele haigru-üllatus varuks. Muidu külade taguses metsas asuv hallhaigrute koloonia oli asukohta vahetanud ja mere ning maantee vahelisse metsa ümber kolinud. Kevad kui üllatuste aeg oli mulle taaskord tõestanud, et tal ikka ja jälle üllatusi varuks on. Nende jahile olin ma ju rannakülla tulnudki ja sedapuhku sain, mida tahtsin. Asupaika muutunud haigrukoloonias oli kevadiselt rahutu ja lärmakas ning pesapuude all kõndijat ei pannud keegi ülevalt tähelegi. Leitud haigrulookene sai õhtul kirjakausta ümber kirjutatud ja mina ise olin seal ju peategelane. See, kes lugu läks otsima ja kes selle leidiski ja kellele haigrud ise seekord appi tulid.

Kasispea-Hara, lehekuu, 1999.

K: Kas Hallhaigrud vahetavad tihti oma kolooniate asukohti ?

V: Ei vaheta.

Ikka hoiavad aastaid ühte ja sama kolooniat. Harva kui mujale liiguvad.

Nr. 1164. Otsin edasi.

Lugude jahimees minu sees on minust vaid natukene noorem. Sest lugude jaht hakkas varakult pihta ja ei taha ega taha lõppeda. Ometi, elu neljakümnendas talves otsustasin lugudega lõpetada. Sest neid ikka päris palju kokku saanud on ja lugude jahimees minu sees lõpuks väsinud on. Jaht ise kestis üle kolmekümne aasta ja saak sai vägagi suur. Elu neljakümnendas kevades seisin uute valikute ees ja nii on saanud minust ühe linnu jahimees. Lind herilaseviu on minu väljavalitu ja lood, mis temaga kaasas käivad, ongi need, mida vajan ja mida edaspidi otsin. Tähtsas talves sündisin ma ümber ja kevadeks oli minust saanud herilaseviu mees missugune. Et just selle linnuga ka tema lood kaasas käivad, siis vastan siinkohal ka paljuesitatud küsimusele, et mida otsin edaspidi. Selleks on

omapärane ja suur lind, kelle lugugi on omapärane ja suur. Just säärane, mida edasi otsida ja kirja panna.

2011.

K: Nimetage Mareku lemmiklind !

V. Selleks ongi Herilaseviu.

Ja seda juba maast-madalast alates.

Nr. 1165. Palmse merikotkas.

Ühe suure maa linnumehe algus oli ühes sügises peidus. Lahe maa, mis juba suvel mulle laheda tüdruku moodi silma tegi, oli kui uue linnumehe jaoks loodud. Suvel seal rohkem omapead kolades, tahtsin ühtäkki saada just selle suure maa suureks linnumeheks ja nii hakkasingi vedama Lahemaa linnuatlase ruute kaardile ja plaanid said sügiseks paika. Vanast arhiivist leitud teade, aastal 1896 Palmses nähtud merikotkast, viis mind ise nagu linnujahile ja seda ka 1990 aasta sügises. Juba siis ! Palmse taga metsas nautisin sooja sügist ja merikotkas ise andis mulle seal näole. Alanud linnuliikide jaht oli sellega alanud ja esimene vaatlus sai tähtsasse kausta kantud. Sinna, kuhu keegi oli juba suvel midagi kirjutanud ja kus oli ka kirjas mõte hakata ühe piirkonna linnumeheks. Selleks, kelleks ma lõpuks saingi ja kes nägi peaaegu, et sajandi jagu aastaid hiljem Palmse taga merikotka lendu.

Palmse, 1990.

K: Millal alustas Marek Lahemaa linnumehena ?

V: 1990 aasta sügise hakul.

Jaa, just siis Marek seal alustaski.

Nr. 1166. Üks hauka-artikkel.

Metsavaht Toomase seljataga ja kõrval kõndides oli hea ja soe, seda elukevades. Ikka ilmus ta ukse taha või ronisin teed mööda tema juurde mäkke, et ühine kevad ei lõppeks. Ühine haukahuvi oli üks, mis meid kokku kord viis ja enam lahti ei lasknud. Muutuvad ajad meie sõprust väiksemaks ei teinud ja ka haukasõprus ei kadunud meie vahelt. Et Eestimaal metsa rohkem raiuma hakatakse, seda rääkisime juba 1990 aasta suvel omavahel. Sama aasta sügisel, ilmus minu sulest maakonnalehes „Virumaa Teataja“ artikkel „Kanakulli kaitseks“. Seal sai juba siis lahti räägitud, et ka haukapesi tuleks rohkem hoida ja kaitsta, seda sae ja kirve eest. Artikkel ilmus ja metsavaht noogutas kohtumisel tunnustavalt pead. Järgnenud aastad näitasid ise veenvalt, et meil kahel õigus oli olnud ja et haukapesad kaitset metsaraie eest vajavad. Kahe mehe tõde kestab siiani, sest metsa praegugi liiga palju raiutakse ja haukapesi ka samuti liiga palju raiesse jääb.

Neeruti, 1990.

K: Kas Haugas vajab kaitset ?

V: Jaa, vajab küll.

Sest metsi ja pesapaiku liiga palju raiutakse.

Nr. 1167. Meie värbkakk.

Metsavahipaar Elvi ja Toomas ootasid mind ära. Kohale jõudes ajasime natuke juttu ja nad kinkisid mulle oma esimese loo. Lugu rääkis värbkakust vanal õunapuul ja see oli üldse nende esimene lugu,

mille nad uues kodus leidsid. Kakuke oli istunud pikalt õunapuu oksa peal, kuni hämarus ta sealt ära kutsus. Ja kakulookene kingiti mulle kui ühele esimesele külalisele, seda uues metsavahikodus. Kakulookene põues, lahkusin ja kadusin sügisvidevikku. Ja tunne, et ma elus enam üksinda ei ole, kadus minu seest ja seal oli ühtäkki kolm uut tegelast, kellest üks oli esimese loo kangelane, pisike värbkakk. Et metsavahipaarist uus elujutustus algab, seda ma juba aimasin esimesest õhtust alates. Ja väikene sümpaatne öökull aitas meil lugu luua. Lugude väikene jahimees, kes ma olin, oli esimesse käigu üle vägagi õnnelik ja õnnelik oli ka metsavahipaar ja ilmselt öökullike isegi. Esimesest õnnest kirjutasingi siinse loo, et nelja loo tegelase õnn ka teistele arusaadavaks saaks.

Neeruti, 1984.

K: Kui suur on Värbkakk ?

V: Pisikene.

Nagu nimigi seda ütleb.

Nr. 1168. Tallinna sõbranna.

Isapoolne tädi Reet on kehalt ja hingelt suur naine. Panin teda teiste sugulaste seas kohe tähele ja seda teistmoodi kui teisi. Et temast elu esimene kirjasõber mulle saab, see sai varakult mulle selgeks ja tema kirjad, mis suurest pealinnast mulle koju tulid, said ka mul kõik vastatud. Esimese kirjasõbra aeg kestis aastapäevad, kui usinasti talle kirjutasin ja vastused rääkisid nii sõbrannast kui ka Tallinna linnast endast. Nii sai pealinn mulle salamisi ja teistele teadmatult tuttavaks ja seda elu kaheksandas aastas. Üksinda hakkasin seal käima ja tädi aitas sellele endalegi teadmatult kaasa. Et elu esimene sõbranna mul pealinnast oli, seda teadsime vaid meie kaks ja rohkem ei pidanudki keegi sellest teadma, sest esimese armumise saladus jääbki enamasti vaid enda teada. Tädi, kes mulle pealinna elu selgeks rääkis, vaikis lõpuks, sest minul said linnasõnad tema jaoks otsa ja tädi ema ehk minu mõisavanaema, võttis jutuotsad üle. Alles jäi üks aastane armulugu, mis siis kui elu esimene ja oma tädiga.

Neeruti-Tallinn, 1980.

K: Kellega pidas Marek esimest kirjavahetust ?

V: Tallinna tädiga.

Ja siis kuni Mõisavanaema jutuotsa üle võttis.

Nr. 1169. Veest raskem.

Giidisuu, mis kõigest räägib, jutustab Palmse mõisa taga Kuradikivide juures asuvate lehiste juures. Seal kuulevad kõik, et lehise puit ainsana Eesti puuliikidest veest raskem on. Inimrühm kuulab ja mitte kõik kuulajate seas ei ole uskuma minu lehisejuttu jäänud. Näod uudishimu ja silmad küsimärke täis, seletan asjaolud lahti ja lõpuks jäävad kõik rahule. Giidijutt ei ole mitte alati sada protsenti õige. Giidijutus on sageli umbluudki sees ja seda tahtsingi siinse lehisejutuga lugejale öelda. Aga uskuda võib iga kuulaja kõike ja küsida giidi käest võib ka ju kõike. Et tõde ikka tõene oleks ja lahti räägitud saaks. Nii nagu mina kord ühes mõisapargis, seda kord tegin ja teen ka edaspidi.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas Lehise puit on veest raskem ? 1. On. 2. Ei ole.

V: On küll.

Jaa, ja vajub põhja küll.

Nr. 1170. Sügisesed sõbrad.

Märtsisõbrast märtsilind hiireviu õpetas mind kord sügist üheskoos ära saatma. Varakult juba sai ta minu kaaslaseks ja seda igal sügisel siis. Ja õpetuse, et sügisel ma üksinda ei ole, võtsin eluteele kaasa, kuni põhjarannikule mere äärde välja jõudsin. Mere ääres ja sügiseti kippus jälle üksindus põue pugema ja siis saabus merikotka kord mulle appi tulla. Ikka nägin teda siin ja seal ja suur ning uhke lind õpetas mind mitte enam üksi olema. Nii sai üksinduse otsijast sügise saadik ja mitte enam üksinda. Kahe linnu õpetuse järgi elan ma ka praegu veel. Et otsida ja otsima minna tasub ka sügiseti ja mitte enam üksipäini. Ja minu parimad sõbrad sügistes ongi needsamad kaks kõvernokka, kes ka üksinda seal ringi liiguvad ja kes mul seal lugusid leida aitavad.

Neeruti-Lahemaa, 1982-2003.

K: Kellega lõpetab Marek oma sügisesi käike ?

V: Selleks on Hiireviu mandril ja Merikotkas mere ääres.

Nr. 1171. Viimane rabapistrik.

Suur raba oli suurte rabakäikude alguseks kui loodud. Kaardilt sain teada tema nime, Laukasoo ja ülejäänu temast tahtsin ise tundma õppida. Jutuke, et seal 1971 aastal viimane Eesti rabapistriku paar oli pesitsenud, tegi kauni raba veelgi suuremaks ja nii sai minust Laukasoo linnuseiraja. Ekslesin peaaegu, et kaks aastat laukalabürintide vahel ja nii said sealsed sulelised pikaks nimestikuks. Nägemata jäänud rabapistrik ise ei teinud rabalugu küll väiksemaks, kuid ikka vaatasin igatsevalt taeva poole, et äkki siis ometi… Ja kui kaks aastat rabas mööda oli saanud, siis nentisin, et pistrik jäi seal küll nägemata, kuid muud sulelised said kõik kokku loetud. Ja seda oli üheks rabasõpruseks ka parajalt palju.

Laukasoo, 1990-1991.

K: Kas Rabapistrik on meil tavaline või haruldane lind ?

V: Haruldane.

Kunagi oli tavaline, nüüdseks peaaegu, et välja surnud.

Nr. 1172. Tee näitamine.

Loksa ja Kasispea vahelisel teel peatab saladusi täis giid Marek suure ekskursioonibussi. Inimrühm tuleb tema seljataga bussist välja ja jõuab metsasihini. Giid väidab, et see siht olla väikese raudtee paigake, mida mööda savi veeti Loksa tellisetehasesse. Inimrühm on asjast sisse võetud ja kuulab giidi ning saabki targemaks. Saladused, mis inimest peaaegu alati kaunistavad, teevad seda ka giidiga. Kunagi Kasispeal, Sandströmite pere köögis kuuldud jutt metsasest raudteest oligi mõned aastad minu saladuseks, kuni otsustasin seda teistelgi rääkima hakata. Kogutud suur saladuste varamu, mida põhjarannikult kogutuna kaasas kandsin, tegigi minu jutud kauniks ja kuulatavaks. Ja saladusi tasubki alati koguda ja siis ka lõpuks välja rääkida. Nii nagu giid Marek seda teeb.

Lahemaa 1994-2003.

K: Kas Loksal põletati telliseid ?

V: Jaa, põletati küll.

Seal oli päris Loksa tellisetehas.

Nr. 1173. Punaste tammede mäger.

Tee ääres punaste tammede vahel kadus üksindus minu seest. Sest tammede vahel noor mäger askeldas ja ta tegi seda minu sealolekust hoolimata. Kahekesi koos ja lähestikku möödus ajahetk ja sai selgeks, et miks mäger seal siis toimetab. Tõrud, mis oma kukkumistega noort sügist kuulutasid, olidki need, mis mägra sinna olid kohale meelitanud. Sügis, mis mind oli tammede vahele meelitanud, oli oma alguses ehk nooruses ja noor mäger, kes tõrudega maiustas, kuulutas seekord sügise algust. Just sellist, kus sügis algab ja kus lool kaks peategelast seekord oli. Tund noore mägraga sai mööda ja alanud sügis jäi mul kirjakausta kirjutamiseks. Tänulik iseendale, kes lugu otsima oli läinud, sai noorest mägrast minu sõber ja julgus, mis teda minu lähedal hoidis, sai mägralooks missuguseks. Kahekesi möödus sügisene ajahetk ja tammed kui meie kahe tummad tunnistajad, poetasid tõrusid nagu pisaraid. Sügis, mis mitte kunagi vaikne ei ole, jäi meie kahe hoomata ja lõpuks läksimegi laiali.

Neeruti, 2008.

K: Kas Mäger sööb Punaste Tammede tõrusid ?

V: Jaa, sööb küll.

Jaa, ja seda eriti siis kui sügisel ennast nuumata vaja on.

Nr. 1174. Vanad õunapuud.

Külvari vanal taluasemel ronisin vana õunapuu otsa viimaste õunte järele. Õunad maitsesid varasügiseselt hästi ja nii armusin vanasse õunapuusse. Esimest korda siis. Kolamise rõõm ja maania, mis mul juba siis küljes oli, viis mind mujalegi ja nii said vanad õunapuud minu lemmikuteks. Juba siis. Aastaid ja inimesi näinud, jutustasid nad vaikuse keeles vanade talukohtade lugusid ja need jutustused hakkasid mulle kohe ka meeldima. Sest minu ellu oli tulemata veel jutustav metsavaht ja vaikust oli liigagi palju. Sealt vaikuse seest ei leidnud ma kuigi paljut ning nii tahtsingi lisa, kuni aastaid näinud õunapuud mulle ise appi tulid. Et vaikuse keeleski saab ennast arusaadavaks teha, seda õpetasid nad mulle esimestena elus ja nende vaikset juttu hakkasin esimesena kuulama, kuni tuli uue metsavahi kord end avada. Ometi ei kadunud õunapuude jutustus minu seest kaduvikku, vaid lähen ikka ja jälle nendega sõprust edasi otsima, seda tänaselgi päeval.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kui vanalt hakkas Marek kolama ? 1. Kaheksa aastaselt. 2. Kümne aastaselt 3. Kaheteistkümne aastaselt.

V: Kaheksa aastaselt.

Jaa, siis tegi Marek kolamistega otsa lahti.

Nr. 1175. Raba jutt ja rääkimine.

Giid, kes inimesed ja huvilised endaga rappa viib, olin ma ka Viru rabas. Giid, kes inimesi rabatarkuseid kuulama pani, ei lase vaid jutul voolata. Ta liigub teineteisel pool laudteed ja teineteisel pool inimsalka. Inimesed vaatavad vasakule ja paremale ning saavadki targemaks. Kõige rohkem näevad nad muidugi giid Marekut ja tema kuldset suud. Rabagiid olla, ei tähenda rabagiidi jaoks mitte ainult suuliigutamist ja järjekordset jalutuskäiku läbi raba. Rabagiidi sees elab üks taidur, kes ka rabas Mareku seest väljaspääsu otsib. Kui giid Marek rabas end üles leiab, siis ongi üks hea rabaekskursioon sündinud ja rahul on kõik, giid Marek kaasa arvatud.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas giid Marek on taidur rabas ?

V: Jaa, on küll.

Ja kasutab eri giidinippe, et rabas giidina hea olla.

Nr. 1176. Leidlik giid.

Giid Marek ja valge ekskursioonibuss sõidavad mööda lahedat maad. Männimetsade vahel tuleb üks ekskursant sõidu ajal ja koputab giidile õlale ja küsib, et mis kollane tolm see puude all maas ka on. Giid Marek vastab mikrofoni, et see mändidest tuleb ja kõik on vägagi rahul nii vastusega kui ka giid Marekuga. Ekskursioon, mille käigus pea, et igasuguseid juhuküsimusi sulle esitatakse, on iga giidi argipäev. Ja giidi argipäev on neile koheselt ka õieti vastata. Ja kui giid vastamisel jänni ei jää, siis ongi ekskursioon sellel päeval õnnestunud. Küsimustele, mis kõigest küsivad, ei oska vastata mitte just iga giid. Ja kui sa seda oskad siiski, siis on õnnestunud päev nii inimrühmale kui ka giidile.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas Männi tolm on kollane ja eemalt hoomatav ?

V: Jaa, on küll.

Ja eriti siis kui õige aeg käes on.

Nr. 1177. Üks teine teekond.

Teekond Parksi külla, ühe pere juurde sai iga korraga pikkust juurde ja ei olnud nähagi, et ta kunagi lõppeda võiks. Antonsid kui sealsed elanikud, ootasid vägagi minu sinnatulekuid. Ehk kord aastaajas ma sinna nende juurde jõudsingi ja ka minu Lahemaine teekond sai sedasi ju pikkust juurde. Kord jürikuus, aastal 1992, olin ma maha käinud oma matkarekordi, 42 kilomeetrit, seda mööda klindiserva, Pühajõe suudmest Kunda bussijaama. Parksist hakkasin ma ühel talvepäeva varahommikul minema ja lõpetasin pimeduse õhtus oma Neeruti maakodus. Matkakaardilt kilomeetreid kokku lugedes, sain neid kolmkümmend seitse ja elu teine matkarekord oligi sündinud. Pikk ja lahe teekond sai käidud viie aastaga, enamasti jala ja sõber seljakotiga. Üks sealne teeharu viis mind Antoniste juurde ja sai mitme aasta pikkune. Ning sealsed peretüdrukud ja perenaine räägivad siiani ühest lahedast teekäijast.

Parksi, 1991-1995.

K: Kui pikk oli Mareku teine matkapäeva rekord ?

V: 37 kilomeetrit.

Jaa, just nii pikk teekond sai maha käidud.

Nr. 1178. Sõtkaste mäng.

Motelli juurde jõudnud kevad, otsis mind nagu ise üles. Ta oli endaga kaasa kutsunud salga sõtkaid, kes järvepeeglil vett lainetama lõid. Soojalaine, mis lõpuks oli saabunud, pani sõtkad pulmamängu mängima ja kuigi motellis oli veelgi inimesi, sai minust nende ainukene tunnistaja. Rahutud motelli päriselanikud ja B-maja täis giide tegid sauna saabunud kevade tervituseks ja siiski ei leidnud ma teed nende sekka. Istusin eemal sillaotsa peal ega lasknud end saunalistest segada. Sõtkad, kes salgast paarid olid moodustanud, mängisid järvel terve päeva ning alles õhtusoe viis nad mujale ära. Sõtkaste pulmas ei olnud ma küll esimest korda, kuid võitlesin esmakordselt enda sees, seda inimtralli ja

looduse vaatemängu vahel. Iseendaks jäädes, jäin sõtkapulmale truuks ja õieti tegin, sest sealt ma õhtu hakul ka loo kirjapanekuks leidsin. Säärase lühikese ja esimese kevadsoojaga ning jälle pulmas käinuna.

Viitna, lehekuu, 1992.

K: Kas sõtkas peab pulmi mängides ?

V: Jaa, peab küll.

Ja mängivad päris palju ja nii, et see kaugele kuulda ja näha on.

Nr. 1179. Jõuluvana.

Jõuluvana ootamisega läks lõpuks kiireks ja siis selgus, et teda ei olegi tulemas. Nii tehti mulle selgeks, et seekord pean see olema mina, kes jõuluvanaks saab ja olin kiiresti kohe sellega ka nõus. Mulle pandi punakas kostüüm selga ja müts pähe ja olin kui jõuluvanaks loodud. Küsisin pakkide eest pidulistelt luuletusi ja lõpuks jäid järele vaid need pakid, kus minu enda nimi peal. Möödasaanud jõuluõhtu keset aega, kus jõuluvanat nagu ei tohtinudki olla, oli õpetlik siiski. Jõuluvanast rääkis mulle esimest korda vanaisa ja kui vana mees meie seast ära läks, siis jäigi meie sekka jutustus ehtsast jõuluvanast. Ajal kui jõule peeti salaja ja oli vaid näärivanade aeg, sai ühest jõuluõhtuist väikene jutustus ja lugu. Selline lugu, kus sees oli üks julge poiss, kes jõuluvanaks ümber sündis ja seda sel pimedal ajal kui isegi jõuluküünlad jõule eriti valgemaks ei teinud.

Neeruti, talv, 1984/1985.

K: Kas Marek oli Jõuluvana ajal kui lubatud olid ainult Näärivanad ?

V: Jaa oli küll.

Ja sai Jõuluvana rolliga hästi hakkama.

Nr. 1180. Partide mäng.

Sinikael-pardid, kes mind oma ilusa värvikireva sulekuuega varakult ära tegid, said juba ammu minu sõpradeks. Talviti viisin neile jõe äärde lisatoitu ja kui suur kevad nad paaridesse omavahel pani, siis olin jälle hakkamas jõekallastel, et sõprus ei kaoks. Pardipulma ma kunagi ei sattunud ja nii jäid nende pulmatrallid nende endi teada. Vahetevahel olin ekstra kolamas, et pardiarmastusest osa saada, kuid ikka jäi pardipulma mul sattumata, kuni elu kahekümnekaheksas kevad saabus. Pisikese kevadise lombi peal oli pardipaar, kes mind ja muud maailma tähelegi ei pannud. Pardipulmas võtsin lombikese kaldal istet ja tegin seda terve tunni, kuni edasi kulgesin. Partide mäng oli kirge ja armastuse rõõmu täis ning lõpuks ometi olin siis sattunud nende pulma. Tähelepanuväärne sündmus, mis uut kevadet kuulutas, sai lõpuks ümber ja õnneliku loo üle tõden siiamaani, et kevad minusugustele kolajatele ikka ja jälle uut armastust toob ja loob.

Uduküla, 2000.

K: Kas Sinikael-pardid mängivad pulmi pidades ?

V: Jaa, mängivad küll.

Ja teevad seda just kevadeti.

Nr. 1181. Jope sõit.

Vapper giid paneb oma giidijope peatunud ekskursioonibussi kojamehe külge rippuma. Siis minnakse üheskoos lasterühmaga Jaani-Tooma rändrahnu vallutama ja tullakse ootava bussi juurde tagasi. Jope ununebki kojamehe külge rippuma ja buss liigub paigast ning alustab laheda teekonna jätku. Giidile siiski sõidu ajal tuleb jope jälle meelde ja buss teeb peatuse ning jope võetakse rippumast ja tuuakse bussi. Jope, mis kaks kilomeetrit bussi küljes sõita sai, on mul siiani alles. Ja kui ta minu asemel rääkida oskaks, siis räägiks ta ära selle lõbusa loo kui ta bussi küljes sõites koos giidiga päeva naelaks sai.

Kasispea, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Mareku giidijope sõitis kaasa bussiga ?

V: Jaa, sõitis küll.

Ja sai päeva naelaks kohe sääraselt.

Nr. 1182. Valgami tegemine.

Paadi toomisega rannapere Sandströmite juurde, tuli kogu peresse sisse nagu uus elu. Paati ja Marekut vaadati ja katsuti ning kõik olid paadi ja Marekuga vägagi rahul. Nii sündis Marekust Eru lahe laps ja paat oli tema sealne suur sõber. Kivine rannaäär, mis paadi randa tulekuks just mitte eriti sobiv ei olnud, tõi uued mõtted kõigile pähe, et kui teeks talle lautrisadama ehk valgami valmis. Vints toodigi randa ja isegi suured kivid hakkasid selle jõul liikuma, kuniks paadisadam valmis saigi. Kividele värviti mõned valged märgid peale, et valgam kaugemalt eemalt näha oleks ja saigi ta lõpuks valmis. Mareku ja paadi lugu sai sadama ehituse loo võrra pikemaks ja lugu ise ei ole siiani lõppenud, sest sadam siiani rannaperet rõõmustab. Paadisadam, mis kõigile rõõmu tõi ja tegi, kannab põhjarannikule omast nime, valgam. Tema tegemine võttis aega kolm pikka päeva ja ta jäi ka Marekut ennast jälle tagasi rannakülla ootama.

Kasispea, heinakuu, 1992.

K: Mis asi on valgam ?

V: Paadisadam.

Jaa, just nii teda põhjarannikul kutsutaksegi.

Nr. 1183. Nad ootavad.

Jalgrataste seljas lahedad ekskursandid ootasid mind viiel suvel. Tegin neile lahedate sõitu ja läksin neile ise kähedale maale vastu. Nad ootasid mind Palmse või Sagadi mõisa juures ja otse loomulikult tahtsid nad ka üllatusi kogeda. Teel mõisade poole olid alati sookuresalgad tee äärsetel uudismaadel ja kui olin grupi juurde jõudnud ja end tutvustanud, mainisin ka, et sookured meid tee ääres juba ees nagu ootavad. Kui rattagrupp ise kuresalku nägi, siis sai giid Marek jälle kiita ja teenisin nii kiidusõnu kui ka jootraha näol lisa. Lubatud sookured olid kui uudistamiseks loodud ning sõna pidav giid Marek sai jällegi kõigi ekskursantide lemmikuks. Seda muidugi sookurgede näol.

Lahemaa, 1999-2003.

K: Kas Sookured olid giid Mareku lubaduste järgi kindlates kohtades ?

V: Jaa, olid küll.

Neil on omad kindlad paigad, mida giid Marek hästi teadis ja gruppidele lubas.

Nr. 1184. Mägede lapsed.

Mägede lapsed kutsuvad mind enda poole juba ammustest aegadest alates. Mummide lastekari või teised sealsed pered olid ja on need, kes mind ära tegid ja teevad ning nii olengi ma ikka ja jälle nende seas. Titekisa, mis nii mõnelgi kõrva kraabib, on mulle alati meeldinud ja ikka otsin ma teed sinna, tema juurde. Üksinda elanud metsavahipaar kutsus mind kord enda juurde last mängima. Nii sündis minust veel üks laps ja seda lisaks mägede lapsele ja lastele. Ajal, mil olen suureks kasvanud ja metsavahipaar on vanaks jäänud, tuleb aeg-ajalt lapseisu mulle ikka ja jälle peale ning nii leian end mägistelt vonklevatelt teedelt, teel sealsete laste juurde, kellest üks olen ju mina ja teised on ka mägedest leitud.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas Marek on suur lastesõber ?

V: Jaa, on küll.

Ja seda juba sellest ajast saadik kui Marek ise laps oli.

Nr. 1185. Käigu pealt.

Vapper giid sõidab valge ekskursioonibussiga ja aina räägib ja räägib. Tuntud ja juba ammu pähehakanud jutujoru katkeb vahetevahel kui ta silmanurgast midagi põnevat silmab. On selleks siis hiireviu teeäärse posti otsas istumas või maastiku kohal lendamas. Terase silmaga giid Marek räägib siis oma viujutu lahti ja kõik on viu-üllatusega vägagi rahul. Kõike tähele panna, oskasin ma maast-madalast. Terava kõikenägeva silmapaari võtsin nii eluteele kui ka lahedatele ekskursioonidele kaasa ja seda läks mul vaja ka pikkadel Lahemaa teedel. Seal pandi minu teravat silma alati tähele ja tunnustati kas jootraha või aplausiga. Terav pilk pole mitte igal giidil ekskursioonile kaasa võtta. Minul seda oli ja on ning tänutäheks panengi kõike tähele ja ei jäta seda vaid enda teada.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas Marekul on hea ja kõikehoomav pilk ?

V: Jaa, on küll.

Ja seda ka suures ekskursioonisaginas.

Nr. 1186. Männituka lugu.

Tuuletallaja, kes tõepoolest õhus tuult tallab, seda saagijahil, andis endast mitmel pool märku, kodumaastikel. Tahtsin viu ja haukapesadele lisa leida, kuid tallaja pesa oli mul ikka veel leidmata. Männitukk põllu keskel paistis eemalt elutuna, kuni sealt hoopis puuladvast tallaja pesa ehk kodu avastasin. Uutmoodi oli ta küll ja selline pisike, kuhu siiski viis tallajapoega ära mahtusid. Suvi tallajatega möödus ja sügisel kui nad silmapiirilt kadusid, siis tõdesin, et midagi oli suves teistmoodi kui tavaliselt. Seal olid lisaks kõigele muule mõned pesakäigud tallajatele külla ning poisikese suvi saigi teistmoodi. Männitukast lugu luua ei olnud seni mul õnnestunud. Seda niikaua, kuni pistrikupere mulle ise appi tuli. Tallajalugu sai kirja pandud ja seal oli jällegi ühte otsivat mina sees, kes lugude jahil ringi käis ja lõpuks pesa koos looga ülesse leidis.

Vandu, 1989.

K: Kui suur röövlind on Tuuletallaja ? 1. Pisike. 2. Keskmine. 3. Suur.

V: Keskmine.

Keskmist kasvu ta ongi.

Nr. 1187. Kevadine draama.

Kevadine laps jõudis igale poole. Jõudis lisaks koolirajale ka viu ja haukapesade juurde ja just selles kevades oli neid leitud eriti rohkesti, seda kodustel maastikel. See oli tänu minu otsivale minale ja sellele, kes röövlinnuteadusest lugu oskas pidada. Pesade kontroll ja ülevaatused said kevade kindlaks osaks ja see tõi sära otsija hinge ja silmadesse. Ühe viupesa vaikus pani mind sinna ülesse ronima, et asjast selgust saada. Pesast leidsin eest kaks surnud viupoega, kes teadmata põhjusel olid lahkunud elavate seast. Kevadine draama tõi palju küsimusi huulile, kuid keegi ei osanud mulle nende kohta täpsemat vastust anda. Metsavaht küll lohutas mind sõnade abil ja metsavahinaine tegi silmadega sedasama, kuid draamat see minu hingest minemas siiski ei viinud. Suure looduse tujud on vahel ettearvamatud. Selle tegigi mulle selgeks üks draama viupesas ja targemaks saanud pesade otsija leidis loo kirjapanekuks.

Vandu, lehekuu, 1989.

K: Miks surid Viupojad pesas ?

V: Ilmselt ühe vanalinnu hukkumise tõttu.

Jaa, sedagi juhtub looduses ja tuleb ette.

Nr. 1188. Ürgne paik.

Kõrvemaa idarajal tunnen kolamise rõõmu. Seal suure õnne sees kõndides, on ka metsavahi kunagisi jutustusi ja nii mõneski mõttes olengi ju seal tema jälgedes käimas. Ajal kui tuntumad paigad suurest ürgsest maast käidud mul said, siis meenusidki metsavahi heietused kahest metsikust Kaanjärvest. Sinna seadsin ma oma sammud ja ei pidanud kahetsema, sest ürgne paik nagu ootas mind. Kohtamata peale enda seal mitte ühtegi teist kahejalgset inimhinge, tundsin ürgset leidmise rõõmu. Kotkasulg ja must-toonekure jäljed kaldamudas rääkisid ise omas keeles ja nii saigi minust metsiku maanurga külaline. Sinna ei viinud ükski tee ega rada ja vaid metsavahi sõnad viisid mind sinna kohale. Kaks väikest metsajärve on vaikuse leidmise paigaks ja seda ma sealt aeg-ajalt otsimas käisingi. Ja leides vaikusest vaid ennast üles, tulidki metsavahi jutustused mulle kõik hinge. Need kauged kunagised heietused kui ma ise veel Kõrvemaale jalga ei saanud ja kui olin usin vaikuse koguja ja metsavahi kuulaja. Need mõlemad kaks, keda ürgses paigas mul hiljem ka vaja läks.

Kõrvemaa, 1991-1995.

K: Kus asuvad ürgsed Kaanjärved ?

V: Kõrvemaa idarajal.

Jaa, seal nad ongi metsas peidus.

Nr. 1189. Armumise hetk.

Giid, kes rääkida oskab, on alati hea. Kord tegin ühe ekskursioonipäeva Tabivere muusikakooli lastele. Nende pealik Merle Kollom tegi mulle peale seda silma ja nii läksimegi armastust otsima, seda esimesel korral lahedale maale, kuidas muidu. Juminda poolsaare lõunasopis, seal, kus sügistorm kord kuuekümnendatel metsa laastas, oli kõik ikka vanaviisi. Puud olid risti-rästi ja keegi polnud neid saaginud ega minema viinud. Armunud giid unustas rääkimise ja nii sai metsaring vaikselt tehtud ja jõuti auto juurde tagasi. Armuhetk, mis mul sõnad suust viis, pani rääkima hoopis naise enda ja ma imestan siiamaani, et ma ise vait olin kui sukk. Giid, kes ennast ja sõnu seni üksinda otsimas käis, oli leidnud jutuka kaaslase ja nii sai minust ühe tüdruku ja naise koguja missugune. See, kes päeval rühmadele sõnu puistas ja õhtuti armastuskirju kirjutama hakkas ja ise ka lõpuks aru sai, et tal uusi

sõnu elus öelda vaja on. Mitte ainult laheda maa lahedat jutujoru, vaid ka neid, mis armastust loovad.

Lahemaa, 1999.

K. Kus armus Marek esimest korda tõeliselt ?

V: Lahemaal.

Ja sealt esimene armulgu veerema hakkaski.

Nr. 1190. Metskitse jälgedes.

Jahimees võib sinust lahkuda ja siis tagasi jälle tulla. Nii tõdesin koolist vabanedes, seda talvistes lühikestest päevalõppudes. Väike tants, mis siis lahti läks, viis mind jõeäärsesse metsalodusse, sest tahtsin kangesti seal metskitse näha. Nii sai minust usin jäljekütt, kes kitsejälgedes ja lumes sumpas. Metskitsede lamamisasemed ja jäljeread kõnelesid ise, et nad siinsamas lähedal kusagil on ja seda ma tahtsingi just iseendale tõestada. Kui jälgi mööda värske lahtikraabitud lamamisasemeni jõudsin, siis sain ise ka aru, et tagaaetav loom mind kuuldes selle just maha jätnud on ja edasi on liikunud. Jäljekütt sai sellega hoogu juurde ja seda seni kuni põgenikku ise nägin silmast-silma. Väikene tants suure looma jälgedes oli talviste igavuste peletamiseks kui loodud. Ja väike tants ehk rahmeldamine lumisel maastikul oli üks see, mis mind suureks aitas kasvada. Ma tegin seda viimast kodulähedastel lumemaastikel ja nüüd otsustasin lumise saladuse teistelegi kirja panna.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kas Marek oli poisipõlves usin ja osav jäljekütt ?

V: Jaa, oli küll.

Ja seda siis kui talvel vaba aega oli Marekul.

Nr. 1191. Mitu karu.

Rääkiv giid on kõigi oma. Ta teeb oma inimrühmale kõik selgeks ja nii juhtus minuga ka Oandu ürgmetsa õpperajal sadu kordi. Minu ürgmetsa jutu sees oli ka fakt, et siin talvitub mitu karu lähestikku ja et see ebatavaline nähtus on. Kuulajad ja kaasaskõndijad kuulasid ja kuulasid ja kuna mulle tundus, et sellest vähe on, siis kogesid kõik arutlevat giidi. Et ürgne mets karudele talvitumiseks vägagi sobiv on ja nad siia kokku meelitab. Hardunud kuulajad said arutlusest osa ja ürgmetsa käigu lõpus olid kõik käiguga vägagi rahul. Arutlev giid ei ole ainult enda oma. Ta on ka teda ümbritsevate ekskursantide oma ja nii olin ja olen seda minagi. Ole ainult mees ja arutle ja tee seda nii, et sa kõigile selge ja arusaadav oleksid. Ja Oandu ürgses metsas tuli mulle appi mitme talvituva karu jutt ja veel üks jutustav minu näoga mina.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Miks magavad talveund Oandu metsas mitu Karu lähestikku ?

V: Sest seal sobivat ürgset metsa on, mida ümbruskonnas vähevõitu on.

Ja ürgne mets meelitabki mitu Karu lähestikku talvituma.

Nr. 1192. Linnakakud.

Varakevadine kodukakk mõisa taga pargis või saarikus, kuulutas mulle uut kevadet. Võtsin juba siis varakult kevadekuulutajat tõsiselt ja kevad saabuski peagi. Hiljem kui koduses mõisapargis ei olnud

enam mahti kevadet otsimas ja ootamas käia, tuli igatsus uute kevadete ja nende alguste järele põue. Tapal rongi oodates, algas varakevadine hommik kui juba tuttav kodukaku hääl kevadele algust hüüdis. Tartus Toomemäel ei olnudki öö nii vaikne, sest tuttav kakuhüüd sealt vaikuse minema peletas. Nii sai minust ka mujal kevade alguse ootaja ja otsija. Kui linnakakud hüüavad, siis on kevad algamas. Selle kunagise õpetusega kõnnin ka tänapäeval ringi ja tänan seda kunagist poissi ja poisikest, kes koduses pargis õhtuti kevade algust otsimas käis. Seda, mida kodukakk kuulutab ja mida tasub ka linnadest otsima ja kuulama minna.

Neeruti-Tapa-Tartu, 1980-1995.

K: Kas Kodukakud elavad ka linnades ?

V: Jaa, elavad küll.

Ja seda eriti linna parkides.

Nr. 1193. Enne teed.

Tee vanadest õunapuudest alleega viis mind koolist koju. Et ma sealt õunapuudest ühe esimese loo leian, see sai ka kirja pandud ja lugude jaht oligi just sellelsamal teel alanud. Tee algus oli alevis ja sealt ma nagu lugu ennast ei otsinudki ja nad jäidki mul sealt leidmata, kuni üksik raudkull teisiti asjast arvas. Madalalt lendas ta minust ja teest üle ja muidu peiduline röövlind vaatas mind ülalt alla, enne kui kalmistu puude vahele kadus. Sõpru mul tollases alevis ja koolimajas ei olnud. Seal oli vaid teeots, mis mind sealt ära viis, lugude jahile, kodumaastikele. Ja üks raudkull siis lõpuks aitas mul uut lugu leida ja luua. Kahe kohtumine oli selle õhtupooliku lugu missugune. Kaua olin igatsenud teda näha oma metsaradadel ja seal polnud see seni veel mul õnnestunud. Nüüd tuli suleröövel ise mulle vastu ja terve viie kilomeetrise kodutee kandsin leitud lugu endaga kaasas, kuni kodus kohtumise looks kirjutasin.

Kadrina-Neeruti, sügiskuu, 1981.

K: Kas Marek leidis Kadrina alevist palju lugusid ?

V: Ei leidnud, vaid mõned üksikud.

Enamasti said lood kõik mujalt kirja pandud.

Nr. 1194. Üks viimane käimata rannalõik.

Mereäärne matkaja sündis minust nagu iseenesest. Alustasin põhjarannikul ja jõudsin igale poole välja, kuni peaaegu, et kogu Eestimaa rannajoon mul käidud sai. Seljakotiga siin ja seljakotiga seal, möödusid aastad ja rannajoone kilomeetrid aina kogunesid. Kui aastal 2012 enda seljataha vaatasin, siis tõdesin, et vaid põhjaranniku Vainupea ja Toolse vaheline rannalõik mul avastamata on. Ja sinna seadsin oma sammud ja sain sealgi temaga lõpuks tuttavaks. Sinine meri oli minu suure seljakoti karva. Selle minu sõbraga ühte värvi, kes kõik minu rannakäigud kaasa aitas teha ja kokku lugeda samuti. Viimasel rannalõigul lugesin viimast korda meremõtteid ja tõdesin, et kogu rannik ongi mul ju läbi käidud. Tõdemus, millega saan uhke olla ja mille kinnituseks on need matkaread, mis merematkadest sündisid.

Lõikuskuu, 2012.

K: Kas Marek on terve põhjaranniku läbi käinud ?

V: Jaa, on küll.

Ja pole ühtegi lõiku enam käimata jäänud Marekul.

Nr. 1195. Head naabrid.

Kodumaja teisel korrusel elasin kui linnuke oksa peal. Sedasi omaette ja üksinda siis. Vaatasin elule ja inimestele ülalt allapoole ja olin oma toaga vägagi rahul. Varblasepaar, kes akna kohale räästasse oma pesa meisterdas sai minu naabriks ja jälle olin eluga väga rahul. Sest naabrid olid head ja pilgupüüdjad ning nii kaks kevadist ja suvist kuud. Lõpuks kui varblasepojad suureks said, jäin kuni järgmise kevadeni ilma naabriteta ja üksinda ning vaid mälestus rahututest ja häälekatest naabritest soojendas minu südant. Järgmisel kevadel olid nad jälle kohal ja algas pesaehitus ja linnupojad sirgusid peagi suuremaks. Ühele linnupoisile olid nad kevadine kingitus ja lugude otsijale samuti. Aknast kardinate vahelt välja vaadates, olid nad minu lähimad naabrid ja muud põnevat aknaruudust ei paistnudki mulle silma. Tänulikult kirjutasin varblaseread oma linnukausta ja ikka ning jälle oli neis ridades mitte pelgalt vaid säutsuvaid varblaseid, vaid ka ühte sirguvat linnumeest ja lugude otsijat sees. Kuidas muidu.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kas Varblased olid Mareku naabrid ja sõbrad ?

V: Jaa, olid küll.

Olid naabriteks ja said ka sõpradeks.

Nr. 1196. Ühendustee.

Kalamehejutud meeldisid mulle sama hästi kui vees liikuv õngekork. Et kalameestega kalamehejutud kaasas käivad, seda õpetas mulle esimesena Kaarel Murakas ja tema lobisev suu. Vana mehe jutustus sai mõne aasta ja mõnede kohtumiste pikkune ja minusugune juttude koguja ja lugude talletaja oli temaga ühes kui kala vees. Kahe küla, Neeruti ja Võduvere piiriks on tee, mida kraav saadab. Ta kulgeb üle uudismaa, mis kunagi suur Neeruti karstiala oli ja kraavike ühendas Orajärve ja Loobu jõge, seda kevadise suurvee aegadel. Jõgi, mis siis tollal veerohkem oli kui tänasel päeval, sai järvest kudevate särgede näol lisa ja kalameeste suur rõõm, jõgi ise, oli veelgi suurem. Nii rääkis mulle üks kalamehe suu ja juba siis tõdesin, et ma mitte ainult vana kalamehe enda, vaid tema jutustava suu pärast tal külas käisin. Nii nagu lugude otsijale ja talletajale kohane oli. Ja ilma ei jätnud vana mees mind ei lugudest ega ühisest kalameherõõmust ka mitte.

Neeruti-Võduvere, 1980-1981.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Loobu jõgi ja Orajärv olid omavahel ühenduses ?

V: Jaa, olid küll.

Nii saigi üks esimesi lugusid kirja pandud.

Nr. 1197. Esimene paat.

Ühes sügises võid leida üles ka iseennast. Poisikeste tants, millest minagi osa sain, viis meid ka jõe äärde ja kõiksugused lollused said sealgi kõik ära tehtud. Pargi taga sauna juures seisis ammustest aegadest alates üks suur paat. Selline kabiiniga ja tõrvatud küljelaudadega. Ta tahtis nagu midagi jutustada nendest kaugetest aegadest kui Loobu jões vett rohkem voolas ja seal koguni paadiga sõita sai. Mulle sai ta liikumatuks sõbraks, keda aeg-ajalt ikka uudistamas käisin. Jätsin maha oma külapoistest sõbrad ja olin üksi uut jutustust otsimas. Paat küll vaikis, kuid temaga oli mul huvitavam kui teistega mestis külalolluseid teha. Üks esimesi sõpru pani mind lõpuks kirjutuslaua taha ja

valmiski esimese sõbra lugu missugune. See, mis rääkis lahti minu ühe saladuse, et ma juba ammustest aegadest alates üksildane uitaja ja otsija olin. Ja see, mida ma otsisin, oligi ju paadist leitud lugu kui säärane. Selline, kus paadist sõber küll vaikis, kuid lugu leida aitas mul sellegipoolest. Seda ühes sügiseses õhtuvidevikus kui kõik teised poisid tegid midagi muud ja mina olin ikka ja jälle üksinda lugude jahil.

Neeruti, 1980.

K: Kas paat kinkis Marekule ühe esimese loo ?

V: Jaa, kinkis küll.

Ja lugu sai varakult ka kirja pandud.

Nr. 1198. Värvilised märtsilinnud.

Värvilise suve alguse juurde tulen mina, suvepoisike. Minu suurim sõber, märtsilind hiireviu, kes eemal lendab või mõnel kõrgemal kohal istub, on värvilise suve moodi. Vaid eemaltvaadates on ta üleni pruun ja tegelikkuses hoopiski altpoolt kirju ja värviline. Juba tuttavas paigas tunnen ma tema ära tema sulekuue värvide järgi ja vana tuttavat on ju alati hea kohata. Nii räägivad juba ammustest aegadest saadik minu kirjakaustad, et miks ja kuidas ma oma lemmikusse armusin. Ikka elegantse lennu, kauni hääle ja ilusa sulekostüümi ning uhke oleku tõttu. Et ma oma taevaseid sõpru nende välimuse järgi ära tunnen, seda ma kellelegi mitte kunagi ei rääkinud. Hoidsin saladuse enda teada ja alles nüüd lobisen välja teistelegi siinkohal. Oma sulesõpru kohtan ka tänapäeval ja ikka ning jälle imestan ja imetlen nende mitmevärvilist ja kaunist sulekuube. Seda, mis mind juba ammu ära tegi ja mis mind tänapäevalgi märtsilindu armuma paneb.

Siin ja seal, 1980…

K: Kas Hiireviu on alati pruun ?

V: Ei, võib ka värvikirev olla.

Ja seda juhtub ikka, et Viul värvikas sulekuub seljas on.

Nr. 1199. Kummaline rongapesa.

Talv täis armastust kulges omasoodu ja vahel harva, armuhetkede vahepeal, olin ka ringi kolamas. Sest kolamiste lood tuli ka sellel talvel üles otsida ja nii tegingi armastuses vaheaegu. Kaaren, meie metsade elanik, tuletas ennast meelde ja seda vägagi kummalisel moel. Keset suurt põldu, üksildase kuusehiiglase otsa oli ta oma kodu raagudest rajanud ja ei ühtegi teist puud naabriks või naabriteks. Kummalise leiu kirjutasin õhtul looks ja seda järjekordse armastuskirja asemel. Ja õieti tegin, sest armupalavik mul põues oli ja et mitte päris haigeks jääda, siis läksingi päevakolamist tegema. Armuda keset talve, oli minu jaoks uus ja lummav kogemus. See, mis mind meheks tegema hakkas ja ometi ei jätnud ma ka selles talves kolamata. Ja armupalavik, mis mind ära vallutanud oli, tuli jälle hilisõhtul tagasi ja pani mind õhtuks kirjutuslaua taha, armastuskirja kirjutama.

Järni-Neeruti, 2000.

K: Kas Kaaren ehk Ronk teeb oma kodu alati metsa puu otsa ?

V: Mitte alati, vahel harva teeb ta seda mujalegi.

Täpselt nii juhtus ka selles loos ja selles talves.

Nr. 1200. Kullipoisid.

Tagasi nooruse juurde läksin kord Võrumaale, Antsla kanti, kolmele röövlinnupoisile külla. Nad mitmekesi tegid sedasamustki, mida mina kord nooruses, et uurisid röövlinde ja mina läksin neist lugu jahtima, seda tollasesse noortelehte „Meie Meel“. Tagasi nooruse juures olin ma kolm päeva ja käik õnnestus ning lugu ajalehes nägi hiljem ka ilmavalgust. Kolm noort meest ronisid viu ja haukapesade juurde, panid röövlinnulastele rõngaid jalga, korjasid pesapõhjadest saagijäänuseid ja tegid seda kõike, mida mina nooruseski. Hingekosutav suvekäik sai mööda ja hiljem lugu lehest lugedes, poetasin õnnepisara, sest pole palju noori mehi, kes röövlinde uuriksid ja kes endast lugu laseksid kirjutada. Minul see õnnestus ja hiljem tõdesin, et tagasi nooruse juurde tasub alati minna, eriti siis kui keegi seal juba ees sind ootab.

Kobela, 1993.

K: Keda kutsutakse Kullipoisteks ?

V: Neid poisse, kes röövlinde uurivad.

Jaa, sedasi neid tõesti kutsutaksegi.

Nr. 1201. Esimene aitamine.

Patermäel algas vaikne kevad, mis sugugi eelmise aasta moodi ei olnud. Sest viupesa oli tühi ja vaikus valitses mäenõlval maad. Teisel pool uudismaad otsisin ka uut viupesa taga, kuid sealgi oli viudest vaikus ja uut pesa ennast ei kusagil. Männivõras üleval oli sobiv oksakolmnurk ja sinna rajas askeldav poisike oma elu esimese tehispesa. Köiejupiga tirisin oksasületäie ülesse ja valmiv tehispesa sai päris tõelise viupesa sarnane. Kui askeldamise kaks tundi ümber said, olin natuke õnnelikum kui teisel pool uudismaad tühjalt seisva viupesa all ja tõdesin ise ka, et viude vaikuis mulle hinge ei mahu. Tõotasin endale, et järgmisel kevadel olen taas siin tagasi viupaari ja pesade juures ning nii jäid nii päris viupesa kui ka uus tehispesa teine-teisel pool uudismaad vaikuse lõppu ja järgmist kevadet ootama. Ise ka õnnelik vastrajatud tehispesa üle, jõudsin enne hämarust omadega valmis ja uue kevade alguse lugu oligi mul leitud. Lugu, kus peategelane olin juba mina ise, kes oma elu esimese tehispesa just valmis oli saanud.

Neeruti, 1985.

K: Kas Hiireviu tuleb inimese poolt pandud tehispessa-tehispesadesse ?

V: Jaa, tuleb ikka.

Mitte just alati, aga ikka asustab ka tehispesi.

Nr. 1202. Mida kõike…

Röövlinnumees sündis minu seest nagu iseenesest. Tuulasin ka viu ja haukapesades, et sealt saagijäänuseid koguda ja panin alati sealt leitu ka kirja. Lisaks tavapärastele sulgedele ja räppetompudele oli seal vahel ka üllatusi leida. Haraka jalad, kanakoivad, nirgi pea, jänese kõrvad, öökull kõrvukrätsu suled. Üllatuste nimestik sai pikk ja üllatused ise olidki need, mis mind lisaks teadmishimule ülese pesapuude otsa ronima panid. Kui pesast leitud saagijäänuseid kõik kirja said pandud, siis saingi lõpuks paljut teada viu ja hauka toidumenüüst ja igasugu põnevad üllatused veel pealekauba. Viu ja haukapesad olid maast-madalast mulle ise üllatusteks. Sealt leitud üllatused ise olid tänuks sellele otsijale, kes sageli ennast üllatustejahil leidis. Küll viupesades, haukapesades või näiteks tuuletallaja pesakastides või hoopiski kakupakkudes. Nendes üllatuste paikades, kus alati midagi põnevat leida oli ja on.

1984-1993.

K: Miks uurib röövlinnumees röövlindude pesi ?

V: Et teada saada, mida röövlinnud söövad.

Jaa, see ongi üks röövlinnumeeste eesmärk.

Nr. 1203. Stokholmi vaatamisväärsused.

Talvine Stokholm kutsus mind ja meid enda juurde. Kadrina keskkooli Läänemere projekti seltskonnas olin minagi ja nii mindi sõsarkoolile külla Rootsi pealinna. Kuningalossi ees seisev valvur tõstis käe kui talle liiga lähedale olin jõudnud ja nii said meist mõlemist kõigi vaatamisväärsus missugune. Viimasel päeval kui suured plaanid said peetud, tehti natuke pidu ja puudu olin sealt mina, kes üksinda kolama läks. Üle õhtuse linna lendav karvasjalg-viu oli kolamise tänuks ja hämarus neelas ta lõpuks endasse. Linnaservas kolada oligi kolaja rõõm missugune. Ja õhtune linnaviu sai vaatamisväärsuseks ja jäi vaid minu enese teada. Alles hiljem, kodutanumal sündis tema auks siinne kirjapandud lookene justkui kinnituseks, et kolamise rõõm mind mitte kusagil maha ei jäta ja lugude rõõm samuti mitte.

Stokholm, näärikuu, 1990.

K: Kas Marek on igal pool kolaja ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, Marek kolab igal pool, kus see aga võimalik on ka.

Nr. 1204. Kaks tükki.

Üleval klindiserval vaatasin sel sügiskuul esimest korda mere ja sügise poole. Tahtes näha sinist merd täna veel, suundun mere poole ja imestan leitud maastikuserva üle, mis mattunud klindiserva tähistab. Lähemale tulev meri ei olnudki minu järgmine üllatus ja rannametsad samuti mitte. Selleks oli hoopiski teine klindiserv ja üllatunud mees imestas keset sügisest päeva ise ka sealjuures. Võtsin leitud kahekordse klindiserva nagu endaga kaasa ja hiljem giidina sealmail suud paotades jutustasin jälle. Hea Lahemaa tundja argipäev oli ennast lahedate lugudega tuttavaks teha. Nendega, mis ise on leitud ja mis sind kuulama panevad. Seda viimast tegigi ka kahekordne klindiserv ja imestan ise ka, et enamus giide nii lahedad ei ole kui mina ja sugugi mitte ennast ja lahedat maad nii hästi ei tea ega tutvusta.

Vihula, 1991-2003.

K: Kas Põhja-Eesti klindil on mõnes kohas kaks serva ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, mitte paljudes kohtades, aga on küll.

Nr. 1205. Suur haukaema.

Selles jürikuus otsisin ma kaua. Tema alguses midagi ja kedagi leidmata, otsisin sulalumest pehmetel kruusastel aprilliteedel edasi. Jürikuu keskel arvasin ma, et jäängi kruusateega vaid kahekesi, kuni metsatee mind kõrvale kutsus. Metsatee servas kuuses oligi kevadine leid, elu esimene enda leitud haukapesa. Leidmiseks kui loodud ja metsa kohal hüüdma hakanud suur haukaema oli kui uueks armumiseks loodud. Kevadine kaja, mis metsa rõkkama pani, polnud see viutenor või rongabariton, mis mulle eelmisi kevadeid meelde tuletasid. Haukaema kaunis hüüd oli kui kauaotsitud ja seni veel täitumata unistus, mis nüüd lõpuks täide läks. Tahtmata haukapaari kodurahu segada, lahkusin pesa juurest ja lummav haukaema oligi minu südames endale koha leidnud. Hiljem pesa juurde tagasi

minnes, seda koos fotokaamera ja linnurõngastega, oligi suur haukaema jällegi see, kes metsa vaikuse lõpetas. Armunud poisslapse kevadest oli saanud suvi ja ikka ning jälle tõotasin sinna armumise paika tagasi minna. Ma tegingi seda just siis kui südames armastusest puudu kippus tulema ja vana haugas ei petnud kunagi minu ootusi ja lootusi. Sest kevad ka eluteel ongi ootuste ja lootuste aeg ning seekord olin ise see, kes tee pealt õigel ajal ära keeras ja õnne juurde rajakese leidis.

Kadapiku, 1987.

K: Kas Haukaema on alati kodus pesitsusajal ?

V: Jaa, kui munad või väikesed pojad pesas on.

Jaa, siis ongi Haukaema alati kodune.

Nr. 1206. Minu eksamid.

Metsisemeister, kes kadus teiste biotudengite seast, oli minu näoga mees. Biotudeng, kes põhjarannikule kadus teiste seast, oli ka minu moodi mees. Unustasin loengud ja kui konspekt sai metsaminekul kaasa võetud, siis oli see isegi hästi tehtud. Kadunud olla, see oli romantikule kui loodud ja nii ma vehkat tegingi. Metsisemeistri või Lahemaa tundja argipäev oli tööd täis ja kui puude vahelt naasin teiste sekka, siis imestasid need, et kõik eksamid kiirelt ja edukalt mul tehtud said. Kadedust oli ka mõnes õpingukaaslases peidus, aga selle neelasin ma tervenisti alla. Hea pea, mis ürgse looduse rüppes pika mälu endale leidis, oligi see, mis mind eksamitel edukaks tegi ja astusin ikka ja jälle õpingute rajalt kõrvale ning tagasi tulin vaid eksamite eneste tegemise pärast. Hea pea ja pikk mälu olidki minu suurimad kaaslased viieaastasel teekonnal. Ja pikad käigud loengute asemel, tulid mulle nagu ise appi ja aitasid mind tegelikult lõpuaktuseni välja.

Tartu, 1990-1995.

K: Kas Marek oli edukas õppur ?

V: Jaa, oli küll.

Kõik on muidugi suhteline, aga laias laastus oli Marek vägagi edukas.

Nr. 1207. Lehekuine külaline.

Võduvere ja Neerutimaa mees Eduard Leppik oli vana juba sellest ajast alates kui teda teadma ja tundma hakkasin. Jutt ja kirjatükid olid tal aga noorust täis ning see meeldis meile mõlemile. Laia silmaringiga vana mees teadis mind kui linnusõpra ja ühel lehekuisel laupäeval oli ta jalgrattaga mul õue peal. Ta tahtis minna harakapesi võpsikust kokku lugema ja see teda minu juurde tõigi. Vanamees ja poisike istusid trepil ja jutulõng nende vahel venis aina pikemaks, kuni tunnike ühist istumist saigi täis. Alanud sõprus viis mind ka tema juurde ja nii sai mehest üks kevadine tegelane minu enda kevades. Kirjamees ja rahvapärimuste ning kohanimede koguja oli ta ka pensionipõlves ning mina ise tema loo koguja. See, kes aeg-ajalt talle koju külla läks ja kes ise hiljem kirjameheks ümber sündis. Minu tollane elukevad oli suuresti metsavahipaari täis. Ometi oli seal ka Eduardi ehk Ätit ja mis siis kui natukene. See natukene innustas mindki sulge haarama ja sünnitas veel ühe kirjamehe siia ilma.

Neeruti-Võduvere, 1984-2007.

K: Kes oli Eduard Leppik ?

V: Kirjamees ja rahvapärimuste koguja.

Jaa, selline kohalik kuulsus siis.

Nr. 1208. Ma olen Fred Püssi, ma võiksin tõsta Jüssi…

Sõnade otsija poisike, luges ka teiste kirjapandut suure hoolega. Üks tema lemmikutest, Fred Jüssi ise, kirjutas ka ühes kirjanduse õpikus metsisemängust, seda pealkirjaga „Ma olen Fred Jüssi, ma võiksin tõsta püssi…“. Lugu, mis väiksele sõnaotsijale meeldima hakkas ja mida ta ka oma pinginaabrile ja teistele klassikaaslastele tutvustas. Need poisid ja tüdrukud haarasid loost kinni ja minu pinginaaber Tarmo Nupp ristis selle ümber uue pealkirjaga, Ma olen Fred Püssi, ma võiksin tõsta Jüssi. Naerda said selle peale nii pinginaaber kui ka terve klassitäis poisse ja tüdrukuid ja ainuke, kes kaasa ei naernud, olingi mina ise ju. Pisut solvunud väikene sõnameister võttis solvumise põues koduteele kaasa ja solvumine kadus põuest alles kevadeks. Siiski naersin kevadel salamisi juba oma klassikaaslaste üle, sest meeldima hakanud Fredi lugu oligi üks see, mis mind ennast sulge pani haarama. Ja selle üle klassikaaslased enam ei naernud ja mina ei solvunud enam samuti mitte.

Kadrina-Neeruti, 1983/1984 talv.

K: Kas Marekule meeldisid Fred Jüssi kirjatööd ?

V: Jaa, meeldisid küll.

Ja seda juba maast-madalast.

Nr. 1209. Minu lemmikud.

Neli hiigelsuurt kaske jõeäärses lepalodus kõrgusid üle teiste puulatvade. Nad said varakult minu lemmikuteks ja ikka ning jälle viisin oma kolaja sammud sinna nende juurde. Ülesse, otsa ronimiseks olid nad kehalt liiga suured ja jämedad ja nii said neist lihtsalt silmarõõmud missugused. Nelja kase lugu ei saanud pikk, aga oli ühe poisikese rõõmu täis. Seda, mis mind varakult puude vahele uitama viis ja mis mind nelja puuhiiglasega sõbraks tegi. Hiljem kui harva nende juurde jõudsin, sahisesid nad ikka minu kõrvus ja tuletasid kolajale tema kolamiste aegu meelde. Neid aegu kui metsast sõpru taga otsima hakkasin ja neid lepalodust rohkem leidmata, saingi sõbraks nelja suure kasega. Ehk ilma nendeta poleks ma lepikust midagi leidnudki ja otsijast polekski üldse kolajat sündinud.

Neeruti, 1980-2003.

K: Mida tegid neli suurt kaske Marekuga ?

V: Õpetasid nii kolama kui ka lugusid otsima.

Jaa, neid mõlemat nad tegidki Marekuga.

Nr. 1210. Lahemaa linnuatlase tegemine.

Selles sügises ma vaikust ei otsinud. Aga ta tahtis tulla ja alata ise. Ta tuligi üksiku maja juurde ja mitte ainult õue peale, vaid ka kööki ja koguni tagakambrisse. Tahtsin temast lahti saada ja nii hakkasin kokku panema Lahemaa linnuatlast, seda vaikuse ja üksinduse asemel. Atlas saigi kokku pandud ja enne jõule oligi ta mul valmis, endale imetlemiseks ja teistele uudistamiseks kui loodud. Võtsin ta endaga Viitnale kaasa ja ta sai üle antud rahvuspargi direktorile, Arne Kaasikule. Kaks meest muhelesid isekeskis ja Arne tegi mulle jõulupreemiaks rahvuspargi poolt 1000 kroonise rahaülekande. Esimene sügis ei haaranud mind enda embusesse maja juures. Ta küll tahtis seda teha, kuid ma ei lasknud seda juhtuda ja selle asemel hakkasingi pikenevates õhtutes atlast kokku panema ja lahedaid laheda maa raamatuid lugema. Et giidiks kevadeks ümber sündida. Atlase kokkupanek ja lõpetamine oli keset sügist ja pimedust üks heategu ise ja nii ta mul valmis saigi. Sest laheda maa

pikad ja mitmeaastased varjud võtsin ma külakolkase endaga kaasa ja nad tulidki seal mulle appi, et mitte sügises seal üksinda jääda.

Kauksi, 1995.

K: Kus valmis Lahemaa Linnuatlas ?

V: Lahemaa Linnuatlas valmis kaugel Kauksi külas.

Jaa, just seal sai ta valmis.

Nr. 1211. Kiviüllatused.

Lahedaid üllatusi täis giid Marek ei ole pelgalt vaid ise üks suur ja lahe üllatus. Talle tulevad appi kõik need teisedki üllatused, mida vaadata ja uudistada saab, nende seas ka suured kivimürakad ehk rändrahnud. Suur kivi siin ja suur kivi seal, nii saabki ekskursioonipäev üllatusi täis ja kõik on kividest üllatustega ja ekskursioonipäevaga ning giid Marekuga vägagi rahul. Laheda maatüki suured kivid ei ole sugugi mitte kergesti leitavad. Teed nende juurde teab kõige paremini lahe giid Marek ja nii üllatabki ta nendega kõiki ekskursante. Kui lahe päev on seljataga, võtab giid Marek päeva kokku ja tõdeb ikka ja jälle, et ilma rändrahnudest sõpradeta, polekski päevas nii palju üllatusi olnud. Oleks olnud vaid giid Marek ja veel mõned väiksemad üllatused, aga mitte hiigelsuuri kividest lemmikuid.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kus asub Eestis kõige rohkem rändrahne ?

V: Lahemaal.

Jaa, just seal on neid kõige rohkem leida.

Nr. 1212. Lumelugu.

Sügisene katusemeister, kes ihuüksinda terve majakatuse uue pani, nautis oma meistritööd. Vana maja nagises ja andis endast märku kui esimene lumi katusele sadas. Meistrimees tuli ukselävele ja astus sammukese edasi ning uks läks seljataga paukudes kinni. Katuselt alla sööstev lumi tahtis meest enda alla matta, kuid siiski see tal ei õnnestunud. Lumine meister kukkus hetkeks põlvili ja siis tõusis taas jalule. Ja talv uue katusega oligi alanud. Selles talves oli veel naksuvat majakatust, seda lumekoorma all ja veel oli seal ühte enesega vägagi rahulolevat katusemeistrit samuti.

Kauksi, 1996.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas lumi tuli Marekule selga ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa, see kõik sündis ka tegelikkuses.

Nr. 1213. Viimane metsavaht.

Poisikesel Neeruti metsavahi kõrval ja seljataga oli hea. Seal ma suureks ehk kasvasingi ja ikka ja jälle läksin oma metsavahi juurde tagasi, Neerutimaa südamesse. Et ühest ja ainsast metsavahist väheseks jäi, siis otsisin mujalt lisa ning leidsingi, seda ka suurelt lahedalt maalt. 1997 aastal alanud talv jäi metsavahtidele viimaseks. Sest nende aeg siis otsa lõppes sama aasta viimase päevaga ja nii ka üks õnn minu seest kadus koos nendega. Läbi männimetsa kord Tepelväljale Reintalite poole minnes kohtasin oma elu viimast metsavahti. Ta oli hobuse ja reega ning ma vaatasin pealt, et kuidas ta vana kvartaliposti uue vastu välja vahetas. Mees võttis mind seejärel oma selja taha reele ja sõidutas mind

suure maanteeni välja. Viimane kohatud metsavaht oli vähejutukas, aga sõbralik mees. Ja mul jäigi temalt küsimata, et mida ta nüüd peale hakkab kui metsavahiamet kohe kaob. Küsimus, millele siis veel sajad Eesti metsavahid vastust anda ei osanud.

Tepelvälja, 1997.

K: Mis aastal kadusid meie metsavahid ?

V: 1997 aastal.

Jaa, just 1997 aasta viimane päev sai nende viimaseks tööpäevaks.

Nr. 1214. Läsna küla põllu peal.

Üks vanapoisist mees, kes ka sulelisi armastas, kandis Urmas Joosani nime. Rohkem tal tollal ehk armastusi ei olnudki kui sulesõbrad siis. Üle tema põllu kord minnes, leidsin maasse torgatud kepikese, mille juurest läks põldlõoke lendu. Seal oli tema pesa ehk kodu ja alles hiljem kui Urmasele külla läksin, rääkis noor mees kepikese ja lõopesa saladuse mulle lahti. Et see tema maasse torgatud oli. Nii sai kahe mehe sõprus ühtäkki hoogu juurde ja veelgi suuremaks. Rohkem ma elus ja eluteel selliseid mehi kohanud ei olegi, kes linnupesa juurde kepi maasse torkavad ja kes hiljem oma saladusest teistelegi räägivad. Minust jäigi linnuhuvilisest mees mind aiaväravasse tagasi ootama ja kahe mehe õnnest sündis lookene ka veel.

Läsna, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek leidis sedasi lõopesa ?

V: Jaa, lugu tõene.

Marek leidis lõopesa, mis oli juba teise mehe poolt avastatud.

Nr. 1215. Armastuse koer.

Sügisel alguse saanud talvine armastus oli pisut ootamatu. Ta tegi mind ära ja teistmoodi ning see oli esimene talv minu elus, kus ma ei soovinud olla üksinda. Tüdrukust naine oli ühtäkki minu kõrval ja alguses tundus, et rohkem tunnistajaid meil kahel ei olegi. Sumpasime talvises lumes ja kahekesi olles oligi armastuse talv alanud. Vana ja aastasadu näinud poollagunenud mõisahoone juures tuli äkki läbi lume meie juurde must koer. Sõbralik ja armunud tundus ta olevat ja meie jälgedes saatis ta meid ringil ümber mõisahoone. Kui armastuse ring lumes sai täis, oli armunuid juba kolm ja must koer saigi ainsaks armastuse pealtvaatajaks. Koer astus meie jälgedes ja pidas meiega sammu ning meil ei olnud midagi selle kõige vastu, et see niimoodi on. Kolmekesi armuda, oli just selle talvelaupäeva hea saatus. Koer, kes meil lugu luua aitas, jäi lõpuks meist mõisa juurde maha ja kuigi pisarad jäid poetamata kõigil kolmel, siis kurbusehetk oli varjuna meid saatmas. Koerast ja tüdrukust lugu leida, oli suur talveüllatus mulle endalegi. Ja muidu kõle ja pimedavõitu aastaaeg sai endale teise näo, sellise kahe inimese ja koera silmadega.

Saksi mõis, talv, 1999/2000.

K: Kus asub Saksi mõis ?

V: Lääne-Virumaa keskel.

Jaa, seal ta asubki ja juba mitut sajandit.

Nr. 1216. Patermägi silmades.

Patermägi ja pulmitav viupaar ühel ammusel 25. paastukuul tegid ehk märtsilapse valmis. Kolamise isu mul selle päevaga otsa ei lõppenud, pigem vastupidi ja nii minust märtsiotsija saigi. Igakevadine märtsikäik kevade algust otsima minna, sündis minu sees Patermäe nõlval ja nii üks laps rikutud saigi. Vastamata küsimused vahel kaunistavad salapärast inimhinge. Salapärasena läksin ma 25. paastukuu hommikul 1984 aastal Patermäe juurde ja mägi ning viupaar avasid ühe enda saladuse, Eesti vanima viupesa oma. Saladus silmades, käin siiamaani ringi ja keegi ei ole saanud minu käest vastust, et mida ma viimaste lumehangede vahel kõndides otsin või leian. Enda käest ma seda küsinud ei ole ja ikka ning jälle leian end siin või seal kevade alguse aegadel kolamas. Patermägi silmades, kõnnin just kevade alguses ringi ja pikaks tavaks saanud igakevadised käigud ei jää mul tegemata. Igal aastal kevade sünni aegadel olen ma kuskile minemas ja tagasi tulles jätan ka iseendalt midagi küsimata. Et miks ma lähen otsima seda, mida vaid mina leian ja mille juba Patermäelt ammu üles leidsin. Selle märtsilapse kevade, mis mind siiani otsima paneb ajal, mil kaob viimane lumi ja kui viupaar kevadekuulutajaks hakkab.

Siin ja seal, 1984…

K: Mida õpetas Marekule Patermägi ?

V: Õpetas kolama ja lugusid otsima ja leidma.

Jaa, seda ta tegi ja juba ammustest aegadest saadik.

Nr. 1217. Üks kolamise lugu.

Elu poolitav matk viis mind kaugele Ida-Virumaale. Sel suvel võtsin ma elu esimese poole kokku ja tahtsin seda suveharjal tähistada matkaga uude ja tundmatusse paika. Bussijuht, kes mind Narva külje all bussilt maha laskis, soovis mulle head matkaõnne ja õnn mind saatma hakkaski. Ära minna kõige juurest oli mul kaugetest aegadest saadik hea tava. Terve elu esimese poole olin ma vabadel hetkedel käinudki ära ja kolaja samm tahtis ka sel suvel jälle minna. Elu esimese poole lõppu kolamise matkaga tähistada, oli suve parim idee ja nii asusingi teele, et hea mõte teoks teha. Pikk käik piki jõge ennast viis mind eemale seljatagusest maailmast ja kui ma sealt midagi endaga kaasa võtsin, siis üks paljudest asjadest oligi kolamise rõõm. See, mis mind terve elu esimese poole saatis ja mis ka sel suvel mind kodust ära kutsus. Pikk kahepäevane rännak, mis lõpuks ümber sai, õnnestus, nii nagu elu esimese poole käigud mul ka alati õnnestusid. Peale matka nentisin, et kolamise mina on mul ikka ja jälle sees ning tõstab ikka ja jälle minus pead.

Narva-Jõesuu, 2011.

K: Kus käis Marek oma elu poolitavat matka tegemas ?

V: Kirde-Eestis Narva-Jõesuu kandis.

Jaa, sinna Marek läks ja tähistas poole elu möödasaamist.

Nr. 1218. Julgete päralt on maailm.

Sugulase Reitli Reinu juurde läksin terveks nädalaks. Meeldivalt üllatunud mees võttis mind endaga ka ühel päeval kaasa ning me leppisime kokku, et kus me kohtume. Rein ise läks vallamajja koosolekule ja mind jättis Kõverjärve lähedale kevadet otsima ja paastukuud nautima. Järv, mis veel jääkaane all oli, üllatas mind viupesaga kases ja leitud märtsilapsega lumes. Jõudnud tagasi Reinu auto juurde, ronisin lukustamata tagumisest luugist sisse ja koosolekult tulnud mees oli taas meeldivalt üllatunud mind autos ees ootamas nähes. Märtsilapse lugu sai sellega ühe loo võrra pikemaks ja kinnitas, et ma ikka ja jälle üks märtsiotsija olen. See, kes lugude jahil käib ja selleks ka

mõndagi ette võtab, et uut lugu jälle leida. Kaks meeldivalt üllatunud meest olid üksteisega ja uue märtsilooga väga rahul ja nii üks kevadine märts jällegi leitud saigi.

Kõverjärvel, 1992.

K: Mitu Kõverjärve on Eestimaal ?

V: Kaks tükki on neid.

Üks asub Kõrvemaal ja teine Põlvamaal.

Nr. 1219. Unine haigur.

Matkalugu läksin otsima kaugele Ida-Virumaale. Kui Kudruküla oja silla peale jõudes murdunud puul unist ja magavat hallhaigrut silmasin, siis peatus matkahetk ja kohe mitmeks heaks minutiks. Haigur tukastas keset päeva ja ei pannud mind sugugi mitte tähele. Hetk, mis mulle tegelikkuses matkaloo kinkis, sest otsima olin läinud ka sealset haigrukolooniat, mis siiski mul ju tookord leidmata jäi. Unine haigur oli nagu minu metsavahi moodi. Ta oskas ajahetke peatada ja kinkiski mulle unise haigru loo missuguse. Silla serval istudes, mõtisklesin natukene edasi ja tagasi ning tõdesin järjekordselt, et üksinda poleks lühike haigrulugu üldse sündinudki. Mulle appi tulnud suur unine lind oli see, kes sillal istuvale lugude jahimehele jutustavat ainest pakkus. Et alati ei ole see suur lind eemal istumas või kõrgel taevalaotuses lendamas ja vahel magab keset suurt päeva, nii, et kedagi teist üldsegi tähelegi ei pane. Unine lind jäigi edasi tukkuma ja päevaloo üle õnnelikuna läksin edasi Narva-Jõesuu poole. Sinna, kus ma tegelikult lugu otsima läksin ja kus ta mul lõpuks päris leidmata tookord jäi.

Heinakuu, 2011.

K: Kas magav Haigur on julge ?

V: Jaa, on küll.

Ja magab siis kui kõht on täis ja siis ongi ta inimjalge, sest suure linnuna pole tal kedagi vaja karta.

Nr. 1220. Viimane lugu.

Elu esimest poolt kokkuvõttev matk viis mind Eestimaa kirdenurka. Tahtsin lugude maailmaga hüvasti jätta, et kuidagi teisena elus edasi minna. Udria pangal, enne matka viimast väliööbimist igatsesin viimase loo järele ja õhtul mul teda veel ei olnud. Hommikul ärgates avastasin hiire hambajäljed vorstijuppidel ja saiaviiludel. Hiir oli mulle märkamatult pimeduse kattevarjus oma võtnud ja nii oli mul matka lõpuks ka midagi sedasi kirja panna. Hiire kingitud lugu saigi viimaseks ja ehkki lugu ise oli väikene ja lühike, olin viimase matkalooga vägagi rahul. Ehk sama rahul kui hiireke ise, kes täiskõhuga minu juurest ära läks., ise kindlasti ka teadmata, et ta viimase otsitud loo viimaseks peategelaseks sai.

Udria pangal, heinakuu, 2011.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Hiireke kinkis Marekule matkaloo ?

V: Jaa, lugu tõene.

Ja viimast lugu ma otsima ju sinna kaugele läksingi.

Nr. 1221. Mees ja meri.

Virko Sirkel ja tema lugu oli suuresti meie kapteniteküla Käsmut ja merd täis. Kord turistide grupiga merd vaadates, sõudis seal Sirkel ise oma kaluripaadiga. Võõrkeelsetele turistidele hakkas ringi tõmbava Sirkli jutt koheselt meeldima ning nad tahtsid ise juba mehest osa saada. Tagasiteel küla

poole tuligi Sirkel, siis juba jalgrattaga ja me tegime Sirkli peatuse missuguse. Meest uuriti silmadega ja sõnadega ning kõik olid kapteniteküla suurima elusa vaatamisväärsusega vägagi rahul. Mees lasti lõpuks vabaks ja lubati lahkesti tal ära minna ning giid Marek oli oma sõbra tutvustamisega teeninud välja aplausi ja jootraha. Väike siinne Sirkli lugu tasub kõigil kõrva taha panna. Sest giid peab oskama iga asja kohta midagi öelda ja sõber Sirkli kohta oli mul pikk ja hea lugu juurde rääkida. Giid, kes kõike teab, olin ju jälle mina ise. Ja Sirkel, kes merd ja lugusid täis, oli hea saatuse kingitus just sellel päeval.

Käsmu, 1997.

K: Kas Virko Sirkel oli ka tegelikkuses olemas ?

V: Jaa oli küll.

Ja on seda siiamaani.

Nr. 1222. Tere Põder !

Koolivend Margus Põder viis mind kord autoga Viitnalt Pärlijõe äärde, ebapärlikarpe üle lugema. Kui neljandal päeval kaugelt eemalt tulema hakkasin, jõudsin ülejärgmiseks päevaks Vohnja külje alla välja. Keset põldu asuva kivihunniku juures tegin lõunapeatuse ja viskasin suvehetkeks pikali, seda oma suure seljakoti kõrvale. Ülesse ajas mind traktorihääl ja sealt masinast ronis välja Margus Põder ise, et koduehituse jaoks kive peale korjata. Meeldivalt üllatunud kaks meest tervitasid ja kätlesid teineteist ja nad mõlemad tõdesid, et Eestimaa nii väikene ja maailm nii ümmargune on. Taaskohtumine sai mõne minutiga ümber ja läksime taas laiali. Ja nendin siiamaani, et saatusel minuga hea tuju on, kasvõi sellesama kohtumise näol. Hiljem kui koolivennast Põtra jälle kohanud olen, siis tõdeme, et elu üks parimaid hetki meie vahel jäi suvesüdamesse, ühe küla põllu kivihunniku juurde.

Vohnja, heinakuu, 1991.

K: Kas Põdra lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Põder oli taas minuga kohtumas, seda juhuslikult ja kivihunniku juures.

Nr. 1223. Haugi pilt.

Sügisene igavus viis mind pargi taha saariku jõekäärudesse haugi mõrda ajama. Ma saingi suure kala kätte ja tulin temaga koos koju tagasi. Majatrepile panin ta kaamerapilgu ette ja pilt esimene saigi temast tehtud. Statiiv ja isepildistav fotokaamera pandi trepi ette ja ise läksin kalaga trepile, et üheskoos pildile jääda. Kaamerapilk vaatas alt ülesse ja tegi varsti pildi ära ja must-valge foto peale vaadates, imestasin ise ka kui suur haug pildi peal oli. Kui inimest kalaga koos altpoolt ülessepoole pildistada, siis saabki kala nagu tegelikkusest suurem. Nii ma tõdesin trepil ja hilisemad loetud raamatutarkused seda ka kinnitasid, et täpselt nii see ongi. Ise targaks saada, see oli minu nooruse hea saatus ja haugi ja ennast pildistav kalamees oligi seda jälle. Ja hea, et igavus jälle mulle külla tuli ja hea, et ma haugi pildistades teda eemale oskasin peletada.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, kui Kala altpoolt ülespoole pildistada, siis tundub ta suuremana.

Jaa, seda nippi ka kasutatakse, et altpoolt kala pildistatakse.

Nr. 1224. Prantslase sookurg.

Prantslasest turisti viisin kord Laukasoo retkele. Mees tahtis raba näha ja katsuda ning asusimegi Palmsest teele. Raba oli raba ilmega ja mehe küsimusele: kus siin siis sookured on ? jäi mul hea ja täpne vastus vastamata. Kui laugaste vahel oli ekseldud ja olime Palmses tagasi, jalutas üle tee sookurg ise. Prantslase silmad lõid särama ja rohkem ta minu käest midagi ei küsinudki, vaid oli lihtsalt õnnelikult vait. Lugu oli mulle kui giidile õpetlik siiski. Et ekskursiooniõnne tasub alati oodata päeva lõpuni välja ja seekord tuligi õnn sookure näol alles päeva lõpusirgel. Prantslasest mehe õnn nakatas päeva lõpus mindki ja kaks õnnelikku meest läksid õhtuoodet sööma. Kaks meest, kes mõlemad tahtsid sookurge näha, läksid õhtul laiali ja kahe mehe õnn oligi mõlemal mehel kaasa võtta.

Palmse, heinakuu, 2002.

K: Kas Sookurg sai päeva kangelaseks ?

V: Jaa, seda ta tegi.

Juhuslikult küll, aga tegi seda siiiski.

Nr. 1225. Mis ta tegi ?

Loobu küla mõisa juures, suure Tallinn-Narva maantee lähedal, käisin mõisapoes ja peatasin enesele ajahetke. Õhtuks tahtsin jõuda suurde pealinna ja ajasin teepervel pöidla püsti. Hääletamisega mööduski suvine hetk, kuni mere ja märtsitaeva karva sinine LADA minust mööda sõitis. Autos tundsin ära Urmas Oti enda ja mees sõitis siiski ilma peatumata edasi, linna poole. Kui õhtusel tunnil ma ise lõpuks pealinna olin jõudnud, hakkasin seljatagusest suvepäevast lugu taga otsima. Otsisin ja otsisin, kuni suurmehe hääletamiseni välja jõudsin ja selle päevalooks kirja panin. Et mitte peatuv auto ja selle juht mulle lookese kingivad, see pani mind siis ennast ka imestama. Tagantjärele targana nendin siiamaani, et lugu ise oli pisike, aga kahte suurt meest täis ja lugu ise sobis nende kahe vahele suurepäraselt ära.

Loobu, heinakuu, 1994.

K: Kas Urmas Ott võttis Mareku peale ?

V: Ei võtnud.

Jahh, Ta ei teinud seda tõesti.

Nr. 1226. Avastus mõisapargis.

Sügise algus Vihula mõisapargis kutsus mind enda juurde. Tahtmata kummagi juurest lahkuda, möödusid ühised tunnid ja paistiigikese koopakesed püüdsid uue pargikülalise pilku. Aastasadade jooksul tekkinud ja pilgupüüdjateks kui loodud, ei lasknud nad mul niisama ära minna. Võtsin lõpuks sügishetke nendega kaasa ja siis ise veel teadmata, et mul hetke ennast kunagi vaja läheb. Paljud selle mõisapargi külalised ei pane koopakesi üldse tähelegi. Nii võtsin enda südameasjaks neid giidina tutvustama hakata ja õieti tegin, sest minu ammune sügisjutt meeldis pargis alati kõigile. See jutt, kus oli sees üks sügisene pargihetk kui endalt küsisin, et kuidas koopakesed siia said ja sündisid. Just seesama küsimus, mida minult hiljem küsiti ekskursantide poolt ja millele ma ju siis vastata oskasin. Nii nagu see ühe giidi puhul olema peabki.

Vihula, 1991-2003.

K: Kuidas on tekkinud Vihula mõisa paljandi koopad ?

V: Liivakivi sisse on allikavesi nad uuristanud ?

Jaa, just nii on loodus ise nad valmis teinudki.

Nr. 1227. Vastakuti.

Giidinippe täis giid Marek kõnnib ja jutustab. Palmse mõisa viinaköögi ees ta peatub ja teeb näo nagu tal oleks jutt ühtäkki otsa lõppenud. Ta vaatab kord viinaköögi ja siis härjatalli poole ja teda ümbritsevatele inimestele jääbki nagu mulje, et tal ongi jutt nüüd otsa suus lõppenud. Kui uudishimulik inimjõuk giid Mareku ümber on kogunenud, avab mees oma suu ja kõik saavad teada, et mõisas ja mõisates viinaköök ja härjatall vastakuti alati on, sest viinaköögist tulev praak härgade nuumamiseks läks. Giidinippe täis Marekut kuulatakse ja siis tuleb aeg edasi liikuda, seda järgmise giid Mareku giidinipi juurde.

Palmse, 1995-2003.

K: Miks asusid mõisates viinaköök ja härjatall lähestikku ?

V: Sest viinapõletamisest jäi praak järgi, millega Härgi nuumati.

Ja, just seepärast olidki need kaks ehitist lähestikku.

Nr. 1228. Varastatud binokli lugu.

Lahemaa linnumees kõndis esimese aastaringi põhjarannikul ilma binoklita ringi. Kui lehekuus Mohni saarele mindi, pidi seltskond ennast ka Turbuneemes, vene piirivalvekordonis sisse mellima. Mind kui rühma pealikut viidi ülemuse juurde ja saingi võõrkeelse loa saarele minna. Välisukse kõrval rippusid nagu rivis binoklid ja minu ahne käsi haaras ühe neist endaga kaasa. Saingi koos saagiga tulema ja see oli minu isiklik kättemaks viiekümneks aastaks suletud rannajoone eest. Lahemaa binoklit läkski mul ikka ja jälle vaja ning see aitas mul põhjaranniku linnud kõik kokku lugeda. Varastatud binoklit läks mul ka hilisemas giidiametis ikka ning jälle vaja ja lugu selle juurde oli alati rääkimist ja kuulamist väärt ja binokkel ise oli üks vaatamisväärus koos minuga.

Lahemaa, 1991-2003.

K: Kas Marek varastas binokli ?

V: Jaa Marek tegi seda.

Jaa, ja see oli Mareku esimene ja viimane vargus.

Nr. 1229. Veromanni kiri.

Väikene ja kasvav looduseuurija tõstis pead. Seda nii enese sees ja ka teiste inimhingede hulgas. Looduseuurijaks kui sündinud, polnud ma enam üksinda ja nii ma varakult tuntust kogusin. Ühele vanamehest ornitoloogile ja Toonekure-uurijale, Heinrich Veromannile kirjutasin kord pika kirja, kus küsisin aru oma taevariigi lemmikute, märtsilind hiireviude kohta. Et miks nad suve teises pooles alati ühiselt koos vahel on kui kevadisel ajal vaid üksikult või paaris aega veedavad. Vana linnumees jäi kirja teel mulle vastuse võlgu ja lohutas ridades nii mind kui ka ennast. Usinasti hakkasin ise vastust otsima ja ehk hulk aastaid hiljem leidsingi selle üles. Vana mehe kiri jäi alles ja kinnitab siiamaani, et päris üksinda ma looduseuurijaks ei kasvanud. Ikka oli neid, kes rohkem või vähem kaas aitasid ja eriti uuest metsavahist mees Toomas oli see, kes minuga kampa lõi. Kes minu arvukatele küsimustele vastas ja kui vahel vastamata tal jäi, siis leidsin ise teed vastusteni. Nii nagu ühe looduseuurija puhul peabki see täpselt nii olemagi.

Neeruti, 1984.

K: Millises vanuses hakkas Marek looduseuurijaks ?

V: Nohh, nii kümne – kaheteistkümne aastaselt.

Jaa, juba siis tegi Marek looduse uurimisega otsa lahti.

Nr. 1230. Lugude kirjapaneku algus.

Talverõõm, mis mulle külla tuli maakodusse, ei kinkinud mulle ühtegi uut lugu. Otsisin maastikul uut taga ja ikka jäi see uus sealt leidmata. Tubane mees otsustas enda seljataha vaadata ja leidis sealt hulganisti lugusid. Mees võttis uue kirjakausta lauale enda ette ja kevadeks oli 167 seljatagust lugu tal kirja pandud. Mees oli lugude rõõmuga vägagi rahul ja kevad, mis õues ootas, kutsus ta lõpuks enda juurde ära. Mees läkski giidi mängima ja uusi lugusid otsima ning kirjakaust lugudega jäi järgmist sügist ootama. See lugude mees olingi mina ja siis ei osanud ma veel arvatagi, et kas ja kui palju lugusid mul seljataguses hingemaailmas veel varuks on. Lugude mees oli rahul nendegagi ja suveks saanud kevades hakkasin neid juurde otsima ehk tegema seda, mida alati teinud elus olin, lugude jahti pidama. Lugude suvi, mis lõpuks ümber sai, ei toonud suurt lisa juurde ja möödasaanud viimase talve lugude õnn sai sedasi veelgi suuremaks. Seal õnne sees oli peidus 167 seljatagust lugu ja igaühes mind ennastki sees.

Neeruti, 2001.

K: Kui palju lugusid oli Mareku hakatuseks kirjakaustas ?

V: 167 tükki ja tervet.

Jaa, ei rohkem ega vähem siis veel ei olnudki.

Nr. 1231. Lugude tulek.

Talv, mis mind enda juurde kutsus, oli ilma lugudeta. Sügis, mille ma maha jätsin, ei toonud samuti uute lugude lisa ja nii vaatasin taaskord seljataguste lugude poole. Talve hakul oli neid natuke rohkem kui poolteist sada ja olin väikse õnnega koos, et nad mul kõik olemas on. Leidmata talvelugu maakodus pani mind sulge haarama ja terved aastapäevad olingi enda seljataga kõndimas ja sealt lugusid leidmas. Kui aastaring täis sai, oli kirjakaustades lugusid 1692 tükki ja tervet ning suur õnn oli alanud koos uue sügisega. Sügis, mis maakodus viimaseks jäi ja mis aitas mul lugusid kirja panna, sai uueks talveks ja ka sealt ma uusi lugusid enam ei leidnud. Õnnelik mees võttis kirjakaustad linna kaasa ja imestas ise ka, et tal neid nii palju nüüd on. Lugude aasta ise oli ainulaadne. Nad aina tulid ja tulid seljatagusest maailmast ning lõpuks saidki kõik kirja pandud. Just nagu tänutäheks sellele otsijale, kes neid terve elu esimese poole oligi taga otsinud ja leidnud.

K: Kui palju lugusid jäi Marekul lõplikuks arvuks ?

V: 1692 tükki ja tervet.

Jaa, just nii palju lühilugusid Marekul saigi lõpuks kokku.

Nr. 1232. Ainult seal.

Giid Marek võtab suures bussis mikrofoni ja tutvustab ennast inimrühmale. Tere, minu nimi on Marek. Marek see on vana Poola nimi, seda Poola nimede kuldsest reast, Marek, Janek, Vacek, Jacek. Alanud ekskursioonipäev viib mind sinna, kus ma olin ja olen hea, lahedale maale. Heaks tegi see suur maa mind kunagi viie aastaga. Ma jäingi seal heaks ka edaspidi giidina ja seda said ja saavad paljud tunda. Nähtus nimega Lahemaa ekskursioon elab ja hingab minu sees tänini ja hea on hea olla just seal. Vahel õhtuti kui lahe päev seljataha jäänud on, siis jõuan jälle iseenda juurde välja, et ma olengi

kõige parem just paljulahelisel suurel maal. Sellel maal, mis mind heaks ja paremaks tegi ja teeb ning kus ma ikka ja alati kõige parem olen ja seda mitte ainult iseenda jaoks.

Lahemaa, 1990-2003.

K: Kus oli Marek alati kõige parem ?

V: Lahemaal.

Sest maa ongi seal lahe ja Marek ise on samuti seal hea ja lahe.

Nr. 1233. Karu jahil.

Mägedes elavates kodudes hakati rääkima karujuttu. Karu, kes oli ilmselt jahimeeste poolt vigastatud, liikus mägisel maastikul ringi ja lõpuks võeti plaani ta kinni püüda ja loomaaeda viia. Karujuttu kuulnud külarahvas tuli ka appi ja karujaht algaski. Karu aeti taga ja saadigi lõpuks kätte ning ta pandi autokasti presentriide alla magama. Püssimees, kes ta uinutas, oli täpse käega mees ja karu ärkas uuesti ülesse alles loomaaias. Sinna ta jäigi elama ja mitmeks aastaks ja vaid üks inimhing pani karuloo kirja. Selleks olin mina ja seekord ma ei pidanudki ise lugu otsima minema. Lugu tuli ise karu näol minu juurde ja õnnelik lugude jahimees võttiski oma. Haavatud karu jutt sai lühike. Ometi oli see esimene kord minu elus, kus külarahva suud kuulasin ja sealt nendelt ka loo leidsin kirjapanekuks. Mees, kes seni vaid iseennast oli kuulanud ja mägise maastiku inimeste juttudest lugu oli pidanud, oli külarahvale ja karule tänulik, kuid rohkem ta külainimestest lugusid ei leidnud ega otsinud. Edaspidigi otsis ta lugusid looduse rüppest ja kolme mägise maastiku maja hoovi pealt.

Neeruti, 1987.

K: Kas Karujutt tõene või mitte ?

V: Jaa Karu, püütigi kinni.

Ja rohkem sellist Karujuttu Marekul rääkida ei olegi.

Nr. 1234. Mareku Koffer.

Vana pruunikas päevinäinud ja aastaid lugenud „Mareku Koffer“ saatis ja saadab mind kogu aeg ja igal pool. Sildike „Mareku Koffer“ kinnitab, et ta minu oma on ja tegelikkuses oli ja on ta isa Jaagu ammune kingitus ja pärandus. Kohvrisse mahub minu elu jäädvustuste pool ja sinna kogun ma kõike seda, mis mind jäädvustab ja jäädvustanud on. Diskid fotodega panen ma kõik sinna ja neid on seal vähemalt sadakond tükki ja tervet. Igaühel siis mõnisada fotot peal minust endast. Kingitud kohvrike kui minu jäädvustuste hoidja on kapi peal ja kui edev inimene minus pead tõstab, siis võtan ma ta kapi pealt alla ja avan ta. Kohvrike, mis mind saadab, on minu elukaaslane ja tuhandete minu fotode panipaik. Et Marekul oma Koffer on, seda teavad vähesed ja need, kes seda teavad, hoiavad Mareku Kofferi saladust. Marekul on Kofferiga hea ja mida rohkem sinna pilte ära mahub, seda paremaks kõik läheb. Mareku Koffer vaatab mulle kapi pealt vastu ja kinnitab, et tema omanik ja peremees Marek üks väga edev enesejäädvustaja on. See, kes ennast kohvrisse kogub ja kes sinna endast tehtud pilte aina juurde paneb.

1979-…

K: Mis on „Mareku Koffferi“ sees ?

V: Mareku fotod on seal sees.

Jaa, ja neid on päris palju seal kohvri sees.

Nr. 1235. Pinginaabrid.

Pimedat talveõhtust pealinna kartmata, jõudsin Fred Jüssi maja ukse taha kohale. Andsin vajalikku uksekella ja Fred tuligi ning tervitas mind viisakalt. Läksin ajakirja „Noorus“ temalt lugu nuiama ja ta pidi mul olema sealses loodusrubriigis esimene autor, seda peale minu enese. Fred kuulas mind lõpuni ära ja küsis minu päritolu kohta, et kustkohast ma siis nii-öelda tulen ka ? Kuulnud sõnu Neeruti ja Kadrina, tuli hingehelk mehe silmadesse ja mees avas ühe oma saladuse. Nimelt tema pinginaaber keskkooli aegadel oli Kadrina keskkooli tollane koolipapa ehk direktor Otto Amer alias Ameri Ott. Leidnud ühise tuttava, heldisid kaks meest Fredi kelder-korteris ja õhtu oli saanud oma loo, mille ma ka kirja hilisel tunnil panin. Pimedat õhtut kartmata, olin kohtunud mehega, kes ka oli paljusid lugusid täis nii nagu minagi. Ja kahe lugude koguja kohtumisest sündiski Fredi ja tema pinginaabri auks veel üks pinginaabrite lugu. Just see ja selline, mida õhtust otsima olingi läinud, seda ilma hilist õhtut ennast kartmata.

Tallinna, talv 1991/1992.

K: Kes oli Fred Jüssi pinginaaber koolipingis ?

V: Selleks oli Kadrina koolmeister Otto Amer.

Jaa, ja nad said hästi omavahel läbi, seda juba kooliajal.

Nr. 1236. Kuninga ring.

Kiire sammuga ja suure seljakotiga tahan jõuda rongijaama. Tee peab mind viima läbi vanalinna ja ometi arvas Rootsi kuningas asjast teisiti. Raekoja plats ja vanalinna kitsad tänavad olid kuningat vaatama ja tervitama tulnud inimesi täis ja nii oligi tee suletud ühe kiirustava mina jaoks. Keerasin otsa ringi ja läksin rongijaama suure ringiga ja otse loomulikult oli õige rong jõudnud vahepeal ära sõita. Jäin järgmist ootama ja see tuligi lõpuks ning viis mind pealinnast minema. Ja looke, mis tänu kuninga Tallinna visiidile sündis, räägib iseenda eest. Kuningat ise nägemata oma silmaga, sain teda tund küll ja üpriski omapärasel viisil. Ja mees, kes rongi peale tõttas, sai ka pisut targemaks, et ühte kuningat tuleb austada ja meeles pidada. Kasvõi suure ringiga jälgis käies.

Tallinn, sügiskuu, 1992.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, Marek pidi suure ringi tegema.

Ja Marek tegigi Rootsi kuninga auks suure auringi.

Nr. 1237. Valge laeva ootamine.

Lahe mees kõndis kord ka lahedal maal ringi. Selle mehe nimeks oli prohvet Maltsvet ja rahva äratajana tuntud mees jõudis ka põhjarannikule käima. Maltsvet, kes ka valgest laevast rääkis, läks ära ja maha jäid tema valge laeva juttu uskuma jäänud külarahvad. Valge laeva ootamise jutt levis külast-külasse ja nii mindi rannaribale valget laeva ennast ootama. Laev, mis pidi inimesed peale võtma ja tõotatud maale, parema elu juurde viima. Nii räägivad ka Juminda poolsaare külade rahvapärimused ja nende üks koguja olingi mina ehk laheda maa lahe mees. Mees, kes kõndis lahedal maal ringi ja kes rahvapärimusi kogus ja talletas. Neidsamu, mida hiljem vaja läks lahedal giidil ja mida ekskursandid samamoodi uskuma jäid nagu kunagi prohveti juttu jäid uskuma külade rahvad. Mees, kes kõike teab, kõndis minu näoga ringi. Ja mõned rahvapärimuste paigad jutustavad tõesti, et prohveti jutu järgi siin ja seal valget laeva oodatigi.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas meie põhjarannikul oodati valget laeva ?

V: Jaa, seda tehti ja prohvet Maltsveti jutu järgi.

Ja mitmeski erinevas kohas.

Nr. 1238. Peidus.

Priimagiid Marek ronib inimrühmaga Muuksi linnamäkke. Raja servas peatub ta metallist tahvli juures, kus on peal Eestimaa kaart ja seal omakorda Eesti muistsed muinaslinnused. Giid Marek vakatab hetkeks ja inimrühm jääb juttu ootama. Jutt tulebki ja räägib sellest, et see vasest tahvel viiskümmend nõuka-aastat peidus oli ühe kohaliku mehe lakapealsel. Inimesed kuulavad ja noogutavad mõistvalt ning kõik ongi saanud targemaks. Giidisuu, mis kõigest räägib, ei jätnud mind ka Muuksis hätta. Ja kõike teadev giid Marek võttis jälle oma ja kõik saidki targemaks. Ja kui kõik said targemaks, siis saab ka giid Marek uut hoogu juurde. Et jälle originaalne olla ja seda originaalse jutu näol. Peidus hoitud mälestustahvli juttu kuulsin ma ühel kohakult vanamehelt. Ja nii sain minagi saladuse võrra rikkamaks, mida hiljem aina uuesti välja lobiseda teistele.

Muuksi, 1995-2003.

K: Kas muinaslinnuste tahvli lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, on tõene.

Jaa, tahvel oli pikka aega peidus ja pandi hiljem jälle välja vaatamiseks.

Nr. 1239. Kahe mehe hetked.

Aarne Vaik kui Käsmu meremuuseumi peremees oli ja on lühida jutuga mees. Jutukas giid Marek viib talle meremuuseumi inimrühmi ja giidist saab mõneks hetkeks Vaigu kuulaja. Vaik poetab mõne lause ja inimrühm on hea tandemiga, giid ja Vaik, vägagi rahul. Giid, kes rääkida oskab, on hea. Giid, kes õigel ajal ka vaikida oskab, on veelgi parem. Kuulajate salga seljataga peatan ma vaikuse hetke ja selle vaikuse täidab Vaik ise. Kui kuulamise hetk ümber saab, lõppeb ka giid vaikuse hetk ja õnnelik kuulajaskond on õnnelik kahe mehe üle. Üks neist räägib palju ja teine räägib vähe ja kokku saabki parasjagu. Just nii palju kui vaja ja nii vähe kui võimalik. Ja kindlasti mitte vastupidi.

Käsmu, 1995-2003.

K: Kas giid Marek räägib palju või vähe ?

V: Giid Marek räägib parasjagu.

Ehk mitte väga palju ja mitte väga vähe.

Nr. 1240. Märtsis otsijad.

Märts, mis kevadet mulle kuulutab, teeb seda Patermäe leidmise ajast alates. See ülesleitud kahekümneviienda märtsi laupäev oli mulle mitmete eelnevate aastate otsimiste tänuks ja nii üks õnn oma alguse saigi. Üks rikutud märtsilaps otsis edasi ja vaid ta ise teab kõige paremini, et ennast ja veel midagi või kedagi. Aeg kui märts märtsilapse valmis teeb, on lühidaid kevadisi hetki juba täis ja neid ma ju taga otsimas käingi. Mees, kes märtsilapsest on sündinud, teab oma saladusi kõige paremini ja vahel harva kui ta mõne loo viimastest hangedest üles leiab, siis on ta vägagi õnnelik. Ühed varakevadised kolajad on ka kiimas ja armastust otsivad hundid. Needsamused, kes paarilist endale otsivad ja sellest jäljed lumel räägivadki. Üksiku kolaja hinges on alati soov midagi või kedagi

leida. Nii on varakevadised, karjast lahku löönud hundid justnagu minu hingesugulased. Needsamad, kes varakevadeti ilma loota mind ei jäta ja kes märtsist armastust leiavad.

1984…

K: Millal peavad Hundid pulmi ?

V: Just Talve lõpufaasis.

Jaa, siis on nende armastuse tund saabunud ja käes.

Nr. 1241. Uno, Caramba a-la Mar.

Valge suur ekskursioonibuss ootab mõne hetke, enne kui paigast end liigutab. Giid Marek ootab samuti mõne hetke, enne kui suud liigutama hakkab. Hispaaniakeelse pealkirjaks olev lause, tuleb kuulajaskonnale ootamatult ja naelutab nad kõik giid Marekut kuulama. Üks hea lööv algus on ühe hea ekskursioonipäeva edu võti. Ajal kui buss veel ootab ja kui giidisuu veel vaikib, oodatakse peaaegu, et kõike, aga mitte hispaaniakeelset meremeeste hüüdu. Seda, mis kõik kuulama paneb ja mis kohe kõigi südamed vallutab. Vaid giid Marek ise teab oma edu saladusi ja ta teab seda vägagi hästi. Ta teab täpselt, mida inimsalk ootab ja mis kõik ära vallutab ja ära teeb ning giidi kohe kõigi omaks teeb. Selleks on hea päeva algus ja selleks alguseks sobib ka suurepäraselt üks võõrkeelne meremehe hüüd.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Mida tähendab pealkirjaks olev Hispaaniakeelne lause eesti keeles ?

V: Üks Kurat ja merele.

Jaa, nii nagu vanasti meremehedki hüüdsid.

Nr. 1242. Neli maastikku.

Giidisuu, mis enamasti tõtt räägib, on ka mullegi pähe kasvanud. Ühepäevase ringisõidu ajal saan rääkida neljast erinevast maastikust, mis lahedal maal kohtuvad. Neli maastikku ise ei räägi ja nii räägin mina nende asemel. Klindiesine rannikumadalik, Lahemaa, metsane Kõrvemaa, Kirde - Eesti lavamaa ja Loode – Eesti lavamaa. Kaks viimast siis kadakased karjamaad. Sageli ei võeta minu giidijuttu väga tõsiselt ja siis tuleb kuulajal endal silmad appi võtta, et ise veenduda giidijuttu õigsuses. Lahtede maa rahvuspark kui nelja maastiku kohtumispaik on ise üks üllatus giidisuu läbi esitletuna. Ja kui päeva lõpus nad ka üle vaadatud on, siis saabub rahulolu giidi ja kuulaja hinge. Just see, mida päev otsa taga otsitakse.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kus kohtuvad Eestis neli nimetatud maastikurajooni ?

V: Lahemaal.

Jaa, just see teebki selle maa väga mitmekesiseks.

Nr. 1243. Trikitav giid.

Trikitamise paik kui giidile on Palmse mõis ja ümbritsev mõisapark. Kui ma kõik sealsed giidinipid kokku loen, siis saan ma neid tosinkond tükki ja tervet, millest igaüks eraldi lugu väärt on. Trikitav giid, kes oma inimrühma ära vallutab, sünnibki minus kõige paremini just Palmses ja ei ma ise ega keegi teine ei oska öelda, et miks just seal. Heade giidinippide paigas esitlen ennast koos nendega ja

seda seni, kuni minuga kaasas kõndiv inimjõuk minust nakatub. Siis minnakse ühiselt bussiga lahedat sõitu tegema ja lahe maa saabki vallutatud. Peale pikka ekskursioonipäeva jõuame me ringiga Mareku hoovile tagasi ja järjekordne õnnestunud lahe päev jääb seljataha. Õhtul päevatrikke kokku lugedes, saan neid paarikümne jagu, mida ma olen lugudes juba esitlenud. Ja kui järgmise päeva hommik on kätte jõudnud, siis alustangi nendega Palmses uuesti.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kui palju on Giid Marekul giidinippe Lahemaal ?

V: Nii paarikümne jagu.

Jaa, neid ikka jagub ja terveks ekskursioonipäevaks.

Nr. 1244. Mõned Soome keelsed artiklid.

Kirjamees, kes minu nime ja nägu kandis, haaras kord Viitnal Saima Gordejeval hõlmast kinni. Ta palus mõned eestikeelsed looduslood ümber panna Soome keelde ja Saima oligi sellega ka lahkesti nõus. Jutustus herilaseviust ja üks kevadine kevade alguse lugu said ümber tõlgitud ja saatsin nad ajakirja „Nuorten Luonto“ toimetusse, Helsingisse. Artiklid ilmusidki ajakirjas ja välisautorina sain hea vastukaja osaliseks. Uhked Saima ja Marek kõndisid uhkete nägudega ringi ja pummeldasid kõrtsis samuti. Soome noortele mõeldud ajakiri ilmus ja ilmub praegugi veel. Ja uhke tunne südames kõnnin senini ringi kui üks autoritest. Ju siis jäi kodumaistest ja eestikeelsetest ajalehtedest-ajakirjadest väheseks ja tuligi mujalt lisa otsida ja leida.

Viitna, 1993.

K: Kas Marek oli juba nooruses kõva kirjamees ?

V: Jaa, oli küll.

Ja on seda siiamaani.

Nr. 1245. Lugude pikk aeg.

Seitsmeaastase lugu oli väikseid lugusid täis. Sinna nende sisse mahtus ta ka ise ära, aga kirja ei pannud ta mitte ühtegi sõna, kuni esimene koolisügis algas. Koolimelust ühtegi lugu leidmata suuremat või väiksemat, tuli igatsus lugude järele peale ja koolist vabal ajal ma neid taga otsima hakkasingi. Kirjasulg, mida koolipingis õpetati libistama, hakkaski libisema paberil ja kirjamees oligi ühtäkki sündinud. Aasta-aastalt kasvas kirjamees ja tema kirjapandud lugude arv ning nii kolmkümmendkolm pikka aastat. Suur lugude arv tegi suurele kirjamehele suurt rõõmu ja nii sai neid kokku 1687 tükki. Neljakümneaastane kirjamees vaatas seljataha ja otsustas lugude kogumise lõpetada. Et kuidagi teistmoodi elus edasi minna. Kuidas täpsemalt, sellest ta vaikis ja vaikib nagu vaikis ta enne seitsmendat eluaastat oma lugudest. Tema vaikuse taga ongi siis lood peidus ja neid välja teistele hõiskamata, kogus ta neid vägagi kaua aega. Kirjamehe sünd jääb aastakümnete taha peitu. Sinna peitu jääb ka suur saladus, et miks ma lugusid hakkasin kirja panema, ilma neid teistele niisama välja lobisemata. Aeg ja kirjamees seda välja ei räägi ka tänasel päeval ja see jääbki tema saladuseks temasse peitu.

Neeruti, 1979…2003.

K: Kuidas sündis kirjamees Marek ?

V: Nii nagu loos kirjas on, et vähe rääkis ja palju kirjutas.

Jaa, just seetõttu, et vähe rääkis Marek, siis hakkaski rohkem kirjutama.

Nr. 1246. Tuuletallaja pulmad.

Tuuletallaja, väikene vapper pistrik, lendas ikka ja jälle kodumaastike kohal ringi. Juba elu seitsmendas suves tahtsin tema kodu ehk pesa leida, kuid see jäi mul ikka ja jälle leidmata. Tuuletallaja siin või Tuuletallaja seal, kord aasal või suures koplis, ei andnud mulle asu ja aastad möödusid ilma tema pesa leidmata. Eelviimane Neerutimaine kevad, seda aastal 2002 oli samuti väikeseid kolamisi täis. Ikka läksin kevad põues välja ja kuivati taguses männitukas pidas tallajapaar omakeskis pulmi, seda enda pesa juures, männiladvas. Mees istus keset kevadet ja lõpuks oli ühe õnne endale leidnud. See õnn kandis nime Tuuletallaja pesa ja lõpuks oli otsijast saanud leidja, seda kodumaastikel. Väikese pistriku saladus oli nüüd mul põues ja kodukandist äramineku mõtted said sisse uue hoo. See eelviimane kevad maakodus oli peaaegu, et ilma saladusteta. Ometi arvas pistrikupaar asjast teisiti ja aitas mul kevades saladust leida.

Neeruti, 1979-2002.

K: Kas Tuuletallaja peab ikka pulmi ?

V: Jaa, peab küll.

Ei saa ilma armastuseta temagi hakkama.

Nr. 1247. Õpetlikud puud.

Kõnnak läbi paastukuise Madjaritemaa näis mulle peatumatu. Läksin ja läksin mööda talve-lõpu maastikke ja mulle näis, et ei ükski Madjar ega keegi või miski teine ei pane mind peatuma minu kevadisel teel. Mulle tundmatud ja ilma nimeta puud, mis lehtedega olid talve üle elanud, tegid märtsituules häält ja sahisevad peatused nende juures kuulutasid kevade algust. Kokku sain matkal peatuseid paarikümne ringis ja siis hakkas mulle tunduma, et kevad võõral maal ongi käes. Et puud mind peatuma panevad pikal teel, see sai mulle ka lõpuks selgeks ja karge talvelõpp oligi kevadeks ümber sündinud. Sahisevad peatused õpetasid mind siiski. Et kaugel ja mulle võõral maal tuleb ka peatuda, et algaks kevad, mille algust sinna ju taga otsima läksingi. Karge kevad algaski ja tänu puupeatustele, kus lehesahin mu kõrvu kostis ja kevadisteks hetkedeks paigale naelutas.

Ungari, 1996.

K: Mida õpetasid lehtes puud matkavale Marekule ?

V: Õpetasid peatusehetki tegema.

Jaa, et ei pea kogu tormama.

Nr. 1248. Väikene nimehuviline.

Kadrina alevi lähedal ja Neeruti mägede külje all Pärnu-Rakvere maanteel on bussipeatus. Varakult sai ta minu jaoks tähtsaks ja kalliks kui bussist mahatuleku ja bussi peale mineku paik. Ühel pool teed on bussijaama märgil Ristamäe ja teisel pool teed Riistamäe. Väikene nimehuviline ei jäänud sellega rahule kuni Võduvere kohalik mees ja keelemees Eduard Leppik ajakirjas „Eesti Loodus“ kohanime nimeloo lahti kirjutas. Tema artikkel seal „Ristamäe nime kaitseks“ saigi mul läbi loetud ja nimesaladus oligi mul selge siis. Juba siis ! Mäe otsas asuv Risti kõrts olevat paigale ühe nime andnud ja kohalikud naljamehed hiljem ka Riistamäeks kutsunud, seda vihjega Kalevipojale, kes ka seal olla ju tegutsenud. Nii sai väikesest nimehuvilisest Eduardi sõber ning ikka ja jälle kiidan teda tagantjärelegi. Et ta mind esimesena ühe kohanime asjus ja üldse targemaks tegi ja et ma enam väike olla ei

tahtnud. Nimehuvi võtsin ma eluteele kaasa ega unusta seda unikaalset kahenimelist bussipeatust, mis mind selleks tegi ja seda koos Eduardi endaga.

Võduvere, 1979.

K: Kus asub unikaalne kahe nimega bussipeatus ?

V: Neeruti mägede külje all.

Jaa, ja rohkem kahe nimega bussipeatuseid polegi vist ilmas olemas.

Nr. 1249. Poisikese kogred.

Suvepäikene, mis mulle elukevadet kuulutas, paistis igale poole, sinna, kuhu poisike oma jalga tõstis. Nii jõudsin õngeridvaga Huljale, tuletõrje veevõtu jaoks mõeldud tiigikese kaldale. Seal möödus alustuseks mõni vaikuse hetk, kuni õngekork end liigutama hakkas ja märku andis mulle, et ma üksinda suvepäikese all ei ole. Tiigikese kogred olid pisikesed, nii tikutoosi suurused ja neid sai õhtupoolikuks suurde purki parajalt palju. Kui õhtupäikene mind tiigikaldalt ära kutsus, siis lasin kogred uuesti tiigivette vabaduse ja ei osanud ma ise ka öelda endale, et miks ma nad üldse kinni püüdsin. Ju siis polnud muud midagi teha ja elukevad oli siis alles ju alanud. Väikene kogretants oli siiski märk sellest, et loodus mind enda poole kutsub ja seda ta ju tegigi. Kutsus küla pealt ära ja iseenda juurde ning see oligi hea märk missugune. Selline, mida hiljem eluaeg kaasas kandma hakkasin ja enam külasse või alevisse ei unustanud mitte kunagi.

Hulja, 1979.

K: Kus asub Hulja alevik ?

V: Rakvere ja Kadrina vahel.

Jaa, seal ta ongi.

Nr. 1250. Mägede maja.

Madalate mägede maa, Madjaritemaa oli kokku ise üks suur üllatus. Mägedest endist leidsin pöögimetsad ja Muflonid ning uue algava kevade. Teel ülesmäge, Ungari kõrgeima tipu, Kekeši poole, ei leidnud ma ühtegi inimest eest ja lõpuks hoopis erakuna seisva valge maja. Majast kedagi eest leidmata, ronisin edasi ülesmäkke ning kui tee hoopis kurisuga lõppes, tulin iseenda jälgedes tagasi. Hämaruses oli särama hakanud maja aknasilm ja verandal askeldas lüheldane vanamees. Võõrast keelest peaaegu, et mitte midagi aru saamata, saime hetkega sõpradeks ja kui pimedus mind edasi kutsus minema, ööbimispaiga poole, siis jätsin mehe ja maja. Üllatusega ei osanud ma järgmise päeva aovalgel midagi muud teha kui looks jutustada. Ja üksik mägede maja oligi just selle eilse päeva suurim üllatus ja lugu ka veel. Lugu pigem sellest otsijast, kes mägiselt maastikult inimesi ja kauneid kodusid soovis eest leida ja peaaegu, et neist ilma jäi. Seda seniks, kuni üksik majake mind matkateelt kõrvale enda juurde kutsus. Justkui tahtes mulle midagi öelda, et Madjaritemaal vähemalt üks maja mägedes olemas on.

Ungari, 1996.

K: Mitu maja leidis Marek Madjaritemaa mägedest ?

V: Üheainsa maja leidis Marek mägedest.

Rohkem ühtegi maja Marek ei leidnud ülevalt ja ehk neid rohkem ei olnudki seal.

Nr. 1251. Iseenda pildistaja.

Zeniidikolakast sõbraga valmisid esimesed must-valged fotod. Seal olid kõvernokkadest röövlinnud ja veel mägist maastikku ja palju muudki. Kui Neerutimaised vaated jäädvustatud said, siis avastasin, et mind ennast ei ole ühegi pildi peal. Varahommikune märg muru kutsus mind ära enda juurde ja fotoaparaat statiivi otsas pandi paika. Ise ruttasin pildile ja aparaat tegigi pildi valmis. Kodumaastike elumurul oli hea käia mitu pikka aastat. Foto iseendast sai justkui kinnituseks, et murul hea oli ja on ning lõpuks panin pildi iseendast elu esimese poole loo „Talvetants“ tagakaanele. Kinnituseks, et elumurul oli ja on hea ning, et ma üks edev inimene olin ja olen. See, kes iseennastki ära ei unusta ja kes kõike jäädvustada soovib.

Neeruti, 1980-1992.

K: Kas iseennast saab pildistada ?

V: Jaa, saab küll.

Ka nii nagu loos kirjas on.

Nr. 1252. Viieteistkümne punktiga.

Tahtmine esimene olla, sündis minu sees iseenesest. Tahtmine esimene olla, see soov sündis minu targas peas ja nii läksin juba maast-madalast osalema bioloogiaolümpiaadidel. Võitsin nii mõnedki neist ära ja kooli lõpusirgel läksin viimasele maakondlikule bioloogiaolümpiaadile. Võtsin teiste osalejates seas istet ja vastasin kõikidele küsimustele ning kui punktid kokku löödi, siis olin kogunud 31 punkti. Õnnelik ja õnne täis esikoha üle, tulin koju tagasi ja õnn sai veelgi suuremaks kui bioloogiaõpetajalt Siret Pungalt uudist kuulsin, et teise koha omanik oli kogunud vaid 16 punkti ehk peaaegu poole võrra vähem kui mina siis. Õnn suur olla, oli jälle minuga ja nii tõdesin ka peale viimast olümpiaadi. Ja suur ja õnnelik sain ma olla tervel pikal kooliajal palju kordi ning viimane õnn saigi kõige suurem. Selline suurt tarkust ja võidurõõmu täis, et ma ülejäänutest peaaegu, et poole targem olin olnud.

Jürikuu, 1990.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek võitis maakonna bioloogia olümpiaadi poole suurema punktide summaga ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa, olin teistet vähemalt poole targem.

Nr. 1253. Hauka toomine.

Viutants, mis lõppes ja ühte sügist mulle kuulutas, saigi mõneks ajaks otsa. Tahtsin uut tantsu ja juba ammu põues olnud haukahuvi lõigi taas lõkkele. Tahtsin samamoodi nagu Patermäe viupesast toodud viulapsele lisaks haukapoega või tüdrukut. Elu kolmeteistkümnes suvi möödus ilma viu või haukalapseta ja seda suuremaks läks soov nende järele. Uus ja neljateistkümnes kevad tõi esimese haukapesa minu ellu. Seal sirgusid kaks haukalast, kellest üks hiljem munast koorunud ja teisest pisem ning oleks niikuinii kadunud. Teda tahtsingi ma endale ja olingi jaanikuus suure kase all. Kuuseke aitas mind ülesse, esimeste alumiste kaseoksteni ja haukapoiss saigi särgisõlmes alla toodud ning leidis kaevumajakeses endale uue kodu. Roniv poisike oli saanud, mida tahtnud ja kordus nagu üle-eelmine suvi, kui viutüdrukust viu neiu sirgus. Nüüd oli tema asemel haukapoiss, kes minu mõisatornist püütud tuvidega kõhtu endal täitis ja jõudsalt suuremaks sirgus. Haukapoiss sai lõpuks linnurõnga jalga ja leidis tee metsa, koduste puude vahele. Nii möödus üks ühine suvi ja tagantjärele

tõden, et kodune haukapoiss mind suuremaks ja targemaks tegi. Selleks, kes külapoisid unustas ja haukapoisist sõprust otsis ja leidis.

Neeruti, 1986.

K: Kas Haukalaps kasvas kodus suureks ?

V: Jaa, kasvas küll.

Sirgus suureks ja sai tuule tiibadesse küll.

Nr. 1254. Märtsilinnu igatsused.

Esimesed suved kui ma kuulma ja nägema hakkasin, olin päris üksipäini. Kui need mõned suved mööda said, olin edasi oma igatsustega mitmekesi koos. Üks neist pani mind pilguga sinitaevasse oma märtsilindu, hiireviud taga otsima. Otsisin ja ei leidnud koduümbruse maastikel ja nii viisid mõttelennud mind eemale mägisele maastikule, seda lootuses, et ehk on seal nende pesad ja ise nad samuti olemas. Minu tollased lootused ei saanud petta, sest mägise maastiku kohal olid nad olemas. Seda suuremaks läks igatsus minu sees, et kuskil peavad ju nende pesadki olema ja nii saigi minust pesaotsija missugune. See, kes üksinda oosidel ja orgudes eksles, seda lootuses viupesa üles leida. Neli kevadet ja suve möödusid suure igatsusega üheskoos ja viupesa jäi ikka leidmata. Ja minu igatuste taevas lendasid nad siiski vahel ringi. Otsijast ja igatsejast sündis nii igatsustelaps ja see võttiski aega neli aastakäiku. Leidmata viupesa sai unistustest suurem ja alles elukäigu kaheteistkümnes märtsikevad tõi Patermäe nõlval viupesa otsija silmadesse. Sinna, kus seni oli vaid märtsisinine taevas ja nende taevased saadikud, märtsilinnud ise. Pikk teekond, mis mind esimese viupesa juurde lõpuks viis, oligi suurt ja igatsevat poissi täis. Ja lugu oli seal ka sees, seesama kirjapandu.

Neeruti, 1980-1983.

K: Kellest ja millest unistas Marek esimesi kordi ?

V: Hiireviu pesast ja Hiireviust endast.

Jaa, need mõlemad olid Mareku esimesed suured igatsused küll.

Nr. 1255. Kõrvemaine kohtumine.

Kolme mehe kohtumispaigaks pidi saama Udriku Suurjärve ots. Kotkamehed Einar Tammur ja Veljo Volke pidid sinna kokkulepitud kellaajaks tulema, et üheskoos uut kotkapesa otsima minna. Ma ootasin ja ootasin ja kui kokkulepitud kellaajast tund oli mööda saanud, siis asusin piki oosiharja Viitna pole teele. Kohtumispaika torkasin maasse kepi ja sinna otsa kirjakese paberitüki peal, et olen Viitna poole teel. Poolel teel jõudsid kaks hilinenud meest mulle oma masinaga järele ja peatasid ühiselt ajahetke. Edasi mindi Kõverjärve taha metsa, et sealt uut konnakotka pesa otsida. Uus pesa jäi tol päeval küll leidmata, kuid hilinenud kohtumine kinkis mulle loo kirjapanekuks küll ja õhtul saigi lugu kirja pandud. Loo moraali otsisin ma veel hilisõhtulgi taga ja et see mulle leidmata loost ja päevast jäi, siis olin lihtsalt õnnelik, et kaks kotkameest hiljaks jäid ja mind tee pealt tabasid ning sedasi päevaloo kirjakausta sünnitasid.

K: Kus asub Udriku Suurjärv ?

V: Kõrvemaa idarajal.

Jaa, seal see suur rabajärv asubki.

Nr. 1256. Minu mootorratas.

Metsavahist sõbral Toomasel oli kaks mootorratast. Üks neist oli musta värvi ja külgkorviga ja teine sinine ja ilma külgkorvita. Mind võttis ta nendega eluteele kaasa ja nii igatsesin minagi enda mootorratta järele. Lõpuks kui raha koos, sai ta ostetud ja läksin temaga elu viieteistkümnendale suvele vastu. Ta oli punakat värvi ja sõidutas mind igale poole ja oli minus uur sõber, mis siis, et ta ei rääkinud, nii nagu Toomas seda tegi. Mootorratta suvest sai sügis ja õnnetult põlema süttinud garaažis leidis ta enda lõpu. Rohkem mul mootorratta järele igatsust peale ei tulnudki. Sest metsavahist mees võttis mind ikka ja jälle omaenda omade peale ja seal tema seljataga oli isegi parem olla kui ise mootorratast juhtida. Lühikeseks jäänud sõprusest mootorrattaga sündiski lühike lugu, sest edaspidi olin ma jala ning jalgratta mees. Ja kui Toomas mind sõidutas, siis polnudki õnneks rohkemat vaja. Ikka ja jälle võttis ta mind peale ja viis mind elus neisse paikadesse, kus meil ühiselt hea oli. Nii mägistele teedele kui mujalegi ühise õnne juurde.

Neeruti, 1987.

K: Kas Marekul oli kunagi oma mootorratas ?

V: Jaa, oli küll.

Nii nagu sõbral metsavahilgi oli.

Nr. 1257. Nahkhiirte kastid.

Külast rõõmu peaaegu, et leidmata, avastasin mõisahoonest rõõmu. Õhtuhämarustes tuli kätte nahkhiirte kord pargis ja nad elasid mõisahoone katuseräästa all ja katusekambrites. Sealt nad tulidki videvikus ja sinna nad hommikutundidel jälle kadusid, päeva eest peitu. Poisikesel, kel igasuguseid uusi mõtteid alati peas liikus, tuli nahkhiirte kastide tuhin peale ja raamatu õpetuse järgi neid mõned valmis saidki meisterdatud. Need said pargipuudesse ja mõisakorstnate külge traadiga kinnitatud ning nahkhiired nad omaks ka tunnistasid. Nahkhiirte rõõm, mis mind ära nüüd vallutas, kestis sügiseni välja, kuniks nad keldrisse talvituma läksid. Et kevadel jälle välja ilmuda ja kastidessegi päevavarju pugeda. Nahkhiirekastide kümnekonna aastane lugu õpetas mind uut rõõmu tundma. Et elus on alati vaja midagi uut otsida, et siis leidmisest rõõmu tunda. Ja nahkhiirte sõber olen ma siiamaani, kes hämarikust koos nendega lugu peab.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kas Nahkhiirtel on pesakastid ?

V: Jaa, on küll.

Sellised alt servast avaga, muidu nagu linnupesakasti moodi.

Nr. 1258. Kukkumine Viitnal.

Teederistmikul asuvas külade-külas, Viitnal, tegin ma seda teist ja kolmandat. Tähtsust täis, läksin ka seekord suure seljakotiga, et toidupoodi minna. Poekese ees oldi vanad ja aastaid näinud betoonist plaadid ja ühele nendest jäi mul jalg taha kinni. Kukkusin maoli maha ja seda suure seljakotiga ja vasak käsi jäi keha ja kandami alla. Ajasin end püsti ja vasak käsi oligi küünarliigesest väljas ning tegi haiget. Käsi seoti kinni ja jäigi nii kuuks ajaks. Alles seejärel võeti ta jälle lahti ja olin elanud kuu aega ilma suure seljakotita. Vähehaaval hakkas käsi jälle liikuma ja tegi aina vähem haiget ning tarkusepäeval olin juba elurivis tagasi. Tarkuse lugu, mis mind targemaks tegi, oli õpetlik siiski. Et elu pole vaid kevadest sinine elutaevas sinu kohal, vaid tuleb ka jalge ette vaadata kõndides. Ja sellest

õndsast ajast alates ma vaatangi kõndides ka enda ette ja rohkem ei ole ma kõndides maoli maha lennanud. Sest elutarkuse küla Viitna õpetas mind ja tarkust kannan senini endaga kaasas.

Viitna, suvi, 1992.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek lendas maoli maha ?

V: Jaa, lugu tõene.

Marek lendas maoli maha ja vigastas oma kätt.

Nr. 1259. Linaleotamise lugu.

Viitna Linajärve kaldalt said ujumised uut hoogu. Kui kord üritasin jalgadega põhja puudutada ja katsuda, siis selgus, et tegelik põhi väga sügaval on ja palju kerget lendmuda seal hõljub. Järvejutustus sai hoogu juurde ja alles hiljem kuulsin järveuurijatelt, et tegelik põhi ongi väga sügaval ja kaugete aegade tagune linaleotamine palju lendmuda tekitanud on. Jutul oligi tõepõhi all ja seda sain ju ise kogeda. Ekskursantidele rääkisin hiljem sellesama järveloo lahti ja kõik olid sellega vägagi rahul. Sest igal lool peabki olema tõsi taga ja ise olin ju käinud katsumas, et tõesti järvepõhjas lendmuda on. Hea giid sai jälle kiita ja tänasin taas ka iseennast, et ühe tõsielulooga ekskursante üllatada sain. Just täpselt nii nagu peabki olema.

Viitna, 1991-2003.

K: Kuidas sai Viitna Linajärv endale nime ?

V: Eks ikka kunagise linaleotamise järgi.

Nr. 1260. Kassipoja kole lugu.

Viutüdruk, kes kaevumajakeses suureks sirgus, pääses sealt vabadusse. Kaugele ta siiski majaõuest ei läinud ja sinna lugu peidetud saigi. Kassipojaga oli läinud võitluseks ja viu, kes oli suurem ja tugevam, sai kassipojast võitu. Kassipojal olid silmad kõik peas katki kistud ja kõrvadki viga saanud. Kaks võitlejat olid võidelnud elu ja surma peale ning viul käis jõud väiksemast üle. Viutüdruku enda tabasin prügimäelt hiirejahil ja ta leidis kuni sügiseni oma kodu jälle kaevumajakeses. Poiss, kes tahtis viust lugu luua, leidiski selle viu ja kassi võitlusest ning kuigi lugu ise oli kole ja hirmus, siis õhtul sai ta kirja pandud sellegipoolest. Suures looduses võideldakse ikka ja jälle elu ja surma peale ning enda allesjäämise nimel. Seekord võideldi minu maakodu õue peal ja mina olin selle võitluse tunnistaja. See, kes viutüdrukust lugu otsis ja selle ka leidiski.

Neeruti, 1984.

K: Kes oli Viutüdruku ja Kassipoja võitluse võitja ?

V: Viutüdruk.

Jaa, Viutüdruk oli tugevam.

Nr. 1261. Kevadine õpetaja.

Märtsiotsija oli hommikune laps. Esimesed kevade hääled tegin ma hommikutes ise ja nii minust kevadine laps sündiski. Õhtuti kui kevadine päev jälle seljataha jäi, jäin vahel oma käikudel hilja peale ja seda ka Neeruti mägistel lahtisulanud vonklevatel teedel. Kevadine händkakk oli see, kes minu kõrvad siis kuulama pani ja seda oma pulmahüüuga. See jäi koduste mägede saladuseks, sest ikka olin siis ju seal videvikkudes üksinda ja oskasin kevadet ja saladust vaid enda teada hoida. Hilisemad pikad Lahemaa teed jätsid mind sageli hiliseks tulejaks. Seda ka kevadeti. Händkaku hüüded Rauasoos või

Joaveskil said minu uuteks sealseteks saladusteks, sest ka seal olin ju üksinda ja hoidsin oma õhtute saladusi vaid enda jaoks. Suur hall öökull õpetas mind kevadistest hilistest õhtutundidest lugu pidama. Ja seda teen ma siiamaani kui kevadel kusagil vahel hilja peale jään. Siis kui loed vaid iseenda mõtteid ja kui häälekas öökull sind õhtuseks kuulajaks teeb.

Siin ja seal.

K: Kas Händkakk elab Eestimaal ?

V: Elab küll.

Ja üpriski arvukalt.

Nr. 1262. Päev pasknääridega.

Metsavahipaari jutustus algas kord sügises ja ei olnud sedamoodigi, et see lõppeda võiks. Ikka läksin sinna jutustuse jätku otsima ja meil ei tulnud kunagi sõnadest puudu. Tol, 1988 aasta sügisel otsisin ka muudel radadel, kuni jälle metsavahikordoni õue pealt end leidsin. Me läksime sarapuude alla pähklile ja päev pasknääridega algas. Nad askeldasid lähedastes tammedes ja olid tõrude peal väljas ning häälekad olid nad samuti. Tunnid, mis möödusid, olid sügise alguseks kui loodud. Ja sügisest lugu pidavad kolm pähklikorjajat olid need, kes pasknääridest sõbrad endale leidsid. Ühiselt möödus sügisene päev ja õhtul lugesime me käik saagi kokku. Saagiks oli tore päev ja rahul olid kolm peategelast maas ja kirjud linnud puuokstel. Õhtul päevalugu kirja pannes unustasin kõik muu ja tõdesin, et ise ju läksin uut lugu otsima. Nii nagu neli sügist tagasi ja nii nagu kogu vahepealse aja. Ja saagiks sain jälle sületäie pähkleid ning jutustavad kaks suud ja ilusad häälekad sügise linnud, kes ka sõna sekka ütlesid.

Neeruti, 1988.

K: Mis aastaajal on Pasknäärid eriti aktiivsed ?

V: Sügisel kui on tammetõrude aeg.

Jaa, siis on nad tegutsevadki eriti.

Nr. 1263. Üks pesa.

Suure Laukasoo raba servas tuli rabapeatus missugune. Kuivanud männis oli musträhni toksitud auk ja sealt mõned udusuled välja paistmas. Pesaomanikku ennast ei olnud kusagil näha ega kuulda ja nii peatus pikemaks veniski. Kui pooltund mööda oli saanud, tegi karvasjalg-kakk läheduses häält ja pesaomaniku nimi tuligi päevavalgele. Kakupapa tegi talle omast häält ja ise näole siiski mulle ei andnud. Kuni lõpuks saabus aeg edasi liikuda, sest kui kaua sa ikka teiste kodurahu rikud. Rabaavarustest ma tol päeval lugu enam ei leidnud. Õhtul panin päeva kirja ja seal päevas oligi kakupesa kui päevakangelane missugune. Elu esimene ja seni viimane väikse öökulli kodu juurde jäigi mul üles ronimata. Olin tänulik oma otsivale minale ja terasele silmapaarile, kes pesaavause ära märkas ja päevale loo kinkis. Sellise väikese kaku häälega ja männiga, kus kakukodu sees, Lahemaa linnumehele kui loodud. Suure raba suur lummus läks mul sellest päevast veelgi suuremaks. Sest seal suures oli pisike öökullike sees , kes kui loodud mulle loo kinkimise jaoks.

Laukasoo, kevad, 1993.

K: Kus asub tavaliselt Karvasjalg-kaku kodu ?

V: Puuõõnsuses ja Musträhni poolt rajatud augus.

Jaa, see ongi täpselt nii, sest pisike Kakk ise pesa ehitada ei oska.

Nr. 1264. Toomas Uba hääl.

Toomas Uba sümpaatne hääl oli minu nooruse ja lapsepõlve üks osa. Televiisorikastist oli seda kuulda ja nii ta minugi omaks sai. 1989 aasta lehekuus kui elu seitsmeteistkümnes kevad oli alanud, korraldati Neeruti mägisel maastikul rahvusvahelised orienteerumisvõistlused. „Baltic Cup“. Lehekuine laupäev tõi ka ETV meeskonna mägedesse võistlust valgustama ja kuulus Toomas Uba oli nende seas. Kui valjuhääldist Toomas Uba hääl mägisel maastikul kajama ja rõkkama hakkas, siis oligi päeva nael sündinud. Kõigile tuttav ja miljonile eestlasele armas hääl kajas orgudes ja järvedel ning nii kevadpäeva lugu mulle kirjakausta sündiski. Seal oli ühte uudishimulikku noorukit ja sümpaateset kuulsat häält ja kui võistluspäev otsa omadega lõppes, siis saigi lugu kirjakausta kirja pandud. Sest ehedaid mägiseid elamusi otsisin ma isegi taga ja just sellel kevadisel laupäeval ma nad sealt ka üles leidsin. Leidsin need sportlased ja pealtvaatajad, kes kuulsa spordireporteri hääle saatel võistlesid ja võistlusele kaasa elasid.

Neeruti, lehekuu, 1989.

K: Kes oli Toomas Uba ?

V: Spordireporter-ajakirjanik.

Jaa, selline mees oli tõesti olemas.

Nr. 1265. Üks Patermäe käik.

Heinakuu, mis mind endasse kutsus, oli üksildane. Üksildane olin ma isegi ja sõpruse jätk vana viupesaga Patermäe nõlval tuletas ennast mulle nagu ise meelde. Üksildane viupesa polnudki seekord üksinda, sest noor täissulis viu üleval oksal istus ja mind ülevalt piidles. Pisut rahutu oli ta ja nii kaks rahutut hinge ka kohtusid. Kolmekümne aastaseks saanud viupesa vaadates tuli noorus minu juurde tagasi ja ei läinudki minu juurest ära. Sest viupesa oli alles ja mälestuste tulv, mis temaga seotud, oli seda samuti. Pesa all tulid nooruse mõtted mulle pähe tagasi ja ühtäkki jõudsin arusaamisele, et vana pesa ju vanim endasuguste seas on ja omalaadne rekord ka missugune. Käigud pesa juurde said selle teadmisega hoogu juurde ja pesa juurest ära tulles tõotasin siia tagasi tulla. Sest noorust läheb ikka vaja, kasvõi kord aastas ja tema juurde ma käima ju hakkasingi ja hakkangi ka edaspidi.

Neeruti, 2011.

K: Kas Marek käib kord aastas oma vanima Patermäe Viupesa juurde igal suvel ?

V: Jaa, käib küll.

Jaa, kord aastas jõuab Marek sinna.

Nr. 1266. Esimesed sõbrad.

Sõbrad raamaturiiulis ootasid mind ikka ja alati. Seal oli „Jahimehe käsiraamat“ ning veel kolmkümmend esimest jutustavat sõpra. Need, kes rääkisid minuga sõnade keeles ja tegid end mulle arusaadavaks ka vaikides ja vaikuse keeles. Esimene sõpruskond tegi mind targa poisi moodi ja sedasamust ei suutnud tollal veel mitte ükski kahejalgne inimolend. Ikka leidsin end raamaturiiuli juures ja kui sinna mõni uus sõber lisandus, siis oli ka uut tarkust tulemas. Just see, mida ma tollal siis veel mujalt ei leidnud ja ikka ja jälle taga otsisin. Sõbrad raamatud olid minu elu esimesed õpetajad.

Need, kes mind targaks tegid ja kes ütlesid vaikuse ja sõnade keeles mulle seda, mida tollal juba inimestest taga otsisin ja siis veel ei leidnud.

Neeruti, 1980-1981.

K: Kes olid Mareku esimesed rääkivad sõbrad ?

V: Need olid raamatud.

Jaa, täpselt nii see oligi.

Nr. 1267. Pargikordus.

Selles päevas oli mitu sügist. Ja üks leidmata mina oli seal ka samuti. Kui mattunud klindiserva pidi matkates eemalt Vihula mõisa valged väravapostid paistma hakkasid, tõdesin, et olen sedasama teed juba korra ammustel aegadel matkanud. Aegade vari kakskümmend aastat ja sama palju sügiseid hiljem, oli teinud minuga oma tööd, kuid sellele vaatamata olin peaaegu, et samasugusena mõisaväravate vahel. Kahekümne aasta pikkune tõdemus haaras mu meeli ja seal ses oli palju matku ja kõike ja nüüd olin ma samas mõisapargis ennast kordamas. Tõdesin vahepealsete aastate pikkust ja nentisin, et ma ise olen ikka samasugune Lahemaa kolaja nagu paarkümmend aastat tagasi. See ehe tõdemus tegigi mind ära ja sellega oli pargisügis alanud ja seda koos minuga. Sellesamaga, kes mere äärsetest radadest teed leiab ja alati kohale jõuab ka sinnasamma, kuhu paar aastakümmet varemgi. Mineviku juurest ära tulles, jätsin pargipuud ja mõisahooned ning olin lihtsalt õnnelik selle üle, et täpselt oma kunagistest sammudes kõndisin ja mineviku juurest uude sügisesse välja jõudsin.

Vihula, sügiskuu, 2011.

K: Kas pargikordus tõesti leidis aset ?

V: Jaa, leidis küll.

Ja kahekümne aastase vaheaja järel.

Nr. 1268. Kaks kirjutajat.

Kirjamees, kes Neerutimaal sündis ja sealt edasi eluteele kõndima läks, oli minu näoga mees. Kribasin ja kribasin ning mitte ainult enda jaoks, vaid ka ajakirjadesse ja ajalehtedesse. Ajakirja „Noorus“ kaante vahele mahtus mind ikka ja jälle ning tundsin end pisut ka üksikuna, kuni loodusemees Toomas Neemre asjast teisiti arvas. Kaks kõva kirjameest olid ka biotudengid ja nii me üksteise võidu kirjutasimegi. Toomas avas ennast ajakirja „Eesti Naine“ veergudel ja kaasvõitlejate silmis olimegi kahekesi kõvad kirjamehed missugused. Kahekesi võtsime teineteiselt mõõtu ja vaid kõrvaltvaatajad oskasid täpsemat hinnangut anda, et kumb meist siis parem kirjutaja on. Kahe kirjamehe lugu ise sai lühike ja pigem tahtsin öelda siinkohal seda, et kaks meest olid suured sõbrad ja kaks kirjameest tegid nad veel suurematekssõpradeks.

1990-1995.

K: Millistes ajakirjades kirjutasid kaks kõva kirjameest ?

V: Ajakirjas „Noorus“ ja ajakirjas „Eesti Naine“.

Jaa, seal nad ennast avasidki.

Nr. 1269. Ülo räägib.

Talumees Ülo suu oli lugusid täis. Lugude jahimees, kes neid küsima läks, ei jäänud uutest lugudest mitte kunagi ilma ja nii ka seekord. Vanamehe kõike näinud silmad küsisid minugi käest, et kas soovin uusi lugusid. Saanud minult sõnadeta jaatava vastuse, jutustas vanamees ikka ja jälle. Kord keset mitmepalgelist vene aega, olevat Tõnis Mägi Kuusalu kaubamaja väisanud. Venekeelne mutike krabas saapapaari eestikeelse mammi nina eest ja konflikt oligi sündinud. Tõnis võttis saapad enda kätte ja ütles eestikeelsele mammile: no minge makske nüüd ära. Ja eesti memm saigi saapapaari omanikuks. Õnnelik vanamees nii ühest oma lemmikloost lahti saanud. Nähes, et ma õhtul loo ka kirja panen, läks vanamehe õnn veelgi suuremaks ja öösel nägin unes ka veel tema säravat silmapari. Sedasamust, mis mind ju alati ootas, et veel rohkem särama minna.

Ilmastalu, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene täies ulatuses.

Ja elus juhtub sedagi, nii nagu Mareku kogutud lugudeski.

Nr. 1270. Üks mõisaekskursioon.

Giid Marek tõttab grupiga sisse Sagadi mõisa peahoonesse. Ta tutvustab seal mantelkorstnaid ja käimlakappi ja Pätsi vaipa ja veel paljut muudki. Kui ring mõisas on tehtud, tuleb mõisaproua Maje Kaja ja giid Marek saab alles siis teada, et peamajas Draamateatri teatritüki „Kolm õde“ proovi samal ajal tehti. Seal olid siis Tõnis Mägi ja Jüri Aarma ning Mikk Mikiver ja veel teisedki. Giid Marek on üllatunud ja tänab Maiet tagantjärele tarkuse eest. Mõisaekskursioon, mis ruttu läbi sai, oli giid Mareku argipäev. Ja seal ei pannud ta teatri-inimesi üldse tähelegi. Ja argipäevast üllatust leida ehk tagantjärele teatriproovist kuulda, see oligi seekord giid Marekule tänuks tehtud ekskursioonipäeva eest.

Sagadi, heinakuu, 1997.

K: Kas Marek tegi ekskursiooni siis kui seal teatritükki tehti ?

V: Jaa, tegi küll.

See ju täitsa Mareku moodi.

Nr. 1271. Lugupidamatud eelkäijad.

Koolimaja, mis on peaaegu alati inimesi täis, ei olnudki pelgalt vaid heade kohtumiste paik. Vanemad koolivennad ja ka kooliõed vaatasid nooremate poole, kuid mitte alati ju hea pilguga. Sellega ma ei harjunud terve pika kooliaja vältel ja alles viimases klassis tundsin end sada protsenti. Metsavahist mees, kes mind kord enda juurde kutsus, oli minust kakskümmend aastat vanem. Pika nooruse tegelaste seas oli ta peaaegu, et ainuke, kes minuga sõbrustas ja ta tegi seda kuni minu nooruse lõpuni välja. Kahe mehe sõprus oli tegusid ja lugusid täis. Ning need kõik olid head ja kahe sõbra endi moodi. Kui nooruse lõpp kord kätte jõudma hakkas, siis tunnistasin tagantjärele, et metsavaht oligi ju see, kes kõige rohkem minu noorusest lugu pidas. Ja tänutäheks sündis kahe mehe pikk lugu, millest isegi koolikaaslased jagu ei saanud.

Neeruti-Kadrina, 1983-1990.

K: Mitu sõpra oli Marekul koolimajas ?

V: Mitte ühtegi.

Sest tema sõbrad olid Neerutimaa mägedes.

Nr. 1272. Kadedad hommikud.

Patermägi, mis pulmitava viupaariga ja esimese viupesaga elukevade algust kuulutas, oli hommikune leid. Elu kaheteistkümnenda kevade 25. märts oli tema alguse tähtis päev ja see tegi mind ühe hommiku võrra kadedamaks ja uhkemaks kui enne seda. Hoidsin saladust kiivalt endale ja ei andnud seda ei kooli ega ka külakaaslastele välja. Kevade alguse parim lugu sai lõpuks hiljem kirja pandud ja seda tiitliga „Kuidas algas(b) kevad !?“ Kevadine lugu ilmus hakatuseks maakonnalehes 20. märtsil aastal 1990 ja jälle olin ka teiste jaoks kade ja uhke ka veel pealekauba. Aastapäevad hiljem, 1991 aasta ajakirja „Noorus“ märtsinumbris ilmus lugu uuesti ja kadedad õpingukaaslased – biotudengid andsid mulle veelkord põhjust kade ja uhke olla. Terve eluhommiku parim kevadine lugu saatiski mind terve nooruse ja ju siis oligi ta nii hea, et mind terveks eluhommikuks uhkeks ja kadedaks tegi. See, kes ma ka tegelikult olla soovisin, seda juba enne Patermäge ennast.

1984-1991.

K: Mis koht tegi Mareku esimest korda õnnelikuks ?

V: See oligi Patermägi.

Ja mujalt ei olnud ma hakatuseks õnne veel leidnud.

Nr. 1273. Kahe tüdruku lugu.

Armastuse talves nägin uneski ühte tüdrukut. Eelmisel suvel alanud armulugu tõi ta minu ellu ja seda koos ühe vapra naisega, Merlega. Palmse mõisa juures ulatas ta mulle oma käe esimest korda ja tema väikeses ekskursioonigrupis Tabivere maamuusikute seas oli tal tüdruk Kaija kõrval. Loomulikult oli seal veel poisse ja tüdrukuid, kuid Kajja oli esimene nähtu nende seast. Merlega alanud armulugu jõudis talveharjale kui ta teada andis, et tal ka tütreke varuks on. Pidasin selleks esimesena nähtud Kaijat ja alles kevadel selgus, et tema tütreks hoopiski Manuela on, Kaija sõbranna siis. Nii sai selgus majja ja omavahel segi aetud tüdrukud asetusid minu armunud peas jällegi oma õigetele kohtadele. Ekskursioonisaginas jäid ju nende nimed küsimata ja hilisem talvearmastus ei toonud ka kohe selgust majja. Alles kevad tõi asjasse valgust ja üllatunud armunud mees imestab siiamaani,, et kahest tüdrukust lugu ka veel sündis. Selline armastuse nalja sarnane, kus tüdrukuid ka omavahel segi ajasin.

Talv, 1999/2000.

K: Kas kahe tüdruku lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, on küll.

Täpselt nii kõik oligi, nagu loos kirjas on.

Nr. 1274. Minu jootrahad.

Esimene võõrkeelne ekskursioonigrupp tõi uued tuuled mulle põue. Võtsin võõras keeles vadina ruttu omaks ja päeva lõpus kogusin viiskümmend Saksa marka esimeseks jootrahaks. Teisel võõrkeelsel päeval sain juba natukene rohkem ja rahamaik suus, hakkasidki võõrkeelsed ekskursioonipäevad mulle meeldima. Nii kogusin olulist palgalisa ja seegi hakkas mulle aina rohkem meeldima. Teisel giidihooajal olin jälle ka saama peal väljas ning sain veelgi enam lisaraha kui eelneval aastal. Et aastad ei ole vennad, seda kinnitas kolmaski aasta ja ka kõik järgnevad. Esimese tehtud võõrkeelse ekskursiooni eest sain viiskümmend Eesti krooni ametlikku tasu. Aastad olid siis üpriski vendade

moodi ja tasu oli pisike, vaid helde käega välisturistid oma jootrahadega innustasid mind tagant. Ja hea giid ja suured jootrahad saadavad mind siiani ja pole mind senini maha jätnud.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas giid Marek teenib palju jootraha ?

V: Jaa, teenib küll.

Sest giid Marek on hea ja teenib kõvasti lisa.

Nr. 1275. Rootslane räägib.

Kolga mõisa juures peatus turistide rühm. Nende seas olin mina kui giid ja nende ette astus rootslasest ja tudengist noormees. Mees rääkis meile oma ajaloohõngulisest tööst ja näitas oma mõisa esist kaevetööd ning muru alt leitud vanast teest, mis auringi peahoone ees tegi. Terase silma ja kõrvaga inimrühm saigi targemaks ja mees tutvustas kahele poole mõisa esist istutatud puid. Inimrühm noogutas mõistvalt jutu peale ja targemaks sain ju minagi, et puud peegelpildina vastakuti kord mõisahärra aegadel istutati. Tänulik giid Marek tänas rootslasest meest ja õnnelik olen ma selle üle senimaani, et keegi mindki targemaks tegi. See, mida ühe giidi elus haruharva juhtub ja mis õpetlik siiski on. Et targaks saadakse vaadates ja kuulates ja mitte ainult ise jutustades.

Kolga, 1999.

K: Kas puud Kolga mõisa ees olid kunagi vastastikku nagu peegelpildid ?

V: Jaa, nad olidki nii.

Alles hiljem uus omanik lasi puud mõisa eest maha raiuda.

Nr. 1276. Ohtlikud paigad.

Pargi taga jõe ääres võtsin kord lasterühma enda seljataha. Sest jõe kallastel kobraste urud ja käigud on ja seal ohtlik kõndida inimesel on. Lapsed tulidki usinasti minu järel ja uudistasid giidi suud ja kobraste tehtut. Kui pargi tagant metsast välja jõudsime, siis tänasid lapsenäod mind targemaks tegemise puhul. Õhtuigavuses päevalugu kirja pannes olin tänulik ka iseendale. Sellele kolajale ja otsijale, kes kolades ja otsides palju põnevat leidnud on ja kes seda mitte ainult enda teada ei jäta. Giidisuu, mis ei valeta, ongi erinevaid tarkuseid täis. Nii ka seekord kui pargi taga metsas oma kogutud tarkuseid seal tutvustasin. Neid, mida alati vaja läheb, et ma inimrühma ees teadmistega jänni ei jääks.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas jõekaldal, kus Koprad elavad on ohtlik kõndida ?

V: Jaa, on küll.

Ja seal peabki ettevaatlik olema.

Nr. 1277. Üksinduse klaverid.

Vaikuse otsimise lugu, on minu eluaja pikkune. Otsisin teda taga varakult juba siit ja sealt ning leidsingi ülesse. Vaikus, mis üksindusega kaasas käib, hakkaski mulle meeldima ja nii tulin mõlemi juurest jälle ära, iseenda juurde tagasi. Ühes talves ostsin endale uue süntesaatori. Ta peletas vaikuse ja üksinduse ning nii me sõpradeks saimegi. Võtsin ta lõpuks kaugele maakolkasse kaasa ja ta ajaski seal majavaikuse minema. Kahekesi saime suurteks sõpradeks ja nõndaks jäigi. Pikaks ajaks ja

aastateks., kuni ta vanaks jäi ja rahaks tegin. Vaikus, mis mind linnakodus endasse haaras, lõppes lõpuks kui uue süntesaatori ostsin. Panin talle nimeks „Väike pann“ ja aastapäevad hiljem soetasin veel ühe suure ja musta karva. Tema nimeks sai „Tõmmu“ ja jalga lasknud üksindus ja vaikus ei tulnudki enam tagasi. Kolme süntesaatori lugu oli õpetlik ja hea, et kuidas vaikust ja üksindust saab eemale peletada. Ja seda ma teengi ka tänapäeval kui nad mulle vahetevahel külla tahavad tulla.

K: Kas Marekule meeldib vaikus ?

V: Jaa, meeldib küll.

Aga seda koos muusikaga.

Nr. 1278. Võitlus tulega.

Esimest korda head tegema ebapärlikarbile läksin ühes suvekeskmes. Esimene ekspeditsioon Pärlijõe kallastele algas ja tahtsin hakatuseks kõik karbid kokku lugeda. Kui õhtu mind jõeveest ära kutsus, lõin laagri männimetsa alla püsti ja lõkkegi sai üles tehtud. Kuiv sambla ja samblikuvaip süttis ja tuli võttis metsa all maad. Pikad kalamehekummikud said tööd ja nendega materdasin ümber lõkke, kuni tulesõõr vaibus lõpuks. Heategija, kes tuli head tegema, istus väsinult maha ja nentis, et oleks peaaegu, et metsatulekahju põhjustanud. Loost kellegile teisele rääkimata, panin ta siiski kirja, et ennast natukenegi lohutada. Lohutada seda heategijat, kes läks tegema head ja oleks peaaegu, et kurja korda saatnud. Lohutav lugu räägib nüüd ise enda eest. Sest vaikin oma ühest ammusest rumalusest senimaani ja alles nüüd julgen seda välja lobiseda.

Kemba, heinakuu, 1991.

K: Kas Marek tegi tulega kurja ?

V: Jaa, tegi küll.

Aga seda siiski mitte meelega.

Nr. 1279. Punane ja roheline.

Minu tudengiaja kuulus püksipaar meeldis kõigile. Üks sääretoru oli punakas ja teine roheline ja nende välkudes ma nad kuulsaks kord kõndisin. Nad saatsid mind igal pool, seda nii linnatänavail kui ka põhjaranniku teedel näiteks. Punase ja rohelise sääretoru välkudes külastasin vahel harva loenguid ja värvikirev püksipaar meeldis mulle endalegi. Püksipaari kohta arvati seda, teist ja kolmandat ning sellegagi olin väga rahul. Kuulsad püksid kulusid lõpuks kolme aastaga ja läksid kõige kaduva teed. Alles jäi mälestus sellest õndsast ajast kui nii minu püksitorusid kui ka minu säärejooksu imetleti ja vahel ka kadestati. Värvikirev mälestus värvikirevast ajast ja värvikirevast püksipaarist ongi nüüd teistelgi lühidalt lugeda.

1992-1995.

K: Kas Marek oli kuulus biotudeng ?

V: Jaa, oli küll.

Ja eriti siis kui jalas olid sellised kuulsad püksitorud.

Nr. 1280. Must kummut.

Giidisuu, mis kõigest räägib, ei vakatanud ka Palmse ja Sagadi mõisa mustas söögitoas. Musta värvi mööbel oli ja on see, mis kuulajates uudishimu tekitab ja kui ekskursandid kuulevad musta tamme saamisloost, siis vakatab hetkeks kuulajate seltskond. Sest nii nagu räägib giidisuu, siis pandi

tammepuit virtsa sisse või soolasesse merevette, kus ta ajaga mustaks muundus. Giidi üllatused on need, mis teda kuulama panevad. Ja salapära silmades, suundub giid Marek järgmisse mõisa tuppa, kus kuulajaid ootavad ees järgmised üllatused.

Palmse ja Sagadi, 1995-2003.

K: Kuidas sünnib must mööbel ?

V: Pannakse tammepuit soolasesse merevette või virtsa sisse pikaks ajaks.

Ja nii sünnibki musta värvi mööbel.

Nr. 1281. Kaks vana metsavahti.

Eesti metsavahid, kes 1997 aasta lõpuga kadusid, tulid korraks tagasi. Nad tulid 2. sügiskuul 2011 aastal Sagadi mõisa hoovile, kus toimus nende üleriiklik mälestusüritus „Metsavahtide radadel“. Neeruti metsavaht Toomas Talve lugu oli minu jaoks pika habemega lugu. Tema kolleeg ehk Hulja vahtkonna metsavaht Enno Sula, Kadrina külje all, oli vana mees juba neil aegadel kui teda tundma hakkasin. Nad panid oma ametid maha 1997 aasta viimase päevaga, nii nagu teisedki, ligikaudu 2000 kolleegi. Ma kutsusin nad kõik iseendid mälestama ja rahvast tuligi Sagadisse igast Eestimaa nurgast. Ürituse avamisel hõisati välja ka ürituse idee autori ehk minu nimi. Mõisatäie rahva seas olid ka kaks mundris vana metsavahti, kes olidki nemad, Toomas ja Enno. Kahe mehe õnnepisaraid nägin nii mina kui ka kõik kokkutulnud. Sest hilisemas elus ma ühtegi metsavahti enam kohanud ei ole ja nad ei tule enam kunagi tagasi. Nii tõdesid kõik kohalolijad ja nii tõdesin ka mina ja ka kaks vana metsavahti. Elu suurim lugu oli metsavaht Toomast täis. Ja elu suurim kohtumine temaga jäigi mehega viimaseks ja liigutab mind siiani.

Sagadi, sügiskuu, 2011.

K: Kes oli Eesti Metsavahtide mälestusürituse idee autor ?

V: Selleks oli Marek.

Ja pole midagi imestada, et just Marek see oligi.

Nr. 1282. Seitse kilomeetrit metsasihti.

Enne giidisuu avamist olin viis aastat otsija rollis. Otsisin üles ka Palmse mõisa arvukad legendid ja hiljem läkski mul neid vaja kui teistele neid tutvustama hakkasin. Üllatusi täis, jõudsin ka härrastemaja mõisahärra magamistuppa ja sealt olevat mõisnike ajal meri ja Käsmu laht näha olnud. Sest üks mõisahärra olevat seitsme kilomeetri pikkuse metsasihi lasknud raiuda, et sellega oma mõisaprouat tema sünnipäevahommikul üllatada. Nii räägib legend ja giidisuu ning mida rohkem ma sellest kõigest räägin, seda rohkem ise legendi moodi välja näen. Sellest viimasest räägivad juba arvukad ekskursandid, kes on minu usinad kuulajad olnud.

Palmse, 1990-2003.

K: Kas legend seitsme kilomeetri pikkusest metsasihist on tõene või väär ?

V: Tõene.

Ju siis oli metsasiht tõesti olemas mereni.

Nr. 1283. Karjala-kase lugu.

Palmse mõisas avan oma kuldse suu. Mõisa söögitoas, kus Karjala-kasest ilusa mustriga mööbel on, peatan ma ajahetke ja kuulajate seltskonna. Seltskond saab teada, et kuidas vanasti ilusat mööblit tehti ja nad imestavad ehk siiamaani. Jutujätkuks räägin neile loo 1991/1992 aasta talvel Soome lahel merehätta jäänud Peterburi laevast, mis Karjala-kase laadungi merre lasi ja mis kohalike poolt üles rannast korjati ning mis nii mõnelegi mehele lisa aitas teenida. Kuulajad kuulavad ja giid Marek on jälle sõiduvees. Ta on see, kes ajaloo ja tänapäeva üheks jutuks vormib ja kes jälle selle eest ka kiita saab.

Palmse, 1995-2003.

K: Kuidas on Karjala-kase teine nimi eesti keeles ?

V: Maarjakask.

Jaa, nii teda ka tuntakse selle nime all.

Nr. 1284. Originaal.

Giid Mareku hea jutt Palmse mõisas on ehtne ehk originaal. Mõisaproua toas ehk sinises salongis, on seina peal maal „Sirelid“ ja nagu giidisuu väidab, siis on see maal originaal. Giid Marek räägibki sellest ja päeva lõpus saavad kõik aru, et giidijutt oligi ehtne ja hea ehk originaal. Seal on sees isiklikke kogutud mälestusi ja muudki põnevat ning kümneid giidinippe, mis ekskursandid kuulajateks teeb. Ning kui ekskursioonipäev ümber saab, siis ongi kõik veendunud, et giid Marek ongi ise ehtne ja hea ehk originaal. Just see vaatamisväärsus, mida kuulama ja vaatama tullakse lähemalt ja kaugemalt.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas Palmse mõisas on üksainus originaalne maal „Sirelid“ ?

V: Jaa, see on ka ainuke originaalne asi seal.

Ülejäänu on kõik mujalt kokku kogutud.

Nr. 1285. Üks järv.

Kalamees, kes külapoisist kord välja sirgus, sündis ümber vanaisa saunatiigi kallastel. Seal askeldas ta ja seda seni, kuni mägise maastiku Kahejärved ja Orajärv ta enda juurde ära kutsusid. Seal sai ta rohkemat ja suuremat kalasaaki ning ta oli uue leitud minaga seal vägagi rahul. Aastad, mis igaühega oma tööd teevad, tõid teda ikka ja jälle tagasi oma kolme järve kallastele ning aitasid tal suuremaks saada. Oma lemmiku, Tagajärve äärde, jõuan nüüdki veel ja seal kogen ikka ja jälle, et ta minu lemmikjärv on. See, mis kutsub tagasi enda juurde ja mis kutsub tagasi enda juurde ja mis mind veel kunagi ilma kalasaagita ei ole jätnud. Tagasi ühe oma alguse juurde jõuan ma aina uuesti ja jällegi nendin head tõde, et ta minu lemmikuks jäänud on. See, mis minu soovid alati täidab ja seda lisaks alatisele kalasaagile. Vaikust ja hommikut otsides, leian ta aina uuesti ülesse ja ainsaks kalapüügi kohaks ta jäänud ongi ja jääb ka edaspidi.

Neeruti, 1980…

K: Milline järv on Mareku lemmik ?

V: Neeruti Tagajärv.

Jaa, sest kõik teised järved on Mareku jaoks kõik teised.

Nr. 1286. Pedassaarel käik.

Maja, mis mind sügisel enda juurde kutsus, jäi talvel minust maha, mind tagasi ootama. Maja ümber tatsaja läks põhjarannikule, et ümber sündida. Sügisel lubasin ma endale ja teistele, et tulen kevadel siia tagasi giidina ja nii talvine rännak mind elus edasi aitaski, seda ühe mina juurest teise juurde. Kolga mõisa lähedal, vana metsamehe Leo Laanetu tagakambris, leidsin nädalase peatuspaiga ja ainult ma ise vist teadsin, et miks ma põhjarannikut suuskadega väisan. Nii jõudsin üle merejää Pedassaareni ja tõdesin, et see minu selle talve pikim rännak on. Sest minu süda vajas üksildast hinge ja seda ma selles talves leidsingi vana maja juures. Suusarännak üle jää ja tagasi tegi mind tuttavaks ühe Kolga lahe saarega. See, mis mulle veel võõras oli olnud senini ja mis viimane põhjaranniku tundmatu kant oli. Nii sai giid minu sees hoogu juurde ja külm talvehari saigi mööda.

Kolga, talv, 1995/1996.

K: Kus asub Pedassaar ?

V: Pedassaar asub Kolga lahes.

Jaa, seal ta ongi.

Nr. 1287. Omapärane kalakotkas.

Eemaltpaistev suur Kahala järv tõi elu esimese kalakotka mulle silmapiirile. Ta oli esimese kalakotka moodi ja raamatutarkus ütles, et tema pesa veekogude lähistel metsades on. Nii ma arvasin ise ka, et küllap tal pesa kaugemal külast ja järvest on. Mees, kes ringi ümber järve teha tahtis, tegigi seda ja järve läänekaldal väikses soises männimetsa ribas avastasingi suure üllatusena männi ladvas tema pesa. Muidu metsade rüppe oma pesa peitva kalakotka pesa ise oligi suur üllatus ja linnumees oli üllatusega vägagi rahul. Selles kolamise ja uitamise päevas nägin kõige rohkem suurt ja uut järve ning enda peegelpilti järvevees. Kotkapesa sai päevalooks missuguseks ja nüüd ma siis tean ise ka, et ta seal oli seda veel mitu aastat, kuni pesa alla varises ja tema aeg ümber sai. Alles jäi uudishimuliku uudistaja lookene, mis ise räägib, et suurel loodusel alati üllatusi varuks on, mida ma ju otsima läksingi, seda ka tookord.

Kahala järvel, 1991-1994.

K: Kas Kalakotkas elab tavaliselt paksus metsas ?

V: Jaa, enamasti küll.

Vaid harva kui väikse metsa sisse oma pesa teeb.

Nr. 1288. Õpperaja visioon.

Lahe kevadine teekond algas ja viis mind vastrajatud Oandu õpperaja alguspunkti. Enne turiste endid tahtsin ma raja läbi kõndida ja nii läksingi üksinda rada läbima. Mõõtsin sammumeetriga laudteed ja lugesin ahne pilguga raja äärde pandud infotahvleid. Kui ring sai ürgmetsas tehtud, siis tõdesin, et olen valmis sinna tagasi tulema ja seda koos ekskursantidega ning minus oli tekkinud õpperaja tutvustamise visioon. Et kus mängin puud märgistavat karu ja kus olen tuulemurdu peitu pugenud ilves või hoopistükkis puud kooriv põder. Üks eesti parimaid matkaradu on Oandu ürgmetsa õpperada. Seal, kus giid ei saa enam jääda vaid iseendaks, vaid peab olema iseendast suurem taidur ise. Ja seda ma olingi alustuseks üheks kevadiseks päevaks üksinda ja siis juba lahedate ekskursantidega üheskoos.

Oandu, jürikuu, 1999.

K: Kus asub Oandu õpperada ?

V: Lahemaal.

Ja avati 1999. aastal seal.

Nr. 1289. Kaardi ees.

Saabunud ekskursantide rühm tahab minult kui giidilt head algust. Nad kõik kogunevad minu ümber ja seda rahvuspargi kaardi ees. Ootamise hetk on lühike, kuni avangi oma jutustava suu. Minut-minuti järel möödub ja kõik kuulajad veenduvad, et Lahemaa on väga huvitav ja mitmekesine piirkond. Kui kaardis ees saavad ekskursioonipäeva alguse hetked mööda, siis on minust saanud terveks päevaks suur tähelepanu keskpunkt. Just see, keda vaatama ja kuulama tuldi ning kes juba kaardi ees kõigi südamed ära vallutas. Appi tulevad mulle hea jutujooks, suured teadmised, huvitav piirkond ise ning ka suur hulk isiklikke mälestusi, mis giidilugudeks vormuvad. Kaardi ees seistes mööduvad pikad minutid ja alanud päev veenab kõiki juba alguses, et just see piirkond Eesti põnevaim on.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas Mareku giidipäeval teeb Marek head algust ?

V: Jaa, teeb küll.

Sest giidi hea algus teeb ka kogu ekskursioonipäeva heaks.

Nr. 1290. Partidelt küsimine.

Üksi külmas läksin õhtupoolikuti jõe äärde Sinikael-parte toitma. Igaõhtune talvine tava oli see ja nii nad talve üle elasidki. Kui külmalaine jõe jääkattega kinni kaanetas, siis kadusid pardid silmapiirilt ja nii ma tahtsingi neilt midagi küsida ehk teada saada. Et kus nad siis on kui jõgi jääkaane all peidus on ? Küsimus jäigi vastuseta ning on seda siiani. Sest pardid minuga inimkeeles ei rääkinud ja ükski kahejalgne ka ei osanud mulle täpset vastust anda. Soojemate talvepäevade saabudes, tulid toiduküsijad jälle jõekäärudesse ja minu söögiplatsile ning talvine rõõm puges poisihinge. Sinna, kus sees oli aitamise rõõmu ja alati ka üks vastamata talvine küsimus lisaks.

Neeruti, 1980-1990.

K: Mida küsis looduseuurija Marek enda käest Partide kohta ?

V: Marek tahtis teada, et kus nad siis on kui jõgi jääkaane all on.

Jaa, ja see oli üks esimesi küsimusi, mida Marek üldse küsis endalt kui looduseuurijalt.

Nr. 1291. Pika oosi peal.

Kausi külje alt algav Pikasoo oos kutsus mind käima juba ammu ning ikka ja jälle. Pikalt kulgeb ta ja lõppeb järvelagedal ning metsa rüppes peidus, on ta salapära täis. Talvel lumega harutasin seal loomajälgi ja jõuan ise ka neid mööda edasi. Et metsaasukad oosiharjal kõndida armastavad, see saigi mulle just seal oosi peal selgeks ja talvised jäljeread kinnitavad seda samuti. Pikk oos, mis salapära täis, räägib talvises loomajälgede keeles. Ja mina kui usin jäljekütt räägin nüüd seda teistelegi, et metsloomad pika oosi harja peal omi samme seavad. Nii suuremad kui väiksemad ja ikka piki oosiharja ennast. Sest ooside maailm, Neeruti nende koduks on ja mina seal nende sage külaline olen.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas Metsloomad armastavad kõndida oosiharjadel ?

V: Jaa, armastavad küll.

Sest seal on parem ülevaade maastikust.

Nr. 1292. Üks viimane viu.

Neeruti uus metsavaht Toomas, kes mulle kaaslaseks elutee alguses hakkas, kuulis ka minu topisetegemise suurest huvist. Ma pusisin ja pusisin üksinda, aga valmis ei saanud mul ükski topis ja nii otsustas metsavahist mees mind aidata. Ta kutsus mind endaga kaasa ühe vana ja tuntud topisetegija juurde ja nii olimegi üheskoos minemas. Topisetegija maja ukse taga kuulsime uudist, et vana mees on juba ära läinud meie seast ja nii jäimegi temast ja tema abist ilma. Sügisene laupäev oli kargust juba täis ning viimane hiireviu näitas ennast sügistaevas. Minu linnuriigi suurim sõber kadus lõpuks meie silmapiirilt ja justkui lohutas kahte meest. Neid kahte sõpra, kellest üks tahtis ka topiseid teha ja teine teda aidata sealjuures. Topisetegijat minust ei saanudki, kuid poisi ja mehe sõprus sai selle käiguga hoogu juurde. Ning kahekesi eluteel jätkasime ühist kõndi ja üks sügisene rännak kinnitas meile, et me õigel teel oleme.

Ulvi, 1986.

K: Kas Marek tahtis kunagi saada topisetegijaks ?

V: Jaa, tahtis küll.

Aga see Marekul ei õnnestunud kuidagi.

Nr. 1293. Üks tareke.

Kõrvemaa ja Lahemaa piiril leidsin ma kord tarekese. Tema uks oli lukustamata ja seal oli voodi ja lauakene, mis kinnitasid, et ehk seal elab keegi alaliselt. Ja väike pliit koos soemüüriga oli seal samuti. Jätsin esimesel korral sisse astumata ja hiljem küla pealt kuulsin, et seal üks üksik vanamees elab. Edaspidi kui sinnapoole asja oli, olin jälle tarekese külaline ja ehkki vanameest ei sattunud kunagi kodus olema, siis märgid temast ja tema sealsest elust kõnetasid mind, et seal keegi ikkagi elab. Külasuud, mis temast kõnelesid, rääkisid mullegi ühteteist ja erakust külamees sai lõpuks siinse loo peategelaseks. Selliseks, keda enda hingesugulaseks pidasin ja kes vabal ajal ringikolaja oli. See, kes minagi olin ja kes ka üksindusest ennast üles leidis.

Läsna, 1991-1995.

K: Kus asub Läsna küla ?

V: Lahemaa ja Kõrvemaa piiril.

Jaa, seal kahe maastiku rajal küla asubki.

Nr. 1294. Üks artikkel.

Kirjamees missugune, kõndisin lugude suures maailmas ringi. Kord tuhamägedes käinuna, valmis mul ülevaateartikkel tollasesse Sõnumilehte ja seal tutvustasin ma ideed, et tuhamägedest spordi ja meelelahutuspaik teha. Idee, mis siis oli uus ja mis tänaseks päevaks ka tegelikkuseks saanud on. Tuhamägede otsas ronitakse ja lastakse suuskadega liugu ning idee ongi reaalsuseks saanud. Kirjamees missugune, kõnnin ka tänasel päeval tuhamägede vahel ringi ja ikka ning jälle meenutan seda kunagist kirjatükki, mis idee kunagi avalikkuse jaoks päevavalgele tõi.

Ida-Virumaa, 1994.

K: Kas Mareku üks idee on tänapäevaks teostunud, et tuhamägedest puhkusepaik saaks ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, tänapäeval saab tuhamägedel puhata küll, nii suvel kui muudelgi aastaaegadel.

Nr. 1295. Pargi taga.

Pargi taga sügises kordus kevadine hetk. Hetke peatas kevadel avastatud haukapesa suures kuuses ja nii ma peatusin seal taas. Linnumees, kes pargi linnud kõik üle oli lugenud, imestas ise ka ja oli enda leiuga vägagi rahul. Ülesse pesa juurde ronisin ma ja sealt korjasin ma kokku saagipoolise jäänused ning toppisin need kilekotti, et endaga kaasa võtta. Sügisene haukapesa on tühi ja elutu vaid esmapilgul. Tegelikkuses käivad pesaomanikud ikka tema juurde ja noored vastlennuvõimestunud haukad teevad seda samuti. Pesakäigud pargi taha metsa tegid mind targemaks. Sest pessa saagiks toodud saaginimestik sai pikk ja linnurikas park oli haukaperele heaks saagipaigaks. See nad ehk sinna kohale tõigi ja targemaks saamise paik minu jaoks oligi sündinud. Sest kui kaua sa ikka kõnnid läbi elu, ilma et tarkust koguksid.

Palmse, 1991-1995.

K: Kas Haukad elavad Palmse pargi taga ?

V: Jaa, elavad küll.

Sest tõesti, pargis piisavalt söögipoolist leiab.

Nr. 1296. Kõverjärve julge jänes.

Seljakotis olid mul kevade alguse leidmiseks vajalikud asjakesed. Läksin vaba päeva ja märtsihetke otsima ning vahel vaatasin üle õla märtsilumele tagasi ja nägin varje oma jälgedes. Kõverjärvest edasi, kadusin metsade rüppe ja julge märtsijänes peatas mind metsateel. Jänesepulmas ei olnud ma elus esimest korda ja seepärast ma ka ei imestanud, et pulmitav jänes nii julge on ja mind ei hooma. Kümnekonna sammu kaugusel liigutas ta omi kõrvu ja paigalseisev inimene jäi tal ikka veel märkamata. Alanud kevad oli alanud kevade moodi. Selline, kus vaid iseennast nähakse ja kõik muu jääb hoomamata. Nii jutustas mulle selle päeva lugu ja jänes kui loo peategelane andis ise mulle mõista, et kevad alanud on. Selline, kus käiakse armastuse jälgedes ja seda tegi nii jänes kui mina isegi. Mina siis, kes läks Kõrvemaa nurka kevade algust otsima ja leidis sealt loo ka veel ülesse.

Kõverjärv, 1991.

K: Kas pulmitav Jänes on julgem kui tavaliselt ?

V: Jaa, on küll.

Ei pane ei inimest ega muudki eriti tähele.

Nr. 1297. Meri paistab.

Esimene peatusehetk Kolgaküla mäel, tõi meresinise Kolga lahe mulle silmapiirile. Esimest korda teda näha ja siis kohe ka armuda, see oligi minu selle matka soov ja soov täituski. Merepeatus venis tunni aja pikkuseks ja siis kulgesin edasi ning siis ma veel ei aimanud, et mul esimest kohtumist ja armumist ka edaspidi kunagi vaja läheb. Neli aastakäiku hiljem, kui esimene ekskursioonibuss mind armuma pani, peatasin bussi hetkeks sealsamas armumise paigas ja armunud ekskursandid kuulasid kõik minu esimese armumise juttu. Jutt sai küll lühike, kuid kinnitas veelkord, et armumise paigas, seal, kus Kolga laht paistab, olen õigel teel ja meresinasse armunud ekskursandid armusid ka minusse sedamaid. Enamus sedasamust maanteed mööda sõitjad ei märka ei merd eemal ega oska seal ka hetkeks peatuda. Seda õpetab neile giid Marek ja üks ammune hetk saab kohe kõigi omaks.

Kolgaküla, 1991-2003.

K: Millise Lahemaa mäe otsast paistab Kolga laht ?

V: See on Kolgaküla mägi.

Ja sealt näebki merele.

Nr. 1298. Vanaisa aed.

Otsiv poisike tahtis leida paljut korraga. Kindlasti tahtis ta leida juba siis viupesa kõrgel puus ja veel väga paljut ning nii temast otsija sündiski. Külast leidis ta mõisa ja saariku ning ikka polnud ta leituga väga rahul. Nii jõudis tema otsimise järg teisele poole jõge, vanaisa kodu juurde välja. Vanaisa aias olid õunapuud ja lilled ning seal hakkas talle kohe meeldima. Vanaisa tundis sellest suurt rõõmu ning avas oma jutustava suu. Esimene poisikese suurem leidmise rõõm oligi vanaisa aed. Seal, kus puud ja lilledki rääkisid ja nad tegid seda vanaisa sõnadega. Just kõik see, mida ta vajas ja otsinud oli. Kui vanaisa vastu talve kadus, kadus ka poisikese esimene rõõm ja alles jäi vaid siinne lookene ja otsiv poisike ka muidugi.

Jõetaguse, 1980.

K: Kus hakkas Marekule esimest korda tõeliselt meeldima ?

V: Vanaisa aias.

Jaa, seal leidis Marek nii kauni aia kui jutustava vanaisa ülesse enda jaoks.

Nr. 1299. Kuusega kingitused.

Suvepööripäeva päiksetõusust olin pisut varajasem. Jõudsin naaberküla, Vandu imeväikese käbidega kuuse juurde ja seda koos statiivi ja fotokaameraga. Päiksetõusune hommik kuuse juures kandis vilja ja hulk kauneid pilte said temast valmis tehtud. Kuuseke ja päike, kes mulle ilusa hommiku kinkisid, said jäädvustatud ja ma ristisin kuusekese nimega, Väike Käbikandja. Hommik, mis ei läinud kaduma, sai piltideks raamitud ja ma tahtsin need ära kinkida. Kingitusi said nii Tabivere muusikakool kui Vanemuse Kontserdimaja ja veel mitu kooli ja asutust ning ära kingitud hommik läks südames veelgi suuremaks ja kaunimaks. Sest selle suve süda oli mul ära kingitud ühele naisele ja ma pidasin teda kingitustega meeles. Tagantjärele targana, arvan siiani, et tegin õieti, sest ilusas hommikus oli ka armastust peidus ja seal omakorda üks päiksetõus sees. See, mis väikse käbidega kuuse kauniks tegi ja nii, et temast tehtud piltidest kingitused said.

Vandu, 2003.

K: Kas väikene käbidega kuusk on väga haruldane Eestimaa looduses ?

V: On haruldane, aga tuleb ikka ette vahel.

Ja selliseid ikka leitakse, aga siiski mitte sageli.

Nr. 1300. Esimene krabi.

Otsija põhjarannikul otsis väga paljutki. Ta otsis viu ja haukapesa ning veel paljut muudki, ka lahedaid lahtesid ja lugusid ning ikka ja jälle jõudis ta ka mere äärde välja. Meri ei kinkinud talle just väga palju lugusid, kuni leidsin Võsu kuurordist endale hingesugulase, kohaliku mehe, Virko Sirkeli endale abiks. Kalurist mees aitas mul merega sõbraks saada ning kord kinkis ta mulle loo esimesest Soome lahest püütud Villkäpp-krabist. Krabi kuivatas ta ära ja see oli mulle näitamiseks kui loodud. Muidu mujal meredes elutsev mereloomake oli kalavõrku jäänud Käsmu lahes ja andis meile mõlemale

jutustamisainest. Sest varem polnud teda siinses meres veel nähtud ning nii sai krabist suvekangelane ja uudis missugune. Kindlasti oli ta ka tänuks kahele otsijale, kes mõlemad uusi lugusid jahtisid ja kes seekord saagiks uue krabi said. Lugude jahimees Marek ja lugude mees Virko said veelgi suurematekss sõpradeks ning kinnitasid ühiste käikudega, et lugude jahil tasub alati käia, eriti kui uut saaki oodata on.

Võsu, heinakuu, 1993.

K: Kus avastati Põhjaranniku esimene krabi ?

V: Käsmu lahest.

Jaa, ja see oligi üldse esimene, aga mitte viimane.

Nr. 1301. Torniga maja.

Virve ja Tapurla vahel rannas peatasin ennast ja kevadist hetke. Sest kevad oli seal algamas ja ma tahtsin jälle olla tema alguse juures. Rannakülade majade seas peatas mind uhke torniga maja ja üks piiritusekuningas ise oli selle kord valmis ehitanud. Nii rääkis õues askeldav majaomanikust mees ja kinnitas mulle, et ma õigel ajal õiges kohas jälle olin. Selles kevades, kus otsitakse midagi ja mitte ainult ühte kevadist hetke, vaid ka seda kõike, mis targemaks teeb. Sest kevad ja tema algus kaunistavad ühte inimhinge ja kogutud tarkused teevad sedasama. Nii õpetas mind viis aastat suur paljulaheline maa ja hiljem tegin ise giidina juba teisi targemaks. Ka rääkisin sellest uhkest piiritusekuninga majast, kus kevade algus mind kord üles leidis ja kus kunagi piiritusega rikkaks saadi.

Juminda poolsaarel, 1992-2003.

K: Miks olid piiritusevedajate majad kõrgemad kui teised majad rannas ?

V: Sest ülevalt oli parem vaade kaugemale merele.

Jaa, just see oligi see põhjus.

Nr. 1302. Kirjaniku juurde.

Kirjanik Kalju Saaber, kutsus mind kord enda juurde. Sest Virumaa koguteosesse oli vaja lindude teemalist artiklit ja mina pidin olema seesama kirjutaja. Teekond liinibussis võttis aega pea kolm tundi ja lõpuks olingi kirjaniku ukse taga. Sõbraliku kirjanikust mehega leppisime kokku kirjatöö pikkuse ja tähtaja ja ülevaateartikkel sündiski minu sulest. Tagantjärele targana nendin ikka ja jälle, et see talvine käik mitte niisama ei olnud. Sest mees oli esimene kirjanik, kellega tuttavaks sain ja kes mind kõnetas. Lüheldast kasvu mees kiitis mind hiljem tagantjärele ja sedasama tegin ju vaikimisi minagi.

Tartu-Rakvere, talv, 1994/1995.

K: Kes on Kalju Saaber ? 1. Kirjanik. 2. Ajakirjanik. 3. Looduseuurija.

V: Kirjanik.

Jaa, seda taon ja on olnud terve oma eluaja.

Nr. 1303. Lähestikku.

Minu sõber herilaseviu on üks sõbralik kuju kõvernokkade seas. Kui teised röövlinnud naabreid tavaliselt ei salli oma kodu vahetus läheduses, siis minu sõber on ka teistega sõber. Kord Palmse mõisa taga pargis, avastasin tema pesa asustatud haukapesast vaid neljakümne meetri kaugusel.

Kord Sagadi lähedal metsas, Reintalite maja lähistel avastasin tema pesa vaevu kolmekümneviie meetri kaugusel hiireviu pesast. Ja nii veel ja veel siin ja seal Eestimaa peal. Salapärane herilaseviu ei ava oma saladusi ise ega kergelt. Selleks tuleb tema kodusid ehk pesi otsida, et tema salapärasest elust aimu saada. Ja kui sageli olen leidnud tema pesapuu mõne teise röövlinnu kodu lähistel, siis see kõnetab ise, et ta üks omapärane tegelane röövlinnumaailmas on. Just see, keda otsida ja uurida tasub, sest üllatused ei lõppe tema puhul mitte kunagi otsa.

Siin ja seal.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Herilaseviu sallib teisi röövlinde oma pesa läheduses ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa, ja on ka sellisel kujul ainukene röövlind, kes nii sõbralikult käitub teistega.

Nr. 1304. Nad otsivad.

Salapära täis Must-toonekurg annab end harva mulle näole. Peiduline ja varjatud eluviisidega suur lind justkui varjaks ennast inimese eest ja harvad kohtumised temaga on linnumehele nagu suursündmused. Siiski, on teda vahel nagu midagi otsimas näha ja nii ma jälle teda näengi, seda siin ja seal. Mees, kes linde loeb ja lugusid kogub ja korjab, kolab ka ringi ning nii mõnelegi jääb sageli arusaamatuks, et miks ta seda teeb. Ehk suur Must-toonekurg ise võiks vastata, kuid, et ta vaikib, siis püüab seda teha see palakene siin. Linnutarkuseid koguda ja lugusid kirja panna, seda teen ma juba kaua aega. Tähtis tegelane lugudes ongi ju tema, Must-toonekurg ise ja kui ta rääkida oskaks, siis räägiks ta siinkohal minu asemel. Sellest otsivast linnumehest ja lugude kogujast, kes tahab linnust lugu leida ja leiabki selle ülesse, seda ka ringikolavatest mustadest toonekurgedest näiteks.

Siin ja seal.

K: Miks kolavad Must-toonekured ringi ? 1. Otsivad toitu. 2. Otsivad pesapaika. 3. Otsivad elukaaslast. 4. Kõik kolm on õiged.

V: Kõik kolm vastusevarianti on õiged.

Jaa, eks kolajaid leiab looduseski.

Nr. 1305. Esimesed korrad.

Kord rajoonilehes avaldatud olümpiaadivõitjate piltide seas olin ka mina. Teistest uhkema näoga kõndisin ma selles kevades ringi ja nii olin teistest kuulsam. Kolm aastat ja kevadet hiljem maakonnalehes olümpiaadivõitjate piltide seas olin jällegi mina. Selleski tähtsas ja suures kevades kõndisin ma teistest uhkema näoga ringi ja olin jällegi teistest kuulsam. Rikutud inimhinged viivad maailma edasi. Nii nentisin ma juba siis kui esimesi kordi ajalehte sattusin ja kui millegagi silma paistsjn. Ja rikutud olen tänini ja ikka ning jälle soovin taas ajaleheveergudel olla. Nii nagu esimestel kordadelgi. Terve senise elu märtsikuud on mind teinud teistest erinevaks ja esimesi kordi ajalehte sattununa, said ka kõik teised sellest teada. Ja sedasi jätkan ka tänasel päeval ning jälle tahan olla suures plaanis teistele lugemiseks ja imetlemiseks. Nii räägivad kõik minu seljatagused kevaded ja nad jäävadki seda tegema.

K: Millal ja miks läks Marek uhkeks ?

V: Varajases nooruses ja siis kui mõne olümpiaadi ära võitis jällegi.

Jaa, ja seda juhtus üpriski sageli.

Nr. 1306. Varajane mees.

Varajane mees olen ma esmaspäevade hommikuti. Varajane mees toimetab juba enne seda kui teised veel magavad ja kui teised tööpostile jõuavad, siis varajasel mehel on suur osa päevatööst juba tehtud. Nii räägin mina kui varajane mees ja sedasi just nädala esimesel päeval. Kord nädalas olen ma varajane mees. See, kes varajasest ärkamistunnist lugu peab ja kes enda jaoks kõik tehtud saab vägagi varakult. Kord nädalas võib ma minusugune olla varajane mees. Ja seda ma üks kord nädalas olengi. Ülejäänud nädalapäevad olen ma lihtsalt mees ja ärkan alles siis kui teised on juba tööpostile asunud. Siis on kõik teised varajased mehed ja naised ning mina seda kohe kindlasti ei ole.

K: Mis nädalapäeval on Marek varajane ?

V: Esmaspäeviti.

Jaa, siis on tema tund ja tunnid.

Nr. 1307. Rändrahnude juures.

Peatused ekskursantidega suurte rändrahnude juures on kõike täis. Imetletakse neid ja kuulatakse giidijuttu, mis vägagi õpetlik on. Nimelt räägib giidisuu rahnudel kasvavast samblast ja seda, et see väga õrn on. Ja et see vägagi aeglaselt sinna peale kasvanud on. Head ekskursandid on need, kes jätavad samblavaiba puutumata ja veel paremad on need, kes ka minu jutust osa saavad. Et kui samblikuvaipa vigastada, siis kulub väga pikki aastaid, enne kui viga saanud koht uuesti samblaga kinni kasvab. Giidisuu peab rääkima kõike. Ja ekskursandid ka kuulevad kõike. Ka seda, et mida rändrahnude juures teha tohib ja mida mitte. Ja õhtuks on targemaks saanud seltskond ka seda tarkust täis, et mida ühes rahvuspargis teha tohib ja mida mitte.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kui kaua kasvab samblik rändrahnude peale ? 1. Mõned aastad. 2. Mõned aastakümned.

V: Mõned aastakümned.

Jaa, see on väga aeglane protsess ja võtab kaua aega.

Nr. 1308. Minu oja.

Ojake, mis maantee alt läbi lipsas, kandis Juuru oja nime. Kahe küla rajaks oli ta samuti ja pani mind esimesi kordi maanteel peatuma. Võserikku peidetud jalgratas jäi mind tagasi ootama ja nii ma tema kallast mööda esimest korda kulgesin. Üks esimesi sõpru oli ta mulle kohe kindlasti. Ja ohh, imet, see sõprus ei saanudki ühe käiguga otsa. Ikka ja jälle pöördusin tema juurde tagasi ja otsija leidis jällegi sõbra ülesse. Esimese oja kulg oli lühike. Vaevu poole kilomeetri pikkune, suubus ta võserikus Loobu jõkke ja tegi mind jõega sõbraks. Kolaja rõõm jõekallastel läks suuremaks, kuid tema väike vend jäi ikka silmarõõmuks alles ka edaspidi. Oma ojast mul pikka aega lugu leida ei õnnestunud. Ta oli mulle sõbraks siis kui kolamise isu peale tuli ja kui tema juurde jõudsin taas. Vahel kui lugude jahimees ilma loota tagasi pöördub, siis on see harv sündmus. Siiski, kutsub ojake mind siiani enda juurde, mis siis, et pikem lugu temaga ikka veel leidmata on.

Neeruti-Jõepere, 1978-2003.

K: Kus asub Mareku esimene oja ? 1. Neerutimaal. 2. Lahemaal.

V: Mareku esimene oja asub Neerutimaal.

Jaa, seal ta asubki ja rõõmustab mind siiamaani.

Nr. 1309. Väga madalal.

Kodukakk, kes mõisapargis kevadet kuulutas, ei teinud seda pelgalt vaid iseenda jaoks. Olin tema salajane sõber ja kuulaja, kuni lõpuks ta vaikis ja jäingi pargiga kahekesi. Suvehakul tahtsin kakupesa üles otsida ja esimestel kordadel jäi see mul tegemata. Mõisaesisel kolme meetri kõrguselt hargnenud vanas tammes oligi lõpuks haruldane leid, kakupesa kakupoegadega ise. Kakupojad kes sealt mulle vastu vaatasid, said kõik kolm linnurõngad jalga ja veel suvekeskmes andsid kakuhüüded märku, et nad suureks kasvanud on. Nii madalal asuvat kakukodu ma rohkem leidnud ei ole. Nii sain uue loo omanikuks, kus kakupesa midagi nagu öelda tahtis ja siinkohal teen mina seda tema asemel.

Neeruti, 1989.

K: Kas Kodukakk teeb oma pesa nii madalale ? 1. Sageli. 2. Harva. 3. Ei tee üldsegi mitte.

V: Harva.

Jaa, harva seda juhtub ja seda siis kui sobivamat pesapaika pole läheduses. Võtta.

Nr. 1310. Pargikobras.

Armunud paar kolas sügiseses päevas. Pargis oli jõevees meie peegelpilt ja rohkemat nagu polnudki kedagi. Seda seniks, kuni kobras meie eest läbi ujus. Armunud paar vaatas kobrast vees ja oleks teda sinna justkui oodanudki. Armunud kobras vaatas hetkeks meile vastu ja ujus oma teed edasi. Sügiseses päevas rohkemat nagu polnudki. Ja koprast õnne juurde leida, see oligi selle päeva hea saatus. Ja näritud oksajupid kaldavees ja kaldapealsel jutustasid samuti, et just siin pargis koprad elavad. Et siin pargis ka armunud paare ringi kõnnib, seda me saime näha veepeeglist. Ja meid väändunud kobras sai seda ka teada. Kolmekesi armunud olla, on ju hoopis midagi muud kui üksinda või kahekesi. Nii tõdes armunud paar ja kindlasti ka kobras ise tõdes midagi, mida täpsemalt, see jääb vast täpsemalt juba lugeja ära arvata.

Mõdriku, sügiskuu, 1999.

K: Kas Kobras elab ka pargis ja parkides ? 1. Ei ela. 2. Elab küll.

V: Elab küll.

Jaa, kuna neid nii palju saanud on ja enam loodusesse ära ei mahu.

Nr. 1311. Heinamaa servas.

Üllatusi täis mäed ei jätnud mind kunagi üllatustest ilma. Otsisin seal aina ja lisaks hauka ja viupesadele tahtsin leida elu esimest händkaku pesa. Soov, mis mitmel aastal täide ei läinud, kuni lõpuks täitus siiski. Kuresöödi maja taga, üleval heinamaaservas, tegi händkakk häält ja kuuses tuulepesa peal ta oligi lõpuks leitud. Pesaotsija argipäev oli sellega jälle leidmise rõõmu täis ja suvehakul lennuvõimestusid seal kaks kakupoega. Muidu suurte metsade elanik, oli ta seekord pesa rajanud heinamaaserva ja ju siis polnud paksust metsast paremat pesapaika kakupaar endale leidnud. Mägede õnn ja rõõm on sealne mitmekesine maastik. See, mis on üllatusi täis ja nende järele ma seal ju käisingi. Metsade elaniku, händkaku pesa heinamaaservas räägib ise üllatuse keeles. Ja üllatusest lugu kirjutada, see mul siinkohal ka õnnestus.

Neeruti, lehekuu, 1989.

K: Kus elab Händkakk ? 1. Metsas. 2. Metsaservas. 3. Parkides.

V: Metsas.

Ikka metsas on tema kodu ja väga harva mujal.

Nr. 1312. Kimalaste mäng.

Viitna männimetsas sain kord kimalastega sõbraks. Ma hakkasin herilaseviu moodi kimalase järgi kõndima ja seda seniks, kuni nende pesaavauseni jõudsin. Just täpselt nii nagu seda herilaseviu teeb, et kimalasepesa lahti kraapida ja enda kõhtu täita, sellega, mis seal sees on. Kimalane, kes ühelt õielt teisele lendab, lõpetab varem või hiljem oma kodus. Seda teab vägagi hästi nii iga herilaseviu kui ka mina ehk herilaseviu mees ehk uurija. Heade mõtete paik, Viitna, tegi mind lõpuks ka targemaks. Sain nimelt tunda end herilaseviu nahas olevat, et kuidas just tema enda tühja kõhtu täidab. Herilaseviu mees, kes metsas viud ennast mängib, võiks kõrvaltvaatajal tunduda pisut naljakas. Et ma ihuüksinda viud vahel mängin, siis pealtvaatajaid ei olegi ja ikka ning jälle teen seda vahetevahel kui viu elust-olust midagi uut teada saada soovin.

Viitna.

K: Keda mängib Marek metsas ? 1. Herilaseviud. 2. Kimalast.

V: Herilaseviud.

Jaa, ja täpselt nii nagu Herilaseviu teeb seda looduseski.

Nr. 1313. Toomase rekord.

Metsavaht kutsus mind ikka ja jälle enda juurde. Ta tegi seda nii sõnadega kui ka ilma sõnadeta ja nii olin kord kevadisel õhtul taas mineja. Metsavaht oma külalistetoas rääkis mulle Sirtsi soo kaljukotka pesast, mis selleks ajahetkeks juba ligi neljakümne aastane oli. Võtsin metsavahi jutu teadmiseks ja tollel õhtul ma ei arvanudki, et mul kotkapesa lugu hiljem vaja läheb. Alles kümmekond aastat hiljem kui pesa juba pool sajandist puus oli püsinud, tõdesin, et see väga pikk iga ühe linnupesa jaoks on. Veel ligikaudu kaks aastakümmet hiljem kui Eesti loodusrekordeid koguma hakkasin, oli pesa juba rohkem kui seitsmekümne aastane. Eesti vanima linnupesa suur saladus oli ja on Toomase kanda. Et minagi selle osaliseks saan, see oli tänuks sellele otsijale, kes ma varajases nooruses kindlasti ka olin ja kes ise meie maa vanima linnupesa loo ka nüüd kirja siinkohal pani.

Neeruti, 1986.

K: Kui vana on Eesti vanim linnupesa ?

V: 75 aastat.

Jaa, täpselt nii kaua ta puus püsiski.

Nr. 1314. Tetrede tulek.

Kauge külakolgas ei olnudki vaid vaikust täis. Söötijäetud põllulapid meelitasid tedred sinna mängima ja nad peletasid kevadist vaikust. Nad tulid ümbruskonna lähedastelt rabalappidelt ja inimeste poolt harimata jäetud sööditükkidel leidsid endale kevadised mängupaigad. Tetrede tagasitulek tegi linnumehele suurt rõõmu ja siiski sai see rõõm varsti otsa. Nii kuidas sööditükid võsaga kinni hakkasid aastatega kasvama, läksid tedred jälle tagasi rabalappidele ja õnnis üürike aeg saigi jälle ümber. Linnumees, kes külast varsti ära läks, võttis tedremälestuse endaga ühes ja suur asi seegi. Nii ta iseendaga kõneles. Meil kunagi arvukas olnud teder on teinud tänapäevaks vähikäiku. Mõned aastad läks tal üheksakümnendate aastate alguses hästi ja siis lõppes seegi õnnis aeg nende jaoks otsa. Muidu vaikne külamaastik sai endale kevadise hääle. See, mis linnumehele meeldis ja mis üheks heaks külamälestuseks sai.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kus Tedrekuked mängivad ? 1. Rabas. 2. Avamaastikel. 3. Mõlemad on õiged.

V: Mõlemad on õiged.

Jaa, mängivad nii rabas kui avamaastikel.

Nr. 1315. Kättesaamatud.

Roniv poisike sündis ise siia ilma. Patermäe viupesa kases oli tema esimene jõuproov iseendaga ja see ei jäänud kaugeltki mitte viimaseks. Ikka ja jälle olin mõne viu või haukapesa poole ülesse teel ja harva kui mul see ei õnnestunud. Kaaren, suur ja uhke lind, kutsus mind ka nagu enda juurde. Temagi pesade juurde tahtsin jõuda, kuid see jäi mul enamasti tegemata. Sest üks kaarnapesa tavaliselt suure männi ladvas on ja sinna ülesse ma ronida ei suutnud. Nii jäid kõik poisipõlve kaarnapesad mul ronimata ehk kättesaamatuks. Igatsevalt käisin vahetevahel pesapuude all, kuid kaarnapojad jäid ikka ja jälle mul rõngastamata ja ka pildistamata. Mujaltki leitud kaarnapesad olid peaaegu, et kõik kõrgel ja mulle kättesaamatud. Seda tõden ma tänaseni ja kuigi vahel praegugi tunnen ma kiusatust kõrgele kaarnakodu juurde jõuda, siis jääbki see suureks täitumata unistuseks. Elu, mis sageli ka täitumata unistusi täis on, viib mind ikka ka tänapäevalgi metsaradadele ja iga leitud uus kaarnapesa kinnitab, et kõik unistused elus siiski ei täitu.

Siin ja seal.

K: Kuhu teeb Kaaren tavaliselt oma pesa ?

V: Kõrge männi või kuuse latva.

Ja, sedasi on inimesele kättesaamatu.

Nr. 1316. Muuseumis käigud.

Giid, kes lahedaid ekskursioone teeb, tundis vabal ajal igavuse hõngu. Nii valmistasin end uuteks tööpäevadeks ette ja tegin seda mitte toas istudes. Mitmed lahedad ja väikesed muuseumid siin ja seal kutsusid mind enda juurde ja nii igavus minu juurest kaduski. Lobi, Vihasoo, Kolga, Käsmu olid need paigad uudishimulikule, kus ennast targemaks tegin, et mitte ekskursantide ees rumalaks jääda. Väikesed muuseumid, seda suurel lahedal maal, said osaks minu argipäevadel. Sest kunagi ei tea ette, et millal sa mõnda pisikest muuseumi grupiga külastama pead ja millal sul sealseid tarkuseid vaja läheb. Nii õpetasid mind üheskoos nii suur ja lahe maa kui ka sealsed pisikesed muuseumid.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kus asuvad Mareku lemmikud-väikesed muuseumid ?

V: Lahemaal.

Jaa, just seal nad ongi.

Nr. 1317. Kolm korda.

Kolm korda läksin läbi õhtuse linna. Läksin Fred Jüssi ukse taha, et ajakirja Noorus vastavatud loodusrubriiki „Roheline Maailm“ temalt esimese välisautorina sinna lugu küsida. Fred oli ajakirjas loodusrubriiki vedanud eelmise sajandi kuuekümnendate aastate teises pooles. Nii ma tema juurde teed otsisingi. Õhtune Fred tervitas mind sõbralikult ja viisakalt ning võttis esimesel korral minu soovi teadmiseks. Teisel korral jõudsin taas tema juurde ja heatahtlik mees pani minu soovi kirja oma märkmikusse. Kui ma kolmandat korda tema kelder-korterisse jõudsin, tema juurde, siis lubas mees,

et kirjutabki avaloo ja nagu peagi selgeks sai, siis ta pidas oma sõna ja tema kirjatöö kuulutas uue rubriigi ka avatuks. Kolm õhtust elamust kandsid tol talvel Fredi nime. Lõpuks ma ju sain, mida tahtsin ja rahul olin nii mina kui Fred ise kui ka ajakirja lugejadki kõik.

Tallinn, talv 1991/1992.

K: Kes on ajakirjas „Noorus“ toimetanud loodusrubriiki ?

V: Fred Jüssi ja Marek Vahula.

Jaa, just nemad kaks, kuigi erinevatel aegadel.

Nr. 1318. Ürgoru sügisest.

Justkui eksinud ürgorgu, tundsin seal sügise hõngu. Armumise aastaring oli ümber saanud ja nii kolasin ilma tüdruku armastuseta ürgses orus. Sügise pale oli jahenev õhtu ja värvikuues puud ümberringi. Et ürgorgu võib sügis saabuda, seda nii otseses kui kaudses mõttes, seda kogesin siis kui ma tema juurest ära tulema hakkasin. Ürgoru ürgne maastik vajab kaitset, nii ma otsustasin keset õhtuvidevikku ja kui tee peale tagasi olin jõudnud, siis oli küpsenud minu sees otsus, et hakkan teda kaitse alla viima. Mõte, mis ilma tegudeta ei jäänud ning mis pole mind siiani maha jätnud. Ürgoru külalisest sündis hiljem ürgoru kaitsja. See, kes asus üksinda võitlema tema eest ja kes pole tänaseni veel sellega lõpetanud.

Vao ürgorg, sügis, 2000.

K: Kas Vao ürgorg on kaitse all ?

V: Ei ole.

Veel ei ole, aga äkki kunagi saab seda olema.

Nr. 1319. Noor merikotkas.

Noor merikotkas, kes ülevalt alla vaatab, täitis minu ühe kauaaegse unistuse. Olin teda justkui otsinud ja just selles suves ja ikka oli ta leidmata ja nägemata mul veel jäänud. Noor kotkas oli igavuse küüsis. Ta tiirutas madalal metsa kohal ja vahel istus puuladvas ja mängis just minuga igavuse peletamise mängu. Mäng kestis kokku ligi tund aega ja siis kutsus vanalinnu hüüd ta minu juurest ära. Tolle käigu lugu oli siis veel mul leidmata jäänud. Olin otsinud ja otsinud ja läbi jõe läinud ning ikka veel ilma loota missugune. Igavus, mis vahel imet teeb, tegi seda nii minu kui ka noore kotkaga. Mind pani ta metsasihte pidi hulkuma ja kotkamängu mängivale kotkale saingi tähelepanu keskpunktiks missuguseks. Kotka ja kolaja lugu sai tunni aja pikkune ja õpetas taas mulle, et igavus ei ole pelgalt vaid inimeste pärusmaa. Seda tuleb ette nii linnu kui ka loomariigis ja igavust peletada oskavad peaaegu, et kõik, just täpselt nii nagu üks kotkas seda minuga üheskoos tegi.

Painküla metsas, lõikuskuu, 2000.

K: Kas igavust esineb ka linnuriigis ?

V: Jaa, esineb küll.

Seda siis kui kõht on täis ja kui muud pole teha parajasti.

Nr. 1320. Armastus ringid.

Sügisene Vooremaa kutsus mind nagu esimese armastuse juurde. Esimeses armunus oli uudishimu peidus uue maastiku vastu ja nii ma terve suure ringi päevas maha seal ka kõndisin. Kuus aastat

hiljem kutsus üks Vooremaa tüdruk mind endaga kaasa. Pakkisin asjad ja läksingi varakevadel sinna ning Vooremaine kevad oligi alanud. Kevad, mis üürikeseks jäi ja mis sügisega päris otsa sai. Kuus aastat hiljem, läksin veelkord kevadet maastikule otsima ja taas tundsin, et ma armunud olen. Tagantjärele ühte tüdrukusse ja uuesti lainjasse ja rahutusse maastikusse. Harva kui keegi mind armuma paneb ja siiski suutis seda üks tüdrukust naine ja ta tegi seda nii, et ka ümbritsev Vooremaa mulle meeldima hakkas. Vooremaal justkui giidiks hakanud tüdruk tegi minust valmis Vooremaa jüngri missuguse. Selle, kes ikka ja jälle seal ennast leidis ja seda aina uuesti. Armastus, mis hüüab tulles, tegi seda kaunil maastikul tüdruku sõnadega. Ja armunud Lahemaa giid Marek kõnnibki aina uuesti maastikul, kus sügis ja kevad kord teda uueks tegid.

Vooremaa, 1993, 1999, 2006…

K: Kus asub Vooremaa ? 1. Jõgevamaal. 2. Tartumaal. 3. Mõlemad on õiged.

V: Mõlemad on õiged.

Jaa, Vooremaa on suur ja lai ning laiub kahes maakonnas.

Nr. 1321. Seljatagant.

Märtsilinnu igatsus tegi märtsilapse valmis. Ja märtsilapse igatsus märtsilinnu järele, sünnitas kolaja siia ilma. See, kes märtsilindu ikka ja jälle kohata tahtis ja vabadel ajahetkedel kolamise rõõmust osa sai. Kevad ja suvi on märtsilinnu aeg ja rõõm. Siis on ka märtsilapsest kolaja aeg ja rõõm ning kahe kohtumised teevad alati lapsele rõõmu. Kord külaservas kopliposti otsas istuv märtsilind oli seljaga minu ja küla poole. Ta ei hoomanud mind üldse ja minust sai tema vaikne imetleja. Möödus tunnike ja alles siis otsustas suur lind ära lennata oma teed. Maha jäi õnnelik viusõber, kes tund aega kannatlikult oli õnne nautinud. Seda vaba suvepäeva hetke, kus vaevu kolmekümne sammu kauguselt teda ennast imetlesin ja loo ka kirjapanekuks üles nii korjasin.

Neeruti, 1985.

K: Kas lugu on tõene või mitte ehk kas Hiireviu lasi ennast imetleda ?

V: Jaa, lugu tõene.

Viu lasi ennast imetleda ja kaua aega.

Nr. 1322. Sügisene kassikakk.

Kolajale tänuks oli sügisene ürgorg. Armastuse aastaring, mis selle sügisega kaduvikku kadus, pani mind kolama taas ja ürgorg oma sügisega oligi avastatud. Saabuv hämarik, mis mind otsa ringi keerama sundis, ei toonud mind siiski kohe leitu juurest ära. Puutüükalt lendu läinud kassikakk, oli just selle sügise uus saadik. See, kes uut algust mulle kuulutas ja kinnitas, et mis siis kui armastus ja tüdruk on ära läinud oma teed, siis otsijad ikka leiavad. Tagasi tee peale jõudnud ürgoru mees oli nähtu lummuses ja see ei läinudki enam tema juurest ära. Kassikakk, kes ära lendas, kadus puude vahele. Ja otsiv mees, kes ka puude vahele ära kadus, tõdes ikka ja jälle, et ilma tüdrukuta elus edasi peab minema. Ja sõber kakk oli ju see, kes tõde talle kinnitas, et uus avastatud ürgne org ongi uus ja huvitav. Seda kõike uut täis, mis minusugust otsijat köidab ja mis mind elus edasi viib, seda uute armastuste juurde, kes ehk enam pole tüdrukut enam sees, aga kõike muud huvitavat on küll. Nii, et ilma tüdrukuta hakkama saan. Seda nii ürgses orus kui eluteedel kõndides.

Vao ürgorg, 2000.

K: Kas Kassikakk elab Vao ürgorus ?

V: Jaa, elab küll.

Ja elab ning tunneb ennast seal vägagi koduselt.

Nr. 1323. Sarvehunniku juures.

Metsavahi toas oli algul vaiksem kui õues ja sügisesel teel. Lõpuks olime jällegi kahekesi ja kolmandaks kaaslaseks sai meile suur põdrasarve hunnik. Mees oli sarved siit ja sealt kõik kokku kogunud ja neist toakaunistuse kokku pannud. Kohtumistel rääkis ta ka omi sarvejutte ja õieti tegi, sest minul kui linnupoisil olid nad seni veel leidmata jäänud, sest rohkem taevaste saadikute poole otsivalt vaatasin. Mehe õpetus oli selge ja lihtne. Et alati tuleb ja tasub midagi otsida ja olgu selleks kasvõi põdrasarv kui selline. Nii innustas mees mindki ja hiljem ma vahel mõne sarve ka üles korjasin. Seda tänuks iseendale ja jutustavale metsavahist mehele. Neile kahele, kes ka üksteist aina taga otsisid ja seekord siis metsavahitoas suure sarvehunniku juures seekord kokku jälle said.

Neeruti, 1985.

K: Kas Marek on palju sarvi leidnud loodusest ?

V: Ei ole.

Vaid mõned üksikud ja sedagi väga harva.

Nr. 1324. Karupaik Baeri metsas.

Lasila mõisa lähedal metsas on karupaik. Seal, kus nad kokku käivad, sest neile sinna ühteteist söögipoolist välja pannakse. Lasila mõisas oma esimesed eluaastad veetnud Karl Ernst von Baer kõndis ka mõisa lähedastes metsades ringi. Siin tegi ta oma esimesed loodusvaatlused ja ehk oma looduseuurija alguse üles leidiski. Mina, kes karupaigas vahetevahel ringi käin, teab sedagi, et siin väikene Baer kord ringi kõndis. Ja karujuttu tean ma ka puhuda ja nii ma ennast siin aeg-ajalt ka leiangi. Küll Baeri radadel ja siis ka karujälgi harutades. Sest looduseuurijad ongi uudishimulikud jäljekütid missugused, kes mitte ainult karujälgedes ei käi ja lilli ei pildista, vaid ka oma kuulsatest eelkäijatest lugu peavad. Nii nagu mina seda teen siinkohal ja metsas samuti.

Lasila, 1983-2003.

K: Kas Eestimaa Karud käivad niimoodi kokku söögipaika ?

V: Jaa, käivad küll.

Seda küll harva, kuid käivad küll, kui sobivat sööki välja pannakse.

Nr. 1325. Haugi mäng.

Mägine jutustuste paik kutsus mind ikka ja jälle lisa otsima. Metsavahi suu, mis lugusid oli täis, ei vaikinud ja minulgi ei saanud lugude jahist isu otsa. Ühel igavuse pärastlõunal tegin ringi ümber Orajärve. Ja uus lugu saigi leitud. Madalas kaldavees mängis noor haug igavuse mängu. Tal oli iseendaga vist igav ja nii ta mängiksi omapead. Kord liikus ettepoole ja siis tagasi, nii, et ta paigalpüsimatu mulle näis. Muidu rahulik kala oli sedapuhku rahutu ja keerutas edasi-tagasi kaldavees. Kui tunnike haugiga mul mööda ühiselt sai, siis tõdesin, et uue loo olin leidnud ja ka oma igavusest lahti olin saanud. Sest igavuse peletamise paik, mägine maastik, oli jällegi see, mille juurde õigel ajahetkel jõudsin. Siis kui noorel haugil ka igav oli ja kui mina uue loo järele igatsust tundsin.

Neeruti, lõikuskuu, 1999.

K: Kas Haugil oli igav ?

V: Jaa, tundub küll, et oli.

Ju siis oli kõht täis ja muud polnudki teha.

Nr. 1326. Sügisene õhtu.

Sugulaste Reitlite suvekodu Käbliku, Leevi jõe käärus, sai ka heade mõtete paigaks. Üksindus, mis mulle seal külla kippus tulema, tegi oma tööd, siis kui suvilaomanikud ära olid. Ometi olin ma seal ikka ja jälle ning nii ka ühes sügiseses õhtus. Ronisin aidalakka heintele ja see saigi sealseks viimaseks veedetud ööks. Hommikul äratas mind üks filmiidee. Tahtsin suvilakäikudest filmi „Suvilasõbrad“ teha ja see minu sealseks viimaseks heaks mõtteks sai ja jäigi. Filmimõte peas, olen senini ringi liikunud ja varem või hiljem ma selle ka teoks teen. Nii ma Käblikul endale kord lubasin ja nii ma ka seda teengi. Sest pererahvas maale lõplikult ära kolis ja suvilahõng õuest sellega ka kadus. Alles jäi minu kirjapandud suvilalugu, seda neist aegadest kui üksinda suvilasõpra mängisin.

Palutaja, 1994.

K: Kus tekkis Marekul filmi „Suvilasõbrad“ idee ?

V: Käblikul, Leevi jõe käärus.

Jaa, sealt saigi asi alguse.

Nr. 1357. Otsimised Vasaristil.

Giid, kes aega ja hetki peatab olingi mina ise. Ekskursioonirühmad, kes ühe vaatamisväärsuse juurest teise juurde tõttavad, jäävad vahel paljustki ka ilma. Ning siis saabub giid Mareku kord aega peatada. Üks paik, kus ta seda teeb, on pisike Vasaristi juga ja oja ning sealne salajõgi, mis karstina ühes heinamaaservas kaob ja teises servas jälle maa peale ilmub. Lapsed, kes innukalt salajast karstioja otsivad ongi need, kes lõpuks aru saavad, et aeg vajab vahel peatamist. Nad on heinamaal kõik laiali ja kiiret ei ole nii giidil kui neil endil. Seda seniks, kuni salajased paigad üles otsitud saavad. Õnnelikud otsijad on nüüd leidjate rollis ja alles siis tulen bussi koguneda ja edasi tõtata. Salapära täis giid tundub pealtnäha pisut imelik. Seda seniks, kuni tema saladused kõik avastatud saavad ja üks hea paigale selleks ongi Vasaristi karstioja ja juga seal.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kus asub Vasaristi oja ja juga ?

V: Lahemaal.

Jaa, ja päris Lahemaa keskel.

Nr. 1328. Algus.

Ekskursioonipäeva alguses astun julgelt inimeste sekka. Ma vehin ka kätega ja viskan ka kildu ning tahan saada kohe kõigi omaks, mis minu eesmärk ongi. Mind ümbritsevad inimesed nakatuvad minust kui giidist ja sinna hea ekskursioonipäeva saladus peidetud saabki. Saladus, mis kohe kõigi omaks saab ja mis terveks pikaks päevaks rühma minu järel kõndima paneb. Hea algus teeb päevale oma näo ja määrab päeva saatuse. Ja hea päeva võti ongi heas alguses peidus. Selles heas alguses, kus ma vehingi kätega ja viskan ka kildu, et kohe kõigi oma olla. Ja kui hea algus õnnestub, siis õnnestub ka terve pikk ekskursioonipäev. Nii nagu igal uuel hommikul ja sadu kordi siin ja seal, laheda maa peal.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas giid Marek teeb ekskursioonil head algust ?

V: Jaa, teeb küll.

Jaa, ja nii saabki kohe alguses päeva naelaks.

Nr. 1329. Joaveskist põhja pool.

Otsijast linnumees ajas ka konnakotka jälgi. Suur ja lahe maa võiks olla üks suur ja lahe paik konnakotkalegi, nii arutlesin iseendaga ikka ja jälle. Et Eestimaa just sellele kotkale leviku põhjapiiriks on, seda tundsin ikka ja jälle, sest põhjaranniku metsades ta harv pesitseja on. Sellegipoolest tahtsin just siitmailt tema pesa leida ja see soov ei täitunudki väga kiiresti, kuni teine Lahemaa kevad õnne minu põue tõi. Joaveski kolkakülast piki jõge põhja poole matkates, tegi ta lõpuks häält ja see kuulutas mulle, et tema pesa lähikonnas on. Pesa kuusevõras üleval sai kevade suurimaks leiuks ja andis ise teada, et ta siiski siinmail elab. Ja hilisemad pesakäigud ja otsimised mujalt kinnitasid, et see Eesti põhjapoolseim konnakotka pesa on. Pesa juurest mere äärde, Eru lahe kaldale olid vaid mõned loetud kilomeetrid. Ja sellest pesast põhja poole, ühtegi uut pesa ma ei leidnudki ja olin vaid ühe õnnega üheskoos.

Joaveski, 1991.

K: Kas Eestimaa on Väike-Konnakotka leviku põhjapiiriks ? 1. Jaa. 2. Ei.

V: Jaa, on küll.

Jaa, ja väga harva kui ta põhja poole meist liigub.

Nr. 1330. Nõmmeveskil käigud.

Rühmaga Nõmmeveskile jõudes, hakkab taas üks taidur minus elama. See, kes ekskursandid enda ümber võtab ja kes vanasse hüdroelektrijaama torusse sisse ronib. Seal ta räägib jälle ja kõigile ootamatult kutsub teisedki sinna sisse endaga kaasa. Rühm ronibki suurde torusse ja sealt betoonist veekanalisse, et teises otsas välja ronida. Bussi tagasi kogunedes, on kõik rahul nii roniva giidiga kui ka iseendiga. Nendega, kes tulid ainult kuulama ja siis ka ronima ja kellel midagi selle vastu ei olnud. Nõmmeveskil käigud ja ronimine veetorusse said minu argipäevaks. Sellisteks, kus järjekordse giidinipi abil end kõigi tähelepanu keskpunktiks tegin ja kellega kõik jälle väga rahule jäid.

Nõmmeveski, 1995-2003.

K: Millisel jõel asub Nõmmeveski juga ?

V: Valgejõel.

Jaa, just see jõgi on see paik, kus juga asubki.

Nr. 1331. Ebapärlikarbi võitlused.

Huvitav Pärlijõgi avas end jõekäänak-jõekäänaku haaval. Sukelduja suvi oli soe ja ebapärlikarbid lugesin ma kõik kokku ning sain ka jõe enda kohta palju teada. Et ma viimase karbikogumi väljasuremise eest võitlema pean, seda ma tollal jõekallastel veel ei aimanudki. Tundsin end külmas jõevees ja kallastel nagu kala vees ja teadsin ise vaid, et ma oma uurimistööga neid viimaseid karpe aidata soovin. Et kõike teada saada neist ja sedagi, et mis nende heaks teha tuleb, et nad ei kaoks. Välitööde tulemusel valmis mahukas bakatöö ja tegin esimesed kaitseaktsioonid, viimased juba 1991 / 1992 aasta talvel. Kaitseaktsioonid, millele lisa tehti alles enam kui 24 aastat hiljem, 2016 aasta suvel. Võitlused on looduskaitsjate maailmas igapäevased nähtused. Ometi imestan ma senini, et ma

esimene ebapärlikarbi uurija ja kaitsja olin ja et ma tänase päeva uurijate ja kaitsjatega võitlema pidin ja pean. Võitlema nendega, kes ei tunnusta minu kunagist tehtut ja kes ise midagi reaalset ega vajalikku ei suuda viimase karbikogumi heaks korda saata.

Lahemaa, 1991-2016.

K: Kus asub Pärlijõgi ?

V: Lahemaal.

Jaa, just seal ta ongi.

Nr. 1332. Poiste händkakk.

Palmse lähedal metsas kõndisid kaks poissi ja üks mees. See viimane olin ju otse loomulikult mina ise ja kutsusin endaga ühes kaks poissi, Sten Tautsi ja Tõnis Kurepalu. Poisid küsisid enne metsa minekut juba, et mida põnevat seal siis näha ka on. Ja ma lubasingi neile, et küll me midagi kindlasti ka näeme üheskoos. Lubadus sai minu poolt antud ja nii me kolmekesi puude vahele kadusimegi. Eemal kuuseoksal istuv händkakk sai meie kolme omaks ja otse loomulikult ka päeva naelaks. Tagasiteel tuletasin juba mina oma hommikust lubadust meelde ja kaks poissi noogutasid mõistvalt omi päid. Mulle appi tulnud suur öökull andis meile jutuainest terveks tagasiteeks. Ja minu hommikune lubadus tegi seda samuti. Et alati tuleb elu ja metsateedel olla õigel ajal õiges kohas nii nagu selgi päeval me kolmekesi olimegi.

Palmse - Oruveski, heinakuu 1993.

K: Kas Händkakk on ka uudishimulik ?

V: Jaa, on küll.

Ja mitte alati ei lenda ära kohe kui inimest näeb.

Nr. 1333. Haigrupoisi ebaõnn.

Haigrupoisiks kui sündinud, käisin ikka ja jälle Vandu haigrukoloonias külaliseks. Vahel jala ja vahel jalgrattaga leidsin ma oma tee naaberkülla ja ikka haigrumõtted peas. Kord peitsin jalgrattast sõiduriista puude vahele ja kui haigrukoloonia oli taas üle vaadatud, siis jõudsin jalgratta juurde ringiga tagasi. Tundmatu kurikael oli vahepeal teinud oma töö ja rattalt keti maha võtnud ja läinud sellega oma teed. Nii jäin koos rattaga jalameheks ja tee ääres peatunud kallurauto korjas mind peale. Ratas pandi autokasti ja sõbralik mees viis mind koduõele tagasi. Mehelt nime küsides, tutvustas ta ennast Uusküla Ennuna ja sellega oli õnnetu päevalugu selleks korraks õnnelikult lõppenud. Rattale osteti uus kett ja haigrupoisi rattaretked jätkusid. Tolle päeva lugu otsisin ma haigrukoloonist. Et lugu mul leidmata jäi, siis panin oma elu esimese suure ebaõnne kirja ja see kuivatas õhtuks minu pisarad. Need, mida ma otsima ju ei läinudki ja mis ometi ühe kurikaela tõttu sündisid.

Vandu, 1985.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Mareku rattal varastati kett ära ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa, ja Marek sai esimest korda elus kurja tunda.

Nr. 1334. Pisut kirjamehest.

Kirjamees Marek leidis oma esimesed sõnad üles kodustest Neeruti mägedest. Appi tulid talle sõnu sinna otsima Kuresöödi habemik Avo Mumm ja uus metsavaht Toomas ning nii kirjamees minust sündiski. Sõnade abil sain ka koolis paremini edasi ja meeldisin oma kirjanditega kõigile. Isehakanud kirjamees olin ka edaspidises elus ja ei jätnud ennast ja enda lugusid avaldamata, seda nii ajakirjas Noorus kui ka mujalgi. Sõnatantsu lüüa, meeldis mulle ikka ja jälle ning ma ei jäta seda ka tänapäeval tegemata. Sest heade sõnade abil jõuab alati kaugele ja selle tõestuseks olengi ju mina ise. See, kes lugude jahti peab ja kes sõnade ja lugude keskelt iseennastki kõige rohkem üles leiab. Ennast ridades ja ridade vahel näha, see oli kahe mehe õpetus. Ja nende usin õpilane, mina siis olengi see, kes ennast alati kirja paneb ja lugudest end üles otsib ja leiabki.

K: Kus sündis Marekust kirjamees ?

V: Neerutimaa mägedes.

Jaa, ja seda vägagi varakult.

Nr. 1335. Haigrumatkad.

Haigrupoiss, kes suureks kasvas, tegi seda naaberküla Vandu haigrukoloonias. Haigrukäik-haigrukäigu haaval sai minust haigrumees, kellest lõpuks haigruotsija ümber sündis. See nimelt, kes üle Eestimaa haigrukoolooniaid otsis ja neid kodumaa kaardile kandis. Haigrumatkad Eestimaa erinevatesse nurkadesse said seitsmeks aastaks minu üheks hobiks. Ma käisin nad kõik ükshaaval läbi ja nii valmis kaart, seda koos pesitsuskoolooniatega ja toitumispaikadega. Haigruotsimise suure töö viljaks sai lõpuks neli kaitstud teadustööd ja „Haigruotsija Haigruraamat“. See viimane, mis kõik haigrusaladused avalikuks teeb ja seda ka kõigi teiste jaoks. Haigrupoisi sünd jäi kodu läheduse ja naaberkülasse peitu. Haigruotsija suur sünnipäev oli see kui kõik meie maa haigrukoolooniad ja toitumispaigad kaardile said ning kui ilmus haigruraamatuke, mis kiidab haigruotsijate pealikku, seda tema tehtud töö eest, mille osaks olid haigrumatkad kui sellised.

1983-2014.

K: Mis asjad on Mareku Haigrumatkad ?

V: Siis kui Marek uut Haigrukoloonіat otsima läheb.

Jaa, seda kui Haigruotsija.

Nr. 1336. Aeg-ajalt.

Kord lõikuskuus sattus noor emahaugas kanalasse võrku. Ma panin talle linnurõnga jalga ja vabadust ning toitu ihkav lind sai uuesti vabadusse lastud. Nii sain ma ise teada, et pereheitmise läbi teinud noored haukad toiduotsinguil igale poole seiklustesse satuvad. Nii nagu minu juures ja mujalgi igal pool kui nälg näpistab ja metsast nii palju süüa ei leia kui tühi kõht seda soovib. Poisikese seiklused viu ja haukapesade juures olid minu kevadete üheks osaks. Kui suve keskpaigas pesade ümbruses vaikseks jääb, sest röövlinnunoorukid laia maailma lähevad, siis lõppesid ka poisirõõmud nende pesade juures otsa. Ja et ka lõikuskuus üllatused otsa ei lõppeks, siis otsisin ise edasi. Ja üllatused kanaaedadesse sattunud haukanoorukitest kinnitavad ise, et suvelõpp ka üks seiklusrikas aeg on.

Neeruti, 1987.

K: Millal seiklevad noored Haukad ringi ?

V: Suve teises pooles.

Siis kui nad juba iseseisvunud on.

Nr. 1337. Raudkulli jälgedes.

Patermäe laps, kes sealt kord kases elu esimese viupesa leidis, ei jäänud vaid sellega rahule. Igatsesin ikka ja jälle nii uute viu kui haukapesade järele ja unistuste maal, Lahemaal minu unistused ka täitusid. Väikene raudkull oma väikeste pesadega sattud harva otsijale silma. Vahel harva kui see juhtus ja juhtub, seda siin ja seal, siis tundsin väikesest õnnest suurt rõõmu. Ning need mõnedki harvad leidmised kinnitasid ise, et mul terav pilk on. See, mis ka peidulise väikese hauka väikese kodu üles leiab ja suure õnnega harjunud mehele lisarõõmu hinge sünnitab. Nii juhtus kord Rummu järve kaldal, siis Matsalus ja kord Kadrina ja Viitna tee äärses metsas. Väiksestki õnnest lugu pidama õpetaski mind väikene raudkull. Peiduline ja varjatud eluviisidega väikene kõvernokk, kelle pesa just iga päev ei leia. Enamasti kuusevõrasse oma kodu rajava röövlinnu kodu jääbki tavaliselt vaid tema enda teada. Üks tema leidjatest olengi mina kui otsija, see kes iga uue raudkulli pesa juures leidjaks ümber sünnib.

Siin ja seal.

K: Kuhu teeb väikena Raudkull oma pesa ?

V: Varjatult enamasti kuuse võrasse.

Ja sealt on tema pesa vägagi raske leida.

Nr. 1338. Väikene kevad.

Minu üks suur kevad oli väga paljutki täis. Kevades endas oli koolilõpp ja kindlasti ka metsavahihõngulist mägede jutustust ning uute elutuulte puhumine elumaastikel. Vähesed vabad hetked, mis mulle nagu kingitusteks olid loodud, kolasin ma ikka ja jälle väljas, et ei lõppeks lugude jaht ja et sõnad jälle endas üles leiaksin. Alevi külje all väikese heinaküüni juures oli kevadvesi niidu üle ujutanud. Seal peatusid kevadised laululuiged ja nii sündiski suure kevade kõrvale veel üks väiksemat sorti kevadine lugu. See, mis kinnitas mulle, et ma sõnade jahil ikka ja jälle neist ilma ei jää ja et suurte kevadetega harjunud olen. Nendega, mis sõnu loovad ja lugusid kingivad. Nii nagu seegi kord.

Kadrina, jürikuu, 1990.

K: Kus asub Mareku lugude maa ?

V: Neerutimaal.

Jaa, sealt on pärit Marekul sadade kaupa lugusid.

Nr. 1339. Viumäng.

Suvemängud ei saanud ega saanud otsa. Vahel mängisin teiste omaealistega ja vahel üksindusega koos. Metsniku ja metsavahimaja vahet käisin ma niikuinii. Elektriliin, mis ühe maja juurest teise juurde kulges, seda post-posti kaupa, oli viumänguks seekord justkui loodud. Suvine hiireviu istus metsnikumaja läheduses ja mind nähes lendas järgmise posti otsa. Et sealtki minu lähenedes jälle edasi lennata järgmise postini. Ja nii viis korda, kuni metsavahimaja juba paistma hakkas. Siis keerasin mina otsa ringi ja viumäng oligi selleks õhtuks ümber saanud. Õnnelik lugude jahimees, nagu ma jälle olin, sai uue loo omanikuks. Harjunud viudega mängima, kinkis üks neist mulle jällegi loo ja ise ma ju läksingi lugu otsima. Seekord siis isegi täpsemalt teadmata, et kustkohast ma ta leian, kuni viu ise kõik selgeks oma mänguga tegi mulle.

Neeruti, heinakuu, 1987.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Viu mängis mängu ?

V: Jaa, mängis küll.

Ju siis oli tal jälle igav ja muud polnud teha.

Nr. 1340. Mägede kõrvukräts.

Kodukakk ja temast suurem händkakk kuulutasid mägise maastiku kevadet. Siin ja seal tegid nad oma häält ja kevad oligi üheskoos nendega ka alanud. Nii sai minust kevadõhtute nautija ja kakumaailma üllatused ei saanud ega saanud otsa. Kui lehekuus kakuhääled vaikisid, siis arvasin end kakutark olevat, kes nende kodusid kõiki teab. Lehekuine üllatus ei lasknud ennast kaua oodata ja otsida. Kõrvukräts ka kui kakumaailma tähtis tegelane, andis end näole ja tema pesa sai tammevõras avastatud. Uudishimulik looduseuurija pani rätsupere lastele linnurõngad jalga ja oli mägise maastiku kakuüllatusest vägagi sissevõetud. Sest muidu avamaastike servade elanik oli mägede südamesse end sisse seadnud ja mina tema kodu avastaja seal. Kevadisel üllatuste olin ma sagedasti mägede endi külaline. Ja rätsukodu tammes oli ehk just see kevadine lugu, mis seni sealt veel leidmata oli jäänud senini. Nii või teisiti olin õhtuse kirjutuslaua taga ja uus lugu oligi kirjakaustas kirjas, sest lugude jaht ka tolles kevades oli see, mis mind õhtuti rahutule maastikule kolama kutsus.

Neeruti, 1989.

K: Kus elab tavaliselt öökull nimega Kõrvukräts ? 1. Metsas. 2. Metsaservas. 3. Mõlemad on õiged.

V: Metsaservas.

Jaa, just seal on enamasti tema kodu.

Nr. 1341. Kahe raba vahel.

Sügisesed teed ei ole mul kunagi loetud. Sa võid ja tahad neid lugeda, aga lõpuks jäävad alles ikka vaid tee ja sina. Mees, kes rappa omadega lubas minna, tegigi seda kord ja jõudis metsatee algusesse. Tee, mis Loobu jõe vasakut kallast pidi kulges ja mis kahte raba endaga poolitab. Pikk põhjaranniku teekond sai ruttu veelgi pikemaks kui just seda teed sammudega mõõtsin. Endalegi täpselt aru andmata, et miks ma just sellel metsateel jälle olen, tegin ikka asja tema juurde ja kui minemist oli Laukasoosse või Valgejõe-Laukasoosse, siis olingi just selle tee sammudega mõõtja. Tee naabriks olev jõgi, mis merd juba igatseb, saadab mind pea seitse kilomeetrit, kuni Joaveski kolkakülas ennast leian. Tee võlud ja saladused on jäänud minu enda teada. Võlutud ja saladusi täis mees just neid taga otsibki. Just sellelt ürgse maastiku teelt, mis suurelt Tallinn-Narva maanteelt algab ja kus vaid üks maja teeservas on.

Loobu-Joaveski. 1990-1995.

K: Kus asub Mareku lemmikraba, Laukasoo raba ?

V: Lahemaal.

Jaa, just seal ta asubki.

Nr. 1342. Raske kandam.

Neoonsinine raamiga seljakott kaalus palju, mis palju. Esimesel õpinguaastal kohe poolmuidu soetatud, sai ta minu ja teistegi lemmikuks ning nii möödus temaga viis aastakäiku üheskoos. Ta saatis mind tänavail ja metsateedel ning nagu maja seljas, kulgesime viis aastata ühiselt koos. Suures seljakotis olid suuremad ja väiksemad saladused peidus. Keegi teine ei teadnud minu sõbra saladusi,

et seal peaaegu, et kõik eluks vajalik sees on. Raske kandamiga jõudsin igale poole ja kui ta lõpuks väsis ehk vanaks sai, siis jäi temast minu hinge neoonsinine mälestus. Selline, kus peidus matkalood ja reisiseiklused ning saladused ka veel kõigele lisaks. Need viimased, mida vaid ma ise teadsin, sest need meie kahe vahele saladusteks jäidki. Need, millest teistel õrna aimugi ei olnud, sest ikka ja aina arvati, et ma matkalt tulen või matkale lähen. Et ma terve viis aastat kõike eluks vajalikku kaasas tema sees kandsin, see oli vaid teada mulle endale ja seda ma nüüd öelda tahtsingi.

1990-1995.

K: Mida kandis Marek viis aastat seljas ?

V: Suurt neoonsinist seljakotti.

Jaa, see oli tema kandam.

Nr. 1343. Erinevad rääkimised.

Giidisuu, mis räägib, on mul mitmekesisust täis. Erinevad rääkimised, mis minu argipäeva juurde lahutamatult kuuluvad, ongi minu osaks, seda lisaks arvukatele giidinippidele. Ma hõiskan päeva alguses, arutlen keset päeva või hoian meeleolu üleval ekskursantide lõunalauas. Erinevad inimrühmad vajavad erinevat giidisuud. Lapsesuu, mida mul lastegruppidega vaja läheb kuulub ka minu argipäeva juurde. Ja iseendast sisse võetud, lähen järgmisel päeval jälle uuesti. Mikrofonimees, kes bussis jahvatab, on kõigi kuulata. Ja päeva lõpus kui giid kõige väsinum tegelane seltskonnas on, siis selgubki hea ekskursioonipäeva nael, mis peitubki erinevates rääkimistes. Neid, mida juba ühe ekskursioonipäeva sees paljusid vaja läheb ja mis sind kui giidi valmis teevad kõigi jaoks.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas giid Marek on mitmekesine rääkija ?

V: Jaa, on küll.

Sest giid Marek teab väga palju ja mitmekesist juttu puhuda oskab.

Nr. 1344. Ilma laugasteta.

Raba ilma laugasteta, kutsus mind enda juurde. Otsisin sealt hundiurgu, karukoobast, kotkapesa või põdrasarve. Et rabas ühtegi laugast ei ole, see sai küll tõsiasjaks, kuid siiski olin taas seal ennast otsimas ja leidmas. Ilma laugasteta raba võlusid ma pikka aega teistele lahti rääkida ei osanud. Ikka hoidsin just selle raba käigud vaid enese teada ja nii on see tänase päevani. Rabas kolaja tunne on mul sees olnud kogu minu elu. Seesamune, mis mind ikka ja jälle rappa omadega viib ja seda ka Valgejõe-Laukasoos. Seal, kus pole ühtegi laugast ja kus vaid raba sinuga räägib, seda peale sinu enda muidugi. Et selles rabas ühtegi laugast ei ole, siis said hetked temaga tavaliselt ühe päeva pikkused ja siiski olen ma taas sinna minemas kui rabatunnet vajan ja taga igatsen.

Valgejõe-Laukasoo, 1990-2003.

K: Miks ei ole igas rabas laukaid ?

V: Laukaid ei ole just nooremates rabades, kus nad veel tekkida ei ole jõudnud.

Ja selliseid rabasid on ka Eestis vägagi palju, kus laukaid ei ole.

Nr. 1345. Vahetevahel.

Giidisuu, mis päeva lõpus lõpuks vakatab, avab end alles järgmisel päeval. Siis kui uued turistid sind ootavad ja kui eelmisest päevast tuleb ära tulla. Vahel harva päev ebaõnnestub ja siis vakatab ka giidisuu. Õhtu eeli võitlen iseendaga, et järgmisel päeval jällegi hea olla, seda uues kuues. Õhtune võitlus, siis kui päev sisuliselt ebaõnnestus, kestab vahetevahel unetunni alguseni välja. Ja lõpuks oledki sa päevast ära tulnud ja näed unes juba uut ekskursioonipäeva. Võitlev giid on hea päeva sünniks kui loodud. Sa võitled ja võitled inimeste seas ja siiski vahetevahel jääd rühmale nii-öelda alla. Siis oled õhtuga pikalt kahekesi, kuni ebaõnnestunud päev sinust lõpuks lahkub. Nii räägib minu giidisuu ja ta teeb seda ka siis kui päev on ebaõnnestunud. Vahel harva seda juhtub ja vahel harva võitled sa iseendaga, et hommikuks jällegi uus ja hea olla.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Mida teeb giid Marek siis kui ekskursioonipäev ebaõnnestub ?

V: On iseendaga kahekesi.

Jaa, siis nukrutseb ja ajab kurbuse endast hommikuks välja.

Nr. 1346. Valed linnunimed.

Linnupoisi tark pea oli paljuski linnutarkuseid täis. Need, mida raamatutarkused talle rääkisid ja mis teda maast-madalast saatsid. Küla ja koolipoistega vaidlemised said linnupoisi üheks osaks. Seda siis kui mõnda linnu nime valesti nimetati. Raudkull oli külakeeli linnukull, hallrästas pasknäär või pasakas ja metskurvits hoopistükkis nepp või näpp. Nii sai minust vaidleja missugune varajases nooruses ning ikka võitlesin ma tõe nimel. Sest targem ei anna alati järele, vaid võitleb ikka tõe nimel lõpuni välja. Nii tegin minagi kui mõnda lindu vale nimega nimetati ja seda oma eakaaslaste seas. Ja tõde lõpuks sageli võitiski ning nii mõnigi lind sai endale oma õige nime, nii nagu linnupoiss oli seda soovinud.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kas Eesti lindudel on sageli valesid nimesid ?

V: Jaa, ikka tuleb neid ette, aga mitte just väga palju.

Ja rahvasuu ikka vahest valetab ka, nagu siit loost selgub.

Nr. 1347. Vanas metsas.

Koljaku ja Oandu vahelises ürgmetsas kõndisin ma esimest korda keset ühte kevadet. Tuuline ja tormine nädalavahetus mööduski ürgmetsas matkates ja vana mets tegi oma häält ja hääli. Tolleks hetkeks juba 20 aastat ilma inimese vahelesegamiseta elanud mets oli reservaadina elanud oma elu. Kinnikasvavad pikad sihid rääkisid ise mulle, et siin kirvest ja saagi pole kaua aega nähtud. Kahepäevane matk oli tuult ja tormi täis. Ja pidevalt ümber kukkuvad vanad puud rääkisidki ise mulle, et just see mets vana on vanade puude aeg ümber saanud on. Vanas metsas tundsin ühe rahvuspargi reservaadi hõngu. Seda, mis kõneles pikali kukkuvate vanade puude keeles ja mida just selles kevades taga olingi otsinud. Selles rahvuspargi kevades, mis esimene minu jaoks oli ja mis ise kõnetas, et usin otsija jällegi midagi leidnud on.

Lahemaa, lehekuu, 1991.

K: Kus asub Mareku lemmik ürgmets ?

V: Lahemaal.

Jaa, just ja jälle seal.

Nr. 1348. Saareviu.

Hiireviu, kes mulle Neerutimaal kevadeti kevadet kuulutas, ei jätnud mind üksinda ka paljulahelisel maal. Seal saatis ta mind kuni sügise keskpaigani välja, kuni lõpuks silmapiirilt kadus, lõunamaa reisile siis. Üksinda jäänud kolaja, kes Kuradisaare sügist oli nautima tulnud, ei olnudki seal päris üksinda. Männi otsast lendu läinud viu oli selle sügise viimane ja vaid ta ise teadis ehk, et mis teda saarele oli toonud. Kui ta Mädalahe lõukas minu silmist kadus, siis tõdesin, et selle päeva lugu oli temas endas peidus. Selles viimases vius, kes sügisese päeva naelaks sai minu jaoks ja kes hilisõhtul looks kirjutatud sai. Muidu linnurikas lahesopp kajas viuhüüdest vastu ja oli ainuke selle sügispäeva merehääl. Selline kevadet meenutav, kus mina ja viu kahekesi sõprust teineteisest leiavad ja mis siis, et sügis on ümberringi sind ära tegemas, seda ajal kui sa ise tahad ikka kevadine otsija olla.

Käsmu, sügiskuu, 1993.

K: Kas Hiireviud võib ka meresaartel kohata ?

V: Jaa, võib küll.

Seda tavaliselt siis kui pesitsusaeg möödas juba on ja Viud laiemalt ringi kolavad.

Nr. 1349. Vahel harva.

Kevadise jõe manu viisid mind mitmed rajad. Jõeäärsetesse pesapakkudesse puudes ootasin ma sõtkaid või jääkosklaid. Ning just kevadeti läksin puudesse tiritud pesapakke üle vaatama. Üllatuste ootel kevadetes kõndija ei jäänud üllatustest ilma. Minu talvised sõbrad, Sinikael-pardid, kes nagu silmapiirilt olid kadunud, hõivasid nii mõnedki pesapakud ja nii said nad ka kevadeti minu sõpradeks. Need, kes pesapakkudes endale kodud leidsid ja kes siis jõel oma elu elasid. Suurtes pesapakkudes ongi alati üllatused peidus. Just see mind neid meisterdama panigi ja just see mind nende juurde hiljem viiski. Et suurim üllatuste aeg, kevad ilma üllatusteta ei mööduks.

K: Kas Sinikael-Part elab Mareku pandud pesapakkudes ?

V: Jaa, elab küll.

Seda juhtub muidugi harva, aga juhtub küll.

Nr. 1350. Viimased rabapüüd.

Rabas kõndija üllatuseks sai uus leitud haukapesa, seda rabaservas. Üllatused ise ei saanud pesaga otsa, sest sealt murtud lindude konte kilekotti korjasin ja nad kaas enesega võtsin. Targa mehe, Asko Lõhmuse kätte viisin ma nad ja tark mees määras linnukondid rabapüü omadeks. Lind, keda ikka Alutagusel kohata olin lootnud ja kes pidavat ka Laukasoos elutsema. Lahemaa suurimas rabas oli ta mul seni jäänud nägemata ja jäigi nii ning haukapesast leitud olidki kahe viimase kondid, mis ise omas keeles rääkisid. Et tema aeg siin rabas ümber on saanud ja et haukal ka selles oma osa on. Rabapüü kui suur haruldus jäigi mul just Laukasoos kohtamata, ehkki ta pidavat seal siiski elama. Ja viimased kondid, mis ma haukapesast leidsin, olid kurva loo kurva lõpu tunnistajad. Et ilus ja suur raba on jäänud ilma ilusa häälega suurest haruldusest, kes veel 1970 aastatel seal end koduselt tundis. Nii nagu räägivad targad linnuraamatud ja nii nagu räägib nüüd minu kirjakaust.

Laukasoo, jürikuu, 1991.

K: Kas Rabapüü on Eesti rabades sage lind ?

V: Ei ole.

Ta on peaaegu, et välja surnud meilt.

Nr. 1351. Nimevõitlus.

Külavõitleja, kes minust Hirmu külatanumal sai, võitles seal mitte pelgalt ainult iseenda nimel. Ta tahtis seda kunagi Kauksi külaga kokku liidetud külanime taastada ja nii sai külavõitlejast nimevõitleja missugune. See, kes isegi Mooste vallamajas ära käis oma ideega ja sealt hoopistükkis pikema jututa minema sealt saadeti. Hirmu Hirmu külast leidmata, olin seal julge võitleja, mis siis kui suur eesmärk, külanime taastamine, mul täitumata jäi. Hirmu küla on senini kadunud asjade nimestikus. Teda teavad ehk vaid vanemad kohalikud elanikud ja mõned vähesed külanoored. Teadjamaid on nendegi seas vähevõitu ja maa pealt kadunud küla taastamine, seda koos nimega, oli vaid minu kinnisidee. Küla ja tema nime nimi jäidki vanale kaarditükile ja küla maha jätnud nimevõitleja, pidi tunnistama allaandmist. Tagantjärele targana tundsin siiski headmeelt enda üle, et ma ka kolkakülas millegi nimel võitlesin ja sealgi iseendaks ehk võitlejaks jäin.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kus asub ajalooline Hirmu küla ?

V: Kauksi küla maadel, Vana-Võrumaa rajal.

Jaa, seal ta asubki ja kaotas oma vana nime kolhoosiajal.

Nr. 1352. Päeva naelad.

Pikal ekskursioonipäeval on omad päeva naelad. Giid, kes nippe täis on, olen mina ise ja ma ei unusta oma giidnippe tegemata ja teistele esitlemast. Nii päeva naelad kogunevad ekskursantide hinge ja kui päeva lõpus laiali minnakse, siis selgubki, et kes oli päeva hing ja süda. Taidur ja giid ühes isikus olen ma ja kui giidnipid kõik kokku lugeda, siis saab neid omajagu kõiki kokku. Iseendalegi aru andmata, et miks ma taidlen, teen ma seda ikkagi ja kui päev omadega õhtusse jõuab, siis olen taas päevakangelane missugune. Just see, kes ma olla soovisin ja keda ekskursandid salamisi enda keskele just ootasidki. See, kes viskab silda või hüppab lakke kui kõik Lahemaa ekskursioonid ainult teda tellivad.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas Marek on Lahemaa rahvuspargi parim giid ?

V: Jaa, on küll.

Tuleb tõesti nii välja, et ongi..

Nr. 1353. Seedrikäbi.

Kodumaastikel uitama õppinud kolaja sattus Gruusia mägisele maale. Peaaegu kuu aega võõrast maad tegi mind otse loomulikult ära ja tihedatele päevakavadele vaatamata, leidsin vabu hetki, et unistuste täitumise maal ka üksinda kolama minna. Nii leidsin ma tänava servast seedrikäbi ja ma korjasin ta üles ja võtsin ta endaga kaasa. Temast sai kolamise mälestus missugune ning mägede nõlval pesitsevad kaljukroogid olid linnupoisile sõpradeks kui loodud. Vabadel õhtuhetkedel olin seal ise mineja. See, kes üksinda uitamisest lugu peab ja kes tegeliku reisiloo just üksinda kolades võõralt maalt üles leidis.

Gruusia, 1982.

K: Kas Seeder kasvab ka Eestimaal ?

V: Jaa, kasvab küll.

Aga vähesel määral ja sissetooduna siin ja seal.

Nr. 1354. Viitna poisid.

Küla teeristmikul oli poissegi täis. Nende sekka mahtusin minagi ja tundsin end nende seas vägagi hästi. Poisse polnud just mitte väga palju, nii kokku viis ja ometi saime hästi läbi ja noorus sai nende võrra mul pikemaks. See nooruse aeg, kus endasuguseid taga otsitakse ja just neid ma külast ka leidsingi. Väikese küla suuremaks kasvavad poisid võtsid mind kohe omaks ja meie suur sõprus ei saanudki mööduvate aastatega otsa. Pigem vastupidi oli see ja ajal, mil ma külas Linajärve kaldal motellis elasin, sai sõprus veelgi suuremaks. Suuremaks kui algul arvatagi olin osanud, sest rahvuspargi teaduriamet mind sinna kohale aina viis ja hilisem gidiiamet tegi seda samuti. Külapoiste sõbralikud kujud saadavad mind siiani ja kui ma soovin end poisina tunda, siis seangi ma sammud kõrtsiga külasse ja minu poisitunne ei saa seal mitte kunagi otsa.

Viitna, 1990…

K: Millises külas meeldib Marekul kõige rohkem ?

V: Ikka Viitna külas.

Jaa, sest seal palju mõnusaid poisse on.

Nr. 1355. Sügisesed herilased.

Sügiskuine matk klassiekskursiooni raames viis mind ja laste-seltskonna retkele ümber Viitna Pikkjärve. Retke esimeses pooles olin ma nagu alati tähelepanu keskpunkt, kuni hilised kurjad herilased asjast teisiti arvasid. Ootamatu herilaste rünnak tekitas hirmu ja paanikat ning nii mõnigi matkajate seast sai valusasti nõelata. Alles õpperaja teises pooles olime iseendi juures tagasi ja olime siiski lõpuks õnnelikud, et kurjade herilaste küüsist olime pääsenud. Õpetlik lugu meile kõigile, seda ka päevajuhile ehk mulle, et iga ekskursiooni ajal võib kõike juhtuda ja selleks tuleb valmis olla nii giidil kui ekskursantidel. Et sügisesed herilased kurjad on, seda teadsin ma juba enne seda päeva. Nad ründavad peaaegu kõiki, kes nende kodu lähedusse satuvad, sest nende sügis on käes ja seda tuleb teistelegi näidata ja tunda anda.

Viitna, 1999.

K: Kas sügisesed Herilased on kurjad ?

V: Jaa, on küll.

Siis kui nende maise teekonna lõpp lähedale saabub.

Nr. 1356. Kuldne suu.

Minu suurim suleline lemmik, herilaseviu tegi mulle silma juba maast-madalast alates. Poisike, kes temast sõnu ritta hakkas seadma, tegi seda samuti ammustest aegadest saadik ja tal õnnestus see peaaegu, et alati. Nii sai kõvernokast lugude kangelane ja alati kui ma teda nägin ja näen, siis ongi uus linnulugu sündimas. Kuldse suuga giid, kes herilaseviud näeb, ei jäta seda vaid enda teada. Ta peatab ajahetkeks terve inimrühma ja nii kuulevadki usinad kuulajad midagi minu lemmikust. Harva kui ta ekskursiooni ajal näole end annab, kuid kui see juhtub, siis on päeval koguni mitu naela. Üks neist on minu näoga giidist mees, siis veel viu ise ja ka minu jutustav lugu temast endast. Et taevane lemmik päevakangelaseks saab, see on paljudele ekskursantidele üllatus missugune. Just see üllatus, mida oodati ja oodatagi ei osatud ja mis päevast ühe õige ekskursioonipäeva valmis teeb.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Mis lind õpetas Mareku kirjutama ?

V: Selleks on Herilaseviu.

Jaa, ja oli esimene õpetaja ja lemmik, kellest kirjutada.

Nr. 1357. Huntide teed.

Pikad teed läbi metsase põhjaranniku, olid mul üksinda käia. Harva kui seal kedagi kohtasin ja üksinduse suur rõõm haaras mind ikka ja jälle enda embusesse. Talvisel ajal kui suvitajad on linnakodus ja turistid ka samuti kadunud, jäingi üksinda ennast ja metsast maad nautima. Hundijäljed lumel saatsid mind vahetevahel ja kui ma neid vahel sammudega mõõtsin, siis ma ei teinud seda mitte vaid metsade rüppes ja puude vahel. Sest hundisalgad paksus lumes ei soovi mütata ja inimtühjadel teedel sageli omi samme seavad. Avastus, mis mind ennastki üllatas ja mida ma sugugi mitte ainult endale ei hoidnud. Rääkisin seda suveti ka turistidele ja sain jällegi kiita, et ma üks hea põhajaranniku tundja olen. See, kes ka inimtühjal talvisel ajal siin ringi liigub ja seda neil teedel, kus hundijäljed aitavad ka mind lugusid leida.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Hundid tõesti paksu lume korral kasutavad teid ?

V: Jaa, lugu tõene.

Ju siis ei karda nad inimese tehtut ja saavadki paremini liikuma.

Nr. 1358. Isiklik avastus.

Talvise näoga suur Laukasoo ei olnudki vaid suurt ja harrast vaikust täis. Äralennanud metsisekukk läks valju robinaga lendu ja pani mind hetkeks seisatuma. Tema puu all maas olid junnikesed, mis koosnesid männiokastest ja nii ma targemaks saingi. Et tema talvine toit peaasjalikult männiokkad on ja neid ta männiladvast enda jaoks leiab. Võtsin rabatarkuse endaga kaasa ja seda läks mul hiljem ikka ja jälle vaja ning mitte ainult Laukasoos. Metsisejunnikeste saladust läks mul vaja igal pool ja targema näoga kõndisin ma edaspidigi ringi, seda nii lahedal suurel maal kui mujal metsades. Seal, kus metsised elavad ja seal, kus minagi ikka ja jälle ringi liikumas olen.

Laukasoos ja mujal.

K: Mis on Metsiste põhitoit talvel ?

V: Männiokkad.

Sest muud nagu võtta ei olegi söödavat.

Nr. 1359. Unikaalne leid.

Kevadest otsisin taga seda, teist ja kolmandat. Eemalt paistev Patermägi kutsus mind ka nagu kolama ja seda ma usinasti tegingi. Kui kodumaastikud olid üle vaadatud, tahtsin uut kevadet ja see ei jäänudki tulemata kui ratta seljas unikaalsed Võhmetu-Lemküla karstijärved metsade seest leidsin. Kevad ise oli nii mõneski mõttes ainulaadne, sest kodumaastikud olid just kevadel mitmed aastakäigud olnud kolamata ja nüüd siis taaskord olin keset kodust kevadet. Just avastatud karstijärved olid otsijale tänuks. Nad täitsid minu kevadise soovi ja kevad oma soovidega võttis hinges maad. Seal, kus kõndis üks suur kevadine kolaja, kes mitmed kevaded ei olnud kevadest mitte ühtegi uut lugu leidnud ja nüüd siis sai avastamisrõõmu täis. Seda suurte silmade rõõmu, kus karstijärved sees, mis kodu lähedal ja siiski seni olid olnud avastamata.

Võhmetu-Lemküla 1999.

K: Nimetage Eesti unikaalseimad Karstijärved ?

V: Need ongi Võhmetu-Lemküla Karstijärved.

Ja asuvad siis Porkuni ja Lasila mõisa vahel metsa sees.

Nr. 1360. Partide huvi.

Linnupoisile, kes piki jõge käis, tegid kaunid Sinikael-pardid silma. Poiss armus neisse ja hakkaski neile talvisel ajal süüa viima ning kevadeti – suveti ka külas käima. Kodus luges ta Osvald Toominga raamatust „Puude taga on mets“ lugu Haljala veskitiigikesest ja sealsetest talvisest pardielust. Nii sai pardiarmastus hoogu juurde ja ei läinudki enam tema seest kaduma. Sinikael - pardi isalinnud, kes talvel ilusat ja värvikirevat meestekuube kannavad, olid armumiseks kui loodud. Poisike pani esimesed pardilood kirja ja tegi esimesed fotod neist ja armunud poisist sai armastaja missugune. See, kes jõe äärest pardilood leidis ja ei jätnud neid üles tähendamata. Pardihuvi, mis mind siiani saadab, ei lähe ka tänasel päeval minu seest kusagile kaduma. Sest ilu ei kõlba patta panna ja seda teadsin ma juba linnupoisina vägagi hästi ning linnumehena pean ka tänasel päeval lugu sellest poisiminast, kes jõekäärudest sulekirjud pardid enda ridade jaoks üles leiab.

Neeruti, talv, 1979/1980.

K: Kas isased Sinikael-pardid vahetavad sulekuube ?

V: Jaa, vahetavad küll, kohe peale pulmi.

Seega, aastas teevad nad seda kaks korda, et talvel ja kevadel on kirjud ja suvel tagasihioidlikuma sulekuuega. .

Nr. 1361. Kodune tunne.

Üksinda maja juures külmas, kadus kodune tunne minu seest. Vaatasin jõeoru poole ja teisel pool jõge oli kasetukk kasvamas. Ta meenutas koduaknast paistvat Patermäge ja nii puges sinnapoole vaadates kodune tunne õuest põue. Seda siis kui koduigatsus peale tuli ja kui kodu ja Patermäe järele igatsust tundsin. Vahel läksin üle tee ja heinamaade ning üle jõe tema juurde ja tegin seda täpselt nii nagu kunagi läksin kodu juurest Patermäe juurde. Nii võitlesin ma iseenda sees napp rohkem kui kolm aastat ja selles ajas ma rohkem kodust tunnet võõral külatanumal ei leidnudki. Kui koduigatsus peale tuli, siis leidsin end jällegi üle Lutsu jõe minemas kasetuka manu ja nii ma temaga sõbraks sain ja jäingi. Kevadel läks ta roheliseks ja sügisel värvus kollaseks ning talvel oli värvideta kaunis küll. Just see ainuke sõber, keda taga igatsesin külakolkas ja kes mul sealt ju leidmata peale tema jäi.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kes või mis oli Mareku ainuke sõber kaugel Kauksi külas ?

V: See oli kasetukk.

Ja asus natukene maad eemal, teisel pool jõge.

Nr. 1362. Minu moonid.

Küla keskmest ma ühtegi ilusat lille ei leidnud. Neid ei olnud ka inimeste seas ja nii leidsin end aasal või metsateel midagi ja kedagi otsimas. Erkpunane moon põlluveerel paelus minu pilku ja temast üks esimesi minu sõpru saigi. Neid kasvas siin ja seal ning suvekäigud nende juurde said minu suvede üheks osaks. Sõprus lilledega ei saanudki ümber ja ikka ning jälle olin aasal või põllul sinasõprust

loomas. Lill, mis ei räägi ega ei liiguta end, oli sõbraks siiski kui loodud. Just see, keda imetleda ja kellele salamisi külla minna. Nii, et keegi teine seda ei tea ja nii, et oled sina oma sõbraga kahekesi. Just see salajane sõprus, mida ma algusest peale taga otsisin ja mida ma mujalt ei leidnud kui vaid enda moonide juurest. Seal, kus tuul sasis minu poisipead ja liigutas seda punast lillekest rohus, kes esimeseks sõbraks mulle sai.

Neeruti, 1978.

K: Nimetage Mareku esimene lemmiklill ?

V: Moon.

Jaa, see ta oli ja kaunistas Mareku hinge.

Nr. 1363. Kärpapuudel.

Heinaaja lõpus jäid kärpapuud heinamaadele. Heinaaja lõpus sai minust heinamaade kolaja ja ma ei olnud seal sugugi mitte üksinda. Hiireviu, kes kärpapuul istub, sai minu uueks sõbraks seal ja ikka ning jälle olin siin ja seal nendega kohtumas. Hea jahipaik viule on vastniidetud heinamaa ja kärpapuu otsas on hea istumispaik jahimehele endale. See tegi mind suve teisest poolest kuni sügiseni heinamaade külaliseks ja viu siin või viu seal sai sõbraks mulle missuguseks. See sõber, kes kärpapuu otsas saaki ootab ja kes ka oma väikesest sõbrast lugu peab. See viimane olingi ju mina ja endalegi üllatuseks hiiri passivad viud mind sugugi mitte ei kartnud. Me olime koos heinamaadel ja saime omavahel veel suurematekssõpradeks just seal. Seda seniks kuni sügis viud lõunamaa reisile ära kutsus ja kärpapuud talvekorterisse ära viidi. Sellega sai ka kolamiste suur aeg ümber ja üksildased heinamaad jäid üksinda ja ilma oma sõpradest, seda kuni uue roheluseni ja selle tärkamiseni.

Neerutimaa, 1980-ndad.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas kärpapuud on Hiireviudele sobivad istumispuud ?

V: Jaa, on küll.

Ja Viud kasutvad neid meelsasti hiirtejahil.

Nr. 1364. Esimene otsimine.

Enne metsavahti olin ma ilma sõnadeta otsija. Keegi ei rääkinud mull nii palju ja nii head kui hiljem metsavahist mees ning vaikusega üheskoos otsisin siiski. Tahtsin leida ka viupesa puus ja see mind otsijaks ehk tegigi. Naaberkülas Vandus elav vanamees, keda Tangi Otiks kutsuti, oli mulle natukene ka sõbra eest ja temaga õppisin pisut juba rääkima. Mees kuulas mind ja minu küsimusi ning ikka vastas neile jõudumööda. Veel leidmata viupesa ei andud mulle asu. Vana mees juhatas mind minema ja sinna, kus ta arvas viupesa teadvat ja olevat ja mehe õpetuse järgi ma läksingi. Viupesa jäi küll mul siis leidmata, kuid väikene sõprus oli minu elus sündinud ja otsijale tänuks oli seda parajalt palju. Olin vanamehele tänulik ja teinekordki tegin tema juurde asja. Siis kui otsija minus pead tõstis ja kui lugude jahimees uut lugu tahtis kirja panna.

Vandu, 1981.

K: Kas Marek oli varajases nooruses usin lugude koguja ?

V: Jaa, oli küll.

Ja tegi varakult juba otsa lugudega niimoodi lahti.

Nr. 1365. Armas purre.

Tee Viitnalt läbi paksu metsa Loobu jõe äärde, sai ruttu armsaks. Kokku minna mõned kilomeetrid metsateed ja olingi kohal. Suvilaõu, mis teisel pool kallast ulatus jõeni ja purre, mis sinna mind kohale viis, sai peatuspaigaks missuguseks. Seal kõlgutasin ma jalgu ja vaatasin oma kevadist, suvist või sügisest palet veepeeglist. Suvilaõu, mis enamasti üksinda aega veetis, sai minu läbikäigurajaks ja tagasi tulin ka enamasti sealtkaudu. Purre sai minu salasõbraks ja armastuseks ning vahel veetsin temaga terved tunnid oma lahemaist aega. Salajaseid armastusi oli mul tollal vägagi palju. Et üks üle jõe viiv purre minu meeli köidab, see üllatas mind ennastki ja hiljemgi kui tema abil üle jõe läksin, tuletas ta häid lahedaid aegu meelde ühel suurel ja lahedal maal. Seal, kus palju saladusi oli peidus, millest nii mõnedki armastusteks ümber sündisid.

Viitna, 1990-1995.

K: Millisel maal on Marekul kõige rohkem armastusi leitud ?

V: Lahemaal.

Jaa, just seal ja koguni sadade kaupa.

Nr. 1366. Sümpaatsed paigad.

Põhjaranniku pikad teed saatsid mind ja nad ei olnud sugugi mitte vaid üksinda seda tegemas. Palkidest väikesed katusealused saatsid mind samuti ja nagu head sõbrad, kus hea jalga puhata või vihmavarjus olla näiteks. Neid oli siin ja seal ning ikka ja jälle otsisin nad teesevades üles enda jaoks. Matkajatele ja autoga rändajatele loodud peatumiseks, panid nad mindki vahel hetkedeks peatuma, sest kui kaua sa ikka kulged ilma peatumata. Põhjaranniku pikad teed tundusid vahel harva ka üksildased. Seal, kus üksinda liikusin ja kus palkidest katusealused just mind nagu ootasid. Seda lahedat meest, kes vahel ka peatus oma pikkadel lahedatel teedel ja kes pealtnäha sõnadeta sõpradest lugu leidis.

Lahemaa, 1990-1995.

K: Mis paikadest käib loos jutt ? 1. Istumispaviljonid. 2. Kohvikud. 3. Baarid.

V: Istumispaviljonid.

Jaa, seal sai Marek istuda ja puhata Lahemaal.

Nr. 1367. Väravad.

Eemalt paistev rahvuspargi märk teepervel oli kui just selle maa väravaks. Nad olid siin ja seal rahvuspargi piiril ja kuulutasid mulle alati, et olengi suurele ja lahedale maale kohale jõudnud. Seda siis igast ilmakaarest ja erinevaid teid pidi. Juba suurte männimetsade vahele jõudnud, said tavalistest teedest Lahemaa teed ja seal tundsin ma end juba kodusemalt kui mujal. Ja lahe teekond sai kilomeeter-kilomeetri haaval mul veelgi pikemaks. Viis pikka aastakäiku möödusidki mul peaasjalikult just sealsetel teedel ja hiljem ei jätnud ma koduseid teid üksinda ja unarusse. Ma jõudsin sinna kas ekskursioonibussidega või muudki moodi ja niipea kui eemaltpaistev märk paistma hakkas, siis sündisin ma ikka ja jälle ümber. Just selleks lahedaks kujuks, kellele põhjarannik oma näo kujundas. Sellise laheda ja targa mehe oma, nagu seal maal just olema peabki.

Lahemaa, 1990-2003.

K: Millised teeviidad meeldivad Marekule kõige enam ?

V: Lahemaa rahvuspargi omad.

Need, mis teada annavad, et Marek on Lahemaale jõudnud.

Nr. 1368. Pintsaku järgi.

Öine Viitna tervitas mind öö alguses. Läksin mööda maanteed, et ülikooli lõpetuseks kodunt pintsak kaasa võtta. Lühike öö möödus sammudes ja kell pool viis oli kakskümmend kilomeetrit mul käidud. Võtsin kapist uue pintsaku ja viis kilomeetrit, tagasi külatanumalt alevisse sai käidud ja jõudsin Tartu linna suunduvale varasele bussile. Linnas ootasid mind lips ja valge pluus ning teised lõpetajad ja uhke rahvast täis aula. Oma magamata öö magasin ma välja ülejärgmisel päeval. Ja pintsaku järele käigu hoidsin vaikimisi enda teada. Ehk just seepärast, et ööst ühe loo ma üles leidsin. Sellise, mida teistel polnud ja mis ise kõnetab, et lugu ei tule ise alati sinu juurde, vaid vahel tuleb ise tema juurde minna ja üles otsida. Seekord siis ühelt Põhja-Eesti maanteelt, mis ühe ööga mulle uue loo kinkis.

Viitna-Kadrina-Neeruti-Kadrina-Tartu. Jaanikuu, 1995.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek käis nii pika maa ühe ööga maha ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa ja Marek leidis ka uue loo endale kirjakausta niimoodi.

Nr. 1369. Alevi rongad.

Suur ja lai Neerutimaa tegi mind varakult kolajaks missuguseks. Lugude jaht, mille ka uus metsavaht mulle selgeks õpetas, sai just seal sisse uue hoo ja minust sai lugude jahimees missugune. Kolasin siin ja seal ning alevisse siiski asja ei teinudki. Sest alev mulle lugusid ei kinkinud, mida kodumaastikud tegid ja siiski arvas üks rongapesa ja tema omanikud, armunud rongapaar teisiti. Nad olid oma kodu rajanud keset lagedat seisva suure männi otsa ja see jäigi juba alevi piiridesse. Lühike rongalugu sai õpetlik mulle siiski. Et lugusid tasub igalt poolt otsida ja lahtiste silmadega leiabki neid igalt poolt. Alevi rongapesa juurde käisin veel mitmeid kordi ja seda seniks kuni rongapojad suureks pesas sirgusid ja pesapuu lõpuks maha jätsid. Alles jäi suur mänd pesaga ja siinne lugu samuti, mis üks vähestest lugudest oli, mis alevist ma üles leidsin.

Kadrina, kevad, 1990.

K: Kas Kaaren on metsalind ?

V: Jaa, enamasti küll.

Vaid harva kui mujale oma kodu rajab, nagu siinses loos.

Nr. 1370. Alevi viud.

Metsavaht jõudis oma lugudega igale poole. Terve Neerutimaa oli meie nähtamatuid jalajälgi täis ning lõpuks jõudsime alevissegi välja. Metsavaht juhatas mind sõnadega alevi servas asuva viupesa juurde ja pesa ise jäi juba alevi piiridesse. Harukordne juhus, sest viu nii naljalt nii inimese külje alla ei tulegi oma kodu looma. Ometi oligi pesa kuuses ja alevi viupesa kui haruldane juhtum sai looks ümber kirjutatud. See oli kahe mehe loo jätkuks ja nagu pikkade aastate tava, et siis kui kohtusid kaks meest, metsavaht ja mina, siis oligi uus lugu sündinud. Seekord siis haruldasest viupesast ühe alevi servas ja kahest otsijast, kes lugusid taga otsisid ja üksteist samuti jällegi leida soovisid. Nii nagu seegi kord ja sellel kevadel.

Kadrina, 1993.

K: Kas Viu elab ka alevis või inimasulas ?

V: Väga-väga harva.

Jaa, seda juhtub küll vist vägagi harva, nii nagu siinses loos.

Nr. 1371. Öine käik.

Kaks meest, kes mind kolama õpetasid, olin mina ise ja metsavahist mees. Kolamise õpetus ei läinudki ajas kaduma, vaid jäigi minuga kaasas käima ja pole senini mind maha jätnud. Kauge Kauksi külakolka avarused said juba esimese aastakäiguga läbi kolatud ja kui kevadel sealt Palmsesse giidiks tulin, siis tundsin taas kolamise tungi enda sees. Nii käisin ikka ja jälle jala ja lugude jaht sai ka sedasi uut hoogu juurde. Kord suvepööripäeva paiku läksin kodutanumalt jala Palmsesse. Õhtune kolaja sündis ööränduriks ümber ja aovalgeks olingi kohal, kokku 27 kilomeetrit kahejalaratsa. Öine käik kustutas minu kolamise janu ja hommikuks olingi tööpostil tagasi. Sest lugude jahimees oli olnud kuu aega kadunud minu sees ja nüüd siis kolasin taas. Kolasin terve öö jagu pika aja ja tegin seda, mis tiheda töögraafiku tõttu kuu aega oli tegemata jäänud. Öine rännak sai terve öö pikkune kolaja rõõmuks ning ikka ja jälle tõdesin, et ma kolaja olen, kes kolamisest ka lugusid üles leiab.

Neeruti-Palmse, jaanikuu, 1996.

K: Kas Mareku pikk öömatk on tõene või mitte ?

V: Jaa, on tõene.

Jaa, Marek käis maha 27 pikka kilomeetrit ja öösel.

Nr. 1372. Läksid ära.

Ühe haukapesa kevad jäi minu hoomata. Käisin tema juurde mitu korda ja nii said haukalapsed linnurõngad jalga ja fotodele ka jäädvustatud. Et ma haukavanematele ei meeldi oma pesakäikudega, see ei tulnud mul samal kevadel kohe pähegi. Ning alles järgmine kevad tõi selguse majja. Haukapaar ei tulnudki endise pesa juurde tagasi, vaid ehitas teise kvartali serva uue pesa kuusevõrasse. See tõi mullegi uued mõtted pähe, et kui röövlinnumees ma ju segan ja häirin haukapere kodust elu. Tõsiasi, mis mulle selgeks sai ja sellest uuest kevadest alates, külastasin ma kõiki ümbruskonna viu ja haukapesi nii palju kui vaja ja nii vähe kui võimalik. Kaks kevadet kahe haukapesa juures tegid mind ju siis targemaks. Ja selle tarkusega üheskoos ma käin ringi ka tänapäeval kui röövlinnumees, kes küll tahab kõvernokkadest palju teada, kuid endalegi tahtmatult segab nende kodurahu ja pesitsemist. Just täpselt nii nagu kõik röövlinnumehed seda ju teevad.

Vandu Tagaküla, 1987-1989.

K: Kas röövlinnumehed segavad ja häirivad ka oma pesakäikudega röövlindude pesaelu ?

V: Jaa, nad teevad seda küll.

Jaa, ja vahel teevad ka halba niimoodi, kuigi soovivad head.

Nr. 1373. Ühe puu lugu.

Kodu lähedal jõeäärses lepalodus kasvas saarepuu. Sinna tahtsin ülesse tirida kakule mõeldud pesakasti, kuid et jõudu väheks jäi, siis jäi ta madalale puusse. Kui metsavaht mulle appi tuli ja valmis said esimesed kakupakud, siis olin pisut suurem ja tugevam ning haavapakk saigi ülesse tiritud ja jäi sinna kakkudest omanikke ootama. Aeg tegi lõpuks kakupakuga oma tööd ja ta lagunes aastatega. Üks sügisene torm raputas saart korralikult ja puu läks harude vahelt kuni maapinnani pooleks, aga siiski jäi ta ka nii edasi püsti seisma. Saar lepalodus oli lugu täis. Minu enda osa selles loos oli ka täitsa olemas ja midagi pole imestada, et see nii on. Sest lugu ei sünni mitte alati iseenesest, vaid peab ka

ise tema sünniks midagi ette võtma. Just täpselt nii nagu mina seda temaga tegin. Varajases nooruses oli mul mitu tähtsat oma puud. Üks neist oli kohe kodu külje all ja ta oli see, kes mul lugu aitas endast leida.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas Marek leidis ühest puust loo ?

V: Jaa, leidis küll.

Jaa, ja lugu ta ju taga otsiski.

Nr. 1374. Mets kajab.

Jõeäärses lepalodus, seda kohe kodumaja külje all, lõppes vaikus. Sest lepatüükas asuvas väike-kirjurähni kodus kasvasid rähnilapsed suureks ja nad ei jätnud seda enam enda teada. Kisakõrid panid metsa kajama ja seda just siis kui kõht tühjaks läks ja kui isa või ema kodus endid ei olnud. Rähnikisa kutsus mind lepalodusse asja tegema ja nii ma uue loo sealt leidsingi. Sellise lühida ja õpetliku, et ka pealtnäha elutus lepikus ka kellegi kodu on ja et looduseuurija sealtki midagi ja kedagi leiab. Rähnikisa kestis kokku mitu nädalat, kuni noored rähnid iseseisvaks said ja pesapuu tühjaks ja vaikseks lõpuks jäi. Läksin veel vaiksesse metsa ja olin rähnikodu külaline, mis siis kui nende kodu juba tühjalt seisis. Lepalodust endale lugu leida, ei olnud looduseuurijale kerge ülesanne elu enese poolt. Appi tulid mulle minu terased silmad ja kõikekuulvad kõrvad ja üks uudishimulik mina samuti. See, kes lepatüükast loo leidis ja kes rähnikisast sõnu avastas.

Neeruti, 1985.

K: Kas noored Rähnid on pesas häälekad ?

V: Jaa, on küll.

Ja kisavad täiest kõrist.

Nr. 1375. Prügimäelt tabatud.

Kaevumajakeses suureks kasvanud viutüdruk pääses vabadusse. Tühi kaevumajake oli ühtäkki tühjust täis ja ma ei tea siiamaani, et kuidas see täpselt juhtus, et ta sealt välja pääses. Nii möödus mitu suvepäeva, kuni prügimäele asja tegin lepalodus. Seal askeldav viutüdruk sai uuesti kinni nabitud ja kaevumajakesse tagasi toimetatud. Prügimäe hiirte ja rottide arvukas seltskond oli tüdruku toidulaua katnud ja see tal kõhtu täitis ning hinge sees hoidiski. Nüüd oli ta jälle kaevumajakeses ja iseendalegi aru andmata, et miks ma ta väiksena pesast üldse ära tõin ja suureks kasvatasin, hakkasin ise talle jälle toidulauda katma. Seda nii hiirelõksudega hiiri püüdes või mõisatornist tuvisid püüdes ja tuues. Tüdruku ja poisi saladuseks nende kahe lugu jäigi. Selliseks, kus ilma sõnadeta hakkama saadi ja kus siiski lugu ennast leida võis. Seda viimast, mida ehk just selles kevades ja suves taga otsisingi, seda nii tüdrukust kui ka iseendastki.

Neeruti, 1984.

K: Miks jäi Viutüdruk prügimäe lähedusse ?

V: Sest sealt leidis ta natukenegi söödavat.

Ehk ka Hiiri endale hamba alla.

Nr. 1376. Esimene õõnetuvi.

Koljaku ja Oandu vahel ürgmetsa servas piki vanat rannavalli kõndides, tuli üksindus mulle külla. Üksinda olin juba teist päeva ja vaikne öö oli ilma ööhäälteta. Varajane äratus ei olnudki vaid minu enda teha. Elu esimene õõnetuvi hüüd ajas mind jalule ja lind ise oli puuoksa peal. Varajane lind tegi varajast häält ning ma ootasin vaikselt ja viisakalt, kuni tal hüüdmise isu otsa lõppes ja ta ära lendas. Varajane mees pani asjad seljakotti ja elu esimese õõnetuvi auks ma olingi varajane. See, kes ürgsest reservaadist läks sinasõprust otsima ja kes seal õõnetuviga sõbraks hoopis sai. Lummav tuvi ja tema hääl kinnitasid, et ju tal siis kodu kusagil lähedal on. Mõnes ürgse metsa vanas õõnsas puus, milliseid siinses metsas ju palju on. Tuvi enda kodu jäi mul küll tookord leidmata, kuid kaasa võtsin varajase ärkamise loo, kus kaks peategelast, mina ja tema. Need kaks, kes ürgse metsa hommikust lugu pidasid ja kes üksteisele seal silma tegid.

Koljaku-Oandu, lehekuu, 1991.

K: Kas Õõnetuvi elab Eestimaal ?

V: Elab küll.

Mitte just väga palju, aga elab ikka.

Nr. 1377. Naaritsa pere.

Koljaku mäe külje all, Võsu maanteel peatus suvine hetk. Euroopa naaritsa pere läks otse minu ees üle tee ja seda vaid mõne sammu kaugusel. Et Lahemaa jõekesed on talle ühed viimased elupaigad, seda olin lugenud siit ja sealt. Ning nüüd siis… Minu aasta jagu päevi pikad Lahemaisel teekonnal ei olnud ma varem teda veel kohanud ja ka hiljem ei andnud just see haruldus enam mulle näole. Nii panin tähtsa suvise hetke kirja ja olen tähtsust täis siiani, et ma teda ikka silmast-silma näinud olen. Kaduva loomaliigi saatus ei ole hea olnud isegi meie suurimas rahvuspargis mitte. Nii läksin veel rohkem tähtsust täis ja olen seda tänase päevani. Otsijale parimad pikad teed leidsingi ma enda jaoks suurelt lahedalt maalt. Seal, kus palju haruldusi elab ja üks neist oli ja on Euroopa naarits kui selline. See loomake, kes küll inimest pelgab, kuid kes siiski mulle ühe suvehetke peatas ning päevaloo kangelaseks sedasi sai.

Koljaku, lõikuskuu, 1991.

K: Kus elavad viimased looduslikud Euroopa Naaritsa pered ?

V: Lahemaal.

Ehkki sealtki on peaaegu, et välja surnud.

Nr. 1378. Esimene muuseum.

Esimene muuseum oli pisike ja asus Kuresöödi mäenõlval, vanas piklikus metsavahimajas. Teda kutsuti nimega Neeruti näitus ja teeviit juhatas tema juurde kohale. Seal sai targemaks Neeruti mägede ja maastikukaitseala asjus ja tema valvur oli mulle tuttav habemega linnumees Avo Mumm. Esimene ja armas oli ta ning hilisemad suured ei olnudki sugugi mitte nii kallid ja armsad kui tema siis. Sinna sissepääsemiseks ei pidanud ma piletit kunagi ostma ja ma olin tema sage külaline. See, kes koos temaga ja tema valvuriga suuremaks aina kasvas ja kes sealt lisatarkuseid leidis. Nüüdseks kadunud mägede eksponaadiga muuseum meeldis mulle tollal rohkem kui Kadrina Keskkooli koolipingid ja tema valvur peibutas mind rohkem kui kooli pedagoogid. Mägede rajad, mis mul varakult käidud said, said esimese muuseumi näol põnevust ja teadmisi juurde ning tema tollane valvur oli see, kes mind teiseks tegi ja ära käima õpetas. Seda nende mägede tarkuste juurde, mis mind tegelikult targaks ja targemaks tegid. Ja mis mind targaks ja heaks varakult juba tegid.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kas Neeruti mägedel oli oma muuseum ?

V: Jaa, oli küll.

Jaa, ja tõesti oli olemas pikemat aega.

Nr. 1379. Pikkadel sihtidel.

Suured ja kohati lõputuna näivad põhjaranniku rannametsad kutsusid mind ikka ja jälle enda embusesse. Kadusin nende vahele vahetevahel pikemaks ajaks ja keegi ei teadnud vahel minust mitte kui midagi. Pikad ja lõputuna tunduvad metsasihid said minu teekonna üheks osaks ning ikka jõudsin nende abil sihile. Oli selleks siis haukapesa või metsisemäng või mõni muu kolamise eesmärk. Endalegi täpsemalt aru andmata, et miks ma just nendes suurtes metsades ringi kõnnin, olin ikka ja jälle mineja ja tagasi tulles mõne täitunud eesmärgi võrra rikkamaks saanud. Metsane teekond kestis kokku mul viis aastakäiku. Appi sellel teekonnal tulid mulle ka pikad metsasihid, mida mööda jällegi kulgesin ja mis mind sihile viisid nende kõikide soovide täitumise juurde, mida olin endale seal suurel maal sihiks endale seadnud. Pealtnäha vaid kolamise rõõm oli ka sisukat teaduritööd täis ja nii ma suuremaks seal metsade rüppes kasvasingi.

Lahemaa, 1990-1995.

K: Kus asuvad Eesti suurimad rannametsad ?

V: Lahemaal ja kogu põhjarannikul.

Jaa, seal on metsa mere ääres kõige rohkem.

Nr. 1380. Kastanite jahil.

Loodusemehel haarati kord koolimaja peal varrukast kinni. Et käsitöö tunniks on vaja kastaneid tuua, et neist midagi valmis meisterdada. Sügiskuu õhtul läksingi kastanite jahile ja tõin neid koolimajja terve kilekoti täie, seda järgmisel päeval. Terve klass oli kastanitest rõõmsalt elevil ja minust sai päevakangelane missugune. Harva kui mind koolimaja peal muude kõrvaliste asjadega tülitati, kuid seekord seda tehti ja edukalt siis. Kõik said kastanitest rõõmu ning seda minagi. Vabad sügisesed õhtud olid mul alati kolamise rõõmu täis. Seekord läksin ma puu otsa saagijahile ja õieti tegin, sest nii sain ma olla kõigi oma, mida harva minusugusega juhtus. Seekord siis täitsin terve klassitäie kastanite rõõmuga ja järgmisel õhtul olingi jälle kolamas ja uitamise rõõmu täis, seda kuni sügisesed päevad lühikeseks jäid ja minagi tubasemaks lõpuks muutusin.

Kadrina-Neeruti, 1980.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek käis kogu klassile kastaneid toomas ?

V: Jaa, käis küll.

Ja tegi rõõmu kogu klassile.

Nr. 1381. Händkaku pere.

Lugude jahimees jäi seekord pisut hilja peale. Mägesid täis päev oli tänaseks ümber saanud ja siiski olin ilma loota tagasi koju tulemas. Punase tamme salu juures elektriliini posti otsas istuv händkakk pani mind peatuma ja ülejäänud kakupere liikmed puuvõras tegid minuga sedasama. Kakupere, kes õhtut nautis saigi looks kirjutatud, sest lugu ma ju päevast küsima ja mägiselt maastikult otsima olingi läinud. Hetk koos händkaku neljaliikmelise perega venis veerand tunni pikkuseks. Peatub jalgrattaga

mees imestas ise ka, et kakupere nii julge on ja varakult õhtu juurde tulnud on. Selle viimase juurde, mille juurest mina just ära olin tulemas ja seni ilma loota. Kui kakupere lahkus oma teed, siis jäin ma teekäänakule üksinda ja mitte siiski päris üksi. Sest ma loo olin leidnud ja koos sellega õnnelikult päeva lõpetanud. Kes mägedes otsib, see mägedes leiab. Nii kõlas sellegi päeva vanasõna ja hämarik, mis mind lõpuks koju ära kutsus, jäi teekäänakule maha, sinna, kus uus lugu sai leitud.

Neeruti, 1989.

K: Milla tegutseb Händkakk kõige aktiivsemalt ? 1. Päeval. 2. Öösel. 3. Hämaruses.

V: Hämaruses.

Seda nii õhtu kui hommiku hämaruses.

Nr. 1382. Sinijärve koopia.

Kolamise sõber tõstis minus pead ka kaugel külakolkas oma maja juures. Vahel peletasin nii suurt üksindust ja igavust, justkui noorus ja lapsepõlv oleksid sealmail tagasi tulnud minu juurde. Kauksi küla naaberkülad said ka läbi kõik käidud ja maastikud, mis seal sõbraks mulle said, nägid sageli minusugust tulejat ja minejat. Üks väikene rabalapp ja järveke tema keskel, kutsusid mind ikka ja jälle enda juurde. Nad meenutasid Neerutimaist Sinijärve raba ja järvekest seal ning nii saigi tundmatust paigast üks minu lemmikpaik. Seal, kus kolamise rõõm mind enda embusesse haaras ja kus kodune tunne põue mulle puges. Just täpselt nii nagu kunagi Sinijärve rabas ja järve kallastel, seda Neerutimaa südames. Endalegi täpsemalt vastust andmata, et miks ma jälle kolan ja kolama lähen, siis pisut vastust siinkohal ma lugejale ka annan. Kui kodumaastikel küsis minu kolamiste järele metsavahist mees, siis kaugel külakolkas ei teinud seda keegi ja ma pidin iseendale ses asjus aru andma.

Kauksi, 1995-1998.

K: Miks kolas Marek Vana-Võrumaal ringi ?

V: Sest igav ja oli ja üksindus ka painas ja lugusid tahtis ka Marek leida.

Jaa, see kõik panigi Mareku ka seal kaugel kolama.

Nr. 1383. Karstijärvede sügis.

Lainjas ja käänuline tee, mis vana metsavahimaja juures mäkke ronis, viis mind edasi, sügise poole. Oosiharjal teed mööda vastutulev rebane silkas teelt kõrvale puude vahele ja jättis mind sügiseste karstijärvedega omapead. Vahel kui sügiseti suuremat vihma teeb, siis on järved ka keset sügist olemas ja seda sain ise seekord kogeda. Justkui kevadine mälestus tuli tagasi ja ma kordasin oma kevadist rada, seda keset sügiskuud ennast. Targemaks sain selle käiguga niikuinii. Et järved ka sügisel mõnikord olemas on ja lainetavad seal, kus kevadelgi. Sest vesi maa alla kõik ära ei mahu ja rõõmustab sügisest kolajat ehk mind. Kevadine mälestus samast paigast rääkis kevadistest järvedest. Siinne päevalugu räägib seda, et karstimaastikul oma sügis on, ehkki mitte igal aastal ei ole sügiseti järved seal olemas. Sel korral sain ma targemaks küll ja veendusin ise, et sügis üks tark aastaaeg on ja minusuguseid targemaks teeb.

Võhmetu-Lemküla, 2001.

K: Kas Karstijärved on olemas vahel ka sügisel ?

V: Jaa, on küll.

Mitte just väga sageli, aga on küll.

Nr. 1384. Klassinali.

Lugude jahimees, kes koduümbrusest lugusid kogus ja korjas, pidi ka kooliteed mööda käima. Alevist peaaegu mitte ühtegi lugu leidmata, olin ka koolimajas ilma nendeta ja vahel harva kui looks põhjust leidsin. Ikka ootasin viimast koolikella helinat, mis koolipäeva lõpetas, et siis lugude maastikule kolama minna. Kord korraldas klassivend Meelis Annus midagi säärast, millest lõpuks minagi osa sain. Ta jäi fotoaparaadiga ootama meie klassi ilusaimat tüdrukut, Piret Kastemäed ja kui viimane lõpuks klassi sisenes, siis vajutati pilt ka kinni. Klassinaljast said osa kõik terve klassijagu lapsi ja minagi olin ju nende seas. Tagasiteel koolimajast kodu poole, jäid mul märkamata kõik lilled ja liblikad teepervel ja linnukesed oksa peal. Sest klassinaljast hoopis selle päeva lugu sündis ja kuigi ma ei olnud ise loo keskmeks, siis olin lõpuks ju ainuke, kes nalja looks kirja pani. Just täpselt nii nagu olin ma harjunud tegema lillede ja liblikatega ja linnukestega oksa peal.

Kadrina-Neeruti, 1985.

K: Kas Marek tegi ka koolis nalja ?

V: Eriti ei teinud küll mitte.

Marek oli rohkem oma looduslugudega ja mõtetega üheskoos.

Nr. 1385. Vaheajad.

Metsavaht õpetas kord mind teistmoodi elama ja ka ära käima, seda tema enda juurde. Kas siis lugude jahile või muidu targemaks saama. Vahetevahel tulid tema juurde käimisel vaheajad sisse, seda siis kui muud tegemist oli ja kui lihtsalt süda vaheaega sõpruses taga küsis. Nii pidasingi pausi, et siis jälle uuesti tema juurde minna. Õpetus elus vaheaegu tegema, oli metsavahist sündinud ja ma elasin ju terve poisipõlve selle tarkuse järgi. Kui hiljem Lahemaad vallutasin, tegin ka seal vallutustes iseendale vaheaegu, et siis jällegi uuesti minna ja lahedale loole jätku otsida ja leida. Metsavahi õpetus ei ole läinud ajas kaduma. Mind targemaks teinud mees kutsub ikka veel mind enda poole ja ta teab juba ette, et ma mitte just kogu aeg ei lähe tema juurde. Et vahel võtan elus ette puhkehetki, et siis jälle minna, kas Neerutimaale talle külla või Lahemaa loole pikkust juurde tegema.

Neeruti-Lahemaa.

K: Kes oli Mareku suurim sõber kogu elu ?

V: Selleks oli Neerutimaine metsavaht.

Jaa, ja seda ta ju oligi kogu eluks.

Nr. 1386. Kevadmaadel.

Kevadistel maadel kõndisin ma mitmed aastad. Seal vulises forellidega jõgi ja neist nii mõnegi püüdsin ma õngega kinni. Varajane kevad, mis õues ja põues end tunda andis, oli mul üksinda avastada. Üksinda läksin ma sinna koolist vabu nädalavahetusi nautima ja kuigi ma olin üksinda, siis kogusin ja kogesin oma esimesi kevadeid just siis ja seal. Vahel üritasin lugu leida ja kirja panna, kuid siiski see mul ei õnnestunud kohemaid. Varajase kevade jäljed jäid viimasele lumele ja kevadise sulaga kadusid nad sealtki. Kui uus metsavaht end Neerutisse sisse seadis, tundis ta huvi ka minu saladuste vastu ja ta oligi esimene ja viimane, kes minu varakevadest midagi teada sai. Sai teada otsijast ja kolajast, kes juba siis lugu enda jaoks püüdis leida, mis siis, et see tal seal veel ju leidmata jäi. Ehk see panigi metsavahist meest mõtlema ja rääkima, et ühiselt koos lugu hakata looma. Seda

suurt ja vägevat, millest unistasin nii mina kui tema ja mis mind metsavahi juurde lõpuks ära käima kutsus.

Neeruti, 1983.

K: Mida õpetas Marekule metsavahist mees ?

V: Õpetas palju kirjutama ja kolama samuti.

Ehk tegema seda, mida Marek üksinda ka tegi.

Nr. 1387. Sagadi algus.

Sagadi sügisene mõis sai mul avastatud kord juba ammu. Tulin sinna esimest korda piki alleed ja värvikirev sügis minust ümberringi justkui kinnitas, et ma õigel teel olen ja käin. Uhke mõisakompleks sai avastatud ja vaid ma ise teadsin ehk et mul kunagi mõisamälestusi ka vaja läheb. Siis kui ekskursandid minu ümber mind uudistasid ja kes minult mõisamälestusi ootasid. Ühe mõisa avastamise lugu ei saanud sõnades mitte just väga pikk. Seal oli otsivat mina, kes uhkete mõisahoonete juurde kohale jõudis ja kes seal keset sügist mõisahuviliseks ümber sündis. Iseendalegi pisut ootamatult sai minust mõisa-uudistaja ja kui mõned tunnid hiljem lahkusin, siis lubasin endale, et tulen siia ükskord tagasi. Lubadus, mida hiljem nii üksinda kui ka ekskursantidega üheskoos täitma asusin. Sügis ja mõis lummasid kord ammu ühte otsivat meest. Hiljem lummasin juba ekskursante sealsamas ja ühe mõisa avastamise lugu ja lood meeldisid kõigile, kes minu ümber olid ja kes minust osa soovisid saada.

Sagadi, 1990-2003.

K: Kus asub Sagadi mõis ?

V: Lahemaal.

Jaa, just seal maal ja idaosas siis.

Nr. 1388. Sügise lahkumised.

Sügistes kolama õppisin ma alustuseks ise. Nii saatsin lahkumismeeleolus aastaaja ära ja sügise lahkumised kogusin kõik endasse kokku. Minusugune koguja oli sügiste ärasaatmiseks kui loodud ja rõõmu leidsin siis enda jaoks ka selles ajas ja sellest ajast kui tavaliselt nukrus kipub hinge pugema. Kodumaastike sügised said kõik niimoodi kokku loetud ja nende lahkumised samuti. Selline tore tava ennast rõõmustada siis kui rõõmu maastikelt ei ole palju enam leida. Kui on karged hommikud ja kiiresti lühenevad õhtud ja kui päike naeratab sulle vaid lühikest aega. Koduste maastike tava ei jäänud vaid sinna maha, ma käisin hiljemgi aina mujalegi sügiseid ära saatmas ja õieti tegin, sest mitu sügist on ikka parem kui üks või mõni. Ja kui nad ära lähevad ehk lahkuvad siis nende juures leiad ikka ennast uuesti üles, mis parem on kui toas istuda. Sügisesed saladused ei ole kevadiste alguste moodi. Seal on peidus soojade mälestuste tulv, mis seljatagant on leitud.

Siin ja seal.

K: Kas Marek kolab ka sügiseti ?

V: Jaa, kolab küll.

Marek kolab ka sügisel, kuigi siis on ta teistmoodi kui kevadel.

Nr. 1389. Leedu kevad.

Leedukad, kes 1990 aasta kevadel oma vabariigi välja kuulutasid, kutsusid meidki endaga kaasa. Eestlased küll oma vabariiki välja toona ei kuulutanud, kuid külla läksime neile küll, seda noorte õpilasteadlaste üritusele. Vilniuse tänavail kõndisime ka ringi ja saime osa ühe rahva kevadest. Venemaa poolt korraldatud majanduslik blokaad andis end bensiinikriisina tunda ja ometi elas ja hingas terve maa ja rahvas oma uues rütmis. Leedu kevad oli ka meie, eestlaste hoomata. Nappis raha ja bensiini ja toitu, kuid ikkagi ei loobunud üks ärganud rahvas oma vabaduse mõtetest. Ja küllatulnud eestlased sõid nappi toitu ja nautisid ühe rahva ärkamist. Ja kui tagasi tulime, siis olime ühe uue kevade võrra rikkamad. Selle aastaaja jagu, mis inimesi uueks teeb ja tookord ka ühte ärkavat rahvast vabaduse poole viis.

K: Millal oli Leedu kevad ?

V: Aastal 1990.

Jaa, just siis Leedu rahvas tahtis vabaks saada.

Nr. 1390. Minu kordused.

Kord alustasin uut elu ja olin päris pisike. Nagu elu näitas ja ma ise tõestasin, siis pisikeseks ma ei jäänud ja kasvasin suureks, seda Neerutimaa südames. Suur maailm, mis mind enda juurde ära kutsus, tähendas ka uut algust ning nii ma jälle alustasin ülikooliõpingutega ja muuga. Suure maailma jaoks olin alustuseks pisikene ja siiski väikeseks ei jäänud ja kasvasin taas suureks ja suuremaks. Vana-Võrumaa rajal Kauksi kolkakülas olin ka alustuseks pisike ja sealgi kasvasin suureks ning ei jäänud väikeseks, kuid siiski tulin ma sealt ära ja kodumaastikel alustasin uuesti. Sealgi ei jäänud ma pisikeseks ja kui maalt linna ära kolisin, siis olin taas uues alguses. Linnaski ei jäänud ma väikeseks ja kohanesin taas uue elu ja suure maailmaga ning vaid seljatagused mälestused rääkisid, et ma olen ka pisike kunagi olnud. See, kes elus uusi alguseid teinud mitmeid on ja kes on tahtnud ka pisike olla, et taas suureks kasvada.

K: Kas Marek sünnib elus ümber ?

V: Jaa, sünnib küll.

Jaa, ja teeb elus uusi alguseid.

Nr. 1391. Mõnikord.

Üks raba, mis ennast ilma nimeta mulle end tutvustas, kutsus mind enda juurde. Läksin esimest korda tema juurde ühte kevade algust otsima ja lubasin juba siis endale, et tulen tema juurde tagasi. Väike ja ilma laugasteta oli ta ja tegin talle ringi peale ning olin uue kevade algusega vägagi rahul. Loobu jõe veerel oli ta ja väiksusele vaatamata sai temast kohe minu suur sõber missugune, see, kes ilma sõnadeta mulle kevadest jutustas ja kes mulle sõbraks koheselt sai. Nimeta raba sõbraks kui sündinud, olin ikka ja jälle tema juures tagasi ja sõnadeta sõprus sai endale hoogu juurde.. Sest raba tavaliselt ongi vaikne ja sõnad tuleb ise tema juurest üles otsida. Viljakas rabavaikus ei saanudki mõne korraga otsa. Läksin sinna ikka ja jälle tema juurde ja iseendalegi pisut ootamatult leidsin sealt nii mõnegi loo ülesse. Just sellise vaikusest sündinud ja kevadest leitud, nii nagu ma harjunud olin ja olen.

Ama, 1991-2003.

K: Kas Marekul on salajasi paiku, kus ära käiia ?

V: Jaa, on küll.

Ja neid on parajalt palju.

Nr. 1392. Väikesed rabad.

Neerutimaa südames, seal, kus mäed laiuvad, sündis ka üks väikeste rabade sõber siia ilma. Avastasin nad kõik ja sain nime ja nägupidi nendega tuttavaks. Laukaid ma küll nendest ei leidnud, kuid kõik muu oli seal rabasõpruseks olemas. Lalli, Hundisoo, Kõrbse, Sinijärve, Hobujärve ja Pikasoo rabad kutsusid mind enda juurde ning otse loomulikult sain ma nendega sõpradeks. Pisikesed ja armsad olid nad ja väikeste rabade käigud tegid väikest meest suuremaks. Väikeste rabade õppetunnid kestsid mitu pikka aastat. Nad õpetasid mind rabas liikuma ja sealseid linde-loomi-taimi tundma õppima. Ehk tegema just seda, mida ma väiksena teha olingi tahtnud. Väikeste rabade aeg ei saanudki küll otsa, aga lõpuks läksin nende juurest suuremate juurde kõndima. Väikeste juurde tagasi pöördun vahel siis kui tahan jälle väikene olla, see inimlaps ja poisike, kes suurest maailmast uut ja huvitavad enda jaoks soovib leida.

Neerutimaa, 1980-2003.

K: Kus asuvad Mareku väikesed rabad ?

V: Neerutis.

Jaa, seal on Marekul neid kohe mitu tükki.

Nr. 1393. Tükikesed sügist.

Tükike sügist oli mul südames peidus. Sest armastuse aastaring, mis ümber saama hakkas, kuulutas ka armuloo lõppu minus eneses. Polnud enam tüdrukut ega naist ja nad ühes isikus olid minu silmapiirilt kadunud. Nii vaatasin aknast välja ja tükike sügist kutsus mind sinna, õue, enda juurde. Päevane käik sai sügisese päeva pikkune ja leidsin lahkuvast aastaajast uut algust. Seda, mis mind lõppenud armuloo juurest ära tõi ja mis mind elus edasi viis ja aitas. Karge sügispäev kuulutas peatset talve tulekut ja tema seljataga hakkas paistma uus kevad. See rõõmuküllas aastaaeg, mis ka ilma tüdrukuta mulle südamesse poeb. Sest armastused ei ole loetud ja kui üks vähem, siis see ühte meest rivist välja ei suuda lüüa. Nii lohutaski mind karge päev ja rohkem lohutust ma kellegilt ei otsinudki. Sest sügise taga paistev kevad on see, mis mehe uueks jälle teeb. Kas tüdrukuga või ilma, seda ma sügises veel ei teadnud ja teada ei tahtnudki. Sest tüdruku asemel oli karge hommik, selline äratav ja ergutav.

Undla, 2000.

K: Kas Marek leiab ka sügises lugusid ?

V: Jaa, leiab küll.

Kui Marek ikka otsib, siis ka leiab.

Nr. 1394. Üks kurb avastus.

Piki Loobu jõge tihti kolav poisike, leidis sealt üles kolamise rõõmu. Nii said jõekalda käigud endale pikkust juurde ja kord jõudsin koguni teisele poole Kadrina alevit välja. Kolamise rõõmu lõpetas solgikraavi suudme avastamine, mis otse jõkke suubus, seda Undla Flora tsehhist. Kurb avastus mahtus vaevu mulle hinge ära ja siiski otsustasin õhtul kurva käigu kurvaks looks kirjutada. Selliseks, kus sõnades on pisarad sees, mis väiksele loodusesõbrale liiga tegid. Sellele mehikesele, kes juba siis loodust hoolega kaitsta tahtis ja kes seni rohelusest vaid head oli leidnud. Kurb tagasitulek mööda

jõekallast ei viinud kurbust poisi hingest. Seda tegi natukenegi kirjapandud lugu ja natukene jäigi sinna poisihinge, mis vaid heaga seni harjunud oli.

Undla, 1981.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Flora tsehh reostas kunagi Loobu jõge ?

V: Jaa, reostas küll.

Ja Loobu jõgi oli kaladest päris tühi seetõttu.

Nr. 1395. Atesteerimised.

Uuele giidile saabub inimrühm külla. Uus giid Marek teeb hea esitluse ja alles peale päeva lõppu ja grupi lahkumist saab ta teada, et grupis oli sees ka salajane atesteerija ja giid Marek ongi nüüd atesteeritud rahvuspargi giidiks. Nii juhtus kord esimesel giidikevadel. Teisel ja kolmandal ning järgnevatel kevadeil kordub kõik samamoodi ja giid Marek saabki jälle atesteeritud, nii, et ta algul seda isegi ei tea. Hea giidi saladusi täis Marek on uhke ja õnnelik ning see, et ta atesteeritud on, teeb teda veelgi uhkemaks ja õnnelikumaks kui ta muidu oleks seda olnud. Salajased atesteerimised said minu giidihooaegade üheks osaks. Need, mis mind paika panid ja mulle ametinimetuse andsid.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Just nii atesteeriti giid Marek esimest korda.

Nr. 1396. Keldrimäel.

Mõisa kõrval asuvast keldrimäest sai suveti saladuste paik. Talvel lasin sealt kelguga või suuskadega alla ja temast sai ka talvine lõbus paik. Sügiseti ja kevadeti oli ta lihtsalt tore paik ja otsaronimiseks justkui loodud. Suvine keldrimäe saladuste koguja olin mina ise. Istusin seal üleval, seda nii, et keegi mind ei hoomanud ja panin kõike pargis ja mõisa juures toimuvat tähele. Nii olin saladuste koguja missugune ja vaid mõisavanaemas oli rohkem mõisa ja pargisaladusi peidus kui seda oli minu sees. Poisikese mõisasaladused jäid kõik tema enda teada. Ta ei rääkinud neid kellegile välja ja nii oli tal neid rohkem kui teistel külainimestel. Ehk tahtis ta olla mõisavanaema moodi, kes kõike mõisast teadis. Ja nii ta oma saladusi ja tollast mõisaelu kogumas ka käiski.

Neeruti, 1979-1983.

K: Kes on Neeruti mõisa ajaloo parim tundja ?

V: See on Marek.

Jaa, seda ajal kui Mõisavanaema ka ära läinud on.

Nr. 1397. Pealuu lugu.

Poisikeste jaoks oli mõisatagune park ja saarik seal niisama kolamiste paik. Enamasti olin ma seal üksinda midagi otsimas, kuid seekord siiski ühe külasemuga ühiselt koos siis. Jõepõhja mudast välja tiritud inimpealuu tuletas viimast sõjakeerist meelde, mis ju mõisagi lähedalt puudutas. Pealuu pandi puutoika otsa ja kurvast mälestusest sai niisama nali. Endalegi aru täpsemalt andmata, et mis teoksil meil on, oli pealuu tüüka otsas niisama välja naermiseks. Naersime külakraakade naeru ning täpsemalt aru saamata, et miks siis niimoodi. Inimpealuu puutoika otsas kuulutas ühe sügispäeva

lõppu ning alles aastaid hiljem tuli loo tõsidus meie mõlemi kahe meeltesse. Et viimane sõda siingi tõsiasi oli ja et inimesed kadunuks jäid. Oma lollustest harva kui räägitakse. Siinkohal ma seda teen ja tagantjärele targana nendin, et parem on seda tagantjärelegi teha, et hiljem pisutki targemana näida.

Neeruti, 1981.

K: Kas inimese pealuu lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, tõene.

Pealuu oli jõepõhjas ja sai sealt välja tiritud. Selline viimase sõja mälestus.

Nr. 1398. Suure seljakoti saladused.

Suure neoonsinise raamiga seljakoti kohta arvati seda, teist ja kolmandatki. Kõndisin temaga kuus aastat mööda elumaastikku ja vaid ma ise teadsin tema kõiki saladusi. Et mis seal sees peidus on ja kuhu ma temaga teel olen või kustkohast tulen. Seljakoti tõde on siinkohal lüheldane ja järgmine. Seal olid tavaliselt kõik eluks vajalikud asjad sees ja konspekt või õpik veel kõige peal. Nii ma viis aastat kulgesin ja kõrvalseisja ei saanudki tema saladusi teada. Arvati enamasti, et olen matkalt tulemas võis inna minemas ja rohkem ei arvatudki täpsemalt eriti midagi. Nii olin saladustega üheskoos ja nad mahtusid nii seljakotti kui ka minu hinge kõik ära. See mulle meeldis ja nüüd siis kaua aega hiljem, avan tema saladusi põgusalt ka teiste jaoks.

Siin ja seal, 1991-1996.

K: Kas Marekul oli kuus aastat seljas kuulus sinine raamiga seljakott ?

V: Jaa, oli küll.

Ja seljakott oli sama kuulus kui Marek isegi.

Nr. 1399. Kaseküngas.

Jutustav rada viis jõesillalt kõrvale, kuni kasekünka juurde välja. Seal sai temast istumise ja mõtiskluste paik ning vahel tegin lihtsalt ringi ümber tema siis. Väike kaskedega maastikuküngas oli jõelodu ääres ja põlluservas ning ikka otsisin sealt uut jutustuse jätku taga. Seda lugu, mida külast leida ei olnud ja mis mind teistele radadele viis, teda ja lugu otsima. Kasekünka pikk ja suur lugu jäid mul leidmata. Otsisin küll aina ja uuesti, kuid jäin ikka ja jälle ilma loota endata, kuni lõpuks väiksegi loo kirja panin. Selle, mis tema asemel räägib, et ta oli minu elus olemas, kuid minu sõnadeta sõber siis. See, kelle juurest vaid vaikust leidsin ja nagu hiljem selgus, et sedagi mulle tollases elus vaja läks.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kus asub Mareku kaseküngas ? 1. Lahemaal. 2. Neerutimaal. 3. Vana-Võrumaal.

V: Neerutimaal.

Jaa, just seal ta asubki ja aitas esimesi ridu kirja panna.

Nr. 1400. Kirjutamise kiiktoolis.

Kirjutamise kiiktoolis hakkas mulle koheselt meeldima. Kiikusin seal ja head mõtted kirjapanekuks loksusid peas paika. Kiiktool, mis mind taas kirjutama pani, oli uus ja tegi pisut uue kiiktooli häält. Linnakodu tuba sai kiiktooli häält ja uusi mõtteid täis ning nii me sõbraks saimegi. Minu kodune parim sõber oli ta, mis ennast ja minu hinge liigutas. Ja esimene linnasõber oli ta ka ja nii minu linnaelu

algaski. Kiiktoolist sõpra leida, oli mulle endalegi üllatus missugune. Selline sõber, kes aitas mul uuesti kirjameheks saada ja kes vaikselt mul lasi sõnu ritta seada.

Sügis 2003-…

K: Kas Marekul on oma kirjutamise kiiktool ?

V: Jaa, on küll.

Ja seda juba pikemat aega kui Marek linnamees on olnud.

Nr. 1401. Ikka inimene.

Haruldase molluski, ebapärlikarbi uurimise ja kaitsmise juurde viis mind mitu teed. Jõudsingi aina jõe äärde kohale, et temast paljut teada saada ja tema tarkuste seas oli ka fakt, et kunagi oli Eestis ligikaudu nelikümmend jõge, kus ta elas. Tänapäevaks on siis järele jäänud vaid üks jõekene, kus ta elab ja ülejäänutest on ta välja surnud, seda inimese otsesel kaasabil. Nii tõdes karbiuurija ja kaitsja ning viimane tõetera oli tema tõdemuses sees. Et inimene oma pärlite röövpüügi ja maaparandusega on tema kadumise peapõhjus ja seda igal pool Eestimaal. Kurva tõdemusega mehele ehk mulle, andis see veelgi hoogu juurde ja nii asusingi karpi uurima ja kaitsma. Ehk tegema esimesena seda, mida Eestis inimene veel seni teinud ei olnud.

Lahemaa, 1991.

K: Kes on Ebapärlikarbi esimene uurija ja kaitsja ?

V: Marek Vahula.

Jaa, Marek tegi otsa lahti nii uurimisega kui ka kaitsmisega.

Nr. 1402. Kaks sipelgapesa.

Kunagi algas ühe sipelgapesa juures üks minu kevad. Ma vaatasin pool tundi sipelgapesa kevadet ja unustasin kõik ülejäänu. Kui kevad sai sipelgapesas vaadatud, läksin uute kevadete otsingutele. Leidsin neid siit ja sealt ja kui suvest sügist saama hakkas, olin tuttava sipelgapesa juures tagasi. Kevadine hea mälestus tõi mind sinna ja ma vaatasin taas sipelgapesa pikemat aega ja unustasin kõik ülejäänu. Kui sügisene hetk ümber sai, siis tõdesin, et olen ikka ja endiselt hea kevade alguse otsija ja sügise leidja. See, kes aastast mitmeid kevadeid ja sügiseid leiab ja kes nende juurde jällegi tagasi pöördub. Sest sügisel sagivad inimesed samamoodi rahutult ringi, nii nagu seda sipelgad pesas teevad. Ja vähesed on need, kes minu moodi vabalt ringi uitavad ning erinevatest aastaaegadest lugu peavad. Seda just sel ajal kui algab üks ja lõppeb teine ja kui seljatagused mälestused sind enda juurde kutsuvad.

Mädapea, 2001.

K: Millal algab Sipelgate kevad ? 1. Märtsis. 2. Aprillis. 3. Mais.

V: Aprillis.

Jaa, siis hakkavad nad sagima.

Nr. 1403. Viumeeste kadedused.

Vanim viupesa puus tõi õnne ja rõõmu mulle hinge. Mida vanemaks ta sai, seda rohkem õnnelikum ja rõõmu täis ma sain ning otse loomulikult ei jätnud ma suurt õnne ja rõõmu vaid enese teada. Minu kirjatöödes oli pesaõnne ja rõõmu sees ning nii sai terve eestlaskond temast teada. Meie kodumaa

vanima viupesa lugu sai ka linnumeeste hoomata ja kadedus, mis neis välja lõi, jõudis ka minuni. Kadedad olid viumeeskond ja kotkamehedki ning veel teisedki linnusõbrad ja loodushuvilised. Õnnest ja rõõmust sündinud kadedus kraapis minu hinge ja ma ei saanud sinna mitte kui midagi teha, et see nii on. Lohutust pakkus mulle siis viupesa ise ja nii käingi tema juurde siiamaani, et õnne ja rõõmu temaga koosoldud hetkedest juurde leida. Nii nagu see on olnud juba tänaseks päevaks 40 aastat ja on veel niikaua, kuni pesa puus üleval püsib.

Neeruti, 1984…

K: Kui kaua on meie vanim Viupesa puus püsinud ?

V: Ca. 40 aastat.

Jaa, just nii kaua.

Nr. 1404. Kahele poole.

Eru lahe lapsel oli peas tähelepanelik silmapaar. Paat, tema sõber seal, oli ka looduseuurijale kaaslaseks kui loodud. Linnumehe pilk püüdis ka hallhaigrud kinni ja nii üks sealne seik avastatud saigi. Nimelt haigrud tulid ja lahkusid lahele eri suundadest. Osa neist lendas saagiga, sinna kus Hara lahe rannametsas nende pesitsuskoloonia oli. Ja teised võtsid ette pika teekonna kagusse, Kadrina kanti, Vandu küla kolooniasse. Avastus missugune ja kõik see tõendas, et Eru laht üks väga hea toitumispaik haigrutele on. Eru lahe lapse haigruavastus jäi pikaks ajaks tema enda teada. Sest toredad on lapsed, kes on saladusi täis ja toredad on ka lapsed, kes kõike räägivad. Just selline, nagu oli ja on Eru lahe laps ka siinkohal, kord on saladusi täis ja siis kõikerääkiv ja jutustav.

Kasispea, 1992.

K: Mis laht on põhjaranniku parim laht Haigrutele ?

V: Eru laht.

Jaa, seda kinnitab ka siinne lugu.

Nr. 1405. Valkla oja lugu.

Mineviku vari ja varjud ei jäta ega jätnud mind kunagi maha. Harjunud üksi kevadeis kolama, jõudsin juba maast-madalast ikka ja jälle üksinda kohale ning unustasin kõik teised ja ülejäänu. Mineviku hea vari õpetas ikka aina uuesti jälle minema ja nii läksin selleski jürikuus. Vaba mehe vari oli mul kaheks päevaks kaasa võtta ja pisike Valkla oja oli kevade alguse leidmise paigaks. Vähisõrg kivi peal ja kaks haukapesa jõekäärus olid need tegelased, kes mind heaks otsijaks jälle tegid. Selleks, kes teistele selga näitab ja kevade poole vaatab ja läheb ning ka kohale jõuab. Pisike ojake, pisikese looga on nüüd teistelegi lugemiseks. Neile, kes ei teadnud, et kus ma kaks päeva kadunud olin ja kus ma oma parima varjuga aega veetsin.

Valkla, jürikuu, 1992.

K: Kus asub Valkla oja ? 1. Põlva kandis. 2. Kuusalu kandis. 3. Pärnu kandis.

V: Kuusalu kandis.

Jaa, seal ta on ja suubub ka merre sealmail.

Nr. 1406. Üksinduse mäng.

Üksinduse juurde läksin ma pikemaks ajaks kaugesse Kauksi külakolkasse. Sain sedasi iseendaga suureks sõbraks ja niimoodi möödus ka sealne esimene talv, ikka üksindusega mestis. Vahetevahel käisin külapoodi ja sealgi olin ma üksipäini ja iseenda varjuga koos. Esimesel sealsel talveharjal jätsin siiski kord külakolka ja läksin kodutanumale, Neerutimaale kõndima. Talvepakane, mis kõik järved kinni jääkaanega kaanetas, lasi mul järvejääl kõndida ja sealgi polnud mul kedagi kaaslaseks, peale iseenda varju muidugi. Üksildane käik viis mind ühe järve juurest teise juurde ja seljatagune jäljerida rääkis minu üksinduse keeles. Selles sõnadeta jutustuses, mis minu pikemaks eluvaheajaks sai ja mis mind üksildaseks kujuks lõplikult valmis vormis.

Neeruti, talv, 1995/1996.

K: Kus kaugel mängis Marek üksinduse mängu mitut aastat ?

V: Kauksi külas.

Jaa, seal tegi Marek seda mitu aastat.

Nr. 1407. Minu isiklik konnakotkas.

Majatagusel heinamaatükil uitasin ma ikka ja jälle ringi. Vahel suurest igavusest ja vahel, et midagi või kedagi näha ja kuulda. Konnakotkas, kes metsas nimega Maaskelaan oma pesa hoidis, tuli ikka ja aina heinamaale ning nii kadus ka kohemaid minu igavus. Kogusin kotkahetked kõik kokku ja neid sai kolme suvega kokku päris omajagu palju. Üle maja ja hoovi, alla jõeorgu lendas ta ja samuti saagijahile ning nii sai omamoodi sõprus meie vahel veelgi hoogu juurde. Selline külamehe ja suure linnu oma, kes üksteisest rõõmu tundsid. Seda suurt rõõmu, mis mul küla pealt inimeste seast leidmata jäi ja mis mind teisi sõpru sealkandis otsima pani. Selliseid sulelisi ja karvaseid, kes paksust metsast end näole andsid ja mulle silmarõõmuks said.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kus asub Maaskelaan ? 1. Kauksi külas. 2. Lahemaal. 3. Kõrvemaal.

V: Kauksi külas.

Jaa, seal ta ongi ja oma kotkapesaga samuti.

Nr. 1408. Viuga kahekesi.

Maja taga võib olla kevad, nii arvasin ma üksinda ümber maja tatsates. Kui hiireviu sinna tiirutama ja rappelendu tegema tuli, saigi kevad tõsiasjaks ja üksindus oligi ühe hetkega kadunud. Viu tiirutas ja raples ühe koha peal õhus pikka aega ning oli minu selle kevade kevadkuulutaja missugune. See, kes üksinduse minema ajas nii minu seest kui ka ümbert ja kes ise küll vaikis, kuid mind rääkima pani. Seda kevadist monoloogi iseendaga, mis mul just sellel kevadel veel rääkimata oli jäänud ja mis ütles mulle endale, et ka sellel üksildasel kevadel oma algus oli. Just see, mida olin salamisi oodanud ja mis lõpuks algaski kui üksik viu mind ära tuli tegema.

Kauksi, jürikuu, 1997.

K: Kes on Mareku kevadekuulutaja ?

V: Selleks on märtsilind Hiireviu.

Jaa ja seda ta on olnud juba pikka aega.

Nr. 1409. Suur ja väikene maa.

Suured ja laiad Lahemaa rahvuspargi maastikud said mul ruttu sammudega mõõdetud. Esimene aastaring nendega sai ümber ja nii tahtsin ühtäkki mujalt lisagi võtma hakata. Neil maastikel, mis paljulahelist maad ümbritsesid ja kus ka põnevat paljugi leidsin. Nii sündis minust Kõrvemaa sõber ja kogu Põhja-Eesti tatsaja missugune. Minu suur süda ning avar hing olidki need, kuhu suur ja avar paljulaheline maa ära mahtus ja kuhu veel lisa juurde otsisin. Avastamisrõõmu täis, sai minust terve Põhjaranniku asjatundja, kes seal end vägagi koduselt igal pool tundis. Sest suur süda ja avar hing olidki need, mis lisa juurde küsisid ja vastuseid leidsin ma juba maastikelt endilt.

Siin ja seal, 1990-2003.

K: Millisest maast käib jutt ? 1. Kõrvemaa. 2. Lahemaa. 3. Vana-Võrumaa.

V: Lahemaa.

Jaa, just see on Mareku jaoks suurim ja lahedaim maatükk,.

Nr. 1410. Nüüd ongi Turba.

Mees, kes bussiga Viitnalt Valgejõele sõitis, ei olnud bussis üksipäini. Seal olid ka kolm Slaavi mutikest, kes ühiselt seenele-marjule sõitsid. Rahutud mutikesed sõitsid siiakanti esimest korda ja juba Viitnal uurisid nad minu käest, et millal tuleb Turba nimeline bussipeatus. Ma vaikisin esimese küsimise peale ja tegin seda ka teisel ja kolmandal korral millegipärast. Kui bussipeatus juba paistma hakkas, avasin ma oma suu ning ütlesin Turba. Mutikestel hakkas kiire ja ma sain naerda sügisest naeru nende üle. Seda naljakat hetke, mida muidu vaikne ja hallikas sügisene päev oligi justkui oodanud.

Turba, 1991.

K: Kus asub Turba bussipeatus ?

V: Valgejõe kandis.

Jaa, just seal ta ongi.

Nr. 1411. Enne metsavahti.

Enne metsavahti otsisin ma taga iseennast ja sõnu maastikelt. Kirjakaustas olin ma juba olemas ja koduseks käidud mägine maastik oli seal samuti olemas. Sellele vaatamata otsisin ikka ja jälle ning seda ka inimeste seast. Seda sõpra ja sõprust, millest puudust tundsin ja mida nii väga siis vajasin. Üritasin ajada jutujoru vana metsavahiga, kuid see jutulõng sai lühike ja katkes peagi. Siis oli mul mägede sõbrannaks põhikooli klassijuhataja Silvi Viise, kuid seegi sõprus sai peagi otsa. Ise sündinud otsija olin ma ikka edasi ja õieti sai tehtud, sest minu kirjakaustad ei jäänud tühjaks. Seal olid need kõik jutud kirjas, mida tähtsaks piisasin ja kui ridadesse ilmus uus metsavaht, siis oligi õnn koos sõnadega alanud. See, mehe ja poisi sõprus, mis mägisel maastikul suureks sai ja mis mind kõige enam tollal köitis ja tegi seda head tööd minuga, mida ju taga olingi otsinud.

Neeruti, 1980-1983.

K: Kes oli Mareku suurim sõber ?

V: Selleks oli Neeruti metsavaht.

Jaa, ei varem ega hiljem Marekul nii suurt sõpra enam polnudki.

Nr. 1412. Rätsu peatuspaik.

Viitna ja Palmse vahel Rauasoo suure lageda keskel kasvab metsatukk. Sinna tirisin ülesse kuuse otsa Tuuletallajale mõeldud pesakasti. Uuel kevadel olin taas puu all ja puu otsas, et asja uurida, kas pistrikupere äkki kasti ka asustanud on. Kastist leidsin hoopis öökulli, Kõrvukrätsu sulgi ja räppetompe ja räts oli kasti endale välja valinud peatuspaigaks missuguseks. Nii sain ühe tarkuse võrra rikkamaks ja tarkust ma ju puu otsa taga otsima läksingi. Pesakast, mis linnumehele üllatuse tegi, jäi mind sinnasamma tagasi ootama ja rätsu ootas ta samuti, sest üllatuste jaoks ma ta üldse puu otsa ju tirisingi.

Rauasoo, 1991-1995.

K: Kas öökull Kõrvukrtäts ikka elab pesakasrtis ?

V: Jaa, elab küll.

Kuigi ta teeb seda harva ja ainult suures ja spetsiaalses pesakastis.

Nr. 1413. Vanamehe puupapivabriku jutt.

Joaveski kolkakülas, kuue astanguga joa lähedal on endine puupapivabrik. Inimesed, kes neid mõlemaid vaatamas käivad, imetlevad juga ja tühjana seisvat vabrikuhoonet ennast. Suur kolaja, kes ma sealgi olin ja olen, peatus kord ühe vanamehe koduväravas. Vanamees rääkis ja rääkis ja jõudis peagi vabriku juurde oma jutuga välja. Eri värvi puit olevat eri värvi puupappi andnud. Seda vanamees rääkiski ja naeris vanamehe head naeru kui kuulis, et ma Lahemaa giid olen ja kogunisti targemaks sain tema jutu abil. Haavapuit andis näiteks halli värvi puupappi ja teised puud andsid teist värvi puupappi. Targemaks saanud giid Marek lahkus vanamehe hoovi pealt ja oli iseendagagi vägagi rahul ning läks jälle teisigi targemaks tegema.

Joaveski, 1997.

K: Kas puupapi jutt on tõene või mitte ehk kas eri puit andis vanasti eri värvi puupappi ?

V: Jaa, jutt tõene.

Jaa, ja värvida siis veel puupappi ei osatudki.

Nr. 1414. Vanamehest sõber.

Vanamees kolkakülas, Loobu jõe kaldapealsel, kes õngeridvaga forelli tahtis kätte saada, sai kohe minu sõbraks. Tahumatu naeratusega tervitas ta mind ja väheste sõnadega sõprus algaski sedamaid. Kui järgmisel korral teda jällegi külateel kohtasin, sai sõprusest küsimuste-vastuste dialoog ja jällegi jäime jällenägemist. Kolmandal korral kolkakülast läbi minnes, oli ta taas seal ja heldis mind nähes silmanähtavalt. Lühemat kasvu ja näost karvane, oli ta ehtsa taadi moega ja sõpruseks justkui loodud. Selliseks, kus ilma sõnadetagi üksteisest aru saadi ja kus polnudki rohkemat vaja kui vaid külateedele kõndima minna. Ja jälle oli ta seal ja kinnitas mulle jällegi uuesti, et lahedal maal on palju lahedaid inimesi, kes naeratavad lahedat naeru ja keda sealt ju taga otsima olingi läinud. Neid kõiki, kes mind ennastki lõpuks lahedaks tegid ja kellest ka väheste sõnadega aru sain.

Joaveski, 1990-1995.

K: Kus asub Joaveski küla ?

V: Harjumaa kirdenurgas.

Jaa, seal kolkas ta asubki.

Nr. 1415. Teisel pool kraavi.

Varakevadine päev kutsus mind just sellest päevast kevade algust otsima. Kraavikallast mööda jõudsin edasi ja siis pani põdrasarv teisel pool kraavikaldal mind peatuma. Kevadine kimbatus naelutas mind paigale ja võitlesin enda sees, et kas minna vett täis kraavikallast mööda edasi, et siis kusagil teisele kaldale sarve juurde ringiga jõuda. Peatusehetk venis minut-minuti haaval pikemaks ja lõpuks jätsin sarve sinnasamasse ja läksin ilma temata edasi. Otsima olin läinud ju märtsisula aegset uut kevadet ja nüüd siis põdrasarv pani mind paigale tammuma. Lõpuks kui õhtu mind väljast ära kutsus, avastasin kirjakaustast uue palakese. Selle, kus põdrasarv peategelane oli ja kus kevade algust ei olnudki sees. Seda viimast, mida ju tegelikult taga otsima olingi läinud.

Viitna ja Palmse vahel, 1992.

K: Kas põdrasarve lugu tõene või mitte ?

V: Lugu tõene.

Jaa, sarv oli tõesti teisel pool kraavi ootamas.

Nr. 1416. Eelviimane.

Sügisene Pärlijõgi avas end jõekäär-jõekääru haaval. Sügisene Võrumaa avas end samuti, vaid mina olin iseendaga mestis. Jõudnud Eesti teise Pärlijõe kallastele, hakkas minus elama mälestus kaduma hakkavast ebapärlikarbist. Haruldasest molluskist, kes elas kord ka siinses, Lõuna-Eesti Pärlijões. Jõekäänak-jõekäänaku haaval avas end sügis jõekallastel ja et siin kunagi karbid elasid, sellest rääkis vaid üks varem kuuldud jutujoru. Tundmatu maastik, mis end avamas mulle oli, oli küll kaunis, kuid ajalooline tõde kadunud karpidest muserdas karbiuurija otsivat hinge. Seda vaprat meest, kes esimesena haruldast molluskit uurima kord hakkas ja kes temast palju teada sai.

Viitina, sügis, 2000.

K: Mitu Pärlijõge on Eestimaal ?

V: Kaks tükki ja tervet.

Jaa, üks Põhja-Eestis ja teine Lõuna-Eestis.

Nr. 1417. Kotkanina leid.

Kaks meest Kotkaninal peatasid üksteist ja suvist ajahetke. Mina ja Iisaku vana metsavaht Heino Saarela vaatasid üksteisele otsa kui nad Kotkaninal uue kaljukotka pesa leidsid. Mehed läksid küll edasi, kuid miskit jäi neist nagu suvepäeva maha. Kotkanina ise kui üks matkajate lemmikpaik, jääb matkarajale ja kotkas pesas ja pesa juures on kannatlikud ja matkajatele vaatamata pole pesapaika maha jätnud ega mujale sealt ära kolinud. Varakevadise pesa kohendamise ajal on kotkad üksinda ürgsel maastikul ja alles suur suvi toob matkajad nende kodu lähedusse kõndima. Inimkartmatud kotkad pole suures maailmas just igapäevane nähtus. Üks selline ongi Ratva raba servas, seal, kus inimesedki vahetevahel mööda nende pesast kõnnivad.

Kotkanina, 1993.

K: Kus asub Ratva raba ? 1. Muraka raba servas. 2. Laukasoo servas. 3. Kuresoo raba servas.

V: Ratva raba servas.

Jaa, seal Alutagusel ta asubki.

Nr. 1418. Kase otsast.

Õueservas kasvav suur kask oli ülesse otsaronimiseks justkui loodud. Ronisin ikka ja jälle ülesse, tema otsa ning vaatasin ülevalt nii mõisa ja küla poole kui ka igale poole mujalegi. Ülevalt paistis suur maailm teistsugune kui alt maa pealt ja see mind ülesse ronima panigi. Poisike puuoksa peal sai üleval kõrgel iseendaga hästi läbi ja pika pilguga uudistasin seal kõike ümbritsevat. Vahetevahel ajas suru kask igavuse minema ja sai mulle suureks sõbraks missuguseks. Selliseks, kes mul maailma avardada aitas ja kes ilma ühegi sõnata mulle loo kinkis. Sellise, kus jälle mina ise maailma keskpunkt olin ja kus suur vaikiv sõber kinnitas, et üks suur puu võib ka suur sõber olla.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kas Marekul oli varajases nooruses palju sõpru ?

V: Ei olnud.

Väheseid oli ja nendestki vaid mõned kahejalgsed.

Nr. 1419. Uus Lahemaa.

Kord ammustel aegadel kutsus mind suur paljulaheline maa enda rüppe. Läksingi ja siis ma veel ei aimanudki, et sealne teekond eluteekonna pikkuseks kujuneb. Tegin seal riigipalgalisena viis aastat teaduritööd ja siis veel pidasin kaheksa aastat giidiametit. Suur vaheaeg, mis siis algas, sai mitme aasta pikkune ja kui uuesti alustasin, siis oligi vana ja tuttav maa nagu uus ja huvitav sõber, kellega taas sõbrustada. Vaatasin talle taas lähemalt otsa ja olin jälle tema teedel kõndimas. Seal, kus üks laht lõppeb ja teine algab ning kus minusugune uusi alguseid leiab. Seda küll vabakutselise giidina ja ka isehakanud filmimehena. Sellena, kes on just selle maa parim tundja ja kes suures endavanuses sõbras uut ja huvitavat leiab.

Lahemaa, 1990-…

K: Mis aastal on Marek ja Lahemaa rahvuspark sündinud ?

V: 1971 aastal.

Jaa, mõlemad ühel ja samal aastal.

Nr. 1420. Tuttpüttide juures.

Ühe jõe alguses, Veskiallikatel, möödus linnupoisil nii mõnigi suvine hetk. Kalameeste lemmikpaik oli ta ju samuti, kuid poisil olid seal hoopis muud kaunid mõtted peas. Tuttpüti paar, kes endale seal pesa oli valmis meisterdanud, meelitas poisi enda juurde. Kaldapealsel tammus poisike ja tema ainitine pilk oli pütipaari pesas kinni. Nii tuli ta ikka ja jälle sinna tagasi ja imetles pikalt püttide koduseid askeldusi. Linnupoisi üks sünnipäev oligi just seal ja õhtul koju jõudes, pani linnupoiss pütiloo kirjakausta kirja. Sinna ridadesse mahtus ka linnupoiss ise kui usin loodusevaatleja ja ehk oli see esimene kord kui ta ennastki oma kirja pandud ridades üles leidis. Lisaks pütiperele, kes justkui tema jaoks sinna oma kodu oligi rajanud.

Jõepere, 1979.

K: Mis jõgi algab Jõeperest, Veskiallikatest ?

V: Loobu jõgi.

Jaa, ja Marek oli seal jällegi tegija.

Nr. 1421. Männi kasvamine.

Mänd koduõue veerel teeservas oli minu vaikne kaaslane. Sinna panin ülesse võrasse kuldnoka pesakasti ja vahel ronisin otsa talle samuti. Mänd oli puu kohta noorukieas ja juba siis tahtsin ma, et ta kiiresti suuremaks kasvaks. Ta tegigi seda aasta-aastalt ja natukese haaval ning õuepoisi hing ja süda said suurt rõõmu täis. Seda looduslapse avastamisrõõmu, mis juba siis mujaltki palju huvitavat rohelusest leidis ja et sellest kõigest väheks jäi, siis panin ka koduõue peal kõike tähele. Ka seda, kuidas üks männipuu kasvab ja mulle rõõmu juurde teeb.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kas Marekul oli ka puudest sõpru ?

V: Jaa, oli küll.

Mitte just palju, aga oli ka puude seast.

Nr. 1422. Kaks metsameest.

Metsavahikordoni hoovi peal olid kaks metsameest ikka ja jälle ninapidi koos. Üks neist oli suur ja teine väikene ning ühiselt kasvasid nad suuremaks mõlemad. Koduhoovi taga lepalodus olid mõned lagedamad paigad ja sinna istutasin ma mõned väikesed kuused ja männid ning olin usinasti neid jällegi uudistamas. Et kuidas nad kevadeti suuremaks kasvanud on ja mulle silmarõõmu teevad. Nii või teisiti käisin ju oma metsavahi jälgedes ja sellest rääkisid ka lepalodusse istutatud puuhakatised. Need väikesed sõbrad, kes olid mulle silmarõõmuks nendel õhtutel kui ma metsavahi õuel parajasti ei olnud ja kui vaikusest sõnu ja sõprust taga otsisin.

K: Kes oli Mareku suurim mõjutaja nooruses ?

V: Selleks oli Neeruti metsavaht.

Jaa, ja kahekesi oli üheskoos hea olla.

Nr. 1423. Sportlik külamees.

Külakolkas, kus igavus tuli minu ja maja juurde külla, peletasin ma igavust mitmel moel. Küll läksin niisama kolama, küll võtsin ette ja hakkasin sportlikuks külameheks. Selleks, kes koolimaja juurde spordiplatsile läks ja seal ennast hoolega liigutas. Õhtused tunnid said sedasi sisu juurde ning ikka ja jälle leidsin ennast kangil turnimas või jooksurajal jooksmas. Igavus, mis inimesega vahel imet teeb, oligi see, mis mulle sportlikud mõtted pähe tõi. Külarahvas sai ka minust osa ja nii rääkis terve küla ühest sportlikust uuest külamehest. Sellest, kes uustulnukas oli ja kes igavuse küüsist end ära päästis. Küla, mis alati räägib, sai jutujätku minu näol juurde ja üks omapärane lugu oligi sündinud. Üks nendest lugudest, mis seal minuga kaasas käis ja mida ma ju sinna otsima olingi läinud.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kas Marekust sai igavusest sportlik külamees ?

V: Jaa, sai küll.

Ja ju siis polnud muud teha.

Nr. 1424. Junkrul.

Junkru on mere naaber. Mere naaber olen mõneks päevaks ka mina, see, kes naabruses Sandströmite juures peatub. Vanamemm, kes ei vaiki, avab saladus-saladuse järel. Tänasel päeval on naaber, Junkru suvitajate päralt. Kunagi, ammustel aegadel oli ta ajaloolase, Enn Tarveli üheks lahedaks peatuspaigaks, kus mees ka ajalooraamatu „Lahemaa ajalugu“ valmis kirjutas. Rannaküla,

mis mind targemaks tegi, tegi seda ka seekord siis. Sest memm ei vaiki ja mina ei väsi targemaks saamast. Ja et tark mees ja ajaloolane Enn Tarvel ka siinsamas naabruses ühe targa raamauga maha sai, see sai minugi tarkuse varamuks. Tarkust, mida elus taga ikka otsitakse, ei ole peidus mitte igas külas. Ühes rannakülas oli palju tarkuseid peidus ja jutustav memmeke. Just see, mida sealt taga otsisin ja leidsin ning mis mind ennast targemaks tegigi.

Kasispea, 1992.

K: Millises Lahemaa külas kirjutas Enn Tarvel valmis raamatu „Lahemaa ajalugu“ ?

V: Kasispea külas.

Jaa, seal külas suurteos sündiski.

Nr. 1425. Pool vaikust.

Elu esimene pool oli mul paljuski vaikust täis. Vaikusega koos kõndisin ma läbi elu ja inimeste ning vaid kirjapandu rääkis minu asemel. Vaikust ja sõnu koguda meeldis mulle algusest peale ja nii ma vaikijaks ja kirjameheks sündisingi. See, kes pigem jätab midagi ütlemata ja siis juba ennast kirjaridades üles leiab. Sealt, kus ma ise olen alati peategelane ikka ja jälle ning seda vaikusele vaatamata. Kirjamehe saladuseks sain ma ise. See, kes vaikides ringi kõnnib ja kes teiste jaoks on olemas vaid kirjaridades. Seal, kus minu lugu on kirjas ja kus ma ise räägin, mis siis kui vaid kirjaridades.

1979-2012.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek oli elu esimeses pooles suur vaikija ?

V: Jaa, oli küll.

Ja seda enam Marek kirjutas väga palju.

Nr. 1426. Minu õlakotike.

Poisikesel oli mustast kunstnahast õlakotike õlal. Seal kõlisesid linnurõngad ja seal oli binokkel ja kirjakaust ka sees. Poisike oli oma õlakotikese üle uhke ja siiski ei olnud ta sellega üksinda ringi Neeruti maal kõndimas. Kuresöödi habemik ja Neeruti mägede näituse valvur Avo Mumm oli ka ringi liikumas ja temalgi oli õlakotike õlal, kus ka samad asjad sees, mis minulgi. Uus Neeruti metsavaht Toomas Talve veetis ka oma vaba aega ringi kolades ja temagi õlal oli nahkne õlakotike. Kolme mehe saaga sai minu nooruse üheks osaks. Saatus, mis meid kokku omavahel viis tegi kolm meest õnnelikuks ja õnnelikumaks ning nagu hea kokkusattumus, siis kõigil olid ühtemoodi õlakotikesed õlal. Kolm meest olid ühtemoodi ja kogu vaba aja veetsid nad kolades ringi. Nii nagu minagi, kes kahe mehe jälgedes ju kõndis.

Neeruti, 1983-1990.

K: Mis oli Marekul ja kolmel mehel õlakotikese sees ?

V: Kirjakaust ja binokkel ja linnurõngadki.

Jaa, just see, mida üks loodusevaatleja vajas endaga looduses liikudes.

Nr. 1427. Rebaste rajad.

Rebasejälgedes möödusid mul nii mõnedki talvised hetked. Endale täpsemalt aru andmata, et miks siis niimoodi, olin hoolas jäljekütt ja lumised väljad said ka minu jäljeridu täis. Väikene mees, kes juba

siis kõike tähele pani, avastas enda jaoks uue maailma, rebaste oma siis ja pani ka kõik nähtu ja kogutu kirja. Pealtnäha juhuslikult lumele jäetud rebaseread ei ole mitte päris igal pool. Rebastel on omad kindlad lemmikpaigad, kuhu rohkem jälgi maha jääb ja seda ma avastamas olingi. Õhtuti panin rebasetarkused kõik kirja ja neid sai kokku palju, mis räägivadki, et nad ühed targad loomad on, kes mindki targemaks tegid.

Neeruti 1979-1990.

K: Kus on rohkem Rebaste jälgi lumel ?

V: Seal, kus on rohkem hiirtesaaki lume all.

Jaa, just seal nad rohkem liiguvadki.

Nr. 1428. Üksainuke kala.

Ühes suvekeskmes sai minust veealune mees ja sukelduja. Sukeldusin läbi terve Pärlijõe ja tundsin ennast justkui kala vees. Lugesin kõik ebapärlikarbid kokku ja ometi ei kohanud ma külmas vees peaaegu, et mitte ühtegi kala. Vaid üks jõeforell andis end näole ja seegi kadus kiiresti jõekääru taha. See tegi esimese ebapärlikarbi uurija kurvaks ja nii sündis oletus, et miks karpidel juba pikemat aega järelkasvu jões ei ole. Sest puudub vajalik vaheperemees, kes tema glohhiide kannaks lõpuste vahel ja see oli esimene tarkus üldse, mida siis ka teada sain. Tarkuste järele ma sukelduma läksingi ja suvi, mis mind jõekallastel targemaks oli teinud, oligi läinud täie ette.

Pärlijõgi, 1991.

K: Miks vajab Ebapärlikarp kalu ?

V: Sest tema vastsed kala lõpustel mõnda aega veedavad.

Jaa, ja ilma kaladeta ei saa Ebapärlikarbid hakkama.

Nr. 1429. Tulekahju.

Kevad minu ja maja juures käis külas meil tihti. Maja juures tatsaja käis toa ja õue vahet ning kargevõitu kevad pani mind ahju kütma. Ma tegingi seda ja nii viskasin viimase põlemata rondi ahjust õuerohule ja sulgesin ukse enda järel seestpoolt. Tulemüha, mis mind õue kutsus, tähistas tulekahju algust, sest kulu oli süttinud ja vana laudahoone samuti. Nii olin tulekahju algus ja ots samuti, kuni vana laut oli lõpuni ära põlenud. Tulekahju, mis mind targemaks tegi, oli selle kevade suurim sündmus õue peal ja pani mind kahtlema, kas kevad maja juures on ikka õige tee. Tulekahju ise kõneles kurvas keeles ja nii ma hakkasingi tahtma maja juurest ära. Sinna kevadeid otsima, kus kevad ka tegelikult olemas on ja kus ei põle hing ja süda ning üks vana laut ammugi mitte.

Kauksi, jürikuu, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek tahtis maja juurest ära minna ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa, Marekul sai majatantsust kõrini ja ta tahtis sealt ära.

Nr. 1430. Vana kirjakast.

Ülikoolilinna Allika tänava erakast sai kaasa võetud üks vana kirjakast. Sinna kogusin ma kokku täiskirjutatud kirjakaustad ja neid sai kokku päris palju ning aastatega aina rohkem ja rohkem. Ennast kirja panema õpetasid mind mina ise ja siis veel metsavahist mees. Need kaks elu tähtsaimat

tegelast, kes kõike kirja tahtsid panna ja kes seda tegidki. Kõike kirjapandut alles hoidma ja talletama, õpetasid mind jällegi mina ise ja metsavahist mees. Nõnda sai vanast kirjakastist minu suur sõber ja ta on seda senimaani. See, kes mind kogub, nii nagu seda teen mina ise ja metsavahist mees. Kolm kogujat on minu elu kolm tähtsaimat tegelast, need, kes mind meeles peavad ja mind koguvad, seda ammustest aegadest saadik.

1995-…

K: Kas Marek on usin kirjamees ?

V: Jaa, on küll.

Ja on seda kogu aeg olnud.

Nr. 1431. Jäljed rabas.

Suure Laukasoo hingus tegi mind kohe algusest peale ära. Esimene suvi temaga kutsuks ikka ja jälle mind sinna tagasi ja vahel vaatasin ka üle õla tagasi ja nägin pehmes turbasamblas iseenda jälgi, mis siiski peagi kadusid. See mõni minut, mis jalajälje kadumiseks aega kulub sai mõnikord peatunud suvehetkeks ja ikkagi imestasin ma, et raba minu jäljed kiiresti peidab. Nii, et samast kohast hiljem minnes, pole eelmist käiku enam hoomata. Üks minu rabatarkus tegi mind jällegi ju targemaks. Ja suur ja vana raba peidab oma saladusi osavalt ja nendeks on ka jäljetult kaduvad jäljed, nii inimeste kui ka neljajalgsete omad.

Laukasoo, 1990.

K: Kui kiirelt kaovad inimese jalajäljed turbasamblast rabas ?

V: Mõne minutiga.

Jaa, ei rohkem ega vähem aega polegi kadumiseks vaja.,

Nr. 1432. Tuulemurdudes.

Mägise maastiku metsades olid ka tuulemurrud peidus. Need rägastikud, mis metsamehe saagi tunda ei olnud saanud ja kus siiski omad elanikud olemas. Oli selleks siis metsaherilaste pesa või üks väikene linnuke hoogsalt laulmas. Linnuke käblik oli see ja oma laulu esitab ta ikka oma kodu läheduses. Tuulemurru sisse rajab ta oma kodu ja annab siis endast seal juures ka lauluga märku. Muidu peiduline lind on keset kevadet varmas endast teada andma ja nii mõnigi kord avastasin tema pesa keset tuulemurdu. See oli taas otsijale tänuks selle eest, et ta kõike teada tahtis. Väikese linnukese lüheldane jutt kiidab teda ja mind ennastki. Sest otsijad ikka leiavad ja mõnikord sealt murdunud puude rägastikust, kus esmapilgul elu ja midagi leidmist väärt ei olegi.

Neeruti, 1980-1990.

K: Mis lind on Käblik ? 1. Röövlind. 2. Laululind. 3. Öökull.

V: Laululind.

Jaa, väikene laululind ja tugeva häälega.

Nr. 1433. Kuresöödi saladused.

Kuresöödi mäenõlval kutsus mind juba väiksest peale enda juurde. Sealne peremees ja näituse valvur, habemik ja linnumees Avo Mumm võttis mind alati vastu ja sõprus sidus kaks meest endaga kokku. Kuresöödi perenaine Ehte sai ka sõprusest osa ja ometi ei olnud meie kahe vahel seda suurt

sõprust, mis peremehega. Perenaine ise küll oli sõbraliku moega, kuid suur sõpruse leek ei lahvatanud siiski põlema. Nii jäi mul nii mõnigi kord sinna minemata kui teadsin, et perenaine kodus on. Sõprust otsida, on just nooruse õnn ja rõõm. See, mis mind Kuresöödile viis ja kus ühest mehest siis sõbra leidsin endale ja siiski ei enamat. Sõpruse saladus on siiani meie kahe kanda ja me mõlemad hoiame saladust enda jaoks. Et üks perenaine sõprusest osa ei saa, see oli minu nooruse üks suuri saladusi ja vaid eemaltvaatajale tundus sõprus suur olevat. Tegelik elu Kuresöödil kõneles siiski vaid kahest mehest kui suurimatest sõpradest.

Neeruti, 1984-2003.

K: Kas Marekul oli ka nooruses palju sõbrannasid ?

V: Palju ei olnudki.

Ehk oli vaid Mõisavanema.

Nr. 1434. Märtsivaade.

Märtsis sündinud märtsilaps olen mina ise. See, kes viimastest lumehangedest ennast üles otsib ja leiab ning alati uues kevades ümber sünnib. Isemoodi märts ja omamoodi kevad kandis numbrit kakskümmendseitse. Tulnud tagasi kaugest kolkakülast kodutanumale, olin jälle kevadet täis ja märtsi otsimas. Neid kahte sõpra, kes mind kunagi maha ei jäta ja kelle juurde aina uuesti teed otsin ja leiangi. Märts suuskadel oli kodumaastikke täis ja leidsingi uue kevade ülesse. Just selle, mis kaugel Kauksi külakolkas mitmel aastal leidmata oli jäänud. Märtsirõõmu tagasitulek südamesse, pani mind just selles kevades tagasi vaatama nende kevade alguste poole, mis seljataha olid jäänud. Need märtsilapse sünnipäevad, ilma milleta ei oleks olemas ei mind ega märtsilast ennast ammugi mitte.

Neeruti, 1999.

K: Milline on Mareku lemmikkuu ?

V: Märts.

Jaa, otse loomulikult.

Nr. 1435. Kahekesi Ämmamäel.

Metsavaht Toomas ei jätnud mind peaaegu, et mitte millestki ilma. Temas oli palju saladusi peidus, mis ta peaaegu, et kõik mulle kinkis ja ka lahti rääkis. Ühel suveharjal viis mees mind mägise Neerutimaa teise serva, Ämmamäe nõlvale ja mehe käte vahele ilmus õlakotikesest kokkuköidetud lugude sari „Neeruti lood“. Kaks meest kuulasid üksteist ja kõrvuti olles sai suvine sõprus sisse veelgi suurema hoo. See, mis oli täis jutustavat metsavahti ja kuulavat suvepoisikest ning millest tegelikult sündis üks kirjamees siia ilma. See minu näoga poisike, kelle jaoks metsavaht oli pea, et kõik siin maailmas ja kes varmast kuulajast usinaks kirjutajaks ümber sündis, seda ühe suvepäikese all ja ühe mehe kõrval kõndides.

Pariisi, 1986.

K: Millises küla asub Ämmamägi ?

V: Pariisi külas.

Jaa, seal ta ongi ja Neeruti mägede servas samuti.

Nr. 1436. Kahekordse maja juures.

Mõisaallee ääres telliskividest kahekordses majas oli tükike minu nooruse algust peidus. Maja allee poolses otsas teisel korrusel oli minu magamistoa aken ja sealt aknast ei näinud ma peaaegu, et mitte kui midagi põnevat või ilusat. Maja ees oli liivakast, kus ma ei mänginud ja majas elasid teisedki pered ja inimesed, kellega ma ei rääkinud. Majakaaslasteks olid teisedki omaealised, aga nendega ma sõbraks ei saanud ja juttu ei teinud. Kaheksa aasta pikkune majalugu oli väheste sõnadega ja mind ennast oli ka vähe nendes sõnades sees. Otsima hakkasin sellegipoolest juba siis ja kuigi ma ei leidnud peaaegu, et mitte kui midagi, siis otsija oligi sündinud. See, kes ennast ja lugu taga igatses ja kes alles siis neid leidma hakkas kui elu kaheksanda suve päikese paistel eemale omaette maamajja ära olime lõpuks kolinud.

Neeruti, 1971-1980.

K: Kui vanalt hakkas Marek lugu ja lugusid otsima ?

V: Kohe ehk sündimisest saadik.

Jaa, tuleb nii välja küll.

Nr. 1437. Üle noatera.

Roniv ja seiklev poisike oli ikka minus endas peidus. See, kes seiklusi taga otsis ja mitmeid kordi üle noatera pääses. Küll mõisatornis, küll suures kuivatis, küll Loobu jõel parvetades või mujalgi. Otsijaks ja igale poole ronijaks justkui sündinud, pääsesin ikka ja jälle napilt ning olen elu ja tervise juures tänase päevani. Ikka see, kes küll puude otsast alla on kukkunud või mujalgi napilt eluga pääsenud ikka tõdeb, et kõik temaga korras on ning vaid mälestused kõnelevad nagu tema asemel, et ta tõesti õnnesärgis sündinud on. Nii küla peal seigeldes kui ka metsas ronides, kes küll palju on kukkunud, kuid ikka ja alati eluga pääsenud on.

Neeruti, 1978-1990.

K: Kas Marek on kõva ronija ?

V: Jaa, on küll.

Ja ronib ka tänapäevalgi meelsasti.

Nr. 1438. Kolme hundi tulek.

Kolme kauge külakolka talve kolamised olid lühemat laadi. Ikka läksin siia-sinna ja kolamiste sõber tõstis minus pead. Maja juurest ma kaugemale ei läinudki ning vahel leidsin ka mõne lühikese käiguga loo ülesse. Ju siis polnud rohkemat hinges vajagi ja sain lühidate käikudega hakkama. Mets nimega Maaskelaan kutsus mind taas ja taas ning kolme hundi jäljed seal kõnelesid talvises keeles. Nad olid tulnud piki metsasihti kuni lageda välja serva ja siis ilmselt kimbatuses olnud ja ning otsa ringi keeranud. Rahul hundilooga, tulin maja juurde tagasi ja kinnitasin iseendale, et lugude otsija ja kolaja ei ole minust mitte kuhugi kadunud ja nii ka seekord. Väikesed lood ja lühidad käigud saatsid mind külaservas kolm aastat ja siis lõpuks tuli ise suuremate järele peale ja otsustasin maja juurest ära minna. Tagasi nende käikude ja lugude juurde, mis pikemad ja suuremad ning mis mind suuremaks jällegi tegid.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kas hundilugu tõene või mitte ?

V: Jaa, tõene.

Hundid olid tulnud ja siis otsa ringi keeranud tõesti.

Nr. 1439. Kadunud talved.

Talverõõm, mis mind maast-madalast alates saatis, sai siiski otsa. Viimaseks heaks ja külmaks ning lumiseks talveks jäi elu viieteistkümnes talv ning sealt alates edasi, seda kuni tänase päevani välja, on nad kadunute nimekirjas. Suur talverõõm ei olegi tänastel talvedel nii suur kui kunagi, sest talved ei ole enam nii lumised ja külmad kui kunagi ammu siis. Igatsus, mis minus välja lööb kadunute järele, viib mind ikkagi suusalumele ja vahel ka kolama, mis siis, et lumest ja külmast rõõmu vähem on kui kunagi. Iseenda jälgedes kõndides, otsin talverõõmu taga ja mis siis kui teda on vähem kui kunagi ammu. Pehmete talvede aara, mis juba pikemat aega valitseb, ei ole viinud talvelapsest suusarõõmu ja lumerõõmu minema. Ja ikka leian ma ennast suusalumel, mis siis kui lund, külma ja talve ennast vähem on kui seda oli kunagi.

K: Mis aastal lõppesid lumised ja külmad talved ?

V: 1987. aastal.

Jaa, siis said nad otsa ja polegi tagasi tulnud meile.

Nr. 1440. Laukasoo avastus.

Lumine ja valge Laukasoo raba kutsus mind sageli enda juurde. Ilvesejäljed rabaservas juhatasid mind nagu edasi ja ometi ei olnud ta läinud üle suure lageraba. Jäljerida vonkles rabaserva mööda ja seda tegin minagi. Hiljem kui rabaskäigust väikene jutustus sündis, sain teiste albil targemaks. Nimelt, et ilves ei lähegi kunagi üle suure rabalageda, seda huntide kartuses. Targemaks saanud Laukasoo sõber jõudis sinna teinekordki ja ilvesejäljed suurel rabalagedal jäid tal ikka ja jälle seal leidmata. Sest matskass tark loom on ja ta oskab ennast huntide eest kaitsta. Raba, mis mind targemaks seekord tegi, jäi mind tagasi ootama. Seda jäljekütti ja loodusesõpra, kes otsib ja leiab vastused oma küsimustele ka suures rabas kõndides.

Laukasoo, 1991.

K: Miks ei lähe Ilves üle suure raba otse ?

V: Ta väldib Hunte.

Jaa, ja seda teab ja teeb ta alati.

Nr. 1441. Jägala joal.

Suur ja lai põhjarannik tegi mulle koheselt silma. Sain temaga kiiresti tuttavaks ja vahel jäi sellestki väheseks ning nii otsisin mujalt lisa. Lahe teine kevad temaga oli käes kui suure Jägala joa juurde jõudsin. Jõgi ja juga tegid mulle silma ning peatusin hetkeks nende juures. Tõdemus, et kevad on käes, jõudis alles seal minu meeltesse ning nii peatusingi kevadisel teel. Seni olin rohkem oma laheda maa eesmärkides kinni olnud ja nüüd siis suur juga ja suur jõgi tegid mind kevade nautijaks missuguseks. Selleks, kes tahtis niisama olla hetkeks ja kes tahtis unustada korraks kõik muu. See kõik mul joa juures õnnestus ning kui edasi läksin, olin jällegi lahe mees missugune, kes laheda maaga sõprust tegi.

Jürikuu, 1992.

K: Kus asub Jägala juga ? 1. Lahemaal. 2. Kõrvamaal. 3. Harjumaa idaosas.

V: Harjumaa idaosas.

Jaa, seal ta ongi alati olemas.

Nr. 1442. Sada sammu.

Sadakond sammu ekskursioonibussi juurest eemalseisva emakeele-ausamba juurde, panid mind kui giidi proovile. Pidin end oma jutuga maksma panema ja tagantjärele hõisates, siis see mul alati ka õnnestus. Ise olin ma samba sünniloole lähedal kui temast 1900 aasta kevadel rääkima hakati ja lõpuks ta ju sündiski siia ilma, seda mõni aeg hiljem. Sambajutt, mis Kadrina koolis lahti ühel kevadel läks, tähistas tema tegelikku algust ja just selle originaallooga ma hiljem ekskursante paika rääkisingi. Selle sambalooga, mis tegelikku tõde kuulutas ja mis siis algas kui ma kooli lõpetasin selsamal kevadel. Kadrina sambasaladus on väheste giidide teada ja üks neist olin mina, kes tegelikku tõde kuulutas kuulajatele.

Kadrina, 1990-2003.

K: Kus asub ainukene emakeele ausammas ?

V: Kadrinas.

Jaa, ja rohkem neid ei olegi üldse mitte kusagil.

Nr. 1443. Vahel tammede vahel.

Kolaja kirjakaustas oli kõige rohkem kolajat ennast sees. Seda uitajat, kes koduümbruse maastikke kõiki tundis ja vahel harva ka kaugemale uitama läks. Nii jõudis ta kaitsealusesse Mädapea tammikusse ja seal õitsesid kevadised lilled ja laulsid kevadised laululinnud. Just need kevadekuulutajad, kes minu kevades mind saatsid ja ilma kelleta oleks kevad olnud olemata. Harva kui ma tammede vahele jõudsin, sest nad natuke liiga kaugel kodust olid, aga siiski olin ikka ja jälle seal ringi kõndimas. Seda siis kui hing midagi uut ihkas ja kui kevad põues endast märku mulle andis. Salajane paik ei kinkinud mulle küll mitte ühtegi lugu kirjapanekuks, kuid siiski olin seal see otsija missugune, kes otsib ja leian ja kevadet avastab.

Mädapea, 1980-1990.

K: Kus asub Mädapea tammik ? 1. Rakvere lähistel. 2. Lahemaal. 3. Tartu kandis.

V: Rakvere lähistel.

Jaa, just selle väikelinna külje all ta asubki.

Nr. 1444. Ootamised.

Ootav minu näoga mees Viitnal kõrtsi ees või Palmse mõisa lähedal sai minu giidiaja üheks osaks. Ekskursante täis bussi ootel olin ma ikka ja jälle ning alati nad tulidki rohkema või vähema seltskonnaga. Ootav mees, kes rahutu päeva eel pealtnäha rahulikult oma inimsalka ootab, on rahulik vaid kõrvaltvaataja jaoks. Tegelikult ta hüppab ja kargab ning taidleb juba omi mõtetes ja vaid eemalt paistab rahu ise olevat. Mees, kes on giidinippe täis, olengi mina ise ja vaid ma ise tean, mida ma ekskursioonibussi ootel iseendas teen. Ma teen seda argipäevast tööd, mis ees on ootamas ja mis mehest giidi teeb ja mis siis kui esialgu vaid iseenda sees.

Viitna-Palmse, 1995-2003.

K: Mida teeb giid Marek hommikul oma ekskursante oodates ?

V: Mõtleb juba eelseisvale päevale.

Jaa, on oma mõtetes juba asja juures, ehkki rühma pole veel saabunud.

Nr. 1445. Koos tuttpütiga.

Paigalpüsimatu kolaja tõstis minus pead ja võtsin suveratta ja läksingi ära. Jätsin Reitlite suvilaõue üksinda oma pead ning vaatasin suvise pilguga ümbruskonnas ringi. Pangodi järvel ujus üks paigalpüsimatu hingega tuttpütt. Võtsin ennast riidest lahti ja ujusin tema juurde ja suvine mäng sai pütiga kahekesi mängitud. Pütt oli paigalpüsimatu ja seda olin ju minagi. Ja keset suve paigal püsida ei sobi vist mitte kellegile, nii nagu mulle ja pütilegi mitte. Kui pooltund pütiga mööda sai, olin rohkem suvepoisi moodi kui ma olin seda olnud ennemalt ja iseendaga vägagi rahul. Sest päevalugu olin ma otsima ju läinudki ja pütt tuli ka ise mulle appi selle leidmisel.

Pangodi järvel, heinakuu, 1993.

K: Kus asub Pangodi järv ? 1. Kagu-Eestis. 2. Lahemaal. 3. Saaremaal.

V: Kagu-Eestis.

Ja sealmail ta ongi.

Nr. 1446. Sügise puudutused.

Külakolgas Kauksi, mis oma hingeelu elas, sai mulle peagi tuttavaks juba esimeses sealses sügises. Kolhoosnikute kamp, kes vanu aegu taga igatses, sai mulle ka tuttavaks ja seda ka juba esimeses sealoldud sügises. Esimene sügis sai päris sügise moodi ja ometigi otsustasin ma sinna veelt teist, kolmandat ja neljandatki ootama jääda. Sest isu ei saanud esimesest sügisest täis, vaid ikka ootasin järgmist ja järgmist siis. Maja ja õu, mis uue peremehe kätetööna ilmet võttis pidi mulle uut kevadet südamesse tooma ja sügis ümberringi pidi ununema sootuks. Siiski ei saanud uus külamees ilma külata ja ilma tema sügiseta hakkama. Ikka oli vaja külameest abi ning külameest sügisesed näod ja jutud viisid kevade minu põuest. Selle rõõmsa aastaaja, mida igalt poolt leidma olin harjunud ja mis ühest kolhoosnike kambast siiski leidmata mul jäi.

Kauksi, 1995-1998.

K: Mis aastaaega koges Marek Kauksi külas ?

V: Sügist ennast.

Ja korralik kevad jäigi Marekul seal nägemata.

Nr. 1447. Lapi-kaku intervjuu.

Kevadine suur hetk suure kakuga Joaveski kolkaküla lähistel, tuli minuga igale poole kaasa. Terve suvi möödus suure hetke lummuses ja suvel Vormsi saarel toimunud Eesti Looduseuurijate Seltsi kokkutulekul kutsus raadiomees Toomas Jüriado mind teiste seast kõrvale. Ta tahtis kevadist suuruudist raadio-intervjuuks vormida ja nii ta mind mikrofoni juurde kutsuski. Vastasin mehe küsimustele ja nii sai minust hetkeks raadiohääl siis missugune. See, kes ikka kevadist kakuhetke südames kaasas kandis ja kes kevadel televiisorikastiski uudisnupu keskmeks sai. Lühike kakuintervjuu oli minu suvepalaks missuguseks. Seal, kus kevadet ja suurt ning kaunist kakuhetke oli sees ka mis mind terve aasta tagantjärele soendas ehk tegi seda, mida keegi teine ei olnud seni veel suutnud, vaid ehk metsavahist mees välja arvatud.

Vormsi, heinakuu, 1991.

K: Kas kakulugu tõene või mitte ?

V: Jaa, kaku-intervjuu sai antud.

Jaa, ja rohkem kaku-intervjuusid ei ole Marek andnud kui üheainsa.

Nr. 1448. Mareku näitus.

Oma maja juures tulid uued mõtted mulle pähe ja nad olidki üpriski majamõtete moodi. Tatsasin õue peal ja tahtsin õuegi uueks teha ja nii sai aidaseina külge igasugust vana kola näitusele kokku tassitud. Seal oli vana aja hõngu ja Mareku näitus hakkas mulle koheselt seal meeldima. Näitusel oli enamasti vaid üks külaline, mina ise, kuid sellele vaatamata oli ta olemas. Ta sündis kuidagi iseenesest ja rohkem midagi säärast küla peal ei olnudki. Oli vaid minu majahoovis ja uhke tunne puges mulle põue. Just selline hea ja uhke, et minul on ja teistel ei ole ning see tema sünnipäevaks saigi. Sest üksindus teeb inimese teistmoodi kui teised seda on ja nii sai ka üksildane hoovipealne teistmoodi kui teistel seda nad olid. Isemoodi olla, see oli minu maja suur õpetus. See, mis mind targemaks ja teistmoodi tegi ja mis näituse valmis vanast kolast aitas teha.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kus asus Mareku näitus ? 1. Kauksi külas. 2. Viitnal. 3. Neerutis.

V: Kauksi külas.

Jaa, seal ta Marekul oligi.

Nr. 1449. Katkujuurte mäng.

Giidinipp giidinipi järel kulgeb päevane ekskursioon, seda giid Mareku juhtimisel. Palmse õunaaia kivimüüri servas kasvanud suured katkujuured panevad teda peatuma ja seda teeb ka inimrühm tema ümber. Giid Marek poeb neljakäpukil katkujuurte vahele ja varsti ronib sealt jälle välja. Lapsed teevad seejärel sedasama ja peagi ongi kõik katkujuurte vahel ära käinud. Rahul ollakse nii leidliku giidiga kui ka iseendiga ja see oligi üks eesmärk, et miks giidi saatel üldse lahedale maale tuldigi. Rahul giid Marek ja rahul lasterühm tema järel astuvad ühiselt edasi järgmiste vaatamisväärsuste poole, millest kõige atraktiivsem ongi ju seesama giid Marek, kes katkujuurte vahel käpukil ära käis.

Palmse, 1995-2003.

K: Mis taim on Katkujuur ? 1. Puu. 2. Põõsas. 3. Rohhtaim.

V: Rohttaim.

Jaa, seda ta ongi.

Nr. 1450. Valge klaar.

Giid Marek viib inimrühma enda järel Palmse õunapuuaeda. Ühe õunapuu alt korjab ta valge klaarõuna ja kõik saavad teada, et millega on tegemist. Et pea pooled ekskursantidest giidi juttu ei usu, see giid Marekut ei heiduta ja ekskursioon kulgeb mõisapargis omasoodu edasi. Hiljem kui ta päevale tagasipilgu viskab, siis kehitab ta õlgu ja ei tee teist nägugi, et peaaegu pooled teda ja tema juttu uskuma ei jäänud. Amet, mis inimest rikub, on giidiamet kohe kindlasti. Amet, mis giid Mareku ära rikkunud ehk teiseks teinud on, ongi giidiamet ka kohe kindlasti. Ja sellele vaatamata olen jällegi uue grupi ootel ja mis siis kui mind ei usu kõik huvilised, kes minuga kaasas kõndisid.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kuidas on õun nimega Valge klaar oma nime saanud ?

V: Just oma välimuse ja maitse järgi.

Jaa, mõlemad on õiged.

Nr. 1451. Jutt, mis ei meeldinud.

Tee, uue kodumaja juurde, seda külakeskmest pisut eemal, ei olnud väga pikk. Seal elas vanaisa vend Villem Montai, kes peagi kadus ja temast jäi päranduseks maamaja ja üks lüheldasem inimlugu. See jutt sellest mehest, kes peale esimest Siberisse küüditamist sealt koju tagasi tuli. Mees pani naiseriided selga ja läks hobusega põldu kündma, kuid naabrid kaebasid ta peale, sest tegelik naine toas pliiti küttis ja suits korstnast ta reetis. Nii sõidutati Villem veelkord Siberisse, aga mehel õnnestus veelkord sealt elusalt tagasi koju pöörduda. Siberi jutt ise ei olnud mulle meeltmööda. Tahtsin kuulda inimestelt hoopis midagi muud ja karm Villemi lugu kraapis minu hinge. Selle asemel läksin aasale kõndima ja eemale mägedesse kolama ja esimesi lugusid sealt taga otsima. Ehk tegema seda, mida hing tegelikult ihaldas ja mis minu hinge ei kraapinud.

Neeruti, 1976.

K: Kustkohast leidis Marek esimesed tegelikud lood ?

V: Neeruti mägedest.

Jaa, ja mitte kusagil mujalt.

Nr. 1452. Pahad lennukid.

Kodused maastikud olid head ja paremat kõike täis. Lugude jahimees seal, kes uute lugude kaupa aina suuremaks kasvas, vaatas kui linnumees ka ülesse taevasse ja sinna üks halb lugu nagu peidetud oligi. Punaarmee lennukid, mis sealt üle lendasid, tegid põrgulärmi seal ja vahel lausa tundide kaupa siis. Küla, mis lennutee alla täpselt jäi, ei olnudki ühtäkki nii hea ja armas. Sõjalennukite pidev müra külataevas ei tahtnud sageli lõppeda ka õhtuti ja nad lendasid üksteise järel üle maastiku. Vahel näitasin ma neile rusikat, kuid seegi ei aidanud ja alles metsavahist mees lõpuks lohutas mind natukenegi. Ta rääkis kurja heaks ja kurtis samas, et tedagi sõjalennukid segavad ja häirivad, seda nii metsas tööl kui ka koduõuel tatsates. Kahekesi kirusime võõraid lennukeid ja siiski, kahekesi koos oli ikka parem ühiselt koos olla kui üksinda lennukimüra saatel ringi kolada.

Neeruti, 1980-1987.

K: Kas lennukite lugu on tõene või mitte ehk kas pahad lennukid olid olemas ?

V: Jaa, olid küll.

Seda muidugi vene ajal kunagi.

Nr. 1453. Kassi püüdmine.

Kullikorv kodupõllu servas ootas endasse saaki ja mind samuti. Koolis koduteele jõudnud, vaatasin igal päeval lootusrikkalt tema poole, et äkki täna siis…Nii ka seekord ja eemaltpaistev tume kogu korvis ning kinnilangenud korviluuk panid haukapüüdja suurest rõõmust sammu kiirendama. Korvi enda juurde jõudes, selgus tõsiasi, et tumedat karva kass on korvis lõksu langenud. Haukapüüdja päästis kassi vabadusse ja ei olnudki nii rõõmus kui mõni minut tagasi. Siiski, kinkis kass kullikorvis mulle päevaloo ja keset sügist suur asi seegi. Lugude jahimees ja haukapüüdja, seda ühes isikus, panigi kassiloo kirja, sest vaevalt rohkem on olnud selliseid kasse, kes sellisesse lõksu langenud on. Sedasi sai sügispäev endale uue päevakangelase ja lugusid jahtiv külapoisike oma loo ka veel. Ja kuigi ma ootasin korvi haugast ennast, siis kass tema asemel oli seekord see, kes loo kangelaseks sai.

Neeruti, 1988.

K: Kas kass oli kullikorvis ?

V: Jaa, oli küll.

Jaa, ja sai jälle vabaks lastud.

Nr. 1454. Kaks Zimmermanni.

Palmse lossis käiv ekskursioon sai alati palju põnevust täis. Avasin seal muusikaautomaadi ukse ja mõisaproua pani selle mängima ja ma ise pugesin ukse taha peitu, seda senikauaks, kuni ta vana muusikat mängis. Muusikainstrumendi uksel oli tema valmistajameistri nimi: Zimmermann. Kiitsin teda hea instrumendi eest ja üks gruppidega kaasas käiv reisisaatja, Ursula Zimmermann, kandis sama perekonnanime. Asis ai ekskursantidele avalikustatud ja terava ninaga giid Marek sai selle kokkusattumise avalikustajana palju kiita. Üks ekskursioonipäev, mis kõike täis on, sai sellega sisu ja jumet juurde ning ei minul ega reisisaatjal Zimmermannil endal ammugi mitte ekskursantidel ei olnud mitte midagi selle vastu, et see kõik nii on.

Palmse, 1997-1998.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas mõisas olid kaks Zimmermanni ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa, olid küll ja aitasid mõlemad lugu luua.

Nr. 1455. Kes pani ?

Palmse pargi kuradikivide juures peatub aeg ja hetk ning ekskursantide rühm samuti. Kividerühma juures tammes on minu poolt sinna ülessepandud kodukakule mõeldud suur pesapakk. Ja enda jutujoru jätkuks tutvustasin ma oma kätetööd kõigile. Küsimus: Kes ta sinna pani ?, peatab hetke, giid Marekut ja kõiki kuulajaid. Vastuse hõiskan ma ka kohe välja, et mina ise siis ja saan ühe hetkega kõigi omaks. Selleks päevasüdameks, keda enda sekka oodatigi ja kes nüüd kõigi omaks saanud on. Minu giidiameti üheks osaks said minu enda kogutud isiklikud Lahemaised lood. Need lahedad palakesed, mida ma oma jutu sekka põimisin ja mis aitasid mul kõigi omaks saada. See, mis iga giidi eesmärk ongi ja appi tulid mulle omaenda hetked ja mälestused ning üks nendest saigi siinkohal looks kirjutatud. Selleks jutujätkuks, mis ekskursiooni heaks teeb ning kõik minu ümber kuulama mind paneb.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas kakupakk oli ees ootamas ?

V: Jaa, lugu tõene.

Kakupakk oli olemas ja ootas ekskursante, seda koos giid Marekuga.

Nr. 1456. Pesade vahetus.

Uus kevad tõi uued käigud. Eelmise aasta haukakodu kuuses läksin jälle vaatama, seda ootuses ja lootuses, et ta jällegi haukapaari koduks on ka sel aastal ja uuel kevadel. Vaikus pesa juures metsas oli väheütlev, kuni hoopis viupaar endast märku andis kui uued pesaomanikud. Võtsin üllatuse endaga kaasa ja õhtul sündis üllatusest siinne lookene. Et röövlindudel pesad vahetevahel omanikke vahetavad, seda olin seni lugenud linnuraamatutest. Nüüd olin ise tark nagu raamat, sest ise pesaomanike vahetuse tunnistajaks olin saanud. Selleks kevadiseks uudishimulikuks kolajaks, kes

kodustes metsades kõike teada tahtis. Ja seekord mul targemaks saada ka õnnestus. Sest olin jällegi õigel ajal õiges kohas. Seal nimelt, kus endine haukakodu viukoduks ümber oli sündinud.

Uduküla, 1987-1988.

K: Kas Viud võtsid Hauka kodu endale ?

V: Jaa, võtsid küll.

Seda muidugi juhtub, aga harva siiski.

Nr. 1457. Mõned sügised.

Majavõitleja neljas sügis jäigi sealseks viimaseks. Sest tarkus, mis mind kord sügises maja juurde tõi, kutsus mind ka tema juurest ära. Enne jõule kui tarkus juba tegudeks sai vormitud, jätsingi maja maha ja tema neli sügist samuti. Jõulud Neerutimaa maakodus said uued ja nii või teisiti viskasin pilgu maja poole siiski tagasi. Kui maja juures veedetud aastad, kuud, nädalad ja päevad kokku lugesin, sain kõiki kokku kolm ja tore kokkusattumus kaunistas minu hinge. Seda majavõitlejat, kes sinna kaugele külaserva utu enda jaoks otsima läks, kuid suuremaltjaolt sellest seal ilma siiski jäi. Otsida neljast sügisest ja rohkem kui kolmest aastast, see oli majavõitluse tulemus. Ning, et tegelik kevad sealjuures leidmata jäi, siis põgenesin sealse hoovi pealt tagasi sinna, kus kevad tagasitulejat ootas. Selline ammututtavaid teid ja radu täis, mis kõik uue elukevade juurde mind kohale viisid. Selle hingesula manu, mis Kauksi külakolkas mul leidmata jäi ja mis mind koju tagasi uuesti kutsus.

Kauksi-Neeruti, 1995-1998.

K: Mitu sügist oli Marek külakolkas ?

V: Kokku neli sügist siis.

Jaa, ja sai ka nelja sügise võrra seal targemaks.

Nr. 1458. Talve tahtmine.

Külmad ja lumised talved tegid talvelapsele suurt rõõmu. Uus metsavaht Toomas Talve tundis ka neist rõõmu ja koos olime mõlemad talverõõmu täis. Kahe talvesõbra rõõmupidu sai siiski otsa, sest 1986/1987 aasta talv viimaseks külmaks ja lumiseks jäi. Sealt alates edasi algasid lumevaesed ja pehmed talved ning metsavaht ja mina saime sealt aegadest alates igatsust täis. Heade talvede aegadel igatsesime üksteist taga niikuinii. Neis talvedes oli suurt kohtumiste rõõmu, mis meid ühiseks paariks tegi ja kui lagasid pehmed talved, siis nutsime neid taga nii eraldi olles kui ka ühiselt ninapidi koos. Talverõõmu täis kaks meest on rõõmu täis tänase päevani. Sest kuumad mälestused suurest sõprusest ja kargetest talvedest ei lase meid lahti ja nii palju kui ma ka vahetevahel tagasi ei mõtle, siis ilma metsavahist meheta ja heade talvedeta ei oleks ma see, kes ma olen. Nemad vormisid mind valmis, seda üks sooja südamega ja teised kargete külmadega ning lumerõõmuga.

Neeruti, 1983-1987.

K: Millal oli ajaloo viimane korralik talv ?

V: 1986/1987 aasta talvel.

Jaa, ja hiljem polegi korralike talvesid nagu olnudki.

Nr. 1459. Algus maja juures.

Maja juurde jõudnud mehel ei olnud seal alustuseks peaaegu, et mitte kui midagi. Piilusin nelja majanurga taha ja sealtki ei paistnud mulle midagi silma. Õue peal oli kaev ja aidas oli natuke kola ning kahes toaski ei mitte midagi erilist. Nii keset sügist algas majatants missugune, kus olingi mina ja maja ning alanud tants ka veel samuti. Kaevust võtsin esimese ämbritäie vett ja pangetäis külma vett oli ka parem kui mitte midagi. Keldris olid tühjad riiulid ja puukuuris pisut puid eesootavaks talveks ning muud mul hinge taga seal alustuseks ei olnudki. Rõõm iseenda üle võttis maad minu sees ja kellelegi välja midagi ütlemata, olin üksinda uues alguses. Leidsin kapist kolmeliitrise purgi ja sellega läksin esimese piima järele ning ikka olin üksinda rahmeldamas. Sügisene algus oli minu elu üks kummalisemaid. Jätnud sõbrad ja kaaslased linnadesse, tahtsin mõnda aega kogeda üksildast mina ja see mul vaid üksiku maja juures suurepäraselt ka õnnestus. Sest elus tuleb ka vaheaegu ette võtta ning seda ma majaga koos tegingi.

Kauksi, sügis, 1995.

K: Mida otsis Marek maja juurest ?

V: Uut kevadet ja ärakäimise kohta.

Jaa, kuigi kevad jäi seal leidmata.

Nr. 1460. Suure kivi juures.

Üks vaikne kevadine õhtune tuulehoog tahab mängida. Ta mängib ära jõeäärsete sügisest püsti jäänud kaislakõrtega ja jõuab suure kase juurde. Seal, kus on suur kivi ja natukene eemal Põltsamaa jõgi. Seal siis peatub Vao ürgorust tulnud mees, kes sätib ennast ööseks kivi juurde ööbima. Pikenev õhtu annab talle arutlust ja arutleval mehel ei tule und veel niipea. Selle asemel kõnnib ta ikka veel ürgorus, kuigi ta sealt ju ära tulnud juba on. Õhtune mees, kes otse loomulikult olen mina, on head päeva täis ning lõpuks jõutab ta ideeni, et ürgorgu võiks teistelegi matkaraja abil tutvustama hakata. Mees uinub hea uue ideega ja hommikul edasi minnes ongi tema mõte varakevadise ööga küpsenud. Ürgoru matkaraja idee sünd jäi mul ühte kevadõhtusse. Siis kui pimenema hakkas ja kui heal möödasaanud päeval endast läbi voolata lasin.

Vao, 2011.

K: Kus tekkis Marekul Vao ürgoru matkaraja idee ?

V: Vao külas endas siis.

Jaa, just seal idee tekkiski.

Nr. 1461. Lemmiklaps.

Suveks ennast metsavahi juurde metsatööle kaubelnud poisike, ei saanud selle eest mitte kellegilt veel kiita. Kahekesi koos möödusid töised päevad ning alles sügisesel esimesel kooliaktusel tuli metsnik Jaan Lepik ning kiitis mind kõigi ees. Eduka õpilasena ja bioloogiaolümpiaadide võitjana olin kiitustega juba harjunud ning nüüd siis veel üks kiidulaul metsniku suust ja kõigi kuuldes. Nii sai minust varakult kõigi lemmiklaps, kes kõigi oma oli harjunud olema. Muidu üksindust ja metsavahisõprust täis, meeldisid mulle tunnustavad sõnad ja neid kogunes üheteistkümne kooliaasta jooksul paljugi. Mehepoeg, kes nende saatel aina suuremaks kasvas, harjus olema kõigi oma ja tähelepanu keskpunkt ja seda mitte ilma põhjuseta. Sest hea pea tegi mind teistest paremaks ning nii ma silma paistsingi ja metsavaht, kes ilma kiidusõnadeta mind tunnustas, oli ka uhkust ja õnne täis.

Neeruti-Kadrina, 1984-1990.

K: Kas Marek sai koolis palju kiita ?

V: Jaa, sai küll.

Sest Marek oli tark ja tubli.

Nr. 1462. Ühe kaevu lugu.

Kaev majahoovi peal kutsus mind ämbriga vett võtma. Iga paari päeva tagant olingi seda tegemas ja sõprus kaevuga algaski kohemaid, seda esimesest päevast alates. Kaev oli vana ilmega ja esimesel suvel sai ta uued rakmed ja uue luugi ka veel. Raielangilt korjatud palgijuppidest saigi ta endale uue kuue ja plekist katusekese ka veel peale. Igatahes oli see esimene tegu maja juures õue peal ja uut kaevu kiitis kõige rohkem kaevumeister ja kaevulkäija ise. Ilus ja omatehtud, sai ta maja kõrval minu väikeseks sõbraks ning sobis suure sõbra juurde vägagi hästi. Isehakanud kaevumeister kiitis ennast ja kaevu ning nagu hiljem peagi selgus, kedagi rohkemat tal kiita ei olnudki ei maja juures ega küla peal ammugi mitte.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kas kaevulugu tõene või mitte ?

V: Jaa, kaevulugu on tõene.

Jaa, kaev sai looga maha küll Mareku jaoks.

Nr. 1463. Jäneste paik.

Põõsas keset põldu oli eemaltvaatajale üksik ja ilma kellegita. Talvine usin jäljekütt olin mina see, kes sinna tema juurde aeg-ajalt jõudis ja sugugi mitte niisama pärast. Seal oli jänesejälgi alati rohkem kui mujal ja sageli oli mõni pikk-kõrv seal ka päevast varjupaika otsimas ja leidmas. Nii sündis põõsast lookene, mille varakult kirja panin ja millele keegi kaasa ei aidanud peale jäneste endi muidugi. Osav jäljekütt, kes õhtul kirjutuslaua taga kirjameheks ümber sündis, oli nüüd kui kala vees. See, kes tahtis kõike kirja panna ja kes põõsastki lugu otsis. Põõsake põllu peal oli põõsake vaid teiste jaoks. Mulle oli ta jäneste peidupaik ja koht, kus väikene lugu väikest meest keset talve tervitas.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kas Jänesed peatuvad päevasel ajal keset lagedat põõsastes ?

V: Jaa, peatuvad küll.

Jaa, kuigi mitte just väga sageli.

Nr. 1464. Giidikapp.

Giidikapi täis saladusi on minu enda sinna kogutud. Lahemaa tarkuseid täis raamatud, voldikud ja ajalahe väljalõiked ongi kappi mul kogutud ja seda vägagi pika aja jooksul siis. Tähtsa kapi uksele on mul kirjutatud Lahemaa kapp ning nii põhjalikku kappi kui see minu enda oma, ma rohkem eit eagi kellegil olevat. Talveti on kapiuks enamasti suletud ja siis mida kevade ja uue giidihooaja alguse poole, seda rohkem ma kapi sisuga jälle tutvun. Sest ka hea pea vajab mäluvärskendust ja seda viimast ma giidkapist otsingi. Sügisel, peale viimast ekskursioonigruppi sulgen ma pikemaks ajaks kapikuse ning talvel ongi ta mul puutumata. Talvine giid elab ilma tarkusteta ja uus ning lähenev kevad ja giidi-hooaeg panevad teda taas kapiust avama ja tema sisuga tutvuma. Kapi sisu ei saa mul mitte kunagi tarkuseid lõplikult täis. Sest ilmub aina uusi raamatuid või ajaleheartikleid, mis kõik kappi jälle ära mahuvad.

1995-…

K: Mis on Mareku giidikapis ?

V: Lahemaad tutvustavad materjalid.

Jaa, seal on vist küll kõik, mis selle maa kohta olema peab.

Nr. 1465. Maano ja Mauno.

Taluperemees Ülo suur pull Mauno oli nähtus omaette. Sõber ta mitte ühegi kahejalgsega ei olnud, vaid lehmakarjast leidis ta endale sõbrannasid. Naabrimehe koer Maano oli sõbraliku moega. Sõprust otsis ja leidis ta kahejalgsetes ja sai sõbraks ka minuga. Kui naabrimees koer vahel oma hoovi peal kutsus, vaatas pull sinnapoole. Ja kui peremees Ülo pulli hüüdis, oli naabrikoer kiiresti aia taga. Kahe naabri elu sai sedaviisi lõbusam ja mina leidsin loo ka kirjapanekuks ülesse. Sellise lühida ja naljaka, et kui pulli hüüad, tuleb naabrikoer hoopistükkis. Ja kui koera hüüad, siis on hoopis pulli oodata. Nii nagu juhtus seda korduvalt kahe talu hoovi peal.

Ilmastalu, 1992-1995.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Lugu tõene.

Olid mõlemad olemas ja kinkisid Marekule loo kui säärase.

Nr. 1466. Jõulukuu, näärikuu ja teised…

Talv kauge küla külmas ei möödunud mitte niisama. Õppisin selgeks Lahemaa giiditarkused ning palju muudki vajalikku. Vanarahva kalendri kuunimetused said ka selgeks õpitud, et jaanuar on näärikuu ja detsember on jõulukuu ja nii aina edasi. Kaksteist rahvapärast kuunime jäid terveks eluks ajaks meelde ja alanud giiditöös läkski neid aina uuesti vaja ja mitte ainult seal. Ikka ja jälle rääkisin või kirjutasin ning unustasin nagu tänapäevased kuunimed ja olin ikka ja jälle vanadega mestis. Et mul vahel sekeldusi ja vale arusaamu tekkis suhtlemisel, see ei muutund minu meelt ning jäin nii kõne kui ka kirjakeeles vanade kuunimede juurde. Ja sageli pidin ennast üle rääkima kui mõni vana kuunimi arusaamatust suhtlemisel tekitas. Siiani vanade kuunimede kütkeis, ei lase nad mind lahti ja ikkagi räägin nende keeles.

1995-…

K: Kas kuudel olid vanasti teised-rahvapärased nimed ?

V: Jaa, olid küll.

Ja seda palju aega juba tagasi.

Nr. 1467. Mööda ühe mehe jälgi.

Lumistel kodustel maastikel tatsav lumepoisike ei olnud üksinda seal oma jälgedega. Metsavaht, kes sageli sama tegi, kinkis mulle kohtumiste maailma ja kahest mehestki jäi lõpuks väheseks. Kord keset talvist vaba pühapäeva oli keegi kõndinud üle koduse aasa ja jäljed lumel kõnelesid, et ta oli tulnud piki jõge ja väljal teinud ringi ümber kullikorvi. Uudishimu täis poisike arvas, et see on kindlasti metsavaht olnud. Kui metsavaht minu küsimuse peale pead eitavalt raputas, jäin mõneks ajaks teadmatusse ning alles hiljem sain teada, et jäljed oli lumele jätnud tollal Kadrinas elanud linnuhuviline Peep Veedla. Mees oli Loobu jõel teinud talvituvate veelindude loendust ning nii ma

tema jälile jõudsingi. Talvekülmades mitte päris üksi olla, see oli minu ja metsavahi hea saatus. Ühes talves leidsin veel ühe mehe, mis ise näitab, et ma hea jäljekütt olen.

Neeruti, 1986.

K: Kes on Peep Veedla ? 1. Loodusemees. 2. Poliitik. 3. Sportlane.

V: Loodusemees.

Jaa, kuigi teeb ka muudki, aga loodusemees on Ta kohe kindlasti.

Nr. 1468. Tõmbas ringi.

Giid Marek hakkab bussis rääkima. Ta teeb seda mikrofoni ja bussitäis kuulajaid muudkui kuulavad ja kuulavad. Giid Marek räägib ühest mehest, kes kord põhjarannikul ringi tõmbas ja bussitäis kuulajaid arvab alustuseks, et giid Marek räägib iseendast. Kui giidi jutujoru edasi kulgeb, siis selgub, et jutt käis hoopis Soome professorist J.G. Granöst, kes ka kunagi siinsamas põhjarannikul ringi tõmbas ja kes ka põhjarannale oma nime, Lahemaa pani. Bussitäis kuulajaid on professori jutuga vägagi rahul ja rahul on ka giid Marek. See viimane, kes ka siin paljulahelisel maal kord ringi tõmbas ja kes koos Soome professoriga päevakangelaseks sai.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kes pani Lahemaale nime Lahemaa ?

V: Seda tegigi Soome professor J.G. Granö.

Ja see mees tegi seda 1922 aastal juba.

Nr. 1469. Juhuslik kokkusattumus.

Mereäärsel rannateel tuli kord jalgrattaga külamees mulle vastu. Kahe rannaküla, Kolga-Aabla ja Kiiu-Aabla vahel peatusime mõlemad oma kevadiselt eel ja isesündinud küsimus minu huulil tabas õiget märki. Üks ammukuulud lugu siis rannas valge laeva ootamisest, seda prohvet Maltsveti jutujoru järgi, pani mind selle kohta rannamehelt lisa küsima ja aru pärima. Uute teadmiste järele igatsev giid Marek küsiski ja lahke rannamees näitas mulle kohta, kus vanasti olla valget laeva oodatud. Tänulik uute teadmiste järele igatsev giid ja sõbralik rannamees väntasid kumbki oma teed edasi ja selle varakevade parim hetk sai möödanikuks. Küsimus, mida juba aastaid olin endaga kaasas kandnud, sai hea ja põhjaliku vastuse ning tänulik olin endale ja vanamehele, kes juhuslikult kohtusid peaaegu, et samal rannalõigul, kus siis tõesti kunagi valget laeva oligi vanarahva poolt oodatud.

Kolga-Aabla, Kiiu-Aabla, jürikuu, 1999.

K: Kas valget laeva oodati põhjarannikul ?

V: Jaa, oodati küll.

Ja seda prohvet Maltsveti jutu järgi.

Nr. 1470. Minu lõhe.

Kolaja sügis näitas end mere ääres. Kolaja sügises jõudsin Pudisoo jõe suudmesse ja sügis ja kolaja saidki kokku. Jõesuudmes vaatasin merd ja tahtsin päevast lugu leida. Vaatasin ka jõge ennast ja suur lõhe seal köitis minu meeli. Suur ja sügisene aeg oli käes ning elu esimene ja viimane nähtud lõhe ujus tagasi merre. Otsisin veel päevast lugu edasi, kuid juba enne õhtut sain isegi aru, et minu nähtud lõhe oligi terve lugu ise. Selline suur ja sügise moodi, kus ikka veel otsitakse, seda enne kui

tubasemaks jäädakse. Lõhe jõesuudmes oli suur ja väikene sügisene lugu. Sest lugude jahimehel oli pikk kevad ja suur suvi seljataga ning sügisene lugu ikka veel leidmata. Selline merekarva ja jutustav, kus peategelaseks sai suur kala ja natuke mina ise samuti. Sest ainult sügise alguse otsijatel on õnne sügisene lugu leida, nii nagu juhtus seegi kord minugagi.

Pudisool, sügiskuus, 1994.

K: Kas Lõhe lugu on tõene ?

V: Jaa, on küll.

Lõhe oli juba jõkkeminekuks valmis.

Nr. 1471. Unustamised.

Ühe viimase lumesaju võid unustada, aga mitte kevadet tema ümber. Nii räägib giid minu sees ja seda just kevadel ja suvel. Uue grupi ootel tatsan Viitna kõrtsi või Palmse mõisa ees ja eilne tormiline päev saab möödanikuks. Giid, kes kõike teadma peab, on ka üks suur unustaja. Igal õhtul kui giidimise päev on seljataga, keerab ta end näoga homse uue päeva poole ja eilne päev käib igavikku. Nii räägib giid minu sees ja ta teeb seda peale iga tööpäeva lõppu. Et järgmisel hommikul uus ja värske olla ja nii kevadest kuni sügiseni välja. Ja alles sügisel peale viimast inimrühma tõdeb ta, et unustatud ei ole tegelikult midagi ega kedagi.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas giid Marek peab ka unustama eelmise päeva ?

V: Jaa, lugu tõene.

Eelmine giidipäev tuleb unustada, et järgmine päev õnnestuks.

Nr. 1472. Ungari saadikud.

Tagasi tulnud kaugelt Madjaritemaalt, möödus teine kevad seal aastal külakolka majahoovi peal. Maamees missugune, läksin siiski Põlvasse ja seal raamatukogus loetud uudis andis mulle teada, et Ungari president külastab just nüüd Eestit. Soe jutt, mis südame alt läbi käis, jäigi seda tegema terveks kevadeks, sest ise ma polnud sealt kaugelt maalt ju nagu ära tulnudki veel. Ikka kolasin seal veel ringi, mis siis, et jalad kodumaad juba mõõtmas. Kauge maa külaline, Ungari tollane president, viibis siinmail mõned päevad ja kui ta lahkus, siis võttis Madjaritemaa hingust ka nagu endaga ühes. Nii jäin jälle majaga kahekesi ja nautisin sellel aastal juba teist kevadet, kus ka kaks Ungari saadikut sees. Neist üks oli siis Madjarite president ja teine olin mina ise ning seda enam ma ei kahetsenud, et seal ära olin käinud terve paastukuu enda. Tagantjärele tarkusest tarkust leidnud, olin ise Ungari saadik missugune ja alles lähenev giidihooaeg tõi mind sealt kaugelt nagu lõplikult kodumaale tagasi.

Kauksi, kevad, 1996.

K: Kes olid kaks Ungari saadikut 1996 aasta kevadel ?

V: Need olid Marek ja tollane Ungari president.

Jaa, ja seda ühes ja samas kevades.

Nr. 1473. Ürgoru valvur.

Ürgoru sügis, mis uut aastaaega minu elus kuulutas, sai selle käiguga mööda. Jätsin ta hämarikku maha ja lahkusin sama rahutut vonklevat metsarada pidi. Idee ürgorg looduskaitse alla viia, oli just

sellel õhtul sündinud laps ja kahekesi metsateel jõudsime tee peale tagasi. Juba siis tõotasin ma iseendale, et tulen siis tagasi ja nagu järgnevad aastad veenvalt näitasid, siis ma olingi seda tegemas kui ürgoru valvur. See mees, kes muretses tema saatuse pärast ja kes soovis tema ürgse pale säilimist. Nii tulin mõned aastad hiljem sinnasamma tagasi ja tuttav rada viis mind kohale. Ikka ja aina uuesti olin ürgses orus ja ikka ja jälle tahtsin veenduda, et ta ikka samasugune ürgne on. Ürgoru valvuriks kui sündinud, olen ma seda tänase päevani ja ilmselt senikaua, kuni minu ürgorg ikka oma ürgset palet näitab nii mulle kui iseendalegi ja ehk ka teistelegi.

Vao ürgorg, 2000-2007.

K: Kes valvab Vao ürgorgu ?

V: Seda teeb Marek.

Jaa, ja seda ürgoru leidmisest alates.

Nr. 1474. Vahetevahel laanepüüd.

Minu üks sõber suleliste seas, laanepüü, on peiduline kuju lindude seas. Enamasti kuusetihnikutes varjab ta end ja inimesele näole nii kergesti ei annagi. Vahetevahel, seda just mõnikord talvel, muudab ta oma harjumusi ja nad istuvad salgana mõnes puuvõras. Nii juhtus kord Kõrvemaal ja mitte ainult seal. Vahel harva muudab peiduline lind oma harjumusi ja siis veedavad nad oma aega pealtnäha niisama istudes. Kord Pärispea poolsaarel olid kaks meest, mina ja Erik Sandström sulailmaga poolsaart vallutamas. Päevalugu oleks meil leidmata jäänud kui mitte salk laanepüüsid ei oleks lageda servas paigal istunud puuvõras. Kaks suurt meest ja püüsalk tunnustasid teineteist ja ei olnud sedamoodigi, et püüd oleksid meie eest minema lennanud. Nii sai päevalugu leitud ja püüsalk jäigi meist sinna edasi istuma. Justkui kinnitama, et linnuriigis ja looduses on alati üllatusi peidus.

K: Kas Laanepüü on metsalind ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, kuigi vahel harva tuleb ka metsa servadesse ennast näitama.

Nr. 1475. Ainuke suusataja.

Küla, mis eemalt minu ja minu maja poole vaatas, ei jäänud sugugi mitte vaikseks. Ikka rääkis ta uuest külamehest ja seda küla enda keeles. Vähemasti igav ei hakanud ei külal ega minulgi mitte ja kui ikka talve näitas, siis panin suusad alla ja olin kogu küla peale ka ainuke suusataja. See, kes külaväljadele suusajäljed maha jäisi ja kes vabu hetki suuskadel veetis. Sportlik uustulnukas olin ma ju kokku kolm ja pool talve ja selle aja jooksul ma rohkem kedagi suuskadel seal ei kohanud. Uhke ja ka omapärane tunne puges põue ning nii ma talvekuulsust kogusin ja kogesin. Mulle vaadati pikalt järele ja külasuud said minuga seoses rääkimist juurde. Muidu vaikne ja endassetõmbunud külarahvas sai endasse uut elu ja kõige rohkem oli seal uues ühte sportlikku uut külameest, kellele siis pikalt järele vaadati.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kes oli Kauksi küla ainuke suusataja.

V: See oli Marek.

Jaa, ja rohkem suusatajaid seal ei olnudki.

Nr. 1476. Sõnadeta käigud.

On tee, mis ei räägi. Ta tuleb küll mulle vastu, aga vaikib koos minuga. Nii kummaline kui see ka ei ole, leian end sageli mõnelt talviselt Lahemaa teelt. Talvised käigud siia ja sinna paljulahelisele maale ei ole sõnu täis. Lähen siia või sinna uut kirjandust giidikapi jaoks tooma ja suvise ekskursioonimelu asemel on sõnadeta vaikus. See endakogumise aeg, mis mõned kuud keset karget aega kestab ja kus ma räägin vaid iseendaga, kuni kevadised esimesed ekskursioonirühmad mind jälle avavad. Kevadest sügiseni kestev melu minu ümber teeb mind ikka ja jälle ära. Ja saabuv talvevaikus, kus ennast kogumas käin, neilsamadel põhjaranniku teedel, ongi ehk see, mida vajan, et suvisele pikale hooajale vastu minna. Talvisest vaikusest tulnud mees on soojadel aegadel jälle hea giid ja vaid ta ise teab, kus tema edu ja headuse saladus end peidab.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Millal on Marek vaiksem kui tavaliselt ?

V: Ikka talvel kui vähem rääkima peab.

Sest siis on vähem rääkimist nõudvat giiditööd.

Nr. 1477. Head ööbimispaigad.

Neerutimaal ringi kolav poisike leidis siit ja sealt ka nii mõnegi metsloomade jaoks rajatud sõim-söödahoidla. Tollal ma nendega suurt sõprust ei teinud ja alles siis kui Eestimaad seljakotiga vallutama hakkasin, läks neid tõeliselt mul vaja. Heaks ööbimispaigaks justkui loodud, hakkasin neid ööbimisteks kasutama ja ikka ning jälle tõden, et see minu üks hea avastus on. Rohkem ma kedagi ei tea, kes minu moodi seal öömaja leiab ja nii ma siinkohal otsustasingi selles loo abil teistelgi teada nüüd anda. Saladusi täis mehena, teen pikki matku ka tänasel päeval ja minu sõim-söödahoidlad on need saladused, mille ma siiski siinkohal välja teistelgi otsustasin rääkida.

Siin ja seal, 1990…

K: Kas sõim-söödahoidlad on Marekule head ööbimispaigad ?

V: Jaa, on küll.

Ja seda igal pool Eestimaal.

Nr. 1478. Lennuki mäng ja väikesed harakad.

Madjaritemaa sai minu jalajälgi täis. Külma talve külma lõppu trotsides, olin mineja maastikul ja harvad lühidad peatused, mis ma tegin, ei peatanud minevat meest. Üks pikem peatusehetk tõi minu ellu kevadist mängu mängivad harakad puuvõras. Nad olid kasvult pisut pisemad kodumaistest ja üks pikem hommik möödus nendega üheskoos. Sõjalennuk, mis ülesse-alla oma harjutuslendu tegi, sai ka pika hommiku üheks osaks ning lõpuks andsin just sellel peatusehetkel iseendale täpsemalt aru, et miks ma siin üldse olen ja niimoodi maastiku mõõdan. Isu millegi uue ja erilise järele oli see ja nüüd siis olin jälle siin saanud oma tahtmise. Pika hommiku saladuste hulka kuulusid veel salk noori Madjareid, kes jõesillale kalale tulid ja mind sõbralikult olla ja siis edasi minna lasid. Nende uute saladuste juurde, mida olingi sinna kaugele maale otsima läinud ja mida jagus terveks neljaks nädalaks, kuni saladuste koorem suureks sai ja rohkem neid enam minu sisse ei mahtunud.

Ungari, 1996.

K: Kas Harakad on Ungaris meie omadest väiksemad ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, ja seda on ka märgata kui osata teraselt neid vaadata.

Nr. 1479. Õpilased.

Suure giidi Mareku heasse südamesse mahtus palju inimesi ära. Päev-päeva haaval rühmab ta tööd teha ja nii mõnigi kord pandi talle inimsalga sisse mõni giidi-õpilane. Giid Mareku suur süda võtab nad alati vastu ja päeva lõppedes ongi nagu üks uus giid jälle rohkem. See, kes giidi-õpilasest välja kasvab ja kes päeva lõpus tänab giid Marekut ja tema suurt südant. Kui kõik Mareku õpilased koku lugeda, siis saaks neid ehk kokku sama palju kui ühes bussis on üldse ekskursante. Ja Mareku suur süda ei saa neist mitte kunagi täis ja ei lähe ka lõhki. Sest giidil peabki olema suur süda ja ehk just sellel giidil on ta eriti suur, kes ühelegi õpilasele ära ei ütle. Suur süda ja suur giid Marek teavad hästi, et igast tema õpilasest head giidi ei sünni. Ometi on giid Marekul jälle raske ära öelda, kui uus õpilane talle end pakub. Ja nii suured südamed veelgi suuremaks kasvavadki, seda inimrühm-inimrühma ja õpilane-õpilase haaval.

Lahemaa 1995-2003.

K: Kas giid Marekul on palju õpilasi ?

V: Jaa, on küll.

Sest giid Marekul on hea süda ja seepärast on Tal ka palju giidõpilasi.

Nr. 1480. Head onud.

Minu headeks sõpradeks said suured ekskursioonibussid ja nendega kaasa tulnud inimrühmad. Inimsaginas polnud aega kellegiga eraldi sõbrustada ja pidin olema korraga kõigi oma, kuid bussis giidi kõrval istuv bussijuht oli see hea ja tore onu, kellega sõprust luua sain. Nii saigi minust mitte ainult ekskursantide suur sõber, aga ka bussijuhtide lemmik ning nii nad minu abilisteks saidki. Need, kes peaaegu, et ilma üleliigsete sõnadeta minust aru said, et mida teha ja kuidas giidi kõrval olla ning käituda. Bussijuhtide hea aara saatis ja saadab mind siiamaani ning hilisemadki kohtumised kinnitavad, et sõprused nendega ei ole ajas läinud kaduma. Kui uues ekskursioonipäevas tuleb sinu juurde uus bussitäis rahvast ja juba varasemast sulle tuttav hea bussionu, siis saabki päev heaks kui su kõrval on üks heamees, kes sind juba ette teab ja hästi tunneb.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kes on Giid Mareku parimad sõbrad ?

V: Need on bussonud ehk bussijuhid.

Nr. 1481. Üks suur ja väikesed.

Suur ja lahe maa oli ka lahedaid sealseid tüdrukuid täis. Õppisin neid samamoodi tundma nagu suurt ja lahedat maad ja väikseid armuhetki kogunes mitme aastaga südamesse päris palju. Lahedad tüdrukud lahedal maal olid kõik justkui saama peal väljas. Kes tahtis minu suurt südant, kes tahtis mõnda muud kehaosa minult saada. Lõpuks kui laheda maa puhkus algas peale viieaastast vallutust, siis tõdesin, et ma olen ikka veel vaba ja lahe mees ka veel pealekauba. Lahedad tüdrukud aitasid mind lahedaks muutuda ja vaid armastus rahvuspargi vallutuste vastu oli suurem kui kõikide sealsete tüdrukute omad kokku. Nii ma lõpuks tõdesin ja enne giidiametiga alustamist ei aimanud ma, et tuuled ja tormid minu hinges, minu südame ümber sugugi mitte veel lõppenud ei ole, seda just paljulahelisel maal.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas Marekul on olnud palju tüdrukuid ?

V: Ei ole.

Mõned on olnud, aga mitte väga paljusid.

Nr. 1482. Esimene soe.

Majatantsu juurde kuulus igapäevane ahjukütmine. Et sooja tuppa saada ja sellest saigi minu majatantsu üks osa. Panin soojad kindad kätte ja võtsin sae ja kirve ning nii tuli puid tehes esimene soe kohemaid ise minu sisse. Nii möödus esimene ja teine ning kolmaski talv, kuni tants maja juures ümber lõpuks sai. Ahjukütja argipäev algas talveti just nii ja mul ei olnud selle vastu mitte kui midagi, et see nii on. Ennast proovile pannud, olin senises elus mitut moodi. Alanud majatants pani mind ka mitut moodi proovile ja seda ka kui igati tubli ahjukütja. Et esimene soe sisse poeb juba enne ahjukütmist ennast, sellega harjusin kiiresti ja ometi sai lõpuks keset neljandat talve isu majast ja ahjutantsust otsa ning rohkem ma edaspidi ei olegi enam ahju kütnud. Ahjukütja siine mälestuslugu on lühike ja kindlasti õpetlik siiski. Et tarkusi ja rumalusi tuleb elus teha, et jälle veelgi targemaks saada.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kas Marek tegi ise puid külakolkas ?

V: Jaa, tegi küll.

Ja tegigi ja sai ka esimest sooja niimoodi.

Nr. 1483. Minu lemmikud.

Minu taevariigi lemmikud on herilaseviu, hiireviu, ronk, hallhaigur ja siis lemmiklaulik musträstas ning öökull habekakk. Tee nendeni ei olnudki üldse mitte pikk ja minu lemmikuteks said ja kujunesid nad kuidagi iseenesest. Salapära täis herilaseviu pani mind tema tegevusjälgi otsima, seda nii Neerutimaa mägedes kui hiljem mujalgi. Minu taevariigi teine lemmik, hiireviu tegi mind unistajaks ja otsijaks. Sümpaatne ronk ehk kaaren avas minu silmad just tema jaoks. Uhke ja hääleks hallhaigur tegi mind taeva poole vaatajaks. Lemmik laulikute seas, musträstas, avas minu kõrvad mitte ainult tema, vaid ka teiste laululindude jaoks. Öine hämarike tegelane, habekakk sai minu öösuleliste lemmikuks ning vahel haruharva kui ta ennast näole annab, siis kinnitan endale, et ta minu sõber on. Linnumehe lemmikute rida ei olegi väga pikk, kuid olemas nad on ja juba maast-madalast alates. Siis kui oli lemmikute otsimise aeg ja kui pilgud aina uuesti taeva poole tõstsin.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Nimetage Mareku linnulemmikud !

V: Herilaseviu, Hiireviu, Ronk, Hallhaigur, Musträstas ja Habekakk.

Jaa, see on õige järjestus.

Nr. 1484. Abilised.

Haukapesa kasevõras Karuaugus oli salapära täis. Teed tema saladuste juurde teadsin mina ja siis ka veel Kuresöödi habemik Avo Mumm. Jaanikuu keskel kui saabus haukalaste rõngastamise aeg, olingi saladuslikus paigas ja pesapuu all. Habemiku pesapuusse taotud suured raudteeliiprite naelad aitasid mind ülesse ja haukalapsed kodus saidki rõngastatud. Metsavaht, kelle jälgedes ma siis käisin, ei olnudki ainuke selline. Habemiku järel kõndisin ma samuti ja tegin paljutki seda, mis temagi. Nii

ilmusid naelad ka Lääneoosi viupesa kaske ja seda juba minu naelutatuna. Jõudsin ülesse viulaste juurde ja nad said linnurõngad jalga. Kahe mehe järel kõndides, jõudsin elus kaugele. Sest eluõpetust on just nooruses vaja ja kasvõi siis ülesse puu otsa ronimiseks.

Neeruti, 1987.

K: Kas Marek on kõva ronija ?

V: Jaa, on küll.

Ja ronib ülesse puude otsa küll ja küll.

Nr. 1485. Siiliõhtute lugu.

Vanaisa jutustav suu ei jätnud mind mitte millestki ilma. Lauda taha saatis ta mind kord ja sinna tulid õhtuti siilid piimakausi juurde kokku. Vanaisa luges nagu minu mõtteid ja õieti tegi, sest nii sündiski uus lugu, kus siilipere oli tähtsaim tegelane. Vana mees mainis oma jutus, et siilid tulevad alati peaaegu täpselt ühel õhtusel kellaajal. Nii sai minust kellavaataja missugune ning ikka ja jälle olin õigel ajal lauda taga siilide keskel. Vana mehe jutustus oli alati minu jaoks õpetust täis. Seekord siis seda, kuidas head osata teha nagu siiliperet piimaga kostitada. Poisike hakkas vanaisa ideest kinni ja peagi tegi ta omas kodus samamoodi nagu vanaisagi. Ta pani siiliperele piimakausi valmis ja oli õigel kellaajal ise seal ootamas ja vaatamas. Täpselt nii nagu vanaisa teisel pool jõge.

Neeruti-Jõetaguse, 1979.

K: Kas Vanaisa õpetas Siilidega sõbrustama ?

V: Jaa, Vanaisa tegi seda.

Ja seda terveks eluajaks.

Nr. 1486. Äikesepuu.

Äikesetorm paugutas siin ja seal, küll mõisa juures pargis ja saarikus ning mujalgi, kuni minu kodu juurde jõudis. Kärgatusega tabas äike kaheharulist lehist ja ühel harul lõi ta ladva minema. Siiski sai peagi äikesest mälestus ja ta lõppes lõpuks. Katkise ladvaga lehiseharust sai istumispaik missugune nii varestele, harakatele kui ka öökullile hämaras ja see oli vesi linnupoisi veskile. Ikka olin esikuaknast piilumas kui lehiseharu otsas mõni suleline jälle istet võttis. Nii sai äikeselöögist pikk mälestus, mille ühel päeval lõpuks otsustasin kirja panna ja siinseks looks vormida. Sest lugu tuli ise koos äiksega koduõue peale ja mälestus temast on siiani alles. See jutuke, mis ise vestab, et äike tegi mulle loo kirjapanekuks valmis.

Neeruti, 1983.

K: Kas puu sai lindude istumispaigaks ?

V: Jaa, sai küll.

Jaa, ja jäigi seda tegema.

Nr. 1487. Aednik ja puuistutaja.

Mõte omast majast oli suur ja uhke tunne minu sees. Kui maja ostetud sai, tulid uued mõtted mulle pähe ja leidsin ennast sageli tegemas neid tegusid, mida ma varem polnud veel teinud. Nii sai minust kaevumeister, katuselööja ja muudki ning töö kiitis mind kui tegijat. Et minust aednik ja puuistutaja saab, seda kogesin majajandi teisel aastakäigul ja istutasin nii õunapuid kui muidki vajalikke noori

puid maja juurde. Aed võttis ilmet ja aednikul olid käed-jalad uut tööd täis. Töörõõm, mis minust uue mehe valmis tegi, ei saanudki otsa, pigem tuli teda aina juurde, kuni majatants lõpuks otsa sai. Alles jäid mälestused sellest töömeistrist, kelleks just maja mind valmis tegi ja kes mind ka hiljem enam elus maha ei jätnud.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kas Marek on olnud aednik ja puuistutaja ?

V: Jaa, on küll olnud.

Ja seda oma maja juures.

Nr. 1488. Hea koha peal.

Isesündinud ja isehakanud looduseuurijal olid terased silmad peas. Kõike, mida ta nendega tähele pani ja see kõik sai ka tarkusejuttudena kirjakausta kirja pandud. Lemmikud suleliste seas, hiireviu ja herilaseviu ning ka haugas olid need, keda ikka ja jälle näha igatsesin ja kes mind kodumaastikel kolama kutsusid. Et nad röövlinnud on ja saama peal väljas on, seda teadsin ma juba maast-madalast ning sinna üks tarkusetera peidetud saigi. Nimelt istuvad nad saagiootel mitte just niisama iga koha peal. Nad valivad saagiootel passimiseks välja ikka need parimad paigad, kus saagiootus kõige suurem on. Need on metsaservad ja jõekäärud, kraavikaldad ning just seal, kus maastik on mitmekesine ja saagi tabamise tõenäosus kõige suurem on. Nii räägib vana kirjakaust ja nii räägib linnupoiss minu sees ja tõde on neis mõlemis sees.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kas röövlindudel on hea vaist õiges kohas saaki passida ?

V: Jaa, on küll.

Ja teavad seda vägagi, et kus on hea koht saagi jaoks.

Nr. 1489. Peetri päästmine.

Giid Marek tegi head tööd. Grupp grupi haaval liikus ta päevast-päeva, kuni kord ühel kenal päeval talle uus kolleeg silmapiirile ilmus. Selleks oli Sagadi mees Peeter Hussar, kes oma esimese lastegrupiga sugugi mitte hakkama ei saanud. Mees oli omadega parajalt jännis ja nii kutsus ta mind enda koju, endale appi. Võtsin jalgratta ja läksingi Peetrit tema juurde lohutama, õpetama ja päästma. Mees ootaski mind ära ja lahistas oma ebaõnnestunud esimesest giidpäevast. Peetri päästmine kestis peaaegu tund aega, kuni mees lõpuks oli end tühjaks rääkinud ja mina olin tema lohutaja. Mees kurva näoilmega hakkas õhtutunni lõpuks jälle naerma ja minu külaskäigust tema juurde oligi kasu. Sellele, esimese grupiga ebaõnnestujale, kes hingeravi vajas ja mind enda hingetohtriks kutsus. Nutuveerel täismees pani mind hiljem naermagi. Ja naeruveerel täismees pani mind ka hiljem naerma. Sest kui esimene lastegrupp ebaõnnestub, siis vajaks igaüks hingeabi ja seekord olin siis mina ühe giid abiline. Sellele mehele, kes hiljem oma giidiametis suurepäraselt hakkama sai.

K: Kas Peetrist sai hiljem hea Lahemaa giid ?

V: Jaa, sai küll.

Ja oli peaaegu sama hea kui giid Marek seda oligi.

Nr. 1490. Lahemaa kodud.

Ühe mehe õue külaline sai minust Neeruti metsavahikordoni hoovi peal. Et sinna minna, polnud paljut vaja ja nii ma seal suureks ja suuremaks kasvasingi. Kui arvasin ennast suur olevat, siis jõudsin esimesi kordi lahedale maale, kus ka sealsed mitmed kodud mind ootasid ja ootama jäid. ET just selle maa kodud mind enda juurde kutsuvad, seda tõdesin kohe algusest peale kui Lahemaa vallutus ja vallatused pihta hakkasid. Otsija, kes leidjaks ümber sündis, tegi seda paljulahelisel maal. Kaunid lahedad sealsed maakodud kutsusid mind enda poole ja nii minust külaline seal saigi. Metsavahi õpetus, mis mul veres oli, ei jätnud mind kunagi enam maha. Ta ei jätnud maha seda õuekülalist, kes ühe õue peal kasvama hakkas ja paljudes kodudes lõpuks veelgi suuremaks sai.

K: Kus on Marekul kõige rohkem kodusid, kus külas käiia ?

V: Lahemaal.

Jaa, just seal ongi neid Marekul kõige rohkem.

Nr. 1491. Kondid koos või laiali.

Vapper giid Marek on inimrühmaga Oandu õpperajal. Põdrakondid raja veerel ise ei räägi ja nii teeb seda nende asemel hoopis giid Marek ise. Et siis: kui põdrakondid on metsa all laiali, siis on see olnud hundikari, kes põdra õnneks on võtnud. Kui kondid on üheskoos, siis on põder jahimeeste jahipraak või hoopistükkis karu murtud loom. Nii räägib giidisuu ja mitte ükski kuulajatest ei saa teda kuulates petta. Põdrakontide jutt on Oandu õpperajal üks minu lemmikutest. Sest see paneb inimrühma hardunult kuulama ja teeb ise rühmale selgeks, et giid üks vajalik tegelane nende jaoks on.

Lahemaa, 1999-2003.

K: Kas kontide lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, on küll tõene.

Tõesti, saab kontide järgi määrata, et mis surma Põder surnud on.

Nr. 1492. Laanepüüde pesakonnad.

Pikad metsasihid lahedal maal olid sageli üksildased, aga seda mitte alati. Kui ma mõnele laanepüü pesakonnale suve teises pooles peale sattusin, siis kadus üksindus minu ümbert ja vurinal lendu läinud püüd panid mind peatuma. Nii kogusin nende hetki, kuni neid päris palju kokku sain ja iseendale täpsemalt aru andmata, kogusin neid ikka ja jälle. Kui puude vahelt mõni püüpesakond lendu läheb, siis kajab mets tema häältest, milleks on tiibade vurin. See, mis minusugust peatuma paneb ja sageli õhtul kirjapanemist väärt on. Nii kogusin püühetki mitmed aastad ja olen tänulik nii püüdele kui ka iseendale, et midagi jälle kogutud on. Neid harvu hetki, mis metsa rõkkama panevad ja linnumehe üksinduse peletavad ning siis ka peatuma sunnivad. Laanepüü peres on sageli palju järglasi, kes kuni suve lõpuni kokku hoiavad. Suure linnupere kohtamine viib linnumehe üksinduse minema ja õpetab jälle minusugust hetki kirja panema ja peatusehetki tegema.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas Laanepüüd on kampas koos ?

V: Jaa, on ikka.

Seda siis kui on pesitsusaeg, muul ajal võivad Nad ka üksikutena või paaridena olla.

Nr. 1493. Jõeäärsed rebased.

Jõe ääres kolajale, kes sealt lugusid taga otsis, tulid rebased appi. Nende maasse kaevatud kodu ehk urg oli jõest vaid natukene maad eemal ja mina olin selle uudistaja, seda juba maast-madalast alates. Poisike oma lugudega jõudis jõe äärde tihti ja vahel jäi ta seal ka lugudest ilma. Rebaseurg kui suur vaatamisväärsus ise, kutsus teda enda juurde ja lõpuks sündis sellest ka lookene kirjakausta. Seal oli jäljekütist poisikest, kes ühes märtsikevades rebasejälgi harutades uru avastas ja kes sinna juurde käima hakkas. Rebaste kodu jäi kahe küla vahele ning jõgi oli kahe küla piiriks. Hea paiga välja valinud rebastepaar käis kahele poole heinamaadele hiirtejahile ning otse loomulikult ei unustanud nad ka külade kanade seast saaki võtmast. Seda kõike teadis uudishimulik poisike ja rebaselugu sai aastatega pikkust juurde. Sest igas rebases on lugu sees ja nii ka selle rebasekodu omanikus. Õnnelik jäljekütt, kes ma olin leidis tee ikka ja jälle tuttava paiga juurde ning nii üks rebasekodu looks ümber sündiksi. Sest jäljekütt ja lugude jahimees ühes isikus oli see, kes kangesti ka jõe äärest lugusid otsis ning kellele siis lõpuks üks rebaseurg appi tuli.

Võduvere-Jõetaguse, 1980-1990.

K: Kas Rebased rajavad oma kodu heasse kohta ?

V: Jaa, seda küll.

Ikka sinna heasse kohta, kus head saaki ümbruskonnas võtta on.

Nr. 1494. Minu kaart.

Poest ostetud Eestimaa kaardivihik sai minu matkakaaslaseks missuguseks. Võtsin ta suures seljakotis endaga igale poole kaasa ja vahel oli ta minu Eestimaa käikudel minu ainuke sõber ja kaaslane. Esimesed ristikesed kaardile kandsin ma esimestel väliööbimistel ja neid jätkus igale poole, kus ööbinud olin. Aasta-aastalt tuli ristikesi kaardile aina juurde ja kui viie aasta möödudes nad kokku kõik lugesin, siis sai neid rohkem kui sada tükki ja tervet. Kaart, mis lõpuks vanaks sai, pandi kaardikappi hõimule ja seal on ta tänase päevani. Meenutamaks ja talletamaks neid paiku, kus Eestimaal olen ringi liikunud ja ööbinud. Kaardi saladused on kõik tema enda ja minu teada. Iga ristike kaardil on ühe käigu või ööbimise lugu ja saladust hoida oskame me mõlemad, nii kaart kapis kui ka mina ise.

Siin ja seal, 1990-1995.

K: Kas Marekul on kaart, kus ööbimispaigad peal ?

V: Jaa, on küll.

Ja ööbimispaiku on seal peal päris palju.

Nr. 1495. Üks käänuline tee.

Enne Madjaritemaa kõrgeimat tippu, Kekešit, olin olnud tasandike mees. Nüüd ronis käänuline tee aina mäkke ja ei tahtnud ega tahtnud lõppeda. Kolm tundi võitlust tee, mäestiku ja iseendaga sai lõpuks otsa ja olin maa kõrgeima tipu jalamil. Õhtupäike vaatas mind ja andsine endale aru, et midagi suurt korda olen saatnud. Nimelt roninud aina ülesse piki vonklevat teed ja lõpuks jõudnud sihile, et järgmisel hommikul Kekešit ennast vallutama minna. Tipp, mis järgmisel hommikul vallutatud sai, oli viimane suur vaatamisväärsus enne tagasiteed pealinn, Budapesti poole ja jäi mul lõpuks seljataha. Kolm tundi ussina vonklenud teed aina ülesse poole oli kuu ajase matka kõige suurem pingutus ja ma olin lõpuks võitja missugune. See, kes tipu enda ka ära vallutas ja kes oma kõik suured lubadused ja eesmärgis kaugel võõral maal ära täitis.

Ungari, 1996.

K: Kas Ungaris on palju mägesid ?

V: Jaa, ikka on.

Nad pole küll kõrged, kuid ikka on.

Nr. 1496. Varajased seltskonnad.

Väikene mees ei olnud üksinda küla peal ringi liikumas. Mõisa juures ja teiste majade juures oli veel temaealisi ja nendega koos said ka nii mõnedki külalollused ära tehtud. Kuni lollustest tarkus sündis, et neid enam mitte rohkem teha. Eemaltpaistev mägede viirg peitis seal metsavahi, metsniku ja Kuresöödi näituse valvuri, kes seal kõik uued tegelased olid. Neis oli noorte meeste tarkust sees ja see hakkas mulle koheselt ka meeldima. Nii jätsin külapoiste ja tüdrukute maailma ning hakkasin noorte meeste seltskondi nautima. Seda head ja paremat, mis mindki heaks ja paremaks tegi ja looduslapsest loodusemehe ümber sünnitas. Ikka ja jälle olin minemas mägede rüppe ja seal õpetasid mind kolm meest ja ma olin nende usin õpilane. See, kes juba koolipingis rahutult niheles ja päevalõppu kannatamatult ootas, et jälle kolme metsamehega koos olla ja ennast muuta.

Neeruti, 1983-1990.

K: Kus elasid Mareku sõbrad ? 1. Kadrinas. 2. Neeruti külas. 3. Neeruti mägedes.

V: Neeruti mägedes.

Jaa, sealt leidis Marek endale sõbrad ülesse.

Nr. 1497. Kausi kevaded.

Kausis käisin ma üksinda kevadet nautimas. Neeruti mägise maastiku üks maastikulohk, mille jääaeg kunagi valmis vormis, sai kevade leidmise paigaks missuguseks ja talveti aeti sinna suusarajad lumme sisse. Iga talv, mis kevade poole liigub, tegi mind kausi sõbraks ja pöördusin sinna alati tagasi siis kui sain seal üksinda olla. Siis kui suusatajaid seal ei olnud ja kui üksindus mind temaga sõbraks tegi. Kausi võlu ja saladused jäid mul üksinda avastada ja nautida ning märts seal, mis sinna kevade kohale tõi, oli minu enda leitud. See märtsipäikese hetk kui ma ise kevadekuulutaja olin ja kui mind seal keegi segamas ei olnud. Kauss ja mina kui suured sõbrad olid jälle kahekesi üheskoos. Siis kui suusatajad olid kodus, alevis või linnades ja kui märtsirebane oli jäljed lumele teinud. Kevade otsimiseks ja leidmiseks justkui loodus paik ongi see, kuhu ma soovitan iseendal minna kui mujalt kevade algust ma ei leia.

Võduvere, 1980-1990.

K: Kus asub Kauss ? 1. Lahemaal. 2. Neeruti mägedes. 3. Haanjamaal.

V: Neeruti mägedes.

Jaa, just seal Kauss ongi.

Nr. 1498. Hetked tuttvardiga.

Jõeperes, Loobu jõe alguse luhal justkui ootas mind musta-valge kirju veelind, tuttvart ise. Luhal mätaste vahel oli tema rajatud kodu ehk pesa ja seal oli neid paar ehk kaks lindu mõlemad. Kui mul tuttvardi isu peale tuli, olin taas luhaservas ja olin ise ilu otsija ja nautija. See, kes ma ikka ja jälle siis olla soovisin ja nii ma luhaserva käima hakkasingi. Linnupoisi maailm oli juba tollal unistusi täis. Üks neist kandis tutiga veelinnu nime ja esimene tutvus temaga sai ka lõpuks tehtud. Tutvus veelinnuga, millest väikene sõprus välja kasvas ja kuna ma ise siis veel väikene olin, siis tunduski sõprus seda

suurem olevat. Tunne, mis ka hiljem ei petnud mind kui temaga elus kokku puutusin ja mis elus eneses sugugi mitte väiksemaks ei jäänud kui ise suuremaks kasvasin.

Jõepere, 1979.

K: Kas Tuttvardil on tutt peas ?

V: Jaa, on küll.

Ja see on ka nime talle andnud.

Nr. 1499. Kuulsad persoonid.

Otsija paljulahelisel maal leidis sealt peaaegu kõik üles. Seda kõike läks mul hilisemas giidiametis vaja ja nii minust kui otsijast üllatuste meister ümber sündiski. See, kes kõike teab ja kes kedagi ekskursantide seast mitte millestki ilma ei jäta. Laheda maa suvitajatest teadsin ka kuulsaid persoone, eesotsas Hundisilmal suvitava Edgar Savisaarega. Ja nii sai minust ka kuulsuste ja nende suvekodude tutvustaja, kes iga kuulsuse suvekodu kohta midagi tarka öelda oskas. Kuulsus siin ja kuulsus seal ning nii mõnegi päeva naelaks sai mõne kuulsa persooni suvemaja. Neid, mida ma varem otseselt ei otsinud, küll aga leidsin ja teadsin ja mida hiljem ikka ja jälle giidiametis vaja läks.

Lahemaa, 1990-2003.

K: Kus maal on palju kuulsuste kodusid ? 1. Kõrvemaal. 2. Lahemaal. 3. Neerutimaal.

V: Lahemaal.

Jaa, just seal maal neid palju ongi.

Nr. 1500. Minu saared.

Mere äärde käima hakanud maamees sai ka põhjaranniku saartega sinasõbraks. Neid ei olnud arvult just palju, aga igaühel neist oli oma nimi ja pale, mida tundma õppida. Linnumees missugune, lugesin kõikide tosinkonna saare sulelised üle ja seda parimal linnuajal, kevad-suvel siis. Kokku sain kolme kevadega nad kõik kokku loetud ja imestasin ise ka, et ma enam lihtne maamees ei ole. Et olen ka meresõber ja saarte tundja missugune. Tõdemus, mis neljanda Lahemaa kevade lõpuks tõdetud sai ja mis kinnitas, et ma üks terava ninaga otsija olen. See, kes leiab saartelt kõik linnud üles ja kes iseendalegi ootamatult tunneb end meresaartel sama koduselt kui näiteks Lahemaa metsades.

Lahemaa, 1992-1995.

K: Mitu saart on Lahemaal ? 1. Tosinkond. 2. Viiskümmend. 3. Sadakond.

V: Tosinkond.

Jaa, just nii palju neid ongi Lahemaal.

Nr. 1501. Kauge igatsus.

Koduaknast paistev metsaviirg kaugel eemal oli kutset täis. Sinna puude vahele vonkles mägine tee ning ta kutsus mind ikka ja jälle. Mitte alati ei olnud mul võimalust sinna teed mööda minna, sest koolikohustus nõudis oma aja. Igatsev mägede laps olin ma just seetõttu ja kui lõpuks vaba ajahetk saabus, siis juhataski vonklev tee mind puude vahele. Mägede õpetus tegi mind targemaks ja sealsed kolm metsameest samuti. Nende juurde jõudmiseks tuli minna mööda tuttavat teed, mis punase tamme salu vahele mind viis ja sealt edasi juhatas. Igatsus huvitava tee järele andis ennast tunda terve minu noorpõlve. Ja eemaltpaistev teeots oligi see, mis mind ära tegi. Selleks, kes

metsaradadele või oma kolme metsamehe poole tõttas ja kui ta seda just teha ei saanud, siis hoopis igatsuse küüsis vaevles.

Neeruti, 1983-1990.

K: Mis teeotsast käib jutt ? 1. Lahemaa teeots. 2. Neeruti mägede teeots. 3. Kauksi küla teeots.

V: Neeruti mägede teeots.

Jaa, just see teeots Marekut kutsuski enda poole.

Nr. 1502. Ondatra mere ääres.

Alanud paaditants viis mind Vihasoo silla alt Eru lahe poole. Kajakakisa ütles mulle, et meri ei ole enam kaugel ja põnevusega vaatasin avanevat jõekoridori. Ondatra kuhilpesa roostikuservas sai suureks üllatuseks missuguseks, enne kui viimane jõesirge sinise mere silmapiirile mulle tõi. Peremeest ennast ei olnud küll kodus ja kodu lähedal, kuid pesa ise ju jutustas mulle midagi peremehe eest. Et mere ääres võib ka ondatra elada ja oma kodu rajada. Nii tõdes värske paadiomanik ja unustas minutiks paariks aerud sootuks, kuni jõevool ise ta vaatamisväärsusest eemale kandis. Jõgede ja järvede elanik ondatra ehk biisamrott jäi mul just sellel päeval siiski nägemata ja suur avanev meri oli see, mis mind järgmisena ära tegi. Tegi seda, mida ma olingi oodanud ja ometi sai päevalooks ka ondatra kodu mere ääres kirjutatud. Suur ja väike lugu käisid sel päeval käsikäes. Suur meri ja biisami kodu olid väga lähestikku ning mõlemad olid päevalugu väärt.

Vihasoo, 1992.

K: Kas Ondatra elab ka mere ääres ?

V: Jaa, aga mitte sageli.

Rohkem on Ta siiski siseveekogude loom kui säärane.

Nr. 1503. Hõbekajaka üllatused.

Lahemaa linnumees vaatas ka mere ääres ringi. Ta luges kokku ka mereäärsed linnud ning ühest hetkest alates tahtis ta ka rahvuspargi meresaarte sulelised kõik üle lugeda ja neist ühteteist teada saada. Nii võtsin kolmandal lahedal suvel ette ja käisin kõik tosinkond saart läbi. Oodatud – loodetud suured linnuelamused jäid mul siiski kogemata, sest hõbekajakad olid peaaegu, et kõik saared ära vallutanud ja teised sulelised peaaegu, et seal avastamiseks puudusid. Nii tõdes üks lahe mees ja kui kõik saared olid mul üle vaadatud, siis kirjapanekuks peale hõbekajakate nagu polnudki rohkem kedagi. Tõdemus, mis mind siiski targemaks tegi ja mille lõpuks ka kirja panin. Et oleks hiljem ekskursantidele midagi esitleda ja jälle Lahemaine tark olla.

Lahemaa, 1992.

K: Kas Hõbekajakas on ära vallutanud enamuse Eesti saartest ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, ja tõrjub teised veelinnud sealt minema.

Nr. 1504. Võrgukuuride juures.

Kalurikülas Altjal räägivad giidid palju ja ka kõiksugu jutte. Giid Marek teeb ka sedasama ning lõpuks läheb ühe lainepiiril asuva kivi juurde ja vakatab seal ja siis. Kõik, kes tema ümber on kogunenud, vaatavad giid Marekule näkku ja siis ta avab oma mereäärse suu. Nimelt on tema ees kivil

sisseraiutud Eesti vapp ehk kolm lõvi. Kõik Mareku kuulajad saavad saladuse võrra rikkamaks, et kuidas vapp siia kivile küll sai. Nimelt üks kohalik mees tuli gruppidega kaasa ja niikaua kui ekskursandid said võrgukuuride juures olla, siis raius mees vappi jälle edasi, kuni lõpuks peale mitmendat käiku omadega valmis seal sai. Giid Marek vakatab taas, kuni kõik tema juurest ära läinud on.

Altja, 1995-2003.

K: Kas kolme lõviga kivi on ikka rannakülas Altjal ?

V: Jaa, on küll.

Ja lugu, mis temaga kaasas käib, on ka tõene.

Nr. 1505. Kui sügaval ?

Giid Marek, kes on juba mitu tundi täna olnud tähelepanu keskpunkt, peatub oma paljulahelisel teel ja hakkab enda ette maha põrnitsema. Inimrühm, kes on juba uue giidnipi ootel, koguneb põrnitseva ja vaikse giidi ümber ja siis alles avab mees oma paljurääkiva suu. Inimrühm saab teada, et siin põhjaranniku rannikumadalikul ei ole paekivi maa sees ja graniidikilp on kahesaja meetri sügavusel. Vaikuse lõpetanud tarkus meeldib kõigile ja giid Marek samuti. Ja üks päeva nael on jälle giidist ja paljulaheliselt maalt leitud. Nii ei tõde mitte ainult inimrühm, vaid ka giid Marek ise ja paljulaheline ekskursioonipäev veereb omasoodu edasi.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kui sügaval on graniidikilp meie põhjarannikul maa sees ?

V: 200 meetri sügavusel.

Jaa, just nii sügaval ta ongi maa sees Põhja-Eestis.

Nr. 1506. Üks Sagadi jutuke.

Sagadi mõisa lähedal metsas kord elanud metsamees Peeter Reintal rääkis mulle ühe Lahemaise loo. Kunagi, eelmise ehk esimese Eesti vabariigi aegadel olla Sagadi mõisa väljadel maaparandust tehtud. Kraavid paeses pinnases said sisse aetud, aga kuna paekiht lõuna poole kaldu on, siis ei voolanud vesi mitte põhja suunas, nagu loodeti, vaid hoopiski vastupidi, lõunasse. Sellest sai hea lugu, mida ekskursantidele rääkida ja millega giid Marek loorbereid hiljem jälle lõikas. Lugu, mis justkui ise giidi eest rääkis, et paelava lõunakaarte suunas kaldu on. Suur ja lahe maa oli lugude jahimehele hea jahipaik. See jahimaa, kus ma viis aastat lugusid jahtisin ja suure noosi neid saagiks sain.

Sagadi, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas paekiviplatoo on kaldu lõuna poole ?

V: Jaa, lugu tõene, on küll.

Jaa, ja seda eriti Põhja-Eestis.

Nr. 1507. Inimgladiaatorid ja kolleegid.

Giidimelus ei elanud ma üksipäini. Minu arvukad kolleegid, kes mind ikka ja jälle ümbritsesid, said minu giidimaailma üheks osaks ja nii või teisiti olin nendega üheskoos. Giid, kes rahvast liigutab, on ühtlasi ka inimgladiaator kui säärane. See, kes oma inimrühmaga teeb seda, mida hinges soovib. Küll paneb kuulama, küll naerma või enda järel kõndima või enda ümber kogunema. Inimestega pea kõike

teha, on väheste elukutsete omapära. Ühed parimad tegijad ongi minu kallid kolleegid ja aina uuesti tahan ka ma ise see üks nende seast olla. Tunne, mis aina jällegi tagasi tuleb minu põue ja mis mindki inimgladiaatoriks teeb.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas giidid on ikka inimgladiaatorid ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, seda nad ongi ka tegelikkuses.

Nr. 1508. Minu tark rott.

Minu majas ei elanud ma üksinda ja üksipäini. Üks tark tõtt oli mul seal kaaslaseks ja oma tarkust tuli ta mullegi tutvustama. Krõbin üleval toanurgas lae all andis teada, et ta tuppa tulemas on ja ettevaatlikult laskus ta mööda seinakardinat põrandale ja oligi minu toanaabriks saanud. Kui naabriks olemisest isu täis tal sai, siis ronis ta taas mööda seinakardinat ülesse ja kadus lakapealsele. Tarkust täis tegelane tuli ja läks aeg-ajalt ning üllatusin ise ka, et mul midagi tema käikude vastu ei olnudki. Kaks segamatut sõpra elasid aastakäigu, kuni rotist majakaaslane kadus minu majast ja minu silmapiirilt. Üksindusest ja majast sõprust otsinud, leidsin ühes majarotis hingekaaslase ja tagantjärele targana siis arvan siiamaani, et parem rotist sõber kui mitte midagi. Üksinda majaga sain isegi targemaks. Et sõprust ikka elus vaja läheb ja ühe roti lugu kinnitab, et täpselt nii see oli ja on ka siis kui arvad üksinda hakkama saavat, kuid ometi sõbrustad sellega, keda keegi enamasti sõbraks ei pea.

Kauksi, 1996.

K: Kas Rott on tark loom ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, ikka on ja mitte ainult selles siinses loos.

Nr. 1509. Vahtramahla võtjad.

Et kevad on käes, sellest kõnelesid minu sammud vana talupaiga õue peal. Sättisin end sisse vanasse heinaküüni, seda kolmeks päevaks, et olla kevade alguse tunnistaja. Heinaküüni sõber ei olnud kolmes päevas siiski mitte üksinda. Küüni taha tuli mees ja tema sammud kostsid läbi seina minuni. Kui mees oli küüni tagant lahkunud, läksin mina sinna uudistama ja kevadine sammude saladus saigi selges ja selgemaks. Tundmatu mees oli vahtramahla käinud võtmas ja siis lahkunud. Ta tuli ka teisel ja kolmandal päeval ning tema sammud reetsid teda taas ja taas. Õhtul võtsin vargsi minagi võõra tundmatu vahtramahla ja tundsin, et kevad ongi käes ja alanud. Alanud uue looga, mida taga otsima olingi läinud ja lisaks sain vahtramahlagi niisama eest maitsta, mis siis kui ta teise mehe oma oli.

Neeruti, jürikuu, 2001.

K: Millal on Vahtramahla aeg ? 1. Märtsis. 2. Aprillis. 3. Mais.

V: Aprillikuus.

Kõige parem aeg ongi ikka jürikuus ehk aprillis.

Nr. 1510. Varblaste liikumised.

Linnupoisi karged ja pikad talved olid tal sagimist täis. Küll viis ta saariku jõekäärudesse talvituvatele partidele toidulisa, küll pani põldpüüdelegi lisatoitu välja. Lühikesed päevaharjad, mis koolis möödusid, nägid teda enne hämarusi siis askeldamas ja silma oli tal ka teiste suleliste jaoks. Rahutud hinged keset talve olid ka varblased, kes samuti toidulisa otsisid, et külm ja toiduvaene aeg kuidagi moodi üle elada. Varblaste salgad liikusid suure viljakuivati ja linnupoisi kodu vahet, kus siis võiski toidulisa leida. Päevaharjadel nagu kuhugi kadunud lärmakad seltskonnad olid kindlatel hommikutundidel ja õhtuaegadel jälle platsis ja linnupoiss pani seda kõike tähele. Tema terane pilk ja kõikekuulvad kõrvad olid ka varblaste liikumiste tunnistajateks ning nii sündiski siinne lugu, mis ise enda eest räägib. Ta räägib, et talvine linnuelu on küll pea olematu ja vaikne, kuid siiski midagi sealt leiab nii silma, kõrva kui ka kirjapaneku jaoks.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kas Varblased on talvel paigalinnud või liiguvad ka ringi ?

V: Ikka liiguvad ringi.

Sest tühi kõht paneb neid toitu otsima.

Nr. 1511. Imelik varesepesa.

Varesed ja linnusõbrast linnupoiss said hästi omavahel läbi. Poiss otsis nii mõnedki varesepesad ülesse ja nii sai ta kõike ja paljut nendest teada. Koduse põllu keskel, elektriliini kaheharulise posti otsas oli üleval ka varesepesa. Linnupoiss avastas ta pooljuhuslikult ja ometi ei olnud tema võimuses pesa juurde ülesse ronida ja jõuda. Kättesaamatuna oli ta üleval ja varesesaba jupp, mis üle pesaserva paistis, kinnitas poisile, et pesa asustatud on. Nii leidsin tee veel mitmeid kordi pesa alla, kuni suvealgus noored suureks sirgunud noored varesed pesaveerele maailma uudistama tõi. Nii sai omapärane pesalugu omapärase lõpu, kuni noored varesed tulle sealt tiibadesse said. Alles jäi varesemälestus missugune, mis kinnitas järjekordselt, et mul head teravad linnupoisi silmad, mis ka kodupõllult uut ja huvitavat endale kirjapanekuks üles leiavad.

Neeruti, 1981.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Vares teeb pesa ka liiniposti otsa ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa, ja sedagi juhtub Vareste elus, kuigi mitte sageli.

Nr. 1512. Kaks leidlikku meest.

Kaks matkavat meest said mägisel maal ehk Karpaatides kõigega hakkama. Et kaks pead on ikka kaks pead, seda tõestasid kaks pead üksteisele ikka ja jälle ning kui Pipivani lossi juures vihma õhtu-eeli sadama hakkas, siis kaks meest laotasid kile välja ja sinna kogunes vihmavesi, millega nad süüa said teha. Et mäed inimesi proovile panevad, seda olime arvanud enne Karpaate endid. Nüüd siis pandigi meid proovile ja me pidasime proovi enese hästi vastu. Supp, mis vihmaveega keedetud sai, oli üks tõestus, et mitu pead on ikka mitu pead ja täpselt nii see oligi ning võõrad mäed said sellega veelgi kodusemaks.

Pipivan, 1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas vihmavesi sai kilega kokku kogutud ?

V: Jaa, lugu tõene.

Täpselt nii see kõik oligi.

Nr. 1513. Minu purre.

Kord külameheks hakanud, tulid mulle igasugused uued mõtted pähe. Nii tahtsin üle Lutsu jõe minna ja see mul ilma sillata ei õnnestunud kohemaid. Külamees võttis sae ja kirve ning sai esimene külategu mul keset karget külma tehtud. Valmis purre üle jõe ja külamees oli millegigi hakkama saanud. Mõnest langetatud puust oli sündinud minu isiklik sillake ja ma käisin sealt üle jõe veel mitu aastat, kuni külamees mind lõpuks maha jättis. Sillakesest sai mälestus ja ta on seda minu jaoks siiamaani. Külamees, minu teisik ja kaaslane, oli sillakese üle uhke ja nii sai ta minu sõbraks missuguseks. See, kes mind ikka ja jälle üle jõe aitas ning mitte kunagi mind alt ei vedanud. Ta oli just see abimees, keda sealmail vajasin ja kuigi vaikne ja liikumatu, siis sõber ikkagi. See viimane, kes mul küla pealt leidmata jäi ja kes üksindust aitas eemale peletada.

Kauksi, talv 1995/1996.

K: Kas Marek tegi enda jaoks purde üle jõe ?

V: Jaa, tegi küll.

Sest muud Marekul eriti seal kaugel kolkas teha ei olnudki.

Nr. 1514. Kes kõik tahavad ?

Auguke maa sees, kus herilase või kimalasepesa lahti kraabitud on, paneb mind alati peatuma. Mees, kes kogu eluaeg herilaseviu jälgedes kõndinud on, arvab asjast nii ja naa ning mitte alati ei ole lahti kraapijaks sugugi mitte vaid herilaseviu. Mäger, rebane, karu ka kogunisti, kõik nad soovivad herilase või kimalasepesast matti võtta. Et rüüstajast peaaegu mitte kunagi jälgi maha ei jää, siis jääb rüüstaja tundmatuks ka herilaseviu mehele ning ta vaid oletab, et kes seekord siis kiletiivalise pesa õnneks võtnud on ka. Herilaseviu argipäev on käia herilaste ja kimalaste jälgedes, et kõht igapäevaselt täis saaks. Herilaseviu uurija ehk minu argipäev on käia herilaseviu jälgedes, et temast midagi uut teada saada. Ja iga uue leitud lahtikraabitud herilase või kimalase pesa juures annan ma endale aru, et see võis siin ka hoopis mõni neljajalgne saamahimuline olla ja mitte vaid viu ise siis.

Siin ja seal.

K: Kes rüüstavad maa sees asuvaid Kimalaste ja Herilaste pesi ?

V: Kõik loos nimetatud tegelased siis.

Jaa, kõik on ju looduses saama peal väljas.

Nr. 1515. Esimesed tööd.

Süvenenud poisslaps tahtis paljut ja kõike teada nii Neerutimaa linnuriigist kui ka sealsete kõvernokkade elust-olust. Väikese looduseuurija märkmikusse kogunesid paljud põnevad vaatlused, kuni bioloogiaõpetaja Siret Pung ta enda juurde kutsus, et kõik kirjapandu esimeseks uurimistööks vormida. Uurimus sai kenasti kaante vahele ja vormitud ja ta ei jäänud viimaseks sääraseks. Nii lõpetasin põhikooli ja töö kiitis nii mind kui Siretit mõlemat. Keskkooli eelviimases ja viimases klassis olin taas kahe uurimistööga maha saanud ja nad said mõlemad kenasti kaante vahele ning nimeks mõlemad „Neeruti röövlinnud“. Nad mõlemad võitsid ära vabariikliku bioloogiaalaste uurimistööde konkursid ja neid hinnati ülikooli lõputööde väärilisteks. Looduseuurija ei sündinud päris üksinda siia ilma. Vaja oli Sireti suunavat kätt ja muudki ning nii minust looduseuurija sündiksi. See, kes kõik tarkused kokku kogus ja need kaante vahele vormistas ja ise tark oli ja teisigi targemaks tegi.

Neeruti-Kadrina, 1987-1990.

K: Kas Marek oli nooruses töökas ?

V: Jaa, oli küll.

Kuigi pidas ka vabadusest suuresti lugu, siis tegi tööd samuti.

Nr. 1516. Väikesed ja huvitavad mäed.

Kooliklassi titekarja ühe liikmena läksime alevist Kallukse mägedesse ja suurt Loddi kivi vaatama. Kivi sai üle vaadatud ja sinna otsagi ronitud ning väikesed ja huvitavad mäed ka sammudega ära katsutud. Teekond sinna jäi mul jalgadesse ja nii sai minust kui Neeruti mägede mehest veel ühtede mägede mees. Sinna oli harvemini asja kui kodumägedesse, kuid siiski leidsin ennast seal ikka ja jälle ülesse, küll rändrahnul ronimas, küll künkaid vallutamas. Väikse maastikukaitsealaga sain seal sõbraks ning aastad ei viinud sõprust minu põuest minema. Kallukse mägede fänn olen ma hinges ja südames tänase päevani. See suureks kasvanud mägede laps, kes sinna ikka ronima läheb ja kes tuleb Neerutimaa südamest ja jõuab sinna ronima, kus kord väiksena teistega koos sai ära käidud.

Kallukse mäed, 1980-2003.

K: Kus asuvad Kallukse mäed ?

V: Kadrina ja Vohnja kandis.

Jaa, seal nad ongi.

Nr. 1517. Esimene kotkasulg.

Linnupoiss, kes linnusulgi kaasa korjas, ei jätnud seda vaid enda teada. Metsavahist mehele rääkis ta kõik välja ja ka oma viusulgede ja teiste suleliste leitud sulgede lood. Mees, kes mind ära kuulata oskas, kutsus kord jahedavõitu jürikuu õhtus mind enda juurde ja nii lõppes vaikus metsavahitoas. Rääkiv mees, kes minu sulekogust teadis, kinkis mulle kaasa ehtsa kaljukotka sule ja nii kadusin koos sulega kordoni õue pealt kodu poole teele. Seni veel rohust leidmata kotkasulg oli leidnud endale uue omaniku ning see oli minu elu esimene kotkasulg üldse. Panin ta kapile ning teiste sulgede kõrvale ja tõdesin, ise ka et ma nüüd pisut suurmekas ja mehemaks saanud olen. Metsavahi suur soov see oligi ja kingitud kotkasulg kinnitas meile mõlemile, et mehe ja poisi sõprusest kahe mehe sõprus välja kasvanud on. See, mida me mõlemad otsisime ja üheskoos ka üksteisest üles leidsime.

Neeruti, 1986.

K: Kas Marek on kõva sulekorjaja ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, ja korjab aga kõik ülesse, mis leiab.

Nr. 1518. Pildi juures käigud.

Tubli õppur koolis ja bioloogia olümpiaadide ning uurimistööde konkursside võitja pandi keskkooli lõppedes kooli auraamatusse. Minu pilt pandi fuajeesse teiste tublide sekka ja ta jäi sinna kõigile vaatamiseks ning uudistamiseks. Nende vaatajate ja uudistajate seas olin otse loomulikult ka mina ise kui koolimajja asja oli. Iseennast vaadata oskasin ma terve oma nooruse ja koolipõlve pikkuse aja. Tegin seda hiljemgi kui viimane koolikell oli kõlanud ja suur maailm mind enda juurde ära kutsus. Sealgi ei unustanud ma iseennast ja iseenda imetlemist ning käigud endisesse koolimajja autahvli juurde kinnitasid, et ma iseendast ning oma saavutustest ikka ja jälle lugu pean.

Kadrina 1990…

K: Kas Marek on Kadrina Kooli auraamatus ?

V: Jaa, on küll.

Sest ta koolis vägagi tubli oli.

Nr. 1519. Minu tulekud ja minekud.

Maja ja tema tants võlusid mind kohe ära. Tatsasin tema hoovi peal ja kui tatsamise aeg pikemaks seal venis, tahtsin maja juurest ära minna. Minek kuhugi, kas linna või lahedale maale saigi ette võetud ja kui äraolemise aeg taas pikemaks venis, siis tuli tagasituleku igatsus minu põue tagasi. Tulekud maja juurde tõid mind üksinduse veerele tagasi ja nii sai majarõõm jällegi pikkust juurde. Rõõm, mis vahel muredega käsikäes käis, aga millest mul isu mitte niipea veel otsa ei saanud. Tulekud tema juurde ei olnud minekute moodi ja nii ma rohkem kui kolm aastat elasingi mitmes maailmas. Mees, kes ärakäimise kohta otsis, leidiski selle majahoovi pealt. Mees, kes maja juurest ära tahtis minna, läkski siis kui ta seda soovis ning see oli sealse vabaduse õpetus. Et ära tuleb olla maailma eest peidus ja kui aeg on käes, siis tuleb peidust jälle välja tulla.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kus asub Kauksi küla ?

V: Põlva ja Räpina vahel.

Jaa, see on üks Kauksi, teine on Ida-Virumaal, Peipsi ääres.

Nr. 1520. Alevis kioski juures.

Koolipingis nihelesin ma teistest rohkem või vähem ja ikka teistmoodi. Mägise maastiku ja metsateede kutse andis ennast juba koolimajas tunda ja kui koolipäeva lõppu kuulutav koolikell endast ja päevalõpust märku andis, siis tõttasin bussi ootama. See, mis kioski juurde lõpuks saabus ja mind endaga kaasa võttis ja alevist ära viis, oma unistustele lähemale. Kioski juures seisin ma alati teistest pisut eemal ja mägised ja metsased mõtted minu peas ei lasknud ennast teistest segada. Vahel vilksatas tänavanurgas Kuresöödi habemiku Avo Mummi kogu, kes jalgrattaga ja seljakotiga alevisse poodi käis ja kes siis mägisele maastikule kadus. Mägede kutse läks sellega veelgi tugevamaks minu sees ja olin oma mõtetega juba seal, kus habemik ja metsavaht Toomas olid ees ootamas. Ootamas seda kolamise meistrit ja linnuvaatlejat ning lugude jahimeest, kes ma olin just Neeruti mägisel maastikul ja mitte koolimaja või alevi peal.

Kadrina, 1980-1990.

K: Millest unistas Marek alevis ?

V: Ikka Neeruti mägedest.

Ja seal kolamisest.

Nr. 1521. Kõik imestavad.

Giid Marek, kes ka saksa keeles laheda maa tarkuseid jagab, räägib palju ja kõike. Muuseas räägib ta ka sellest, et saksa keelest on eesti keelde tulnud pika ajaloo jooksul ligikaudu kaks tuhat sõna. Giid Marekut kuulatakse ja imestatakse selle fakti üle. Mõned kuulajatest, kes seda juttu ei usu, saavad ju petta ning sellest saab aru ka giid Marek ise. Ta kehitab selle peale õlgu ja ekskursioonipäev veereb omasoodu edasi ja nii päevast päeva ja aastast aastasse. Et inimene kõigega harjub, seda teavad

peaaegu, et kõik. Et giid Marek kõigega harjub, mis giidiametiga kaasas käib, seda saime nüüd ja siinkohal ka teada.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Mitu sõna on tulnud saksa keelest meie eesti keelde ?

V: Ligikaudu kaks tuhat.

Jaa, nii palju on õige number.

Nr. 1522. Minu pikad käigud.

Rajakesed maja juures olid lühemat sorti. Teed, mis maja juurest mitmele poole hargnesid, olid keskmise pikkusega. Neist kõigist jäi väheks ja ikka ning jälle leidsin ennast pikalt teel jala Põlva poole minemas või sealt tulemas. Kui käimise meister, jõudsin ma otseteid pidi väikelinna kohale ja samu radu pidi ka sealt tagasi. Iseendale täpsemalt aru andmata, et miks ma liinibussi ei kasuta, olin jällegi pikkadel teedel. Käimise rõõm, mis mind ära vallutas, ei läinudki mitme aasta jooksul kaduma ja et maja radadest ja külateedest väheseks jäi, siis olingi jälle jala Põlvasse minemas või sealt tulemas. Et ma iseendalt täpsemalt oma pikkadest käikudest aru ei andnud, siis teen ma seda lühidalt siinkohal ja nüüd. Pisike majahoov oli maailmast väiksem. Külatanum, mis ümberringi mind ja maja ümbritses, oli ka minu jaoks pisike. Teekond jalgsi väikelinna oligi just see, mida vajasin, siis kui maailm minu jaoks väikseks jäi ja kui isu inimeste järele mul peale tuli.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kas Marek on kõva jalgsikäija ?

V: Jaa, on küll.

Ja seda tõestab ka siinne lugu samuti.

Nr. 1523. Lõpuga teed.

Tee, mis ootamatult lõppeb, on üllatus iga minusuguse seljakotimehe jaoks. Mees, kes oma matkasammudest rõõmu tunneb, katkeb nagu hetkeks enda sees kui metsane tee enam teda edasi ei vii. Nii juhtus minuga sageli metsatel Lahemaa teedel ja vahel mujalgi. Metsade vahel hargnev tee, mis käänak-käänaku kaupa mulle uut maailma loob, võib vahel üllatust endas peita kui ta ootamatult ära lõppeb. Nii juhtus esimest korda teel Mustojale ja siis teel Vohnjast Valgejõe poole ning sellega ei saanudki veel teeüllatused otsa. Ikka ja jälle leidsin mõne lõpuga tee ja korraks katkenud hing tuli jälle kokku panna enda sees. Nii vahel harva, kuid ikka ja jälle ning kui mõne uue lõpuga metstee kusagil avastan, siis keeran otsa ringi ja otsin veel leidmata lugu päevast ja teest edasi.

Siin ja seal.

K: Kas on olemas ka sellised metsateed, millel lõpp järsku kätte jõuab ?

V: Jaa, on ikka.

Ja vahel tuleb neidki maastikul ette.

Nr. 1524. Harvad leidmised.

Märtsilind hiireviu pani mind kord ammu juba ülesse poole vaatama. Seda tegid kõik teisedki sulelised ja kolamise rõõmud said sedasi hoogu juurde. Mees, kes ka enda jalgade ette vaatab, unustas nagu kõik muu ja nii ka oma kolamiste teedel ja radadel. Üksik harv leitud põdrasarv või

juhuslik üleskorjatud sokusarv räägiksid nagu kolaja asemel, et ma jälle kolamas olen käinud. Et ma haruharva mõne sarve üles korjan, see räägib nagu linnumehe eest ise, et ma rohkem linnutaevasse vaatan ja suurele kolamisele vaatamata väga harva sarvi leidnud olen. Tõsiasi, mis minuga igal pool kaasas käib ja mis siinses loos välja räägitud lõpuks sai.

Siin ja seal.

K: Kas Marek on kõva sarveleidja ?

V: Ei ole.

Sest Marek rohkem taevasse vaatab ja linde seal hoomab.

Nr. 1525. Minu kolm tüdrukut.

Üksinda rohumaal alustasin kord oma looduseuurija teekonda. Üksinda vaatasin ma linnutaevase ja vaid koolimaja inimsagin oli see, mis üksindust minu juurest eemale peletas. Mida lähemale jõudis kooli lõpusirge ja mida edukam olin ma õppurina ning isehakanud bioloogina, seda rohkem tunti minu vastu huvi ja seda ka kolme tüdruku poolt, kes minust tagapool õppisid ja samuti bioloogideks saada soovisid, nii nagu mina seda tegin ja tegemas olin. Merike Eiber, Helen Karp ja Lele Liiv olid tüdrukute nimed ja nad tulid ka ülikooli mulle järele. Elu üheskoos kolme tüdrukuga veeres nii omasoodu edasi ja nad kolm ei ole mind senini maha jätnud, vaid pikendavad minu noorust. Kolme bioloogist tüdruku lugu on rohkem nende endi kanda. Nad teevadki seda ja kindlasti ei unusta nad ära ka mind, kes kord neile suureks eeskujuks oli.

Kadrina, 1980-1990.

K: Mitu bioloogist tüdrukut oli Marekul ?

V: Kolm tüdrukut.

Ja rohkem polnudki Marekule vaja, piisas nendestki.

Nr. 1526. Esimene sinilill.

Esimest sinililleke otsisin ma kaua aega ehk mitu kevadet. Tahtsin teda leida siit ja sealt, et enda hinge ilusamaks teha ja nii jõudsin siia ja sinna, aga kevadine lill jäi mul ikka veel leidmata. Kõike, mida ma selleks ajaks juba leidnud olin, oli parajalt palju ja esimesed loodki olid mul siis juba kirja pandud. Nii sündis uue lille otsija siia ilma, kes tahtis just varakevadist sinilille leida. Pikemad ja lühemad kevadised käigud viisid mind vahel päris kaugele, ka mägisele maastikule, kuid esimene sinilill jäigi ikka veel ka sealt leidmata. Jõeäärsest lepalodust ei osanud ma teda arvatagi leidvat ja ometi seal ta viimaste lumelaikude vahel kasvas ja oli õide puhkenud. Nii sündis kirjakausta esimese sinilille lugu, mis mind targemaks tegi. Et kodu juurest tasub ka kevadist lilleõit otsida ja kevadist lugu samuti ning nad mõlemad mul lepaloduist leitud saidki. Nii rääkis üks leitud kevad minu sees ja selles kevadises loos olin ma ise juba koos lillekese endaga loo peategelane. See otsija, kes tahtis nii lugu kui ka lille leida ja oli oma pika kevadise teekonna alguses kõndimas.

Neeruti, 1981.

K: Kustkohast otsis Marek esimesi Sinililli endale ?

V: Ikka Neeruti mägedest.

Aga leidis hoopis esimese kodu külje alt lepalodust.

Nr. 1527. Nõmmeveski nali.

Giid Marek jõuab ekskursioonirühmaga Nõmmeveskile. All kanjonis ootab neid stend-infotahvel, kus on puudud siiski infotahvel ise. Giid Marek peidab end stendi taha ja stendi ette kogunenud inimrühm jääb suurte silmadega ootama. Giid Marek pistab peanupu stendi tagant välja ja kuulutab kõigile, et kuna infot siin ei ole, siis hakkab ta ise infotahvliks ja seda ta teebki. Kõik kuulavad hardunult giid Mareku juttu ja on tema uue giidinipiga vägagi rahul. Lõpuks tuleb giid Marek tervenisti stendi tagant välja ja kõik suunduvad tagasi bussi manu ja on uue giidinipi ootel. Taaskord.

Nõmmeveski, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek mängis Nõmmeveskil oma giidimängu ?

V: Jaa, mängis küll.

Ja oli jälle tähelepanu keskpunkt kui selline.

Nr. 1528. Kolme mehe hobune.

Metsavaht mängis oma elus mitut mängu. Minuga mängis ta isa ja poja mängu ja meil kummagil ei saanud sellest mängust isu täis. Veel mängis ta oma hobusega hobuse ja peremehe mängu ning minagi sain mängust osa. Hobuse päritolu kohta esitatud küsimusele vastas mees lühidalt ning siis selguski, et hobune kunagi varsaeas minugi oma oli olnud. Minu jõetagune vanaisa Emil oli see, kes ta üles kord kasvatas ja just tema, Virgo sai siis minu lemmikuks, seda juba varsaeas, kuni nooreks hobuseks kasvas ja ta minu silmapiirilt kadus ehk maha müüdi. Metsavaht oli tema ülejärgmine ostja olnud ja nii jõudis Virgo suure ringiga koduküla tagasi. Metsavaht, kes minu suust seda kuulda sai, noogutas heldinult ja jällegi tõdesime, et järjekordne lugu meie vahele sündinud on. Säärane, kus kolme mehe hobune oli peategelaseks ja kus meiegi kaks loo kangelasteks saime, vanaisast Emilist rääkimata.

Neeruti, 1981-1984.

K: Kas Hobuse jutt on tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Nii see kõik oli ja oli tore kokkusattumus elus eneses.

Nr. 1529. Minu võrkpallid.

Kahekordse telliskividest maja juures veeres elu omasoodu. Mind see elu eriti ei tõmmanud enda poole ja autogaraažist leitud isa Jaagu kolm noorusaja võrkpalli said minu mängukannideks. Mängisin nendega poisi ja palli mängu ja seda ka siis kui eemale oma majja eraldi elama asusime. Kolm palli saatsid mind sealgi ja nii veeres elu koos nendega pisut teistmoodi kui varasemalt. Kolmes pallist said ka külalaste lemmikud rahvastepalli palliplatsil ning õhtute täiteks möödusid tunnid palliplatsil. Kui jõetagune vanaisa mind enda juurde kutsus ja kui mõisavanaema oma külasuu avas, said pallimängud lõpuks otsa ja nii hakkasin nende juurde hoopis käima. Metsavahist mees kutsus mind samuti enda poole ja kolmest pallist sai mälestus minu jaoks. See soe lugu, mis kuumaks ei läinudki ja mis peagi hoopiski maha jahtus.

Neeruti, 1979-1984.

K: Kas Marekul oli huvi pallimängu vastu ?

V: Ei olnud.

Kui üldse oli, siis väga vähe ja lühikest aega.

Nr. 1530. Kaval kalamees.

Poisike tiris püksitorud jalast ja läks jahedasse jõevette puruvanade järele. Kui mõni külamees või naine seda pealt nägi, siis ei osatud sellest midagi nagu arvata, sest poisike hoidis kõik vaid enda teada. Puruvanasid korjas ta kivide alt ning nendega sai ta kalamehena paremat saaki kui ussileotajad. Oma suuremat kalaõnne ta teistele välja ei rääkinud ning puruvanade saladust samuti mitte. Saladust hoian ma siiamaani ja mis siis kui ma puruvanasid enam korjamas jõest ei käi ja järvekaldal enam kala ei oota. Kui külarahva seast keegi minu käest asja kohta küsis, siis jäin salapärase näoga vastuse võlgu, sest tahtsin olla üksinda edukas kalamees, mis mul vaid puruvanadega koos õnnestus.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kus elavad Puruvanad ?

V: Jõgedes ja ojades.

Jaa, just selge ja puhta veega vooluveekogudes.

Nr. 1531. Minu heinateod.

Vanaisa Emil jõe taga ootas mind ka heinateo kiirel ajal. Ma läksingi üle jõesilla ja mind pandi koos teistega heina tegema ja mul ei olnud midagi selle vastu, et see nii on. Mõisavanema Leida, kelle lambad talvel heina tahtsid, ootas mind ka suvel kui heinategemise kiire aeg oli käes. Ma läksingi talle appi koos teistega ja ja heinategu saigi tehtud. Minu Kauksi küla ainuke sõbranna, Ludmila Hirmu ehk Hirmu Lüüli kutsus mind keset suve heinateole. Läksingi talle appi ja Lüüli pudulojused said talvel meie üheskoos tehtud heina süüa. Linnamehena ei lähe ma suveti enam kellegile heinateo ajal appi. Sest heina praktiliselt enam ei tehta ja sellisel kujul ja minu heinateod on jäänud minevikuhõnguliseks looks, kus ma siiski ise üks peategelane olen. See külalaps, kes heina teeb ja kes abivalmilt hangu viibutab, kuni hein selleks suveks jällegi tehtud saab.

Jõetaguse-Neeruti-Kauksi, 1980-1998.

K: Kas Marekule meeldib heina teha ?

V: Jaa, meeldib küll.

Ja Marek teeb heina ka tänapäevalgi kui selleks võimalust antakse.

Nr. 1532. Armidega poisslaps.

Külapoisikese elu oli kõike täis. Seal elus oli ka seikluseid ja muudki ning nii mõnigi kord juhtus nii mõndagi. Küll kukkusin põlve katki, küll sai suur varvas viga ning ühel korral viidi koguni vasakut kulmu arsti juurde kokku õmblema. Vasak kulm on mul poolik siiani ja arm on ka ligemalt näkku vaadates hoomatav. Seiklushimu ei saanud küll armidele vaatamata otsa, aga siiski suuremaks sirgudes ma enam nii palju ei kukkunud ja ei vigastanud ennast. Sest targemaks saadakse ka lolluseid tehes ja nii minagi kümnekonna esimese eluaasta jooksul. Tagantjärele kui mõnda oma armi vaatan, siis noogutan arusaadavalt, et armid ise nagu räägivad, et ma nüüd suur olen ja oskan ennast paremini hoida, vähem ronida ja vähem kukkuda ning vähem endale haiget teha.

Neeruti, 1977-1982.

K: Kas Marek oli nooruses seiklushimuline ?

V: Jaa, oli küll.

Ja nii juhtuski temaga peaaegu, et kõike, nii head kui ka halba.

Nr. 1533. Minu merepeatused.

Meri, mis harva päris vaikne on, õpetas mindki tema enda keeles lõpuks rääkima. Viis aastat merepeatuseid meie põhjarannikul, tegid oma head tööd minuga kuni ekskursioonigruppe giidina juhtima hakkasin. Nii lõpetasin ma ise oma viieaastase vaikuse kogumise ning hakkasin rääkima mere ja iseenda keeles. Põhjaranniku lemmikpaigad olid need, mis meest kunagi peatasid. Samades kohtades tegin peatuseid ka hiljem ekskursantidele ning imestasin ise ka, et mul nii palju rääkida on. Rääkida sellest vaikusest ja nendest häältest, mida olin samades paikades hoolega kogunud ja mis mind ennast lõpuks rääkima panid. Ekskursandid, kes lähemalt ja kaugemalt mind vaatama ja kuulama tulid, saidki lõpuks teada, et mida räägib meri ja mida räägin mina ja ka seda, et miks ma enam vaikne mere ääres ei ole.

Lahemaa, 1990-2003.

K: Mitu aastat kogus Marek merehääli Lahemaal ?

V: Viis aastat.

Jaa, ja siis hakkaski rääkima.

Nr. 1534. Minu Trabant.

Autost nimega Trabant olin ma ühteteist ennemaltki kuulnud. Teadsin, et ta on Ida-Saksamaa leiutis ja et just Ida-Euroopas teda toodeti ja müüdi ning temaga sõideti. Isu teda näha oli suur mul terve nooruse ja ikka oli mul veel temaga kohtumata. Madjaritemaa matka viimane päev viis mind jala Hungaroringi juurest Budapesti poole. Budapesti külje all orus seisis tühi Trabant, mahajäetud ja üksildane ning justkui uudistamiseks loodud. Temast sai enne suurlinna viimane vaatamisväärsus ja viimane peatus oli ta samuti. Madjaritemaa pikk matk sai temaga väärilise punkti ning pooltund temaga ja tema juures tõi noorust minu põue. Seda, mida olin otsima läinudki võõrale maale ja mis ise jutustas mulle siinse lookese. Tänavatelt ammu kadunud automark sai mul lõpuks nähtud ja pikk noorus saigi pikendatud, seda ühe mahajäetud autoromu juures.

Ungari, paastukuu, 1996.

K: Kas auto nimega „Trabant“ oli ka tegelikkuses olemas ?

V: Jaa, oli küll.

Oli Ida-Saksamaa leiutis.

Nr. 1535. Minu jõujook.

Suurt seljakotti pakkides teen ma sinna alati plastikpudelile ruumi. Seda, mida matkarõõmu ajal tühjendama hakkan ja mis mulle matkajõudu annab. Pudelike taimeõliga on see minu matkasaladus, mida alati kaasas kannan ja rüüpan ning mis minu matkaõnne üks osa on. Õlipudel seljakotis on just see minu matkakaaslane, mida kogu matka jala vajan ja mis mind igal pool saadab. Matkaja meelesepeas on kirjas tavaliselt kümneid asju. Minu matkatarvete seas on ka õlipudel alati ja ta on küll hääletu ja sõnatu kaaslane, kuid sama vajalik kui kõik ülejäänudki. See jõu ja energia allikas, mis mind seljakotis saadab ja mis minuga igale poole kaasa tuleb.

K: Mida joob Marek matkadel ?

V: Taimeõli.

Jaa, sest see annab palju energiat ja jõudu matkamiseks.

Nr. 1536. Sügisesed sinililled.

Karstimaastik, mis ka sügisel mind kutsub enda juurde, oli esmapilgul elutu ja tühi. Tundsin hiljuti lahkunud armastuse hõngu enda sees ja olingi keset sügist taas üksipäini. Mind lohutasid pisut sügisesed veesilmad ja ikkagi oli üksindus ümberringi, seda igal pool, kuhu ma vaatasin. Lilleõieline üllatus ootas mind siiski. Paar sinililleke st, mis metsa all õitsesid, tõid hingesooja põue ja kadunud armastus ei tundunudki enam mind maha jätnud olevat. Sügisene õitsev sinilill oli selle päeva kingitus. Kingitus sellele usinale otsijale, kes oli millestki just ilma jäänud ja nüüd siis uut enda südamesse soovis. Seda hingevärinat südame ümber, mis kadus koos ühe tüdrukust naisega ja mille leitud lillekesed tagasi tõid.

Võhmetu-Lemküla, 2000.

K: Kas Sinilill võib õitseda sügisel ?

V: Jaa, võib küll.

Kuigi seda juhtub looduses haruharva.

Nr. 1537. Koolitunne.

Üksteist aastat koolimaja ja kodu vahet käia, tegi mind vaid natukene ära. Lahkusin suurest hoonest nii ruttu kui see võimalik oli ja kadusin mulle armsatele metsaradadele ja Neeruti mägisele maastikule. Päevalõpud ja nädalavahetused möödusid mul kõik seal ja koolimaja seinte vahel olid mu mõtted ikka mujal, aga mitte koolis endas. Minu vaba aja saladusi teadsin vaid ma ise ja ka metsavahist mees ning Kuresöödi habemik. Kooli peal käisin ikka õndsa näoga ringi ja kõik koolikaaslased arvasid, et see oma kooli tunne on, mis mind särama paneb. Tegelikkuses õitsesin ma vaid oma metsateedel ning saladus näos, ei andnud ma oma tegeliku õnne põhjust kellelegi välja. Ikka arvati, et ma hea koolijünger olen ning mägise maa saladused jäidki ainult minu enda teada. Need metsades kogutud hetked, mis puna palgeile mulle tõid ja mille ma tahes-tahtmatult koolimajja endaga kaasa võtsin.

Kadrina-Neeruti, 1979-1990.

K: Kas Marek unistas igal koolipäeval koolist vabaks pääsemisest ?

V: Jaa, unistas küll.

Ja nii kui pääses, siis kohe panigi koolist plehku.

Nr. 1538. Maja pikk leinamine.

Maja nägi mind ja nelja sügist. Ta nägi minu tulekuid ja minekuid ja seda ka teistel aastaaegadelgi. Lõpuks sai majajandist mul isu täis ja seda paljudel põhjustel ning oli selleks siis metsaveoautode poolt lõhutud tee või mulle vastukarva külatants. Nii vastu neljandat talve natuke enne jõuluaega keerasin ma majale selja. Vaatasin korraks üle õla tagasi tema poole ja siis kadus ta minu silmapiirilt. Algav majalein ei lasknud mind veel niipea lahti. Möödus aasta ja teine ja kolmaski, aga ikka nutsin teda endamisi taga. Kui lõpuks linnamees minust sai, siis alles tundsin leina lõppu ja enam ei nutnud ma majanuttu. Pikk lein, mis viis aastakäiku mind saatis, oli minu uue tarkuse allikas. Nii pole ma enam elus rumalusi teinud ja majaõpetus kui elutarkus saadab mind siiamaani. Et ära tee midagi pikalt mõtlemata nii nagu kunagi maja endale külakolkasse soetasin.

1998-2003.

K: Mitu aastat leinas Marek oma maja taga ?

V: Viis aastat.

Jaa, ja siis sai lein lõpuks mööda.

Nr. 1539. Värvilised rahnud.

Giidist mees Marek räägib peaaegu, et kõike. Suurte kivide juures räägib ta suurte kivide juttu ja nii juhib ta ekskursantide tähelepanu ka sellele, et suured rändrahnud värvilised on. Samblikud, mis nende peal kasvavad, teevadki rahnud värvikirevaks ja seda näevad ka bussitäis silmapaare. Giid Marek saab jälle kiita, et ta hea on ja kõik jäävad rahule nii värviliste rändrahnudega kui giidiga kui ka terve ekskursioonipäevaga. Mareku terav pilk, mis kõike märkab ja jutustav suu, mis kõigest räägib, ongi jälle päeva naelaks ja nii ka suured värvilised kivid, mis ainult eemaltvaadates värvitud on.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Miks on suured rändrahnud värvilised ?

V: Sest nende peal erinevad samblikud kasvavad.

Ja mida rohkem neid on rahnul, seda värvilisem on rahn ise.

Nr. 1540. Hirveootused.

Näha elu esimest hirve, sellest sai kuu aja pikkuse Madjaritemaa matka üks suurimaid unistusi. Unistused mind sinna maale viisidki ja hirvemärgid siin ja seal tegid unistused veelgi suuremaks. Olid siis nendeks hirvejunnid või sõrajäljed sulaval lumel ja nii läkski hirveootus aina suuremaks, seda minu sees. Madalad mäed olid kõik paljusid hirvemärke täis ja nii ma silmad uudishimulikult lahti hoidsingi. Neli nädalat oli pikk aeg ühe unistuse täitumiseks ja kui Budapest paistma hakkas, siis oli hirveunistus ikka veel täitumata jäänud. Ta jäigi seda ja lahkusin suure rännaku lõpuks ja ilma elusat hirve ennast nägemata. Nii jäi üks matka eesmärk täitumata ja lohutajateks ei leidnudki ma peale iseenda mitte kedagi. See oli suureks ja suuremaks saanud rännumees, kes kuu aega vaid iseendaga rääkis ja ilma hirveta lõpuks jäi.

Ungari, paastukuu, 1996.

K: Kas Ungaris elab palju Hirvi ?

V: Jaa, elab küll.

Aga näha saab neid siiski looduses haruharva.

Nr. 1541. Minu maailmakaart.

Sügiseselt ühinema hakkavalt Saksamaalt tõin ma kaasa suure maailma-atlase. Reisipisik, mis mulle sealt külge jäi, ei nakatanud mind kohe reisipalavikku ja kaart jäi kaardikappi justnagu midagi ja kedagi ootama. Ta ootas pikka aega ja siiski jõudis ta oma aja ära oodata. Sest lind nimega herilaseviu mind laia maailma kutsus ja atlas minu abimeheks seal sai. Iga uue maailmavallutuse hakul tegin ma mind huvitavast maa kaardist koopia ja nii ma atlase abil maailma vallutan ning teen seda tänase päevani välja. Atlas kaardikapis on minu suur sõber just „Herilaseviu reiside“ jaoks ja nii lähebki mul teda ikka ja jälle vaja. Sest suur maailm, mis mind enda poole kutsub, vajab ka head kaarti ja seda üks vana aastaid näinud võõrkeelne atlas ongi. See sõber ja reisikaaslane, keda paar korda aastas vaja läheb ja kes kapis mind ootab.

1989…

K: Mis aastal ühinesid kaks Saksamaad ?

V: 1989 aastal.

Ehk siis kui Marek seal ringi kõndis.

Nr. 1542. Ehitusmees.

Maja juures õppisin ma tegema peaaegu, et kõike. Nii sai minust ka ehitusmees missugune, kes kümne päevaga uue katuse peale lõi ja siis veel muud kõiksugused toimetamised. Iseendast ehitusmees üles leida, see oli suureks üllatuseks mulle endalegi. Ometi ma leidsin ta ülesse ja temast oli mulle suur abi majatantsu tantsides. See askeldav mina, kes kõike tegema õppis ja nii kuni maja teise ilme endale sai. Alguses pisut võõrana tundunud tants sai siiski minu omaks ja üllatusi jagus mul enda jaoks rohkem kui kolme aasta jagu. Et ma ka osavate kätega meistrimees olen ja kõike teha oskan. Et üks maja mind sealjuures õpetab, see sai kohe kiiresti mulle selgeks ja majaõpetuse vastu ei olnud mul mitte kui midagi. Siiski kutsus elu ja maailm mind maja juurest ära ja kuldsete kätega ehitusmehest sai möödanik ja siine lookene. Kinnituseks, et ma elus peaaegu, et kõike teinud olen ja et mitte ainult elu ei õpeta minusuguseid, vaid ka üks maja võib seda teha.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kas Marek on ka kõva ehitusmees ?

V: Jaa, on küll.

Ja maja tegi teda selliseks.

Nr. 1543. Kevadised peegeldused.

Jää alt vabanev Orajärv Neerutimaa südames, kutsus kevadist otsijat enda poole. Ma jõudsingi sinna ja nägin iseennast kaldavee veepeeglist vastu vaatamas. See esimene käik ei jäänud viimaseks, vaid ikka ja jälle olin iseennast vaatamas ja iseendale vastu vaatamas. Just kevadine mina sai enda näost ära tuntud ja vastu vaatas mulle üks kevadine laps. See, kes üksildaselt kevadet otsis ja siis veel ei sõbrustanud ei Kuresöödi habemikuga ega ka uue metsavahiga veel mitte. Kevadist sõpra ja kaaslast otsisin ma aga küll ja esimesena leidsin iseennast järvekaldalt ülesse. Vahel harva kui seda juhtus, aga ometi olin jällegi mõne mägede maastiku järve ääres ennast otsimas ja üles leidmas. Kevadine esimene leitud sõber saigi eluks ajaks minu kaaslaseks ning ikka ja jälle leian ennast nüüdki kevadeti esimeste järvesilmade kallastel kevadet kogumas. Seda sõpra ja kaaslast, keda kõige rohkem elus vaja läheb ja kes mitte igal pool sinu eluteel sulle just vastu ei tule.

Neeruti, 1980-2003.

K: Mida näeb Marek kevadeti veepeeglilt ?

V: Iseenda peegeldust.

Jaa, ja seda Marek näha soovibki.

Nr. 1544. Kivikülvil kolamas.

Käsmu poolsaare südames tundsin endas ära ühe kolaja. See oli Lahemaine uitaja, kes kõike teada tahtis ja nii kord kivikülvi juurde välja jõudis. Eesti suurim kivikülv tegi teda kohe ära ja möödusid esimesed tunnid temaga üheskoos, kivilt-kivile hüpates. Et mul hiljem ekskursioonigruppidega sinna asja saab olema, seda ma esimestel kordadel veel ei aimanud. Nii olin lihtsalt kolaja missugune ja ise endale täpselt aru andmata, et mida siit otsin või leida soovin. Vastuseid hakkasin andma hiljem

hoopis ekskursantidele kui nad küsimusi küsisid. Et alati polegi vaja nii palju rääkida ja et vahetevahel tuleb ka niisama kolamisest rõõmu tunda. Nii nagu kunagi üksinda kivide peal ja nii nagu hiljem uudishimulike ekskursantidega üheskoos.

Käsmu poolsaar, 1991-2003.

K: Kui suur on Eesti suurim kivikülv ?

V: 400 hektarit.

Jaa, nii suur on käsmu kivikülvi pindala.

Nr. 1545. Meeldivad ehmatused.

Suurte männimetsade müha oli see vaikus, mida põhjarannikult taga otsimas käisin. Otse loomulikult oli seal veel muidki hääli, nii mereäärseid kui mujaltki leitud. Suure robinaga äralendav metsis ehmatas mind esimesi kordi juba esimesel Lahemaisel lõikuskuul. Hetkeks peatus linnumees ja siis kulges ta edasi oma vaiksevõitu pikal teel. Esimesed metsised ei jäänud viimasteks ja neile tuli aina lisa juurde, kuni ma koguni neid hinges ootama hakkasin. Äralendava metsise hääl sai mulle armsaks ja seda just suurtes Põhja-Esti metsades. Seal, kus on palju vanu männikuid ja rabaservasid ning kus ma palju kord ringi kolasin. Armsaks saanud metsades armusin veel ja veel ning nii ka äralendavasse metsisesse. Sellesse peidulisse ja inimpelglikkusse lindu, kes ära lennates kaugele kosta on ja kes mind ehmatab ja mille vastu mul mitte midagi ei ole, pigem vastupidi.

Lahemaa, 1990-1995.

K: Kas Metsis teeb lennul kõva häält tiibadega ?

V: Jaa, teeb küll.

Ja seda häält on kaugele kosta.

Nr. 1546. Öised jõudmised.

Öö ja tema sõber kohtusid esimesi kordi Neerutimaal ja seda päris ammu. Öised kogrepüügil käimised tõid ööd minu südamesse ja ööd ei lahkunudki enam minu seest. Lahemaa vallutus tõi pikad päevad endaga kaasa ja sageli jäin ikka ning jälle hilja peale või päris ööpimeduse küüsi. Hiline külaline siin või seal olin jällegi mina ise ja öine paljulaheline maa avas end mulle. Öised võlud avastasin ma ikka kõik ise ja viienda aasta lõpuks võisin ma julgesti väita, et ma parim öölahemaa tundja olen. See, kes kakuhääli oli kuulmas või metsisemängu õhtu-eeli läks ja kes öösse sageli jäigi, kuni ärkav hommik pimeduse ümbert peletas. Öine otsija ja seikleja olin ma just suurel lahedal maal. Seal, kus päevadest väheseks jäi ja kus öödest lisa otsisin. Seda romantikat, mida hiljem ekskursantidele tutvustama hakkasin ja seda ka öistel tundidel. Ööde võlud olid suurimad suurel mereäärsel maal. Nad võlusid ära ühe hommikulapse ja õhtute sõbra ning öine mina saigi mul endast üles leitud. See, kes hiljemgi pole kaduma läinud ja kes üksinda või öögiidina koos teistega öösse suundub.

Lahemaa, 1990-2003.

K: Kas Marek on öölaps ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, ja seda juba maast-madalast alates.

Nr. 1547. Eluteeristmik.

Koolilõpp, mis ühe teeotsa lõppu kuulutas, sündis suveks ümber. Selle suve lõikuskuus jõudsin esimesi kordi Viitnale ja sealt hargnesid teed igale poole. Tähtis teeots, mis sealt põhja poole suundus, tähistas Lahemaiste teede algust ja ma olingi sinna mineja. Lõunapoolse teeotsa alguses seisis teeviit Kadrina ja ma ei unustanud kodukanti ega sinnaminekuid ära ega tegemata. Suur Peterburi maantee, mis mind bussiga lääne poole, pealinna viis, oli sageli minu tähtis kaaslane. Tema ida poole viiv suund viis mind Alutagusele kolama ja tõi mind sealt jällegi teederistmikule tagasi. Tähtis risttee jäigi tähtsaks ja on seda siiamaani, seda sellele mehele, kes giidina Viitnal gruppe ootab või Lahemaa teekonnale pikkust juurde kõndimas käib. Väikese küla võlud ei jäta mind senini maha ja nelja tee ristumispaik kutsub mind samamoodi nagu elu kaheksateistkümnendas suves ta seda tegemas oli.

Viitna, 1990-…

K: Mis külas asub Mareku eluteeristmik ?

V: Viitnal.

Jaa, just seal ta asubki.

Nr. 1548. Mägede sügises.

Mägede laps igatses oma mägede järele. Alanud uus kooliaasta algas kahenädalase sovhoosi kartulipõllul käimisega ja mäed kadusid minu silmapiirilt. Teine mägede laps, Koit, metsniku poeg, tundis samuti koduste mägede järele igatsust ja nii ühine mõte sündiski. Kui küsiks ennast kartulipõllult priiks ? Nii vaatasid kaks last teineteise silmadesse ja metsnik Jaan küsiski meid kooli direktori käest vabaks. Koolipapa noogutas nõustuvalt ja kaks last olidki kahekesi koos kaks nädalat hoopis metsatöödel ametis. Kahekesi veetsime päevad kahe nädala jagu rahutul maastikul ja rohkemat sügiseseks õnneks meil vaja ei olnudki. Sügisesed mäed vaatasid meie askeldusi pealt ja rohkem meid seal polnudki kui meie kaks. Need kaks last, kes mõlemad siin suuremaks kasvanud olid ja kes jällegi ühiselt koos tahtsid olla. Kosutav metsatöö, seda kartulipõllu asemel, tegigi meid jälle mägede laste moodi ja seda me mõlemad olla tahtsimegi.

Neeruti, 1988.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek ja sõber Koit läksid hoopis kartulipõllu asemel metsatööle ?

V: Jaa, lugu tõene.

Nii see oli ja polegi imestada, et see kõik nii sai olema.

Nr. 1549. Ainuke öö lõkkega.

Kaks meest, kes mõnepäevast vabadust nautisid, pidasid mitut plaani. Nad tahtsid veeta märtsiöö väljas lõkke ääres ja kevadest uut algust leida. Nii nad kahekesi läksidki ja lõke pimedas saigi üles tehtud. Kahe mehe kevade algus tuli hommikuks nagu ise kohale. Nad uudistasid Kõrvemaad ja hundijälgi lumel ning otsisid ka üksteisest lisa. Küsivalt vaadati üksteisele otsa ja taheti üle pikema aja jälle kahekesi koos olla. Öö märtsilõkke ääres oli jutuvada täis ja kahekesi olemise rõõm võttis meis mõlemas maad. Klassivennast metsamees Ain Vihermets õpetas mindki öösel lõket tegema ja öö lõkkega jäigi minu elu esimeseks ja viimaseks. Varem polnud ma veel öö otsa lõkke ääres istunud ja hiljem enam samuti mitte. Lõkkeromantikat endas leidmata, olen saanud ilma hakkama ja ainuke öö sõbraga lõkke ääres jäi kauniks mälestuseks. Selleks õpetlikuks looks, kuidas kevadest lugu pidada,

tema algust taga otsides ja siis lõkke ääres üksteisele kevadist rõõmu teha, mis siis kui vaid üks kord elus.

Kõverjärv, 1991.

K: Kas Marek ööbib meeleldi öösel lõkke ääres ?

V: Ei.

Ei, sest Marek ei oska lõkkeromantikast aru saada.

Nr. 1550. Hauka pesas.

Kevad kolkakülas Joaveskil puges ka minu hinge. Tuttav külavanamees, kes silla peal mulle vastu tuli, tegi kevadise päeva veelgi kevadisemaks ja nii asusin ma piki jõekallast mere poole teele. Haukapesa kuuses oli otsaronimist väärt ja uudishimu sai minus võitu. Et haukapesas händkaku poeg on, seda ma muidugi ette ei aimanud, aga täpselt nii see oligi. Et mitte kakupere kodurahu häirida, tõttasin edasi ja alles jäi vaid siinne lookene. Sellest kaku-üllatusest, mida Eestimaa metsades ikka ette tuleb, et händkakk tühjalt seisva haukapesa enda koduks tunnistab. Nii sai fakt ise tunnistust ja olin oma otsiva minaga vägagi rahul. Selle röövlinnumehega , kes tahtiski kõike teada saada ja kes nimme ka päevast lugu leida soovis.

Joaveski, 1991.

K: Kas Haukapessa tulevad ka teised „üürilised“ ?

V: Jaa, tulevad küll, nagu näiteks Händkakudki. Sest looduses häid pesapaiku ikka napib ju.

Nr. 1551. Vahetevahel kahevahel.

Pikk teekond ja pikad teed tegid mind ära meie suurimas rahvuspargis, Lahemaal. Vahel tundusid nad isegi liga pikad olevat, kuid siiski jagus mul kannatust ja pikka meelt kohale alati jõuda. Kohale jõuda siis mõne oma eesmärgini, mida rahvuspargis jagus igale poole ja mida oli palju, mis palju. Kahe joa, Nõmmeveski ja Joaveski vahet oli alla kahe kilomeetri. Nii näitas pisut viltune teeviit ja ühe joa juurest teise juurde jõudmiseks kulus jalamehel alla poole tunni siis. Metsane kruusatee viis mind ühe juurest teise juurde ja sellest teejupist sai minu üks Lahemaiseid lemmikuid. Seal, kus kaks põnevat maailma olid lähestikku ja kus ma vahetevahel ennast leidmas olin. Seda rahvuspargi vallutajat, kes põnevate ja kaunite paikade järele igatsust tundis ja kes kahe joa vahel külavaheteel rõõmu tundis nii iseendast kui ka kahel jõel asuvast kahest joast samuti.

Joaveski-Nõmmeveski, 1990-1995.

K: Kus asuvad Nõmmeveski ja Joaveski juga ? 1. Lahemaa südames. 2. Mareku südames. 3. Mõlemad on õiged.

V: Mõlemad on õiged.

Jaa, kaks maalilist juga asuvadki nii Mareku kui ka Lahemaa südames.

Nr. 1552. Musta töö tegija.

Giid Marek, kes aina räägib, teeb seda mitte ainult mikrofoni ja korraga kõigile. Ta võtab jutule ka iga üksiku ekskursandi ja teeb nii-öelda musta tööd. Ta vastab iga ühe küsimustele ja nii saabki pikk ekskursioonipäev endale sisu juurde. Päeva lõpus tõdeb ta, et nii palju kui on rühmas erinevaid inimesi, nii palju on giidil ka erinevaid vestlusi varuks, seda igaühe jaoks. Giid Marek, kes päeva juhib, on õhtuks küll tühi, mis tühi, kuid töö tasus end ära ja õhtul on ta õnnelik. Ja nii päevast-päeva ja

rühm-rühma ning ekskursant-ekskursandi kaupa. Õnnelik giid ei ole elus mitte just igapäevane nähtus. Õnneliku giidini viib ka individuaalne töö iga ekskursandiga eraldi ja giid, kes seda teab, ongi õnnelik nii igas päevalõpus kui ka sügisel kui hooaeg raugeb.

Lahemaa 1995-2003.

K: Kas giidijutt on tõene või mitte ehk kas Marek teeb musta tööd ekskursiooni ajal ?

V: Jaa, teeb küll.

Sest ei saa ilma selleta ka giid Marek.

Nr. 1553. Sildi juures.

Ekskursioonipäevade lõpetamised tõid tavaliselt minu valge vasika ekskursantide silmapiirile. Nii sai alati pikale päevale punkt pandud ja seda kas Palmses või Viitnal. Vahetevahel kui bussitäis külalisi lõuna poole suundus meie põhjarannikult, siis lõpetasin ühise päeva hoopis Pariisi küla sildi juures. Kaks vaatamisväärsust mõlemad, nii mina kui külaviit, said kõigi omaks ja õnnelikud päevalõpud meeldisid kõigile. Heamees Marek, kes Pariisis end koduselt tundis, saatis nii mõnedki bussitäied sealt lõuna poole teele ja ise jäi maha, et sealt koju tagasi suunduda. Kaasas üks hea päevalõpp ning hea mõte, mis jällegi teostatud sai. Suurlinna nimega küla, mis küll paljulahelisel maal ei asu, vaid hoopiski Neeruti mägesid piirab, sai nii paljude lemmikuks ja vaid giid Marek ise ehk oli temast veelgi suuremaks lemmikuks. Just selleks, kes ta tahtiski olla ja kellele ka Pariisi nimeline teeviit kaasa aitas.

Pariisi, 1999-2003.

K: Kus asub Pariisi küla ?

V: Kadrina kandis.

Jaa, seal ta ongi ja juba pikemat aega siis.

Nr. 1554. Terav pilk ja hea mälu.

Mereäärne kolaja sai minust meie kaunil põhjarannikul. Otsisin taga sealt seda, teist ja kolmandat ning olin aina uuesti ka leidja rollis. Merikotkas suurel kivil kaldaäärses merevees sai samuti täitunud unistuseks ja nii siin ja seal. Giid Marek, kes turistidega koos põhjarannikul midagi ja kedagi otsimas käis, viis nad ka mereäärsetesse paikadesse. Vahetevahel kui kotkas istuski tuttaval kivil, sain jällegi kiita, seda oma hea mälu ja terava pilgu eest. Teadsin juba ette, et kus on parimad paigad, kus kotkas kivil turiste ootamas on ja nii või teisiti täitsin nii mõnegi ekskursantiderühma suured soovid. Kivine põhjarannik on silmailuks justkui loodud. Kui unistuste lind, merikotkas ka veel kivil istub, siis ongi ühe ekskursioonipäeva soovid kõik täitunud, nii giid Marekus kui ekskursantide seas.

Lahemaa, 1990-2003.

K: Kas Marek teab Lahemaast kõike ?

V: Jaa, teab küll.

Ja Marek ei jäta seda teistele välja näitamata-rääkimata.

Nr. 1555. Vahetevahel ei taha.

Giid Marek, kes alati päevad läbi ekskursioonirühma tähelepanu keskpunkt on, kaob vahel õhtuti teiste silmapiirilt. Alles õhtu lõppedes tuleb ta tagasi ja on uueks järgnevaks päevaks valmis. Melu, mis teda ümbritseb, vaikib alles üksinduses ja akud saavad tal uueks etteasteks laetud. Giid, kes

gruppi ei taha, tundub kõrvalseisjale pisut kummaline. Vahel harva seda juhtub ka giid Marekuga ja ta on üksinda ja omaette. Kui ta teiste sekka tagasi tuleb, siis on kosutav vaikusehetk seljataga ning ta soovib jälle uut ekskursioonipäeva. Giidi pihtimus on vahel üllatusi täis. Seda tõde, mis giidist giidi teeb ja mis ka giid Marekuga alati kaasas käib.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas giid Marek jonnib ka vahel ?

V: Jaa, jonnib küll.

Ja siis ei taha giid Marek mitte kui midagi teha.

Nr. 1556. Minu haukast sõber.

Maja juures ja ümbruses asuvad kolamise maastikud tegid mind kolaja moodi. Kolasin seal ringi ja kaaslast nagu polnudki, kellega koos seda teha võiks. Suur ja noor emahaugas sai siiski minu sõbrannaks, kes aeg-ajalt saagijahil end näole mulle andis. Harvad kohtumised viisid üksinduse minu põuest ja tegid sedasama haukaemanda endaga. Nii tõdes üksildane uitaja ja ehk tõdes sedasama haugas isegi. Küla pealt sõpru ja sõpruseid leidmata, tegin kolamistega endale rõõmu ja võtsin haukast lisa kui ta jällegi silmapiirile mulle ilmus. Natuke peletasime teineteise üksindust ja meie sõprus jäi vaid meie endi kahe teada. Selline äratundmisrõõmu täis ja ilma sõnadeta ning siiski kahele kolajale suurt hingerõõmu pakkuv.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kas suurest haukaemast sai Mareku suur sõber külakolkas ?

V: Jaa, sai küll.

Ja rohkem ju sõpru nagu polnudki seal Marekul võtta.

Nr. 1557. Loksa poisi jutt.

Giid Marek, kes suure ekskursioonibussiga Loksa linna jõuab, hakkab jälle rääkima. Ta alustab oma jutujoru ühest Loksa poisist ja bussitäis kuulajaid arvab esialgu, et see tema ise on. Kui jutujoru edasi kulgeb, selgubki tõde, et tegelikult on see üks Loksalt pärit ja siin suureks kasvanud teatrimees. Ekskursandid kuulavad ja kuulavad ning lõpuks kui linn hakkab seljataha jääma, siis avab giid Marek oma kuldse suu ja tõe, et see mees Mikk Mikiver on. Peale Loksa linna on kõik kuulajad rahul nii loo alguse kui ka lõpuga ning ka päevakangelasega, giid Mareku endaga. Selle kuldsuuga, kel palju lugusid varuks ja kes siiski mitte iga Lahemaise loo peategelane ei ole.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas giidilugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa, ja Marek jälle loo üks peategelastest.

Nr. 1558. Pesade sügised.

Viu ja haukapesade kevaded olid need, mida ma väikesest peale taga otsisin. Leitud kevaded, seda koos pesadega endiga ei kestnud ükski igavesti. Tuul ja jää ning lumi on need, mis pesale lõpuks sügist kuulutab ja ta aegamisi laguneb või variseb sootuks. Pesa sügis ja pesade sügised toovad sügist otsija hinge ja nii hakkabki ta uut pesa ja uusi pesi otsima. Üks pesa, mis mitut sügist näeb, jõuab ise

kord sügisesse kui tema aeg üleval kõrgel puuvõras otsa kord saab. Nii saabub pesade sügis minu hinge ja vaid mõni leitud uus kuulutab uut kevadet. Seda, mida ikka taga otsimas käin ja mis ikkagi kord lõppude-lõpuks sügiseks saab. Siis kui pesa on varisenud ja järele jäävad vaid pesade lood otsijas endas. Needsamad, mida mul kümnete kaupa kaasas kanda on ja sama palju sügiseid ka veel sinnajuurde jutustada on.

1983-2003.

K: Kui kaua püsib puus tavaliselt üks Hauka või Viupesa ?

V: 5-10 aastat.

Ja siis lõpuks laguneb või variseb.

Nr. 1559. Esimene artikkel.

Kirjamees, kes minus pead tõstma kord hakkas, sündis pikast vaikusest. Koguja olin ma seitseteist pikka aastat ja viimane talv, enne koolilõppu sündisid esimesed kirjaread, seda elu kaheksateistkümnendas talves. Vaikiv koguja, kes seni rohkem iseendaga rääkinud oli, pani esimest korda kirja Vandu haigrukoloonia loo ja see ilmuski ajakirja „Eesti Loodus“ kaante vahel. Lookene, mis vaikuse lõppu kuulutas ja mis minust kirjamehe sünnitas. Vaikuse lõpp saigi mööda ja kirjamees käis uhke näoga ringi. Ta käis küll samadel tuntud radadel, kuid nüüd siis kirjamehest kaaslasega. See, keda ta seni taga oli otsinud ja kelle ta siis lõpuks endast üles leidis ja kes talle hiljemgi ikka ja jälle külla tuli.

Neeruti, 1979-1989.

K: Millest vestis Mareku esimene avaldatud artikkel ?

V: Ta vestis Vandu haigrukoloonlast.

Ja ilmus elu kaheksateistkümnenda talve lõpus.

Nr. 1560. Kevade saladused.

Üks kevade saladus olen alati mina ise. Saladuste saladus käib saladuste seas ringi. Esimesed kevaded hoidsin ma kõik enda teada. Olin kevadisi saladusi täis ja nii sai minust endast üks suur kevadine saladus. Kaheteistkümnendas kevades ilmus minu ukse taha Kuresöödi habemik ja järgmisel kevadel hakkasin uue metsavahi juurde käima. Saladusi sai nii aina rohkem ja rohkem ning mul ei olnud ei kevadete ega saladuste vastu mitte kui midagi. Kogusin neid ise ja võtsin habemikust ja metsavahist lisa ja arvasin juba siis, et saladused kaunistavad nii kevadet kui ka minu kevadist hinge. Otsijaks justkui sündinud, olin iseendaga mestis ning otsisin lisa nii metsavahi juurest kui ka Kuresöödilt. Tagantjärele targana arvan siiani, et õieti tegin ja teen seda siiamaani. Et otsin ennast ja kevadet ja kõik, mis ma sealt leian, hoian vaid enda teada. Täpselt nii nagu habemiku ja metsavahi aegadel kui kevad minust saladuse valmis tegi.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kas Marekul oli palju saladusi ?

V: Jaa, oli küll.

Aga seda just looduses ja inimeste seas vaid metsavaht ja Kuresöödi habemik.

Nr. 1561. Pikk vaikus.

Maja juurde jõudnud, algas minu suur ja pikk vaikus. Hakkasin vaikusest seal lugu pidama ja alles kolm aastat hiljem tahtsin majavaikuse juurest ära tulla. Vaikus, mis targaks ja targemaks mind tegi, saigi otsa ja õppisin jälle rääkima. Vaikiv kirjamees ei kadunud siiski hingest ja pikka aega ei pannud ma ühtegi rida paberile. Kauksi külameeste murdekeeles jutuvada jäi mulle arusaamatuks ja ehk just seetõttu tulin ma maja ja küla juurest ära. Suust kadunud kõnekeel ja unarusse jäetud kirjapulk hakkasid alles aastaid hiljem tagasi tulema minu ellu ja pikaks veninud vaikus saigi lõpuks mööda. Maja juurde minek mitmeks aastaks oli rumalust täis ja tarkus, mis mulle tagantjärele pähe tuli, tõi mind jälle tagasi nii kirjamehe kui ka sõnameistri juurde. Nende kahe mina juurde, mis alati minuga kaasas on käinud ja mis enam mind maha ei jäta.

Kauksi-Neeruti, 1995-2003.

K: Miks jäi Marek vaikseks ?

V: Sest Marekul peale iseenda kellegiga maja juures rääkida ei olnudki.

Jaa, ja nii tuligi Marek maja juurest ära.

Nr. 1562. Minu seljakotid.

Seljakoti armastust ei kinkinud mulle alustuseks mitte keegi. Armusin oma esimesse pisikesse ja see hakkas mind saatma igal pool Neerutimaal. Küll kõlisesid seal linnurõngad, küll panin sinna võileivad endale kaasa. Nimeks sai talle „Pisike rohekas“ ja ta saatis mind kümme aastat. Teine ja suurem sai minu Lahemaiseks esimeseks sõbraks ning ma kutsusin teda nimega „Presendist sõber“. Et ööbimise varustus sinna ei mahtunud, siis soetasin endale suure neoonsinise ja raamiga „Jermaki“, kes nimeks Märtsisõber sai. Ta saatis mind kuus aastat nii Lahemaa teedel kui ka igal pool mujal ning sinna mahtusid kõik vajalikud asjad sisse ära. Elukevad temaga lõppes peale Madjaritemaal käiku ja temast sai kevadine mälestus missugune. Neljas seljakotist sõber, kes nimeks „Vahepealne“ sai, oli minu hea sõber vaid mõned aastad, kuni taas suure raamiga endale tellisin. Nimi tema peal oli „Red Foxe“ ehk „Punane Rebane“, aga et see nimi mulle ei meeldinud, siis ristisin ta uue nimega „Suur Rebane“. See kallis kaaslane, kes mind saadab nüüd igal pool ja kes minu eluaegne sõber on, nüüd ja edaspidi. Armuda seljakotti, see oli minu nooruse üks saladusi. Armusin esimest korda juba siis kui kedagi teist armumiseks ei olnud, ei uut metsavahti ega Kuresöödi habemikku ning ma ei oska siiamaani öelda, et miks ma seda tegin. Saladust lahti rääkida ei ole seetõttu kerge ka tänapäeval ning nii lepin siinse lühida looga.

Neeruti-Lahemaa-Eestimaa, 1990-…

K: Mitu seljakotti on Marekul onud ?

V: Viis tükki ja tervet.

Jaa, just nii palju ongi olnud.

Nr. 1563. Minu kvartalipostid.

Kvartalipostid metsasihtide ristumiskohal, nelja kvartali kohtumispaigas said varakult minu sõpradeks. Neeruti metsavaht, kes nad mulle armsaks rääkis, tegi õieti, sest nad Eesti metsades tollal tähtsat rolli mängisid. Nii teadsin igat Neeruti mägede metsanurka ja sealsed kvartalite numbrid olid olid mul alati peas. Suur Lahemaa vallutus, mis lahti läks keset elukevadet, õpetas mind Eesti ühte metsasemat piirkonda tundma. Teadsin just kvartalipostide numbrite järgi, et kus ma täpselt olen ja ei eksinud mitte kunagi paljulahelisel maal ära. Pikkadel metsasihtidel ja suurtes metsamassiivides tundsin ennast vägagi koduselt ja teadsin just kvartalipostide numbrite järgi alati, et kus ma täpselt

olen. Nii metsasiht-metsasihi ja metsanurk-metsanurga haaval sain parimaks rahvuspargi tundjaks ja olen seda ka tänasel päeval kui kvartalipiste enam meie metsades ei ole. On vaid metsased mälestused, mis ise räägivad endi eest.

Neeruti-Lahemaa, 1980-2003.

K: Miks on kadunud metsadest kvartalipostid ?

V: Sest neid vaja enam ei lähe.

Sest metsandus saab läbi ka ilma kvartalipostideta.

Nr. 1564. Üks minu kaart.

Suur ja lai Lahemaa rahvuspark sai mul vallutatud viie aastakäiguga. Appi tuli mulle suur kaarditükk, kus kvartalinumbrid kõik peal ja kuhu kandsin Lahemaa linnuatlase ruudud peale. Minu suur Lahemaine sõber mahtus minu suurde seljakotti ja kandsin teda kaasas igal pool, kus ma kolamas seal olin. Nii sai temast minu suurim rahvuspargi sõber ja suurim abiline igal pool, kus ma seal liikumas olin. Sõpru otsisin ma niikuinii sealt taga. Selliseid suuri ja tarku ning lahedaid ja esimeseseks selliseks saigi minu kaart, mida seljakotis kaasas kandsin ja mis kaardikapis ühte pikka kevadet meenutab siiamaani.

Lahemaa, 1990-1995.

K: Mis oli Marekul suure Lahemaa kaardi peal ?

V: Seal oli kõik vajalik Lahemaa rahvuspargi kohta.

Jaa, ja seda kaarti läkski Marekul vaja viis aastat.

Nr. 1565. Värskeid oksi.

Esimesi kordi hauka ja viupesade juurde ülesse ronides, tundsin seal värskete okste lõhna. Nendesamade, mida röövlinnuvanemad pessa tassivad, et pesapõhi alati puhas oleks. See avastus oli üks esimesi minu tähelepanekuid üldse ning selle panin ma ka hoolikalt kirjakausta kirja. Sellest polnud midagi, et ma mõni aeg hiljem röövlinnuraamatust lugesin, et nad seda teevad ja nii sai tähelepanek kinnitust veelgi. Pesapõhjas, kuhu ka saagijäänused jäävad, peab ikka puhas olema ja nii röövlinnuvanemad kodukorda loovadki, seda senikaua, kuni pesapojad suureks saavad ja kodunt lahkuvad. Tähtsa avastuse avastasin ma varem kui ma seda raamatust hiljem lugesin. Ja põhjuse, et miks nad seda teevad, arvasin ma samuti enne raamatutarkust ennast ära. Seega, olin ma juba varakult sama tark kui raamat ja loetud raamatutarkused tegid mind veelgi targemaks.

Neeruti, 1984.

K: Miks tassivad röövlinnud oma pesadesse värskeid oksi ?

V: Et pesapõhi puhas oleks.

Jaa, ja nii see ongi ja siis on kodu puhtam kui muidu.

Nr. 1566. Merikotka tulekud.

Põhjaranniku kolajale hakkas seal kõik silma. Ka merikotkas, kes vahel harva näole andis, kinnitas otsijale, et tal pesa siin lähedal on ja nii ma kaks pesa siinmail ka avastasin, üks Eru lahe ja teine Kunda lahe lähistel. Kahe pesa lugu sai mõne aasta pikkune, kuniks merikotka arvukus tänu pehmetele talvedele kogu Eestis kasvama hakkas. Nii ilmus uus paar Letipea lähistele, siis Juminda

poolsaarele, lõpuks ka Vergi poolsaarele ja veel üks uus paar Kunda külje alla. Otsijale tulid rõõmupäevad hinge, sest kunagise kahe paari asemel neid nüüd vähemalt kuus paari kokku on. Merikotka tulekaud põhjarannikule olid kõik minu hoomata. Armunud mees, kes just põhjarannikust lugu pidas, sai, mida tahtis ja tänulik iseendale, tundis ta otsijat rõõmu. Sellest linnumehest, kes ka uued kotkapaarid ära märkas ja teed nende pesade juurde leidis.

Põhjarannik, 1990-2003.

K: Kas Merikotkas on vallutanud meie põhjaranniku ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, ja kohe terve põhjaranniku.

Nr. 1567. Vahetused.

Neerutimaalt tulnud mees tahtis sinist merd ja ta leidis selle üles meie põhjarannikult. Nii sai Neeruti kandi mehest Lahemaine kolaja ning suur ja tükk noorust mööduski mul just sealmail. Tagasi Neerutimaa südamesse pöördusin ma ikka ja jälle, nii viu ja haukapeasade juurde kui ka metsavahikordoni õue peale. Kahe maa vahet käimine ei saanudki ümber, sest kutsus mind nii üks kui ka teine ja nii ma kahe maa vahet noorust veetsingi. Suur ja lai Lahemaa ning künkliku maastikuga Neeruti kutsisid mind mõlemad ja nii ma kahe maa vahet kõnnin siiani. Väikesest suureks kasvanud, tundsin millegi suure järele igatsust ja suur paljulaheline maa minu suured soovid ka täitiski. Kui soov küpses minu sees oma alguse juurde minna, siis vahetasin paljulahelise maa pikad teed Neerutimaiste küngaste vastu ja mis siis kui see maa oli väiksem kui Lahemaine maatükk, siis tundsin ennast seal just selle suurena, kes aina uuesti veelgi suuremaks saada soovis. Ja see soov täituiski mul suurel ja paljulahelisel maal.

Neeruti-Lahemaa, 1990-2003.

K: Nimetage Mareku kaks lemmikmaastikku Eestis ?

V: Neerutimaa ja Lahemaa.

Jaa, neid kahte armastab Marek üle kõige.

Nr. 1568. Minu tagasitulekud.

Kolaja, kes igale poole jõuab, olin ma väikesest saati. Kui Neerutimaal said kõik paigad läbi kolatud, siis avastasin paljulahelist maad ja kui sellestki väheseks jäi, siis tegin Vana-Võrumaal majatantsu kõrvalt sedasama. Kolamise tantsust siin ja seal oli ikka veel vähe ja nii avastasin ma enda jaoks Voorema voortega maastikud. Kolamise rõõm, mis mind igal pool saatis, ei jätnud mind maha ja nii pöördusin ikka ja jälle tagasi oma kolamiste maastikele, seda siin ja seal ning igal pool. Vaid Kauksi külakolka ümbruses ei ole enam kolajat näha, sest sinna ei pöördu ma enam kunagi tagasi. Need mõned aastad, mis sealmail kolatud ja käidud, ei toonud piisavalt palju kolamise lugusid endaga kaas aja nii jätsin ma sealsed rajad hiljem käimata. Sest lugude jahimees, kes ilma lugudeta jääb, ei tunne ka kolamiste rõõmu. Seda lugude jahti, mis just kolades minuga kaasas käib ja milleta ma elus mitte kunagi hakkama ei saa.

K: Kuhu ei pöördunud Marek tagasi ?

V: Kolkaküla Kauksi maadele.

Jaa, sest sealt Marek liiga vähe põnevat leidis enda jaoks.

Nr. 1569. Ilmataadi sõber.

Maja kolkaküla servas pani mind kiiresti majatantsu lööma. Minust sai ehitusmees ja aednik missugune ja vabal ajal tundsin ma kolamisest rõõmu. Kõigest sellestki jäi ikka veel väheks ja nii sai minust niisama ilma nautija. Lugesin osavalt ilmataadi mõtteid ja temast saigi minu nähtamatu sõber. See, kes igast ilmast lugu oskas pidada ja kes ka ette oskas ennustada, et kuidas homme või ülehomme ilmataat käitub. Keegi ei saanud minust kui ilmataadi sõbrast teada ja nii ma salamisi olingi seal see ilmasõber, kes jõudehetkil niisama olla oskas. Maja, kes mind tööle ja askeldama pani, andis mulle ka siiski piisavalt vaba aega ja ma olin seda vabadust varmas ära kasutama. Ja seda mitte vaid kolamistega, aga ka niisama taeva poole vaatajana.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kus sai Marekust Ilmataat ?

V: Kolkakülas Kauksis.

Jaa, seal õppis ta ilma tundma.

Nr. 1570. Väike eeskuju ehk enne metsavahti.

Mägedes kolaja oli peaaegu, et alati üksipäini seda tegemas. Sõprust vaid iseendast leides ja mägedest otsides, nii möödusid mõned aastakäigud kui üksinda olin iseendast lugu pidamas. Kui silmapiirile ilmus veel üks mägede sõber, siis sai ka minu üksinduse aeg sellega ümber. Koolivennast küla ja koolikaaslane Urmas Saat oli see, kes suusatalveks mägisel maastikul jooksmas käies kevadest sügiseni võhma kogus. Nii sündis esimene väike sõprus minu tollasesse maailma ja see kestis mitu aastakäiku. Spordisõber koolivend Urmas kutsus mindki endaga kaasa, kuid sportlastee tundus mulle juba siis liiga raske olevat. Tahtsin rohkem niisama kolada ja tegingi seda, kuni uus metsavaht mind enda juurde käima kutsus. Nii soikus väikene sõprus koolivennaga ja algas uus ja suurem metsavahist mehega. See suur ja vägev lugu, mis eluks ajaks kestma jäi ja mis mind siiamaani uuemaks, paremaks ja suuremaks teeb.

Neeruti, 1979-1983.

K: Kas Marekul oli sõpru, seda peale metsavahi enda siis ?

V: Eriti palju ei olnudki, olid vaid mõned üksikud.

Nr. 1571. Gustavi poeg.

Viitna Pikkjärve kaldal Allveemaja juures askeldasid allveeorienteerujad. Nende ainukeseks külaliseks sain mina ja nii nad mind omaks ka tunnistasidki. Käisin nende võistlusi ja treeninguid vaatamas ja nende peatreeneril, Ott Ernesaksal ei olnud selle kõige vastu mitte kui midagi. Nii sündis suurest loodusesõbrast allveehuviline, kes ikka järve äärde asja tegi. Eesti läbi aegade edukaim allveetreener kutsus mind ikka ja jälle tagasi endi sekka ja ma ei jätnud seda tegemata. Looduseuurija allveehuvi sai niimoodi hoogu juurde ja väikene sõpruselookene sündis minu kirjakausta. Lookene, mis ise kinnitab, et looduseuurijad ühed uudishimulikud persoonid on, kes igale poole oma nina topivad ja kõike teada soovivad. Just täpselt nii nagu mina seda allveesportlaste seas tegin ja kes niimoodi endale uue kiiksu külge sai.

Viitna, 1991-1993.

K: Nimetage, kes on Eesti läbi aegade parim Allveeorienteerumise treener ?

V: Ott Ernesaks.

Jaa, Gustavi poeg.

Nr. 1572. Minu sügisesed õunad.

Sügise hakul hakkas mööda saama kolme kuu pikkune vabaduse aeg. Valmivad õunad noorte õunapuude otsas kuulutasid samuti suvelõppu ja sügiseste hetkede algust ning nii ma end õunapuude all leidsingi. Sest elu vajab ka sügisel elamist ja lühenevatest päevadest tuleb ka omad lood enne talve üles otsida ja leida. Sedasi kolasin ka sügiskuus edasi oma lugude jahil ja ei unustanud viimaseid õunu puu otsa. Nad said algava uue aastaaja heaks märgiks, kuni lõpuks otsa puude otsas lõppesid sootuks. Mitmed sügised olin ma õunapuude külaline, kuni lõpuks kirjakausta siinne lookene ilmus. Kinnituseks, et ka õuntest võib lugu leida, mis siis kui ta lühikene sai.

Neeruti, 1986-1990.

K: Mida kuulutavad õunad puus Marekule ?

V: Sügise saabumist.

Jaa, just seda nad teevadki.

Nr. 1573. Armuhetkede algused.

Hetkede otsijaks justkui sündinud, olin ma ise nende leidjaks. Armusin mõisaparki ja alleesse, saarikusse ning ma ei tundud ennast sugugi mitte üksikuna. Nii leidsin sõprust sealt, kus vaid ma ise oskasin teda otsida ja siiski vahel tundus mulle, et soovin mõnest inimhingest lisa võtta, otsida ja leida. Nii läksin üle jõesilla tuntud ja sissekäidud rada pidi mööda vanaisa juurde, ronisin mõisahoone teisele korrusele mõisavanaema manu ning ikka jäi armumistest ja hetkedest väheseks. Rebaseurg ja jõekäärud andsid küll lisa, kuid ikka tundsin puudust otsija hinges. Mõisapoodi käima hakanud uus metsavaht tundus sõbraliku moega ja nii ma leidsingi temast lõpuks lisa. Seda lugu ja jutustust, mida seni üksinda olin taga otsinud ja mis siiski veel leidmata oli jäänud.

Neeruti, 1977-1983.

K: Kui vanalt hakkas Marek kolama ?

V: Viie aastaselt.

Jaa, just siis tegi Marek otsa lahti.

Nr. 1574. Tahaks kaasa võtta !

Patermäe viupesast tõin kord särgisõlmes väikese viulapse koju kaasa. Viulapsi oli pesas kokku kolm ja nagu tavaks on, siis on viimane teistest mõni päev hiljem koorunud ja õest-vannast väiksem. Selle väikseima ma tõingi endaga kaasa ja temast sirgus viunooruk missugune. Igast uuest leitud viupesast tahan ikka ja jälle väikseima endaga ühes võtta. Sest väikseim nii või teisiti kaob ja suureks niikuinii ei sirgu ja kuigi ma seda rohkem teinud ei ole, siis tahan seda ikka teha. Mälestus esimesest viupesast ja üleskasvatatud viulapsest ei anna mulle tänaselgi päeval enam asu. See kaunis lugu, mis ühe kevade ja suve teistmoodi tegi ja mis ei lase mind enam lahti. Teistest hiljem koorunud viulaps on alati kurva saatusega. Sest talle jääb vähem süüa kui suurematele õdedele-vendadele ja lõpuks ta omadega lõpetab, ise suureks sirgumata. Nii räägivad minu kirjakaustad ja üks esimesi lugusid räägib ka selle kauni loo lahti, kus piseim viulaps siiski suureks sirgus.

Neeruti, 1984-1993.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas väikseim röövlinnupoeg tõesti kaob ?

V: Jaa, kaob küll.

Sest kängu jääb ja suuremad õed-vennad talt kõik toidu eest ära söövad jõuga.

Nr. 1575. Kevade hääled.

Kevadisi hääli hakkasin taga otsima viimasel koolivabal kevadel. Ma justkui aimasin siis ette, et sügisel algab suur koolimelu ja nii ma vaikusest lugu pidama hakkasingi. Ainult vaikusest jäi väheseks ja igatsus kevadiste häälte järele pugeski mulle põue. Nii sai minust varakult kevadete otsija ja nii mõndagi ma juba ka leidsin. Viies kevades oli juba ühteteist põnevat ja ikka tundus sellestki vähe olevat, kuni kaheteistkümnes varakevad mind jällegi kolama viis. Patermäe nõlval pulmitas seal viupaar ja nad andsid endist häälekalt teada. Tänu pikale otsimisele oli hetke koos nendega kohe kindlasti ja minu otsiv mina sai mäenõlval innustust juurde.. Ehk just seal sündiski kevadiste häälte nautija ning ma olen seda tänase päevani välja. Pikad kirjaread kirjakaustades said just siis oma alguse ja ikka ja jälle leian ma sealt ridadest ülesse nii ülesotsitud kevadete hääled kui ka selle otsija, kes neid kevadeti avastamas käib.

Neeruti, 1979-2003.

K: Kui vanalt avastas Marek looduse hääled ?

V: Seitsme aastaselt.

Just enne koolikärasse minekut siis.

Nr. 1576. Üks sügisene minek.

Uus metsavaht, kes eemal üleval mägedes end vanas Külvari talupaigas sisse seadis, ei tulnud kohe minu ellu. Aastapäevad käis ta ilma minuta ringi ja mina olin ka ilma temata. See aastaring ühe sügise juurest teise juurde ei viinud meid veel kokku, kuigi tahtsime seda ju mõlemad. Me rääkisime ilma sõnadeta ja nii küpses minus idee tema juurde minna. Mees oleks nagu minu mõtteid lugenud ja nii saatis ta ühel sügisesel päeval mulle sõnumi, enda juurde tulla. Idee minna, sai minus hoogu juurde ja ma läksingi talle hoovi peale esimest korda. Kahe mehe sõprus algas koheselt ja ei lõppenudki enam kunagi otsa. Mees küsis ära omad esimesed küsimused ja ta jäigi neid küsima terveks eluajaks, nii nagu mina olen siiamaani vastaja rollis. Elu tähtsaim minek metsavahikordoni hoovi peale on mul jalgades tänaseni. Ja ma lähengi siis kui sõprus vajab pikendamist ja kui me ilma üksteiseta hakkama ei saa. Mees, kes elas ilma oma lapseta, sest see tal üldse sündimata jäi. Nii sai minust tema sõber ja kaaslane ning me oleme seda tähtsast sügisest saadik kuni tänase päevani välja.

Neeruti, 1983…

K: Kui kaua kestis Mareku ja Metsavahi sõprus ?

V: Kogu eluaja.

Jaa, sõprus sai eluaja pikkune.

Nr. 1577. Minu kiiktool.

Kodune linnatuba on mul peaaegu, et kõike täis. Tähtsaim tegelane seal on kiikumise tool ehk kirjamehe kiiktool ja heade mõtete paik on ta samuti minu jaoks ning nii jõuavadki head mõtted paberile just kiiktoolis kiikudes. Kolu, mis tervet elamist täidab, on kõike tähtsat täis, kuid kiitkoolist tähtsamat sealt kolu seast ei leia. Heade mõtete tuba on mind ja minu asju täis, kuid kiiktoolist tähtsamat sealt ei leia ja nii ma temaga sõprust loongi juba pikemat aega, kuniks maalt linna ära

kolisin. Vahetevahel teeb ta kiikumisel oma häält ja muidu on samasugune vaikuse sõber nagu minagi. Selle viljaka vaikuse kaaslane, mis kirjutada aitab ja kus head mõtted kirjaridadeks vormuvad.

2003…

K: Kus kirjutab Marek omi ridu oma toas ?

V: Kirjutamise kiiktoolis.

Jaa, just seal Marek kirjutabki kõige rohkem.

Nr. 1578. Palju mind.

Pisikesest peast tahtsin olla suur ja teistest teistmoodi. Suuremaks kasvades mul see igati ka õnnestus ja nii ongi mul tänasel päeval mitu mina ja veelgi rohkem palesid. Röövlinnumehena ja kirjapoisina sai kord alustatud ja jagasin ennast kahe mina vahel. Siis hakkasin veel suusatajaks ja tudengipõlves lisandus veel mitu rolli, küll ajakirjaniku oma, küll ebapärlikarbi uurijana. Kui lõpuaktus mööda sai, kulus vaid kolm ööpäeva, et giidiks ümber sündida ja seal oli selles mastis vaja juba rohkem palesid, et hea olla ja hakkama saada. Maja juures külakolkas õppsisin majameistri ametit ja olin sellegi rolli üle vägagi õnnelik. Mitmekülgne olen ma ka tänasel päeval ning ootan suure huviga, et milliseid rolle edaspidisel elul mulle pakkuda on ka. Need, mis mind ka edaspidi muudavad ja teistest erinevaks ja suuremaks teevad.

Siin ja seal, 1979…

K: Kas Marek on mitmekesine inimene ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, ja seda ka siinne lugu kinnitabki.

Nr. 1579. Minu söödasõimed.

Punase tamme salu juures mägedesse viiva tee ääres oli metsloomadele mõeldud söödasõim. Uus metsavaht, kes sinna metsaasukatele toidulisa viis, veel ei semminud minuga siis ja ma olin siis seal lihtsalt uudistaja rollis. See, kes loomajälgi harutas ja ka söödasõime juurde niimoodi asja tegi. Tahtsin endale samasugust sõime ja nii küpses otsus ta valmis meisterdada. Uue talve hakul oligi ta valmis ja jäi koduse lepiku serva talvealgust ja näljaseid ootama. Uus saabunud talv möödus ja kuigi keegi söödasõime juurde ei tulnudki, heina, lehisvihtu ja viljateri sööma, siis olin ikkagi oma teoga vägagi rahul. Muidu üksildane ja omaette toimetav mees heldis minu jutu ja mehe ja poisi sõprus saigi kohemaid hoogu juurde. See kahe inimese aara, kus väheste sõnadega üksteisest aru saadi ja kus kohtumine-kohtumise kaupa sõprust loodi.

Neeruti, 1983-1984.

K: Kas Marek tegi ise oma sõim-söödahoidla ?

V: Jaa, tegi küll.

Ja mis siis kui sinna ükski loom sööma ei tulnud.

Nr. 1580. Mõned kadedused.

Pisikene Neerutimaa tegi mind uhkeks ja teistest teistmoodi. Olin uhke tema üle, et ma sealt nii palju kõike avastanud olen ja kade olin ma ka rohkem või vähem. See, kes uhkustas teiste ees ja kes ka kade oli teiste jaoks. Peitsin oma Neerutimaised saladused kõik enda põue ära ja mis siis kui teised

nendest osa ei saanud. Pisike Neerutimaa aara ei saanud küll otsa, aga ometi jäi temast väheseks ning läksin suurt paljulahelist maad meie põhjarannikule avastama. Kade olin ma sealgi teiste joaks, kes suurel maal küll palju avastas, kuid kõik vaid endale ja enda teada hoidis. Nagu kaasasündinud on kadedus minu sees ja olen ju seda rohkem või vähem tänase päevani välja. See koguja ja otsija, kes kogub ja otsib, kuid seda peaasjalikult vaid endale ning teistele oma saladusi välja sugugi mitte ei anna.

Neeruti-Lahemaa, 1979-2003.

K: Millised maastikud on Mareku uhkeks teinud ?

V: Neerutimaa ja Lahemaa.

Jaa, just sealt on Marek kõige rohkem leidnud enese jaoks.

Nr. 1581. Pääsemine.

Loojuv märtsipäike oli lõpetamas seda päeva. Hilja peale jäänud Laukasoo sõber ja matkaja tahtis jõuda teisele poole jõge, et metsatee ta Joaveskile kohale viiks. Vastavanenud jõgi oli ilma sillata ja vaid üle jõe murdnud haab oli nagu silla asemel. Tahtsin tema abil jõuda teisele kaldale ja nii ma seda tegema asusingi, kuni poole peale jõudsin ja siis peaaegu, et tasakaalu kaotasin. Suur haab andis mulle siiski tuge ja klammerdusin tema külge, kuni tasakaalu jällegi tagasi sain. Nii jõudsin teisele kaldale ja seda ühes oma suure seljakotiga. Üle jõe tagasi vaadates nägin hämarduvat jõekääru ja natuke ka iseennast seal, kes nii väga tahtis üle jõe jõuda ja jõudiski. Mitmeminutiline võitlus murdunud puul tõi küll mõistust pähe, kuid seda mitte nii palju, et ma teinekordki midagi sarnast ette ei võtaks. Vähemasti kinkis puu abil jõe ületamine mulle uue loo ja see oli üks põhjus, miks rabaserva üldse mindigi.

Laukasoo, 1991.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek ületas edukalt jõe ?

V: Jaa, lugu tõene.

Marek sai murdunud puu abil üle jõe kenasti.

Nr. 1582. Minu rajad.

Minu rajad, mis mind igale poole Neerutimaale viima hakkasid, ei olnud väga pikad. Mõni oli paari jõekäänaku pikkune, mõni viis mägede maastikule ja tõi mind mõne uue looga sealt tagasi. Lugude jahimehele ja kirjapoisile justkui loodud, käisin ma ise omad rajad sisse ja ehk metsavahist mees oli ainuke, kes neist ühteteist teada sai, seda minu enda suu läbi. Kauksi külakolkas kõndisin ka kohe omad rajad sisse, sest ilma ei osanud ma sealgi olla. Lugude jahimees küll väsis, sest lugusid sealt ma peaaegu, et ei leidnudki, kuid ometi kõndisin mööda omi radu pidi , kuni lõpuks ilma lugudeta sealt ära tulin. Alles jäid ümbruskonna maastikele minu nähtamatud jalajäljed ja ainult ma ise teadsin neist midagigi. Kolamise sõbra kirjakaustades on alati lugusid peidus. Neid, mida ma igal pool otsimas käin ja ilma milleta ma elus hakkama ei saa. Ja minu rajad viivad mind alati just uute lugude juurde, mida ma ikka ja jälle otsimas olen.

Neeruti-Kauksi-Neeruti, 1979-2003.

K: Kas Marekul on palju kolamise radu ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, ja sealt käibki Marek lugusid otsimas.

Nr. 1583.

Altja kõrtsis.

Talvekülmas koguneti hubasesse Altja kõrtsi. Seal räägiti enamjaolt Lahemaiseid jutte ja kõik kogunenud olid ise Lahemaiseid jutte täis. Mina olin kõrtsilaua taga kuulaja rollis ja ma tegin seda suure huviga, sest pidasin juba siis plaani laheda maa giidiks hakata. Kõrtsilaua taga sain targemaks nii kõrtsist kui ka Lahemaast ja kui laiali lõpuks mindi, siis olin uut tarkust täis. Sattunud lahedasse seltskonda, olin nautija missugune ja aimasin nagu ise ka, et mul kõrtsis kuuldut hiljem vaja giidiametis läheb. Juba järgmisel suvel istusin ma esimeste gruppidega sama kõrtsilaua taga ja minu turistid kuulsid minult lahedaid kõrtsi ja rahvuspargi jutte. Neidsamu, mida kord sealsamas olin kuulnud ja kuulanud ja mida mul ikka ja jälle vaja läheb, siis kui lahe seltskond turiste koguneb koos minuga sama kõrtsilaua taha, kus alati targemaks saab.

Altja, 1994-2003.

K: Kus asub Altja kõrts ? 1. Lahemaal. 2. Kõrvemaal. 3. Neerutimaal.

V: Lahemaal.

Jaa, just seal ta ongi.

Nr. 1584.

Minu allikad.

Kevad õues ei jätnud mindki tubaseks ja koduseks. Vahetasin kooliriided kiiresti koduste vastu ja kevadised käigud said hoogu juurde. Allikate rõõm siin ja seal vallutas mind ära just kevadeti kui nad pulbitsevad ja igakevadised käigud nende juurde tõidki kevadet minu põue. Kolamise rõõmu täis, olin ikka ja jälle teel oma allikate juurde ja ei oska praeguseini täpsemalt öelda, et miks ma seda tegin. Allikas kui kevadine rõõm puges mulle põue ja nii sai kolaja minus veelgi hoogu juurde. Seda kevadist head minekut, mida ikka ja jälle taga otsisin ja otsin ehk tänaselgi päeval kui õues on kevad ja põues samuti. Teed ümbruskonna allikate juurde on mul selged ka tänasel päeval. Need silmarõõmud, mis sulle vastu vaatavad ja kus iseennastki jälle näed.

Jõepere-Udriku-Neeruti-Jõetaguse, 1979-2003.

K: Kas Marekul on omad kevadised allikad ?

V: Jaa, on küll.

Jaa, ja nad on seda senimaani.

Nr. 1585.

Viin metsast.

Oandu matkaraja alguses koguneb giid Mareku ümber inimrühm. Kõik ootavad suurt looduselamust ja eesootava matka näol ja see tulebki ning mitte ainult see. Giid Marek räägib ka sellest, kuidas ammustel aegadel metsas allikate juures viina põletati ja mitte ükski kuulajatest ei saa petta. Mõni kuulaja küll algul on kahtleva näoga, kuid võtab peagi giid Mareku ja tema jutu omaks, nii nagu enamus rühmaski. Giid Marek on harjunud oma ametis ka nendega, kes teda tõsiselt ei võta ja nii ka siis kui ta räägib sellest vähetuntud loost kui ürgmetsas ürgsel ajal salaja viina põletati.

Oandu, 1999-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Oandu metsas põletati kord viina ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa, ja seal sai rahulikult omaette toimetada.

Nr. 1586.

Esimese raamatuga.

Enne ühte sügist tundsin ma, et olen lugusid täis. Neid loodushõngulisi palakesi oli kümmekond tükki ja nii tulingi ma mõttele, et neist raamatuke vormida. Päiksetõusused jutukesed said raamatu pealkirjaks „Kui tõuseb päike“ ja nii ma lähimasse trükikotta sisse astusingi. Kastitäis raamatudi olid varsti valmis ja nad jõudsid minu enda käsipostiga igale poole Eesti raamatupoodidesse. Esimese raamatu suur rõõm oli mind ennast kõige rohkem täis. Seda lugude kogujat, kes ikka kõike kirja pani ja kes ise pikka aega oli oma lugude keskel kõndinud. Minu esimene raamat oli nagu esimese tüdruku moodi. Selline uus ja huvitav, kelle sisse piiluda ja kes mulle nagu silma tegi. Ja kui talvelõpuks olid kõik nad maha müüdud, siis olin jälle uut kevadet täis.

Tartu, talv 1994/1995.

K: Mis aastal ilmus esimene Mareku raamat ?

V: 1994 aastal.

Jaa, ja seda siis kui Marek veel ülikoolis käis.

Nr. 1587.

Suure ringiga.

Tahtmist täis targaks ja targemaks saada, käisin põhjaranniku ja ülikoolilinna vahet. Aeg kahe riigi vahel saabus kätte 1991/1992 aasta talvel ja bensiinikriis andis ennast ka bussiliikluses tunda. Legendaarne Võsu-Tartu-Võsu buss jäi käigust ära ja nii hakkasin suure ringiga koolis käima. Viitnalt startisin bussiga pealinna ja sealt rongiga ülikoolilinna ja sama teed pidi tagasi lahedale maale. Inimesed, kes seda kõike teadsid ja sellest teada said, noogutasid tunnustavalt ja nii sain sellest innustust juurde ja imelik talv saigi üle elatud , kuni märtsikevades kuulus buss jällegi Tartu ja Võsu vahet tagasi käima pandi. Üleelatud imelik talv sai sellega otsa ja kevad ülikoolilinnas ning põhjarannikul oligi alanud.

Viitna-Tallinn-Tartu, 1991/1992.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek käis suure ringiga ülikooli ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa, sest muud võimalust Lahemaalt Tartusse jõuda ei olnudki kui suure ringiga.

Nr. 1588.

Pesade algus.

Taeva poole vaatama ei õpetanud mind mitte keegi. Tegin seda ise ja nii avastasin ka oma esimesed linnupesad. Oli selleks siis varesepesa kuuses, harakapesa kases või rästa pesa lepas. Linnuhuvi sai koos nendega hoogu juurde ja aina rohkem igatsesin leida suurt viu või haukapesa. Nii võtsin juba

pikemad retked ette ja otsija minus tõstis pead. See, kes mitte niisama kolama ei läinud, vaid ikka midagi leida soovis. Lugude jaht käis minuga kaasas niikuinii ja pesade otsimine samuti. Nii käsikäes möödusid kevaded ja ikka tahtsin aina suurem olla, et koos leitud pesade ja kirjapandud lugudega suuremaks kasvada. See mul elu alguse kevadeis ka õnnestus ja selle tõestuseks on ka see palake siin. See, mis väikestest avastustest ja lugudest pajatab, enne kui suuremate juurde välja jõudsin. Nende vägevate lugude juurde, kus olin ise juba suur tegelane ja seal, kus metsavahtki ringi kõndis ja kus leitud linnupesadki aitasid meil lugu luua.

Neeruti, 1980-1990.

K: Millal algas Marekul huvi linnupesade järgi ?

V: Kaheksa aastaselt.

Jaa, siis Marek hakkaski lindude vastu suurt huvi tundma.

Nr. 1589.

Leevike põues.

Tahtmine linnust topist teha, sündis ise minu põues. Proovisin palju kordi ja ikka ning jälle mul see ju ei õnnestunud. Isehakanud topisemeistrit ei saanud minust pikka aega ja kuigi metsavahist mees püüdis mind aidata ja ühe topisemeistri juurde õpilaseks viia, siiski jäi uus topisemeister ilma sündimata. Pusisin ja pusisin, kuni lõpuks esimese ja viimase siiski valmis sain. Selleks oli kaunis isaleevike, kes teepervelt oli leitud ja kes topiseks sai. Talvekülmas korraldatud külapidu mõisa valitsejamajas tõi külarahva kokku ja leevike põues, läksin minagi sinna, et oma meistritöö näitusele välja panna. Leevikest vaadati ja uudistati ning kiideti ja nii sain minagi kiitustest paremaks ja mis siis kui topisemeister jäi ikkagi sündimata. Selle asemel olin kõike muud ja vaid mälestuslooke nüüd jutustab natukene minu asemel. Sellest topisemeistrist, kes küll meistriks ei sündinud ja ei saanud, kuid ühe topisega ikkagi maha lõpuks sai.

Neeruti, 1985.

K: Mitu topist sai Marek pika pusimise peale valmis ?

V: Üheainsa.

Jaa, rohkemat tal ei õnnestunud ühtegi valmis meisterdada.

Nr. 1590. Kunagi ammu.

Kunagi ammustel aegadel ei käinud ma mitte just alati iseendaga ühte head sammu. Tegin ära kõik külalollused ja ka koolis polnud ma esimestes klassides just priimus ega alati mitte heas nimekirjas. Ometi hakkasin ma viiendas klassis korralikuks ja koduaknast paistev mägede metsaviirg kutsus mind küla ja alevi pealt ära, enda juurde. Seal otsisin ja leidsin ma endale uue ja teise mina ning kannan seda kaasas tänase päevani välja. Minu esimesed kirjakaustad minu lollustest ja pahandustest ei räägi. Seal on hoopis metsaradade uudiseid ja tähelepanekuid ning ka seda uut ja head mina, mille ma omapead otsides üles leidsin. Kui metsvahist mees mind enda juurde käima kutsus, siis läksingi ja külas tehtud lollused ja koolipahandused jätsin ma lõplikult maha. Sest õigetel radadel käimine aitas mul uusi samme seada ja ma hakkasingi seda tegema ja pole tänaselgi päeval sellega lõpetanud.

Neeruti-Kadrina, 1977-1984.

K: Millal hakkas Marek korralikuks ja lõpetas külalollused ?

V: Viiendas klassis.

Jaa, ja siis kutsusid Neeruti mäed Mareku enda rüppe.

Nr. 1591. Jõe teooria.

Looduseuurija, kes koolipingis oma metsaradadele taga igatses, sai ka koolist siiski vahetevahel targemaks. Nii räägiti kord bioloogiatunnis Karl Ernst von Baeri jõgede teooriast, et põhjapoolkeral uuristavad jõed rohkem oma paremat kallast. Selle koolitarkusega läksin kord koolist koju ja hing ei andnud rahu, kuniks ise jõe äärde jõudsin. Ja koduse Loobu jõe üks kallas ongi teisest kõrgem ja teistmoodi. Enesega rahulolev looduseuurija oli õhtul kirjutuslaua taga pisut teistmoodi. Selline millegi uuega targemaks saanuna ja see, kes nüüdsest alates ka koolitundide tarkustest rohkem lugu pidama hakkas.

Neeruti, 1983.

K: Kas Baeri teooria on õige, et jõed põhjapoolkeral uuristavad rohkem oma paremat kallast ?

V: Jaa, teooria on õige.

Jaa, ja see on sageli suurtel jõgedel ka hästi hoomatav.

Nr. 1592. Minu jõe saladused.

Jõgi, mis mind ikka ja jälle enda juurde kutsus, polnud pea mitte kui kunagi üksinda. Pardipaar või jäälind kutsusid mind enda juurde ja nii aitaski Loobu jõgi mind looduseuurijaks sündida. Kirjakausta ilmusid aina uued read ning lõpuks olin ise ka juba seal nendes seal sees. Biisamrott ehk ondatra oli see, kes ka jõge enda omaks pidas ja märgikesed siin ja seal kaldapealsetel rääkisid ise, et ta siin elab ja siin ennast ka koduselt tunneb. Keskmise suurusega vee-elukast sai minu salajane sõber ning harvad kohtumised temaga jäid vaid minu enda teada. Saladuslik sõber on peidulise eluviisiga ja annab end harva näole ning sellele vaatamata olin aina uuesti jõekäärudes teda taga otsimas. Sest saladused ja sõprused kaunistasid looduseuurija hinge ja pruunikat karva kasukaga biisamrott tegi ka sedasama. Nii või teisiti oli ta minu lapsepõlvesõber, kellega koos ma suuremaks kasvasin ja keda nüüd mujaltki taga otsimas käin.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kes on Ondatra ? 1. Veeloom. 2. Koduloom. 3. Linnaloom.

V: Veeloom.

Jaa, ja vees tunneb ennast Ondatra kõige paremini.

Nr. 1593. Ei taha ja ei lähe.

Varakult ise hakkamas olin nii kirjamehena kui ka looduseuurijana. Teadsin vast teistest koolikaaslastest enam, et mida ma tahan ja ka seda, et mida ma ei taha. Nii kuulutasin ma varakult, et pioneeriks ma ei hakka ja ma ei teinudki seda ka siis kui mulle peale käidi. Kooli lõpusirgel kui vene aeg veel Eestimaal valitses, hakati rääkima vene sõjaväkke minekust ja esimesena kuulutasin mina, et ma ei lähe sinna niikuinii. Jälle olin ise hakkamas ja keegi teine ei saanud sinna midagi teha ega parata. Varakult ikka ise olla, see oli tükk minu noorusest ja lapsepõlvest. Nii olin harjunud ise mõtlema ja ütlema ning seda ma alati tegingi ja õieti tegin, sest võõras vene aeg saigi peagi otsa niikuinii ja kadusid nii pioneerid kui ka nõukogude armee mõlemad. Need kaks suurt venestajat, mida ma omaks ei tunnistanud ja mida ma varakult ka välja ütlesin ja näitasin teistelegi.

Kadrina, 1985-1989.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Marek ei hakanudki pioneeriks ja ei läinud ka vene sõjaväkke.

Nr. 1594. Originaalsed vaatamisväärsused.

Põhjarannik, mis vene piirivalve ikkest vabanes, oli nagu loodud minusugusele kolajale. Jätsin igale poole oma nähtamatud jalajäljed ning nagu muuseas õnnestus mul Mohni saare käigul piirivalvekordonist piirivalvuritelt binokkel endaga kaasa võtta. Kolasin temaga veel neli aastat ja ta oli üks minu kaaslastest ning kui giidiametit pidama hakkasin, siis sai temast koos varastamise looga tõeline vaatamisväärsus. See, mille kohta originaale lugu oli mul rääkida ja mis koos minuga endaga ekskursantidele päeva naelaks kujunes. Nii kahekesi vallutasime turistide südamed ja kõik jäid rahule nii minuga kui ka varastatud binokliga aga ka varastamise looga endaga.

Lahemaa, 1991-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas binokkel sai turistide lemmikuks ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa, ja seda koos looga endaga.

Nr. 1595. Lugudega koos.

Kirjapandud 1692 lugu tegid mind uhkeks ja uhkemaks ning kindlasti ka teistmoodi. Alguses kirjapandud lugude pealkirjad ootasid mind mõnda aega, kuni hakkasingi neid kirja panema.. Peaaegu kahe aasta pikkune lugude kirjutamise maraton sai lõpuks läbi ja nad olidki mul lõpuks kõik kirjapanduna olemas. Uhkena kõigi nende üle, sirvisin kahtekümmet täiskirjutatud kirjakausta ja läks veel aastajagu päevi nendega üheskoos, seda neid kõpitsedes ja ka juurde kirjutades. Lugude jahimees, kes oma suure jahisaagi üle õnnelik oli, ei jätnud oma lugusid kohe niisama kirjapandult seisma. Ta oli nendega mestis ja alles kolmanda aasta lõpus tõdesin, et nüüd on nad lõpuks kõik valmis. Uhke ja õnnelik olla õnnestus mul oma lugudega üheskoos. Ma olen seda kuni tänase hetkeni välja ja alles nüüd tõden ma, et nad kõik lõpuks valmis on ja uuest raamatust saan varsti uut rõõmu tunda.

2010-2012.

K: Mitu aastat kõpitses Marek oma lugusid ?

V: Kaks aastat.

Ja siis nad saidki valmis.

Nr. 1596. Kergelt läbi.

Koolipäevade lõpud kutsusid mind enda juurde maast-madalast alates. Harjusin nii roheluses kõndides oma vabadustega ja võtsin vabaduse iha ka mujalegi kaasa. Konspekt seljakotis kõndisin ma ka läbi ülikooli ja ka sealsed koolitükid said hästi tehtud. Ümbritsev lokkav loodus, mis mälu parandab ja tarkust soosib, oligi varakult juba minu kooliteekonna edu saladus. See, mis mind kergelt läbi koolide aitas ja mis omakorda mulle suure vabaduse kinkis. Selle loova vaba mehe olemise, mis mind ka tänapäevalgi saadab.

1979-1995.

K: Kas Marek sai kergelt koolitükkidega hakkama ?

V: Jaa, sai küll.

Sest Marekul hea pea õlgadel on kaasas kanda.

Nr. 1597. Kaasavõetud kohtumised.

Kohtumiste janu tuli mulle ise nooruses peale. Janunesin nende järele, sest küla pealt ja kodust ma kedagi eest ei leidnud ning tuli saatus ise mulle appi. Ta kinkis mulle alustuseks jutustava mõisavanaema, kes mind alati enda uksest sisse laskis ja kes mind oma jutustava suuga kohemaid ära hellitas. Võtsin kohtumisi temaga nagu kingitusi elu enese poolt ja kui uus metsavaht, metsnik ja Kuresöödi habemik mägedes endid sisse seadsid ja sealt alla mõisapoodi käima hakkasid, siis sai minu kohtumiste maailm endale uued tegelased. Need kolm metsameest, kes mõisavanaema moodi mind alati ootasid ja kes mind oma hingehoovi lubasid sisse astuda. Nii said minu varajased aastad endale jutustava sisu ning ma võtsin ühised kohtumised endaga kaasa. Mujalt nii häid sõpru leidmata, olen senini oma kohtumiste maailma lummuses ja ikka ning jälle vaatan silmapiiri taha, kus mind samamoodi oodatakse nagu ehk ammu aega tagasi.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kes olid Marekuga kohtujad ?

V: Mõisavanaema, Metsnik, Metsavaht ja Kuresöödi habemik.

Jaa, just need neli lõidki Marekule sõprust.

Nr. 1598. Seaküla Simsonist mööda.

Giid Marek tuleb Tammispea teeotsas bussist maha ja lubab oma inimrühmale näidata Eesti kõige kõrgemat kivi ning veel midagi erilist. Jalgsi minnakse külateed mööda kivi poole ja siis ütleb giid Marek ühe maja juures, et seal vaadake parmeale. Inimesed vaatavadki paremale ja majahoovis on Seaküla Simsoni auto, millel põdrasarved küljes. Kõik on tahul nii Seaküla Simsoni kui ka giid Marekuga ja suur Tammispea kivi saab ka üle vaadatud. Giidinippe täis giid Marek on taaskord ühe oma lubaduse täitnud ja rahulolev inimrühm läheb koos temaga külateed mööda tagasi suure bussi manu.

Tammispea, 1995-2003.

K: Kes on Seaküla Simson ? 1. Laulja. 2. Kunstnik. 3. Sportlane

V: Kunstnik.

Jaa, seda Aivar Simson ongi.

Nr. 1599. Lainjad ja käänulised kruusateed.

Rahutud Neerutimaa maastikud olid käänulisi ja lainjaid kruusateid täis. Nad said kiiresti minu sõpradeks ja viisid mind igale poole, sinna kuhu vaja kohale. Küll haigrukoloonia manu, küll mägisele maastikule, küll metsavahi juurde uut algust looma. Jalgsi ja jalgrattaga olin oma esimeste teedega üheskoos ja nad aitasid mind nii mõnigi kord mõne uue loo juurde viia. Just see õlis ee, mida juba siis taga otsisin ja külateed tulid mulle ise appi. Huvitavat algust täis, hakkas minu eluteekond koos nendega pihta ja neist oli mulle suurt abi ning nii ma kruusaste teedega sõbrustasingi maast-

madalast alates. Külateedest lugusid leidma ei õpetanud mind mitte keegi, seda peale teede endi muidugi. Olin nende usin õpilane ja pean neist lugu kuni tänapäevani välja.

Neeruti, 1980-ndad.

K: Kuskohas leidis Marek endale jutustavad kruusateed ?

V: Neerutimaal.

Jaa, just sealt Marek Nad leidiski endale varakult.

Nr. 1600. Kõik nägupidi tuttavad.

Hauka ja viusõpruse mängu mängisin ma maast-madalast alates. Neerutimaa südames õnnestus mul see suurepäraselt ning nii mitte niisama ei olnud ma ringi kolamas või pesapuude otsa ronimas. Kolamise suurt rõõmu tundsin ma enamasti üksinda ja vanu tuttavaid kohata oli veelgi suurem rõõm. Iga viu või haukapesa omanikke tundsin ma juba ära kaugelt eemalt ning kohtumiste rõõm sündis minu hinge. Kevadest sügiseni sain vanu tuttavaid kohata ja kõik kohtumised panin ma ka kirjakausta kirja. Mõnest neist sündis ka lookene, kus peategelaseks mõni nägupidi tuttav viu või haugas ja ka mina ise olin juba siis oma lugude kangelane. See, kes enamasti üksinda ringi kolas, kuni mõni vana tuttav viu või haugas silmapiirile ilmus ja üksindust aitas peletada ning uut lugu luua.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas Marek tunneb oma vanu tuttavaid nägupidi ?

V: Jaa, tunneb küll. Kõiki sulesõpru suuremaid ja väiksemaid.

Jaa, ja sedasi nägupidi neil vahet teha oskab ta senimaani.

Nr. 1601. Mailaps.

Mailapse pead silitas kevadine soe tuul. Igal aastal üheksandal mail pühitseti suurt võidupüha ja oli ka koolist vaba päev. Mailaps, kes ma olin siis, olin seda ka üheksandal mail ja ajal kui enamus kõiki teisi suurt püha tähistasid, olin mina kevadtuulte meelevallas ja oma kevadretkedega mestis. Parim linnulaulu ja kolamiste aeg oli nagu loodud minusuguse jaoks ja ma ei jätnud vabadust ja vaba päeva ära kasutamata. Kolasin alati just sellel päeval ringi ja seda ajal kui teised suurt püha tähistasid. Pailaps koolis olin ma ju niikuinii ja keegi ei keelanud mul olla mailaps keset lehekuud. Nii olin mitu last korraga ja kuumad mälestused soojadest lehekuudest paitavad minu pead ka tänapäevalgi. Siis kui üheksandat maid enam suurelt ei tähistata ja ta juba unustustehõlma kipub vajuma.

Neeruti, 1980-1987.

K: Mida tegi Marek vanasti 9. lehekuul kui oli koolivaba päev ?

V: Kolas ringi.

Jaa, seda Marek tegigi ja kasutas vaba päeva niimoodi ära.

Nr. 1602. Ongi ilusam !

Giid Marek, kes alati üllatusi täis on, on seda ka Palmse lossis ja lossi ees. Seekord väidab ta inimrühmale, et kunagi oli loss tiibhoonega, mis siiski hiljem lammutati. Ja veel väidab ta, et ilma tiibhooneta on peahoone ilusam kui ta oli seda kunagi üheskoos tiibhoonega. Inimsalk noogutab nagu üks mees ja kõik on väitega nõus. Giid Marek saab sellest innustust juurde ja järgmisele inimrühmale ajab ta taas sedasama juttu, millega kõik jällegi üheselt nõus on. Ja nii päevast-päeva ja

aastast-aastase ning nende inimeste hulk, kes seda väidet kuulnud ja kuulanud on, kasvab jälle suuremaks.

Palmse, 1995-2003.

K: Kas väide tõene või mitte ehk kas Palmse lossi peahoone on praegu, ilma tiibhooneta ilusam kui oli kunagi koos sellega ?

V: Väide on õige.

Jaa, sedasi kõik arvavad ja ju see siis tõsi ongi.

Nr. 1603. Üks looduslapse ja kolaja lugu.

Varakult kolama ja loodust uurima hakates, sai minust looduslaps missugune. Lõpetasin nii klass-klassi haaval kooli ja suundusin ülikooli tarkust taga nõudma. Seal õppisin ma rohkem elu tundma, kuid looduslaps läks ikka välja kolama, nii nagu varasematel aegadel. Kui suurkool läbi sai, siis tutvusin kaugel külakolkas vana majaga ja ikka nautisin vabadel hetkedel kolamise rõõme. Majatantsu lugu, mis kiirelt otsa lõpuks sai, viis mind tagasi Neerutimaa südamesse. Seal kolasin ma jälle nii palju kui see võimalik on ja ei unustanud looduslapse tegemisi unarusse. Ajal kui Neerutimaa aara on möödanikuks saanud ja mina linnameheks olen hakanud, kutsub rohelus mind endiselt enda rüppe kolama. Sest ilma kolava looduslapseta on mul igav ja ma ei saa ilma temata hakkama. Ja nii olen ma võidelnud terve eluaeg ja ikka on looduslaps minu sees võitjaks jäänud.

1979…

K: Kas Marek on looduslaps ?

V: Jaa, on küll.

Ja sai selleks juba enne koolikohustuse algust.

Nr. 1604. Viitna järve lasteaed.

Allveeorienteerujad, kes Viitna Pikkjärvel kord treenisid, olid selle spordiala maailma tipus. Sõbrunesin seal nendega ja nad võtsid mind omaks ja lasid mul seda teha. Siis kadusid nad pikaks ajaks minu silmapiirilt ja alles viisteist pikka aastat hiljem kohtusin nende uute tegijatega Viitna Linajärve kaldal. Nad sulistasid küll vees samamoodi kui kunagi, kuid nad ei olnud enam maailma parimate seas. Nii tõdesin ma ise ja seda tegid nad isegi. Järve ääres oli nagu allveeorienteerujate lasteaed, kelle sekka ma olin sattunud ja nad ise ei osanud ka mulle öelda, et miks nad enam maailma parimate hulgas ei ole, nii nagu nad kunagi seda olid. Seda, mida läksingi nende käest järve äärde küsima ja mis ilma vastuseta seekord jäi.

Viitna, suvi, 2007.

K: Kas Eesti allveeorienteerumine oli kunagi maailma tipus ?

V: Jaa, oli küll.

Ja tõesti, praegu enam ei ole seal.

Nr. 1605. Mitme varjuga koos.

Oma varjuga koos õppisin ma ise paljutki tegema. Et sellest ikka väheks jäi, siis hakkasin mujalt lisa otsima ja Kuresöödi habemik ning metsavahist mees võtsid mind enda kõrvale ja taha kõndima ja seda mitte ainult mägise maastiku metsaradadel, vaid ikka ka mujalgi. Olin nende kahe mehe usin

õpilane ja saatsin neid kümmekond aastat. Küll õppisin ma linnurõngaid panema, küll haavapakust kakule kodu ehk pesapakku tegema. Õnnelik olla oskasin ma noorpõlves just kahe mehega koos ja võtsin nende varjud kaasa mujalegi, kus mul neid ka vaja läks.

Neeruti, 1984-1993.

K: Mitu varju oli Marekul nooruses ?

V: Neli tükki ja tervet.

Üks oli tema enda oma, siis mõisavanaema oma, siis metsavahi oma aja siis Kuresöödi habemiku oma.

Nr. 1606. Poolteist korda abielus.

Armastuse hõngu tundsin ma alustuseks juba mõisavanaemaga koos olles. Suuremat armastust kogesin ma metsavahikordini õue peal ja sellest kõigest oligi alustuseks küll ja küll. Armusin varakult kõigepealt iseendasse ja nii otsisin ka mõisavanaemast ja metsavahipaarist lisa. Ma leidsingi uut armastust, mis mind maast-madalast teiseks tegi ning arvasin siis, et olen terve edasise elu poissmees kui säärane, kuni saabunud armastuskiri ja selle autor, Merle Kollom asjast mõlemad teisiti arvasid. Nii armusin elus mitmendat korda ja olin armunud peaaegu, et aastapäevad ja pisut rohkemgi, kuni sügis meid mõlemat ära vallutas. Harjunud otsima, tegin seda ka edaspidi ning nii leidsin endale uue armuloo, Pireti ja Siimuga mis mind viieks aastaks ära tegi. Õnnelik ja uhke olema, seda õpetasidki mulle nii mõisavanaema kui ka metsavahipaar. Muidu alati otsija olles, sai minust ka armastuste otsija ning nii olingi ma elus poolteist kord abielus ja mitte elupõline poissmees ja poisike.

1981-2013.

K: Kas Marek on olnud abielus ?

V: Jaa, on küll olnud.

Ei saa ilma armastuseta ka Marek.

Nr. 1607. Elupõline kolaja.

Kolamise pisikusse nakatusin ma iseenesest ja varakult. Tegin seda juba enne kolavat sõpra ehk enne metsavahti ennast ja nii tark kui ma püüan ka tagantjärele olla, siis jään ikka vastuse endale võlgu. Et miks ma niimoodi vabal ajal uitama hakkasin ja miks ma sellega tänaselgi päeval lõpetanud ei ole. Üle õla tagasi vaadates, leian sealt lähemast ja kaugemast minevikust ikka ennast ülesse. Seda otsivat mina, kes mitte ainult ei kola ringi, vaid ka lugusid niimoodi leiab ja ehk lugude jaht annabki pool vastust endalt küsitud küsimusele. Teist poolt ei ole ma senini suutnud endale lahti mõtestada ja selle asemel lähengi hoopis uitama ning pöördun teisena tagasi. Sellena, kes jälle mõne loo kolades üles leiab ja kes peagi tahab uut lugu minna otsima ja seda ikka kolades.

Neeruti, 1979-2003.

K: Kas Marek hakkas ise kolama ?

V: Jaa, hakkas küll.

Ja seda seitsme aastaselt.

Nr. 1608. Teistmoodi külapoisike.

Kruusased teed hargnesid igale poole. Nad said minu sõpradeks ja ma harjusin nende sahinaga jalgrattal sõites või jälgis kolama minnes. Mõisasüda kui küla keskpunkt oli see paik, kuhu ümbruskonna külarahvas kokku käis, kas siis mõisapoodi või sovhoosikontorissse, vahel ka lihtsalt niisama kellegiga lobisema. Mõisahoone ise oligi külakese keskpunkt ja vaid mina olin see, kes tema juurest ära tahtis minna, küll mägisele maastikule uitama või mujale huviretkele. Mõisa juurde kokku käivad külainimesed vaatasid ikka minu tulekuid ja minekuid ning nii pakkusin ma neile jutuainest. Sellest omapärasest poisikesest, kes harva peatus mõisahäärberi juures ja kes aina tuli või läks ning kes oma saladusi täis oli.

Neeruti, 1977-1990.

K: Kas Marek oli teistest külapoistest teistmoodi ja erinev ?

V: Jaa, oli küll.

Ja seda juba viieaastaselt.

Nr. 1609. Virumaa Teataja.

Eemal vaadates salapära täis mõisahoone oli mulle mitmed aastad nagu teiseks koduks. Ronisin ülesse tornitippu ja käisin mõisavanaema ukse taha ning esimene suur sõprus oligi mul enda ellu leitud. Mõisavanaema heldis alati oma külalise peale ja kui külarahvas teda hüüdnimega Virumaa Teataja kutsus, siis ei olnud see mitte niisama tehtud. Vana ning elu ja aastaid näinud naine teadis liiga palju ja ta ei jätnud oma teadmisi endale. Küla peal vaadati sellele mitut moodi, kuid meie suurt sõprust see ei vähendanud. Ikka läksin talle ukse taha ja ta ei jätnud mind kunagi mitte millestki ilma, ei põnevatest lugudest ega muustki. Elu esimene suurem sõprus sai lõpuks küll ümber, kuid nüüd räägivad mälestused tema ja vanaema asemel.

Neeruti, 1981-1984.

K: Keda kutsuti Neeruti külas Virumaa Teatajaks ?

V: Mareku mõisavanaema.

Jaa, mõisavanaema Leida oligi selle kuulsa nime kandja.

Nr. 1610. Esimene kirjakaustik.

Kaheteistkümnenda kevade sünnipäevaks küpses suur ja tähtis otsus ning ma ostsin endale ehtsa kirjakaustiku. Viis päeva hiljem, 25. märtsil kui Patermägi mind sõbrustas ja ma tema põhjanõlvalt viupesa leidsin, kirjutasin kausta esimesed read ja kirjamees oligi sündinud. Pesalugu oli juba pikemat kirjapanekut väärt ja uus kaustik oli nagu pesajutustuse jaoks loodud. Kui sügis end maksma panema hakkas ja kui pesaomanikud lahkusid pikale rännuteele, ei pugenudki suur üksindus ja tühjus mulle hinge. Sest kaustik oli viupesa pesalugu täis ja tähistaski kirjamehe sündi. Ja õnnelik oli ehk viupesa puus ja tema omanikud, viupaar isegi. Sest sugugi mitte igast viupesast ei sünni pikka pesalugu, mis mul mitu aastakümmet lõpuks pikk sai.

Neeruti, 1984.

K: Miks ostis Marek kirjakausta ?

V: Sest soovis kirjameheks hakata ja Viupesa loo sinna kirja panna.

Jaa, need mõlemad on õiged.

Nr. 1611. Saladuste hoidmine.

Poisslaps, kes Patermäe nõlvalt Viupesa leidis, hakkas suurt saladust endale hoidma. Saladus oli küll suur, kuid siiski mahtus ta poisi sisse ära, sest poisil oli suur süda ja avar hingemaailm. Teistele jäi pesalugu ja selle algus välja rääkimata ja kuigi poiss kasvas koos pesaga ja pesalooga suuremaks, siis jäigi saladus tema enda teada. Kui ta uued pesad avastas, siis jäi ta ikka endale truuks ning hoidis ka uued pesasaladused vaid enda teada. Ajal, mil teised temaealised aina rohkem rääkima õppisid, siis mina õppisin hoopis saladusi hoidma ja neid kirja panema. Kaasa aitas mulle minu vaikiv suu ning suur saladuste hulk, mis teiste omast hulga suurem oli ja mis koos mäe ja pesaga mind kirjameheks ümber sünnitas.

Neeruti, 1984.

K: Mis õpetas Mareku suuri saladusi hoidma ?

V: Selleks oli Patermäe Viupesa.

Jaa, ja selles loos oligi juba suurt saladust sees, mis hoidmist väärt.

Nr. 1612. Karukivi juures.

Karukivi keset Kasispea küla ei ole just paljude hoomata. Külatee pealt ta silma ei paista ja seal tema juures on väikene heinamaatükk. Sinna kutsusid Sandströmid mind kord heinale, mis hoopis isevärki välja kukkus. Hein pandi kahe meetri pikkustesse hunnikutesse ja kaks pikka latti aeti kuhja alt läbi. Kaks meest, mina ja Erik haarasime lattide otstest kinni ja nii nagu kanderaamil jõudis heinasaat lauta ja talvekorterisse. Kui omanäoline heinategu tehtud sai ja heinamaa ilma heinalisteta jäi, siis avastasin õhtul siinse kirjatüki kirjakaustas ja hiljem ei ole ma säärast heinategu rohkem teinud ega näinud. Nagu vanade aegade mälestus, on ta ainult minu hoomata ja ainulaadne heinategu ise ongi mälestust väärt.

Kasispea, 1997.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas sedasi tehti heina Kasispeal ?

V: Jaa, lugu tõene, tehti küll.

Ja rohkem sellist heinategu ma kohanud ei ole elus.

Nr. 1613. Letipea põder.

Põdrajäljed Letipea lahe rannaliival olid kahe mehe hoomata. Mina ja Kauri Kivipõld vaatasime mõlemad põdrajälgi rannaliival ja tõdesime, et me ei tulnud kaunisse maanurka mitte just niisama käima. Elukutseline giid Kauri tuli uut maanurka koos minuga imetlema ja sellest hetkest alates tahtis ta olla giid ka Letipeal. See, mis minu sooviks oligi olnud ja nüüd siis koos Kauri jaatava vastusega see soov ka oligi täitunud. Just selleks tõin ma Kauri siia randa, et ta siinseks giidiks hakkaks ja nii kaks meest üksteise soovid täitsidki. Põder, kes ilmselt rannas joomas oli käinud, jättis jäljed liiva ja kahe mehe sisse samuti. Just nagu ühe uue alguse märgiks, mis rannaskäiguga oligi alanud. Väike kaunis maanurk elab oma vaikset elu ja ootab turiste külla ja nüüd siis koos Kauriga neid ka tuleb siia jälle rohkemalt kui varasematel aegadel.

Letipea, lehekuu, 2012.

K: Kas Põder käib ikka mererannas ?

V: Jaa, ikka käib.

Ju siis on tal sinna asja, kas jooma või muudel põhjustel, aga seda mitte sageli siis.

Nr. 1614. Minu ja suve liblikad.

Üksinda kodus ja maakodu õue peal kippus igavus mulle külla tulema. Aasal kolasin ka keset rohelust ringi ja mängisin liblikatega seal suve ja liblikamängu. Rohkem sõpru mul seal sellele esimesel suvel maakodus ei olnudki ning kaunite suveliblikate lend tegi mind ära ja teistmoodi. Siiski ei olnud see kõik niiväga põnev ja hakkasin juba siis koduõuelt kaugemale vaatama. Eemalt paistis mõisatorn ja veel kaugemalt paistis mägede metsaviirg ning nemad kutsusidki mind enda poole. Liblikate lummav lend oli suvepoisikese ühe suve lugu. Poisike, kes ilusat taga otsis ja igatses, leidiski selle aasa pealt kus liblikad tema jaoks lendasid. Need sümpaatsed tegelased, kes poisikese südame ära vallutasid ja mis siis kui vaid üheks suveks ja ühe aasa peal. Suur maailm kutsus mind enda juurde ja tundus kaunim ja põnevam kui liblikate lend. Nii tõdesin ühe suve lõpetuseks ja algav sügis kutsus mind kooli ja uute avastuste juurde.

Neeruti, 1980.

K: Kas Liblikad on Mareku esimesed lemmikud ?

V: Jaa, on küll.

Seda ennem kui suur linnuhuvi pihta hakkas.

Nr. 1615. Minu eksimused.

Tark mees, kes ma alati olen elus ja eluteel olen olnud, mõtiskleb vahetevahel oma eksimuste üle. Ta lappab oma eluraamatut ja seal on mõne lehekülje pikkune majalugu kirjas. Kirja olen ma selle ise pannud ja tagantjärele tarkusest arvan, et see minu ainuke eksimus elus on olnud. Eluraamat ise ei anna vastuseid, et miks ma maja juurde külakolkasse läksin ja miks ma seal olin ja miks kiiresti sealt ära tulin. Vastuseid ei anna ka siinne lühike lookene ja täpne vastus on mul ikka veel endale ja teistele andmata. Kui tark mees ühe korra elus eksib ja midagi valesti teeb, siis on ta oma rumalusest saanud veelgi targemaks ja seda räägib ka majalugu nagu minu asemel.

Kauksi, 1995-1998.

K: Mitu korda on Marek elus eksinud ?

V: Ühe korra ainult.

Seda oma maja juurde minnes.

Nr. 1616. Mägedes tagasi.

Tagasi tulla oma alguse ja alguste juurde on mulle alati meeldinud. Nii ronin ma taas ja taas Neeruti mägedes ja tagasiolemise tunne poeb mulle mõnusasti põue. Tagasi tulla pole mulle kerge ega raske. Vahel siiski keeran ma oma eluteel otsa ringi ja nii ronin samades kodumägedes, kus ma kunagi iseendaga algust tegin. Nii kutsuvad mind ühed ja samad kodused mäed ja ikkagi annan ma alla ja keeran otsa ringi ning olengi tuttavates paikades tagasi. Seal, kus kord metsavahist mees mind kantseldas ja kus esimesi kordi viupaari pulmas käisin. Üksinda üksindust nautida, seda õppisin ma just kodustes mägedes ja vahetevahel tahan ma seda ikka ja jälle teha ning nii mäed mind jälle kutsuvadki enda rüppe tagasi.

Neeruti, 1983-2003.

K: Kas mäed kutsuvad Marekut tagasi ?

V: Jaa, kutsuvad küll.

Ja seda just Neeruti mäed.

Nr. 1617. Mõisaronimised.

Mõisatorni otsa ja katusele hakkasin ma ronima iseenesest ja ammustel aegadel. Tegin seda juba enne mõisavanaema ukse taha jõudmisi ning ka enne kui viutüdrukule tuvide jahti käsitsi pidama hakkasin. Ronimise maania haaras mind enda embusesse ja nii sai ka mõisatorn sellest osa. Üksinda üleval tornitipus vaatasin naaberkülade poole ja tulin ülevalt alla juba teisena ja teistmoodi. Sellise uhkena ja uhkemana, kes ennast jälle ületanud oli ja kes ennast jällegi uhkena ja uhkemana tundis. Poisike puu otsas olin ma juba siis niikuinii. Poisike mõisatornis sai tunda uhket tunnet ja praegugi veel ei oska ma ei endale ega kellegile teisele öelda täpsemalt, et mis mind sinna ülesse ronima pani. Mõisasaladust oskasin vaid enda jaoks hoida ja see saladus läks iga ronimisega aina suuremaks minu sees ning pani mindki suuremaks kasvama.

Neeruti, 1978-1981.

K: Mis mõisast käib jutt ?

V: Neeruti mõisast.

Jaa, just seal sündis Marekust mõisaronija.

Nr. 1618. Minu viltsaapad.

Külmades ja lumistes talvedes tegin iseendale sooja. Sündinud kolamiste meister tõmbas ilma kalossita vildid jalga ja nii ma õhtupoolikutes kolama hakkasingi. Harutasin metsloomade jälgi ja soe puges ise mulle põue ning ka varbad ei saanud külmavõetud. Käimiste lugu sai mitme külma talve pikkune ja igal talvel käisin ma ühed musta värvi vildid ära. Mälestus nendest on kuum ja kolamise lood said õhtupimeduse varjudes kirjakausta kirja pandud. Juba siis ei osanud ma peale iseenda muidugi öelda, et miks ma kolan ja miks ma kirjutan. Isehakanud kolaja ja kirjapoiss kõndisid Neerutimaal ringi ning mõlemad olid omavahel suured sõbrad ja vaid metsavahist mees oligi ainuke, kes neist teada sai ja kes nendega sõbrustas.

Neeruti, 1982-1987.

K: Kes kinkis Marekule ilma kalossideta viltsaapad ?

V: Mõisavanaema Leida.

Jaa, ja sealt saigi suur sõprus veelgi suuremaks.

Nr. 1619. Varese kadumine.

Kodus üleskasvanud noor vares õppis peale kevadet, suve ja sügist ka talve tundma. Üksi kolas ta õue peal ja kodu lähiste, kuni ühel päeval ei tulnud enam tagasi. Lõppenud varesetants pani mind uut otsima ja kurbuse peletas hingest kolamise tants, mis mind siis ära vallutas. Nii võtsin ette aina pikemad retked ja olin jälle leidja rollis. See, kes varese asemel midagi uut jahtis ja taga otsima läks. Kodune vareselugu, mis äkitselt otsa oli lõppenud, sai möödanikuks ja selle asemel hakkasin rohkem kolama ning ka uus metsavaht, kes mõisapoodi käim hakkas, pakkus mulle uut sõprust ja uut huvi. Nii lõppes minu kodune tants sootuks ja minust saigi kolaja missugune, kes vareselooga oli suuremaks kasvanud, kuid kes siiski veelgi suuremaks soovid kasvada. Selleks tuli appi minu otsiv mina ja metsavahist mees ning ka lugude jahimees samuti.

Neeruti, 1982/1983 aasta talv.

K: Kuhu kadus talve teises pooles kodustatud Vares ?

V: Keegi ei tea täpselt senimaani.

Jaa, seda ei tea tagantjärele Marek isegi.

Nr. 1620. Tahtis aidata.

Uus metsavaht, kes mulle uut maailma lõi, tahtis mind aidata ka topisetegemise juures. Üksinda pusisin ja pusisin, aga ükski topis ikkagi ei saanud valmis ja nii metsavaht mind aidata püüdiski. Ta võttis mind kord mootorratta peale ja viis Sagadisse topisemeistri, Peeter Hussari ukse taha. Ometi ei saanud minust mehe õpilast ja ikka leidsin ennast üksinda pusimas, kuid valmis ei saanud ikka ükski linnutopis, kuni lõpuks loobusin plaanist topisemeistriks saada ja hakata. Metsavahist mees muidugi kurvastas selle kõige üle, kuid sõbrustasime sellele vaatamata edasi ja leidsime endi vahele nii kolamise rõõmu kui ka muid tantse. Seda kõike, mis meid sõpradeks valmis aitas teha ja üks sündimata topisemeister jäigi lõpuks sootuks unarusse.

Neeruti, 1984-1986.

K: Kas Marek oli kunagi topisemeister ?

V: Ei olnud.

Proovis selleks saada, aga see Marekul ei õnnestunud kuidagi.

Nr. 1621. Minu talvised väikesed linnud.

Igavus, mis mulle koduõuele külla tuli, ei läinud ise sugugi mitte minema. Hea koolipoisi pea, mis mul õlgadel oli, aitas mul ruttu kodused kooliülesanded täita ja siis olingi ikka ja jälle õue peal täiesti üksinda. Vaatasin igatsevalt igale poole ja väikesed talvised sõbrad tulid mulle appi igavust peletama. Talvike ja urvalind, ohakalind ning tihased olid need talvekartmatud sulelised, kes lindude söögiplatsile asja tegid. Nii kadus suur igavus ja linnupoiss oligi sündinud. Pead ülessepoole tõstma õpetasid nad mind ja tubases toas siis kui väljas pimedus valitses juba, sündisid esimesed kirjaread. Need, mis jutustasid linnupoisi sünnipäevast, milleks sai esimene talv maakodus. Sõprust otsisin ma taga juba siis ja et väikesed talvelinnud mulle sõpradeks saavad, seda räägivad ka esimesed kirjaread. Need lühidad linnujutud kirjakaustas, kus ma ise enam ainuke tegelane ei olnud ja kus igavuse asemel olid linnukesed na nende suur sõber samuti.

Neeruti, talv 1980/1981.

K: Kes peletasid Mareku igavust talvise õue peal ?

V: Need olidki linnukesed hoovi peal.

Jaa, ja nad tulid ise sinna kohale, justkui teades, et Marekul igav on.

Nr. 1622. Leitud hingerahu ja rahutus.

Kiirelt otsa saanud külakolka majatants viis minust hingerahu. Hakkasin seda taga otsima enda seest ja pikka aega mul see ei õnnestunud. Vahel vähkresin unetuna öödes ja otsisin uut algust, seda nii Neerutimaa maakodus kui mujalgi. Võitlesin giidina lahedal maal ja seegi ei toonud täit hingerahu. Linnamees, kes minust lõpuks sai, hakkas taas otsima pikka aega kadunud olnud hingerahu ja mida rohkem mind elu enda embusesse haaras, seda rohkem ka kadunud olnud tahu minusse tagasi pöördus. Maja juurest äratulek, mis lõpuks aastate taha varju jäi, ei andnud hiljemgi mulle ega teistele arutlust. Jätsin ta üksinda sinnasamma, kust ma ta leidsin ja nii tundus õige olevat. Et koos

sellega ka hingerahu kadus, seda tundsin mitmed pikad aastad, kuni linnamees siis uue hingerahu üles otsis enda seest.

1998-2003.

K: Mis viis Marekust hingerahu ?

V: Maja juurest äratulek.

Jaa, sinna see hingerahu kaduski.

Nr. 1623. Kaks sünnipäeva.

Kevade ja suve vahepeal, esimesel jaanikuul tähistab meie esimene rahvuspark igal aastal oma sünnipäeva. Tähtis suurpäev toob inimesed Palmsesse mõisa juurde kokku, seda siit ja sealt ning igalt poolt ja uhkena tunnen ennast minagi, seda kui rahvuspargiga ühel aastal sündinu. Kui iga-aastane sünnipäevapidu on tähistatud, siis hakkab lähenema minu enda sünnipäev, seda 17. novembril. Nii saan minagi vanemaks ja kui iga-aastane sünnipäevpidu on mul möödas, siis tõden, et ma rahvuspargiga peaaegu, et ühevanune olen. Tõdemus, mis mind lahedaks meheks teeb, kes ikka ja jälle lahedal maal ringi kõnnib ja seal end noorena tunneb, mis siis kui ta kaks korda aastas vananeb ja kaks korda sünnipäeva peab.

K: Kas Marek on Lahemaa mees ?

V: Jaa, on küll.

Ja ühel aastal sündinud on Marek samuti rahvuspargiga.

Nr. 1624. Üks bussisõit.

Valge ekskursioonibuss laheda maa maastikel sõidab ringi. Giid Marek, kes bussis päeva juhib, on aktsioonis ja talle pisut endalegi ootamatult tulevad talle rattaretkelised appi. On roheliste rattaretke „Kuidas elad Lahemaa“ päev ja buss manööverdab arvukate rattasõitjate vahel oma teed otsides. Buss ja bussijuht leiavadki oma tee üles ja ekskursioonipäev saabki lõpuks mööda. Õnnelik inimrühm, kes giid Mareku kantseldada oli, tõdeb päeva lõppedes, et päev oli tore ja suurepärane ning rattasõitjate vahel manööverdav bussijuht on seda samuti. Igapäevane vaatamisväärsus, giid Marek on samuti päevaga rahul ja õhtul otsustas ta ühe argipäeva looks kirjutada ja siin see nüüd ongi. Kinnituseks, et giidile tulid appi sajad rattasõitjad ja üheskoos nendega oligi tore päev.

Lahemaa, kevad 2001.

K: Kes on alati Mareku Lahemaa ekskursiooni päeva nael ?

V: See on giid Marek ise muidugi.

Jaa, ja seda ta alati ongi ekskursioonipäeva lõpuks.

Nr. 1625. Üks mälumängur.

Pikk ja lahe teekond, mis mind läbi suure laheda maa viis, oli ka peatusehetki täis. Peatuma panid mind nii viupesad puus kui ka näiteks ebapärlikarbid külmas jõevees ja jõudsin siia-sinna ka põnevate inimeste juurde välja. Üks neist, Endel Soo, elas Ilumäel, kes mälumängurina piirkonnas tuntud oli ja tema kui linnu ja loodushuvilise juurde ma jõudsingi kohale. Mees elas poissmehe ja vanapoisi elu ning elukaaslasteks olid tal targad raamatud. Mees, kes tarkust taga nõudis, lasi mind tuppa ja nii sain temaga lähemalt tuttavaks. Ametilt oli ta karjak ja hobiks siis mälumäng ja rahvuspargi loodus. See viimane, mis meid headeks tuttavateks tegi ja mis meid teinekordki jälle kokku viis. Teekond lahedate

inimesteni ei olnudki väga pikk minu jaoks. Leidsin nad lahedalt maalt kõik ülesse ja üks neist oli see, kes siia lookesse sattus justkui kinnituseks, et ma üks suru otsija olen, kes mitte vaid looduse rüppest midagi leiab, aga ka inimeste seast põnevat avastab.

Ilumäe, 1994.

K: Kus leidis Marek kõige rohkem põnevaid inimesi ?

V: Lahemaal.

Jaa, sest seal on neid palju ja seal Marek otsis ka palju.

Nr. 1626. Tahan kodunt ära.

Kodulaps, kes üksinda õue peal uitas, tahtis kodunt ära. Teda meelitasid jõekäärud ja mägise maastiku käänulised teed ning veel kõik see, mida ma kodust ei leidnud. Õuelaps, kes ennast koduõues üles ei leidnud, tegi seda ikka ja jälle siis kui kodu ei paistnud ning sinna ühe kolaja sünnipäev peidetud saigi. Täpsemat vastust iseendale esitatud küsimusele ma endast leidud ei ole. Et miks ma oma kodust lugu ei pidanud ja miks ma sealt alati ära tahtsin minna. Ehk annab vastuse see uitaja ja kolaja, kes maast-madalast kodunt ära kippus ja kes ennast alati mujalt üles leidis.

Neeruti, 1979-1990.

K: Kas Marek on koduhoidja ?

V: Ei ole.

Marek on kogu aeg kodust ära tahtnud, ikka looduse rüppe minna.

Nr. 1627. Leidmise juures.

Patermäe viupesa leidmisega algas pikk ja õpetlik lugu. Pesa kõrgel kases mäenõlval õpetas mind ülessepoole vaatama ja nii ei jäänudki ta mul esimeseks ja viimaseks. Hakkasin peale teda aina rohkem otsima kodumaastikel ja ei jäänudki uutest viu ja haukapesadest seal ilma. Sündinud röövlinnumees hakkas pesa-pesa haaval kasvama suuremaks ning see minu suur südame salasoov siis oligi. Patermäe juurde tagasi tõttasin ma samuti aeg-ajalt, siis kui süda seda soovis ja siis kui jälle suurena end tunda soovisin. Pesa juures tagasi olles, meenus esimene hetk temaga ja selle hetke juures ma tahtsingi tagasi olla. Seal, kus süda kiiremini lööb ja kus silmad rohkem vaatavad. Röövlinnupesade maania minu sees algas mäenõlvalt pihta. Ta ei jätnudki mind enam maha ja suur röövlinnumees hakkaski kasvama ning ta pole senini sellega veel lõpetanud.

Neeruti, 1984-…

K: Mis õpetas Marekut ülesse poole vaatama ?

V: See oli Patermäe Viupesa.

Jaa, ja see andiski Marekule hoogu juurde, et edasi otsida.

Nr. 1628. Palju laineid.

Lugude kirjapanekute algus oli minus eneses peidus. Peaaegu kolm ja pool aastakümmet koos lugudega sai lõpuks otsa, aga mitte kohe ja kiiresti. Võitlus enda sees kestis mitu aastat ja nende aastate sees jõudsin ma mitu korda lugudega lõpetada ja siis jällegi nende kirjapaneku juurde tagasi pöörduda. Kallid lood, mis sadade kaupa kirjakaustades, ei tahtnud ega tahtnud lõppeda ja aina uuesti ei tahtnud ma nendega sõbrustamist lõpetada. Lõpuks väsinud lugude jahimees andis siiski

alla ja pika eaga jahimees lõpetas lugude kirjapaneku. Iseendaga võidelda ei olnud kerge ega raske ja alla andnud jahimees, kes lõpuks lõpetas, tõdes ise ka, et nüüd lugudega aitab ja tuleb teistmoodi elus edasi minna.

Aastal 2012.

K: Mitu aastat elas Marek oma lugudega ?

V: Nii cirka 33-35 aastat.

Jaa, just niikaua Marek lugusid koguski.

Nr. 1629. Meri on tagasi.

Mere äärde jõudnud Neerutimaa mees armus temasse kord jäägitult. Kolasin põhjarannikul esimese kuu aega terve ühe lõikuskuu ja nii sai maamehest mereäärne uitaja. Meri, mis endasse armunud inimest enam lahti ei lase, tegi seda ka minuga ning nii arvasin end elu lõpuni armunud olevat. Siiski kadus meremüha mul kõrvust mitmeks aastaks kui Neerutimaa mehest linnamees sai. Elumere lainetel olin ma hulpinud mitu aastat ja ikka kutsus päris meri mind enda juurde tagasi. Maamees ja linnamees mõlemad, kes mind maha ei jätnud, jõudsid üheskoos mereranda meie põhjarannikul ning seal tõdesin, et olengi tagasi seal, kus kord alustasin ehk neis tuntud paikades, kus minu enda nähtamatud jalajäljed rannaliival mind jälle elus edasi juhatasid sinna, kus ma kunagi alustasin.

Põhjarannikul, 1990-2005.

K: Kus asub Mareku meri ?

V: Põhjarannikul.

Jaa, just seal on Marek kõige rohkem armunud.

Nr. 1630. Minu segajad.

Marekust giid, kes inimrühmi ohjab, ei tee seda enamasti üksinda. Peaaegu, et igal ekskursioonirühmal on kaasas reisisaatja ja giid Marek on oma sõiduvees, kuid mitte päris. Vahetevahel grupiga kaasa tulnud reisisaatja pigem kipub giid segama ja nii on see ka giid Marekuga. Giid, kes inimrühma seas võitleb, võitleb mitte ainult enda ja rühmaga, aga sageli ka reisisaatja endaga. Giid Marek, kes vahel isegi liiga hea on, võitlebki ja lõpuks päeva lõppedes tõdeb ta, et võitles nii enda nimel kui ka kaasa tulnud reisisaatjaga. Selle viimasega, kes alati aru ei saa, et giid Marek liiga hea on ja kes kipub giidi ikkagi segama ning kellega tulebki võidelda ja võidelda, kuni ta lõpuks aru saab, et giid Marek hea on ja teda ei tohi giidimisel segada.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas reisisaatjad segavad vahel giid Marekut ?

V: Jaa, segavad küll.

Seda mitte just alati, aga segavad vahel küll.

Nr. 1631. Vaiksed tõusud.

Maamehest linnameheks hakanuna, sündisin ma mitmel korral ümber. Linnamees ärkas varem kui maamees ja oli lõppude- lõpuks ka tublim kui endine maamees. Selline, kes uusi alguseid loob ja kes vaikselt vaikustest uuesti tõusma hakkas. Nii hakkasin linnas ennast jälle kirja panema, mis maamehel tegemata oli jäänud ja ka muidu olin tublim kui seda maamees oli seni olnud. Kellelegi midagi

ütlemata, alustasin uutest algustest ja õieti tegin, sest tublide tõusjate päralt on ju maailm. Need, kes palju jõuavad ja palju korda saadavad ja kes minagi olla soovisin ja soovin. Hea ja tubli olla, oli ka maamehe suur soov. Ometi jäid minu suured soovid maal täitumata ja alles linnas asusin uues kuues toimetama ja teen seda tänase päevani välja.

Linnakodus, aasta 2003 sügisel.

K: Kus sündis Marek ümber ? 1. Linnakodus. 2. Maakodus.

V: Linnakodus.

Jaa, seal Marek ärkas uuesti.

Nr. 1632. Vaiksed õhtused rütmid.

Suur palade hulk ei sündinud ise siia ilma. Ma hakkasin neid kõiki kirja panema õhtuti kui päevarütmid olid vaibunud ja mind haaras endasse lugude maania. Elu esimesest poolest aitasid nende kõikide kirjapanekud mul lõpuks ära tulla ja nii said kõik 1692 lühipala kahe aastaga kirja pandud ja ära vormistatud. Lugude meistri päevad tegid nad pikemaks ning pikemad õhtutunnid olid need ajad kui nad valmis kirjutatud said. Tuult ja tormi täis päevaharjad lõppesid kahe aasta jooksul pikkade õhtutega ning lõpuks saigi lugusid terve paksu raamatu jagu kokku, kõik õhtute lapse valmis kirjutatud. Õhtused lapsed on ka tublid ja head kui nad midagi teevad, nagu näiteks oma elu esimest poolt kirja panevad.

Neeruti, 2001-2003.

K: Millal said kõik Mareku palad kirja pandud ? 1. Hommikuti. 2. Õhtuti. 3. Päevaharjadel.

V: Õhtuti.

Jaa, Mareku lühipalad on õhtute lapsed.

Nr. 1633. Maja kaasavõtt.

Majake, mille üks minu tädi kord kinkis, sai pruuniks värvitud ja ma võtsin ta endaga igale poole kaasa. Ta oli esimese talve mul Supilinna eraka õues õunapuu otsas ja sinna ta ei jäänud, vaid ma võtsin ta ka külakolkasse maja juurde endaga kaasa. Seal tegi ta väikestele sulelistele rõõmu ja kui suur majajant kolme ja poole talvega ümber sai, siis võtsin ta nöörijupi otsas jällegi endaga kaasa. Neerutimaa viis talve oli ta minu silmarõõmuks ja kui lõpuks linna ära kolisin, siis ei unustanud ma teda kaasa endaga võtmast. Nüüd on ta minu silmarõõm missugune, kelle sügisel välja rippuma panen ja kevadel jälle suvekorterisse asetan. Linnusöögimaja kui minu vaikne sõber jutustab siiski omas keeles ja ta räägib nagu minu asemel. Midagi. Sellest linnumehest, kes oma sulesõpru talvel söötmata ei jäta ja kes üheskoos väikese majaga pisikest majatantsu lööb.

1994-…

K: Mis majast käib jutt ?

V: Linnusöögimajast.

Jaa, see ongi nii ja Marekul on maja ikka veel alles linnakoduski.

Nr. 1634. Varjust väljas.

Külakolkasse kolinud mees kadus teiste ja paljude silmapiirilt. Keegi ei teadnud mitu aastat minust midagi ja ma olin vaid oma varjuga üheskoos. Kui majajant kiirelt otsa sai, siis olin veel mõned aastad

elu eest varjus, kuni lõpuks linna ära kolisin ja linnameheks hakkasin. Heitsin seal pikkade aastate varju ja võitlesin ennast taas elupäikese alla välja. Tubli võitleja nagu ma olin, läksin linnas aina tublimaks ja nii kadus vari minu kohalt ning need kõik, kes mind pikka aega kadunuks pidasid, pidid midagi muud tõdema. Tõdema seda tõde, et ma olin küll mitmed aastad elust eemal ja varjus, kuid hea võitlejana võitlesin end taas elupäikese alla. Sinna, kus ma tegelikult olin harjunud olema ja kuhu elu mind ikkagi lõpuks tagasi kutsus.

Aastal 2003.

K: Kui vanalt tuli Marek varjust välja ?

V: 31 aastaselt.

Jaa, just siis sai Marek uuesti jalad alla.

Nr. 1635. Esimene põdrapull.

Lõikuskuine Laukasoo kutsus laheda maaga esimest sinasõprust tegeva mehe enda juurde. Suur ja lai rabaavarus meelitas mind kohe algusest peale ning esimesed rabakäigud saidki tõsiasjaks. Esimene rabaretk , mis mind ümber raba viis, ei jätnud mind üksinda. Suur põdrapull, suurte sarvedega, askeldas rabamännikus ja ei pannud mind üldsegi mitte tähele. Tänulik omaenda otsivale minale, lasin loomal omapead olla, kuini ta lõpuks otsustas edasi minna, nii nagu minagi seda tegin. Kaasavõetud kohtumine sündis õhtul matkamajas lookeseks, sest nii suurt põdrapulli kohtasin ma elus esimest korda ja seda kohe esimesel rabaskäigul. Suur ja lahe maa, mis paljudele põtradele koduks on, võttis enda uue sõbra hästi vastu ning algaski suur põhjaranniku vallutus mul pihta.

Laukasoo, 1990.

K: Kas see oli esimene Mareku nähtud Põder ?

V: Ei olnud esimene.

Marek oli ennemgi muidugi põtra näinud.

Nr. 1636. Rauasoo uitamised.

Viitna ja Palmse vahel suurel lagedal ehk Rauasoos pole esmapilgul midagi ega kedagi. Ometi läksin aina uuesti tema juurde ja lageda servas vaatetornis peatasin aega enda jaoks. Suur lagendik oli tühi ja elutu vaid alguses, kuni kannatlik ootaja oma saaki lõpuks sai. Küll tuli metskits rohtu sööma või põder sedasama tegema ning rebane, kes hiiri jahtis, pakkus ootajale silmarõõmu. Jalutavad sookured või kiunuv hiireviu panid ootajal silmad särama ja südame kiiremini lööma. Muidu tuuline ja tormine suur ja lahe maa ei pakkunud just palju vaikusehetki. Otsisin neid taga siit ja sealt ning aina uuesti jõudsin ma välja Rauasoo serva ülesse vaatetorni. Nii peatusid tuulise ja tormise maa ajahetked ja ma ei olnud seal sugugi mitte üksinda. Suur ja lage uudismaa oli mulle uudistamiseks palju kordi ning ta õpetas mind aega maha võtma. Seda tegema, mida ma harva teha sain just lahedal maal, sest mereäärne rahutu hing mulle just seal sisse puges ja vahetevahel tahtsin siiski temast lahti saada ja see õnnestus mul just nimelt Rauasoos.

Rauasoo, 1990-2003.

K: Kus asub Rauasoo ?

V: Lahemaal.

Jaa, seal ta ongi ja on kogu aeg seal olnudki.

Nr. 1637. Vaikne maanurgake.

Maja ja tants tema ümber ei teinud mind täielikult ära. Vabadel hetkedel lõin kolamise tantsu ja külakolka ümbruse maastikud said kõik üle vaadatud. Kui esimene aastaring sai mööda, siis tõdesin, et linnud ei laula mulle seal nii palju kui vaja ja muudki põnevat on vähevõitu. Tõde ja tõdemus, mis mind silmapiirist kaugemale vaatama pani ja mis lõpuks mind hoopis ära külakolast kutsus. Tahtsin merd ja lopsakat loodust ja nii küpseski minus otsus maja ja külamaastikud maha jätta. Viimased jõulud seal jäidki viimasteks ja ürgne kutse ürgse looduse järele kutsuski mind ära. Läksin sinna tagasi neisse paikadesse, kus end kodusemalt tundsin ja kus linnud laulsid minu jaoks ja kus loodusmees külamehele selja lõplikult keeras.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kus oli Marekul vaikne olla ?

V: Kauksi külas.

Jaa, seal oli Marek vaikne ja üksinda.

Nr. 1638. Rohuaia kevad.

Kivimüüriga ümbritsetud mõisa rohuaias on kevad. See, mis mind seal kõndides ära tegi ja kus ma ise alati kevadine peategelane olen. See, kes linnualulust lugu peab ja hoolega seal kevadet kogumas käib. Armsaks rääkis rohuaia kevaded mulle mõisavanaema jutustav suu. Nii sain ma targemaks ja minevikuhõnguline jutustus hakkasi mulle meeldima. Seal, kus vanade mõisa aegade hõngu oli sees ja kus noor mõisavanema ka ringi kord jalutas. Mitut kevadet kogeda, see oli minu noorpõlve hea saatus. Ma ise otsisin üles teed nii mõisavanema uske taha kui ka rohuaia kevadesse ja tagantjärele targana pean tõdema, et õieti tegin ning minust saigi rohuaia kevad kui säärane. See, kes kõike temast teadis ja kes ikka ja jälle lisa juurde otsimas seal käis.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kus asub Mareku Rohuaed ?

V: Neeruti mõisa ümber.

Jaa, seal ta ongi.

Nr. 1639. Üks minu pahategu.

Mees koos kotitäie rotilõksudega tahtis midagi teada. Teda huvitasid suure ja laheda maa röövlinnutoit, et mida sealsed kõvernokad ka toiduks söövad. Ta otsis viu ja haukapesi ning korjas sealt nendest toidujäänuseid ja räppetompe ning lõksutas ka hiiri, et veelgi targemaks saada. Valgejõe ääres, Aasu silla juures oli ta taas oma hiirelõksudega ning läks neid kontrollima. Tavapärane saak jäi seekord saamata, sest ühes lõksus oli hoopis nirk ise. Nii sai minust pahategija, kes tahtis head ja tegi hoopis halba ning õhtul sai nirk kurvalt maha maamulda maetud. Lohutust ei leidnud ma kusagilt ja alles aeg viis pisarad ja süümepiinad.

Lahemaa, suvi, 1993.

K: Kas Marek tegi kurja ?

V: Jaa, tegi küll.

Kuigi vastu enda tahtmist.

Nr. 1640. Kiitleja.

Enesega kiitleja olin ma giid Marekuna kohe kindlasti. See, kes oma grupi ees taob lahe käega vastu rinda ja uhkustab kõige sellega, mis teda parimaks laheda maa tundjaks ja parimaks sealseks giidiks teevad. Küll uhkustab ta oma parimate teadmistega ja kõige sellega, mida ta lahedalt maalt leidnud kõike on. Giid, kes isiklike lugudega grupi ees hoopleb, on paljudele ehk ootamatu. Ometi teeb giid Marek seda ikka ja jälle ning päeva lõpuks on ta jälle saanud päeva naelaks. Selleks, kes ennast ja lahedat maad kiidab ja kes ei unusta iseendaga hoobelda.

Lahemaa, 1995-2003.

K: Kas giid Marek on kõva kiitleja grupi ees ?

V: Jaa, on küll.

Ja see on üks tema giidinippidest, mis alati peale läheb kõigile.

Nr. 1641. Rästapesa juurde.

Koolikella kevadise viimase helinaga algas suur kolmekuuline suvevabadus. Esimesed vabaduse hommikud tõid isegi igavust mulle põue, kuid rästapesa suures kases ajas selle kohe kiiresti minema. Hommikute laps ronis kohe peale ärkamist ülesse pesa juurde ja seda senikaua kuni munadest rästapojad koorusid ja need omakorda suureks sirgusid ja tuule tiibadesse said. Igahommikune laps, kes linnupoisiks oli sündinud, teadis, mida ta tahtis. Nii sündis rästapesa lugu kirjakausta ja igavus oligi kadunud. Igahommikune äratus viid mind kase otsa pesa juurde. Ja lugude jahimees saigi seda, mida ta tahtis, ühe hommikute loo, kus ta ka ise juba peategelane oli. Terve jaanikuu hommikud läksid mul ronimiste tähe all. Ja õnnelikud olid nii linnupoiss kui ka see isesündinud lugude jahimees, kes igavusest lugu taga otsis ja leidis.

Neeruti, 1983.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Rästa pesa kases kinkis Marekule loo ?

V: Jaa, lugu tõene. Kinkis küll.

Jaa, ja mitte vaid ühe hommiku loo.

Nr. 1642. 17. novembril.

Õnnelik sünnipäevalaps, kes igal aastal 17. novembril veel õnnelikumaks sai, oli alati rohkem õnnelik, sest sel kuupäeval üliõpilaste päeva peeti. Maast-madalast teadsin ma seda juba siis ja ehk kujuneski välja just siis esimest korda soov ise üliõpilaseks kunagi saada. Soov, mis igal aastal aina suuremaks läks ja mis lõpuks ka täituski. Pisike sünnipäevalaps teadis ühena vähestest, et tema sünnipäeval ka tudengite tähtpäev on ja nii ma ise tudengiks saada soovisingi. Et ma saaksin ühel päeval kaks korda õnnelikum olla ja et kaks korda tähtsat päeva tähistada.

Neeruti, 1980-1990.

K: Kas Tudengitel põli kunagi oma tähtpäev 17. novembril ?

V: Jaa, oli küll.

Ja enam seda tähtpäeva ei tähistata millegipärast.

Nr. 1643. Minu kuulsused.

Läbi elu minna, seda ei teinud ma mitte kunagi päris üksinda. Mind saatsid küll kuulus must mantel, küll kuulus roheline jalgratas, küll õlgkübar või neoonsinine suur raamiga seljakott. Nii sain ma maast-madalast alates tunda kuulsuse hõngu ja kannan seda kaasas kuni tänase päevani välja. Üks kohalik kuulsus olin ma maast-madalast alates. Eks sealt kuulsusejanu mulle külge jäigi ja ma kannan teda kaasas ka nüüd kui ma ka tegelikult kuulus olen. Väiksena aitas mind kuulsaks teha minu hea pea. Suuremaks kasvades leidsin endale kuulsaid sõpru juurde ning tee kuulsuse juurde oligi koos nendega alanud.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas Marek sai varakult kuulsaks ?

V: Jaa, sai küll.

Ja seda kui looduseuurija.

Nr. 1644. Minu jäälind.

Viimaseid lugusid läksin ma jahtima kauge maa, Hispaania lõunarannikule. Lugude jahimees, kes lugude kogumisega lõpetada soovis, ei jäänudki seal nendest ilma, sest juba esimesel hommikul äratas mind jäälind Ebre jõe kaldal. Linnuke kahe meetri kaugusel rookõrre peal, tuletas mulle meelde, et miks ma siia kaugele maale üldse tulin ja nii sai koos värvikireva linnuga esimene matkalugu leitud. Jäälind, kes lõpuks otsustas ära lennata oma teed, sai esimeseks lookeseks kirjutatud. Ja kirjakaust, mis mul endaga kaasa võetud sai, sai jäälinnu looga rikkamaks. Üks viimaseid lugusid rääkis silmast-silma kohtumisest kirju linnuga ja ka sellest, et üldse üks viimaseid lugusid leitud sai.

Tortosa, 2012.

K: Kus asub Ebre jõgi ? 1. Kataloonias. 2. Lõuna-Eestis. 3. Lahemaal.

V: Kataloonias.

Jaa, just sealt sai viimaseid lugusid leitud.

Nr. 1645. Hauka ajamine.

Vanaisa teisel poole oli targa mehe elujutustust täis. Minu röövlinnuhuvi teadis ta samuti ja nii ta mind kord ühe haukalooga kostitaski. Loo pardi murdnud haukast panin ma kirjakausta kirja ja sellega ei saanud elu esimene suurem sõprus veel sugugi mitte otsa. Ühe sügisese laupäeva keskhommikul lendas suur emahaugas teisele poole jõge, täpselt vanaisa kodu poole. Et haugas käib külakanade seast matti võtmas, seda teadsin nii mina kui ka vanaisa isegi. Nii jooksin ma üle silla teisele poole jõge ja puuvõras istuv haugas sai vanaisa kodu juurest minema aetud. Tänulik vanaise kiitis mind ja tänu minule saigi üks kana jälle kanakarjast ära päästetud saamahimulise hauka küüsist.

Neeruti – Jõetaguse, 1981.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Haugas sai minema aetud ?

V: Jaa, sai küll.

Jaa, ja nii sai ka uus lugu kirjakausta leitud.

Nr. 1646. Teistmoodi kaelustuvid.

Viimaseid lugusid läksin jahtima ma kaugele maale, Hispaaniasse. Kui esimese hommiku jäälinnu lugu sai kirja pandud, siis vaatasin ma otsivalt ümberringi, et veel lugusid juurde leida. Rännuteel olevad kaelustuvid püüdsid rännumehe pilku ja nad olid kodumaistest pisut suuremad ja teistmoodi häälega. Nii sai minu rännuteekond lugude jätku endale ja siin ta nüüd ongi. Õpetlik lugu sellest, et kui silmad-kõrvad lahti ringi käia, siis ei jäägi lood tulemata, kasvõi kodunt kaugel eemal.

Tortosa, sügis, 2012.

K: Kas Hispaania Kaelustuvid on teistmoodi kui meie omad ?

V: Jaa, on küll teistmoodi.

Jaa, seda nad ongi.

Nr. 1647. Käbi ja lugu.

Viimaseid lugusid läksin ma taga otsima ühel sügiskuul kaugesse Hispaaniasse. Ärganud kolmandas hommikus ühe mägimändide põõsa all, võtsin sealt maast ühe mägimänni käbi endaga kaasa. Mägimänni käbist lugu leidma, seda olin ma justkui oodanudki. Võtsin ta endaga kaasa ja tõin ta kaugelt maalt endaga kaasa ning ta avas aknalaual end lahti. Nii sündis kirjakausta tagantjärele veel üks lookene ja siin ta nüüd ongi, kinnituseks, et ma endiselt hea lugude jahimees olen, seda nii kodus kui ka kodunt kaugel eemal.

Tortosa, 2012.

K: Kus käis Marek viimaseid lugusid otsimas ?

V: Hispaanias.

Jaa, ja sealt Marek ka leidis viimaseid lugusid.

Nr. 1648. Teistmoodi äike.

Viimaseid lugusid läksin ma taga otsima kaugele Hispaaniasse. Magasin seal välitingimustes nelikümnendviis ööd ja lõunamaa äike oli neis teistmoodi. Selline lõunamaa äikese moodi ja vähese mürinaga ja heledamate välgusähvatustega. Öö äiksega möödus ja hommikuks olin ühe loo võrra rikkamaks saanud. Selles oli üks magamata öö ja välku täis taevas ning nii sündis üks viimastest lugudest minu kirjakausta. Selline lühike ja õpetlik, et ka kaugelt maalt leiab lugusid ja et ööpimedusest sünnib lõunamaise äikese lühike jutustus ja siin ta nüüd ongi.

Tortosa, 2012.

K: Kas lõunamaa äike on meie omast erinev ?

V: Jaa, on küll.

Ja hoopis isesugune on ta siis küll.

Nr. 1649. Rahvuspargi märgike.

Ühel sügiskuul kogunesid Võsule Euroopa rahvusparkide esindajad. Kahepäevane üritus, kuhu ka mind kutsuti ja igale osavõtjale pandi vastav märgike rinda. Märgike, mida ma siiamaani alles hoian kui head mälestust sellest ajast kui ma ise rahvuspargi jünger olin viis aastakäiku. Märgike, mis mälestust alles hoiab ja mis tänaseni midagi mulle jutustab. Jutustab nendest lahedatest laheda maa päevadest kui ise olin rahvuspargi märk missugune.

Võsu, 1992.

K: Mis rahvuspargist käib jutt ? 1. Lahemaa. 2. Karula. 3. Matsalu.

V: Lahemaast käib jutt.

Jaa, ja märgike kinnitab seda ka.

Nr. 1650. Päiksevarjus.

Viimaseid lugusid läksin ma taga otsima kaugele Hispaaniasse. Palmide all palava päikese eest varjus, otsisin ma viimaseid lugusid taga ja ühe leidsingi sealt lugude lõpetuseks ülesse. Sellise, kus sees oli ühte otsivat mina, kes oskab aeg-ajalt ka peatuda ja mitte ainult läbi elu ja maastiku edasi tormata. Palava päikse eest palmide all varjus, küpses üks minu salasoov, et nüüd ma lugude otsimisega ka lõpetan. Soov, mille ma lõpuks täide ise viisin ja kinnituseks ongi see siinne lookene, mis üldse üheks viimaseks kirjakausta jäi.

Tortosa, 2012.

K: Kus küpses Mareku suur soov lugudega lõpetada ?

V: Hispaanias.

Jaa, ja lugudega saigi sealmail lõpetatud.

Nr. 1651. Nelikümmendviis ööd.

Viimaste lugude jaht kaugel Hispaanias ei jätnud mind ka öösiti maha. Nii magasin lugude jahimehe und ja nii kogu pika matka vältel. Rahutud soojad ööd ei lasknud magada, sest ma iseendas võitlesin. Võitlesin sellesama lugude jahimehega, kes küll lõpetada lugude jahiga tahtis, kuid kes sellega nii kergelt nõus ei olnud enda sees. Nelikümmendviis rahutut ööd said tõsiasjaks ja kui viimane neist ära lõppes, siis oligi lugude jahimees minu seest lahkunud lõplikult. Ta jättis mu maha ja jäi nendesse pooleteist kuu öödesse, kus ma iseendaga suurt võitlust pidasin.

Hispaania, 2012.

K: Millise maa öödest käib jutt ? 1. Lahemaa. 2. Neerutimaa. 3. Hispaania.

V: Hispaania öödest käib jutt.

Jaa, seal Marek võitleski.

Nr. 1652. Suurim jõgi.

Suur Ebre jõgi oli suurt lugu kindlasti täis. Peatusin tema kallastel mitmed ööd ja õieti tegin, sest ainult tormates ei tule lood just ise sinu juurde. Neli ööd ja päeva püsis paigalpüsimatu hing suure jõe kallastel ja lõpuks kui ma ta maha jätsin, siis tõdesin, et matkapäevikus uus lugu kirjas on. Selline lühike, kus õpetlik lugu sees, et paigal püsides sünnib ka vahel uus lugu. Selline, kus vaatasin taevasse ja ei liikunud edasi ning kus oli rändlinde sees. Ja kindlasti ka seda rahutut hinge, kes küll oli rahutu terve matka vältel, kuid kes neli ööd ja päeva ühe suure jõe ääres mööda laskis minna.

Tortosa, 2012.

K: Kus leidis lugude jaht tegeliku lõpu ?

V: Ebre jõe kaldail.

Jaa, just seal.

Nr. 1653. Ärakäik.

Talv peale matka „Barcelona Herilaseviu“, oli vaatamine iseenda selja taha. Ma vaatasin terve talve üle õla tagasi ja leidsin sealt sadade kaupa lugusid üles. Need kõik, mis kirja olid pandud ja millele kauge maa matk lõppakordiks sai. Talvega sündisin ma ümber ja kui kevad mind märtsist üles leidis, siis ei olnud ma enam see, kes viimasel sügisel. Lahkunud oli minust lugude jahimees ja ta ei tulnudki enam minu sisse tagasi. Tõdemus, mis mind teiseks tegi ja mis mind uue mina juurde edasi elus aitas minna.

Talv, 2012/2013.

K: Millal lahkus Marekust lugude jahimees ?

V: Peale Hispaania matka.

Jaa, seal talves saigi otsad kokku tõmmatud.

Nr. 1654. Minu Münchausen.

Otsiv poisike kõndis Neerutimaal ringi. Et ta viu ja haukapesi leida tahtis, seda teadis ta juba siis isegi. Ometi jäi sellest kõigest väheseks ja ta igatses leida ka inimestest sõpru endale. Nii jõudis ta igale poole ja ka Münchauseni nimelise mehe uske taha. Mees oli sõbralik ja tal oli kipsist tahutud enda peakuju mulle näidata. Miks teda sellise hüüdnimega ristiti, see jäi mul temalt tookord siis küsimata ja on mul siiani teadmata. Külaskäik jäi mul esimeseks ja viimaseks, sest mägisele maastikule ilmus käima uus metsavaht ja tema kutsus mind enda juurde. Ma läksingi ja panin ka Münchauseni lookese kirja. Seda kinnituseks, et otsisin ma juba siis ammustel aegadel ja olin ka leidja rollis. Kahejalgset sõpra otsisin ma mitmed aastad. Et ta mul siis alguses küll leidmata jäi see ei lõpetanud minu otsimisi ja õieti tegin sest õnnelikud ajad koos metsavahist mehega olid siis veel kõik ees.

Võduvere-Neeruti, 1983.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marekul oli oma Münchausen ?

V: Jaa, lugu tõene.

Marekul oli poisieas kohe päris oma Münchausen.

Nr. 1655. Kolm poodut ehk ainuke nali.

Majatants ja külatants, mis käsikäes käisid, ei toonud õnne ja rõõmu minu südamesse. Kolhoosnikutest külarahvas, kes kadunud kolhoosi taga igatsesid, ajas oma murdekeeles jutuvada ja ainult sellest jäigi õnneks ja rõõmuks väheseks. Ainuke külanali, mis mind korraks naerma pani, sai siiski leitud. Vanasti olevat Kauksi külas olnud kolm poodut. Nii mulle üks külasuu rääkis ja hirmus lugu pani mul hinge värisema ja alles hiljem sain teada, et vanasti olla olnud külas kolm poodi. Nali, mis mind naerma ajas jäigi esimeseks ja viimaseks ning et lisa ei tulnudki, siis tulin küla juurest ära. Ometi panin külaloo kirja, et hiljemgi pisut naerda saaks, seda kasvõi tagantjärelegi.

Kauksi, 1997.

K: Kas Kauksi külas sai palju nalja ?

V: Ei saanud.

Ja nii saidki otsad seal kokku tõmmatud.

Nr. 1656. Metsavahtide radadel.

Neeruti metsavaht Toomas ehk Tompsi tegi minuga seda, teist ja kolmandat. Ta tegi mind uueks ja teistmoodi ning nii sai minust ka edaspidises elus suur metsavahtide jünger missugune. Otsisin lisa siit ja sealt ning avastasin mitmelt poolt uusi metsavahtidest mehi enda ellu. Sõbralikud mehed olid nad kõik ja nii leidsingi, et pikendasin alatasa oma noorust kui ma teed nende juurde otsisin. Magatud ööd metsavahikordonite tagakambrites või heinalakkades tegidki minu metsavahtide jutustuse pikemaks ja kõik see lõppes alles siis kui väärt amet lõpuks ära lõppes ehk otsa sai.

1983-1997.

K: Kuhu kadusid Metsavahid ?

V: Nad koondati ära.

Jaa, ja nii saigi nende aeg otsa.

Nr. 1657. Parun von Müür.

Mõisahoonesse ajutiselt elama pandud sovhoosi töölised peletasid õhtuti oma igavust, seda nii pargis kui ka küla peal. Üks neist, Mati Müür, kes ennast parun von Müüriks ümber ristis, võttis kord Loobu jõe sillal mul kätest kinni ja tugevad mehekäed panid mind jõevee kohale rippuma. Poisike, kes ma olin, hüüdsin ma mehele, et ta mind lahti laseks. Mees muigas selle peale ja siiski ei lasknud mind lahti ehk vette kukkuda, kuni lõpuks end ümber keeras ja mind silla peale tagasi asetas. Õhtul kui ma päeva kirja panin kirjakausta, leidsin sealt ka uue külaloo. Seal olid peategelasteks mina ja parun von Müür ning lugu räägib ise omas keeles, et enne kui uus metsavaht mind ära tegema hakkas, said kõik külalollused ära tehtud ning siiski mitte üksinda.

Neeruti, 1983.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek pandi jõe kohale rippuma ?

V: Jaa, lugu tõene.

Jaa, ja Marekul saigi use külalolluste järele otsa.

Nr. 1658. Minu pesakastid.

Linnupoisi rõõm oli kevadetest leitud. Et rõõm veel suuremaks saaks, siis hakkasin omapead pesakaste meisterdama ja seda nii kuldnokkadele kui ka tihastele. Ise saagisin ja naelutasin lauajuppidest nad valamis ja ise panin nad puu otsa ülesse. Kevaded said niimoodi teistmoodi ja õnn ja rõõm puges mulle põue kui pesakastidesse asukad ilmusid. Linnupoisi pikad kevaded ei ole tänaseni otsa lõppenud. Sest linnakodu ees kases on pesakast ja seal juures laulab linnuke oksa peal. Täpselt nii nagu aastakümneid tagasi ja täpselt nii nagu linnumees seda soovib.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas Marek oli pesakastide meisterdaja ?

V: Jaa, oli küll.

Ja on seda siiamaani.

Nr. 1659. Öögiidinduse looja.

Rahutud lahemaised ööd tegid minuga kord head tööd. Nad ei saanud viie teaduri aastaga otsa ja neid läks vaja ka hilisemas giidiametis kui vahel oli väga vara, pooles öös vaja tõusta ja grupiga välja minna või hilja õhtul lõpetada. Öögiidiks ümber sündinud giid Marek võttis kätte ja hakkaski siis omal algatusel Eestis öögiidindust aretama ja arendama. Ööretked siin ja seal on saamas tõsiasjaks igal pool Eestimaal ja rahutud ööd ei ole ka minu jaoks otsa lõppenud. Ikka tahan olla keset ööd ja mitte alati üksinda, vaid inimrühmaga koos, kes minu kantseldada on.

Lahemaa, 1990-2003.

K: Kes on Eesti öögiidinduse isa ?

V: See on Marek.

Jaa, just Marek tegigi otsa lahti.

Nr. 1660. Kartulipõllul.

Sügisene esimene koolikell kutsus ka mind suvelõpu juurest ära. Rohkem või vähem vastu tahtmist läksingi koolimajja ja esimesed sügiskuised päevad pidid mööduma hoopiski kolhoosi kartulipõllul. Nii iga kooliaasta alguses ja igatsevalt ootasin ma jälle põllupäevade lõppu, et saaksin oma õhtupoolikuste vabaduste juurde minna, kolama ja uitama ning ennast taga otsima ja üles leidma. Seda uitajat, kes kolhoosipõllul kaduma kippus minema ja kes alles õhtul ennast metsaradadel üles leidis.

Neeruti, 1984-1989.

K: Kas Marekule meeldis kolhoosi kartulipõllul ?

V: Ei meeldinud.

Marek tahtis ikka looduse rüppe minna.

Nr. 1661. Uus linnuseiraja.

Fotokaameraga mees kõnnib ringi mägisel maastikul. Linnulaulu keskel tulevad tema jaoks nagu vanad ajad tagasi ja nii tärkab temas ellu taas linnuseriaja. Idee Neerutimaa linnuatlas valmis teha, sündis esimeste pildiretkede aegu. Mees, kes kolm aastat mägist maastikku pildistamas käis, luges ka sealsed sulelised jälle kokku ja nii saigi minust uus mägede linnuseiraja. See, kes uues kuues ringi kõnnib ja kes vanast lugu peab ja kes koos pildialbumiga ka uue linnuatlase valmis teeb.

Neeruti, 2014-2017.

K: Kes on Neeruti mägede linnuseiraja ?

V: See on Marek.

Ja ei keegi muu.

Nr. 1662. Viimased kohtumised.

Pildiretked kodustes mägedes viisid mind elus edasi ja tagasi. Tagasi läksin nagu endiste aegade juurde kui mägiselt maastikult metsavahisõprust ja iseennast taga otsisin. Lehekuine pildiretk kinkis mulle kaks kohtumist. Mägisel maal tuli vastu nii metsavaht kui ka Kuresöödi habemik. Ja seda nii nagu endistel headel ja kaugetel aegadel. Fotokaameraga mees sai päevast head pildisaaki ja tõdes ise ka, et ta jälle õigetel mägistel radadel kõnnib. Nii nagu aastakümned tagasi ja nii nagu siis kui metsavaht ja habemik talle maailma lõid.

Neeruti, 2014.

K: Kus asub Mareku kohtumiste maailm ?

V: Neerutimaal.

Jaa, ja eriti sealsetes mägedes.

Nr. 1663. Värvide ootaja.

Paigalpüsimatu hing, kes fotokaameraga värve jahib, peatub vahetevahel oma rahutul teekonnal. Ta paneb kaamera statiivi otsa ja jääb värvide ootele. Ning õieti teeb, sest nii saavadki kõik värvid jäädvustatud ja kokku kogutud. Et paigalpüsimatu hing paigal püsib ja värve ootab ühes kohas seistes, see tundub ise nagu looduse ime olevat. Ometi seda juhtus ja juhtub minuga ning ikkagi jõuan ma iseenda juurde välja. Selle värvide otsija juurde, kes kaameraga pikki maid maha kõnnib ja vahel mõne hea pildimotiivi juures ka pikemalt paigal oskab püsida.

Neeruti, 2014-2017.

K: Kas paigal seistes võib ka värve fotokaameraga saada ?

V: Jaa, võib küll.

Mitte just sageli, aga võib küll.

Nr. 1664. Minu Patermägi.

Minu Patermägi kutsus mind juba varakult enda juurde käima. Juba enne viupesa kases ja enne rebasetantsu uudismaal sai ta minu omaks mäeks ning ta on seda kuni tänase päevani välja. Tema juurde viib mind nähtamatu tee ja seda rada tean vaid mina ise. Ühe mäe suur lummus teeb mind ikka ja jälle ära. Nii jõuan ikka ja jälle tema juurde ja tema vanima viupesa saladus saab minu omaks ja veelgi pikemaks kui senini. Viupesa, mis kutsub ja mägi, mis ootab mind, ongi need suured saladused, mis mind alati ära on teinud ja millede juurde ikka ja jälle tagasi jõuan.

Neeruti, 1982-…

K: Miks on Patermägi Mareku lemmikmägi ?

V: Sest seal on vanim Viupesa.

Ja seda pesa teab vaid Marek ise.

Nr. 1665. Viisakad koputajad.

Sügisesed ilmad, mis uut sügist kuulutavad, toovad viisakad koputajad akna taha. Nii tõdesin ma maast-madalast juba oma maakodus ja siis saabuski kätte aeg lindude söögimaja akna taha üles riputada. Igasügisene uus lagus on see ja kui viisakalt küsida, siis alati ka saab seda, mida soovitakse. Nii teavad ka targad tihased seda tõde ja nad annavad ise koputades märku, et sügis on käes ja et talv on tulekul. Nii igal aastala ja siis kui esimesed öökülmad endast märku juba annavad. Tihase koputus aknaraamil ongi uue sügise märk. See, mis mind uueks teeb ja mis ise räägib, et aeg on käes söögimaja üles riputada ja sinna midagi panema hakata.

Neeruti, 1980-2003.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Tihased on viisakad koputajad ?

V: Jaa, on küll.

Ja seda just sügisel kui kõht tühjaks läinud on.

Nr. 1666. Minu võitlused.

Ebapärlikarbi esimese uurija ja kaitsja sünnipäevaks sai 1991 aasta heinakuu kolmas päev. Siis algas minu mitmeaastane teekond haruldase molluski uurimisel ja kaitsmisel ning alles kakskümmend aastat hiljem, aasta 2014 kevadel hakati haruldast looma ja tema jõge jälle põhjalikumalt uurima. Nii algas minu uus võitlus viimase karbikogumi päästmiseks ja võitlema pidin ma siis juba mitte enam ainult karbi kaitsmisel, vaid hoopis tänapäevaste uurijate ja kaitsjatega. Nendega, kes mind ja minu tehtut elusalt maha matta üritasid ja kes ise mitte kui midagi pole senini karbi kaitseks suutnud reaalselt korda saata.

Lahemaa, 1991-2016.

K: Kas lugu tõene või mitte ehk kas Marek võitleb Ebapärlikarbi allesjäämise nimel ?

V: Jaa, võitleb küll.

Jaa, ja seda juba pikka aega.

Nr. 1667. Kaks väsinud sekretäri.

2007 aasta märtsikevades alustasin ma kahe suure kampaaniaga. Minust sai Haigruotsija ja ka Punase Tamme Otsija ning ma vallutasin üleskutsetega ära kogu Eesti kirjutava pressi, seda alates vallalehtedest ja lõpetades suurte üleriiklike väljaannetega. Seitsme aastaseks saanud otsija väsis lõpuks ja tõmbas hinge ning tõmbas kahele edukale kampaaniale joone alla. Haigruotsija saagiks jäi rohkem kui 2200 haigruteadet ning Punase tamme Otsija saagiks jäi rohkem kui 800 teadet. Õnnelik ja väsinud sain lõpuks olla ja nii tõdes üks väsinud sekretär, kes oli seitse aastat kogunud haigru ja tammeteateid.

2007-2014.

K: Milliseid kampaaniaid on Marek korraldanud ?

V: Hallhaigur ja Punase tamme omi.

Jaa, ja seda vägagi edukalt.

Nr. 1668. Heinakuhjas.

Patermäe tants oli suur ja lummav. Ta algas talverebasega seal ning kord ajasin õhtuhämaruses taas tema jälgi. Rebane oli heinakuhja otsa roninud metsaservas ja seal hiiri jahtides heina tuustinud ning siis edasi läinud oma teed. Nii rääkisid jäljed lumes ja nii ma sain uue loo võrra rikkamaks. Lugu, kus jälle mäge ja rebast sees oli ja kus ennastki taas üles leidsin. Seda kui osavat jäljekütti ja lugude jahimeest.

Neeruti, 1983.

K: Kas Rebane tuustib ka Hiiri jahtides heinakuhjas ?

V: Jaa, tuustib küll.

Sest sealt Hiirtesaaki loota on.

Nr. 1669. Juhan ja Jaan.

Koolimajast häid sõpru leidmata, otsisin ma nad üles eemalt mägiselt maastikult. Olid selleks siis nii metsavahist mees kui ka Kuresöödi habemik ning alevist ja koolist jäid nad mul leidmata. Ja pedagoogide hulgast ma ka lemmikut ei leidnud ning nii olingi koolimaja peal üksildase uitaja rollis. Koolimajja kutsuti aeg-ajalt külalisi esinema ning needki ei võlunud minusugust meest. Juba 1982 aasta kevadel tuli koolirahvale esinema kirjanik Jaan Rannap ning 1988 aastal Juhan Aare ja nemad kaks olidki ainsad mitmete seast, kes mulle meeldisid ja mulle meelde jäid. Nii ma tõdesin aina uuesti, et suures koolisaginas ikka üksinda olen ja sõprust sealt leidnud ei ole. Jäid vaid kaks külalist Jaan ja Juhan ning sellega head koolimälestused piirdusidki.

Kadrina, 1982-1990.

K: Kes olid Mareku lemmikud kooli külaliste seast ?

V: Jaan Rannap ja Juhan Aare.

Ja rohkem lemmikuid Marekul tõesti ei olnudki.

Nr. 1670. Vahula maatükk.

Maja ja tants tema juures said kiiresti möödanikuks. Ostetud maatükike maja ümber sai endale nimeks Vahula ja seegi jäi maja juurde minust maha. Uued omanikud, kes maja juures edasi toimetasid, jätsid maatükile vana nime ja nii ma omanimelist maatükki oman ka tänasel päeval kui majatants ammu juba ümber saanud on. Vahula maatükk kui hea mälestus ongi see, mis ühte mõneaastast tantsu meenutab ja seda külavõitlejat ja majaomanikku, kes maatüki ostis, sellele oma nime pani ja kes sellest ka mõned aastad rõõmu tunda sai.

Kauksi, 1996-1998.

K: Kus asub Vahula maatükk ? 1. Kauksis. 2. Lahemaal. 3. Neerutimaal.

V: Kauksis.

Jaa, just seal, kus oli Marekul majagi.

Nr. 1671. Armas rannakiel.

Kasispeal Sandströmite juures õppisin ma selgeks mõned murdekeelsed sõnad. Koos läksime Erikuga luikeid binokliga randa vaatama ja rohkem ma rannakielt elus kuulnud ei olegi. Nüüdseks kadunud põhjaranniku keel, mida seal kuulsin, on tänaseks päevaks jäänud minevikku. Uhke olen ma senimaani, et seda keelt kuulnud olen ja ei isegi mõned tähtsaid sõnad ära õppisin. Rannakiel, mida seal kunagi räägiti, on kadunud koos sealsete vanainimestega. Need, keda minagi Kasispeal kuulamas käisin ja kes alati heldisid kui nende jutuvada kuulda soovisin.

Kasispea, 1991-2007.

K: Kus kõneleti rannakielt ?

V: Põhjarannikul.

Jaa, just seal ja vägagi ammu siis.

Nr. 1672. Võõras murdekeel.

Maja ümber küla peal kuulsin võõrast murdekeelset jutuvada. Kohalik murdekeel, millega mind seal kostitati, oli võõras ja harjumatu ning et ma sellest paljuski aru ei saanud, siis kippus mu enda keel suust ära kaduma. Sest kui kaua sa ikka vikid kui tahad rääkida, aga sa ei saa seda teha, sest peaaegu,

et mitte kui midagi aru ei saa sellest, mida sulle räägitakse. Nii sai mul isu võõrast külakeelest ruttu täis ja see oligi üks nendest põhjustest, miks küla ja maja kiiresti ma maha jätsin.

Kauksi, 1995-1998.

K: Kus kõneletakse Mareku jaoks võõrast murdekeelt ?

V: Vana-Võrumaal ja Kagu-Eestis.

Jaa, ja kuna Marek sellest aru ei saanud, siis tuligi sealt ära.

Nr. 1673. Natukene ajakirjanikku.

Huvi natukene ajakirjanik olla, sündis minu sees iseenesest. Hakkasin ajakirjas „Noorus“ oma loodusrubriiki vedama ja otsustasin minna ajakirjanduse loenguudki kuulama. Loengruruumis olidki tulevased ajakirjanikud ja väikese hilinemisega tormas loengusse õppejõud Priit Pullerits ise. Arvasin, et mind kui võõrast ja uustulnukat ei pane ta üldse tähele, kuid võta näpust. Pullerits suunas näpu minu poole ja küsis : Kes teie olete ? Vastasin viisakalt oma ees ja perenimega. Mis osakonnast ? Küsis mees edasi. Vastasin viisakalt bioloogia osakonnast. Ja mis eesmärgil ? Küsis mees edasi. Pomisesin midagi silmaringi laiendamisest ja küsisin vastu: Kas ma võin jääda ? Jahh, vastas mees ja loeng oligi alanud.

Tartu, 1994.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, kõik on tõene.

Jaa, täpselt nii ka juhtuski.

Nr. 1674. Lugude kontrollimine.

Kakskümmend kaustatäit lugusid said minu sõpradeks. Et lugusid nii palju sai, siis see tegi mind ära ja sadade kaupa lugusid saidki kõik kirja pandud. Vahetevahel tegin mälukontrolli ja sirvisin kõik kasutad läbi, et kontrollida, kas mõni lugu topelt äkki ei saanud või hoopis välja ei jäänud. Nii möödusid mul nii mõnedki õhtud lugude kontrollimise saatel ja lõpuks sain õnnelikult tõdeda, et ükski lugu ei jäänud välja ja ka topelt ei saanud ükski lugu kirja pandud. Õnnelik oma lugude hunniku otsas, möödusid kaks aastat ja õnnelik olen ma tänaselgi päeval kui nad kõik kirja pandud on.

2010-2012.

K: Mitu aastat kontrollis Marek oma lugusid ?

V: Kaks aastat.

Jaa, just niikaua Marek tegigi seda.

Nr. 1675. Hambutu intervjuu.

Kahe keskmise hamba vahetus sai mul tõsiasjaks. Läksin hambaarsti juurde ja ta võttis ülemisest hammaste reast mul kaks tehishammast ära ja lubas nädala pärast uued sinna asemele panna. Nii pidin elama terve nädala ilma kahe hambata ja siiski läksin ma telemajja ajelehe „Meie Meel“ jaoks Rein Maranilt intervjuud võtma. Mees tuligi minuga kohtuma ja lohutas mind sõbralikult, et sellest pole midagi, et sul kahte hammast ei ole seal, kus nad peaksid olema. Intervjuu saigi võetud ja ilmuski noortelehes ning polnudki sugugi mitte hambutu.

Tallinn, 1994/1995 aasta talv.

K: Kas hambalugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõestisündinud.

Jaa siiski sai intervjuu ära võetud.

Nr. 1676. Pealtkuulatud kõne.

Kahepäevas ekskursioonipäeva esimene õhtu algas Viitna motellis. Giid Marek pandi magama väiksesse sauna ja sinna selle õhtu lugu peidetud saigi. Kaks ekskursanti, kaks poissi tulid sauna trepile ja algas pealtkuulatud kõne. Poisid arutlesid möödasaanud päeva üle ja kiitsid taevani head giidi, Marekut ennast. Nii sai õhtune lugu leitud, kus ma ise jällegi üks peategelane olin. See, kes hea päeva valmis tegi ja kes pärast iseendast kiidulaulu kuulata sai.

Viitna, suvi, 2001.

K: Kas giidilugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, on tõene.

Marek kuulas iseenda kiitmist pealt.

Nr. 1677. Maidu mäng.

Kaskedega ehitud garaažis algas sünnipäevapidu. Tädimees Mait saabus ka sinna Tallinnast ja algaski omapärane mäng. Mait peitis salaja midagi kellegi taskusse ja siis juhatas mind seda sinna ära võtma. Nii mängisin ma sünnipäevamängu ja see meeldis mulle rohkem kui sünnipäev ise. Näitlejameisterlik tädimees tänas hilisõhtul mind kaasa mängimast ja tänulik olen ma talle kuni tänas päevani. Selle peitusemängu eest, mis mind ära tegi ja mis mulle meeldis rohkem kui kogu sünnipäevamelu.

Neeruti, 1981.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Ja Tädimees mängiski oma mängu, mis Marekule meeldis.,

Nr. 1678. Üksainuke tüdruk.

Kuresöödi habemikuga mängisin ma heade sõprade mängu. Tema esimene laps, tüdruk Anu, kõndis tema kõrval ja meistki said kaks head sõpra kui sellist. Pisut uje tüdruk võttis mindki kohe omaks ja me sõbrustame siiani. Ühe tüdruku lugu kestis mitu aastat. Kord läksin üle suure välja talle järgi ja jõudsingi talle järele. Üheskoos kõndisime edasi ja kinnitasime, et me suured semud oleme. Ühte sammu käima õpetas mulle tema isa, Kuresöödi habemik. Ja ühte sammu käisime me ka Neerutimaa mägedes ning rohkem väikseid tüdrukuid mul siis sõbrustamiseks ei olnudki. Oli üks ja ainus ning sõbrustama õpetas mind ju tema isa, Kuresöödi habemik.

Neeruti, 1993.

K: Mitu sõbrannat oli Marekul Neerutis ?

V: Kaks tükki.

Üks oli Mõisavanaema ja teine oli tüdruk Anu.

Nr. 1679. Pettekas.

Kooli lõpuõhtule ei tahtnud ma minna ülikonnas, pintsaku ja lipsuga. Seda tahtsid kõik teised, kes mul kooli aitasid lõpetada ja nii tuli kavalus appi võtta. Istusin tädipoja autosse keset õue, seda ülikonnas ja auto lahkus hoovi pealt. Eemal rohuaias peatus auto ja ma tulin salamisi tuppa tagasi, sel ajal kui saunas pidu käis. Vahetasin ülikonna teksapükste ja särgi vastu ning nii jõudsin soovitud riietuses koolimaja aulasse tagasi.

Neeruti-Kadrina, 1990.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Ülikond sai koju jäetud ja sai ilma kool lõpetatud.

Nr. 1680. Kriminaalne lugu.

Mõisavanaema väike laut pisut mõisast eemal, sai armsaks mullegi. Seal olid mõned sead ja lambad ning kanakari ja ma käisin koos vanaemaga tema mõisakodu ja lauda vahet. Kord sügisesel päeval juhtus kole lugu. Lauta oli sisse murtud ja kanad kõik ära tapetud. Nii sain minagi kurja loo tunnistajaks ja keegi tea siiamaani, et kes kurja tegi ja miks tapatöö korda saadeti. Mõisasüda keset küla oli paljudele tähtis paik. Kes nende seast vanaemale kurja tegi, seda ei tea tänagi veel mitte keegi ja minagi sain koos vanaemaga kurjusest osa. Sellest halvast, mida ma veel tollases elus kogenud ei olnud ja mis esimesed tõrvatilgad elukarikasse poetas.

Neeruti, 1985.

K: Kas kriminaalne lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Keegi oli kurja teinud tõesti.

Nr. 1682. Madi talu lugu.

Alevisse suunduva külatee servas oli kord vana talupaik. Seal elas üksik vana naine, kelle poeg oli kaugsõidu autojuht ja kogu aeg kodunt ära. Mees, keda minu isa Jaak tundis ja kellele ükskord külla läksime. Esimene küllaminek minu elus kestis terve ühe õhtutunni. See hakkas mulle meeldima ja ehk sinna lugu peidetud saigi. See loo algus, mis minust küllamineja valmis tegi ja mida hiljem harrastama hakkasin. Läksin ikka ja jälle kellegile külla, oli selleks siis mõisavanaema või Kuresöödi habemik mäenõlval ja esimene külaskäik ei jäänudki esimeseks ja viimaseks.

Neeruti-Kadrina 1980.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa küllamineku pisiku sai Marek varakult külge.

Ja see tekkis kuidagi iseendast ja ka muudel põhjustel.

Nr. 1683. Minu naabrinaised.

Maakodu kahe naabri vahel viis ka üksinduse minu seest. Naabrinaised mõlemal pool kostitasid mind sageli külajuttudega ja nii ma maast-madalast targemaks saingi. Nad tundsid huvi minu koolitükkide vastu ja olid sõbraliku moega. Nii sündis mul idee neid selle eest tänada. Ma meisterdasin mõned

pesakastid valmis ja naelutasin nad mõlemi naabrinaise õuepuudesse. Kuldnokad, kes peagi seal laulma üleva hakkasid, laulsid kiidulaulu meile kõigile ja see saigi linnupoisile tänuks selle eest, et ta heale heaga vastas.

Neeruti, 1982.

K: Kas naabrinaiste ja pesakastide lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Naabrinaised said mõlemad endale pesakastid.

Nr. 1684. Hüüsi külaskäik.

Viinakuine Saksamaa, mis mind võõrustas, tõi mõned uued mõtted mulle pähe. Kodunt isa Jaagu käest saadud telefoninumber, mis tema lapsepõlve sõbrale Heinrich Hüüsile kuulus, sai lauale pandud ja ma helistasingi mehele, tema Saksamaa koju. Mees, kes sõjakeerises kodukülast Jõeperest Saksamaale pidi põgenema, võttis minu kutse vastu ja tuligi mulle külla. Tänulik vana mees kiitis mind ja taasühinevad Saksamaad said mulle veelgi kodusemaks.

Bottrop, 1989.

K: Kas Hüüs tuli külla ?

V: Jaa, tuli küll.

Jaa, lugu tõene ja sain niimoodi eestlasega kokku.

Nr. 1685. Ukraina ennustus.

Keset talve alanud sõda Ukrainas, tõi tagasi Karpaatide matka kuumad mälestused. Kakskümmend aastat hiljem alanud sõda ei olnud mulle ega minu matkakaaslasele, Reigo Lehtlale sugugi mitte üllatuseks. Juba 1993 aasta lõikuskuus kui Užgorodis maaga hüvasti jätsime, vaatasime me teineteisele otsa ja ennustasime, et siin varem või hiljem lahinguteks läheb. Tõdemus, mis tõeks ümber sündis ja seda küll kakskümmend aastat hiljem.

Talv 2012 /2013.

K: Kas Mareku Ukraina ennustus läks täide ?

V: Jaa, läks küll.

Sest sõda seal algaski, kuigi kaua aega hiljem.

Nr. 1686. Võtme kadumine.

Poisike, kes sõpruseid taga otsib, olin ma juba enne metsavahti ennast. Neeruti mägede mees, Kaljo Viise kutsus mind garaaži ehitamisele appi ja kuna mul muud teha ei olnudki, siis läksingi laupäevast päeva täitma. Mees pani garaaživõtme uksele ette ja avas ukse ning uks põrkus vastu veetünni, mis vett servani täis oli. Võti kukkus eest ja kadus tünni põhja. Mehel läks hari punaseks ning ta hakkas kuradeid suust pilduma. Lõpuks õnnestus võti tünnist siiski kätte saada ja mul oligi päevalugu üles leitud.

Võduvere, 1983.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Võti kadus tünni ja saadi hiljem sealt kätte.

Nr. 1687. Kannaga vastu ust.

Imelik, 1991/1992 aasta talv, mis suure bensiinikriisi endaga kaasa tõi, jättis nii mõnedki vajalikud bussid käigust ära. Nii juhtus ka Võsu-Tartu-Võsu bussiga, mis mind lahedalt maalt kooli sõidutas. Üks Viitna tüdruk, kes samuti seda bussi kasutas, tuli ka varakult bussijaamamärgi juurde, läks baari tagumise ukse juurde ja keeras uksele selja ning koputas kannaga vastu ust. See tähendas head ennet, et buss ikka tuleb ja buss tuligi ning sõit tüdrukuga võiski alata.

Viitna, talv 1991/1992.

K: Kas tüdruku lugu on tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene.

Tüdruk tõesti käitus niimoodi Bussi oodates.

Nr. 1688. Toomase piilumine.

Kahe kolaja saaga algas kohe pihta kui uus metsavaht end Neerutimaa mägedes sisse oli seadnud ja seal uut elu oli alustanud. Kohemaid alanud kolajate sõprus sai sisse uue hoo ja igatsesin aina uuesti tema ja tema lugude ning kohtumiste järele. Kord sügises kui kaks meest pikka aega kohtunud ei olnud, läksin ise mägisele maastikule. Kolasin seal ja lõpuks jõudsin metsaserva lagendiku ääres. Eemaltpaistev metsavahikordon oli mõnda aega elutu, kuni metsavaht ise teed mööda kodu poole astus. Ma piilusin teda eemalt puude vahelt ja seda seniks, kuni ta tuppa kadus. Sõnadeta kohtumine sai hiljem looks ümber kirjutatud, sest rohkem ma sellest päevast lugu ei leidnud, ehkki kolasin veel mõned tunnid mägisel maastikul.

Neeruti, sügis, 1985.

K: Kas Marek käis Metsavahti piilumas ?

V: Jaa, käis küll.

Ja saigi uue loo omanikuks.

Nr. 1689. Passupi ja vana jahipüssi lugu.

Allee kõrval kahekordse telliskivimaja teisel korrusel naabri uksel oli nimesildike: Aleksander Passup. Vanamehest naaber, kes minu vastu sõbralik oli, küsis ikka ja jälle midagi minult ja andsin alati ka talle vastuseid. Mõisavanaema mehe Roberti ehk vanaisa Roobe jahipüss, millega ma sõbrustama hakkasin, kandis relvameistri nime: Passup. Vaarisa Jüri Valsiner, kes püssi pealinnast endale soetas ja selle Kõrvemaa rajale endaga kaasa võttis, pärandas selle pojale Roobele ja mehest sai elukutseline salakütt kui selline. Kui naabrimees minult püssi kohta küsis, siis saingi teada, et ta kuulsa relvameistri kauge sugulane on. Nii sai minu esimesest naabrimehest tähtis tegelane ja väikene sõprus algas samuti. Sõprused jahipüssi ja naabrimehega olid minu elu esimesed mõlemad ja ma võtsin nad ka eluteele endaga kaasa.

Neeruti, 1978.

K: Nimetage eestiaegse kuulsa relvameistri nimi !

V: Passup.

Jaa, see ta oligi.

Nr. 1690. Omapärane jahimees.

Suviseid saladusi täis mõisapark kutsus pargipoisi enda saladuste juurde. Saladuste hulka kuulusid ka tiikidel ja jõekäärudes sulistavad noored Sinikael-pardid ja neisse oli põhjust armuda. Ma tegingi seda ja neist said minu suvesaladused missugused. Hulja sovhoosi kohaliku harukontori juhataja Ülo Raudla oli ka jahimeest täis. Pargis kolavat poissi ta tähele ei pannud ja siis peatus tema masin ja mees tuli autost välja, tõstis üles oma Willise kapotikaane, võttis autost kaheraudse jahipüssi ja nii kõlas pauk ja tiigis ujuv noor Sinikael sai tema saagiks. Mees võttis saagi ja sõitis edasi ning karm lugu, mis mulle kirjapanekuks jäi, saigi õhtul kirja pandud. Selline kavaldavat jahimeest ja kõikenägevat poisikest täis, kellest viimane siis päevaloo päevast ja pargist üles leidis. Kaval jahimees, kes pargipoissi jahituhinas üldse tähele ei pannud, sai loo peategelaseks ja kirjapoiss, kes loo kirja õhtul pani, sai, mida tahtis. Sai päevast loo, mis küll tema hinge kraapis, kuid ometi kirjapanekut väärt oli.

Neeruti, lõikuskuu, 1983.

K: Kas selline jahimees oli olemas ?

V: Jaa, oli küll.

Ja rohkem selliseid jahimehi Marek kohanud ei olegi.

Nr. 1691. Esimene kingitus.

Elu, mis tolleks ajaks mulle veel kingitusi teinud ei olnud, pani mind Neerutimaalt neid taga otsima. Nii läksin suvehommikus alleed mööda suure maanteeni ja seal tuli mulle vana naine vastu. Ilma teineteist tundmata, tervitasime teineteist ja vana naine heldis hetkega ja koheselt. Oma kandekotist võttis ta kilekotitäie punaseid kodumaasikaid ja andis need naeratuse saatel mulle, ilma et midagi minult vastu tahtmata. Esimene kingitus tegi mind ära ja maasikad said ruttu ära söödud. Minu otsimistele andis see kõik hoogu juurde ja nii ma leidma hakkasingi. Leidsin nii jutustava mõisavanaema kui ka lugusid täis metsavahi ja sellega ei saanud kingitused elust otsa, pigem vastupidi. Kilekotitäis maasikaid kingiti mulle kindlasti mitte niisama pärast. Ma sain nad ilusa naeratuse ja hommikuse tere eest ning ma võtsin nad meeleldi vastu ja nii sündis ka lugu kirjakausta.

Neeruti, 1978.

K: Kas lugu tõene või mitte ?

V: Jaa, lugu tõene, Marek sai, mida tahtis.

Ja sai ka ühe esimese loo kirjakausta.

Nr. 1692. Lugude sügis.

Lugusid täis elu esimene pool on lugude endi abil nüüd kirja pandud. Juba enne koolikohustust ja lugusid täis metsavahti panin ma esimesed lühilood kirja ja keegi ei oska öelda, et miks minust lugude koguja sai. Kindlasti oli seal varakult kolama hakanud uitajat sees ja nii sai lugude jahi pikkuseks kolmkümmendviis pikka aastat. Kirjakaustad kapi peal räägivad justkui ise omas keeles. Sellest, et pikk teekond on nüüd seljataha jäänud ja mitu aastat küpsenud otsus lugudega lõpetada, saabuski lõpuks kätte. Lugude kevad ja pikk suvi on jäänud möödanikku ning lõpuks tulin ma ka nende sügise juurest ära, et teisena ja teistmoodi elus edasi minna. Elu teises pooles ma lugusid enam ei jahi ja kirja ei pane. Neid sai elu algusest alates piisavalt palju ja elu neljakümnes sügis kuulutaski neile kuldsete värvidega aastaaega ennast.

Viinakuu, 2012.

K: Kui vana oli Marek kui saabus lugude sügis ?

V: Nelikümmend.

Jaa, ja siis tõmbaski joone alla.